adorem eum. Qui cum audissent reges
abierunt. Et ecce stella quam viderant
in oriente antecedebant eos usque dum
veniens staret supra ubi erat puer. Vi
dentes autem stellam gavisi sunt gaudi
o magno valde; Et intrantes domum
invenerunt puerum cum maria matre eius
Et procidentes adoraverunt eum. Et aper
tis thezauris suis obtulerunt ei mu
nera. aurum thus et mirram. Et responso
accepto in sompnis ne redirent ad he
rodem per aliam viam reversi sunt in regio
nem suam. Off. Reges tharsis et insu
le munera offerent reges arabum et saba
dona adducent et adorabunt eum omnes
reges terre omnes gentes servient ei. Secr.
Ecclesie tue quesumus domine dona propicius in
tuere quibus non iam aurum thus et mir
ra offertur. sed quidem muneribus de
claratur. et sumitur ihesus christus dominus
noster. Qui te. Commun. Vidimus stellam
eius in oriente et venimus cum muneribus ado
rare dominum. Complen. Presta q. o. d. ut que
sollempni celebramus officio puri
ficate mentis intelligencia conse
quamur. P. Dominica infra epyphaniam domini.
In excelso throno vidi sedere dominum
quem adorat multitudo angelorum psal
lentes in unum ecce cuius imperii nomen est in
eternum. Jubilate deo omnis terra psalmum
dicite nomini tuo altissime. Collecta.

Vota quesumus domine supplicantis po
puli celesti pietate prosequere
ut que agenda sunt videant. et ad
implenda que viderint convalescant.
Per. Ad Romanos
Obsecro vos per misericordiam dei ut ex
hibeatis corpora vestra

N. Inv. 1234.

Summa Abbatis massilien.

Lib. Magistri Johannis Sgecbne
Tractatus de fide & summa trinitate

Summa Abbatis Massilien.
Super Capitulum de fide
et Summa Trinitate

CC VI
5

Incipit tractatus fidei contra diversos errores super tytulum de summa trinitate et fide katholica in decretalibus

Incipit tractatus fidei contra diversos
errores super tytulum de summa tri-
nitate et fide katholica in decre-
talibus. Quoniam fides est tocius
spiritualis edificii fundamentum ex.
de presbitero non bapt. veniens. ubi
fides Christi non est nullus bonum
operis edificium potest esse prima q. q.
Cum paulus, et ubi sana fides
non est non potest esse iusticia
quia iustus ex fide vivit Abacuk
ii. Et ad hebr. 10. de pe. d. 20. p. q. 1.
ubi sana, et ex. de sacra unctione
c. Quia vero ideo tractatus de his
que pertinet ad iusticiam per quam appeti-
tus noxius sub iure racionis limitatur
et per quam ut homo honeste vivat, et
ius suum unicuique tribuat informatur
ut in c. Rex pacificus, premittit
tytulum de summa trinitate et fide
katholica, quoniam in fundamento fidei cetere
opus firmius solidetur. Videndum
est primo quid sit trinitas, Quid summa
trinitas, Quid fides, Et quare dicitur fi-
des, Quid fides katholica, Et
quare dicitur katholica, Que et quot
sunt partes sive articuli fidei katholice
Quid articulus et quare dicitur articulus
Que artant nos ad credulitatem
articulorum, Qui et quot articuli
in symbolo apostolorum, vel alibi
a sacris doctoribus collecti, Et
que ipsos articulos impugnat
Quid sit symbolum et quare sic
dicitur et que et quot sint symbola,
que causa institucionis symbolorum
et quis usus eorum quibus mo-
dis ab errant a fide, que et quot
sunt errores, Que confirmacio
fidei, Quid premium fidelium

Que pena infidelium, Et quid
premium fidei. Capitulum primum

Quid trinitas. Trinitas est — Quid Trinitas 1
trinum unitas. Unitas autem
trinum est essencia trium — Quid summa trinitas 2
Summa vero trinitas est deus
pater et filius et spiritus sanctus, Tres quidem
persone sed una essencia ut patet extra
eo. primo c. 2o. et Jo. 2. prime canonica. Capitulum 2m

Fides est virtus qua ea que ad — Quid fides 3
fundamentum religionis pertinet inte-
rius firmiter credimus. Vel fides est
credulitas qua veraciter credit quod non
videt. Unde ad hebr. xi. fides est
substancia sperandarum rerum argumentum
non apparencium. Fides dicitur a fide- — Unde dicitur fides 4
do quia per fidem confidere dei pro-
missum expectantes, Item fides dicitur eo
quod sit inter deum et homines in-
fidum fundamentum omnium virtutum
et ut prima radix et principium
omnium virtutum. Fides katholica est — Quid fides katholica 5
collectio articulorum quam apostolica te-
net et docet ecclesia ut hic et in
symbolis Credo in deum Et qui-
cumque vult. et xxiiii. q. 1. hec est fides
Rogamus. Katholica grece latine — Unde dicitur katholica 6
sonat generalis vel universalis fides
ergo vel katholica dicitur quia generaliter ad
fideles extenditur universos. Partes — Que partes fidei katholice 7
fidei katholice sunt tres. Una est de hiis
que sunt de persona, Alia de hiis que sunt
eidem respectu aliarum rerum, Tercia
circa res alias, sicut exponitur plenius
infra. Sequitur primo quomodo articulus — De articulis 8
alius formatus alius informis. Ar- — Quid articulus formatus
ticulus formatus est preceptum virtutis
vel preceptio veritatis divine in ipsam
tendens vel movens, qui acceptio
fidei a nobis non est sed per aliud nobis
in funditur, ideo dicitur preceptio quasi palam
acceptio, Jac. primo Omne datum op-
timum etc. Et per hoc separatur a cogitacione
phylozophica que est de deo per
naturales raciones et a nobis. Illa vero
cogitacio de deo que dicitur articulus
non est a nobis, sed a deo infunditur

9 Quid art. informis notat

De consecratione di. iiii. Gratia

Propter hoc quod dicitur virtutis divine non ipsa est materia articuli, nam cum virtus est materia articuli, nam que est de deo, propter hoc separatur a virtute que subest fidei. nec tamen est articulus. Propter hoc quod dicitur in ipsa tendens separatur ab articulo informi qui quamvis sit virtus percepta a deo, non tamen movet in deum quia caret forma vel caritate que est forma virtutum ordinans et movens in deum. Vel que informat opera ut deo placeant, et remunerabilia fiant quia ea caritas imperat.

10 Ad art. concurrit acceptio

Articulus vero concurrit acceptus ad formatum et ad informem sic diffinitur. Articulus est virtus, virtus ad credendum distincta. Vel secundum ~~Richardum de sancto victore~~ Articulus est in divisibilis veritas de deo artans nos ad credendum. Item articulus est conceptus fidelium dirigens nos in finem. Item articulus dicitur terminus vel finis alicuius rei. Iuxta illud ~~Genes. viii.~~ In articulo diei illius, id est in inicio vel fine vel hora vel momento. Item articulus dicitur proprie articulare, ut hic hec hoc. Unde pes quod articulus secundam notitiam suppositorum demonstrat. Item articulus dicitur denarius unus, et omnis numerus qui per denarium multiplicatur.

11 Unde dicitur articulus

Dicitur autem articulus quia artat nos ad credendum, et ideo etiam dicitur articulus argumentum non apparentium ~~Heb. xi.~~

12 Quia artat nos ad credulitatem articulorum

Ad articulorum enim credulitatem artat nos quantum ex parte veritatis credende et quantum ex parte debiti sive obligationis atque salutis, sicut dicitur plenius in fine ibi Confitemur.

13 Quid sit art. tradit. artat nos

Sunt autem articuli modice partes fidei, prout fides nominat ea que creduntur. Sicut articulus dicuntur modica membra in corpore humano. Articulus est diminutivum huius nominis artus quod est membrum. Artantur autem ad articulos credendos, et ipsi credituri artantur nos ad amorem dei vel timorem vel aliam affectionem in deum. Et nota quod omnium duorum oppositorum quorum alterum est heresis, necesse est reliquum esse articulum fidei, vel sub articulo contineri, omne enim id cuius articulus cuius contrarium est error.

14 De distinctione xii articulorum

Sunt autem xii quasi xii articuli in symbolo apostolorum distincti qui significati sunt per xii panes qui recentes id est calidi super mensam propositionis ponebantur ~~Levit. xxiiii.~~ ~~Exodi xxv.~~ Item per xii lapides quos extulerunt xii viri electi de xii tribubus Israel de alveo Jordanis ~~Josue iiii.~~ Per xii viros apostolos Jordanis ex Jor et Dan. Christus ex deo et homine una in duabus naturis persona infra eodem. Lapides xii, scilicet xii articuli fidei quos apostoli extraxerunt de profunditate trinitatis, scilicet unum de patre sex de filio, quinque de spiritu sancto. qui dicuntur durissimi lapides propter firmissimum fidei fundamentum et ponuntur in loco castrorum id est in ecclesia que est ut castrorum acies ordinata ~~Cantic. vi.~~ ~~Adde Apoc. xxi.~~ Primus articulus pertinens ad deitatem scilicet Credo in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre. hic assignatur patri. Secundus articulus est Et in ihesum christum filium eius unicum dominum nostrum. hic pertinet ad filium dei. Alii quinque qui sequuntur pertinent ad humanitatem filii. Primus qui conceptus est de spiritu sancto natus ex maria virgine. Secundus passus sub poncio pylato crucifixus mortuus et sepultus. Tertius descendit ad inferos. Quartus tertia die resurrexit a mortuis. Quintus ascendit ad celos sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. inde venturus est iudicare vivos et mortuos. Alii quinque pertinent ad spiritum sanctum. Primus Credo in spiritum sanctum ecclesiam catholicam, credere enim debes quod spiritus in se sanctus sit et quod ecclesia sancta sit a deo. Secundus est communionem sanctorum id est unionem membrorum in corpore ecclesie, ad caput et

adinvicem sicut spiritus hominis vivificat
membra in corpore humano. cuius uni-
onis signum est divina corporis sacra-
mentum. Tertius articulus peccatorum
remissionem. Credere enim debemus
remissionem peccatorum fieri in ecclesia per baptismum
et penitentiam tamquam sacramenta. quod ad bo-
nitatem pertinet spiritus sancti. Ad eiusdem
etiam bonitatem pertinet renovatio
tam in corpore quam in anima. Ad re-
novationem corporis pertinet quartus
articulus scilicet carnis resurrectionem. Ad renovationem
vero anime pertinet quintus scilicet
15 Quare sic articuli assignantur
vitam eternam. Sed queritur quare
unus tantum articulus assignatur patri. sex
filio. quinque spiritui sancto in symbolo
apostolorum. Et quare non equaliter
16 Quare unus articulus tantum assignatur patri
assignantur tribus personis omnes arti-
culi. cum tres persone coeterne sibi sint
et coequales. Unde dicendum quod unitas est
principium eius unum sine principio. unum
ipsa vero non habet principium sic pater est
principium non principiatum. et ideo assignatur ei
unitas a qua sequitur in symbolo
17 Quare filio vi articuli assignantur
fidei unus ei articulus assignatur. Se-
narius vero numerus perfectus est et ideo
filio assignatur quia deus pater in dis-
pensatione plenitudinis temporum instaurat
omnia in christo. que in celis et que
in terra sunt Ephesiorum primo. Et ideo
competenter sex articuli filio assignantur.
18 Quare quinque spiritui sancto assignantur
Quinque vero spiritui sancto. quia per gratiam que
spiritui sancto attribuitur fit remissio pec-
catorum. que per quinque sensus committuntur.
Fides horum xii articulorum est corona
xii stellarum in capite sponse id est in-
19 Quare tales xiiii articuli in symbolo apostolorum
tellectus Apocalypsis xii. Distinguuntur autem
xii secundum numerum apostolorum qui compo-
suerunt symbolum. Vel secundum alios
distinguuntur xiiii. secundum concordantiam a boolis (sicut enim avola)
manus continentis xiiii digitos articulis
digitorum. Sunt a fide katholica articuli
20 De vii articulis qui pertinent ad divinitatem
in symbolo apostolorum quorum vii pertinent
ad divinitatem. Primus est de essentia
que una est tribus personis qui
notatur cum dicitur Credo in deum. Secundus
de patre qui innascibilis est qui notatur
cum subditur patrem omnipotentem creatorem celi et terre.

Tertius de filio qui a patre. qui
notatur ibi Et in ihesum christum filium
eius. Quartus de spiritu sancto qui ab
utroque procedit. qui notatur ibi Credo
in spiritum sanctum. Tres sequentes sunt
de communi effectu trium personarum.
Primus ecclesiam katholicam sanctorum
communionem. remissionem peccatorum et est
sensus Credo quod deus efficiat remissionem
peccatorum in sancta ecclesia. que est communio
sanctorum et non alibi ut infra est ibi
extra de summa trinitate. Secundus carnis resurrectionem
Tertius vitam eternam. Carnis
resurrectio ad corpus. vita eterna
ad animam pertinet. De ista materia 21
habetur de consecratione di. iiii. prima. Alii De septem articulis qui
vii pertinent ad humanitatem. Primus pertinent ad humanitatem
unicum dominum nostrum qui conceptus
est de spiritu sancto. Secundus natus ex ma-
ria virgine. Tertius passus sub
pontio pylato crucifixus mortuus et se-
pultus. Quartus descendit ad inferos. Quintus
tertia die resurrexit a mortuis. Sextus
ascendit ad celos sedet ad dexteram dei patris omnipotentis.
Septimus inde venturus est iudicare
vivos et mortuos. Hec distinctio xiiii ar-
ticulorum signata est Apocalypsis primo per vii
candelabra aurea quorum similitudo
filii hominis designat vii articulos
pertinentes ad humanitatem. Et per septem De hiis que cohaerent
stellas in dextera vii articulos per- articulis
tinentes ad divinitatem. Articuli sunt xii
habito respectu ad eos qui symbolum
ediderunt. Vel sunt xiiii si consi-
deremus quid radicaliter sit credendum
tamquam credendorum omnium fundamenta.
Illud autem notandum quod omnia illa
que in fide katholica ita sibi co-
herent ut unum intelligatur in alio ad
unum articulum dicimus pertinere ut ibi
crucifixus mortuus et sepultus propter con-
tinuitatem et consequentiam dicitur unus
articulus licet ibi sint tres actus
diffinites. Capitulum Tertium

22 De circa articulis
Item notandum quod singulis articulis multa De quibus articulis
sunt appendicia que non articuli sed circa articu-
los dicuntur ut angelos creatos esse a deo
et deum datorem esse novi et veteris
testamenti. Illud etiam notandum quod non

A

omnia credenda debent dici ar-
quia s^m quosdam non sunt articuli
sed in ipsis sunt de deo. ¶ Sunt autem
25 ¶ Que sunt antecedentia ad fidem
quedam antecedentia ad fidem ut
que sunt de iure nature expressa
a theologo | a decalogo q tenemur credere quia
supponunt a fide ut quod transgressio
cuiuslibet precepti sit peccatum mortale
non autem credere aliud quod est suppo-
situm fidei est in fidelitas et ideo
in fidelis indicatur qui non credit
27 Que sequentia ad fide
is. ¶ Sequentia vero ad fidem sunt
duplicia. quedam enim sunt reduci-
bilia ad articulos ut deum esse
ubique reducitur ad deum esse omni-
potentem et huiusmodi similia. ¶ Quedam
non sunt reducibilia ad articulos
speciales et tamen tenemur ea credere
quia expressa in scriptura et determinata
ab ecclesia. ut antixpm esse futurum
tamen si recte attendatur possunt reduci
26 Qualis articulus utitur creaturis
omnia talia ad illum articulum katho-
licam ecclesiam. ¶ Quedam sunt cum
fide. scilicet articuli fidei qui in symbolis
continentur. Illud autem notandum quod
articulus non utitur creaturis ut
argumento. sed ut speculo in quo considerat
articulos contemplatur ut deum esse omnipotentem
Sap. xiii. A magnitudine speciei et
creature cognoscibiliter poterit crea-
tor horum videri et ad Ro. i. Invi-
sibilia dei per ea que facta sunt
in te.. conspiciuntur et cetera. Sequitur
2a ¶ Que impugnant articulos fidei
Articulos fidei impugnant in
fidelium disputationes dissua-
siones et contradictiones et cetera
contra de articulorum improbabilitates
que pugnant contra credulitatem
ipsorum. Item similiter ex tiorum sine ...
in tioris qui est intus ob innum
rationes contra virtutem ... ¶ Propter | fidei
28 ¶ Quales modos humana indiget fidei armatura
impugnationes predictas mens hu-
mana indiget fidei armatura
de qua Eph. v. et Thessal. v. et
Pe. ... ¶ Symbolum grece
Quid sit symbolum
s^m Ysidorum signum vel cognitio in
latine. Discessuri enim apostoli ad
evangelizandum in gentibus hoc sibi
predicationis signum vel indicium
posuerunt scilicet Credo in deum et cetera

ut sicut omnes erant in una fide con-
cordes sic omnes unam fidem con-
corditer predicarent. Et eo symbolum
componentes unusquisque eorum solum i. par-
ticulam unam apposuit. unde secundum
numerum apostolorum xii particulas nostrum
29 Aliter apostoli composuit symbolum
continet. ¶ Petrus posuit Credo
in deum p. o. c. c. et t. Andreas Et
in ihesum xpm f. e. v. d. n. ¶ Jacobus
qui conceptus est de s. s. n. ex m. Joh
Passus sub p. cru. mor. et sepul.
¶ Philippus Descendit ad in. tercia die re-
surrexit a mor. ¶ Bartholomeus Ascendit ad celos
s. ad d. p. o. ¶ Thomas Inde v. e
indi. vi. et mor. ¶ Matheus Credo
in s. s. ¶ Jacobus Sanctam ecclesiam c. s. com
¶ Symon Remissionem p. ¶ Thadeus carnis
30 ¶ Quare non sunt articuli positi a paulo et barnaba
... ¶ Mathias Vitam et. ame.
¶ Si queritur quare non sunt aliqui articuli
positi a paulo et barnaba. respondeo
quia non dum erant electi in apostolatum
quando fuit hoc symbolum constitutum
Et nota quod hoc symbolum continet confes-
sionem trinitatis et unitatis et unitatis
ecclesie et omne sane doctrine sacramen-
31 Quid est symbolum
tum. et ideo bene dicitur symbolum ¶ Sym-
bolum enim est quod pro fidei indicatur
simul in unum articulos fidei continens
vel symbolum dicitur signum quo fideles
ab infidelibus discernuntur. vel symbo-
lum dicitur collectio quia ibi totius fidei
32 Quare dicitur symbolum
sufficientia et integritas est collecta
¶ Dicitur autem symbolum triplici de
causa. scilicet ab unitate et convenientia
in intellectum in fide in qua necesse est
adunari et convenire universos
fideles. xxxiiii. q. v. Pa. a. ita ¶
Vel a conventu apostolorum in symbolo
componendo quia unusquisque posuit
partem suam. unde dicitur est symbolum
a sin quod est con et bole quod est sima
quasi omnes simul plurimum simul. unde
sed hoc symbolo ex tunc credentes
dicti sunt ... ut xxxii. d. ...
... ¶ Vel dicitur a sim conveni-
entia ex quarum congregatione fit
symbolum. Unde Augustinus in suo libro
de symbolo Ista verba que auditis
scripturis sparsa sunt. sed inde collecta

et in unum redacta ut tardorum
33 hominum non laboret memoria ~~Aug~~
Qua similitudine dicitur symbolum. Symbolum autem mutuatur a similitudine quadam translato vocabulo
quia symbolum faciunt inter se mercatores. quo eorum societas pacto
fidei teneatur. Et vera societas est
eorum inter spiritualium. ut sunt similes
mercatoribus currentibus bona margarita
rita. scilicet caritate dei et proximi
ad quam per fidem que continetur
in symbolo pervenitur. Que et quot
Sunt autem sunt symbola
Quinque symbola. primum apostolorum
scilicet Credo in deum. 2m constantinopolitanum sive nicenum scilicet
Credo in unum deum. 3m athanasii
scilicet Quicumque vult salvus esse. 4m
carthaginensis concilii. quod habet
.a. xxvi. que est enim episcopis. 5m nicenum
est lateranensis concilii. decimo huius
articuli scilicet firmiter credimus. Symbolum
34 In quot et quas partes dividitur symbolum nicenum bolum nicenum dividitur in xii partes
prima Credo in unum deum. 2a in unum
dominum ihesum christum. 3a qui propter
nos homines. 4a crucifixus etiam
pro nobis. 5a resurrexit tertia die.
6a ascendit in celum. 7a Iterum venturus est cum gloria. 8a Et in spiritum
sanctum. 9a Et in unam ecclesiam. 10a Confiteor unum baptisma. 11a Exspecto
35 resurrectionem. 12a Et vitam venturi seculi
Si queratur quare in symbolo niceno non ponitur descendit ad inferos. Amen. Si queratur quare in eo
symbolo non ponitur articulus descendit ad inferos. Videtur quibusdam
quod ideo. quia ~~tamen~~ tamen dicitur de
mysterio quo destructa est mors
per virtutem et efficacitatem descensus
ad inferos. Alii dicunt. quod hoc
totum passus sub pontio pilato etc. mortuus et
sepultus descendit ad inferos est unus articulus
et sub una parte. secundum eos. Alii dicunt quod quia certum est quod in passione christi omnes ad inferos descendebant. consequens est quod si resurrexit quod ad inferos descendit. Alii ex quo
dicunt quod ideo non est appositum

quia sola anima descendit. et sic
ipse per synodochen. christus dicitur descendisse. qui et ubi et a quibus et in quibus
sit hoc symbolum editum. dicitur in quinta
dic. canones quod tria in institutionibus
symbolorum Rubrica de causa finali
Causa institutionis symbolorum
sunt quadruplices scilicet finalis efficiens
materialis et formalis. Finalis causa
fuit instructio fidelium. et extirpatio
hereticorum. extra. de pe. et re. Debes
36 De causa efficiente Efficiens duplex principalis et secundaria. Principalis causa fuit spiritus sanctus.
secundaria apostoli. et alii sancti patres
~~Act. 2o~~ Ceperunt loqui variis linguis etc. Materialis causa fuit
37 De causa materiali
scriptura sive veritas prima que deus
est. Io. xiiii. Ego sum via veritas et
38 De causa formali Formalis causa fuit primo sive convenientia cordium in veritate fidei
per corinth. 1o. Obsecro vos fratres per
nomen domini nostri ihesu christi ut id ipsum
dicatis omnes et absit unio sive
convenientia cordium sive in tellectuum
que facit fidem in veritate prima
dicitur symbolum. Debebat enim fideles
esse. qui colligendi erant ex omni parte
cum differentia natione. moribus linguis
et aliis multis modis in una fidei
intelligentia et ita convenire et manere per
39 Ad quid fuerunt symbola instituta 2o. Et non quod symbolum
apostolorum sufficiebat in statu ecclesie
primitive. sed invaluit heretica vel
pravitas et per eam succrescentibus heresibus
et pravis expositionibus contra fidem necesse
fuit ut fides katholica munitur
expositionibus articulorum et ideo fuerunt
cetera symbola instituta ad supplendum et exponendum contra hereses
consurgentes. Symbolum apostolorum factum
fuit ad instructionem ecclesie. que erat
adhuc novella. symbolum enim
nicenum propter heresibus exortis ad explanationem primi et ad planationem quorundam heresium exortarum et maxime
contra illam. que dicebat non esse tribuendam ~~ad exhortatione~~ spiritum sed
in eorum multum exprimitur ibi ad exortationem

a

q Ad quid trinum Tercium scilicet quicumque vult. Secundum sunt
contra alias hereses et maxime
contra illas que erant contra incarnacionem
filii et resurrectionem mortuorum. Illud vero
symbolum scilicet [illegible] credimus.
Secundum sunt propter diversos errores
qui exercuerunt in diversis nacionibus
et regionibus contra fidem propter quod plu
res in eo articulos quam in prioribus continet.
qi De diversitate symbolorum quomodo et qualiter
et quare dicatur primum symbolum
Uirtus autem symbolorum est
quod primum dicitur in prima et completorio
voce remissa ad representan
dum statum ecclesie primitive
quando apostoli non audebant predicare fi
dem dei manifeste sed occulte propter me
tum iudeorum. Joh. xx. c. Tunc per
secucione fervente docendi ple
bem minime dabatur facultas [illegible]
di. c. i. Et statum qui erit in fine
1o de quo Daniel et Mathei xiii.
Apoc. vi. et xiii. et Thessal. ii. Marti
nus de c. Vel ideo dicitur submissa
in corde ad modum quod hec est lex
quam promisit deus Jeremie xxxi. c.
Dabo legem meam in visceribus eorum et in
cordibus eorum scribam eam. Tercium vero
et secundum alte dicuntur ad monendum clamo
rem et garrulitatem hereticorum propter
quam confutandam fuerunt illa symbola
instituta et quia tunc erat publice
fidei per testimonio alte poterat de
cantari. Symbolum vero [illegible] dicitur materiam
post epistolam et ewangelium ad innuendum no
cet quod in omnibus ewangelicis et apostolicis
acceptum ut hec distinctione xv. c. post
conversionem fidei ad [illegible] sacra
armamur. hec ut dicit Augustinus de [illegible] di
r. Ut quod pas [illegible] et vetrem
crede et manducasti. Symbolum
vero Athanasii scilicet quicumque vult
dicitur ad primam ut notetur quod prima
illuminacio mentis est fides et post virtus
quia primum petit campum fides ut
dicit Prudencius. Et per fidem armantur
inquit Jeronimus arma sumite contra
spirituales nequicias pugnaturi. Ephe. vi.
In omnibus sumentes scutum fidei. Et
Augustinus in [illegible] de symbolo. Accipi
lib.

te racione fidei quod est symbolum, et tu
accepistis in corde scribite et cottidie
antequam dormiatis, antequam procedatis sym
bolo vos munite. Symbolum autem
quod xii. dis. [illegible] episcopus requiritur
sollempniter ad episcopus consecrandum quia
episcopus paratus debet esse omni poscenti reddere exposicio
racionem de fide. i Petri iii c. Et extra
de summa trinitate et fide katholica. [illegible]
Firmiter. et in primo prohemio Biblie. c. 3.
Istud vero quod lateranense concilium
ponitur in principio decretalium ut illi qui sunt
per decretales monitis informandi primo
lumine fidei illustrentur et pugnaturi
contra hereses signati et instructi
armatura fidei premuniantur. Ephes. vi.
In omnibus sumentes scutum fidei. i Petri v. Cui
resistite fortes in fide. i Thessal.
v. Induti loricam fidei. Arma in
[illegible] nec inermes nos debemus
opponere inimicis ut hec [illegible] q. [illegible]
oportet de symbolis dicit Augustinus Quod
fides katholica tenenda dicatur in symbolo
pateat nobis novellis parvis ut
credendo recte vivatis recte vivendo
corda mundetis corde mundato quod
creditis et intelligatis. Quibus
modis aberratur in fide. 22
Quibus modis aberratur in fide
scilicet in universali et particulari. In univer
sali qui non credunt vera esse que fides
quam tenet ecclesia katholica. Et proprie
vocantur non credentes aut dissidentes an
tequam [illegible] credant. In particulari si unum
ex articulis non admittunt vel ab eo
pertinaciter dissentiunt. Rubrica est 23
Que et quot sint cause errorum.
Cause errorum sunt octo. Prima ingenii
angustia nimie capacitatis intellectus
humani. Propter quod aliqui non esse
credunt quod eorum non capit intellectus
sed errant quia deus posuit limites
et terminos humano intellectui quos dat
et quantum capiat capacitate sua naturali
multa sibi reservans secreta cum
et quem voluit revelanda. Ephes. [illegible]
Unicuique distribuit deus mensuram. Ro. fidei
xii. Augustinus [illegible] abeis quod
credenda sint [illegible] ad errores
quodam cum sit amat errores suos

ut contraria eis noluit audire Prov.
xviii. Sic ergo non videt ipso per hoc tegit
sum, nec sine intuitu. Sic nec in-
tellectus intelligit ea quibus se a-
vertit. Et ideo quia nolunt audire
rationes doctorum quibus possent ad
veram fidem induci, ideo non est mirum
si remanent in eorum erroribus. ¶
3 3a impar est subtilitatis intellectus
grossities, sicut enim qui hebetem
habet visum non videt filum quod
videtur ab aliis. Sic infideles et
indocti non capiunt que credenda (videnda)
sunt propter sui subtilitatem et propter gros-
sitiem et turbiditatem intellectus eorum
4a ¶ 4a elongatio et distantia sine im-
peritia et exercitatio in rebus credendis
qui enim nolunt a corporibus surgere
non possunt ad spiritualia pervenire Rich.
super Cant. Quomodo lux in tenebris
circumfundit oculos clausos vel cecos
et propter hoc ea videre non possunt, quia nec
studio nec exercitatione appropinquant
ad illa. ¶ Et nota quod sicut sic est
ad intellectum qui est visus interior
sicut lux et color ad visum exte-
riorem. ¶ Quinta stulta sive
superbia qua aliquis voluit intel-
ligere intellectu naturali per se quod per se ca-
pi non potest. Sicut si aliquis visu suo
manu vellet videre quid quod ab alio
suo visu potest videri, vel manu
attingere altitudinem longe desuper
eminentem. Hec superbia velut infla-
tio superbie interioris Aug. dicit Tu-
more meo separabar a te et nimis
inflata facies claudebat oculos
meos. Rich. super Cant. Superbo
oculo virtus non videtur. sine eo per
Omnis hereticus arrogans est, quia
superbia facit hereticum non ignorantia
Et xxiiii q. 3a dicit apostolus
6 ¶ Sexta est in quesitio probationum que
sunt scale quibus ascenditur ad pro-
banda et ita deficiente scala homines
in corporaliter ~~bre~~ altitudinem ascendenda
breviori

ad ea nullatenus ascendunt eo quod per
plures probationes quia perstricta quia illud
attingat ascendere optimat. ¶ Septi-
ma est negligentia quia dei adiutorium 7 (credendum)
non querit. adtere quemadmodum fides. nam
donum dei est querendum et ideo ab ipso
petendum. Math. ix. Credo domine
adiuva incredulitatem meam. Eph.
2o. Gratia estis salvati per fidem et hoc
non ex nobis dei enim donum est. per.
Ioh. 7o. Dicit nobis ipsum ut cogitemus
vim demum, multo ergo infirmissimoque
indiget dei adiutorium non obtinet
qui id obtinere non curat, merito
ergo lumine gratie divine cor illius
ad illustrandum non ingreditur quod ei
aperire non curat. ¶ Octava est obsta-
culum peccati quod a dei regno virum ob-
cludit quidem in iudicia operum 8
suorum quia per obiectum manus lumine
solis intelligentie a se repellunt
Job xxiiii. Ipsi fuerunt rebelles
lumini. ¶ Affectio inordinata est
velut latitudo ~~fidei~~ interioris con- (oculi)
tinens intellectum fidei. ut timor in- (adotraria)
ordinatus vel amor vel odium
Sicut enim radii domum illius non
illuminant qui radiis eius fenestras
et hostia claudit, Sic radii solis
invisibilis hoc est dona gratiarum
et virtutum corda peccatorum non intrant
nec illuminant, qui ea quasi manibus
operibus suis malis operibus a se vitant.
Quando non sunt manus in temporalibus inter-
ponens et oculos obtenebrandum
eos, ita sunt opera mala inter solem intel-
ligentie et oculos cordis ad eos
obscurandos, et sic quod si in temporalibus
aliquid obstaculum inter aspicientem et so-
lem, non contingit aspicientem ad so-
lem videre nisi impedimentum amoveatur
Sic ob errorem non possunt videre ve-
ritatem propter infidelitatem in temporalibus cor-
de suo quantumcumque eis ondatur ve-
ritas salutaris, quia sicut dicitur Prov. 18.
Non recipit stultus verba prudentie
nisi ea dixeris que versantur in corde eius

sicut homo non perpendit ea que sunt spiritualia
subtilitas

a

22 Quis error fidei sit dampnabilis et quis excusabilis.

fidei

Non quod errare per se non est dampnabilis sed pertinacia cum eodem et ne-
gligentia sive pertinacio voluntatis
avertendi se ab errore et studendi
vel cognoscendi veritatem Ioh. 10
ps. Noluit intelligere ut bene
ageret. Et ideo attendendum est
an simpliciter erret quis contra fidem
seductus ab alio an pertinaciter
tamquam seductor. Nam seductor meo
dedum est crudelior et nocentior
tamquam violato aspecte. Seductor
vero extimandus est gladius et ignis
tamquam serpens. Multum enim differt
inter serpentem et violatum aspectum
Attendendum etiam quod fides non habet
laudem meriti nisi sit verbaliter
et non interim voluntate et amore tenetur
nec error dampnandus nisi teneatur
volendo approbando defendendo
vel etiam negligendo. quia non debet esse
negligens aliquis contra fidem sed
totis viribus ab erroribus et ig-
norantiis debet se cavere. quia in talibus
dampnabile est decipi. ut posse de-
cipi dampnum 60 q. 1. Et tamen non
valde reprehensibilis et cupidi-
tas vel negligencia contra fidem. Item etiam est
notandum quod pertinacia est commorata
et continuata et contempta

Que confirmacio fidei

Confirmacio fidei est testimonium
miraculorum quibus fides inseparabiliter
confirmatur Marci ultimo. Hebreorum
2. prophetis enim et apostolis non est
credendum et in articulis fidei nisi mira-
culorum testimonio quod in illa sunt opera
solius dei. Ex debet enim existendo
f. 2. Testimonium miraculorum habuerunt
iudei donec deseruerunt fidem ista
sed tunc translata sunt cum fide ad pro-
selitos etiam iudeis et gentibus
cognitam et pervenerunt ut ita ca-
pitali pene videatur et remoti
remoneri. quia ipsorum testimonium confecti
nec iudei nec sarracenorum nec

27 Quare et quando iudei amiserunt testimonium miraculorum

ydolatre nec heretici habent ad confirmacionem
sectarum suarum testimonia miraculorum
Miracula dicimus virtutes divine
operacionis mirandas insolitas quia
sed non insolitas cursusque nature
ut illuminaciones cecorum suscitaciones
mortuorum et huiusmodi quod aput infideles
non sunt propter infidelitatem et maliciam
eorum Marci 6. Sed fides est ihesu christi
testificata a lege et prophetis Ro. 3. x
Et si error esset ad eo convenienter decepti
essemus signis et talibus que non nisi
per deum possunt fieri. Hec confirmavit in nobis
Et hec castis viris sunt nobis tradita
et cum summa et autentica testimonia probata
domino cooperante et sermonem confirmante
sequentibus signis Marci ultimo 26

Quare ponit omnes articulos fidei

Omnium 1. ergo articulorum ea esse veros
catholice fidei credimus et recepta
dei testimonio ex necessitate omnes
sunt veri. quia dei testimonium non potest esse
falsum et aliquo quia ipse veritas est Ioh.
primo et ad hoc venit in mundum ut
perhibeat testimonium veritati Ioh. primo.
Et ipse est testis fidelis Apoc. primo et
si testimonium hominum accipimus testimonium dei maius
est primo Ioh. 1. Item per deum probatur quod ecclesia
katholica soli deo credit pertinaciter testimonium
sine revelacione sive per sacre scripture sive tradat
testimonium et ita patet quod est per omnia vidimus a psalmista
anima huius fidei dator doctor tes-
tificator et approbator quod est deus
Ex quibus etiam patet quod omnis secta contra
sive contradicens articulis fidei secta
perdicionis est et erroris. Unde patet 28
veritas fidei christiane

Apparet etiam ex hoc veritas fidei
christiane quia fideles sancti et mor-
tui miraculis attestant et quia virum
tenuerant. etiam post mortem miraculis
approbat et confirmat. Infideles autem
sicut nec vivi aput deum quicquam
possunt. sic mortui nec se ipsos possunt
nec alios adiuvare. deficit miraculis
ordinare

hēt plenius insta v̄ ptate diuina
Quid premium fidelium

Premiū fidelis credētiū ē vita
eterna / pena vō nō credentiū dup
licatō penna martis̄ .. qui
credidit et baptizatus fu̇erit .. de
68 **Que pena i fidelium** bapo̅ .. reus erit .. maiores .. C̄ Primū
fidei est diuine maiestatis cognito
in rex creacōe et minime ī gener
et hūani [illegible] pacōe iusticie sit et minime
ī extremi iudiciū ventilacōne
Est .n. fides eorū iprie et ploꝝ q̄
absꝗ dei iniuria et contumelia dis
credi n̄ pūt .f. qui a de maiestate
eius vē sentiūt atqꝫ sublimiūt
et diuina eius aplissime et iusta eius
salua inia / Qd̄ ꝑꝑ credes illos
diuinus .. qui maiestati derogat
deū aliū diuū fingunt / ut de deo
in dignis sentiūt dicentes ipm̄ esse
cōpositū et in for̄ꝰ diminitū / Aliter
et qui imaginē eius minuūt / maxie
i. bonita q̄ ad reparacōz miam ptinet
discedetes .. et qui iure ē sine
viribus credetes ut iusticia eua
cuat et dimittit pctorū / ut
indicium futurū / et eternitate penarū
negantes hij dei miam reputāt stulti
tiā ✝[crossed out] et dei iusticiā furore
Pū .6. Et ita apꝫ q̄ nacia sit
fides qua declinat a maiestate
diuine cōtumelia et in iure ī g̃lure
et audiciū timore / sedm̄ ipsum
enī et maiestas diuine sublimi
tas / et iure aplitudo et iudiciū
cognoscit̄ .. rectitudo .. ✝ vī .. ēē si
69 **Ad que fides ptinet** dei ppm̄ / Qd ea .n. sola vī ptinē
fides q̄ sit dī ... se .. et q̄ iure et
iusticie eius et nos autē dī ēē sim̄
se vniusitatis creatorē respōsatorē
et gubnatorē n̄ solm̄ q̄ deꝰ ē vnus solꝰ
verꝰ omps et hūs .. sit dꝫ ihs .. no
70 **Quis tenor capli et opis subsequitur**
Sup̄ titulum sup̄ rubricam iste expoit litterum Firmit̄ credimus / sequēs opꝰ de
inȝceps ptes Impl̄a ag̃ de eius
q̄ tenemꝰ crede de divinitate
vsqꝫ ibi Et tande vnigenitus
dei filius / Scd̄ .. de ihs .. q̄ tenemꝰ
crede de hūanitate .. et hoc vsqꝫ ibi
Vna vō est fidelium vniūsalis
ecclia / ab inde vsqꝫ ad fine talis
de vniūsali ecclia et de ecclie sa
cramentis et aliis necariis ad
salutem **Que dꝫ ho crede om̄ roe** 71
Firmiter credimus q̄ necio ē
homo creatore suū agnoscere
ne ipius bn̄ficiis sit ingratus
nec ī diuinis sui in fidelis. et ad
hoc ē nō pt naturalibꝫ roibꝫ plene
cōsuli .. q̄ que fidei sunt pter
ordine sūt re.. Aug̃. di. .. Re
nera / nec expedit q̄ ei in hoc
tm̄ pbacōibꝫ naturalibꝫ cōsulatur ne
suasa textoria pbacōibꝫ cōgtio
apud deū merito sit et gra desp̄i
ideret / qui vult om̄i mia apt̄ .. se nob
ee liberosa / et ꝑꝑ hoc vtilius etsa
lubrius fuit nobis ut enim sola
fide cōgscimus / ipi vō deo glio
sius credentes .n. et deo velut ex obe
diencia mīi tꝰ sumus et deo
gliam sua reddimus dū ei sine
ex acte cautois aut pignoris
pbacōnis et sn̄ cōtestacōibꝫ miā
clos credimus .. q̄ bn̄ ī insinuat dn̄s
Joh. xx̄ dn̄s .. qr̄ vidisti me
thoma credidisti Bti qui nō vi
derūt et crediderunt Quia .. iste
plus modus dī cōgtōis et nobis
salubris et fructuosus ē et deo
gliosus / dī qꝫ glie cōgruentissimus
Quare necce sit homo crede
roibus et exemplis ondit̄ 72
Firmiter credimus .. q̄ aut necce
habeat ho crede pꝫ roibꝫ
et exemplis .. q̄r ho .. ihs .. modo
est sic tn̄ ī via / et tanq̄ viator
tendes ad patriā sine fine
istius vite vbi multa imminet
picla et ī pedimēta ideo necce
est homo nosse viā et patriam
terra sue viacōis agnoscere. Quia

ā

et devacione ē crede . alioquin
fimus viatoris ut accipiet eu
periculo i consulte . et ipsfundu errorum
incidet ac i papiam vigorum Item
quia ho . est cavus ego subcura
medici , necesse est a medico crede
et mediamus debitis que pertinet
ad egritudinem et salutem Item quia
ho est tamquam captivus i carcere li-   liberandus
berandus necesse est a redeptore et
redempcionem et post redeptoris sue
agnoscere et tamquam ac mira con
tina quibus tamquam carta sunt cap-   fide om
tivacionem que omnia sola cunte
agnoscunt ad apta predictas sim
tudines conveniunt sine fidei vide
Et nos quidem sicut ut lingo   13 Varietas credencium
dicit quorum fides e fidei non con   Que sit varietas credencium
tradicere quod fides est lapidum et
lignorum Alii sunt qui sola consuetudine
fidem tenet sic dicit Augustinus est
fides asinaria quia sit consue
tudine asinum cogitat pre dm   pe
sim Item Sic tamquam xpianum
fidem et non propter dicit vivam consue   Sunt
tudinariam asinarum Alii sunt qui   sine
amore fidem tenet et infidelibus
odio presunt ut veri xpiani   con
Alii sunt qui credunt et contremiscunt
qui quantum ad hoc deteriores sunt
quod demones qui credunt et contre
miscunt Jac . 2 . de illis quos perel
lunt demones in credendo .

72 De diversitate credencium

Primo credimus nos quod aliud e
credere in deum aliud credere deo
aliud credere deum Credere deum   et pater
est credere quod deus sit quod etiam demones
et mali homines faciunt Ut supra id
Jac . 2 . Demones credunt et contre
dere deo e credere vera esse que loquitur
quod tamen demones quod mali va-
lent facere . nos etiam credimus homi
sed non i homine Credere in deum
est credendo ire in deum et eius
membris incorporari vide supra Crede
tes i eum qui iustificat impium

qua fides talia nos docet de deo
propter que i eum ut dicit cet precimus
aut timendus est timeamus aut
diligendus est diligamus fides enim
ostendit deum esse summum bonum summum
et non summi amoris et boni operis quod
est fidem tendit in deum Quomodo ad   77
infantes tamen crede baptizati non crede   Quid ē crede
non baptizati de consecracione dist . 4 . adde   quo ad ifantes
Infantes cum puba gestarum fide
presentem de consecracione di . 4 . propheta et in
ecclesia Item credere est fide adhibe
de consecracione di . 4 . ut si quis vero pastor   78
qui est in ecclesia non multo meant
tamen dicit Credo in deum tamen non credit
in eum Vndeo . quod non quia tamquam
locucionibus si ordine dicta symbolo
loquitur non in persona sua sed in persona eccle
generalis sicut sacerdos dicit oremus
Que et quot sunt partes et que est   76
prima pars articulorum fidei

Credimus nos quod due partes fidei
que credunt et consistunt in hiis
que dei sunt etiam circa res alias
Vna enim pars articulorum est i hiis que
sunt ei proprie hoc est sine respectu
et comparacione rerum aliarum et hec primum sunt
esse creatorem solitudo supereminencie
sine unitatis personalis quod enim sunt philosophie
et primarum artium et fundamentalium tradices
aliorum partem consequencia exhibent et
intus i inestitus i comprehensibilis pro
equalitatis et silia quod potto fundato unius
sciunt personas ut aliquid ut aliquas
esse proprius et dehinc parte agitur ubi sic ibi   79?
unum unumque principium Alia pars   Que ē pars
est de hiis que sunt eidem respectu   articulorum
rerum aliarum et horum radicalia sunt
potencia bonitatis sine benignitas Omnia
enim alia quia horum sunt sic quod dicitur
creator doctor gubernator iudex
et remunerator et talia parte agitur ubi sic
Vna est vero fidelium vitis ecclesia
Et non quod hoc tamen pars sapiencia bonitatis
sunt id i visibilia dei quod pars in-
visibilia dei per ea que facta sunt i ii dicit
Ab hiis tribus procedunt omnia per hec tamen
reguntur omnia In hiis tribus consistunt
omnia Potencia creat sapiencia gubernat

bonitas consignat. Que tria sicut in deo in essentia unum sunt, ita coniunctione
opera separari non possunt. Potentia per
bonitatem semper creat. Sapientia per
potentiam bene gubernat. Bonitas per sapientiam
potestatem consignat. Potentia
maiestatis curiosos in mestitiis, sapientiam
decor, bonitatis utilitas. Potentia torpentes
excitat ad timorem. Sapientia illuminat
ignorantia excecatos ad cognitionem. Bonitas
inflammat infrigidatos ad amorem.
Potentia terret, sapientia illuminat, benignitas
letificat. Unde oriuntur omnes partes divini cultus

58 Et nota quod ex apprehensione ut credulitate horum trium oriuntur omnes partes divini
cultus. Quia inde adoratio tum
oritur et que ad ipsam pertinet. Nam
ex potentia oritur adoratio, que est intima humiliatio
qua nos deo ut subesse ad
famulandum et parendum inter plenissimo
et singularissimo recognoscimus. Ad hanc
pertinet inclinatio, genuflexio, prostratio,
petitiones, orationes et deprecationes, que ex
divinitatis potentia eius et ut subiectionem
ad ipsum expressam faciunt mentionem.

59 Item ex potentia oritur veneratio que non
sanctificati et parati ad eius presentiam
accedere presumimus, ut sacra loca intrare, ut sacris contactum declinamus.
Ad hanc pertinet locorum sacrorum munditia,
decor et magnificentia, vasorum ornamentorum
ac linearum apparatus, cantus
psalmorum et horarum celebritas et festivitas musicalis.

60 Item ex potentia oriuntur
sanctificatio et purificatio, que adeo note
sunt quod penitus declaratione non indiget.

61 Ex sapientia vero oriuntur timor, pudor
ac solicitudines et affectus, quas timor
et pudor pariunt, quibus deo displicentia
declinantur et eidem placentia
queruntur et fiunt.

62 Ex bonitate oritur amor
tum in se ipsa bonitas consideratur, tum
ad effectus et ad opera eius fiunt comparati
in veniunt. Post notandum quod prima notatio
bonitatis est gratuita beneficentia, quo oriuntur
ex gratuita beneficentia, ex qua penitentie
dilectionis oriuntur gratiarum actio, benedictio
que est bonorum inspectio, laudatio que
est beneficiorum magnificatio, glorificatio
que est predicatio et divulgatio beneficiorum
et beneficiorum ad alios.

64 Secunda notatio
bonitatis est una in quantum levat vel
tollit miseriam, ex qua oriuntur quinque. Primum est deprecatio pro malis leviendis et tollendis. 2m oratio pro bonis
optandis obtinendis. 3m est afflictio
et ieiunium et huiusmodi. 4m est oblatio sive
sacrificium. 5m est elemosina. Hec omnia
ex una radice procedunt, que spes
venie et gratie dicitur.

65 Tertia notatio
bonitatis est iustitia, ex qua per dominum
timoris oritur declinatio malis
et pena cum prioribus sunt.

66 Quarta notatio
magnifica largitas obsequiorum remunerativa, ex qua oritur spes remunerationis. Ex hac est omne obsequium
divini cultus in quantum per ipsum tenditur
et intenditur ad mercedem eternam. Ita
eadem opera divini cultus possunt esse
ex diversis intentionibus radicalibus et per
fines diversos, idem enim sacrificium
offerri potest deo ad honorem ipsius tantum
et pro impetranda venia tantum, et ad
impetrandam gratiam tantum, et ad optinendam
eternam remunerationem tantum, et quinque
per hec omnia sunt sicut placuit offerentis.

67 Et nota quod necesse est credere
dei omnipotentiam, sapientiam et bonitatem,
et ideo heresis est male sentire de
aliquo illorum. Quando enim credit de deo
potentia quod alia sit ei superior, ut celestis, ut cui subditi esse dicamus
ut totum honorem suum aufferet aut
diminuat, et hoc quod dicit non bene esse subditum, quantum in eo est bene sentit sic,
et qui negat deum videre omnia et
ingerit in tenebris, multum ei aufert
de sapientia sua quantum in eo est,
quod omnia sunt apte commemorare atque
blasphemie dei et ideo heresis. Eodem
heresis est credere ut deum non esse bonum
ut minus bonum, hoc est expresse non
esse bonum, ut in alibi bonum ut non
esse maxime bonum et est hec contra
contra dei bonitatem. Item credere
ipsum non esse beneficum ut quemque bonum

Marginalia (left): 58 — Unde oriuntur omnes partes divini cultus (text heading); 59 — Quod veneratio a potentia oritur et que ad ipsam pertinet; 60 — Unde oriuntur sanctificatio et sacrificatio; 61 — Quod cultus divinus oritur ex sapientia; 62 — Quod cultus divinus oritur ex bonitate; 63 — De quattuor notationibus bonitatis.

Marginalia (right): 64 — Que oriuntur ex una; 65 — Que oriuntur ex iustitia; 66 — Que oriuntur magnifica largitate; 67 — Quomodo sit heresis credere.

a

optimum
obtinere non abeo ut pen. Item
deum non contis bufficere quibus velit
se ex nativitate et hoc est errare contra
dei contraria bufficere. Item primarum
credere deum in tantum miserere esse
ut peccata non requirat ut in tantum
iustum ut penitentes non recipiat
hii deserunt peniam et omne
aliam viam religionis adderunt
Item credere deum tam per dignitatem
~~tam~~ aut avarum aut in considerantem
largitorem ut ob sequia sibi impensa
non curet ut servitores suos po
tius quam alios non remuneret hereti
ca pravitas et dei blasphemia est et hoc
est errare contra iustitiam divinam
dei. Illud autem notandum quod cum
aliquam heretici detrahat potentie
dei ut manichei et alii qui po
nunt duo esse principia et alii
sapientie ut qui fato ut stellis ut
alii credentes attribuunt rerum temporalium
dispositiones omnes tamen heretici quantum
eidem detrahat bonitati et ideo
veniunt omnis mali. Tercia
pars articulorum fidei circa quam consistit

Tercia pars fidei est circa res
alias et dehac agitur ab eo.
Una vero est inseparabilis ad finem
huius operis. Inqua primum est ut
unum esse in quantum alia re
hoc est ut divine excellentie et ideo
nichil dignum honorificentia divini
cultus. Secundum est nulli alii quid
quod divini cultus ad honorificentie in
pendendum. Tertium inde novitas eius
universis quod in eo sit. Primum eiusdem reno
vatio. De speciebus secundum dicitur prosequere co
eius. Novitas animarum in corporibus
nuis et ergo earum. Sextum est inmortali
tas animarum. Septimum singularitas corporum
earum contra pluralitatem pitagoricam
Octavum resurrectio corporum. Nonum
iudicium. Decimum retributio bonorum
et malorum. Undecimum infernus
Duodecimum purgatorium de his duo
decim in veniunt errores apparentes
tam apud philosophos quam apud hereticos
Sunt etiam preter hec universalis

Beginatos 68

errare sacramenta virtutes gratia et libero
arbitrio de quibus non cessat tam
philosophi quam heretica nefanda plurima ob
latrare. De gratia dicitur in gra. et ultimis
tribus capitulis. Hec autem talia que sunt
fidei katholice firmiter debet credi 69
et ideo sunt dicitur firmiter credimus
quia sicut dicit Augustinus in enchiridion *Ut errare in fide gravissimum est periculum*
in quibus rebus nichil interest ad eam
pertinendum regnum dei utrum credantur
ut non in his errare non est peccatum
aut si est minimum est. In istis vero
sine quibus deus vere coli non potest
grave peccatum est decipere ut posse
decipi veram. xxi. q. prima. Sed in cupis
quia sic dicit Augustinus in enchiridion
Longe tolerabilius in his quod a reli
gione seiuncta sunt in rebus quam in his
sine quorum fide ut notitia deus
coli non potest. Quare dicitur firmiter 70

Firmiter. Ideo quia quisque fideliter
firmiter credit salvus erit non po
test in symbolo quicumque vult et
extra de hereticis firmissime fideliter
credendum est ut non erremus in fide
firmiter ut decreditis non dubites
quia dubius in fide infidelis est. extra
de hereticis capitulo primo. Et ideo Augustinus ubi de
fide ad petrum libro frequenter repetit
firmissime tene et nullatenus dubites
Cum enim qui in fide hesitat non estimetur 71
quod accipiat aliquid a deo. Jacobi 2. Hoc est *Quam miranda sit*
autem super modum mirabile quod quot *firmitas fidei*
que videntur fideles sumus nichil certius *katholice*
nec constantius nichil firmius tenemus
quam quod fide apprehendimus. Sunt enim
pro tribus celitus revelata et ea multum
tum magna et ea minus sensibus vel
per ignis divinitus confirmata ut gentes
videntur de mente in illis aliquantula
dubitare. Unde bene dicit philosophus Alan
drus qui alio nomine dicitur Sedes quod
fides est ignote rei miranda certitudo
Hec non fides sola prestat fulcimentum
spei contra ruinam desperationis et firmamentum
amoris nectit. quo addit Ethym. hac
sola fide prestante nobis fulcimenta
impulsum temptationum cadamus et ad

intorum quo ad deum ascendamus
eius inseparabiliter adherentes ¶ Co
a2 tra inconstantes et instabiles in fide
Firmiter hoc est stabiliter et in
violabiliter. contra inconstantes
et instabiles. qui circumferuntur omni
vento doctrine. et de facili erroribus
acquiescunt. et ideo cavendum est katho
licis ne persuasionibus vel vitu
peracionibus persecutionibus vel adulacionibus
blandicijs vel terroribus a fidei recedant
firmitate ¶ Contra hesitantes
a3 claudicantes et infirmos in fide
Firmiter contra hesitantes Ja. 2.
et contra illos qui ad tempus
credunt et in tempore temptacionis re
cedunt Luc. 8. Contra et claudi
cantes qui nolunt ambulare per via
veritatis absque sustentaculo evidencie
eius ipsius veritatis vel sine probacione
vel saltem suasione probabili de
quibus ps. filij alieni mentiti sunt
michi filij alieni inveterati sunt et cl
Reg. 18. ausi Bosech cecidit et clau
dus effectus est et Gen. 32. Jacob
luctando cum angelo hesitans disputando
cum fideli ¶ Item contra illos qui vetitudie
permittunt separari a fide vere confes
sionibus ob murmuracionem sive cogi
tacionem. quos in tribus humanus nec
a mundanus contra fide ob murmurant
1a Pet. Resistite fortes in fide.
debemus enim firmiter credere ne sug
gestionibus spiritus corporalium vel ar
philosophorum vel contradiccionibus hereticorum firmiter
corruamus et ideo bene dicit Credimus
a5 ¶ Quod si quis dixit ignoranter contra
fidem et paratus sit corrigi non est
hereticus iudicandus
Firmiter credimus id autem non dicit
quod si quis ex ignorancia simpliciter
dicet contra articulos fidei et paratus
esset corrigi non diceret statim hereticus
quia et paulus de se ait Thymot.
1o Qui prius fui blasphemus et per
secutor et iniuriosus. sed veniam
merui quia ignorans feci sed si
postquam ei facta esset ostensio veritatis tacere

ignorancia premittitur perductive non dicitur
ignorancie sed errore vero est ut ipse
ignorare est nescire id quod scire
debet is qui ignorat. Errare vero est
existimare verum esse vel existimare esse verum quod
quesitum est ut ait Augustinus xxx. sua
cione. quamvis pro vero approbat falsum
quod erroris est proprium et si in talibus
pertinacia permanserit vitandus esset homines
ut hereticus Tyt. 2o. Hereticum post primam
et secundam correctionem devita ¶ Qua a7
re dicitur credimus in plurali
Credimus in plurali sive in universali contra
illos qui dicunt se habere sibi fidem
absconditam seu sectam quam
non revelant omnino uxori videlicet nec
filijs nec alicui nisi habent eiusdem
annos cum aetate articulorum nec
excipiant qui credulitatis sit capax
uno eodemque modo tenetur Contra ad illa
et singuli quo et ad cultum divinum
et hij articuli sunt fides quam credunt
et fides katholica Ioh. Ro. ultimo
i. universalis in qua sola necesse est adunari
diversos fideles. xxiiij q. i. Recta
loquitur alicuius contra predictum
errorem est Ro. 1o. Gratias ago deo meo per ihesum christum
pro omnibus vobis. quia fides vestra
annunciatur in universo mundo Item Ro. ultimo
obediencia vestra in omnem locum divul
gata est Item Ro. ulto. 6. Misterium nunc
patefactum est per scripturas prophetarum secundum
preceptum eterni dei ad obediciones fidei
in cunctis gentibus Item psalmus
In omnem terram exivit sonus eorum et Ad idem
Cor. 4 ¶ Item credimus quia dum a6
cultus operibus talibus effectibus videt ¶ Quare dicitur credimus
affectiones tamquam eorum causas et
iterum ipsis affectionibus apprehensiones
ex quibus procedunt affectiones. hee autem
apprehensiones quia non possunt esse certi
tudines in generalitate hominum vel
propter defectum probacionum vel suasionum
vel propter hebetudinem intellectus simplicium
et vulgarium hominum vel propter pauci
tatem exercitacionis et doctorum. ex ne
cessitate huiusmodi apprehensiones non
sunt nisi credulitates et opiniones

77 Que dampna hoi esset si crederet tm̄ ppt̄ pbacones vl euidencias veritatis:

et ideo bn̄ dicit Credimus si eni
euidentes essent veritatis. que fide
credenda vl pbacones haberent
vl signa et ꝑ hoc solm̄ crederent
cessaret bella intellectus ꝑꝑ hoc
victorie. que et victorie corona
Cessaret eciā bona credentes quia
nulla eēt eius religio. nc̄ obe
diencia nc̄ dei veritas nullum
obsequium que remanet in istius
in ignis et pector vn̄ no dicit
Scimus vl pbamus s3 credimus. et
io dr̄ Aug. i expone symboli
nō teme deum visibilibus aliquid
affirmemus tanquā scientes s3 tanquā
credentes. quia vidi n̄ mundato
corde nō pnt. et si quis eū
videt in hac vita excepte et in
enigmate nō pt efficere ut re
videat cui loqr̄ s3 cordis sordibȝ
impeditur. Jux̄ id Math̄ 5. Bti
mundo corde qm̄ ipi deum videbunt

78 Contra phos
Item credimus contra phos ꝛ
alios qui nō credunt nisi pbacōibȝ
vl signis vl aliis suggestionibȝ
contra quos e quia fides est cer
ciam et sup̄ opinione. vn̄ Bene
Vbi fides est voluntaria certa
quedam phibata nō dn̄ ꝑ ablate (approbate)
veritatis. Aug. fides est credere

79 Quid fides
que nō vides. i. fides qua creditur
q̄ nō vr̄. Hugo fides ē volunta
ria certitudo ab sencium sup̄ opinionem
opinionem. et in fra sciam constituta
Voluntaria quia nō cogit̄ ab (no)
sencium. i. sensibus corporis subiacentes
cum. Supra opinionē. quia plus ē
credere q̄ opinari. Infra sciaȝ quoniam
minus est credere q̄ scire. Io eni
credimus vt aliqn̄ sciamus. Et
vide stulticiā eorum qui nō aliter
volunt credere q̄ fidei sunt n̄ ꝑ ꝑpp̄ium
et intellectum huanū. q̄ nō possit (q arrere peri)
vide lucem nisi ꝑ tenebras. Sensus
eni ꝛ int̄lectus huanus est tenebre
sunt ad ea q̄ sunt fidei credenda.
Sicut eni visus lumine est ad co
gnoscenda visibil̄. solum ad ea vero
que ꝑ ipm̄ cognosci nō pnt idem
visus tenebra est. sic sensus et in
tellectus huanus ad ea q̄ ꝑ ipsas
cognoscibilia sunt lumine sunt. ad ea
vero q̄ ꝑ ipsas cognoscibilia nō sunt
tenebre sunt. Phy ig̃. tales qui nō
sunt credere. n̄ ꝑ sensum ꝛ intellectum
huanum sunt sicut illi qui volunt
vide solem nisi de nocte. vl qui 80
nō credunt esse solem. qr̄ nunquam
illum viderent. Qr vii nō q̄ sic nox
est ubicumq3 nō lucet sol iste visi
bilis. sic ꝛ nox spūalis. ubicumq3 nō lucet
sol intelligēcie. ꝛ sicut nec possibile
est vide solem visibilem. nunquam
nox recessit. sic i possibile est vide
solem intelligibilem. nunquam nox infi
delitatis recessit. Et sicut soli videt intellectuale
solem apud quos dies est. sic soli
videt solem intelligibilem. apud quos
est dies spūalis. et sicut cecus est
corpe qui solem visibilem nō pt
vide. sic cecus est corde q̄ solem
intelligibilem nō pt vide. et ideo
ceci sunt omnes erronei quantum
ad spūalia que ita disputant de spi
ritualibȝ sicut ceci de coloribȝ. V
Credimus quia veritati credendum
est. ꝛ maiori veritati magis. veritas aut
pmi principii ꝛ infinita est maior
omni veritate creata. et luminosior ōī
lumine intellectus nostri. Ideo ad hoc q̄ intellectus
nr̄ rte sit ordinatus in credendis
necesse est q̄ plus credat summe veritati
q̄ sibi. etiā se captiuet i obsequium
x̄. et ideo nō solum credat q̄ sunt
secundum ronem. ꝑ eciā q̄ sunt sup̄ ronem
ꝛ cōt̄. ꝑpm experiencia ꝛ contra ꝑpm
intellectum. Item credimus fides que 81
dr̄ vulgo credencia ad hanc credenciam
venit filius dei i foro huius mundi mali
et eme unicuiq3 nrm. ꝛ dedit arras
precii quod ꝑ bonum nobis contulit i hac
vita ꝑ electos co ꝑuatos redemptorum 82
et in fine reddet precium vite eterne
Math̄ xix. G. Vitam eternam possidebitis ꝛ Joh̄ 3. Ois qui credit in eum

(right margin, 80) Quod omnes infideles sunt ceci quo ad videnda spūalia vide om̄ tempus
(right margin, 81) Quod fides dr̄ vulgariter credencia ad quam dei filius venit homines mercari
(right margin, 82) Quod precium

83 Quod pignus — hec vitam eternam et [H]abemus etiam
pigneus scilicet spiritum sanctum. 2ª cor. 1º
et vº. Deus qui nobis dedit spiritum in sanctum
84 Quod obside — Eph. 1º. ¶ Item habemus obsidem
ipsum filium dei quem vocat Augustinus pig-
nus carissimum nostre redempcionis qui
cotidie sumus ex parte nostra peccatores
virum presbiterum spiritum s. plenius quam sunt [suas]
in canone vite sunt requisitus
87 apud dominum — statim in missa advenit tanquam obses
Quod publica instrumenta — ¶ Item habemus eius litteras papales
et ewangelistas nobis scias de precio
a nobis solvendo / apud hereticos et
85 Quanta iniuria deo faciunt in-
creduli qui ei
auferunt credere
apud he. z a. — alios infideles deus amisit cre-
dencia in tantum quod noluit sed credere se nec
sua licet cauciones et securitates
pignorum obsidum scriptis instructorum
suffi[ci]entis dedit tam novi quam veteris
testamenti In inimicis autem capitalibus. s[ed]
mundo tarum et ipsi dyaboli credunt
liberaliter se ac sua eis attendere
86 in iniuria — quanta iniuria deo per hunc in credulos
errogatur ¶ Item credimus deus ab in[i]-
Qualiter deus suam noticiam temperavit — cio sic suam noticiam temperavit / ut
sicut nunquam prorsus potuit apprehendi
sic nunquam prorsus potuit ignorari Io[hannes]
non prorsus voluit manifestum / ut
88 Quod meritum — fides haberet meritum / nec prorsus occultum
habemus fide — ut in fidelitas de ignorancia non
excuset. Illud etiam nondum quod vera
fide credenda est preter virtuti merito se-
cundum nº. etiam fide. et ita fides non
querit probaciones cum non habeat meritum
89 Quod fides sine argumento — ¶ Est enim fides articulorum non conclusio
probat enim et non probat. sic probat conclusio
articuli fidei / 2ª vite rectitudo / 3ª etiam
remuneratio. quia et culpe concludit
90 Quid fides et eius exposicio — et pene. Quod autem fides sit articulorum
dicit apostolus hebr. xiº. fides est sub-
stancia rerum articulorum non apparencium
Apparencia non habent fidem sed agnicionem
sicut dicit Gregorius / 2ª homilia super substancia spe-
randarum rerum dicitur quod per fidem nobis
speranda sub sistunt / sperenda vocat
bona eterna que desideramus que in nobis
per fide iam sub sistunt. in futuro per

ex[per]iencia. Argumentum non apparencium e[t]
probatio. quia si quis quesierat unum scilicet
preceptum regis ut futurorum statum electorum
ut aliquid quod non potest probari racione humana
non habeo ad articulum nisi quia credo.
in dubitatur quod inde dixerunt prophete [et alii]
qui per spiritum sanctum se locuti quos deus
non fallet cum in eis loqueretur. miracula
fallet / et cum ex magna parte completa [per eosdem]
videatur quod dixerunt non dubito quod
cetera sunt complenda ¶ Est itaque 91 [quantum ad nos]
fides substancia fundamentum rerum articulorum non
apparencium quantum ad alios ¶ Sed hec Quod hec diffinicio
diffinicio magis ondit effectus fidei non est sufficiens
quam quod ipsa sit. nec etiam omnes partes fi-
dei comprehendit cum non ponatur non p[re]-
terita sed futura tantum contineat / fides 92
enim est de preteritis. ut de nativitate
et passione christi ¶ Et de presentibus ut quod Qualiter fides de preteritis presentibus et futuris
unum corpus christi sit in altari presenti et futuris
ut de iudicio ultimo. Est ergo fides articulorum
non apparencium quia fides est credere quod non
vides. Thomas autem vidit aliud et credidit aliud [Thomas vidit]
et deum confessus est dicens Dominus meus
et deus meus. videbat carnem. crede-
bat deum latentem in carne ¶ Unde
tunc dicitur credi quod videtur sicut dicitur
unusquisque se oculis suis credidisse
fides etiam quia nunc per speculum in
enigmate deum cernimus est significativa
illius future visionis / qua videbimus
deum facie ad faciem sicut est 1 cor.
xiiiº. nunc vero iusticia dei revelatur ex
fide in fidem Ro. 1º. que revelacio
fit in ea in spiritualiter disciplina
erudiconis ¶ Quomodo debemus simpliciter 93
Et simpliciter fidem confiteri
confitemur. simpliciter non sub in-
voluta et obscuritate verborum
sed apte et manifeste ac distincte
ut xxiii. di. Quorum episcopus. xxiiii. 94
di. quia. ¶ Vel simpliciter sine curiositate Quod de simpliciter
probacionum aut signorum contra iudeos
qui signa petunt et contra grecos
qui sapienciam querunt. 1ª cor. 1º.
Sicut enim dies materialis abscon-
dit stellas et planetas / sic dies
fidei rationes naturales quod soli fidei

a

97 Quare heretici noctuis et vespertilionibus comparantur quia solem iustitie et intelligentie videre [illegible]

credere debet Job. xx. b. Stellas
claudit quasi sub sigillo et sicut aves
diei persequuntur aves noctis, sic
vere catholici hereticos qui noctuis
et vespertilionibus comparantur. Unde
comparantur quod in luce miraculorum non sacre
scripture testimoniis nec sanctorum doctorum
persuasionibus acquiescunt, quibus posset
lumen fidei illustrari, sed ad cavernas
suas tenebras fugiunt et in cisternis

98 Luna solis iustitie et intelligentie

errorum latitant et moriuntur in latibulis
viciorum, et ideo quia tenebris sunt in-
voluti non videt lucem in aliis vi...
Vel simpliciter id est absque blandiciis
vel fictione alicuius deceptionis. xxix.
Prov. Homo qui blandis fictisque
sermonibus loquitur amico suo rethe
expendit gressibus suis. Vel
simpliciter non secundum deceptionem philosophicam
et inanem fallaciam secundum traditionem
hominum. Col. ii. Videte ne quis vos
decipiat per philosophiam et inanem fallaciam.
Vel simpliciter hoc est sine plica
fraudis oris et cordis, ne aliud
in ore sit et aliud in corde. Eccl. ii. Ve
duplici corde et labiis scelestis.
Ps. Disperdat dominus labia dolosa.
Diuisa Vel simpliciter id est sine plica et duplicitate
sophistice locutionis, quia ut dicitur sophistice
locutio odibilis est et omni re defrau-
dabitur. Eccl. xxxvii. Heretici autem utuntur
sophisticis contra catholicos. xxiiii. q.
iii. Tulerunt. Sed sacramenta fidei li-
bera sunt a philosophorum argumentis. Unde Ambrosius
Aufer argumenta ubi fides queritur. In ipsis
dyalecticis taceat ubi plus piscatoribus
creditur quam dyalecticis. Fideles
cum paucis intentibus constituti et ve-
neratione cultoris intendunt. Alia vero
philosophiam non querunt nisi quantum erro-
neorum perversitas et in sipientium
contraditio eos cogit ad defensionem
fidei pie, et ad destructionem er-
rorum quibus simpliciter veritas fidei
impugnatur et ideo de manibus suis
salutem non timent quin professionem
et saluti sue non videntur proficere

9a

vel effice ignorantia. Quare dicitur
Confitemur. Confitemur in plurali
Non dicit confiteor tantum, sed confitemur,
ut notetur pluritas credentium. Non enim
est fides una unius tantum vel etiam
paucorum, sed multorum in quibus multi-
tudinis credentium erat cor unum
et anima una. Act. iiii. Primo Uni- 98
versorum. Et ideo dicitur katholica hoc est Quare fides dicitur
universalis. xxiiii. q. i. Hec est fides katholica katholica
etc. et infra eodem c. Una vero est 99
fidelium etc. Et non quia fides dicitur Quare fides dicitur
una in se, sed secundum essentiam suam una in se
et una unitate creditorum que una et
communia sunt credentibus, nec diversificatur
propter diversitatem creditorum, nec multi-
plicatur propter multitudinem eorum. Et hoc
est quia non est ab ipsis sed ab uno
et eodem datore deo atque una et
eadem persistit non impediente diversitate
vel multitudine creditorum seu credibilium.
Sicut nec intus visibilis diversi-
ficatur vel multiplicatur propter diversitatem
vel multitudinem visorum vel visibilium.
Primo autem credendi potest esse multa
varietas, sed quantum ad credita debet 100 Probatur quod
esse prosperitas apud omnes. Probatur autem quod una omnis
una sit vera fides et omnis apud omnes est vera fides
ondit communitas et prosperitas veritatis apud omnes
credende et communitas et prosperitas
debiti et obligationis, quibus uni-
versitas hominum obligata est ad co-
lendum creatorem. Et attende diligenter
istas duas radices quibus ondit
evidenter quod una et omnis est vera
fides apud omnes et una hominum eadem
quidem debet ei iure nec vel na-
tura contrahi debet. In una igitur
fide fideles uniti sunt unius communia
unus deus una fides unum bap-
tisma. Eph. iiii. Et xxiiii. q. i. Quoniam
non est servus neque liber non est mas-
culus neque femina omnes enim unum su-
mus in Christo Ihesu id est in fide Ihesu Christi. Gal. iii. et
Tota vero est universitate hominum a-
dunari et unum concordia et consensu
credulitatis in articulos fidei.

Abhac em credulitate nulli est
ex tunc nisi sola in arrepantis
q est impar lib et furiosa vel a
mente alienato. quia sicut vna e
vitas de creatore, scilz de magnificencia
et gloria ipius sic necesse est vnam
fidem esse, hoc est vnam condicte
de ipa, fides em vna necessario sequit
vitatem ¶ Item sicut vna e ma
gnificencia et gloria creatoris aput omes
naciones, gloriam aut et magnificencia
sequit honorificencia et cultus Ita ne
cesse est vna ee honorificencia
vnu qz cultu creatoris aput omes
naciones. vn dicit Augus super
genesim. fides mediatoris saluos
faciebat antiqs iustos pusillos
cu magnis, qr sicut credimus nos
xpm in carne venisse, ita illi ven
turo sicut nos mortuu ita illi
moriturum et resurrecturo, et io q pre
ibat et qui sequebat clamabat d. o. f.
Math. xxi° et Mar. xi° Vt em dr
Augus tpa variata sunt et io verba
mutata sunt no fides, sic diuis
tpibus loquentes eande vitatem dicimus
certus cu futura est et hodie dicitur est
pns, et heri cu preterita e, vba em
diuisorum tpim diuisis plata tpibus
et diuisis ad merita ad vbis eunde
faciunt sensum. ¶ Et attende q a
sic nulli fas est qui cu soluendo
sit debitu cultu et honorificencie
creatori no soluere vel negare Ita
nec vitatem eius vel veram adipm p
timore siue ad cultu et honorificencia
eius pertinat discedere vel contradicere
hoc est corde vel ore negare et io
nec a qm fide, nec a cultu qm
licz tunc recedere vel pertinaciter ab
errare ¶ Item no dicit fatemur
tm ymo confitemur vbi no q ex
corde et ore fi deat. hinc confessio
dicitur q dicit corde et ore fatemur qr
corde creditur ad iusticiam ore aut
fit confessio ad salutem Ro. x. de spiritu
sancto quia vero illa de radice cordis
surgit oris confessio vera ¶ Vel p
hoc q dicit confitemur no integritas
fidei que dr credi. fides em in
tegra est que ex omnibus articulis
aggregata e, no cassata per heresim nec mu
tata vel diminuta, quia nisi quisqz
integram et inviolatamqz seruauit absqz
dubio in eternum peribit vt in symbolo A
thanasii No em sufficit aliquos
articulos credere fidei de ppe. d. p. no
in nobis ymo quisqz districte tenetur
credere vniuersos saltem implicite
siue in generali sedm qd tenet et
docet apostolica eccia de p. d. p.
vlti dies bap. s. h. p. breuitate
in tpis aut paucitate experiencie
aut defectu doctrine, aut gre no
capiat explicite sine implicitum Et ita ide credit sicut ymi
de pe. d. p. Nichil est tu pro vel q sapiens in spirituali
puulis. Credunt n. ideo q in fide
et humilitate adherent eis qui hoc
credunt et docet Vn Job Boues
arabat et asine pascebant iuxta
eos, p boues doctores p asinas
simplices intelligitur ¶ Ideo tu qd
q si quis vnu discedet vel qrm
contumacr credet p vno solo dapna
retur vt hereticus ar. eo. de heretics
Ex comunicamus itaqz h si q vo. Vnde
dicit Augus in li° de fide ad petrum
In eo q quis singulis no credit
articulis et contumacit repugnat, et
huius eccia doce no dubitatur hereticus
et vane fidei inimicus aptz Na
si delinquit in vno factus e omi reus
Jac. 2. et qm in vno peccauit mulca
bd. p d. Eze° xx. c. quia q fecit
iniquitatem omis iusticie no recor
dabitur Ezech. 18. c. ¶ Et io ad co
fessione et ob seruacia fidei e quis
compellendus xxiii. q. v. Si audies
ad fidem, Si nos delegibus, et
intelligitur pleny suscepit fide vel s.
d. de medeis ¶ Rubrica contra
illos qui sicut tres psonas sic
dicunt tres deos esse. Sequitur

Marginal notes:

101 Qre no licet cuiqz a qm fide vel cul tu recedere

102 Quare fatemur no dicit sed confitemur

103 Qr quilz districte e ad confessioz et obseruacia dei compellendus

104

Quod unus est excogitavit et sit vocatus, quia sicut tres personas in trinitate, ita asserunt tres esse deos, ut vir. sanctus q. 3a. quadam. Contra quos est Deut. 6. Audi israel dominus deus tuus unus est. Ecclesiastici 1. Unus est altissimus creator omnium omnipotens. Malachiae 2. Nunquid non unus est deus qui creavit nos. Boetius de trinitate: Nulla in deo diversitas, nulla ex diversitate pluralitas, nulla ex accidentibus multitudo atque ideo nec numerus. Et ita patet quod unus et trinus ad idem. xxiiii. q. i. Loquitur dominus. Et de summa trinitate c. 3. cap. ulti. Unus dicitur vel quantum ad essentiale unitatem propter essentiae sive supernaturalem simplicitatem et impartibilitatem, qua causaliter unum faciunt omnem creatam unitatem. Nam sicut dicit Ambrosius: Quod unum est solum est ipsius, cuius divinitas facit. Et nota quod cum dicitur unus deus, excluditur deorum multitudo non tamen quantitas personarum, quia in trinitate non est diversitas vel singularitas vel multiplicitas vel solitudo vel unus. Unde Hylarius in libro de trinitate: Sicut patre et filio esse duos deos impium est, ita patrem vel filium singularem deum praedicare sacrilegium est. Nihil in his novum, nihil diversum, nihil separabile, nihil alienum. Ideo neque divisus neque solitarius nobis confitendus est deus. Est ergo et unus deus, id est non plures dii, unus pater, vel unus filius, vel unus spiritus sanctus, id est non multi, vel unus id est exclusive, sic cum dicimus tres personas singularitatem atque solitudinem excludimus vel diversitatem vel multitudinem ibi ponimus, q. d. sine solitudine et singularitate personas confitemur. Divisio enim et separatio non potest esse in divinis, quia non sunt ibi diversae essentiae differentium personarum, ubi autem sit divisio ibi est multitudo essentiae qualis per se

eius

105 quare unus talis exclusive
106 quare unus idem est quod in divisus

ras peculiares, quare hinc vero huius dicitur removetur a dominus. Ex quo non potest
Hec latitudo vero

esse ibi diversitas vel divisio, et ideo secundum hoc unus idem est quod indivisus. Et nota quod ista nomina unus una unum iuncta essentialibus terminis adiectivae iuncta, ut cum dicitur unus deus una natura unum principium. Similiter iuncta personalibus terminis adiectivae possunt, ut cum dicitur unus filius una persona, quia secundum se vero semper in masculino et feminino significat personam et in neutro essentiam. Similiter dictum est de nominibus partitivis et in divinis, ut aliquis quidam aliquando et huiusmodi. Et est ratio quod nullum nomen vel pronomen partitivum convenienter admittit numerum enim numquam eum cognomine, ut aliquis deus vel quidam deus vel iste deus vel alius deus et cetera.

107 Similiter unus potest essentiam et personam

108 Rubrica contra haereticos et illos qui dicunt duos esse deos

Solus contra haereticos qui bonum et malum deum suis dogmatibus fingunt, et animam naturam dei esse dicunt. Et contra illos qui expresse dicunt duos esse deos de istis erroribus habetur xxiiii. q. ultima quidam. Ad probandum errorem manifestum patet. Israel si me audieris non erit in te deus recens neque adorabis deum alienum. Propter volunt probare quod duo sunt dii. Beda ibi dicit: Idolum deus recens sine aliquo quod colebatur vel deus, tamen non esset deus ut patet Jeremiae 2. Transite ad insulas et in super et ecce ipsi non sunt dii. Item David: Ps. Omnes dii gentium daemonia. Beda: Quod dii gentium dicebantur reputatione hominum non rei veritate quod patet primo Cor. viii. Nam et si sunt qui dicuntur dii et cetera q. d. non sunt in rei veritate sed hominum opinione. Contra quos Deut. iiii. scias quod dominus ipse est deus et non est alius praeter eum. Ibidem: Scito et cogita in corde tuo quod dominus ipse est deus in caelo sursum et in terra deorsum et non est alius

Item deut. 6. Dominus deus tuus
deus unus unus est. et in fine illius so
li servies. Item deut. xxxii. vi
dete quod ego sum solus et non est
alius deus preter me. Sap. 12. Non
est alius deus quam tu cui cura est
de omnibus. Isa. 45. Ego dominus for
mans celos et stabiliens terram et
nullus mecum. Et ibidem. absque me
non est deus. et 45. Ego dominus et non
est alter. Item ibidem. Ego dominus
et non est alius. preter me non est deus.
Bar. 3. Qui fecit stellas hic est deus
noster et non estimabitur alius adversus
illum. Thob. xiii. Non est alius deus
pt eu — omnipotens preter eum. Cor. 8. unus. Nullus est deus
nisi unus. 1. Thim. 6. Solus po
tens est rex regum et dominus dominantium.
109 — Item Math. 12. Unus est deus
et non est alius preter eum. Item unus
Quod in determinate terminus essentialis, cum admittitur deo exclusiva — solus. Notandum quod cum terminus dictio exclusiva
admittitur non essentialis nomine potius
facit in generis rei, quod in re generis
nec est per quo fiat suppositio sed in de
terminate fit sermo de aliquo. ut cum
solus deus trinus deus — dicitur unus deus. non propterea fit suppositio
vel pro filio vel pro spiritu sancto sed pro re mag
nitudine in determinate. unde conceditur unus
deus genuit unum deum, vel plures
vel tres. unus solus deus genuit
vel generavit quia pro illa persona fit
suppositio. sed in determinate terminus
essentialis cui admittitur dictio exclusiva.
110 — Rubrica contra insipientem qui dicit
Est contra in non esse deum
Dixit insipiens in corde suo non est deus — sipientem. qui dicit non esse deum.
de quo ps. dixit insipiens. Iste
error iste non tantum est insipida sed et
insania. non est multum contra eum curandum
disputandum. quae enim est maior insa
nia quam dicere deum non esse per quem omnes
ut sunt. Cum insano vero non solet
phylosophus. Qui autem dubitat utrum
oporteat deum venerari et parentes honorare
rare pena indiget ut sola vexatio
det intellectum. Ys. xxviii. Hic talis est sicut
ille qui non vult credere ignem esse ca
lidum aquam cum calefit in cessantem

Ps. Non est qui se abscondat a ca
lore eius et cetera. Richardus de deo
Inexcusabilis est infidelis si non
diligit deum toto corde tota anima
tota mente. clamat namque intus
in natura iustitia eius quod ex toto se illum
diligere debeat. cum totum se debere non
non ignorat. nullus enim qui corpus sit sum
ignorat quod ipse non sibi fuit et quod non
a se habet quod est. sed ab alio. Item quod per veri
ri ad aliquid. qui sibi fuit a quo primus
parentes carnales tamen habent ab alio et habent
ut possit alios generare. Constat enim
quod parentes carnales non habent a se quod
generent cum quamquam generent quamvis vol
lent. et quamquam non generent cum vel
let. et cum nollet generare filium ge
nerant filiam. nescit enim mater quo in
fans generetur in ea. sicut patet 2 Mach. — 111
7. Item valde ingratus est qui — Quantum est ingratitudo huius erroris
negat deum esse a quo in cessanter bene
ficia recepit. nec in sanctis testibus
de hoc credit. Augustinus enim ingratitudo
illum nolle recognoscere cuius beneficia
non cessat recipere. non solum parentes
tes. sed etiam per alias creaturas collato
rum beneficiorum ipsius quedam exhor
tatio est ad amorem ipsius. Unde ut
dicit Augustinus celum et terra et omnia
que in eis sunt clamant undique ut
diligamus deum. Et nota quod error iste
ab omnibus debet persequi. cum intimat
primum omnium sicut ab persequitur eum
qui primum suum occidit. Iste qui
in hoc errore sunt deteriores sunt quam ipsi
demones quantum ad hoc quia ipsi demo
nes credunt et contremiscunt. Item
cum tales irrationales sunt quam bruta animalia
que non negant deum esse. ab hominum soci
etate eici debent. ut cum bestiis
et feris habitent. donec sciant quod
dominetur excelsus in regno hominum et
cuicumque voluerit det illud sicut factum — 112
est Nabuchodonosor. Daniel. 4. Ad nos incitant ad eius cognitionem
Ad cognoscendum autem deum esse nos
incitat omnis scriptura in dicat et omnis
creatura testatur. Unde ut dicit Augustinus
mundus ipse ordinatissima sua

mutabilitate et mobilitate et visibilium
omnium pulchritudine spe[cie] quam amo tamen
et fieri se esse et non adeo ineffabiliter
atque invisibiliter se potuisse probat
Cap. xiiii Augustinus. A magnitudine speciei et creature
cognoscibiliter poterit creator horum videri
Job xii. Interroga iumenta et doce
bunt te, volatilia celi et indicabunt tibi,
loquere terre et respondebit tibi et narra
bunt pisces maris. Quis ignorat quod
hec omnia manus domini fecerit. Item
Job i. In visibilibus dei per ea que facta sunt
Dyonisius libro de divinis nominibus cap. vii. Deum
cognoscimus non ex natura ipsius ignota
enim est hec, et omnem rationem et mentem
excedens, sed ex omnium creatorum ordi
natione ex perpetuitate illius creaturarum
in te conditor eius. Ex magnitudine
operis, ex ordine ac dispositione sa
piens, ex gubernatione cognatione
ac largitione bonus, hec autem omnia ad
unitatem pertinet divinitatis. Item
Orig. omelia x. Jo. i. Disce factorem
ex eis que per ipsum facta sunt, conspice quomodo
omnium rerum naturas mundi huius speciebus
globositas comprehendit cunctaque sibi
et uniformiter cuncto solo subsistunt
Inde namque forme omnium corporum
procedunt, inde distantium colorum pul
chritudo et certa quidem deserit non perimi
punt. Considera multiplicitatem et similitudinem
seminum virtute quo universitatis her
barum fructuum animalium in singulis
continetur in tuis interioribus oculis quo
multiplices regule in arte artificis
unum sunt, et in eo disponentur eius vir
tutes, quo in summitate linearum unius in
uno puncto unum sub sistit, et singula
talia perspice. Ex quibus velud
ti physice theorie peritus usque omnia
subiecta de divina gratia ad intus
et illuminatus potius archana dei inter
ac perspice et quanta dicitur humanis
aribus deum suum operibus vide quomodo
omnia per ipsum facta sunt, et ipso vivunt
Juxta illud: in ipso vivimus movemur et
sumus Act. xvii. Et non quod tu summa

in hoc mundo quasi per quandam scalam creaturarum
ad cognitionem creatoris oportet nos ascendere
Ysa. xl. Levate in excelsum oculos ve
stros et videte quis creavit hec. Item ii
de Augustino libro de civitate dei. Viderunt summi
philosophi nullum corpus esse deum, et ideo cuncta corpora
transcenderunt querentes deum. Viderunt
et quicquid mutabile est, non esse summum deum
omniumque principium, et ideo omnem animam muta
bilesque spiritus transcenderunt. Deinde vi
derunt omne quod mutabile est non
posse esse nisi ab illo qui incommutabiliter
et simpliciter est, intellexerunt igitur eum et omnia
ista fecisse et a nullo alio fieri potuisse
Consideraverunt etiam quicquid est in rebus
vel corpus vel spiritum, meliusque spiritum esse
quam corpus, sed longe meliorem qui fecit
animam et corpus, hic est deus. Item
cum homines cognoscant animam esse perfectius
fectius in corpore, ubi est vita ipsius
motus licet ipsa invisibilis sit et oculo
inspicitur, quare similiter non agnoscant ipsi cre
atorem esse in mundo per eius opera. Ambrosius
super psalmum. Sicut ex motibus
et administrationibus corporis animam que non
vides intelligis, sic ad mysterione et
regimine totius mundi omnium creatorem
philosophi intellexerunt. Item cum modico
corpori hominis regendo ratio sit accomo
data qua ipsum regitur, qua impedita
vel oculo amissa corporis pulchritudo vel
in pulverem redigitur, visibile est rationem ali
quam esse, qua universitas fabrice mundi
regitur. Noli ergo dubitare de deo, et si
eum non videas, sicut non dubitas
de anima et si eam non videas, a multis enim
sunt que tamen invisibilia sunt. Greg. in iiii° dyal.
Nulla visibilia nisi per invisibilia videntur, ipse
corporeus oculus nisi corpore videret
nisi res incorporea ad videndum ipsum
acueret. Item in hoc mundo visibi — 113 — Ex visibilibus invisibilia videntur
lia non sunt per certum invisibile dispositionem patet
anima cum sit invisibilis exhibit oculis
visum, auribus auditum, denique dis
cessus probat quod presentia confirmat. Item
ad faciendam fidem de rebus incertis
sola publica fama sufficit, nec testes

sup hoc requirit n̄ alie pbationes
Maxime cum parentes carnales nobi
les sint. nec cedunt ad dedecus
filio. et sperat se successivus eis in
hereditate / Cum ergo e. q cum tanta
difficultate sit fides aliquis de patre cele
ue sti qui nobilissimus e. et agnus tanta
Ex racione agnoscitur q deus e hereditatis speratur / Item cum ro que
in homine est agnoscat se esse / et non semper
fuisse. et causam aliquam fuisse que
ipsam precessit / cum aut ronis invocabilis
esse non potuit nec q ronem humana
et quantumcunque aliam ronem q esse incepit
aliqua ro precessit / q esse non incepit
et hec ro deus est q universitatem regit
Item deum esse probat philosophus quia nisi
poneret unum quod sit eternum et non causatum
causatum eet [struck through] in temporis ... eiusdem esset ... ad
prius et postius alio et causatum ... eet
eiusdem / q non est intelligibile nec infinitum
opportet esse in causis procedere q in p physicorum
q universitas causatorum et causata
est sive finita sive infinita. sit
ergo hic aliquis exo se aquo e. q cum sit
exo. iam causatum non est. et eternum est
ex hoc est q primus. nec e intelli
gibile universitatem rerum totam fluere
ab aliquo q sit extra ipsa universitate //
Multe alie probationes inhamt (?)
reducuntur / Item summum bonum e
ipm esse. et non esse non est intelligibile a
deo separabile cum sit summum bonum a
quo cuncta bona procedunt / dubitari et
non potest q in tanta rerum multitudine
et tam multiplici gradu / dicta esse oportet
ur aliquid summum / Summum vero dicitur
Quid summum quo nichil prius nichil melius
nichil maius et ita q summum e hoc
ipm q e a seipso in ... accipere non
potest. et ita oz q sit ab eterno / q si
non esset. nec successio ... esset / et
ita experientia rerum existencium
convincit deum esse ab eterno. Ad
idem [struck through] Magister
in [struck through] ... dei ... que ... dei pea
[struck through] Damascenus ipa creaturis per
manencia et custodia et gubernatio

Docet nos qui est deus qui hanc
universitatem constituit facit et continet
et conservat et ea providet / Qualiter
enim contrarie nature ignis et aque aeris et
terre in unius mundi corporis compositionem ad
invicem convenissent et in diversis per
mansissent nisi aliqua omnipotens virtus
ea coniunxisset. et hec indissolubiliter conservaret
Item Damascenus. q deus est manifestum
e quid vero e secundum substantiam et naturam in ub
comprehensibile est et ignotum / Notandum Quot et quibus modis
est q quatuor modis noticia dei noticia dei manifestatur
cordi humano manifestatur duobus modis
intus duobus foris / duobus per naturam
duobus per graciam. Intus per rationem et
in spiritu. foris per creaturam et
doctrinam / Ad naturam pertinet ratio
et creatura / ad graciam in spiritu et
doctrina / concurrunt ergo duo simul natura
et gracia. non sola natura neque sola gracia
ne si natura totum posset gracia non quereret
aut si nichil posset culpa excu
saretur. iudei naturam totum posse dixe
runt et graciam non quesierunt / gen
tiles quidem naturam nichil posse existi
maverunt et culpa excusaverunt et
utrique erraverunt // In predicta quatuor
prima est ratio / secunda creatura / tercia doctrina
quarta inspiratio / Ratio investigat
creatura approbat / doctrina explicat
inspiratio confirmat fidem / Tres
sunt testes rationis quod deus est
affectus. defectus. et effectus. Affectus
precedit / defectus sequitur / effectus ostendit
affectus querit / defectus exigit / effectus
exhibet / quod non esset si providencia non ua
esset / Item tres sunt testes in crea Que sunt testes creature
tura universitatis creatorem profitentes
Magnitudo potencie. pulchritudo sa
piencie / utilitas bonitatis / quod potens
omnia creavit / sapiens disposuit et regit
benigne / dispensat et conservat / iig
Item doctrina scripture explicat quod que testes doctrine
creatura probat. scilicet esse deum / esse unum
et trinum / Ante legem deus dixit
se esse / sub lege unum / sub gracia

trium. ut paulatim cresceret con
gnicio veritatis sub lege dixit. Ego
sum. Exodi Ego qui sum. Et
rursum sic dices filiis israel qui
est misit me ad vos Exodi 3°
Sub lege dixit Audi israel deus
vivus est Deut. 6. Sub gratia Ite
dixit Math. in fine. Docete omnes
gentes in nomine patris et filii et spiritus sancti. Con
firmatores in spiracionis nomine ille
119 Que notificationes veritatis: qui accepit verus. Nota quod
quadruplex notificatio veritatis datur de veri
tate creata et quadam de increata
sive sit cogitationis sive voluntatis
sive actionis seu significationis ut
120 Quid sit veritas sic veritas est rectitudo sola mente
perceptibilis. Item de veritate com
prehensionis ut ita verum est quod ita
est ut videtur et ita verum est quod ita est
ut cognitor videret si velit posset
quod cognoscere. Secunda de veritate
signi sive sermonis ut prima veritas est
adequatio signi et intellectus sive generaliter
adequatio signi et signati. Tercia
de veritate rei ut illud verum est id quod
121 quod ostenditur id quod est est, vel veritas est indivisio esse quod
Que de veritate increata est. Quarta vero de veritate increata
dicit ita Augustinus prima ut in Augustinum veritas est qua
ostenditur id quod est. Veritas est id unde
summe veri omnis accedit et ad quam
omnes bonus creator pervenire
intendit. Sic notificatio est per effectum
consequentem quia per illa veritas se sistit
ad intelligibilia sicut lux ad vi
sibilia. Et huic consonat diffinitio
Hilarii verum est declarativum esse.
Alia est personalis que appropriatur filio
Joh. xiiii° Ego sum via veritas
et vita. Et hec veritas est summa simili
tudo principii que sine ulla dis
similitudine est unde falsitas oritur
Item est veritas in signis ut in
sermone Zacharie 8. Loquimini veritatem
unusquisque cum proximo suo et co
gitatione. Psalmus Qui loquitur verita
tem in corde suo. Et voluntate
Joh. 8. in veritate de dyabolo et in operatione
Joh. 3. Omnis qui facit veritatem venit 122
ad lucem. Item verum vero sive Quid est veritas
veritas est quod naturaliter lucet intellectui et bonitas et
bonum sive bonitas quod naturaliter sapit quarum sit sciencia
affectui. Unde patet quod iste due vires
sunt in anima scilicet visus et gustus
ipse vero creator est veritas redundantis
sima ad intellectum et bonitas suavis
sima ad affectum. Rubrica contra illos 123
qui falsos deos colunt.

Verus Augustinus breviter diffinitio fz bine
veri est id quod est contra illos
qui fictos vel falsos deos
colunt de quibus Psalmus Simulachra
gentium argentum et aurum opera. Et illud hic
Omnes dii gentium demonia. Tales
multiplicem iniuriam et contumeliam
irrogant deo. Primo ex eo quod ei sub
trahunt debite honorificentie cultum
2° ex eo quod alii impendunt. 3° ex eo
quod aliud ei coequant sicut si quis
regi suo honorem regium subtraheret
et alii illum impenderet et in regis illius
regno vel curia alium ei ipso vel
honore equaret. Agunt autem ne
pessimos istud vilitatis eius in quo honor
tulleret. Ro. 1. Mutaverunt gloriam
incorruptibilis dei in similitudinem yma
ginis corruptibilis hominis et volucrum et qua
drupedum. Et in psalmo Mutaverunt gloriam suam 124
in similitudinem vituli comedentis fenum. Contra quos Ab his auctoritatibus
Deut. 6. Non ibitis post deos alienos eliditur predictus
Psalmus Israel si me audieris non erit Psalmus error
xiiii° Item Jeremie 10. Dominus
deus verus est ipse deus vivus 127
et rex sempiternus. Psalmus Cor. 8. Scimus Quibus auctoritatibus
quia nichil est ydolum et quod nullus est deus ostenditur de singulis
nisi unus verus. Et de singulis personis.
personis in trinitate patet quod verus deus pater
quod verus Thessalonicenses primo Conversi estis
a simulachris servire deo vivo et vero
de filio primo Joh. v° Scimus quia filius
dei venit. Et in fine Hic est verus
deus et vita eterna. Item Joh. xiiii°
dicit filius Ego sum via veritas et vita
De spiritu sancto Joh. xv Spiritus sanctus est veritas

126 Rubrica contra illos qui mediatorem
arguunt deum veteris testamenti

Verus contra hereticos qui
mediatorem et primum arguunt deum
veteris testamenti asserentes quod
in ameto promisit terram filiis israel
et postea dixit eis Non intrabitis
terram super quam levavi manum meam
ut habitaret vos faciam ibi Item
quia spiritum mendacem misit ad regem
Achab et eum mentiri precepit 2o pa.
xviii. Pensio Quibus videndum est quod
abrahe dicte sunt promissiones et
semini eius. Et non dixit seminibus
quasi in multis sed quasi in uno et semini tuo
qui est xps Gal. 3o. Constat et
quod in aliquibus de semine abrahe sit
impletum Item constat quod illa pro-
missio spiritualis est et de spiritualibus idem
fuit Gal. 2o. Cognoscite ergo quia qui ex
fide sunt hii sunt filii abrahe
Vel dicendum quod impleta sunt ad literam
et promissio et comminatio sic patet Josue
xxi. et xxiii. c. ubi dicitur quod de omnibus verbis
que se dominus prestaturum pollicitus est
illis non preterit unum incassum promissa
impleverunt opere que promisit et ipse
cuncta venit ad idem Ro. 8. Vel
videndum quod sub conditione sunt facta
promissio sit si in preceptis meis
ambulaveritis et in ma. in. et se. ea
deute. xxviii. et levitici xxvi. f.
et xxviii. a. et xxx. d. Sed constat
quod ipsi multotiens offendit
et ita non tenebatur eis ex promissione
conditionali de in. in. Ge. 3o. et ex
de conditionibus appone vim super eo
et qui ipsi non permanserunt in testa-
mento dei deus neglexit illos
hebr. 8. De achab videndum
quod in mendaciis prophetis mediantibus confidebat
spiritus mendacii ad eum decipiendum
permissus est abire ut puniretur
in eo in quo deliquit. Ergo de tempo-
ordi. hiis et fecit et fiet ei Ie-
remie xv. 10. et Abdie. po f. quia

pro que quis peccat per hec et torquetur
Sap. xi. d. et Judicum po ubi dicitur
quod sicut fecit ado. regibus adonibe-
zeth sic reddidit eis dominus ut quod
in iuste fecit iuste pateretur. xxiii. 127
q. 5. De illa Item obiciunt heretici Alia obiectio he-
Gen. xi. de hiis qui edificabant reticorum
turrim dixit deus non desistet a
cogitationibus suis donec eis opere
compleverit sed statim ibidem cessaverunt
edificare Ex quo patet ut dicunt heretici
quod mendax. Videndum quod conditio-
nalis intelligitur non desistet nisi re-
sistamus eis per virtutem expellat Et oppo-
situm xxxv. Nequaquam vocaberis
ultra Jacob sed israel erit nomen
tuum Sed postea dixit Exodi 3o
Ego sum deus abraham ysaac
et Jacob Item Joh. vii. mea
doctrina non est mea. Videndum
non vobis ultra Jacob solum tantum
sicut et Jo. Item obiciunt Exodi
po Indurabo cor pharaonis et
non dimittet populum tum postea di-
misit. ergo mendax Videndum
conditionaliter intelligitur scilicet nisi in manu
forti. sicut patet Exodi 3o et 8o

128 Rubrica contra ydolatras

Quod autem dicitur unus solus est
verus deus omnipotens est contra
ydolatras qui ydolis impen-
dunt summe venerationis cultum et
ultime honorificentie obsequium
quod soli deo debetur xxvi. q. 2.
Qui sine salvatore. 2. q. 6. epi.
2. q. 1. Non observetis. Et abhor-
ret ydolatria. quasi ydolorum latria non
quod omnis homo quis ex certa impedatur
ydolis ut xxvi. q. quinta. Sed pro
sed quia ab primum ydolis exhibita
vel quia frequentius sicut legitur
Sap. xiiii. Et non quod latria 129 Quid latria et quid
est summe venerationis cultus soli ydolatria et quare sic
deo exhibendus. Vel latria est dicitur
voluntaria professio divine ma-
iestatis ydolatria vero est cultus
deo debitus creature exhibitus
et dicitur ydolatria quasi ydolo latria

a

Ydolatria secundum ysodorum ydolorum
cultura vel servitus interpretatur
Nam latria grece latine servitus
dicitur que quantum ad veram re
ligionem pertinet non nisi uni et fieri
soli deo tenetur vel debetur. Sunt autem
decem species ydolatrie in quas in
stultissimi sanissimi homines dei virtute
gratiam et gloriam transtulerunt. Prima et
radicalis ydolatria cultus demonum
Secunda stellarum et luminum. Tertia
elementorum. Quarta ydolorum. Quinta
ymaginum. Sexta figurarum vi
rorum et nominum. Octava temporis et
partium eius. Nona in motorum et in
ictalium rerum. Decima in vetorum
et inventalium rerum. Hec autem
omnia prohibita sunt quia fidei
preiudicant et apostasia. xxvi.
q. vlt. Non observetis. De
materia autem ista tractatur xxvi. ca
se. per totum. Sunt autem ydolatria voca
distenui bulis ~~destrium~~ ob partes suas

130 **Rubrica de ydolatria demonum**

Ydolatria demonum dicitur quia deo
mines timere fuerunt. quantumque
expertibus eorum cultus. Huic errori
causam dederat quia credebat decepti
homines quod demones haberent po
testatem in hominibus et rebus humanis
et celestia quia saepe vi
debant lesiones corporum. Sed hec
constabat eum eorum potestas sit tanto
ris imperio sic ligata ut non
quotiens neque quanta vellet ma
la hominibus inferrent sed quantum omnipotens
dedit aut permisit. qui abin
festatione hominum eosdem repescit
licet in vitiis et relaxat pro
gloria sue et salute hominum videt
expedire iustitia quia sua docere
ut in Job primo et in paulo 2. cor
xiii et xxvi q. 3. Sciendum
2 q. 4. Nec mirum. Secunda causa
fuit quia futura quedam et occulta
aliis predicere videbantur propter quod
veram divinitatem habere credebant.

131 Que causa dederunt causam huic ydolatrie

Unde et divinatio quasi divinitatis imitatio
dicta est cum solius dei sit oc
culta nosse et revelare. xxvi. q.
4. Sed et xxvi. q. 2. qui sine salva
tore. 2 q. 3. ca. pe. Licet autem
quedam vera dixerunt non sunt hor
minus observanda. xxvi. q. 2.
id. 2 q. 4. Nec mirum cum finem
periculosum eum est tali credere quod me
dacissimus est. dyabolus vero mendax
est et pater eius Joh. 8 ca.
Tertia causa mirifica quorun
dam operum. que vere opera
mirabilia sunt. sed quia per operationem
demonum contingerent vel commixtionem
naturas rerum, vel alia ad expediendum ex
pedienciam et ad invocandum facta
sunt opera deorum credebantur ab ignorantibus
Unde eisdem omnipotentiam attribuebant
Dehinc de operacionibus et solita
generantur rerum. aliorum quam animalium
in quibus sola natura operatur sed adhibent
adiutoria quod ipsa semina ne con
fortet et acuit. ut opus generationis
in tantum accelerent quod ab hiis qui
nesciunt non operis nec videantur quam
tardius talia efficere consuevit. xxvi.
q. 2. Sciendum. 2 q. 4. Nec mirum
quorum scientia aliquibus virtute exercent in
magice artes. quibus tamen ea scientia
quam potentia a deo data est, vel ad fal
lendos fallaces sicut egyptios
et ipsos magos etiam data est et in
operatione quorum primum videntur mirandi
quibus fiebat dampnandi. vel ad
monendos fideles ne talia commit
tant. vel ad exercenda probanda ma
nifestanda quod patientia quam instorum.
Non etiam quod omne genus peccati
prevexit ydolatria ut libido furta
et alia occulta hominibus scientia ad demonibus
comparet unde processerunt nepham
dissima opera. scilicet inspecto speculi
in spectro spere. inspicio virginis
et hominis ut furta et alia occulta
inveniret. Item liber qui dr

sacrificiis tamen sit maledictus et ex
secrabilis quibus omnibus dixit sic
fecerunt impii qui partim latenter partim
etiam manifeste si perfecte scripturam revoluerint.
Sic luxuria sine amor inlicitus
et ira et odium et ambicio et innu
merabilibus maleficiis talium que omnia
dederunt sunt dampnata. xxvi. q.
v. Nec mirum si expressius illius
132 capitulis est. nec mirum. ¶ Ad destruc- (Quarto si ydolatria colitur possit destrui)
cione huius ydolatrie. Non quod aut sunt
boni aut sunt mali quibus huius
similis impenditur. Si mali quia non
nisi eis similiter sponte abominacionem
summo cum omni dedecore et supplicio
exterminandi sunt ab eis. Si boni quia (exterminadi)
honor eis competens tamen impendendus
est et non honor debitus soli deo
sine tamen iniuria alicui dari non potest.
¶ Item aut de voluntate illorum quod
huiusmodi honor impenditur aut non. (eis)
Si est de voluntate illorum placet eis
in iniuria creatoris. et sic patet illorum in
fidelitas. quia dominum creatorem suum
honore sibi debito defraudant et
ipsum sibi applicant. ¶ Item patet illorum in
iquitas in hoc quod ea que sunt aliena usur
pant. xxvi. q. v. nec mirum. Si vero
non est de voluntate illorum non indif
ferenter se possunt habere. Si boni sunt
ad tantam iniuriam creatoris non atti
gunt. xv. q. 2. Et deinde patet quod
quod contra voluntatem eorum est quod honor
huiusmodi eis impenditur. quare offenduntur
huiusmodi honoribus pocius quam placentur
quam huiusmodi honores eis exhi
bent in festos eos ex hoc et red
dunt pocius quam placatos. ¶ Item quanto
longius est ab eo statu nec
natura huius nec quorum honorem
appetit. tanto maior est eius
vanitas atque superbia. quia huiusmodi
longe et infinitum sunt ab altitudine
et super eminencia creatoris si appetunt
sibi impendi honorem soli creatori
debitum manifesto sunt in fine vanitatis
et superbie. quare infinite malicie et
ideo infinitum inhonorandi et
impugnandi utpote dei hostes
iniuriosissimi. ¶ Si non dixit aliquis
quod non honorem soli creatori debitum
sibi voluit impendi et similia
quod nimio ei debetur que ab eis vel
gratis debeant hominibus impendere
sua beneficia aut non. Si non sed in
tuitu remuneracionis sacrificiorum et ob
lacionum iam non ut dii neque ut
boni homines prestant ista. sed ut vilis
simi homines omnium enim homini vi
lissimi sunt. qui venales sunt
si dicat quod in hoc est gracia apud
deos quia a cultoribus suis premia
recipiunt et magna eis retribuunt
quare item aut indigent huiusmodi
muneribus nostris aut non. Si indigent
miserrimi sunt omnium et maxime inopes
qui sunt tales et vespertiliones
atque lacertas indigent et feliciores
eis sunt milvi atque bufones quia
gratis id est absque intimacione aliquo
huiusmodi similia ubique accipiunt. Si
vero non indigent ex hoc patet eorum
malicias cum etiam munera quibus
non indigent pro beneficiis suis ex
igunt velit ¶ Item creatura id solum potest
quod vult eam posse creator et id solum
agit quod vult nec sunt eas agere
xxvi. q. 2. Cum sint salvatoris
et Cassiodorus xvi. et xix. q. Si igitur
prestant beneficia ex diviniis est hoc
et secundaria bonitatis creatoris super
abundantis et influentis primo in ipsas
deinde per ipsas in nos. ¶ Quare gracia
actio et collacio de omnibus beneficiis
primus esset maxime creatoris sed
et ipsa largicio eorum. quia ipso vivimus
movemur et sumus xxvi. q. ultima
non observetis. et propter hoc in primis et
maxime ab ipso petenda sunt et spera
nda. quare sicut propter beneficia cultus sine
sermone debetur cuique. deo ipse de
betur. et propter hoc ei soli. ¶ Impertitoribus
bus enim beneficiorum creature non sunt
nec inicium universalis largitoris

133 (Quarto a solo deo petenda sunt beneficia et ei soli debetur cultus propter illa)

134 (Quarto patet impietas et insania ydolatrie huiusmodi)

137 Quare singulari dii gentium sunt ut dyaboli

bonor dei deferentes beneficia
ipsius quibus eis impsit etiam
appetit impietatis et pessima ydola
tre quia propter singularis offi^o deificant cre
aturam non distinguentes quam tempora^r
longe sit dator immensis a mutacio
ipso deferente. Item postea et virtutes 2a
singularis deorum aut sunt irrales
sive naturales tantum aut voles et
per electionem operantes. Si sunt
naturales sive irrales hoc est non
libere sed per naturam operantes. qualis
est ignis ad calefaciendum tunc non est
liberum non calefacere tunc obmaniat
ei materia calefactibilis. Ymmo necesse
quod non potest non calefacere. tunc nec
sed potestate communie virtute suam
ergo nulla gratia est exhibenda singularis
diis ex prestacione beneficiorum. sicut
nec igni ex calefactione. quare non
sunt colendi talio propter beneficia.
Si non sit voles et libere singularis dii
prestantes tamen minoris quare ma
iorisque liberalitatis sit quanto forti quanto
viciniores sunt si tamen boni sunt
ergo omnis iustitie et iniquitatis
magis in munera. et ideo singularis iniusti
et iniurie. quam deo altissimo cultus
suos et honor auferentes maiore sit in
iuria quare ipsi dii ydolatre ma
xime sunt iniuria et ideo consequenter ydolatre sacrificat
Si quis dixit quam placandi sunt dii
quia tercium irascitur moribus quare
abeis propter quam irascitur. Si enim non
propter peccatum irascitur moribus mani
festum est. quia iniuste irascitur eisdem
et ideo ipsi iniusti sunt ex necessitate
ac peccatores. quare non solum non
hu di sunt dii. sed potius ut dyaboli
mali. Si autem irascitur moribus
propter peccata eorum ergo maxime placantur
eis cum a peccatis recesserint quorum
n. eius ecias ec eius necesse est
Si autem ex ardescit ira eorum
donec offerantur eis carnes et sangui
nes. manifestum est quia ira singularis non
est ira deorum sed potius bestiarum
rugientium donec ceperint predam
quia si propter rabiem atque seuiciam tim

timendi sunt ut serpentes atque
leones. non restat igitur nisi ut ea
dem racione deificet serpentes atque
leones. Si quis vero dixit quod
singularis dii in expectabiles sunt proci
nus nos ad miniat beneficia que pe
timus nobis apud deum altissimum
impetrantes. Videndum quia 2^m hec ho
sunt ut patroni et advocati. non ut
iudices aut domini. neque ut dii
et ideo eis. nec sacra nec sacrificia
constituenda. Item si quis obiciant
cingentes quam homines dant maxima
et pna et magna ad honorandum
eos et timendum ipsis. cur non dis
licent talia sed ut persuasoribus
Videndum. quia et si deum possit
maxima licite hominibus et cotidie peris 136
non tamen sacrificium. Sacrificium enim est Quod sacr
munus quod offerendo sacrum fit et
sacrum efficit offerente quam talis est
et talis per quam offertur. Quapropter omnis
sacrificiis co ipso quod sacrificiis et virtute
sanctiva et emundativa apertis at
tribuit ei cui sacrificant. hec autem
virtus non est nisi dei altissimi. Attribuit
etiam eidem tantam virtutem sanctificativam
ut eo ipso munus sacrum sit quod eidem
offertur. Item tercio alii quam deo altissimo
sacrificat iam facto ipso id quod quod
ipsum sit sanctificatorem et offerentis
et muneris et eius etiam per quam offertur
esse consentit et propter hoc consequitur commutat
omnipo
tentem cultorem ac deum altissimum.
Ex quo patet iniuria et contumelia
cultoris per quam in commutabilis et sin
gularis gloria eidem aufertur. et in
ad que cuique tribuitur et tanto gravior
iniuria quantorum ut oddibiliens
tribuitur. Eodem modo de aliis causis
sive intendibus sacrificiorum de quibus
infra capitulo de sacrificio. Item aut
placato deo deorum moribus pla
cati sunt dii singularis aut non
Si sacrificiisnatum est ergo gratia
cum et favore illorum quare sacri
ficiis et muneribus. si non ergo distordes

13a Quare homines ut tales sunt religio ...

sunt a divine beneplacito voluntatis
sive mali et nequam. ¶ Item aut
deo deorum favente mortalibus nocet
singulus deorum potest nocere mortalibus
aut non potest. Si potest non invito deus
deorum qui est omnipotens ut deus deorum
nec tamen invito non posset deos
singulos ne contra favorem suum
et voluntatem nocerent mortalibus.
Si non potest non est ergo timenda
nec curanda ira eorum, nec que-
renda eorum placatio sacrificiis vel
muneribus. Manifestum est autem nullum
eorum contra aliquid posse contra
beneplacitum cultorum quare nec pro-
desse nec nocere possunt contra bene-
placitum ipsius et ideo nichil eorum
cultus aut honorificentie impen-
dendum est dijs. quantum ad propriam
eorum potentatem per aliqua bona
vel mala que possunt evenire. ¶ Item
aut est eis libera potestas sempiterni
in astrisque et quantumcumque voluerit
aut non. Si est libera quo ergo
perit eorum temptoribus suis et extima-
toribus culture sue. Si non est
libera sed ligata et limitata est ergo
in potestate ligatoris et limitatoris
in quos et quantum et quam serviat.
Solus autem creator ligator est
ac limitator huius potentatis sive
ipse solus honorandus et adorandus
est. Cultum namque atque serviciam singulis
bestiarum et non ipse bestie. Sive eorum
in utilis est ipsorum cultura. Si quis
vero obiciat quod nos sanctis hominibus
edificamus templa et festa eis sta-
tuimus, et cantiones et lectiones inde propter
sicut ~~sanctis~~ heretici. contra veram
religionem dixit quod vani ydola
in urbes et sacrificia in agnis et
eorum iterum. Respondendum quod non sanctis
vel alijs templa edificamus sed deo
altissimo, et quod honore sanctis im-
pendimus ut dii amici sunt dei
sunt, et propter solum deum hoc facimus

137 Quare hominem vel colit sanctos religio vana

nec sanctos in vocamus quod honoramus
ut deos neque ut auctores bonorum
que nobis prestare petimus sed ut in-
tercessores et impetratores eorum
nec petimus ut nobis beneficia largi-
antur sed ut deum orent quatenus ea nobis
largiatur, nec dicimus sancte Petre
salva nos sed ora pro nobis. Mres
igitur talios sanctos colimus non ut
illi ydola a quibus credunt et sperant
et possunt sibi dari ea ut ab
auctoribus quod est ydolatria. Nos
aut credimus quod unus solus est verus
deus omnipotens ut hic dicitur quod est contra
¶ cultores milicie celi quam fides
katholica ut ydolatriam in credit
de milicia celi hic p° ~~Reg. xvij°~~
a. 12° ~~palip.~~ xxiij° ~~Deut. xvij°~~
~~Jere. 20 p°~~ ~~Soph. p° Act. p°~~
¶ Unum faciendum quod milicia celi
dicunt magici milicie spiritum quos
dicunt preside ubicumque celorum
et in eodem ministerio et posuit an-
gelos ministros signis et presidentes
planetis. Sicut et alios qui pre-
sident igni. alios mari. alios
terre. et utebantur in vocationibus
omnium singulus spiritum vel angelorum
per [illegible] credebant cogere malefi-
cijs suis, utebantur etiam in scripturis
et sculpturis singulis nominibus scribe-
tes vel sculpentes ea in instrumen-
tis maleficiorum suorum, hoc etiam
ymaginibus vel speculis vel la-
minis. vel rebus alijs sic legitur
in libris eorum quos decepti et perditi
homines scripserunt. vel demones
sub nominibus eorum. ¶ Impietas hoc
operum, quod omnia maleficia que docet
sunt libri illi pro impediendis sanctis
et iustis hominibus ac pro iuvandis
ut pro malis et impijs, quod si hoc
spiritus ea assistunt cultoribus suis in
faciendis malis. vel faciendis
bonis manifesta est eorum impietas
et iniquitas. Si aut non assistunt eis
nisi in faciendis bonis vane igitur et

138 ¶ De ydolatria milicie celi (beside "deus omnipotens ut hic dicitur quod est contra")

139 Quid est milicie celi error (beside "¶ Unum faciendum quod milicia celi")

140 Quare propter impietas huiusmodi error (beside "sub nominibus eorum. ¶ Impietas hoc")

frustra impendit eis cultum pro
faciendis malis qui mendaces
experti sunt et libri hominum mor
et scriptores eorum tipi dii homines pos
quorum revelatione se talia scripsis
se scripserunt ¶ Item si bonis non
sponte faciant rea pro
negligat vel si malis faciant
rea pro illa rati muneribus utrosque casu
contingente mali sunt ergo nullo modo
colendi ¶ Item si due gentes
bellum habent ad invicem cum altera bel
lum iniustum habeat et utraque invocet
deos suos. quid faciet deus isti
utrique. Si non faciet utrique genti
sue et utrique vel alteri eorum faciet
parti iniquam et fovet iniustitiam
ex quo patet quod iniqui et discor
des ex quo sepe invicem impugnant
¶ Item aut pax et amicicia
est inter huiusmodi deos. aut non. Si
sic necesse est quod unusquisque eorum
amet cultores omnium aliorum et faciat
ad eis non ergo recipiet a cul
toribus suis munera ut impediat
cultores alicuius aliorum et utilitet
ergo eis huiusmodi munera et sa
crificia offerunt. Si non est pax
inter illos nec amicicia ergo inter se
discordes et mali cum sit odium
inter illos ¶ Item aut odiunt se
invicem iusto odio aut non
Si iusto ergo merito sunt odibiles
et ideo omni honore indigni. Si
aut iniusto odio se odiunt eo
igitur ipso iniqui sunt et mali
et ideo magis contumelia quam honore
191 digni ¶ Rubrica de ydolatria
stellarum et luminum
De ydolatria stellarum et
luminum. notandum quod illi qui
sunt huius erroris dicunt
mortales subiectos esse soli et
lune et stellis et quantum ad super
vel ignorantia et quantum ad mores
bonos vel malos et dicunt celestia
lumina secundum situs suos seu con
stellaciones. causam certiorem vel bonorum
vel malorum in hominibus diversitates et
legum sectarum et errorum attribuunt
celis et stellis. quod multis modis
patet esse falsum ¶ Primo quia non propter stellas
homo sed stelle propter hominem sunt facte. hoc
patet Genesis primo. fiat luminaria in firmamento
celi et cetera et subito et illuminent terram
et sic illumina tenebrarum causa sunt que
fecerit Pater Josue iubenti sol et
luna obedunt Josue x et Ezechie
primo Regum xx et Ysaie 38. Ergo cul
toribus dei sol et luna subiecta
sunt et non econverso ¶ Item si constella
ciones sive stellarum et luminum potentes
sunt esse omnium eventuum necesse erit
ut ab omnibus operari incipientibus
in hora eadem perveniat vel similia
fiat in eadem regione. cum eadem
causa prius sit omnibus et singulis
operacio istorum. sed hoc patet esse falsum. cum
in eadem hora surgant multi milia
hominum in eadem regione quorum opera
penitus sunt diversa. et multi
incipiunt operari vel inmorari
quorum eventus penitus sunt diversi
Nam alii vendunt alii emunt
alii ditantur alii depauperantur alii
vivunt alii moriuntur alii fiunt
reges alii servi. Unde patet manifeste
quod una constellacio non est signum
tante diversitatis ¶ Item aut huiusmodi
constellaciones sunt signa tantum futurorum
eventuum. aut signa et cause simul
Si signa tantum. aut erunt concomitan
cia rebus de necessitate aut non. Si sic
cum igitur signa sint necessaria ita
quod mutari non possent. erunt ipsi
eventus immutabiles. et ita de ne
cessitate evenient omnia moribus
quod est error. Si vero signa de necessitate
non concomitantur eventus in futures
non sunt vera et ideo non est eis credendum
Si aut sunt signa et cause simul
eventuum futurorum. cum in se sint
necesse esse eventus concomitantes neces
sarii quod est iterum error. quia

sic esset vita hominis immutabilis
presus/ Dehac materia habetur in rep
pone eorum Epypha ac xxvi
q. 2a illos 3 et 26 q. 3. c. po
2a q. 1. non liceat contra hunc
errorem habetur Gal. 4o vbi rep
hendit apostolus eos qui dies

142 menses et annos et tempora obs Contra materia racione destruitur error iste

nabat/ Racione eciam patet de
struitur error iste quia ut dictum est
plures nam operes per motum similes
similis causa opo vilis est opa
cone virtutes libere operantes vi
dentur aut impossibile est causam esse no
biliorem/ quare virtutes celorum
stellarum planetarum impossibile est causare
in nobis scienciam vel virtutes vel
bonos mores. vel eciam consimiles
artes. vel leges vel voluntates vbi
cum hec omnia nobiliora sint omnibus
huiusmodi virtutibus quas ipsi ponunt
celestis. causa autem in naturalibus semper
nobilior est causato/ Item virtu
tes ex quibus fiunt huiusmodi operaco
nes/ aut sunt corporales aut spirituales
Si corporales non possunt ergo naturaliter ipsi
imprimere dispositiones spirituales/ agens
enim naturaliter intendit dare quod habet
et assimilare recipiens vnde patet quod
nec leges nec secte nec mores
sunt ex talibus virtutibus/ Si dixe
rit quod sunt spirituales constat quod huiusmodi
virtutes non operantur nisi intelligendo
ymaginando et desiderando propter
aptum se/ vnde necesse esset huiusmodi
luminaria. primum intelligere ymagi
nari ac desiderare huiusmodi im
pressiones in hominibus et huiusmodi creaturas est
Et iste operaciones non mutant
loco vel tempore. eque enim intelligit
ymaginamur et volumus in vno
loco vel tempore sicut in alio/ Vt patet
quod planete et alia luminaria eque

143 valet ad huiusmodi operaciones in vno Opponunt heretici.

situ vel loco. vel in quocumque alio
Si opposuerit huiusmodi eciam celestem Ceronici

quod deus fecit luminaria celi vt
sint in signa et tempora et vt pre
essent diei ac nocti Gen. 1o. et
propter hoc dicunt eius luminarum usus
operibus obsruandos Respondeat
cum Aug. quod non ad observandam
vanitatem fecit deus luminaria
celi. sed ad distinctionem temporum et vt

144 terram illuminaret vt expositum est. patet

Item quia ab huiusmodi ydolatris Ad hoc in convenienciam huiusmodi deducuntur
si intendunt hunc cultum servire
corporibus in quantum vel quantum aut
animalibus aut spiritibus forinsecus que
animant huiusmodi vel corporibus presidet
quod si spiritibus hoc destructum est in
precedentibus Si vero corporibus materie
et animalibus necesse est huiusmodi
animalia esse racionabilia et
intelligencia aut non/ si non vane
igitur et ignominiose illis sunt
cum nec sensum acceptat nec ser
uitores. et ideo nec remuneracionis

145 ab eis sperandum Item brutis Ex hoc ydolatria est insania

animalibus diuinum honorem impendere
est in sanie maxime et ordine
ne. in tollerabili perversitate quis
ponit cum homo qui est animal racionale
animalibus non racionabilibus vel adolacionis
vel cultum se subdit/ Preterea
cum huiusmodi animalia. nec audiant
nec videant adoratores/ proinde
est ac si surdis decet offerunt.
Item tanta est distancia ea
que remocio huiusmodi animalium a nobis
vt nullus noster clamor exterior
possit pertingere ad illos/ oraciones Cogitaciones
vero que in corde fiunt in tantis
ad ipsos impossibile est pervenire quare
frustra fiet ea Item aut
possunt quid. hoc bonum facere aut non
cultoribus suis/ Si non possunt vane
igitur coluntur/ Si possunt aut ergo necessario
hoc faciunt. aut volunt/ aut vo
luntarie/ Sed constat quod non volun
tarie cum voluntas non sit nisi
racionalium animalium/ Si vero naturaliter aut
violenter ergo propter hoc nec gracia

126

¶ Quare erraverunt philosophi circa hanc ydolatriam

nec cultu nec nimie digni ex
quo pz comma falsitatis hos
colendi ¶ Illud aut nondum
q quidam philosophi dixerunt celos
et stellas et luna divina quedam
animalia et tanto perfectiores ex
animabus eorum animabus humanis q
to corpora illa ex corporibus huma
nis antecellunt / et hac de cau
sa visum est eis q nobiliores
sublimiores erant homibus et hominum
custodes et rerum humanarum rectores
et ob hoc honores divinos et sac
ficia eis statuunt ¶ Cor. quos
in diva ponit et contra cultum
deorum spiritualem superius inducta
¶ Item mo q sepserunt astro
nomi et adhuc observant etiam
temporibus viribus et determinatis
hii dii durant annis et tempo
ribus / et plus aut minus
possunt / secundum q plus vel minus
ad invicem fuerint ab eminencia sua
vel impediti ab aliis / et ita
pz q non possunt ut noceret ut dii
vel dim / sed ut per se impotentes
ab aliis adiuti et ut miseri
ab aliis impediti / quare manifestum
est astrologiam et ydolatriam sibi
invicem non contradicere et per hoc alte
rutrum esse vana et falsa ¶
Ista que operantur in rebus humanis
planete et stelle et luna et in modo
isto inferiori / aut operantur naturaliter
aut voluntarie / aut violenter
Si naturaliter non ergo plus adoranda
veneranda vel colenda sunt plus
quam ignis per calefactionem suam na
turaliter / Si violenter multo minus
quam non violenter operanti / Si vio
lencia inferenti et coacti id
magis debetur sicut si per bono
quod provenit revolucione mo
le molendinarie ipsa rota non
est veneranda / sed pocius aqua
cuius impulsione illud bonum
efficere compellitur esse colenda

Si alterum esset colendum / dicendum ergo
isti multo magis propter bona humana sunt co
lendi / Si vero voluntarie operantur
aut hec faciunt sola voluntate
sine motu corporali / aut non Si sic
sed constat quod humana dicitur quantum ad
voluntatem unius in eodem statu per
manet / quia continue eam velo
citate qua movetur mutant situm
et locum Si vero non sine motu
corporali / non ergo operantur ut dii quia
hec est nobilitas divinitatis / ut cuius
sermone solo bene sit motibus quam
aut humanos deos adorandos pu
tant quam in ponunt eis aeris temperatos
rorem et pluviam et cetera humana
non cogit et si vim esset ut pro
hoc deberetur humanus cultus eis
que ydolatria dicitur Si cum aliter
ab eis proveniunt sicut lumen
a calore solis et calor ab igne
non per modum divine operacionis
proveniunt ab eis et ideo nec propter
hoc colendi ut dii alioquin et
panis et vinum et medicamenta
et vestimenta et calciamenta ceteraque
vite necessaria nobis essent adoran
da ut dii / tamen ab ipsis tam utilia
nobis bona naturaliter proveniat / Si
aut solo nutu et beneplacito hec
nobis operantur ergo ubicumque fuerint
et qualitercumque sit figura vel situs eorum
sine aspectu[1] ipsorum hec operabunt
eam ut excellentia divinitatis ut
nec ex loco nec ex tempore pendeant
sermonem aut gratia temporis Insuper
ea que in propositis voluntatis ipsius
ut nec impedim possit abeo q
vult nec cogi ad id quod non vult
quare omni hora omni tempore omni loco
idem possunt non pendent in partes
eorum ex humanis nec minus libera est
voluntas eorum quam partes / ergo non
voluntas eorum pendet ex humanis dicere
ffrustra ergo explorant loca digna
fortunaciones et cetera humana vel
contraria huius ¶ Item non q si

[1] vel aspectu

sed
Quod ridiculosa est hec ydolatria ratione probatur.

naturales sunt operationes celestium
corporum, hoc est celorum stellarum
et luminum. Natura autem operatur admodum
firmiter. Et propter hoc similiter constat
quod ex his operationibus non debet
haberi nec diminui sicut ex firmitate nec
de hiis nec respiciunt duos nec
ex nigredine albus aut ex ca-
lore frigidus. Apparet igitur erro-
neitas et ridiculositas illorum
qui ex firmitate duos putave-
runt. Extrema quippe omnium fi-
nitorum finitus est, nec quod lon-
gissime est a bonitate. Operatio
enim naturalis ignis scilicet calefactio
nichil omnino habet in potestate ignis. Non
enim est in igne ubi vel plus vel
minus vel aliter calefaciat vel
non calefaciat, quamquam non. Sed
necesse habet quantitatemque per tempo-
remque per, et quemque per, et qua-
litatemque per, et quamquam non potest.
In nullo autem genere horum respi-
ciunt ista vel necessitatis scilicet vel vel
possit detrahere vel addere cuique
operi sue firmitati. Que materia
sublimitate dimitatur istos de-
cepisse in infinitum firmitate et eo
magis in eisdem rebus duorum
contrarium extrema scilicet ultimum
sublimitatis et ultimum inferioritatis
ultimum in prosperitate et ultimum
firmitatis. Ultimum sublimitatis
et ultimum in prosperitate duorum sunt
contrariorum et in communitate contrarie
quam impossibile est contraria eorum
ad ipsum pertingere. Non oportet nos
laborare ad destruendum cultum
ydolatrie in corporibus omnino in creaturis
cum verba philosophorum ad hoc per se suf-
ficiant. Nam et intelligentie
intelligitur adeo ridiculosius vel
quam illarum exercent non solum
pena in digne sed etiam superius cuique
peritus videatur. Adorator vero
lapidis et ligni sive cuiuscunque

alterius huiusmodi ipsa adoratione confitetur
et testificatur viliorem se ligno et la-
pide. Et propter hoc adorator ymaginis
lutee confitetur luto se viliorem
esse, consequenter autem et vita et anima
et intellectum et ipsum se habere negat.
Ipsa quippe adoratione huiusmodi con-
fitetur se nichil nobilius esse vel
habere quam sit quod adorat, et propter
hoc confitetur se non esse hominem.

Rubrica de ydolatria quatuor

De ydolatria elementorum
quatuor elementorum. Habetur
xxvi. q. prima. c. primo. Cultores
ignis miserunt Abraham in ignem
quia ignem colere detestabatur. Sed
ut legitur Gen. xv. c. Deus illesum
illum liberavit de ur chaldeorum.
Ur enim interpretatur ignis, sed expressius
Neemie nono. Tu deus eduxisti
Abraham de igne chaldeorum.
De ista ydolatria Cap. xiiii. habetur
hec ydolatria dicitur provintia que
est sita de igne, quia in igne
et in flamma discurrere sine cru-
ciatu se stulti experimentorum
efficatia comprehendunt. Sciendum
autem quod multe reliquie huius ydola-
trie adhuc sunt apud nos, quod
enim magis multes faciunt fieri
decursus hedis ignibus vel etiam diis
de aliquo non forte huius ydo-
latrie est. Quod foca fiunt
fossibus tempore solsticii. Pro quo vulgus
hoc fieri in nativitate beati Johannis
baptiste, nec credibile quemadmodum
combustionis ossium beati Johannis fiat
cum enim venisset sanctus Iohannes
combustio ossium eius huiusmodi
nec hii qui faciunt hoc intendunt
quod capucio et in superbis sit hoc tamen.
In multis locis fiunt foca huiusmodi
de spolis ligneis vel stipulis et alii
ubi vadunt ad loca excelsa
deferentes faces agrestes. Similiter
foca qui eo fuerunt fit in kalendas
Januarii et vigilia Epiphanie

crone

1°8

habetur

Ex hoc etiam ritu videntur com
bustiones mortuorum quibus
consueverunt cum ... magis ma
169 ¶ Reprobatio huius erroris gnates ie. xxiiij. q. [...] Ad de
structionem huius superstitionis suf
ficiat quia ut supra dictum est
extinctio ignis extreme fatuitatis
est et eo a sublimitate deitatis
in ultimum elongatus. Item manifestum
est quia ignis magis deberet adora
re paleas et stipula et ligna
et folles et insufflationes earum
et cineres quibus tegitur ne ex
tinguatur quam adorari a quoquam
ab hiis enim corporibus generatur et
hoc subsistit. Item non magis
parcit ignis adoratoribus suis quam
extinctoribus. Comburit enim utrosque ex
ureret si utrique in eum mitterent
stultum est ergo illum adorare
ut dictum est. De ydolatria
Aeream dixerunt aeris
ydolatrie principium esse rex
sicut patet ~~cap. viii.~~ qui etiam
dicitur ... ex ipso et per ipsum
opinati sunt per spiritum et
quia nubes pluviam et rorem
aerem nutrire crediderunt ex
quibus fruges et fructus et
vegetabilia vivere et nutriri atque crescere
videbant. Ipsum tonitruum etiam
vocem aeris esse credebant et quia
erat terribile ipsum opinati
sunt esse vocem dei mortalibus
minantem et iram suam per signa
signa indicantem. Horum error
fuit quia ignorabant generationes
nubium et pluviarum ac roris
170 ¶ Tonitrui sonitus collisio atque tonitrui et fulguris. To
nitruum est sonitus collisionis
ventorum et extinctionis ignis in nube
sicut sonitum efficit extinctio ferri
candentis in aqua, fragor autem
ex collisione est sonitus sequens
171 ¶ Choruscatio et fulgur ex extinctione. Coruscatio
autem est splendor ignis qui generatur

ex collisione. Fulgur idem ignis est
qui violentia collisionis de
orsum emittitur cui propter acumen
subtilitatis et vehementia caloris
corpora in sfera non resistunt.
Quia vero aqua non minus mitt
esca quam aere nec minus indiget
... pani error cum colere adorare
tenebantur magis colendus
et adorandus esset pulmo in no
bis, cuius virtute aere sic utimur
non enim aer se sponte ingerit
sed virtute pulmonis attractus. Item
per violentiam et motum suum naturale
illum attrahimus quam magis vio
lentiam et ut ita dicamus turpiorem
iniuriam aspirans patitur quam potest
beneficium; alienum enim vi et viole
ntia extrahitur ab aere. Quod in nobis
in parte illa accidit et non cum bene
ficio voluntate. De ydolatria 172
aque et terre Rubrica.
Eodem modo potest dici contra ydo
latriam maris sive aque
et terre sive ipsis corporibus
impendatur sive spiritibus quos
eidem preesse autumant. De
huiusmodi ydolatris habes plenius xxvi.
q. v. nec mirum. Hec et ydolatria
dicitur ydromantia que est scientia
aque. ab ydros quod est aqua
eo quod in spiritum in umbra aque
stantem sive creant ut quedam
ex primictorum scientia habent. Rubrica 173
De ydolatria ydolorum
De ydolatria ydolorum quam quamque
per se quamque per ea quorum 174
erant ydola colebant. Notandum ¶ Et nota est quod ydolatria contra... patet per eorum destructio
quod quocumque modo adorent ydola
sive per se sive per celestes formas
sive per spiritus in eis demones ...
dampnata sunt. xxvi. q. v. i
2 q. v. contra ydolorum et per dicta
patet per eorum destructio quia
ex quo nec ipsis spiritibus vel ipsis
formis celestibus impendendus est
cultus. ergo nec etiam parte illa. Quia

ꝑt q̄ v̄m q̄ q̄ illud magis
aliorum melior eet i cōparabilis
similitudo ipa virtute et signi ipare
et apicema / vel sculptura crederi
eet amplius. quia nec ipa virtus
pstare pt. Si quis obiciat q̄
ydola magis sunt tristia quam
homines quorum sunt ymagines /
Rn̄detur q̄ virtus hūana nō facit — minus
ydola tristia vel hoīes mortuos
vel spectes sed hēret nā hūana
mortem ⁊ cadauer mortuorum
et mortis similitudines ī ydolis / secundum
Ysidorum. Ydolum est simulachrum
quod hūana effigie factum et con
secratum est in vocabuli interpretatione
Ydos enim grece forma sonat et ab eo
p diminutiōnem dicitur ydolum / Ydolium dicitur
locus ubi ydolatres venerantur et co
lunt ydolum / Ydolum quandoque dicitur
lignum vel alia res sic figurata
quandoque vero dicitur cōiunctum ex ymagine
et demone presidente et sic sumitur
ps. ~~Cor. 8. a.~~ ubi dicit Illud enim
q̄ putatur ydolum esse psona subsistens
ex simulachro et spiritu presidente nichil
est in eo vel in quo credit aliquid
esse / hoc est in carmine vel virtute
vel locutione visione occultorum re
uelatione siue diuinatione illo enim sub
tracto vel decepit quando presidet tractatorum
quia nichil amicis prestitit ex aliquo
quod in se habebat ad predicta sed
sola venatio que est in mente adoran
tis et colentis ydolum per quam spe
inducitur ad aliquid faciendum. Vn̄ duo
vō d altis duorum cherubyn qui
stabant sup propiciatorium ~~Exodi~~
~~xxv.~~ Et de medio aborum vmbra
des filys ysrl. ne daret eis oc
casionem colendi alterum eorum. medium
illorum nullam habebat ymaginem propter
eandem causam. Rubrica de
ydolatria ymaginum et aliorum

De ydolatria ymaginum nō. q̄
mihi ydola gentilium quedam yma
gines erunt tamen ad memoriam et rep
sentationem aliquorum ī quibus nichil
numinis esse credebant. Alie vero
erant que credebant esse habitacula
deorum seu demoniorum ~~ps~~ Omnes
dii gentium demonia. In istis
demones decipiebant homines
dantes eis responsa, ac si ipsi ha
bitaret ī diuersis sacrificys que eis
exhibebant ī quibusdam ymaginibus
credebant gentiles aliquam numen
esse in ipsum eo q̄ sub certis horis
funderentur vel sculperentur vel fabri
carentur sicut mathematici mentiuntur
homines trahere mores ex hora q̄
tali hora nascuntur. Similis error
est illorum qui dicunt ymagines
sexto anno afflictione sua sortiri
virtute vt ea. De certo predictis
ymagines dicunt esse deos ficticios.
Huic ydolatrie dedit causam dolor
nimius de amissione amici
~~Sap. 14.~~ ubi pr fecit sibi ymaginem
filij vt eet ei solacium / et quia
reis ad eam fugientibus parcebat
venerabatur eam vt deum et dic
cepit multiplicari / Et quidam vocabant
Bel, alij autem Baal / alij Balim
alij Belzebub secundum varietatem
linguarum. Alia causa fuit ve
sania principum qui fecerunt se ado
rari vt deos. ~~Daniel 3.~~ et Judith
3. ~~et Sap. 14.~~ Tertia causa fuit
ambitio acquirendi gratiam maiorum
~~Sap. 14.~~ Quarta fuit amor vel
pulcritudo et inde Romani suos im
peratores sic honorabant et imitari
suos reges. Quinta causa fuit
decor operis humani multacem cre
ature. ~~Sap. 14.~~ / Sexta ~~Sap.~~
13. Si quis autem querit quia in
sania hoīes vel spnt coli vel ado
rari appetunt et sibi fieri ymagines
dicendum. ~~Daniel~~ 3. de nabuchodonosor
Rndetur q̄ ī naturis est animabus nris
naturalis amor diuine similitudinis et eiusdem
desiderium Nam amor et desiderium
beatitudinis naturaliter nobis in ditum est et in
natum. sicut et fuga miserie /
Beatitudo autem nō est nisi similitudo

Marginal notes:
177
Quid ydola
Appellatur q̄ vel ydolum
Sol alterius
176
174
Quis dedit causam huic ydolatrie
Rnsio

sine assimilaco creatoris. quia igitur
hunc amorem et hoc desiderium
pervertit tenebrositas atque corruptio
in quibus sumus constituti non tam
falsa consolatione sine similitudinem
eiusdem qua etiam in patria atque sat
legamus sic falsam beatitudinem in volup
tatibus. falsam eo cupiditatem in divicijs
temporalibus. ¶ Queritur ulterius quare dicuntur   C quare demones loquntur in ymaginibus vel signis vel in speculo vel ore &
lvij demones in ymaginibus loqui verum
loquantur in eis / aut loquuntur / sicut anima
in corpore tamquam per organum / aut
sicut in vase vel in archa vel
in alio vasculo / sed patet quod non ut anima
tamquam per organum corporis quia organum
vocis intrinsece movetur in formatione
loquele / hunc autem spiritus nichil
operatur per huiusmodi ymagines vel
per organa / unde non movet labia
vel linguas harum ymaginum
quia dat eis / nec membra yma
ginum utuntur ut organis / quare
non locuntur demones in statuis huius
sicut anima in corpore. per quod declaratum
est et cetera. quod neque in statuis tam
quam in vasis locuntur / sic neque in urgilve
que puer inspicit. neque in spata
neque in ovo / neque in pelvi. neque in
manubrio eburneo. cum impossibile sit
in aliquo istorum per se vocem formari
¶ Item si una vox esset intrinseco quam
audiret eam omnes astantes quorum
auditus esset ita bene dispositus et
ita propinquus / Quare manifestum est an
dictum huiusmodi sicut sermocinationem
quibus vocum ymagines vox esse
videntur ¶ Item si locuntur demones
in statuis sicut in vase vel in ar
cha vel pixide tunc nullus honor
debetur propter hoc huiusmodi statue nisi
per admodum debetur arche vel pi
xidi nec plus nomine dicitur digna
sunt quam archa vel pixis // Item
si statue non aliud quam vasa sunt
non potius nomen est eis statue
figurationis humane quam olle vel pi
xides // Ex quo est contra errorem
illorum qui dicunt statuas esse deos
sacrificantes eos confessionibus accipientes

virtute divinam. sicut lapides pro
si virtutes quas eis attribuunt ho   cum lviij
mines videntur. ¶ Inducunt vero nos   Qui obiciunt
quod si forme ceree agnorum habent   contra katholicos
virtute recipiunt per benedictionem summi pon   ymaginum cul
tificis quod fulgura tempestates ne   tores
ledant eos qui illas detulerint
Item si campane per benedictiones accipiunt
virtute ne tempestates noceant regi
ubi earum sonitus auditur Si sal et
aqua per exorcismos et benedictiones
virtute effugandi et abiciendi demones
recipiunt Si cerei qui benedicuntur in
festo purificationis marie virtutem
arcendi fulgura ex benedictione suscipiunt
que omnes virtutes divine esse cre
duntur / visibiliter huiusmodi erronee
vel sine exorcismis virtutes igitur dare   virtutes
ymaginibus ¶ Videndum quod predicta
omnipotenti virtute creatoris fiunt / unde
non petit sanctus devocio ~~ut~~ ab
aqua benedicta ut fugat demones
nec campana. nec ab agno cereo
nec a cereo benedicta ut arceat ful
gura et tempestates sed ab omni
potenti creatore / Sicut ergo regale
signum ducatus defendentes tuetur
ab hijs qui regi subsunt / et hoc
non sua virtute sed potestate regia et
voluntate. sic huiusmodi res vel signa
non sua virtute sed beneplacito crea
toris appropriatis nominibus pro te   160
gunt se portantes ¶ Ex quo autem deo   Quis fuit error
mercurius statuas futuros esse presides   mercurii contra
vel posse deos sic manifestus est   statuas et qui
error. cum dictas non posse esse in se   destruit
non intelligere Intellectus autem ut
sua esse non potest ubi vita non est
ergo. n. non vivit nec sentit / nec
intelligit. et propterea si verisimiliter esset
quod huiusmodi dictus debet descendere
super sciencias magis receptibiles quare
super asinos canes et porcos magis
quam super statuas Inhijs enim animalibus
sunt vita et apprehensio que sunt fun
damentum et preparativa ad nobiliores
et sublimiores operationes in statuis

aut non ¶ Item abiliores et peccatores sunt qui statue facilius est
et dignius homines deos effici
quam statuas ymo et porcos et asinos ~~statuas~~ [above: asinos similes]/ ex quo patet insania
et ridiculositas predictorum errorum

De ydolatria caractorum figurarum stigmatum et impressionum

1 Contra ydolatria karacterum
figurarum stigmatum et impressionum
sciendum quod hec sunt quorumdam stul
ticia ut credant figuris sive scul
ptis sive scriptis vel pictis vel
in pressis virtutem hre divinam ad
operandum mirifica / huius autem
erroris destructio patet per hoc quia
impossibile est figuris virtutem
hre quantumcumque aut apte materie
aut exparte forme scilicet figurarum vel aparte
amborum simul. Si aparte materie
scilicet metalli vel ligni vel huius
ergo huius virtus potius esset materie
quam figure divine non datum secundum
naturam et magis ymmo est apud
creatorem Si exparte forme si illa
forma est accidens. erit ergo in accidente
divinitas quia ab sinditate
non est alia / Si aparte amborum esset
ergo divinitas non simplex sed composita
Est igitur impossibile figuris divinitate esse
vel divinam virtute per hoc quod sunt figure
¶ Sciendum ergo quod figure et caracteres
huius non [above: possunt] ex virtute sua aliqua mala
operari mirifica illa que illis attribuntur / Sed ex demonum pacto quod
polliciti sunt cultoribus sive per sig
huius se adesse / ex quo aut operacionum
que per signa videntur sit manifesta
sunt in regibus et sub ditis eorum
quorum libris et impressionibus similibus vel
ymagines a subditis obeditur
¶ Stigmata aut et huius impressiones cultores ondunt illius ydolatre
ad que pertinet illa signa Sic enim
ancilla certo signo vel caractere con
gnoscitur sic dyabolus illorum caracterum
impressionibus dyabolus se ondunt

Destructio huius erroris

3 Ex operacione demonum fit quod videntur sigilla et caracteres

2 Ad huc fuerunt ydolatre stigmata et impressiones

cultum consignatos / et sicut iudei
signaculo circumcisionis pacto abrahe
et legi moysayce confitentur se esse astrictos. et ideo huius in iniurias et contra
fidem catholicam detestatur Sicut enim
xpiano nephas est circumcidi. sic et
huius stigmatibus incidi et caractibus imprimi est nephandum ¶

De ydolatria verborum et nominum

De ydolatria verborum et nominum
tantum virtute imposuit
nominibus et verbis maleficia
ut ipso auditu homines et animalia
occidentur / Sicut legitur in vita sancti
Silvestri et in inspectione figurarum
sive librorum [in margin: scriptarum] quibus scripta erant de
huius habetur xxvi. q. 2. illud Sed plenius
et q. 2. nec mirum ¶ Contra quos
notandum quod aut hec virtus esset huius
verbis exparte materie hoc est aeris
aut aparte forme hoc est soni. vel
aparte figurarum. aut ex omnibus hiis
aut ex aliquibus illorum / Sed quod aparte
aeris impossibile sit nisi cum aere venenoso
aut aliqua alia corrumpente ut
mortem inferat sicut fit inspiracione
quorumdam draconum vel bufonum
¶ Et quod aparte soni non est possibile
sonus enim sive sonitus non potest nocere
audientibus nisi per vehemenciam accinnis
sui sint per magnitudinem suam ut fragor
tonitrui. aut rugitus leonum propter
terrore audientes posset mori / Omnis
enim passio magis vehemencia sua
mortem potest inferre pacienti / Hee
aut virtutes naturales sunt non a deo
deitatis creantes. quare manifestum est
verba et nomina exparte ista nullam
divine virtutis hre ¶ Item tercia via
erronea est et impossibile. scilicet ut
aparte significati sit huius virtus nominibus
et verbis sive malicia ad nocendum
Sicut hoc esset nomen dyaboli et sui
et mortis. morte et tormentum
inferret audientibus / Iste bonitatis
et salubritatis significati secundum hoc prestarent virtute verbis et nominibus et hoc
impossibile in necessitate deitatis / Quare

Paretur
i[n] ſanitas

tanta virtus eſſet virtuti neq[ue] no[n] i[n]
cantatoris ut ad placitu[m] ipſius om[n]ia
mala tollerent[ur] ab audientibus et om[n]ia
bona p[re]ſtarent[ur] eiſdem / quare tolleret[ur]
mors et om[n]is morte et fieret
i[m]m[ortalitas] mortuor[um] et ablatio om[n]i[um] no
cumentor[um] ¶ Item i[m]poſſibilitas
quarte vie p[atet] ex p[re]cedentibus
cu[m] eni[m] ad p[re]dictam virtutem
p[rae]ſtandam multa p[re]cedentia inniet
nec om[n]ia illa ſimul p[ote]rit ca
p[re]ſtare ¶ Item r[ati]one ſignificationis
in no[n] intelligentes nichil virtutis
hebunt nomina et verba et ita ma
nifeſtus eſt error illor[um] qui vir[tu]
tes mirificas attribuunt nominibus
et verbis et illor[um] qui ſigillis ani
lis ymaginibus et caracteribus
planetar[um] tantas virtutes attri
buunt q[uod] totu[m] mundu[m] i[n]feriorem
p[ro]p[ri]a in p[o]t[es]tate ſe h[ab]ere credebat
Sic et illor[um] qui vim ex nominibus
cantator[um] pene om[n]ia magica et mi
rifica op[er]a in poſuit Quicumq[ue]
aut[em] ſit vox i[st]a valde barbara
eſt. nec eſt aliq[ui]d dedecens
nominibus quibus aput hebreos
nominabatur et nominatur creator ¶ Quot
hui[us]modi erroneos no[n] q[uod] ex erbis
polluunt nomi[n]a qui eo ab
vtunt[ur] ad maleficia et flagicia
ac turpitudines p[er]ficiendas ¶ Iste
cu[m] hui[us]modi op[er]a no[n] ſolu[m] virtute
cantatoris ſ[ed] ab ipſo cantore dicat[ur]
efficia p[er] nomi[n]a ſua. vel g[ra]tia nominis
ſu[i]. ipſe cantor op[er]abit[ur] i[n] mi[n]ima
ſuam et ſui co[n]tumelia vel
virtutem ſuam accomodabit[ur]
et exhibebit contra ſe ipſum
et p[er] hoc erit om[n]i[um] in ſipientiſſim[us]
et peſſimus. Sic nec p[re]cet ſ[ed] nec
in nocentibus i[n] hac p[ar]te ¶ Secundu[m]
g[rad]o q[uod] no[m]i[n]a et verba no[n] h[ab]ent v[ir]
tutes i[n] hac p[ar]te niſi cu[m] fiunt
vel ex orcyſmata vel orationes
vel laudes / vel alio q[uo]d modo
ſub venatore cuiuſcumq[ue] vel dicta

vel ſcripta vel p[ro]lata / Cu[m] aut[em] ali
q[ui]d iſtor[um] eu[m] eſt eſt no[n] v[ir]tute v[er]
bor[um] aliquid fieri. ſ[ed] v[ir]tute illi[us]
cui[us] venatio talis impendit[ur]

De duplici ydolatria nominum et verborum

Appet ergo duplex ydolatria
verbor[um] et nomi[num]. altera qua
virtutes illas mirificas illis
attribuunt[ur] alterumq[ue] venatio
que ſoli creatori debet[ur] alii cuiq[ue]
ſiue ſcriptura ſiue p[ro]latione verbor[um] 8
intendit[ur] Sicut eni[m] veri cultores
dei altiſſimi et p[ro]mittendo ſermo
nes eius et ſcriptos deferendo ipſum
venerant[ur] et p[er] hui[us]modi venatorem
inuicem in creatorem obti
net / Sic et iſti maleficia p[er] v[ir]tute
verbor[um] q[uod] vel p[ro]ferunt vel ſcripta de
ferunt / ſ[ed] venatore qua offendo
vel p[ro]ferendo demonibus impendunt
ab eis q[uo]q[ue] p[er]mittente deo obti
net que homines admirant[ur]
q[uo]q[ue] no[n] obtinet / qua demones
cultoris impio p[ro]hibet[ur] vel qua
malicia demonu[m] no[n] vult cul
toribus ſuis i[m]pendere ut eos g[ra]t[ia]
ſuos poſſideant / d[u]m eor[um] ſer[vi]
tus nil impendit et inde d[e]
ab eis g[ra]ui[us] offendat[ur] vel ut
amphora ſeruicia extorqueat
ab eiſdem. ut p[atet] xxvi. q. 2.
Sacerdu[m] / 2. q. 4. Nec mirum
¶ Ex p[re]dictis app[ar]et q[ua]lit[er] ad pla
citu[m] quor[um]dam verbor[um] occulto
demonu[m] miſterio co[n]gregant[ur] ſerpentes
a maleficiis et ligant[ur] et qualit[er]
thaurus occiſus eſt a iudeo ſu
ſurratione verbor[um] Sicut h[ab]et[ur]
in legenda ſ[an]c[t]i ſilueſtri / poſſet etia[m]
hoc fieri ad ſimus venatore cultoris
et p[ro]latione ſcriptor[um] verbor[um] mali et
homines ſancti exorciſmis demones
abiciunt demonibus dantibus honorem
deo in vocatione eius ſe re non
ſuſtinentibus. aliqu[ando] i[n]ſanos qui talia
attemptant ſemetibus ſicut legit[ur]
Actuu[m] xix Sequitur

Sequitur

7 Ad que inconvenientia ducit error iſte

6 Qualit[er] et unde fit actio per nomina et verba

Quare maleficia actionibus obtinet que petit per nomina et verba

9 Rubrica de ydolatria temporis

Idolatriam tpis p'vexit error
maleficor' qui nominibz dieru'
et horar' virtute'm mirifica' attr'
buu't / illa maleficor' suor' opi
bus adhibentes scribentes nome'
diei et hore ¶ Contra quos apls
Gal. 4 c. Dies obseruatis et me
ses et tpa vereor timeo ne forte
sine causa laborauerim i vobis
xxvi q. 2ª. hinc ita videtur
q. 3ª. c. 1º. 2. q. 1ª. / vo obseruetis
quis existimaret / De h' gene'
ydolatrie est i'd q' i parietibz
domor' scribu't et nomen diei quo
p'o audita sunt tonitrua i re
gione illa credentes q' virtute
huius scripture tuta sit domus
a lesione fulgur' / De hoc genere
est etiam omnis error i'e q'o credu't
quedam hore fortunate et fauus
te. quedam infortunate et infauste
rebus incipiendis aut agre
diendis / ¶ Ad destructione' huius
erroris nota quia virtus huius
aut est ex p'pa na' tpis aut ex
alio. Si ex na' tpis / vna sit
in toto. et in qualibet eius p'te
eadem / igitur erit virtus totius
et singularum partium tpis Quare
totu' temp' fauustu' erit et hore
singule similr' si aut to'm i fauustu'
et hore singule sim' aut totu'
neutr' / Item scdm hunc erro
rem fortissima omn' virtutu' e
virtus fortunandi et infortunandi
et destruendi sine ledendi / q'a
2ª hoc rex cu' to' exercitu suo
co'fundat' in p'lio / et nauis ma
gna i me'o mari contra impetu'
vento' et i undacio' fluctuu'
cu' tpis hois attribuu't exitus
ad bellu' ascensus in nauem
vel mar'. co'structiones domor'
armina sacior' segetu' et fructuu'
ab omni lesione si'r et continua oia
hore attribuu't / Quare sic dixi
virtute fortissima' rei debilissime
attribuu't que (vel q'us) accidens est et int'
omnia accidentia debilior' eet est
cu' eius ee no' sit nisi fluxus
et desitio a b'ipso esse / Item cu'
tpi et no' pos' motui virtute' attr'
buu't / huiusmodi / cu' tps no' sit n'
mensura ipius motus / Item cu'
tpi et no' loco. cu' locus sit sta
bilioris cause et fortioris quam
tempus / Item si hec virtus e'
na'lis tpis erit maior ex vniu'se
in to'o q' in p'te / et ita maior
i anno q' in mense / et in mense
q' in die. et in die q'' in hora
et in toto tpe quod fluxit ab
origine mundi q' in qualibet
hora vel die / Et si dixit q' h'
virtus no' est ex na' tpis / sed
ex alio / Querere ex quo si dicat q'
ex co'stellacione sicut dicu't die
ee martis / vel hora' alterius
planete / hoc ad ydolatria' stel
laru' p'tinet de qua satis dictu'
est supra ¶ Contra illos qui
dies egypciacos obseruant 10
¶ Aut si ex rebus que f'te sunt
in tpe sicut adhuc dies egyp
ciacos multi credu't infaustos
et infortunatos p'p' plagas quibus
dieb' illis credu't fuisse flagel
latam egyptum et egypcios hoc
euide'ter est erroris / Manifestu'
est enim q' plus q' duo milia
annor' sunt int' dies istos et
dies illos / i quibus p'cussa fuit
egyptus et dies isti no' co'municant
nisi noie tm' / cu' ipis h' igitur
causa est quare isti infausti s't dies
scdm istos quia sunt eiusde' spe
cie et eiusde' nomin' dies / et hoc e' ac
si dicer' q' q' quidam petrus fuit
malus aut infortunatus q'

omnis homo qui decreto vobis
petens sit malus et infortuna
tus quam esset fidelium uiuorum. ut sicut
patet. **De ydolatria in vanitate** et
Idolatria de initiis et inanibus
rebus credit initia siue in
inania causas esse vel signa
infortunatum scilicet die vel mense
vel anno futurorum maxime tamen
in primo eiusdem die vel mense vel
septimana vel prima hora talia
acciderit. Ubi ergo cum surgit ab
delecto suo si motum surgendi
inchoet apte sinistro monens
eam porrexerit. vel calciamentum (vel pede)
sinistrum prius quam dextrum vel
vestimentum primo in induendo in
usum aut iterum acceperit aut
in invenerit. aut ex ordine. De hinc
et de sibilus xxvi. q. 2. 1. 2
q. 3. c. 1. 2. q. ultra omnis ex
istimaret. Ex aut talia non
possunt esse causa euentuum morum
patet. Ex. n. hoc esset a parte et vo
luntate nostra pendere esset. quod nobis
in primo quoque die vel anno acci
deret cum predicta possunt volumus
faciamus. Item 2m hoc non
dei prouidencia siue dispositione
regentur sed ex celestibus causis.
Item si inualitatis confert
operibus nostris ut fortunet
uel infortunet reliqua opera
nostra sequentia tam nouo et finalitas
contraria non equalium virtutum necesse
est esse et si alterum istorum alterum
dignius est vel potius probabilius
est quod hoc sit finalitas prefato. n.
et consummatio digniores sunt
quam initium siue ~~siue~~ initiatio. Ite
ex sunt 3m loco cur non habebit
similem virtutem fortunandi et
infortunandi opera sequentia in
ordinatione locali magis. non
eo incita sunt opera sui loci

Destructio posset huius erroris

qua sunt secundum tempus. que ma
ioris virtutis et maioris influencie
Item quod res viliores cause
sunt rerum nobilium. et debiliores
fortium et minores maiorum contra
ordinem est nature et contra rationem sed
omnis enim causa efficiens aut efficien
tium de habundantia sua et propter hoc
nobilior et fortior atque nobilior. sicut
patet in luminositate solis quod maior
et fortior est omni splendore que
causat et calor ignis similiter
et ad hunc modum se habet de omnibus
causis naturalibus et per se efficacibus. Decima ac
tio se habet secundum errorem istorum
qui contra naturam et rationem simul
honorem creatoris et gloriam quantum
ad hoc in res hominis transtulerunt
Ordinatio enim vite nostre dei
altissimi opus est. opera autem in
inicia de quibus diximus et qualia
sunt et voluntaria. ex quibus
nullo modo pendet sequentia. Si aut
dicant non esse causas sed signa sequen
cium euentuum. aut ergo sunt signa
naturalia. aut positiua. sed patet quod non
sunt naturalia. quia nec per similitudinem
significat nec per causam ut fumus ignem
vel effectus naturalis generaliter causam.
positiua vero non sunt. quia a nullo
auctore penitus instituta ad hoc
probantur. Si autem quis dixit quod in re
bus humanis plerique observatores
inveniunt virtutem. Respondendum
quod hoc fit ~~secundum~~ modis. Primo quia (duobus)
naturalis. qui enim credunt hominis. Si
obseruationibus confortat cum illorum
et exhilaratur cum bona sibi eue
tura credunt et propter hoc agunt ma
gnificentius. Magnificencia autem
~~aut~~ atque strenuitas in terdum
meliorat opera et prosperantur econtra
non cum mala sibi in uenire suspicatur
timore ac desperatione deficiunt et
ideo segnius atque debilius agunt
in operibus suis de hoc xxvi. q. 5.
Secundus modus est ex suggestione
demonum qui bona vel mala quod

pvident stultis observatoribus sug-
gerunt ut eos ad ydolatriam forcius
alliciant **Rubrica de ydolatria**
rerum inventicarum

12 De [e]cia pars ydolatrie est rerum
in venticarum sit indigenis
cum maxime inclinante omnes
ut parvulis tamquam stulta credulitas
aput quosdam tamen invaluit ut
sicut tamquam sue fecunditatis ac
prosperitatis ac temporalis habundancie
quam eam inveniret custodiret
De mire eciam sic inventa multa
malefica ac benefica operabantur
et ad reconciliandum amorem et prosperitatem
dam fecunditatem virtute eidem in-
ficta esse credebant et ita dei dona
et opera alii quam ipsi deo attribuebant
quare alium auctorem fecunditatis
et opulencie temporalis quam deum altissimum
existimabant Hanc ydolatriam prohibet
dominus ~~deute. xviii~~ De hoc errore
processit illud id est quod dicitur non est for-
tunatus ad inveniendum indu parte
Ad hunc errorem pertinet quod
vetule credunt meliorem esse in inven-
cione fili modici quam multi anni
et fortunatissimam credunt esse inven-
cionem acus et meliorem credunt esse
inventionem obuli quam denarii
Credunt eciam infortunatum esse
inventionem bonis ut omnes infor-
tunatissima lupi ut colubri ut
draconis Processit autem apud
barbaros hec insania ut quod primo
in veniunt adorent una quaque die
Contra erroneos istos qui dicunt
inventionem acus ut obuli esse causam
fortunacionis et prosperitatis querere
utrum hoc habeant ex parte materie
vel ex parte forme. Si ex parte ma-
terie, tunc in vento maior ferri
magis fortunata esset quam ipsi ne-
gant Si autem ex parte forme tunc
non refert utrum lignea vel ferrea
aut ex alia materia sit acus quod
ipsi negant, Si vero ex ambobus sit
tunc non restat nisi ut omnes vie
serentur acubus ut quocumque

...ierimus acus inveniamus
ut ubique nobis bona eveniant
Si autem dixerit quod non est fortuna-
ta inventio acus nisi ab alio sit
perdita et casu inventa, tunc ex
infortunio et perdicione alterius pendet
fortuna et ita alterius contrario
pendet ex altero De obulo vero
et nummo patet destructio si enim
ex parte materie sue causa est bone
fortunacionis multo forcius nummus
integer cum in eo plus sit de
materia eadem, Si vero ex parte for-
me sit cum eadem forma et
maior sit in nummo. eodem modo
si ex parte amborum, ambo enim
et maiora et forciora sunt in
nummo integro quam in obulo Si
autem dixerit quod non est hoc ex
obulo secundum se sed in vencione
nisi est hec virtus obulo non
refertur tamen cum obulus sit aut
nummus id est inventum, et insuper
omne inventum a nobis habebit
virtutem istam et virtutem fortuna-
tam Preterea quare in vento nummo
prestabit hanc virtutem obulo et
non nummo cum et quantum ad ma-
teriam et quantum ad formam
receptibilior sit nummus cuius
cuiusque in possessione quam obulus
Eo si dixerit quod racione minoritatis
est hoc ergo melius esset invenire
millesimam partem unius nummi
et ita in infinitum in modicum fi-
quam nulle nullam anni targeti
Item que causa prohibebit
aurum aurum accessione huius virtutis
Rubrica Que et quot sunt
genera divinacionum et quod omnia
Que autem **illa prohibita sit** 13
et quot sint genera divinacionum sequitur
docet Augustinus xxvi q. 1. c. 1.
xxvi q. 4. nec mirum
et omnes ultra non observetis
Cum predicta credunt esse vera
credendo a recta fide deviant
et errorem paganorum involvuntur
cum aliqui divinatur aut nimis

B

ex. vnum deum arbitratur. quisquis
quis ergo posse credit fieri aliquam
creaturam. aut in melius aut
in deterius immutari aut transfor-
ri in aliam speciem vel in alia simili-
tudine nisi ab ipso creatore qui
omnia fecit et per quem omnia
facta sunt. procul dubio infidelis
est et pagano deterior. vt prophet et
verba sunt in concilio agrenensi.
xxvi. q. v. episcopi. ¶ Et ideo hec omnia
et consimilia ibi prohibita. et xxvi.
q. v. vltra. Non obseruetis vbi
dicitur quod quidquid facimus in nomine
domini nostri ihesu christi facere debemus
in quo viuimus mouemur et
sumus. qui cum patre et spiritu sancto
est vnus solus verus deus
omnipotens vt hic dicitur. Ad idem Act.
xvii.° De ydolatria habetur Deut.
xxviii.° et Sap. xiii. et xiiii. et Ysaie
xl. et Baruch. vi.°

12 ¶ Qualiter ydolatre puniendi sint.

¶ Qualiter
autem ydolatre puniendi sint dicunt
canones habentur xxvi. q. v. fere per
totum. et concilia. Ex. admoneant
et ex. de sortilegiis c. ex tenore et c. 2. ¶ Illi
autem notandum quod ydolatre dicuntur in-
cantatores qui colunt creaturas
tamquam deum. vel inuocant auxilium
demonum super creaturis alterandis
siue existentibus siue apparentibus
et cum timore erogant potestatem diui-
ne. Illi vero qui oraculo vel in-
stinctu demonum intendunt ad predicen-
da futura vel ad detegenda occul-
ta siue preterita siue futura vt
aruspices genetici augures
et similes et cum timore erogant
sapientie diuine ¶ Illi vero qui in-
tendunt remediis adhibendis
que medicorum disciplina condem-
nat vt de precantationibus ligaturis
et vocationibus caracteribus vel de rebus
suspendendis aliquibus dis saltandis
et similibus et cum timore erogant bo-
nitati diuine.

13 ¶ Non dicuntur sacrilegi.

¶ Illud tamen attenden-
dum mulieres que sanando corpori
ad hibendum iuxta valent. et tunc
libere adhibenda cum significatione obliga-
tione preueniat. et tunc tanto pru-
dentius est cauenda quanto qui ad-
hibet videbitur efficacius prodesse
precipue vbi latet quod causa quod valent
quo quid quis vtatur et vbi du-
bitatur de superstitione venenum sp.
est cauendum. ¶ Supersticiosum est ¶ Quid supersticiosum
e quod eius placitum hominum cum deo
nullus federatur fideique contrarium

16 ¶ De Rubrica de deo

De deo vbi hig ad ingenium spectat
Deus ex quo omnia existunt
non scindabiliter per quem omnia ne-
aliter principium artifex in ducit
quo omnia non est in loco sed est
in virtute. quia nullus sine
deo locus. ¶ Et non quod dicitur ex quo
omnia. non de quo. quia non est
materia deus. Sicut non. quis angelus
vel ab vniuersis que sunt
in celo et in terra et in mare et in mari
et in abysso quod sunt vel tene-
tur de deo. Respondebit. ipse fecit
nos et non ipsi nos. ¶ Intro gregorius
consideratur est siue in quisito
rerum species operatores siue naturae
singulorum que omnia vident deus
fecit nos. ex perpetuitate creante
in te conditor eternus. ex magnitudine
omnipotens. ex ordine et dispositione sa-
piens. ex gubernatione consilium
ac largitione bonus ¶ Deus augustinus 17 / Quid deus
deus est id quod summum omnium solum
existens per se ipsum omnia fecit de
nichilo. Deus est summum omnium
quo nichil melius cogitari potest
¶ Item deus est quo nil maius ex- Augustinus in libro de credendo deo
cogitari nec melius excogi-
tari potest. Si. n. aliqua mens posset
cogitare aliquid melius deo ascenderet tunc
creatura super creatorem ¶ Quid quid
autem est preter deum cogitari potest
non esse quod sit est vt nec cogitari
possit non esse ¶ Deus est voluntas
omnipotens. beniuolentissima virtus
summe eterna incommutabilis vo-
luntas beatitudo. creans mentes

adeste participandum / benignitas ad sen
tiendum / efficacius ad appetendum
/ dilatatiuus ad capiendum / iustificans
ad promerendum / attendens ad zelum
/ fecundans ad fructum / dirigens ad
quietem / formans ad beniuolentiam
moderans ad sapientiam / roborans
ad uirtutem / visitans ad complacentiam
illuminans ad cogitandum / perpetuans ad
immortalitatem / stabiliens ad securitatem
¶ Deus est velut vrbs quedam
et patria beatorum spirituum et animarum in eo
beate viuentium ¶ Item deus est
ignis et illuminator animarum ad se
et ad certa cognoscenda nota in
deo certa cognoscunt / deus est
mens vniuersi ¶ Deus est vita
viuentium / substantia existentium / principium
et causa omnis vite et substantie propter
naturalem ipsius bonitatem que omnia exis
tentia deducit ad esse et continet
et custodiendo ipsum esse / causa est
omnium existentium / quia quidquid est
causa causatum est causa causati ¶

Damascenus vult deus dicitur — Deus theos i. deus dicitur a beo quod est theim
i. currere et fouere omnia / quia discurrit
per omnia et fouet omnia / vel ab ethim
i. ardens / deus enim ut ignis consumit (ardet)
sumens est omnem maliciam Hebr.
12° c. / vel a theasto i. considerando
omnia / nulla enim eum latet / immo
est omnium contemplator / quia speculator
astitit desuper qui nos diebus
omnibus actibus quibus inde perspicit / vel
dicitur a theos graece quod est videns latine
quia omnia videt / et ei manifesta
sunt vniuersa / vel a theos quod
significat metum quia est omnibus metuendus

18 Quadruplici modis dicitur deus — ¶ Dicitur autem deus quandoque naturaliter
essentialiter et proprie / et conuenit soli
deo vero / et ponitur singulariter tantum ut hic
Ephes. 4 unus deus et cetera ¶ quandoque
ad opinionem et tunc congruit statuis
et ponitur pluraliter ut ipse ego dixi
dii estis et Joh. x. Si illos
dixit deos ad quos sermo dei factus
est ¶ quandoque nuncupatiue s. solo

nomine et sic conuenit ydolis
et pluraliter ponitur ut in psalmo omnes dii
gentium demonia / quandoque per participationem
Exodi vii. Constitui te deum
pharaonis i. dedi tibi potestatem super
pharaonem ¶ Item Gen. 33. dixit
Jacob Esau vidi faciem tuam
quasi faciem dei i. alicuius po
tentissimi ¶ quandoque notat dignitatem
ut Exodi xxii° c. Dijs non
detrahes i. prelatis tuis ¶ quandoque
notat solliciti fruendi ...
quorum deus venter est / Rubrica

Vtrum deus sit nominabilis
quod plurimis ostenditur

19 Deus / nondum utrum deus
sit nominabilis. quia inuenitur
pro contrario / ¶ Ratione in. ostenditur
quod non sit deus nominabilis ¶
Quoniam omne nomen datum est a forma
aliqua / sed sicut dicit Augustinus
deus omnem formam subterfugit
videlicet intellectum priuatus esse non
potest / cum ergo subterfugiat
omnem formam non potest ei dari
nomen a forma / igitur non est no
minabilis ¶ Item philosophus in libro
de causis / prima causa superior
est cum narratio non est / nec per
eius est loquela / deficiunt enim
lingwe a narracione eius / ergo non
est nominabilis ¶ Item non est nomi
nabilis per nomen / quia nomen significat
substantiam cum qualitate et ita compositionem
in deo autem nulla est compositio
¶ Item nec per pronomen / quia quamuis
pronomen significat substantiam meram / tamen
significat ut demonstrabile / vnde
significat certitudinem / vel
relacionem / causa est et vanum
dei autem substantia non est demon
strabilis. quia non est sensibilis.
¶ Item nec per verbum vel participium
quia significat cum tempore / diuinum
autem esse omnino abstractum est a
tempore / non ergo videtur posse designari
nomine vel pronomine verbo vel participio
¶ Item ostenditur auctoritatibus vnde

dyonis. in lib. de di. no. deum
neq dici neq intelligi pot
est / Item ibidem / deus om
ni situ motu vita / fantasia / opinione
nomine / ūbo / et intellectu / sup
eminenter est remotus / ¶ Item in
eode deus omnibus p se vbi
est incomprehensibilis e. et neq
sensus eius est / neq fantasia
neq opinio / neq nomen.
¶ Augus. Augustinus in Enchiridion / deo
nom non gras. q per invenire
deus non est nom deo sed
indicium qd sentimus de deo. Augus
deus intellectum primus ee non
pt / Idem deum incomprehensi
bilem tpe. loco. situ quis a
bigat / ¶ Item contra Arrianum
intelligimus deum quatum possumus
sine qualitate bonum / sine quanti
tate magnum / sine indigentia creatorem
sine situ presentem / seu presidentem
sine situ omnia continentem /
sine tpe sempiternum / sine loco
vbiq totum / sine sui mutatione
mutabilia facientem. nichil
patientem / vel si quis deum
ita cogitat. non dum tm pt inve
nire omnia quid sit / ¶ Ex hijs
concluditur nullum nom esse diuine
essencie. q illud solum potest
significari / q pt comprehendi / Sed
contra Augus. in lib. Soliloquiorum
Intelligibilis est deus / Et paulo
post / sicut sol in illis adspectum sic
spiritualis admittitur / Quare sic
sunt p se visibilis. sic deus p
se intelligibilis / Item Damas.
Cognicio existendi deum naturaliter
insita est anime / ¶ Item ipse
deus nomiat se Exodi 3. Qui
est dns hoc nom michi est
in eternum / et Exo 6. Nomen
meum adonay non indicaui eis
et Jere. Omnipotens nom eius. Iudic
13. Quid queris nom meum
q est admirabile / Item Ysaie
42. 2o d. Ego dns hoc est nomen

meum / Item dns deus exercituum
nom eius. Amos. Iudicum vltimo
dns nom illi. Item Apoc. 1o
Ego sum alpha et o. principium et
finis dicit dns deus / ¶ Et phus
2o de cel. et mu. q est sup omne nom
Ex hijs concluditur deus q intelligibilis
et nominabilis est / ¶ Solucio deus nomina
bilis nobis est in se et ex se innomina
bilis / in creaturis vo et ex creaturis
nobis est nominabilis / quia in eis et
in se nobis est comprehensibilis /
deum enim in se nemo vidit vmquam
Joh. 1o q ideo fit quia intellectus
noster in bestiis est ad videndum
solem et in rota / et prius ad com
prehendendum dei infinitam magnitudinem
nec prius simile de sole materi
ali. qui illuminat oculum ad viden
dum se Sz sol spiritualis non illu
minat intellectum / ad videndum se
in se. sz in creatura / posuit enim
deus modo tenebras latibu
lum suum ps / ¶ Quare intelligentur [20] [Quare deus si nominatur et tamen innominabilis]
nominatur et tamen. Vn dyo. deus
et nominabilis non vnum nominabilis
quia cum sit causa omnium et super
omnia conuenit ei innominabili [innominabilitas]
tas. et quia est omnia in omnibus
ps cor. xii. d. nam omnia creat
regit et consummat / conuenit ei
omni nominabilitas et tamen sunt omnia
segregata ab ipso in quantum ipse
est causa et principium et finis omnium
et sic rerum multitudinem in se continens
cunctis tm est p excessum incommuta
bilis et separatus a cunctis / ¶ Item dz
e p fectissima bonitatis / rebus
varie distributa. cuius participatione
omnia bona sunt / et p qua distri
bucionem conuenit laudari et no
minari nominibus omnium creaturarum / cum
sit tm innominabilis p excessum
bonitatis et intelligencie et existencie
et nominacionis / ¶ Quo aut dr Dam.
deus p se cognosci intelligitur hoc
sm doctorem / sz non p se. i. p sua
naturam. q que dei sunt nemo

21 Quare p̄ncia ap̄t no co venint deo

cognoscit nisi sp̄us dei. p̄e cor
2o f. ¶ Cum ergo deus iustus
sapiens &c. no diusitate p̄ferti
onum que in deo nulle sunt
s; diuisos effectus quos deus opa
in creaturis / ~~Vn p̄ncia dict nature~~
dei no conueniunt. quia nullis
subiacet accidentibꝫ / Item no
22 Alie quedam nominaciones conueniunt creatori et quandoque creature
q nominaciones queda sedm v
tutem excellencie ꝫ a contrario
deputata tissima soli ipse conueniunt
creatori / conueniunt in aliquibus
creaturis p quadam similitudine
ut rex dns et huius nomina / si
deputata fuerit oio a contrarie
soli conuenit creatori / Ubi grā si
depriuetur rex et sunt regnum ab
omni iniquitate iusticia & pru
dencia negligenciis infirmitate debi
litate ꝫ oi defectu regis nomen
soli conueniret creatori / sic dehi nomē
dns / si deponitur dnacio ab oi
eius contrario scilꝫ ab omni
subiectione ꝫ debito seruitutis /
quia no vere nec pure est dns
qui subiectus est / ut debitor
seruitutis / Item si deponitur
dnacio seu potestas qua exercet
i subditos ab omni impotencia
sit deputata nominacio dns soli co
uenit creatori ¶ Jnu. 1d Judic
ultio. dns nomen illi ~~Et p̄tue~~
~~S2. B.~~ Ego dns hoc est nomē
meum / et tamen impii et tyranni
dicuntur reges. licet no regant .i.
no recte agant / Sꝫ q ex officio
ꝫ iure siue debito tenentur regere hic
est custodire defendere pacificare
et iudicare / p hoc soluuntur multa
q̄ p̄nt obici de equiuocibꝫ nominibꝫ
23 Que dicantur et deum talibus ¶ Jnde deum et dnm sim
~~p̄sidoro~~ hec est dria p deum co
p dnm filius in te. scriptura tamen
utrumque et deum et dnm affir
mat / Deus ne nomen e ptinens
ad amorem / dns potestati congruit
p timet ad timorem / deus resi
giosorum / dns sclarum / dns di

quasi dominas minas / ut domas
innimicos. ut dolorem mitigans
deus .q. dans vitam eternam / Item dicit ~~dam~~ q hoc nomen
deus est nomen operacionis. quia
impositum est et sumptum ab opa
cionedi videndi et consumendi
p quas operaciones a creatura
mundi cognoscitur sempiterna virtus
eius et diuinitas ~~Ro. p̄o~~ Rubrica
contra illos qui dicunt filium
habere in icium temporis aparicionis 24
Eternus / Contra illos qui
dicunt filium habere inicium temporis
a p̄te. xxiiii. q. vi. c. vlcio
Contra quos Joh. Jnphus erat
verbum. Ubi aperte ondit filium eternaliter
fuisse apud patrem pe. d3 ant
rex in scla ~~Ro.~~ i. Sempiterna
quoque virtus eius et diuinitas
25 Quid eternitas ¶ Eternitas ut ad est q deus
eternus qui hec plena cognicionem
omnium p̄teritorum p̄ncium et futurorum
Tria ista tpa no rebus tantum
s; in aio consistunt p̄terita remi
niscendo / p̄ncia intuendo / futura ex
spectando / hec no ita in deo sunt ꝙ omnia intendat
cui scilꝫ omnia assunt / q i sim
tas eternitas intendat ꝫ coting an
gustam tpis breuitate ¶ Scdm
p̄sciar. eternitas est spacium. qd
no distinguit virtus ¶ 2m Quid eternitas
Boecium eternitas est vite posses
tota sil' i terminabilis ¶ 2m Augh
Eternitas est interminabilis vite
possessio simul existens et p̄fecta tota
existens. tota simul dr addens
variabilem. q no est sil' tota In
terminabilis dr ad drm eorum
que terminantur / ex p̄te an ut po
ut generabilia et corruptibilia
¶ Et no quare aggregatur tot dre
in diffinicione eternitatis in quibusda
enim rebus est terminabilitas sic
ad quorum drm po in terminabil
¶ In quibꝫdam vero est terminabili
tas essencie. s; no vite ut i cor
poribus celestibꝫ. ad quorum drm
addit vite / Item i quibꝫ dam

est in tmabilitas vite sz tamen
tum miseria et in felicitate ut in
demoibz et dampnatis / ad q̄z dicitz
additur possio in eius i tu e totu
dicitas feliciatat / Jte i qbz da e
i tmabilis vite possio sz tamen
no tota ut in hominibz btis ante
iudiciu / quor est btitudo scdm
ptem anime no corpis / ad q̄z
dictu d' tota ¶ Item i quibzda
est vite i tmabilis possio tota
ut i angelis btis an iudiciu
q 2m tota sm sbam hnt feli
cem z in tmabile vitam / sz tn
no sil. cu aequa sit i eis succes
sio revelacoium et gaudiorum
¶ Ite in quibz da e in tmabil
vite possio et tota simul sz tn
no pfta. eo mo q nos dicim
pfctm no in digens scdm qme
modu erit i angelis z hominibz
btis p9 iudiciu / ad q̄z dictu
addr i diffi° etni pfta nullo
in digens ad sui btificu ee btum
¶ Item q pz eternus pz q etn
quia absqz pn° et fine ut ista
ad. et ideo ve eternus q n i tapit
nec desinit ee. est eni alpha
z o. sine alpha z vero quia
pnm sn pn9 z finis sine fine
Joh. 1° Apoc. 1° ¶ Item eternus
qui a° aliq° no potuit pduce
ipm de po ad actu quia sic dz
aliu ee sui. nec ipm hoc potuit
quia sic fuisset anq ee z de
disset q no fuisset qd' fi no
potest. f. q. p. c. p° cu g° dicit
eternus removet ab eo i choa
coius z dinacois tmi9 / Et no
dicim m e etnu z ppetuu z tpa
le Temporale q hz pn°m z fine
sue dinacois / Ppetuu quod hz
pncipm et caret fine ut au
et anime / Etnu quod caret
pn° et fine ut ds / Etntas. n.
no a° est q diuitas si i icio
z fine / carens oim mutabilite
Care aut i icio z fine et oim
mutabilitate e ee etnu. n° est
ibi prius et posterius / et scdm

hoc etntas conueit soli diuine no
¶ Quaqz etntas dicit diuitas no
hns fine z extenditur ad creaturas
ppetuas vn in corrupta z i mortalia
dicunt etna ut cu d' Elemtam pte
etnales et silia ¶ Si quat vtru
diuina eentia accipiat pteti et
futuri Rudz Augu sup Joh ¶ Cu
de sempiterna re pse dicat e 2m
nos pse d' fuit et erit / fuit q
nuqua defuit / erit quia nuqm
deerit / est q pse est / De deo ergo
dicunt uba cuiuslz tpis q nuq
defuit. ut de est / ut deerit / etn
ab eius etntate remotissimu tpe e
qui ipam i uno sui tm° tangit mic
hoc aut est ipm iit puctus eius
¶ P dicta faciut cotra illos qui
dicut etntate no esse aliud q
tempus / dicentes tps ee pte
etntatis / etm etntas no differt
a tpe. nisi sicut totu a pte sua z sic
maius tempus a minore / Cot
quos no. q si tps eet ps etntis
tempus ualit pcedet etntatem
Quis. n. ps por e suo toto qui
est eius dam / caupa ipius. ante
etntate no nichil fuit / nec esse
potuit / q re n tps ¶ Qo aut tps
no est etntas. nec ps etntatis
ex hoc pz / quia nichil recipit tpe
co trariu eentie sue. Tempus aut
est fluxus cotinus irretinbilis
qui eius e ee fluere continue z irreti
mbilit / Etntas aut ecotro est
stabilitas cotinua i fluxibilis e
sencia. sz etntatis dia q fluxibili
z desinetie no recipit / illa nec ipe vel
i ptibus suis / et io no pt ee i etr
nitate prius z q posterius scdm suc
cessione aut fluxu sine desine
ciam / q re ee etntatis e totu sil. i
simul qmticoa tpali. sz ab nega
cone pouitatis z postitatis ac si
dicat q i ea n est eius nichil post
n pmu n ultimu z p qns n meium
¶ Ubi eni est mediu i duracone
nece est ee prius et posterius / et

26 Vot ondi. q ds est eternus.

27 Quid etern

28 Aliq uba aliq libz tpis dicunt de deo

29 Que uba ma... q̄ cogruit etntati

30 ... etntis ...

... ideni

successione ordine quare simpl(iciter)
et in partibus necesse est esse eternitate
perpetuitate continuitate et ipsa
excedat tempus et est maior tempore
absque comparatione corporali et tempus est spa-
ciorum, et eternitas non est in esse
creationis quia ipse creator. Sed non
eternitatis plus dicit quam esse ipsius
sine variatione in incipiendo et desinendo
sine fluxione ac mutationis et hoc tam
actu quam potentia. Et verba esse creatorum
sequuntur variationes quibus insinuantur
nobis gloria et magnificentia ipsius
ut cum dicitur In mensura commutabilis
29 rerum. Sciendum quod verba que maxime
congruunt eternitati sunt verba essendi,
existendi permanendi etc. hoc in presenti
tempore tamen, fuisse enim vel futurum esse
preterisse vel staturum esse permansisse
vel permansurum esse non proprie pertinet ad
eternitatem cum omnia sint presentia et hec
est quia non magis videt presentia quam
preterita vel futura. nec quolibet modo
aliqua absentia. Sicut enim nichil ad-
dit cognitioni eius omnium rerum pre-
sentia vel existentia sic nichil detrahit
ei earum preteritio vel futuritio respicit creator
non videt per aliud quam per semetipsum,
ipse enim sibimet est lux per quam videt
et similitudo vel exemplum vel speculum in
quo videt. Quidquid videt seipsum
30 enim intuens omnia. Exemplum ymaginale
comparationis eternitatis et temporis est ut ymagi-
nemur eternitatem ut rotam immensam
et in circuitu eius rotam temporis ita quod con-
tingat eam unum puncto tantum. Hoc enim
est necesse, quia circulus circulum vel
sphera spheram contingit sine intra sine
extra in uno puncto tantum se contingat.
Cum igitur rota eternitatis tota stat et tota
est simul ymaginare, quod in quantum
rota temporis tangit rota eternitatis
in tantum est presens quod preteritum tantum
sua revolutione ipsam tangit pun-
ctualiter tantum est ipsum tempus et propter hoc
nichil est de tempore, sed Sic est ymma-
ginem rota eternitatis immensa et immutabilis
eius quod ipsum esse vel continue ipsius

et exinde fluere hinc huius dicitur super tempus
quantus ipsum temporis receptaculum est ipsius esse
et quod non est receptibile ipsius esse
secundum totalitatem alicuius hoc est neque
secundum totalitatem alicuius ex partibus suis
non fluunt hinc essendi ab eternitate
super tempus a punctuali. Sicut non
est tangibilis tota huius in punc-
tuali propter fluxionem enim suam irretinibilem
non potest esse tempus illius nisi punctuali
Ad idem attende aquam exeuntem
de vase guttatim et rarius exire ne-
quientem. Adeo enim est fortis pote-
tialitatis adeoque angusta ut de ea
exire nisi punctuali tempus non possit in
actu. Sicut angustia foraminis
dicti vasis non permittit aquam exire
ab eo vase nisi guttatim, omnino esse
tamen creaturarum debilior est et tempus
quod nisi ex hoc quod actualitas est
in ultimitate parvitatis potentialitas vero econtrario
est enim tantum secundum minimum suum hoc est secundum
punctum tantum et est et eius secundum plurimum
suum et istud esse intelligo hic ultimum
actualitatis. Illud vero non esse hoc est
quod oportet tempori intelligo hic ultimum
potentialitatis. Item eternus dicitur non .31. Quare dicitur eternus singulariter
eternum quia sicut non possunt esse plures
dii ita nec plures eterni nec plures
immensi nec plures domini nec plures
omnipotentes sicut dicitur in symbolo Qui-
cumque vult Et in fine dicitur plenius
Super dictis tamen et consimilibus attende
quia si ponatur huius nomina ad-
iective referuntur ad pluralitatem
personarum ac potest concedi, si non ponatur
substantive referuntur ad substantiam et tunc
sic cum persone sint tamen una essentia
substantia seu natura ut in fine etc. Rubrica
Auctoribus et rationibus ostenditur quod deus
In mensus quia est in mensus
omne continet creaturam Jeremie xxiii. .32.
Celum et terram ego impleo et non ut
ipsum contineat, sed ut contineatur ab
ipso Sap. 8. Attingit a fine usque
ad finem fortiter et disponit omnia suaviter
a fine usque ad finem id est a minima usque
ad maximam creaturam vel ab una

ex tremitate usque ad alia non tamen
spaciosa magnitudine, nec locali
motu, sed in immensitate atque in mo
sue cen bilitate substancie sicut si saxum imple
ret locum, dicitur quod attingit a fine illius
loci usque ad finem alterius cum tamen
non deserit alterum occupando
Item Sap. primo. Spiritus domini re
plevit orbem terrarum, ps. quo
ibo a spiritu tuo et quo a facie tua
fugiam. si. as. et Job xi. Excel
sior celo est. profundior inferno
longior terra et lacior mari. Hec
ergo deus immensus dicitur cuius ma
gnitudo nulla mensura compre
henditur. Vel immensus quia
longitudo universitatis et eciam non spiritus
terminum loci vel temporis latitudo ca
ritatis que omnem affectum et
cognicionem excedit, Sublimitas
potencie in maiestate attingibile profundi
tas sapiencie supremum inscrutabile. Ephe
3. Item est immensus quia deus
est spiritus intelligibilis cuius centrum est ubique
circumferencia vero nusquam / Est enim
deus spiritus incircumscriptus. nam cum sit
ubique non tamen circumscribitur loco vel
33 Contra eos qui dicunt deum posse comprehendi mensuris membrorum vel figurarum tempore. Non ergo dicitur immensus remoue
atque situs et figura, vel immen
sus hoc est sine mensura, quia
nichil dei nec mensuris possumus
ponere. nec ipsa ipsa diffinire d.
p. dis. prima c. in digesto e. multi
plex quia non est racione magnitudinis
vel quantitate eius qua metiri
anthropomorfitas potest Et est hoc contra anthropomorfitas
et alios qui cum deum mensurare cre
detes posse comprehendere ipsum men
suris membrorum figurarum vel scripturi
tum sine aliquarum creaturarum. Contra
quos Ysaie xl. Cui similem fecistis
deum. aut quam ymaginem pone
tis ei. Item idem. Cui assimilastis
me et adequastis dicit sanctus. Nota
34 Qualiter immensitas divine essencie estimatur quod immensitas divine essencie de
timatur quantum ad potenciam primo quantum
ad se per infinitatem, 2o quantum ad
intellectum per incomprehensibilitatem
3o quantum ad locum per incircumscriptibilitatem. 4o
quantum ad durationem per eternitatem. Item
immensus In mensitas creatoris
in creaturis secundum quam in spiritu et ipsa vsu
vite est carum spiritu gloriosa. Item
universitas creaturarum est intra in 35 quibus modis omnia sunt quod sunt in immensitate creatoris
mensitate creatoris, qui continet
et circundat omnia in mensitate sua
Item immensitas creatoris continet omnia
et habet apud se per modum exemplaris
universa presencia, preterita et futura
mundus. n. artificiatus sine ex
emplaris ymago quedam est uni
versi. sed id quod est in mente artificis
ymago est exterioris artificij. quod per
artem suam artifex operatur. Item
omnia dicuntur esse in creatoris immensitate
tamquam in sinu nutrientis conservantis
et protegentis unde in libro Sap. vocat
deum nutricem grani spiritus. quia precia
omnia mutabilia nutrimit et omnia
in digencia ditat, et omnia pre
ruencia sustentat, et omnia presse defi
ciencia confirmat, et omnia decora
bilia decorat, et hoc intellige
quantum in ea est, quia nulli data
aliqui dona sua denegat vel subtrahit
sed malicia impedientem omnibus large
beneficia elargitur. Unde attende quod
quid quod dicitur vtilitatis vel eciam magis bonitatis
altius bonum potest esse expressio modo vbi
aliam creaturae totum est, angelis
et sanctis animabus contemplacione qua
in spiritu in amplitudinem immensitatis 36 Contra illos qui negant deum ubique esse
creatoris Sicut enim vita in radici
bus vegetabilium ex ipsa terra
in qua fixe sunt, et ex ipsa radi
ce infunditur vita humoris in uni
versum vegetabilium, sic ex in spiritu ipso vegetabilium
creatore, radicata est vniuerso
sanctorum angelorum et beatarum animarum vita
nobilis tamen non est gloriae, dum modo
inseparabili adherencia fixi sint
ipso creatore, secundum omnes vires
suas nobiles. s. contemplacione ac ad
miracione in luce sue pulchritudinis
creatoris quantum quod ad vim intellectiva
ex amore ac gaudio in bonitate

ac suauitate ipius quo ad vnu
co[n]cupiscibilem / exhonore ac glia
creatoris volu[n]tate subiectionis et obe
diencie quo ad vnu[m] irascibilem /
que est altissimus ac supereminentie i
quisitiuus / que no[n] pt quiescere absq[ue]
quisitione huius[modi] u[e]l i subiectione et obe
diencia ad creatorem ex quo p[atet] q[uod] sol[us]
creator est quies et pax et consumatio
glie scis angelis et aiabus ¶
Qualiter aut[em] om[n]ia sit i creatore om[n]i[bus]
p[rese]ns. Sicut n[am] a[n]i[m]a h[um]ana
i corpe quod viuificat et regit p
p[ri]ma e[st] vniuersi p[ar]ti eiusdem /
et hoc absq[ue] tactu et co[n]tactu
illius / sic et vniu[er]su[m] est in ipso
creatore et ab ipso tenditur / nec tu
tangit i[d] n[on] tol[er]at / nec 2m p[ar]te n[on]
tam[en] ab eode[m] / et tu absq[ue] me[dio] e[st] i
vice p[ro]pria sunt no[n] tu se put co
tinge[re] tu co[n]tactu loc[a]li no[n] habe[n]t
nisi i corpibus / ita n[on] angeli ip[s]i
l[ibe]ra se tingere no[n] pnt / q[uia] no[n]
s[ecundu]m p[ar]tem tu sunt i[n]p[ar]tibilia / nec 2m
totum tu s[e]c[un]d[u]m singula se no[n] ta
gunt ¶ Et attende q[uod] vniu[er]sitas
creaturaru[m] q[uae] nata in spaciosissima
i[m]mensitate bonitatis creatoris / sine co
angustatione u[e]l co[m]pressione / sic vni
u[er]sitas p[er]sistit i amplitudi[n]e et p[ro]fu[n]
ditate maris et q[ui] volitat sicut
auicula i spaciositate aeris et manet
sicut vniu[er]sitas piscium et viuunt i
vna aqua i q[ua] sunt ita spaciose in
mirabiles sicut et pauce ¶ Et e[st] hoc
co[ntra] stulticiam et errorem qui negaueru[n]t
deu[m] ee ubiq[ue] ne forte eius purissi
sima essencia locorum i[m]mundicia
fedaret. ¶ Tu attende q[uod] a[n]i[m]a h[um]ana
e[st] in huius corpe / q[uod] e[st] vas stercori
nec fedatur ab huius[modi] sordibus / nec
est receptibilis illarum u[e]l passibilis
ab eis p[ro]p[ter] modum i[n]cari[n]ationis. Sicut p[atet]
ex[em]p[l]o Job qui lz sederet i sterq[ui]lino et
scaturiret v[er]mibus / n[on] tamen h[abe]re eius a[n]i[m]a
fuit i aliq[u]o defedata / q[uan]to i[gitur] for
cius diuina ess[enci]a. no[n] pt accidentalibus
sordibus in quinari / no[n] em[m] s[un]t attingi
biles sordes u[e]l colores sine dispo
sicione corporales ad s[ub]stancias spirituales
¶ Item attende q[uod] ad sublimia
sp[irit]ualia intelligenda si[mi]litudo exem
plorum vulgarium est aptissima atq[ue] i[n]tel
lectus humanus ad innuendis et eligendis
efficacissima ¶ Item i[m]mensus no[n] e[st]
i[m]mensi / q[uia] no[n] pnt ee plures
i[m]mensi / q[uia] a se in vicem s[eparati] sunt
diuisi. q[uod] colligitur ex i[m]mensitate p[er]fe
ctione In mensu[m] em[m] d[icitu]r / q[uod] nulla
mensura co[m]phenditur / em[m] u[e]l me
sura co[m]pabilis in venit. Si aut[em]
essent plures i[m]mensi q[ui]libet sup
grederetur aliu[m]. et ita esset q[ui]libet
alio minor q[uod] est i[m]posse Rubrica
Auctor et vide om[n]ibus q[uod] d[eu]s e[st] i[n]co[m]mutab[i]l[is]
In co[m]mutabilis / Contra illos qui 3a
credunt deu[m] fatigatum quieuisse die
7o Gen 2o Rnd[eo] ut ibi quiod
quieuit ab om[n]i ope q[uod] patrauit
i[d est] cessauit noua facere creatura ¶ Ite[m]
i[m]mortalitate[m] / i om[n]i n[on] ita mutac[ionem]
vt dicit / Aug[ustinus] no[n] u[e]l mors e[st]
vera mutacio / q[uia] facit rem absq[ue]
no[n] ee / q[uo]d erat nec est vera i[m]mor
talitas ubi est mutabilitas p[er] q[uam]
deficere et p[ro]ficere pt ¶ Ite[m] Jaco. 1o
d[ici]t apud que[m] no[n] e[st] tra[n]smutacio
et ¶ No[n] em[m] pt melioari tu sit su[m]me
bonu[m] nec habeat aliquid nisi a
semetipso ¶ Item no[n] pt corrumpi
sine defectione tu sit om[n]ipotens / nec
i aliu[m] statu[m] co[m]mutari tu no[n] pos
sit a statu suo deficere / nec aliq[ui]d
ei accidere / q[uia] no[n] p[ar]tes habet / Sicut
ergo no[n] pt mutari de ee ad no[n]
esse / sic no[n] pt mutari de no[n] ee ad
aliud ee q[uia] su[m]ma dei s[ummu]m i[n]co
mutabilis ita u[e]l pt dici / vnde
mutabilis possit i[n]telligi / ex im
mutabilitate defectus e[st] mutat[ur] et
potencie / i[d est] aut[em] co[n]stat q[uod] su[m]mo
bono vle p[er]fecto nichil om[n]i[n]o d[e]est
cum adiectione meliorari possit /
quia adiectione no[n] indiget /
plenitudo. 6. q. 1. Si aut[em] q[uia]
em[m] om[n]ipotens est no[n] pt deficere / i[n]
su[m]ma dicione deficere ¶ Ite[m] i om[n]i 38
tabilis co[ntra] eos qui argu[u]nt d[eu]m no[n]
i[m]mutabilite[r] q[uia] legitur tu i nouo
q[uam] i veteri testamento Gen. 6. Penitet
me fecisse hominem ¶ Rnd[eo] q[uod]
huius[modi] verbis scriptura vtitur tra[n]slatiue

36 Ct illos qui negat deu[m] ubiq[ue] ee.

et s(e)c(un)d(u)m eff(ectu)m no(n) s(e)c(un)d(u)m affectu(m)
intelligu(n)t(ur) tale t(ame)n / est deus est
iratus deus est placatus / ac si di
ceret deus punit illu(m) / d(icitu)r p(er)at ille
deus penitet / hoc est ad modu(m)
penitet(is) se h(abe)t cu(m) destruit id q(uo)d
fecit / Item Exodi 3 solue
calciamentu(m) de pe(dibus) tu(is) & Ex(odi) 12
..o dr calciamenta h(ab)ebitis i(n) pe
dibus v(est)ris / Ecce qualit(er) s(unt) con
t(ra)rius et mutabilis i(n) vet(eri) testa(men)to
Item Iudic(um) dicit Ergo vos
dereliquistis me et coluistis deos alienos
addam ut ultra liberem vos tu(m)
p(ro)p(ter) q(uo)d co(n)versi sunt d(ic)it doluit s(upe)r
miseriis eor(um) / Item p(ost)ea Jonas
d(omi)n(u)s i(n) ipso suo & vidit eu(m) e(ss)e humiliat(um)
& audiuit orac(ion)em eor(um) & penitencia(m) eo
ru(m) inclinatus (est) in(...) sue / Ite(m) i(n) vet(eri)
testam(en)to 19 Non videbit t(er)ram
p(ro) qua iuravi p(at)rib(us) eor(um) Ite(m) in
no(vo) testa(men)to Math(ei) x In via ge(n)
ciu(m) ne abieritis & i(n) ciuitates samari
ta(norum) ne intraueritis In fine v(er)o Marci
ultimo dicit docete om(ne)s gentes
& Ite(m) Act(uum) p(rim)o Eritis m(ihi) testes
..... & Item Exodi 32 dicit
Moysi dimitte me ut irascatur
furor meus contra eos et infra
dicit placatus d(omin)us est ne faceret
malu(m) quod locutus fuit co(ntra) p(o)p(u)lum
suu(m) / Ecce qua(m) mutabilis e(st) deus
veteris testamenti ut dicit h(er)eticus
Videndum q(uod) no(n) est mutabilitas
i(n) deo s(ed) i(n) nobis / q(uia) s(ecundu)m varietate(m)
t(em)p(oru)m & mutac(i)o(n)e(m) p(ro)p(ri)a(m) mo(do) in fert
malu(m) peccantib(us) mo(do) placat(ur) pe(ni)
tentib(us) / Sicut n(am) sol mutabilis
e(st) in se licet aliqua dissoluat &
alia liniat / aliqua mollificet
et a(liqu)a i(n)duret / Sic n(am) sol eisdem
oculis aliis e(st) delectabilis / aliqu(ibus)
c(on)t(ra)rius i(n) se o(mn)i(n)o manens i(m)muta
bilis / Sic et sol iusticie sine sui
mutac(i)o(n)e op(er)at(ur) diu(er)sa / s(ecundu)m varie
tate(m) t(em)p(oru)m & mutac(i)o(n)e(m) p(ro)p(ri)a(m) / Item obi
ciu(n)t Exo(di) xx(o) Non facies tibi
sculptile neq(ue) aliqua(m) similitudinem

s(ed) post xxv(o) dicit facies duo
cherubyn tibi aurea / Ecce q(ua)nta
mutabilitas facies & no(n) facias
Videndu(m) no(n) facies ad colendu(m)
ut deu(m) / s(ed) facies ad erudic(i)o(n)em
simplicium / Quod aut(em) d(eu)s sit i(n)co(m)
mutabilis p(atet) Exodi 3(o) Ego sum
qui sum / Mal(achie) Ego deus & no(n)
mutor / Ps(almus) Tu aut(em) idem ipse
es & anni tui no(n) deficient / Hebr(eos)
p(rim)o Idem & 22 q(uestione) (prima) i(n)co(m)mutabil(is)
Greg(orius) sup(er) Ezech(ielem) Dei e(ss)e e(st) im
mutabilitas dicit(ur) e(ss)e / Boec(ius) / stabilisq(ue)
manens dat cuncta moueri / Sed
nos ipsi quieti & i(n) moti videmus
moueri multa & cogitacio transitu(m)
eor(um) stantes fixi & i(m)moti i(n) loco
uno / nec tangit nos motus ne(c)
transitus eor(um) / Sic creator o(mn)i(um)
i(n) im mobilitate et(er)nitat(is) / videt
fluxus motus / successi(ones) & muta
ciones t(em)p(or)alium / s(ed) no(n) tangit statu(m)
eius aliquid h(uius)mo(d)i fluxuu(m) uel
mutac(i)onu(m) / Item sicut loqui(mu)r
de locatilib(us) & localibus ex locis
i(n) quib(us) n(on) sunt ut existentes c(itra) et
ma(re) loquimur de hiis q(ue) sunt ultra
mare / et existentes i(n) t(er)ra loquimur
de celo & stellis / & cogitamus de
illis et app(re)hendimus illas l(ice)t tam
longe sunt a nob(is) / & tu(n)c p(ro)p(ter) hoc no(n)
mouemur ad alias ui(a)s / s(ed) v(er)o manemus
fixi et stabiles & i(m)moti / Sic d(eu)s
stabilis i(n) se manens dat cuncta
moueri / Deo n(am) n(ichi)l accidit / nec
aliq(ui)d sup(er)habundat ei(us) / nec ab eo
q(ui)cq(uam) recedit / ut aliq(ui)d diminuat(ur)
i(n) ipso / s(ed) idem ipse semp(er) existens
no(n) h(abe)t i(n) se q(ui)dq(uam) diu(er)su(m) / sicut
n(on) h(abe)t ad usu(m) / ne(c) h(abe)t in se q(ui)dq(uam)
varium s(ed) n(ec) c(on)t(ra)rium / q(ui)a no(n) h(abe)t (alias)
i(n) se nisi se / nec aliud e(st) h(uiu)s
ab h(abi)to / nec a(liu)d h(abi)tu(m) absolute /
Ideo enim nichil est diuini i(m)pri
ta(m)q(uam) in firmum u(e)l sup(er)habundans

Marginalia:

39 De dei i(n)co(m)mutabilitate

h(er)eticus

Exemplum

Alia opposicio heretici

20 Exemplificandi (?) de i(n)co(m)mutabilitate

alias

quasi simplicium sed totum est omnino per
fectum velut perfectum. Item nichil
inmutabile vere et proprie incommutabile
1 est sola divinitatis essencia, que sine — Qualiter spiritualis creatura movetur per tempus et non est mutari per tempus
sui commutacione cunctas condidit
creaturas. Spiritualis autem creatura
per tempus movetur, corporalis vero eciam
per tempus et locum. Mutari per tempus est
variari secundum qualitates interiores
vel exteriores, que sunt in ipsa re
que variatur, aliquando suscipit vi
cissitudinem gaudii, doloris, sciencie,
oblivionis, vel variacionis forme
sive alicuius qualitatis exterioris. Hec
enim mutacio que fit secundum tempus
variacio est qualitatum que fit in corporali
et spirituali creatura, et ideo notatur tempus.
2 Illud autem notandum quod quamvis — quomodo dicuntur relative de deo non ponitur mutacio in deo sed in creatura
reperiantur aliqua temporaliter dici de deo non
tamen ipsi substancie dei aliquid accidisse
intelligendum est, sed illi creature ad quam
dicitur. Cum ergo aliqua dicuntur re
lative de deo non ponitur mutacio
in deo sed in creatura, sicut per solem
nos illuminat, quod cum non illuminavit
non fit mutacio in sole illuminan
te, sed in re illuminata. Rubrica

Qualiter deus est ubique et incomprehensibilis.

3 Anima sicut dicit
Augustinus quamvis ad plenum disputare
non possumus, indubitanter tamen cre
dimus deum ubique esse, non tamen eo
modo quo presens sit ste, quia non potest com
prehendi per suam immensitatem, nec ma
culari per suam puritatem, nec dividi
4 per suam simplicitatem. Dicimus ergo deum — Qualiter est deus in omnibus creaturis
in omnibus creaturis esse equaliter per
presenciam, sive essenciam, divinitatem, sed per
5 habitantem graciam tamen in bonis, non equaliter, — Qualiter in bonis
quia quanto meliores tanto habundancius
et perfectius habitat in illis. Sicut anima per
omnes particulas corporis tota simul adest,
non minor in minoribus, nec maior in
maioribus, sed tamen in aliis intensius,
in aliis remissius, affectus suos exer
6 cet. Item malis vero non est deus — Qualiter in malis
per inhabitantem graciam, quia non illuminantur
ab eo. Unde Joh. primo lux in tenebris

lucet et tenebre eam non comprehen
derunt. Sicut lux solis perfundit
oculos ceci, sed non capitur ab eo.
Gregorius: deum ubique esse describit
superiora tenet omnia regendo, in
feriora omnia sustentando, inter omnia — a Qualiter in omnibus
disponendo. Ambrosius: Deus non loco
cluditur, non opinione comprehenditur,
non estimacione concluditur, non etate
variatur. Augustinus: Deus est ubique
cum non locis sed accionibus propinquus.
Item deus sine labore regens et
continens mundum, in celo totus et
in terra totus est, nullo contentus
loco, sed in se ipso totus ubique. Unde
potius in illo sunt omnia quam ipse
alicubi. Unde notandum quod cum dicitur omnia in deo
et deus in omnibus, omnia in deo non
per essenciam sed per causam et disposicionem, — 8 Qualiter omnia in deo et qualiter deus in omnibus
sicut aliquid est in mente artificis.
Augustinus: Sicut Joh. primo omnia in ipso
vita erant, id est immutabiliter, quia con
disposicio in eo fuit ab eterno, non tamen
ita fuit in actu ab eterno. Deus
vero est in omnibus creaturis, omnia continens
omnia regens, ubique in seipso totus
et in nullo loco contentus, non ubique dicitur
esse quia nulli parti rerum absens. Non
totus quia inpartibilis, non in se ipso
quia non potest ab aliis comprehendi.
Item ex excellencia nature dei adeo
est incomprehensibilis, quia nec eius
eternitatem potest equare tempus, nec
eius immensitatem locus, nec eius
potestatem opus, nec eius simplicitatem sensus
non deficit. Ante te est ut te con
tineret, infra te est ut te custodi
at, supra te est ut te benedicat, ante
te est ut te deducat. Item deus — 9 Qualiter sub omnibus
est sub omnibus ut fundamentum
subsistens et complectens. Item — 10 Qualiter super omnia
super omnia non solum ut rex et
imperator omnium dominantissimus, sed — sed ut
ut fons influentissimus, a quo in
cessanter fluunt rivi sive fluenta
bonitatis super omnia secula. Item — 11 Qualiter intra omnia
in terra omnia et in omnibus omnia intens
propagans moderans et regens. Item
hoc omnia in omnibus operatur anima

absolute sunt omnia que operantur bona
¶ Sicut ab aqua sunt operationes
omnia ipsa principaliter est fons vite
Et sicut a sole sunt illuminationes
quia est fons redundantissimus lucis
addunt modum de aliis operationibus
naturalibus et ideo bene dicitur quod operatur omnia
in omnibus que sunt pure naturae vel gratiae
¶ Et non sicut multa dedecora intel
ligimus que loqui penitus non vale
mus Ita multa loquimur que intel
ligere non sumus ydonei ubique
quod ubique deus est scimus et di
cimus quomodo autem sit ubique intel
ligere non capimus ¶ Item quod incorporea est
quedam virtus que causa est bono
rum scimus quomodo autem ita sit pe
nitus ignoramus ¶ Item incomprehensi
bilis est Gen. 32 Vidi dominum facie
ad faciem et salva facta est anima mea
Et Num. 12 Ore ad os loquitur
ei scilicet moysi et palam non per enigmata
deum videt Item Ysaie 6 Vidi
dominum sedentem super solium excel
sum Item 2 Cor. 3 Nos autem re
velata facie gloriam domini specu
lantes in eandem ymaginem transfor
mamur a claritate in claritatem Respondendum quod fa
cies dei quandoque dicitur presentia dei per gratiam
et secundum hoc cognitio secundum faciem
est cognitio presentiae gratiae sive per con
12 templationem ut Gen. 32 Aliquando fa ¶ nota de facie dei
cies dei dicitur presentia eius per carnem
et expositionem domini figure legis
que figurabat incarnationem Unde
illi qui erant in lege videbant
quasi a posteriori per figuras futurorum
nos autem videmus quasi in facie cum
fide tenemus in carne presentem ut 2
Cor. 3 Rubrica Auctoribus et doctoribus
comprehendit quod deus sit incompre
13 hensibilis et incomprehensibilis dampnum Incomprehensibilis
Infinitus est deus et incompre-hen
sibilis et hoc solum eius est compre-hen
sibile scilicet infinitas et incomprehensi
bilitas ipsius ¶ Quoniam autem non dicitur
in deo affirmative non nominibus sed ex
que sunt circa naturam eius ordinant
Nec quis ergo infinitum diffinire
comprehendere incomprehensibile attingere
inattingibile quia si bestia tetigit
montem lapidabitur Hebr. 12 et sciri quod non potest
19 dis. ¶ Si queritur quomodo potest compre ¶ Quia potest sciri
hendi Respondendum quod mens per experi quod non potest com
entiam novit quod oculus sibi adherentem prehendi
non videt et adloginquo et remo-
tissima videt certi vero sensus corpo
ris sola sibi adherentia sentiunt Sed
quomodo hoc sit non comprehendis non
tamen ideo sic verum esse contendis quanto
magis quod non per experientiam summa
attingit incomprehensibile esse non est
dubitandum ¶ Sunt enim multa per experi
entiam incomprehensibilia que tamen ratio mani
festat Attende ergo profunditatem
et occultissima dei manifestatione sive
tam manifestissima eius occultatione
per sensibilia deum in omnibus esse constituitur
et in omnibus comprehensibilibus latere agnoscitur
¶ Item insensibilem gradus transforma
lium que corporalium secularibus distri
butione excedente et cessatione temporum
prosperitate in misterio ad usitate in
lapsu per diuturna et excellentem
misericordiam in peccata per diuturna cri
mina in diuturna expectatione
quorumdam et aliorum festina punitione
non est in demonstratione irremediabili dampnationis
et hominum tamen per ipsa re
demptione in commutatione servitatis et
nunc humilitatis et sublimitatis vin
dicte et patientie in cursu hystorie ante
legem sub lege post legem in quibus
incomprehensibilitas dei satis patet
¶ Incomprehensibilis Rubrica Incomprehe
sibilis est deus in se ipso quia principium
sine principio finis sine fine quomodo est
sit incomprehensibile quia me ipsum intelligo
quomodo me ipsum comprehendere non possum
que ipse fecit proinde et omnia que
patribus visa sunt cum deus illis
putaretur per creaturas facta sunt ¶ Nec 14 Quod invisibilis
mirum dicitur quod cum sit invisibilis se visibiliter dicitur
pe visibiliter apparuisse memoratur apparere
Sicut enim sonus quo audietur sententia in
silentio intelligentie non est hoc quod ipsa
sententia ita species qua visus est deus

in nra visibili / no est hoc qz ipe lz
i eadem spe videtr sicut scia in
sono vt. Aug. i li. de videndo
deo Si qris vtru possit ds vidi
Rndeo pt / Si qris vn sciam Rn
qma i verissima scriptura legr. bti mūdo
co i. de v. Deus igr invisibil est
nā. tn vidi pt cu vult et sic vult
Ex quo pz distictio qz deus e in
visibilis nra / visibilis volut. appa
ruit abrahe qma voluit appare
diligentib se Joh. x. qui diligit
me diliger apre meo ze. di c
amai ei me ip. It Joh. xv. om
ām audiui apre meo nota feci
vobis i. Pordinam / ut nota fi
erant. Incophensibi Jere. xxxii
Magnus est i cosilio z i cophensib
cogitatu Bnhy Cima inmisit e qz
no claudr loco z inmsi no e qm
no excludr loco suo artr sublimi
z in cophensibili mo Sicut omnia
i ipo sic ipe i omnibz est / z sicut
acri dme ostm / sic inmisitas re
git abissos / Incophe / qz cu ipe
sit omi et / omna vbr cophedēs
omnibz est i cophensibil. qz sicut dicit
dyo. de do no est sensus neqz fan
tasia / neqz opinio / nec nom / neqz
sermo / neqz tactus / neqz scia / z io
dicit ps accedet ho ad cor altu
z ex al. ds z Ro. xi. O altitudo
diuiciaz sapie z scie di z / qma
p scrutator maiestatis oppmer agla
pu. xxv. In qmsicoi naqz dei
sine no pstat i vento Insplēdo
ribus ii. quos sol pparat / i firmis apparet
oculis no est in tuitu figē sine
pirulo / neqz adhec que si super
nos conari est sine lesione z co
mula in vestigatoe pt cogitico officiis
attinge. quid e ds. Audi ergo
q silm sapiet Eccl. iii. Altiora
te ne qsieris / z for. ne scrutis fu / sed
q pcepit ds i. cogita sp z i plurib
opibz eius ne fuis curiosus z Ro.
xi. Nō plus sapere qm oz sape. sed
sape ad sobrie. Ite rone ondit
qz ds est i cophensibil. qma qmis

amiqz corpo est qz finitum no pt
cophendē infinitu Cu gs i itel
lectus huanus finitus sit / deus aut i
finitus / in tns huanus no pt deu
cophede / et ita pz qz i cophensi
e ab intus huano. Vn tn ostm
Ro. p. Invisibilia dei p ea que
facta sut intellecta cospi. z / Ite phil.
z. Si quo cophenda in quo et
cophensus sum Item Eph. iii.
Vt possitis cophende cu oibz
scis que sit longitudo s. etnitatis
latitudo caritatis sublimitas
maiestatis pfunditas sapie dei
z sciamr vt impleamini omi ple
nitue dei Item po cor. 2. Sps
scrutatr omnia etia pfunda dei
i. facit nos scrutari. Rndet qz
cophensio pt dici qnter i tellcus
apphendentis siue adherētis vitati / z sic
deus e cophensibil. qz i ts adheret nosterr
vitati que deus est Vn sponsa
Cant. 3. Tenui eu nec dimittam
z hoc mo lor. apls. vel copre
hensio dr qgnicio i tellctus tolr / et tendunt
hoc mo i pole est qz i te tus cop
hendat ecnciam diuinam. ita qz
eius fines circūspiciat eo / com
phende. n. est scdm tota scam
et ututē et respectu rem copre
hensam includē. Nō. qz pmu
puum sit incesu z i circūscriptibile
sit i corpeu z invisibile / sit etiam
z i commutabile / e tn pum sp
ritualium z corlium nalium z gtintiaz
ac p hoc etia mutabilium scibilium
z circūscriptaz p quas ipe lz inco
mutabilis circūscriptus invisibil
z invisibil se ipm reddit maitu
Et notificat / p vniūsitate suoz
effectiuū abipo emanancium i quibz
dicit ee p ecnciam, pnam et pnciam
qma se extendit ad omnia tota
Reddit etia specr se notu per
aliquos affectus / qui i ipm specialr
ducunt vt pe quoz dz hmc qpare
descende mittē, ac mitti hmc
naqz dicit effcm spalem cu accep
tatione / sicut est effectus gracie

gratum faciens que in deum redu
cit et deum facit nos habere et habi
a nobis ac per hoc habitare in nobis
et quia effectus ergo communis est
omnibus personis ideo una persona non
habitat sine alia apparere vero dicitur cum
effectum spiritualem cum expressa significatione
sicut spiritus sanctus apparuit in columba
sicut et cum per sone divine distincte sunt
sic distincte significantur per et signis et
nominibus Ideo quilibet persona potest per se apparere
et apparendo potest apparere sed cum cuilibet
persona Non quod spiritus sanctus in columba
et in igneis linguis assumpsisse dicitur
hoc est per unionem que est inter
signum et signatum est spirituali modo
et ordine ac origine deputatum
descendere autem dicitur utraque effectum
per deorum cum in choro deus cum
angelis sic enim spiritus in celis quia
iacis sunt in habitat et ipsos peccatoribus
aut interius est non absens et tamen
ad gratiam et quantum ad notitiam et ideo
cum in capite apparere vel in habitare
de celis per te tamen ab sente nobis
fit presens interius et ideo licet in semper
minime nobis tamen descendere dicitur Contra
vero dicit effectus per deos cum esse
productor tunc non pater mittit filium
cum faciendo eum nobis presentem pro
tunc vel gratiam in simul quod ab
ipso procedat et quia pater a nullo
procedit ideo mitti dicitur Quia
vero filius producit et producitur ideo
mittit et mittitur quia vero spiritus sanctus
etiam producitur et producit non extra
ideo ipsius est ipse mittere et non mittere
nisi respectu creature ex quo apparet quod
sunt ipse et exponendo spiritus
sanctus mittit se spiritus sanctus mittit
filium filius mittit se ipsum vel intel
ligere in quantum est de origine natus
Incomprehensibilis contra antimor
phitas qui deum habere membra huma
arbitrantur sicut proximi quinque Quidam
Contra quos spiritus est deus Johannis quarto
deus spiritus autem carnem et ossa non habet
Luce ultimo Deuteronomii Et ideo non potest
videri Johannis primo Deum nemo vidit unquam
Exodi 33 Non videbit me homo et vivet
Ad idem primo Thimothei ultimo Solus
deus in habitat in accessibilem quem nullus hominum
videt sed nec videre potest Augustinus Qui
lineamenta corporis in deo cogitat
ydolum in corde suo fabricat sed de hac
materia plenius infra v. sicut simplex 16
Illud autem sciendum quod deorum membra
in similitudine consules quia cum sic est
non possumus cognoscere nisi locu
tionis modo scriptum nobis in simulat
vim et membrorum quantitatem
habere sed eius quibus ad sua per amorem nos
trahat et dum nobis condescendit
nos ei assurgere festinemus Hinc
est quod quia omnia videt dicitur oculus
et quia omnia audit auris et sic
de aliis Nam sic dicit Boecius omne
quod scitur ut cognoscitur non ex sua
natura sed secundum comprehendentium cognoscitur
facultatem Nota ergo quod duplex 17
cognitio habetur potest de deo una per
modum positionis alia per modum
privationis per modum positionis cognoscitur
quid est per modum privationis quod non est
Ubique quantus sit duratione cognoscitur
per modum privationis cum dicitur eternus id est sine
principio et sine fine Quantus sit repletione
cognoscitur per hoc quod dicitur incircumscriptus
per ab negationem loci et ubi Quantus
sit virtute per abnegationem Statim ipius
cum dicitur Immensus quia in potestate eius
de terminet quanta sit eius magnitudo
sive duratione sive virtus Rubrica
Quare dicunt heretici christum non esse om
nipotentem et qualiter rudendum
Omnipotens contra hereticos qui dicunt 18
christum non esse omnipotentem qui
cum vellet omnes homines salvos fieri
2a Thimothei 1o non salvantur omnes nec
faciebat omnia bona que scit bonum
esse et licet neminem vellet perire
2a Petri 3o multi tamen pereunt Respondeo
quod duplex dicitur deus velle scilicet disponendo
et tunc voluntati eius nullus resistit
Romanorum 9 et Dominus omnia quecumque voluit
fecit id est disposuit vel approbando sive

Sicut

cum

non

Et contra

Lucem

Quare dicitur habere quantitatem membrorum

De duplici cognitione dei

Pereunt

Rudeo

nichil

19

De velle dei

cosulendo et tunc sepe resistit / ut
cum vult omnes homines saluos fieri
i. cosulit ut apparet secundum Aug. in
fideles contra voluntatem dei faciunt
cum eius errores non credunt / vel non
obediunt ¶ Vel dicitur ea voluntate qua deus
que ipse est non vult aliquid fieri
quod non fiat / neque non fieri quod fiat /
¶ Vel dicitur quod xpus aliqua voluit
et ad aliqua venit / que non dum sunt
copleta secundum Joh. 3. Non misit
deus filium suum ut iudicet mundum
dum sed ut saluetur mundus per eum
et tamen non dum est saluatus nisi
ex parte. ¶ Sicut Eph. 5. Vir diligit
ecclesiam et tradidit se pro ea ut eam
sanctificaret mundans eam lauacro
aque ut exhibeat sibi ecclesiam glo
riosam / non habentem maculam neque
rugam aut huiusmodi / Vir ergo voluit
talem esse ecclesiam / non dum tamen
copletum est nisi ex parte Math. 23.
xxiii° Quociens volui congregare
filios tuos et cetera licet tunc non fuit com
pletum / conplebitur in futuro ¶ Vel unde
secundum Aug. in Enchir. Vult omnes
homines saluos fieri i. nullus saluatur
nisi quem vult saluare / Eodem mo
do accipitur Joh. primo Illuminat omnem
hominem venientem in hunc mundum
i. nullus sine eo illuminatur teste ex° Aug.
in libro de decem cordis / Si esset
unus solus magister in una ciuitate
qui docet pueros posset dici quod
iste magister docet omnes pueros
ciuitatis / non quod omnes doceantur / sed quod
nullus docetur nisi qui docetur ab ipso
Sic et hic. Vult omnes saluos fieri. nec
tamen omnes salui fiunt / nisi quos ipse
saluat / Vel distributive quod potest
fieri distributio pro singulis generum vel
generibus singulorum Si primo sit sensus
/ quia non vult singulos homines saluos
fieri Si secundo sensus tunc verum est de omni genere
hominum vult saluos fieri Et ista est similis
Math. xxiii° decimatis omne olus
i. omne genus olerum non enim singula
olera decimabat que erant in mundo

Ad idem Omne quod intrat in os
in secessum vadit. i. de omnibus aliquid
Vel potest intelligi cum dicitur sic vult
omnes homines saluos fieri. Si ipsi
voluerint / ut quantum in se est / ut si
sint digni. vel susceptibiles salutis
¶ Contra predictos hereticos dicit propheta
Omnia quecumque voluit dominus fecit in
celo et in terra et cetera Exo. xv° Dominus
omnipotens nomen eius Math. vltimo
Data est michi omnis potestas in
celo et in terra Ro. 9. Voluntati eius
quis resistet Et xv° Non est
potestas nisi a deo / Deus vero potentissimus omni
potentia est Apok. iiii° Sanctus sanctus sanctus
deus omnipotens qui erat et qui est /
et qui venturus est Et xv° Magna
et mirabilia sunt opera tua domine deus
omnipotens / et xvi° Domine omnipotens vera et
iusta iudicia tua Math. xix°
Apud deum omnia possibilia sunt
Non enim inpossibile erit apud deum omne
verbum / Nichil impossibile credenti tenetur
Mar. 9° et xi° Nichil impossibile erit
vobis. non attenuat omnipotencia ipius
credentibus sed ipi deo facienti ¶ Contra hereticus ¶ Contra positio heretica ·20·
hereticus Genesis 19 vbi dixit deus
ad loth Festina et saluare in segor
quia non potero facere quicquam donec
ingrediaris illuc Item Marci 6 dicitur
dicitur quod non potuit facere virtutem ullam
in patria sua Item Joh. v° Non
potest filius a se facere quicquam Unde
in predictis et consimilibus non poterat
i. nolebat. quia voluntas dei potestas
est ¶ Item omnipotens quod deus sit
omnipotens probatur Richar. i° de trinitate
sic / deus est quo maius excogitari
non potest / maius autem est omnipotentem habere quam
aliquam potentiam / cum aliquid desit
ad plenitudinem potentie relinquitur ergo deum omnipotentem
habere ¶ Item in eodem potens est ipse
potestatis plenitudine a quo omnis participatio
Est autem impossibile deo aliquid semetipsum
participare / cum ergo deus sit potens
per semetipsum impossibile est deum esse potentem
potentie participatione / est ergo potens potentie
plenitudine et ita patet quod est omnipotens. quia
nullum posse potest ei deesse ¶ Item

Augo de sco victore potestas dei
duplex est alia ad aliquid faci
endum alia ad michil paciendum
Et utraque deus omps verissime
affirmatur quia nec aliquid est quod
ei ad paciendum corrumpatur possit in
ferre nec ad aliquid faciendum ipe
dimentum afferre ¶ Item ex hoc per
plenitudo omnipotencie que est in hoc quod
omnia possibilia potest cuiusque posse potencia
est et omnia quod hec est sine coact
tione sine passione sine impedi
mento sine indigencia materie
21 q̄ quare non possunt esse plures omnipotentes ¶ Item omps non omnipotentes in po esse
est ut plures esse omnipotentes non sunt
corporales quia cum vere omps sunt
facile efficere poterunt ut ceterorum alii
non possit alioquin vere omps non
erit non ergo sunt omnipotentes
qui possunt defacili fieri nulli potentes
22 q̄ quod non possunt esse plures domini ¶ Et non sicut non potest esse omps
nisi unus sic non potest esse dominus nisi verus
unus cuius libertatis non potest preuniri po
testate cuius potestas vel dominium
nulla impeditur in possibilitate Non enim
potest vere dici dominus qui succumbit vel
cedit invitus alterius voluntati
Augustinus dicit deus Inde verus est
omps quia non potest contradici et est
hoc contra illos qui dicunt duo esse
principia unum quod potest omnia bona
et aliud quod potest omnia mala contra
quos in fra vel unum universorum
principium Et non quod iste articulus probat
sequentes nam si est omps potest creare
celum et terram potest remittere peccata
potest dare vitam eternam et de aliis
¶ Sed dicit di. 32. q. 2. Si paulus
quia decorrupta non potest facere
incorrupta in terris secundum esse nec
et virginis in flores quia secundum
superiores non est in posse apud deum
omne verbum Lucii ro. vel dic quia
factum est non potest non esse factum vel potest
dici quod non resistit ad cetera corrup
te restituatur sed ad virginalis
palme retributionem et ideo ex opposito non
potest id est non congruit potencie sue ut

aureola coronet corruptam Unde
non quod ille plus est omps vere
qui potest omnia que posse est aliquid
posse posse enim ledi in firmari et
corrumpi mentiri et inde modo deficere
destitui potius est apoten. deficere
quam aliquid posse Et propter hoc posse
ligatis vinculis peccatorum vel mori
morte culpe est deficere a potencia
et virtute ¶ hoc ergo solum omps potest
quod eius iusticie eius potencie eius
nunc convenit posse enim peccare non
est aliquid posse ymmo magis non
posse ut de pe. dis. 2. c. Caritas
Nam sicut dicit Augustinus cum quis
dei habere potentiam paciendi aut faciendi
id quod sibi non expedit aut non dei
in po. interius impotenciam quia qui plus
habet hanc potentiam et ad universitates con
illum sunt potenciores et ille contra eas
in potencior et ideo non attribuendum est
deo quod sonet culpam vel indigenciam
vel defectum In actu corporalis creature
non ei attribuitur licet ipse operetur
omnia in omnibus quia omnis creatura
ab eo accipit quod possit operari ¶ Item 23 q̄ Inquibus attenditur dei omnipo.
omps omnipo. in tribus attenditur
primo in amplitudine po. potest enim quecumque
vult facere nec sibi est facilius facere
unam rem minima quam omnia 2o in hoc
quod ad agendum nullo indiget 3o in hoc
quod ab nullo potest prohiberi Omnipotencia enim est 25 q̄ Quando omnipo.
potencia libera in ultimo libertatis et fortis in
ultimo fortitudinis et ampla in ultimo
amplitudinis Unde non in potencia vel mutabilitas
attribuenda est potencie divine
¶ Et ideo non dicitur quod nec materiale 24 q̄ Non dicitur quod d. non attribuitur
nec passivum nec inordinatum nec preva
ricatum quia hec possunt defectum per se attri
buendum est po. divine materiale ut
actus currendi passivum ut mori
vinci prevaricatum ut oblivisci falli vel
ordinatum ut mentiri Sunt ergo
quedam que non attribuuntur potencie divine
sed tamen eius po. subiciuntur licet ea
non efficiat in se per eius tamen potencia
in aliis efficiuntur ¶ Per hoc autem quod dicitur

25 Tria excludit per hoc quod dicitur omnipotens
omnipotens excludit tria scilicet coactionem
impedimentum et indigentiam Et est
hoc contra illos qui relicto deo ad
herent dyabolo credentes se firmius muni
turos si deo fuerint quam dyabolo
vel melioris voluntatis vel maioris
potentie sit ad providendum hijs qui
sibi serviunt quam deus et hoc dei omnipotentiam
credere non videntur Item omnipotens se
27 Totaliter deus dicitur esse ubique semper
est omnipotens quia et ubique potest et ubi
que potest potentialiter ubique est et ubi
que est potentialiter ubique essentialiter quia non est
aliud eius posse et aliud eius essentia
Sed autem ubique essentialiter est ideo et ubi
locus est et ubi locus non est erit
itaque et intra omnem locum et extra
omnem locum erit supra omnia et
infra omnia Sed quia simpliciter unus est
deus non erit hic et ibi per partes
itaque divisus est divisus sed ubique totus erit itaque in
quantalibet cuiuslibet parte cuiuslibet totius et in
toto totus et extra totum totus et
sicut eorum que non dum sunt vel ei
futura sunt eorum que preterierunt nichil
ei preteritum et eorum que presentia sunt
nichil ei transitorium Est ergo omnipotens
in omni loco incomprehensibilis et
in omni tempore invariabilis quantum ad
se semper uniformis talibus multi
participator formis tamen participatorum essentie vite
potentie sapientie bonitatis et huiusmodi
Et nota secundum Richardum de sancto victore
quod sicut eternitate dei non equatur
tempus nec immensitate locus nec sapientia
sensus nec bonitate aliquis Sic nec
potentia opus non enim est limitata
dei potentia vel actu vel voluntate iustitia vel
vel bonitate vel potentia vel racione
omnis effectum divine potentie in actum
semper continet voluntas iustitia
bonitas potentia ratio quia in deo eadem
sunt Secundum vero sanctus dicitur et in
intelligentie ratione Rubrica quod
deus sit ineffabilis ostenditur ratione
28 Et ineffabilis Quia deus est causa aliquo
omnium et super omnia greit et in
nominabilitas sive ineffabilitas
bonum enim quod est super

omne nomen est ineffabile omni
verbo quia per excessum vocis et intel
ligentie et nominationis Unde dyonisius
de divinis nominibus capitulo Invisibile dicit
eloquia clarissimum lumen et lau
dabile multum et multum nominabile
ineffabile et innominabile et omnibus prius
et ex omnibus inventum incomprehensibile
29 Ineffabilis ... proprie vel vere potest Quare deus non
diffiniri quia est causa talis potest diffiniri
omnium rerum Unde nichil potest esse causa ipsius probatur
quia non habet essentiam divinam que
eo durat ipsum ad esse non potest diffi ideo
niri eo quod non sit diffinitio sine substantia
dicta Item deus sub nullo genere
continetur sed ipse est quasi supremum genus
et suprema omnium natura et ideo non potest
diffiniri eo quod non sit diffinitio sine
proprio genere vera diffinitione Item omnis
scientia est scientia vel diffinitiva sensu
demonstrativa vel intellectiva vel secundum
theologum creditiva sed de deo non
habetur nisi scientia intellectiva vel creditiva
non ergo diffinitiva ergo non potest
diffiniri Descriptio autem sic aphis 30 descriptio philosophi
deus est triangulus in quo omnis figura
resolvitur id est deus est trinitas ad
quam resolvitur omnis creatura quia est
figurat et depingit in se creaturas
Item alius philosophus deus est cui quod
esse est idem quod ipse est quia non dicitur quod
sit eo quod de deo dicitur in te quod est quod
ei vere convenit ut in eo quod dicitur iustus
intelligitur ipsum bonum misericorde et Item
alius philosophus deus est sphera intelligibilis
cuius centrum ubique circumferentia vero
nusquam sphera dicitur quia quasi circulo clauditur
in perfectione ubi circularitas in terminis quia
filius a patre procedit et inde spiritus sanctus et spiritus seus a filio
a patre Intelligibilis dicitur naturaliter nusquam
illud Stabilis quia manens dat cun
cta moveri Centrum quia dicitur essentia dei
immobilis est sicut centrum in sperico
corpore cuius nusquam circumferentia dicitur
quia non habet circumferentiam vel terminum cum
sit sine principio et sine fine Rubrica
Quare deus ineffabilis ostenditur
auctoritate Sequitur

31 Et inestabilis, quia quis suffi
ciet enarrare opera illius. Quis
investigabit magnalia illius,
virtutem magnitudinis eius quis enunciabit
quis adiciet enarrare miam eius.
etc. Ecclesiastici xviii°. Et dicitur nullus
est Job 2a g. Non enim est humano
aut scientia sermo loquendi de deo, de
corpore di. 2°. Impossibile quia desuper
excellente deitate non est unde
divinum dicere potest quod expressum est in
scripturis divinis. ¶ Item inestabilis
contra metagos qui dicunt
filium improprie tamquam vas in vase
Et contra Emonianos Eunomianos
et alios perscrutatores curiosos qui
opprimentur a gloria. Proverbia xxv g. Quia
non est investigatio sapientie eius
Isaie xl. Quia nomen dei a deo
nay. i. inestabile. Exodi 6° a. et
mirabile. Judicum 13° f. cur quaeris
nomen meum quod est mirabile
Item Proverbia xxx. quod nomen eius et quod
nomen filii eius si nosti. quasi
dicat non. ¶ Unde est quod capit enim
deos est maiore in primo de anima
bene quidquid aliud attingere humana
estimatio hoc est quod ipsum deum etiam
immensum incommutabile incompre
hensibile etiam omnipotentem affirmat
et inestabilem ut hic. ¶ Item inesta
bilis dicitur non quia dici non possit
sed quia finiri sermone et intellectu humana
ratio non potest, et ideo quia nichil
de deo digne dici potest inestabilis
est, unde non quod est nominare deum
expressius quam sunt circa ipsum et hoc modo
inestabilis sive innominabilis est nobis
quia ea que sunt secundum ipsum in quantum huius
sunt infinita et incomprehensibilia.
¶ Item est nominare deum expressius que
sunt circa nos, et hoc modo est nobis
nominabilis. ut dicit Damascenus [marginal insertion: sed hiis nominibus]
pro imaginibus formis et nominibus, nominatur
nomine de proportionibus cum dicitur immen
sus infinitus incircumscriptus ymaginibus
cum nominatur dispositionibus proporcionalem

[marginal notes, left column:]
32 ¶ Contra curiosos perscrutatores divine maiestatis.
33 ¶ De nominando deo circa se vel circa nos
¶ Tribus modis nominatur deus

titatiuo, ut cum dicitur primus sapiens intelli
gens, formis cum nominatur similitudinibus
corporalium creaturarum ut cum dicitur leo
agnus etc. ¶ Et nota quod omne
quod dicitur de deo dicitur causative vel simili
tudinarie vel admirative vel negative 30 ¶ Tribus modis dicitur aliquid de deo
causative sicut ea que de deo
dicuntur per causam ut iustus pius forte.
similitudinarie sicut ea que per simili
tudinem dicuntur, ut pater filius splendor
ymago, admirative sicut ea que de
deo dicuntur vel admirati ut cum dicitur
deum irasci vel admirari propter punic
tionis, dicitur et penitere vel admirari
propter mutationis solet enim admirari
irasci punitio et penitere operis mutatio
ideo deus dicitur irasci cum punit penitere
cum opus mutat ¶ Negative vero
sicut cum dicitur deus in divinis aliquid, vel
subtrahere gratiam alicui, Indurare
enim idem dicitur de deo quod non apponere
gratiam vel Augustinus Deus dicitur
indurasse cor pharaonis non
impartiendo maliciam sed non apponendo
gratiam, subtrahere vero gratiam idem
est quod non conservare gratiam vel non con
tinuare ¶ Item nota multiplicem modum 37 De multiplici modo nominando deum
nominandi deum scilicet per naturam, per excel
lenciam, per causam, et per translationem per [marginal: proprietatem]
negationem sicut cum dicitur Immensus
eternus, hic modus est a comparatione
dum ad creaturam secundum deum
¶ Item per excellenciam sicut cum dicitur
super existens optimus et huiusmodi hic
modus est a comparatione dum ad
creaturam, secundum convenienciam que est
et proportionem circa quem cum corpus
que est optimum in uno quoque est deo
attribuendum, ¶ Item per causam sicut cum
dicitur potens sapiens et huiusmodi hic modus
sunt ex comparatione dum ad creatu
ram, circa comparationem que est effectus ad
causam ¶ Item per translationem et hoc modo
potest nominari per omne nomen quod potest
dici secundum nomen bonum et verum
nullum autem nomen proportionis vel ob
noxietatis seu necessitatis, vel vio-

lentie designatum cadit in demum
et ideo non debemus uti huius nominibus
sed secundum consuetum sed quandam similitudinem sed
cum in veniunt exponenda sunt
2m formam i tercium sensum scriptum
¶ Item in effabilis quia omnes simpliciter
proprie est et in proprie dicitur esse vnde Boecius
rebus ex materia et forma constitutis
homo potest volunt nomina imponere
a designatione vero diuinaque forma tan-
tum cadunt a forma ¶ Item philosophus
2o dedit ei nomen quod est super omne
nomen et vnde dyonisius de diuinis nominibus ve-
nerabile est quod est super omne nomen
quod innominabile quod omni super collatum
nomen nominato siue in hoc seculo siue
in futuro Item damascenus quod est dei
substantia nec vel quare dicit ex deo ge-
nitus est vel procedit vel qualiter
seipsum exinaniuit vnigenitus
filius et quare deus homo factus est
ex virgine et cetera et dicere non possumus
bonitatibus i — ¶ Item dyonisius eloquiis diuinis
laudatur eum invisibilem infinitum
et effabilem vocibus quibus non
quid est, sed quid non est significant
hoc enim magis proprium est ipsa quam quod
deum non esse sed quod sopra quod sunt
eum nec dicimus Igitur ante
super eternale ipsius et effabilitatem
negationes in diuinis vere sunt affir-
mationes vero et compacte i in
composite negationes intellige per
quas remouentur ad deo quod ei non
36 — Quatuor affirmationes et negationes accipiuntur in diuinis — conuenit per inherentiam Et ideo nota
quod affirmationes et negationes in diuinis
accipiuntur vel secundum proprietatem di-
cendi vel 2m veritatem essendi 2m
proprietatem dicendi verius conueniunt
negationes que remouent modum
concretionis siue inherentie qui non
conuenit deo 2m veritatem essendi
conueniunt affirmationes que dant
perfectionem vt vita bonitas primitas
filiatio processio ¶ Item in effabilis
omnis nominatio que magnificentia
siue excellentiam innuunt creatori

si ad creaturas per sue exiguitatis
congruentia restante non significant
nisi vmbras exiguas et minimi
atque vestigia et signa per mo-
dica eorum que sanctius aperit cre-
atorem cum deipso dicitur vt si
creatura dicatur potens vel eius
potentia comparetur potentie creatoris non
erit nisi signum uel vestigium
modicum illius, cum sit impressa
ab illo ¶ Hec erit comparatio quales
cogitari potest inter fonte copiosissimum — 3a — ¶ Capitulum quod creatura non est comparabilis
in deficienterque redundatissimum
ad vna ex guttis totius aque
illius aut abyssi vel maris ad
stillam modicam totius aque sue et
hoc propter multas causas prima est
quia ideo aqua ex huiusmodi fonte
manans et vna quaeque gutta ipsius
aqua dicitur secundum eandem intentionem
et etiam ideo abyssus siue mare et
vna quaeque stilla ipsius non aut sic
se habet potentia creatoris et potentia creature
¶ 2a est quod quaelibet gutta vel stilla
totius fontalis emanationis pars est
illius et alicuius quaelibet gutta vel stilla ma-
ris vel abyssi pars est eiusdem
non autem sic est inter potentiam creatoris
et creature sed vt pars illius sic vel
etiam aliquid comparabile ad ipsam
¶ 3a est quia stille vel gutte in
aliquo modo aggregate, aliquam com-
parationem possunt constituere totius ema-
nationis per dicte quia ideo abyssus non
ex infinitis immo guttis constituta
est quia nulla magnitudo aggrega-
ta ex infinitis tantis sunt quibus
quia nullum corpus ex infinitis
tantis corporibus constituitur quantitate de-
terminata, cum autem aggregatis et ma- i ymaginatione
gnitudine tua vel intellectus omnes
omnium creaturarum et singularum potestates
et cogitatiuis aggregatum ex illis
talis vna potentia omnium tota hec
sit aggregata potentia, non erit aliquid
comparabile ad potentiam creatoris
Ipsam huius modum considera

de propria creatoris et aliis sapientes
de bonitate creatoris talibus boni
tatibus / sic de suauitate · sic de
largitate / de pulchritudine de magni
de altitudine et nobilitate et de omnibus
aliis · que dicuntur comparatione exigunt
creaturarum ad excellentiam creatoris
38 ¶ Que nominantur proprie creatoris et improprie creature ¶ Et non quod nomina possunt vere imponi
et proprie signe non nominat nisi possunt
de priuata ab eo in postea / et potentes
non denominat nisi certitudinem veri
nominis possunt et perhibent viam certi
tres in ente et entitate / ¶ Deus
enim est ens purissimum sine defectu
non simul ad mixtum sed de colori
de colore opposite / non est quedam
ens · non participare ens nec sin
gulare · nec deficiens non vacuum
Bonitatis in vero et veritate / in bono
et bonitate / pulchro et pulchritudine
/ sapiente et sapientia / alto et altitudine
/ et ex hoc patet quod vere ac proprie signes
huiusmodi soli conveniunt creatori / aliis
autem per aliquale longissime distante
a creatore similitudine / secundum quod inter
creatorem et creaturam est possibile
cogitabile similitudine et sine proprietate sine
per tropum sine per abusione / sine
per similitudine vel alia quacumque comparatione
nominet / res vero nominat secundum in
tentiones nominantium · qualiter
autem deus sit nominabilis visum est
supra ibi Deus / et licet praedicta nomina
idem significent tamen tot synonima
in cultu et vane devotionis in
... et ... comendatio
deitatis / Rubrica contra illos
qui negant spiritum sanctum esse deum

39 Pater et filius et spiritus sanctus
Contra macedonianos qui
negant deum esse spiritum sanctum / contra
quos Joh. 4o spiritus est deus
Ibidem qui adorant eum in spiritu
et veritate etc. / ¶ Macedoniani
dampnati sunt / 1a dis. c. 1o
z. 16 d. 6 synodus — synodus xxiiii q. 3 maiores

¶ Quod autem una quam persona in trinitate
sit deus patet / de persona praefatione Petri primo
Benedictus deus et pater domini nostri
Ihesu Christi / Item 2a Jo. 1o Sit vobis
gratia et misericordia et pax a deo patre
et Ihesu Christo filio eius etc. / Item Joh.
1o In principio erat verbum et deus erat verbum
Item in symbolo de fide praefatione Joh. ...
dedit nobis sensum ut cognoscamus verum
deum et simus in vero filio eius / hic
est verus deus vita eterna Joh.
20o Dominus meus et deus meus
De spiritu sancto Act. 5o non es men
titus hominibus sed deo / hic ostendit
Petrus spiritum sanctum esse deum quem tu
promisisset / Cur temptauit Sathanas
cor tuum mentiri te spiritui sancto
statim paulo in principio / Dixit non
es mentitus hominibus sed deo. Item 1a cor
3o nescitis quod templum dei estis et spiritus
dei habitat in vobis / ¶ Item pater et 20 ¶ Que nomina dicuntur de deo in summa vel singulatim
filius et spiritus sanctus / notandum quod nomina
que de deo dicuntur / aliqua dicuntur proprie
ita quod de nulla earum ut trinitas
quod non dicitur 2m formam / sed est collectiuum
pluralitatis designat trinitatem personarum / aliqua
ita dicuntur in summa quod de singulis
ut deus / aliqua ita de una quod non de
aliis · ut ista pater et filius et spiritus
sanctus / ¶ Et non refert quod que dicuntur
2m formam de omnibus dicuntur et singu
latim et simul ac singulariter /
que vero secundum relationem / aut non de
omnibus dicuntur / vel si de pluribus
pluraliter ut relati / distincti / similes
equales / propter relationem in tus ...
et quia plures possunt esse relationes
in una persona sicut sunt plures persone
in una substantia seu natura / Et ideo distinc
tio notionis non infert diuisificationem
personarum nec distinctio persone pluralitatem
nature / et propter hoc non quidquid conuenit
essentie / conuenit notioni / uel persone
nec econtra / Et hinc est quod sunt ibi
tres modi suppositi de quibus dantur 21 Regula
talis versus / Suppositum essentia non
supponit notio nec persona et supponit.

notione non supponitur. Pater nec essentia
et supponitur. Persona non supponit essentia
neque notio sicut patet per exemplum. ¶ Item
non quod tamen aliud nomen sit pater, aliud
filius, aliud spiritus sanctus. Hoc est unicuique
proprium nomen, non homini tamen quod
deus dicitur, sicut dicit Augustinus in libro
de fide ad Petrum. Pater est substantia ingenita, filius substantia genita, spiritus
sanctus substantia nec genita nec ingenita
et tamen patris et filii et spiritus sancti est
una eademque. Sicut in una scientia
sunt doctores et scientia docta est una
eademque scientia, tamen alia et alia doctrina
sicut ibi alia et alia persona. Secundum
est quod notio quae proprie ad singulas
pertinet personas relative ad invicem
dicuntur sicut hic patet. Ea vero quae
unitatem essentiae signant ad se dicuntur
et substantialiter et de omnibus communiter et de
singulis sigillatim proferuntur non tamen plura-
liter accipiuntur in summa ut deus
potens, magnus, bonus et huiusmodi. Quae
autem relative dicuntur substantialiter non dicuntur.
¶ Pater et filius et spiritus sanctus non quod
sicut in generatione humana ne primum
et principaliter locum tenet generatio
quae est inter parentes et prolem. Sic generatio
quae est inter innascibilem et personam
de ipso principaliter procedentem et ideo communi
similitudinis has notiones pater et filius continuae
innituntur ad personas divinas. Hoc igitur
est esse filium quod patri generatur et esse
commune. Et quia in divina natura non
est sexus, dignum fuit ut ab eo
sexu qui dignior est cognosceretur
ad id quod est omnium dignissimum notio
transferretur. Unum in divinitate multo principaliter
dicitur agnito solo et unico origo
traditur. Et ideo filius qui ab uno solo
procedit. Spiritus vero sanctus dicitur amor
qui communis est amborum. Hic est ille
qui a patre et filio sanctorum cordibus inspiratur,
per quem sanctificantur qui sancti esse
merentur. Sicut enim spiritus humanus
vita est hominis, sic spiritus iste di-

vinus vita est spiritualis. Iste sensifi-
catus iste est vitam sanctificans, et
ideo multo spiritus sanctus dicitur sine quo
nullus spiritus sanctus efficitur. Iste ergo spiritus
sanctus dicitur quia spirare et unire se
facit. Actuum secundo capitulo. Repleti sunt
omnes spiritu sancto et coeperunt loqui. Sic
solus spiritus cor vacuum replet. Sic
spiritus sanctus est sicut ventus quod solo
flamine suo pellere nauem cordis
intra ad caelestem urbem volentis
mit pergunt. Cum dicitur spiritus sanctus
tertio dicitur et est circumlocutio unius
personae, sed aut praedicat personam
ut cum dicitur divinitas est spiritus sanctus aut
personalem proprietatem, ut cum queritur
quis est in summa trinitate persona spiritus
spiritus sanctus. Aut relationem ut cum
dicitur spiritus sanctus est spiritus patris, ac si
diceretur pater spirat spiritum sanctum. Hoc
autem nomen spiritus sanctus unius personae
tamen attribuitur. Spiritus non nostro sed sibi
omnibus communis videtur quod sicut dicit
Augustinus spiritus sanctus quaedam patris
et filii communio est et ideo sic
appellatur quia patri et filio hoc
convenit appellari. Cum nondum
est quod nomen quae de deo dicuntur
alia appropriantur uni personae nomine
trinitatis ut hoc nomen pater convenit tamen
patri et hoc nomen filius tamen filio
aliud tamen nomine et non re hoc enim pater
et filius et spiritus sanctus sunt eadem potentia,
eadem sapientia, eadem bonitas, tamen
patri appropriatur potentia, filio sapientia, spiritui
sancto bonitas sive benignitas et hoc
duabus de causis. Prima propter consortium
formalitatem. Sicut enim in intellectu
ex potentia sapiendi est sapientia et ex
hiis duobus voluntas ita coaptatur
filius et ex illis duobus spiritus sanctus.
Secunda vero est propter exclusionem carnalis
intelligentiae quia pater solet esse
infirmus et filius insipiens, ne hic
carnaliter intelligeretur dedimus patri
patri appropriatur potentia, filio sapientia. Item
filio appropriatur sapientia quia ipse est verbum

22 Quare dicuntur convenire tres personae communiter per exemplum

substantia

23 Et notio dicitur ad se et relative.

24 Aliud hic notio pater et filius et spiritus sanctus innituntur ad personas divinas

Quod ad filium

25 Quare dicitur pater filius et spiritus sanctus

Regula

26 ¶ Quare dicitur spiritus sanctus

27 ¶ Quae nomina appropriantur uni personae nomine trinitatis.

28 ¶ Quare patri appropriatur potentia.

29 ¶ Quare filio appropriatur imago patris

in quo omnia dixit / speculum igitur
omnia videntur / quia igitur in ipso sci
untur omnia dicitur sapiencia / sicut enim arti
fex operatur per sapienciam suam sine per
artem / sic pater dicitur operari per filium
Item ymago patris appropriatur filio
quia solus filius expressam
in se patris similitudinem et ymagi
nem tenet / eo quod sicut divinitatis
plenitudo manat de patre / sic et
eadem plenitudinis largicio ma
nat de filio / non alio modo accipit
spiritus sanctus ab uno quam ab alio
unam et eandem similitudinem quam
habet pater / ad spiritum sanctum eandem habet
et filius / et ideo merito dicitur ymago
patris filius / Quia ymago est
eius ab alio per expressionem imitatoris
/ Spiritus vero sanctus non dicitur ymago
quia non a patre solo accipit plenitudinem
divinitatis a spiritu sancto / et ideo ymaginem
patris non exprimit in se ipso / Item
ymago dicitur quasi imitago quia repre
sentat illud a quo est / non dicitur yma
go ipse nisi unius solius / sed spiritus
sanctus est a duobus / et neutrum illorum
ipse representat / filius autem ab uno
solo est. nec representat nisi unum
tantum a quo est / et ideo filius tantum dicitur
ymago / non spiritus sanctus. Item filius
dicitur speculum patris / quia in eo videtur pater
quem representat / ~~unde Joh. xiiii~~ qui
videt me videt et patrem meum Et
~~Matth. xi~~ Nemo novit filium nisi
pater et In hoc speculo pater se de
claravit / quia ipse lumen mentis
mee est. Item Basilius filio attri
buitur sapiencia / unde verbum lumen
dicens quo cogitantur omnia / sapiencia
qua disponuntur / unde quia operantur
verbum quo annunciatur lumen quo
clarescit. Item solus filius dicitur verbum
patris / quia sicut verbum de solo corde
procedit / et per ipsum cordis sagaci
tas sive sapiencia enotescit / sic
filius de solo patre procedit / et per
ipsum paterna claritatis manifestatur
quia igitur filius eloquitur essenciam

et coequalitatis patris ideo dicitur verbum
patris / quia plene manifestat in
tellectum et intencionem dicentis et coequ
alitatis / Spiritus vero sanctus et si totam
essenciam patris eloquitur scilicet potenciam
sapienciam bonitatem / non tamen ipse
eloquitur coequalitatem patris quia produ
cat ex se alium / et ideo non dicitur verbum
sicut filius / nec dicitur eius per ductus
gracie / sicut per ductus filii / In patre
omnes virtutes concipis / in eius verbo
omnes virtutes per latas / in spiritu sancto omnes
virtutes audias Jnde ~~Joh. xvi~~ u
non enim loquetur a semetipso / sed quecumque
audiet loquetur / non ideo pater qui non
est ab alio pater dicitur verbum / sed nec spiritus
sanctus qui non est ab uno solo / a quo
emanat omnis virtutis manifestacio /
Et sicut interior locucio in nobis fit
sine humani flatus cooperacione exterior
autem eius non fit nisi ipso cooperante
sic in illa superemineti natura in terna
illa locucio agit auctore patre solo
/ nam solus pater dicit / solus spiritus
sanctus audit / exterior autem locucio
per agitur auctore et flamine divino
hoc est spiritu sancto. Item sicut verbum
quod est sonus sive vox procedit ad aures
ab ore sive auctore / sic dei filius
a deo patre / et sicut cum loquimur dum
loqui cessat vox eius desinit esse
et evanescit / Sic celestis pater si
verbum suum loqui cessaverit / effectus
verbi. hoc est universitas condita non
subsistit / universitatis namque condite
substitucio et permansio est dei patris
locucio / hoc est eterna et incommutabilis
sui verbi generacio. Item sicut deus
pater de ipse fecunditatis plenitudine
eructavit verbum id est bonum et genuit
per generata illam sapienciam ipsemet
ipso et in se semetipsum / sic virgo intel
lectiva / quasi in pregnata et fecundata
aptitudinis et receptibilitate sciencias de
plenitudine illius eructat et gignit
sciencias in semetipsa / et in se semetipsa
nec per hoc aliquid decipimus plenitudine

40 Quare ymago

41 Quare filius dicitur ymago patris

42 Quare filius dicitur speculum

43 Quare filius dicitur verbum patris

42 Quare verbum assimilatur voci

Patrum

minorat' Hoc v̄bū nō ē plati⁹
in v̄bo neqȝ cogitatiui ꝉ similitudie
soni alicui⁹ lingue ſȝ ꝯdōnis
quibȝ ſignificant ſigna ꝑcedit / Cū
h' v̄bū ꝑ sonū dȝ ul ꝑ aliquod
corporis ſignū / nō dicit' ſicut ē
ſȝ ſicut pt audi ul vidi ꝑ corpꝰ
ſic accedit quatu pt ſimilitudo
ymagis ſue ad ſilitudinē ymagis
eterne · qua dei filius pri poia
ſbar' ſilis dicit' / Item ſicut
opa hom̄ nō ſut que nō p̄us
dicit' in corde / ſic de v̄bo dī dēm
ē omia ꝑ ipm fca ſunt / Item
ſicut v̄bū nr̄m pt ēē quidem
dum nō ſequat' opus / op⁹ nō
pt ēē niſi ꝑcedat v̄bum / Sic
44 v̄bum dei potuit ēē nulla ex
iſtente c̄tura / c̄tura v̄o nō pt
ēē niſi ꝑ v̄bū quo fca ſt oīa
Verbū ſiliu' eſt ꝑ voce de qua
gignit' ꝛ ymago cuius ſim ſit
de viſione ſue viſio cogitationis
ex orit' / q̄ eſt v̄bum lingue
nulli⁹ v̄m v̄m dere v̄a nichil
de ſuo h̄ns / ſȝ totū d' illa ſcia d'
qua naſcit' / ſic v̄m dei pris
vnigenitꝰ filius ꝑ oīa pri ſilis
ꝛ equalis deus de deo lumen
de lumine / ſapia de ſapia / eſſencia
de eſſencia / hoc oīo q̄ pr / nō tn̄
pr' quia iſte filius ꝉ pr pmde
tamq̄ ſeipm d'ns pr genuit
v̄bum ſb equale ꝑ omia / nō · n ·
ſe in tegre ꝑfecte q̄ dixiſſȝ / Si ali
quid mi⁹ ut amplius eſſȝ ī eius
v̄bo q̄ in ipo ibi ꝉ ſuine cogi
tat' eſt · ē / nō nō / ꝛ nō hoc v̄bū
vē vitale eſt q̄m quod q̄ ē ī eius
ſcia de qua eſt genitū ꝛ in ipo
eſt ꝛ nō ꝑ v̄bū ſim alq̄ h̄re n
pt / q̄m ꝛ nimitabilr ſic ſe h̄t
ut ſe h̄ȝ de quo eſt / nō enī pt
filius a ſe ſace · quidq̄ · n quod
vidit prem ſacientē Joh 10 b ·
hoc eſt v̄bum quod nō poteſt
ab hōie explicari ut plenarie

cogitati · quia omia ꝑ ipm fca ſt
Joh · pº / Cū mȝ opa opatore
ad mirēt' ꝛ ex pateſcat / verbū
in corde ꝯceptū nullius ē lingue
ſȝ talem ꝯcit de qua ꝑcedit q̄bꝰ voce 46
aſſiſtit auditor / Et nō v̄bū dī
caro fcm eſt ut h̄r · in nobis
Joh · pº ut ſſibus hom̄ manifeſ
taret' / Sicut aut' v̄bū nr̄m
fit vox · nec mutat' in vocem
ita v̄bū dei caro fcm ē · n' mu
tat' in carne / hoc v̄bū venit ī
carne tamq̄ in vehiculo ſuo
tamq̄ v̄bū ī voce · hoc v̄bū q̄ſi
tum ad ſe · nec creſcit n' d'creſcit
In nob aut creſce dȝ cū ꝑficiedo
ī nō creſcimus / ſicut lux creſcit o
culis ꝯ valeſcētibȝ · q̄ bꝰ egris
oculis videbat' / Sicqȝ minuitur
uiſtiu tu ſic ꝑfcus ad ꝉ v̄bū
et ita oȝ xpm̄ creſce Joh aut mi
nui · Jo · 3º g · Quo · n · q̄s mag'
ꝑficit ad videndū ſapiam / tanto
mi⁹ eſt ei vox neccia / Vox eſt
in ꝓphis ī pſalis ꝛ lib' ꝛ epſis / Cū
aut venit v̄bū / q̄ ꝑfcm ē eua
cuabit' q̄ ex parte eſt tuc illud
videbimus ſicut eſt · 1ª cor · 13º
nō reccitabit' ꝉ · ꝓphecia ut eiꝰ m
ul epla / quia c̄ſtete v̄bo voces
47 deſiſcent / Item ſolus filius dicit'
figura ſbe pris / q̄ ſt inſp volu
ſilitus pris ac filii ꝯformitate
ut cōfiguracōm q̄rimus ī venim⁹
q̄ ſic ſit W' h̄re ꝑſona ꝑcedete
de ſe · cū poſſit dilcōis deliciis
ꝯmiclis / ita filius ꝑ omia ſimilr
48 wlt h̄re ꝛ h̄t ꝑ volut' / Ite filius
dȝ dextra dī pris ꝑ eſſēm opis
totius creature q̄ ꝑ ipm fca eſt
Joh · 1º Omia ꝑ ipm fca ſt / cū hac
dextra deus pr operatus ē ſalute
ī medio t're · i · in vtero v'ginali q̄ tn̄
dȝ · Veritas de t'ra orta ē / Et nō
q̄ ſicut dextra cū aliq̄ opam' n
recedit a bracchio / nō remonet'
a corpe / Sic filius opando ſalu
tem h̄uani genus non recedit

q̄ q̄ v̄bū dei fcm eſt caro
q̄ Quare ſolus filius dȝ figura pris
q̄ Quare dextra pris
Vnde impis

apre vel a spiritu sancto / Item sicut dextra
opponitur contra ictum venientem sic
dei filius se obtulit passioni
ne genus humanum periret / Item
sicut dextra compatitur membris /
sic dei filius compassus est nobis
Item sicut per dexteram datur et transfertur
sic per dei filium data est potestas
59 ligandi atque solvendi / Brachium
q Brachium quia a brachio omnia continentur
q Quare virtus Virtus pro quo omnem potentiam
patris in se et ipso habet et omnem
celi terreque creaturam gubernet contineat
q Splendor atque regat / Splendor quia
cum pater sit lux filius a deo resplendet
quasi splendor a luce procedit /

q Rubrica Quare bonitas sive
benignitas attribuitur spiritui sancto

60 Bonitas sive benignitas
appropriatur spiritui sancto / ne nobis spiritus
videatur esse in dignacione
et inflammacione / et ne terreat nos
spiritus grandis et fortis subvertens
et conterens petras / 3 Reg. 19 vel
ne credatur esse spiritus quem profert stul
tus / Pro. xxix Totum spiritum profert
stultus / Et Ysaie 2o Quiescite ab
61 q Quare digitus spiritus homine cuius est in naribus / Item
Digitus appropriatur spiritui sancto / quia sicut
in digito sunt tres nodi et vege
tacio transit de nodo in alium nodum
sic spiritus sanctus procedit a patre et filio
Et sic mediante digito fiunt
indicationes / ita mediante spiritu sancto
fiunt revelaciones / quia que dei
alciora et occulta sapiencie sue
sunt spiritus illustratione revelat quod
videlicet voluit quasi digito demonstrat
Nam pater et filius unus idemque
per omnia deus spiritus sancti illustra
cione docet nos de omnibus opera
62 q Quare in linguis ipse missus est spiritus sanctus per filium / Item missio in linguis
appropriatur spiritui sancto quia lingua con
gruum habet cum verbo. per linguam enim
procedit verbum / verbum autem patris
dei filius est / quia in una est spiritus
et verbi sola / idem spiritus de invari

debuit in linguis / et ideo quia spiritu sancto
spiritum tamen dei verbum / et unigenitum
dei filium confitetur et negare dei filium
non valet quia sanctus spiritus linguas habet 63
Item in linguis igneis apparuit q Quare in linguis igneis
spiritus sanctus. quia quos replevit
ardentes et eloquentes facit linguas
igneas doctores habent quia deum
amando deum predicant / audien
cium corda inflammant / Nam quot
mandatis instruunt quasi tot 64
facibus inflammant / Item in co q Quare in columba et igne
lumba et igne monstratus est quia quos
replevit simplices et ardentes facit
simplices puritate ardentes caritate 65
Item spiritus sanctus ipse dicitur spiritus veritatis q Quare spiritus veritatis dicitur
quia veros homines facit exterius
membris sensualibus et interius virtutibus constituens
Item dicitur veritatis spiritus quia veridicos
facit et quia vota et promissa
servare facit / et vere sentire et veritatem
predicare docet / Hic spiritus veritatis
docet omnia necessaria ad salutem scilicet
que credenda / ut articulos fidei et
ecclesie sacramenta / que facienda ut decem
precepta / que dimittenda ut peccata
que timenda et fugienda ut insidias
dyaboli et penas inferni / que ap
petenda ut celestia Hic spiritus veritatis
docet omnem veritatem Joh xvi scilicet
veritatem vite iusticie et doctrine
de quibus dicitur extra. de re. iu. quia utilius
scandalum nasci permittitur quam veritas
relinquatur / Est ergo spiritus veritatis contra
ypocritas. adulatores fallaces et men
daces / et contra illos qui sub nomine 66
sanctitatis vitam amplexantur / Item spiritus q Quare paraclitus
sanctus ipse dicitur paraclitus. hoc est consolator
vel advocatus / consolator quia consolatur
et confortat desolatos pro amore dei 67
Tria faciunt hominem desolatum per q Tria faciunt
paupertas rerum / tribulacio corporis / amis hominem desolatum
sio rerum et parentum / hec tria passus est Job
In hiis tribus consolator est spiritus sanctus
vii tamen habet nomina scilicet donum consolator
et amor / Contra paupertatem indigis
dono / tribulacioni consolatore / amissioni

68 Nota de advocato
verum / et puritatem amoris. Spiritus autem
sanctus est amor patris et filii. ¶ Iste
est advocatus quia in causa cor-
dium nostrorum defendit nos coram deo cum
cogitationibus et afflictionibus que cum diabolo
allegationibus suggerit homini et de se facit
ut recognoscat
peccatum et quod sine contritione et confessione sine
vere caritatis et redemptoris et dilectionis.
De hoc paraclito sive advocato
dicitur Iohannis xv°. Cum venerit paraclitus
quem ego mittam vobis et / Item
16. Cum venerit spiritus veritatis ille
arguet mundum de peccato et de mal-
commissis / et de bonis malefactis. /
69 De septem testibus advocati
Hic advocatus habet septem testes quibus
arguit et septem locos rethoricos
quibus arguit concludit et probat
70 Quibus locis arguit et quibus testibus probat peccatum esse vitandum:
peccatum esse vitandum / Primus est timor
quo allegat et probat super amis-
siones et dampna que proveniunt ex
peccato / quia inde amittuntur bona
mobilia gratie ac nature ac temporalia
et etiam hereditas et infligitur mors
etiam ¶ 2us est pudor quo allegat
turpitudinem peccati quo ut scilicet in conspectu
dei et angelorum et animarum sanctarum
Vide quantus sit pudor si anima
desponsata summo regi / non sibi
caveat a talia turpitudine. ut si
nolunt enim esse spiritualiter remo-
ne ¶ 3us est dolor ex lesione
peccati / quo quasi gladio anima laniatur.
Unde qui non sentit vulnera et lesiones
ac dolores huiusmodi mortuus esse
spiritualiter comprobatur. Cum autem spiritus
sanctus facit hoc sentire / tunc quasi
advocatus allegat et suggerit homini
ut peccatum evitet. ¶ 4us est horror
peccati quem allegat spiritus sanctus qui
ostendit homini se esse mortuum spiritualiter
et facit se ipsum horrere. quia enim
videns se iacere cum mortuo. vel
se habere serpentem in sinu vel inveniens
non horreat Ecclesiastici xxi° et quasi
a facie colubri fuge peccatum ¶ Quintus
est vilitas peccati. qua conculcatur
a demonibus in sordibus peccatorum quod alle-
gat spiritus sanctus / qui cor humanum
de dignum / fuere vilitatibus peccatorum

Sextus est odium contra hostem
crudelissimum scilicet peccatum quod in-
festat. nec cessat in effectu patrem et
matrem fratres et sorores et omnes
consanguineos et amicos et se ipsum
et spoliant omnibus virtutibus et donis
nec cessat spoliare bonis naturalibus
gratuitis et temporalibus. Unde contra ipsum provo-
catur ira et odio cor cum spiritus sanctus
hoc allegat / ¶ Septimus est abhominatio
~~desperacio~~ de spurcitiis feditatibus
et contaminatione peccati. quia cor humanum
per spiritum sanctum intelligens nauseat
et vomit peccatum et sic confessione quo sancto advoca-
tus iste causam devincit ¶ Iste caritas 71 Quare caritas appropriatur spiritui sancto
appropriatur spiritui sancto. quia est amor pa-
tris et filii et quia facit nos ideo
manere et ipsum in nobis / et quia accendit
hominem in dilectionem dei et proximi / et
quia ipse dilectio est prima Iohannis 4
4to. Ideo spiritus sanctus est dilectio
qua scilicet pater in filium et filius in patrem
¶ Item spiritus sanctus est nexus sive 72 Quare spiritus sanctus est vinculum
vinculum sive amor quo se ad in-
vicem diligunt pater et filius Amor autem
secundum Augustinum est copula amantis cum
amato ¶ Item spiritus sanctus dicitur con- 73 Quare concordia
cordia et connexio patris et filii quia
procedit et concordia ab utroque procedit
et pater et filius sunt ideo concordes
¶ Item spiritus sanctus dicitur ipse donum dei 74 Quare donum
quo nichil maius vel minus melius
pater dare. hoc est donum patris et filii
quia procedit a patre et filio et est unus
ineffabilis communio / quia pater spiritus et
filius spiritus et pater sanctus et filius sanctus /
ut dicit glossa expositione quod utrisque convenit / ut
utrisque communis scilicet vocatur donum et Ideo
bonorum spiritus sanctus / Ideo autem spiritus sanctus 74. Septem dona spiritus sancti
dicitur donum. quia dat in timore mali
per donum timoris / In operatione boni
per donum pietatis / In discretione boni
et mali per donum scientie. In tollerantia
adversorum et adversitatis per donum fortitudinis
in compassione proximi per donum con-
silii cum tendit mortem inne In contem-
platione dei per donum intellectus
in amore dei. fruitione primi septimum
per donum sapientie / Spiritus sanctus est

domini per quod anima efficitur sponsa Christi, filia patris eterni, et templum spiritus sancti.
Item 2º Hylarius in libro de trinitate: Patri appropriatur eternitas, filio species, spiritui sancto usus. Item Augustinus appropriat unitatem patri, equalitatem filio, concordiam spiritui sancto, dicens in libro de doctrina christiana: In patre est unitas, in filio equalitas, in spiritu sancto unitatis equalitatisque concordia.

¶ Rubrica contra illos qui fidem non recipiunt trinitatis

76 Tres quidem persone a se relative et a se personaliter distincte, quia pater non est filius, nec filius pater, nec spiritus sanctus est pater, nec filius, sed pater filii, et filius patris, et spiritus patris et filii, sicut dictum est, et infra dicetur.

77 ¶ Qualiter credimus deum septem relative
¶ Et nota quod fides katholica deum credit septempliciter relative. Credit enim quod pater est deus, filius deus, spiritus sanctus deus. Item pater et spiritus sanctus unus deus, pater et filius unus deus, filius et spiritus sanctus unus deus. Item pater et filius et spiritus sanctus unus deus. Hic est spiritus domini septiformis qui super aquas septimus prodit et replet sufficienter orbem terrarum.

78 ¶ Qualiter intelligendum quod dicitur tres persone
¶ Item tres persone cum dicitur tres persone non quantitatem numeri ponimus in deo nec aliquam diversitatem, sed intelligentes non ad alium nisi ad patrem et filium et spiritum sanctum dirigendum significantes, quasi diceret tres persone sunt pater et filius et spiritus sanctus, non tamen pater, nec tamen filius, nec tamen spiritus sanctus est persona, sed pater est persona, et spiritus sanctus est persona, et tamen non est trina. ¶ Item cum dicimus distincte sunt persone, nec distinctio est in personis, nec per hoc dicimus proprietatibus, nec alia est quam persona alia, nec diversitatem nec alienacionem ponimus, sed ab eis excludimus confusionem. Et est sensus tres persone, id est tres substantie, scilicet tres entes per quod dicunt greci tres ypostases, non enim sed locum distinctio ubi non est ex diversis unio. Et est hec contra iudeos, sarracenos et hereticos qui fidem non recipiunt trinitatis in interesse articulis qui sunt supra ibi quod unus solus.

79 ¶ Quod deus est pater
¶ Contra quos probatur quod est deus pater. Deuteronomii 32º dicitur: Numquid non ipse est pater tuus qui creavit te. Item Exodi 4º: Dimitte filium meum, si sed filium, ergo est pater. Item psalmus: Ipse invocavit me, pater meus es tu etc. Item: Ante luciferum genui te etc. Item Ysaie 63º: Tu pater noster es et Abraham. Item Malachie 1º: Si ego sum pater, ubi est honor meus. Ad idem Mathei 16º capitulo: Caro et sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in celis. Item Johannis 3º: Sic deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret etc.

80 ¶ Quod deus est filius
¶ Item quod est deus filius probatur Danielis 3º: Species quarti similis est filio dei. Ysaie 9º: Parvulus natus est nobis et filius datus est nobis. Item: Ero illi in patrem et ipse mihi in filium.

81 ¶ Quod deus est spiritus
¶ Quod autem est deus spiritus sanctus probatur Genesis 1º: Spiritus domini ferebatur super aquas. Ad idem 6º: Non permanebit spiritus meus in homine. Item psalmus: Quo ibo a spiritu tuo etc. Item: Emitte spiritum tuum. Item Sapientie 1º: Spiritus domini replevit orbem terrarum etc. Item Ysaie 44º: Effundam spiritum meum super semen meum. Item Johel 2º: Effundam de spiritu meo et prophetabunt etc. Item Job 33º: Spiritus domini fecit me.

82 ¶ Quid persona
Persone ¶ Persona est rationalis nature individua substantia, ut dicit Boecius, sed descriptio non est data de rebus personis. Item 2º Richardum: Persona est intellectualis nature incommunicabilis existentia. Unde persona ex istis preterea solum, sed quedam rationalis existencie modum. Item magister: Persona est ypostasis distincta proprietate ad dignitatem pertinente. ¶ Et nota quod hoc nomen persona quandoque ponitur ut cum dicitur pater est persona, filius est persona. Aliquando personaliter ut cum dicitur alia est persona patris, alia filii, aliquando notat
*alia spiritus sancti.

proprietate dicere vel cum dicitur pater in persona
differt a persona filii et eius quod divinitas
non facit diversitatem significacionis
sed pocius diversum modum predicandi
Unde talia sunt predicabilia qualia
permittunt subiecta et ita alio modo sunt
83 Quid persona — patri cum hoc verbo est et aliter cum hoc verbo
dicitur ¶ Dicitur autem persona ab eo quod est per se
una sub nomine persone sub intelligitur
quedam proprietas singularis et individualis
et incommunicabilis sicut sub nomine animal
intelligitur quedam proprietas generalis que
convenit omni animali et sub nomine
hominis sub intelligitur quedam proprietas
specialis que convenit omni homini ¶
Item persona divina est incommunica
bilis eterna existens vel ex nocte
origine eternaliter datam vel accep
tam vel propria auctoritate vel pr
82 Generibus cen... — existens ex se filius ex patre spiritus
sanctus ex patre et filio ¶ Et non quia
ponitur nomen essencia subsistencia substancia
persona equivalet ista grecis usia
usiosis ypostasis prosopon ¶
84 Quid essencia sive usia — Essencia sive usia est forma qua
quod facit simpliciter esse ut homo solum
nam significat personas in quo ¶ Subsistencia
85 Quid substancia sive subsistencia — et usiosis est forma in qua facit esse
quid non in dignens accidentibus
Unde personalis translata sunt ad divina
personas et sic pater et filius et spiritus sanctus
dicuntur tres subsistencie tres quia vere subsistunt
non indigentes aliter vel sunt ¶ Substancia
89 Quid substancia sive ypostasis — sive ypostasis est individuum per
predicamentum et substat accidentibus
ipsum individuantibus et ideo ista nomina
translata sunt ad personas sive proprietates
distinctas et iuxta hanc significacionem conceditur
patrem et filium et spiritum sanctum tres substancias
esse Sed secundum significacionem non est usitatum
88 Quid persona sive prosopon — ¶ Persona vero sive prosopon proprie
dictus est histrio larvatus qui repre
sentat certos homines et dicitur persona a
personando in concavitate larve an
ficie ponte ¶ Prosopon vero eo quod
ponebat ante faciem et dicitur a prosopos
quod est in et prosopon quod est facies quod
in facie larvam habebat per quam

repre¦sentabat certam personam ex hoc
inolevit usus certos homines vocari
personas ¶ Et ex hac significacione nota trans — 89 ¶ Quare hoc nomen persona
lata sunt ad patrem et filium et — assignatur patri et filio et
spiritum sanctum qui certi et distincti sunt suis — spiritui sancto
proprietatibus quia per nomen persone
intelligimus intelligere non unius aut plures
ab omnibus aliis singulari proprietate
distinctum ¶ Persona in divinis est divine — 90 Quid persona divina
nature incommunicabilis existencia ¶ In
communicabilis existencia est quod habet
super substanciale esse ex persona proprietate
¶ Divina vero persona est quod habet divinum esse
ex proprietate personali et incommunicabili ¶ Personalis — 91 ¶ Quid incommunicabilis existencia
autem proprietas est incommunicabilis
proprietas quia unus quisque habet esse id
quod ipse est per quam quisque est unus — 92 ¶ Quid personalis proprietas
ab aliis omnibus distinctus et eadem
est divina proprietas et existencia Oportet
autem ut sit incommunicabilis existen
ciam est incommunicabilis divina ¶ Et
non quod sive dicat tres persone
sive substancie sive subsistencie nichil
aliud oportet intelligi quod tres substanciales
esse sub discreta et divina proprietate
¶ Item non quod illi qui hoc nomen — 93 ¶ Quare hoc nomen persona
persona ad divina transtulerunt — sit translatum ad divina
hoc ipsum ex necessitate fecerunt ut ha
berent quid responderent querentibus quid
essent isti tres in trinitate cum tres
deos esse dicere non possent Unde
dicuntur tres persone ut dicit Augustinus
non ut plene diceretur sed ne taceretur
non ut rei ineffabilis eminencia
posset hiis vocabulis explicari quia
super eminencia deitatis usitati
eloquii facultatem excedit ¶ Ad — 94 ¶ Quare hoc credendum est
interrogacionem que est ista persona — in trinitate et aliter tacendum
Unde nomen proprium patris vel filii
vel spiritus sancti vel aliquid quod equipollet
Ad interrogacionem quid Unde nomen
generale deus essencia vel aliquid
tale Boecius vero in diffinicione persone
accipit substanciam pro ypostasi Unde
concedendum est quod sint tres substancie
sint tres ypostases nisi quia
ista significacione modo non est in usu sed

acci[dentalis] substantia perpetua. Similiter
non sequitur sunt tres res per se entes
ergo tres substantie, nisi eo modo quo
substantia accipitur a Boetio, quod substantia sicut
communiter sumitur est natura accidentibus
subsistens quod non convenit divinis
personis, ut autem eius summatim
patiatur concedimus quod sunt tres entia
per se existentia, id est tres qui sunt, quia quod per se existentes
est, sed si sumatur substantiive substantia
est. ¶ Repone: nota quod nominum personalium

94 ¶ De dicto nominum personalium

quedam sunt absoluta ut persona
ypostasis, quedam respectiva ut
pater filius, quedam distinctiva ut unus
aliquis, quedam collectiva ut trinitas
et trinus. Et nota quod hoc nomen persona

96 ¶ Quod supponit secundum originem persona

secundum quosdam origine supponit apud
grammaticos, que substantia digna est loqui
id est substantia nobilis, id est tanquam rationem
in ypostasis est substantia sigillata proprietate
nominum ... ut est distinguibilis
quod ypostasis, unde persona per se in grammatica
dicitur loquens de se, persona quod ad quam loquitur
persona, et tria de qua fit sermo
in tertia persona. Unde persona per se a nata
(id est) apud nobilibus, id est ab utraque
notionum trahitur. Rubrica quibus
modis ostenditur trinitas personarum

9a

Tres persone trinitatis pro-
bandi possunt rationibus exemplis
et auctoritatibus. Rationibus sic: quia
si sola una persona in divinitate esset
non haberet cum magnitudinis sue divi-
tias communicare, nichil autem glo-
riosius, vel magnificentius quam omne
bonum deducere in commune, quod omne
bonum deductum in commune clarius
elucescit. Sed hoc non posset summa
sapientiam latere, nec summe benigno-
lentie non complacere. Sicut igitur in-
potest summe felicitatis potestas carere
suo beneplacito, sic non potest in divi-
nitate tres personas non esse. Com-
tractio enim amoris non potest esse solo
minus quam in tribus personis, scilicet
quod sit diligens et non accipiens ut de
patre, quod sit accipiens et diligens
ut filius, quod ab utroque procedat et accipiens

ut se. Nec querendum est quantum
infinitum, et ideo nec plus in divinitate personarum.
¶ Item in ratione intelligentie invenitur
esse intelligere diligere, quia deus est
intelligit se et diligit se, est ut
unitas, diligit se ut bonitatem,
intelligit se ut veritatem. ¶ Illud
autem notandum quod ex consideratione omni-
potentie communiter non posset esse
deus nisi unus. ¶ Ex plenitudine boni- 98 ¶ Ex quibus colligitur unitas et pluralitas ... persona
tatis quod sit personalis trinitas, ex plenitudine sa-
pientie colligitur quod conveniat uni-
tas sive cum personarum pluralitate.
¶ Item in summo bono ab eterno
fuit summa beatitudo, ergo ibi fuit
summa iocunditas, sed nichil iocun-
dius iocunditate quam mutua caritas,
ergo mutua caritas ab eterno fuit
in summo bono, ubi enim erat summa
beatitudo, et summa iocunditas, nullo
potuit deesse id quo nichil est gratius
nichil iocundius, scilicet mutua caritas,
sed mutua caritas non potest esse nisi
in eius pluribus personis, ergo ab eterno
fuit plures persone in summo bono 99 ¶ Qualiter coequalitas personarum
sive in divinitate. Oportebat etiam
quod ibi esset mutua caritas et summa
per summa beatitudo, sed ut summa et
summe perfecta caritas sit, oportet ut sit
tanta quanta melior vel maior
esse non possit. Summa autem dilecto-
rum una persona exhibere non posset
nisi quando careret aliqua perfectione, adhuc
ergo quod sit summa dilectio oportet ut sit
in singulis summa perfectio, communis
quod perfectis plenitudo, erit itaque ibi
plenitudo potentie sapientie bonitatis
et divinitatis. Item si unus omnipotens
talis, et unus immensus talis
et unus deus talis, plenitudo
ergo summe felicitatis requirit plenitudinem
summe iocunditatis, plenitudo sum-
me karitatis exigit plenitudinem
summe perfectionis, ubi tamen oportet omnes eque
perfectos esse, necesse est omnes in summa
equalitate convenire, et ita erit omnibus
equalis sapientia, equalis potentia

una divinitas equalis gloria coeterna
maiestas. Summa igitur et mutua
caritas probat pluralitatem et equalitatem
personarum in divinitate. Quia summa persona summe
diligit aliam, igitur erit summe dili-
genda, aliter enim non esset districtus
summa dilectio. Et si aliqua persona est
summe diligenda constat quod ipsa est
deus sive summum bonum, et ita
sequitur quod utraque est equalis alteri.
¶ Item summa et mutua caritas
probat trinitatem personarum quia caritas
ut esse vera possit pluraliter personas
exigit, ut autem consummata sit
personarum trinitatem requirit. Si enim
erit summa caritas mutua inter
duas personas, necesse erit quod utraque
tertiam requireret cui communicaret
delicias sue dilectionis quam eam di-
ligerent, et pari concordia possideret.
Condilectio autem nomen dicitur ubi
a duobus tertius concorditer diligitur,
socialiter amatur et duorum affectus
tertii amoris incentio in unum conflatur.
100 Una mutua et summa condilectio | Ex^o de mutua et summa dilectione
est in summe benivolentie et summe
concordie consensio. Aliter enim esset
illiberalis dilectio, si alter illarum personarum
ab ea, a qua diligitur summe, nollet
aliam equaliter diligi. Sicut ergo
summa bonitas et summa beatitudo
dei patris exigebat ut aliam
personam haberet quam summe diligeret,
Ita liberalitas summe et mutue
dilectionis exigebat ut alia persona
haberet quam summe diligeret. Ita libera-
litas summe et mutue dilectionis
exigebat ut ibi esset tertia persona
cui communicarent hec due delici-
as sue dilectionis, in tribus enim personis
potuit esse dilectio omnimoda con-
numerata et non in paucioribus. Et ita
patet quod in dilectio sunt tres persone
in deitate. Rubrica. Qualiter tri-
nitas personarum ostenditur per exempla.
101 Tres quidem persone licet omnis creatura

per terminos umbra et figura sit et similitudo
et vestigium imperfectum multum de-
ficiens a veritate creatoris, quia multum
distat una a summis, mutabilia
ab immutabilibus, eterna a temporalibus.
Contingit tamen unum magis et minus
in diversis rebus trinitatem et unitatem
invenire. Verbi gratia, in composito ex forma | 102 Ex^o de composito ex materia et forma
materia, unitate sunt essencie
sed tamen quondam trinitate, materia
enim est, quasi pater de cuius potentia
quasi de utero producitur forma, quasi proles.
Ipsa non inherentia qua se tenet
ad invicem est quasi amor spiritus sanctus.
¶ Similiter in artificiatis statua enim uni- | 103 Ex^o statue
tate lapis aes non est pater et figura in
potentia quasi in utero figura quasi proles
in essentia vero ipsius statue adsentiens
est quasi amor. ¶ Item ex eodem | 104 Ex^o arboris
ligno arboris est radix quasi pater
stipes quasi filius, ramus quasi spiritus sanctus.
¶ Item una aqua fons rivus et | 105 Ex^o aque
lacus. A fonte rivus sicut a patre
filius et non econverso. Ab utroque lacus
sicut spiritus sanctus est a patre et filio
et non econverso. Et tamen fons rivus et lacus
sunt una res, una aqua, sicut pater
et filius et spiritus sanctus una essentia una natura.
¶ Item in tribus ordinibus electorum | 106 Ex^o trium ordinum electorum
apparet similitudo ymago trinitatis
Sicut enim pater a nullo est, ipse quidem in-
genitus, filius a patre solo ideoque
genitus, et spiritus sanctus ab utroque
procedens. Sic ordo coniugalis
a nullo est idem ingenitus. Ordo autem
clericalis ab ordine coniugali solo
ideoque genitus. Ordo vero religio-
sorum procedens pariter ab utroque. ¶ Item
sicut pater et filius et spiritus sanctus sunt tres persone
distincte suis proprietatibus et tamen propter hoc
non sunt tres dii sed unus deus,
sic predicti tres ordines distincti
sunt suis proprietatibus et tamen propter hoc
non sunt tria corpora mystica sed unum
solum corpus mysticum domini nostri
Ihesu Christi. ¶ Ista similitudo trinitatis ap- | 109 Ex^o suorum operum simile
paret in suis operibus ut dicit
Augustinus xi^o libro de civitate dei. Illa sunt

queritur unde sit cuiuis quod simplex
est deus eam condidit. Si queritur
unde sit sapiens, adeo illuminatur.
Si unde sit felix deo fruitur sub-
sistens modificatur contemplans
illustratur inherens iocundatur. Est
videlicet amatrix trinitatis dei viget in
virtute lucet in bonitate dei gau-
det. et cum venitur ad illum a quo
recesseramus ibi esse nostrum non habebit
mortem, nosse nostrum non habebit er-
rorem, ibi amare nostrum non ha-
bebit offensionem. Iste similitudo
108 ¶ Qualiter in mente humana
eterne [struck] trinitatis patris unitatis
essentialis et trinitatis personalis. Item
similitudo eterne trinitatis in unitate et
unitatis in trinitate apparet in mente
humana que est simpliciter essentia unde se
ipsa potest quod quidem naturaliter potest et ipsa ergo
est potentia sua. Item ipsa naturaliter scit
se et amat se. et tamen scientia ista quod
amor iste est ab ipsa potentia. et scientia
sui quod non amatur quod penitus nescitur
amor non nec habet potentiam consistit
nec habet scientiam, nec est aliqua illarum
cum sit ab utraque, nec ex scientia et ipsa
potentia cum sit ab ipsa. Dicuntur ergo hec non
accidentalia cum sint de intima mentis
natura, nec substantie cum sint una substantia
sed quasi personarum. et ideo dicuntur tres persone
et ita patet in mente humana unitas
essentialis et trinitas personalis.
Unde quod patri attribuitur potentia, filio sa-
pientia, spiritui sancto amor. Et bene
in uno quomodo simplicitatem invenitur ve-
loquitur essentiam sancti, verbum ubi eius
specialiter quod coinvestitum est, et velud
donum amoris in ipsa inherentia
que se complectitur. Et nota quod
109 ¶ In quibus apparet similitudo trinitatis
quanto aliqua ex rebus elongatiores
sunt a primo principio tanto minus [illegible] unitatis
et trinitatis similitudinem [illegible] umbra, ut
vel fuat
non nisi [illegible] servat sed corpus
a quo iacitur neque vestigium formam
pedis a quo imprimitur, neque ymago
vel similitudo resultans in speculo
propria similitudo potest esse faciei inspec-
toris et breviter nulla ex rebus

creatis potest esse in qua similitudo
creatoris nisi dicitur [in creato nisi] eodem
id est disparatus in fine. quia non
est possibile ut conveniet cum eo in
genere vel specie vel non vel actus quod
solam similitudinem efficiant. Creatura 110
Qualiter creatura assimilatur creatori
vero assimilatur creatori, neque est ex[illegible] eius
nisi quantum id quod ab ipso recipit non
enim habet quod reluceat similitudinem
nisi ex parte lucis et aliunde. ergo vero
relucentia eius ad illam lucem atte-
nuat, hoc est ei ex parte tenebrarum
suarum. Inferior autem quod materia velud
in occulto sue possibilitatis potentia
sed formam, et [velut] concepta semper
gestat eam, velut in utero quidam
potentie sue umbram, quedam et
vestigium esse summi patris. Inferior filio
vero eius imminet vestigium, et desuper
umbram, et inclinat eam in partem
suam que est ei propter tenebrarum.
Et nota quod est in visibilibus trinitas
sit causa et principium omnium visibilium
et ab ipso visibilia processerunt uni-
versa; unde est ut quecumque dispersa
in creaturis singulis similitudo
fulgent deifice trinitatis. Ita sicut
dicit [apostolus hebr. xi] fide intel-
ligimus apta et secunda verbo dei
ut ex invisibilibus visibilia fierent ·111·
Exemplum humanum ... quod non miranda ... tres in una
Cum miratur quo possunt esse
tres persone, ubi non est nisi una substantia
sola, legat et discat in se ipso, quia
est una tamen persona licet constet ex dua-
bus substantiis corpore et anima et
ad cumulata admirationis in pluralitate
persona que in una, in deo est plena
similitudo et summa equalitas In
pluralitate substantiarum que est in homine
est multa dissimilitudo et magna inequa-
litas, nam est pro pluralitate incor-
ruptibilis una, et incommutabilis alia
in corruptibilis una, in corruptibilis
et alia, quod trinitas eque potens, eque sapiens
eque bona, eque beata. In pluralitate
vero substantiarum que est in homine alia
corporea, alia incorporea, alia mortalis.

alia immortalis, alia dissolubilis
alia indissolubilis. ¶ Ad idem non
creaturarum dispar, quamvis sint
in una persona Christi. Explicet ergo quo
personalis unitas sit in trinitate
substantiarum simplicitate adiunctam et post
dices ei quod substancialis uni
tas sit in trinitate propter similitudinem
et equalitatem, individuitatem cum
pluralitatis propter non dissolvit
unitatem essencie, nec in homine
pluralitas substantiarum dividit unitatem
persone, immo compositum est divine non
pluralitatis propter hoc in unitate substantie.
¶ Item non mirum in angelo et
anima relucet similitudo trinitatis
quia tamen angelus, quam anima
habet posse scire et velle que se
se in vicem complectuntur ut uni
tatem comprehendat, quia potest
se scire ac nolle, et scit se posse
ac nolle, et volt se posse ac scire
nec horum varietas unitatem essencie
unitatem. Iste non quod divinas personas
distinguunt sola origo angelicas
sola qualitas humanas origo et
qualitas. Rubrica. que hereses
et qualiter in fide trinitatis sibi
in vicem contradicunt. Et primo
112 Error Sabellii de fide trinitatis
Tres quidem persone, non quod
sunt quedam hereses que cri
minale de deo senciunt sibi
tamen omnino contrarie sunt. Nam
Error Sabellii de fide trinitatis: Sabellius negat tres in natura divina
personas et in tantum adheret essencie unitati ut di
cat unam et eandem personam
modo patrem, modo filium, modo spiritum
sanctum appellari. Et ita confundit
personas quia de tribus faciens unam
ipse dixit deceptus, quia in rebus
naturalibus una natura unius solius est
sed deitas est unius nature, ergo unius
solius, sed ipsa est pater et filius et spiritus sanctus
ergo sicut sunt una natura, sic sunt

et una persona, et ideo dixit Sabellius
quod pater qui vult est pater, qui vult est filius
qui vult est spiritus sanctus. ¶ Alia ut
113 Arrius huic contraria, usque tres
personas asserit ut tres dicat essen
cias et sic dogma personarum. Aliud
esse patrem, aliud esse filium, aliud esse Error Arrii
spiritum sanctum et sic separat naturam sine
propter substantiam deceptus, quia in naturalibus
rebus plurium plures sunt nature
ut plurium hominum plures humanitates
unde arguit sic: Deus pater et filius
et spiritus sanctus sunt plures, ergo
ergo eorum plures sunt nature, sed pater
habet deitatem, et una est sola deitas
ergo filius non habet deitatem sed aliam
naturam quam sit deitas, et ita sequitur
quod filius dei non sit deus sed pura
creatura quod ipse concessit deceptus
fantastica similitudine rerum naturalium.
¶ Sed fides katholicorum medio tutissima
vadit, quia nec confundit personas
nec substantiam separat, sed unum deum in
trinitate et trinitatem in unitate vene
ratur. Confitetur enim quod alia est persona
patris, alia filii, alia spiritus sancti
sed patris et filii et spiritus sancti una est di
vinitas equalis, ut habetur in symbolo Gloria coeterna magestas
quicumque vult et in confessione
vere divinitatis in personis proprietas, et in essencia
unitas, et in maiestate adoretur
equalitas, ut dicitur in prefatione. Vide
ergo quam ad mirandam modum sit substantialis
unitas in illa personarum pluralitate
et personalis pluralitas in vera uni
tate substantie. ¶ Ex Sabellii et Arrii he
reses sunt dampnate, patet xxiiii. q.
i. capitulo 2o. Et quod alia sit persona patris
alia filii, alia spiritus sancti innuit veritas
aperte Joh. 14. Pater maior me est.
Ibidem Ego rogabo patrem et
alium paraclitum dabit vobis. Item
Joh. 8. Alius est qui testimonium perhibet de me
et ego testimonium perhibeo de me qui
misit me pater, et in eodem judicium
meum verum est, quia solus non sum

sed eius qui misit me patris. ¶ Et
est contra noecianos qui dicebant
eundem esse patrem et filium et spiritum sanctum
ipsam quoque trinitatem in officiorum
nominibus ipsi personas accipientes
unde patripassiani dicti sunt quia
patrem passum dicunt / xxiiij. q.
3. quidam. Rubrica. Quibus
rationibus vel auctoritatibus probatur in deo
unitas et trinitas personarum

112 Tres quidem persone personarum
pluralitas et nec unitas
simul probatur ~~[illegible]~~ faciamus
hominem ad ymaginem et similitudinem
nostram ~~hylarius~~ faciamus / et nostram /
ostendit pluralitatem personarum ymaginem
et similitudinem unitatem nec solido
non recipit faciamus / nec quis
de alieno ... dicit nostram. Item
~~augustinus libro de fide ad petrum~~. Si nulla
ita pater et filius et spiritus sanctus una esset
tamen persona non diceret faciamus / Cum
autem dicit ymaginem ... una
nostram esse / ad cuius ymaginem homo
fieret, tamen vero dicit nostram ostendit
eundem deum / non unam tamen
plures esse personas / Beda in eo
quod dicit faciamus / una operacio
trium personarum ostenditur / in hoc quod dicit ad
ymaginem et similitudinem nostram / una
equalis substancia trium personarum insinuatur
/ ex persona enim patris hoc dicitur ad
filium et spiritum sanctum non ut quidam
putant ad angelos, deum cum angeli
sunt creature non creatores, et quia
dei et angelorum non est una et
eadem ymago vel similitudo

114 ¶ Ymago dicitur de filio et de homine

¶ Et nota quod ymago prout dicitur de
filio dei respectum dicit ad patrem tantum
sed prout dicitur de homine ad totam trini-
tatem. secundum n / memoriam intelligenciam
et voluntatem que sunt in mente dicitur
esse homo ad ymaginem dei / Ibi est
ymago trinitatis et unitatis quod
significatur / per hoc quod dicit faciamus / filius

vero non est ymago trinitatis et unitatis
sed solum patris / et quia non est ibi
distinctio essencialis sed tamen personalis
/ ideo dicitur de filio quod est ymago patris
non ad ymaginem / de homine vero dicitur
quod est ymago et ad ymaginem
et per hanc prepositionem ad notatur distancia 116
ymaginis / et separatio a re cuius est
ymago / ymaginem summe trinitatis

¶ Quod in nobis cognoscitur ymago trinitatis

in nobis cognoscimus / cum deum recto
cognoscimus auctorem quo sumus
quo ad potentiam patris / et doctorem
quo ad sapientiam filii / et bonorum lar-
gitorem ac conservatorem quo ad boni-
tatem spiritus sancti. ¶ Item [deum] sicut [postremus] cog-
noscimus quod deus est et sapiens
est et bonus est. sic pro modulo nostro
nos sumus et nos esse scimus / et id esse
scire diligimus / et ideo nos debemus
tanta dei ymagine ... / yma-
go ab imitando nomen trahit et
ideo homo dicitur suum artificem imi-
tari. cuius opus est et ymaginem
gerit / Nota autem non dicit quod deus
fecit hominem ad ymaginem suam
in naturalibus que sunt sicut sculptura
et figuratio vel faciendo / ad similitudinem
vero in gratuitis que sunt sicut picture
et colores superpositi ymagini sicut
videmus fieri in mechanicis / Factus
est ergo homo ad ymaginem et similitudinem
dei non secundum se totum / sed secundum digniorem
priorem et superiorem partem sui
scilicet secundum voluntatem et rationem, in quibus
convenit a brutis animalibus / Sicut
autem videmus quod speculum non secundum
se totum reddit ymaginem inspec-
toris sed non secundum partem ferream vel
ligneam / sed secundum partem vitream cristal-
limpidam et politam / Sic et homo secundum
partem suam digniorem reddit yma-
ginem et similitudinem primi inspectoris
sui dei / ad cuius ymaginem et similitudinem
homo factus est a deo / ut deum
in se ipso legeret et agnosceret / et se ipsum
etiam per eius quante dignitatis esset

et ad cuius ymaginem factus esset
demonstret, ut carum et preciosum
se habeat, neque permittet ipse summi
regis ymaginem in luto peccati a
demonibus conculcari. ¶ Et ideo dicitur
homo speculum, hoc est speculum summe trini-
tatis, ergo sicut in speculo diligenter
tenere ne deorsum convertes tuum
in habeat per amorem, ergo ne in
animi cogitacionum pulvere sordes-
cat. Inspice ne ad terrena studia
in tenebris sue oculos reflec-
tat. Et

117 Quibus similis est homo ad ymaginem trinitatis

[Similis] factus est homo ad ymaginem
trinitatis in tribus. Primo in potencia
sive in virtute in qua dicitur esse similis
patri, qui est fortis et virtuosus, tamen
que sunt dei. 2° in sapiencia per quam
filio assimilatur, qui in hiis que di-
sunt (filius permanet est sapientia) et attribuuntur per modum est sapi-
ens et discretus. 3° in bonitate
per quam spiritui sancto est similis, cum omnibus
exhibet se benignum. Item propter
pluralitatem et unitatem verbi, Genesis
18. Ubi abraham tres vidit in
personis et unum adoravit in essencia.
Item Deutero. 6. Deus deus noster
deus unus est. Ad idem Isaie
6. Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus, per quod dici-
tur sanctus trinitatem significat personarum,
per hoc quod dicit dominus deus unitatem
essencie. Simile Apoc. 4. Item
ps. Verbo domini celi firmati sunt et
spiritu oris eius etc. Idem Benedicat
nos deus deus noster et cetera, nos deus et
ideo deus ter in significat trinitatem
dicendo metuant eum, notat unitatem
maiestatis. ¶ Item per pronomen tes-
tamentum, Matthei ultimo. Ite baptizate in
nomine patris et filii et spiritus sancti. In nomine dicit
non in nominibus, ut unitas essencie
ondatur per nomina tria que supponunt
tres personas declarant. Item Johannis
10. Ego et pater unum sumus, dicens
unum ne fiat distinccio nature, nec plura-
sumus ut patrem filium et eo distinctis.
2 P°. Johannis 5°. Tres sunt qui testimonium
perhibent in celo, pater, verbum et spiritus sanctus
et hii tres

unum et idem sunt etc. Item Romanos
xi. Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt
omnia. Ex ipso ut dicit Augustinus dicitur
propter patrem, et per ipsum propter filium, in ipso
propter spiritum sanctum. Per hoc non quod non aut
ex ipsis ... in ipsis, nec aut ipsis
... sed ipsi in simul ... trinitas
unum deum esse. Et nota quod hec prepositio
in ... ex notat auctorem et originem
... in ... patrem per notat
operacionem. Et ideo ... in ... filium
per quem pater operatur. In notat ...
et ideo ... in ... spiritum sanctum qui re-
quiescit super ... et ... Isaie vlo a. ¶ Item trinitatem aperte
distinguit apostolus Gal. 4. Misit
deus spiritum filii sui in corda nostra
clamantem abba pater. Si spiritus eius qui
suscitavit ihesum habitat in nobis.
¶ Tres quidem persone sed una es-
sencia ... potes ...
sine ... personas que ipsa sunt, ...
sine persone proprietates, que ipse sunt.
Nam si divides quis ... aut
... aut ... proprietates
errat. Est una essencia unum ut
dicit Aug. deus solus qui ...
dum non ... vere essencie nomen tenuit,
quia in eius comparatione que vere est, qui in-
commutabilis est, que non vere sunt que
mutabilia sunt. ¶ Et nota quod tres
personas dicat esse una essencia non
ex eadem essencia ne aliud ibi esse
persona, aliud essencia intelligatur. Tres 118
enim persone id est sibi una sunt essencia
et unius essencie, non autem sunt una per-
sona, unus pater, licet pater ... ; ...
qui dicit ne ... magis fieret
in personis nomen que de deo dicuntur 119
... sunt quasi ... que
ad ... notam ...
deitate que forma in ... ut deus
creator. ¶ Concedatur ab ... que
solam deitatem ... non ut in
... ut dicitur essencia ... me-
dia aut sunt que quasi ... accipi-
untur ut ... est ...

118 ¶ Quare dicit tres personas una esse essenciam

119 De nominibus essencialibus que de deo dicuntur que nomina sunt ... abstracta et que media

120 Que noīa pñt suppone p persona et que nō

vi*m* q*uod* nomen abstractum ullo*rum*
p*otes*t trahi ad supponendū p p*er*sona
vn*de* om*n*es tales sunt f*a*ls*e* deitas
genuit deitatē / nā genuit nā*turam*
essencia genuit esse*nciam* / S*ed* noīa
quasi concretiua licet sint esse*n*
tialia trahi tn̄ b*e*n*e* p*ossu*nt ad sup
ponendū p*er*sona / vn*de* tres sunt ve*re*
deus genuit deum / creator ge*nuit*
creatore*m* / quia talia noīa p*er* v*er*ba
notionalia vel p*ro*positiones notio*nales*
t*ra*hunt*ur* ad supponendū p*er*sonis
Sic*ut* est in nominib*us* q*ue* media
sunt quasi concretiua t*et* abstractiua
v*t* d*eu*s lumen de lume / sapia
de sapia / tn̄ hoc nom*en* sapia /
nā*tur*a est abstractum / sic co*n*su
sequit*ur* m*od*o co*n*cretiuo*rum* sumit*ur*
quia p*ro* p*er*sona res e*st* distincta
sua p*ro*prietate / n*on* t*ame*n suppo*nit* p*ro*
tium concretiua q*uia* abstractiua

121 Quomodo noīa essencialia ponūtur absolute et qualiter relative

S*ed* vna essencia / n*on* q*uod* essencia
quia significat absolute ut p*re*dic*ta*
nomina dictus essencia / q*ue* cu*m*
co*n*notacione ~~nois~~ ordinis nē q*ui* est
ordo originis / noīa significa*nt*
diuinam essencia*m* cū designacione
ordinis nē s*icut* nā v*erb*us sapia
lux siue lumen p*ro* bonitas
caritas / vn*de* p*ote*st dici nā de nā*tur*a
lume de lume / v*er*tus de v*er*tute
t h*uius*m*od*i et hoc est quia h*uius*m*od*i noīa
significat diuinam essencia cū co no
tacione ordinis nē / et ideo om*n*ibus
h*uius*m*od*i noīb*us* p*ossu*nt dici v*er*ba no
tionalia s*cilicet* generare spirare spirari
p*ro*cede*re* / quia sunt v*er*ba dicencia
h*abi*tudines illius ordinis / Co*n*sid
ant nomina p*re*dicta significet di
uinā essenciam / cū co*n*notacione
ordinis nē q*ui* est ordo princi
pij / ad illud q*uod* est de p*ri*n*cipi*o sicut

122 quomodo nā

p*atet* / nā eni*m* idem est q*uod* essencia
cū co*n*notat*ione* m*od*i dicendi h*abi*tudinem (roc)
p*ro*ductiuam simile exp*ress*e / q*uia* nā
est m*od*us in ip*s*a rebus / ex sicut*ibus*
simili*bus* p*ro*duces vel p*ro*creans / Sic*ut*
v*er*tus dicit essencia diuinam / sed
co*n*notando ordine siue respectu
ad aliq*ue*m actu cui*us* est p*ri*ncipium
ad id q*uod* ex ip*s*a p*ro*ducit*ur* / Sic*ut* lux
bonitas caritas significat diuinā esse*ncia*
ut in quadā diffusione in qua
ite*rum* h*abi*tudo p*ri*ncipij ad id cui*us* est
p*ri*ncipium / uel ad id q*uod* est de p*ri*n*cipi*o
vn*de* t*alis* diffusio in p*ri*n*cipio* ordinem

123 Regula

t idem in sicut*ibus* / Est g*ener*o regula
g*e*n*er*alis q*uod* de illis noīb*us* diuinis
que significant diuinam essencia absolute /
nō p*ossu*nt dici v*er*ba notionalia seu
p*er*sonalia / q*ue* dicu*n*t h*abi*tudines p*er*sonales
et ideo nō d*icitu*r essencia vel deitas ge
nerare vel generari / quia v*er*ba ista
d*icu*nt h*abi*tudines ordinis nē p*er*sonis
vn*de* si inueniat*ur* essencia de essencia
t ad vitandum errore / Cauendu*m*
est ab h*uius*m*od*i locucionib*us* q*ue* dicu*n*t q*uia*
p*er* abstractio*nem* et ubi inuenimus
aliquas caute sunt exponende et*cetera*

124 Qualiter tres p*er*sone dicu*n*t*ur* vna
essencia substancia siue natura

Sed vna essencia s*ubstanci*a siue
nā ut distinctiones sint i*n*
p*er*sonis / et vnitas i*n* essencia
s*ubstanci*a seu nā / Cont*ra* arrianos q*ui*
dicu*n*t dissimiles esse s*ubstanci*as i*n* t*ri*nitate
p*er*sonis q*ui* v*e*l*ut* quidam / que h*er*es
est (Sapia) xxxv di*stinctione* s*er*mones / contra
quam h*er*esim ait v*er*itas Joh. x
ego et p*ate*r vnu*m* sumus / Et nā q*uod*
tres p*er*sone nō d*icu*n*t*ur vna essencia
siue s*ubstanci*a seu nā / s*ecundu*m materialem
siue s*ubstanci*a vel vnum am*n*i
cinsium. ut tres s*ubstanci*e vnum cu*m*
/ nec 2*m* co*m*plexionis similitudine*m*
ut tres homines vnius nē / nec
ut gen*us* p*e*r*e* de speciebus / nec ut s*ecundu*m d*icitu*r
i*n* d*iu*idius / vel ut co*n*tinues de g*ra*d*ibus*
/ nec ut mag*is* d*e* e*m*oribus / Na*m*
in h*u*i*u*s rebus nō t*antu*m est p*e*r*sona*
p*er*se / quantu*m* in simul o*mn*es / I*n*
deo v*er*o nō a*l*i*us* e*st* esse*ncia* p*ate*r et fi*lius*
q*uam* solus p*ate*r vel solus filius sed

1 tres simul ille persone singulis sunt
equales. Una in natura. illa quoque deitas
est vera unitatis et summa simplicitatis
est et vere natura et summe simplex
ydemptitas et que est immutabilis
ibi est vera unitas cum plenitudine
vniuersitate, et summa simplicitas cum
perfectione immensitatis, et summa simplex
ydemptitas cum totius consummatione
et similitudine. Attende ergo quod sit incomprehensibilis
comprehensibilis et estimabilis et inestimabilis
simplicitatis huius summe unitatis
ubi pluralitas personarum non dissoluit
unitatem substantie, sicut in homine pluralitas
substantiarum non dividit unitatem

Rubrica unde dicitur essencia

Essencia dicitur ab eo quod est que de
deo solo dicitur proprie secundum illud
Exodi 3. Qui est misit
me ad vos, essencia simplex
esse rei significat, et dicitur essencia ab eo
quod est esse, sicut sciencia ab eo quod est
scire, vel sapiencia ab eo quod est sapere
deus autem proprie dicitur essencia, quia eius
esse non novit preteritum neque futurum
quia ut dicit Iero. de quo dicitur
fuit non est, et de quo dicitur erit non dum
est, deus autem totum est quia
non novit fuisse vel futurum esse
solus igitur deus verus est, cuius
essencie comparatum nostrum esse non est
quia dei esse nec cepit nec desinit
nec desinet esse. Unde hylarius
esse non est accidens deo sed sub
sistens veritas et manens causa et natura
generis proprietas. Item essencia hec
est summa essencia ex qua sunt omnia
sed omnis essencia, omnis potestas, omnis
sapiencia, omne bonum, hec sola est ab
eterno et a se ipsa, que quidem
hic a se habet, et hic ... possidet uni
versis, quod parem vel superiorem habere
non potest, hec non tamen substancia quasi super
substantialis dicitur essencia, quia contra
naturam substantiarum nichil ei inherere ve
in subiecto deprehenditur, hec ergo ubique est
ubi eciam est, localiter nusquam est quia

(m)

nullo loco concludi, a nullo loco
secludi potest, et sicut in omni loco
est presens, in nullo loco localiter
sic et omni tempore est eternaliter, in nullo
temporaliter, hec quanto a se semper est
uniformis, sed in aliis invenitur
multiformis. Hec essencia est
causa essendi, causa vivendi
causa intelligendi, cum constitutiue
vniuersitatis, lux percipiende veritatis
fons bibende felicitatis, hec igitur est
querenda in qua sunt omnia
querenda, et qua creata sunt omnia
hec diligenda in qua et ex qua bona
sunt omnia. Quid est substancia

Substancia, substancia omnis nomen x
est omnium que sunt, dicitur autem
substancia dupliciter, scilicet a substando et sub
stando forme vel accidenti et sic capitur
ab Arist. substancia est que proprie ubi dicitur
et principaliter et maxime substare dicitur
et non potest dici deus substancia, quia non
est in eo accidens, cui substitit
nec forma qua dicitur, vel dicitur a per se substancia
existendo, vel dicitur substancia est res
per se existens, non indigens alio
ut sit et dicitur de deo secundum quod hoc tenet
ponitur, dicitur enim substancia eo quod ex semet
ipsa subsistit, non ab eo quod stet
sub vel super. Dicit tamen Augustinus quod 4 Deus ipse dicitur substancia
manifestum est deum abusive vocari
substanciam, quia nullis accidentibus
substitit, sic enim greci dicunt tres
substancias una essencia, sicut nos
dicimus tres personas una essencia
vel substanciam, veteres non ante habentes
ista nomina, sed essenciam vel substanciam
philosophi dicebant naturam, ut dicit
Augustinus libro de trinitate. Idem libro de fide
ad Pe. Iudei substancia non est aliquid
quod non sit substancia, ita quod accidat. [illegible] aliud dicitur substancia
substancie, sed quidquid quod intelligi potest
substancia est unum hoc dici potest fraile ac
cidi, videri autem nisi puro corde
animo non possunt. Rubrica
Quid est natura.

6
Sequitur vna secundum Anselmum vna est
principium aliquorum, est enim monendi
et quiescendi ideo in quo est principium
ipse et non per accidens. Item secundum
ypocratem natura est principium motus
in tinis laboribus et operans nutri-
mentum et reliquarum operationes
ex pellens ab ipso non immeta-
phorice nutritive scilicet et passione. Item secundum
ysaac natura est vis potencie in remouendi.
Item secundum Boecium natura est po-
tencius in floribus in dictis existentibus
percipiens similitudinem. Item natura est ea-
rum quae enim sunt quo quo intellec-
tu capi possunt ideo dicitur quo quo qui
deus integro perfecto in intellec-
tu capi non potest. Item natura est principium
motus et quietis secundum se et non per ac-
cidens id est per forma quam qui ab ar-
tifice motus dicitur quia omne corpus
secundum motum proprium ut ignis sursum
terra deorsum et sic differt a cor-
poralibus dicitur. Item natura est cuiuslibet
rei specifica differentia. Item natura est
vnius cuiusque rem in formis specifi-
cans per quam dicimus differre naturam
auri et argenti in hoc differentie
rerum monstre contrarietes. Item natura est
vis quedam rebus in sita existenti-
bus similia percipiens. Item natura
est (?) rei et sic attribuunt.
Item deus est natura naturans
omnia que sunt naturaliter naturata.
Item natura est virtus insita rei
que est principium naturalium actuumque rei
sicut patet ex natura sua generat filium
patris scilicet producit, natura idem dicitur
quod essentia tamen connotat rationem
dicendi virtutem producentem siue
esse. Item natura est virtus sine
principium producens aliquid in ecclesia
indifferenter. Contra illos qui dicunt
deum habere membra humana

a
Simplex dicitur quod est contra
anthropomorphitas qui dicunt
deum humana membra habere
xxiiii q. vltima quidam anthropomor-
phite id est homoformes in deus est
anthropomorphitus qui forma hominis
attribuunt deo. Contra quos deus est
super ibi immensus. Item est contra
meliton et tertullianum qui dixerunt
deum esse corporeum. Contra quos Johannes
iiii d. Spiritus est deus, sed spiritus car-
nem et ossa non habet. Luce in fine. 8
Contra predictos errores notandum quod deus
est dictus simplex, et non ut dicit Damascenus
nullo signabile. Simplex id est et ex-
celsus, et non materiales deitatis
operationes intelligere et dicere impossibile
est nisi ymaginibus et formis et
vocis que sunt secundum nos, et ideo
quamquam dicitur corporalis in deo occulta
sunt quedam intelligentia, ex hiis que
sunt secundum nos, ea que sunt super nos
exercitem, nisi quod de corpore dei vi-
ad ventu dictum est, ipse enim vniuersa-
liorem pro nostra salute suscepit
animam intellectualem et corpus et humane
nature operationes et passiones. Item 9
simplex dicitur, simplex dicitur quod nullo modo
compositum, Omne enim compositum ut scilicet est
in digestit compositione ex hiis ex
quibus componitur et illis dicitur quod est quod
quidem est prius est, et ista que sunt prius
non sunt teste Johannes Damasceno propriam
seu sunt et quod ergo omni origine et
auctore caret summe simplex est
ergo. Item omne compositum dissolubile
est actu vel intellectu deus non est
dissolubilis actu vel intellectu quia sic posset
intelligi non esse, ergo deus non est
compositum. Item si esset compositum
esset dissolubile et commutabile et sic
per consequens nec eternum, sed probatum est supra
quod deus est incommutabilis et eternus.
Item si deus est compositum aliquid autem
aliquid esset naturaliter prius deo scilicet partes componentes
est igitur deus simplex. Ex quo patet
quod nichil est in deo quod non sit deus
et vnus solus deus est et immutabilis
variabilis et incorruptibilis. Item
simplex, ideo deus dicitur simplex quia
non amittit quod habet et quia non est
aliud ipse et quod in ipso est. Item
simplex dicitur deus quod non est compositum

racione partium ut corpus, nec racione
proprietatum ut spiritus nec aptitudine
componendi, ut quelibet proprietas. nec
aptitudine componi ut primordialis
materia, est ergo summe simplex, quia ibi
nulla composicio. nulla concrecio
ipsa nulla, nichil ipsi inest uel sunt
in subiecto, Si autem esset compositum posset
resolui in componencia, ex decem enim suffraga
tur quadam composicio n. partium et partis
partium distancie, distancia vero solu
cionis, solucio vero aliena est ideo
deo sicut dicit damascenus est ergo deus
simplex esse. sicut dicit hugo de
sancto victore Item simplex deo
deus est summe simplex ipse in
sine vero distribucionibus inestimabi
est multiplex cum omnibus creaturis
preteritis presentibus et futuris varie se
committit et singulis singulariter
10 tamen in omnibus sit et cognoscatur
aliquis propter hoc quod largitur singul
secundum ipse non capacitates in singul
tamen in comprehensibilitate latet totum
Et non quod licet sit simplex deo, tamen
secundum suam ineffabilem bonitatem
que causatiua est omnium deus largitur
modos sue bonitatis vniuersis et
singulis, secundum sue ipse non capacitates
In anima esse hoc uel illud, placet
est vnde esse glorie, sanctificari
sit uel sic, [illegible] est vnde sen
tire moueri appetere ac detestari
consilibus esse racionari intellige
discernere meorum uelle et nolle, sicut
intelligencia bonis uiuit in quibus here
licet autem iste largitus varie participa
pent tamen summe vna sicut in fonte
et summe idem sit in deo esse viuere
sentire intelligere et cetera tamen quedam
in ea participat esse que non participat
viuere et sic de aliis Rubrica quod pater
innascibilis et oriundus ante racione

11 Pater innascibilis, est enim a ceteris
et fons omnium, ut in verbis simbolo
nec factus nec creatus nec genitus
nota ut in symbolo athanasii quilibet uel et
et ita innascibilis, quia non quod aliqua persona

constat que sit a se ipsa et non
ab alia aliqua, alioquin in vna
deitate essent in finite persone
Pater innascibilis, non omne quod 12
est uel esse potest habet esse, aut ab ete
rno, aut a se ipso, ut deus pater
et eterno. nec ab eterno nec a se
ipso ut quelibet creatura, quia in ete
rnitate deo ab eterno quidem tamen
non a se ipso, quia filius et spiritus sanctus
sunt vnum quod habet deus pater non me
bent hinc appositum ipsa non
potest esse nichil enim potest esse a
se ipso quod non sit ab eterno, quia
quid enim extra cepit esse, sunt
tempus. quia nichil fuit preter quam
deum nichil fuit, deo nec fuit
et ideo nichil potuit, ergo nichil
sibi, nec alii dedit ut esset, uel
aliquid posset, alioquin dicetur quod non fuit
et fecit quod non potuit quod esse non
potest, secundum primo quia nullus
fecit quod facere non valet nullus
dat quod non habet Item nulla com
posicio sine componente, nulla
particio sine distribuente Item
cunctis patet quod sit aliquid. quo
nichil melius. nec maius nec prius
et ita non erit ab aliquo. Item
non quod ex illo esse non est ab eterno 13
nec a se ipso racionando colligi
tur esse quod est a se ipso et eo
ipso et ab eterno, nam si nichil
a se ipso fuisset, non esset deo
vnum ea ex iste potuisset, quia sunt
esse a se ipsis non fuit, nec fuisse
valent experiencia ergo rerum ex
istencium convincit aliquid esse
a se ipso, et eo ipso et ab eterno
alias enim nulla esset rerum origo
nulla rerum successio, quod non esset
quod sibi sunt uel alius existendi
a iam dari, uel dare potuisset
Contra illos qui nociones de

Filius autem sciunt personarum 14
a parte solo esse dicunt nociones
qui destruunt nociones

10 Quomodo diuina bonitas largitur singulis secundum capacitatem

Quot sunt modi essencie:

Qualiter experiencia convincit ab esse a se ipso et eo ipso ab eterno:

personarum dicentes eundem esse
patrem et filium et spiritum sanctum. Quod
autem filius sit a patre et non a se
Joh. 8. A meipso non veni, sed est
verus qui misit me pater quem
vos nescitis. ego scio eum quia
ab ipso veni et ipse me misit. Item
Joh. 16. Vado ad eum qui me
misit. Item Joh. 17. Cognoverunt
vere quia a te exivi et crediderunt
quia tu me misisti. Item 16.
Exivi a patre et veni in mundum
et in eodem. In hoc credimus quia
17 ¶ De convenientia [illegible] personarum — a deo existi. ¶ Item filius a patre
solo quia necesse est ut in tribus personis
divinis est plenitudo dare nec
accipere et etiam cuius est accipere, non
dare sed sola media, videlicet cuius sit
proprium tam dare quam accipere
ut constituta in medio uni coheat
ex uno et alteri connectatur ex altero
nec est ibi dicere quidquam ut dum
sitas dignitatis, quidem p. n. personis
quidam bonitatis, quidem beatitudinis
est cuius est solum dare et eam plenitudinem possidet, et ille cuius est
totum accepisse. Hugo autem e contra
quod quomodo maiestatis qua pater
communicat filio divinas maiestatis
sue. Est enim originalis filii et
communio amoris qua communicat
caritatis sue delicias. Spiritui sancto
est etiam originalis spiritus. et sunt
iste processiones a patre vel ex patre sine
filio notitie origine eterna data
vel accepta, ut quamvis ante [illegible]
[illegible], et tamen dicitur pater est a se
vel ex se, filius a patre vel de patre,
spiritus sanctus a patre et filio vel ab
utroque. **Qualiter spiritus sanctus dicitur
procedere a patre et filio**

16 Et spiritus sanctus procedit ab utroque.
Sicut enim pater de se solo et
per se solum [illegible] filium generando, sic etiam ipse cum filio de se spirat
spiritum sanctum, et ideo communicat
eandem essentiam. secus est in generatione
humana [illegible] deficit [illegible] generatio

quia pater de se solo non genuit
filium, immo nec de se sed de suo sed
et filio, et etiam non nisi corporis. Communicat
etiam communicat in generatione filii 1a
quoad corpus. ¶ Quare autem spiritus
sanctus non dicitur genitus ut filius, cum exist — Quare sps s. non dr genitus
de substantia patris, sed tantum procedere dicit
Augustinus in libro de Trin. Si spiritus
sanctus filius diceretur amborum utique
filius diceretur quod est absurdum
filius enim nullus est duorum nisi patris et
matris. Absit autem ut inter deum
patrem et deum filium tale quid suspicemur. Absurdissime enim filius diceretur
amborum patris et filii. Amborum enim
filius diceretur si eum ambo genuissent.
Et non quod spiritus sanctus non dicitur
genitus, ne quis filium non esse filium
esse putaret, non tamen ingenitus dicitur 18
ne eo ipso id quod a semetipso non
est aliunde originem habere negetur.
¶ Et nota quod non omnibus que gignunt
vel gignuntur divinitus generationis vocabula
attribuimus. Arbor ramum gignit
non tamen arbor pater, nec ramus
proles nominatur. Ramus flores gignit
non tamen [illegible] filius dicitur
fuerunt. Pediculus de homine nascitur
non tamen filius hominis dicitur. Animal
ex fructu gignitur non tamen ille
genitor, sic genitus nominatur. Et ita
communi una accepimus nomine genitum
divinum communi alium negamus.

Ex. non omnibus que gignunt vel gignuntur generationis vocabula tribuuntur. pex. 4

Rubrica. Quare dicitur pater
Paritur, quia sicut procedit vel 19
mittitur a patre sic a filio, quod
non dimissus missione vel processione, quia est una communis
paternitatis. Et ideo sicut non dicitur
filius unius vel alterius dicitur
filius. ¶ Paritur est enim spiritus sanctus vinculum 20
et nexus communionis sive unio patris
et filii et hoc non solum secundum effective quia
ei attribuitur effectus unionis sive
communionis dei ad nos. ¶ Item
relative, quia ipse refertur ad patrem
et filium sicut unius [illegible] relative
relatione que est communis spiratio.

Cur spiritus sanctus dicitur vinculum p[atris]

sedm qua estabbeis / Ite ostensine
quia ipe ondit vitam et eande
sbam ee pris et filij qr forte / qr
ipe est amor pris et filij / Item
ab utroqz / q spus scus pcedat ab
utroqz pz in symbolo / Credo i vnu
deum ibi qui ex pre filioqz pce
dit Et in symbolo Quicuqz vult
Spus scus a pre et filio no factus nc
creatus nc genitus s3 pcedens Ite Gal
Dauid po misit spm filij sui i corda nra
Ro 8 Qui aut spm xpi no hz
hic no est eius Act 16 Tepta
Jere bant ire bithinea s3 no pmisit
eos spus ihu Item 1e pe 1o pscru
tantes quale tps signcaret eis spus
ihu Ipe etia filius de spu sco dr
Joh 15o Que ego mitta vob
a pre & pris aut spus e deus
Ro 8 Spus eius qui suscitavit
ihm xpm a mortuis habitat i vob
Ite Mt 10 No em vos estis qui
Johis 20 loqmini s3 spus pris v / Ite 14 que
mittet pr i noie meo i nutu
te mea / et ita spus scus hz nutu
a filio Item Joh 14o Cu venit
spus veritatis que ap p h p o q
s a p cedit et q a filio In hoc q dr
spus veritatis dicit n filij Joh 14o
Ego sum via veritas et vita Ad
idem d 9e dis vlti de spu dicit
21 Hoc ondit pcessio s s a filio Ratone etia ondr q spus s pcedit
a filio / qr omis amor pcedit ab
amate Cum igr spus scus sit
amor filij quo filius amat patre
g spus scus pcedit a filio / Et
22 Jacobitas Quar errat greci et eis ca pcessio s s a filio ostendendu hoc cotr grecos talios et alios qui
dicunt spm s pcedere a pre tm
et no a filio q ideo dicit qr dr
Joh 15o Spus qui a pre pcedit
et no dr a filio / Sz vnde q no
dr ibi a pre solo et ita a fe pcede
no negat / s3 io prem tm noiat
quia ad ipm etia solet referre q
ipe e Joh 8 Quia ab ipo sum
et ipse me misit / Et no q dici
to sueunt quia gti cofitet spm s

e e filij sicut pris quia et aplus
dicit spm filij / et veritas dicit spm
veritatis / s3 cu no sit ad spm sciij
ee pris et filij / quia ee a patre
et filio i eadem sua fidei nobcu
ee videt licet i vbis discedant

Rubrica Qualiter doctores grecoru convenint nobiscu contra hunc errorem

Doctores etiam
grecorz i telligentes vna co
dem secum fore p dictorm 23
quibz dr spus s pcede a patre
et filio et ee filij pfessi st spm s
etiam a filio pcede Vn athana
sius i symbolo et in epla ad thimoth
Credo in spm scm deu vnusicu
ex pre p filium pcedentem didimus
et eos maximus doctor i lib de spu
sco de spet dis vlti spus s a fo
pcedere dt sup id no em loqt
a semetipso / hc e no sine me et sine
meo et pris arbitrio / qr i sepa
bilis a me et pris voluntate hc
em ipm q subsistit et loqtur
a pre et a me illi e / Ite Basilius qui
e spus veritatis spus et sapie n
pt audire a fo loquente q no sit
tum hoc ipm sit q pfert a filio
i pcedens deus de deo / Item
Cirillus i epla Nestorio directa
ait Spus in telligit p se 2m q
est spus et no filij s3 tn no alie
nus ab eo spus n veritatis noiat
et pfluit ab eo sic ex deo pre
Ite Joh Criso i omel simboli
Spm s divinum pri et filio coeq
lem et pcedentem de pre et filio
Ex pdicta doctores mi qsuenit
dicti q cotradicto int nos et grecos
potius vocalis est qz realis / nos
aut iam experientia didicimus
q realiter qdicunt / Vn nondu
q eu pcedere i lingwa nra sit
cognoscit vt sponsus pcedit de
thalamo / filius pcedit de matre
miles pcedit ad bellum / i lingwa

24 ¶ Quae graeci opponunt contra latinos

graeca quae plenior est in ea scilicet verba
apparatu sed depressione qua spiritus
sanctus procedit a patre proponit ibi
dicens: hoc verbum de filio tacuit et
maxime esse contra graecos et priores
¶ Sed nos quae graeci opponunt contra
latinos dicunt quod veritas [struck] de
processione spiritus sancti loquens solum patrem
nominat ~~Joh. xv.~~ Spiritus qui a patre
procedit. Et videtur quod non dicit solum
filio a se procedere non negat, sed
ideo patrem nominat, quia ad eum
sic refert et quod ipsius est, quia ab ipso est
sed ergo non dicit procedere a patre eo quod spiritus
ut magis procedat a patre quam a filio
sed quia ~~est non modo~~ procedat a filio
hoc ipsum sed filius a patre et ob hoc
dicitur patri et ipse procedere. Et apparet
quia hoc habet pater a se non ab alio
ut de ipso sit et procedat spiritus sanctus, filius
autem non a se sed a patre hoc habet, ut
de ipso sit et procedat spiritus sanctus
¶ Inducunt etiam auctoritatem cuiusdam
haeretici eo deponentes theodoretum
et fatemur dictum eius blasphemum
est a filio procedere spiritum sanctum quia
a patre procedit. Respondetur pater hoc
blasphemum est mitti a filio qui
mittitur a patre. Item quia hoc dixit
eo depositus fuit in synodo
Item theodoretus xvi. dist. sancta
¶ Item dicunt quod in principibus conciliis
quae apud illos celebrata sunt
sub anathemate prohibetur ut nullus
debeat fidem aliud docere
ut praedictum est, quod ibi continetur
expone ad i. Et c. ut hic in i. modo
xi. q. 3. Si is qui. xxiii. q. 3.
c. Si quis. Si angelus de caelo ad
i. errorem nobis evangelizet anathema
sit ~~Item ad Gal. i.~~ Vide xxiii.
q. 2. transferunt ¶ Haec est responsio
quod expressionis graeci positum est a
patribus contra haereticos quod meliora
additio pietatem exprimens quam
sine additione primus in textus
ipse vi. apostolus supplet et addit

i. ~~Thessal.~~ 2. ~~pro et is~~ quae illorum fidei
deerant, qui autem pervertit fidei
regulam non accedit sed recedit
a via. ¶ Pone etiam nicena ad quam
nicenam synodum sex sequentes ad
diderunt contra exortas haereses
macedonii, nestorii, eutici et
dyoscori, theodoreti et illorum qui
sanctas ymagines eo deponebant
quasi simulacra de quibus prima
synodus non fecerat mentionem, quia
nihil de huiusmodi motum fuit de istis
erroribus et similibus haereses xvi. di. ¶ 26
Licet igitur illa sancta synodus plena
fuit quantum ad ea de quibus actum
fuit in dignitate tamen explanatione
expone expressione et additione
propter diversas haereses pullulantes. Si
quaerat graeci, agno etiam quo concilio
et contra quibus patribus et quando et ubi
declarata fuit institutum sic credere
de spiritu sancto respondetur quod a summo illo
pontifice domino ihesu christo et consilio
discipulorum et contra eius tibi et quando dixit
illis ideo quod testatur ~~Joh. xv.~~ Et ipse
ipsos graecos talios haereticos qui cum
tum erant in hoc articulo et ea causa
ut haberent unam sanam corrigentes er
rorem et ut katholici firmarent
in fide. ¶ Si quis ab huiusmodi ad ipsa
rius ~~vero~~ utrum spiritus sanctus procedat
a filio. Si dicunt quod sic habemus propositum
si non tunc ipsi addunt quod nec sym
bolum nec aliqua scriptura auctentica
asserit. Si vero dubitet dubius in
fide infidelis est. ~~extra de haereticis~~ io.
Item si dubitet quia ergo deine
eis eo deponunt pictores isti ut
certi indicant de coloribus et arguunt
Si autem dicunt quod spiritus sanctus est a filio
licet neget quod procedat ab ipso, oppone
illis quia si est a filio ab eterno
ergo aut genitus aut procedens tamen non
sit alius modus in trinitate, sed non est
genitus hoc constat ut dictum est supra
ergo procedens. Ponunt probationes quod spiritus
sanctus non procedit a solo patre nec a
solo filio sed ab utroque.

¶ Alia oppositio

¶ Alia oppositio

Responsio

24 ¶ Quae fecit scilicet addicionem post nicenam synodum

Quae ad decimo et dignae illa synodus

Qualiter opponunt graeci

Responsio

28

24 Pater a nullo, filius a te
patre solo, ac spiritus sanctus pro
ab utroque, sic probatur quia cum aliqua persona
patris quia non est ab alia proce
dat alie. oportet quod aliqua immediate
procedat ab illa. Bi. n. non. ergo aliqua
mente, et ita nulla procedet, sed nec
plures immediate oportet procedere. quia si non
essent connecte generalitate summa
et ita nec se summe diligerent, quare
nec summus amor nec beatitudo vel
esset summa. Item nulla persona
potest esse a patre mediate tantum, quia
si sic generaret filium qui esset ne
pos patris, in tali et patrem non
fuisset summa generalitas. Preterea si
filius esset nepos patris sui, et ita
trinitas duplex esset nepos, ex quibus
patet quod spiritus sanctus non procedit a solo patre
nec a solo filio, sed ab utroque per libera
litatem. que est eadem patris et
filii. Ad idem per exemplum, sint
tres aliqui, quorum unus sciat aliquid
invenit et docuit, alter ab eodem
inventore didicit et scripsit, tertius
legit et intellexit, sicut et primus
sed a seipso, secundus a solo primo, tertius
tam a primo quam a secundo. Sic pater
a nullo, filius a te a patre solo, spiritus sanctus
procedit ab utroque. Et non quod sicut in
divinitate non potest esse nisi una prima
persona. que sit a seipsa, sic nec
potest esse plus quam una que sit
ab una tantum persona, nec non vero que
esse non habeat nisi a geminis, et sic
necesse est ibi esse aliquam personam
que non sit ab alia, sic oportet vero esse
aliquam, a qua non sit aliqua aliqua
et quibus ex alia procedens de se pro
cedente haberet summus deductionis per
tractio in infinitum procederet. Item si
prima que non est ab alia nulla de se proce
dente haberet imperfectum persona rema
neret Contra illos qui dicunt filium
28 Habere initium temporis a patre sine
absque initio semper ac sine
Contra hereticos qui dicunt
filium habere initium temporis a patre.
xxviij. q. vi. c. ultimo, quod fieri
non potest, quia cum sit summa substa
ntia necessario est eam esse ab eterno
et sine initio temporis, ubi autem in
itium non est, sine et certe non convert
quod ideo est eternum carens initio et
fine, est ergo absque initio et fine
et temporis, quia est alpha et o
i. omnium rerum principium et finis, omnia
enim per ipsum facta sunt Joh. primo et apoc.
primo et ysaie xl Ego dominus primus
et novissimus. Item ysaie xliii
ca. Ante me non fuit alius deus
et post me non erit. Tercio arguitur ab ostensione
ab heresiarcha quibus hoc dixit pater cum
filio, ante me in quantum non est alius
deus sed pater in quantum post me non
erit, sic priore sic posteriorem
non habet, invicem enim ipse est pater
in filio, et filius in patre eo gratie
enim enim patrem dixeris eius etiam
filium designasti. quia neque ipse
sibi pater est, cum filium nominas etiam
patrem fateris, quia nemo ipse sibi
filius est itaque nec filius sine
patre nec pater potest esse sine filio
semper sibi pater est et filius est
et ita sunt coeterni et absque in
itio. Etiam ut dicit augustinus
summa trinitas que deus est in trinalitate
personarum nulla est per quam possit ostendi
aut salte vestri utro de patre
prius natus est filius, et postea
de ambobus processit spiritus sanctus
ibi enim nihil inchoatur ex tempore ut ex
eo sequenti tempore perficiatur ideo enim
potest intelligere sine tempore generationem
filii de patre, intelligat processionem
spiritus sancti sine tempore ex utroque et
Qualiter pater generat ibidem est et expo
Pater generatus in se reflectendo 29
monas gignit monadem
et in se suum reflectit ardorem
monas gignit monadem i. pater
filium. nec enim. n. sunt ut si e

monas gignet monade gignet a simplici. n n. gigni pt pdecisione sicut fit in nali gnacone optinit go. nt aut n gignet asimplici. a simpx asimplici Vn Augo dicit / q pr totu sua sbam tusfudit i filium / quia filius n est eyde sbe cu pre / ~~no~~ p decisione s pne plenitus. Vn cofitemr in symbolo ex pre natu ante oma scla / Deum de deo lume de lume / Sicut n lume sine sui diminucoe exse gnat ad lumen sic pr filiu / et qz apre et filio pcedit s.s. bn scz q inse suu reflectit ardore q s.s. dicit ardor / quia ita pcedit a pre / q ipm no desit q eyde est eencie cu ipo ut inse alteru i. in filiu suu reflectit ardorem i. spm scm. qz ita pcedit apre / quo eius aucte pcedit a filio / Item pr generans no qz sume bonus tm / s quia sume bonus no eet abalio Vn licet eadem sit bonitas pris et spus s. no tn gnari dr filius aspu sco. s apre / Et no q in pa carta legimus / quid dna in carta pensare et estimare de benignis. Sicut dr ysaie vltimo cap. nunquid ego qui alios parere facio ipse no pariam dicit dns / si ego qui gnacoz ceteris tribuo sterilis ero ait dns. i convenienssim ess si talia excellentissima ~~na~~ operaco ne nulla eet si ego nichil poss / Deum aut gnare filium est de se sibi coformem et cosbalem / 2m pncipale producedi modum pducere Ingenitum gigne est de se velle hre sibi coformem et codignu / nam ide est deo pri filiu gignere q p sona de sua pa vnalis zpnoto pducere pnr / hanc aut gnacoz sine natim oz intelli pmodo

30 q Quale pr dicit generans

31 q Quid e deum gnare filium

tanta (margin note, left of column 1)

32 q Qualr intelligenda sit hec gnacio

et dignitate tante excellencie zppetere sup eminentis ne. quia in ca pma pmo est modus pcedendi / Vnde hnt ex excellentissima gnacoe dr Ambrosius licz altitus dne gnacois / mens no gat plena roms i vestigacoe cophende. fidei tn plenitudo complectitur. xpm. q s. no tbat quia digne loqui desperamus / vim trascendit romis excedit ingenia ut dr hugo d sco victore Qualiter oppont heretici et qlit rudendu

P ater generans / oppont heretici 33
filius est apre p gnacom go est posterior pre / tua no e eternus / go no est deus / Rndendu e q Pussio
gnacio filii dei apre no est aliqua s mutacois / gnare n pri ide e qd dare / ee filio et hre eentiam 32 Quid gnar[…]
apre. hoc no est nisi esse apre sicut hre albedine no est nisi ee album ab aq / net sez q si filius est apre ideo sit posterior illo sicut pz in sole et splendore / s de hoc plenius in fra ibi Coeterni
q pr generans gnacio est pductio 34 q quid gn[…]
similis in na de tota sba. scam modum pncipalem / Alius mod dicit / qz aliqn pducit aliquid d aq q n est ei simile in natu ut vmes d carne / pductum de hoie / de tota sba dr quia aliqn pducit aliquid simile in na de sbe / pte / et no de tota / sicut in gnacoe qua homo gnat hominez / 2m modum pncipale dr quia est pductio de tota sba sicut in dnis psonis ubi pp sitecencie / no est decisio pt / est tn duo ibi modus pncipalis s. et no pncipalis / pncipalis eu pductum / Ita pducit q hz virtutem pducedi aliu ex se / et sic e pductio filii apre / qz sic hnt p ducedi aliu ex se scz spm scm / no pncipalis est pductio s.s. / quia pducit a sba / s no retinet

cretatem producendi alium extra se. Pa-
ter igitur producto scilicet filius est generacio
alia que est spiritus sancti dicitur processio.
Propter hoc autem quod dicitur prima vel non prius
non intelligatur inequalitas, sed
utriusque designet concretis sed tamen
dicitur prius vel non prius ordine non prio-
ritatis vel posterius in tempore sed de-
signatur ordo nature, generacio ergo dicitur
talis productio quia in hoc omnes
productiones est prius et magis
sic dicitur esse ut prima qui producitur
habeat virtute producendi alium ex
se. Et non quod eciam generacio temporalis
tenatur est omnis generacio temporalis
similitudo eius non autem ab uno
tamen generacionis in creatura sed ex
plurimis sicut ex similitudine igne
et splendore per coeminente coetern-
(36 Quod dicit sit gnacio filii et processio sp. s.) tatis de est tamen equitatis nature
quia splendor qui fundit de igne
minime lucet quam ignis. Item ex
similitudine humane generacionis sunt
equalitas substancie quia filius est
eiusdem substancie cum patre tamen verum
sunt divisi. Et non quod sicut ille
exitus sive relatio quo filius ex-
it a patre dicitur generacio, sic ille exitus
quo spiritus sanctus exit ab utroque dicitur
processio, et ideo sicut filius genitus
vel nascens dicitur. Ita spiritus sanctus
dicitur procedens. Et hoc est contra illos qui
confundunt personas facientes quasi
(39 Contra sabellium) de tribus unum ut Sabellius, contra
quos non exemplum in natura humana quod
facta est ad ymaginem trinitatis. Sed
primo quia ibi processit persona de persona
immediate de eadem substancia scilicet eva de adam
et seth de substancia utriusque et de adam
substancia tres persone non divise. Illud
(38 Quare una ... mia persona sibi ... inmediate adherent) autem notandum, quod in natura divina non
potest esse persona inmediate cum ger-
manitate alicui alteri coniuncta, sed
omnis divine persone invicem et in-
mediate coniuncti sunt. Item tal-
iter in fundunt aut accipiunt
et inmediate sibi adherent. Item

notandum quod sicut in divinitate oportet (mod e)
aliqua esse persona que non sit (39 Quare oportet in divinitate ponere esse aliqua non sit alia alia)
ab alia, sic ibi oportet esse aliquam
aliqua non sit aliqua alia, alioquin
personarum series procederet in infinitum
quod nulla opinio vel racio admittit. Et
(40 Contra ... variant locuciones et modus loquendi in divinis) unde notandum quod in divinis esse trinitas nature
et ordo nature et secundum hoc variantur
locuciones et modus dicendi ad hoc
enim quod natura intelligatur in trinitate, et tamen
ordine intelligatur quod in uno est natura
non ab alio scilicet in patre, in alio est ab alio
per generacionem scilicet in filio, in tercio per
spiracionem ab utroque scilicet in spiritu sancto.
(41 Quod explica modo credendi et tenendi in divinis) Et ideo non explicite modum dicendi
et tenendi in divinis scilicet quod quid
quo, quia in divinis esse est habere
divinam naturam, et est vero ipsa natura
que habetur est eciam modus tenendi
sed non concretudo sine concretis sed
qua habet habens naturam. Quod ergo tamen
ipsam naturam communiter sunt tamen
dicitur quod est pater tenendum dicitur
vel deitatis. Quamvis non tamen ha-
bente naturam sub discreta et in-
communicabili proprietate et tali habens dicitur
persona. Unde quis est tamen pater et
tamen tenendum est pater vel filius
vel spiritus sanctus. Quia vero est ille modus
tenendi naturam scilicet sub relatione vel in
ordine, ideo dicitur non tamen per
quo, unde tamen quo se habet pater
ad filium tenendum vel generatis
ad genitum dicuntur relationes
ordinis nature. Et per quid que tamen proprie
divina ecclesia per quas ipse pater
per qua proprietates notionales
(42 Quod de tribus notionibus personarum) que distinguunt personas. Iste
pater generantis filium nascentem
et spiritus sanctus procedente, sic notantur
tres notiones que vel proprie
distinguunt tres personas scilicet paternitas
filiacio et processio et ideo iste sole
dicuntur personales notiones, quia sunt
tres unitates trium personarum quibus vel
dicuntur tres scilicet unum pater et spiritus sanctus ...
... Et nota notionalia non dicuntur
de essencia quia nec generat nec generatur

nec spirant nec spirat / adiectiua
aut que conveniunt personis et ipse
significant ea que sunt in personis
scilicet actus ipsos personarum ut ge-
nerare spirare. qui sunt actus theo-
logici / non reales. ¶ Licet autem multe
sunt opiniones circa notiones com-
munis tamen est opinio theologorum quod sunt
quinque quod sumitur. 2m quinque spiritualitates? Di-
vines que sunt in trinitate In
patre due. vna 2m quod ipse aut
ut supra ibi pater auctor / et 2m
hoc convenit patri innascibilitas
2m modum supradictum / In nascibi-
litas non est privatio secundum abae?
in divinitate plenitudinis bonitatis / Item
convenit patri primitas sive generatio
2m modum positionis quod pater generat
filium ut hic / Item filio convenit
alia notio scilicet filiatio sive geni-
tura vel nativitas. vel origo
vel innascibilitas / 2m quod filius
a patre solo est per generationem ~~ut h~~
¶ Item spiritui sancto convenit processio
sive donum / 2m quod est a patre
et filio ut hic ¶ Item quinta notio
est communis spiratio patris et filii
que notatur ibi Et spiritus sanctus procedit
ab utroque / Nota quod habitudo sive
proprietas que est notio aliquando
significatur in adiectiua ut nominaliter ad-
iectiue vel verbaliter vel participialiter ut
cum dicitur innascibilis generare gene-
rans. aliquando in subsistentiis ut sub-
stantiue primitas filiatio na-
tiuitas per que nomina fit sermo
de habitudinibus et proprietatibus. Hinc
est quod denotatione diuersimode
potest queri. scilicet per quid. per quibus et per
quo / ut si queritur de aliqua persona
quid est respondebitur nomen significans
essentiam ut deus Si queritur quis
est respondebitur nomen significans per-
sonas ut pater vel filius vel spiritus sanctus. Si
queritur quo sit hoc / respondebitur
proprietas vel relatio ut generans
vel genitus ¶ Relatio significatur

23 ¶ Que et quot sunt notiones

24 ¶ Quid innascibilitas

25 ¶ Quibus modis significantur notiones et de eis loquitur dictis

26 ¶ Quot modis dicitur relatio

tribus modis scilicet per nomina per nomina
concretiua. ut pater filius cum acci-
piuntur substantiue significatur etiam
quod essentialiter per nomina abstractiua
ut primitas filiatio / Significatur
etiam relatiue per nomina adiectiua
ut generans genitus ¶ Et notandum
quod relatio in trinitate est habitudo
personarum ad inuicem / sed in creaturis
est relatio personarum ad inuicem pater
enim est in filio / et filius in patre
~~Joh. xiiij~~ Ego in patre et pater in me
est ¶ Notio vero est proprietas prima et
propria ratio distinctionis et relationis
ut per quod distinguuntur persona a persona
vel per quod refertur persona ad personam. ¶ Et notandum
quod sicut essentia facit esse et proprie-
tas facit differre esse / sic relatio
facit referri et notio in relatione
distinctiuum et cognosci ¶ Item pater
generans et notio que sunt proprietates
et non communia personarum / proprium
est patri aliunde non esse et de se ex-
istentem habere / proprium est spiritui sancto
aliunde esse / et de se existentem
essentialiter non habere / proprium est filio
ab alio esse. talem de se existentem
habere / Sed sunt communia duobus que
patri et filio. et alia de se existe-
tem habere / communia filio et spiritui sancto ali-
unde esse / communia patri et spiritui sancto non
habere vtrumque / Item quod hec omnia
non sunt ex humane gratie / sed ex
proprietate diuine nature Quid
est filium nasci de patre

Et filius nascens / filium
nasci de patre hoc est unum
de altero 2m principale pro-
cedendi modum procedere / ex generatione
enim procedere idem in procedendo prin-
cipalem procedendi modum habere
¶ Augustinus probat generationem filii sic
pater ab eterno / aut voluit et potuit
generare filium sibi equalem / aut
potuit et non voluit / aut nec
potuit nec voluit / vel voluit
et non potuit / Si potuit et non

27 ¶ Quid relatio in trinitate et quid in creaturis.

28 Quid notio

29 Que sunt propria et que communia personis

30

31 ¶ Aliter approbat generationem filii ab eterno

volunt in vidus sunt Si volunt
et non potunt in potes sunt/ si nec
volunt nec potunt et vidus et
impotens sunt/ Si potunt et non
vult tostat q stunt/ ergo ab eterno
filium sibi equalem ¶ Item q volunt
patet quia summe amicitie est nec
de bonis suis velle communicare
Sed summe liberalitatis est/ velle com
municare omnia bona sua/ ergo
pater ab eterno volunt generare aliquem
generis sui/ quod est generare filium
genite per omnia que habet pater vt Joh
16° Omnia mea tua sunt et tua
mea sunt ¶ Item q potunt patet quia
hoc patet ho bene dispositus s. generare
filium sibi equale Ysaie vltimo
Si ego qui generationem tribuo aliis
sterilis ero ¶ Item bonum nature et
essentialiter esse sui diffusivum. vbi
igitur est summum bonum ibi est
summa diffusio/ Summa autem
diffusio qua maior excogitari
non potest/ quia 1a que est secundum substantiam
et maxime secundum totam/ ergo summum
bonum necessario se diffundit secundum
substantiam totam/ et in ipso naturaliter in
telligitur/ hec diffusio Sed nichil ad
est istius generationem/ ut vtraque diffu
sum substantie sue/ ad hoc ut producat
simile in natura/ ergo in summo bono
intelligitur hec vtraque summe ab eterno/ sed
vbi est hec ratio est generatio/ ergo
hec generatio est ab eterno ¶ Item cum
ab eterno sit potentia patris copiosissima
non solum de alieno potuit ab eterno
dare. sed etiam de suo/ ergo ab eterno
potuit dare suam essentiam/ hoc autem
est dare genus suum et ita generare
et ex hoc filius est ymago et verbum
patris quia per omnia habet que et pater
et patrem perfecte eloquitur/ dum in filio
summe relucet/ summa bonitas
et summa liberalitas dei patris ¶
Item perfectissimo modo emana

tionis est per generationem/ hec enim magis
assimulat/ sed in fonte perfectissimo
debet modus emanandi perfectissimus esse. ergo
aliquid est aptum per generationem. ergo
deus pater generavit filium cui com
petit essentie sue dare non partem
cum sit simplex omnino dat totam
ergo generat equalem et coeternam
Et ita patet q deus pater genuit
equalem sibi filium ab eterno ¶ Sed contra Cont
vbi Aug. est q deus potuit hominem
meliorem facere quam fecit et non
voluit non tamen invidus fuit ¶ Rursio
Solutio/ non est simile causa quia
non exigit vt quod fit summum fiat
sed generatio que est de essentia dei ex
igit optimum fieri/ similiter nisi hoc fieret
tamen hoc exigit respondeat causa
de homine vero non est sic/ quia
nichil de ratione est existentie 12
rei si non fiat ho optimus ¶ Etiam ¶ q alia differentia inter generationem
differunt secundum Dam. inter generationem creationem et factionem
creationem et factionem Nam generatio est
ex substantia generantis productio
creatio vero et factio est ex termino
et non est ex substantia creantis vel fa
cientis sed quod creatur et fit difficile
omnino ¶ Et est enim generatio sine prin
cipio necesse operis existens et ex
substantia eius procedens/ creatio
vero ex dei voluntate opus existens
non coeterna est cum deo/ quia enim
aptum natum est quod non existente ad
esse deducitur coeternum esse ei qui sine
principio est et semper/ sentiunt igitur non
similiter facit deus et homo/ homo enim nil
ex non ente ad esse deducit/ sed
ex preiacenti materia/ deus autem
volens solum ex non ente ad esse
deducit vniversa Ita nec similiter
generat deus et homo/ deus enim sine
tempore et sine fluxibilitate generat et sine aliqua
corruptione/ homo non in tempore et fluxione
et corruptione indiget corruptione 13
¶ Item filius nascens de hac ¶ q ex natali domini natale
nativitate revelat nobis anathema filii. Johes revelat anathema

Joh. p[ri]mo In p[ri]n[cipi]o erat v[er]bu[m]. Ecce q[uod]
erat, et verbu[m] erat apud deu[m]
ecce ubi erat. Et d[eu]s erat v[er]bu[m]
ecce qualis erat. Hoc erat i[n] p[ri]n[cipi]o
apud deu[m] qu[od] sicut t[em]p[or]e quo erat.
O[mn]ia p[er] ip[su]m f[ac]ta sunt. Ecce quid
erat. Lux v[er]a q[ue] illu[m]i[n]at o[mn]e[m] ho[min]e[m]
venie[n]te[m] i[n] hu[n]c mu[n]du[m]. Ecce que
agebat. In p[ro]p[ri]a venit, ecce ubi
venit. Verbu[m] caro f[ac]tu[m] e[st]. Ecce q[uo]
sic venit, et h[ab]itabit i[n] nob[is]. Ecce ad
quid venit. Vidim[us] gl[or]iam ei[us].
Ecce utilitas ad quam venit.

Rubrica de duplici mo[do] p[ro]cedendi

Et sp[iritu]s s[an]c[tu]s p[ro]cedens sp[irat]
ab utr[oque]. Cont[ra] g[re]cos ut dic-
tu[m] est sup[ra]. Notandu[m] q[uod]
42 p[ro]cede[re] d[icitu]r dupl[icite]r. Vno m[od]o d[icitu]r p[ro]cede[re] i[n]
motu localj, qui est mot[us] ab a-
quo i[n] aliq[ue]m. Alio m[od]o d[icitu]r p[ro]cede[re]
i[n] exitu cau[sa]ti a cau[sa], ut mo-
tus a movente. 2[us] p[ri]mu[m] mo[du]m
p[ro]cede[re] req[ui]rit duplice[m] t[er]mi[nu]m
s[cilicet] a quo i[n] que[m]. 2[us] mo[du]m 2[us] no[n]
req[ui]rit n[isi] vnu[m] s[cilicet] a quo. Greci
v[er]o p[ro]cedendi su[m]pserunt a modo
locali v[e]l p[ro]cessione sp[iritu]s s[an]c[t]i i[n] tel-
lexerunt eterna ab aliq[u]o i[n] aliq[uo]
et io 2[um] hu[n]c mo[du]m no[n] co[n]cesserunt
q[uod] p[ro]cedet s[cilicet] s[piritus] a filio, q[ui]a ex hoc
seq[ue]r[etu]r q[uod] p[ro]cedet a p[at]r[e] i[n] p[at]rem
q[ui] eet i[n]co[n]veniens cu[m] a p[at]re sit
t[an]q[uam] p[ri]mi p[ri]ncipij, et n[on] sicut p[er]
a filio. Latini v[er]o su[m]pserunt
v[er]bu[m] p[ro]cedendi ab exitu cau[sa]ti
a ca[usa]. Vn[de] dic[u]nt p[ro]cede[re] exire ab
aliq[u]o qu[am]vis n[on] i[n] aliq[ui]d. Et 2[um] hu[n]c
mo[du]m dic[u]nt latini q[uod] sp[iritu]s s[anctus] p[ro]ce-
dit a p[at]re et filio q[ui]a exit ab utr[oque]
velut amor et noticia t[am]e[n] et e[ciam].
Ad auctes quas i[n]duca[n]t g[re]ci
co[n]tra latinos q[uod] s[piritus] s[anctus] p[ro]cedit a p[at]re.
R[espon]dendu[m] q[uod] p[ro]p[ter] i[n]si[n]ua[tione]m aucto-
[ritatis] p[at]ris o[rigi]n[is] et p[ri]mi p[ri]ncipij
no[n] t[ame]n negat[ur] q[uod] no[n] p[ro]cedat a
filio. Vn[de] notandu[m] q[uod] p[er]sona

p[ro]cedit d[e] p[er]sona m[edi]a, q[ue]da[m] i[n] me[dia]te
t[antu]m, q[ue]da[m] me[dia]te t[antu]m, q[ue]da[m] me[dia]te et
i[n] me[dia]te, [ex]e[m]pli gr[aci]a de adam p[ro]ducitur
ewa seth et enoch. S[ed] ewa p[ro]duc[itur]
i[n] me[dia]te d[e] adam t[antu]m, enoch me[dia]te
ta[n]tu[m], q[ui]a me[dia]te seth cui[us] fili[us]
fuit q[ui]a fu[it] seth. Seth no[n] utr[oque] mo[do]
s[cilicet] me[dia]te et i[n] me[dia]te. In me[dia]te p[ro]cessit
d[e] se[min]e ade. Et q[uan]tu[m] fuit de ip[s]o se[min]e
me[dia]te i[n] q[uantu]m fuit d[e] se[min]e eve, q[ui]a
ewa ab adam mediata t[antu]m p[ro]-
ducto no[n] est in divinis, q[ui]a t[un]c n[on]
eet su[m]m[u]s ordo n[e]c su[m]ma (?) conexio
nec su[m]ma co[n]ve[n]ie[n]tia i[n] eis. Est ergo
ordo i[n] divinis 2[um] i[n] media[te] tant[um]
m[edi]a p[at]rem et filiu[m], 2[um] v[er]o i[n] media[te]
et media[te] s[cilicet] ad p[at]rem p[ro]cessio s[piritus] s[ancti]
sic p[atet]. Emanatoriu[m] iocundissi[mu]m e[st]
que p[ro]b[ab]ilitatis est g[rati]o et h[abe]t o[mn]e ee
ex p[at]re q[ui] fons e[st] b[enignitatis] et liberalitatis
q[uod] sic emanat donu[m] est, et p[ro]p[ter]
p[ri]mu[m] donu[m]. S[ed] p[ri]mu[m] donu[m] est
amor, nec est al[iqu]od ab aliq[uo] donu[m]
nisi ab amore p[ro]cedat. Quod e[nim]
dat[ur] ex timore poci[us] est redep[ti]o
ergo amor est p[ri]mu[m] et su[m]mu[m] bo[nu]m
s[ed] amor sit donu[m] quod manet
i[n] d[ivi]n[i]t[a]te et q[uod] est in deo d[eu]s est,
ergo amor qui est p[ri]mu[m] donu[m] e[st]
deus et hu[n]c appellam[us] sp[iritu]m s[anctu]m.
Et ab et[er]no fuit istud donu[m] t[antu]m
q[ui]a d[eu]s est. Tum q[ui]a liberalitas
a qua manat nu[m]q[uam] fuit ociosa
et ita p[atet] q[uod] sp[iritu]s s[anctu]s e[st] a p[at]re ab et[er]no.
Item q[uod] p[er]fec[ti]o unius p[er]sone ex- 46
igit co[n]sortiu[m] alti[us], sic p[atet] q[ui]a
ubi plenitudo d[ivinitatis] et plenitudo
caritatis, plenitudo aut[em] caritatis ex-
igit ut vn[us] alteru[m] diligat sicut
seip[su]m. Aliqu[is] (?) amor adhuc h[abe]t
quo t[ra]nsire valeat, et sic p[er]fec[ti]o vni[us]
requirit co[n]dignu[m], sic p[er]fec[ti]o utr[iusque]
exigit co[n]dilectu[m], o[portet] i[gitu]r co[n]dignu[m]
h[ab]e[re] ut sic q[uod] utr[um]q[ue] possit et debeat
m[u]lto ut seip[su]m dilige[re]. Vbi ig[itu]r
p[ri]mordial[is] p[otenti]a e[st] su[m]me bo[n]i[tatis] n[atu]ra
vult q[uod] su[m]ma caritas exigit et
s[ed] veritas est o[mn]ip[otens] quod q[uod] vult

44 q[uod] sp[iritus] s[anctus] p[ro]cedit de p[er]sona m[edi]a

no pt no esse / exigere g° caritate
47 eo dignum hre volet / et exhibere
ptate hebit qua hre volet / Item
nichil est iocundius qua mutua
caritas / s3 deo q est iocundissimu
e. nunq deficit g° mutua caritas
fuit ab eterno i deo / 1a aut caritas
pt se duo exigit in q ne sit /
s3 no pt esse q ... q int
prem et filium in q quos nullus
est dilectio sine caritas et pz tri
48 tas p. / Si querat dra int gnaco3
et pcessione / Rndz damascenus
q est dra gnacois et pcessionis
didicimus quis autem sy dicere
nequaq. Vn hugo de sco victore
Nimne humane voce pnt capi hec
psone nec haro discretio no hic
ordo tpalis no hic situs nec
localis circuscrip° / quid sit gigni
quid pcessio me nescire fa pro
fessus s3 fide no dubia / Ad
idem augus quid int nasci et
pcedere intersit d'19 ex celsitissima
na loquis explicare quis potest /
distinguere int illam gnacoz et
hanc pcessioz nescio no valeo
no sufficio / quia et et ista i effa
49 bilis Isaie 43° gnacoz eius quis
enarrabit / ita et de spu. s. pces
sio3 eius qs enarrabit / Que sit
dra int pcessio3 filii de pre vel
a pre / et pcessione spus. s. d'eo
dem amor eorum vtrisque atq
geniti pcedit ab amante ut donu
adutare / filius aut a pre ut
genitus a genitore / Tercio gnacio
est imple ut sit gnacio n vita
e ad esse et tamen gnacois est
esse. Itero no donat / no est
finalis ut res data sit s3 ex
tendit · alteri in hoc ut alteri
sit Inx vsitatu simone quo
d' q dare e sui accipit / Facere
datu etiam seu donu omne p...
q e donu ut datu no solu e
s3 etiam e alteri / p hoc q e alteri
no e ymago donans seu donat /

...na° mutua caritas probat ...itate p...
Questio
...sit dra int pcessio3 filii a pre / et pcessi°3 s. s. sit de eode

eodem mo scilz de amore i creatu
amor / p inogenitu aut ab ipso
primogenito e est et gignitur /
et resultat ex ipso et apd ipm
et io eius est ymago / gnacio
eni omnis p similitudi3 est et ut scit
ipm vobulu Gnacio est gnus
sui de se ipso ppagacio sine multi°
In ipa no multiplice stat finalit
a terito generatis / Rubrica
Cont' ios qui dicunt q filius no pt
vide prem / nec spus sctus filium
Consubstanciales / Cont' ori 60
genianos qui dnt q filius
no pt vide prem nec spus s.
filium / Cont' quos luc x. d. ubi
pz q filius vidz prem Et Joh
p° v. Deum nemo vidit vnq
n vnigenitus filius qui e i sinu pris
Joh a. c° Ego scio eum / Quod
aut s. s. vidz filium pz p ...
no q prem videt quisq n is
qui est a deo hic videt prem 61
Item equales cot Macedoniu
qui dixit eos a se i vice exneos
cont' quos Joh xiiij. n. Qui vidz
me vidz et prem meu s3 vnus
no vi' i a°. Si essent exnei sed
Ego i pre et pr i me e / Ite pater
i me manens et ... Ego i pre
et pr i me Et Joh 18. et infra se
ptotum / Cot' illos qui dicunt filium
minore pre et minore spm s. filio ee.
Consubstanciales et coequales / Contra 62
arrianos et donatistas / qui
asserunt minore pre filium et minore
fi° s. s. xx. q. vlt. Quida / Que
heresis e dapnata xxv. dist°
Canones eorum et xxx3. q. vltima
Nondum / Vno q arrius et ceti q
volebat pbare quia pr maior
filio ita pcedebat / pr i nasci
est / sine in genitus / et fi° e nas
abit sine genitus / g° pr maior
e fi° / Vel sic pr e auctor filii
g° pr maior e fi° / Rnde q ibi
e fallacia ex q inunctione pdicati
po. n. p° pn trlonis tu cludit
pn sbe · qui noui quatitata

Cont' ios qui dicunt tres psonas a se invice exneas.
Rnsio

de dei bonitate sigt̃ sbam bñ
hoc nom aᵒᶻ pñr sigt̃ sbam
liꝫ ꝯnotet rlom / hic aut er-
rorem destruunt singula q̃ hic
dnr scilꝫ cosbales ꝫ coequales
co omnipotentes ꝫ coeti / Consub-
stanciales ꝫ coequales equalitas
63. p. ꝫ f. ꝫ s.s. no est rlo ut uero
ß pp nẽ unitate i disparitas
filius .n. eqlis est pri ꝫ ut ꝫ s.
ꝫ m sbam / ꝫ appl̃o est relatiua
idem dicẽm desili ꝫ siltu̾ne in
nomine equalitatis ut silitudis
no dd po ß remouet̃ / Et si
dicit̃ fi9 equalis pri / qꝛ nec
minor est eo / n. maior et hc
pp essentie unitẽꝫ / Ita silis
dꝫ qꝛ nec dinsꝫ nec alienus
nec i aliquo dissilis ꝫ hc pp
eẽntie simplitaẽ / Cosbales
ꝫ coequales co oipoẽs ꝫ coetni
62 no ꝯ Augᵍ enacuat omnes
errores heticoꝝ qui fuerunt
detimẽ sic dns. nichil postius
anterius ue ꝫ maius ut minus
ut Eradius / nichil e͞xtien ac
hostile alti ut Macedonius / n.
p suasione aut subiectoe in
fectu ut Manicheus / n. corpeũ
ut meliten ꝫ tertulianus / nichil
corpar effigiatũ / cot antmor-
phitas ꝫ tarridianos / nichil
i visile ẽ ut Origenes nichil
visile creatur ut fortunatus / nichil
moribꝫ aut nomiẽ diusn ut
Marchio / nichil detimẽ eentia
ad creatura reductu ut plato
ꝫ thertulianus / n. offio singulare
nec alti i ꝯmmutle ut orig/
nichil cofusum ut Sabellius
ß totũ p sem / qua totũ ex ꝫ uno
ꝫ unũ no tñ solitarium ut psu
munt Silvanus et Pscas

Rubrica Contᵃ illos qui dicunt dissimile pri filium ꝫ fi° spm scm

64. Consubstales / Qua sicut dꝫ Boecius in lib° detinitẽ / Queũ ß dedma sbã p dicat̃ ea tribus oꝫ eẽ ꝯma / Adide. xxvij.

dis. Qui enius ꝫ / Coequales qꝛ sicut dicit Augᵍ in lib° defi. adpe nichil hoꝝ triũ p cedit aliũm etnitate / aut excedit magntẽ aut supat ptate / qua una prs etnitas / una i nesitas / s. nat̃ ẽ triũ psonaꝝ dnitas

Contᵃ illos qui dicit dissimile pri filium et filio spm sanctum

66 Set coequales / Quia i pre unitas / in filio ecialitas in spu sco unitas eqlitat qꝛ co nexio / q est cont̃ boecianos ꝫ origenianos asserẽtes dissilem pri filiũ / ꝫ filio spm scm / hii dap-
67 nati sunt xxviii. q. 1 c. 2 / Set no q in pre sit̃ qꝫ unitas eẽ
qua ipe a nullo ꝫ ipꝫ ab ipo filius em est ab ipo p gnacom
68 spus sce p p cessione / In filio uo dꝫ eẽ equalitas. i qua nõt̃ p solis pluralitas ꝫ nẽ unitas nichil .n. ẽ i eqale n. alii est eqle q sit ei nã dissile / Eqlitas attbuit fi° / cũ b͞ ꝯ ueniat spm sco / qꝛ p° dicit eqlitas i filio ß q ꝫ s.s. ẽ eqlis pri. hc hr ex i° equalitatis aut ut silitudo spᵃ attedit̃ i re que ab a° pcedit p gnacom / Quare uo i s.s. dicit̃
69 eẽ unitas eqlitatis qꝛ co nexio pꝫ ex an dcis / eqlitas etia pꝫ pꝫ ex° mens humane. qꝛ mens est qsi pns / ꝫ notiᵃ eius qsi ples eius ẽt .n. mens se cognoscit noticia sui gignit / Amor uo qui de mete ꝫ noticia pcedit est qsi quidam coplexus pntᵉ et plis. nec minor est ples pnte. dum tantũ se nouit mens quanta ẽ ut maior ẽ amor pnte ut ples mente ꝫ notiᵃ. dum tm se diligit mes quantũ se nouit ꝫ quanta ẽ sunt etia hc singula in se ipis / qꝛ ꝫ mens amans i amore est / ꝫ amor i amantis noticia / ꝫ noticia i mete noscente / Coequales Equalitatem psonaꝝ pbat Augᵍ / sic ho pater

Quid i(n)te(llegitur) no(m)i(n)e equalitatis ut silitu(din)is in p(er)sonis

Enumerat errores heticoꝝ de tri(nita)te

Quare i pre dꝫ unitas

Quare i filio eẽ equalitas

Quare dicit̃ eqlitas p(er)sonis

10

si posset equalem sibi filium gig-
nere quia ergo audet dicere hoc quod omnipotens
non potuit / addo etiam quod si posset
homo maiorem melioremque se progig-
neret filium / sed deo maius vel melius
quidquam esse non potest. Cum ergo deus
non equalem sibi filium genuit / cum
nec causam necessariam sunt per quos ad
impleretur equalitas, nec omnipotentia
defuit nec voluntas. ¶ Item cum inter
patrem et filium debeat amor esse
maximus et amor summi patris
quo omnibus primitus celo et in
terra nominatur maximum ad filium
sed s. s. est ille amor / ergo erit equa-
lis patri et filio, cum ille non posset esse
maior. ¶ Item cum non sit maior patris
benignitas quam eius fecunditas non
erit maius donum amoris procedens
ab eius benignitate quam eius potestatis
procedens a fecunditate / ergo non minor
s. s. filio. ¶ Item si non est minor
filius patre quia apostolo patre procedit / non
erit minor spiritus s. patre vel filio quia
ab utroque procedit. Augustinus magister in ma
dei donum dat equale sibi / nam
qualis sui donum est. ¶ Coequales.
Item equalitatem trium probat mu-
tua et summa caritas, quia si verum
duorum patrum est summe diligendum
et summe bonum. Ergo equales sunt
in bonitate. ¶ Item si alteri aliarum
personarum inter duas esset mutua di-
lectio alia a se non vellet atque dili-
gi, non est ibi perfecta liberalitas / ergo
ipsa dilectio mutua probat tertium posse
esse cui due volunt delicias suas
communicare. Iterum ergo personas et
non in paucioribus potest esse ab eterno
concordia communicationis quia communicationis ma-
nifestat et dilectio, et ideo bene dicunt
consubstantiales et coequales. Contra
70 errorem Arrii de equalitate personarum.

Consubstantiales et coequales / contra
Arrium qui dixit patrem ma-
iorem filium minorem, et s. s.
creaturam sine summo utriusque, que
heresis est dampnata xv. dis. c. 1.
et xviii. dis. c. ¶ Et nota quod non op- 71 ¶ Talis non oportet esse quarta persona in trinitate.
timet quartam personam esse in divinitate
quia in tribus sunt omnia sufficientia
communicata. ¶ Item nota quod in hac trinitate
quelibet due persone vel tote tres
maius aliquid non sunt quam per se
accepte, quia sola patris ingenita
vel sola patris spiratio. Sicut si tres
haberent unam eandemque scientiam omnino
equalem, scientia ipsa non esset maior
in tribus quam in uno solo. Attende ergo
quod in eo philosophabilis est hec coequalitas
ubi unitas non cedit pluralitati
nec pluralitas unitatem excedit.

Contra diversos errores de trinitate 72

Coomnipotentes, et ea opera trinitatis
indivisibilia sunt, de consecratione di. 3.
ca. ult. Et est hoc contra Ori-
genianos qui dicunt quod filius
non potest videre patrem nec spiritus s.
filium. Contra quos dicunt et unum et
consubstantiales. ¶ Item contra Arrianos
qui dicunt dissimilem patri filium
et filio spiritum s. Contra quos est hec persona
ymago patris. ¶ Item contra Macedo-
nium qui negabat s. s. deum de
quo habes xxiiii. q. 3. Quidam.

Qualiter dicuntur coomnipotentes et coeterni 73

Et coeterni, dicit coomnipotentes
et coeterni. Unde hic contra in
symbolo Quicumque vult, ubi
dicitur non tres eterni sed unus eternus
non tres omnipotentes sed unus omnipotens
sed dic quod hee dictiones ibi po-
nuntur substantive, hic autem adiective
sic enim coomnipotentes et coeterni
sumuntur substantive, plures quam
solum non possunt. Sed inde distinctio
in forma sic autem sumuntur ad- 74
iective ut sunt. ¶ Unde nota quod nomina ¶ Nota quod nomina sunt essentialia
quibus utimur in trinitate quedam sunt quedam personalia, quedam notionalia et
essentialia et talia dicuntur in singulari de quomodo eis utendum
singulis personis et singulariter ut de
omnibus eternis, et similia quedam
personalia ut pater et filius et s. s.
quedam notionalia que notant distinc-
tionem in personis ut generans
genitum et procedens, et hec nota con-
tinentur adiective dicuntur tamen de
personis et non de essentia, sed quando

tenet^r substantiue, tunc dicunt
tum de essencia quam de personis
Vnde cum ista noia generis genita
procedens iungunt^r noibus personarum
notant distinctorem personarum. Juncta
vero cum noibus istis essencia, sba
ma tenet^r substantiue et notant
essencia tamen et personis appent distinctes
in personis et vnitas in natura. **¶ Quibus
exemplis probat^r quod sunt coeterni**

ar

Et coeterni. quod nemini videt^r
inpossibile quia sic radium cum
semper effectum precedere et vnum de
alio semper suo principio succedere oportet.

¶ Ex.o radii solis

¶ Certe radius solis de sole
procedit et de illo originem trahit
et tamen soli coequeuum est, ex quo
enim fuit radium desse per duxit
et sine radio nullo tempore fuit, si
ergo lux ista corporalis habet radium
sibi coequeuum, tunc non habeat
lux id est spiritualis et radium coeternum.

¶ Ex.o ignis

¶ Sicut in igne simul splendor
et calor et ardor vna quod quando et vbi
est ignis, statim ibi sunt hec tria
et tamen non confuse vnum sunt, nec
distincte tria, sed tamen vnum sunt
simul et inseparabiliter operantur, tamen
ad actibus splendor s. quod orbem
illuminet, ad calor s. quod manum calefaciat,
ad ardor s. quod crement
candela, non tamen sunt tres ibi
ignes, sed vnus ignis tamen, Deus
quo ignis incipit esse continue
splendorem gignit, nec ignis
ante splendorem, nec splendor
prior igne, et sic et trogenio quis
qui genitus omnis clamant quia
ignis splendor hebreo primo Cum tu
sit splendor glorie et Ex aut dei
coeterni est contra illos qui dicunt
filium fore in tempore apte, contra
quem errorem dictum est in symbolo
niceno, Ex patre natum ante omnia
secula, sed de hoc dictum est supra
ibi absque initio et in fine id est tande
vnigenitus. Ex aut pris diuinas

opteat esse coeternas prout quod i ii. etiam
et i commutabili diuinitate nisi pt
nesint antiquatum transire, nil non
vim supuenire, vbi namque veri
diuinitas ibi summa bonitas et plena
felicitas. Summa aut bonitas non
pt esse sine perfecta caritate, nec perfecta
caritas sine personarum pluralitate, plena
vero felicitas non pt esse sine vera
incommutabilitate, nec vera incommutabilitas
sine eternitate, sicut n. personarum pluralitate
exigit vera caritas, sic personarum coeternitate
vera incommutabilitas et c.
prout quod persone diuine sunt coeterne.

¶ Quot et quibus modis dicitur vnum

Vnum vniuersorum principium, vnum
attendit tribus modis, primo 2m
quod considerat puritas in rebus ab
2m fluxum rerum a prima causa deo,
alio 2m reductionem vnitatis rerum
ad vnitatem in deo, 3o distinguendo
vt vnitates rerum 2m quod hunt esse an
res in actu sine in esse potestatis. ¶ 2m **No dicitur**
primum modum assignat dicitur vnitas **vnum**
dyonisius in libro de di. no. vbi
ponit sex dicitur vnitas, vnum sic
est in causa quod est deus et hoc est
vnum non in multis. Item vnum quod
est in causatura quod est vnum in multitudine
et hoc est quinque modis, vnum totius
vnum subiecto vnum genere vnum specie
vnum principio, aut enim considerat^r
vnitas in causa et 2m hoc est vnitas
non in multitudine, vel considerat^r vnitas
in causatum, 2m vnitate re, et 2m
hoc causatum quod sunt diuersa per gradus
eendi dicitur vno principio, et sic habet
vnitate dicitur vniuersitas prius. aut
2m vnitate forme, et sic vnitas
nam est forma generalis 2m quam
dicunt^r multe species vnum in genere
aut est forma specialis secundum quod
dicitur multa singularia vnum specie
aut est forma singularis, 2m qua dicitur
vnum in numero, duobus modis vnum
toto vnum subiecto, vnum totius refundo

ad fieri et ad partes ex quibus fit unum
subiecto referendo ad formam esse et disposi
tiones que accidunt post quam est ¶
Secundum modum per quem refinguntur omnes unitates
48 diffinicio unitatis secundum Bu(t)hium.
ad primam unitatem assignat diversitates
Boetius Buthius in libro de geniis ad gen
genium sic. Est unitas collativa
ut multi lapides faciunt acervum
unum, et unitas constitutiva ut
multa membra unum corpus, vel
partes multe unum totum constituunt
Et est unitas coniugativa, qua fit
ut duo iam non duo sint, sed una
caro, et est unitas nativa qua
caro et anima nascitur unus homo
Et est unitas sociativa cum pluralitate
multorum hominum est cor unum et anima
una Act. 4. Et est unitas vo
tiva, cum anima votis omnibus adhe
rens deo unus spiritus est cum eo
1 Cor. 6. Et est unitas dig
tiva qua homo in adeo unitus
in una assumptus est persona, Et
est unitas substantificativa que est
unitas trinitatis qua tres persone
sunt una substantia ¶ Et nota quod primo
consistit unitas secundum quod uniuntur in corpore
2°, secundum quod in unum uniuntur in homine, 3°
secundum quod in unum uniuntur in deo, secundum quod in
uniuntur in corpore, est unitas col
lectiva que est unitas secundum quid
et est unitas constitutiva que est
unitas simpliciter ¶ Item secundum quod inveniuntur
in homine potest unitas tribus modis
in natura, voluntate, unitate nature
vel unitate coniugativa coniuges
enim unitate nature sunt una caro
quia nature coniugalis caro unius
cedit in iure alterius ¶ Iste unitas
nature potest duplicem comitari ad esse
quod vel nature. qua scilicet caro et anima
nascitur unus homo et quantum
ad bene esse, qua homo unus in bono
sibi unitur in unum ¶ Iste unita
tem voluntatis ponit duplicem
per relationem ad proximum qua vel

consentaneum cum pluralitate multorum
hominum anima una est et prelatus
ad deum, qua vel votiva cum
anima deo adherens unus spiritus
est cum eo ¶ Sed unitate in deo
considerat duplicem personalem et substantialem
in primo considerat tres naturas in una
una Christi propria corporis et anime
et divinam naturam in substantiali con
siderat tres personas in una substantia
scilicet patrem et filium et spiritum sanctum ¶ Secundum tertium modum
per quem distinguuntur unitates rerum
49 de diffinitionibus unitatis secundum philosophos
secundum quod sunt esse res in natura sive
in esse proprio assignant philosophi diversitates
unitatis, quia unum accidit in rerum
natura, aut per se, aut partis. Sed per
accidens tribus modis, quia aut
duo accidunt unum ut esse grammaticum
et musicum philosophi, aut unum
duobus ut album sorti et platoni
aut unum uni ut album sorti ¶
Item si est unum per se. hoc est unum
unio et hoc potest fieri quatuor modis
scilicet continuitate, perfectione, secundum
essentiam, et secundum speciem, continuitate
ut una aqua, perfectione ut una
manus vel corpus membro distinctum, per
secundum essentiam que est per unum in
dicitur unitas in deo secundum seipsam
sancte nec dicitur unitas in angelo
et anima ¶ Item unum per essentiam
dicitur multis modis unum genere unum
specie, unum comparatione. unum subiecto unum
numero, unum genere ut plures species
sub eodem genere contente, unum
specie ut plures homines, unum prin
cipalius specie. unum lingua vel
natione ut multi homines una gens
una que est comparatio equa, vel ut
comparatio nautis ad rectorem et civitatis
ad regem, et quod consiles sunt eodem
officio dicuntur unum comparatione, unum
subiecto dicuntur eius partes secundum naturam sua
considerant sunt unum in unum subiectum
et diverse retinet naturam speciei ut
multe aque dicuntur unum subiecto,
quia in suorum subiectorum est ut

possunt vniri et fieri vnu sbto/
vnu vno .i. miando vt hoc et
id, et hoc aut est simplex v[e]l simplex
Si simplex est v[e]l omogeneu[m] hic
est vnus ne[c] in toto et in parte
et tunc est vnu[m] nu[mer]o/ Continuatioe
vt vna aqua, vnus aer, v[e]l ethe
rogenium hoc est dissparti
um. et tunc est vnu[m] no[n] p[er] formae
vt vna manus vel ad membra
dissimilium p[er]tinet Item si i[n]simplex v[e]l est
ab solutu[m] ab omni alia na[tura]
et sic d[icitu]r vnitas in deo et angelo
et a[n]i[m]a/ aut h[abe]t aliam naturam
additam vnitati et sic d[icitu]r punctus
vnus q[uia] vnitati puncti addit[ur]
na[tur]a situs et positionis/ Ite[m] vnu[m]
d[icitu]r co[m]positione pr[ocedi]t vt ex multis
tabulis archa v[n]a/ v[e]l aggregatioe
vt vnus pp[lu]s grex vnus acervus
Item vnu[m] roe s[a]c[ra]menti vt

Quid vnu

sp[iritu]s aqua et sanguis dicunt
vnu[m] p[er] se. Joh[annis] 19. vnu[m] sic di
ffinitus est ens indivisu[m] i[n] se di
visu[m] aut ab aliis et vnitas
est in diuisio entis Contra
Manicheu[m] et alios qui dicunt
duo esse principia contraria

80 Vnu[m] vniversorum, Vniversu[m] est
vniversitas creator[um]. ide[m] aut[em]
est vniversu[m] q[uo]d o[mn]e sive
mundus/ Vniversu[m] aggregatu[m] e[st]
ex o[mn]ibus q[ue] s[un]t et ex totalitas e[st] col
lectio om[n]i[um] cor[um] quor[um] e[st] vnu[m]
p[rinci]p[iu]m/ Nulla v[er]o causa e[st] p[re]ter
deu[m] q[ui] creat o[mn]ia visibilia. q[uo]d e[st]
contra Manicheos, et q[ui] dicunt
o[mn]ia visibilia et transitoria a d[y]abolo
e[ss]e facta, et co[ntra] illos qui dicunt duo
esse p[ri]ncipia contraria. s[cilicet] lucis et tenebr[arum]
p[ri]ncipium lucis dicunt e[ss]e sp[irit]ualium et
angelos et a[n]i[m]as/ p[ri]ncipium tenebrarum
corporalium/ hic error ortu[m] h[abu]it
a regione p[er]sidis et auctor eius
e[st] Manes sive Manies vn[de] suc
cessores eius dicti s[un]t Manichei et crepit
error iste f[ui]t a[nte] ipsa lege iudeorum
et est p[er]nitiosissimus ac pestile[n]

tissimus ideo est igne ac gladio
p[er]sequendus/ Cum aut[em] sint hu[ius]
erroris h[abe]nt errore[m] i[n]tuitur auct[oritatibus]
p[ro]bare Matth[ei] 7. No[n] p[otes]t arbor
bona et c[etera] id in te debet in
tend[er]e Vel dicat q[uod] licet fructus
sunt boni arbor[is] p[otes]t t[ame]n putre
fieri vel a[cciden]t[ali]s corrumpi nec p[ro]pt[er]
hoc minus est ex eade[m] arbore ex
qua sanus fuit vel p[ro]babile dyabolu[m]
bonu[m] e[ss]e creatore et factu[m] a bono
malu[m] no[n] sua p[ro]pria voluntate/
malu[m] v[er]o sua p[ro]pria voluntate
Item Genes[is] p[rim]o Tenebre erant
sup[er] faciem abyssi et c[etera] i[n]de h[abe]nt i[n]
tentu[m] a tenebris/ Unde q[uo]d hoc nom[en]
tenebre no[n] ponit rei existentia[m]
s[ed] lucis carentia[m] Vn[de] no[n] op[ort]et pone[re]
aliquem actorem tenebrarum cu[m] te
nebra nichil sit nisi lucis care[n]
tia vt[er]us laudabil[is] creator/ s[ed] a
nichilo incepit p[ri]mo hec concedit
eius potent[ia] q[uod] ex nichilo luce[m] et a[nim]a[m]
creavit/ p[ro] hoc e[ni]m ost[endi]t[ur] q[uod] ip[s]e est
potens operari sine materia p[re]iacente
vel instrumento q[uod] e[st] p[ro]p[riu]m creator[is]
Ite[m] Joh[annis] 12. Venit princeps hui[us]
mundi .i. dyab[olus] Unde q[uod] licet sit
princeps no[n] t[ame]n p[ri]n[cipiu]m aliog[ui]n non
t[ame]n duo/ s[ed] quot principes tot e[ss]ent
principia q[uod] ab surdu[m] e[st] apud o[mn]es
Vel dicat q[uod] no[n] d[icitu]r princeps mundi
q[ui] mundu[m] creavit, s[ed] q[uia] principat[ur]
in cordibus mundanorum p[er]ccatoru[m]
Item Joh[annis] 8. Vos ex patre dyab[olo]
estis/ Unde q[uod] lic[et] dyab[olus] dicatur
p[ate]r/ no[n] t[ame]n creator Ro[manos] p[rim]o/ Vel dic[itu]r
q[uod] no[n] d[icitu]r p[ate]r roe creationis s[ed] imi
tationis/ i[n] Cor[inthios] p[rim]o/ et Gal[atas] 20 p[rim]o
Item Matth[ei] 4[o] hec o[mn]ia tibi dabo
dicit dyab[olus] x[rist]o et ita si dare potest
sua erunt/ s[ed] q[uo]d sua n[on] creatore
vel factum. i[deo] creator est vel factor
hor[um] visibilium Unde concedo cu[m]
hoc d[omi]n[us]o vin dixit si sic/ contra
Joh[annis] 8. v[er]itas i[n] eo no[n] est/ Item i[n]
v[er]itate no[n] stetit/ et ita p[ate]t q[uod] f[ac]tum

dixit / inquid ergo scandalum est testo
19 mediacissimum / quod aut flum dixit
per Ezech. xxix.o Ubi loquitur ad pharaonem
ibi dyabolus significatur Qui dicit meus
est fluvius et ego feci in .3. / Item
Mt. 15. Omnis plantacio quam non
plantavit pater meus eradicabitur / Et ita
aliqua plantacio est quam non pla
tavit pater . / et ista plantavit dyabolus
Vide quod plantare non est creare
1o Cor. 3. Ego plantavi etc. / Item
Joh. 18o c. Regnum meum non est
de hoc mundo. ergo iste mundus
non est creatus vel factus a deo. Vi
de Ro. 14. Regnum dei non est
esca et potus sed iusticia et pax
et gaudium in spiritu sancto / Item Joh. 8.
Ille homicida erat ab inicio et
in veritate non stetit / Vide quod esse
ab inicio non est esse creatorem / quia
sapiencia ab inicio creata est Eccl. xxiiij.
pater 30 c. / Bona bonis creata
sunt ab inicio / Item in principio creavit
deus celum et terram Gen. 1o. non tamen
sunt creatores sed creature. Item obi
ciunt 2a Cor. 4o. Deus huius secu
li excecavit mentes infidelium.
Vide 1a Cor. 8. ubi dicitur dyabolus
intitulatur tamen deus vel dicitur
81 deus quo ad virtute / Venter est dicitur
deus Phil. 3 ca. / Non tamen est creator
/ Ad destructionem huius erroris quo ... errores
quidam contendunt animam corporis sed dy
abolus creavit corpus hominis et deus
creavit animam / quia non est conventio
Christi ad Belial / 2a Cor. 6 c. Item
non quod si corpus opus est dyaboli
humanum corpus esset destruendum / quia
opera dyaboli destruenda sunt 1a Joh. 3
Ad bonitatem enim pertinet non solum
velle bonum facere / sed eciam velle
malum destruere magis malum
magis maiore malum. maxime
velle destruere / Item contra hunc
errorem homo tenetur consentire quod ipse sit ser
vus dyaboli / et tenetur obedire dyabolo
tamquam deo / et ita tenetur facere malum quia

tenetur servire domino suo dyabolo quod ac
d. et ita contra hoc inquam debet
homo vinci nec argui nec corrigi
pro aliquo peccato sed potius commendari
si omnia mala faciat et omnia
peccata committat / cum per hoc serviat
dyabolo domino suo agnito dicit se
corpus et corporalia habere / Item non
potest homo bonum facere si est opus
dyaboli quia arbor mala non potest
fructum bonum facere Math. 7. Immo
si bonum faciat peccat et prodicionem
committit contra dyabolum dominum suum
si orat si legit / vel audit ewangelium
vel ad [illegible] vel si fuerit [illegible] Apoc. 1o.
Item si dat elemosinam / vel aliud
opus inde peccatum quia corpus et
corporalia quod ut dicit habet a dyabolo
suo domino expendit ad honorem
et famam dei quem confitetur ipsius dyaboli
ad usurpam capitalem Sicut proditor
[illegible] qui castrum quod tenet
a domino suo tradit capitali inimico
ipsius domini ad ipsum dominum impugnan
dum / Item ad destructionem huius
erroris notandum quod deus licet posset
esse bonum / sed destruere suum malum
est bonum ergo hoc potest esse cum sit
sapientissimus et velit maxime cum
id sit regnum eius nocivum. ergo
ipsum destruit deus lucis / Sicut
potest omnino deus tenebrarum quod de
struit deum lucis / per se ideo
et ita neutrum regnum posset stare
Omne regnum in se divisum
desolabitur / et cum fortis armatus etc.
Luc. xio / Item si duo isti reg
nant sibi sunt oppositi confederacio
ad invicem habere non potest 2a Cor.
6o. Que conventio Christi ad Belial.
q. d. nulla / Ex ergo sunt adin
vicem pugnancia in finibus huius vel
illius pax vel quies / quod est contra
Ps. Hec [illegible] mea [illegible]
[illegible] / Et ideo qui posuit fines tuos
pacem / Item si duo sunt rerum
principia vel utrumque sunt in perfectum aut

82 ¶ qualiter patet quod diuersitas creaturarum non contrarietate principiorum

aliud superfluum, quia cum unum sufficiat est ad omnia sufficiat, et quod est superfluum est inutile et ita non bonum. Item nota quod sapientia dei voluit quod aliqua diuersitas creaturarum principiorum contrarietatem posset. Unde primo diuersitas rerum est substantie et accidentis, secundum unum istorum in est alteri. Substantia accidens substantie, substantia vero aliqua est accidens, non potest esse a contrariis principiis cum tanta sit eorum conuenientia et adherentia, maxime cum nulla sit societas lucis ad tenebras, nec conuentio christi ad belial. 2a cor. 6. Alia est diuersitas materie ac forme quarum conuenientia multe, ymmo dicunt eam non esse a diuersis principiis. Alia diuersitas est substantie corporee et incorporee, secundum cum substantia incorporea perfectio sit substantie corporee et conuenientiam eam ad perficiendum ut in arboribus est vegetabile et in animalibus sensibile et in hominibus anima rationalis, manifestum est quod non sunt a contrariis principiis. Alia diuersitas est corruptibilium et incorruptibilium, sed ista conueniunt ad unum perficiendum, ut corpus et anima ad perficiendum hominem, et est naturalis amor unius ad alterum, quod indicat separatio unius ab altero, que cum dolore fit, ergo manifestum est non esse a contrariis principiis. ¶ Illud autem non dum quod licet inter creaturas diuersas repugnancia videatur ut in aqua et igne, tamen diuina prouidentia contemperante ad usum hominis ita conueniunt quod una amicicia confederationis vinculo sibi videntur ad inuicem copulari. ¶ Contra illos qui dicunt duos esse deos unum benignum et alium malignum

83 Verum uniuersorum principium confitentur Cedonianos. Marthianistas et Manicheos quia asserunt duo contraria principia siue duos deos esse unum benignum et alium malignum. Benignum dicunt esse principium lucis cuius habitacio est regio lucis super ista visibilia. Malignum dicunt esse principium tenebrarum cuius habitacio ex aduerso est regio tenebrarum et ab ipso ponunt esse corruptibilia et mutabilia. ¶ Contra hunc errorem attende, quod esse non habet contrarium aut vere oppositum nisi non esse plenum, igitur perfectum esse non habet contrarium nisi non esse completum. Hoc est cum summo nichil omnino est deceptio esse et ita patet contra istos erroneos, quod principium tenebrarum non est vere et totaliter non ens. Hoc est nichil prius huius ipsius esse cum ipsi ponant ipsum contrarium ei quod est. 82

¶ Error iste odibilis est creatori dum aufert ei dominium creaturarum visibilium. Item odibilis est creaturis quas subtrahit tali honorabili domino scilicet deo, et subdit tam vili principio scilicet dyabolo. De his dicit Augustinus in libro de natura boni quod perdiderunt suo studio corrigendi. ¶ Ab hac venenata radice processerunt errores quasi rami plurimum venenosi. Primus est de distinctione ciborum, dicunt enim non esse comedendas carnes nec caseum nec oua. 2us est quia lex vetus data est a principe tenebrarum et sunt mala. 3us est quod patres veteris testamenti mali fuerunt et dampnati. 4us quod non creantur anime de nouo quando corporibus infunduntur. 5us quod christus non assumpsit verum indumentum humanitatis. 6us quod Johannes baptista fuit malus. ¶ Ad eradicandam perniciem pestiferam radicem et ramos errores qui ab ea procedunt. Nota quod contraria non compaciuntur sese nec in se in vicem, nec cum in vice subsistunt, sed sunt sibi inuicem corruptiua et ita corpus et anima non se inuicem sustinerent, si eorum principia contraria essent. Dicunt enim christiani de summe per diuersitatem duorum, sic ita mundus dissolueretur funditus si deum esset diuisus nec posset per diem stare, sed ymmo contrarius regeret. Item dam-

¶ qua od... deo ... error ...

81 ¶ contra ... errores ... chcorum

86

8.

Si multos dicemus deos necesse
esset deum i multis considerari
Si enim unus est deus i eis unus
magis est deus quam multi / Si aut
deus est in eis ut est perfectio
sine enim 2m bonitate / sine 2m
virtutem / sine 2m sapiam / sine
2m tempus / sine 2m locum deficeret
a perfectione / neqquam esset deus per
fecte Ideo non minus pertinet
addem bonitas quam po. vel sapi
sed sicut ridiculum esset ponere deum
aliquem sine po. vel sapia / sic
ridiculum est ponere deum sine
bonitate // duos neque malum
deum est / neque deum malum Item
impossibile est perfectum esse sapientem
et potem sine bonitate / impo. n.
est si non pt velle bonum cogitu
Si aut pt velle bonum non est
sine aliqua bonitate / posse enim
velle bonum bonum est Item beatus
est cui optata succedunt / sed si
summe bonum haberet aliquid sibi co
trarium non omnia optata sibi suc
cedunt / ergo non est beatum Nondum
aut quod predicti heretici ad assercione
sui erroris tenuere magis i inituntur
prima est quia est causa i varia
bilium quorum i variale cum ergo deus
bonus sit cum i variabilis non est causa
variabilium Secunda est quia nichil est
causa constructiva et destructiva
eiusdem / Cum ergo deus bonus tamen
est destructiva malorum / ergo non
est cum constructiva eorundem / 3a est
quia contrariorum contraria sunt prima cum ergo
bonum et malum sunt contraria sunt
prima / cum ergo summum bonum sit
primum / et causa boni summum ma
lum erit primum et causa mali
Ad primam dicendum quod ipsa est falsa
quia omnia variabilia facta sunt ab
uno invariabili deo per quem omnia
sunt Job 1. Item Job 2o deficit
his talibus corruptibilibus dicit
dominus dedit dominus abstulit sicut per
Idem 4o Ecce qui serviunt ei non
sunt stabiles Item ps. mutabis
eos et mutabuntur et Item Eccli. 27o
Quid lucidius sole et hic deficiat
et Hebr. 1o Et tu domine in principio
terram fundasti / et cetera usque ipsi
peribunt tu aut et cetera Item si non
esset causa 2m hoc quod sunt ab i variabili
bono deo sed quod anime sunt in
variabiles tamen peccare non possunt
quod est inconveniens apud omnes / non
est necesse verum quod effectus assimiletur
efficaci voluntarie operanti / quia
fedus pictor quandoque pingit yma
ginem pulchram / et pulcher ymaginem
turpem Ad 2am dicendum quod non habet
locum in voluntariis causis quia
idem artifex destruit quod ipse fecit
Jere. 18 de figulo et Ezech. de rebus mineris
omnis res per quas cuncta eis nascitur
per eas destruunt / Sicut ergo artifex
est causa constructiva / et ex causa
voluntaria pt esse causa destructiva
eiusdem / ita deus est causa constructiva
malorum quo ad eentiam / et destructiva
eorundem quo ad maliciam Gen. 6o
et 7o Delebo hominem quem creavi
et ad idem lib. 6. de c. verum
Ad 3am dicendum quod contrariorum de quibus sunt
bonum et malum / moriale moraliter
aut contraria sunt boni mores et
mali mores / sed talium contrariorum est
idem principium scilicet liberum arbitrium
Causa n. efficiens voluntarie ope
rans pt esse causa contrariorum / Idem
enim pictor pt facere ymaginem
albam et nigram pulchram et turpe
et ex eadem massa ad vas facere
in honorem ad contumeliam Ro. 9. Et
ab eodem patre sunt duo filii quorum
unus est eger alius dilectus et
alius odiosus Malach. 1a. Jacob
dilexi esau odio habui / Et ab eadem
radice pt esse spina et rosa / Item
ex eadem vite est fructus degener
et fructus gloriosus / et ab eadem vite
pt esse uva et labrusca / Ysaie 5o
et Jeremie 2o / et ab eodem libero arbitrio
pt esse bonus actus et malus Iste sicut
ex stipite arboris inflexibili est virga
sic ex deo inflexibili ad malum

86 ...oz trouibz ...hetica i m...

8a Causa efficiens voluntarie pt esse causa contrariorum

88 Bonum dr dupl'r

est liberu, ut flexibile ad bonu
& ad malum, ad bonu qr ex deo
bono, ad malu qr ex nichilo, et
io defice pnt quia ut dr Aug
Jo possibilitas ad defectu e i crea
tura quia a no ee i esse pcedit
Jtem 2m xpm ex eode corde p
cedit bonu et malu luc vi Bts
homo & Math xv De corde ex
eunt & Et xxi° Diliges dnm
& Eccli° xi° Bona et mala vita
& mors a deo sunt Et xxxvii°
Ex eode oriut bonu et malu
vita & mors Bap xxxvii°
Vel dicit q bonu et malum
no sunt vere oria, qr malum
nichil e, & io no oz q heat
aliqua cau sui existencie Vn
dicit Aug q io manicheus
fuit deceptus q p9 volunt fac
vn malu qr quod malu bi n
stimss q malu nichil ad esset
qr corrupto ul puacio boi stimss
q malu no est in bono qr natu
ra s'm na bona e, & io dr q eciā
demones na cati sunt boni
ut in fin eodem Vel dicit
q bonu duob modis dr scilz
essencialr & accidentalr Essencialr
bonu dr id q seipso est bonu
cuius s bonitas est essencia eius
sicut cama pma, & tali bono
nichil est 9rm ut dic Arys
cum aliis vir hetic multo
go fortius enti ipius sbe et
accñ nl e 9rm Bonu aut
accialr sumptu vno 9rm e malo
& natu fi ee idem cum ipo
idem n 9rior susceptibile e
Bonu aut sic sumptu no dicit
deo cu nichil accidit ei q
pz ex hoc, qr accns davet ei ali
quod ee sicut nigredo dat ei
cui accidit ee nigru & ita sima
ea heret aliud ee ab alio quia
ipse & ita no esst pu9 ons ee
Et no q quamvis bonu dicitur
eeni malu tu no dr sunia.

& tm accñ Item ad tuendu er
rorem sui q sunt duo pncipia
m dicut manichei rones sic ex
alteo 9rior ut pt ee alterum
malu igr no pt ee ex bono, ei
go ex malo, recinr go usq ad
pmu malu q no est ab ao cum
illud no e ex bono, go est a se
ipo malo & ita est pu9 ise et
eciā p9 pimu9 malor eu alia sit
ex ipo Vnde pncip. ne pme
ppois qm falsa e, quia ex
calode fit frigus quss i anili
ut cum calor appit poros & era
porat & ita frigescut p9gal inb
& eg9 & p frigiditate co stringunt
pori & ita inclt calor in terius
Jtem ex bono vino est quss
co inmeliosa ebetas, Jte ex bo
& salutari medicina e quss egri
tudo & mors cu quis ea aut
no debita mesura, aut no de
bito mo, al no tpe accipit optmo
Jtem ex bona scia est quss ma
lum supbie ac iactantie, Jte de
scitate iuste orit quss i anis gla
& cotemptus alior, Jte d alieno
bono malu invidie, Jte d luce
quss est obtenebracio visus et
aliqn cecitas cu lux fuit nimia
ex quibz pz q eo bono est malum
Jtem eg9 ex malo bonu e quss
ut ex egritudine vite emdacio ex
flagellacoe contricio & erudicio ut
pz in hominibus et bestiis Jtem
aut ignem & aqua dicut ee bo
d' mala Ei bona sz multa mala
pvenut ex istis, ut ex igne co
bustiones, & ex aqua submsioes
Si dixerit q mala, sz cotrit
q multa bona pvenut ex
illis ut ex igne tpate cale
facciones de coctones illumiacoes
Jtem ex aqua ablucoes pisci
nutricones, agror fecunditates
molendinor aquaticor multe

vtilitates Item expo de homie
sunt bona opa et mala Item
cum 2m p dictos errores bellu
etiam sit int principe lucis et pn
cipem tenebrarum aut princeps
lucis nocet t aliq alij aut no
nocet Si nocet aliquid igit ei
male facit et id malu est ex pn
cipe lucis cu id faciat quare no
solu ex bono est malu sz ex
optimo Si vo nichil mali ei
facit neq facere pt et hoc sciat
ipe princeps lucis cu sciat omes
virtute stultissime igr pugnat o
principe tenebrarum cu sciat se nec
ei posse facere mali et nec ei posse
facere ¶ Item exponit manicheus
q ai aliq est primu malu ad q
no est ad aut mali Si nichil
go vnu quodq q est malu erit
malu ex ao q e malu et ita i in
finitu sz no pt ee in finitus
causarum et io no est procedendu
in fitu Si vo e aliq pm malu
et illud no possit ee ex bono et
go pm in se et ca aliorum malorum
92 ¶ Unde p distis eius quod e
malu quia malu d nocivum ut
herba mala et morbus malus
Vel malu d ipm nocumentu sic
d vsualiter multa mala fecit m
ic ho Vel d malu i ordinatum
sicut d male sede q no sedet i
loco suo ut ordine sui viror i
facie humana vel d malu ipsa
privatu sicut p factoe sua Unde
male opari d quis tu operatur
opa privata o vicientibz pfectoib
siue circumstantiis quales sunt finis
causa modus locus tempus
Vn male opari dz qui uel no
eo mo uel eo fine opat quo
93 operandu est Dico i q sit prim
malorum no est nocivu no est
malu p modu illu Si vo est
nocivum ad cit nocivum simpr et
vtr ad cit nocivum pcr tm Si
sunt nocivum simpr et tale ergo
nulli erit pfectivu nulli ergo
pdit qualis go erit dator ee et
vite toti genti tenebrarum ymo
toti vniuersitati malu sim illos
¶ Item licet aliquid sit nocivu
alicui ut malu no ideo est
nocivum ut malu simpr sicut
si ad sit sanu alicui ut vsio
ut incisio ad mbri alicuius de
truncato no io est sanu simpr
nec sc ut si aliquid mortifi
cat aliq q ipse hi sit mortifica
tiuu et hic e qm hmoi deprecatos
2m intute et aptitudine nalem
dnr qua hnt ad hic nichil aut
est tale in to vniuersitate rerum q
q n venenata mala et impeta
nocent alijs siue occidedo siue
devorando i no tn ad hoc est
in tendes virtus eorum ne noce
ant illis sz magis ut psint pro
sbts et hoc ut pascedo ut inue
endo ipm ut defendedo et nocu
metu quod si ab alio iminet
repellendo leo n uel lupus
devorando agnu no in tendit
ei nocere sz si pdesse intendo s
scipm carnibz eius eodes se hit
d alijs ¶ Item ignis no e itecio 94
destruere q combinit sz inducere f
sua in materia qua attedit si vo
accipiat malu nocumetu ipm Nota
Unde q pm malu est privacio
siue carencia primi boni nalis
q e esse et io no est nece q ip
sit ab ao ut bono uel malo ci
oio no sit q n no e i pole e ee
ab ao ¶ Et breuiter rudendo dic
erroneis ut quocuq mo dicat
malu no pt ee pm q dicat
dm Vel ds ut princeps ut rex
2m q ipi mentiunt Ad cofusio nō
aut eorum que abcis deq gente
ipi sint et ad cuius regimi ptinet
an sunt de gente tenebrarum n
est covenies testio i q conc
principem lucis tn sunt i inimici
ei et cm genus tenebrarum vl oio

tem est / et ita nichil peius sicut
de luce vel regno eius aut non
alius videtur quam animalia lucifuga
ut vespertiliones / et ideo non est cre-
dendum eis quam peius est in medium
eorum de luce huiusmodi / cum sicut animalia
lucifuga nocte reputet diem
et diem noctem ponentes lucem
tenebras / et tenebras lucem / quia
totum regnum lucis est eis regnum
tenebrarum et econverso / cum ergo credunt
se loqui de deo tenebrarum / loquuntur
de deo lucis et econverso / quare nesciunt
penitus de quo loquuntur / et ideo mentiuntur
ex omni parte / Si vero dixerint
se esse de gente lucis et pertinere
ad regnum et principem lucis in
tollerabiliter mentiuntur et contra-
rios sunt eidem / cum non credunt
eum esse nisi dimidium deum / potestas enim
super utrosque contrariorum / hoc est super
bonum et malum / potestas perfecta est
super alterum vero tantum / potestas dimidiata
sicut potestas super homines albos et
nigros / potestas est integra / potestas vero
super albos tantum est potestas dimidiata
Sed cum dicunt quod quia non est adoran-
dus vel colendus nisi a gente
lucis sive ab omnibus tantum dimidiam
deitatem ei attribuunt et dimidiam
aufferunt / Similiter parte dimidia deus cum
non ipsum credunt ubique et in omnibus
dominari / sicut non non simpliciter est album
quod ex aliqua parte non est al-
bum / Sic non simpliciter deus qui
ex aliqua parte non est deus /
Item non vere et plene possidet
quam in litigio et bello possidet
et ideo non plene dominatur / Iste non
est omnipotens nec perfecte potens cuius
potentie resistitur in toto / ita ut
bellum depari ei ex adverso fiat /
Item si non possit facere quicquid
vult non est omnipotens / Item cum
manichei ponant primum sive prin-
cipem vere malum / erit ergo ve-

Ad idem

pestilens sive hostilis et seviens
in omne quod potest / et ita in totum regnum
suum cum potest id est nichil posset de in-
sue pravitatis / et ideo in toto regno suo
semet tamquam destructio et mors
et ita regnum eius non stabit / et
non erit princeps neque dominus / neque
deus **Rubrica contra hoc**
quod dicunt esse principem tenebrarum
Item cum manichei ponant principem 97
tenebrarum esse corporeum / et regnum eius
totum esse tenebrosum tenebrositate
corporali / quare ab eis vere tenebre
huiusmodi sunt sensibiles / et visum impedi-
unt / aut intelligibiles intellectum
impedientes / Quod si visum impediant
vere cecus id est ipse / et nichil videns
et tota gens eius in regno suo / nisi forte
dixerint quod sunt sicut vespertilio-
nes et similia que vident in tenebris
et in luce cecantur / Item hoc contra principem
ceps et gens eius nichil videbunt
et propter hoc non poterunt resistere prin-
cipi lucis et genti eius dedie cum
careant visu / qui est necessarius
ad pugnandum / Omni id est die vincetur Alia o
a principe lucis et gente illius / Quod si
dixerint quod rex lucis si intraret
regnum tenebrarum obtenebraretur
Unde quod lux in mediis tenebris Rusio
expellit eas et locum quemcumque tene-
brosum illuminat / ita lucerna vincit
magnas tenebras / quare tenebre regni
huiusmodi non possunt prohibere nec resistere
quominus principes lucis et gens
eius regionem intrent et illuminent te-
nebras / et sic excecabunt principes
tenebrarum et totam gentem ipsius
et ita patebit gloriosus dispectioni atque
destructioni principi lucis et genti eius
Si dixerint quod tenebre huiusmodi sint
intelligibiles intellectum impedientes / Unde
quod tenebre intelligibiles non sunt
nisi ignorantie / et ergo princeps tenebrarum
et tota gens sua obtenebrata in toto
et omnino ignorans et nichil sciens / quid

quid ergo erit dice deos tenebra
rum hoc nisi deos ignorancia et in
sipiencia hoc aut est ridiculosum
auditu. Vnerat quis cultus dei
1 Item que ab huius. er tenebrarum
roneis quis erit cultus di tene
brarum sive principis sive principii
q sac q sacrificia q laudes que
orones ei. Sicut n. principe bonorum
colit largiendo aliis etiam et sub
veniendo miseris Ita iste contra
colet. fraudando et rapiendo Re
tribuet c. ita facientibus ut incede
ut pena non aut incede felicitas
cu ea no heat. Si vo pena est
g.o bonus et iustus. Dum mala
pro pccis bonum et dn q iustu est
retribuit mala facientibus iniustis
2 Item que sunt ut sacrificia sicut
ei nisi ex ecciones omium viciorum
q ia no sacrant nec sacrificant q
pocius in quat facientes. Ite que
3 laudes solvet ei a sub dit. sive
et quid in eo ut pp quid laudabit
Si enim p dicet deo q malus est
et male facit omnia que facit. n
est hoc laus q vituprm et diffa
macio mala. Si vo p dicet de
deo q bonus est et q bn facit
omnia que facit. h no est eius
laudacio q pocius derisio. Sicut
siquis volens laudare corvum
p dicet ipm corvum cingnum
4 Ite q orones ut peticiones fiet ei
Si bona petit ab eo. no pt
ea dare cu ea no heat. Si vo
mala petat hs. est i simissimum
pete dapnacoes s. et tormentu.
5 Item si in trogeret cultores eius
pp quid colunt eu. no pnt vere
rnde. n q pp hoc ipsum colunt
6 ut eis omnia mala faciat et omnia
bona ab eis auferat. Ite 2m illos
erroneos q dicet de omnibus mala
facientibus. nisi q ea faciendo colunt
principe sive deum malorum sic boa
facientes colunt principe sive deum
bonorum. Dicet. g.o 2m hoc q omes

[left margin, partly cut off:] ...e sacrifi. ut ... fiet ei · ...e laudes ... a ascribit · Alia · Pul... · ...ationes ... fiet ei · ...nd colit · ...t horribile ... ny error

fornicatores omnes fures. os raptores
adulteres sint huius principis sive dei
ex quo sequitur omnia lupanaria et
spelunas latrim templa ee ig eu
locis illis cultus huius exerceat. Et ex
p dictis pz. q princeps sive de huius
no solu fugiendus e adultoribus sive
q et totis viribus et studiis i pugna
dus. eo q maxia mala eorum ei
placeant. et ad ia eos inducat et
9 ab ipis ia recipiat. Item unu ⁊ Quare dr unu uni
universorum pn.m Vocet i hs p. det | versorum principium
minate hs. ve unu in quo inclue
ntis. n.m i eo aliquid pt id q nec
subm s. pt. Rubrica q hoc no
men principium semp dicat ad idem
8 Universorum principium. hoc nome
pn.m semp dicat ee ad aliquid
pr est pn.m tocius deitatis
qz ipe annllo e. no q sui ut dive
ecencie pn.m sit. Sz quia principium
est. filius ⁊ e. b. filius dr principium
ad spm stm. Spus s. no dr pn.m
n ad catuas. ad quas etia pr ⁊
filius ⁊ tantus ipa sunt ⁊ singula
prorum pn.m catuarum dr. Pr i. e pn.m
sive pn.o filius pn.m depris. Sps
s. pn.m deitatis. ⁊ hi tres no ta
q unu pn.m omium catuarum. qz uno
eodem mo pn.m rerum sit. no eim
aliter res sunt ab uno qm ab alio
Ex his pz q hoc nom principium
in dinis aia e. plicat p.o pr dicitur
9 pn.m filii p generacoem. 2o. pr eius ⁊ Et quibus moie dr
filio pn.m spus stus p spiracom | principium i dinis
3o dr. quia pr cu filio ⁊ s. s. pn.m
universe catuve p creacom nethic. n
dicit principium ordine tpis q ne
Sed queritur utru dicatur pn.m ab eterno
10 Rnde q nomina que connotat aliquid ⁊ Quare dicitur
i catura. aut connotat respectu | convenit ... dr sit
ut dus dnator. al effectu ut in | principium catuve ab
cors infator creator ⁊ hi. In his | eterno et
q connotat respectu ut effectum
distigwedu est. qua aut dut i
hitu al actu d illis que connotat

thicu/ pt dici q conuenit do abet
no nde/ eni habitudo dni adser
mem cu d' dns abetno/ s no pt
dici dnator abetno/ q no hunc
sum abetno. Si g° dicitur dn ab
solute pt dici pnm abetno/ qma
no d' effcm i actu s in habitu/
Sz si dicatr cu d'tinacoe ut di
cat pnm creature no pt dici abet°.

¶ Quar° videndum utrum deus sit principium malicie

11 Unum vniusor/ qma vniuersa
ceperunt ab ipo/ s ipm a nullo
Illud eni est vere pnm ante
quod nichil/ et post ea alia ¶ Si aut
querat hereticus utru deus sit pnm
etiam sa malicie uel iniusticie/
Rndz augs/ Nemo querat causam
efficientem male volunt/ no eni est
efficiens s deficiens/ qma nec illa
est effectio/ s defectio/ deficere eni
ab eo q summe est ad id q minus e
hoc est incipere here mala volunte.
Alia visio — Vel rnde q ppe et pprie loquendo
no s p accns sit ¶ Cum etia vna
sit causa i omnibus q opponitur
ut puncto et situs/ necesse est
boni et mali/ sive bonitate &
malicia eande here cam/ vnde
cu deus sit ca bonitatis/ e etia
ca malicie/ s p accns. Unde illud
Amos 3°/ No est malu i ciuitate
quod deus no faciat/ ¶ Sicut
eni ex luce materiali mete corpe
obiecto fit umbra/ sic ex luce spu
mete obiecto aliciu i ordinate
concupie est umbra malicie spu
ritalis/ ¶ Et sicut remota ma
teriali luce ex toto no est umbra
materialis/ sic si remoueas ex
toto lucem spualem q e bonitas
no erit umbra spualis q e ma
licia: Quare dicit vniusorum

12 Uniusor/ ipe eorum que natr sit/
no eni ab ipo sunt pcta que
naturam viciant/ que ex voluntate
peccantium nascuntur/ Inquantu igit
est actus uel voluntas ex deo
est actore/ Inquantu vo i ordinate
& contra legem sit & sine debito
circu peccatum est. Et quantu peccatum e 13
nichil est ¶ Nulla .n. na ut sba Quare p dicit
est. Joh. p° Sine ipo factum e nichil
i. peccatum q dicit ee nichil/ no q
sit actio uel voluntas mala
Sz qma a vo esse separat homines
dum ad malu trahit & sic ee ad
no ee reducit/ qui eni assimi
boni p participacoe recedunt/ q solu
vere ac pprie est/ mito no ee dur
Ideo q peccatum d' nichil ee. nichil
q s homines eu peccant/ q peccatum
a vo ee hominem elongat/ ppi q
voluntas mala sine locucio sive
actio peccatum d' quia e p varicatio
& in obediencia contra lege dei. q
tn sunt ab hoie uel a dyabolo
s no a deo ¶ Unde augs contra
Pellagium opa dya! q dur vicia 19
actus sunt no res ¶ Ite omne ¶ ex ma
malu na no est/ s actus actis e na. s
alicui defcu boni/ qma obrem acci9 ex
q na no est omne q facit toe bom.
q na bonu est d' facit ex nichi
lo/ qui est unu vniusor pnm 17
ut hic d'. ¶ Cu aut d' pater ¶ cure p
pnm & filius pnm no duo pna re. s.
creature diuinj/ qma pr & filius plura p
& spus s. sit ad creatura unum s unu
pnm est sicut unus creator
¶ Nec alie sunt res a patre
& alie a filio uel a spu sco s pa
tris eodem modo creature ceperunt ee
a patre & filio & s. s. Qma sicut in
separabiles sunt ita i separabilit
operantur/ Deo pse dis 3a ca° vl° ipse
¶ Unum aut sunt pnm pr et
filius no tm creaturarum s etiam
spus suus ¶ De hoc pnm Apoc. 3°
hic dicit amen testis fidelis et
verus qui est pnm. & Joh. viij
Ego principium qui et loquor vob.

E

16 Item unum universorum principium singulariter quia impossibile est esse duo principia absolute, scilicet aliquid esse primum absolute et primum. Si autem est primum non tamen primus vel coevum. Item aut primum boni et mali convenit in aliquo vel in aliquo aut in nullo. Si in nullo ergo non idem nec in potentia. Ergo si principium boni est primum mali non est. Et si primum boni est omnipotens, primum mali est inpotens, ergo nullius rei primum. Si non convenit in aliquo, ut in eo quod est esse, et vivere et intelligere et posse, non ergo est pure malum quia tot convenit cum summo bono. Item si primum mali in aliquo differt a primo boni et in aliquo convenit, ergo ipsum habet aliquid et aliquid, ergo est compositum, ergo non est summum primum, quia illud est purus actus quod est compositum. Item si duo prima in aliquo communi conveniunt et in aliquo alio differunt, utrumque compositum est, ergo neutrum est primum, sed cum aliquo sit primum, quod est compositum. Contra universorum contra arrianos qui dicunt unam simplicitatem qua deus condidit opera esse angelorum. Contra hermogenianos qui materiam elementorum deo esse asserunt, hiis duobus erroribus non duximus immorandum, quia nec auctoritatibus nec rationibus comprobatur quod affirmatur, et ad eorum destructionem sufficiunt que iam superius diximus esse quod dictum est supra ibi, quod unus solus est verus deus et dicitur infra ibi mundana. Qualiter creator est omnium causa simul et equaliter

Creator, autem est causa omnium simpliciter et equaliter quantum ad se, sicut est sciens et intelligens simul et equaliter omnia. Res vero quedam aliis indigens mediis, sicut homo anima et corpore, sicut qui fabricat indiget materia fabricabili et instrumentis fabrilibus igne ac folle, omnium autem primus creator est deus et sine ulla possibilitate ipse facere quod fabricare, et cum vult causat per media et cum vult sine mediis, sicut primum hominem sine patre et matre corpus eius commixtum causavit, ceteros autem per medios parentes vel ambos vel alterum eorum. Nec propter hoc minus est equaliter si per unum medium aut plura media causat eos. Sicut non magis causat ab domum cum illam per unum edificat quam si per plures. Vel ergo dicitur si per unum medium quam cum per aliquod. Causa media vel ad dicit vel minuunt causat sed sunt tamquam munera deficientes ultima recepta tamquam imperfecta accidere et tamquam vasa in fluentie ac redundantie primi fontis, que cum impleta fuerit, quod superhabundat refundunt in alia receptibilia, sic et omnia que causalia veniunt in redundationem primi ubertatis fontis impleta quod super est ad alia deferunt vel transmittunt. Et nota quod creator exclusit avaritiam. Item quod preceptum est de lege ne unus illarum posset sibi appropriare vel retinere aliis exuberantibus sine mediis, primo putans est potestate aliis ea communicare et largitur. Item Qualiter dicitur creator singulariter et contra quos errores.

Creator singulariter, contra symoniacos et hortiendrianos et appellitas et arrianos, qui mundum non a deo sed ab angelis factum esse asserunt, contra quos infra ibi mundana. Item contra illos qui posuerunt celos creatos esse ab intelligentiis quas posuerunt esse deos, contra quos iam satis ostensum est supra quod neque intelligentia neque aliqua substantia debet esse celis vel cuicumque alii creature. Item etiam contra illos qui dicunt duos esse creatores unum spiritualium alium corporalium in intelligentes aliquid dicitur ut nemo potest duobus dominis servire unde sequendo a beis. Quod intelligunt per mammona scilicet dyabolum, quo ergo scribit quod dicitur Luc. xvi. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Item si per pluralitatem deorum voluit probare pluralitatem creatorum, sicut erunt dii tot et creatores. Vel dicitur quod demon non dicitur deus creator sed in devotorum hominum

electos. Ad idem Joh. viii°. Ego de sup-
ernis sum, vos de hoc mundo estis, ego
non sum de hoc mundo, et propter hoc volunt
esse duos creatores, unum superiorem
et alium inferiorem. Item Joh. xviii.
Regnum meum non est de hoc mundo.
Item Jac. iiii°. Adulteri nescitis quia
amicitia huius mundi inimica est
deo. De hac materia dictum est plenius
supra in verbo universorum principium et hic infra
ibi mundana. Iste creator secundum Aug.
23 Qualis sit relatio creatoris ad creaturam — Creator dicitur relative ad creaturam sicut
dominus ad servum, verum non quod hec nomina creator
dominus resignent aliquid temporaliter. Dicuntur
de deo relative ad creaturas sine
mutatione dei, sed non sine mutatione
creature, et in sua actione est in creatura non
in creatore, et appellatur quia creatura rela-
tive dicitur ad creatorem relata et relatione
notatur, que est in ipsa creatura, appellatur
vero ita quia creator dicitur ad creaturam
relata est, sed non notatur relatio que sit
24 Quid creatio — in creatore. Creatio enim non est nisi novitas
existendi vel essendi et ex voluntate
creatoris absque medio, id quippe solum
proprie creatur quod est absque creatore absque
medio generante seu aut efficiente, aut
etiam in subiecto. Non enim movet aliquid
in tius aliquid creator sicut artifices
homines movent membra dum operantur
et motu membrorum movent instrumenta
et motu instrumentorum movent ma-
terias de quibus operantur. Creare enim est
cogitare vel velle creatoris. Sicut patet
exemplo anime humane et unius cuiusque sub-
26 Quod non dicuntur creatores spectu vel ymaginum magi pharaonis — nobilis cuius suum operari est suum
velle sive suum cogitare. Iste creator
dei quis obiciat de creatore ymaginum et
serpentium Exodi vii. et viii. Vide quod
nec magi nec demones per quos
fiebant talia dicendi sunt creatores, quia
non ita creavit. Omnium quippe rerum que
corporaliter visibiliter nascuntur occulta quedam
in corporeis huius mundi elementis latent
que deus originaliter eis indidit. Ipse
vero creator est omnium rerum, qui creator
est invisibilium seminum, quia quicumque
nascendo ad oculos nostros exeunt
ex occultis seminibus sunt primordia
incrementa debite magnitudinis et quasi
ab originalibus regulis sumunt distinc-
tiones formarum. Sicut ergo non parentes
dicimus creatores hominum, nec agricolas
creatores frugum, quamvis eorum adhi-
bitis motibus dei virtus ista creatura
operatur. Ita non solum malos sed nec
bonos angelos phas est dicere creato-
res, sed pro subtilitate sui sensus et corporis
semina hominum occultiora
spargunt ea per cognatas temperationes ele-
mentorum, et ita gignendarum rerum
et accelerandorum incrementorum prebent
actiones. Si ergo mede intrinsecus in
instituendo formatione non potest nisi deus,
per diligentiam aut extrinsecus potest homo.
Ita creationem rerum visibilium deus
intrinsecus operatur, exteriores autem opera-
tiones ab angelis tam bonis quam
27 Quid creatio singularis — malis vel etiam adhibetur. Et nota
quod sed creator unus sit artifex omnium,
multos tamen habet ministros operarios
qui omnes intuentur eius exempla-
ria atque ministerio operantur, et de huius
ministris sunt omnes virtutes que
sunt in seminibus, quorum tam mirifica
opera apparent in animalibus et plantis
nec solum in corporibus eorum sed etiam
in regiminibus eorum et ornatu mirifico,
ipsa etiam sapientia creatoris et reges ac
diges magistra et imperio suo omnes
huius ministros in omnibus et singulis
artificiis et operibus eorum. Iste creator
Creatio singularis est operatio solius creatoris
que solo beneplacito voluntatis sue absque
ullo medio vel admixto largitur
esse cui vult et per modum istum non dicitur
creare nisi substantias incorporales, excepto
celis et aliis celestibus corporibus, alia
28 Quod sunt in ymagine — vero generantur per actiones et passiones
et conflictus agentium et patientium. Licet
autem verbum creandi dicatur de solo crea-
tore, tamen secundum vulgare exprimunt generatio-
nem vel nativitatem dicitur creatio. Unde apud
hyspanos dicitur hominis esse de creatione ali-
cuius quia est de domo vel de stirpe
30 [illegible] et mala [illegible] sit adeo [illegible] — vel familia ipsius, et per eandem
translationem dicuntur reges vel prelatores
creari. Sed fides katholica abhorret
audire verbum creandi de omni alio quam
de deo. Contra illos qui in

ferentes partes corporis a dyabolo
factas esse dicunt.

29 Omnium visibilium. Contra
patrinianos et alios qui inferio
res corporis partes a dyabolo
factas dicunt, contra quos prima Cor.
vi. Nescitis quia corpora vestra
membra sunt Christi. Item Ro. xi. Ex
ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia.
Eccli. primo. Unus est altissimus omnium
creator. De hiis patet hereticorum
h[eresis] xxiiii. q. iii. c. Quidam. Item
heretici dicunt non esse curam istorum
inferiorum, quia variis motibus casualiter
agitantur, et ideo quod alia superiora sunt
quia immutabilia sunt regi a deo
et facta esse a deo, vel a dyabolo. Hunc
errorem in ducunt. Daniel. vii.
ubi loquitur de Christo Potestas eius po
testas eterna que non auferetur a deo
et regnum eius quod non corrumpetur. Item
Luc. primo. Dabit ei deus sedem patris
David eius et regnabit in domo Jacob
in eternum et regni eius non erit finis. Ex
hiis auctoritatibus arguunt heretici mundum
istum corrumpi, ut heresis prima Joh. 2o.
Mundus transit et concupiscentia eius.
Et huius mundi erit finis. Ergo iste
mundus non est eius regnum. Unde
Regnum quod non corrumpetur est
eternum. De quo Apok. Fecit nos
deo nostro regnum et sacerdotes. Et tunc fiet
mundi adventus, id est tradet Christus deo
patri suo ut dicitur prima Cor. xv. Item
omnium est contra Manicheos qui
dixerunt invisibilia tantum esse a deo, non
visibilia. Col. que Eph. iii. Ex quo
omnis paternitas in celo et in terra
nominatur. Et contra illos qui dicunt
bonas actiones tantum esse a deo, non
malas, et in quantum sunt. Contra
quos Eccli. xi. c. Bona et mala
sunt a deo. Et in fine Error et te
nebre peccatoribus concreata sunt. Item
Joh. primo. Omnia per ipsum facta sunt,
omnia id est in quantum sunt bona sunt
et a deo, sed de forma adyaboli ut habetur.
Item creator omnium. Contra hereticos
qui dicunt adyabolum esse gnidines

fulgura tonitrua et tempestates
Contra quos Matth. v. c. Pater noster
qui in celis est facit solem oriri
et pluit super iustos et iniustos.
Item Act. xiiii. capitulo. Convertimini
ad deum vivum et verum qui fecit
celum et terram et mare et omnia que
in eis sunt. De celo dans pluvias
et tempora fructifera. Item Ysaie xxxviio
c. Ego dominus deus qui conturbo
mare et intumescunt fluctus eius
dominus exercituum nomen meum. Item
Aggei primo capitulo. Hec dicit dominus deus
exercituum quia domus mea deserta est
et vos festinatis unusquisque in domum
suam, propter hoc prohibiti sunt celi
ne darent rorem et terra prohibita
est ne daret germen suum et vocavi
siccitatem super terram. Item Ieremie
xo. Dominus deus meus ubi dixit te
eius commovebitur terra et non susti
nebunt gentes comminationem eius.
Et infra. Dat multitudinem aquarum
in celo, et elevat nebulas ab
extremis terre. Psalmus. Fulgura in
pluviam fecit. Item Psalmus. Omnia
quecumque voluit dominus fecit in celo et
in terra in mari et in omnibus abyssis
educens nubes ab extremo terre etc.

Qualiter omnis creatura quam
sentit in se presenciam creatoris.

Omnis creatura quam sentit
in se presenciam creatoris dantis 31
ei esse ac bene esse sustinentis
se, ne veniat in non esse, ex quo
per ipsum educta et elevata est
in esse, et retinentem se ne in im
chaos ruat, cum manifestum et replentem se
viribus et bonis naturalibus quibus
omnis creatura a creatore repleta est, ipsis
ad redundantiam et refluentiam, ut
res naturales sunt quasi fontes
redundantes et influentes operatio
nes suas, ut sol repletus est
luce, ut eam refundat, et ignis
calore ut eius operationes utilibus
utentium administret. Et hec re-

q omnibus actibus tenetur

30 q. bona et mala temporalia sunt a deo

mundatie in diuinitate sunt copiositate
et largitate donis quibus replet
omnia scilicet et omnes ac singulas
creaturas repletione perfecta non relinquit
quin vacuitas desiderij naturalis
naturale n. desiderium in quantum potest est intel-
lectus perfectionis / replet ergo diuina
bonitas omnia vnde sap. p° Spiritus
domini repleuit orbem terrarum non quod
ipsa substantia spiritus dei replet una sit
loci spacie / sed largitate donorum sicut
dicitur quod liquor replet vas quando eius
capacitatem occupat / et ideo replet quando
liquorem infundit ¶ Item Rubrica
Contra illos qui dicunt quod xpus
et eius ecclesia non fecit aliquod

32 Creatores miraculum materiale
ostm / Cum posuit duos cre-
atores dicunt quod xpus et
eius ecclesia nunquam fecit aliquod
miraculum materiale / vnde miracula
que de eo leguntur in nouo testamento
spiritualiter sunt intelligenda / Alij autem qui
vnum posuit creatorem / credunt quod
xpus et eius ecclesia miracula fecit
materialia et visibilia in rebus / et deve-
bus hijs corporalibus vt patet Math.
viij° Ecce leprosus veniens adorabat

33 ¶ Qualiter pro dicto heretica auctoritatibus et rationibus convincitur 27

Quale ab hereticis interrogo lepra illa erat
spiritualis an materialis / Si materialis
habeo propositum / Si spiritualis id est peccatum
ergo mundatus est ante passionem christi an-
te passionem et resurrectionem et ascensionem
Sed tunc autem iste hebat spiritum sanctum
aut non patet quod mundatus est / Si sic
ergo spiritus sanctus datus est antequam xpus
esset glorificatus / quod tu negas / Si
non ergo non habuit spiritum xpi / ergo non
erat ipsius / Si quis n. spiritum xpi
non habet hic non est eius Ro. viij / ergo
erat ipsius dyaboli / ergo non erat
mundatus a lepra spirituali / sed munda-
tus erat a lepra materiali Istum
nō modum argumentandi nota in omnibus
miraculis a xpo factis cum istis similia
Item ista leproso dicit / Marci p° g.
Vade ostende te principibus sacerdotum
et offer pro te que precepit moyses

Sed quo posset se ostendere mundatum
a lepra illi sacerdoti si esset lepra
spiritualis / oculo materiali non / nec
oculo fidei / quia fidem non habebat
ille sacerdos quod xpus curauit aliquem
spiritualiter / Restat ergo quod illa lepra
erat materialis ¶ Item vide Math. viij
de puero centurionis paralitico ibidem
de demonibus ex eiectis de duobus possessis
et in tumulis porcos Item Math. xxj°
de ficulnea que arefacta est ad verbum
eius vbi dicitur Et videntes discipuli
eius admirati sunt / et ita patet quod fie-
runt visibiliter et materialiter ¶ Item
imperauit ventis et mari et facta
est tranquillitas magna Math. viij°
Item conuertit aquam in vinum Joh. 2°
Item de quinque panibus et duobus pis-
cibus saciauit quinque millia
hominum Joh. vj° Item vitam mortue
reddidit filie archisynagogi /
Et vnico filio vidue Luc. 6. Et
lazaro Joh. xj. Per hec talia multa
patet quod xpus et eius discipuli fece-
runt miracula materialia et visibilia

¶ Rubrica Contra illos qui dicunt
quod deus non creauit celum terram et cetera
corruptibilia et quare hoc dicunt /
et qualiter est eis rndendum 3e

Visibilium et invisibilium corpora-
lium et corporalium / Contra hos qui
dicunt quod deus non creauit celum
et terram et cetera corruptibilia di-
centes quod aut potuit ea facere in-
corruptibilia / aut non / Si non po-
tuit impotens fuit / si potuit Responsio
sed noluit inuidus fuit Rudem quod
ĩ non sequitur deus inuidus fuit si facere vel
dare noluit / quod quod potuit / sicut
est ac si diceret fuit inuidus si non
fuit prodigus / vel indiscretus / superius
est modeminr potentiam et voluntatem
insipiens est qui omnia vult que
potest summe bonitatis fuit quod voluit vi-
sibilia ista facere / sapientior vero quod
noluit ea sine tempore ut manifestum
fiet ea primum fuisse / et non eo fuit
quod antea potuit aliunde fuisse

nō

34 q̄ quare voluit ista bō ee trāsitoria.
36 Quod peccare

Et sic essent via hominum venienti
ad cognicionem dei. ¶ Item voluit
deus sapientia ista bona esse transitoria
ne homines adhererent eis et neglige-
rent permanentibus bonis, quia ut
dicit Augustinus Peccatum est spreto et
commutabili bono bonis commuta-
bilibus adherere. Item Augustinus in Enchi-
ridion. Summa et equaliter et inmutabiliter
bona trinitate creata sunt omnia
nec summe nec equaliter nec inmu-
tabiliter bona, sed tamen bona etiam
singula simul vero universa val-
de bona. ¶ Summa ex omnibus consis-
tit universitatis admirabilis pulchri-
tudo in qua etiam illud quod malum
dicitur bene ordinatum et loco suo posi-
tum eminencius commendat bona
ut magis placeant et laudabiliora
sint, dum comparantur malis spiritibus
et factis ex malis que fuerunt
in eundem bonorum pervenerunt quod quo-
rundam redierunt et doctores ut pe-
trus qui factus est fidelior post
lapsum xo. dis. d. ¶ Rubrica
de celestibus ostenditur quod unus est creator.

37 Quod dicunt mala si sint bene disposita commendant bona.

38 Creator omnium creaturarum unus.
Primo unus altissimus omnium
visibilium et invisibilium. Et
in symbolo Credo in unum deum
patrem. Et tunc cuius deus Jacob. Item
Johannis primo. Omnia per ipsum facta sunt et
Apocalipsis xiiii. Adorate eum qui fecit
celum et terram mare et. Item Colossenses
primo. In ipso sunt universa in celo
et in terra visibilia et invisibilia
sive throni sive dominaciones sive
principatus ¶ Rubrica Contra
illos qui dampnant eos qui carnes
comedunt, et quare hoc dicunt et
qualiter est eis respondendum

39 Corporalium. Contra illos qui dampnant
eos qui carnes comedunt vel
caseum vel ova in mittentes Genesis
iii. Ubi dicitur maledicta terra
et quia carnes animalium de fructu
terre nutriuntur dicunt non esse come-
dendas, pisces vero comedunt
quia nutriuntur in aqua cum non legitur

deum maledixisse aquas. ¶ Responsio. Unde si
carnes animalium comedende non sunt
quia de fructu terre vivunt, multo
forcius fructus terre quos ipsi come-
dunt non essent comedendi quia
propter quod unumquodque est tale illud est magis
tale. ¶ Eadem etiam racione non debent
comedere panem, nec herbas nec ra-
dices nec semina nec fructus arborum
nec bibere vinum, nec in dictis pellibus
vel vestibus animalium. ¶ Postea ibidem subditur
In laboribus comedes ex ea cunctis diebus
diebus vite tue. Non voluit deus
quod propter illam maledictionem dimitteret homo
comedere, vel que ex terra nascerentur vel
que nutrirentur ex ea. Sed fertilitatem terre
sustulit per maledictionem ut homo amplius
laboraret. ¶ Item inducunt quod caro
peccatum de carne nascitur. quod contra factum
dicere debuit animalibus, cum ubi non
est lex non prevaricacio Romanos iiii. Item
inducunt Romanos xiiii. Bonum est non
manducare carnes nec bibere vinum.
¶ Item dicunt quod sancti viri leguntur
abstinuisse a carnibus quod non fecissent
nisi esset malum comedere. ¶ Unde quod
non abstinuit ut indicaret esse pec-
catum, sed quia carnium comestio est
quasi occasio lasciviendi, crassitudo
enim carnium et deliciose epule provocat
corpus ad libidinem. De consecratione dis. iiii.
Ne tales. Sed qui sic abstinet, non
debet eos qui utuntur talibus iudicare
Romanos xiiii. Qui non manducat man-
ducantem non iudicet. ¶ Quod autem sit
licitum comedere carnes talibus aliis
patet ex Christo qui comedit agnum
paschalem Matthei xxvi et Luce xxii.
Et comedendum docuit Luce x. In
eadem domo manete edentes et
bibentes que apud illos sunt. Item Romanos xiiii.
Nichil commune est sive immundum per ipsum
nisi qui existimat commune esse. Item prima
Corinthios x. Omne quod in macello venit
id est venditur manducate. Et subditur
Omne quod vobis apponitur manducate
nichil interrogantes propter conscienciam. Item
prima ad Thimotheum iiii. Omnis creatura dei bona est
et nichil reiciendum quod cum gratiarum

Responsio

actione recipit. Item ad Titum: omnia munda mundis. ¶ Contra illos qui dicunt filium minorem patre, spiritum sanctum minorem filio.

20 Ubi sunt coomnipotenti virtute. Contra donatistas et arrianos, qui dicunt filium minorem patre, et spiritum sanctum minorem filio. De quibus dictum est. Consubstantiales et coequales et coomnipotentes. Item contra sabellianos et priscillianos, qui dixerunt deum esse solitarium, contra quos dictum est supra: tres quidem personae.

Rubrica. Quare dicitur simul creasse omnia.

21 Simul, sunt inter quorum existentiam nichil est medium, et est contra Origenianos qui dicunt animas in mundi principio peccasse, et pro diversitate peccatorum de celis usque ad terras diversa corpora quasi vincula meruisse, et ea ea sunt esse medium. xxiiii. q. 3. quidam. Contra quos agitur infra ...

22 ¶ Qualiter intelligitur creavit omnia simul. — Ac deinde humana. Ecclesiastici xviii. Qui vivit in eternum creavit omnia simul, scilicet ipse in propria sua, sed non fecit creavit in propria natura simul, nec produxit omnia eandem, sed non simul per duxit ad esse, quod patet Ecclesiastici xviii. Deo enim quia creator omnia sunt agnita, sic et post perfectum respicit omnia. Sic ergo creavit omnia visibilia, quia sic produxit ad esse materiam visibilium quod patet Sapientiae xi. Non enim impossibile erat omnipotenti manui tue que creavit orbem terrarum ex materia invisa. Ad idem Hebreos xi. Fide intelligimus aptata esse secula verbo dei. Et Ysidorus de differentiis: quoniam materie scilicet simul cuncta creata sunt, quoniam distinctio specierum per sex dierum alternationes. Forte sunt materia facta de nichilo, mundi species de informi materia, illa materia non enim sine forma fuit sed informis prius fuisse dicitur, quia in prima sui

23 ¶ Quot modis dicitur simul. — conditione tamen decete forma non habuit sicut modo. ¶ Simul aliquando dicitur propositionem et tunc notat coexistentia aliquorum, quoniam situm vel loci vel temporis, aliquando dicitur privationem successionis et ondit quod non sit ibi successio ut hic sit, vide in prima hystoriarum capitulo in principio ubi dicitur quod sit

24 ¶ Qualiter creavit creatura sub operibus dierum. — factum est simul dici non potuit et quod creationem mundi sub operibus sex dierum explicat, septima insinuatur scilicet creationem dispositionem et ornatum. In primo die creationem et quandam dispositionem, in 2° et 3° dispositionem, in tribus reliquis ornatum, et hoc est quod dicitur Genesis 2° capitulo. Cessavit ab omni opere quod creavit ut faceret. Ac si diceret quod creavit in verba ut postea faceret id est ideo forme et perfectionis et decoris ei dando complet

25 Quid ... — facere enim est facere dicitur. Sed quare non dixit Moyses omnia esse facta simul. Item facte sunt tenebre et lux et vespere et mane que simul esse non possunt. Solvit Augustinus Moysen ita dixisse propter familiariorem intelligentiam, et ut ostenderet opera dei esse perfecta, quia senarius numerus est perfectus, et ut sex etates mundi significaret.

26 Quid ... — ¶ Tenebra appellatur materia informis,

Quid ... — lux eadem quoniam quod res forte sunt excita. Mane vero et vespere angelica

Quid ... — Quid v... — est cognitio. Vespertina sunt tempore cum matutina sed non una, inde est quod prima dies non habuit mane, quia angelus non habuit cognitionem de se faciendo, sed de se facto. Et prima dies habuit vesperam. ¶ Quanta appareat dei virtus et sapientia in conditione creature.

27 Simul ab initio temporis, nota dei virtute et sapientiam, qui sua coomnipotenti virtute ab initio temporis percepit omnem et singulorum creationes, formas, motus, mores, ortus, proportiones, qualitates, differentias, variationes, principia, fines, spiritualia, corporalia, et omnia sensibilia, sciendo se solam causam omnium talissimam, quoniam quod in ipsa sunt non quoniam quod ipsa in se ipsis sunt. Item sit, aliter

38 Q[uod] s[imu]l f[a]c[t]a sunt sp[irit]ualis et cor[po]ralis creatura — in sententiis s[imu]l t[em]p[o]re f[a]c[t]a est sp[irit]ualis
et corporalis creatura, et tu[n]c t[ame]n
mundo nec fuit a[nte] angelica
creatura quam mundus quia ut d[icit]
~~Aug[ustinus]~~ nulla creata erat an[te] s[e]c[u]la
s[ed] c[um] illis t[em]p[u]s eis cepit. Et nota
39 Q[uod] ne sit di[ver]sitas int[er] d[octo]res i[n] [illegible] — q[uod] q[ui]da[m] s[an]c[t]or[um] q[uia] v[er]ba dei atq[ue]
archana excellent[er] s[c]rutata s[un]t
sup[er] hoc quasi adv[er]sa sc[ri]psisse vi-
dent[ur]. Aug[ustinus] sensisse vi[detur] o[mn]ia s[imu]l
i[n] materia et forma fuisse creata.
Alii q[uod] p[ri]m[o] materia rudis atq[ue]
informis p[ro]p[ter] eleme[n]tor[um] commix-
tione[m] atq[ue] co[n]fusione[m] tene[n]s
creata sit, et p[ost]ea p[er] intervalla sex
dier[um] ex i[lla] materia rer[um] corporalium
ge[ne]ra sunt formata s[ecundu]m sp[eci]es
p[ro]prias, quam s[ente]n[ti]am Greg[orius] Jer[onimus] Beda
et alii plures resonant que etia[m]
sc[ri]pture ~~Gen[esis]~~ p[ri]us mandant
ad nos h[uius]mo[d]i rei cognic[i]o[n]e[m] et
40 Q[uod] ubi co[m]bu[s]ta [illegible] [illegible] materia t[er]re — magis co[n]gr[u]e vi[detu]r et etia[m] mag[is]
app[ro]bat. Item no[ta] q[uod] i[lla] materia
co[n]fusa d[icitu]r t[er]ra, quia t[er]ra inter
o[mn]ia eleme[n]ta min[us] est sp[eci]osa,
t[ame]n in aliis erat et in co[m]posita
p[ro]p[ter] o[mn]i[u]m eleme[n]tor[um] co[n]fusionem.
Eadem d[icitu]r abyssus quia co[n]fusa
et co[m]mixta distincta sp[eci]e care[n]s.
Eadem eti[am] d[icitu]r aqua, sup[er] quam
sp[iritu]s d[omi]ni ferebat[ur], sicut sup[er]fert[ur]
volu[n]tas artific[is] sup[er] rebus fa-
bricandis. Hoc io d[icitu]r aqua q[ui]a
o[mn]ia q[ue] in t[er]ra nascu[n]t[ur] sive ar-
bores vel herbe ab humore in-
cipiunt formari atq[ue] nutri[r]i. Ite[m]
simul. Rubrica. ex quo o[st]e[n]ditur
qualit[er] deus creavit o[mn]ia s[imu]l.
41 Sicut e[ni]m ad unicu[m] clangorem
buccine i[n] exercitu vel civitate
alii currunt ad arma p[ro]tectoris,
alii ad arma i[m]pugnatoris, alii ad
machinas, alii ad suffodie[n]dos
muros, alii ad fossata i[m]plenda
vel ad alia i[m]pugnandi officia vel
artificia se p[re]parant. Sic creator
simul t[ame]n loque[n]te et i[n]effabilit[er]
sonu[m] sp[irit]uale emittente universitas
creatura[rum] verbu[m] eius audiat. Si-
cut ex una volu[n]tate regis aut
principis u[n]ius t[ame]n p[ro]cedit op[er]um
multitudo quid mir[um] si ex o[mn]ipotent[is]
v[er]bo p[ro]cedit i[n]numerabilis varietas
42 op[er]um in mundo. Si quis at[tam]en quest- Questio
ione[m] p[ro]p[ter] hu[n]c hui[us]modi s[imu]l s[un]t o[mn]ia
creata r[espo]ndendu[m] q[uod] licet s[imu]l deus Resp[onsi]o
potuerit, no[n] t[ame]n simul effici po-
tuit, sic[ut] cu[m] et mu[nd]us et filius
simul fi[eri] no[n] potuit, neq[ue] pul-
lus et ovum ex quo generandus
erat, neq[ue] seme[n] et id q[uod] erat ge-
nerandu[m] ex semine creator ergo dixit — Resp[onsi]o secu[n]d[u]m Aug[ustinum] q[uod] deus no[n] fecit o[mn]ia simul s[ed] ordine t[em]p[o]re q[uo] eis fieri co[n]gruebat
unu[m] q[uod]q[ue] fieri suo t[em]p[o]re, suo loco
et ordine. Sicut et tu cogitas
o[mn]ia scribi simul que scribis
s[ed] unu[m] q[uo]d[que] in ordine suo scrib[is],
et cu[m] cogitas i[n] v[o]l[untate] scribe libru[m]
no[n] cogitas ip[su]m scribe totu[m] s[imu]l
s[ed] p[ar]ticulari et ordinate. Et de
uno q[uo]q[ue] artifice et artificio
sic se h[abe]t. Q[ua]nto ergo fortius sapien-
tissimus creator. Nu[n]c dixit o[mn]ipotentissimo
v[er]bo suo nec cogitavit i[n]effabili
cogitatu suo fi[eri] vel e[ss]e o[mn]ia s[imu]l sed
magis ordine ac t[em]p[o]re q[uo] eis fi[eri]
co[n]gruebat. Rubrica q[uod] creavit
Ab initio deus de nichilo
43 t[em]p[or]is utr[am]q[ue] creatura[m] de ni-
chilo co[n]didit. Co[n]tra illos
qui dicu[n]t mundu[m] fuisse
ab et[er]no. Co[n]tra quos ~~Gen[esis] p[ri]mo~~
In p[ri]ncipio deus creavit celu[m] et t[er]ram id est
co[n]tinens et co[n]tentu[m]. Celu[m] em-
pyreu[m] et angelos, et t[er]ram id est
materiam q[ua]tuor eleme[n]tor[um]. Ps[almus]
In initio d[omi]ne t[er]ra[m] fundasti et op[er]a
manuu[m] tuar[um] s[un]t celi. Item ~~Heb[reos]~~
44 ~~p[ri]mo~~ P[ri]mitive e[ni]m creature sunt q[ua]tuor — Que creature sunt p[ri]mitive
t[em]p[u]s, celu[m] empireu[m], angeli et ma-
teria q[ua]tuor eleme[n]tor[um]. Celu[m] empireu[m]
h[oc] e[st] igneu[m] vel intellectuale, quod
no[n] ab ardore s[ed] a splendore dicit[ur],
quod f[a]c[tu]m statim angelis est re-
pletu[m]. Celu[m] vo[catur] id est firmamentu[m] i[n] quo
sunt luminaria no[n] p[ri]mo s[ed] s[e]c[un]da die

fuit fcm / Materia non per elementorum
confusa et permixta que vocatur grece
dicitur chaos sine forma distinctionis
et dispositionis / donec distinctas species
reciperet / Tria sunt opera prima. scilicet
44 ¶ Que opera bona
opus creationis distinctionis et dis
positionis sine ornatus / Secundum vero
opus sequitur scilicet propagationis / quar
tum opus gubernationis fecit ante
omnem diem opus dispositionis
septem diebus complevit / opus propa
gationis usque in fine seculi non desit /
ab opere gubernationis numquam cessabit
45 ¶ De triplici artifice
¶ Triplex est autem artifex deus
natura et homo / Deus operatur de ni
chilo non mediante causa inferiore
sed sola sua auctoritate / Dum in operatione
sua nec materia prevenit formam
nec forma materiam / ymo in uno te
poris momento materia supponitur
forme / et forma consummatur materie
et ideo creacio anime opus dei di
citur. quia anima non fit ex aliquo sed
creatur ex nichilo / Unde operacio dei
dicitur creatio quasi ex nichilo / natura vero et
homo ex preiacenti materia operantur
47 ¶ Qualiter nititur probare errorem qui dicunt mundum fuisse abeterno
¶ Illud tamen non dicunt quod illi qui ponunt
mundum fuisse ab eterno sic probare
nituntur / In deo fuit abeterno
summa potestas summa sciencia summa
voluntas / et hec tria sunt sufficientia ad
producendum quelibet effectum ut omnes
sunt / sed in deo fuit abeterno voluntas
mundi faciendi / ergo mundus fuit
ab eterno / non non potest dici quod non po
tuerit ab eterno. vel quod non sciverit
et si diceretur quod non voluit abeterno
et post modum voluit ergo incepit vel
le / et factus de nolente volens et ita
mutabilis quod est inconveniens / ¶ Item
intellige quod est simul dicere / sed simul
dicere est facere creaturas / dixit enim
et facta sunt / ergo simul intelligere et
facere creaturas / sed ab eterno intelligit
ergo ab eterno facit creaturas / ¶ Unde
quod licet vel abeterno fuit voluntas in
deo quod mundus fieret / non tamen fuit
voluntas ut fieret ab eterno / sed tunc

quando factum est et ita non fuit eius
mutata voluntas / ¶ Ab inicio 48 ¶ Quod sit
temporis. In tempore vel in incepto temporis / temporis / sunt in
est novitas essendi ipsius / vel no / tempore
va existencia eiusdem / quod ante
mundus fuit in tempore in tempore et quod
non fuit ab eterno patet Genesis primo
et multis aliis capitulis et historiis
in quibus narrantur creationes creaturarum
/ edificationes civitatum / et initia
regnorum que sunt in mundo Item
quod mundus factus est patet Johannis primo
Actuum xvii. Et de hoc plenius infra
ibi mundana ¶ Qualiter intel
ligendum est quod deus condidit omnia
De nichilo / Cum dicitur de nichilo
quod deus creavit omnia de ni 49
chilo vel ex nichilo / de vel
ex non dicunt materiam vel eius
similitudinem / ad materiatum / nichil enim
non est materia alicuius et ideo propositio
non notat materiam sed ordinem / De ni
chilo ergo id est post nichilum id est cum prius
nichil esset / Angelus de nichilo omnia
fecit et si se subtraheret in nichilum 50
reduceretur / Et attende ineffabilitatem ¶ Qualiter
divine potencie / que tam multa
tam magna tam mirabilia con
didit ex nichilo / cum impossibile sit
fieri aliquid de nichilo per virtutem
create / ¶ Item infinita a summo ve
tempora ab eterno Item cum non sit
aliquid quod esse et esse. quare ideo non est
in etiam / in ipse nichil etiam / ¶ De
nichilo / Contra illos qui dicunt
deum causse animas de sua substancia
contra quos non quod divina substancia est indivisibilis
cum sit omnino simplex ut deus est supra.
Unde si deus sua substantiam homini daret tota
ergo esset substantia homo deus creatura et creator
¶ Item si deus animam de se ipso fecisset
non posset esse mutabilis vel misera
vel viciosa / ¶ Item de nichilo / Contra
illos qui dicunt animas factas. ex tra
duce ut Cirillus et Luciferiani
qui dicunt animas cum corporibus seminari
per coitum / Contra quos Genesis ii. ubi
patet quod corpus traducitur non anima
ad idem 30. 2. q. ii. Moy. ¶ Item

demcchilo / Contra 1os qui dicunt
animam ee corpeam / Contra quos
nos quod si esset corporea eet ex ele
mentis / Si aut essz ex elemetis
visibilibus scilicet hret ex tra soliditatem
/ aut ex aqua humorem / aut flatum
ex aere / aut calorem exigne / sz quia
his omnibus caret aia / appet
non debiis sz demcchilo facta ee
61 ut hic dicit demcchilo / Quid quod
de anima primi hominis estimet
de aliis certissime tenendum quod incor
pantur / creando eni eas infundit
deus / et infundendo creat Jerosolim
Anathematizatur cuilibet 1os condep
nat / qui aias exti duce dicunt
in ducens auctem prophete psalmista
Qui fingit sigillatim corda eorum
i. aias / hic scias inuit propheta
quod non tantum de aia facit deus
sz sigillatim animas demcchilo creat
Ad idem Gen. 2o Mulierem formavit
de viro. dixit adam / hoc nunc os
ex ossibus meis / et caro de carne
mea / non dixit aut de aia mea
per quod patet quod corpus traducitur non aia
Sz debet materia plenius infra
ibi Ac deinde humana / Contra
errores eludunt per quod dicit utrumque
demcchilo condidit creaturam.

62 Demcchilo condidit ubi eludunt
errores platonis qui dixit
eam fuisse abeterno. deum ydeas
et yle / et Aristotiles qui dixit duo principia
mundum scilicet et opificem quod de duobus
principiis. materia scilicet et forma
operatus est sine principio et operator sine
63 fine et Epicuri qui dixit duo principia
i. inane et athemos ut dicit
historiis / Preterea plato dimie potest
derogavit loquens de deo quasi de cor
porali artifice. at si non possz deus
aliquid facere sine materia extriori et
indiget re extrinseca. adhoc ut
operaretur quod patet ee falsum / propter hoc quod
magis est potens / quod per se est potens
quam per id quod per aliud est potens
Si ergo deus est omnipotens / per se potest
facere quicquid vult / nec indiget ali
quo extrinseco / Sine materia sine in

strumento / sine operatore / sine modo
et hinc omnipotens audit moyses
cum dicit. Creavit i. demcchilo adeo
produxit / Aristotiles vero et alii philosophi qui
dicebant mundum sine vinitate rerum
fuisse abeterno nitebantur probare sic
Sufficientia rerum fuit ab eterno / quod probatur sic /
adhoc quod artifex operetur in actu tria 64 Quare Aristotiles et alii philosophi nitebantur probare mundum esse eternum.
sufficiunt / scilicet potencia sapientia et volun
tas / Sz constat quod potencia divina
fuit ab eterno / Similiter sapientia et volun
tas / nec indiget summus artifex
alio extrinseco ad operandum / qui alio
non essz summe potens / ergo sufficientia
causarum fuit ab eterno / ergo causatum fuit
abeterno / Item ipsi dicunt hanc propositionem
per se notam in intellectu primum testatur
quod eadem res perfectus eodem se habente
ut prius / Si aliquid modo est abeterno
et prius fuit abeterno / sz deus eodem modo
perfectus se habet ut habuit abeterno / et
res modo abeterno sunt / ergo fuit ab
eterno abeterno / Item tria natura divina
bonitas nunquam potuit ee vacua
et summe habundans fluens / ergo semper
operata est creaturas / ergo creature fuerunt
65 abeterno / Ad primum dicendum quod non va 65 Quare dicendum est ad predicta
let / sufficientia causarum fuit abeterno
et est ibi fallacia 2m quid / quia non omni
casu comitatur se causa et effectus
/ quia causa voluntaria est dilatoria
non enim sequitur si nolo ire aliacubi et
scio et possum. quod statim eam / quia
non volo ire statim / eodem modo deus
abeterno voluit facere mundum / sz non
fuit facere abeterno sed postea / causa enim
voluntaria per electionem operatur providendo / quando. quomodo / quando operari debeat
Est autem divina voluntas simpliciter
intellectiva causa eandem similiter trebz
2m quod sunt facere / voluntas ante
essendi non est causa ut res sint
nunc / Ad 2am dicendum quod est propositio est fallacia Responsio
intellectus purus et verum in non in
sz loco in deo qui per se operatur et per
modum electionis scilicet quando vult et sic vult
Ad 3am dicendum quod hec est falsa / summa
bonitas non potest ee vacua / quia vacua
idem est quod cessatio ab opere prout hic
accendit / Sic aut intelligitur vacua

aplenitudine btitudinis ul' dilec
tionis vera esset ¶ Qr creator p verbu
sui condidit omnia et que si mag'
66 Condidit sciencia regni dei
p verbum sui quod erat i prin
cipio apud deum p quod omnia fca
sunt et sine hoc fctu est nich' Ioh p°
et attende magnificencia verbi dei q dd
est q est ut ars efficax et operatrix
om opm creatois et no est ut luc
na solu° ondens quid et qualit'
sit agendu, ymo est ut uirtus
omnipotentissima omnia efficiens,
nec ecia solu° ut sigillu, y° ut si
gillas impssione sue similitudis atq
decoris omnia sua electoe libra
et sua voluntate impiosissima, hoc v
sine symo di est velut splendor a
genitore suo pcedens et emittens
ex luminositate ipius, et dem ey est
gnacio eiusdem verbi, omnia p ca
pacitate sue receptibilitate coz illuminans
et pulchritu' sue simil' omnia p ut
decz decoris, Ita ut pulchritudies
creaturay no sunt nisi resultacoes
qdam ipius q q filium dei sancti
ipm nominant, vel ymagine vel
Ga speculu. Et no q hoc verbu n solu
est enunciatiu, s ecia imperatiu im
piositate forti et ultimi' fortitudinis
q q obedivit omis imperio no tm
ea que sunt, s ecia ea que no st
Vn si preciperet mortuo ut surgat
surgit ac si mortuus no fuiss, cu
habeat ptatem impiosissima, et i mor
tem et i vitam Attende ecia ex°
quia nos ipi no solu verbis nris
annunciamus affirmates vel negates
Sz etiam imperantes que volumus
fi vel no fi, s verbu nrm no est
tante impiositatis ut nob cratre
obediat sicut deo, qui dicit Gn
p° fiat lux et fca est lux. ¶ Con
didit iubar condicoe sine por
i quibz creaturay decor consistit
s. situs, motus, spes, et qualitatis
Situs est i composicoe et ordie sive
disposicoe, composico est aptitudine
et firmitate hore ut componendi

¶ Ex verbo dei obedivit vniversa condi' ego°

apte conveniat, et compositi firmit'
cohereant, aptitudo considerat i qua
titate ac qualitate in quitte ne
nimis tenuia grossis, i qualitte ne
nimis calida frigidis coniugant,
firmitas considerat in soliditate
ac concordia societatis ad invice
p qua et sic singula defendunt ne
ad invicem separent, disposico p
p hoc quia diuina pvidencia eas
suas sic distribuit, ac singlis tpibz
singula rebus ut ordo rey in
no° pemitus pturbet, q pz i celo
in terra i aere i aqua et i omnibus
ornatibus eoy ¶ Motus est qua
driformis, localis, nalis, aialis
voluntalis, localis cu de loco ad lo
cum aliq movet, nalis fit p ge
neracoem, p incrementa, p decrementa
p defectus, p repacoes, aialis 9sistit
i sensibz i appetitibz voluntalis in scis
et consiliys. Spes est forma visibil'
que continet figuras et colores
figure rey appent mirabiles ut
ex magnitu' ut gygantes, vel ex pmi
tate ut formicones et pigmei,
vel quia vere vel quia pulchre
vel q difformes, colores appent
mirabiles in celo, sole luna et stell
In tra, i arboribz herbis floribus
lapidibus preciosis, q visum de
lectant et p vocat affectu in qbz
no solum pulchritudo, s origo est
mirabilis, q terre pulvere talis spes
sit pducta, Qualitates diuersas in
didit de rebus ut omnis sensus
homis ibi sua delectatoe i veniret
visu pascit pulchritudo coloy, sua
vitas cantus demulcet auditum
fragrancia odoris olfatu, dulcedo
saporis gustu, aptitudo corpis
tactum ¶ Qualiter videndum
qrentibz quare deus voluit conde'
Condidit di gratis mundum
quare deus voluit condere 68
mundu, Rndz augu Omnis
ca efficiens maior est eo q effic'
Nil aut est maius voluntate di
no g° ca eius qrenda e, compescat
ergo se humana temeritas et id qd'

no est no ꝙnt ne id qd est no
in neniat. Voluntas em dei
causa pma est salutat. egtu͛s
ꝑ meloꝝ atq penaꝝ tretbucom
h.i. sola causa est. Vn condim
sine exortu est, quidq exortu
et ipsa no orta, et verba ista, code
face, age, care, et hmoi no dicut
de deo ꝗ ꝯ catur ut notet alis
motus in agendo, quia nullus
motus in deo, ꝗ sicut ex caloe sol
aliquid fit nulla sua motone
uel mutacone in sola ita ex dei
voluntate fiut aliqua sine motu
uel mutacoe dei qui est omi pma
et solu. Si ꝙrit quid opabat
deus anq faceret celu et terram
Rn͂de cu sapiete, q ꝑ curiositolls
altora gehenne ignis pabat
Occulta no sunt ꝑ scrutanda, ꝗ cu
timore ac reuerencia veneranda. Em.
3o. C. Rubrica. Que opponunt he
tici ad pbandu q visibilia cata
sunt adeo malo et quar rndendu
Condidit catura. heretici qui
dicunt q ista visibilia sunt
creata adeo malo opponunt
quo pt ee igne iste bone creatois
qui tot scos cobussit. aut aqua
que tot submersit. et spens aut
aranea, uel aliud quecq nocium
q tot int̄ficit. Rn͂de q iste cature
que in se bone sunt .i. in sua na
a bono deo instituta sed ꝯdicois
qui quibusda mors est. quibusda
aut seuerus ~~Ro. xi.~~ C. vide boite
et seueritate dei i eos qui ociderut
seueritate. Iste aut bonitate dei
si ꝑmanseris in bonitate ~~Adideu
Sap. xvi.~~ Creatura tibi factori de
seruiens exardescit in tormentu
adusus in iustos et lenior fit
ad beneficiendu plus qui in te co
fidut ~~Adide Em. xxxix~~ Bona
bonis cata sunt ab inicio sic ne
qssimis bona et mala bona si peni
teat, mala si i nequicia ꝑmanent
Omis em creatura ad hunc fine
dirigit cursum suu ut vtilitati ho
mis deseruiat, et eius obsequis fa

mulet. uel ꝑ dilecoi uel ꝑ subieccone
Vn nondu q no est aliqua catura
que no heat vtilitate ꝗ lateat quor
~~Aug. xi. ho. decimo de~~ Venena ipsa
que ꝑ in conciencia pniciosa sunt
co veniet adhibita, in salubria
medicameta ꝯuntur, et quo delecta
bilia sicut cibus et potus et hmoi ita
in modato et inportuno vsu noxia
sunt. Vn nos admonz diuina pru
dencia, no res insipient vituperare
ꝗ vtilitate diliget inquire. Creature
vtiles sunt discrete vtetibus noxie
vtentibus indiscrete. Circa vtilitate
creaturaꝝ attende ꝗ ꝗ necia comoda
congrua et grata. Neccesse est quo
nimis na no pt subsiste comode
ut homo sine victu et amictu. co
modum est sine quo vita dum pt
tn plus delectat. ut in victu hois
esus carnium, potus vini In vestitu
bissus uel serica sine qbus ad splen
didius, uel mollius vestimentu aptu
congruu est qbus vtentibus no ꝑsit
ad amictu nec tn ꝯuenit ad ornatu
ut tinctura coloꝝ, lapides preciosi et
hmoi. gratu est q vsui necia no e
tn ad aspiciendu est delectabile ut flo
res et hmoi. Item attende q cataꝝ
quedam create sunt i nutrimentu ut herbe
et fructus, quedam ad iumentu ut iu
menta, q ad humiliandu hoies ut musce
te ac pulices, q ad erudiendu ut for
mica ~~Pu͛. vi.~~ Vade ad formica o pigre
quedam ad puniendu ut gehenna, q
ad exercitiu pacie me ut spentes, q
ad consolacom et recreacom ut flores
et hmoi. Illud aut nondu q quecq nob
nocet facta sunt noxia ꝑ pccto et vicio
nro, no sua na nob sunt mala, na
lux dum sit bona infirmis oclis nocz
q fit no ex malicia luc ꝗ ex vicio
oculoꝝ Tunc aut nob seruiunt omia
q sub nobis sunt, sicut nos seruimus
deo a quo nobis subiecta sunt. alit
caro no subiciz aie, nec vica rationi si
animus ~~deo~~ no est subiectus deo
Vn nondu q vnitas caturaꝝ e ve
rie quibus it ad deu et reddit septiua
vtus dei atq diuinitas ~~Ro. 2~~ In visibi.

C ꝙ ois catura ad vtilitate hois est cata. · De vtilitate ac diuersitate caturaꝝ · Q ꝙ quecq nocet fca sut noxia ꝑ pccto · Quar sunt hoi caturaꝝ diuersitas

76 ¶ Ex quo ergo vestigia quibus reperitur deus

77 ¶ Est speculum in quo apparet immensitas creatoris

78 ¶ Est lucerna ad illuminandum intellectum

79 ¶ Et quasi carbones ad calefaciendum affectum

dei per ea que facta sunt intellecta conspi-
ciuntur. Unde ~~Prov. viii.~~ Dominus posse-
dit me ab initio viarum suarum. ~~Et Job~~
xl. Ipse est initium viarum dei. ¶ Item
est velud vestigia quibus deus com-
prehenditur investigatur et reperitur. ~~Job xi.~~
Forsitan vestigia dei comprehendes et
omnipotentem usque ad perfectum reperies.
Super hoc dicit ~~Gregorius~~ Vadens per
illam quasi investigator sicut
enim vestigia distinguunt investigato-
res suos ad inveniendum id cuius sunt
vestigia, sic universitas creaturarum di-
rigit nos ad inveniendum creatorem.
¶ Item est velud speculum seu spe-
cula licet tenuissime apparitionis quia
omnis creatura recte considerata ostendit
hominem creatorem in quibus velud
divine immensitatis ymago sine pro-
vinditur vel vestigium. ¶ Ad hoc enim pie
nobis novate sunt in septimum creature
ut gradibus contemplationis intellectus
humanus sicut ad creatorem iret eius
approximare contendat adhuc vestigia
ut percepit ipsum et venire studeat ut
suum artificem amandum atque lau-
dandum ad hoc speculum ut in eis
ipsum reputatum aspiciat per ~~Corinth.~~
~~xiii~~ Videmus nunc per speculum in enig-
mate. ¶ Item est velut in mundo
multitudo lucernarum deformate per
bonitatem egredientium ad illuminandum
cecum hominis intellectum ~~Sap. xiii.~~
Item velud in mundo multitudo
ticionum et carbonum ardentium
ad calefaciendum affectum nostri hominis
ad amorem dei. ~~Sap. x.~~ Dominus
aut pro tunc et Membra eius
in terra spiritualia quia corpora sunt ve-
ticiones et carbones maxime ad
amorem dei nos accendentes ~~Sap.~~
~~xiii~~ A magnitudine spe. ¶ Item sunt velut
libri in quibus considerantes legimus
in creaturis materiis quia ad moralem edi-
ficium pertinet, quia ad modum in formica
providentiam ~~Prov. vi.~~ Vade ad formicam
o piger. ¶ Item sunt velut in mundo multitu-
do agrippetarum et cepellantium nos per
amorem dei predicationem possunt et magnificentiam.

sapientiam et affabilitatem bonitatem
et largitatem ipsius. ¶ Item sunt velud
in mundo multitudo signorum et nutuum
ad innotescendum nobis creatorem.
Unde sicut dicit Augustinus nutus dei
sunt omnes creature dei quibus
non cessat in nobis qualis creator
sit. ¶ Item sunt velut in mundo multitudo
ministrorum exennia dei deo immisse de-
ferentes exennia dei nobis vel aut
deferentium. seu beneficia dei nobis
velut pauperibus porrigentium. Dominus
est unicus dator vero occultus. 80 velut fa[...]
¶ Item sunt velud in mundo multitudo
servientium nobis ad honorem et amo-
rem dei famulantium. Ita ut de
homine possit dici quod omnia sunt
ei ~~Ps.~~ Omnia subiecisti etc. ¶ Item 81 ve. magi[...]
sunt velut in mundo multitudo ma-
gistrorum insipientem hominem erudientium
~~Vii Job xii~~ Interroga iumenta 82 velut u[...]
et docebunt te. ¶ Item sunt velut
umbra per modicam potestatem sapientie bonitatis
magnitudinis pulchritudinis ac suavitatis 83 velut o[...]
creatoris. ¶ Item sunt velut odor
divine bonitatis ac suavitatis ad quam
odorandam cecum est cor humanum
~~Cant. i~~ Trahe me post te etc.
Et io attende vilitatem cordium hominum
temporalibus inherentium odoribus sensibili
suavitate neglecta vel perennium non
curata. ¶ Rubrica. Quid dicunt
heretici creare et qualiter eis opponendum

Creationem heretici dicunt quod creare 84
est ex preiacenti materia aliquid
facere reprobantes quod convenimus
dicere. Creare ex nichilo aliquid facere.
Quibus oppone quia aut creavit
omnia simul aut non. Si non, quod
ergo dicunt quod creare est aliquid
de preiacenti materia facere nonne ipsa
materia creatum quod est utique ergo si ex
preiacenti materia creavit omnia ipsam
preiacentem materiam creavit ex se ipsa.
¶ Item si ipsa materia est aliquid
creatum preiacens alius alia ergo
creata sunt ante omnia. ergo non sunt omnia 85
Si aut dicet hereticus quod materia ¶ Ad quod re[...] dicitur
preiacens est divina essentia quod est

Cap xj. d[icitu]r materia in visa Contra
Si illa materia in visa est diuina s[u]b[stanti]a
g[ue]o deus creauit omnia de sua s[u]b[stanti]a
cu[m] impartibilis sit et summe simplex
deus g[ue]o creauit de sua tota s[u]b[stanti]a
g[ue]o omnes creature eiusdem substa
tie sunt cum deo, g[ue]o sunt s[u]b[stanti]a
diuina, q[uod] dicere est ab surdum. Ca
ant dicunt q[uod] non creauit q[ui]a sit
s[ed] 2m ordinem vnum p[ro]ius ad nichilo
oportet p[er]venire ad aliquid q[uo]d sit
in mente, ab ipso creatore g[ue]o est
creatum ex nichilo, g[ue]o creare 2m pro
prium est ex nichilo aliquid facere
et si inveniunt q[uod] ex aliquo creant
improprie sumitur verbum creandi.

Rubrica Auctoris ondit q[uod] deus c[on]
didit omnem sp[irit]ualem et corpalem

86 Spiritualem et cor[poralem] creaturam
p[o]ralem creauit. p[er] vnanimite[r]
leuauit vocem ad deum
et dixit d[omi]ne tu fecisti celu[m]
et terram mare et omnia q[ue] in eis
sunt. Augu[stinus] ad p[ro]b[atur] ... tene
et nullatenus dubites tota creatura
qua spiritualem et corporalem summa
trinitas fecit solos angelicos sp[irit]us
84 et humanos intelligendi facultate / Quali[ter] fecit deus racionalem creaturam et qualiter distinxit
diuinitus accepisse. Effecit deus
racionalem creaturam que summum bo[nu]m
intelligeret, et intelligendo amaret
et amando possideret, ac possidendo
frueretur eamq[ue] hoc modo distinxit
ut p[ar]s in sui puritate p[er]maneret
nec corpori vniretur ut angeli p[ar]s
corpori iungeretur ut aie, distincta
est aut[em] racionalis creatura i[n] sp[irit]uale
88 et corporalem, sp[irit]ualis angelus cor / Qu[id] fuit et angeli et ho
poralis homo ex aia racionali et huma[na]
carne sub sistens. Effectus e[st] ergo
angelus et homo, non q[uod] deus i[n]
digeret alicuius officio q[ui] bonorum
nostrorum non eget p[er] se consummatus
s[ed] ut frueretur ei. ac frueretur eo, cui
89 s[er]uire regnare est. In hoc enim p[er] / Ad quid creauit deus angelos
ficit s[er]uiens non cui s[er]uit, angeli
h[abe]nt e[ss]entia[m] simplicem .i. i[n]visibi
lem et immaterialem, discrecionis p[er]so
nam, et p[er] donum na[tur]e i[n]sita i[n]telligen[tiam]
memoria[m] voluntate[m] dilectionem et liberum
arbitrium quo poterint sine coactione
vel violencia p[ro] p[ri]a voluntate ad vtrum
s[cilicet] flecti. Et nota q[uod] in creatura 90 / Quod attenditur i[n] creatura sp[irit]uali
spirituali attenditur s[u]b[stanti]a forma potentia,
p[rim]a cum s[u]b[stanti]a p[ro]pria forma arbitrium
potentia, Item ad s[u]b[stanti]am p[er]tinet subti
litas, ad formam intelligentie p[er]spica
citas, ad potentiam racionalis voluntatis 91 / Que d[ona] in sui exordio acceperunt
habilitas. Et 2m h[oc] in sui exordio
acceperunt dona conuenientes sue
puritati et excellentie in essencia in
forma et in facultate, 2m q[uod] alii
erant aliis superiores, s[ed] has distin[cti]o
nes non plus comprehendere potuit
qui cuncta fecit in numero pondere et 92 / Quare fecit d[eu]s o[mn]ia i[n] n[umer]o pondere et mensura
mensura, et in se ipso qui e[st] mensura
omni rei modum p[re]figens, et n[umer]us omni
rei speciem p[re]bens et pondus omnem
rem ad stabilitatem trahens .i. termi
nans et formans et ordinans omnia.
Sap. xj. f. Item fecit omnia i[n] numero
pondere et mensura. f[ecit] o[mn]ia numerabilia
in numero q[ue] ponderabilia in pondere
omnia mensurabilia in mensura.

Rubrica De celo empyreo Capitulum

Spirituale et corporalem, qui creator
condidit s[cilicet] creaturam spirituale et 93
corporalem necesse fuit q[uod] eo deret
habitacionem p[ro]pri[am] eo ... Unde
q[uod] sicut cor ... e[st] receptaculum
sp[irit]uum vite ac vitalium, et etiam sedes
est seu solium ipsius anime totum
residuum regens et administrans, Sic
celum q[uod] d[icitu]r empyreum ea q[ue] maxime
vitalia sunt i[n] mundo necesse e[st] continere
et esse sedem ac solium creatoris mundum
regentis et administrantis, ... i[n] ... Isaie
lx a. Celum michi sedes est. Sede
etiam necesse esse decente stabilem
et quietam, p[ro]p[ter] q[uod] celum empyreum
quod est habitacio angelorum et hominum
glorificatorum, et est velut amictus
splendoris totius mundi. Unde dicitur 94
Empireum .i. p[er]lucidum siue p[er]fulgidum / Quare d[icitu]r empyreum
vel igneum quia ardet ardore inco
gitabili suauiter sicut clibanus succen
sus, tamen s[u]b[stanti]a nequaquam ardet s[ed] lig[num]
in eo posita sic n[on] s[u]b[stanti]a celi empirei
ardet s[ed] sancti in eo collocati //

e

E

95 ¶ Ambz assimulat | ¶ Item est velut tectu pulchritudis
peclari pallacij ornatus omn̄ celoꝝ
et velut opimetu ꝑ ecoſu templi
eius quod est totus mundus / Test
tabernaculi glie ipius / et penetrale
in tiuu̅ in quo est ꝙ nobilissimu̅
est in hoc mundo ¶ Item ē velut
sacrariu̅ in templo quod est mundus
Sacrariu̅ dico cōtinēs et recipiens
q̄ cuc̄ scā sunt in hoc mundo di
gnitate tam̄ nobil̄ tabernaculi dig̃
ipm̄ ecia celu̅ quod celat et cōtinz
omīa ¶ Istud celu̅ est domus dei
vbi rima decime vbtate in ebriant̃
oms qui ī ea sunt / & decime pleni
tudine ī istam regionem affugit
in star clarissime ac tenuissime
ervoracōis ¶ Item empireu̅ ē ne(c)
civitas quā flume impetus letifi
cat quā torrens volupt̄ae amat
replet ¶ Itē est sicut aula regia
rege regu̅ et dno celoꝝ omn̄ ꝑ
sidente regibus in unus ex āgelis
et hominibus assumpt̃ honoē ac de
core regio fulgentib̄ꝫ adornata
hanc aulam cōditor condidit tanta
et talem · quātam et qualem videt de
cē magnitudinē glie sue ꝯm multitudinē
et dingnitatem familie sue āgeloꝝ
& hominu̅ electoꝝ Jux̄ id Joh xiiij c.

96 ¶ Quā grata sit habitacō illa | In domo patris mei mansiones multe
sunt &c ¶ Item empireu̅ ē nobi
lissimu̅ omn̄ corpiu̅ naliu̅ et est
sc̄e spuale · quia vicinissimu̅ spualib̄
sive nē spualiu̅ sbaꝝ & hoc est
sicale vide ꝑ pacōne corpiu̅ na
liu̅ ad in vicem & ad ī. aqua n̄
nobilior et subtilior est ꝙ̄ tra
& aer ꝙ̄ aqua / & ignis ꝙ̄ aer
& celu̅ luc̄ ꝙ̄ ignis &c. Dabis / don̄
veniat̃ ad celu̅ vltimu̅ quod ē
empyreu̅ ¶ Et attende in quāta
excellencia nobilitat̃ & subtilitat̃
ipm̄ inveniet̃ ad corpa hūana quoꝝ
habitacōm anime hūane diligunt
vltra modu̅ / quāto ḡo fortius celi
illius habitacō nobilissima grata &

97 Quales sint habitacōs ī locis corpalib̄ꝫ | iocunda est aīabus hūanis et scīs
angelis ¶ Quod sī dicat aliquis
quid ad spuales sbās de loco ul ha
bitacōe corli · Sicut em̄ nichil ad
corpa de habitacōne uel de domo
spuali / sic nichil ad spuales sbās
de loco ul habitacōne corli posset
ne in ꝯnt ee ꝯsuacā ī bursa uel
in pixide · uel alio vasculo quāto
fortius essencia dei habitacōm
localem dedignat̃ cu̅ sit volu̅tē
spualit̃ corpalitē ī ꝑgnatissima
¶ Unde ꝙ tribus de causis sunt
habitacōnes in locis ul in rebus cor
palibus / primo ꝑꝑ̄ indigēcia habitan
ꝑꝑ̄ ꝙ hoies habitant in domibus /
volucres ī nidis / sc̄e in spelunciis
quia in diget ꝑ sius ī comodita
tib̄ꝫ cotidianis ¶ 2º ꝑꝑ̄ indigencia
locoꝝ et reꝝ q̄ in habitant̃ ꝑꝑ̄ ꝙ
deus inhabitat in hominib̄ꝫ qui tali
in diget habitacōe / auiū ī habitacōe
reos in flint boni ne grē ac
glie / Intemplis etiam habitat ꝑ
sanctificacōm · ꝙ n̄ ibi honorat̃ deus
nō sua vtilitas est ꝫ hom̄ / sic
ꝙ sol videt̃ nō solis vtilitas ē
ꝫ videncium ¶ 3º cā est exp dict̃
dnab̄ꝫ coporāa · et hec ē cā habitacōis
aiaꝝ mraꝝ in corpib̄ꝫ mris / quia
aīe indigent corpib̄ꝫ ꝑꝑ̄ opacōs
bonas / et corpa aīabus ꝑꝑ̄ mani
festas vtilitates quas nō oꝫ hic
notare ¶ Vel unde ꝑi cognicōs
ꝙ ad aiam de corpe ī q̄ habitat /
none ad illam ꝑtinet sollicitudo
regendi id et ꝑ videndi alimēta
et alia necīa q̄ sunt necessaria
corpalia / Ex quo pꝫ ꝙ nō so
lu̅ est in corpe vno / ꝫ etiam
sentit cā corpalia mlta & omi
pte sua corpis ubi dolor uel
lesio fit clamat / hic ledor / hic
doleo · hic ꝑcucior ¶ Item querere
abeis quāre deus habitat item
plis q̄ sunt corpalia / oms · n̄
lex omis secta omis nacio

que de deo vel notitiam vel opinionem
habent assentiunt quod deus est in celo et
98 in templo ubi colitur adoratur et re-
Quali differt ubi spirituale ab ubi corporali — gnat. Ad intelligendum igitur
plenius veritatem attende quod ubi
spirituale quod solum et proprie convenit
spiritualibus substantiis distat ab ubi
corporali quod solum et proprie congruit
corporibus substantiis multis
differentiis. Prima est includentia
seu continentia qua corpus includitur
vel continetur ab ultima superficie
corporis ambientis. Secunda est re-
pletio totalis concavitatis huiusmodi
in tantum superficiei que repletio
non patitur secum aliud corpus
in eadem concavitate seu loco. Tertia
causa adequatio loci et locati non
solum superficiei ipsius locati sed ipsius
concavitatis quam replet corpus locati.
Quarta est situs sive positio cordinatio
partium locati per quam potest designari
sursum et deorsum ante et post
longum et latum et profundum
99 principium medium et finis. Econtrario
In quo sit similitudo aliquo anime ad creatorem — autem se habet per omnia in ubi spirituali
et spirituales autem substantie magis includunt
et continent id in quo esse dicuntur
quam includentur et contineantur ab ipso
sicut ipsa essentia creatoris magis
includit et continet omnia quam
includetur vel continetur ab ipsis et
magis includit omnia quam sit
inclusus in ipsis. Eodem modo anima
humana existens in corpore potius
continet et includit corpus quam
includetur et contineatur a corpore sed in
plus dico quod anima includendo
illuminat et illuminando includit in quo
est similitudo aliqua anime ad crea-
torem. Differt autem quia essentia
creatoris non est alligata nec ad-
mixta rebus sed supereminens omni-
bus liberrima. Anima vero humana
habet multiplicem obligationem ad corpus
propter quod patitur passiones corporis et dolet
doloribus eius et quo trahitur corpus
trahitur ipsa. Hec autem alligatio sol-
vitur per mortem corporis decretis

aut diffinitus spirituale est vide quia 100
contraria conveniunt ubi spirituali. Dicendum — Quare anime alligate corporibus dicuntur habere limitationes
autem dicendum quod substantie spirituales que alli-
gationem habent cum corporalibus limi-
tatis habent dicuntur et diffinitas
quasi limitibus et finibus corporum
suorum ut ultra ea per se ipsas non
operentur. Per organa non membrorum cor-
porum ipsorum vel per instrumenta mem-
bris eorum applicata operantur multa
sicut apparet in edificiis et aliis ar-
tificiis. Et quod autem dicitur de limitatione
seu diffinitione intelligendum est in
pluribus et non universaliter quia quedam
anime operantur et multa et mira 101
extra corpora sua. Item spiritualem — De paradiso terrestri
et corporalem ab initio quis creator
condidit paradisum terrestrem Genesis 2o
de quo sunt varie narrationes hys-
toriographorum et eorum qui se vidisse tes-
tati sunt. Attestantur etiam de para-
diso et istorum flumina que inde ex-
eunt Geon qui nunc dicitur Nylus
Physon quem Gangen appellant
Tygris et Eufrates que soli antiqua
nomina retinuerunt, quorum ortus
nec ex maribus nec ex fontibus to-
tius nostre habitationis invenitur licet
a pluribus sit laboratum sed hoc
solum inventum est quod ab extremis
finibus orientis fluunt ad quos
non patet hominibus accessus ex quo
adam et eva de paradiso fuerunt ex-
clusi, qui in terminis fuerunt ibi ad
habitandum et commorandum quasi in loco
disciplinae et in scola virtutum ut
ibi exercitaret tamquam in amenissimo
loco ut in orto voluptatis ut dicitur 102
Genesis 2o. Et non quod paradisus terrestris — Ubi est paradisus
est magis prope totius corporis terre et
est in extremis finibus orientis et extre-
mitatis terre apte orienti. Si queratur 103
cur deus creavit paradisum cum pre- — Cur creatur de paradiso tam intendendum
sciret quod homines in eo erant per breve
morula moraturi. Tamen ergo usui
creavit ipsum. Item cur relinqueret
vacua tam nobilem habitationem et non
substituisset aliquos ad habitandum
Item si post eiectionem et casum

angelorum de celo empyreo curauit re
staurare ruinam illam et reple loca
illa celi empirei Nabuc Quare n
fecit sic in paradiso terrestri quo cre
dendum est creatorem voluisse tam
nobilem habitatorem / et tam preciosa
opera sua lignorum et fructuum et pre
cue ordinata ¶ Unde quod locus paradisi

Visio — no est situatus cum gentes hominibus
presenti in quo nos sumus. et hic e

Contra magnates — quia delicie corporales nocive sunt
Nabuc hominis tenebant enim eas et
alienant a virtute / et inducunt eas
in oblivionem creatoris / et illaqueant eas
atque captivant et inducunt infirmitates
hominis omnimode corrupcionis / amor
carnis vincat retineat creatoris
cum cum vero delicias corporalium pu
rificat eas atque clarificat; et abster
gunt ab eis crassiciem atque rubigines
viciorum / et malarum passionum propter quod
non est mirum Nabuc humanis hu
manitas que miseriis est respersa
¶ Si queritur propter quid creator posuit
adam et uxorem in paradiso delici
arum. ex quo delicie nocive sunt
Nabuc humanis ¶ Unde quod delicie
corporales tunc non poterant eis nocere
propter sanitatem et bonitatem atque forti
tudinem nature illorum / sed postquam corrupta
sunt et in firmata natura illorum propterea
omnes corporales delicie facte sunt eis
in augmentum corrupcionis et egritudinis
ex corrupcione peccati / Sicut vinum
forte non nocet quibusdam propter bonitatem
complexionis et sanitatem ipsorum ¶ Aliis
vero nocet propter malam complexionem et
corrupcionem et infirmitatem illorum
¶ Ad hoc quod queritur cur creator reliquit
vacuum et ociosum paradisum ¶ Unde
quod non est ociosum quia multe utilitates
inde remanent / sicut erudicio hominum
qui cum audiunt se amisisse tam
nobilem habitacionem et hoc irrecuperabiliter
propter peccatum erudiuntur et provocantur ad obe
dienciam creatoris / et detestentur as
similibus culpis per quibus tanta hered
itas est ablata et tante miserie et
tanta exilia sunt inflicta ¶ Si

quis dixit quod in utilitate vero de causa
nobiles fructus paradisi cum non sit
qui comedat de illis ¶ Unde quod in
terra habitacionis nostre sunt multe
arbores de quibus non comedimus
fructus / nec de ligno earum facimus
edificia / nec de omnibus lapidibus
qui sunt in lapidicinis construuntur
domus / nec de omnibus metallifo
dinis extrahuntur copie auri
vel argenti vel alterius metalli
que ibi sunt / nec de mari vel aliis
aquis omnes pisces ad vescendum
et tamen non propter hoc inutilia sunt creata
hab. n. et cum similes copias omnium
altissimus instar dicias bonitatis et sue largitatis
non nisi inest avaricie. vel etiam
necessitatis hominum ¶ Quod exemplis — Exemplis
evidentissimis clare patet / vel rex largus
et dives non largitur munera sua
secundum inopiam et necessitatem recipiencium
tantum. sed pocius secundum magnificenciam et
munificenciam suam que ipsum decet
munifice largiri ¶ Item presertim
largus non attendit quanta vel
qualia comestura sunt invitati
tantum / sed quanta et qualia eius de
ceant largitatem et reliqua largitate super
fluunt ¶ Item aque non fluunt
de fonte secundum mensuram sitis et
possibilitatem bibencium / vel haurie
ncium / sed secundum habundanciam et redundanciam
fontis ¶ Item sol non lucet per capa
citatem videncium tantum neque illis solum
qui eum possunt intueri / sed super omne
illuminabile per copiositatem luminositatis
sue ¶ Item ignis non calefacit tantum
per indigenciam calefieri volencium
sed per virtutem caloris sui incedit et 102
ignit ob viciniam sibi ¶ Si quis — Circa quod lignum vite
queritur propter quod dicitur sit lignum vite
¶ Unde quod virtus illius ligni erat vite
conservativa. ut qui dum homines de illo
ligno comederent in futuris molesti
tias et mortem corporis non sen 104
tiret ¶ Si quis autem querat qualiter — Alia questio
lignum vite per fructum suum virtutem
habebat conservandi vitam corporalem

E

in corporibus tunc incorruptis et
necessitatem moriendi nullatenus ad
dendus quod factum est post ea Preterea
Unde quod mirra et aloe ac bal-
samum et sal et multa alia servant
corpora incorrupta et quod plus est
mortua servant multo tempore a cor-
rupcione putrefactionis, multe eciam
medicine vitam prolongant vel conser-
vando vel purgando vel reprimendo
vel renovando unde non est mirandum
si arbor vite vel fructus eius
habeat ~~[struck out]~~ virtutem conservativum
vite humane. Lignum sciencie boni et
mali est lignum in quo probatus
est adam qui in comestione
illius ligni habuit scienciam boni et
mali per solam scienciam sed post comestionem
habuit per experienciam et ideo non natura
sed occasione habuit tale nomen

Contra saduceos qui negant
esse angelum ostenditur quod angelus

106 Angelica conditus est adeo
contra saduceos qui negant
angelum esse Actuum xxiii 2°
quos psalmista qui facit angelos
suos spiritus Item hebr. i. et ad col.
i° In ipso condita sunt omnia et
in terra sive throni sive dominaciones
sive principatus sive potestates.
De creacione angelorum Job xxxviii°
107 ubi erant cum me laudarent astra
matutina et filii dei eosdem angelos
vocat. Et nota quod angeli nos purgant
illuminant et perficiunt unde quod maria lux
p° Ave hoc est sine ve. erat pur-
gata Maria i. illuminata vel illumina
trix. Erat illuminatio gratia plena
erat perfectio. Item consolantur pusilla-
nimes Math. i° Joseph fili david
noli timere etc. Item suscipiunt
infirmos et educunt animas post tumu-
lorum vincula eternitatis unde dicitur
math. 2° Surge et accipe puerum et
fuge in egyptum etc. Item reducunt
ad proprium a periculis liberatos
math. 2° Surge et accipe puerum
et vade in terram israel defuncti etc.
Item fecundant steriles matres
ac vitam producunt et incredulos

De officiis angelorum

puniunt luc. p°. Item evangelizant gau-
dium et confirmant in fide et laudant
deum luc. 2° Item separant bonos math. p° a
et terrent malos et consolantur bonos
math. ultimo. Item custodiunt ne pes ho-
minis offendat et ministrant necessaria
math. 4°. Item dati sunt angeli ad
custodiendum Gen. 2° etc. Item ad cor-
rigendum et informandum ut patet in agar
fugiente a facie domine sue Gen. xvi°
Item ad custodiendum bonos et puni-
endum malos patet de loth et de sua
domus Gen. xix. Item ad probandum
et benedicendum et magnificandum bonos
ut de abraham et ysaac Gen. xxii°
et de Jacob Gen. xxviii. Item ad
suscipiendum infirmos et corripiendum
perversos ut de iacob et laban Gen.
xxxi. et 2°. Item ad protegendum et
confortandum contra adversarios ut
Josue v° etc. Item ad tenendum de
bellandum, percuciendum et fugandum
inimicos. 4 Reg. 19 et xix. Item
ad predicendum et revelandum ventura
et ad vitam ac mores hominum informandum
Judic. 13 de sampsone. Item ad libe-
randum populum de manu inimicorum
et ad signa ostendenda ut patet de gedeone
Judic. vi°. Item ad auferendum iniquitatem
et peccatum et ad mundandum et aperiendum os
os ad loquendum Ysaie vi. Item ad
docendum et informandum ad omnia que
mandavit deus facienda Jeremie p°
Item ad ostendendas et revelandas visi-
ones et ad confortandum pusillanimes
et ad placandum pro nobis daniel. etc. Item
x. et xii. Item ad docendum doctos
et puniendum perversos daniel. 13 etc.
Item ad sanandos infirmos et ad ar-
cendum demones et repellendos
ab oppressione hominum Thobie viii°
Item ad associandum conducendum
liberandum a periculis et ad negocia in via
bona expediendum Thob. v. vi. et vii.
viii. ix. Item ad providendum nobis
omnia bona et ad docendum nos et
instruendum in bonis operibus et ad
offerendum deo pro nobis oraciones no-
stras et alia bona que facimus Thob.
xii. Angelorum autem noticia igitur
nisi quantum ab ipsis didicimus.

108 Quod licet angeli sint incorporei, quandoque assumunt corpora ad ministeria implenda

Et nota quod licet angeli sint incorporei
non habentes corpora sibi unita, tamen aliquando
assumunt corpora ad implendum ministerium
sibi commissum, in quibus corporibus apparent
hominibus et locuntur, sicut patet in predictis ex-
emplis, et completo ministerio ea deponunt
ut patet Thob. xii. Et aliquando locuti sunt
ex persona dei sine distinctione alicuius
persone Gen. xviii. et xix. aliquando ex persona
patris et filii sine spiritus sancti. Illud autem
notandum quod ubicumque in scriptura sacra
per dominum angelus ponitur, non pater non

109 Quid angelus

spiritus sanctus, sed solus filius ratione in-
carnationis intelligitur. Angelica. Angelus
est spiritus intelligibilis racionis capax
et in tantum quanto vicinius tanto
perspicacius divinam essenciam contemplatur.

110 Quare boni angeli sunt confirmati et mali in duricia

Et nota quod boni angeli tanta gratia
confirmati sunt ut non peccent, sed mali
et mali tanta malicia obdurati
sunt ut non possunt fieri boni, tamen
utrique habent liberum arbitrium, quia et
boni non aliqua cogente necessitate
sed spontanea voluntate per gratiam
adiuti bonum eligunt et malum res-
puunt. Et mali spontanea voluntate
agunt destituti bonum vitant et ma-
lum faciunt, et habent mali liberum arbitrium
sed depressum atque corruptum, ita quod
surgere ad bonum non possunt. Boni vero
post confirmationem habent liberum arbitrium
tanto liberius quanto adiuti per gratiam
iam non possunt cadere peccatum, ut velle
servire voluptati et miserie peccati, testis
in angelis et in sanctis qui cum deo sunt
tanto liberius quanto aptius inmunius
et propensius ad bonum, quarto libro questio 8 lo-
quitur de assumptione peccati, tanto in eligen-
do bonum liberius habet meritum et ideo
dicitur liberum arbitrium, quia sine necessitate
vel coactione potest eligere quod ex ratione dis-

111 Quid angelus

cernit. Item Angelica Damasc. An-
gelus est substantia intellectualis semper
mobilis, arbitrio libera, incorporea, deo
ministrans, secundum gratiam non natura immor-
talitatis suscipiens, cuius substancie speciem et
terminum solus qui creator est scit. Per
verbum autem dei creati sunt omnes angeli
et a spiritu sancto per sanctificationem perfecti facti sunt
secundum proporcionem dignitatis et ordinis
illuminationem et gratiam participantes. Circumscripti-
biles
enim cum sunt in celo non sunt in terra
et cum ad terram mittuntur adeo non re-
maneant in celo, non enim terminantur a pari-
etibus et ianuis et claustris. Sunt
tamen ab omni passione exuti non tamen
impassibiles. Solus enim deus impassibilis
est. Transfigurantur autem ad quodcumque iusserit
creator deus, et ita hominibus apparent
divina eis ministeria revelantes. Et
nota quod angelus est purus nuncius vero
relator, fidelis officio, fidelis in cus-
todiendo, obediens in exequendo, con-
templatus fruendo, activus nun-

112 Quid ordo angelorum

ciando. Ordo angelorum dicitur celestium
spirituum multitudo qui inter se in aliquo
munere gratie similantur. Sunt autem

113 Quot sunt angelorum ierarchie

secundum Dyonisium qui a beato Paulo doc-
tore suo hoc didicit, qui raptus
in paradisum hoc vidit, tres ie-
rarchias id est tres sacros principatus
distinctos. Ierarchia grece latine dicitur

114 Quid ierarchia

sacer principatus. Ayos quod est sanctum
et archos quod est principatus. In primo
seraphyn sex alas habent, cherubyn
multos oculos, et throni sedes.
In secundo dominaciones virtutes et potestates.
In tercio principatus angeli et archangeli.
In malis autem angelis non est
distinctio ordinum, quia ibi nullus
ordo sed sempiternus horror inhabitat

115 Quare non omnia in omnibus

Job x. Et nota quod in ordinibus
angelorum quod dominus minus habet in-
ferior, idem perfectius habet superior. Su-
periores in inferioribus in sunt que
adeo suscipiunt secundum ipsorum capacita-
tem sicut dicit Greg. In illa summa
civitate sic sunt quedam specialia
singulorum ut non sint communia omnium
et quod in se quisque habet ex parte hoc in
alio ordine totum tenet, quia in ex parte
ab omnibus habentur eis in privato nomine
data sunt, qui hoc munus plenius
acceperunt dominaciones in horum, cum
ta tamen ibi sunt singulorum
quia per caritatem spiritus alias tangis
habent. In plerisque ipsi bonorum spirituum

116 De ... ordinibus

ordines vitiorum sibi ordinum vocabula
sorciuntur. Ysaie vi. Volavit ad me
unus de seraphyn. Ad idem patet

exemplum in nouem ordinibus clericorum
quia superiores habent quod inferiores
et admittit superiorum inferiores sua of
ficia exequi. Illud autem nondum quod
non nominatur quilibet ordo ab omni
re quam plenius ab aliis accipit sed
111 De missione angelorum ab alio tamen quam accepit. Quod autem
omnes celestes spiritus ad exteriora
mittenda mittuntur docet apostolus
hebreos primo c. omnes sunt administratorii
spiritus in ministerium missi et intellige
quod omnes ministratorii spiritus sunt
missi in ministerium propter eos qui heredi
tatem capiunt salutis. Nec debet in
dignum videri si etiam superiores mit
tuntur cum ipse etiam filius dei ad
inferiora sit missus Gal. 4. Superi
ora agmina dicuntur deo assistere
et ab intimis nunquam recedere non quod
aliquando mittantur sed quia raro ad
exteriora procedunt neque tunc ab
intimis recedunt sed dei presencie
ac contemplacioni semper assistunt, quod etiam
fiunt qui frequenter mittuntur. Quamuis
dicant inferiora agmina tantum mitti
dicunt quod apostolus de illis loquitur et
ysaias vi. dicit mitti seraphyn quam
admittens tetigit. videtur et ad communia
diuina pertinent ¶ Qualiter in regno
terreno bene disposito apparet exemplum
et similitudo nouem ordinum angelorum

118 Angelicam. Omnis rex bonus
exemplum est et similitudo primi ac
summi regis, qui est auctor omnium
et omne regnum dispositum
exemplum et similitudo regni illius et
ordinaciones singulorum ordinum illius
et ideo attende quod in regno terreno
bene disposito proximi et laterales regi
dicuntur existere tres ordines hominum qui
idemmet assistunt regi. Primus est
amatissimorum et amore primus super
omnes ceteros. hic ordo assimilatur
ordini seraphyn qui interpretatur totus
ardens siue incendium eorum. Secundus
est ordo sapientum quorum per sapientiam re
ges regnant Prouerb. viii. ca. consilio
sapientum sanitas orbis terrarum
Sap. vi. c. hic ordo assimilatur
ordini cherubyn qui interpretatur plenitudo
sciencie uel fusio sapiencie. Tercius est ordo
iudicum qui unicuique reddat qui cont
trouersias et lites dirimat hic assimilatur
ordini qui throni uel sedes dicuntur
quia in illis tamquam in throno regalis
excellencie sedet rex regum et dominus
dominorum et in suo pro eius iudicia sua
exercet plerumque et tercia iudicia que sunt
per homines Iuxta id prouerbiorum xxix. c.
multi requirunt faciem principis
sed a domino egreditur iudicium singulorum.
Quartus ordo est excellentissimorum et
honorabilium magnatum qui dicuntur
barones regni in quibus consistit
fortitudo et potencia regni hic assimilantur
ordini dominacionum in quibus et quibus
maxime relucet dominacio super excel
lentissimis ceteris. Quintus ordo sunt presides
prouinciarum per quas per limites regitur
hic assimilantur ordini principatuum qui
docet cum iusticia et clemencia prin
cipari et ab oppressione et tyrannide
abstinere. Sextus ordo sunt duces
legionum atque bellorum instructores
et capitanei aciem siue principes mi
liciarum. hic assimilatur ordini potestatum
quia pecoris in potestatem regis redu
cunt qui ab eius potestate recesserunt
uel eidem rebellarunt. Septimus ordo
regni terreni est ceturionum scilicet
ministrorum qui uindictas et iusticias
exequuntur. hic ordo ad aptatur ordini
virtutum quia in tantum debet esse immo
victus ut in morte illorum appa
reant quamuis et non sunt virtuosi sed
etiam virtutes debeant nominari
cum eorum officium sit vicia et viciorum
opera exterminare. Octauus ordo est
magnorum nunciorum qui legati
generaliter nominantur qui magna nun
ciant et aliis nunciis etiam reue
landa deferunt ipsa regis hic
assimilatur ordini archangelorum. Nonus
ordo est minorum nunciorum per totum
regnum districtum siue equitum
siue peditum ipsa regis defen
dentium hic assimilatur ordini angelorum
Item attende et aliam similitudinem 119 ¶ Qualiter etiam appet in clero similitudo nouem ordinum angelorum

in regno spirituali quod est clerus in
quo pontifex summus similitudinem
tenet summi ac summi regis cuius
vices agit in terris quantum ad guber-
nacionem spiritualem cui debet assistere
tres ordines clericorum. Primus ad
instar seraphyn debet esse sanctissimorum
et totaliter ardencium amore creatoris.
Secundus ad instar cherubyn debet esse sa-
pientissimorum et in rebus divinalibus
eruditissimorum. Tercius ad instar thronorum
seu sedium debet esse iudicum qui iura
spiritualia et leges ecclesiasticas seu
clericales noverint ad plenum et pe-
tentibus iura reddant. Tota ierar-
chia horum trium ordinum dicitur
sacer cetus cardinalium. Dominacionibus
ad aptantur patriarche sive primates
qui post tres primos ordines pre-
eminent in clero. Principatibus ar-
chiepiscopi sive metropolitani adap-
tantur. Potestatibus episcopi. Virtutibus ar-
chydiaconi. Archangelis archipresbiteri.
Angelis presbiteri. Ex predictis patet quod
omnis ordinacio et omnis decencia
ordinacionis in omni regno terreno
sive spirituali sive corporali exemplum est
et similitudo sive relucencia
sive designacio sive signum regni
celestis scilicet in eo probabiliter permanet.

120 Nominibus officiis et ex quo singuli nominantur

Et attende quod cum dicantur sera-
phyn incendium divine dileccionis
cherubyn plenitudo divine sapiencie
sive cognicionis. Throni sublimi-
tas et excellencia regiminis seu
gubernacionis. Seraphyn nominantur
ab ardore non solum propter se sed ex officio
inflammandi homines amore creatoris.
Cherubyn ex officio docendi homines
et implendi eos sapiencia divina.
Similiter throni ex officio docendi et
instruendi homines de regendo et
communiendo. Similiter dominaciones ex of-
ficio instruendi et animandi ho-
mines ad domandum carnem rebellan-
tem contra spiritum et ad redigendam
eam in servitute spiritus et ad doman-
dos eciam alios qui se erigunt

contra deos. Principatus vero quia
in spiritu hominibus cogitare efficiunt
que digna sunt principum scilicet
declinare tyrannides et iniquas
oppressiones in eos quos habent regere
et spectari que sunt clemencie ac
rectitudinis in eosdem et ad hoc similia
efficiunt sive deducere ut eciam vitam
habeant et tranquillam in hac vita et ad
vitam perveniant sempiternam. Insu-
per ipsis et regem regnum omni in-
tendunt ut sint incorruptibiles
sine accepcione personarum et munerum
et inseductibiles blandimentis vel
adulacionibus et infallibiles consiliis
vel suggestionibus. Potestates vero
quia contrarias potestates demonum ar-
cent ab hominibus et repellunt et ad
pugnandum contra eos illos animant
et confortant. Et in bellis eciam
corporalibus consiliis et auxiliis et re-
velacionibus suffragantur. Virtutes
eciam similiter inclinant homines ad agre-
diendum et prosequendum difficilia
et ardua bonorum operum propter que virtutes
si homines noverint. Archangeli
et angeli suis nominibus sua offi-
cia innotescunt. Angelus enim grece
latine dicitur nuncius. Archangelus
vero ab archos quod est princeps quasi
nuncius principalis. Hoc est maior 121
et principalium revelacionum nunciator. Secunda
Omnes predicti ordines sunt prin- ordinum
cipatus sive ierarchie non tantum ierar-
propter precipua officia que habent in sub- chie:
ditos. Sed quia in mentis sublimitatis celsitudine nobi-
litatis seu preeminencie optinent prin-
cipatum. Et tamen per excellenciam ierar-
chia summe convenit trinitati que
super omnem cogitatum et simul est
principatus et princeps et principium
ex semetipso non aliunde. Sunt
autem tres ierarchie scilicet divina an-
gelica et humana sicut patebit
in sequentibus. Rubrica Qualiter
nominaciones septem ordinum conveniunt

Angelicam nominaciones creatori
septem ordinum angelorum 122
videntur esse proprie creatoris

deus enim ignis consumens est
hebr. xii. c. Nec est qui se abscon-
dat a calore eius. et ideo si usus
loquendi hoc haberet diceretur seraphyn
cum sit in se pure ardens et in-
cendens alios. hoc incendium est
bonitas et pulchritudo ipsius quibus
incendit amore suo eos qui ei
proximi sunt et ignit eos sicut
ferrum ignitur ex igne. Et huius in-
cendii indicia sunt calores quibus
creature sensibiles amatores suos
calefaciunt et inflammant. bonitates
enim et pulchritudines creaturarum vestigia
sunt bonitatis et pulchritudinis et quasi vie
ad ipsum cognoscendum diligendum
et venerandum. et ideo eis utendum
est ut viis quibus et per quas venitur
ad ipsum. nec est eis utendum creatore
ut ipsa via habeatur ad creaturas quod
faciunt qui propter eas et non propter eas dili-
gunt creatorem. hic enim preposito preter
designatum est situs sive finalitatis.
Illa vero propositio per designatum est vie
et mediationis. Et non quod toti or-
dini seraphyn congruit hoc nomen
ex officio dilectionis. quia creatorem
diligunt et incendunt alios ad ipsum
diligendum. eciam congruit nomen
seraphyn ipsi creatori duobus modis
scilicet ex natura et ex officio. ex natura duobus mo-
dis ardens enim in se sicut fornax
seu caminus spiritualis ac unifici
amoris. Ardens et in nos quos ipsum
diligere testatur et incendit ex mire
dilectionis officio. quo dixit se venisse
ignem mittere in terram et adiecit
quid volo nisi ut accendatur. No-
123 Cherubyn
minatio vero cherubyn que plenitudo
sciencie vel fusio sapiencie interpretatur primo
et maxime congruit creatori et appropriate
ipsi filio dei. qui est sapiencia patris
Secundario vero ac beatis spiritibus qui sunt
in primo ordine qui cherubyn dicitur
ex habundantissima influencia spiritual-
liter ex lumine filio communicata est eminentia
ista ordinum cherubyn que spirituali pre-
eminencia sapiencie decorantur sicut
et seraphyn amoris privilegio spirituali

Thronorum vero nominatio designatio est 123 Throni
stabilissime ac pacatissime quietis ac
regalis magnificentie seu glorie
quibus sedes fiunt et imperturbabiliter
in ipsis sessionis spiritibus qui throni
nominantur. huius enim est ex regali gloria
et magnificentia creatoris tacitum gau-
dium tam pacata quies ut cum ista
sedis autem eam preterire videatur. Intu-
entes enim ipsum regem dominatissimum
seculorum in regali gloria sua que non est
ei ad adventura sed in ea eternaliter
gaudet et gloriantur in cogitationibus et eidem
adherent et fruuntur inseparabiliter. Magna
enim gloria est regem suum in tanto
decore et gloria inspiciunt videre perpetu-
abiles qui eum ineffabiliter diligunt
qui ei semper esse regnaturum verissime 124
sciunt. Dominacionum sicut et aliud nomen Dominaciones
est propria sublimitatis et excellentie cre-
atoris. communicata autem est primo ordini
quia in eo perfulget evidentius quam in ceteris
ordinibus. hoc autem est vel propter altissimam
subiectionem ipsorum qua apparent in creaturis
subiectionis eidem esse subditi. vel quia
ad manifestandam dominacionem creatoris specialiter
intendunt. vel quia ad manifestandam
dominacionis creatoris. vel quia dominacioni eius
et nomini in aliis serviunt. ymo quantum
permittitur utrumque ab omnibus aliis ex-
timant et excludunt nomen domini et
dominacionis tamen. secundum non sit nisi in
creatore cum omnis iniuria et con-
tumelia sit creatori igne ac gladio per-
sequenda. sicut qui se hymiliat exal-
tabitur. sic iste ordo altissima humilitate
subiectionis nomen dominacionis obtinet. et
quia verissime dominari est in omni
re intelligente perfectissime subiectum
esse deo seculorum. quia in iste ordo non
querit dominari aliorum qui deo serviunt
voluntarie ymo potius eis servire
per hanc subiectionem nobilissimam in-
tus venerabiles sunt effecti ut nominentur
dominationes. apud nos etiam consuetum
est personas venerabiles dominos appellare.
Similiter principes et principatus nominationes
sunt creatoris proprie. sed propter suum modum
quinto ordini attributo. quia is ordo
adeo soli regi gloriarum et dei principatum

super se diligit tellum dilatari et ex
tendi in alios cupit et in quantum
eis permittit uel iniungit emittit ue
tiom uel rex principatus alij tribuat
quia deo et ideo nomen principatus
huic ordini assignat ¶ Sic potestas
126 ¶ Potestates cum proprietate excellentie soli con
veniant creatori eternaliter et ipse cum
ipse sit potestas sine omni impotentia
difficultate prohibitione et impedimento
¶ Contra quem nulla rebellione potest nominatorum
potestatum sexto ordini communicant
quia contra omnem rebellionem contra
omne quod aduersus illum extollitur or
dinem istum in tam potentem fecit
ut nichil resistere ei valeat nec ex
aduerso stare ¶ Ipsi etiam homines qui
potestates dicuntur apud nos ad hoc
constituuntur ut ex timinet uel compr
imant reipublice inimicos ¶ Sic virtus
127 Virtutes propria creatoris est nominatio creatoris
cum ipse sit qui facit mirabilia solus
et hanc nominationem communicavit septimo
ordini quem ea virtuositate extulit
ut ministerio illorum operetur opera digessa
vel ministri eius fidelissimi apparet
per quod et eis creditur et obeditur et hiis
que ad gloriam pertinent creatoris ¶ Ex premissis
dictis patet que sunt cause ac rationes
nominum septem predictorum ordinum ¶
128 Archangeli angeli Sunt etiam duo ordines superiores
spirituum angeli et archangeli licet
de aliis ordinibus ad faciendas
annunciationes creator pro suo beneplacito
plerumque assumat sicut in curiis
magnorum regum licet sunt ibi multi
pro mandatis regis defendendis tamen
pro magnis et arduis negotiis ex
pediendis quosdam mittunt barones
precipue et alii delatores regis tanquam
legati prout requirit magnitudo
¶ Ex predictis nominibus nouem ordinum
apparet gloria creatoris et ordinis regis ipsius
spiritualis et [illegible] palacii sui ex
parte mirificate gubernationis sue
quia per eum presentissimum pro parte pro beatissi
mos spiritus per [illegible] pro hominibus exequitur
et in tellige gubernationem ista in sublimis
intelligentibus quantum ad eius volun
tatem ¶ Alia vero est gubernatio eiusdem

naturalis qua per suas naturales vires in
corporibus animalium et plantarum mirifice
diffundit ¶ Sic ipsa corpora animalium
per animas vivificat movet et regit
auget et minuit constringit et conservat
¶ Ostendunt etiam isti ordines
unusquisque in se multum de gloria
creatoris ut seraphim ardorem sui
immensi amoris, cherubin bonitatem et
pulchritudinem creatoris, et quod ipse est
fornax et caminus amoris infiniti
et hoc ostendit ex flamma que in eorum or
dine emicat corporis ¶ Sic cheru
byn ex splendore quo relucet
ad ipsum creatorem ostenditur luminositatem
ipsius, sic et throni regiam et ma
gnificam potestatem ipsius ¶ Sic et domina
tiones dominantissimam nobilitatem ipsius
¶ Sic principatus principatum et gu
bernationem ipsius, sic potestates invin
cibilem et victoriosissimam potestatem
ipsius ¶ Sic virtutes infatigabilem
et mirificam virtutem ipsius que apparet
in miraculis suis ¶ Sic angeli et ar
changeli providentissimam curam et in 129
fallibilem [illegible] qua regit et ordinat ¶ Cur nona[…]
dirigit ¶ Cum de singulis ordinibus his qui c[…]
aliqui ceciderint cur non nominentur derunt ag[…]
seraphin uel cherubin uel throni sunt relict[…]
uel dominationes uel virtutes ¶ Ad quod potest
responderi quod nominationes iste contra
rie sunt malignitati eorum in qua sunt
obstinati [illegible] non possunt eis vere
nominationes huiusmodi convenire quo
enim diceretur seraphim apud quos
nulla scintilla sancte dilectionis
remansit, et qualiter cherubin cum
eorum omnia opera in scientia sunt
et insipientia, et qualiter throni cum
constet eos esse inimicissimos
creatori et regno ipsius ¶ Iste quo
dicerentur dominationes qui sunt servi neq
uissimi malignitatis sue, et qualiter
dicerentur virtutes qui quantum possunt
contendunt operibus virtuosis ¶ Nominationes
autem principatuum et potestatum et angelorum
et archangelorum [illegible] rebellantes
sunt, quia communes sunt bonis et malis
et vicissim communiter attribuuntur sicut vero

1 Quare sera-
phyn dicant-
ur ignosi ꝛc

informium et materialium omnes
nominaciones. Seraphyn dicuntur
penosi. Unde Ysaie vi. seraphyn
stabant super templum, sex ale uni
et sex ale alteri, duabus velabat
faciem eius, et duabus velabant
pedes eius, et duabus volabant.
Penne sive ale intelliguntur
dona virtutum et graciarum quibus absque
omni terreno fulcimento et amictu
stant in sublimitate beatitudinis sue.
Sublimes id est sunt iste virtutes
et gracie ad terrena et inferiora
inclinatione prorsus intendentes, neque
inclinabiles inclinabilitate qua
declinat huiusmodi spiritus a sublimitate
felicitatis sue, quamvis interdum
ad exteriora vel inferiora officia ministe-
racionis veniant, ab intimo tamen
et sublimi vertice contemplacionis
sue nec exeunt nec recedunt.
Aliorum ex ministeracionis ac obe-
diencie sue bono sustinent in-
estimabile detrimentum, sed felicitas
illorum et gloria admonetur in tempore pol-
lueretur, quia melior est dies una
in atriis eius super milia peccatoris. Ex
quo intelligitur quod super infinita milia
dierum aliorum cum nulla sit com-
paracio bonorum presencium ad bona glorie
future. Virtutes et dona spiritualium huiusmodi
dicuntur penne sive ale, scilicet propter unum
sustentacionem, et propter paritatem sive
equalitatem que valet in venientibus
pennis sive alis dextre vel sinistre,
et propter societatem que est alis ad
invicem in operacione sua, non enim
movetur volatile sine una sine
altera, et ita se habent in virtutibus
et donis huiusmodi spiritualium, quia societas
et pax absque ulla resistencia est
inter eos omnes, se invicem adiuvant
tamquam consortes fidelissimi atque
amicissimi cooperacionibus suis. Quod
autem dicitur per prophetam de velacione
faciei ac pedum, et de volatu, et
de ambulacione animalium, et cum unus

propheta posuit sex alas seraphyn
alter posuit cherubyn nisi duas
alas, et quod posuit utrique cherubyn
corpus cum constet quod sunt spiritus
incorporei apud doctores, sed difficil-
lima quorum, sed apud sanos constat
quod sermones sunt visione similitudines
et figuras designantes, et longe aliud
quam sonet litera significantes, sicut post ple-
nius suis locis. Cherubyn dicuntur oculosi, 2 Quare oculosi di-
inde id est Ezech. i°. et Apok. 4°. pleni cunt cherubyn
oculis ante et retro et intus et foris.
Oculi autem non possunt intelligi spiri-
tibus, nisi indita vel insita eis
sapiencie lumina, que sive sunt nature
sive gracie, incomparabiliter plus sunt eis
adherencia quam nobis oculi corporales.
Oculosi et pleni oculis dicuntur id est
cherubyn propter plenitudinem luminis, quod ex
proprietate sonat nominacio eorum. Ante vero
et retro plena oculis dicta sunt
propter plenitudinem spiritualis cognicionis
eorum que sunt ante id est spiritualium et
eternorum, et eorum que sunt retro
id est corporalium et temporalium. Vel eorum
que sunt ante id est querenda vel eligenda
et eorum que sunt retro hoc est relinquen-
da vel postponenda. Intus similiter
modum plena oculis intus et foris
propter plenitudinem specialem luminis ac lu-
cidissime intuencium interiora et exteriora
sua, et hec sunt spiritualia et corporalia.
Vel interiora sua hoc est naturalia
sua sive essencialia et exteriora
sua, hoc est advencia scilicet a foris
ex larga beneficencia creatoris sibi
advenencia, et hoc est quod in se vel
ex se sunt, et quod in se vel ex se
habent plene cognoscencia et magis
considerancia. Similiter quod dicitur
in circuitu plena oculis id est celi dicta
est luminositas circumspeccionis qua ea
que supra et infra et prope et circa
ipsa sunt circumspecte considerant, et quam
illud unum quodque illorum se habere de-
beat, quasi illis uti vel frui
oporteat plene cognoscunt. Vel

3 ¶ Quare throni dicuntur dei sedes

Continus oculorum sit intelligentia circumspecto preteritorum presentium et futurorum
¶ Throni dicuntur dei sedes, quantum ad intentionem et officium thronorum quod est
preesse vel sub preside sedente cum
exemplum est apud nos cum potentiori
vel sub patri resistunt assimilabiles
sunt reges et magistratus, et hoc non
ad infirmitatis subsidium, nec ad intendendi metum, sed potius ad honoris
obsequium, quia regalis officii et
dignitatis est, leges condere, statuta
edere, quo circa ante vocabulo
throni sedes regie vocantur unde
Rex prima sapientie dicit proverbiorum viii capitulo per
me reges regnant, per me conditores legum iusta decernunt, manifestum est quod ad thronos pertinet
ante conditores legum et editiones
misteriorum, et utilium statutorum et ideo
dicit Bar. 3 c. quod lex ordinata
est per angelos in manu mediatoris
unde patet quod ad thronos pertinet
in spiritualibus cordibus regentium leges
et statuta pro tuitione ad salutem

2 ¶ Qualiter [illegible] tribus ordinibus relucet speculum trinitatis

Aliud autem sciendum quod licet seraphin nominetur ab ardore et cherubyn
de plenitudine scientie, et throni a potestissima regulante, non tamen propter hoc
dicendum, non tamen propter hoc dicendum
plus ardere seraphyn igne divine
dilectionis quam cherubyn, similiter nec
cherubyn, propter cognitionem quam habent
a plenitudine scientie dicendi sunt
luminosiores esse scientia quam seraphyn
vel throni. ¶ Similiter nec thronos propter
potentiam regalem quam illis attribuimus
dicendi sunt precedere vel seraphyn
vel cherubyn, Sicut in summa
trinitate licet b. b. b. et caritas et ardor
et ignis appropriate nominetur, non tamen
propter hoc aut magis calet aut ardet
aut diligit, quam pater et filius ¶ Similiter
quamvis filius dicatur appropriata nomine
sapientia, non tamen propterea sapientior
quam pater vel spiritus sanctus, similiter licet patri
appropriatur potentia non tamen dicendus est
potentior quam filius aut spiritus sanctus
quoniam omnia que per essentiam insunt
tribus personis equaliter insunt illis
et equalia per omnem modum quare isti
tres ordines sunt specula clarissima, et imagines pulcherrime summe
trinitatis, in quibus tamquam in speculis
mundissimis et imaginibus pulcherrimis relucet vita deitatis

7 ¶ Qualiter [illegible] angelis [illegible] appet [illegible] trinitatis

personaliter. Unde non quantum ad quid
illi beatissimi ordines assimilentur
beatissime trinitati, exemplum de patris [illegible]
suprema potentia quam in magnorum [illegible]
[illegible] perdita, exemplum filii luminosissima
sapientia, qua est illustrata, exemplum spiritus
sancti vehementia amoris quo est
inflammata, et tota illa beata civitas in singulis civibus, sicut conformis
est summe trinitati, et velut ad ipsam
ut unus quisque illorum singularem similitudinem, sic illis et unus cum quibus
trium personarum divinarum, et ipsa tota
civitas et ipsa totaliter sua pace concordia, et unitate sincerissimi
amoris illi quantum possibile est se conformat, et speculum clarissimum divine
pulchritudinis decens in se ipsa similitudine pulcherrime in spectoris dei
attende illuminationibus virtute tertiam
in debite sinum et etiam preexcellens contra omnem vilitatem et
deiectorum subiectionis. In principatibus
unitatem et potestatem iusticia.
Vel potius regibilitate sive principalitate etiam et omni modo indeclinabile et aliqua pte rectitudinis
Sic in potestatibus firmitate invincibilem etiam et fortem et ad
inferiorem contra omnem rebellionem
sic et in virtutibus vigore infatigabilem potentiam eorum operum adque
virtus non nequaquam attingit operamirabilia sive miracula divina
In predictis ordinibus appetit magnifica
gloria virtutis, in dominationibus per excellentiam
dominationis, in principatibus per excellentiam
principaliter. In potestatibus et potentia

contra quam nec resistencia nec rebel
lio stare potest / In creaturis irracionalibus
in desertibilibus in quibus similitudo
quedam et designacio qualis eciam
umbra et vestigium ac nutus in
6 Que officia sunt angelis in se ipsis ad creatorem — innuitur creatoris ¶ Licet in precedentibus
circa sunt officia ad que ministri
dei sunt nobis angeli deputati
In secundo quidem possunt officia sunt eis
in se ipsis ad creatorem scilicet laudare
benedicere magnificare ac glorificare
a Quid laudare — Laudare vero est bona alicuius
narrare vel significare / voces autem
quibus fit hec laudacio clamores
sunt spirituales / quod .n. clamor est
in voce corporali / hoc evidencia et
intelligencia in voce spirituali / Sicut
enim clamor vocem facit audi
bilem sic evidencia annunciacionis
vel laudacionis facit eam intelligi
bilem eis quibus fit / vel quia clamor
alta vox dicitur clamare dicuntur
cum de altissimis annunciant vel
narrant ¶ Item cum clamores isti
continui sunt / nec ullo silencio in
terrumpuntur / quia in statu glorie non
est locum interrupcio / atque continue
actu manifestum est / quia non habent
requiem die ac nocte cum clamant
dicentes Sanctus sanctus sanctus et talia
magnalia operis Ysaie vi. Et
2m offi — Apocalypsis iiii. ¶ 2m officium eorum est
benedicere creatori / benedicere vero alicui
potest hic intendi est aut bona in
optari eidem vel bona dicere de eo
Dicunt enim de eo Benediccio et claritas
et sapiencia et cetera Apocalypsis vii. Sub audi-
tur sic et huiusmodi. in primo non optantur
hec tamquam illam non habeat / Sed potius
congaudet et congratulatur tali et tantis
bonis illius ac si dicerent amamus
3m officium — volumus et gaudemus hec esse benig
nissimo creatori / ¶ 3m officium eorum
est magnificare in se ipsis et quantum
ad se ipsos magnificenciam creatoris
et quantum ad alios illam eis predi
care vel quocumque alio modo insinuare
4m — ¶ 4m officium eorum est ipsum glori

ficare / Glorificare autem creatorem non est
aliud quam gloriam eius in se ipsis
cognoscere / vel aliis nunciare vel
potius sapienciam bonitatem pulchritudinem
et huiusmodi / quod .n. non tantum angeli et ho
mines sed eciam omnis creature laudant /
resonant et predicant / audire spiritualiter
hoc est intelligere volentibus / et hec non
aliis vocibus quam ostensione manifeste
ac pulchritudinis sue ¶ Similiter autem
8 — aliis officiis beatissimi spiritus deserviunt — ¶ Jn quibus officiis angeli seruiunt hominibus
hominibus ¶ Horum est officium intendi
per quod revelat dei beneplacita vel
mandata et leges / atque ea que ad
ipsas leges et earum observacionem
pertinent / sicut sunt promissiones
comminaciones creatoris / Nam sicut
legitur Galatas iii. ordinata sunt per
angelos in manu mediatoris / Sunt
autem distinctiones et revelaciones
inter mandatis hominum signis visibilibus
vel aliis 2m beneplacitum creatoris
¶ 2m officium est interpellandi deum
dei pro nobis. quia cum dormimus
vel torpore vel negligencia aborde
vel aliis bonis cessimus ipsi pro
nobis vigilant orantes et gracias
pro nobis largitori omnium referentes
et multa nobis merentur et petunt
que nobis nostris meritis obtinemus
¶ 3m officium quo sancti angeli
deserviunt hominibus est / regimen
seu gubernacio nostra / cum multe
sunt partes ipsius predicta officia
quibus nos regunt instruendo
nos et ordinibus sive obtinendo
nobis bona et avertendo mala a
nobis / Et pars hec est que ad regimen
et gubernacionem nostram pertinet / de
9 — fensio liberacio et custodia ¶ Defen — ¶ Quomodo angeli nos defendunt contra omnia que possunt nos nocere.
sione nobis impendunt angeli sancti
contra omnia que nocent vel nocere
possunt a nobis amovent ¶ primo contra
maligne spiritus arcendo eos et
defugando a nobis et eciam rele
gando sicut raphael religavit
demonium in deserto Thobie viii ¶
2o defensione nobis prestant contra

f

ff

homines nocere nobis volentes et
quibus eos infractes ut liberent
innocentes Dan. 3o. ¶ 3o nobis
prestant defensionem contra besti
as sicut patet de daniele qui liberatus
fuit de medio leonum Daniel vio
4o contra ipsa elementa quia angelus
domini excussit flammam ignis de
fornace et fecit medium fornacis
quasi ventum roris flantem Dan. 3o.
Sed boni angeli prestant defensionem
hominibus / et contra bonos angelos
sicut patet de principe persarum qui re
stitit alii archangelo Dan. xo.
De hac custodia quam boni an
geli impendunt hominibus multa
dicta sunt in precedentibus ¶ Sed queritur

10 ¶ Quibus vinculis demones ligantur

que sunt vincula vel carceres
quibus ligantur / ut in carcere ab
angelis et astris cum corporalibus
carceribus teneri non possunt nec possit
Ad hoc / quia ut in sciencie corpa
libus fiunt sic spirituales cor
poribus non vincte et alligate / hoc
faciunt sancti angeli virtute sua cum
sola per fictione Indigencia . n . instru
mentorum / de in per fictione est virtute
quibus illa desunt / Sicut igitur
cultor / attendendum vetinendum medium
aliis ligaturis sua catheris / non in
diget / quam imperiosissima omnipotencia
voluntatis sue / sic nec sancti nec boni
spiritus . aliis carceribus vel vinculis
indiget / ad continendos demo
nes / nisi fortissima virtute im
periositatis sue / cum ad hoc vincula
cum cultoris debilius contentibus /
multa leguntur in hystoriis et
gestis sanctorum et in libris miraculorum

11 ¶ Quale et veniens est quod angeli sunt rectores hominum.

¶ Sed queritur quare convenienter est quod
angeli sunt rectores et gubernato
res hominum Ad hoc quia istud in no
tuit hominibus per prophetas quibus
deus multa de misteriis suis con
silio revelavit et ex prosecutio legitur
Dan. x. de principe persarum / et de
principe grecorum et de mychaele ar
changelo / qui ibi dicitur princeps
grecorum / et in evangelio legitur Math. xviii capitulo :
angeli eorum semper vident faciem patris
mei et cetera ¶ hoc etiam ostenditur ratione
triplici quia naturalis est pietas et
dilectio in hominibus ad invicem
naturalisque amor honestatis et com
positionis vite / per quam unusquisque
paterfamilias ad hoc intendit
ut componat mores et de
coret vita familie sue ¶ Info
rioribus etiam extendit hanc pie
tatem et dilectionem commonens eos
quod corripiens a viciis et peccatis
quibus deformatur mores hominum
et vita turbatur / et hoc bonum est
et pulchrum deo / quanto fortius
igitur est in sanctis angelis ista naturalis
pietas atque dilectio . et tanto maior
quam in hominibus / quanto nobilitas eorum
adhuc et alia bona est expe
dicior / Si igitur natura humana in hac
miseria non patitur ab se homo / ho
mines bonos a correctione ac
gubernacione hominum / quanto magis
nobilissima illa natura bonorum angelorum
ex incomparabiliter maiori pietate
ac dilectione inferiores homines
non sinet carere suis consiliis et
auxiliis / aliis quod omnibus ad gu
bernacionem eorum pertinentibus ¶ Item si
tum pium apud homines naturalis pie
tas et dilectio / ut alii aliis consu
lant / alii alios adiuvent / alii aliis
quod officium impendant regiminis / quanto
magis hoc potest pietas glorie atque
dilectionis apud angelos sanctos ¶ Iste
que esset eorum pietas si videntes
genus humanum in fraudibus et dolis
malignorum spirituum et in de eos eri
pere non curaret ¶ Item cum iusticia
sit que nec facit iniuriam de se
quod esset iusticia sanctorum angelorum si
non gererent curam hominum ¶ Item cum
ordinata sit universalis gubernacio
dei altissimi sua ex pacatur
ut desinet debito carere regimine
unum quod quasi primo tordie suo con
gruentibus subiectis ordinibus :

C: Manifestum est autem quia homines
hominibus nec cognitores pro toto
nec sufficientes rectores existunt
/ maxime cum in maiori et nobiliori
parte regiminis eorum deficiant / scilicet
contra principes malicie spiritualis
/ contra quos virtute sua et scientia
nimis parum incomparabiliter / qui regi-
vit curam gubernacionis hominum
/ ut igitur sit perfecta gubernacio dei
altissimi / qua regit totum et dirigit
vniuersum / necesse est ut superiores
et fortiores ac modis omnibus
meliores esse rectores hominibus ꝑfi-
ciant infestatores ac perturbatores / que
hominibus terribiles humanis aspectibus
malignis preveniunt / cum maxime
sit per rectorum gubernacio que sit per
homines / nec astucie nec potestati ma-
lignorum spirituum posse resistere / alio-
quin quid aliud esset de hominibus nisi
quod malignis spiritibus tamquam
ovilia occisionis absque pastoribus
et custodibus dati essent in predam
et devoracionem / quod non decet creatoris boni-
12 tatis iusticie ¶ Ipse dicte spirituales sub-
stancie per prophetam rote volubiles nominantur
Ezechielis x. Rota autem rotarum cum circu-
laris atque rotabilis / et rota circuli
est cursus ab uno et regressio seu
reflexio in idipsum / tales autem ro-
te sunt substancie spirituum beatorum ut totum
quod sunt et habent sicut exeunt ex
deo totum reflectent in eundem
Sicut enim rotundo circulus sine
versione / sic rotunditas esse
est cum toti versione ¶ Sunt
autem iste rote volubiles quia
omnis motus earum spiritualis est re-
volucio et versio ad ipsum principium
agendo operantur ut sicut ex ipso sunt
ab ipso creatore / totaliter operantur
sic et propter ipsum sicut totum quod sunt
et habent ex gratuita bonitate cre-
atoris et sunt et habent / sic totum per
virtutem gratitudinis ei attribuunt et per
graciarum actionem seu collaudacionem totum

¶ Quare beati spiritus rote volubiles nominantur

in ipsum reflectunt ¶ Iste rotunditas
seu circulacio ista patet in tercio in hoc
quia totum quod sunt et quod habent in
sibi ipsis sunt / ut in ipsis maneat
sed creatori cui totum sunt / quod sunt
/ et totum vivunt quod vivunt / nullo
autem sibi / scientes hoc esse rapinam
dampnabilem / Et quidquid de toto
eo quod sunt et quod habent sibi apparet
ut suum esse quod libero arbitrio
et rapina totum se sunt debere creatori
/ totum eidem reddunt / non solum
attribuendo illi / sed eciam totum con-
vertendo in obsequia honoris et
glorie ipsius / Fur enim est raptor
omnis debitor qui quod debet suum
dicit / ut eo utitur tamquam suo ¶ Quod est rota ordinis angelorum 13
Et nota quod rota ordinis in angelis
est duplex / vna est in eis et exemplaris
quod est in summa trinitate et hec est in-
comprehensibilis / alia est in effectu
et imitacione et hec est in ecclesia mili-
tante sive in natura humana et de
hiis dicitur Job xxxviii. c. Numquid
nosti ordinem celi hoc est celestis
nature et angelice et pones racionem
eius scilicet ordinis in terra / hoc est
in militanti ecclesia / q. d. non nosti
in ea et exemplari / sed in effectu et im-
itacione / et id pones racionem
eius in terra / hoc est in militanti ecclesia ¶ Quare rota ordinis angelorum ponitur in ecclesia militanti sive in natura humana 12
sive in natura humana / quod ad informacionem
vite activorum pones primam ge-
rarchiam / scilicet potestates angelorum
archangelorum principatuum ¶ Ad
informacionem vite prelatorum pone
secundam Ierarchiam scilicet potestates vir-
tutes et dominaciones / ad informacionem
vite contemplativorum / pones
terciam ierarchiam thronorum cheru-
byn et seraphyn ¶ Nam ad in- ¶ Quare in prima ierarchia informat vitam activam 14
formacionem vite activorum angeli
incitant nostrum velle / archangeli
illuminant nostrum intellectum ad scire /
principatus ordinant ad bene
posse / vita enim activa exigit
ordinatum velle / ordinatum scire
ordinatum posse / nec est activus

Laudabilis ubi de est aliquid hortatum. ¶ Item ad informandam vitam
16 ¶ Qualiter vita prelatorum prelatorum potestates ordinant prelatos et
subditos ad querendum totis viribus
summum bonum, et ad eius obstacula
evitandum / Virtutes ordinant tam
prelatos quam subditos ad viriliter
et fortiter exequendum, quod recte a
potestatibus est dictum / Dominaciones
vero ordinant prelatos ad preparandum
in fortioribus ea per que obtineant
summum bonum et contraria repellant
In hiis enim tribus consistit omnis
prelatorum ordinatio scilicet coordinatio
prelatorum ad subditos per congrua
ad ministeria subditorum ad prelatos
per devotam obedientiam utrorumque ad
ad inferiores per repulsionem nocivorum
17 ¶ Qualiter superior ierarchia informat vitam contemplativam ¶ Item ad informandam vitam con-
templativorum throni ordinant animam
in tensione adoracionis potencie
divine, quo ad vim irascibilem / throni
enim est divina iudicia demirari
que sunt in punicione et penam
malorum et salutem et remuneracionem electorum
unde dicitur deus sedet in thronis qui ex-
ercendo iudicia per eos Apocalipsis 4
seniores procidebant ante thronum
adorantes eum qui sedebat in throno
¶ Item cherubyn ordinant animam
in meditacione sive perspectione divine
veritatis quo ad vim racionalem unde
Ezechielis 1 vidit quatuor animalia que
dicuntur cherubyn, et post 2o capitulo
subditur et ecce manus missa ad me
in qua erat involutus liber etc.
Item seraphyn ordinant sive informant
per devocionem animam ad dilectionem summe
bonitatis quo ad vim concupiscibilem
quia seraphyn ita animam inflammat
ut iam a se toto separata liquefacta fit
per dilectum Canticorum v. Est ergo in sera-
phyn ordo caritatis, in cherubyn
veritatis, in thronis equitatis, in dominaci-
onibus veneracionis et obediencie, in virtutibus
operacionis / in potestatibus custodie
/ in principatibus regiminis, in archan-
gelis illuminacionis sive revelacionis
/ in angelis assistencie et pietatis
¶ Illud eciam notandum quod de singulis
mentibus disponuntur tres ierarchie

et in singulis eorum tres ordines iuxta
angelicam disposicionem unde dicit Dionysius 2o
secundum quod celestis et humana mens
spirituales habet et primas et medias et ul-
timas ordinaciones et virtutes secundum
2os gradus ierarchiarum illuminacionum 18 ¶ In quibus ierarchie consistit triplex
in suprema mentis ierarchia consistit
in ipsa eius natura, media in industria que
incomparabiliter excedit naturam Suprema
in excessu mentis. in infima operatur sola
natura. In summa sola gracia. in media
fit operatur in industria et gracia ¶ Infi- 19 ¶ Quid continet ordo angelicus
mus ordo infime ierarchie qui dicitur
angelicus continet primas et simplices
apprehensiones naturales tam intellectus
quam affectus sine aliqua dictacione co-
modi vel incomodi quod tamen angeli
mentem aliquid quasi simpliciter annunciant 20 ¶ Quid Ar-gelicus
¶ Medius ordo continet naturales dis-
cretiones apprehensorum verum videantur
comoda vel incomoda et hiis fit
annunciacio principalior quam sit prima
et ideo dicitur ordo archangelicus
¶ 3us continet appeticiones et fugas ap-
prehensorum secundum dictaciones comodi vel
incomodi / fuga autem est mali
et appetitus boni et ita iste ordo pre-
bet ducatum in fortioribus in deum
quod significatur nomine principatus 21
¶ 4us ordo qui est in summis medie ¶ Quid prin
ierarchia mentis continet volunta-
rios motus intellectus et affectus /
a libero arbitrio iam exceptos dis-
tantia boni et mali cum deliberacione
racionis examinantes dirigentes et
ordinantes mentem quantum est in ipsis
per diffinitivam sentenciam ad appetendum
et spernendum potentes totis viribus af-
fectus et intellectus summum bonum
et ad repellendum omnia obstacula
Nomen autem potestatum sorti ordinatorum 22
2us Dionysium ¶ Quintus qui est me- Ordo virtutum
dius medie ierarchie continet va-
lida mentis robora / virtutum natural-
et gratuitarum / ad exequendum fortiter
quod apprehensum recte dictum est quod notatur 23
nomine virtutum ¶ Sextus qui summus Ordo dominacionum
est in media ierarchia continet
anteticam imperia liberi arbitrii quo
apices affectus et intellectus / tota virtute
suspenduntur ad suscipiendum divinos

super adventus quantum possibile est
libero arbitrio admixto agitur tractus
huius suspendii sub limitibus nomine
nomine dominationum. Iusto autem ordine
mens adhuc sobria extenditur
tercio ad radium superiorem usque ad
24 Quid throni — summos nec sine timore. ¶ 3a consumma-
mentum ierarchie totius consistit scilicet
in distincta in primo mentis excessu
ubi sola operatur gratia et deus agit in
et sic Ro. viii. spiritu dei aguntur.
Huius infimus ordo scilicet thronorum
ex pansis omnibus mentis finibus
suscipit plus dei super adventus.
Unde thronorum nomine censentur quod
sunt mentis sinus et capacitates illius
super stabilis radii super impressi recepti
et efficacia tot sunt throni.
25 De cherubyn — ¶ Secundus ordo continet omnimodam cogni-
tionem in tantus acceptam dignatione divina
summi autem attingunt ergo quod contem-
plant affectus et intellectus usque ad novissimum
defectum in tantus quam est in summitate
huius ordinis cherubyn. Tibi scilicet sive
cognitionis et sui luminis consummatus.
Unde ordo iste cherubyn vocatur et
describitur plenus oculis. ¶ Nonus
26 Seraphyn — ordo continet principalia in deum
suspiria super intellectuales extensiones
et in missiones fundos fulgores et
fulgidos fervores aquorum omnium sub-
limes excessus et excedentes sub-
limitates intelligentia transire non
potest sed sola principalis affectio deo
unibilis. In hoc ordine offeruntur
orationes castissime quibus deo assimi-
lantur distinctione 3a. ¶ Iste ordo sponsum
amplexatur et sponsi amplexibus inebriatur
speciem nescit maie portorum percipit
quod non auferetur ab ea Luc. x. g. ¶
In hoc ordine sponsi et sponse lectu-
lus collocatur de isto in flores or-
dines seriati fluunt divini luminis
27 Expone rom ordinis angelorum in terra: — in undatio. Sic igitur patet quod ponere or-
dines rom angelorum in terra est
ordinari animam sive ecclesiam militan-
tem secundum ordinationem angelorum. Unde
dicitur Ezech. xliii. fili hominis ostende
domui israel templum et moysi
Exodi xxv. d. et hebr. viii. vide
omnia facito secundum exemplar quod

tibi monstratum est in monte. ¶ Rom
vero illius ordinis que sunt in superna
civitate id est in summa trinitate non potest
homo ponere et ideo bene dicitur regnum
nostrum q. d. non. Sed comparatione ad
eum potest secundum multiplicem operationem — 28 ¶ Qualiter possit poni ro ordinis terrarum non
quam operatur in nobis. Et ideo bene dicitur
ponens rom eius in terra. Unde dicit
Bernhardus: deus amat ut caritas, no-
vit ut veritas, sedet ut equitas, — 29 ¶ Quid deus per singulos ordines operatur:
dominatur ut maiestas, operatur ut vir-
tus, tuetur ut salus, regit ut principium,
revelat ut lux, assistit ut pie-
tas. Quia amat ut caritas
habet ministros seraphyn qui interpretatur
incendium / quia novit ut veritas
habet ministros cherubyn qui interpretatur
plenitudo scientie. Quia sedet ut equi-
tas habet ministros thronos quod sedes
dicitur Ps. sedes super thronum qui iudi-
Quia dominatur ut maiestas habet
ministros dominationes / quia operatur ut
virtus habet ministros virtutes / quia
tuetur ut salus habet ministros potestates
/ Quia regit ut principium habet ministros
principatus / quia revelat ut lux
habet ministros archangelos / Quia
assistit ut pietas habet ministros — 30 ¶ Qualiter sit ordinatio in terra malignantium per ministerium malorum angelorum
angelos. ¶ Et nota quod sicut in terra
ministrorum Christi est ordinatio secundum pre-
dictum triplicem statum procedens per minis-
terium sanctorum angelorum, sic procedit
triplex in ordinatio secundum triplicem
statum in terra malignantium per minis-
terium malorum angelorum, ut sit in
ordinatio et activorum, prelatorum et con-
templativorum / secundum quod dicitur ait primo
duo erunt in lecto scilicet contemplati-
vus assumetur scilicet ad gloriam, alter
relinquetur scilicet ad penam. Item erunt
duo in mola scilicet activi unus assumetur etc.
¶ Item duo in agro scilicet prelati unus
etc. Ita de omni statu transfertur
ad locum ubi est sempiternus ~~honor~~
ordo vel ad locum ubi est nullus
ordo sed sempiternus horror inhabitat.
¶ Item angelica angelus sic modo — 31 ¶ Quot et quibus perfectionibus anima proficit ad plenitudinem sive ad caritatem
iste quinque pertinet distinctione in or-
dinatis terra scilicet aqua aere igne fir-
mamento et celo empyreo / Sic anime
in mundo sine corporis per equum quinque

f

ff

p gressus sunt ad sapientiam scilicet sensus
ymaginacio ratio intellectus et intelligencia
Amplius enim progressionibus racionabilitatis
expectatur ad sapientiam et quatuor affectibus
concupiscibilitas et irascibilitas ad
caritatem, quibus istis nouem progressibus
in semetipsa proficiens anima sensu et
affectu quasi quibusdam interioribus pe
dibus, que sursum ascendit sursum et am
bulat usque ad cherubyn et seraphyn
i. plenitudinem sciencie et plenitudinem cari
tatis, sicut quia anima per exerciciam virtutes
quatuor facultates sunt per nouem ierarchias
progressus nominibus et ordinibus con
gruunt angelorum ¶ Sensus qui primus
nunccius est anime angelis congruit
qui minora nunciant, ymaginacio archangelis
ordini medio virtutibus, ordini sum
potestatibus, ratio principatibus, amor
proximi dominacionibus, intellectus tronis,
intelligencia cherubyn, amor dei
seraphyn ¶ Timor enim de suppliciis
et dolor de peccatis faciunt contemptum
mundi et sic ut cum virtutibus fuga
at maculam, et cum potestatibus ex
pellat demonia, spes de promissis
et gaudium de premiis facit amorem
dei et proximi ¶ Et nota secundum Hugonem
quod ab inferioribus ad superiora ascen
dentibus primo occurrit sensus, deinde
ymaginacio, post eam ratio, post eam intellectus
et intelligencia, et summa est sapientia
que est ipse deus, sapientia superior ho
minibus, anima sensu percipit corpora
ymaginacione corporum similitudines
non corpora videt, intellectu spiritum
creatum, intelligencia spiritum increatum
et quod sensus percipit, ymaginacio
representat, cogitatio format, ingenium
investigat, ratio iudicat, memoria
servat, intelligencia comprehendit
et ad meditacionem sive contemplacionem
adducit, sed sicut solem non videt
oculus, nisi in lumine solis sit diuinum
lumine non potest intelligencia videre
nisi ex lumine ipsius Iuxta illud psalmi
Domine in lumine tuo videbimus lumen
¶ Item angelica secundum Gregorium vocabu
lum angelorum nomen est officii non

nature. semper enim sunt spiritus, sed tunc
solum angeli cum per eos aliqua nunc
ciantur ps. Qui facit angelos su
os spiritus, Qui minima nunciant an
geli, qui summa archangeli dicuntur
Unde quia summum omnium nunciaturus
archangelus mittitur dicitur ad mariam
Quidam autem ad nos missi venientes
veniunt, apud nos nomina annuncians
sumunt, unde dicitur Michael quis ut
deus, gabriel fortitudo dei
Raphael medicina dei, quociens
enim mire virtutis aliquid agitur mi
chael mittitur per libros ut ex ipso
actu et nomine detur intelligi quia
nullus potest facere quod facere prevalet
deus unde antiquus hostis ami
chaele victus dicitur sine per empcione
Apocalipsis 2° eciam uerum dixit, ponam
parem deo et ero similis altissimo. ei mi
chael qui videat Absit hoc ait
nam quis ut deus .q.d. nullus
Gabriel vero mittitur ad mariam
quia per fortitudinem dei nunciaturus
erat dominus virtutum, qui potens
in prelio veniebat ad debellandum
duas aereas potestates per Tollite
portas principes vestras Quia vero ad curan
dum thobiam Raphael Thobie
v°. xi. et xii. recte dicitur medicina
¶ Illud autem notandum, quod cum homines
spiritus ad nos veniunt, sic apud
nos implent ministerium. nec tamen
a contemplacione dei nunquam desinunt
mittuntur igitur et assistunt, quia et
si circumscriptus sit angelicus spiritus
deus tamen incircumscriptus est, angeli
itaque missi ante ipsum sunt, quia quolibet
missi veniant in ipsum currunt
et hec omnia dicit Gregorius ¶ Item
Virtutes vocantur illi spiritus per quos
signa fiunt et miracula frequencius fiunt
¶ Potestates qui hoc potencius ceteris
suo ordine perceperunt quorum
potestate refrenantur adversarie potes
tates, ne corda hominum tantum temptare
valeant quantum volunt ¶ Principa
tus vocantur qui ipsis bonis angelorum
spiritibus presunt, et eis ad explenda

32 ¶ Qualiter sit ad contemplationem a superioribus ascendendum.

33 ¶ De vocabulis et officiis angelorum

34 ¶ Qualiter mittuntur angelica spiritus et assistunt

35 Qui sunt virtutes

Qui potestates

Qui principatus

diuina iusticia principat(ur). principan
cium est ex ipse ponem in plures
(Cur dicti dñacõs) Dñacones vocant(ur) qui p(re)dictos
transcendunt. dñari enim est sub
iectos quos(que) possidere. et q(uonia)m
ceteru(m) angelor(um) agmina eis ad
obediendo subiecta sunt dñacõs
(Cur throni) vocant(ur). Throni dicunt(ur) qui tanta
diuinitatis gra(tia) replent(ur) ut i(n) eis
d(omi)n(u)s sedeat et p(er) eos sua iudicia
decernat. Throni .n. latino eloquio
(Cur cherubyn) sedes sonat. Cherubyn plenitudo
sci(enti)e d(icitu)r. q(ui)a tanto p(er)fectione sci(enti)a
pleni sunt. quanto claritate dei
vicinius contemplant(ur) et eo omnia
pleniu(s) sciu(n)t quo visioni eius
p(er) dignitatem meriti appropinquant.
(Cur seraphyn) Seraphyn dicunt(ur) ardentes
vel incendentes. et q(ui)a adeo ita
eo iuncti sunt q(uod) int(er) eos et deu(m)
nulli alij sp(iritu)s int(er)sunt. tanto
magis ardent quanto deum vi
cinius videant. quor(um) flamma a
mor. quia quo subtilius claritate
76 diuinitatis eius amore flammescunt
(Q(uod) q(ui)lib(et) h(abe)t bonu(m) angelu(m) ad custodiam et malu(m) ad exercitium:) Sciendum 2m greg. q(uod) vnusquisq(ue)
h(abe)t vnum bonum angelum sibi ad
custodiendum deputatum. et alium
malum ad exercitium. Cum enim omnes
angeli boni, unum bonum velint
c(on)iunctum q(uod) saluti hominis studeat
ille tamen qui deputatus est eum
ad custodiam. eum sp(eci)al(ite)r ortat(ur) ad
bonum sicut p(at)z de angelo thobie
v. vi. vii. et de angelo petri act.
xii.o c. Sic cum mali angeli de
siderent malum hominis, magis tamen
hominem ad malum incitat et ad
nocendum fortius instat ille qui
est ad eius exercitium deputatus.
Si quis aut(em) dicat q(uod) nullus
sit pluribus deputatus. no(n) respo(ndemus)
tamen cum vni homini plurimi custo
dia deputet(ur). Ita q(uod) cor(um) quilibet
78 dicatur h(abe)re sibi dñium vel ep(iscop)um vel
(Q(ua)l(ite)r g(ra)d(us) ... hominu(m) angelor(um) ordini assignant(ur):) platum vel rege(m). Iste no(ta) q(uod) 2m
Greg. distincte co(n)uersationes
hominum agminum ordinibus c(on)formant

angelor(um) et in cor(um) sortem p(er) co(n)uersa
tionis similitudinem deputat. Qui (Qualit(er) angelis)
enim p(ar)ua capiunt, sed ea pie fra(tri)bus
annunciant in angelor(um) numerum currunt.
Qui uero aut summa capiunt et nun (Qua(lite)r archangelis)
ciant in t(ur)ba archangelorum numerum de
putant(ur). Qui v(er)o mira faciunt
et signa uirtutum operant(ur) ad uirtutum
sortem migrant. Qui aut(em) de ob (Qualit(er) v(ir)tutib(us))
sessis corporib(us) malignos sp(iritu)s fu
gant uirtute orationis et sibi accepte
p(otes)tatis eos eiciunt, p(otes)tatu(m) celestium
numerum sortiunt(ur). Qui aut(em) i(n) acceptis (Qualit(er) p(otes)tatibus)
uirtutib(us) aliorum merita transcendunt (Qualit(er) principatib(us))
et bonis meliores fiunt, et electis
fra(tri)bus principant(ur), sortem int(er) princi
patum numerum sortiunt(ur). Qui uero (Qualit(er) d(omi)nacoib(us))
in semetipsis sic vicijs omnibus
et desiderijs d(omi)nant(ur) ut nullus
se subiciat similiter i(n) d(omi)nacionum
se tendunt. Qui aut(em) d(omi)n(u)m sibi (Qualit(er) thronis)
met ip(s)is ita d(omi)nant(ur). se ipsos so
licite discuciant diuino timori i(n)
herentes ut possent iudicare a(lio)s
in numero accipiunt. quor(um) mentib(us)
dum diuina co(n)templacio p(re)sto e(st)
in h(ui)us uelut in tronis suis d(omi)n(u)s
resides aliorum f(ac)ta examinat
et dispensat. Qui sunt co(n)ditoris
sunt throni et ad supernar(um) sedium
numeros ascribunt(ur) p(er) quos d(omi)n(u)s sta
ecclesia regit(ur) de suis in suis eccl(es)ia
elia iudicat. Qui uero cheru (Qua(lite)r cherubyn)
byn plenitudo sci(enti)e d(icitu)r. plenitudo
aut(em) legis est caritas, omnes qui
dei et p(ro)ximi caritate ceteris am
plius sunt meritor(um) suor(um) sortem
int(er) cherubyn numeros p(er)ceperunt.
Qui aut(em) superne co(n)templacionis (Qualit(er) seraphyn)
facibus sunt accensi in solo con
ditoris sui desiderio anhelantes
qui nichil in hoc mundo cupiunt
sed solo eternitatis amore pascunt(ur)
t(er)rena quoq(ue) abiciunt, cuncta te(m)
poralia mente transcendunt, amando
ardent, vbi et ex eo a(lio)s accendunt
qui sic in flamma sunt int(er) sera
phyn numerum sorte(m) sue vocacionis

f ff

38 ¶ Cur non scimus quare nos angelis nomina assignamus.

acceperunt. ¶ Et nota quod nomina data sunt
angelis non propter se sed propter nos, quia non
sibi noti sunt contemplacione nobis
innotescunt conversacione. Et nominantur
singuli ordines a donis gratie
que non singula sed ex excellencia data
sunt conparticipacione, quia tamen in aliquo sin-
gulariter possidet. ¶ Cum autem dicitur

39 ¶ Quare dicitur quod decimus ordo de hominibus sit implendus

decimus ordo conplendus de hominibus
in textu quod de hominibus restaurabitur
quod in angelis lapsum est de quibus
tot corruerunt ut posset fieri decimus
ordo. ¶ Unde quod dicit apostolus Ephe. i.
Restaurare omnia in Christo que in celis
et que in terris sunt, quia per Christum re-
demptum est genus humanum de quo
fit reparacio ruine angelice. Tamen non
minus salvaretur homo, etsi angelus
non cecidisset, non enim in numerum eorum
qui ceciderunt, sed eorum qui permanserunt
homines ad beatitudinem admittuntur.
~~Unde Aug.~~ Superna illa civitas ex
angelis et hominibus constat ad quam
credimus tantum humani generis ascendere
quantos illic angelos contigit
remansisse. Vide de cons. dist. i.
Deum dico Christum ipsi. Ideo glosa
sicut scriptum est ~~Deut. xxxii.~~
Statuit terminos populorum iuxta
numerum angelorum dei. ¶ Cur mundus

40 ¶ Quare dicitur mundus

dicitur a movendo quia semper est in
motu, nulla enim requies concessa
est eius elementis ut dicit ~~Ysidorus~~

41 ¶ Et quot modis dicitur mundus

~~xiii. Ethim.~~ ¶ Et nota quod mundus quandoque
dicitur universitas creaturarum, quandoque
homines unde et microcosmus dicitur,
quandoque superior et dignior pars maioris
mundi scilicet firmamentum per excel-
lenciam quia perfecte cum movetur,
et quia perfecte mundum comprehendit
est, quandoque nomine mundi significantur
amatores mundi. ~~Joh. i.~~ Mundus
eum non cognovit id est mundi
amatores, quandoque mundus dicitur
apparatus muliebris ~~Hester ii.~~ A-
cciperet mundum muliebrem [illegible]
¶ Quandoque dicitur mundus archetypus ab
archos quod est princeps et typus quod

est figura, quasi princeps figurarum.
Archetypus secundum quosdam nichil
aliud est quam divina dispositio vel
ordinacio, que fuit ab eterno in
mente divina de creaturis faciendis.

Rubrica Contra illos qui dicunt
quod dyabolus fecit mundum. Quid est mundus

92 Mundana, mundus qui u-
niversitate continet creatura-
rum cuius partes sunt celum
empireum, infernus, paradisus
terrestris, et visibilia celum terra
mare et omnia que sunt opera
dei de quo ~~Joh. i.~~ Mundus per
ipsum factus est. ~~Apoc. x.~~ Angelus
iuravit per viventem in secula seculorum
qui creavit celum et terram et omnia
que in eis sunt, et terram et ea
que in ea sunt, mare et omnia que
in eo sunt. ¶ Item ~~Act. xvii.~~ Deus
qui fecit mundum et omnia que
in eo sunt, hic celi et terre cum
sit dominus. Item ~~Hebr. i.~~ per quem fecit
et secula. Item ~~xi.~~ Fide intelligimus
aptata esse secula verbo dei et
subdit, quod ut ex invisibilibus
visibilia fierent, ex invisibilibus
elementis scilicet. Ex autem heretici op-
ponunt. Primo ~~Joh. v.~~ Totus mundus
in maligno positus, ex quo ponere
quia propter peccatum mundus iste est
nobis in supplicium, qui datus
fuit nobis ad solacium, sicut dicitur
in sen. ubi homo dyaboli suggestione

93 ¶ Quare sic [illegible] mundus iste est homini [illegible]

peccavit. ¶ Hic est quod in isto terreno
mundo est plene hominibus pax
et securitas, in supra requies
et tranquillitas, sed ubi tremor et
timor labor et dolor, ubi risus
dolore miscetur, et extrema gaudii
luctus occupat. ~~Prov. xiiii.~~ Et
cuncti dies hominis doloribus
pleni sunt, nec per noctem mente
quiescit. ~~Eccl. ii.~~ ¶ Omnia oc-
cupacio magna creata est hominibus
omnibus, et iugum grave super filios
adam a die exitus de ventre
matris eorum, usque in diem sepul-
ture in matrem omnium. ~~Eccli. xl.~~

meum, quia terra est mater omnium et
sepultura. Infra 1° Job 1° Nudus
egressus sum de utero matris mee
nudus revertar illuc. Et ideo sancti
desiderant dissolvi a mundo tamquam
de carcere liberari. Unde Apostolus Ro.
7. Infelix ego homo quis
me liberabit de corpore mortis huius.
Et David: Educ de carcere animam
22 Qualis est mundus — meam. Mundus est periculosus,
perniciosus et horrendus. Deu
teronomii xxxii. Invenit eum in
terra deserta in loco horroris et vaste
24 Qualis patria celestis — solitudinis. Et contra patria celestis
est locus amenus, securus et seren
us. Ysaie 32. Sedebit populus meus
in pulchritudine pacis et in tabernaculis
fiducie et requie opulenta.
26 Contra quos errores dicitur mundana — Item machina mundana quam dicit hic cre
ator condidit contra illos qui agebant
et mundana est contra illos qui
dicunt omnia fortuito advenisse
esse facta, contra quos dictum est
supra ubi unum universorum principium.
29 Contra eos qui mundum tenuerunt conditum ab aliis quam Deo — Item contra illos qui mundum
non a Deo sed ab angelis factum dicunt.
xxxiiii. q. vel secundum alios. Quod autem de
mundo tenuit potest ondi omnibus
temporibus. Universitas enim est in unum
versa multitudo, versa in quam collectione
vel adunatione multorum quod ut sub
aliquo quod tota illa multitudo co
munitur, sicut multitudo civium
colligitur adeo ut sub esse quod omnia
entia continentur. Sic tota multitudo
civium universitatis est. Nec contrarietas
que est inter bona et mala di
vidit universitatem, immo contrarietas
unit omnia, necesse est enim contraria
circa idem esse vel fieri et sub uno ge
nere esse. Item sicut uniuntur aque
unitate fontis unius et aqua dicitur
una, omnes aque ex eodem fonte
manantes vel per eundem alveum
decurrentes vel defluentes, sic
opera eiusdem artificis colliguntur
ad unum per unitatem ipsius, sic
tota multitudo in fluentium operum
ipsius creatoris procedit ad principium

sive dicatur fons universalis ema
28 Quid est mundus sive universitas creaturarum — nationis, universalis operationis. Mun
dus enim sive creaturarum universi
tas est quedam redundantia primi
et universalis fontis bonitatis divine, sive
opus unum fabrica creatoris, unius
artificis pulcherrimi atque mirifici
artis sue, quo in mundo magnalia
potencie sapientie ac bonitatis divine
quod universitate continet superiora et
inferiora. Et nota quod mundus non
sit extra vel in terra cum sit omnia
continens et ambiens, et sit locus
omnia locata continens. Sic et tempus
quod cepit a creatione mundi non
sit ante vel post, cum sit omnia tempora
continens in terra secundum singulas partes suas.
29 Contra illos qui dicunt plures esse mundos — Item machina mundana singularis contra
illos qui dicunt plures esse mun
dos. Quod autem unus sit mundus
et non plures omnibus temporibus
quia sic dixerunt aliquem philosophi:
mundus est velut domus vel civi
tas, id est structio et coadunatio unius,
et sic quantumcumque sit multorum varietas
continentur in una civitate. Non propter
hoc dividitur civitas et plures vel
ipsa sit multe civitates vel multa
loca. Sic in mundo ubi est adu
natio creaturarum omnium licet sit mul
ta diversitas in condicionibus et offi
ciis inter creaturas, quarum alie
sunt bone alie male, non propter
hoc sunt plures mundi sed unus
30 Alia ratio quod unus est mundus — tantum. Item gubernatio sive re
gimen est alia causa unitatis mundi,
quia universitas est regnum
unum. Regnum enim unum est to
tius regis unius quantumcumque sit
amplum vel latum, quia igitur sub
uno rege Deo et sub dicione
eius tota universitas est totaliter
et ab eo regitur ex unitate totius uni
versitatis sive totius universi sive
totius mundi, regnum unum est
et dicitur, una ipsius propter quod

bocat̄ rex et dn̄s seclo℞ ¶ Ite alia
causa vnionis siue vni' mūdi
est hereditaria possessio siue dn̄atio
p quam dn̄ato℞ sic ptes distin
ctes ad invicem vna sit hereditas
vna acquisicio / vna possessio acqui
rentium et possidentium / Manifestū
igit̄ est q vna creatoris possessio
vna dicio / v' dn̄acio ipius est
totum q est .i. omne siue vniūsū
siue mundus vnum regnū ē ipius
quod ipse regit et gubnat / vna
lege sapie sue / vno dn̄ancissime
volu' sue imperio ¶ Indicium aūt
vniūsit' istius cōtinuate gubna
tois a summo usq̄ deorsum est
colligacio et cōnexio qua ista
colligata et subiecta sunt mediis
media vo superioribus .i'. supmis

41 q̄ creatio magis decz creatorez esse vnum mundum q̄ plures

supma aūt vni vo deo creatori
omnium / qui ordinat omnia a summo
usq̄ deorsum ¶ Et vide q magis
decz creatorem esse vnum mundum
qui simul omnia cōtinet qua
multos parvulos. qui p ptes ali'
continent / et hec etiam expedit
vniūsitati pp colligacoes ptem suar
ad invicem et vtilitates eaꝝ dem
Sicut divites et potentes plus
volunt edificare vnā domus que
omnibus suis sufficiat / q̄ multas
parvulas insufficientes ¶ Item ma
ior est gla creatoris q regnum eius
sit totum sibi et cōtinuum / q̄ dispsū
Et magis appet eius magnificē
ciā appet totum eius regnum simul
q̄ si appareret p ptes / Et io ma
nifestum est q qui ponunt mlti'
mundo℞ gloriam creatoris supprimunt
et abscondunt. quē sibi faciunt

42 q̄ rnat' fictici mitūt pbare q̄ plures sunt mundi

in iniuriam manifestam ¶ Preditti
erronei mitunt errorem suum roi
bus hmōi cōpbare Cum deus
mundum istum creavit sola gratuita
bonitate sua. eadem aūt facilitate
potuit creasse multos / q̄ potuit
creare vnum. ergo creavit multos cū
sit eadem causa creatoris multo℞
hic et vnius s. bonitas sua ¶ Ite
no minuit̄ bonitas nec largitas
nec facultas illius ex creacōne
multo℞ / cur igit̄ no creavit multos
cū sit ei facile ita multos creare sicut
et vnum ¶ Item cū nec largitat' nec
diviciaꝝ eius sit finis / quo et
ipius effluxus eēt finis s. dono℞
et donacōnum mdy aut iste finitus
est qr finita sunt data et dona
ipius. quare et restricta eēt eius
largitas ī hac pte ¶ Ite q no
iuxta largitatē suam largit̄
quis / cum dignos ī veniat recep
tores / no est nisi ex diminucōe
diviciaꝝ / s3 hec no hꝫ locum apud
deum / ergo no nisi largitate sua
videt̄ fuisse largitus / si vnum tātū
mundum creasset / cū largitas et boni
tas dei sint ī finite / et eius largitas
sit finitum ¶ Rn̄de q si creasset in Rn̄sio ad p dicta
finitos mūdos no ruderent boni'
et largitati diuine / q aut non
creavit nisi vnum / no est hoc ex de
fectu qui sit apud deum. nec ex
pte ipius / s3 magis ex pte mū
do℞ cū plures ee no possunt
ut dem est sup' / Sicut pt dici
q creās no pt in vitrie ad pra
dum maiorem / hoc no est ex ama
rita in vitrum / vel ex penuria
virtualium / s3 qua talis q vina
no pt ī veniri qui sit maior io
¶ Sed quant' qualit' vniūsū siue 43 q̄ alit vniūsū siue mūdi exiuit a pmo p'o et qualit̄ exeunt que creant̄
mundus exiuit a pmo pn' et qualit'
exeunt ab eo cottidie / q̄ creant̄
aut generant̄ aut p modum alium
efficiunt̄ ab eo ¶ Vide q sic arti
ficiat ab artifice / qui dixit et facta
sunt / mādavit et creata sunt / dixit
no vbo vocali s3 spuali / mādat̄
imperio spuali / et pvbum siue ar
tem sapiam suam exierunt a cre
atore vniūsa / scilicet volu'te liberā
ac potentissimā et impiosissimā creator
¶ Et io erravit qui dixit mūdū 44 q̄ error c... hoc alii errauerunt
siue vniūsum exire a creatore sicut
splendorem a sole / vel calorem ab igne
et p quis creatorē nec aliud / nec alit̄

posse facere quam fecit / sicut sol non
habet in potestate lucem suam / nec ignis
calorem suum / nec per voluntatem sua
44 exercent in ea. sicut non exercent opera
Quare sunt sublimitas et fortitudo creatoris — Creator autem sic habet bonitatem
suam / sic potentiam / sic sapientiam
ut ea non exerceat nisi quando voluit
et cum voluit / et quo voluit. Et hec
est nobilitas atque sublimitas
potencie ac liberalitatis ipsius et
hec copiositas et fortitudo creatoris
ut quidquid possit / possit de se
solo et per se solum, et nichil ab alio
vel per aliud, alia non totum quod possunt
46 ab ipso est et propter ipsum. Quare autem quedam
non sunt sic eminentes creatores sicut
Quare quedam creature sunt media — alia que ex invicem generant
non est hoc ex defectu vel dimi
nutione potencie creatoris, sed ex quadam
elongatione ab illa, et propter hoc minus
et debilius esse quod recipiunt ab ipso
47 Quesierunt aliqui utrum creator me
Utrum deus potuit facere meliores creaturas quam fecit — liores res creare vel facere potuit
quam creavit vel fecit / Si potuit
quid ergo restringit hominis largitatem
Si non potuit ergo finita fuit
eius potestas et bonitas. Circa videtur
quod totum se effudit diuina largi-
tas in dando. que dedit rebus
creatis / cum vel melius dare potuit
illis. Responsio — Respondeo quod quantum erat de
amplitudine et copiositate potencie
sue meliores potuit creare / sed ille
non erant receptibiles maioris bo
nitatis. Si enim fecisset asinum ro-
nalem / asinus non esset asinus
et si pulici dedisset magnitudinem
elephantis, pulex non esset pulex
Ad idem — Item res talem augmentationem
sustinere non possent, si enim fecisset
hominem ad magnitudinem solis to-
tum non sufficeret ei ad habitacionem
neque fruges vel fructus ad alimen-
tum, neque lane, neque linum ad
vestimentum / et ita de aliis ani-
malibus etc. / quod non posset se invicem
sustinere / Manifestum est igitur
quod creator sapientissimus creaturis

mundi tamen temperavit, quod se invicem
paterentur et ad invicem se iuvaret
Item videtur pro quod ista ideo esset
eadem quantitatis bona et mag-
nitudinis ea creator, et semper quam posset,
cur non ea maiora creasset
Et ideo non quod cum creator videret — Alia responsio
mundum et ea que in eo sunt
quod non possent recipere magnitudinem
infinitam providit ne singulorum
finitam pro eo quod omnium singulis
quantitatem. Rubrica. Quare
prius factus est mundus quam homo
Ac deinde de / Si opponatur quod — 48
homo est rationalis creatura
sicut angelus, et ideo de-
buit post angelum creari
ante mundum ratione dignitatis
Respondeo quod non est homo pure — Responsio
spiritualis ut angelus, sed est com
positus ex corpore ac spiritu / et ideo
ratione compositionis prius debuit
fieri spiritualis et corporalis creatura
et deinde humana, quia partes
componentes prius sunt suo composi
to ut supra dicitur. Ad idem
Et deinde de humana, primo enim — 49
debuit mundum tamquam domus
sive habitaculum fieri et post ad
habitandum induci. 32. q. 2. Moy
ses omnibus ergo creatis atque dis
positis factus est homo tamquam dominus
et possessor qui erat omnia possidens
Gen. 1. ~~prima ad Thess. 2.~~ Et non quod prius — 50
Quare primo fecit deus hominem quam feminam — fecit deus hominem, deinde mulierem
viro / ut per hoc ymago dei in
homine appareret / quia sicut deus
omnibus rebus existit principium
creationis / ita iste hominibus principium
generationis / Ideo etiam in uno homine
omnes esse voluit deus ut dum
cognoscerent se esse ab uno omnes
se quasi unum amarent. Et non quod — 51
Quare de latere viri mulier est formata — non de inequalibus parte corporis viri
sed de latere mulier est formata / ut osten
deretur quod in consortium dilectionis fiebat
ne forte si fuisset de capite facta
vir ad dilationem videretur prependa

Sicut si de pedibus ad similitudinem sub
iacenda / Femina igitur nec domina nec
ancilla parabatur viro / sed socia nec
de capite nec de pedibus / sed de latere
sunt facta / ut iuxta se ponenda con
gnosceret / quam sumptam de suo latere
didicisset / In quo etiam opere sa
62 ¶ non sacramentum xpi et ecclesie · — cramentum xpi et ecclesie signatum est
Femina sicut inde de latere viri dor
mientis formata est / ita ecclesia
ex sacramentis que de xpi latere in
cruce dormientis profluxerunt scilicet
sanguis et aqua quibus redimi
mur a penis et abluimur a peccatis
et astringimur xpo vinculo caritatis
63 ¶ mulier femine debet esse subdite viris — ¶ Illud tamen nondum quod femine debet
esse subdite viris ut capiti suo
·33· q· v· hec ymago tamen capitis mulieris
¶ Contra illos qui dicunt animas
cum angelis simul esse creatas

64 Hec dein de humana / Contra illos
qui dicunt animas hominum ab
initio in celestibus in celestualibus
creatas et simul fuisse creatas ¶ Con
tinent errorem sic patet obiciendo Si
omnes anime ab initio create sunt
cum haberent potentiam cognoscendi
et volendi / eo quod essent rationales
et non haberent eas ociose / quod oppositum
in natura est anime · ergo merebantur aut
demerebantur ¶ Si merebantur ergo
debuerunt in bonitate confirmari sicut
et angeli boni / Si demerebantur con
sunt obstinati sicut et angeli
qui peccaverunt / ergo peccatum eorum fuit
irremissibile · sicut et peccatum ma
lorum angelorum ¶ Item cum cognos
cerent carnem corruptam cui
uniebantur / et tunc erit eis actua
le peccatum / aut non voluntarie et
tunc iniuste agetur cum eis si in
vicem uniretur corpori eas malen
tium ¶ Ad destruendum hunc er
rorem apparet possunt inductis ra
tiones que sunt contra eos
qui ponunt angelos apostotas
esse in corporibus humanis ¶ Ac de
in de humana / Item contra Luciferianos
cecilian z / viam qui dicunt animas cum cor
poribus seminari / ut cum seminibus tra
duci · decisione facta ab anima
sicut a corpore · Contra quos dicit
adam ~~Gen 2e~~ hoc nunc os ex os
sibus meis et caro de carne mea
Si esset anima de anima / sicut os
de osse et caro de carne ~~mea~~ quod
de illis expressit / sed quia ergo non dixit
ex anima viri factam animam mu
lieris in nunc nichil aliud putandum
est quam quod fuit deum devio si inspiravit
in faciem eius spiraculum vite / In
spirare ~~2m aug~~ est flare ut suf
flare / flare vero hic dicitur flatum
facere · i · animam ¶ Item ~~Ezechiel~~
~~xii~~ Antequam revertatur pulvis in terram
suam unde erat et spiritus redeat
ad illum qui dedit illum ¶ Iste
~~Ysaie lvii~~ flatus ego faciam
¶ Preterea cum anima rationalis immor
talis / non est corruptibilis per cor
ruptionem / ergo non est generabilis
per eius generationem / Sicut enim se habet
generatio ad generantem sic corruptio
ad corruptorem ¶ Item cum anima sit
simplex non potest esse anima ab
anima · per decisionem / sicut corpus
est a corpore per decisionem / Item pro
ducendi solius est dei ut prius ostensum
est / anima vero rationalis per
creationem est / ergo a solo deo est / quod ut
anima rationalis sit per creationem et
patet quia de nichilo / ~~ut dein e~~
~~sup~~ Creare vero est ex nichilo
facere / quod proprium est solius dei / solus
ergo deus creator est animarum ut
fides catholica profitetur ¶ Contra
illos qui dicunt animas in principio
mundi peccasse / et animas esse an
gelos apostotas in chaos in cor
poribus ad agendum penitentiam

Hec dein humana / Contra 67
Origenianos qui dicunt
animas peccasse in principio mundi
et pro diversitate peccatorum de celis
corruentes ad tantum diversa corpora
meruisse · eaque causa factum esse
mundum / isti heretici ponunt in corpori
bus non esse animas nisi angelos

destructio erroris

apostatis sive demones qui se eis
includunt, ut agant penam et
dicit quod successive possit esse
in diversis corporibus ut si non
agunt penam in uno corpore a
gunt in alio. ¶ Ad destructionem
huius erroris, Mt. iii. Pale
as conburet igne inextinguibili
ergo pena malorum erit eterna, sed de
mones sunt maioris pene merito
ergo pena eorum erit eterna. ergo non
evacuabitur penam. ¶ Ad idem Mt.
xxv. Discedite a me maledicti
in ignem eternum qui paratus est
dyabolo et angelis eius. ii. Thessal. i. Penas
dabunt in interitu eternas. ¶ Item ii.
Pet. ii. Si deus angelis pecan
tibus non pepercit, ex quibus patet
quod angeli apostate sive demones
vinculis eternis sub caligine reser
vantur. canonica Iude. a. quod vicia
sunt eorum obstinata et divine
sive inmutabilitatis. ¶ Falsitas
huius erroris ex hoc patet. quia ubi
sacra scriptura dixit dyabolum esse
in homine, constat quod ipse erat plus
homo vivens sentiens intelligens
ut patet in Iuda Joh. xiii. et Act.
xxvi. ¶ Item cum expellebantur
demonia ab hominibus constat quod re
manebant homines viventes
sentientes intelligentes Luc. xi.
ergo aliquid erat in homine preter de
monium quo vivebat sentiebat
discernebat, hoc autem nisi anima.
¶ Item demones expulsionem
ab hominibus reputant cruciatum
Mt. viii. Sunt ergo huius heretici
quod angeli apostate inclusi sunt
in corporibus humanis ut agant ibi
penam. ¶ Item error iste destruit
verum corporum. Si enim corpora solum
mo carentes sunt spiritum salva
torum, non est verisimile quod ipse illa
corpora sua resumat cum bis ef
ficientur. Incarnatio enim et glorificatio
non sunt simul in eodem.

67

¶ Item natura non appetit quod sibi contrarium,
ergo si corpus anima in stancie pe
est spiritus in statim, non habebit spiritus
naturalem appetitum ad corpus, ergo
separato eorum non faciet naturaliter dolorem
in morte. ¶ Item omne quod contra
naturam per violentiam detinetur naturaliter
appetit liberari, ergo si spiritus illi vi
olenter detinetur in corporibus naturaliter
appetunt liberari, ergo homines in se
sunt naturaliter appetunt mori, ergo appe
titus mortis naturalis est homini
quod constat esse falsum. ¶ Dicunt here ¶ Quibus innititur error
tici quod Christus de istis malis loquitur iste.
Luc. ix. Filius hominis non venit animas
perdere sed salvare. Item easdem vocat
populum dei Mt. ii. Ipse salvum faciet
populum suum a peccatis eorum. Item easdem
vocat oves Israel Mt. xv. Non sum
missus nisi ad oves que perierunt etc.
¶ Unde quod in predictis auctoribus non Rusio
fit mentio de hiis qui peccaverunt
in celo, sed de iudeis, nec potest aucte
aliqua ostendi, quod per domum israel
intelligitur celum, et per oves domus
israel intelligitur anime quas di
cunt in celo peccasse. ¶ Item cum ¶ Alia oppositio
abeis vero chananea esset de heretica
omnibus israel, predicat quod sit, quod ergo
vocatur apostolo animis, Si dicit quod non,
quod ergo salvata est per fidem. ¶ Item
obiciunt heretici Joh. iii. Nemo as
cendit in celum nisi qui descen
dit de celo, per quod volunt ostendere
quod cetus salvandorum descendit de celo.
¶ Unde quod heretici tamquam falsarii
male procedunt, non enim ibi termi
natur versus, sed ibi filius hominis qui
est in celo, ille enim quia erat in
celo, patri equalis in quantum deus
ascendere potuit in singulare qua as
sumpserat filius hominis. ¶ De istis erroribus
bus heretici xxiii. q. in summa, contra
quos in fine ibi ex corpore etc.

66

¶ Rubrica contra errorem platonis

Hec dem studium de anima
contra errorem platonis, qui
posuit animas creatas esse
simul ex corpora sua et positas
in corporibus et stellis ab initio

6a

F

ff

68
¶ Ad que .9. veniencia dedu[x]erunt.

p9 mod9 desidio corpm ꝫ corpo
tinndi illectus et abstractus de
scendisse ad corpa ¶ Que ablig?
erroneis/ vtru anime stellaru
corpm appetiuert et susceperint
sponte aut in vite/ cu stati9 sing?
sit penalis Si sponte in tollera
bilis fuit stulticia velle de celo d'
scende/ ꝫ carcere in tre tā horren
dum ¶ Item aut illud desiderium
fuit illis nāle/ aut ad venticiu
/ Si nāle/ ꝫ id p cessit ex stulticia
seu ex insania. s. appete tantu
malu/ nālis ergo fuit eis ꝫ in
sania/ ꝫ pp hoc nāle in sipientes
ꝫ male sunt anime hūane/ 2m
illos/ Si aut desideriu fuit eis
ad venticiu in ipis/ i. stellis quo
vinites decepte fuit ul stulticia
ppria. ul suggestione alie? quoꝫ
vtroqꝫ in conueniens Si vo d' stel
lis deiecte fuit in vite/ ꝫ in cor
poribus in truse/ que aquo d' iecte
ꝫ qua culpa meruerit hāc pena
¶ Item que abeis si cu eāt in
corpibus stellis anime/ aut essent
ꝫ statu felicitatis an i statu misie
Si in statu felicitatis/ g° no fuit
illis ignorancia/ nec culpabilis co
cupia/ qr nec desideriu habitandi
carcere tam horrendum/ Si aut
erunt in statu misere anime
cum erant in stellis/ que abeis
quare fuit eis misia ꝫ in flicta
Si dixerint q peccauit et pp er
expianda pctā in corpibꝫ tanquam
in carcibꝫ sunt in truse ¶ Erroꝫ

69
¶ Destructio erroris multis modis ap[p]?

iste destruit? multis modis/ p°
quia pena que amestiete vel ab
in inico sustinet? no est ei ad
expiacom ꝫ purgacioꝫ/ 2° quia
corpa hūana magis in quinant
aīas et polluunt q purificent
¶ 3° quia in corpibꝫ aīe ꝫ se pcāt
et gnioribꝫ pctis/ q illa fuerit
q in stellis 9 misinit/ 4° qr crea
tor ꝫ omnia videns no daret
eis corpa ad expiacom/ pque
pocius in quinarēt ¶ Item omnes
anime inrinose co quiuit/ de
corpibus suis quia eas stimu
lant et alliciunt ad peccandum
ꝫ pp hoc contra ea incessant de
certant/ et quanto sciores sunt
anime/ tanto plus co quiut? de
corpibꝫ pm quameris q paciunt
abillis. vn pꝫ q no sunt eis cor
pa ad expiacom // Item anime
viciis dedite secunt? co cupias
corpm. pp q amplius i quinat?
quare pꝫ q nec bonis nec ma
linabus corpa sunt ad pugaco3
p modu istu // Itē hūane aīe
penitus ignorāt q q in stellis
qdam ponte peccauimꝫ nec de
pctis illis penitet. nec adeo
veniam petit/ quare de illis ex
piacom no hāt/ quia nulla
est expiacio pcti aquo no re
cedit? nec purificat aīa apctō
quod no relinqt // Item scdm
errorem platonis no sut nomi
homines qui nascut? nec vere
hoies. cu id q est pcipuu i hoie
scilꝫ anima no sit nouu 2m
ipos ¶ Rubrica Cont? illos qui
sbam hūane carnis adyabolo

H umanam factam dicunt
contra patrinianos ꝫ pricia 70
nos/ qui sbam humane
carnis fcam ee adyabolo
dicunt/ Sꝫ cont? illos ~~ysaie xxx~~
e Ego feci terram ꝫ homīeꝫ sup
eam creavi ego/ manus mee te
tenderunt celos/ ꝫ oi milicie eoꝝ
mandaui/ Ad idem ~~Zach. xii~~. a
vbi pꝫ expsse q de deo bono
loquit? Item ~~ps~~ q manus tue
dne fecerunt me ꝫ Item Job
~~x~~. q manus tue dne ꝫ Item
~~mt. xix~~. vbi ait dns phariseis
qui fecit hoiem ab inicio
masculu ꝫ feiaꝫ fecit eos Ad
idem ~~marci x~~ q masculu et
feminaꝫ fecit eos ¶ dns aut mi
no appellaret demone deu si
aliqua de creatore/ ex q patet q
deus sumet? in mala parte

a1 [Qu]ato q deus est corpus animam

Quod autem deus fecit corpus
et animam patet Luc. xii. Qui fecit
quod deforis est etiam id quod
deintus est fecit, et ita ab eo
est corpus et anima. Luc. 3 ubi
texitur geneologia ubi dicitur qui
fuit Seth, qui fuit Adam qui
fuit dei, Adam ergo fuit filius
dei, fuit ergo ab eo quo ad utrumque.
Item Eph. 2o Ipsius factura
sumus. Item quod dicitur deus de
nichilo condidit creaturam spiritualem
et corporalem, angelicam et mun
danam. Hec deinde sentencia
est contra illos qui dicunt
deum traxisse animas de sua substancia
in hominis corporibus. Gen. 2o Inspi
ravit in faciem eius etc. Qui in
flat uel inspirat ... sicut homo
de se flatum emittit, sic ergo
cum dicitur deus flasse vel
spirasse spiraculum in faciem hominis
ex se spiritum hominis emisisse dicitur
de sua substancia. Vnde dicitur per Ieremiam
lviii. f. c. lxix. b. Omnem flatum
ego feci. Unde autem non sunt
audiendi qui putant animam
partem esse dei, si enim hoc esset
nec a se nec ab alio posset de
cipi, nec ad malum faciendum
compelli, nec in melius nec in
deterius mutari. Flatus ergo quo
hominem animavit factus est a deo, non
de deo, nec de aliqua materia sed
de nichilo. Expone Inspiravit
in faciem eius spiraculum vite id est animam
in corpore creavit que totum corpus
animaret, faciem tamen specialiter exprimit
quia hec pars sensibus ornata est
et ad intuenda superiora formata.
Tulius. Cetera animalia dicit prona
ad pastum, solum hominem erexit ad
sydera. Item huius erroris de
structio ex hoc patet quia diuina
substancia simplicissima est ut dictum
est ibi, Quod simplex non habet ergo
partes, Vnde si dat de substancia sua
alicui dat totam, ergo deus est

aer sufflat

a2 contra illos qui dicunt deum traxisse animas de sua substancia.

a3 contra erroris

per totum. quod est dictu nephandissimum
apparet. Item si anima est de diuina
substancia, ergo non est creatura, nam crea
turam deus condidit de nichilo
ut dictum est supra, esse vero de nichilo
et esse de deo sunt opposita.
Item si anime sunt de diuina
substancia, in quo ergo differunt a filio et
a spiritu sancto? Item si anime essent
partes diuine substancie, ergo non habuerunt
inicium, ergo non fuit verum quod potest
esse filius Luc. xi. qui fecit quod deforis
est id est corpus fecit, quod deintus est
id est animam. Quod autem anima non sit
pars dei, sive de diuina substancia, patet quia
in deo non habet locum violencia cum
sit omnipotens, nec ignorancia cum sit
summa sapiencia, nec malicia cum sit
summa bonitas. Et ideo si anima
est de diuina substancia, nec violencia nec
ignorancia nec malicia locum haberet
in ea. Item si diuina substancia habet partes
aut omnipotens ita est totum, quod etiam
partem aut ita totum quod est partem
dei. Si primo ergo anime que sunt partes ipsius
sunt omnipotentes. Si 2o ergo non re
manet omnipotens in deo tot partibus
a decisis quot sunt anime, non enim
remanet totum ubi tot partes de
ficiunt. De predictis erroribus habetur
xxiiii. q. 3. c. Quidam. Contra quos
Gen. 1o c. Creauit deus hominem
ad ymaginem et similitudinem suam fecit
illum. masculum et feminam creavit eos.
Item Mt. xix. Qui fecit ab inicio
masculum et feminam creavit eos. Eph. 2o
Ipsius enim sumus factura creati in Christo
Ihesu. Act. xvii. c. Ipse dat omnibus
vitam et inspiracionem. Item Eccl.
xii. Spiritus redeat ad deum qui dedit
illum. Augustinus. Firmiter crede et nullatenus
dubites primos homines bonos
creatos et sine peccato cum libero arbi
trio, quos postea non necessitate sed propria volun
tate peccasse, quo peccato mors
ibi omnes homines obtinet regnum
de eyse dis. placuit. Et nota quod
sicut homines fortio 2m corpus

Qualiter destruitur error iste

a4 Quare fecit deus homines quantum ad animam et quantum ad corpus

describitur cum dicitur formavit deus
hominem de limo terre, ita eciam de
2° autem factura describitur cum dicitur
Inspiravit in faciem eius spiraculum vite
¶ Corpus enim de limo terre formavit
deus eum inspiravit animam vel
flavit vel sufflavit/ 2m aliam litteram
non quod faucibus sufflaverit vel manibus
corporis corpus formaverit, spiritus enim
est deus, nec lineamentorum compositus
e membrorum et ideo non carnaliter putemus deum corporis manibus formasse/ sed volendo tantum et imperando ¶ Tantum societas carnis
et anime spiritus et vite et limi terre
plenum fuit miraculo et tam diversa
et divisa ad invicem potuerunt
coniungi/ neque minus mirabile fuit
quod deus limo nostro se ipsum coniunxit
ut sibi invicem uniret deus
et limus/ tanta sublimitas et
tanta vilitas/ nichil enim deo sub
limius/ et nichil limo vilius/ tante
autem dignitatis facta est conditio conditorum
ut nullum bonum possit ei sufficere
preter summum ¶ Rubrica Quare natura humana dicitur communis

Quasi communis, nam anima
racionalis et caro unus est
homo/ ut in symbolo Athanasii
quicumque vult. vel quia est media inter
angelicam et mundanam/ vel quia
est utriusque conformis, quia habet commune
cum angelis intelligere, sentire
cum animalibus, vivere cum arboribus
esse cum lapidibus/ et ideo omnis creature
nomine designatur homo Marc. xvi. et
dicitur orbis terrarum Sap. primo spiritus
domini replevit or. t. i. hominem/ vel
quia est duo/ ~~Hugo i. Greg~~
~~i primo dyalogo~~ homo sicut in medio
tantummodo est ut esset in fine an
gelo/ superior iumento/ ita habet
aliquid quod necesse est convenire cum
summo et aliquid cum infimo. Inmortalitatem spiritus cum angelo/ mortalitatem vero corporis cum iumento

¶ Et nota quod sicut factus est homo
propter deum/ ita mundus factus est
propter hominem ut ei serviret/ positus est ergo in medio homo
ut ei serviretur/ et ipse serviret ut
acciperet utrumque et refunderet totum
ad bonum hominis et quod accepit ob
sequium/ et impendit quod ita enim
voluit deus sibi ab homine serviri
ut ea servitute non deus sed homo
serviens iuvaretur/ et voluit ut
mundus serviret homini/ ut homo
eciam inde iuvaretur/ totum
igitur est bonum hominis et quod factum est
propter ipsum/ et propter quod factus est ipse.
¶ Omnia enim vestra sunt ut ait
apostolus, ~~primo cor. xiii. et 2e cor~~
~~2. g.~~ Superiora ad perfruendum
ut deus trinitas/ equalia ad co
nvivendum ut angeli qui etsi nunc
sunt superiores in futuro erunt
equales/ et tamen nostri sunt quia
ad usum nobis sunt sicut res
dominorum dicuntur esse famulorum non
dominio sed usu/ Ipsi eciam angeli
nobis serviunt, dum propter nos in mis
terium mittuntur/ nostra eciam sunt
inferiora, quia ad serviendum
nobis facta/ propter quod eis imposuit no
mina ~~Gen. 2°~~ ut ostenderet quod sin
gulorum haberet noticiam quorum preter
illum tota erant tabilla regenda
et disponenda, quorum eum scilicet
et providencia tribuit ei deus. atque
tamen reliquit ut dominacioni eius
subicerentur et ipse eius gubernaret/ et sciret illis nomina providere
aquibus reciperet adiumentum
/ Hanc autem sciam homo peccando non
perdidit/ sicut nec illa que carnis
materia providentur/ et ideo non
erudiretur homo in hominis. per scripturam
sciam, sed desciam artem qua peccan
do amisit, predicta per eum factus
est homo et de quo et qualis et
quo factus ¶ Item quare connexus
quia deus racionales spiritus creavit

ar
¶ Qua miranda coniunctio in homine et in christo

ab

aa
¶ Quo[...] ma[...] e[...]

ag

ad
ad quod co[...] ipse sin[...] corporalibus et creati :

80
Hoc oni. q. [...] opus g[...] p[...] homine[...] [...] e aue

ut sue beatitudinis eos participes
faceret. alios in sua puritate celo
eo firmamenti alios propter suam
superbiam in ferrum precipitavit
atque alios ad probanda humilitatem
et obedientiam in terrena habitacione
terrenis corporibus sociavit / et ideo
cum homo positus sit in medio
bonorum et malorum / considerare
debet gaudium bonorum / et supplicium
malorum et miseriam suam / summus
locus plenus est leticia, infimus
autem in fine summa tristicia
Ibi summa felicitas / illic summa
miseria / in medio summa pruden-
cia / in summa timenda / ubi tan-
to amplior est causa timoris
quanto spei / quanto descensus facilior
est quam ascensus ¶ Rubrica
Quare sunt comparaciones corporis ad
79 Ex corpore et spiritu animam
In quo manifestatur dei po-
tencia / que res maxime
distantes coniunxit in una persona
¶ Nota comparaciones corporis ad animam
quia corpus est quasi domus
anima vero habitator quasi perfecta
bias corpus fabricata ~~vanitate~~
varietate in structurarum vestita
ubi operaciones exercent / anima vero
est operator corpus quasi equus a-
nima vero sessor illius / Corpus
quasi vestis anima quasi vestitus
/ Corpus quasi navis anima quasi
rector illius / corpus quasi civitas
vel regnum vel imperium / anima vero
quasi principes, vel rex, vel imperator
ideo / Item corpus est quasi carcer
et conclusio, in quo captiva anima
detinetur in statu miserie presentis
Item corpus est quasi onus grave
et sarcinam deprimens / anima vero por-
tator illius Item anima est
in humano corpore tamquam preses quod ad
80 instruit et regit / vivificat / et
conservat / ¶ Et non quod corpus di-
ues hominis / quia cadit vox hominis
in quantum homo / sicut equus in rone
equus et quantum equus / Ipse

eciam operaciones humane que per
corpus sunt ipsius anime sunt ipse
/ tamquam homines in artifice / quare ipse
eciam omnes artes in anima humana
/ sit anima humana proprie artifex
omnium artium humanarum. omnis autem
operacio artis / et omne artificium
opus est artificis / ideo omne
opus quod ab homine vel per homines
fit / opus est anime humane
¶ Rubrica Quare primo dicatur corpore
Ex corpore et spiritu / primo dicitur 81
ex corpore / quia non anima in instanti
decidit anima humana in corpus quando
completa fuit fortis illius et sin-
gulorum membrorum eiusdem quantum
de ordine et in structura nature
quia accidentali impedimento fit
aliquando quod aliquis nascitur non com-
pleta perfectione membrorum / vel ut ma-
nifestetur gloria dei in illo / sicut de
ceco nato cui distulit deus dare
visum ab initio / ut ad maiorem
suam gloriam post illum illuminaret / licet
enim sit invisibilis omnes homines
illuminare quod vivum / et vitam largiri
quam vivum, tamen a altero homo fieret
potest ne consuetus minister homines
in uno solo homine quod facit in omnibus
aliis contempserunt ¶ Contra illos
qui dicunt quod anima pluribus corpori-
bus infunditur successive / et que
inducunt ad hoc et qualiter videndum
Ex corpore / Contra Pita- 82
goricum et alios qui dicunt
quod anima pluribus corporibus homi-
num vel pecudum infunditur successive
Ad probandum inducunt ~~Petri~~
Christus semel pro peccatis mortuus est in quo
et hiis qui in carcere erant conclusi
spiritualiter veniens predicavit / qui
aliquando expectabant dei pacienciam
in diebus noe in archa / in qua pau-
ci scilicet octo anime fuerunt propter hanc
auctoritatem dicunt quod noe in credulis
fuit / et quod predicavit ei christus predicans
¶ Unde quod non dicit petrus quod
christus in carne veniens predica-

83 ¶ Que inconveniencia huius erroris

nerit eas sz in spiritu Unde dixit in car
ne vemens sz in spiritu / Quod autem
anime non transeant de corpore in corpus
pz hebr. ix. Quemadmodum statu
tum est hominibz semel mori post
hoc autem iudicium / Si autem hoc intel
ligant heretici de morte spirituali
¶ Contra illa mors non est statuta
tantum semel / ymo quociens homo
peccat Jac. 3 In multis offendimus
omnes Luc. xvii. Si peccaverit
septies dimitte ibi non tantum sep
ties / sed usque septuagesies septies
Si autem concedunt quod de morte
carnali intelligitur sequitur ergo dicunt
quod anime transeunt de corpore in corpus
¶ Contra hunc errorem nota inconve
niencia / quod brutis animalibus erit
vel tantum intellectus secundum illum / et prop
ter hoc erunt animalia racionalia / homo
enim nec est nec dicitur animal racionale
nisi propter animam racionalem in nostro
corpore / si igitur anime racionales
hominum sunt sic in corporibus brutorum
secundum istos eadem de causa erunt bruta
animalia racionalia ¶ Que absurditates er
roneis vero transacciones animarum quam
ponunt plato et pitagoras sicut
ante in corporibus humanis tantum
/ an in corporibus aliorum animalium / et
utrum in omnibus / an in aliquibus
tantum / et in quibus non Si dixerint
quod in corporibus omnium animalium ergo
in corporibus muscarum et pulicum
quod totum est absurdum / Si dixe
rint quod in aliquibus tantum / querere
in quibus tantum et quare plus in
illis quam in aliis / cum constet quod trans
latis animabus humanis in corpora
brutorum quorumcumque nichil haberent
utilitatis / et multum inproprietatis
Impossibile enim est animas corrigi / vel
emendari in corporibus brutorum /
Item si transitus animarum humanarum
fit in corpora brutorum / quare non
fiat in corpore plantarum vel lapi
dum vel metallorum / vel quare non
¶ Item nota quod isti destruunt veritatem

humane speciei / Unitas enim humane
speciei est ex una anima humana
et uno corpore humano / Impossibile
est esse verum hominem ex eodem anima
humana et cuiuscumque animalis bruti
vel quocumque alio corpore non humano
Impossibile est esse verum hominem /
unde quod secundum errorem istum nesci
retur quis esset verus homo / si
anime transirent in corpora brutorum
animalium vel plantarum ¶ Rubrica
Contra errorem illorum qui ponunt
tres animas esse in corpore

Et spiritu singulari / contra errorem 85
illorum qui ponunt non esse
animam in homine / sed tres scilicet
vegetabilem sensibilem et racionabilem
¶ Contra quos attende / quod si
secundum pluralitatem vel diversitatem
operacionum debet esse pluralitas
animarum / esset unus animarum tantum in homine
quam in aliis animalibus / unde nimis
virium et operacionum que sunt utiles
sive exilis / que unde nimis quinque
sensuum essent quinque anime in homine
et alie quinque interiores virium
aliarum scilicet sensus communis ymaginativa
estimativa cognitiva memora
tiva / Et alie tres scilicet vivifica
tiva / formativa et nutritiva /
Cum deserviunt / appetitiva / digestiva
et expulsiva / Sunt etiam alie
due vires anime humane scilicet concupis
cibilis / et irascibilis / Cum ergo
tot sint vires anime humane
de quibus totidem sunt operaciones
earum / secundum predictos errores tot essent
anime in uno corpore hominis ¶ Item
secundum errorem istum homo non esset
unum animal sed multa animalia con
gregata Insuper nimis membrorum of
ficialium ipsius / et ita secundum illos oculus
esset unum animal aurisque aliud et ita
de aliis membris per que exercentur 87
alie operaciones determinate ¶ Sed
contra eos attende quod ex una sola
multe sunt operaciones sicut unus
idem homo est faber negociator

et ut ad unu dictum qtpt sare
artes ut artificia, ad tot opa
tiones potit in venire est ergo
vitiis fidei, q venit aia rōnalis
in fundit' corpi formato ī utero
mris ad vivificandu et regedu
corpus eu infundit, tūa vege
tabilis que erat in embrione
desinit ee, otosum eni eet ee
illius ps adventu aie rōnal
sicut ad veiente maiore lume
minum anichilat' ¶ Rubrica
Contra illos qui dicūt q plēs
anime sint ī quolibz corpore

86 Item exptū Anglie cont̄ illos
qui dicunt q plures sīt aie in
quolibz homine, contra quos
Gen̄ 2o fformavit deus hominem
de limo tre ī inspiravit ī eum
spiraculum vite, nō dicit spiracla
ī factus est in aiam viventem
non dicit aiās ¶ Adide Zach.
xii a· dixit dns expēs celo ī fun
dāt ī fingens spm hominis in eo
singulariter dicit spm, etiam aiut
sine spm diciung q est in hōie
principiū vivendi, sentiendi et
discernendi ¶ Ex corpe et spū, est
ergo aliud corpus ī aliud spus
q est cont̄ thertullianistas qui
dicunt aiam esse corpoream
sz in morlem, contra quos at
tende q vtē de anima sentire
nō pnt qui auctorem adeiuuy
ymagine sua est nō noverint

¶ In sciendū q corpea quibz dr
q e tua dimensione ptensum
et ita tam anime qui angeli
sunt in corpea quibz q e tu
sptum nō solum dimensione
sz virtute ī hoc mō solus deus
est in corporibus quia oio circum
scptus ¶ Ex corpe et spū cont̄
illos qui dnt nichil fi' ex corpe
et aia, c quos in fin l' Ex aia
vōli ¶ Item contra saducceos

89 qui negant spm ut dr act xxiii
contra quos nō q om̄ duorum
oppositorum que vē sunt contraria ne
cessariū est alteru dignus ut sic qre
si natur in venit unū illorum in
mundo et reliqm, quia ī multipl
corporalitas in venit in mundo ne
cessario, multiplex spualitas ī venit
in eodem, quia ut dicit phus
si tanta est multitudo corpaliū
necce est spualiu nō ee minorē
¶ Item si dei pvidencia curat
ut eet reliqm, aliogn mundus
nō pvidencia sz negligencia re
geret' sic vilius efficet scz corpus
et q est nobilius spus fieri co
tempneret ¶ Item in co posicōe
hominis in venit' natur' substancia
pure spualis, et pure corpalis
ī io necce est ut in veniantur
ī pse, sicut si natur in venit
color mixtus ex albo et nigro
necce est natur in venire colorē
albū pse et nigrum similit' ¶
Item qui negat ee spm detru
cat mundum nobiliore parte
sui Nobilior eni ps illius est
ps spualis ī io post mundum
ee ī tollerabilr imperfem ¶ Item
cum mundus sit regnū ī quo
creator dnat' et regnat plenis
sime, ī spus sit potetissima
ps illius multu detrahit re
gno et glie creatois qui spiritu
negat ¶ Item sine creator ī ten
derit in gliam suam, sine in
rerum utilitate, sine in mundi p
fectōm sine in omnia h', necesse
fuit ipm creasse spus cum ex hijs
sit ei maior glia, ī rerum ma
ior utilitas ī pfectō maior
mundi ¶ Item qualiter ut qre
pvidencia creatois pficet ptem
mundi viliorem .s. corpalem
ī ptem nobiliore .s. spualem
relinqret imperfem, p hoc hui'.
pz q est spus, sz dehi' plenius

¶ Multiplex ordo q est spiritus

82

89a uni diuisos ōs d'aia

88

87 enīz mōis corpeum

90 ¶ Qualit' ḡnat' spc ex eo nectoe corpis ſiue neco corporis anime ſpirit'.

in fine ibi Ex anima ronali ¶
Item ex corpe ex cuius quinpctoe
ſuſtat' ſplendor ſpūs in corpe
in cluſus. Auḡ. illud ~~Sap. ix. c.~~
Corpus quod corrūpit' agrauat
animā / et in putat neco corpis
anime que ꝺʒ corpus rege et
dore / ſicut in putat' duo ut ma
giſtro culpa diſcipuli et ſui
/ et eo fortius in putat' anime
qua ipſa viuificat ſuſtinʒ et pūit
omnia mebra corpis quam
et retinet ea ī eē aliogn fluūt
ac cadunt ꝑ corrup coꝫ ī nō eē

91 ¶ Quid corꝑ et ex quibꝫ constat

¶ Corpus est quod tripl'r est di
menſum .i. ꝙ hʒ longitudinem
latitudinē et ꝓfundum .i. ſpiſſac
Oīe vō corpus ex 4or elemt̄
conſtat ut dicit Da. ¶ Et nota

92 ¶ Que ſit miſerie corpis

ꝙ quātumq; extollat corpus ꝙ
est cadauer miſeꝝ et putidū
et ſacius ſtroꝝ / ~~Bullo~~. Nam ſi
diligent' conſideres quid p os et
nares cetosq; meatus corpis
egredit' vilius ſterquilinii non
vidiſti ſic ſi ſingulas corpis
miſerias enūeres / ꝙ ſit oneratū
pctis / invētitū vicijs / ꝑurries
concupiſcēs / occupatū paſſoibꝫ
pollutū illuſionibꝫ / pnū ſemp
ad malum / plenū in venies
cōfuſione et ignomia / et ideo
nō est viuendū ↄm corpus
ſʒ ↄm ſpm ~~Gal. v. et vi.~~ ¶

Rubrica Contra illos qui carnali
vite potius itendunt ꝙ ſpūali

93 Est ſpū. ſpūs ſine anima
ſcdm yſidoꝝ est ſba icor
pea in tellectualis ronalis
in viſibilis in mortalis hūs ig'tū

94 ¶ Quid ſpūs ſine anima

origine / nichil hūs terenū mixe
ad mixtum ¶ Et nō ꝙ 1a rōlis
pō anime que velle pt bonum

95 ¶ Quid liberꝝ ar.

et malum utꝝq; diſcernes ꝺ
libm arbitriū ꝙ bruta aīalia
nō hūt quia rōe carent / habent
tn̄ ſenſum et appetitū ſpūalē.

96 ¶ Qꝛ dei li. arbitriū

¶ dei aūt liberꝝ arbitriū dicit'
eius ſapia et oīps voluntas . ꝙ
nō nccitate ſʒ libera bonitate facit
quidquid vult / ¶ Et ſcdm ~~yſidorus
in li. de differentijs~~ / aīa vocat' dū

97 ¶ Quibꝫ n. ꝺ. anim

viuificat / ſpūs dum ſpirat / ſēs
dum ſentit / animus dum ſapit /
mens dum in telligit / rō dum
diſcernit / voluntas dum ↄſentit
/ memoria dum recordat' / et hec
omnia est una aīa / ſʒ ↄm diuſas
potētias / et diuſa opatia / diuſa
ſortit' vocabula ¶ Et nō ꝙ ſpūs
homis est ſicut ſpeculū ſi reſ
picit ad deū celſitudē eius reſpicit
/ ſi ad mundum vl carne corrup
tibilit's in ſe recipit mundi et carnē

98 ¶ Quid ꝺ. anime ſit ...

¶ Item et ſpiritu ~~Aug. de eccl.
dogm. orthodoxe fidei~~ / credimus
animas homi nō eē ab initio in
t' ceteras in tellectuales naas nt ſil
cieatas ſicut ~~Origenes~~ finxit / ne
qʒ ꝑ coitum in corpibus ſeminari
ſicut luciferiani et quidā latinoꝝ
affirmāt / ſʒ corpe iam formato creas 99
in fundi ¶ Item ex corpe et ſpū

¶ Quare corpi ſit ... ta.

Si querit quare aīa ſit corpi vnī
ta cum maioris dignitatis eē
videt' ſi abſq; corpe ꝑmāſiſſet
¶ Triplex pt eē rō, pma quia ds
voluit et volūt' eius non eſt
querenda cauſa / quia in voluntate
ſeu bñplacito creatoris nō hʒ locū
cam ex ſe / ſʒ ipſa est cauſa om
alioꝝ ¶ 2a ut aīe vnite corpibꝫ
et in eis deo famulātes meliore 100
coronam ꝑcipe mereant' ¶ 3a ut in

¶ Exō quod ... ꝙ ſit ... et ſpm ꝑ...

humana conditōe ex'm vē vnionis
eſſe que est int' deum et ſpūm
in qua diligit' ex toto corde / pu
taret eīm creatura ſe nō poſſe vni
ri creatori ſuo tanta ꝑmāſiōe
ut eum tota mente diligeret et
cognoſceret / niſi videret ſpm qui ē
excellentiſſia creatura eē infime
creature .i. carni que de terra est
in tanta dilcōe / vniri ut ab eo
nolit ſeparari / ꝑ q; oſdit' ſpm

ciatum spiritui increato et ineffabili amore unum per exemplo (?) trinitatis societatis que in te deum per spiritum rationalem in glorificatione eiusdem perficienda erat animam corporis vestimento et terrenis mansionibus copulavit / luteamque materiam fecit advite sensum vegetale ut fieret homo / quia si potuit deus tam dispensare nam anime ac corporis in federatione unam et tam amicitia tanta coniugere potuit rationalis creature humilitate sed longe in honorem ad sue glorie participationem sublimare / Cum igitur per exemplo rationalis spiritus usque ad consortium corporis humiliatus est / ne forte in hoc minus videretur de spiritus addidit dei providencia / ut per commodum in eodem corpore glorificato ad consortium illorum / qui in sua perstiterunt puritate sublimaretur ut qui minus ex dispensatione creatoris sui acceperat conditur / per commodum per gratiam eiusdem acciperet glorificatus / fecit utique deus hominem ex duplici substancia / corpus de terra fingens / animam vero de nichilo faciens. 32. q. 2. Moyses

101 Adultus homo creatus fuit in [virili] etate

Ait / Querit vero deus fecit hominem in virili etate / an proficiendo et augendo etates sicut nunc in matris utero ~~Augustinus super Genesim primo et 2°~~ / quod adam in virili etate factus est ex ratione secundum superiores causas et secundum voluntatem et potenciam dei quam nec generibus non alligavit / Sicut virga moysi conversa est in draconem / nec fuit contra naturam / quia nota est quod utique deus / Domina in potencia et dispositio sine voluntatis est causa omnium principalis / quod seminales rationes inferunt / secundum quas alia ex aliis proveniret / ut de hoc semine tale granum / de hac arbore talis fructus

thema / sicut dicit ~~Augustinus~~ Omnis iste cursus sed naturales leges super quas creator / habet apud se posse facere de omnibus aliud quod habeant vero naturales / sicut quod virga floreat / quod asina loqueretur thema / Dedit etiam naturis ut hoc ex eis posset fieri / non ut haberent in motu naturali haberent / hec dicuntur causae absconditae in deo / Item ex spiritu / contra hereticos qui dicunt quod anima sine spiritus ade / angelus fuit / adeo in mente conditus / et dicunt per coitum viri et mulieris / sicut caro est ex carne / ita spiritus ex spiritu / Et dicunt quod ex semine angelico scilicet spiritu ade omnes anime traducte sunt et traducuntur usque in finem seculi per successionem / adque inducunt ~~Actus~~ ~~xvii~~ / fecitque ex uno omne genus hominum / et exponunt heretici / ex uno id est ex solo spiritu ade / Unde quod fantastica est eius expositio quam nullo testimonio scire se potest confirmare / Sed contra ab heretico si spiritus ade quod dicit venisse de celo sit de genere hominum / si non quare non est genus de alio spiritu / contra ergo non confitetur quod alius spiritus humanus non sit de genere hominum / sicut nec est / Item opponit hereticus / Si anima non generatur ex anima sed de novo creatur adeo / Cum igitur dicitur ~~Luce xix~~ / Venit filius hominis salvum facere quod perierat / hoc non dicitur de illa anima / quia nondum perierat / Unde quod dicitur peccasse in adam / non quod tunc esset / sed quia tamen contra perierat peccaverat in adam scilicet peccatum sicut dicit ~~Apostolus Romanos~~ ~~v~~ / Omnes in adam peccaverunt / Item opponit hereticus ~~Apocalipsis vii~~ ex tribu filiorum israel centum xl milia signati / Si anima non generatur ex anima / igitur anima non ex tribu / sed tantum caro / igitur corpora tantum erant signata / Unde quod cum unica sit de homine / et ideo de tribu / necesse est quod omnia sit

102 Contra errorem illorum qui dicunt animas esse ex traduce.

de tribu[n] quid q[ue] eu[m] est p[er] part[em]
est p[er] totum. Luc[e] ultim[o] in fine
Ecce locus ubi posuerunt eum sed
ite dicite discipulis eius etc. ¶
De uno et eodem v[er]o[bo] huiusmodi
loquitur Ecce locus u[bi] p[osuerunt] e[um] hoc d[icitur]
ratione corporis. Precedit vos in galy-
leam d[icitur] ratione a[n]i[m]e cum iret ex corpore
et anima. Similis modus loquendi est
hic est sepultus talis. Item Matth. xxii.
xxii. Ego sum deus abraham
¶ Item obiciunt ps[almus] l. p[ro] uno ho-
mine[m] intravit peccatum in mundum. Item eph.
2o. Eramus natura filii ire Item pe
in peccatis meis concepit me mater
Unde in omnibus hiis sicut p[ro]p[ri]us
q[uod] idem semel ponitur huiusmodi
recipitur admissis. ¶ Item obiciunt
Joh. 3. Quod natum est ex carne caro
est et quod natum est de spiritu spiritus est
ergo spiritus nascitur ex spiritu. Unde
q[uod] ibi spiritus po[nitur] p[ro] homine nato ex
spiritu sancto sed spirituali natiuitate q[uod] fit
per fidem et d[icitur] spiritus quia spiritui sancto
similis factus est sicut dicitur p[rim]a
Cor. vi. Qui adheret deo unus
spiritus est cum eo non natura sed amoris
copula. ¶ Item obiciunt Genesis
xlvi. Anime que egresse sunt de
femore iacob. g[enera]tio traducte sunt
p[er] g[e]n[er]a[tion]e[m]. Unde sicut p[ri]us q[uod] p[ro]
sumitur p[ro] toto tempore tu concedimus
q[uod] hec locutio est in p[ro]p[r]ia q[uod] autem
una anima non possit traduci ab
alia p[ro]b[atur] h[oc] p[rimo] q[uod] anima est simplex
substantia et non in diuisibilis ut in fi-
ne c[apitul]o damp[nantur]. Nam traductio
aut fit p[er] decisionem partis alicuius
ab eo a quo traducitur et non non
potest anima ab anima traduci. Item
ex spiritu dam[asceni]. Anima est substantia
uiuens simplex et incorporea cor-
poralibus oculis s[ecundu]m p[ro]p[ri]am naturam
in uisibilis immortalis rationalis intellec-
tibilis et figurabilis organico utens
corpore et huic uite augmentatiue et
sensitiue et generatiue tribuitur non alium
habens preter se ipsam intellectum

sed ut partem sui ipsius purissimam
Sicut enim oculus in corpore ita in anima
est intellectus arbitrio libera est
uoluntaria et operatiua omnia hec
ex eius qui condidit eam gratia
suscipiens ex qua et esse et na- 103
turam et esse suscepit. ¶ Item ex spiritu Que sen-
et anima an non corpus sentiat sed anima tia p[ro] cor-
p[er] corpus quo uelut instrumento utitur pore p[er]
ad confirmandum in scriptura quod ex
tunc etiam incitatur. Si ergo anima q[ue]
foris est p[er] corporis tamquam p[er] in-
strumentum ita etiam p[er] corpus quedam
mala sentit que sine corpore non
sentiret ut famem sitim et huiusmodi
q[ue] corporis defectus dicitur. Quedam
non p[er] corpus immo sine corpore sentit 102
ut est timor dolor et huiusmodi. ¶ Et Qualit[er] sit
nota q[uod] anima creatore perfecta est a creatore et
in genere suo unum ex quo est sciret p[er] carnis
omnia q[ue] ab homine sciri possunt corruptione
nisi corrupto carnis et corrupta
p[ro]prietates suas non potest exercere dono
usu et experientia ut doctrina ex-
cercetur. Sicut si quis cum subtili
acie oculorum et tenebrosa includatur
carcere non potest uidere donec assues-
cat tenebris ut lumen accedat. 104
¶ Item et spiritus sine anima quia spiritus Qualis ani-
et anima idem sunt in homine sic ma e[st] p[ro]
dicit Aug[ustinus] S[ed] anima d[icitur] eo q[uod] ad officiis d[i]
uiuendum animet atque viuificet nominat[ur]
spiritus eo q[uod] spiret in corpore vel
spirare faciat quia ut spiritualis est
na[tur]e. Sicut enim apud homines unus
et idem homo et dux et comes
est et marchio et pretor alicuius ci-
uitatis et consul atque senator. Sic
una et eadem anima in uirtute ac impassi-
bilitate permanens simul est uis
intellectiua et uis rationalis et
uoluntas siue uirtus uolendi
Et eodem concupiscibilis et irascibilis
sed p[er] varietate operationum quas ef-
ficit diuerse uirtutes ac potentie
nominantur sicut unus et idem homo 105
p[er] varietate officiorum diuersis uocabuli- Contra di-
bus nominatur. ¶ Et est hoc contra cunt h[ere]-
heticos qui ponunt duo principia tici animam
spiritum

1 Quare demones fuerunt heretici in animam et spiritum

qui posuit dominum inter animam et spiritum
dicunt .n. ꝓplin dei constare ex
corpore et anima, et spiritu presidente
utrique. et hoc dicunt per ·Thes·
Quinte· Deus pacis sanctificet vos
per omnia· ut integer spiritus vester
et anima et corpus sine querela
in adventu domini servetur. Item
tres pueri in fornace dicebant
Benedicite spiritus et anime iustorum
domino. Item beata virgo luce primo
Magnificat anima mea et cetera Unde quidam
predicti heretici errant in tribus, primo
quia in distincte dicunt aliud esse
animam et aliud spiritum, cum veritas
dicat esse idem ma. xx· filius ho
minis non venit ministrari sed ministrare et
dare animam suam in re· pro multis. Et
eandem animam dicit spiritum Ioh. xix.
Inclinato capite emisit spiritum
et ad Eph. v. Qui tradidit se
metipsum. Secundo errant quia dicunt
populum dei celestem constare ex tribus
scilicet corpore anima et spiritu angelico. hoc
enim in nullo in veteri testamento
Tercio constat eos errare si spiri
tuales scripture in quibus fit mencio
de spiritibus quas ipsi exponunt de

2 Quibus modis dicitur spiritus

angelis. Et non nondum quod spiritus
quandoque sumitur pro spiritu sancto, quandoque pro do
mino eius, quandoque pro spiritu humano
id est pro anima ut hic, quandoque pro spiritu
vitali animali et naturali quod est corpus
subtile Dan. 3. Benedicite spiritus
et anime iustorum domino. Quandoque pro
vento Actuum 2. Tamquam advenientis
spiritus vehementis. Quandoque pro mente
humana Prov. xix. Totum spiritum suum
profert stultus, Quandoque pro violente
pro Cor. vi. g. Qui adheret deo
unus spiritus est cum eo. Quandoque pro
ira sine vindicta pre. 4· Et
proferam vobis spiritum meum, quandoque
pro splendore spiritualis intellectus
qui dat prophetis et eum quo prophetant
Num. xi. dicit quod cum requievisset
in lxx. viris spiritus prophetaverunt.

3 Quod corpus est carcer anime

Item ex corpore et spiritu, corpus
quasi carcer est anime In
ps. Educ de carcere animam meam
Et Ro. vii. Infelix ego homo
quis me liberabit de corpore mor
tis huius, Et ideo qui corpus car
cerem putant ipsum vigiliis absti
nenciis et laboribus destruunt et
macerant, ut spiritus in carceribus
existentes quod exitus eius
sit ad liberacionem Ecc. iiii. De

e Quare peccatores student esse ibi

carcere catheneis quis egreditur quis
ad regnum peccatores non morerentur
famosam carcerem corporis inmunime
et roborant curam carnis in desiderüs
iis facte, invenientes se super
fluitate abi et potius vestes et
sompnum sed dapes super inanicionem
videbit luc. primo Isti nolunt exire
de carcere corporis· quia sciunt se
reos esse, et in exitu suo timent
se torqueri ma. xxii ligatis ma
nibus et pedibus mittite in te
nebras exteriores et Ad idem
dep[illegible] et pistore Gen. xl.

Rubrica Quare anima est corpori col

Et spiritu constituta ligata

ligata nazarenus et appollegia
sua, anima socio detioni

colligata est duabus de causis
una ut actum primam non ex dei
dono tantum perciperet, sed ut labore con
quireret alia ut hanc dilectionem
per eam corporis sectum trahet, ut
quod deus est ne anima fiat corpori
ipsa. Nam sicut dicit Aug.
Id quod est in homine principium et
excellens imperat ceteris que sunt
nobis bestiis et omnia, atque id
ipsum quod excellit in homine sub
icit potiori quod est ipsa veritas
unigenitus filius dei, neque non
inpare in floribus pt, in su
periori serpam subiciat, anime u
sic est cura adeo ut manes
in illo principatore illius esset beata
anima non ab illo quocumque se u
terit misera remanet. Et nota
quod omnis anima serpsum cognoscens

6 Quo magis anima se abstinet a corpore tanto plus virtutibus splendidat

sentit in se ipsa quod quanto amplius
se abstraxit a corpore suo tanto a
plus perficitur nobilibus scientiis
atque virtutibus, et quanto anima
plus se in illud immergit tanto
amplius ab huiusmodi perfectionibus se
elongat ¶ Et hec faciunt ad de
structionem erroris qui ponit animas
non esse, et contra saduceos qui
negant esse hominem act. xxiii°
a ¶ Cont. illos qui ponunt animam non esse
¶ Contra quos notandum quod qui ponit
animam non esse, ponit quod non in
telligit, nec intelligere potest, quia
omnis qui negat se esse vel potest
se non esse, nec scit nec intel
ligit quid loquitur nec quid ne
gat vel affirmat in parte ista
cum per animam et per ipsam intelli
gat vel sciat, quidquid scire vel
intelligere dicitur. ¶ Ad evidentiorem
autem confusionem huiusmodi erronei, quere
ab eo si intelligat vel sciat se
negare animam humanam esse
et si intelligit vel scit se negare
et quid de se est etiam dicitur animam huma
nam esse, et si scit vel intelligit
aliquid. Si responderit quod non, cum
ipso sic sine intellectu non est
disputandum cum eo sicut nec cum
bruto vel insensato. Si dixit
quod sic. quere de ipso suo scire vel
intelligere. quod est capit se
vel in se, an sit in eo secundum totum
an secundum partem tantum. Si secundum totum
tunc necesse est quod ipse totus
intelligat, ita quod quelibet eius
pars extra digiti articuli et
cetere corporis partes intelligent quod
est inconveniens ad omnes. Si
dixit quod secundum partem tantum quere utrum
illa pars sit corporalis an non et
que et quot, non est ergo conveniens
assignare ¶ Si dixit quod non est
pars corporis neque corpus, sed in homine
proprie ac proprie est intelligere essentiam
/tamen ergo non sit corpus ipsius hominis

nec pars illius, et necesse sit illud esse
substantiam cum non possit esse accidens
quod assit et absit preter subiecti cor
ruptionem. necesse est ipsum esse substantiam
incorruptam. et quia patet primo quod est
intelligens et sciens in homine regit
ipsum corpus eius motus et opera
tiones omnes ipsius voluntarie
manifestum est in homine esse substantiam
incorpoream totius hominis re
gimen vincentem. quia si non vi
net non possit intelligere neque scire 8
¶ Ex quo patet ratio anime humane ¶ Ane sit humane a…
que est substantia vivens incorporea
intelligens, et sciens per se actus
totumque hominem in suis interioribus et exterioribus
regens, Cum ergo totum corpus hu
manum organisatum sit hoc in
strumentale, immo tamen sit instru
mentum unum ad multas operationes
aptum natum et fabricatum, necesse
est operatorem esse cum videatur quamvis
tamen nullum instrumentum sit per
se sed per operatorem, qui eo uti de
beat, hic autem operator est quem
vocamus animam humanam ¶ Ex quo
patet cecitas illorum, qui vident opera
tiones et instrumentum per quod fiunt
et tamen non credunt esse operatorem qui
utitur illo instrumento, et per quem operationes
ille fiunt, quia igitur nullum in
strumentum se ipso utitur nulla opera
per se ipsum, vel se ipso nulla in operatio
que fit per instrumentum ab ipso est
Unde patet quod operationes que fiunt
per corpus humanum non sunt ipsius
corporis sed alterius qui proprie ac per se
potest esse huiusmodi operationes per corpus
humanum et hunc operatorem omnes in
telligentes vocant animam humanam 9 ¶ Error … ondr…
¶ Ut autem huius erroris stulticia
exemplis fortius elidatur. Nota quod
isti erronei similes sunt insipienti
bus qui videt navem sine peritia
remi velo et gubernaculo bene dis
positam et videt quod tenetur navi
a periculis scopulorum et aliorum et tamen

negant ee ibi gubnatore qui
regat navem. Item similes
sunt illis qui tm videant corp
humanu bn moveri et carne sibi
aptitudis ca respiracois et omis
lesionis ces sinitorem et siccorem
totius corpis. Item similes sut
illis qui tm videat domu bn
dispositu utensilibus et copia
victualium refertu et multam
familia ibi pasti et nutriri tn
negant presidentias domini vl
p esse. Certu est aut q in do
mo corpis singula mbra pas
cunt tamq familia qualr prep
tore sive p fecto sive presidentias
i. aia supellex vo varia coque
dis de pintmdis qz cibarys de
putata sunt et cetera 3 vna eq
litate ac pporcionalitate alimenta
mebris distribuunt ita ut nulli
mebro plus inde pcipiat debi
ta porcoe. Item nd q error
iste ab omnibus artificijs im
pugnat, quis .n. videns varia
instrumenta, no statim cogitz
p operatorem ee fca. Quis videns
cytharam no cogitet de cythari
zando. Quis audiens eius con
centu, neget ee illis instrumen
ti operatorem. Et attende q in
omi corpe humano sive alterius
aialis. vnu solu est q pcipr
impat, omia vo alia sunt
ut eius strumenta. vo certu e
q omis opacio instrumenti
p modu quo est instrumentu
sumitu est ut eius eo et operant
pprim, no eni sit instrumenta
nisi p operatores. Ite cuius e instru
mentu eius est usus instrumenti
Usus aut instrumenti non est
nisi opacio que p i'd pficit.
Manifestu est q tot corp huan
et singula eius mbra instrum
ta sunt aie humane, q re tomis
opaciones sit aie huane. Quia

10 Qualit error a singulis artificiis impugnat

igit p dictis erroneis manifeste
sunt opaciones mayo vite hu
et q sunt anime consita ut ant
magis appeat ma et nobilitas
aie humane. Attende q aia
sensitiua est reg bn ordinati et
civitatis bn constitute qui tal
est, voluntas tamq rex vel
imperator, et vis dominativa sive
intellectiva sicut eo sliarius
illius virtutes vo inferiores
sz irascibilis co ncupiscibilis et
motive que sunt ex eis deinc
moty sunt sicut ministri quorum
officium est iussa exequi velut
sup eis regnatis et impantis.
Sensus vero omnes sunt sicut
nuncij et distores foris huc et
illuc ab euntes et forinseca q
eius apphendenti nunctiates
Laudabiliter igr regitur illud ad
ministrat et regitur, cu ro iste ac
rite consulit, et voluntas q silio
eius impat, et ministri i feriores
iussa solum mo exequunt, nichil
sibi contra impantis dominiu
usurpantes, sz eius imperia
exequentes, sz qui omes sensus
nuntij sunt, pene mediates
et fallaces. Contrariu e hmo
consiliario et hmo regi et impa
tori abeorum mediatus ne cont
varietate eis cedat. Cu aute
contrario se ht regimen hmoi s.ut
co sliarius i. r p ipsa co sulat ut
rex iste vel imperator debs sine
no imperet, sz pocius sinat ita
ut ipsi pcte sua imperent et
h' rex iste, sustineat, etique
impant sibi co senciat ee regi
i. dictum cu i manibz suorum
vilissimorum et nequissimorum et cetera
mabili suitute subditus est
eisdem, ipsius regimen hmoi
totu est sub versum cu nec
iusticia nec iudicium ibi fiat
Et attende q silitudo ista
suavitate mortalitatis conting

11 Qualiter aia est silis civitati vel regno

12 Qualiter bn regit

13 Qualiter male regit

et virtutem destia animi vale
et pp hoc carius amplectenda cum
mori composito nam purificat
et dignificat et exornat
12 ¶ Quomodo voluntas assimilatur divine virtuti ¶ Illud autem notandum quod voluntas
sive actus volendi simillima
est divine virtuti quia in ipso
volendi facit quod facit sicut creator
dixit et sic fiunt mandavit et creata
sunt Item assimilatur eidem libertate
quia nec prohiberi potest ab operatione
sua propria timetur ac propria quod est
velle neque cogi ad eam in vita
sine violentia ¶ Rubrica quibus
et exemplis ostenditur qualiter habetur
intellectualis visio et cognitio anime

17 Ad habendam intellectualem
visionem anime et cognitionem
manifestam attende quod color et
figura ceterique corporales dispo
sitiones, tamquam sensibilium accidentium varie
tas non abscondunt et quemadmodum ex
hominibus, sed potius indicant et re
velant, notique tibi faciunt et
ostendunt, et cum ista clare intueris
in aliquo dicis te ipsum circa inde
et per hoc cognoscis et discrete ipsum
distinguere ab aliis, cum igitur corpo
rales sint, sic ergo per omnia
spirituales dispositiones ad faciendam
indubitatam certitudinem clarissimamque
visionem subiectorum suorum, visi
one in quantum sensibile omnem illam in
tuendi plenamque illa cognoscenti
ad intelligibiles dispositiones et
ad faciendam visionem intellectualem
indubitatamque certitudinem vivius
tamquam sibi sunt intelligibiliter intu
enti ita plenamque ac clare con
gnoscenti, intelligis autem clarius
intueris, clarius vero cognoscis
quam intelligibiles dispositiones
anime tue que sunt scilicet dubi
tationes opiniones gaudia tri
sticie timores et fiducie et odi
omnes et affectus et passiones

ire invidie et odia et cetera huiusmodi. Ista
que indicant revelant et noti
ficant statum suum necesse est ut
intuenti hec faciant claram visi
onem intellectualem plenam
que notitiam de statu cuius sunt
quod evidenter indicant et ostendunt cum
igitur intueris hec omnia circa civitatem
tuam id est in anima tua, vides a
nimam tuam visione clarissima
scilicet intellectuali sicut vides aliquem
visione sensibili sive corporali
cum intueris circa eum id est circa ipsum dis
positiones sensibiles pssertim cum
nec minus clare videas intelligi
biles dispositiones anime tue visione
intellectuali sive spirituali, quam sensibiles
dispositiones circa aliquem sive impo
nere magis indicant aliquem
per speciem quam ista tibi animam tuam
per intellectum ¶ Item quomodo videres
aliquem id est videre te illum cognoscere
nisi quia vides sensibiles dis
positiones illius que illum tibi
visibilem faciunt intuenti, quomodo ergo
non vides animam tuam visione
intellectuali cum videas omnes
intelligibiles dispositiones que illam
tibi per modum istum visibilem effi
ciunt et ostendunt ¶ Item longe
magis note sunt tibi per notitiam
dispositiones anime tue quam dispositiones
sensibiles alterius quas corporali
bus oculis intueris, quoniam iste
non sunt note nisi per signa et im
pressiones quas faciunt in sensibus
Iste autem note sunt ipsa presentia
virtutis, omnis autem res magis
nota est, cum per semetipsam con
gnoscitur quam signum per ymaginem
suam, quare longe certius co
gnoscis cognitione intellectuali
animam per dispositiones intelligibi
les quam aliquem alium cognitione 16
sensibili per dispositiones sensibiles ¶ Item
accidentium sensibilium certitudo e

G

bebit vestis s[u]be sp[irit]ualis portionis
ia que in t[antu]m iudicat illa s[u]b[iectu]m
ut visis illis iudex dicat: q[ui]re
ergo no[n] s[o]l[u]m visio spiritualium
accidentium seu dispo[siti]o[nu]m an[im]e
humane visio ipsius no[n] dicet
¶ Item si videas regem vel
aliu[m] magnatem sub vestibus
et in signis que ipsius dig[ni]tatem
ostendat / vel aliqua[m] vilem
p[er]sona[m] sub veste vili / q[ua]nto
plura et evide[n]tiora e[ss]ent huiusmodi
in signia tanto eam clarius
tibi e[ss]e o[ste]nsum seu visum e[ss]e
dices / sic s[ic] viles sive d[e]for-
mes videas dispo[siti]o[n]es spiritua-
les anime tue s[ive] p[re]ciosa sp[eci]osa
sive nobiles ac sublimes / qua-
les sunt sapie[n]tia et virtutes / q[uan]to
plures atq[ue] maiores v[e]l vilib[us]
earu[m] videris / tanto clarius te
vide[re] ipsam animam tuam iudi-
cabis ¶ Item homines illos
plene nosse nos dicimus quoru[m]
mores plene cognoscimus
quia s[ic] mores an[im]e tue si boni
sunt sive mali plenissime
atq[ue] certissime noti sunt tibi
nec[ess]e habes iudicare ac co[n]fi-
teri animam tuam e[ss]e tibi plenissime
notam ¶ Maior enim ac verior
et certior est cognitio vnicuiq[ue]
hominu[m] de sp[irit]ualibus dispo[siti]o[n]ib[us] an[im]e
sue co[n]ficit cuiuscu[m]q[ue] alterius et
ideo incomparabi[liter] minor vni-
cuiq[ue] homini sive de a[n]i[m]a sua
q[uam] possit e[ss]e eidem cognitio
sensibilis cuiuscu[m]q[ue] alterius hominis
et ideo nullus p[otes]t ignorare a[n]i[m]am
suam cum tot tanta et talia
de ipsa cognoscat ¶ Rubrica

De origine anime humane

16 Contra errores de origine
anime humane / attende
q[uod] no[n] est possibile a[n]i[m]am
humana[m] generari vel ab anima
vel ab a[n]i[m]abus / vel a corpore vel
a corporibus neq[ue] de co[m]positis
ex utrisq[ue] i[n]ter se nec de homine
nec de femina nec de ambobus
i[n] simul / sicut quida[m] erronei
posuit / q[uod] anima de a[n]i[m]a generatur
sicut homo ab homine / et ita a[n]i[m]a
filii ab a[n]i[m]a patris generatur sicut
lumen de lumine vel ignis ab igne
¶ Ad destructio[nem] huius erroris
que si a[n]i[m]a filii generatur ab a[n]i[m]a
patris / cur no[n] s[imi]l[ite]r ab anima
matris / sicut enim pater d[icitu]r genitor
sic et mater genitrix / q[uod] si dixerit
quia solius corporis d[icitu]r genitrix
/ contra quid minus operatur in generatione
anime q[uam] pater / Si dixit q[uod]
ab a[n]i[m]ab[us] amboru[m] generatur a[n]i[m]a fi-
lii / querere ab eis q[uomod]o hec est
generatio / sive q[uomod]o fit / cu[m] utriusq[ue]
semen dum i[n] matrice manent
et no[n] vivens / a[n]i[m]a i[n] no[n] generatur
t[em]p[o]re i[stiu]s / vel ab eis vel ab altero
eoru[m] / Si dixit q[uod] de corpore
/ Contra / de corpore no[n] generatur nisi
corpus eiusdem sp[eci]ei / q[uod] et ipsi
non generans o[mn]i[n]o / quia generare n[on]
est nisi genus sui dare / Ex h[oc]
nc enim no[n] nisi homo generat
/ nec ex equo n[isi] equus et ita de
aliis ¶ Anima humana no[n] est
corpus / et ideo impossibile e[st] q[uod]
de corpore anima generetur vel de
corporibus ¶ Item si dixit q[uod] de
anima patris generatur a[n]i[m]a filii
et pater transfundit partem a[n]i[m]e sue
i[n] animam filii ¶ Contra a[n]i[m]a huma[na]
cu[m] essentia sua simplex est
et impartibilis / et ideo no[n] p[otes]t dividi
i[n] animas filior[um] ¶ Item [illegible]
est si dixit q[uod] de a[n]i[m]a matris
¶ Destructis p[re]dictis erroribus / at- 17 ¶ Quid fides katholica tenet de origine a[n]i[m]e humane
tende q[uod] fides katholica tenet
q[uod] a[n]i[m]a humana no[n] est nisi p[er]
creationem et p[ro]p[ter] hoc no[n] h[abet] causam

efficiente n' solum benignissimum
creatorem aquo e omne esse et sic
si vivens tantum esset fons aquarum
omnium non esset invenire vnam
guttam aque que abillo non
emanasset Sic tu creator sit
vivens fons essendi solus non
est invenire esse uel gradum uel
punctum qd non defluxerit abipso.
¶ Cause autem alie sunt sicut
nuncii deferentes missa bona
uel munera accepta prima ad
tantum recipientia illa Sed non sunt
agende gratie principaliter eis de
ferentibus sed mittentibus illa et ideo
etiam laudabiliter dicit Deo gra
tias, et Gratia tibi domine, simone
dei gratias ad creatorem et munera
qd de munificentia operum eius soli
sunt gratie referende Per hec dicta
destruitur error alexandri
qui de natura et origine anime
humane dixit eam oriri et ex
co temperantia elementorum Si
quis dicat creator optimus ac
sapientissimus tam ineptum
tamque noxium instrumentum ut
18 ¶ cause bona est corpus humanum ut apta
veri uel dedit, corpora namque
ceterorum animalium animas eorum neque
avertunt a rectitudine legum suarum
naturalium uel quoque pervertunt eas
in contrarium neque obtenebrant
eas aut prohibent a cognitione eorum
que sibi sunt salubria uel no
xia, uel prohibent illas ab operatio
nibus que sibi necessarie sunt
qui statim ut nata sunt illas
exercent Dicere solo lumine na
ture naturalis cognitionis homines vero
soli adeo obtenebrati nascuntur
ut neque de alimento curent
uel ambulare uel aliud operari
possent uel sciant donec per nu
trices aut nutritores paulatim
ad formas vite sue necessaria

erudiantur Cetera vero animalia mox
nata, vel ad papillas matrum
uel ad alia alimenta sponte cur
runt uel volant, et sine arte uel
artificio remedii et lege sibi con
venientibus pascuntur, homo vero solus
cum pluralitatibus multis quia enim
debet ire in cede super pedes
manibus et pedibus utitur sine ab
utitur et in gladios et carbones
ardentes se precipitat ¶ Illud autem Solutio
sciendum qd deus fecit homines
primos perfectos in corpore et anima
perfectionibus naturalibus et corpora
et membra obedientissima fuisse
animabus illis, et status ille quasi
regalis erat et imperialis nullum
in se ne [illegible] habens uel occa
sionem Quia autem nichil iustius
est qd vnumquemque delinquentem
puniri in eo in quo delinquit, et ma
nifestum est qd primi homines contra
regularitatem sive in proprietatem
rebellione deliquerunt et eam [illegible] in
eis e minuerunt ut patet Gen
2o et 3o. Quis est lege iustitie
ut in ipsa sua regularitate sine
imperio [illegible] qd creatori tulerit
patenter, et ideo iure iustissimo
eis inflictum est ut corpora et me
bra sua debitam naturalis obedientiam 19
non exhibeant ¶ Attende autem ¶ causae ...
qd nulla maior obedientia invenitur privata e ob
que est naturalis corporis ad animam dientia sine
suam et membrorum et minor debet pis et mem...
esse hominum ad creatorem, Ideo ius
tissima pena puniti sunt homines
privatione seu diminutione obe
dientie naturalis que sibi a mem
bris suis et corporibus debebatur
ex quibus patet qd peccato primorum hominum
inflicta est hec rebellio atque
pronitas in corporibus eorundem et
ab illis in posteros derivata
tamquam semen sive seminatorium
sive alia radix vitiorum et inordi
natarum passionum atque [illegible]

et dicitur tale et peccatum quod dicitur
originale, contra quod dicitur
sacramentum instituit substanciale
de quo agitur in fine ibi Sacramentum
20 vero baptismi ¶ Manifestum est [¶ Ex peccato primorum parentum penalitas et miseria in homine]
igitur ex predictis quod ex peccato primorum
parentum est miseria et penalitas
egritudinis et doloris ebetacio
et captivitas ac servitus ac te-
nebrositas ac infirmitas quibus
anima humana a parte corporis
leditur / deprimitur / captivatur / debi-
litatur / tenebratur / obtenebratur et in-
firmatur / Sed predicta miseria tollitur
per gratiam baptismalem quantum ad reatum
remanet tamen quantum ad actum
quia anima humana non potest
esse sine miseriis in corpore quam-
diu durat penalitas corrupcio et
passibilitas corporum quia necesse
habet anima passionibus et doloribus
corporis compati / Sicut apparet in
doloribus et infirmitatibus corporis
quibus affligitur anima et cruciatur
sed dum ex materia corporis dep-
rimitur corrupcione originali ¶
21 Licet autem miseria tenebrositatis [¶ Ex miseria utilis est sciencia negocii in de]
quam contrahit ex originali cor-
rupcione impediat animam humanam
a cognicione et noticia sue / tamen
multum adiuvat sciencias in de
negociacioni / quia omnis anima que
cognoscit corpus suum sibi esse
carcerem et vincula et per consequens
cognoscit mortem corporis sui
liberacionem suam esse a carcere ab vin-
culis ~~[illegible]~~ · Itaque corpus
est et nos liberati sumus ¶ Item
tamen cognoscit corpus suum
sibi esse onus et sarcinam de-
pressionis cognoscit mortem
esse deposicionem corporis tamquam
sarcine deprimentis et oneris
agravantis ac tocius erumpnositatis
vite humane et ideo animabus ista
cognoscentibus mors est in de-

siderio antequam veniat / et in gau-
dio quando venit ¶ Et nota quod anima 22 [¶ Qualiter anima influit vitam corpori]
est fons inundans vite apta
vivificandis corporibus pro habi-
litate corporis sibi associati et
hec emanacio vite est ab ipso ca-
lore / et est naturalis tamquam
per modum fomenti influens
in corpus receptibile ignis
ita quod non est ei liberum influere
vel non influere / nec habet in potesta-
te non influere illa redundan-
cia sed ex necessitate vitam influit
sicut ignis calorem / et sicut sol
splendorem et ideo preter omnem vo-
luntatem / et absque ulla sollici-
tudine influit vel operacionem illam
naturalis copiositatis anime non
arescit / nec deficit / nisi defici-
ant destruccione subiecti in quo est
sicut nec calor ignis deficit
nisi deficiat subiectum illius / ut
ignis essencia destruatur
et hoc est quia essencia eius con-
iunctissima est et non separabilis
a radice seu fonte ex qua est
ei calor ¶ Rubrica Qualiter
anima sit in corpore.

Quia ex corpore et spiritu homo constat
utrum anima sit in corpore 23
an pocius corpus in illa
et an conveniat ei esse pocius
in una parte corporis quam in alia
et an in quibusdam potissime / an equaliter
in omnibus / Attende quod Plato
posuit eam esse in capite propter
ornatum omnium sensuum qui viget
in capite et instrumenta sua habet
in eodem scilicet oculos aures nares
os cum partibus et instrumentis suis
¶ Aristoteles dixit eam esse in corde [¶ Aristoteles dixit]
quia in processu cordis ad modicum
cessat omnis sensus et motus
in corpore ¶ Crisippus dixit eam [¶ Secundum Crisippus]
esse in medio sui sicut araneam
in medio tele sue ¶ Doctrina [¶ Secundum katholicos]
vero maiorum ponit animam esse
non in una parte corporis tantum

sed in omnibus in quibus sentit
ad minus. ac in omnibus viven-
tibus. nec intrat per motum aliquas
singulas partes / sed in puncto crea-
tionis sue corpori coniungitur et datur
omnibus partibus singulariter ut patet exemplo
regis qui preficitur alicui regno
ex hoc. ut ipso preficitur unicuique ci-
vitati et castro / ac domui aliis-
que partibus regni / et hec similitudo
est conveniens cum anima humana
sit velud rex sive rector totius
corporis humani tamquam regni sen-
24 ¶ Quam potestatem dat deus anime in toto corpore
sitivi ¶ Et non quod omnipotentissimus
creator dat anime humane virtutem
propriam essentialem seu naturalem
in totum corpus et in partes eius
Unde anima sit in primo naturale sed
corpus et membra illius cum naturaliter
sunt obedire naturaliter pro posse ac vi-
ribus suis / aliter autem est in obe-
dientia subditorum ad reges su-
os et principes in regimine et potesta-
tibus hominum / nam cum sit tantum
voluntaria voluntate sua sive
iusta sive per iniusta in totum abiiciunt
obedientiam recedunt subditi / et tamen
post amissam obedientiam voluntariam
subditorum remanent sicut ceteri
homines potestate regia destituti
25 ¶ Quomodo datur anima corpori in creatione et in reunione
¶ Illud autem notandum quod sicut
in ipso puncto sue creationis anima
toti corpori / et membris singulis
infunditur sic et in reunione ad
corpus resuscitatum simul toti
corpori et membris singulis red-
ditur et unitur sibi ¶ Et sicut creator
dat et diffundit se in esse quod est
receptibile ipsius / sic anima humana
in omne corpus receptibile il-
lius dat se et intrat ac dif-
fundit se in illud non diffusione
divisionis ac dispersionis qua
dividitur per partes / sed diffusione
integra sive totali / et sicut in
creaturis unaquaeque esse requirit
presentiam ipsius creatoris sic in me-
bris et partibus corporis quecumque
unificatur ab anima et unumquodque
esse requirit presentiam ipsius que
presidet et ipse coniungitur toti corpori /
secundario autem tamquam rex qui unicuique
parti ipsius ¶ Rubrica quid

Dyabolus est dyabolus 26
Dyabolus angelus est angelus
per superbiam separatus adeo
/ dyabolus secundum quosdam non speciale 27
nomen est sed generale / Inquantumque enim ¶ Quare potest dyabolo appellari ...
opera dyaboli fecerit sine dubio
dyabolus appellandus est / operis enim
nomen est non nature / Dyabolus grece
et hebraice interpretatur deorsum fluens
vel ruens / nam qui quietus in ce-
lo stare contempsit superbie pon-
dere deorsum corruit / et vocatur
accusator / quia electos innocentes
criminibus fictis accusat ~~Un Apok~~
Unde Apocalypsis proiectus est accusator fratrum nostrorum
¶ Item secundum ~~Iohannem~~ emulator Item
hebraice dicitur sathan id est adversarius / et
belial id est apostata prevaricator et
absque iugo / dicitur etiam leviathan
id est additamentum / quia primis pa-
rentibus gloriam addere se spopon-
dit ~~Gen. 3~~ ¶ Vel secundum alios dicitur
adya quod est duo et bolus quod est
morsellus / quia quasi duos bolos
facit de corpore et anima ~~Eccl.~~ xxi
Quasi romphea bis acuta / omnis
iniquitas bis acuta dicitur quia
interficit corpus et animam / Vel dicitur
a dya et volo vis / quasi dyavolus 28
quia duo vult scilicet animam et corpus ¶ Quare dyabolus animalium nominibus appellatur
¶ Dyabolus propter diversas proprietates di-
versis animalium nominibus appellatur
/ nominibus volucrum propter superbiam et elationem
/ nominibus bestiarum propter violentiam
et oppressionem / nominibus reptilium
propter astuciam et deceptionem / nominibus
piscium propter luxuriam et effusionem
[illegible] cum quatuor modis dyabolus
maxime temptat et superat / unde
dicitur ~~Job xl.~~ nunquid illudes ei
quasi avi / Demones etiam dicuntur
volucres ~~Luc. 8~~ volucres celi

col. xl. Item dicitur vehemoth .i.
belua Job xl. Ecce vehemoth
quem feci tecum. Et specificato
vocabulo dicitur leo. Petri ultimo
Adversarius vester dyabolus tanquam leo ru-
giens circuit querens quem devoret.
Demones etiam dicuntur bestie. Psalmus
Ne tradas bestiis animas etc.
Item dicitur serpens Gen. 3. Et colu-
ber Job xxvi. Obstetricante manu
eductus est coluber tortuosus.
Et draco Psalmus Draco iste quem
formasti. Demones ergo quia
diversis modis seducunt diversis
reptilium nominibus appellantur. Psalmus
Super aspidem et basiliscum ambu-
labis etc. Item dicitur piscis in cuius
figura piscis exivit de flumine
tygri ut devoraret thobiam Thob.
vi. Item dicitur cetus Ysaie xxvii.
Occidet dominus cetum qui est in ma-
ri. Iudeus omnibus appellatur sa-
than .i. adversarius Zach. 3.
Stabat sathan ad dextris eius
ut adversaretur ei. ¶ Rubrica
De nominacionibus dyaboli
29 Dyabolus hic est lucifer de
quo Ysaie xiv. Et princeps tyri
de quo Ezech. xxviii. Et
draco cuius cauda trahebat partem
stellarum celi .i. angelorum Apok.
xii. Angeli dicuntur stelle quia ful-
gent ut stelle celi. Draco dicitur
trahere cauda, hoc est deceptioni-
bus quibus celantur vicia sicut
cauda turpia occultat. Item
hic est draco magnus serpens
antiquus qui vocatur dyabolus et sathanas
qui seducit universum orbem
de quo Apok. xii. et xx. Item
hic est ille dyabolus qui temptavit
ihesum in deserto. A quo dictus est
sathanas et adversarius Mt. 4o
Et Apok. ix. Unde in greco dictus
est anthemos .i. contrarius christo
quod sonat Apok. xiii. g. Cuius nu-
merus est ducentorum sexaginta
sex. In greco enim .a. sonat unum
.n. quinquaginta .t. trecentos
.e. v. .m. quadringenti .o. septua-
ginta .s. ducentos qui simul
iuncti efficiunt quingentos centum
sexaginta sex. Item idem numerus
latinis litteris sonat dic lux .d.
sonat quingentos .i. unum .c. centum
.l. quinquaginta .v. quinque .x. decem
que simul iuncti efficiunt quinge-
ntos centum sexaginta sex. Dyabolus
autem dicitur dic lux qui cum sit te-
nebre est princeps tenebrarum
se dicit lucem et se transfigurat in an-
gelum lucis 2a Cor. x. Similiter nu-
merus minor per sexingenti attribuitur
Danieli .i. vigintis sexaginta
Noe .i. plenis quibus consumata est
archa sine ceterum sex Job .i. co-
niugatis quia quilibet horum or-
dinum accipiet per sextum diminutum
in futuro. Quia nota senarius quod numerus
est perfectus quibus ordinibus dyabolus
qui dicitur dic lux contrarius invenitur.
Hic est accusator fratrum nostrorum Apok. 30 ¶ Qualiter fiunt accu-
xii. Accusaciones dyaboli non fiunt sationes dyabolice
clamoribus vocalibus sed cogitacioni-
bus et desideriis malignantis
malignorum spirituum. Spirituales enim 31 ¶ Quomodo spirituales loquuntur
sibi non loquuntur per se nisi spiritualiter.
Spirituales vero locuciones cogita-
ciones sunt tamen vel desideria
unde patet quod non est necesse accusa-
tores istos localiter appropinquare
ut proponendas accusaciones hiis
mediatibus sive thronis cum cogi-
taciones neque per appropinquacionem
localem magis videantur neque
per elongacionem contrarium minus
ubicumque enim sunt ut fiat iste
accusaciones equaliter audiuntur
absque mediatibus sive absque pro-
cessu. ¶ Rubrica dicitur dyabolus
Et alii de et alii demones
Demones quia dyabolus principatum 32
tenet in et demones sunt dicitur
princeps similiter mundi Joh. xiv.

& rex sup omēs filios superbie
Job xli. et apoc. xix. Vñ dicit
dyab. et alii demones sicut di
citur rex & alii principes. Dicunt ergo
alii vocat placidus, nō quod nō
sunt eis dicionis, cum omēs eius
sunt ne, vt pt dici q lucifer
anthonomasice dicit dyabolus
& ab eo alii dyab. appellant, sicut
apud sam. Helinaps dicit q
sunt religatus ab eo tpe quo temp
tauit xpm in deserto vel i pñe
et victus est a xpo. Ipse etiã dr
primum hoiem teptasse et viasse
et eo pñumpsit xpm temptare
sz victus est ab eo & religatus ē
ab eo i infernum, nō soluendus vsq
ad aduentum antixpi apoc. xx. c.
Alii dicunt q ex quo cecidit pro
sui pcti magnitudine ibi sunt di
missus. ¶ Rubrica. Qui et quare
dicti sunt demones. quid i tptur
33 Demon in tptatur. Demon
peritus et sciens grece, demones
i. peritos dicunt. Demones dicti
sunt qui pma suggestione dyab.
dempti sunt de consortio beatorum
angelorum, et suggestionibus suis
demunt homines a consortio scorum
vñ demon dr dimetz a demo. de
mis, apuleius phus dicit qd
demonia sunt gñe animalia,
corpe aerea, aīo passiua, mente ro
nabilia, tpe ppetua. Iste apule
gius fuit platonicus et erravit
manifeste, sz intellexit q naliter
et comr demones essent tales
34 ¶ Iudicibus viget demones ¶ Demones triplici viget acumine
sub tilitate, tpis diuturnitate, et
experientia supiorum, reuelatione
quia demones demonibus magna
demittant. xxvi. q. 3. Sciendum
¶ Et aliqui idem nephandi spus
que ipi actiui sunt qui diuinado
pdicunt, et aliqui volunt aliquod
bonum fr q dr perpit sz nō bo.
intencōe & io nō bn vn nō mer.
¶ Rubrica contra illos qui aias
in demones verti putant &c.

Dyabolus vero & alii demones 37
contra thertulianistas qui aias
peccorum hominum post mortem
in demones verti putant &c.
Rubrica. Contra illos qui dyabolu
nō esse creatum sz deo coeternum dicunt
A deo quidem nā creati sunt 36
boni. Contra cerdianos qui
dicunt deum nō facere mala
contra id q scriptum est ysa. xlv.
c. Ego dns creans malum. Item
aug. 3. Nō est malum icunctis
quod deus nō faciat, malum scz
pene. que mala scilz malis sz
a deo quia iustum est vt mali
puniantur & io bonum. Quia sicut dr
aug. i ench. malum bn ordinatum
in suo loco positum eminencius cõme
dat bona vt magis placeant
et laudabiliora sint dum cõparantur
malis. Malo. n. existente ad cõtrum
bonum, pulchritudo cõparata vt com
parative oppositi mali pulchrius
elucescat. Item aug. Nō pmittit
deus mala fieri in rerum vniũ nisi vt
bonum eliciat ex eo, deus enim
malis voluntatibz vtitur bn, ppter
eum teptaciones dyaboli sinit 39
¶ Due i. pnt reddi rões quare ¶ Quare deus pmittit mala fieri
deus pmittit mala fieri bonorum
s. pulchritudo & maior vtilitas,
nam sicut dicit 2ª thymot. 2º
In magna domo sunt vasa nō
solum aurea et argentea, sed et
lignea & fictilia, pp vasa aurea
& argentea bona sufficerent, pp lig
nea et fictilia mala q ad hoc va
lent vt purgentur aurea et ar
gentea. Sic mala psunt ad pur
gacione et pfectum bonorum
¶ Contra illos qui dicunt deum
creasse mala
A deo quidem creati sunt boni. Contra floranos 38
qui dicunt deum causse mala
contra hoc q scriptum est gen. p.
fecit ds omnia bona. Et Joh. p.
omnia per ipm facta sunt bona. s.
sz nō pctm, quod est nichil

quia sine ipso factum est nichil .i.
peccatum. Similiter Unde cum dicitur deus
mortem non fecit .i. illud propter quod
mors infligitur .i. peccatum et sic non est
contra Ecclesiastici xi. Mors et vita
adeo sunt. quia pena mortis in-
flicta est adeo Genesis 2°. Et bona
et mala adeo sunt Ecclesiastici xi. c.
Et sic dicit Augustinus Singula fecit
deus bona, sed in universo valde
bona, optima ergo in universitate
2m quod possibile est, quamvis quelibet
res non sit in genere suo optima
unde Genesis 4° ad singula dicitur vidit
deus quod esset bonum, ad completorium
vero septima veniens ait, vidit
79 deus cuncta que fecit et erant valde bona. Item adeo creati sunt
bone tamen condite
boni. Contra illos qui dyabolum
non esse creatum, sed deo coeternum esse
dicunt, contra quos Damascenus. Deus
perfectus est et in defectibus 2m bonitatem
et sapientiam, et 2m virtutem sine
principio, infinitus, eternus, incircumscriptus
et simplex' potencia, perfectus ergo
potencia ipsius non habet defectum, nec ad
mixtionem, in potencia ergo nichil
est quod subsistit illi potestati, que divinitus
utilius vite est, et nichil est ex
ceptum ab eius iurisdictione, ergo si
dyabolus vel aliud malum haberet
potestatem. a qua potestas sua est adeo
potestas contra Romanos xiii. Non est potestas
nisi adeo, Et Iohannes ipsius dicitur dis
cipulis sine potestatem calcandi super
omnem potestatem inimici Luce x.
Non ergo dyabolus principium mali eternum
nec esse, sed natura eius a bono principio
est, et ab institucione prima bona, sed
sed a corrupcione voluptatis est in eo
malicia Unde sequitur Rubrica ad idem
80 Natura creati sunt etc. Item
corrupcio naturalis est posterior
generacione, ergo potencia corrumpendi
potencia generandi, que enim est comparacio
actus ad actum, eadem est potencie
ad potenciam, ergo destructivum boni

naturalis est posterius principio bono ergo
bonum et malum non sunt principia
coequeva, ergo nec deus et dyabolus
Eodem. perfectum prius est imperfecto, et
completum diminuto, et sufficiens
in digente. Rubrica Auctoritatibus
ostenditur quod dyabolus et alii demones
Natura creati creati sunt boni 81
sunt boni, quia ut dicit
Augustinus natura in quantum natura est
sed quia creata bonum minui et au-
geri potest in tantum mala dicitur
in quantum bonum eius minuitur.
Item Augustinus Deus naturarum est
conditor, peccatorum vero iustissimus
ordinator, peccantes enim sup-
pliciis ordinavit. Cum autem ne
sunt demones, et cum futura presentire
valeant, vel quot modis possint
futura habetur xxvi q. 3. Secundum
Ergo autem dyabolus et alii demones
adeo creati sunt boni patet Ezechielis
xxviii. Tu signaculum similitudinis
et infra a die condicionis tue
parasti. vnivn. propter scienciam ipsum
operatus est dominus. Item Ecclesiastici
xxxix. f. Sunt spiritus qui ad
vindictam creati sunt, et in furore
suo confirmaverunt tormenta sua
et in tempore consummacionis
effundent virtutem in furorem eius
qui fecit eos Job xl. Ecce be-
hemoth quem feci tecum fenum
ut bos comedet ipse est principium
viarum dei qui fecit eum Item Ysa.
xiiii. Quomodo cecidisti lucifer. qui
mane oriebaris Item Genesis. p°.
Vidit deus cuncta que fecerat
fecit ergo naturam angelorum valde
bona, sed per culpam sunt mali facti 82
Culpa demonum per hoc patet, quia
licet sine gratia requireret perfectione
gratia non dum acceperant, tamen per
liberum arbitrium quod habebant
potuerunt fuisse stare, cum nil eos
compelleret ad casum, sed sua propria
voluntate declinavit, quod nisi

In quo culpa demonum patet

Ratione ordinis

fecissent quod datum fuit aliis ipsi
habuisset. Ex hoc etiam patet quod na-
tura sunt boni, quia cum creator
eorum sit summe bonus, non fuit
creator mali, et ideo totum bonum
quod est ab illo. In lege pri-
43 Error Priscillianorum scillianorum dicitur quod deus creavit ange-
los de luce, dyabolos vero de
flamma. Contra quos notandum quod an-
geli peiores sunt in ordine crea-
tionis et ordine nature et dignitate
ac propinquitate ad creatorem, peiores
igitur sunt omnibus corporalibus.
lux autem et flamma vel corpora
sunt vel corporalia, sive peiores
sunt angeli et demones quam sit
lux vel flamma, non est igitur
materia illorum. Rubrica, contra
illos qui dicunt angelos qui
ceciderunt esse creatos malos et
quare hoc dicunt et qualiter ceciderunt

44 Natura creati sunt boni, contra
illos qui dicunt angelos
qui ceciderunt creatos esse
malos, et non libero arbi-
trio in maliciam cecidisse, sed in
malicia factos esse, adam nec
aliquam fuisse moram inter creationem et
lapsum sed ab initio apostotas-
se. Ad quod probandum inducunt
Joh. viii. Ille homicida erat
ab initio et in veritate non stetit.
Item Job xl. Hoc est initium
figmenti dei, quod fecit deus
ut illuderet ei ab angelis eius.
Item ipse draco iste etc. Unde
dicit Augustinus quod homicida erat
ab initio id est statim post initium
quando dixit ero similis altissimo
Ysaie xiiii. Et ipse seipsum occi-
dit primum tunc fuit homicida
quia ipse ideo dicitur ut xiiii. de trinitate.
Et in veritate non stetit, quia
statim post initium eius apostotavit,
et ideo dicitur non stetisse, quia non
perseveravit, stare enim et stacio
et status moram innuunt et
quietem, vel potest dici quod ab i-

nitio fuit homicida id est ex quo homo
conditus fuit quem seducendo occidit
Gen. ii. Deus autem non fuit creator
naturaliter malus, per hoc patet quod dicitur
cecidisse Ysaie xiiii. cum fuisset
esse bonus. alioquin a quo caderet
Item in initio esse si deus quod
creavit sine peccato dampnaret. Rufio
Ad sequentia videtur Augustinus quod initium
figmenti non initium creature sed quia pre-
sciret deus eum futurum esse malum
et bonis noceret, tamen illum creavit
ut de illo bonis prodesset, hoc at-
tendit ut illuderet ei, illuditur enim
cum sanctis proficit temptatio eius ipse
autem dicitur initium figmenti quia pre-
cedit antiquitate et principatu mali-
cie, hic autem illusio fit angelis
et hominibus malis per angelos
et homines sanctos. Eodem modo unde ad
idem quod dicitur in psalmo draco iste etc. 45 Qualiter illudit dyabolo
Ab omnibus viris tamen illuditur dyabolus
ut initio sue prosperitatis videatur
esse expositus, ad hoc quod illudatur
ei. Illudunt ei multipliciter viri sancti
vincentes illum in se ipsis, vel
resistentes eius temptationibus
ut fugiat ab eis. Jacobi i. Resis-
tite dyabolo et fugiet a vobis
Jac. ii. d. Per deiectiones et dep-
dationes, spoliatores, diffugatores
et erectiones peccatorum de faucibus
et de ventre illius, quas boni
viri de ipso faciunt, ut possit de
facili explicari, sed isti sanctim
qui in se vel aliis victoriosi
singulariter sunt expositi, ideo autem est
dyabolus magis illusionis occasio, quia
cum vellet esse super omnes creaturas
et deiectus est ab aula celesti
in carcerem inferni Ysaie xiiii
et Ezech. xxviii. Rubrica
Qualiter demones facti sunt mali

46 Natura creati sunt boni
sed ipsi per se facti sunt mali,
ergo demones ceciderunt

G

anali bonitate et facti sunt mali
sunt propter abusum et peruersionem
debiti usus, nature suarum naturalium
s. quia voluerunt quod non erant
dicentes ipsos hic, et a quo debu
erunt abstinere, hoc est equari
altissimo, et separari sive recedere
ab eo, cum deberent ei adherere per
virtutem intellectiuam, in eo quod ipse
est luculentissima veritas, et per concupiscibilem,
in eo quod ipse est suauissima boni
tas, et per irascibilem in eo quod ipse
solus est glorie honorabilitas.
Peccatum etiam illorum fuit superbia
ascendendo super id quod erant vel
quod habebant in viribus suis natura
libus, et avaricia fuit avaricia reci
piendo vel rapiendo alienum
unde patet quod in eorum ordine peccati fuit
superbia ~~Eccli. x. c.~~ et ~~Thob. iiii.~~
Et quod avaricia est radix omnium
malorum. ~~i Thymot. vi.~~ ¶ Rubrica

Quare demones non debent

27 Sed ipsi per se facti restaurari
sunt mali, et ideo non debent
restaurari, quia sicut ceciderunt
nullo alio nocente vel cadente
ita non alio adiuuante surgere
debent, quod est eis impossibile, quia
cum liberum arbitrium sit libera fa
cultas in eligendo voluntatis siue
ad bonum siue ad malum, et hanc
habuerunt demones ante peccatum
tamen depressum est modo et corruptum
et lesum, ita quod non possunt surgere
ad bonum vel bene velint ¶ ¶

Quare demones facti sunt mali

28 Sed ipsi per se facti sunt mali
per se id est per liberum arbitrium quod
in initio ibi donec inuenta est
iniquitas in te ~~Ezech. xxviii.~~
~~Ad idem xxxiii~~ d. ¶ Contra
est contra illos qui dyabolum
naturaliter et eternaliter dicunt esse malum
et eos quos sunt qui sequuntur
Contra illos qui dyabolum naturaliter esse malum
dicunt

Facti sunt mali ~~ysaie xiiii.~~ 29
Cuius te d. Item ascendam
in celum id est ad equalitatem di
xero similis altissimo deo
per equalitatem potentie Item ~~luce x~~
videbam sathanam sicut fulgur de
celo cadentem ~~Apok. xii.~~ Factum
est prelium in celo etc. ~~2ª petri 2º~~
Si deus angelis non pepercit et
iudas a. septem angelos qui non
seruauit et d. Dan. eiusdem nature

10 demones et angeli sunt eiusdem nature

cum angelis demones existentes
mali facti sunt voluntarie ex bono
ad malum declinantes, nec super
potestatem ad usus actus nisi a deo
dispensatiue concedatur sicut
in ~~Job xii.~~ et in portis. ~~ag. viii~~
g. ~~Et luc. viii.~~ C per missione
vero dei facta et fortitudine sunt
et transmutare et transfigurare
in quamcumque volunt figuram
seu ymaginem, et futura quidem
neque angeli neque demones
nouerunt, tamen predicunt angeli quidem
deum eis deo reuelante et predicere
iubente, unde quandoque dicuntur sunt
demones autem predicunt quandoque ea
que longe sunt videntes quandoque vel
coniicientes, unde et multum mentiuntur
quibus non est credendum et si multotiens
vera dixerint, nouerunt autem succes
siones temporis in mittere quidem se hoc
concessi sunt, violenciam autem
alicui inferre non preualet, nec
subintrant corda hominum sed per
effectum malicie designibus pel
li dicuntur, tamen nocere non sinuntur in
nobis eum est custire corpus in
missionis, ideo dyabolus et demonibus
eius paratus est ignis inextin
guibilis et hiis qui sequuntur eos
¶ Sciendum autem sicut, quia quod est
hominibus mors, hoc est angelis
casus, post casum eum non est eis
penitentia sicut nec hominibus post
mortem ¶ Contra pellagium et
alios qui dicunt liberum arbitrium
sufficere ad iustificandum sine gratia dei

41 Perse facti sumus mali, per se
hoc est per liberum arbitrium
tamen non possumus iustificari sine
gratia. Contra errorem Pella-
gii, qui dixit liberum arbitrium
sufficere ad iustificationem sine gratia
dei. ¶ Contra quem attende
quod in potestate est hominis suis viribus
capi depositum dyaboli. Job xli. Quod
factus est ut nullum timeret
et non est potestas sub celo. Quod illi
valeat comparari, non ergo liberum
arbitrium vel natura humana, maxime
cum sit pondere mortalitatis
obruta, fomite corruptionis
oppressa, languoris concupiscencie
tinta, consuetudine in fistula
et quasi sub aggere suorum ma-
lorum operum sepulta, difficul-
tatibus inextricabilibus undi-
que circumclusa et quasi in nimia
et tenebris obscurata tamen
oculo intellectus sit ei peccatum per
cogitationes non aliud sinens
cogitare, et in oculo affectus non
sinens ad amare. ¶ Attende quod
sicut sit lapsus homo, qui
quasi de celo in terram, et de
manu dei in manus dyaboli
cecidit peccatum. Quomodo ergo poterit
per se surgere sine gratia dei, sicut
enim exaltantur celi a terra, sic ex-
altate sunt vie mee a viis
vestris. Dicit dominus Ysa. lv. ¶
Unde quantum separat et dividit
peccatum inter nos et deum Ysa. lix.
c. Metiatur si potest pellagius
altitudines celi a terra. Si ar. vel
naturam humana, quod est impossibile
cum nulla natura supra se possit
aliquid per modum affectionis
licet possit per modum recepcionis
nata est enim anima humana reci-
pere gratiam et gloriam, sed non sibi
vel aliis efficere vel largiri, sed
nec vires suas sibi reparare
vel confortare potest si lese

fuerint vel debilitate vel medie-
tum de ipse fuerit in gratuitis
in naturalibus vulneratus, nec per se potest
resurgere cum cecidit. Nec revi-
viscere cum fuit mortuus peccatum.
Non est igitur potestatis liberi arbitrii
vel nature humane conversio ad deum
ex toto corde. Joh. vi. Nemo
venit ad me nisi pater meus
traxerit illum, et non violencia
aut necessitate, sed amore suavi ac de-
siderio, quia omne datum op-
timum et omne donum perfectum de sursum est.
Jac. primo d. Et ideo clamat eccia
celesti magisterio erudita Con-
verte nos deus salutaris noster et
multe clamaret incessanter
si posset ex libertate sui arbitrii
sibi dare. ¶ Sicut dicunt Pella- 44
giani qui destruunt orationes
quas facit eccia pro infidelibus
ut convertantur ad deum, vel pro fidelibus
ut augeatur eis fides, et perseve-
rent in ea, dicentes quod non a deo
sed a se ipsis homines hic accipiunt
et 2m sua merita a pietatibus 45
libantur. ¶ Contra quos non quod ho-
conari potest et deus ad conversionem
suam, sicut egrotus positus in
firmitate licet se non potest, conatur
tamen et petit ab astantibus adiu-
vari, et eciam rogat ut iuvat
eum eciam invitum, propter hoc quod
verum est hoc est propter conversionem
nostram clamat dominus Convertimini
ad deum Johel. ii c. propter id
uero quod deus addit auxilium
ad iuvamentum infirmitatem
nostram, et ad supplendum defectus
nostros clamat eccia penitens Con-
verte nos deus utroque insinuat
dominus Jeremie xv g. Si converteris
convertam te, eccia utroque insinuat
clamat ad deum Jeremie xxxi.
d. Converte me domine et convertar

Marginalia:

42 Quibus miseriis oppressa est humana natura

43 Quod ex se non potest per se resurgere sine gratia dei

Quis sit error pellagii

dicentibus [illegible] quod per se homo [illegible] salute sua deus adiuvet [illegible]

cum s. emitur. quantum in nobis est facietes opi manum tuam porriges dexteram/ Deus tenes manum meam et deduxit nos de virtute in virtutem. ut tandem suscipiat nos in gloria tua videbitur deus deorum in syon

¶ Confundantur ergo pellagiani qui magnitudinem divine gratie non agnoscunt nec lesiones suas vel defectus senciunt/ nec curatoris difficultatem attendunt/ dum credunt se posse iustificari sine dei gracia solo th. ar. vel nec. / Unde non quod sicut terra rigatur pluvia ut fructum faciat/ ita terra mentis nostre s. liberi arbitrii inspiratur gratia ut bonum velit 2um quod dicitur gratia operans et innatur ut bonum faciat 2um quod dicitur gratia cooperans que dicitur virtus/ quia voluntate hominis infirmam firmat et adiuvat ut se habeat virtuose ¶

Qualiter malicia dicitur esse vel agere et unde prima malicia venit

76 Mali si queratur unde angelis venit illud malum unde sicut videt ~~Anshelmus~~ in libro de casu dyaboli Querenti unde venit vel aliquid Unde nichil neque venit neque recedit quo modo unde illi cur querit unde venit malicia illis angelis cum malicia nichil sit/ Sicut enim silencium nichil est nisi privacio et absencia soni ubi esse debet Et sicut quies nichil est nisi privacio et absencia motus ubi aptus est esse/ Et sicut cecitas privacio et absencia visus ubi potest esse debita/ sicut dicuntur tenebre videri ubi non percipitur lux ubi apta est esse/ et silencium dicitur audiri quia non percipitur sonus loquele alicuius/ sic iniusticia vel malicia improprie dicitur esse vel agere Tunc enim dicitur quod iniusticia facit rapinam et cecitas

77 Exemplis ostenditur quod malicia est sive privacio seu absencia bonitatis

facit eadem cecitas in fovea/ non ideo dicitur quod iniusticia vel cecitas aliquid proprie faciat/ sed per accidens i. quia si iusticia esset in voluntate et visus in oculo/ nec rapina fieret vel casus in fovea sic dicitur quod absencia gubernatoris impellit navem in scopulos/ et absencia freni facit equum discurrere Quod enim gubernaculo regitur navis et equus freno/ sic iusticia gubernat voluntas hominis et pedes visus/ Ita eciam malicia vel iniusticia non est nisi privacio sive absencia bonitatis vel iusticie ubi esse debet Improprie ergo dicitur esse iniusticia vel malicia/ scilicet quia iusticia vel bonitas non est ubi esse debet Unde ergo heretico quod prima malicia venit in illis angelis qui voluerunt quod debuerunt ex potestate liberi arbitrii ¶ Si aut dicit quod illa potestas adhuc bona erat. nichilominus mali in ipsa erat/ quod ergo expectat malum Unde quod eadem est potestas sine vis contrariorum ut nigri albi et nigri et de aliis similibus Sicut eadem est potestas boni et mali visus eodem oculo potest quis bene et male uti/ et eadem lux prodest et obest/ eadem lingwa benedicimus et maledicimus Sicut eadem liberi arbitrii potestate et bene et male illi angeli potuerunt uti ~~Bap xxxx~~. Cap. 78 ¶ Qualiter opponitur heretico

79 ¶ Illud aut nondum quod malum potest dici ipsa malicia sicut album dicitur species coloris et sic malum sonat in qualitate/ Dicitur eciam malum ipsa pena et sic sonat in passione Dicitur eciam malum actus mali et sonat in actione ¶ Rubrica De modis dicitur mali

Qualiter et quare primus est dyabolus homines temptare

Homo vero dyaboli suggestione peccavit/ Contra Origenem qui dicunt quod 80

in p̄ncipio mundi peccasse /
xxiiij. q. 3ª. Quidam contra
quos dictum est supra v. Ac
dem de humana ¶ Suggestio
61 ¶ Quid suggestio
est psuasio alicuius facto vel signo
vel vbo vel cº qui fit ad con
sensum pcti inclinet / Sug
gestio d̄r sub missio sub mis
tiuco inditato swasio vel
co sultacio latens et apte cum de
cipiendi / vel nocendi illi cui
fit / aut tm quoqz in bono / sz
hic dz de dyaboli suggestione
62 Suggestione / per quam sug
gestione fm̄ swasit dyaus
timuit vim et homini nocere
no potuit p violenciam dolo . n.
nisus est supplantare vi non
potuit supplantare et ne repel
leret agnitus / no venit in sua
specie / sz ne sic occultiter q̄d
no posset timeri ab hoie pmissus
est in tali venire spe qꝫ posset
eius malicia de facili dephendi
/ et io venit no in colube spe
sz spentis / no est pmissus
dyaus nisi p spentem teptare
vt p id qꝫ foris appebat tep
tantis latens astucia intelliget
Spens dicitur est callidior cunctis
animantibus terre / no rōnalis ania
sz spu dyali repletus vr̄ rōnabilis
factus est / nec verba itelligebat
sz sic loqbatur dyaus p serpente
sicut loquit p energuminos
vel phanaticos vel phytonicos
/ vel sicut locutus est angelus
p azinam ad balaam Num xxij
Bonis n. et mali angeli quo ad
63 ¶ Quot modis teptat dyabolus hominem
hoc similiter opantur / ¶ Et nota
modum suggestionis no fuit
ausus dyaus in vbo suggesti
onis principe mentes depre
hendi / vt vim pº agdiet que
plus nomt iste vigeat / sz nam
humana in pte qua videbatur
debilior hoc est in femina / pº

65 ¶ Quo modis dyabolus hominem temptat
agressus est / vt si pualeret teptare
audacius fortiorem / pmo ergo
solitariam feminam requisiuit
qr nesciens / vt ex visione col
ligeret astuciam pcedendi / Cur et
quid pcepit vobis deus di
perant quacunqz homini comedis
ex eo morte moriaris / Mulier
rndit / ne forte moriamur
Spens subiunxit / nequaqua
moriemini deus affirmat / mlr
dubitauit / dyaus negauit vt
suggestio dyali ciuis reciperet
dno pmisit / similitudinem dei et
sciam boni et mali / In quº tribz
modis teptauit s. gula cum
dixit In quacunqz die co. In
inani gloria i pmissione deitatis
/ cu dixit eritis sicut dij sci
tes et / In auaricia i pmissione
sciē cum dixit scientes boni
et malum / Gula est in mode
rata cibi auiditas Inanis
gloria / amor ppie excellencie
/ Auaricia i moderata habendi cupi
ditas . q no est tantum pecunie
sz etiam altitudinis et sciē cu aliter
sub limitas sup modu / Mulier
igitur no co tempta suggestione
spentis / aspexit lignum pulchrum
visu / et ad vescendum suaue /
nec credens se posse inde mori
forte putans aliquo tempore serpentis
deum ita dixisse / manducauit
et dedit viro suo / forsitan cu aliqua
swasione / quam scriptura itellige
dam reliquit / vt forte non fuit
swadeni nece cu no videret illa
mortuam illo cibo / ¶ Et nota qꝫ pº
pceptu dei p virum venit ad
mulierem / ita dyali teptacio pmum
liceret venit ad virum / et sicut
p cessit in pmis parentibz . sic ad
teptandum hoiem dyaus nunc p
cedit / Repellit aut dyalum hº

si paradisum mentis bene custodit. Et ideo non quod quasi serpens est
contiis sive suggestio, quasi mulier
delectacio, quasi vir ratio uel con
sensus, nam in temptacione primo
fit suggestio sive per cogitacionem
sive per sensus corporis scilicet videndo
audiendo, tangendo, gustando
olfaciendo, que suggestio tamquam
serpens astucia excluditur. Si de
lectacio non recipitur ad peccandum
Si autem delectacio quasi mulier
suasionem recipit, offert ei quasi
viro, qui si resistit vibrat mo
tus delectacionis refrenans non
labitur in peccatum, ac vincendo
salubriter coronatur. Si autem ratio
consenciat, ab omni beata vita, tam
quam de paradiso expellitur miser
homo, et ideo consideret statum
innocencie a quo cecidit, statum
glorie quem habuisset si stetisset, sta
tum miserie in quem venit
statum pene ad quem tendit
nisi redierit penitendo. ¶
Rubrica. De dyaboli suggestione

67 Dyaboli suggestione, dyabo
lus malum ingerit, machi
natur, argute, loquitur, ar
tificiose suggerit, callide de
cipit. illicitos motus insufflat,
venenatas cogitaciones inflammat
, movet bella, mittit odia, de
sidia carnis instigat, peccandi
occasiones parat, et mille nocendi
artibus corda hominum pulsat
, hic baculo nostro nos cedit, et
cingulo ipso manus nostras
ligat, dum facit quod caro que
data est in adiutorium, fiat in
scandalum et ruinam. ¶ Item homo

66 explicacio status hominis

dyaboli suggestione peccavit, dicit
Algazel, quod prima condicio hominis
fuit posse non mori cui propter
penam peccati contingit non posse
non mori, restat in illa felicitate
3a, non posse mori, primo homini
liberum arbitrium datum est posse
non peccare, sed beatis in illud
erit, quod tale erit non posse peccare
¶ Qualiter ostenditur quod nisi homo
peccaret non moreretur

Homo qui factus erat iustus 69
et ad hoc ut deo fruendo
esset beatus, et ideo non esset
deo conveniens ut ipsum faceret mi
serum sine culpa sua, miserum
autem faceret, si illum faceret mor
talem patet quod si non peccasset non
moreretur homo, qui factus est ad
hoc, ut summum bonum super omnia
diligeret, et fruendo summo bono
et deo esset beatus, qui si in obe
diencia perstitisset post tempus
diffinitum adeo ad illud summum
bonum quod ipsi placet, statim
in celis transferretur in consorcio
angelorum ¶ Contra illos qui
dicunt quod si peccaret homo
sive non in corpore moreretur

Dyaboli suggestione peccator 68
factus fuit morti addictus
Gen. 1o quod est contra illos
qui dicunt, quod sive adam pec
caret sive non in corpore moreretur
peccati merito, sed necessitate nature
qui error est dampnatus de cons.
d. iiij, placuit, non excusatur
homo, plene cepto, quod consilio
altius fecit, quia cum haberet ago
dixeret non dedit operam addis
cendum. xxvi. d. ¶ illo. Etiam
quia in auctorem sunt ad ma
lum, et per hoc occasione habuit
ad peccandum, ideo per dei graciam
ad veniam potuit adiuvari
ut, qui per alium ceciderant, per alium
erigeretur, et sic decuit ne tota natura
humana periret, quod peccaverat
tota, et inde ruina angelica
suppleretur, secus est in natura ange
lica que tota non corruit

peccatum Rubrica ad quid
tenebatur homo peccato primorum parentum

69 Homo suggestione dyaboli
peccavit, quia homo non
vi coactus, sed sola suasione
se sponte unica promisit adversa
contra voluntatem et honorem
dei ideo adhuc ut dei homo re
conciliaretur deo, dignum fuit
ut homo honoraret deum
vincendo dyabolum sua sponte
et restituendo deo quod sibi ab
stulit, ut quod quidem perdidit deus
per hominem, recuperaret per hominem
sed quia fieri non poterat per
purum hominem, factus est dei
filius verus homo, ut patet
infra ibi factus est verus homo.
Quantum fuit peccatum primorum

70 Peccaverunt, quare parentum
primorum fuit peccatum primorum
parentum. dicit Augustinus xiiij. libro
decimo de civitate dei, In paradiso tanto ma
ior inobediencia fuit, quanto illud
quod preceptum est nullius difficul
tatis fuit, ubi enim magna est
inobediencie pena posita, et res
a creatore facilis imperata. quis
nam satis explicet quantum
malum sit non obedire in re
facili, et tante potestatis imperio
et tanto terrente supplicio
Attende quam gravius fuit
primum peccatum inobediencie primorum
parentum, licet fuit facilius peccatum
tum, Et non quod in uno tantum
et non in pluribus facta fuit bonum
prohibitio, ne in obediencia preter
multitudinis posset ab homine
excusari Rubrica Quale
et qualiter homo affligitur peccatum

71 Homo suggestione dyaboli
peccavit, quia omnia que
ad usum vite accepit
ad usum culpe homo convertit
iustum est ut qui peccavit
in omnibus, in omnibus puniatur

quia per que peccat quis per hec et
torquetur ~~Sap. xi. d.~~ Et ideo videt
quod sibi mala imminent, undique
bella undique temptamenta, un
dique pericula, esuries et refectio
sompnus et vigilia, et quies
hominem cottidie in quietant, quod
fames et sitis, frigus et calor,
languor et dolor, et ad ultimum
mors hominem percipiunt. Cunctis
enim diebus terre sementis et messis
frigus et estus, estas et yemps
nox et dies non requiescunt
~~Gen. viij. d.~~ Hinc est quod contra 72
hominem mundus caro demonia
dimicant monet plura, caro suggerit
mollia, mundus vana, dyabolus
amara, Caro quia lutosa lutosas
suggerit voluptates de cibo potu
luxuria et lascivis et similibus
ad curam carnis pertinentibus
Mundus de ambicione avaricia
et vanitate Dyabolus de discordia
ira odio et blasphemia. Cui cum
si resistimus hostes superamus,
angelos letificamus, deus qui
nos hortatur ut pugnemus, ad
iuvat ut vincamus, certantes
expectat, deficientes sublevat
vincentes coronat Rubrica
Que mala inflicta sunt homini per peccatum

Homo dyaboli suggestione peccavit 73
propter quod peccatum ut dicit Augustinus
quatuor sunt inflicta. Infir
mitas, ignorancia, malicia, et
concupiscencia Et sicut dicit Bernardus
Rursum quam homo non dei precep
to, sed suggestioni dyaboli acquievit
lapsus est in miseriis et casibus
in multis viciorum, quia se ab amore
celestium elongavit, in amore
et occupatione terrestrium se subiugavit
inde est quod vanitas illum ubique
capit, curiositas deducit

quare caro contra
hominem mundus
demon dimi
monet plura

cupiditas allicit, voluptas seducat,
luxuria polluit, torquet invidia,
inflat superbia, turbat iracundia,
cruciat tristicia, et qui unum deum
qui ei sufficere poterit dimisit,
per multa dispergit, et nil invenit
quod ei sufficiat, donec redeat
ad deum, et quia inferiori deo
non fuit obediens et subditus,
sibi ipsi est contrarius et rebellis,
nec se sibi potest subiugare. Si
deo fuit obediens et subiectus,
et quia per fidem et caritatem non
est unitus, ideo in seipso multum
est divisus, et quia per peccatum a deo
recessit, ideo oportet ut ad ipsum per unam
veritatem, ut dicitur in fine ibi per
penitenciam reparari. ¶ Rubrica

ap Quibus vinculis ligavit deus
hominem propter peccatum

Peccavit propter hoc peccatum ligavit
deus hominem tamquam in servum
septem vinculis scilicet septem
necessitatibus corporis que sunt, fa-
mes sitis frigus calor labor
dolor et ad ultimum mors, Sed
peccator quasi in somnis hec vincula
proposse disrumpit unde conqueritur dominus
per Ieremiam: disrupisti vincula mea
scilicet famem et sitim per crapulam
et ebrietatem, frigus per vestium
nimietatem, calorem per vestium sub-
tilitatem, laborem per quietem, dolo-

aq rem per voluptatem, mortem per me-
dicinas, et ideo quibus vinculis
ligabitur scilicet fame et siti perpetua fri-
gore et calore nimio quia per-
transibunt ab aquis nimium ad ca-
lorem nimium Iob xxiiii. Sed e con-
verso iusti paciencie se permittunt in pre-
senti ligari hiis vinculis et ideo
in futuro a Christo domino solventur ad
gloriam Ysaie lii. Solve vincula
colli tui et Ioel non esuriet amplius neque
sicient Apoc. vii. ut in gratis
actione dicent disrupisti vincula

ar mea ¶ Rubrica de trinitate
Et sancta trinitas, hoc
nomen trinitas idem significat
quod iste ternio et est persone ¶ Quid trinitas
Trinitas enim est trina
unitas, sive una trinitas trium
personarum eternarum quarum quelibet
est verus deus, quelibet verum
et summum bonum, quod nec dici potest
nec cogitari plene secundum quod est

as Nota quod in quibus consistit yma- Inquibus consistit
go vel similitudo trinitatis, secundum similitudo trinitatis
Augustinum ymago trinitatis scilicet memoria
intellectus et voluntas. Sicut
enim ex patre filius, et ex patre et filio
spiritus sanctus, Sic ex memoria
intellectus, et ex ambabus voluntas
et ista tria sunt una essencia,
una vita, una anima, et quod quod
ad se ipsa dicitur anima, memoria
non et intelligencia et dilectio
sive voluntas, ad quod dicuntur
et hec tria eo sunt unum, quo una
vita unus mens una essencia,
et quidquid ad se ipsa singula
dicuntur et in simul non pluraliter, sed
singulariter eo non tamen sunt que ad
se invicem referuntur equalia, et
sunt non solum singula singulis
sed etiam singula omnibus, alioquin
non se invicem caperent, capiuntur
autem et a singulis singula et
a singulis omnia, memini enim
me habere memoriam et intelligenciam
et voluntatem, et intelligo me in-
telligere velle ac meminisse ac
intelligere. hec tria inseparabilia sunt
separatim dicuntur sed inseparabiliter
operantur. Sciendum tamen quod secundum Augustinum
hec trinitas mentis non propterea tamen
ymago dei est, quia sui meminit
et se intelligit ac diligit mens
sed quia potest etiam meminisse et in-
telligere et amare illum a quo facta
est, secundum Augustinum ymago trinitatis mens
noticia amor, mens est ut parens

77 Alia assignatio
notitia ut proles, amor spiritus sancti.
Item secundum aliam assignationem anima
secundum trinitatem potentiarum cum sit simplex
in essentia, quia est vegetabilis
sensibilis rationalis. Vel secundum aliam concupiscibilis
irascibilis et rationalis.
Attende igitur similitudinem trinitatis
in anima que tamen est ad ymaginem
creatoris, quia licet unus sit
homo, sed tamen in se tres dignitates
memoriam intellectum et volunta-
tem. Et sicut est deus pater
deus filius deus spiritus sanctus
non tamen tres dii sed unus deus
Ita anima est memoria intellectus
et voluntas non tamen tres anime.
Item sicut dicit Augustinus anima
gerit similitudinem trinitatis quia
sicut deus est vivit et sapit
ita anima est vivit et sapit.

78 Comparatio anime ad naturam humanam que reperitur cum aliquid creature dedimus
Et non quod multo ad naturam humanam
reperitur ubi deo operante de ymagi-
ne depicta [illegible] quam perfundimus
aliquid quantum dedimus, nil enim
in hoc mundo est homine sub-
limius, nil nobilius nil quod deo
similius invenitur, et eo ymago
illius quo nichil melius est
ibi querenda et invenienda est
quo nostra natura nichil melius ha-
bet in anima.

79 Alia similitudo
Item potentia sapientia et benignitas
sunt speculum trinitatis quia per magni-
tudinem creaturarum cognoscitur potentia
dei patris creantis, per ordinem ac dis-
positionem sapientia filii ordinantis, per
affluentem usum et conservationem benigni-
tas spiritus sancti largientis. Et
sicut ex potentia sapientie procedit sa-
pientia, et ex hiis duobus bona voluntas
Sic ex patre filius, et ex illis duo-
bus spiritus sanctus. Et quod constituit
filium a[e]qualem trinitate eam in dicitur
consubstantialem et equalem. Item sicut

80 Comparatio in sole vel igne sit speculum trinitatis
a sole et carbone vel igne gig-
nitur radius sive splendor in-
mediate et non econverso et ex illis duo-
bus calor et non econverso. Ita a patre
filius, et ex illis spiritus sanctus et non
econverso. Et sicut splendor fervor
sunt unus sol vel unus ignis
ita pater et filius et spiritus sanctus
sunt unus deus. Item dicit Augustinus
unicuique decima et spiritu hec tria omni
existenti in sunt essentia, quia
sunt species qua differunt usus
quo perficiunt et hec sunt vestigia sum-
me trinitatis patris et filii et spiritus sancti.

81 Comparatio ... ex parte ... per vestigium trinitatis
Item apparet similitudo trinitatis
in magnitudine pulchritudine et utilitate
creaturarum, in magnitudine potentia que attri-
buitur patri, in pulchritudine sapientia
que filio appropriatur, In utilitate bo-
nitas que spiritui sancto assignatur.

82 Comparatio ... sensibilium ... trinitatis
Item notare possumus ut potes
in uno quoque corpore simili trinitatem scilicet
ipsum corpus et speciositatem circumfusam
entem, ipsum quoque amorem, quo se in-
vicem complectuntur, et in vere
nec loquente essentia corporis et nec
albi eius speciositate. Qua tamen
vestitum est, et velut donum decoris
in ipsa quo se complectitur quo
etiam exterioribus sua largitur. Unde
ergo quamvis corpus sensibile indicit se
corporibus per varietatem naturalium actionum
quasi perficiens et loquens se ipsum
[illegible] et idem corpus est
parens ipsius cum tamen varietas
naturalium accidentium de corpore ipsius
essentia procedat. Omnis vero actio
est quasi verbum, et proles et partus
potentie. Qualis autem amor
sit in [illegible] ipsius corporis, et naturalis eius
actiones que sunt speciositas eius
exterior, et facies decora ipsi
motus nostri ostendunt, quia omnia
corpora naturaliter fugiunt nec sine con-
tra et in se tenent que nec sine con-
veniunt, et hoc in omnibus invenitur
reperitur. Hec omnia sunt vestigium
trinitatis, et licet ex aliqua vero
quedam magis appareant uni perso-
ne quam alii, tamen tota totaliter uni
persone sic est appropriata quin sit

Simil*iter* in figuris vestigium altius. Item in figuris
relucet verissime trinitatis similitudo
ut in triangulo equilatero cuius
tres anguli sunt cum tamen ipsi
sunt eadem superficies, una fi
gura et eadem per omnia. ut sic
dicantur superficies triangula sicut
essencia dicitur trina triangulus
non est angelus licet ipsi sunt
eadem superficies et anguli ipsi
sunt tres, licet ipsi sunt eadem
superficies. eadem figura et sigil
latim unusquisque et in summa omnes
Simil*iter* in panno Item idem pannus est simul
super tunicale, et coopertorium et scu
pulare ubi communis essencia est
idem pannus trium illorum orna
mentorum quia ab invicem differunt
et de invicem non predicantur, sunt
ergo ibi tres species ornamenti
ornamentum non species eorum cum
et stilum. Idem patet in panno tripli
cato vel tribus coloribus distincto
Simil*iter* in candela Item in tribus candelis con
iunctis et accensis est unum
lumen licet tres candele.
Simil*iter* in artificialibus Item in artificialibus de eadem
essencia auri est anulus fi
bula et ciphus que licet diversa
sit eandem essenciam communicant
Simil*iter* in vocibus Idem in vocibus ut albus
alba album tres voces sunt
sed unum nomen. Item una et eadem
vox est diverse dictiones ut hec
vox amor est verbum et est nomen
commune, et est nomen proprium alicuius
Simil*iter* in diversis respectibus Item sicut una et eadem res
est prima igitur et secunda et tertia persona
secundum diversos respectus, non tamen
prima est secunda vel tertia, vel ergo
sic una et eadem est substantia pater
et filius, et spiritus sanctus, non tamen
pater est filius. vel spiritus sanctus, vel ergo
confundantur, ergo qui fide trinitatis
discredunt, cum appareant vestigia
sine testiones in omni creatura naturali
et artificiali, celesti et terrestri spi

rituali et corporali De hac materia
habetur supra ibi Tres quidem personae

Rubrica de multiplici trinitate

Hec sancta trinitas, est enim 83
trinitas increata pater et filius
et spiritus sanctus, est enim trinitas
creata scilicet ratio memoria
et voluntas que facta est ad si 84
militudinem creatoris, sed hec cecidit
a prima. Per aliam trinitatem non Per que tria que creata trinitas cecidit a creatore.
statim scilicet per suggestionem delectacionem
et consensum cecidit in quam igno
rancia in penam, in iniudicia,
et cum libere patet istius trinitatis
triplex est casus, Ratio cecidit in
ignorancia vel discretionis commodi,
et incommodi, boni et mali
Memoria cecidit in tres species
cogitacionum scilicet in cogitaciones
ociosas, onerosas, affectuosas,
Voluntas cecidit in concupiscenciam 85
carnis, concupiscenciam oculorum et in
superbiam vite Est item trinitas Per qua trinitate resurgit
per qua resurgit ista trinitas scilicet
fides, spes, caritas, fides il
luminat intellectum, spes erigit
memoriam, caritas purgat vo 86
luntatem. Item est trinitas specierum De trinitate specierum in altaris sacramento
in uno eucharistie sacramento. scilicet
panis vinum et aqua, Bene
ergo dicitur hec ad distinctionem 87
aliarum trinitatum. Item est trinitas De trinitate substantiarum in una Christi persona
substantiarum in Christo. quia divinitas anima
et corpus in una Christi persona
Item est trinitas personarum in deo
quia tres persone scilicet pater et filius
et spiritus sanctus est unus deus,
una essencia, una substantia seu natura

Rubrica contra Arrianos

Secundum quem cenciam et dicta 88
Contra Arrianos qui dicunt
in trinitate diversas substantias, contra
quos dictum est supra ibi Tres
quidem personae, sed una essencia
et contra Arrianos per solos proprietates distincta
Contra Noecianos et Sabellianos
et alios qui personarum destruunt
notiones contra quos supra ibi

Pater generans, filius nascens
et spiritus sanctus procedens. Propter moy
sen et sanctos prophetas, contra seneria
nos et manicheos et alios qui
vetus respuunt testamentum, sed de
hac materia plenius habetur infra c.
doctrina ebionit. Quod autem vetus
testamentum sit bonum et a deo bono
patet Ro. 3. Justicia dei bona ma
nifestata est testificata a lege et
prophetis, si lex et prophetia essent
falsi testes non inducerentur ab
apostolo veritatis ad testificandam iu
sticiam dei, cum ergo inducantur patet
quod sunt boni et veri. Item quando
Christus a dyabolo temptabatur verbis moy
si se protexit et defendit et inse
ipsum dyabolum impugnavit ut patet
Mt. 4. Verba ergo illa erant contra
dyabolum ergo non erant a beo da
ta ad serviendum deo. Item 2a
petri 1o habemus propheticum sermonem
cui benefacitis attendentes quasi lucerna
ardens in tali loco ergo cum prophe
ticus sermo lucerna sit non est
a principe tenebrarum. Item act. 4
c. qui in spiritu sancto per os david pa
tris nostri pueri tui dixisti. Item
Ro. 7 c. Lex quidem est sancta
et mandatum sanctum et iustum et bonum
Item prima ad thimot. 1o. Scimus
quia lex bona est si quis ea
legittime utatur. Item Thessal. 5.
prophetias nolite spernere. Et ad Gal
3o c. Lex propter transgressores posita
est et per angelos ordinata est
in manu mediatoris. Item scriptura
legis et prophetarum a deo et a beis
discipulis admittitur et ad confir
macionem sermonum suarum ipsas pro
ferunt Mt. 1o et 2o, Mr. 1o et 7,
Luc. 1o et 2o, Joh. 1o et 2o, Ro.
primo et 2o et 4o. Ad cor. 1o
Gal. 3o, Eph. 2, Thymo. 1, Hebr.
1o, Jac. 2o 3o et 4, Prima petri 1o
et 2o 3o, 1o Apoc. 19, Actuum
2o, et in multis aliis locis. Et
Et non quod nichil est in lege

quod non habeat causam racionalem
sive occultam sive manifestam
que enim ad dei honorificenciam
et ad honestatem morum pertinent
manifestam habent utilitatem, ut quia
precipitur deus diligi et timeri.
Aut quibus opacos sentit pre
pit, vel vicia prohibet, aut quia
mala vitanda, sicut cooperire ci
sternam ne quis cadat in eam, vel
recludi ne bos cornu petatur
neque feriat. Aut propter pacem et
concordiam conservandam ut furtum
latronum rebellium punitos scortorum
et rapinarum prohibitos, litium et
discordiarum iudicia. Causa autem et 91
alia puniuntur tamen hoc est vero
lege puniuntur, sicut repudium
odiose uxoris ne occideretur, et
accommodare usurarum alienis ut sal
tem parcant fratribus, 2o autem
a maioribus malis per minorum
permissionem. Quare autem minora 92
mala quedam magis puniuntur
quam maiora, non fuit quia frequencius
contingebat, vel quia maiorem
multitudinem involvebat, vel quia
maius dampnum inferebant, vel quia
maiori audacia in publico sine 93
contumacia perpetrabantur. Illud autem
nondum quod omnia que absurda
videntur in lege, aut [illegible] ad [illegible]
sunt contra matrimonium spirituale
quod est inter deum et hominem
vel species aut similitudines adulteriorum
aut suspectiones aut occasiones
vel reliquie ipsorum. Et quia dominus
deus est fortis zelotes, ut dicitur
Exodi 20. propter zelum tenuiter
quia lex ad hominem ordinata ydola
tria et ydolatrandi occasionem
sed prohibuit ad similitudinem zelo 94
tipi mariti. Zelus enim est
vehemens amor in propria uxore
quo alium ad eam accedere non
patitur, nec aliquid suspectum
habere cum illa, hoc est nec tactu

89 Auctoritatibus tribus ostenditur quod vetus testamentum est bonum

90 Quod omnia que sunt in lege omnia sunt racionabilia occulta vel manifesta

91 Cause que [illegible] punita sunt

92 Quare minora mala magis puniret quam m[illegible]

93 Quare propter zelum dei [illegible] prohibet [illegible] videtur absurdum in lege

94 Causa z[illegible]

nec colloquium nec tactum nec
signum, nec appropinquacionem ulla
qua occasione possit dici adul
terio. Zelus igitur quem habuit
deus ad populum israel fuit causa propter
quam ei prohibuit ista omnia que
absurda videntur in lege, quia
videbatur ad adulterium ydolatrie
pronus, aliter videretur deus tamquam
ad litteram in nugis prohibuisse, sed
absit quod in preceptis vel prohibiti
94 onibus dei aliquid absurdum vel
in vanum videatur. Hodie propter cau
sas similes etiam fierent similes
prohibitiones et precepciones, ut si
quis vellet apud nos die sab
bati ab operibus servilibus absti
nere ut etiam ocio vacaret propter
reverenciam sabbati non sustineret
ecclesia propter speciem iudaismi. Eodem
modo de die veneris propter speciem
Sarracenismi. Similiter si quis vel
let adorare ad aquilonem, vel
ad occidentem, vel sub arbore
si esset in hoc consuetudinarius
non sustineret ecclesia propter suspicionem
ydolatrie, quia talia ydolatre con
sueverunt facere, et non solum a malo
sed a mali specie abstinendum, secundum
~~Thessal. v.~~ Omnia autem probate
96 quod bonum est tenete ab o. s. m.
absti. Vos. Ratio autem nec litteram
ad intelligenda sunt ea que ab
surda sunt, videntur in lege, ratione
patet quod multa inconveniencia asse
querentur. Primo quia legislator bar
barus et lex barbara esset si non
intelligeretur a populo, et stultum vi
deretur ac risu dignum ut mandaret
sermone quod non intelligeret. Secundo quia
rectoris vel doctoris officium non
impleret si obscura proponeret et
exponere nollet et sermone ab
uteretur, quia cum sermo interpres
debeat esse animi sermo eius quantum
ad hoc non esset interpres animi sui
vel celator. Tercio quia doctores

qui preesserunt in illo populo viden
tes errorem reliquisse eum de
litterali intellectu eos non removerent.
Quarto quod prophete missi adeo ad populum
corrigendum de hoc populum nun
quam correperunt, nec mencionem
aliquam inde fecerunt. Si quis
vero dicat quod populus sano spiritali
intelligencia talium gaudebat et non
iudaico more illud Ro. 2. Sci
mus quia quecumque lex loquitur
hiis qui in lege sunt loquitur.
Unde quod non erant necesse ut ob
tinuit hanc spiritualem intelligenciam
loqueretur, quia addunt erravimus
lex autem hiis qui in lege sunt loquitur
perpetua autem venit veritas eius
manifeste, non fuit necesse ut lex
in umbra illarum figurarum nobis 97
loqueretur. Ex quibus patet litteralem
intelligenciam habuisse que absurda
videntur in lege, et tunc erant
illi populo manifesta, quia videbant
ydolatriam gencium inter quas
morabatur, per ut autem abcisa ista
scia longitudine temporis afflictione
ac dispersione sua et negligencia
studendi. Rubrica capituli
et tribus ostenditur quod moyses
fuit verus dei nuncius et lex
edita inspirante deo

Per moysen. Quod moyses 98
verus dei nuncius fuit
et deo inspirante lex edita
et in posita patet hebreis fidem
facient signa Exodi x. Et quia
magi confessi sunt quia digitus
i. virtus et operacio dei est hic
Exodi viii. Et quia dii egyptiorum
nichil contra hinc potuerunt signis
quia nec plagis aliter neque ex
ercitum egyptiorum inmede, nec
moysen vel populum hebreorum im
pedire, et quia deus elegit eos
in populum peculiarem. Exodi xix.
et dedit eis legem Exodi xx.
Et patet in tussignum apparuit

Quod propter causas etiam fierent consimiles prohibitiones et preceptos

Quod predicta si non intelligerentur in lege ... videntur absurda in lege

Nota

Exemplis patet quod que videntur absurda in lege litteralem intelligenciam habuerint

Moyses et helias math. 17. moy
ses quidem fides erant tamquam
famulus in testimonium eorum que
dicenda erant hebr. 3. Item
Johannes vidit citharas cytharis
dei et cantantes canticum moysi
servi dei Apok. 15. Item mal. 4
fine dicit dominus memento legis
moysi servi mei quam mandavi
ei in oreb pro dicta fuerunt contra
hereticos qui dampnant moysen
dicentes ipsum esse discipulum dyaboli
et non dei sancti dum quamque
sunt confirmati in fide hebreorum
11. g. Sancti per fidem etc. ¶
Rubrica contra illos dicentes quod
prophete fuerunt sancti et scripta eorum
99 Et sanctos prophetas quod sancta
prophete sancti fuerunt et scripta
eorum sancta patet Ro. primo. Et
Act. 3. vos estis filii prophetarum
et testamenti quod disposuit deus
ad patres nostros, quod autem dei mi
serie prophete et omnes servi dei
fuerunt patet Jeremie 44. c. Quia
non voluntate humana est aliquando
prophetia, sed spiritu sancto in spiritu
locuti sunt dei sancti omnes
ut dicitur 2 petri 1. Quod autem sancti
fuerunt in veteri testamento et cetera
patet Ezech. 14. c. luc. 1. Jac. 5.
et hebr. 11. Et est hoc contra
100 hereticos, qui dampnant patres
veteris testamenti, ad quod inducunt
Joh. 10. Quotquot venerunt ante me
fures sunt et latrones. Unde
venerunt ipsi non misi. Unde Jeremie
23. Non mittebam eos et ipsi
currebant. Ad idem patet. Omnes
declinaverunt simul inutiles fa
cti sunt non est qui faciat bonum
non est usque ad unum. Item Ro. 3.
Unde quod de illis loquitur qui
fuerunt in lege sine fide, quod patet
Ro. 9. g. Israhel sectando le
gem iusticie in legem iusticie non
pervenit quia non ex fide. Ad
idem inducunt quedam facta

patrum veteris testamenti que videntur
mala. Ad quod dicendum quod si uno tempore
peccaverunt, alio emendaverunt ut
patet in david et petro et aliis multis. Alia opposicio
Item inducunt ad confirmandum
suum errorem quod patres veteris testa
menti leguntur ad inferos descen
disse Gen. 37. Unde quod ante
passionem dominicam porta erat clausa
ianua regni celorum toti humano
generi quia tenuit flammeus gladius
positus ante paradisum. Gen. 3. quasi Responsio
prohibens ingressum. Descendebat
101 ergo antiqui patres in infernum in
ferum ubi manebant felici spe con
solati, sed non descendebant in profun
dum inferni ubi nulla est re
demptio, nec habebant penam ma Ubi descendebant patres antiqui post mortem
terialem, sed solum carebant visione
deifica, ad quem locum christus de
scendit, et inde suos liberavit
ut patet Act. 2. Quem deus sus
citavit etc. in fine. ¶ Rubrica contra
illos qui dicunt quod ante adventum
christi non fuerint aliqui boni etc.
102 Sanctos prophetas, contra illos
qui dicunt quod ante adventum
christi non fuit aliquis bonus contra
quos Gen. 7. et 9. c. de noe
qui fuit bonus. Item de abraham
Gen. 12. 15. 17. 20. et 22. Item
de ysaac 26. de Jacob. 28. 29.
et de moyse et aaron Exodi
4. et 7. De Job. Job primo et ultimo.
Quod autem boni fuerint in veteri testamento
patet Mathei 23. et sequentibus
capitulis. Item luc. 1. et ultimo.
Joh. 5. et 8. Ro. 4. hebr. 11.
Actuum. 3. et 4. ¶ Rubrica contra
illos qui dicunt prophetas fantastico
spiritu fuisse locutos
103 Sanctos prophetas, Est contra
montanum hereticum, qui dixit
prophetas fantastico spiritu fuisse
locutos more arrepticiorum, huius
secta apparet erronea, quia non
testificata a lege et prophetis Ro. 3. et
patet etiam falsa. 2. petri 1.

Contra illos qui dampnant patres veteris testamenti temporibus antiquis et quare in inciunt

Contra eos qui dicunt quod prophete fantastico spiritu locuti fuerunt de prophetis

Ubi dicitur de salute exquisierunt
et scrutati sunt prophete qui de fu-
tura in vobis gratia prophetaverunt
scrutantes quod vel quale tempus
significaret in eis spiritus Christi
Unde quod dicit / quod exquisierunt et
scrutati sunt / quod non est hominis
arreptitii / sed hominis bone vtentis
et laborantis propter remedia virtute
¶ Ad idem 2 ad corinthios · habentes
eundem spiritum fidei sicut scriptum est
Credidi propter quod locutus sum / et nos
credimus propter quod et loquimur
Idem gratia spiritus / eandem fidem que
monebat apostolos ad credendum
mouerunt david et alios prophetas
ad prophetandum / non sunt ergo locuti
ut arreptitii vel irrationales non
intelligendo / sed ut fideles fidem
Christi habentes. ¶ Item actuum 2o dicit
petrus de david propheta igitur cum esset
et sciret quia iureiurando illi
deus promisisset / et providens locutus est
de resurrectione Christi / si sciebat et providebat loque-
batur / non ergo ut arreptitius et non
intelligens Ad idem expresse in pro-
logo abacuk · ubi ieronimus destruit
1 ...one etc. ...ph'e ...endum defi... ...phetis — hunc errorem ¶ Unde non quod vinciri
sed videnti de suis visibilibus est
credendum / et sicut est sensus cor-
poralis / sic est etiam spiritualis
Unde homo dicit se sentire gaudium
suum et dolorem suum et ceteras huiusmodi
passiones Sicut se sentire scias su-
as dubias et certitudines / sic et prophete
sentiunt visiones et revelationes
suas / et ideo sicut credimus visui
nostro corporali de visibilibus corporibus
et nos scire dicimus que tuque pallium
videmus Sic credendum intellectui
prophetico qui est visus spiritualis
quia visiones eius non opiniones
aut credulitates tantum sed cognitiones
certissime sunt / propter quod ab huiusmodi visu
prophete videntes dicti sunt / et procul
videntes quia ea que procul sunt
a cognitione aliorum hominum vident
et percipiunt · que in visione ab ipso

dicta sunt et propter hoc propheta dicitur
quasi prefator aperiendo futura vel
ut paulus apphanos quod est sonus
quasi longe prenuntians ¶
Vel prophete quasi previdentes. quia pro-
videbant hominibus animabus eis in
minentibus / vel in expellando peris
capiunt deum vel instruendo eos
qualiter illa aspe caverent ¶ Et nota
quod raptus et extasis / et que-
sompnia et alie illustrationes sple-
doribus propheticis amantur propter simi-
litudinem quam habent ad illos
Cetus enim prophetarum velut oculus
universitatis hominum / non solum ad
videnda secreta celestis regni
angelorum / sed etiam ad regendos
dominus suos et ad ambulandum in
via morum in tenebris huius vite
Prophete autem limitatius habuerunt
visiones ad ea que vel ad gloriam
celestis / et ad cultum eius spectaliter
pertinebant / vel ad ea que ad res
humanas propter dei cultum ¶ Et nota quod
prophetica splendores et alie illumina- — ¶ Quare sunt apparitiones 2
tiones que desursum sunt celebr- — prophetis
similiter et subito infundunt / et sunt
apparitiones eis ex vim dilatione
angelica super mentes prophetarum pin-
gente ac describente in eis signa
visa / et ipse creator testificatur prophetis
per signa miraculorum que sunt testimonia
celestis / Et ideo qui non credit
prophetis facit iniuriam creatori cuius
nuntii sunt / et in tantum se ostendit
incredulum / quod si non credit prophetis
nulli ipso credere videatur Rubrica
Quid est prophetia et qualiter dividitur

Dicit prophetas / Prophetia est divina 3
inspiratio vel effatus inmo-
bili veritate denuntians / p-
rophetia est aspiratio loquendi formatio
vero futurorum aspectus divinitus pre-
visorum ubis autenticis predictum
¶ Dividitur autem prophetia in propheciam
predestinationis · quam ut dicit augustinus
necesse est evenire ut esse inligo

Ysaie xviii°. Alia cobinacois qua
no est necesse ad litteram euenire
ut in pphecia Jone de niniue.
Jone iiii° et ysaie xxxviii. quia
dixit Ezechie dispone domui
tue quia morieris tu et no uiues
In pphecijs cominacois subauditur
et supplenda est condicio illa mo
rieris nisi penitens vel n deus
aliter prudeat vel reuelet

¶ Quid pphecia

Item per pphias pphia est pscia
futuro. Item pphia est res laten
cium pteritarum vel pncium vel futurarum
ex diuina inspiracione monitio
Dico aut ex diuina inspiracione
quia illi qui iuuant demonum astu
tia aut alijs modis latencia
dicunt licet pphe dici possint
tamen inter diuinarum scripturarum non
numerantur auctores latencium dico
quia si quis iam congita dicat
licet futura sint tamen pphia no est
sicut nos cum venerit pdicamus
pphe no sumus. Item per pphias

¶ Que et quot sunt genera pphecie

ysidorus ethi° point viii°. gna
pphie dicens. Primum genus pphie
dicitur ex thasis, quod est mentis ex
cessus. sicut petrus vidit vas
id est sub missum de celo in stupore
mentis cum varijs aialibus Actuum
x. c. Secundum genus est visio sicut
ysaie vi. a. Vidi dominum sedentem
super solium excelsum. Tercium est
sompnium sicut Jacob sub nixa
in celo scalam dormiens vidit
Gen. xxviii. c. Quartum est per nube
sicut ad moysen Exodi xix. c.
Veniam ad te in caligine nubis
ut audiat me ppulus loquentem
ad te. Et de Job. Ite. xxxviii°
Job a. et xl. a. Quintum est vox
de celo sicut ad abraham point
dicens Gen. xxii°. No extendas
manum super puerum. Et ad saulum
Act. ix. Saule saule quid me
persequeris. Sextum est accepta
parabola sicut apud salomonem
in prouerbijs. et apud balaam cum eum
accerseret abalaat Num. xxiii. f. as
sumpta parabola ait etc. Septimum
est repleto spiritus sancti sicut fit
in pphetis. Pphetare multis modis
dicitur. Pphetare enim est futura p
dicere. ut Ysaie vii. Ecce virgo
concipiet et pariet. Item pphetare

¶ Quot modis pphetare

dicitur futura narrare ut Genesis
p°. In principio creauit deus celum
et terram. Item pphetare dicitur alibi
facta absens intueri. iiii. Reg.
v°. g. Dicebat helyseus nonne
cor meum in presenti erat. quando re
versus est de curru suo in occursum
tuum. Item pphetare est ppheticas
recitare. Vnde p°. Palip. xxv. a. Da
uid et magistratus exercitus eius
segregauit in ministerium filios asaph
et eman et iditum qui pphetarent
in cytharis etc. Item pphetare est lau
des deo canere. Num. xi. c. Quis
tribuat ut omnis ppls pphetarent
etc. Item pphetare est docere. Vnde
p° Cor. xiiii°. a. Emulamini
spiritualia magis aut ut pphetetis
Et Act. xiii. Erant in ecclesia
anthiochie pphe et doctores. Item
pphetare est loqui uel plocutoris
officium exercere. Vnde Exodi vii°. a.
Aaron frater tuus erit ppha tuus
id est ploquutor. Item pphetare dicitur pre
figurare sicut Josue dicitur ppha quia
xpm prefigurabat. Vnde Jeronimus
in prologo super Josue dicens nomine
domini spiritus nos reget atque pphetarum
explanacionem incumbere. Item pphetare
dicitur more arrepticiorum aliena
referre. Vnde p° Regum xviii. dicitur
Saul pphetabat in medio domus
sue cum eum malus spiritus inuasisset

Contra illos qui despiciunt Johannem
baptistam et quare hoc dicunt textus

Alios et famulos cudendum
suos ut fuit Johannes bapta
Contra illos qui eum despiciunt

dicentes ipm dubitasse de xpo
pp q misit ad xpm discipulos
suos ad interrogandum quis eet
xpus. Unde q no sequit ipm
dubitasse de xpo, et xpus qui
interrogavit, cuius esset ymago
denarii & suprscriptio qua sciebat
xpi. Item no seq^r si dubi
tavit, q pp hoc sit dampnatus
potuit em dubitare utr in ppa
psona descensurus eet ad infros
inde liberaturos suos, an per
alium hoc eet facturus, q aut pp
illam dubitacoem dampnatus no
sit, pz p hoc q postqm nuncii
Johis recesserunt xpus tm testiom
dat Jo. vocans eum angelum
& plus qua pphetam, & affirmans
Inter natos mulierum no surrexit
maior Johe bapta &c. Si oppo
natur q xpus qui natus fuit
de muliere fuit maior Johe. Unde
q xpus natus est de muliere scdm
comunem, sz no comiter amplexum
comiter, item sz no scdm mollicie.
Vel sub intellige ppha cum dr
no surrexit maior isto ppheta,
xpus aut no fuit ppha tantu
sz dns pphetarum, Qui aut sequitur
qui minor est in regno celorum
Maior e. Joh. Attende q soli
angeli erant in pria celesti qn
xpus dixit illa vba, quia nondu
ascendit in celum captiva duxit
captivitatem. Angeli aut erant maio
res qm homines, quia illi inmor
tales et inpassibiles, isti no, illi
beati isti miseri, Illi triumphat sz
isti militant, ergo qui tunc erat
in regno celorum maior erat Jo
hanne. Item verisile e. q
Joh. id sibi no interrogavit, sed
discipulis suis qui de xpisto
dubitabant volens eos p xpm
certificari, quos xpus certificavit
ostendens impletum ee signum
quod dederat Ysaias de adventu
xpi Ysaie xxxv. Deus ipe
ipe veniet et salvabit nos,
tunc aperient oculi cecorum, et
aures surdorum patebunt & vn
dnus aut. Ceci vident claudi am
bulant &c. Quod aut Johes non
dubitavit de xpo p hoc pz qa
ipe dicit Joh. po. Qui misit
me bapti. in aqua ille m dixit
Sup quem videris spm descendentem
qsi columba, et sup eum manentem
ille est qui baptizat in spu sco,
& ego vidi et testiom phibui,
quia hic est filius dei Ipe eciam
eum ostendit digito dicens Joh.
po cao. Ecce agnus ecce qui tollit
peccata mundi, Potuit eciam dicere &c. 8
occasio huius erroris q Johes bap ¶ Que occasio huius erroris
no secutus fuit xpm, dicunt. n.
q si bonus fuisset, eum secutus
fuisset, sz hoc no seq^r, multi. n.
boni fuerunt, qui tn xpm cor
paliter secuti no fuerunt, voluit 9 ¶ Causa quare no Johes secutus est xpm
xpus q Johes eum corpaliter seq
retur, ne testiom eius suspectu
haberet, et plus pfuit ad confirmacoem
fidei testiom q Johes in absencia
xpi tulit, qm si illud in eius
presencia tulisset. Simile hes ma^r
5°. de illo qui a demonio liberatus
erat, qui rogavit xpm ut esset
cu eo, ihus aut no admisit
eum, sz ait illi Vade in domum
tuam ad tuos, et nuncia eis qn
ta tibi dns fecit, et abiit et
cepit pdicare in decapoli qnta
sibi dns ihus fecisset, et omnes
mirabantur, plus pfuit pdicacio
eius in absencia xpi, qua pro
fuisset in eius presencia. Ut aut 10 ¶ No^a comendaciones Johis baptiste
manifesta fiat falsitas huius
erroris ponamus comendacoes
Johis q in sacra scriptura pnt
tur, q plures sunt, primum est quia
ppheticus est pnunciatus, ut ibi

Ysaie xl. Vox clamantis in deserto
De eodem Luc. iii. et Mat. iii.
Item prenunciatus est Malachie
iii. Ecce ego mitto angelum
meum i. Iohannem ut dicit glosa
De eodem Mat. xi. Hic est de
quo scriptum est Ecce ego mit-
to angelum meum. Item prenuncia-
tus in psalmo Paravi lucernam
Christo meo. De eodem Io. v.
Ipse erat lux et lucerna ardens
Secundum est quod angeli prenunciacione
preventa est eius concepcio et
nativitas et non cuiuscumque an-
geli sed eius qui concepcionem
eius prenunciavit Luc. i. Ego
sum Gabriel qui asto ante deum
Tercium est quod de parentibus sanctis
et de sterili tali gne device abiu
i. mirabili et miraculose natus
est Luc. i. Erant iusti ante deum
&c. et i°. Non erat eis filius eo
quod esset Elizabeth et ambo pro-
cessissent in diebus suis et ita
patet quod non natura exigente sed operan-
te gracia est conceptus. Unde dicit
Ambrosius quod sanctus Iohannes baptista
nobilitatus est parentibus miraculis
moribus munere passionibus. Quartum
est quod ante fuit sanctus quam natus
Luc. i°. Spiritu sancto replebitur adhuc
ex utero matris sue. Quintum
fuit quod propheta ita quod in utero propheta-
re cepit dum exultando in utero
materno testimonium Christo dedit Luc.
i°. Ut facta est vox salutacionis
tue in auribus meis exultavit
in gaudio infans in utero meo.
Absque dolo fuit testimonium id est quia
verbo lingua non poterat animo
exultante salutat et sue precursionis
officium inchoat quia eum adire volens
obviam salvatori exultacionis vim
in tensione gaudii demonstrat.
Sextum est quod non solum fuit propheta
sed eciam plus quam propheta Mat. xi. quia
Christum digito monstravit Io. i°.

Septimum est quod fuit precursor domini
et precursor et precessit ante dominum in
spiritu Helie parare domino plebem perfectam
Luc. i°. Nam sicut Iohannes precursor
fuit salvatoris in primo adventu
sic Helias eiusdem iudicis in secundo
ambo in deserto ambo regnum
in sevicia tollerantes quia Helias
persecuciones passus est a rege Achab
propter uxorem Iezabel eius. Et Iohannes
decapitatus est ab Herode propter Hero-
diadem uxorem eius. Helyas vir-
tute fuit abstinencie ac paciencie
et convertendi animas plurimorum
a perfidia ad fidem. Christum eciam
prophetando ita et Iohannes et bn gmgit
Iussu et virtute quia multi operati
sunt miracula non habentes graciam
spiritus sancti Ius. id Mat. vii. Non-
ne in nomine tuo demonia eiecimus
Octavum est quod fuit angelus
nomine et virtute. Licet non natura
Mat. xi. Crisostomus puto si non est au-
dacia dicere quod gloriosior est Iohannes
quia homo fuit et propter meritum virtutis
angelus est vocatus quam si nomine
et virtute fuisset angelus. Nonum
est quod Christum baptizare meruit
Mat. et Luc. iii°. Decimum est quod
vocem patris audire dignus fuit
dicentis Hic est filius meus dilectus
Mat. iii°. Undecimum est quod spiritum sanctum
super Christum in specie columbe descendentem
vidit et dictum est ei a patre Super
quem videris spiritum descendentem et
manentem super eum hic est qui
baptizat in spiritu sancto. Duodecimum
est quia tria merita quibus debetur
aureola habuit virgo enim et mar-
tir et predicator fuit. Tredecimum est
quia sanctitas eius et iudeis et gen-
tilibus et Romanis manifesta fuit.
Quartodecimum quod carnis fuit sue
perfectissimus domitor Luc. i°. Vinum
et siceram non bibet. Mat. iii°. Esca
eius erat locuste et mel silvestre.

Et xj. Venit Johes no manducans
neq bibens/ Item 3o Joh. habebat
vestim de pilis camelorum mt xj.
Quid existis in desertu vidre ho
minem mollibus vestitum etc/ Primo
est quod ipse fuit mundi maximus
contemptor Qui erat in deserto
usque ad tempus ostensionis sue
ad israel. luc. 20/ 16. est quod fuit
regni celestis predicator cum ipsum
qui predicabat terram promittebat
luc. xvjo lex et prophe usque ad Johem
simplex predicauit/ lex aut terrena
promittebat/ ex eo vero regnum dei
ewangelizat mt 3o penitenciam
agite appropinquabit etc/ 17. est quod
ipse vicioru zelatissimus fuit pre
cantor zelus iste fuit ei mortis
occasio mt 14. 18. est quod prius xpm
et btam virginem dies natiuitatis
eius solempnis est omnibus/ 19.
est quia fuit vox verbi dmi
dei nostri ysaie xl. Vox clamantis
in deserto etc Et ipsemet dicit
de se. Ego vox clamantis in des.
mt 3. Et ap. 1o/ Sicut enim vox
precedit verbum/ et prius sonat vox/
quam intellectus ubi percipiatur Sic
Johes precessit xpm nascendo
11. predicando baptizando moriendo
Comendaciones Johis Johes pro fuit indicis/ para
nymphus sponsi/ lucerna lucis.
et solis/ finis legis/ inicium
ewangelii/ fibula dyploidis noui
ac veteris testamenti/ Item Augo
dicit quod btus Johes fuit tuba
celi/ pro xpi. archanum patris/
filii nuncius/ signifer summi re
gis/ peccatorum venia/ indicorum cor
reccio/ vocacio gencium/ propha al
tissimi/ amicus sponsi/ testis dmi/
lucerna luminis/ terminus propharum/ bap
tismatis inicium Joh. Crisostomus
Johes stola innitur/ magisterium
vite/ status forme/ norma iusticie
virginitatis specula/ pudicicie

tytulus/ castitatis exemplum/ patre me
peccatorum venia/ fidei disciplina
Johes maior homine/ par angelis
legis summa/ ewangelii sanctio/ apo
stolorum vox/ silencium prophetarum/
lucerna mundi/ precursor iudicis/
xpi mediator/ dmi testis/ totius
medium trinitatis/ Quia vero ad
comendacionem Johis no sufficeret
tantum homo. Ideo ad comen
dandum ipsum missus est angelus
qui comendaciones eius predicet
antequam nascetur. s. de sanctitate futura
Item comendacione ipsius mirabili
de nomine et gra/ de officio et vita
de dignitate et potestate/ de magnitudine
conuersacionis et vite de excellencia si
gnorum et miraculorum/ Sic legitur
plenius. luc. 1o post natiuitatem
tem vero Johis comendabantur
ewangeliste a claritate et fenore/ ab
opinione et predicacione/ ab excel
lencia officii et sacramento/
Joh. 1o mt 1o mt 3o et luc. iiio
Ad cumulum aut comendacionum
ab ipso saluatore multipliciter comendatur
et separatur et expresse/ Inter natos
mulierum no surrexit maior
Johe baptista mt xj. Quia
vero omnes homines in fine tenentur
ad confirmacionem et consummacionem
bonorum operum/ penitencie et iusticia
fuit in carcerem/ et decapitatus
et qui alios in aqua baptizauerat/
ipse fuit in proprio sanguine
baptizatus Rubrica cont illos
Alios quoque qui dampnant patres ve. testamenti
famulos suos/ cont illos
qui dampnant patres veteris
testamenti. Contra quos Ezech. xiiij
Si fuit in medio eius noe
Daniel et Job ipsi iusticia sua
saluabunt animas suas Item de
Zacharia et elizabeth dicitur luc. po
quod erant ambo iusti ante deum
Et quod sancti fuit in veteri testamento
patet expresse heb. xj/ et Jacobi vo

12 Quare et qualiter sit ab angelo comendatus

13 Qualiter ab ipso saluatore

14

F Contra illos qui prophetas ad ydiotismos dicunt et velut bruta animalia et non intelligentes fuisse locutos

14 Famulos suos / Contra illos
qui prophetas dicunt ad ydio-
tismos et malos fuisse / et de ex-
prophetauit velut bruta animalia
non intellexisse / Ad quod in dicitur
Ro. 2o ubi dicitur quendam illorum non
intellexerunt / Unde quod non dicit
hoc de prophetis / Ipsi autem prophete in-
tellexerunt probatur per hoc quia si
non intelligerent / testes ydonei
iusticie dei esse non possent sed tantum
quasi bruta animalia a testimonio
repelli possent / Item probatur per fidem
quam habebant ut patet Heb. xj.
Sine qua impossibile est placere
deo ut ibi dicitur Si ergo habuerunt
fidem / ergo intellectum / sicut et nos
intelligimus quod per fidem de Christo
tenemus / Data enim est prophetia
secundum rationem fidei Daniel penultimo
quia intelligentia opus est
in visione Daniel xj c. Item patet
exemplo Moysi qui fidelis erat in
tota domo dei tamquam famulus
in testimonium eorum que dicenda erant
ut dicitur Heb. 3o non loquebatur ut
brutum animal sed ut intelligens
que dicebatur Item David ex
dedi ... quod locutus sum quia ergo
ut brutum animal. Rubrica 2a

16 Contra illos qui fato attribuunt universa
ordinatissima dispositionem / Contra
ponenticos qui dicunt humanos
actus / et euentus temporales / et causis
inferioribus quadam necessitate alicui in-
sita dependere et fato attribuunt
19 universa / Describunt etiam fatum
Quid fatum
sic fatum est temporalis rerum successio
que tamen ex causis inferioribus
suum sortitur euentum / Vel fatum
est lex astrorum que rebus singu-
laribus dicitur inducere necessitatem
libero arbitrio et secundum hanc acceptionem
eiusmodi dicit Augustinus quod fatum
est vis positionis siderum quia ex-
istente qui quibus concipiuntur vel

nascitur cognoscitur qualis futurus
sit et secundum hanc acceptionem fatum nichil 18
est sicut dicit Gregorius / Secundum hunc
errorem perit humanum arbitrium
et derogatur diuine potestati / Si n.
cursus et motus siderum ortum
hominis / et statum vite humane mo-
derentur et regunt / ergo non est de
arbitrio hominis peccare / vel non
peccare. quia quadam ad hoc
necessitate astringitur / nec potest facere secundum
eos facere deus quod numquam aliter
eueniat / quod nephas est estimare
Ex quo autem fatum est fortuna vel
sit et quod non debent obseruari dicitur
xxvj q. ultima. Non obseruetis

F Rubrica unde dicitur fatum

Fatum dicitur ab ysme afor 17
fari / tamquam sit constellacio na-
tiuitatis. vel conceptionis. vel etiam
alterius hore precedentis natiuitatem
vel conceptionem fatum sine locuta
fuit nascentis fortunata vel in
fortunata per signa eius prosperi
vel aduersa magnis euentibus / non
enim dicitur fatum de cottidianis et mo- 20
dicis euentibus / Dedit autem causam
huic errori assercio mulierum dicen-
cium se audiuisse deos colloquentes
de euentibus nascentium. et ideo dixerunt
eos esse fatatos ad bonum vel ad
malum / Nomen fati vel fate. vel
fatatoris / abhominabile est apud
iudeos et christianos. que sunt
reliquie ac sequele de ydolatria
et cultura deorum et dearum que
remansit eciam vetulas conquestus
sine questionis volentes ab insipien-
bus per huiusmodi mendacia aliquid
obtinere / Fate non non sunt nisi
demones / si aliquid sunt qui per
mittunt seducere illos qui talia 21
sequuntur / Notandum tamen quod fatum dicitur
quandoque ex eterno vel in tempore que ab
eterno preuise sunt in mente diuina
et sic fatum dicit id quod agitur
dei prouidencia disponente / et secundum

Quid fatum

hec diffinitio a boetio in libro de consolatione: fatum est rebus mobilibus inherens dispositio per quam providentia suis queque nectit ordinibus. Vel sic fatum est eorum que divina simplicitas gerenda disposuit mobilis nexus atque ordo temporalis / et sic sumptum aliquid est fatum. Et ideo

Quod tria sunt genera dispositionum in hominibus

notandum quod tria sunt genera dispositionum in hominibus / Sunt enim quedam que ita pure sunt naturales quod non subsunt libero arbitrio / sicut si aliquis sit longus vel brevis albus vel niger / et in hiis bene possunt positiones syderum. Sunt etiam alie que licet sint naturales in hiis tamen potest virtus liberi arbitrii / sicut sanitas vel egritudo / potest enim per liberum arbitrium adiuvari et regi natura / et in hiis etiam possunt positiones syderum in quantum sunt naturales. Sunt preter has alie que non sunt naturales sed subsunt libero arbitrio / vel ipsis hominibus vel quibusdam spiritibus / vel etiam cause prime / ut quod aliquis sit fur hoc subest voluntati hominis vel etiam maligno spiritui suggerenti et non necessitanti / Sed quod aliquis sit religiosus / hoc non subest sub nature sed voluntati dei gratiam infundentis et in hiis simpliciter loquendo non habet posse virtus positionis syderum.

Quandoque dicitur fatum id est dei necessitate aliquid fieri et secundum hoc fatum nichil est ~~ut dicit Gregorius~~. Absit a fidelium cordibus ut fatum aliquid esse credant / vitam quippe hominum solus qui creavit conditor administrat.

Contra hunc errorem dictum est super de ydolatria stellarum.

22 Quid fortuna

Fortunam describit Epycurus / sic fortuna est casualis eventus rerum nullo previas ordine sed casu fortuito repentinus. Quod autem nichil sit fortuna et quod omnia regantur divina providentia et non casu

24 Quod providentia dei et non a casu reguntur

patet ~~Eccl. xxiiii~~ Ego sapientia ab ore altissimi prodii ~~et Sap. viii~~. Attingit a fine usque ad finem fortiter et disponit omnia suaviter. Et per dicta patet contra illos qui dicunt quod omnia contingunt casu. Item in ... ordinatissima / contra illos qui dicunt quod omnia contingunt de necessitate quia prescita sunt a deo / Sed quod nondum prescita est infallibiliter / vel infallibiliter

26 Quod dei prescientia non imponit rebus necessitatem

prescit ipsa contingentia sicut ipsa possunt non esse / et est necessitas ex parte scientie et non ex parte rei scite nec prescientia imponit rebus necessitatem ~~Augustinus~~. Idem futurum est cum ad divinam voluntatem refertur cum vero in natura sui pendet liberum est et absolutum. Idem sicut mea memoria non cogit fuisse quod preteritum est / sic nec dei prescientia quod futura sunt ut fiant. Unde

27 Quod necessitas est absoluta et conditionalis

sciendum quod est necessitas ut eorum que habent causam determinatam immutabilem ut solem oriri cras et hec est necessitas simpliciter. Item est necessitas conditionalis et hec est duplex quedam vel cum conditione ut te sedere necessarium est. non tamen est necessarium simpliciter te sedere. Vel aliter

28 Quod necessitas consequentis et consequentie

distinguitur quod est necessitas consequentis et necessitas consequentie. Cum ergo dicitur si deus prescivit hoc necessario eveniet / si necessitas refertur ad consequentiam vera est / hec enim consequentia necessaria est deus prescit hoc ergo hoc eveniet / si autem necessitas refertur ad consequens falsa est. Item est necessitas antecedens que est causa presupponens ordinationem causarum rei / sicut necesse est solem oriri cras / et necessitas sequens rei positionem ut cum dicitur te sedere dum sedes est necessaria / sicut dicit Anshelmus

29 ¶ Quare necessitas est sic aeque secundum quid.

30 ¶ Qualiter potest intelligi de re vel de dicto vel secundum compositionem vel divisionem

in libro de concordia prescientie et
liberi arbitrii. Prima est necessitas
simpliciter 2a est necessitas in sequendo
et 2m quod ut si est prescitum necesse
est esse prescitum, et si est futurum
necesse est esse futurum. Cum ante
dicimus si deus prescit aliquid
illud est necessario futurum non as-
serimus rem esse de necessitate futuram
sed rem futuram de necessitate esse fu-
turam. Idem enim est sensus dicere
prescit aliquid esse futurum et prescitum
i. quod esse futurum, et ideo cum prescia
dicuntur in ordine et relative ad
futurum, amoto uno relativorum
amovetur reliquum et eo ipso quod
ponitur non evenire, ponitur non
prescitum fuisse. ¶ Potest etiam dici
quod potest intelligi de re vel de dicto
vel compositionem et divisionem potest
enim predicatum attribui subiecto
cum forma vel ratione suppositi
tamen sicut enim album manens
album non potest esse nigrum, sic prescitum
tamen in quantum prescitum non potest
non evenire, et sicut illud quod
est album potest esse nigrum sic id
quod est prescitum ¶ Item potest dici
quod deus providet res quales
future sunt, si necessarie providet eas
in necessitate. Si contingentes provi-
det eas in contingentia unde si
providet contingens futurum contingens
est deum providisse id. ¶ Et nota
divina sapientia lympidissime conspicit
omnia bona et mala preterita pre-
sentia et futura actualia et possibilia
ac per hoc incomprehensibilia nobis
et infinita. Ita intellige quod ipsa ipse
nullo modo diversificatur in diversa nova
sortitur, et in quantum autem est noscitiva
omnium in possibilium dicitur scientia sine contento
Inquantum agnoscitiva omnium que bene fiunt
dicitur approbatio. In quantum est conscientia
eorum que futura sunt dicitur prescientia seu
provisio. In quantum eorum que pu-
nienda dicitur predestinatio. In

quantum eorum que dampnanda sunt
dicitur reprobatio, et quia non tantum
est cognoscitiva, sed et non cognoscendi
ideo in quantum est cognoscendi omnia
cognita dicitur lux. Inquantum est
ratio cognoscendi visa et approbata dicitur
speculum. Inquantum est ratio cognos-
cendi, In quantum est ratio cognoscendi
previsa et disputata dicitur exemplar
In quantum non est ratio cognoscendi predes-
tinata et approbata dicitur liber vite
Quia vero hec omnia unum sunt
in deo, ideo unum frequenter accipitur pro alio
et licet divina sapientia ratione diversitatis
scitorum et cognitorum diversa sortiatur
vocabula, non tamen diversificatur secundum rem
in tygecimum, cognoscit contingentia
infallibiliter, et mutabilia immuta-
biliter, et futura presentialiter, et eterna
eternaliter et hoc ideo quia eius contento
simplicissima simul et perfectissima
quia perfectissima ideo cognoscit omnia
distinctissime sub omnibus conditionibus
quas res habent vel habere valent
et propter hec futura sic esse futura et presentia
presentia et bona, sic esse approbanda
et mala reprobanda, quia vero
simplicissima ideo distinctiones sive res
que sunt unum in ipsa, unde sicut deus
una unitate omnium producit secundum
omnimodam rerum integritatem, sic una
virtute omnia comprimit sapientia
secundum ordinatissimam suam dispositionem
de hac materia habetur in fine ibi, secundum
opera sua ¶ De triplici dispositione temporum

D ispositionem temporum, quia deus 31
disposuit tempora in tempus ante
legem in quo regebat homines
iure naturali quod consistit in duobus
Matthei vii. Quecumque vultis ut faciant
vobis homines et vos eadem facite
et quod tibi non vis fieri ¶ Thobie . iiii.
Item in tempus sub lege in quo
regebat decalogo et deuteronomio
et prophetis. Item in tempus gratie in quo
regimur scripturis et evangelicis et

et apliās ⁊ canonicis in stituit. In
hys tribus tēporibz distinguunt septē
etates / pma ab adam usqz ad noe
/ 2ª a noe usqz ad abraham / 3ª ab
abraham usqz ad dauid / 4ª a da
uid usqz ad trāsmigtōz babylōis
/ 5ª a trāsmigtōe babylōis usqz ad
xpm / 6ª a xpo usqz ad finē mūdi
/ 7ª decurrit cum sexta que incipit
a morte xpi ī sepulchro / usqz ad
vniuersalem / qua incipiet octaua
dies rōne. Hec septē etates dis
tinguunt sic ut ī sigla fiūt q̄ sunt
īs / decursus septē etatis maioris
mundi / iudz decursu hūe minoris
mundi scz hois ut quem suis ī ꝑo
nōe / pma etas ī infancia / ꝑ sic
infancia oblivione delet / 2ª pueri
cia. quia sicut tūc loqui īcepimus
/ sic in 2ª etate est distinctio linguarum
/ 3ª dr̄ adolescencia / quia sicut ḡe
neratiua tunc īcepit ꝑole ī actu
sum facta est ꝑmissio abrahe de
semine / 4ª dr̄ iuuentus / quia sicut
ī iuuentute floret etas hominis /
sic quarta etate floruit sigꝰ gra
/ 5ª senectus. quia sicut ī senectu
te vires minuunt / et decadit pul
chritudo / sic in trāsmigtōe fac
est desaccōio iudeorum / 6ª etas
dicit senium / quia sicut illa etas
copulat cum morte / sic sexta etas
tīmiat cū die iudicij / Quid sit dist
32 inter disposicionem ⁊ prouidenciam
et ꝑsciencam ⁊ ꝑdestinacionem
Iuxta disposicionem / disposicio dicit
2m cōparacōz ad facienda / prouidencia
2m cōparacōm ad regenda / ꝑscia 2m
cōpaōz ad futura / ꝑdestinacio 2m
cōparacōm ad saluanda / Disposicio
vero ē ꝑscia faciendorum ut fiant /
Item disposicio est prouidencia seu
gubnacio rerum Sap viij Attingit
a fine usqz ad finē fortiter ⁊ dispōit
omnia suauiter / ⁊ Sap xj Omnia
ī nūo et pondere ac mensura dis
posuisti / nūs est quo res dis
tinguunt / pondus quo mouetur

uel melioratur mensura quo fiat
disposicio respicit esse rei ut fiat
prudencia ipm esse rei postqm
fcm est ut ꝑficiat uel ut per
manet / Et nō q̄ prouidencia
dicat tm̄ de bonis prudz enim qui
cōsulte intendit aliquid facere
uel ut aliq̄ fiat / mala vo nō ī
tendunt / cōsulte sine circumspecte
ymo pro errore ⁊ io mala nō dūr
prouideri a deo licet a deo ꝑsciant
omnia bona et mala / Qualiter
fuit disposicio temporum ordinata
33 Iuxta ordinatissima disposicōz
tēpm. quia dedit iudeis ī lege
ꝑ tēpm ꝑphetas / cōplementum
tenuit vn̄ ~~ysaie~~ ~~p d~~ ꝑfecto cō
summata ī vndabit iusticiam
tunc cōpletum est q̄ pmiserat
dns ꝑ ~~Jeremia~~ ~~xxxj~~ E. feria
domui isrł. et domui iuda fe
dus nouum dabo ī visceribus
eorum legem meam. ⁊ ī cordibz eorum
scribam eam / Ad idem ~~hebr~~ ~~vo~~
~~x~~ lex igit vetus iudi tamq̄ pruli
pplo iudico tamq̄ alphabetum
honestatis ⁊ ut elementa ī icialia
religionis tradita ē. sicut dicit
~~deut viij~~ Isrł sicut pr erudit
filium suum. ita dns deus tuus
erudit te / huius aut puerilitas
vetustas spūalis est / hoc ē vani
tas sine ꝑpinquitas festinās
ad eternā mortem / lex vo noua /
sine lex grē ꝑ xpm apposita ē. qui
est cōsummacio legis ad iusticiam
Quare nō dedit deus moralia precepta ī lege
34 Iuxta ordinatissima disposicionem
tēpm Augus dicit deus unus ꝑfectos
ꝑphas ⁊ famulos suos 2m ordi
natissima distribucōz tēpm dedit
minora precepta ꝑpło q̄ timore ad
hoc alligari oportebat ⁊ ꝑ filium
suum maiora ꝑpło / que caritate
iam liberari cōueniebat / Cū autem
minora minoribz. maiora maioribz
dant / ab eo dant qui solus nouit
cōgruentes suis tēpibz generi humano
exhibere medicinas / nec mirum est

q̄ dantur maiora precepta pro regno
celorum / et minora data sunt propter
regnum terrenum ab eodem uno deo
qui fecit celum et terram per legem dicitur
Exodi xx d. honora patrem tuum
et matrem Paulus dicit omnes ho
norate / lex dicit Exodi xx.
non occides / Ewangelium Math. v. omnis
qui irascitur etc. lex oculum pro oculo
Ewangelium non resistite malo / lex
non mechaberis / Ewangelium Omnis
qui uiderit uxorem etc. lex Exodi
xx. non furtum facies etc. Ewangelium Math.
v. Qui petit te dabis ei et vo̅le̅
ti mutuare a te non auertaris / lex
diliges proximum tuum et odio habebis
inimicum tuum / Ewangelium Diligite in
imicos uestros etc. lex Exodi xx.
non facies falsum testimonium / Ewangelium
omne uerbum prohibet ociosum. lex
Exodi xx. non concupisces domum
Ewangelium Egenos vagosque induc
in domum tuam Ysaie lviii d. propter
hoc dicit Math. v. nisi habundauerit
iusticia uestra plus quam scribarum et
phariseorum etc. Dicitur dicit plenius
xxv. Sicut enim bonus doctor in
scola sua diuinitus discipulorum
suorum pro capacitate sua lectionem
proponit / sic omnium conditor eru
ditor deus rudibus inicialia et
doctis sublimiora proposuit
Et ideo in libro sacre scripture congessit
deus tantam varietatem lectionum
ac multitudinem quantam requirit varie
tas et multitudo legencium / Vnde patet quod
omnis intellectus illuminatur et edi
ficatur exinde qui ex lege eius
patet in eadem est / prouerbiorum xviii. multi
tibi innouabiles prima / quia multe
intelligentie et exposiciones in
sacra scriptura secundum varietatem et
multitudinem reficiendorum id est docen
dorum / Sicut enim diuina bonitas
omnia opera sua fecit propter omne
bonum vsum qui exinde quemcumque
industria elici potest / sic omnia
dicta sua sine eloquia voluit

esse scripta in lege propter omnem bonum
vsum et edificacionem ecclesie que exinde
elici potest quecumque industria seu ex
posicione non quod per quamcumque violenciam
licet repugnanciam eidem ab vsitatione
imponi potest / huiusmodi enim intorsiones
scripture non exposiciones eius sunt
sed abusiones impositores / Sicut ergo
propter omne bonum quod potest quod potest
prouenire venientibus per creaturam deus
creauit eam sic propter omnem intellectum
salutaris erudicionis / qui ex ea
prouenire potest elici inspirauit et
edidit sacram scripturam Et est
hoc contra iudeos et nazareos
et ebionitas qui legem secundum litteram
tantum seruant. xxiiii. q. 3. Quidam
Contra quos notandum quod signa
non litteralia quatuor modis fiunt
primo facto ipso scilicet cum res ipse ad hoc
facte sunt ut significent sicut factum
Ysaie quo iuit nudus et discal
ciatus / Et factum Ezechielis quo fecit
sibi vasa transmigracionis propter quod di
xit Ysaie viii. Ecce ego et pueri
quos dedit michi dominus in signum
et in portentum / Similiter Ezech. xii.
Signum est domui Israel et iterum c.
ezechiel portentum vobis / Vbi bene
apparet quod quicquid factum est ezech. sig
nificabat mala que futura erant do
mui Israel Secundo significando dicitur scilicet quod aliquid
dicitur ad significandum expresse / sic
legitur Ezech. xvii. Aquila gran
dis magnarum alarum etc. propter hoc vocatur
ibidem enigma et parabola Tercia
significacio per quam sicut dicimus
quod vbique corporalis ydolatria est
prohibita in textu secundum quam prohibi
ta spiritualis Quarta significacio est per
similitudines rerum que non ad hoc
facte sunt ut significent sic Jeremie
xviii. Nunquid plus sicut figulus
iste non potero vobis facere domus
Israel ait dominus / non quod figulus

34 Qualiter magister omnium erudiuit populum suum

36 Contra iudeos et alios qui litteraliter adherent

37 Quot modis signa non litteralia

est figura xpine / s expssit modu
sive similitud natam int' opus
figuli et opus suu / nec desig°e
s desilitudinib; tantu locutus e
et Ieremie 2° Quo si int' contempiat
amatore suu. sic contepsit me
domus Isrl / ubi similitudine
et modu tantu expssit / int' suu
contempnet' amatore suu et suu
pp' israhel Idem 2° Regu xi.
de facto david et urie quia sic
rex david bersabee ad amadu
et p amore ipsius morte viri sui
p curavit / et sicut illa regali
connubio honorat' / et regali solio
exaltavit / Sic rex celor xpus
dns synagoga ad amavit et p
curavit morte magistri sive pri
cipatus eius velut mariti sub cit
eum connubio suo spuali honorat'
et celestis regni solio sublimavit

8 ¶ Quot modis sacra scriptura exponitur

¶ Illud aut nondu. q tu sacra
scptura intelligit' quatuor modis
scz 2m litteram / s'm allegoriam / et 2m
morem / et 2m anagogiam / no est
semp uniformit' exponenda / sed
expositor debz dirigi 2m triplicem
regula quam doc; Aug' in libro
de doctina xpiana / Prima est q
ubi signficato pbor exprimit fide
ibi nulla est querenda allegoria
/ Secunda est q ubi verba significant
res dictionis vel contrixionis ibi q
rat expositor / quid quilibz res si
gnificet / et exponat / 2m virtutem
fidei et morum honestatem. ita q
alteri no discordet / Tercia regula
est q ubi scptura hz aliqua sig'
realem / attendendu est utru con
veniat hystorico aut spuali sig
ficato / et si utroqz pt convenire litt'
et spualr exponatur / Si vo no pt
convenire utroqz ite tm spualr expo
nat' ¶ Rubrica Quare deus
disponit de omnibus et singulis /
racionibz ondit et exemplis :-

Dispositor / Si quarit' vero de
beat curam et disponat de
omnibus et singulis / Unde
q omnib; et singulis dedit nam
que sunt et gubnat pquam dis
ponit et gubnat nulla sicut
p gubnacula navicula navis et sic
pr disponit regit et docet s'm
p doctare et rectorem ut verbat
ut impendit dispositio divina
rerum propinquitatis seu remocio
pritatis vel magnitudo / paucitatis
vel multitudo quia equalr scit
et pt omnia et singula no ob
stat innositates vel infirmitas Sa
pie aut prudencie / creatoris q'a
licz aliquid fiat p multa media
omnia tamen reducuntur ad creatorem
p quem omnia fiunt / et quod quod
est causa cause p se in eodem ge
nere cause est causa causati
que omnia que fiunt quocumq
mo fiunt creatore sciente et impe
rante s' consciant fieri / que deo p
vidente ac disponente regente
conservante et deducente ad fine ut
usum ad quem res est / ¶ Si quis
stultus et insipiens querit quomodo
tanta rerum multitudo et diversitas
possit disponi vel regi / Unde q
uno nutu creatoris q licz creatura
exequit'. quod sibi in ductu est
a creatore sicut in exercitu quamtumqz
magno dux quisqz eorum que sunt
ibi exequit' officium suum audito
clangore buccine vel dato aprica
pe alio quoqz signo / Si vero
querit' quo creature insensibiles
cognoscunt nutu vel voluntate
creatoris / Unde q unicuiqz creatu
rar indita est divine cognitio
voluntatis / et una queqz creatura
est cu lege sua et q' cum libro
suo ubi legat quid ei sit nar
faciendu / Sicut q' cum lucerna   90 ¶ Quo insensibiles creature co gnoscunt voluntate creatoris racione ondit' et exemplis

h

xi

¶ Exemplo regum terrenorum ostendit quod tota gubernatio omnium rerum pertinet ad eum creatoris

et lumine ostenderet vias per quas
debeat ambulare et devia que
necesse habent declinare. Quia ergo
omnes iam tam corporum nobilium ab-
stractorum quam hominum et ceterorum animalium
et vegetabilium nascuntur existente tu-
modo et designatione beneplaciti
creatoris, quam cum lege sua ex necessitate
vera transcurrit sicut ipse in ipsius
cognoscit natura voluntate. ¶ Item
sicut ex uno iussu regis ut edi-
ficetur aliquod nobile edificium fiunt
multi et diversi motus hominum
et animalium et quadrigarum et calcarum
emissionum, et multa genera arti-
ficum et operariorum secundum operibus
et ministris omnibus quod artis
vel operis ad unum quodque pertineat,
et eo dato iussu regis quomodoque
leui signo omnes opera sua perficiunt
rege sedente in solio suo sine
labore et sollicitudine. Sic creator
solo nutu sue voluntatis movet
et disponit et regit universitatem
creaturarum et est conciens hoc est eorum.
Nam sicut dicit Aristoteles virtutes
seminum similes sunt artificibus
quare et ipsa semina artificibus.
¶ Item conciens est exemplum
si de toto ipso regno composito et
consolidato fiat secundum regis a rege
regum ad regimen gubernatoris ad
gubernatorem, providentie ad providentia
cure ad curam, iusticiarum ad iusticiarios
et medicorum ad medicina, et precipue
si consideret quod plene et totaliter
absque rebellione sine resistentia
sit ei subditum regnum suum tempore
rex cogitat omnia que agunt in regno
suo et toto studio et viribus omnes
iniquitates et iniusticia persequatur
hic rex ubique ordinatur totum regnum
suum magistratibus sapientissimis iustis
obedientissimis et inspicit eos mandatis
virtutis et iusticie et per fines suos
leges iustissimas promulgabit, sic
et de omnibus aliis que ad pacem
et defensionem regni pertinet providebit
et solo nutu voluntatis, tempore pacis
per iudicium et iusticiam regit subdi-
tos suos singulos et universos
et tempore belli defendit eos per arma
et potentia armatorum. ¶ Ad hunc modum
non est mirandum si creator in regno
suo quod est regnum omnium seculorum dis-
ponat universa seriem seculorum et
singula que in eo sunt nutu suo
et sue beneplacito voluntatis, sine naturalibus
legibus suis, sine legibus prophe-
ticis aut per se ipsum editis, sive aliis
divinis legibus aut humanis quare
manifestum est quod toto gubernatio et dis-
positio generis humani ad curam pertinet
creatoris. ¶ Item exemplum cure et dispo-
sitionis creatoris est in domo regia
per omnia bene disposita ubi fiunt
multorum et diversorum officiorum opera
solo nutu regie voluntatis, cum igitur
totus mundus sit velut domus
et pallacium creatoris, in quo habitat
cum tota familia sua, quid mirum
si ad nutum omnipotentissime voluntatis
ipsius omnia in eo fiunt et singula
voluntatis, dico vel imperantis vel pro-
hibentis vel permittentis. ¶ Similia — Ex(emplu)m navis
exempla sunt de navi et rectore
ipsius de ministris gubernatoris, et de
iumentis de curru, et auriga et similibus.
Predicta faciunt contra errorem
illorum qui opinati sunt contra
creatorem non curare ista inferiora, nec
etiam homines neque res humanas,
et agi hec omnia casu atque temere
qui error est perniciosus, quia omnia
honestatis et virtutis et spem future
felicitatis exstirpat ab hominibus
et precipitat eos in turpitudines vitiorum
si ut dicunt deus non curat quid
agant homines boni aut mali

¶ Rubrica. quia ordinata dispositione data est hec doctrina tertie.

Doctrina, non quod ordinata dis- xx
positione data est hec doctrina
primo ostenditur omnia creata

h

ee adeo / 2º ondit[r] iusticia dei in
pena peccato[rum] p[ri]mo[rum] p[ar]entu[m] i[n]flicta
in diluuio et sub[uer]sione sodomo
rum et sub m[er]sione egyptioru[m]
3º in s[er]uit[ut]e obediu[m] p[ar]eri[us] et bn[~]
ficia dei eis exhibitum p[re]dicta
patent in libro Gen[esis] p[ri]mu[m] ap
paret continuis nichil in iuuie
qre / nec nullus locus relinqt[ur]
ydolatrie / s[ed] solus dei colendus
qui de nichilo fecit cuncta et ea
seruat et regit et confert ut ei
placet / p[er] secu[n]du[m] t[er]ret[ur] p[ro]pter alleg[.]
tiu[m] sessione / p[er] t[er]tiu[m] allicit[ur] ad eius
in p[re]ceptis / Consequit[ur] v[er]o dat[ur] lex
terrorem ~~Exodi xix. xxxiii.~~ sii
timore i[n] magno no[n] potuit lex se
pari ab erroribus in vetust[is] Summa
h[uius] doctrine in duob[us] consistit
s[cilicet] in fide et morib[us] ~~p[rim]o thessa[lonicenses] 4º~~
q[uia] q[uasi] tota diuina sc[ri]ptura docet
religione fidei v[er]it[ati]s cultus dei
ac p[ro]ximi caritate in quo pendet
lex et p[ro]phe[tae] ~~Mt. xxii~~ lex est au
tentica i[n]ditio que quod instru
est pre[ce]pit uel p[ro]hib[et] quod i[n]stru
lex est honestatis i[n]teg[ritas] sine co
pleta legibilis i[d est] de scripta litteris
z obs[er]uatie i[m]p[er]ate / vel lex est sp
tum assistens honestu[m] / prohi
bens q[ue] contrariu[m] / lex u[er]o est hone
statis legibil[is] regulis et p[re]cept[is]
Partes aut[em] legis sunt septem
p[ri]ma dei testio[n]a / z hec sunt vitali[a]
z io credenda ut ipsi[us] est deus
celum et terra / Sc[ecund]a sunt madata
quecumq[ue] vult ut faciant vob[is] homi[n]es
z vos eis fa[cite] z h[ec] sunt honesta z io
adimplenda / 3ª sunt iudicia z
h[ec] sunt equitat[is] z ideo parendu[m] e[st]
ut qui blasphemauit nomen d[omi]ni mo
riet[ur] in eternu[m] / 4ª sunt exempla sanct[orum] et q[uo]d a
imitanda ubi credidit abraha deo /
5ª sunt p[ro]missa p[ri]mor[um] z h[ec] spe
randa ut Sara vxor tua habeb[it]
filium / 6ª co[m]minationes penar[um] supp
liciorum z hec timenda / 7ª cerimo
nie s[cilicet] honorificentie ac cultus

dei z hec veneranda z tenenda
ut ymola deo sacrificium laudis
h[e]c aut[em] d[icitu]r aliquando p[ro] eo q[uod] illos
quibus data est alligat ad
suadu[m] / Item doctrina i[d est] doctrina
legis erat valde necc[essa]ria s[cilicet] mo
ralia ut p[re]cepta decalogi ~~Ex~~
~~odi xx.~~ Judicialia de quibus
~~Exodi xxi~~. Si emeris seruum
hebreum / p[ro]missa que erant ad
alliciendu[m] sicut p[ro]missio terre ma
nantis lacte et melle ~~Exodi iii~~
z p[ro]missio de om[n]i bonor[um] multiplic[itate]
~~leuit xxvi~~. Si i[n] p[re]cept[is] meis
ambulaueritis etc. Item sacrame[n]talia
que erant signa sacrame[n]torum no
ue legis sic sacramentu[m] nasc[entis]
~~Exodi 4º~~ et vitule ruffe ~~Num~~
~~xix.~~ Item cerimonialia que
erant in differentiis sacrificior[um] in
discretione abor[um] i[n] expiatione in
mundicia[rum] i[n] obs[er]uatione solempni
tatu[m] de quib[us] ~~leuit. fe~~ p[er] totu[m]
Cerimonie d[icu]ntur q[ua]si carimonie
a care q[uod] e[st] grec[e] z mene q[uod] est
defectus q[uia] q[ui] h[uius]mo[d]i obs[er]uatie
grauam no[n] co[n]ferebat / vel acarie
et mene q[ui] tunc debebat sor
des defice[re] i[n] eis ut aceruendo
mun[m]ije i[d est] officiis similib[us] a q[ui]b[us]
cessabat ¶ Rubrica Contra
diuersitatem sectarum

H umano generi / Contra illos
qui dicunt q[uod] vetus testam[en]tu[m]
datum sunt tm iudeis / moy
ses sunt eis tm p[ro]phea / z xp[ist]us tm
xpianis / z machimetus tantum
sarracenis / Cont[ra] quos q[uod] vetus
testamentu[m] sunt datu[m] omnibus
z no[n] tm iudeis p[ate]t ~~deut. xxix~~.
No[n] nobis solis hoc fedus ferio
s[ed] cunctis p[rese]ntib[us] et futuris Illa
enim q[ue] sunt in nouo testamento
parabola sunt t[em]p[or]is p[rese]ntis ~~hebreor~~
~~um. xx z x.~~ Omnia enim i[n] figura
co[n]tingebat illis. p[rim]o ~~Cor x.~~ Ad
idem ~~Gal 3º z 4º~~ z io, necesse
impleri omnia que scripta sunt

Margin notes:

23 Que lex

22 Que partes sint legis

24 ¶ De hiis que erant necessaria in lege

25 ¶ Que z q[ua]re dicu[n]t[ur] cerimonie

26

27 ¶ Qu[o]d q[uod] omnib[us] dati sit vetus testamentu[m]

in lege Moysi et prophetis de expo
sicit ipse testatur Luc. ultimo. Ad
idem Joh. v. Scrutamini scripturas
Act. 2° Deus qui per ...
...t per os omnium prophetarum. Item
quod Christus fuit propheta iudeis
patet Mat. xv. ubi ipse dicit se
non missum nisi ad oves que perierant do-
mus Israel. Et quod non solum Iudeis
patet Joh. xvii. non pro eis tantum
rogo sed pro eis qui credituri sunt
in me. Quod autem fides sibi data
sit universis patet Ro. i° fides
vestra annunciatur in universo mundo. Et
ad Tytum 2° Apparuit gracia
salvatoris nostri dei etc. Adde
Collo. i° et c. Quod autem Macho-
metus non fuit propheta sed seduc-
tor in fine ibi. Adde etiam Beatum B.

Rubrica qualiter genus humanum
commissum est arbitrio suo

40 Humano generi genus humanum
commissum est arbitrio suo
et gubernacioni cum adiuto-
riis que sunt ei apte creaturis spiri-
tualia, sicut sunt reges et prin-
cipes, iudices et magistri, con-
siliarii et doctores et sacerdotum
officia, et de hiis adiutoriis scilicet
lex et doctrina de quibus hic agitur
et etiam prophetia. Et intellige in
prophetia visiones et revelaciones
in adiutoriis etiam creaturis que non
innuere nec intelligere sufficienter
intellige miracula flagella tro-
res et hiis similia et etiam angelos
qui multiplicibus officiis homines
diligunt ad iuvant sicut dictum
est in tractatu angelorum. Rubrica
contra hereticos qui dampnant veterem
testamentum et quibus in meliori statu

41 Doctrina humano rudendum
generi tribuit salvator contra
hereticos qui dampnant veterem
testamentum in duccites Ezech. xx.
Dedi vobis precepta non bona. Unde
quantum ad cerimonialia que non sunt

ita bona quod sufficiant ad salutem
vel dicat quod non bona illis qui non
fecerunt ea. quod ex lectione patet ibi. Adde
Ro. x. a. Justicia que ex lege est
qui fecerit homo vivet in ea. Item
exponit Hebr. x. a. umbram habet
lex bonorum futurorum et non potest acceden-
tes perfectos facere. Item Act. xiii°
non potuistis in lege Moysi iusti-
ficari. Item Ro. 3° Ex operibus legis
non iustificabitur omnis caro. So-
lum quod sine fide vel. Et quod ita in-
telligendum sit patet Gen. xv. Crede-
dit Abraham deo et reputatum est
ei ad iusticiam. Item obiciunt Ro.
v. lex subintravit ut habundaret
delictum. Unde non dicit quod lex fe-
cerit. sed quia data lege evenit
ut non causaliter sed occasionaliter in-
telligatur, nec propter hoc dicitur quod lex
mala, sicut nec apostoli dicuntur mali
licet aliis essent odor mortis
in mortem 2° Cor. 2° Nec Christus malus
licet Ro. ix. dicatur lapis offensionis
et petra scandali et licet sit in ruinam
multorum Luc. 2°. nec corpus Christi
malum licet indigne sumenti
sit in dampnacionem i° Cor. xi. Item
obiciunt Gal. 3° Quicumque ex operi-
bus legis sunt sub maledicto sunt.
Unde quod de preceptis loquitur non de preceptis
quia non lex adeo non imponit
sed prohibet. Si autem de preceptis intel-
ligatur in ante adventum Christi dico quod loquitur
de illis qui servabant opera legis sine
fide Christi. quod patet ex eo, quod apostolus ait
Gal. 3 c. Scriptum est maledictus
omnis qui non permanserit in omnibus
que scripta sunt in volumine legis huius.
Illud habetur Deut. xx. et xxvii. c.
Mandatum autem de fide habetur xviii.
Prophetam suscitabo etc. Deut. xxx.
Prope est verbum domini in corde tuo
et in ore tuo. Quod apostolus exponit Ro.
x. dicens hoc est verbum fidei
quod predicamus et hoc autem qui
non permanserit sub maledicto

h

fuit non illi qui per gratiam christi credi-
derunt salvati ut dicit petrus
Actuum xv. ¶ Item obiciunt Gal.
3o lex non est ex fide. Sed Ro. xiiii
dicitur Omne quod non est ex fide
peccatum est / ergo lex peccatum. Respondeo quod
apostolus intendit probare quod ex quo
christus venit ex lege non esse iustificationem
vnde loquitur de operibus / quod autem dicitur
omne quod non ex fide peccatum est
Exponitur quod non ex fide i. quod contra sit
fidem ¶ Item Isaie io holocausta
arietum et adipem pinguium et
sanguinem vitulorum et agnorum
et hircorum nolui / ergo sacrificia ve-
teris testamenti que fiebant de ta-
libus non erant a deo. Respondeo ad hoc
et ad omnia similia quod loquitur
pro tempore adventus christi iam facti
Item hebr. vii. Reprobatio fit pre-
cedentis mandati propter infirmitatem
et inutilitatem / nichil enim ad perfectum
duxit lex / ex quo videtur quod illi doctores (?)
non fuit salutaris. Respondeo non dicit
quod reprobatio fuit prius illius manda-
ti sed dicit sic de preterito loquens
42 ¶ lex non sufficiebat ad perfectionem modo i. reprobatum est et non obser-
vandum quia finis legis christus
Ro. x. Infirma etiam fuit lex
ante adventum i. insufficiens nichil
enim ad perfectum adduxit lex / ad id
scilicet perfectum de quo prima Cor. xiii
Cum venerit quod perfectum est / eva-
cuabitur quod ex parte est / licet autem
non sufficeret ad hoc / non tamen mala
quia neque fides neque prophetia /
neque omnis scientia aut martirium
aut distributio bonorum in cibos pau-
perum sufficit sine caritate. prima
Cor. xiii. Et tamen horum nichil est
malum / sic neque lex sufficiebat
sine christo ad vitam eternam / nec tamen
propter hoc mala ¶ Item apostolus dicit
legem esse legem mortis et peccati
Ro. vii et viii. Item ii Cor.
3o dicitur ministratio mortis et
ministratio dampnationis. Respondeo quod
lex peccati dicitur quia peccatum indicat Rom.

¶ Per legem igitur cognitio peccati et
vii. concupiscentiam nesciebam esse
peccatum nisi lex diceret non concu-
pisces / Item dicitur lex peccati prohibi-
tiva / vnde non concupisces / Item lex
peccati punitiva hebr. x. Irritam quis
faciens legem moysi sine ulla
miseratione moritur / Item dicitur peccati
augmentativa Ro. v. Lex subintravit
ut habundaret delictum / ¶ lex ergo
bona non mala quia indicat
peccatum ut caveatur / prohibet illud
et punit. Si non caveatur augmentat
ipsum quia gravius est peccare co-
gnoscenti quam ignoranti. i Thi. i. Sed
misericordiam consecutus sum quia ignorans
feci ¶ Lex autem dicitur ministratio
dampnationis et mortis / ideo dicitur
quia transgressores suos condempnat
et iudicat puniendos morte tem-
porali vel eterna Deut. Ro. iiii. dicitur
lex iram operatur. vel solve per dis-
tinctionem legis / quia (?) per preceptis
moralibus que non erant ita bona
quod sufficerent ad salutem ¶ Unde per
moralibus que sunt salutaria
¶ Et non quod cerimonialia que pura
figura erant et omnia sacramenta
legalia cessaverunt. quia erant fi-
gure virtutum / omnia i. illa significabant
virtutes [illegible] / Sicut agnus mansue-
tudinem. columba simplicitatem /
turtur castitatem etc. et aliis (?) quia um-
bram habebant futurorum bonorum ut
dicit apostolus hebr. x. B. et p°. a.
et iam adveniente veritate cessave-
runt / translato enim sacerdotio necesse
est ut legis translatio fiat etiam
legalis. hebr. vii. [illegible]
[illegible] ¶ translato ¶ Christus autem
quia post legem implevit eam
fecit cessare. Ipse enim implendo
finivit. ut [illegible] Ipse in fine
finis i. legis christus. Ro. x. a.
non dicit quod fuerit vel solve legem
quia non fecit aliquid ad minus
oppositum tenetur ex lege / quia ipse
docebat sicut potestatem habens

43 ¶ Quare dicatur lex peccati

42 ¶ Quare lex bona

44 ¶ Qualiter lex ministratio dampnationis et morte

46 ¶ An tempore cerimonialia cessaverunt

et no[n] ſicut ſcribe et phariſei Mt. viij
g. / et ideo eius ſunt in eptari-
cium et conde / ex de ſũma ex
qualicũque / ĩ c. alia / et q conditit
qui et ſicut voluit potuit de-
rogare ſicut facit papa et imperator
quia omnis res per quas cumque cauſas
naſcitur per eaſdem diſſolvitur / extra
de re. iu. c. o. po. poteſt etiam dici quod
lex non eſt deleta quia mala
ſed minus bona magis bonis cedere
debet / preterea lex vetus erat pro-
miſſionis / lex evangelica ſolutionis
ſoluto ergo promiſſo debuit ceſſare
promiſſio / et hic non poteſt dici quod xpus
venit legem ſolvere i. pagare / ſed
carta alicuius obligationis dicitur
ſoluta i. pagata / ſic lex a xpo
impleta poteſt dici ſoluta et paga-
ta / Cum igitur alicubi invenitur
quod ſoluta ſit lex i. diſſoluta a
xpo ſive rupta ſive evacuata
referendum eſt ad obligationem quia
iam non obligat / preterea impletum
eſt quod in ea promiſſum fuerat per verba
vel per figuras. Eodem etiam modo
dicit apoſtolus Ro. 3° quod deſtruat
legem. quod ondebat eam iam non
obligare / Item dicit Ro. 7° quod eva-
cuat ab obligatione quod continebat
ſicut quando loquitur deo quod futurus
eſt dicimus erit / ſed cum venerit
id erit dimittimus et dicimus
eſt / et cum preterierit utrumque dimit-
timus et dicimus fuit / Sic crebis
pronunciatur alicuius ſacramenti ubi
prius manifeſtum ſacramentum / non oportet ſimili-
cius ſignus vel ſignum / Que autem
ſignificativa non ſunt alicuius miſterij
ſed apte fidei indicant veritatem
77 vel caritatis edificationem commendant
ut ſunt moralia / que ſunt de iure
naturali manet et non ſolum eiuſ-
dem ad tempus / ſed etiam ad omne
ſunt in perpetuum obſervanda et ita
obſervata vitam conferebant ac conferunt
ut patet Luc. x hec fac et vives

quod omnia moralia in lege ſemper debet ab omnibus obſervari

Item Mt. 19. Si vis ad vitam ingredi
ſerva mandata / Qui autem legem
Moyſi ad litteram vult ſervare quaſi
ydolatriam committit cum ſit abolita
ex quo fuit conſumpta per xpum Unde
in paſſione dixit conſummatum eſt Joh.
xix e. Antiqua veterum tranſierunt et
ecce nova facta ſunt omnia / 2 Cor.
v. Unde non eſt religio ſed ſuperſticio
ſi cerimoniarum veterum feces cum
vino evangelico miſcentur cum patet
quod vetus teſtamentum datum fuit ad
tempus et finitum per xpum Ro. x°
finis legis xpus / Item doctrina
humano generi et contra infinitate
corruptionis et mortis qua homo
incurrit peccatum / de qua dictum eſt
ſupra v. hoſte ſuggerente dyabolo peccavit
/ a qua nec per ſe potuit liberari vel 78
iuſtificari / Contra errorem Pellagij Error
qui dixit hominem poſſe iuſtificari
per ſolum liberum arbitrium ſine gratia
dei. xxxiij. q. v. quando / Contra quod
ad Thytum 2° In omnibus fide bona
oſtendentes ut doctrinam ſalvatoris
noſtri ornent. Apparuit gratia et / Item Tit.
3° Apparuit benignitas ſalvatoris noſtri dei
non ex operibus iuſticie que fecimus
nos et et inf. Ut iuſtificati gratia
ipſius per hoc patet quod non tantum per liberum
arbitrium ſed per dei gratiam iuſtificamur.
Ad idem de conſe. diſt. iiij. gratia
cum ſuis concordanciis / Contra hunc
errorem dictum eſt ſupra ibi / Sed ipſi 79
per ſe facti ſunt mali / Ex aut ſine Contra
gratia non poſſit homo iuſtificari per liberum ſine
arbitrium. vel naturam humanam patet / iuſtif
gratia enim dei media eſt inter naturam
et gloriam / quia eſt gloria inferior
et ſuperior quam natura / Unde ſine gratia poteſt
natura ad gloriam pervenire / quia ex
corruptione ſuorum parentum prima
eſt natura hominis ab adoleſcentia in
malum. Gen. viij. et 32. q. 1. Un-
de quod gratia elevat naturam ſupra ſe
et approximet glorie quod ſit tanta

h.

tulis et fundamentum fidei xpiane
¶ Item quod gra dilatet animam contra se
quod sit cum facit dilige͂ inimicos
Item quod extendat eam ultra
se ad preterita quod ad posteriora et ad
futura. Tercia ratio est quod gra dei
armet animam nostram contra nos
ipsos et efficiat nos nobis
ipsis superiores prov. xvi. c. Me
60 lior est qui dominatur corde suo expugnatore
¶ Ad hoc quippe datur gra anime
humane ad quid natura naturaliter mobi
libus scilicet ut eu addam ut ut ad
finem, ut ut ad locum quietis sue
eo quietissimum moveant eaque
in eodem quietent, Sed tamen natura corporea
que naturaliter movet ad loca sua mo
net et in eis ea quietat, animam
vero humanam virtute sua tamen sine gra
dei sursum ferri, et ibi sine omni
motorum suorum scilicet victorum impossibi
le est, unde patet quod solum liberum arbi
trium vel natura humana non sufficit
61 homini ad iustificationem. ¶ Et nota quod
sicut natura in hiis que naturaliter movet
et effectiva et regitiva est motuum
naturalium, sic gra in eis que volun
tarie recte movet effectiva et re
gitiva est motuum voluntariorum
Et sic natura que principium est motus et quietis
naturalia movet ad loca sua et ea in
illis ordinat et quiescere facit et
a locis innaturalibus ea avellit et
fugere facit, sic gra ab eis que contra
deum sunt fugere facit mentem
humanam natura et ad deum ut ad locum
suum congruentissimum, ut in eo quiescat
impellit, in solo enim deo mens humana
quiescit naturaliter etiam quod est intra ipsum
et deum, via eidem est propter quod quieta
est in omnibus aliis et molesta. Unde
et omne aliud gaudium fastidit
postquam id adepta fuit nec in alio
sistunt longa mora ut Augustinus
in primo libro confessionum. Quid fecimus
ad te et inquietum est cor fastidio nostrum
donec requiescat in te, in quo appet
nt aliud esse locum sue quietis
nec aliquid esse finem omnium motuum suorum

spiritualium preter deum, omnis enim
creatura in suo proprio et immobi
lis et infatigabiliter requiescit quod
appet in levibus et in ponderosis
ponderosa enim abysmo non vi avelli
non possunt, nec levia a sublimi,
quia tota vi natura sue inheat et
incubat ¶ Ex quibus patet quod de
testabilis error Pellagianorum qui
magistris divine gre non cognoscunt
nec lesiones suas vel defectus
senciunt, nec auxiliatoris facultatem
attendunt, dum credunt se
posse iustificari sine gra dei, sola
vi liberi arbitrij vel nature. ¶ Sed
aut notandum quod motus liberi arbi
trij dat occasionem infusioni gre
ut auditus verbi dei vel me
ditacio scripture, ut oracio vel firma
monicio, vel recordacio peccatorum
et alia huiusmodi que movere potest liberum
arbitrium ad ea que sunt gre
¶ Gra vero est medicina et virtus
qua innatur liberum arbitrium contra vicia et
peccata et contra Sathanam in firmitate
ut superet ea quod commoda eciam me
cum victoria est cordis contra
peccata fit ad deum conversio sine iustificatio peccatoris ¶ Gra dicitur quia
est donum dei gratuitum sola bonitate
creatori datum ¶ Iste doctrinam
Ieronimo gra est, Contra hos qui dicunt
alium esse deum novi testamenti
et alium veteris testamenti, ad quod notandum
quod heretica qui arguunt deum ve
teris testamenti, ex duobus moveban
tur, una ex contrarietate que videtur
in novo testamentum et veteri, de
quo iam diximus, secundo ex mutabilitate
ipsius que in scriptura legitur
Gen. vi. b. Penitet me fecisse
hominem. Contra quos deus est summe
et incommutabilis, tercio quod in cerbilitate
ipsius que in scriptura eius videtur contra
quos hic agitur, primo contra mediacio quod
quo ipsum arguunt ut supra ibi
Verus ¶ Heretici qui dicunt deum
veteris testamenti esse malum, et dicunt
Gen. primo In principio creavit deus celum
et terram, tamen omnia erat in amne et vacua, et
cetera ut dicit quod deus veteris testamenti

62 ¶ Ad quid valet motus liberi arbitrij

63 ¶ Ad quid gra

6[illegible] ¶ Eciam dicitur gracia

64 ¶ Contra eos qui dicunt esse alium deum novi testamenti et alium veteris testamenti tercio hos dicunt, et alias reducendum

est actor bonitatis & opus suum
a tenebris incepit / qualis ergo sit
patet ex operibus suis / & ita patet quod te
nebrosus erat & malus / tu ergo
de deo veteris testamenti dicitur Jsa. 45.
Ubi lux / deus est & tenebre ideo
non sunt ville / Unde quod terra
dicitur inanis i. infructuosa / quia
adhuc non faciebat fructum / tercia
vero die facta est fructuosa Gen. primo
ibi Germinet terra herba viren
tem & faciat fructum / tamen propter
maliciam hominum reddit eam silex
postea fecit terram fructiferam in sal
vatica aut dicebatur alimu ha
bitatore usque ad sextam diem in qua
factus est homo Ysa. xlv. Ego
dominus feci terram / et hominem super
eam creavi / Cum autem dicitur tenebre
erant super faciem abyssi / Ex
pone i. non erat lux / tenebre
enim non sunt aliquis operibus sed tantum
absencia lucis ubi nata est esse
et non singula sunt quod dicitur ¶ Rubrica

66 Per que patet quod sit idem deus
novi et veteris testamenti

Hec scilicet trinitas per moysen
habuit salutare & tandem
unigenitus dei filius ihesus
christus viam nobis monstrat per que patet
quod idem deus novi & veteris tes
tamenti sit ¶ Contra Zardeum tan
faxat qui dixerunt datorem legis
moysi esse principe tenebrarum / contra
quos Luc. primo Sicut locutus est &
etiam in fine Insinuatur quod manet
Et recumbere marie suscepit israel
& sicut locutus est & cetera Ex hiis patet quod
idem est deus novi & veteris
testamenti Ad idem Act. vii. Item
Mal. ultimo Ecce ego mittam vobis
heliam prophetam antequam veniet dies
magnus & horribilis / & convertat corda
patrum ad filios / & corda filiorum
ad patres eorum Mat. xvii. Apparue
runt cum christo moyses et helyas
& loquentes cum eo. dicit non contra
enim Item Joh. viii. dicit christus
iudeis / Est pater meus qui glori

ficat me, quem vos dicitis quod deus
vester est / Ecce patet quod ille quem iudei
dicebant esse deum suum pater christi est
/ nullum autem dicebant esse deum suum
nisi illum qui dedit veteris testamentum
Ergo deus veteris testamenti pater christi est
Item Luc. ultimo g. Nece est impleri
omnia que scripta sunt in lege moy
si et prophetis & cetera Item Luc. xi. mit
tam ad vos prophetas & apostolos & ex
illis occident & cetera Joh. v. Scrutamini
scripturas in quibus putatis vos vitam
habere, et ipse sunt que testimonium perhi
bent de me. Petrus in Actuum 3o
c. deus qui per inunciavit per os omnium
prophetarum pati christum suum implevit
Hebr. i. Multipharie multisque modis
olym deus loquens & cetera Ite Ro. primo
Segregatus in evangelium dei quod ante
promiserat per prophetas suos & cetera pe. 1o
ad idem xviii. dist. Omnium episcopus / Ite

69 ¶ Rubrica et ... hebreorum ... de plurimis ... Iulorum

67 Doctrina humana ... haec doctrina
salutis est theologia que est scientia
dans sufficientem noticiam de hiis
que pertinet ad salutem & agit primo
de septem in universo / scilicet de trinitate dei
de creatura mundi / de corruptela pecca
dum incarnatore verbi / de gratia spiritus
sancti / de medicina sacramentali
de statu finalis iudicii / quia deus
est unus in essencia / trinus in personis
/ ideo haec doctrina que dirigit ad deum
habet triplicem modum intelligendi
& exponendi in unitate hoc allego
riam / moralem / & anagogiam / ut
per moralem habeamus noticiam age
dorum moraliter / per allegoriam creden
dorum veraciter / per anagogiam desi
derandorum delectabiliter ut sic pergant
per virtuosissimam operacionem / illuminati per
indiosissimam fidem / & perfecti per arden
tissimam caritatem perveniamus ad
bravium felicitatis eterne ¶ ¶

Rubrica Qualiter heretici arguunt
deum veteris testamenti & qualiter in 68

Salutarem contra hereticos dendum
qui arguunt deum veteris
testamenti fraudis et doli

¶ de quibus tradit theolo
40 positio ... historia ... exponendi
41 ... deum ... deys ... mens ... poris

mendacii et p iniuri inprime et crude
litatis. quia preceptum spoliari egyp
tios et que sub iniit eos, et quia p
sequerunt filios israel in deserto. Vide
que non in innit lit. que vi vel dolo
tulerunt aliquid ab egyptiis ymmo
potius que dono. Postulatio enim
violenciam abdicat, gratia vero dolum
excludit. Item pe dominum est tritici
et Aggei 2o. Meum est aurum et meum
est argentum. potuit ergo deus su
um iniuria dispensare aug. xvo.
An non licet michi quod volo facere que
non facit iniuriam qui utitur iure
suo. xxxiiii. q. 2a. puto ex deubere
significatione forte c. Notandum
Item Daniel 4o Dnator excelsus
super regnum hominum ut cuicumque vo
luit dat illud Item regnum age
te in gente transfert propter iniusticias
et contumelias et diversos dolos Ecc.
x. Jeremie xxvii et aug. xxi. Aufe
retur a vobis regnum dei et dabitur genti
etc. Item xxiii q. viii. Si de rebus
in fine Item cum hebrei qui erant
liberi servissent egyptiis in libertate domino
potuit mercedem sui laboris recipere
Sapie. x. Vel dicas hoc in figura
eis contigisse. Item in novo testamento
de portis aug. viiio. et de talentis
aug. xxv. tollite ab eo et da illi etc.
Oppone hereticis, veteris dicunt fure
deum novi testamenti. Apok. 3o et xvi.
Si non vigilaveris veniam ad te tam
quam fur etc. Item Joh. xo. Ego misi
vos metere quod non seminastis etc.
Item scilicet utrumque, Contra illos
qui deum veteris testamenti dicunt
malum et crudelem quia occidit
et ponit oculos suos super populum
in malum et non in bonum. Amos ulti
mo. Vide que ibi dicuntur supplicia preva
ricatoribus comminatur et in hiis agit misericorditer
legis puniens transgressores quia per
hoc ostendebat quod timidi essent pu
niendi transgressores legis filii dei
Hebreos x. Terribile quid facere etc.

Fuit ergo lex salutis suis observa
toribus, sed lex mortis suis con
temptoribus et transgressoribus Ro. v.
Et non quod ex plurimi bone peccatum
habundavit lege data tempus et quibus
non erat gratia. Primo quia ut dicit
Ambrosius Dyabolus videns legem eam
sibi hominibus data magis exarsit
invidia adversus hominem et magis
(?) facit ut lege veteri in primicie
cum prius quasi secure possidens
minus temptaret Gregorius illos
pulsare negligit quos iure quieto
se possidere sentit. 2o quia homo
naturaliter appetit libertatem et fugit ser
vitutem quia nitimur in vetitum
semper cupimusque negata Jeronimus quod
quod non licet magis desideratur.
3o quia prohibicio sunt erat oc
casio frequentis recordacionis rei
prohibite, recordacio vero irritativa
est concupiscentie. Illud autem Ro. v.
pz. lex subintravit ut habundaret
delictum, intelligendum est conse
cutive. hoc enim consecutum est ex lege
quantum ad illos qui gratiam non
habebant. et viribus suis confi
debant quod amplius peccaverunt
Deo vero punire malos non est
crudelitatis sed iusticie patet, quia iustus
dominus in omnibus viis suis. ergo
debet reddere penam pro malis. Quod etiam
locum habet in novo testamento sicut in veteri
aug. xiii. Mittet filius hominis ange
los suos et tollent de regno eius
omnia scandala Luc. xix. In
imicos meos illos qui non me
voluerunt regnare super se adducite et interficite ante me.
Deus nonne faciet vindictam
Luc. xviii. Item maledicti in ignem
eternum. aug. xxv. Item paulus dum
percuteretur dixit Actuum xxiii. percu
ciet te deus paries dealbate
et quia helimas magus resiste
bat paulo excecatus est. Actuum
xiii. et Ananias ad verbum petri
mortuus est Actuum v. et herodes
percussus ab angelo quia non dedit

69 ...ubz et ... iudie... hebrei ... spoliaverunt

70 Opposicio ... hereticis ... et oponendum

71 ... legis ... transgressores

42 Inquibus et quare habundavit peccatum lege data

ar
¶ quare doctrina fidei dicitur salutaris

honorem deo Actuum xii c. Item
Ro. 3. Nunquid iniquus est deus
qui infert iram absit, alioquin
quo iudicabit deus hunc mundum
q. d. si nephas est dicere quod deum
inferat temporalem penam plus
nephas est dicere quod eternam
Si ergo deus morte eterna
dampnabit impios multo
forcius temporali. Quid ergo mirum
si meo adversarius occidit corpus
qui ipsum eternaliter cruciabit. Vel
salutaris quia doctrina fidei dicitur
salutaris quia secundum ethymologiam
ducit ad salutem eternam. Vel ideo
salutaris quia debiles qui sunt
salutis perse .i. meo quod sunt sa-
lutaria. sicut de medico dicitur medi-
cinis atque dieta et de salute
ipsa. Medicinas sive medica-
menta divinus sacramenta, dieta
precepta abstinendi et continendi
et generaliter declinandi a malo
et faciendi bonum. opera enim tam
exteriora quam interiora tibi sunt
interioris hominis. Et per hoc die-
tam divinus corpus observacionem.
Salus vero est gracia et gloria
Medicus vero salutis actor ipse deus
Ad medicamenta eciam pertinent
incarnacio passio resurrectio et cetera
que secuntur in textu. Quod propter salutem
generis humani. quod fecit et pertu-
lit filius dei. Sunt ergo lex sa-
lutaris. Propter cognicionem peccati Ro. vii.
Peccatum non cognovi nisi per legem
nec fuit propter hoc lex mala. sed
nec radix folijs malus. licet
ondat pulchritudinis nocuit qua
aliquis appetit. et sicut scia
medicine non est mala que
ondit venenum mortiferum quamvis
ius non des abutitur. Sic nec
lex est mala. licet sit aliquando occasio
mali. Item h sacra tinctus doctrina
humanus generi tribuit salutem. per
ista verba patet quod non humanus sensu

ag
¶ quam admirabili artificio sacra scriptura edita sit et scripta et quod catholicam consonet veritatem

non fortuito casu sacra scriptura edita
sit et scripta sine ordinacione sed
superne celestis artificio admirabili
dei. et ideo omnes libri et omnes
exposiciones sacre doctrine quibus
utitur ecclesia sibi invicem concordiant
et concordant catholicam veritatem.
Patet et quod per magistrum divine pietatis
omnes libri eiusdem propter omnes eru-
dicionem et edificacionem que inde elicitur
per scripta sunt sicut expedit voluntate
sua est. Et sic credendum quod omnia opera
sua facit propter omne bonum usum
et utilitatem que ex eis elicitur. ah
¶ Et nota quod inter ea que in lege ¶ quare sunt instituta in lege
precepta sunt, quedam maxime pertinent
ad honorem dei et utilitatem proximi
quedam vero signa sunt futurorum. quedam
nec quod videntur esse sine racione
precepta sunt propter ydolatriam eius
obolende magna pars legis in-
tendit. multa enim precepit deus
offerri. ne ydolis offerrent. Unde com-
mendatur abraham Gen. xv. Credi- ai
dit abraham deo et. Illud etiam ¶ quod cerimonialia sunt legales
notandum quod non omnes legis consue-
tudines abiecit ecclesia, sed quasdam
provida consideracione retinuit. Unde
sponsa dicit ad sponsum Cantica
vii. Omnia poma nova et vetera
servavi tibi. Adhuc enim considerat
plenam lunam ne pascha celebret
in deserto. Adhuc consecrat oleum
unccionis. et tunc servantur. Et reddit
adhuc solvit decimas et pri-
micias Nu. xviii. Adhuc habet al-
tare candelabrum et lucernas vestes
et vasa pontificum sacerdotum et
levitarum. non sunt tamen omnes legales
consuetudines penitus abiecte
sed in melius commutate. Sicut ak
circumcisio in baptismum. ¶ Item doctrina ¶ contra illos qui mandata dicunt esse impossibilia
huiusmodi ge. e. cont. 1.6. qui dicunt
impossibilia esse dei mandata. contra
quos Ieronimus excecrans eorum blas-
phemias. qui dicunt impossibile

h.

aliq̄ hoīm adeo esse pceptu
et mandata dei nō a singulis
sz ab omnibz in vitam posse seruari
tantum ipos errare dicimus, qui cum
Manicheo dicunt hominem peccatum
vitare nō posse, et illos qui cum
Ioviniano asserunt hominem non
posse peccare ¶ Rubrica.

Recapitulacio omnium predictorum.

18 Huc usque actum est de summa
trinitate, seu summaria veteris
legis, quam fides katholica fir-
miter credit, et simpliciter confitetur
patrem et filium et spiritum sanctum tres
personas esse, unum deum, totiusque
trinitatis essencialem et substancialem et coeter-
nalem, et coomnipotentem, et singulas
quasque in trinitate personas unum deum
esse creatorem, factorem, gubernatorem
et dispositorem omnium corporalium et spiritua-
lium, visibilium et invisibilium, novi
ac veteris testamenti unum eundemque
auctorem qui de nichilo cuncta
creavit et qui misit Iohannem bap-
tistam et misit spiritu sancto repletum
in ventre matris sue ¶ ¶ ¶

Hic incipit secunda pars huius in qua agitur de humanitate xpisti et cetera

Et tandem, Abhinc usque ad
locum illum vero nō est fidelium
explanatis illa septem sigilla
Apoc. v. que nemo poterat
solvere nisi leo de tribu Iuda
per que intelliguntur misteria. x. dominica
agit hic scilicet conceptio de spiritu sancto,
nativitas de virgine, Passio vo-
luntaria, descensus ad inferos,
Resurrectio, Ascensio, Adventus
ad iudicium ¶ Rubrica contra illos
qui dicunt legem cum evangelio, et circum-
cisionem cum baptismo servandam

19 Et tandem, Contra illos qui dicunt
legem cum evangelio et circumcisionem
cum baptismo servandam contra

quos Ro. iii. ii. Cor. v. Hebr.
vii. Gal. v. Col. ii. Actuum. xv.
Ad idem ex. de baptismo et eius
effectu. Maiores c. i. ¶ Et tandem
scilicet per quam venit plenitudo temporis
Gal. iiii. qui sub venit auferre
primum ut sequens statueret Hebr. x. B.
Plenitudo temporis est tempus gracie
quod ab adventu salvatoris in-
cepit, nam gracia et veritas per ihesum
xpistum facta est Ioh. i. B. Gracia
id est remissio peccatorum, veritas id est exhi-
bicio promissorum per xpistum cum sunt
peccata deleta et promissa completa ¶
Sed queritur quare tam diu sustinuit
in peccatores in cultu suo deus. Unde
quod ideo tam diu distulit vel susti-
nuit ut homo prius in sceleret de
lege nature et scripta ut convinceretur
ut per neutram posset plene immu-
dari. Unde festinus verus medicus ad
sanandum egrotum. putaretur egrotus
se non medicum indigere, sed non vigore
vel in firmitatis levitate sanatum
et vilipenderet medicum. ac medi-
cinam et perimpederet egrotus ut quo
desperans, virtute diffideret, ut magni-
tudinem infirmitatis agnosceret. ut me-
dicum graviter postularet, distulit
salvator accedere donec peccator cla-
maret frequenter et diceret Veni domine
et noli tardare relaxa facinora
plebis tue ¶ Vel unde quod tam diu
sustinuit in peccatores huius modi
sic sustinens primam in puericiam et primam
in senibus vegetabilibus et omnibus
animalibus donec per cuncta magnitudo
sue perfectionis eius adveniret ¶ Et
nota quod per inde est hoc quare ac si quere-
retur quare nascuntur homines primum
et non potius viri perfecti atque barbati
et quare ponuntur ova ab avibus
et animalibus et non potius animalia perfecta
ex eis nascantur, natura est unde dei cul-
tus et vera religio in mundo procedit
ut semen et quo dam ut primum imper-
fectum et tandem perfectius convincit

80

¶ Quare tam diu deus
sustinuit in peccatores
in cultuo

Ratio

hoiem. ¶ Et tandem sicut ds apud
imudi potuit in carnari voluit
tamē nisi de fore tp̄m p̄cedēte
lege nature et lege scripture p̄us
priarchas et pphās quibz tps
incarnacō ē p̄missū / q2 sicut
decuit 2m libertate arbitrij /
2m sublimitate remedij et
scdm i congruitatem vniūsi / nam
i agendo sūmȝ artifex hec
attendit / quia i. libtas arbitrij
hoc requirit ut ad nil trahat̄
inuita. sic debuit deȝ hoiem
repare / q̄ sal̄te in veniret qui
q̄ret saluatore xp̄ q̄ is ivenit
nullus aut q̄rit mediū nisi
cō gnoscat morbū / ne q̄rit doc
tore nisi 2gscat ignorācia / nullus
q̄rit ad iutore. nisi recognoscat
i potm / Quia igr̄ homo lapsus
supbiebat de scīa et virtute.
io deus p̄misit legem nature
i qua 9 vincēt d' ignorācia / s3
p̄manete supbia de virtute ad
didit legem p̄ceptis moralibȝ
erudiente ⁊ cerimonialibz ag
uate. / ut sic sta sciā et cognita
impotēcia cō fugēt homo ad
diuinam miam et grām postu
lando que data est nobis in
aduentu xp̄i / ⁊ io post legem
nāe / et post legem scriptam
subseq̄m debuit icarnatō ubi
¶ Rursus quia sublimitas re
medij requirit ut credat̄ fide
firmissima / tamet ētū credetissi
tuch mistiū secretissim / ⁊ salubrim
io cō grūm fuit ut eī aduētū
x̄ / p̄iret multa testioz pphārū
eū explicata i ubisq̄ / implicata
i figuris / ut q̄ ētū secētū / certū
fiet ad credēdū / p̄iret eciā mlta
p̄missa ⁊ credetissa desideria ut
p̄missū bnfim expectaret̄ / ex
pectatū deferet̄ / dilatum eam
plius desideraret̄ / ⁊ adm dilatū
feruencius amaret ⁊ gaudens
suspicet / ⁊ susceptū soliacius

suaret̄ / Item quia in regimis ⁊
p̄fectō vniūsi requirit ut vniusa
sint ordinata q̄ntū ad loca ⁊ tpa
⁊ topus in carnacois erat p̄fissim
mē omnia opa optimūt. go opus
fi in fine / ut sicut p̄us hō q̄ erat
totiȝ mūdi ffibus ornamēta fuerūt
conditȝ vltiō s3 sexto die ad
totiȝ mūdi cō plementū / sic scdo
homo totiȝ mundi fpator ⁊ ple
mentū in quo p̄mū p̄iūm ⁊ tangi
tū vltiō / f. deus cū limo fieret
in fine tpm hoc vi. etate / in qua
lex grē implet legem scpte / et
oblico p̄missi implet p̄missio
vi. etas cō senām sonat cū ple
nitudine / io aduentȝ hō dicat̄
eē plenitudo tpm / no q̄ in eius
aduentu tps finiat̄ / s3 q̄ tp̄alia
mistia implent̄ / sicut aut xp̄c
no debuit v̄enire in p̄ue tpis
quia eiȝ aduentȝ nimis fuiss
festinȝ / sic nec differe usq3 i dsi
nem seculi. quia tunc nimiū 81
ess3 tardus ¶ Et tande vnigenitȝ ¶ Con
dei filius ihūs xp̄s / Cont. illos xp̄m
qui xp̄m p̄urā cr̄turā dicunt cr̄tur
Adq̄ in dicunt Ecci. 1o p̄o omn
crīa est sapia / deq̄ d. fr cor
p̄o p̄ diuinȝ xp̄m dei uirtutem
⁊ di sapiaz. Ephs arguit nos eē
hereticos / quia dicim q̄ filiȝ ē a patre
solo no factus nc̄ creatȝ s3 genitus
Unde q̄ ibi lo. dexō / pp̄ nōz sina az
qua assumptus erat / ⁊ lo. more pphe
tico pones p̄titū p̄ futō / vel d.
sapia creata .i. dēta circa posteri Ad d
⁊ Adide Ecc. xxiiii s3 ab mito
im seīa creata sum .i. p̄uisa et
ordinata circa et fi crīta tinȝ
venit tpis plenitudo / Adide p̄u Ad
xvi. dns po. me ut ca. ⁊ v. dis
posuit me face crīturā f. hoiem
¶ Item est hoc cont. paulianos Ad d
qui dnt no ff fuisse xp̄m sed
a maria sumpsisse exordium / ⁊ cont.
Bonosianos et Turcelliones

h

qui dicunt xpm filiu dei adoptiuu
tantu et no ppriu. de quibus xxiiij.
q. 3a. quedam. et ex. de te. iiij. c. firmiter.

Quod autem ihus xpus sit
vnigenitus dei filius vnus deus
cu patre p3 Joh. 3o. Sic deus dilexit
mundu vt vnigenitu filiu suu
daret. ad rom. po Inuen sci ewangelij ihu
xpi filij dauid etc. Item mt. 3o. et
xvij. vox facta est de celis tu es
filius meus dilectus in quo michi
bn complacui. mt. 17. 4 / x a. luc. 3o.
et ixo. Joh. jo c. Item hoc ipm
confitebantur spus immundi. act. xvij.
mt. v. luc. iiij. Quod autem ihus xpus
sit filius dei natalis et equalis patri
Joh. po. In principio erat verbu. no aut
in principio cepit esse, sed in principio erat
ut per hoc sine vllo temporis initio
de patre genitus mostraret ante
Item ibidem. verbu caro factu est
et habitauit et vidimus gloriam eius
gloriam quasi vnigeniti a patre. Item
Joh. 3. Jam iudicatus est qui no
credit in nomine vnigeniti filij dei
po. Joh. iiij. In hoc apparuit caritas
dei in nob. qui filiu suu vnigenitu
misit deus in m. et po Joh. vltimo
c. Vt cognoscamus verum deum et simus
in vero filio eius. hic est verus deus
et vita eterna. hic vtraque ne pala
ondit. q adoptionis suspicionem ad
imit et ex cludit. Est ergo ihus xpus
vnigenitus et vnigenitus dei filius
per nature veritatem, sed alij per gratie
collacionem cu essent filij ire vt dicitur
Eph. 2o b. Sed per gratiam dei facti sunt
de no filius filij dei. xpus vero in quantum
homo sicut fuit ab omni peccato im
munis. Vn nunquam fuit nisi filius
et io no pt dici filius adoptionis
siue gratia adoptionis sed pocius gratia
vnionis diuine et humane nature in xpo
vt p3 in sequentibus. Rubrica
Contra illos qui dicunt ihm xpm
filiu dei esse factu a patre non
genitu et io minorem et quibus
in initium et equale indendum

Vnigenitus est contra Arrianum 82
et alios qui dixerunt ihm
xpm dei esse filiu factu
a patre no genitu et io mino
re patre sicut creaturam. Adhuc in
ducunt mt. vltio data est michi
omnis potestas etc. ex quo dicunt minore
filiu esse patre, qui hanc ei dedit
potestatem. Vnde q duplex erat
potestas in xpo sicut et duplex natura
scilicet humana secundum quam minor, alia diuina
equalis. Ad idem Joh. xiiij pater
maior me est. Ad idem Joh. 1o
vbi dicit Joh. baptista Qui post
me venit an me factus est, sed
no secundum carnem, ergo secundum diuinitatem
ergo incepit esse deus. Vnde Responsio
q xpus factus est secundum carnem
an Johem Baptistam no tempore sed 83
dignitate. Contra hunc errorem Joh ¶ qualiter eliditur dictus
po. Omnia per ipm facta sunt etc. error
¶ Contra que eciam dicitur in niceno
symbolo Et vnu dnm nrm ihm
xpm filiu dei vnigenitu et ex
patre natu an omnia secula d. d.
lu. d lu. de. ve. d. de. vo. genitu etc.
Aug in libro de symbolo Si ve
rus est filius hoc est q pr, ergo
si pr deus et filius deus, quod
enim est q generat id q generat
no generat homo bouem nec ouis ca
nem. Sic deus generat deum et quia
vnus vnu et ideo vnigenitu et p
consequens omnipotentem. Vnigenitus 85
secundum Isidorum vnigenitus dicitur secundum excel ¶ Racio vnigeniti
lenciam sine fratribus deitatis. Inde
Joh. po. Vidimus gloriam eius etc. 87
Primogenitus secundum formam societatis ¶ Racio primogeniti
sine susceptorum humanitatis. Inde illud
Ro. viij. c. vt sit ipse primogenitus
in multis fratribus. Primogenitus ergo
vnigenitus in natura in deitate q sr
incarnatus dicitur fr. quia primo 86
genitus dicitur q vnigenitus secundum ¶ Que nomina sibi co
q vnigenitus conueniunt ea nomina ueniunt.
talia ut de. filius R. verbu principium
sapientia virtus ymago splendor
figura. Secundum q primogenitus

convenit ei nomina accidentalia
ut agnus, sacerdos, petra sive
lapis, leo, vitulus, aquila, homo
et huiusmodi. Rubrica contra illos
qui dicunt xpm fuisse hominem tantum
et de utroque semine progenitum et
hoc qualiter reprobatur.

87 Dei filius. Contra carpocratia-
nos qui dicunt xpm fuisse
hominem tantum et de utriusque semine
progenitum. Contra quos primo ysa. vii.
Vocabit nomen eius emanuel
quod est verbum post. quod Mt. primo exequitur
quod interpretatur nobiscum deus. Item ysaie
ix. Vocabit nomen eius admirabilis
consiliarius, deus, fortis. Item ysa-
ye xxxv. Deus ipse veniet et
salvabit nos. Item Baruch 3.
Hic est deus noster etc. Et infra
post haec in terris visus est et cum hominibus
conversatus est. Item Joh. 1o Deus
erat verbum. Et verbum caro factum
est. Ro. ix. Ex quibus xpus est
secundum carnem qui est super omnia
deus benedictus in secula. Item
prima Joh. ultimo. Scimus quod filius
venit dei et dedit nobis sensum ut co-
gnoscamus verum deum et simus
in filio eius vero. Hic est verus
deus et vita eterna. Item act. x.
Annunciantes pacem per ihesum xpm
hic est omnium deus. Ex quo dicitur
patet quod ihesus xpus fuit verus deus
filius dei. Item hunc errorem
destruunt singula que hic ponuntur
scilicet quod ihesus xpc spiritus est filius dei

88 A tota trinitate quinto incarnatus
de maria semper virgine
et sancti spiritus cooperatione
conceptus ihesus xpus, qui est filius
proprius origine non adoptione, ve-
ritate non participatione, naturali-
ter non creatione. Item est cum
patre filius per naturam. quia homo
assumptus eandem naturam habet
quam ille qui genuit, teste an-
gelo ad mariam: quod nascetur ex te
sanctum vocabitur filius dei Luc. primo. Et
ideo patet quod deus est naturale est

quod filius eiusdem nature sit cum patre
ut de homine homo et de aliis. sic
de deo deus. Rubrica de divini-
tate huius nominis quod est deus 89
Ihesus hebraice, Sother grece, sal-
vator in xpo latine, sicut dicit
ysidorus in vii. Ethy. Nomen ab
angelo fuit impositum filio dei
et ex post quod Ysa. Virgo concipiet
et pariet tibi filium et vocabis nomen eius
Ihesus ipse enim salvum faciet populum
suum a peccatis eorum quod est solius dei

Rubrica de sanctitate huius nominis quod 90
Ihesus hoc est nomen sanctum. est Ihesus
quod mistice iussit dominus scribi in lamina
aurea et portari in fronte pontificis
ad placandum dominum. Exodi xxviii.
sed hoc enim nomen deus semper iminere
fronte pontificis super omnia alia
ornamenta, quia hoc est nomen
quod est super omne nomen Eph. 1o.
et. Ut in nomine domini omne genu 91
flectatur phil. 2o. Item hoc est nomen Quare
thetragramaton sive ineffabile, quod scribi
est adonay, non quod dici non possit lius i
sed quia rem designat ineffabile
scilicet dominum ihesum xpm quod patet ex
nominibus et interpretationibus litterarum
ipsius nominis simul iunctis. Scribitur
enim per has litteras s. I. o. v. e. quia secundum
hebreos scribitur Joth. he. waw. eth.
et mi deus thetragramaton. id est tetras
quod est quatuor et gramma quod est littera
Joth. n. sonat principium. he. vite. waw
passionis. eth. iste in principium passionis vite
iste. q. dicit passionis eius quod sig-
nificat hoc nomen thetragrammaton reparabatur
vita in adam perdita. Ihesus enim
est principium id est auctor vite passionis
id est vite restaurate passione, quia
mortem nostram moriendo destruxit 92
et vitam resurgendo reparavit. Item Quare
hoc nomen Ihesus aliter scribitur quam lite
profertur, scribitur enim sic ihs ubi sunt Jhs et
tres littere distincte scilicet I. h. et s. Que
dum vero scilicet h. in superiori parte
depingitur in modum crucis. I. primum
littera in hoc nomine Ihesus, que littera est
prima omnium minorum, et ideo significat

prem qui est principium omnium. b significat
spiritum sanctum. h. vero non est litera sed
aspiracionis nota. et ideo quia quasi
michilum reputatur, significat xpm qui
cum in forma dei esset semetipsum
exinanivit Phil. 2o. Et ideo in su
periori parte in hac litera crux depin
gitur ad significandum quod xpus crucifixus
fuit et quasi michilum reputatum. Iuxta
illud Ysaie liij. a. nec reputavimus
eum. Hoc nomen distinctum in tres
dictiones s. ie. cu. ve. quod est nomen
dei sicut totum scilicet ie[hou]m ve. iste
et n. 3es voces licet sint tres significant
divinitatem, que cum sit una per
sonat, tamen in tribus personis, quia
tres sunt qui testimonium dant in celo
pater verbum et spiritus sanctus, et hii tres unum
sunt prima Joh. vo. Tres enim vo
cales in uno nomine, tres personas
in una substancia. In hoc autem nomine
ihesus sunt due consonantes .i. non
per se sed cum aliis sonantes, quia
ihesu non solum sunt divinitatis, sed
humanitatis ipsi divinitati in una persona
unita, quod scilicet humanitatis pluralitas duas
literas significat, quod cum habeat duas sub
stancias. carnem et animam non sonat
per se. sed magis cum alia. s. divinitate
cum est iuncta in una persona, Nam
sicut anima racionalis et caro unus
est homo, ita deus et homo unus est
xpus, In hoc nomine ihesus due sillabe
convenite ad significandum. quod deus habet
duas naturas, in una eademque persona
divinam scilicet et humanam iuxta dicitur
in sancta ibi una in duabus tamen persona

¶ Rubrica. Quid significant quod tres
in flexiones habet hoc nomen ihesus

Item hoc nomen ihesus tres habet
in flexiones per quas declinatur.
Ihesus ihesu et ihesum, prima desinit
in s. secunda in v. 3a in m. Quibus
consonantibus sonat sic qui ihesus de
quo agitur ipse est qui de se ait
Ego sum qui pro salvando humano
genere se obtulit passionem Joh. xviijo

et qui dixit Ego sum qui sum
Exodi 3o. Qui misit moysen ad
liberandum populum israel, hoc est nomen
sanctum et gloriosum quod invocatum
est super nos, nec est aliud nomen sub
celo in quo nos oportet salvos
fieri. Actuum 4o. Nomen dulce, nomen
suave. nomen delectabile, nomen ama
bile, nomen utique salutare Bernhardus
Bonus ihesus, amicus dulcis, con
siliarius prudens, adiutor
fortis, Hoc nomen ihesus est est
turris fortissima ad quam confu
giunt qui ab hostibus impetuntur
psalmo Esto michi domine turris forti
tudinis a facie inimici Prov.
Turris fortissima nomen domini ad
deum currit iustus et exaltabitur
per fortitudinem huius nominis resuscitat
mortuum, De hoc nomine dicit Bernhardus
super illum locum Cant. primo Oleum
effusum nomen tuum Si scribas non
sapit michi nisi legero ibi ihesum
Si legas aut disputes non sapit
michi nisi sonuerit ibi ihesus
mel in ore, melos in aure iubi
lus in corde. oleum suave
Hoc nomen quod divinum lucem spirat
et super enatat omni cum misterio
liquori. ideo liquido nomen significat
quod est super omne nomen Phil.
2o. Hoc ergo nomen debemus ho
norare delectabile et informe ho
mines ut honoret illud corde
ore et opere, et maxime cum auditur
orationibus Marie et aliorum sanctorum
flectat genua idest faciat admi
cum dicitur per dominum nostrum ihesum xpm
Bernhardus Si quidem cum cogito ihesum
cogito hominem, mitem, humilem
benignum, modestum, sobrium, castum
omni denique honestate ac sanctitate
conspicuum, ipsum deum omnipotentem qui
me et suo trahit exemplo et roborat
adiutorio Insignium huius ihesu
iosue deus est ihesus, quia sicut
iam mortuo moyse fuit dux israel
et transduxit per iordanem ad terram
promissionis, Sic ihesus post defuncto

Marginal notes:

1 ...in tres dictiones disti...

2 ...in hoc nomine ihesus sunt due consonantes

3

9 ¶ De dulcedine huius nominis ihesus

7 ¶ De fortitudine huius nominis ihesus.

6 ¶ Quare hoc nomen ihesus dicitur oleum effusum

a ¶ De honoratione et dilatacione huius nominis ihesus :

moyse .i. legali obseruacione cessante
per jordanem .i. per gratiam baptismi
ad terram promissionis hoc est ad
eternam beatitudinem nos perducat
attende super iosue qui dicitur ihesus
Eccli xlvi quia bene conuenit pro
misterio domino ihesu xpo iste eligit
viros potentes ex filiis israhel
ducit exercitum contra amalech
pugnat / vincit / dum moyses manus
erigit ad celum / Exodi xvii
Deinde transducit per jordanem in ter
ram ducat in terram promissionis Josue
3o facit stare solem Josue x c
promittit suis quecunque locum
calcauerit pes illorum Josue xiiii
Sub eius ducatu terra cessit
a prelijs. Josue xiiii g et sic 2o cir
cumcisio Josue v. Edificat altare domino
et scribet in eo deuteronomium 2m legem
Josue octavo. interficit et capit per
suos in terra omnes reges victos
Josue xi et xii. Partitur suis terram
promissionis in hereditatem Josue xiii
et sequentibus capitulis / Cum consonat
Jhesus est doctor suauissimus
Eccli vi / quia ihesus xpus est
doctor in terris sacerdos in patibulo
Et dux in regno ¶ Iste insigni
tus fuit ihesus sacerdos magnus
Zach 3o. Et in fine dominus ihesus
Eccli xlvi c / hoc nomen adeo glo
riosum et cultu dignissimum quod
non ab homine sed adeo impositum
/ ab angelo nunciatum / marie et
Joseph manifestatum ut patet luc 2o
Et nomen ipsi deponens sicut confessum
mt v. et luc p° / hoc nomen gau
dij et exultacionis pro nunciata
Abacuk 3o Ego autem in domino
gaudebo et exultabo in deo ihesu
meo ¶ Ubi nondum quidem propheta
ihesum ut futurum pronunciat / vocat
dominum deum suum id est ac. dicitur ihesus
quia ipse saluum faciet populum suum
a peccatis eorum luc 2o. Huic omnes
prophete perhibent testimonium / remissionem
peccatorum accipere / per nomen eius omnes
qui credit in me Actuum x g

Ihesus absconditum est et nullo sermone
nulla mente / quia 2m ipm est
per deum nostrum sed eciam ineffabile
manet et intellectui ignotum ut dicit
dyonisius ad Gayum. 3o / hoc nomen
disposicione diuina scriptum fuit iste
tribus linguis principalibus scilicet hebr
yca / greca / et latina / ut omnis
lingwa sum ibi legeret / saluatorem
et confiteretur quia dominus ihesus xpus
in gloria est dei patris philip 2o /
In hoc nomine demonia subiciunt
hominibus luc x c. Et hoc nomine tor
quentur demones mt viii f. mr v.
e. luc 8 f. Quid nobis et tibi ihesu
fili dei viui venisti huc ante tempus
scilicet iudicium torquere nos / hoc est nomen
in quo eiciunt demonia et cetera fiunt
miracula Mar. vltio / Et claudi
erigunt Actuum 3o In hoc nomine
fiunt sanitates signa et prodigia
Actuum 4o f. ¶ Rubrica de xpo

Xpistus / de xpo dicit Jeremias
Tren. vltio. / Spiritus oris nostri
xpus dominus captus est in peccatis
nostris cui diximus in vmbra tua
viuemus in gentibus / Item xpus purgat
peccata et exaltat cornua hominis Eccli
xlvii c. Item hominis sed caput xpus
j° Cor xj. a. Item fideli viuere
xpus est et mori lucrum philip p° c. Item
xpus est id nomen in quo qui benedictus
est super terram benedicetur in deo amen
ysaie lxv c. / Quia a xpo dicuntur
xpiani. xpo derivatur vnctus et pleniu
et hoc nomine primum nominati sunt discipuli
Antyochie Actuum xi g. et xxvi. dis
crepantia / xpus non est nomen proprium
saluatoris ut dicit ysidorus Ethy
vii. / sed eius principatus potestatis
¶ Cum u. dicitur xpus commune nomen est
dignitatis dum ihesus xpus proprium est vo
cabulum saluatoris / hoc autem nomen
xpus nusquam alibi erat / nec alia
gente fuit. in terra in illo regno
xpus prophetabatur / et unde venturus erat
dicitur aut hebrayce messias / est

9 Nomen septem litteris
10 [illegible] conuenit hominj
11
12 Quanta dictio huius xpus
13 Q[uo]d do[illegible]
12 De xpi nomine

xpus vnctus latine / Xpus aute
vnctus est adeo pre. sicut dicit
~~Actuum~~ xxx°. B. collecti st̄ i ṽitat
urbe adu̾sus scm̄ pue̾ tuu̅ q̄
vnxisti / no̅ utiq̄ oleo visibili
figurat̄ vngento / ex. de sūr. vnc.
c̄. quia no̅ / xpus q̄a est deus
i morbis vincit quia est deus
incomphensibilit̄ omps regit / qua
est deus vnusquisq̄ ꝛ eo fina̅ns
omnia impat / ¶ Rubrica vnde
14 componit̄ xpus et q̄uare

Xpus co̅ponit̄ ex c̄ismate ꝛ vnctio
ut sit sensus ille vnctom xpi
/ ꝛ illa que regibꝫ instituti / quia
ista fit ex c̄ismate / 1ª vo ex oleo
benedicto / sicut in capite illi ꝛ h̄mi̅o
6 vn̄ xpus a c̄ismate denatꝫ / in de
c̄xpi nomine sc̄im / vel ut sit
g̅nalis sensus ut̄ xpi unctionem
ꝛ ceteris regum ꝛ sacerdotu̅ vnctos
xpus ꝯpo̅, ex ei q̄ ē cum ꝛ ctius
ut itelligit̄ ~~Damp~~ rex q̄ regit
~~edit̄ ut̄ bum~~ ꝛ sacerdos / q̄ ctius
quod offert̄ in sacrificio / quia xpc
simul fuit rex ꝛ sacerdos, dices
ꝛ pauper, vn̄ gen̄ti gentes respectu
adhuc duo xpm noluit / ꝛ nos
dicim̄ xpum / Iudei vo gentes
respectu tm̄ admit̄ c̄ vncto / no̅
xpm sꝫ messia .i. vnctu̅ appel
lant ¶ In hoc i. noie xpus due
tm̄ sunt sillabe / q̄ duas n̄as
ee i xpo figurat / i vna p̄a diuinā
sꝫ ꝛ huanā / tres aut̄ sunt ibi
lr̄e / de significates 3es sb̄as ee i
xpo s. deitatem carne ꝛ aiam
que quo sunt vnite h̄uius no
pt̄ caput ill°. q̄ not̄ tytulꝫ qui
scribit̄ sup lr̄s illius ꝛ b̄us / scribit̄
sic at xpus ¶ Rubrica d̄ ih̄u
8 xpo ꝛ cuius noie debemus facere quid

Ihūs xpus dicit̄ / quid faciamus
nom̄ possunt sicut ꝛ ~~aplus Ro~~
p°. Paulus aplus s̾uus ih̄u
xpi / vna dei ꝛ h̄oīs ee p̄sona

p̄sentis ut dicit Aug̃ ne al-
teru̅ ih̄m / alterum vo xpm sus
piceremꝰ quicquid faciamus i v̄bo
aut in ope omnia facite deinde
i nomine dn̄i n̄ri ih̄u x̄ ~~col~~
3° c. / ꝛ xxxvi. q. ultia / no̅ obstinet
¶ In noie ih̄u x̄ recedunt de 19 ¶ De virtute ꝛ effi
mones ab obsessis corporibus cacia huius nomīs
~~Actuum xvi d.~~ In hoc noie sa ih̄us xpus
vant̄ homines / ꝛ no̅ est i illo
aliquo salus / nec est ad nom̄
sub celo datum hoīe i q̄ / oportꝫ
nos saluos fi. / ~~Actuum iiii. B~~
Et ideo p̄t̄ xpm ih̄m n̄ estimat
scire ad / se aplus / q̄ ipe dicit
~~p̄s Cor 2° a.~~ ꝫ ꝑ eminetē
scientiam ih̄u x̄. alia om̄a ꝯtempsit
ut stercora ~~Phil. 3° a.~~ Propter 20 ¶ De veneratione
venerac̄oēz dilectionēz ꝛ affectionēz
huius nomīs ih̄u x̄ i p̄mitiua
eccl̄ia fori, bap̄tm̄ muta sunt ꝛ
ꝑ baptizabat in noie dn̄i /
ih̄u x̄. ~~Actuum viii° ꝛ x~~, de cons.
dis. iiii. placuit sp̄c ¶ Pro am-
plianda etiam venerac̄oe huius
nomīs apl̄i dixerunt ꝛ ꝑ
dicauit / ꝛ ad morte sua cor-
tradiderit / et ꝑcipue pauls
vas electionis factus est ut por
taret hoc nomē ~~Actuum ix. B~~
ꝛ i̅o vnū / oro at scriptꝫ, dila
taruit hoc nomē ut ~~pz p̄s Cor~~
p̄a. Et cu̅ caput eius decorpore
ess̄ ab scisum ad huc ih̄c xpc
sonabat ut le. i pane ipius
Pro eode in mres passi sunt / et
le. d' genesio mīe q̄ cu̅ ess̄
dilaceratus ꝛ ad ustus ut i storia
sua platinsdeit̄ / ꝛ ad hunc
xpm noīatꝫ frequent̄ dedeba.
ap̾securorib' q̄ ad n̄r stiꝫ / vndt
no̅ est rex p̄t xp̄ni / ꝑ quo si mil
lies occidar / ipiu̅ decore / et
decorde / in nullo p̄t auferre /
¶ Et in corde b̄ti ignatii. ad

liciam ihus aureis litteris e i venit
hoc nom̄ ⁊ confessores usq3 ad
nos cum magna devocōe p
duxerunt/ nec p nos d3 abscondi
qd nobis concedit ne nris tpi
bus p nram negligentia abscō
dat̄/ hoc est nom̄ consolatoriū
quia cum audimus ihesum
nominari/ audimus advocatum
nrm. p° Joh. 2° a. qui īterpel
lat p nobis Ro. viii. no voce
s3 impacōne ¶ Qualr hoc nome
ihc xps fuit pphetatū a sibilla

21 Ihus xpus/ hoc nom pphatū
fuit a sibilla sicut p3 ex capitu
lis xsū ipius deuidicij sig°
vbi in gco sonat ihus xpus
dei filius salvator sicut dicit
Aug. in smone de natiuitate
qui incipit Inē pssimus. ¶ Ru
brica p que figuras fuit ihesus
in veteri testamento:

22 Ihesus xpus figurat⁹ e p teplū
salois Joh. 2° f. Item p botrum
de tra pmissionis in deserto
allatū Nu. xiii°. Ite p columpna
ignis et nubis Exodi xiii. g.
Item p david que saul voluit
confige s3 p latus adpiete illesus
euasit. p° Re. xviii. d. It p hyrcu
emissariū Levit. xvi. c. Item
p geminum passerem quoz unus
ymolatr ⁊ alt̄ evolat Levit. xiiii.
g. Item p ppiciatoriū Exodi
xxv. c. Item p agnum ymolatū
Exodi xii a. Item p sumū sac
dotem qui semel in anno intrat i sca
scōz Levit. xvi. a. Ite p vitula
ruffam Nu. xix. a. Item per
spente erectū i palo Nu. xxi.
b. Item p sampsone fortem
Judicū xiiii. Ite p salomonem
2° Reg. xii. g. It p david qui
manu fortis. aspcu desiderabilis
p° Re. xvi. f. Ite p ysaac Gn. x
xii. g. Ite p Joseph pulchr facie
Gen. xxxviii. a. Item p helizeū

qui coaptavit se puero resuscitando
4° Regum. 4° g. ¶ Rubrica De
nominib3 ihū xpi ⁊ qualr adaptant̄
septem ecclesie sacramentis.

Ihus xpus deo d3 Isaie. ix. 23
vocabit̄ admirabilis consiliarius de
fortis pr futuri seculi/ princeps pa
cis/ multiplicabit̄ eius impium/ hec
septe nomina adaptant̄/ vij. ecclie
sacramentis. ¶ Ad mirabil d3 i sacramento Ad mirabilis
altaris vbi sup natam mirabilr opat̄
cū panis et vinum transsbatur i carne
⁊ sanguinē ihū xpi. f. v. eodē consilia
rius transsbatur. ¶ Consiliarius est i Consiliarius
sacramento pnie. cū dicit luc. xiii. c.
Ite ondite vos sacerdotib3 ⁊ at̄ m
t luc. 3 facite dignos fructus
pnie de quo agit infra p venim
pnam/ de9 in sacramento Baptismi
qui dat ad cognicōm dei ⁊ i dum
due trinitas ut infra eodem ⁊ cap.
vltimo ¶ Fortis in sacramento confirma Fortis
cōnis contra tēptacōnes dyaboli
de quo infra eodē ibi. q. sacres
Pater futuri seculi in extrema unc Pr futuri
cōne de qua infra eodē v. Sacra
menti ved baptismi ¶ Princeps pacis Princeps pacis
in sacerdotū ordinacōe qui habet
officiū pacificandi infra eodē ibi
multiplicabr. ¶ Multiplicabr eius im
pium i matrimoio Gn. 2° et nono
crescite ⁊ multiplicamini. de q° agit̄
infra v. Coniugati ¶ Rubrica
Quare dicatur tota ⁊c.

A tota trinitate/ Improprie videt̄ 24
dici tota. cū ptes no habeat
s3 tota d3 p abnegacōz di
minucōis ut tota dicat no
diminuta/ nl cū nichil e extra
⁊ io d3 tota ne aliqua eius ps
videat̄ exclusa/ contra eos q dicut
tres psonas/ 3es ee sbās/ tres
nās/ contra quos dictū est sup
Tres quidē psone s3 una essencia
¶ Rubrica. Contra illos qui dicunt
tres psonas. tres esse substancias

9

24 Quinto, contra illos qui essentia separant personarum contra quos
Augustinus Trinitas fecit carnem Christi
sed non pertinet nisi ad solum Christum
Trinitas fecit columbam de celo
sed non pertinet nisi ad solum spiritum sanctum
Trinitas fecit de celo vocem sed
non pertinet vox nisi ad solum
26 patrem. Quia quedam conveniunt
uni persone et non alii ut dimittere
peccata convenit homini non potest
nisi simplex quia non dimittit peccata
ex hoc quod potest nisi simplex
sed ex eo quod homo. Sicut in sole
splendor et calor licet esse non possunt separari tamen splendor suscipit
illuminacionem non fervorem calor fervorem
27 non illuminacionem et aliud simul et aliud
singulariter operatur. Item omnes quarum opera
trinitatis inseparabilia sunt. Decretum distinctione 3a
in c. vel et xxviii. q. prima. Sicut non ne(ces)se
Quia ideo dicuntur inseparabilia quia
quod pater generat id spiritus regit et bonitate custodit et nichil operatur
deus preter quod non possit quod non sciat
quod non velit. Nos etiam in hiis
que agimus Trinitate vocamus
ut sicut trium personarum indivisa
est operatio sic in divisa invocatio
fiat. Infra eodem ubi de invocatione
Rubrica. Contra illos qui dicunt
tres personas esse in unitate esse separatas
28 Ad invocationem individue trinitatis
et hoc est contra illos qui tres
personas dicunt esse in unitate
communis esse. Contra quos dictum est
supra ubi de substancialibus. Ad idem Augustinus
in libro de fide ad Petrum Similiter forma
a solo filio suscepta tota trinitas
cum una est voluntatis et operationis fecit.
Non autem in utero virginis prius caro
suscepta est et post modum sumpta vel
in carne. Sed mox ut verbum venit
in uterum servata veritate proprie nature
factum est verbum caro et factus est homo
et in veritate carnis et anime factus est
homo. Quia totum genus humanum lapsum

fuerat et viciatum non solum vocem anime
sed etiam carnis. Item necesse
fuit quod totum assumeret ut totum
curaret et quia nobis magis notum
est per carnis et magis distat
adeo ut expressior fiat novitas
et maior exprimatur humilitas et
profundior explicetur dignatio
ideo opus istud non animatio sed in
carnatio nominatur. Rubrica. Quare
incarnatio Christi comparatur calciamento
In carnatus. Incarnatio est calcia
mentum quod Johannes vetat solvere
Ad primum. Sicut calciamentum celat — 29
pedem et caligam ita caro velat divinitatem et animam. Et sicut
pes coniungitur calciamento caliga
mediante sic divinitas coniungitur
carni anima mediante. Deles calci
amento pedem. In ydumeam extendam calciamentum meum id est in gentibus
et extendam incarnationem meam
In hoc calciamento sunt diverse
corrigie quia in Christo sunt diverse
uniones scilicet unio deitatis ad animam
unio deitatis ad carnem et unio carnis
ad animam. Mediante anima corpori coniungitur
deitas quia tante subtilitatis
est divina natura ut corpori de limo
terre formato non coniungeretur nisi
mediante rationali spiritu mediante.
Rubrica. Quare dei filius incarnatus
Incarnatus. Contra illos qui — 30
dicunt Christum non veram carnem
sed fantasticam assumpsisse. Contra
quos infra ibi. Venies hoc sanus
Incarnatio sive inhumanatio
ubi dei propter hoc factum est ut ipsa
que peccavit et cecidit natura vi
ceret tyrannum qui decepit. Ita
de corrupcione liberet. Prima ad Corinthios
xv. c. Quoniam per hominem mors et per hominem
resurrectio mortuorum. Ad idem
De consecratione distinctione iii. Placuit ut quicumque
parvulos. Rubrica. Qualiter incar
natio congruit reparationi humane
Incarnatus. Per incarnationem verbi factum est — 31
satius et reparatio generis humani

no qui aliter deus posset reparare sed quia nullus modus ita congruus et conveniens erat ipsi reparacioni et reparabili et reparatori decebat enim ut sicut omnia creavit per verbum increatum / sic omnia recrearet per verbum incarnatum / et sicut omnia fecit potenter sapienter et benivole sic repararet / quod ostendit potenciam sapienciam et benivolenciam / Quid autem potencius quam coniungere extrema summe distancia in unam personam quid sapiencius et congruencius quam quod ad perfeccionem tocius universi fieret coniunccio primi et ultimi ubi scilicet verbum dei quod est omnium principium et natura humana que est ultima omnium creaturarum / Quid benivolencius quam quod dominus propter servi salutem acciperet formam servi / Sic ergo modus convenientissimus fuit deo reparatori per quem commendatur dei potencia sapiencia et benivolencia / Rursus quia homo cadens in culpa recesserat a principio potentissimo sapientissimo benivolentissimo / et ideo corruerat in infirmitatem ignoranciam et malignitatem / ac per hoc effectus erat carnalis animalis sensibilis et ideo ineptus ad virtutem imitandam / ad lucem cognoscendam / ad bonitatem diligendam ad hoc igitur quod homo ab isto statu repararetur congruentissimum fuit ut ei condescenderet primum principium reddendo illi esse noscibile amabile et imitabile. et quia homo carnalis animalis et sensibilis nichil noverat nec amabat nec sequebatur nisi sibi simile ideo ad eripiendum hominem de hoc statu verbum caro factum est ut ab homine qui erat caro cognosci posset / et amari et imitari et sic amans et imitans sanaretur a morbo peccati / Item quia homo per se reparari non poterat nisi recuperaret vires innocencie / dei amiciciam et suam excellenciam quod soli

deo subiceretur / et hoc non poterat fieri nisi per deum in forma servi quia excellenciam recuperare non poterat nisi reparator esset deus / quia si esset mera creatura tunc homo esset subiectus mere creature / et sic non recuperaret primum statum excellencie / amiciciam autem dei recuperare non poterat nisi per mediatorem qui esset utriusque particeps conformis et utrique amicus et ideo debuit esse simul homo per humanitatem et idem deus et homo / Innocenciam autem recuperare non poterat nisi dimissa culpa. quam non decebat divinam iusticiam dimittere nisi per satisfaccionem condignam. et quia satisfacere non poterat nisi deus pro toto genere humano nec debebat nisi homo qui peccaverat / ideo congruentissimum fuit reparare genus humanum per deum hominem natum de genere ade / et sic genus humanum esse exierat per verbum increatum et in culpa ceciderat deserendo verbum inspiratum / sic a culpa resurgeret per verbum incarnatum ¶ Rubrica

Quare in incarnacione filii non est deitas humiliata sed natura hominis exaltata

In incarnacione non est deitas alterata humiliata / sed natura hominis exaltata 32
quia sicut dicit Ricardus tunc venit medicus ad egrotos / redemptor ad perditos / quia via ad errantes vita ad mortuos venit / quod purgat omnes infirmitates nostras et profunda maris / venit qui per ipsius humilitatis ad principium nostre originis nos reducat / Item angelus venit negociator celestis accipere cum tenebras dare honores amare dolores dare salutem. subire mortem dare vitam 33
¶ Sed hoc quod dicitur a tota trinitate committitur in carnem opponit hereticus / quia est simplicissima essencia pater et filius et spiritus sanctus / ergo filius est incarnatus / ergo pater et spiritus sanctus est incarnatus / Instancia

Anshelmi fons rivus stagnum sunt
una aqua, sed rivus fistulatus, ergo
et fons et stagnum quod non sequitur. Item
sicut in natura creata que est pictura
ita quodammodo est in divinis et que
sibi essentia et potentia sive persona sed in
naturis pari pater una pars licet non
alia, ergo a simili in divinis incarnari
potest una persona licet non alia. Sicut
enim tres persone quasi una veste una
corpore gerunt in divinitate una tamen sola
remanet in divinitate sic pater et filius et spiritus
sanctus gerunt vestem carnis filium in
divinitate et incarnatum sed sola persona filii
remanet in carnatam. Item sicut
in cythara ars manus corda simul
operantur, cum ars dictet manus
tangat corda resonet sic
pater et filius et spiritus sanctus operantur con-
iunctim in carnacionem, sed sicut ad solam
cordam pertinet sonum reddere, sic
ad solum filium carnis susceptio, licet
32 auctore patre cooperante spiritu sancto
fit a filio carne suscepta. Convenit autem
magis filio incarnari quam alijs personis
quia magis convenit filium supplicare
patri quam aliam personam alij. Item quia
primi parentes peccaverunt in filium peccave-
runt per insipientiam presumendo scien-
tiam. Genesis 2o d. Filius autem est dei
patris sapientia. prima Corinthiorum 1o g. Et ymago
ergo ac similitudo patris. Hebreorum 1o a.
Colossensium 1. g. 2a Corinthiorum 4. a. Et ideo filio
cum specialis fit iniuria convenienter
attribuitur culpe vindicta nec in
indulgentia quam alij persone et ideo specialius
debuit incarnari. Item homo per peccatum
lapsus deformatus fuit et in vulgaribus
et naturalibus et spoliatus gratuitis, sed cum
ad patrem referatur materia, ad filium
forma, ad spiritum sanctum connexio utrobique
decenter fuit incarnari personam
ad quam forma refertur quam aliam ad
hominem reformandum. Item quia dei
filius mediator est inter deum et hominem
ad reducendum hominem ad divinam
commixtionem, ad divinam conformitatem
ad divinam filiacionem, nullum autem magis

decet esse medium quam persona que producit
et producit, que etiam 2a
in trinitate persona, nullum quod magis
decet reducere ad divinam agnitionem
quam verbum quo se pater declarat
quod est visibile carnem factum verbum
vocis, nullum quod magis decet re-
ducere ad conformitatem quam eum
qui est ymago patris, nullum
quod magis decet reducere ad filiationem
adoptivam quam filium naturalem, ideo
nullum decet magis fieri filium hominis
quam filium dei et propter hoc magis hunc
convenit incarnari. Rubrica
Quare solus filius assumpsit carnem
Incarnatus solus filius hominem as- 34
sumpsit. ut deus qui in sapientia
sua mundum fecit 2m quod david
dicit: omnia in sapientia fecisti et cetera
Incarnatus que tecebus sit et quod in terris
restauraret. Ideo autem filius 36
missus est non pater quia congruenter
mitti debebat qui est ab alio
quam qui a nullo; filius autem a patre,
pater autem a nullo. Sicut autem pater
genuit filius genitus est, ita congrue
pater misit, et filius missus est, ideo
autem pater missus non est quia ad
mittentem ab alio esse pertinet. Filius
missus est preterea filius qui a solo
patre est, deinde spiritus sanctus qui
est a patre et filio, sed filius solus
in carne missus est non spiritus sanctus.
Sicut nec pater quod ideo factum est ut
qui erat in divinitate dei filius
fieret in humanitate hominis. Non pater nec 37
spiritus sanctus carnem induit ne
alius in divinitate esset filius et alius
in humanitate et ne idem esset pater et filius
et ne nomen filii ad alium transiret
qui non esset nativitate filius et ita
essent duo filii in trinitate, unde
non similis sed consimilis videtur. 38
Dei igitur filius factus est hominis
filius autem in utraque nativitate filius
nomen possidendo habet et est ve-
rus deus et verus homo unus filius
Item ut ostenderet deus pater

Magis verbo incarnari quam alijs personis

Quare missus est filius et non pater

Quare pater nec spiritus sanctus non assumpsit carnem

Quare dei filius factus est filius hominis

nl esse q no eet patus dare
nobis ei9 unigenitu dedit
Iohis iii. dedit .n. deus gris
hoi. q h'o ex debito redderet
ipe deo ¶ Item ut digna etiam
superaffluens recompensacio fiet
deo no solu equalis poni sz etia
maior eet. i in finitu et ideo e
unigenitus dei filius in carnatus
Ro. viii. f. Item filius dei factus
est homo ut homo fiet fili9 dei
39 ¶ Quare misit deus filium suum
¶ Quia misit deus filiu suu
ut ad optionem filior recipemus
Gal. 4o a ¶ Item ppter nimia karitate
qua dilexit nos misit filium
suu in similitudine carnis ut suu
redimeret et sanaret egrotum
Item ut oue pditam hoc est
genus humanu reduceret ad om'
ke. i. ad societate civium supnoz
Luc. xv. Item ut pacem int
deum et hoiem reformaret q factu
est in eius nativitate sic pz
testio9 angeloz Luc. 2o et in passione
sicut pz ubi dr Pace mea do
vobis ¶ Item ut ptes dyab'i qua
sibi hoiem subiugaverat frau
dulenter p hoiem expelleret Ioh
xii. Nunc princeps huius mundi
eiciet foras et Heb. 2o ut p
mortem destrueret eum q hebet
mortis imperium i. dyab'm ¶ Et
90 ¶ Ad quid missus est xpistus
no q xps missus est pdicare
Luc. iiii c. Item in corpe tam
sanare Mt. xv. Item redimere et
mundare Act. 2o Item exemplum dare
Ioh. xiii c. Item iterum resuscitare
1a Thessal. iiii c. Item iudicare
Mt. xxv f. Item dampnare et
91 ¶ Quot modis mittit dei filius
glorificare Mt. xxv. ¶ No q dei filius
mittitur duobus modis scilz eum
visibiliter mundo apparuit incarnatus
ut cu se sic tulisset i primis aule
ut ab eis caperetur et conversaretur de
qo Ioh. vi g. Exivi a patre et
veni in mundum de 2o Math. ulto
Ego vobiscu sum omnibus diebus
usqz ad consumacionem seculi et

Bap. xv. Emitte sapienciam de sede ma-
iestatis tu' ut mecu sit mecu laboret i.
doceat me laborare ¶ 2m primum
modum missus est tm semel
cu factus est homo 2m scdm modum
mittitur cottidie ut sit cum homine
3o missus est ad omes scos tm 92
in carnacom ¶ Sed spus sanctus ¶ Quot modis mittitur spus s.
a patre et filio ac a se ipso duobus
modis pcedit sive datur sive mitti
dr unum modum visibiliter in specie vi
sibilis creature sicut in specie columbe
in baptismo xpi Luc. 3o d. ¶ Vel in
linguis igneis sup discipulos
no q ipa visibilis sba s.s. videtur
cu sit invisibilis ut i ipsa creatura mg
erat q i aliis sz ad hoc ut sic pillas
ostenderet eos plenos illis ad quos
creature ille veniebat et ut tali signo
ostenderet q virtute baptismi ac confirma
tionis venit s.s. in baptizatos et
confirmatos et pillum modum ostensa
est. spus sci missio in tior sive 93
spiritualis ¶ Sed qritur cu dr missio ¶ Cur dr missio
dedimus cu no sit ibi loci vel dedimus
tpis mutacio vl separacio unius pe
ab altera vl superioritas vl inferiori
tas vl maioritas vl minoritas 94
¶ Unde q in missione matiali tria ¶ Que ad sunt i missione ma-
considerantur auctas in mittendo loci tiali
mutacio eius missu et aliquis effectus
pductio a termino pmum e de pfectione
mittentis ultimum de pfectione missi
medium no scilz loci mutacio de
inpfectione utriusqz sive missi quia
no pt simul ee in termino cu mit
tente ¶ Primu i pfectione e transferendum ad
divina q i pfectionis no et io qmvis 95
in divinis sit missio no tm est ¶ Quare missio
loci mutacio ¶ Item est missio dif
ferens p essencia et oppoit separacoz
et est missio distincta 2m pas sz no
diversa p essencia et hec no ponit
separacom et 2m hoc in divinis est
missio no tm separacio qr missus
no est distinctus sive divisus a
mittente p essencia sz solu dis
tinctus 2m psonam et e exm

in igne qui mittit splendorem suum
nec tamen splendor missus separatur
ab igne mittente. Item missio in
divinis non ponit aliquam gradum
sive maioritatem sive minoritatem
alicuius persone, sed solum ordinem nec
dicit non dicit superioritatem, sed solum
auctorem. Et ideo filius secundum humana
naturam tamen dicitur obediens, quia secundum illam
solum dicitur fuisse subiectus patri, sed mis-
sio convenit ei secundum divinam naturam
quia in missione notatur auctoritas in mit-
tente solum et sic auctoritas in eo
qui mittitur sed non subiectio.
96 Et nota quod deus pater misit filium
suum quo redimeret servos, misit
spiritum sanctum quod servos adoptaret in
filios. Filium dedit in precium redemp-
tionis, spiritum sanctum in privilegium
adoptionis, se denique servat in he-
reditatem adoptatis. Rubrica
Ubi sunt figurata in veteri testamento
98 In carnatus in incarnatio Christi
incarnatio vero figurata est Jone 2°
quia rex ninive scilicet Christus descendit
per incarnationem de solio suo celesti
et indutus saccus humane nature et
sedit in cinere id est in terra combusta
peccato Ade ut impetraret veniam
apud deum. De hac incarnatione
99 dicitur in ps. Homo natus est in ea
et ipse fundavit eam altissimus. In
incarnatione mercator ditissimus
associavit se paupertati humane
que suum amisit capitale gratuita
scilicet et naturalia in parte et mala nostra scilicet
debita et obligationes nostras sibi se
assumpsit in incarnatione et nativitate
que debita pro nobis solvit in passione
et cruce et sua bona nobis communi-
cavit in fine et ascensione.
In incarnatione factus est pons
attingens a supra divinitatem usque ad
infra humanitatem attingens a fine usque
ad finem. Sap. viii a. Quoniam fortis
non possumus nos preterire Heb. 1° portans
omnia verbo virtutis sue. Propterea

Precepit enim in fortitudine tua adhuc sta-
culum suum tamen In incarnatione asse-
curavit nos dei filius de liberatione
nostra ponendo se in vinculis carnis
pro nobis, sicut fecit Beniamyn
Gen. xlim. Item in incarnatione
posita est nostra redemptio in bursa
sive almonera vel virginalis
et frumentum quo reficimur cum
angelis in sacco Benyamyn Gen.
xlim. c. Item in incarnatione cele-
brate sunt nuptie summi regis
cum ancilla paupercula humane
nature, de quibus imperis patet tamquam
sponsus procedens de thalamo suo.
Item in incarnatione missum est summo
rege diu desideratum auxilium
ad liberandum genus humanum quod obses-
sum est a dyabolo obsessum in civitate
huius mundi propter quod clamat ecclesia veni
ad liberandum nos domine deus virtutum.
Item in incarnatione porrexit
deus dexteram humano generi in luto
peccati diu a dyabolo conculcato non per
se surgere valenti, unde clamabat
Job xiiii. Operi manuum tuarum
porriges dexteram. Item in incarna-
tione recepit deus pater genus
humanum suum capitale inimicum
ad pacis osculum per optatum cantica
1° Osculetur me osculo oris sui.
Item in incarnatione Conceptum in
incarnatione filii plures heredes sunt
exorte sicut patebit in sequentibus
et per occasionem te elidet. Illud
autem notandum quod beneficium incarna-
tionis et redemptionis non solum est fir-
mans igniens cordibus nostris inflam-
mandis et dulcitate apporti immo
in comparabiliter maior ignis quam esset
totus mundus si totus arderet.
Quanto enim maior est dei filius
toto mundo tanto plus corda
nostra calefacere debet et inflammare
per hec dulcitate quam toto mundo
corpora nostra si totus arderet. Unde
ergo autem sunt ceres et faces

ad pont. missio in divinis
Qualiter deus pater misit filium suum
et quid misit spiritum sanctum
Carta nobis collata in incarnatione

aliquis ignes et calefacienda
corpora calore spiritus. hic sunt beneficia
ad calefaciendum corpora calore
spiritualem. hic autem calor amor est
quare manifestum est omnes infi
deles ab amore divino frigidos
esse comparatione benivolorum et deo mor
tuos cum calor ille sit vivi
ficus et vitalis ¶ Rubrica
Quare dicitur Maria

40 Ex Maria, interpretatur maria dicitur
Sicut maria habundat pi
scibus, sic beata maria vir
tutibus. Et sicut in mare intrant
omnia flumina, ~~[illegible]~~ pro sic in
fide beata maria venit ~~ad~~ omnes
virtutes et leges iudei et gentes
~~Ysa. id. Ysaie lx.~~ venient
ad te qui detrahebant tibi et ado
rabunt vestigia pedum tuorum Item
ps. In inicio eius tibi lingere et
~~Ro. x. f.~~ Cum plenitudo gencium
introierit tunc omnis israel salvus
fiet ¶ Maria interpretatur stella maris
mare amarum mare illuminata
seu illuminatrix ut luna
¶ Rubrica contra illos qui dicunt
Christum attulisse carnem secum de celo

41 Ex Maria Ex eius corpore Christus
sumpsit carnem et non de celo se
cum attulit. Sicut Marcion
Origenes Euticius corporis fec
tatores affirmant. Contra quos
nondum ut dicit Augustinus secundum
divinitatem una est patris et filii
natura. ita eciam unius humanitatem
in eadem est matris et filii natura. ex
utraque aut substantia et divinitatis et humanitatis
unus atque idem est dei et
hominis filius ihesus Christus ut deus
verus, ita et homo verus. Sicut
deo placuit coniungi humanitatem vt
ex duabus substanciis fieret una
persona ac per hoc iam est ex tribus
deo anima et carne ¶ Credit

42 ¶ Quare credit fides catholica incarnationem divinam

enim fides catholica incarnatione
divina non in patre neque in spiritu sancto
factam sed in filio tantum ut qui erat in divinitate
dei patris filius deus verus ex patre
ipse fieret in humanitate hominis matris filius
homo verus ex matre, carne ex
matris visceribus habens et animam humana
racionalem simul in eadem. ut Christus

43 ¶ Quare nativitas Christi est triplex

dicitur ~~qui eius~~ ¶ Prima triplex
nam positus est duplex in triplicem
connumeratur per divinitatem venit dualiter
de celo per carnem venit cum venit de mundo
per passionem per animam de inferno
per virtutem et stolam liberator. ¶ Et

44 ¶ De triplici nativitate

notandum quod sicut in Christo sunt tres
substancie scilicet divinitas caro et spiritus, sic triplex
nativitas, divinitas ex patre caro
ex matre spiritus in mente. Ex patre
nascitur semper, ex matre semel,
in mente sepe. In prima sine patre
sine matre. In 2a matrem sine patre
In tercia patre et matre. 2m quod
quod est et Hoc signant in tribus
missis natalis. prima in nocte
quia generacionem eius quis enarra
bit. ~~Ysaie liii.~~ et ideo et incipit
missa qua remisse et profunde.
Dominus dixit ad me. 2a in aurora
et ideo tunc incipit missa altamus
lux fulgebit etc. 3a in meridie
et ideo tunc incipit missa altissime

45 ¶ Quare in nativitate Christi stupent

Puer natus est nobis etc. ¶
De nativitate temporali quod est expressius
dicit quod propter ex causis est venera
da. primo quia facta est propter nos. 2m
quia secundum nos. 3o quia supra
nos. 4o quia preter nos. propter nos
facta est quia propter nostram salutem. 2m nos
quia natus ex mulier. super nos
quia non ex semine sed de spiritu sancto et
ex virgine et super legem nature
humane. preter nos quia ab angelis

46 ¶ Quomodo angeli pastoribus nunciaverunt

divinitus ¶ Et nota quod de hac nati
vitate angelus certificat pastores
et ~~Luc. i.~~ primo quis esset quod sal
vator. 2o de honore quod est Christus dominus i.
homo et deus. 3o de loco dicit inventuri
De primo de ceteris insigniis quod consequenter
cum dicit In veniet in fancem

positum in presepio. Idem etiam pastores audierunt multitudinem angelorum laudantium et dicentium Gloria in altissimis deo et in terra pax hominibus. Item nos certificat de eadem nativitate Math. primo et 2°. **Quid notatur hic per positionem ex.**

47 Ex maria, hic propositio ex notat hic materialem causam, quia Christus non tantum natus est de virgine localiter sed etiam materialiter, quia materiam carnis non solum assumpsit in virgine sed de virgine sola. Quod beata maria plus debuit diligere filium suum et probatur quod patet beata maria plus dilexit filium suum quam cetere matres suos natos, quia ipsa ex se tantum sine commixtione viri filium genuit totaliter, cetere vero particulariter gignunt cum patribus viri. Item quia cetere mulieres gignunt homines tantum, maria vero deum et hominem generavit. Et hoc est contra manicheos qui dicunt Christum assumpsisse corpus de celesti substantia et descendisse in utero virginis, et ita virginem fuisse tantum receptaculum Christi non matrem, ad quod inducunt Joh. 2° quid mihi et tibi est mulier, ecce ut dicunt quod non matrem eam appellat. Et quod in ultimo tempore que dicit. Unde quod non negat communionem carnis, sed quod tunc in veritate erat non pertinebat ad omnes dare vinum. Dominum impetravit, quod eciam virtutes divinitatis suo ex eo convenit, materia in mistice tum ex sue largitatis abundancia vinum det. Vel dicitur quod nichil erat tunc communis ut faceret miracula, quia ex propositione actionis miraculorum, sed ex matre passionis tribulationum unde in cruce pendens dixit ei Ecce filius tuus, q. d. hic patior in te humanitatis filius tuus. Christus autem propter veritatem carnis subditus et subditus fuerit marie ut matri patet Luc. 2°.

Rubrica. Quare dicatur ut auctor salutis nasceretur ex femina.

60 Ex maria vera femina, decuit enim ut auctor salutis nasceretur ex femina, quia causa mee dampnationis initium sumpsit ex femina. Contra eos qui dicunt quod beata virgo maria fuit angelus et Christus fuit angelus, et Christus fuit angelus, quia per aurem marie intravit et per aurem eius exivit. Sed quia non sunt ad hoc testimonia sacre scripture eorum fantasiis non diximus immo renuimus. Ex autem beata maria

61 fuit vera femina, Christus ihesus verus homo, ex hoc patet quod in ea et de ea natus est ut habetur Mat. 1°. Declarat autem si non potest homo nasci in mundo et non in mundo matre, quod beata maria mater Christi femina fuit. Item Gal. 4°. Misit deus filium suum factum ex muliere. Sed de ipsa factus est caro, ergo eius materiam sumpsit de carne virginis, et non tantum exivit de ipsa sicut granum de sacco, ipsa etiam virtus Christi dicit enim ei mulier Joh. 2° quid mihi et tibi et in passione Joh. xix. Mulier ecce filius tuus. Christus autem de david origine duxit materialiter secundum carnem, patet Ro. 1°. ubi de Christo loquens ait Qui est ei ex semine david est secundum carnem, secundum carnem dicit non secundum spiritum, quia divinitas ipsius sine initio cum patre semper permansit. Item Luc. dabit ei dominus deus sedem david patris eius. Sedem i. populum iudaicum super quem sedit spiritualiter reges enim. Ideo dicitur factum ex muliere sub lege ut ex semine david, ne illius nativitatis quod fuit sine viri semine nostre similibus putaretur que constat seminum commixtione. Posset

em homines generare filios hominis
s(ed) non facere / Cum dicit misit
deus filium suum generationis eius
perfectionem significat / per ea(m) factum
ex muliere dixit ut similitudinem non
diminutam s(ed) assumptioni corporis
ascriberet / factum ig(itur) ex muliere dicit
propter carnis assumptionem . sub lege
63 ¶ Compar(atur) xpistus fuit natus ex femina propter observanciam legis / ¶ Et no(ta) quod
xpistus nasci voluit ex femina
ut superbos humiliaret / ut inimicos
reconciliaret / ut servos redimeret
et ut amicos invitaret / ¶ Item no(ta) quod
est nativitas laboriosa graciosa la
crimosa et gloriosa / prima est de
utero matris / 2a ex aqua et spiritu
sancto / 3a in pena . 4a in gloria / Et habet
R ¶ habet quelibet nativitas comites quelibet habet tres comites / prima
habet primam culpam et inopiam
penuriam dum nascitur / culpa quidem
originali nascitur / inopia quia
nudus nascitur / Secunda habet peccatorum
delecionem / fomitis debilitationem / et gratie
collacionem / 3a habet amaritudinem
contritionis et verecundiam confessionis
asperitatem satisfactionis / 4a nativitas
est cum sancti nascuntur in celo unde
mors sanctorum natalicium appellatur
Et habet 3es comites . i(d est) gaudium
sine dolore / decorem sine deformi
tate / requiem sine dolore ¶

Rubrica quibus rebus comparatur

64 Maria / beata beata maria
maria sit terra de cuius limo
formatus est vetus adam
Gen. 1o de qua virtus orta est i(d est)
xpistus de virgine natus / qui adam
de virginea terra plasmatus ipse de
virgine se nasciturum significat Item
hec est terra in(culta) que dedit fructum
suum . ps. Sine cultura corrupcionis
Ezech. xxxvi g. Terra illa in
culta i(d est) sine sulco hominis facta
est ut ortus voluptatis / Et hec terra
fluens lac humanitatis et mel divinitatis
Exodi 3o ¶ Item hec est terra que
rore celi completa germinabit sal
vatorem Isaie xlv g. Rorate celi &c.
¶ Item ex hac terra exivit panis
angelorum et panis vite Joh. Joh.
vi c. De hac terra dicitur Cantic. 2o
Flores apparuerunt in terra nostra
et Eccl. xxiiii Flores mei fructus
honoris et honestatis / et ideo can
tica . Circumdabant eam flores ro
sarum et lilia convallium / ¶ Item 66 ¶ Compar(atur) rose
floribus enim ut rose ut lylia
Beata maria comparatur rose mistice
Sicut spina rosam genuit iudea
mariam . ut vicium virtus operiret
gratia culpam / lilio comparatur propter
candorem pulchritudinis et odorem
virginitatis et castitatis secundum illud Cantic. 67
Sicut lilium inter spinas / ¶ Item Compar(atur) archa federis
beata maria est archa federis sive
testamenti ps. Surge domine in re
quiem tuam tu et archa . et cum ex
fidem huius arche sint in diluvio
iudicii dampnabitur Gen. vii. Item
thronum regni iii Reg. x. hebreum ad
caminus cum Salomon thronum gre
i(d est) beatam virginem gratia plenam ipsa
est thronus veri in quo ipsa
tor / sedet / celorum et levis eburneus 68
in quo verus Salon requievit ¶ ¶ Compar(atur) reclinatorio
Item beata virgo est propiciatorium
Exodi xxv. ¶ Item hec est fer
culum vi Salomonis et reclinatorium
trinitatis Cant. 3o g. In quo fuit
pater operatione . spiritus obumbratione
filius incarnatione / in hoc reclina
torio ad impleri invitavit trinitas
creata trinitatem increatam / humilitas
invitavit patris simplicitas potentiam
filii sapientiam / benignitas spiritus sancti
gratiam ¶ Item hec est thalamus 69 Compar(atur)
sponsi ps. Tamquam sponsus pro
cedens de thalamo suo / huius
thalamum ingressus est angelus
Ezech. xl. hic thalamus fuit se
cretus et clausus hoc 1o ingressus
angelus ad eam / et ideo secreta que
cum ipsa sunt nulli mortalium
datur scire . s(cilicet) quo deus sit homo
quo fuit virgo / quo orat / sed de

stella, quomodo filia gignit patrem
et hominem. Item hec est porta san-
ctuarii clausa per quam non transivit (10 Hec porta)
vir quia dominus deus ingressus
est per eam. Ezechiel xliiii. a. De
hac porta psalmista: Hec porta domini
iusti intrabunt. Dehac etiam cantat ecclesia: Pa-
radisi porte per evam cunctis clause
et per mariam virginem iterum patent. Et apocalypsis
ultimo: Vidi portam etc. Item hec (11 Hec domus)
est domus quam sibi sapientia
edificavit. Proverbiorum ix. Et sapientia
primo: In qua excidit columpnas
septem virtutum que manentem
Jacob xxviii. g. Domus dicitur quia
est tutum refugium fidelibus contra
vicia, contra iniurias et custodia (fideles et)
et custodia angelorum de qua dicitur:
Domine pater per te re fi. d. (12)
Item hoc est castellum de quo dominus (Hoc castellum)
repetit salutate suam hereditatem. Sa-
crificium humane nature. De qua psalmista:
Dabo gentes in hereditatem tuam
et possessionem. Psalmus viii. Dedi te in fedus
gentium, et propter hoc dicitur in assumptione
beate marie in evangelio: Intravit Jhesus
in quoddam castellum, quia tunc intravit
quando in utero eius factus est. Rom. i.
Item hec est civitas regia. (13 Hec civitas regia et refugium hominis)
Item hec est civitas confugii vel
refugii. Josue xx. c. Item hec
est civitas parva in qua salvatus
est Loth. Genesis xix. b. Item hec
est civitas parva in qua inventus
est vir pauper et sapiens qui li-
beravit urbem in sapientia sua.
Ecclesiastes ix. f. Item hec est civitas (76 Hec dicitur civitas)
solis, de qua Isaie xix. g. Semen (solaria)
erit id quod steterit in ea. Semen
suum est dei filius de spiritu sancto
conceptus, natus ex te sancta
luce. Hec est civitas solis dicitur quia
Ysidorus xiv. f. Civitas sola (77)
vocabitur una. Hec est civitas (Hec dicitur civitas solis)
de qua psalmista: Gloriosa dicta sunt
de te civitas dei etc. Gloriosa
civitas virginalis in qua verus
sol iustitie semper manens et lucet.

De hoc sole dicitur Malachie iiii. d.
Vobis qui timetis deum orietur
sol iusticie, non iudeis non pa-
ganis non hereticis, quia iudeis
est scandalum, gentibus stulticia.
Prima Corinthiorum i. Item hec est tha- 76 Quare tabernaculum
bernaculum de quo psalmista: In sole
posuit tabernaculum etc. Tabernaculum
est corpus assumptum in quo se-
cundum latet divinitas. Item est
umbraculum quod fit contra solis
ardorem. Tabernaculum ponitur in pratis
et locis amenis et tegitur ar-
foliis arborum operitur et sole per
diversa foramina illuminatur, talis
fuit maria ex terra montibus et
bonis operibus cooperta, et iusticie
solis radiis divinitus illustrata.
Unde psalmista: Sanctificavit tabernaculum
suum altissimus. Et in prosa: Dei
genitrix dicitur. Ecclesiastici xxiiii. b. Qui
creavit me requievit in taber-
naculo meo. Item hec tuba 77 Quare tuba
de qua psalmista: In tubis ductilibus
et voce tube cornee iubilate
in conspectu dei etc. Et maria bene
fuit tuba ductilis moribus
bonis illuminata, spiritus sancti dominus
vasa a contagiis malis attenu-
ata disciplis sonora laudibus
angelorum et hominum. De hac dicit
psalmista: Buccinate in neomenia tuba
in die sol. Vox huius tube est vox
exultationis et salutis in tabernaculis 78
iustorum. Item hec est cella Quare dicitur cella vi-
vinaria in qua ordinavit rex naria
caritatem. Canticorum 2o. quia
crevit vitis vera. Joh. xv. f.
Item fructificavit suavitatem 79 Quare granum
odoris. Ecclesiastici xxiiii. Item hec
est granum frumenti quo angeli
et homines saciantur. De quo Joh.
xii. g. Nisi granum frumenti 80
Item hic est ortus conclusus Quare ortus conclusus
Cant. f. Que fecerunt delectabile
concentum volucrum id est prophetarum et
apostolorum de partu eius concentum

viriditas arborum et herbarum
virentium i. iuventus amenitas
et florum et fructuum. Hic revelata
est ab angelo in nazareth quod
flos in tempore et fructus eius
gaudens ab angelo predicatus
luc. i. Ipsa dicit in cantica
fulcite me floribus stipate
me malis. Item de cursus
aquarum i. septuaginta. Item umbra
spiritus sancti et lux creata quia
verbum caro factum est Joh. i. Et
virtus altissimi obumbrabit
tibi luc. i. hic ortus fuit
conclusus i. contra errores et
vitia demonis spiritus sancti et virtutibus
presidiis angelorum et sanctorum
prophetarum custodibus septus eius
roboratus firmis doctorum munitus
agminibus miraculorum omnibus ad
81 ¶ Quare fons signatus mirandus. Item hec est fons
signatus Cant. iiij. a quo desiderabatur
statuerunt aque spiritus ad rigandum
fecundandum ac lavandum mundum
et ad sitim et ardorem eius ex
tinguendum. Hic est fons patens
in ablucionem peccatoris et menstruate
zach. xiij. a. Item hec est pu
82 Quare puteus teus profundus aquarum viventium
Cant. iiij. g. cuius profunditas
incomprehensibilis quia sit virgo
et mater dei et hominis cum aquas
viventes gratiarum quanto aliis querendo
plus potest in venire quia non
est finis thesaurorum. Hec est
areola aromatum Cant. vi.
et virga fumi aromatum Cant.
83 ¶ Quare areola virga fumi aromatum et quare vellus vi. Item hec est vellus rore
conplutum Judicum vi. Sicut enim
vellus cum sit de corpore ovis
vestit illius corpus passiones
sic beata maria cum sit de carne
viciata carnis vestivit et sic vellus
rore conplutum obmisso rore re
manet incorruptum sic beata
maria post partum filii remanet
incorrupta. Ps. descendet sicut
pluvia in vellus. Item beata maria

dicitur vellus que carne sua ves
tivit ovem que ducta est pro
nos ad mortem Isaie liij. 84 ¶ Quare scala iacob
Item hec est scala iacob Gen.
xxviij. d. per quam dei filius ad
nos descendit et per quam nos a
scendimus ad celum. Item beata
virgo comparatur virge quia est inter
radicem et fructum scilicet inter genus
humanum et christum. Item quia di
recte sursum tendit per perfectam
virtutem nec deorsum flectitur
per peccatum. Item quia flectitur ad
bone flatum scilicet impulsum orationis.
Item quia ibi per plenitudinem
gratie in sublimia per humilitatem. Item
quia transcendit terre virentia
i. alios sanctos. Item quia recta
per fidem erecta per fidem spem per
tensa per longanimitatem gracilis
per compassionem florigera per virginalem
conceptionem fructifera per partum
salutarem. De hac virga Ps. virga
virtutis tue emittet dominus ex syon
Ipsa n. est quasi geminum admiratio
fidei nostre speculacio salvacionis
nostre declaratio amoris nostri speculum
propiciacio vitiorum augmentacio
virtutum. Item hec est virga per
cuciens duces moab vastans
que omnes filios seth Num.
85 Quare virga jesse xxiiij f. Item hec est virga
Jesse que sine corrupcione pro
duxit florem super quem requievit
spiritus domini septiformis Isa. xi.
De hac virga canit ecclesia Stirps
Jesse ut supra hec virga fuit de ra
dice yesse hoc est de radice
86 Quare virga aaron humani generis. Item hec est virga
aaron que sicca ab humore
libidinis sine humano semine
miraculose protulit fructum vite
Num. xvij. Nam per nuces sine
amigdala quas illa virga protulit
intelligitur christus in quo fuit caro
quasi cortex per amaritudinem passionis
spiritus sine qua tamquam testa fortitudinis
divinitas tamquam nucleus dulcis

9

De hac virga dicit Cant. 3o Que
est ista que ascendit etc. ¶ Et
nota quod sicut ista virga sine
radice, sine quolibet humore vel
artis amiculo fructificavit sic beata
virgo sine coniugali opere filium
peperit, filium flore designat
et fructu, flore propter speciem fructu
propter utilitatem ¶ Item hec est
89 … d' virga pistandi virga pistandi per quam captus est
leviathan id est serpens antiquus
hamo divinitatis et vinculo car-
nis de quo leviathan Job xl.
De hac virga et linea homo et
ista lege Apoc. 1o Virga est beata
maria linea eius genealogia
hamus divinitas, esca caro
anima sicut vermis sine semine
sic Christus natus est de virgine
ps. Ego sum vermis et non
88 … d' mons homo ¶ Item beata maria est mons
de quo Deut. 4o v. accessistis
ad montem qui ardebat usque
ad celum erant in eo tenebre et
nubes et caligo / Nam beata
maria est mons per excellentiam
meritorum ardens propter fervorem caritatis
usque ad celum per contemplationem
celestium, erant ibi tenebre fra-
gilitatis humane iuxta illud
Cant. 1o / Nigra sum sed formo-
sa, et nubes per rectitudinem conver-
sationis vite sed Isa. xix. As-
cendit dominus super nubem levem
Et caligo propter profunditatem mysteriorum
unde dicit Prudentius ... vincendum
Cant. ... ¶ Item hec est lapis
89 … lapis … in scitoris que longe portans panem
suum Prov. ult. Iste institor fuit
Christus qui corpus suum dedit in morte
pro salute nostra sicut institor dat
vinum pro aliquo ¶ Item hec est cedrus
90 … cedrus exaltata in libano hec est in corpore
quia est candidus ipse Cant.
v. c. et candidatus noster quia ab
illo alii sunt candidati Apoc. vii.

laverunt stolas suas et candida-
verunt eas in sanguine agni
quod est passionis Christi ¶ Item hec est 91 Maria oliva
oliva speciosa per dulces ramum
pro hemis viditatis fundebatque oleum
benedictionis et exultationis propter gratia bo-
nis ps. ¶ Hec est rubus lucens 92 Maria rubus
et ardens sed non combustus Exod.
3o Ignis in rubo deus in virgi-
nis utero ignis rubum non lesit
sed illuminavit conceptio salvatoris
virginem non violavit sed sanctificavit
Ideo in rubo dominus apparuit
ut apparet ... populum liberaret ideo
conceptus est in utero virginis
ut a servitute dyaboli populum liberaret
¶ Item hec est stella orta ex Ia- 93 Maria stella
cob Num. xxiiii que ideo stella
dicitur quia in alto fixa est unde
Exaltata est super choros angelorum
ad celestia regna / Et quia eius
sit magnitudo in virtute unde fecit mihi
magna qui potens est tunc
prima ... virtus unde Ecce ancilla domini
Luc. 1o ¶ Item quia medium noctis
et multiplicorum corporum confert quibus
noctem ... quibus illuminat
unde ... illustrat etiam Item
quia dirigit in mari ... seculi
navigantes unde dicitur stella maris
quia ad veritatem fidei et ad spiritum
conformem, et ad portum salutis
eterne perducit / et ideo maria in
... mito stella maris quia ...
... eius cursum vite dirigit
non iactabitur vento glorie inanis
sed per ipsam veniet ad portum quietis
eterne / quia ipsa est illuminatio
mundi, leticia celorum, gaudium
angelorum, restitutio peccatorum
salus et paradisi ... appropinquatio
¶ Item beata virgo comparatur celo quia 94 Maria comparatur celo
fuit gaza dyos in qua Christus corporaliter
quasi in domo habitavit ix mensi-
bus / Dicitur autem celum quia fuit
alta per contemplationem et eminentia
vite clara per veritatem meditationum

firma prudenciam et constanciam
ornata in verbo et opere / munda
a contagio terrenorum Tota pulchra
diversis luminibus virtutum et donorum
distincta / rotunda sine angulo
duplicitatis / volubilis in sequela
filii sui / sedes dictatoris celestis in
China. Unde maria conservabat
97 ¶ Quare dicitur amica omnia verba hec in corde suo luce
2o. g. ¶ Item hec est ipsa amica
digna Cantici primo. g. Ecce tu
pulchra es amica mea etc. Potest
amica esse summo deo amica cui
per evam facti sumus inimici
hec sunt pulchra facie / sed
pulchrior fide. pulchra corpore
pulchrior in anima / pulchre in opere
cuius pulchritudinem sol et luna
mirantur et angeli videntur de celo
ad eam commendat d. Cant. x.
Tota pulchra es amica mea et macula
non est in te / pulchra ut
luna electa ut sol. Cant. vi
96 ¶ Quare dicitur mater mea Item beata maria dicitur mater mea
que nobis genuit patrem misericordiarum et deum tocius consolacionis
qui consolatur nos in omni tribulacione
nostra 2e Cor. primo. illum qui est misericors et mitis. De lum. Reg. te mee
pe. 1m qui 2m altitudo celi et
terre cor. mi. se. su. ti. se. pe.
hec est mater mea que pro miseris
orat. pro afflictis supplicat / pro
peccatoribus intercedit / ¶ It comparatur
95 ¶ Quare comparatur nubi nubi. quia levis per temporalium reiectionem et que per maculam corrumpitur
/ et quia solem obumbravit
cum dei filium concepit / tunc
enim sol sub nube latuit / Item
quia inter nos et solem iusticie se
mediam apponit / furorem ipsius
ire sine preces mitigando / de
hac nube dicitur ysaie xix. ascendet
dominus super nubem levem. i. carnem
carnem aptam et munde. It ysaie
xlv. Rorate celi etc. hec est nubes
desiderata que tempore helye pluviam
ad duxit. 3e Reg. 18.

hec est nubes typice que filios
israel tendentes ad terram promissionis
cepit ne philistei illos perdant Exodi
xiiii c. Item hec nubes que in
tempore inter filios israel et solem
ne ab eius ardore nimio gravarentur Exodi xiii g. ¶ Beata virgo
98 ¶ Quare dicitur aurore comparatur aurore quia tenebras
fugit et lucem ministrat / noctem
finit et diem inchoat / tempus
infrigidat / inter diem et noctem
est media / lumen a sole recipit
relevat in firmitate / terret fures
/ mundans aves ad cantum excitat
/ nocturnas convertit in fugam / que
omnia pertinent spiritualiter beate virgini
ad aptum ¶ Item beata virgo comparatur
99 ¶ Quare dicitur lune lune propter decursum quia fuit
semiplena in sua conceptione
et nativitate quoniam in utero sanctificata
/ In conceptione filii plena
cum habitavit in ea plenitudo divinitatis
corporaliter Col. 2o. luna
lumen non habet nisi a sole sic beata
virgo illuminat gratia Christi. In nocte
presentis vite lucem habitantibus
in tenebris et umbra ysaie ix.
sole recedente mundum illuminat quia
post ascensionem domini mundum illuminat.
Crescit et decrescit / quia quanto magis
crescebat devotione in virtute perfectus
quanto magis decrescebat per humilitatem
Rotunda est quia sine duplicitate
ut dico cornua mea sine primi
legitate virtute s. virginitatis et humilitatis
/ alba est per vite innocentiam
quia inter libano magis candida
virgo dicitur / in medio sicut spinas quia
proprie fragilitatis quoniam erit mea cornua
Cant. vii. Nigra sum etc. / tempora
meta quia sunt sunt leges temporum
cum ... / Onus tuis et signum eius
Eccl. xliii. / sole sequitur utroque
pede sed in tegitate mea temporibus
/ refrigerium prestat quia patronibus
ardore vitiorum refrigerat /
quanto plus accessit ad solem in
conceptione filii minor apparuit in
sua mediatione / frigide ne est

qua in celestibus castissima quanto
clarior tanto magis apparebat prime
per humilitatem et paciam qua sancti
ori tanto magis premitur tribu-
lacionum se onerant quanto magis
a vero sole per graciam illustrantur et mir-
re fasciculum semper portant Cant. p°
Ipsa minor est terre quam cetera
sydera quia benignior et ex-
audibilior peccatoribus quam ceteri sancti
100 quare comparatur soli | Item comparatur soli quia admodum
solis rutilat inflammata caritate
radios sue pietatis ubique dif-
fundit et sicut sol terras illuminat
sic beata virgo suis meritis illu-
minat mundum quia in alto sita
per eminenciam vite clara per vite
puritatem rotunda sua invisibili
qua in claritate investitur sue no-
bis est incomprehensibilibus noctem
fugat peccati et dyaboli ipsum diem
inducit gracie ac ipsum christum luna
illustrat hoc est ecclesiam unde
eius vita in clara ecclesia illu-
strat eciam stellas i. sanctos
sua comparacione obfuscat fructus
maturat quia opera nostra christo
commendat rebus colorem dat
s. humilibus viole martiribus rose vir-
ginibus lilii occulta manifestat
quia peccatores ad penitenciam adducit
omnia illuminat et in munda i. pec-
catores nullam tamen in se inde
contrahens immundiciam nec glorie
diminucionem et apis fenestram
intrat quia cito ad rogandum
eam os aperis eius inmunem sentis
secundum quod apis intrat i. secundum cordis
tui desiderium humida exsiccat
i. viciorum rivulos in nobis ex-
tinguit fluida consolidat quia
ipsa sunt mulier fortis que cingulum
tradidit chananeo prov. ultimo
nubem attrahit i. sanctos viros
qui clamant trahe me post te
Cant. p° c. glaciem dissolvit
i. geliditatem cordis in lacrimas ac-
rem spissum subtiliat i. firmum

consuetudine prime evanescere faceret
quanto magis elevatur minor ap-
paret sed unde dicit esse ancilla dum
eius mater altissimi predicatur luc. j.
Item beata virgo acie terribili | 101 quare comparatur aciei
comparatur quia armata virtutibus
incessit contra vicia singula
ordinate luna lucet in nocte | 102 quare quibus et ad quid sit
aurora diluculo sol in die nox | beata virgo luna aurora
autem est culpa diluculum penitencia | sol acies
dies gracia qui ergo iacet in noc-
te culpe respiciat lunam deprecetur
mariam ut ipsa per filium suum cor
eius ad contricionem illustret qui
vero surgit ad diluculum penitencie re-
spiciat auroram deprecetur mariam
ut ipsa per filium suum ad satisfaccionem
illuminet qui autem incedit per diem
gracie respiciat solem deprecetur mariam
ut ipsa per filium suum cor eius inflam-
met nam qui eam devote in-
vocat exaudietur cum ipsa sit mater
pulchre dileccionis et sancte spei
qui in nostro in pugnatur ab hostibus
demone carne mundo deprecetur
mariam ut ipsa per filium mittat
auxilium de sancto et de syon tueatur | 103 quare quibus beata virgo est
eos. Vel beata virgo nocturnis | luna quibus aurora
est luna quia nocte illorum luce | quibus sol quibus acies
sue miseracionis illustrat penitentibus
et incipientibus est aurora dum ad
bene agendum eos primlati confortat
proficientibus et perfectis est sol dum
eos exemplo sue puritatis illuminat
Impugnatis a dyabolo est castrorum
acies ordinata dum eos ab
eius insidiis protegit et defendit
de quibus dicitur Cant. vi c. que
est ista que progreditur sicut aurora
consurgens pulchra ut luna electa
ut sol terribilis ut castrorum acies or-
dinata Et vero gressus beate marie | 104 quare processus fuerunt
fuit per gradus octo gaudiorum et | beate marie et quot gradus
laboris atque dolorum gradus gaudii
fuit quia fuit ab angelo salu-
tata et spiritu sancto fundata et ab | 105 quot gradus gaudiorum
Elizabeth pronunciata eciam ad
eius salutacionem Johannes in matris

utero exultauit / et ipsa cum cognatis
suis aliis in natiuitate Johannis
congratulata sicut habetur luc. primo. ¶ Item
gaudium fuit cum sine dolore peperit
unigenitum dei filium et cum pastores
retulerunt ei se vidisse visionem
angelorum / natiuitatem filii ipsius
ewangelizantium ut legitur luce 2o. et cum
ipsa conseruabat omnia conferens
in corde suo quod promissus fuit
patriarchis / prophetizatus a prophetis et
ab angelo nunciatus / ab Elizabeth
recognitus a Johanne veneratus
sine grauamine in utero suo gestatus
sine dolore genitus / et circumcisione
octaua die Jhesus vocatus sicut
legitur luc. 2o. ¶ Item gaudium
illi cum tres magi sibi mystica
munera obtulerunt. Math. 2o. /
Item cum ipsa puerum in templo
obtulit et Symeon et anna prophetauerunt
de illo cognoscentes xpistum
in terris aduenisse luc. 2o. Item gaudium
fuit illi quando exsurgens abiit in
montana cum festinacione luc. 2o
¶ Item cum relicta ciuitate sua
nazareth profectus iuit in bethleem
et ibi peperit et reclinauit eum in
presepio quia non erat ei locus
106 ¶ Quando fuit gradus labor / in diuersorio luc. 2o. ¶ Item gradus
laboris fuit cum fugit in egyptum
propter timorem herodis et cum inde
107 ¶ Quando fuit gradus dolor / post rediit Math. 2o. ¶ Gradus do
loris fuit beate marie quando symeon
illi predixit luc. 2o. positus est hic
in ruinam et in signum etc. et tuam
ipsius gladius etc. ¶ Item gradus
doloris illi fuit cum audiuit pro
filio suo interfecta tot milia in
nocentium Math. 2o. Item gradus
doloris fuit illi quando filium suum perdidit
luc. 2o. Item gradus doloris
fuit illi nimius cum filium uidit
pati grauiora quam tormentorum
que narrant omnes ewangeliste. Item
dolor fuit illi cum eam filius iam
moriturus discipulo commendauit
Item gladius doloris eius animam
pertransiuit ubi vulnus latus filii sui

lancea perforari et ipsum sepeliri ubi
tot gradus doloris considerari quot
quot per passionem et mortem xpisti
potes inuenire ¶ Et ad relevamen | 108 ¶ Quando g[...] gaudi[...]
dolorum gaudium illi fuit quando inuenit
filium in templo sedentem in medio
doctorum stupentium super prudentia
ipsius ut illius luc. 2o. ¶ Item gaudium
illi fuit cum aquam in vinum
conuertit Joh. 2o. et cum vidit illum
alia miracula facientem / et tot non
gaudia quot potes eius miracula
inuenire ¶ Item attende gaudium
de resurrectione et ascensione et de
ipsius beate marie exaltatione
ad celum / ¶ Dolorem quem Symeon | 109 ¶ Quar[...] hre sp[...] lores q[...] btã m[...]
predixit habere debemus quando de passione
domini predicatur ut luctum unigeniti
faciamus Jeremie vi. / dolorem
quem predixit angelus Math.
2o. futurum est ut herodes quereret
puerum ad perdendum / habere debemus
dum incepta bona desertarum
vel destruuntur / Buhus herodiana
malicia est nascentem velle extinguere
religionem, si quid boni
et quod ad salutem pertinens oritur
quicumque resistit nascenti persequitur
saluatorem / dolorem quem beata
uirgo habuit de amissione filii
habere debemus cum per eum graciam
amittimus saluatoris ibi dolores
ut perimeret / dolorem quem beata
maria habuit per captionem filii habere
debemus pro illis quod veritatem dei
in iniusticia detinet Ro. 1o. et ut
sunt heretici contra fidem / et mali contra
bonos mores. Dolorem quem habuit
quando pylatus comprehendit et flagellauit
illum Joh. xix. cum videmus innocentes
puniri iniuste. Sic beatus
Nycolaus dolebat super innocentium
afflictione / dolorem quem habuit in
crucifixione. habere debemus cum videmus
honorem domini cultus ab ecclesia
diminui, sicut tunc diminuta fuit
caro xpisti / dolorem quem habuit
in lamentacione et volutacione habere debemus

cum vidue orphani religiosi et
miserabiles psone que sunt qsi
mortue affligunt mt xxv qd
vni ex minimis meis fecistis &c
110 Qualiter beata virgo sit signum magnum
Qualiter fuit signum magnum qd
apparuit in celo Mulier amicta
sole Apok x. Ipsa n in dut
dum ihm xm. Ro xm. g Sic
ferrum igne cera sigillum speculum
faciem inspectoris Item hec est
mlr que sup gtia e vniuste
Congregavit divicias virtutum
pu vltio g Po in benedco luc
po Invenisti gram apt dm
111 Quare singularis marie
2o assotiacione sue humanitatis cum filii
sui divinitate luc i. Dns tecum
& virtus altissimi obumbrabit tibi
3o de excitacione sive operacione
virtutum qm perfectis fuit credens
obediens casta modesta simplex
sapiens ab angelo salutata plena
gracia predicta mr dei nunciata
ut p3 luc p Item quia eius
conceptio fuit ab angelo nunciata
ut leg in legendis de concepcione
ipsius & ab vtero sanctificata vnde
eius nativitas ab ecclia celebratur
Item prima votum virginitatis
obtulit luc p Quo fiet istud
qm virum no cognosco i no co
112 Quare optimam partem elegit
gnitore proposui Item optimam
ptem elegit de omni statu salvandorum
quia de virgino fecunditatem
absque feditate de virginitate ac co
tinencia vindicat sine sterilitate
Item singularis gratia plena fuit
quia dei mr quia per conceptione
peccare no potuit quia sola fuit
sine corrupcione fecunda sine gra
vamine gravida sine dolore puerpa
Item quia mr tanta pro tuam
ipsius animam ptransibit gladius luc
2o Item quia sola pt suo filio
imperare vn roga ptem inbe
natum Item qr sr choros angelorum
sola est exaltata vn d ipsa cant
ecclia exaltata es sancta dei
genitrix sup choros &c Item tam

in sublimi locata qr michil sibi 113 q de sublimitate bte marie
equale michil ea maius n solus
deus Anselmus omnis natura
adeo est creata & deus est natus
ex maria deus omnia creavit
& maria deum generavit deus qui
omnia fecit ipse ex maria se fecit
& omnia que fecit refecit qui
potuit omnia de nichilo facere
noluit ea violata sine maria
reficere & ideo ad reficiendum pri
natus est ex maria ut sic dr
vt qui fuit conditor hominis fieret
& salvator et talem haberet matrem
ad quam confidenter confugerent
peccatores quia no pt esse aprietas
vacua que fontem genuit pietatis
hinc mia omnes pt miserias muni
tare & io habuit sibi supstitem
post ascensionem suam salvator in hoc
seculo remanent ad consolacionem &
edificacionem aplorum ut ex hiis
que viderat & contulerat in corde
suo securius aplus docerent 114
& doctrina ewangelica firmaretur Quare regina dicitur
Beata maria est illa regina de
qua ps Astitit regina a dextris
tuis &c Sedet enim ad dextris
filii regnans in vestitu deaurato
i excellencia dignitatis & mitoris
sic n aurum preciosius ceteris e metallis
sic bta maria carior & preciosior
fuit deo quam cetere creature e
cum amicta varietate psp virtutum
omnium & donorum & spirituum beatorum
quia omnes chori angelorum eam
honorant psalle capitis venturi
rubee rose martirum gtiosum
fiole confessorum laudat & lilia vir
ginum benedicunt Item bta maria 115 Quare Imperatrix
dicitur imperatrix quia nove regis
imperii imperat i nove ordinibus
angelorum de hoc cant Impera
trix reginarum & salvatrix animarum spe
ciosa margarita rosa gemma no
attrita que liberat paupem a potente
& in opem cui no erat adiutor 116
Item bta maria dicitur dna Quare domina
qui vna cum filio sup omnia

Dominat(ur). q(ui) p(rae)t(er)ius ei(us) amari usq(ue)
ad mare & a flu(mi)ne usq(ue) ad t(er)minos
orbis t(er)rar(um) ps. Et de q(ua) canit(ur)
O gl(orio)sa d(omi)na excelsa sup(er) syder(a)
117 ¶ Quare dicit(ur) pacifica. &c. ¶ Item dicit(ur) pacifica q(ui)a
temp(o)re sui p(ar)tus tanta fuit pax
i(n) t(er)ra. q(uod) nullus audebat ad
ius(?) aliu(m) arma ferre. It(em) q(ui)a
gestabat i(n) utero illu(m) q(ui) erat
pax vera. qui ad facienda(m) pace(m)
int(er) deu(m) et ho(m)i(n)e(m) eligebat(ur)
Ins(?) illud Isaie pax erit i(n) t(er)ra
Cu(m) d(omi)n(u)s venit. no(n) leuabit
gens contra gente(m) gladiu(m)
nec exercebu(n)t ult(r)a ad p(re)liu(m)
ps. Arcu(m) co(n)t(er)et & confringet
arma et scuta co(m)buret igni &
h(ec) pax i(n) mu(n)d(o) luc. 2o Cu(m) exijt
edictu(m) a cesare augusto ut de
sc(ri)beret(ur) vniu(er)sus orbis. p(er) q(uo)d n(on)
app(ar)et ee regimi(n) q(uod) vna d(omi)n(u)s p(ro)uide
totu(m) mu(n)du(m) co(n)cludit. & tu(m) angeli
cantaueru(n)t Gl(or)ia i(n) excelsis & i(n)
118 ¶ Quare dicit(ur) ancilla. t(er)ra &c. ¶ Item b(ea)ta maria dicit(ur)
ancilla luc. 1o que debet esse
p(ro)p(ri)a. q(uod) notat(ur) ibi Ecce. & humilis
et not(atur) ibi ancilla et obediens
q(uod) notat(ur) ibi fiat michi. & prudens
q(uod) no(tatur) ibi q(uod) de nobis angeli ele
git melius s(cilicet) d(omi)n(u)s tecu(m) & ideo
dixit fiat michi &c. ¶ An hanc
ancillam p(er) obedi(enti)am eue erat
lib(er)tas ho(m)i(ni)s ancillata s(ed) p(er) h(u)i(us)
obedi(enti)am fuit s(er)uitus dyaboli
s(er)uiendi et lib(er)tas reddit(ur) ho(min)i
119 ¶ Quare dicit(ur) d(omi)na. deo lib(er)e s(er)uiendi. ¶ Et tu maria
dicit(ur) d(omi)na. no(n) q(ui)a ut deus
i(n) celesti numine adoret(ur) & col(atur)
ut deus. s(ed) q(ui)a deu(m) & ho(m)i(n)e(m)
de sp(irit)u s(an)c(t)o (con)cepit & pep(er)it ¶ Ru
brica de virginitate Marie.
120 Semp(er) virgine(m) cont(ra) antico
m(ari)anistas qui v(ir)ginitati b(ea)te
marie co(n)tradicu(n)t asserentes p(ost)
x(rist)i natu(m) alios filios de viro Jo
seph pep(er)isse. Et cont(ra) fortina
nos ebeonitas qui asseru(n)t x(rist)u(m)
ex maria p(er) ioseph nup(ti)ali coitu
fuisse (con)ceptu(m). de quib(us) errorib(us)

h(ab)et(ur) xxxiij. q. v. ¶ Quidem autem 121 Quib(us) nup(ti)e(?)
i(n)ducu(n)t h(er)etici ad tuendu(m) suu(m)
errorem. m(a)t(h)e(i) p(rim)o no(n) s(cilicet) co(n)gnoscebat
eam donec pep(er)it filiu(m) suu(m) vni
genitu(m). & an(te)q(ua)m (con)uenire(n)t i(n)uenta
est i(n) utero h(abe)ns de sp(irit)u sancto
Jn eodem. Item luc. 2o pep(er)it
filiu(m) suu(m) p(ri)mogenitu(m). Quibus
r(espo)nde(tur) ex. de verbor(um) significac(i)o(n)e
q(uod) d(icitu)r Joseph adh(uc) q(uod) d(icitu)r an(te)q(ua)m
(con)uenire(n)t r(espo)ndendu(m) 2m Jo(hannem)
co(n)t(ra) Eluidiu(m). an(te)q(ua)m (con)uenire(n)t
ad nupcialia (con)uiuia celebranda
s(cilicet) an(te) diem solep(nissi)mu(m) nupciar(um) q(uod)
eam solempnit(er) traduceret ioseph
i(n) uxorem. q(uod) dicit(ur) no(n) cognouit
eam donec pep(er)it filiu(m) r(espo)nde(tur)
2m Aug(ustinum) q(uod) ydioma est sc(ri)pture
sicut ibi donec senescat(is) ego
sum nu(m)q(uam) p(ost) illam senectutem
deus esse desinit. Et ps. dixit
d(omi)n(u)s d(omi)no meo sede a dextris
meis don(ec) & p(ost)ea nu(m)q(uam) no(n)
sedebat ¶ Ad hoc q(uod) obicitur de
p(ri)mogenito. p(ro)p(ter) q(uod) vi(detu)r eius q(uod) alios
h(abu)it. r(espo)nde(tur) q(uod) x(ristu)s d(icitu)r p(ri)mogenitus
& vnigenitus. q(ui)a nemo ante
ip(su)m. vnigenitus q(ui)a nec p(ost) ip(su)m 122
¶ p(ri)mum en(im) dicit(ur) q(ue)(m)q(uam) Rabi(?) ne ¶ Quomodo
gatum por(?) tm. & tunc e(st) sensus
p(ri)mus an(te) que(m) no(n) aliu(s). vel p(ri)m(u)s
d(icitu)r i(n) co(m)paratione posterior(um) & tunc
est s(ensus). p(ost) q(uem) aliu(s) & nu(m)q(uam) nullus
vel dic q(uod) i(n) tenerio fuit ex(?) h(oc)
p(er)hibe(n)t testio(moniu)m v(ir)gini(tat)is marie de
te(m)p(or)e an(te) p(ar)tum maxime sup(er)
quo magis poterat dubitari 123
¶ Vel deus est p(ri)mogenitus ¶ Quomodo d(icitu)r x(ristus) p(ri)mogenitus
i(d est) filius genitus. q(ui)a a patre
genitus ab et(er)no de quo Jo(hannes). hom(?)
Emanuel eius qui(bu)s enarrabit
vel q(ui)a ip(s)e p(ri)mus fuit sine
pecc(at)o. p(ro)u(er)b(iorum) p(ri)me. pet(ri) 2o Qui pecc(atu)m
no(n) fecit &c. ps. sup(er) illu(m)
efflorebit sanctificacio mea. vel
q(ui)a nouo mo(do) genitus fuit
Jer(emi)e xxxi. Nouu(m) faciet
d(omi)n(u)s sup(er) t(er)ram mul(ie)r circu(m)dabit

uirum celum et terram et inferos
continentem / quia excelsior celo
est, profundior inferno, longior
terra, et latior mari / Job xi / quia
fuit noua quia virum perfectum
29 Que noui- tates fuerunt natiuitate xi — et corpore et anima concepit / Ite(m)
quia mater et virgo simul fuit
Item quia deum et hominem genuit
Item quia sine dolore peperit
Item quia qui mundum pugillo con-
tinet ventris sub arcta clausus
est / Jus (?) i° virgo dei genitrix
quem totus non capit orbis in
tua se clausit viscera factus homo
Item qui erat invisibilis visus
est / qui erat omnipotens infirmatus est
Qui erat immortalis factus est mor-
talis / qui erat eternus factus est temporalis
Qui erat verbum factus est infans
i(d est) non fans / Qui erat dominus omnium
factus est similis pauperi / qui exin-
aniuit se formam servi accipiens
Philipp. 2° / hec est mater ex qua natus
est filius dei / Gal. 4° / per hanc mu-
lierem fidelem saluatus est vir in-
fidelis s(cilicet) adam cum genere suo
Jus (?) i° / pe(trus) Cor. vii / et per hanc
natiuitatem omnia renouantur / ps.
Renouabis faciem terre / 2ª Cor.
v° Vetera transierunt, ecce facta sunt
omnia noua / ego dominus faciens
omnia / Isaie xliii / Quod opponitur
de coniuge uel de fratribus Christi heresis
Responsum est ad morem scripture
uel ad opinionem vulgi / Matth. 1° Vt puta-
batur filius ioseph / ¶ Rubrica
Quare hec determinatio ut putabatur
ponitur de ioseph et non de maria
124 Nota quod hec determinatio ut pu-
tabatur ponitur tantum de ioseph
ne erraremus sicut illi qui ymbu
dicit Matth. xiii / et marci vi / Nonne
iste est fabri filius / et non
opponitur de maria / quod est contra hereti-
cos qui dicunt quod non fuit vera Christi
mater sed putatiua sicut et ioseph
de ut vocatur mater et videtur maria

expresse determinatum est Matth. p°
quod in ea et de ea natus est Christus
quod non sic dicitur de ioseph / Et sicut
dicit Ambrosius quod scriptura coniugem
nominat sed virginitatis erepto / sed
coniugii testificatio, et nuptiarum
celebratio celebritate / Item obicitur
Matth. xii / Dixit quidam dixit ei
Ecce mater tua et fratres et infra quicumque
qui fecit voluntatem patris mei etc.
/ Rndeo quod sed discipulos spiritualiter com-
mendet / non tamen negatur mater sed
carnalis / Item obicitur Luc. xi
Beatus venter qui te portauit / ubi
xpc. (?) rendit / quin immo beati qui au-
diunt verbum dei et custodiunt illud.
Ex quo infertur quod nec venter
beate virginis sit beatus / Rndeo quod
quia ibi ponitur perte (?) / et est sensus
certe beatus venter et tamen beati
qui audiunt verbum dei et cetera / vel
etiam quin immo ibi ponitur pro insuper
et est aduerbium ordinandi / q(uasi) d(icat)
supremus et maius est portare verbum
dei in mente / quam in ventre tamen
tamen beata virgo portauit utroque modo
¶ Rubrica de quatuor modis generandi
Semper virginem / hec fuit in
4° generatione Abrahe promissa
Gen. xv. f. / per quam erat ad re-
gnum reuertendum / Prima n(am) generatio
fuit sine patre et sine matre ut ade 126
/ Secunda de patre sine matre ut eve
/ Tertia de patre et matre ut aliorum
aliorum hominum / restabat ergo
tamen quarta s(cilicet) de matre sine patre
que fuit Christi ut habetur dicit apostolus
Gal. iiii g. / Postquam venit plenitudo
temporis misit deus filium suum
natum ex muliere / Sola / non ante
ex uili femine / quia solo verbo
verbum concepit / ut nasceretur de
matre sine patre qui de patre na-
tus est sine matre / Et ideo quod
licet hec generatio plus a iudeis sar-
racenis et hereticis impugnetur tamen

tamen magis est consona rationi
et facilior ad credendum, quam quod
de limo vel costa sola, vel quod
virgineo de[ ] conceptu feminei generatur.
Prima generatio scilicet ade fuit de
terra. Secunda scilicet Eve de viro. 3a
de masculo et femella ut fecit
est quia hec triplex generatio fuit
prima tempore [ ] Deuteronomii xxxii°
confecit deus quartam scilicet de virgine
per quam alie generationes vindica
rentur Jeremie xxxi° Novum
faciet dominus super terram mulier cir[cumdabit]
129 ¶ De triplici nativitate tercia de celebritate ¶ Contra triplicem generationis mala
dedit nobis deus triplicem bona
scilicet baptismum primam et gloriam unde
triplex nativitas celebratur scilicet
Johannis baptiste, beate marie, ac sal
vatoris. Nativitas in baptismo
significatur per Johannem baptistam.
Johannes id est in quo est gratia dei, et bap
tismo enim gratia confertur. Nati
vitas in prima significatur per nativitatem
marie. Maria id est mare amarum
mare, per quod significatur amaritudo
pene. Nativitas glorie significatur
per nativitatem salvatoris. hoc festum
celebratur cum anima in gloria assumitur
et visione salvatoris perfruitur.
Ideo mors sanctorum natalis dicitur
quia tunc in celis sunt nati.
¶ Rubrica contra illos qui non
credunt possibile virginem peperisse
128 Semper virgine, potest enim deus
de lapidibus suscitare filios
abrahe. Luce 3. d. Item qui
solo verbo cuncta creavit, solo verbo
virginem potuit fecundare. quia
dixit et facta sunt Genesis primo. Et
omnia possibilia sunt credenti
Marci ix. Et ideo cum credidit verbis
angeli confessim concepit beata
maria 3° credendo et virginitatis
fecunditatem. Luce i. d. Ecce ancilla
129 ¶ Tercius ordo restaurationis humane domini etc. ¶ Est ubi ordine restau
rationis. Prima tempore per ordinem
humane fuit cum Gabriel missus
a deo ad decipienda virgine

de sponsitatem ade Genesis 2°
et ideo in restauratione missus est
angelus a deo ad virginem despo
sitatam Joseph Luce 1° Quia ergo
mors intravit per feminam, etiam per
feminam gratiam deus fecit de viro
sine femina fuit et virgine conveniens
est ut vir qui fit de femina 130
sine viro fiet de femina ¶ Fuit ¶ Quare beata
autem beata virgo desponsata viro, virgo fuit de
ut per Joseph texeret genologia sponsata
marie secundum morem scripture,
et ne iudeis ut adultera lapi
daretur, et ut solacio viri susten
taretur, et ut dyabolo partus celaretur,
et ut Joseph testis virginitatis marie testis
esset, et ut ostenderetur quia in
omni statu esse possit salvus scilicet
in statu virginitatis viduitatis et
coniugii. quia omnes in beata virgine
fuit, de virginitate patet, in coniugio patet,
etiam de viduitate patet per hoc quod
Christus in cruce ipsam commendavit
Johanni ut solacio viri et filii
destitutam. ¶ Quod virginitas ma
rie potest ostendi per auctorem et
per exempla naturalia et miraculosa
Semper virgine etc. Primum
Ysaie vii. Ecce virgo concipiet etc. 12
Item Ezechielis xliiii porta clausa etc.
Canticorum 4° hortus conclusus etc.
Sicut enim sol per vitrum, igni con[ ]
culus per cristallum, flos vel fructus
per herbam vel per arborem, verbum 132
per aurem, cogitatio per cor, et in
tuitus per oculum, ignis per rubum Exodi
3°, flos per virgam iesse. Isaie
fructus per virgam aaron Numeri
xvii°, pluvia per vellus gedeonis
Judicum vi. Abacuk per lacum
leonum Danielis vii. Sic sine ingressu
et egressus vestigio et sine lesione
Christus intravit et exivit per uterum virgi
nalem. ¶ Ad idem nota quod sicut 50a talia
aqua intrat spongiam vel lanam
et penetrat et replet, et si premitur
aqua tota munda et clara egreditur

9

et spongia vel lana non ledit
vel corrumpit / in ingressu et egressu
sic deitas in virgine incarnata
in gressu vel partu in virgine non
corrumpit / nec inde virginitas co
stitit violata ¶ Item sicut vox
loquentis intrat per vitrum vel pa
rietem et venit ad aures stantis
deforis sine omni corruptione
parietis vel vocis sic dei filius
per virginem venit in mundum et virgo
vel vitrum non est lesum / Dicit
ysidorus et alii in tractatu quod virga
arida floruit et frondivit / et
nuces protulit / et ego dicam eis
quod virgo concepit et peperit
¶ Ad maiorem autem confusionem iu
deorum / non quod mustela ore co
cipit et aure generat / et wlf(?) tapis
et similis sine commixtione masculi
generant ut in libro de naturis ani
lium reperitur / et mirandum si ipsa
mater quod in venit integram servavit
nascendo / qui destructa corporum
membra talibus reintegravit tangendo
Unde tempus conceptionis [illegible] esse debuit
virginitatis potius quam detrimentum
et non minuit sed potius augmentum
¶ Item sine corruptione et sine
aliqua lesione formavit deus
mulierem de viro Gen. 2° et ideo
pari ratione sine corruptione et
sine lesione formare hominem
132 potuit de muliere ¶ Et non quanta
bona sunt nobis per beatam virginem
parata. dum illum genuit qui
mundum ab omni clade redemit
et omnibus necessaria instituit erran
tibus viam / egris salutem / fame
licis panem / contritis peccatorum
desperatis relevationem / captivatis
liberationem / clausis apertionem / navi
gantibus vite portum / peregrinanti
bus celestem redditum / diffi
dentibus pacem angelorum et
hominum vitam / totius huius generis
salutem / hiis qui tenebantur

in tenebris et clausis in infernalibus
lucernam et liberationem / fidelibus ad celum
ascensionem / peccatoribus veniam /
perditis reconciliationem / mortuis
vitam / Inferni spoliationem et
destructionem / paradisi restaurationem /
hec omnia ~~nobis~~ beata maria
nobis preparavit dum creatorem bo
norum omnium omni dei filium
genuit et nutrivit ¶ Rubrica
Quomodo operatus est spiritus sanctus in maria
Sancti spiritus cooperatione spiritus 133
sanctus preveniens mariam
in conceptu totam prius purgavit et a
fomite peccati liberavit et potentiam
gignendi sine viri semine
virgini preparavit Luc. 1° Augustinus de
fide ad petrum Beata virgo singu
lari gratia preventa / repleta est
ut ipsum haberet suum ventris fruc
tum quem ex initio habet universitas
dominum / ut illud quod nasceretur
et propagine primi hominis generis
tantum et non tamen originis crimen
duceret. quia in mente amor spiritus
sancti singulariter ardebat ideo in carne
eius virtus spiritus sancti mirabilia
faciebat ¶ Quibus auctoribus probatur
quod beata virgo concepit de spiritu sancto
Sancta spiritus cooperatione concepit 134
Mt. 1° Inventa est habens
in utero de spiritu sancto Et eodem
Joseph fili david noli timere
accipe coniugem quod enim in ea natum
est de spiritu sancto est Item Luc. primo
Spiritus sanctus super veniet in te 135
licet autem de spiritu sancto conceptus Quomodo debet intelligi de spiritu sancto
sit / non tamen de verba spiritus sancti
semen prolis assumpsit / Sicut
quidam heretici dixerunt secundum
opinionem / spiritus sancti quedam porcio
carnis a reliqua carne segregata
fuit separata in corpus christi for
mata. de ysi. dis. 2ª. Augustinus
de virgine et spiritu sancto vera caro
sine coitu carnis. Ambrosius 136
Manu sancti spiritus formatus Quomodo hec propositio de. notatur
est in utero virginis et ita de nost

causam efficientem non materiale
quia deus causa est effectiua
formalis et finalis sed nunquam
materialis. Vnde non est dicendum
quod sit filius spiritus sancti ut di
cunt quidam heretici. Si enim
hoc esset sic duo essent in trinitate
patres, ut una eademque persona
esset pater et spiritus sanctus, cum utrumque
absurdum sit. Licet est concedendum
137 ¶ Quod non semper dicitur filius eius a quo aliquid nascitur ostendit per exempla.
quod quidquid de alia re nascitur eius
dem filius nominetur. Papilionis
pediculi lumbricus est de homine
nascitur, non tamen filii eius dicuntur.
Item qui nascitur ex aqua et
spiritu sancto non aque filii dicuntur.
Conceptus non quod dimitus
amicum accepit ex conceptu
sicut aderuon et beribus di
xerunt. Contra quos Joh. primo. In
principio erat verbum, sed de sua
materia dicitur est supra. Vni
138 ¶ Quare conceptus attribuitur spiritui sancto.
genitus dei filius. Cum ergo
dicitur. Et c. cooperatione conceptus
quia spiritus sanctus donum dei dicitur
proinde est ac si diceretur dono et
ope dei et non ope hominis con
ceptus. scilicet preter conceptionis consuetum
cursum aliorum hominum. Attribuitur
autem spiritui sancto conceptio
non quod ipse eam sine patre et filio
fecerit. sed quia caritas deum fecit
in carnem Eph. 2° Et Ro. vi.
propter caritatem qua dilexit nos
deus filium suum misit. Et non
139 ¶ Quod dicunt saraceni de hac conceptione
quod saracenum confitetur christum natum
de maria semper virgine et de spiritu
dei i. de flatu dei dicentes deum
insufflasse in beatam virginem, et sic
de flatu illo virginem concepisse
non intelligentes spiritum esse tertiam
in trinitate personam, sed potius ma
terialem flatum, sicut et in materiali
eodem modo intelligunt Gen. 2° In
spirauit in faciem eius spiraculum
vite. Quod enim mirum ut dicunt
si flatus dei impregnauit ma
riam qui terram impregnat et
germinare facit. Contra quos non
quod deus est incorporea substantia

nec habet instrumenta flandi
sicut et homines. sed est omnino simplex
ut supra eodem capitulo et Joh. 4°
spiritus deus est. Et quod dicitur inspi
rauit in faciem eius. intellige
spirauit i. spiritum hominis creauit
cum corpori hominis infudit ¶ Quid
significat quod beata maria fuit nupta
Joseph et a spiritu sancto impregnata
Spiritus sancti cooperatione con 140
ceptus, quod beata virgo fuit
desponsata Joseph. et a spiritu sancto i
pregnata [illegible] est hoc enim Cor 3°
nupta remanet incorrupta con
cepit. Inde virgo de spiritu parit
nos virgo sine gemitu, Vel ideo
beata maria alii est nupta et ab
alio est repleta, quia singule ecclesie
spiritu replentur et gratia, reguntur tamen
cura et regimine sacerdotum ¶ Et
Quare verus deus factus est verus homo
Verus homo factus verus deus 141
factus est verus homo, creator
factus est creatura, sic quod non amit
tens quod erat, sed voluit ipse quod
fecerat. et licet miranda sit hec dei
potentia, plus tamen miranda eius misericordia
quam est quod sic nasci potuit, voluit
remisit, et qui erat invisibilis
in se, nobis sed voluit visibilis
et incomprehensibilis in se, a nobis
voluit comprehendi, et qui erat dominus
omnium dominus, similem formam suscepit
pit deo sub homine obumbratum
deus autem factus est homo, ne idem
esset redemptor qui creator et in
dempto redimeretur homo, et ut
familiarius diligeret ab homine deo
in similitudine hominis apparuit et
utique sed beatificaretur in ipso cordis
oculus eius diuinitate et oculus 142
corporis in eius humanitate ¶ Et non
quod nisi verus homo esset qui dyabolum
vinceret, non iuste sed violenter videretur
homo ei tolli. Hic se illi sponte sub
iecerit, sed si victus fuit ab homine
non hic iniusti materiam conquirendi
sed ut homo dyabolum vinceret

¶ Quod fuit necessarium ad hominem homine iuste dyabolum [illegible] [illegible]

possit necessarium est ut deus fieret
quia cum in unum fierent aperto
si cum esset tantum homo vel angelus
posset peccare, et ita redigi sub
dyaboli servitute ut prius. et ita de
finali superari, sed venit redemptor
a quo victus est deceptor quem
in nullo potuit superare. ¶ Uni
genitus dei filius factus est verus
homo ut hic dicitur. et natus est in
terris ut homo nasceretur in celis.
Ingressus est deus mundum ut homo
intraret celum. Altus ad humilia
descendit ut humilis ad alta con
descenderet. filius dei factus est filius
hominis ut filios hominum faceret fi
lios dei iuxta illud Joh. primo dedit
eis potestatem filios dei fieri. Vicium
quippe superbie per humilitatis virtutem
oportuit expiari, quia contraria
contrariis curantur, ut quanta fuit
superbie ut homo vellet esse sicut deus
iuxta quod illi serpens suaserat
eritis sicut dii scientes bonum et
malum. ergo tanta debuit esse virtus
humilitatis ut deus vellet esse sicut homo
iuxta quod dicit apostolus. Qui cum
in forma dei esset non rapinam
arbitratus est etc. Verbum ergo caro
factum est ut daret nobis humilitatis
exemplum, quatenus qui superbi recessimus
humiles redeamus. Initium quippe
omnis peccati est superbia, per hanc
angelus peccavit in celo. qui dixit
Ponam sedem meam ad aquilonem et ero similis altissimo.
Per hanc homo peccavit in paradiso
cui dictum est Eritis sicut dii,
quia quam cito mandatum contempsit
tam cito contra deum superbivit.

¶ Post probatur cur deus voluit fieri homo Sequitur

1 Et ideo tres radices ad probandum
cur sic voluit deus homo, quia pec
catum primorum parentum fuit superbia
cupiditas inobediencia, de superbia
habetur ~~Eccli. x.~~ Initium omnis peccati
superbia ~~Et Thobie~~ iiii. de cupiditate

prima ad Thymoteum vi. Radix omnium ma
lorum cupiditas. de peccato dicitur pa
... quia radix dei
obediencia quia peccatum est factum vel ¶ Quid est peccatum 2
dictum vel concupitum contra legem
dei. de hoc dicit ... in ...
Quod autem tale fuit peccatum primorum
parentum habetur ~~Gen. 3.~~ Nequaquam
moriemini sed eritis sicut dii sci
entes bonum et malum, quia vero
contraria contrariis curantur, necessario
superbia per humilitatem, cupiditas per
largitatem, inobediencia per obedienciam
curanda fuit. ¶ Superbia vero
primorum parentum fuit ab omnimoda ¶ De superbia primorum parentum 3
servitute et omnimoda dominacione
domini sui esse, sed preesse volu
erunt deum in nullo mandato
dei divini obedierunt dominum
propriam voluntatem in omnibus
implerunt. ergo emendanda fuit
per humilitatem, que esset ab omnimoda
dominacione, omnimode servitutis ...
... erit sola et digna satis
facio. ~~Greg. in moralibus~~ l. ii. ho
mo inde surrexit ultra se in
firmitas infra vero sub se terminata
est sanitas dei, ut quantum ille
ascenderat super se, tantum et quantum satis
faceret pro peccato illo descenderet infra
se hoc autem potuit solus deus
¶ Et propter hoc solus deus ipsa
prima peccatum perpetratum per superbiam
humiliacione sua potuit emen
dare ~~Aug.~~ tum se posset huma
na superbia ut te non posset
nisi humilitas sublevare diuina
nichil ... erit in tantum quia primos
parentes autem eis inferius ... in
deus erat illis superior. ¶ Solus ¶ Quare oportuit ut deus fieret homo 4
ergo deus potuit descendere tantum
infra se humiliando se quantum
adam ascendit supra se ele
vando se super se. Item quia
in altitudine divinitatis se leva
verunt primi parentes per superbiam

Genes. 3o. necesse fuit ut emenda
retur per humilitatem / ab altitudine
diuinitatis / ad humilitatem descenderet
humanitatis / huius reparacionis humane
modum desiderabat iob cum di
cebat. xxxiii. Si fuerit angelus
pro eo loquens unus ex similibus
ut annunciet hominis equitatem
miserebitur eius. q. d. Si fuerit perfecte
humanus angelus magni consilii
supplicando patri loquens unus de
similibus omnibus videtur cum
hominibus filiantibus patri proponens in
signum passionis / ut annunciet
hominis equitatem nec humane mise
riam conformitatem / miserebitur
eius. i. humani generis deus pater
Angelus autem loquens pro homine
ut quod statim subiungitur / In veri
in quo ei propicietur. q. d. quod nec
coram deo iustus in tempore
comparuit ad propiciandum homini
hominem me feci et sic iustum tempus
ei propiciare in deum / hic est iustus
annuncians hominis equitatem
tamen in homine humilitate / Quia
fuit in primo parente superbia / data
enim fuit trium personarum consilio
sua / quod homo paradisum non
intraret / nisi hominis humilitas
ade superbiam compensaret / unde
scilicet prima vox dicitur quatenus
necessarius esset redemptor. ut patet
ysaie liii. Et nos desideravimus
eum despectum et vilissimum virorum
Et ut qui homo in rebus temporalibus
erat novissimus ambiciose no
luit esse / sic primus suadente dyabolo
eritis sicut dii / deus licet primus
est et summus per assumptam humani
tatem fiet novissimus / hac humi
litate hominis primi compararis
superbiam hec enim ut esset deus
et homo qui hominem redimeret
salutis / nostre necessitas deposcebat

Et sicut verus homo voluit deus
fieri / sic qui erat verus deus
voluit fieri verus homo / Insuper
modum quantum primi homines
concupierunt per cupiditatem / tum
necesse fuit ut daret e contrario
largitate / sic cupita fuit di
vinitas / ergo necesse fuit redemptor
dare divinitatem / Item omnino de
pauper primus homo / qui nichil sum
fuit omnino fit dives concupivit
in peccato. ergo ut medicina videtur
morbo ex eo contrario ut omnino
dives deus omnino pauper efficeretur
Et sicut adam per furtum vel per
rapinam factus est dives cum non
fuerit / Sic oportuit quod deus fieret
quasi pauper. cum omnia possideret
psalmi xxiiii. E. qui dives cum nichil
habeat / et e contrario pauper cum tantis
diviciis sit / Item scitis gratiam
domini ihesu. quia propter nos egenus 7
factus est. cum esset dives. 2a cor
viii. Item inobedientia primorum parentum
fuit inobedientia eius qui tenebatur
obedire omnino qui non habuit
quem adequatum sibi in obe
diencia eius qui nullo modo
tenebatur obedire / hic autem erat
solus deus / Item quia inobedientia
emendanda fuit per obedienciam
aut creatoris aut creature / sed quelibet
creatura toto posse suo in omnibus
per preceptum tenebatur obedire creatori
suo racione creacionis / ergo per nullius
creature obedienciam emendari potuit
illa inobedientia / quia quantumcumque
obediret non solveret nisi proprium
debitum / ergo ex necessitate emendanda
fuit per obedienciam creatoris / Necesse
igitur fuit creatorem fieri obedientem
tamen obediens / quod esset emenda
et satisfactio transgressionis contrarie
et quod ut medicina morbum su
peraret / de qua apostolus phil. 2o.

Qui obed. prius obediendi

R

Semetipm exinanivit formam s
Item qnia illud peccatum tale fuit q
oio subditus legi oio se liberum
gessit necce fuit ut satisfactio et
medicina talis esset quia oio lib
a lege subditum legi oio se ge
ret / nullus aut erat talis nisi
creator / cultorem igit oportz fieri
oio legi subditum / de q̄ ad Gal. 4.
ipse in fine. Gal 4. postquam venit
5 plenitudo temporis misit deus filiu
suum et cetera / predicta patz quare deus
non assumpsit angelicam naturam sed
humanam in qua nomine homo sic
contemperatus est veli ut divinitate
suscipet quis et virum excludet ve
tustatis / licet aut dei una solo
1 nutu et imperio posse hoiem repa
re tamen ne dyabolus posset dedi
potencia quasi iniusti conqueri deus
contra ipm noluit uti virtute
potencie sed iusticie racione, ut aut
dicit ¶ Rubrica Contra illos qui
negant xpm esse deum et contra
illos qui dicunt xpm puram esse

8 Unigenitus dei filius creaturam
verus homo factus est Contra
iudeos et sarracenos et hereticos
qui negant xpm esse deum dicentes
esse impossibile q simplex sit q
inmortale mortale, q etiam sit
temporale ut eternum. sed deus est simplex
homo non compositum, deus inmor
talis / homo vero mortalis, deus eternus
homo temporalis. ergo impossibile vi
detur q deus fiat homo / Unde
q 2m ampium ne et 2m amplis in
fidores erat impossibile. sed apud
deum possibile. luc 1 Quia non
erit impossibile apud deum omne
verbum / Et ideo potuit humanam
naturam assumere, non deserendo divinitatem
et sic fit deus homo / verbum caro
verbum in finis et non finis / simplex
compositum / eternum temporale impassibile
passibile / inmortale mortale /
¶ Rubrica quod xpus fuit verus deus
probatur auctoritatibus veteris et novi testamenti

Unigenitus dei filius verus ho 9
factus est / contra illos qui dicunt
xpm esse puram creaturam
contra quos omnes fere auctoritates
novi testamenti et veteris, q fuit deus
et homo Baruch 3o c. hic est deus
noster et non estimabitur alius absque
hic ad invenit omnem viam
discipline et tradidit illam iacob
puero suo et israel dilecto suo / post
hec in terris visus est et cum hominibus
conversatus est / Ps. deus noster ma
nifeste veniet Item Ps. deus
in domibus eius cognoscetur et re
vera cognitus fuit illis tempore
nativitatis in presepe, et nunc a ascensione
et ibidem conversatus ut testamentum
continet Item Ps. homo natus
est in ea et ipse fundavit eam
altissimus Ad idem facit totus Ps.
deus iudicium tuum regi da / It
Ps. veritas de terra orta est Item
terra nostra dabit fructum suum
hec terra est beata maria Item Amos
4o prepara te in occursum dei
tui et Item Mychee v. a. Tu
bethleem effrata Et infra
ex te egredietur qui regat populum
meum israel et egressus eius ab initio
a diebus eternitatis / Item Isaie ix
vocabitur nomen eius admirabilis
consiliarius deus fortis pater
futuri seculi princeps pacis / Item
Isaie 2o Ecce virgo concipiet
et pariet filium et vocabitur nomen eius
emanuel i. nobiscum deus Math.
1o hic est deus manens in na
tura Isaia xxv. d. et dicet in die
illa ecce deus deus noster iste, ex
spectavimus eum et salvabit nos
Item Isa. xl. et lii. videbit omnis
caro salutare dei nostri Item Isaie
xxxv. deus ipse veniet et sal
vabit nos Item luc 1. Redemp
tor tuus sanctus israel deus omnis terre
vocabitur Item Math. 1o Et luce
1o Tit. 2o expectantes beatam
spem et adventum glorie magni dei

Item ibidem apparuit benignitas
salvatoris nostri ihesu christi. Item hebr.
pe ubi introducit pater loquens
ad filium Thronus tuus deus in
seculum seculi virga equitatis
virga regni tui. Postea de humanitate
eius loquens subiungit dilexisti
iusticiam &c. Item de deitate
subiungit et tu in principio domine terram
fundasti et opera manuum tuarum sunt
celi. Actuum x. verbum suum misit
filiis israel annuncians pacem per
ihesum christum hic est omnium deus. Item
prima Johannis 2o. In hoc cognovimus
caritatem dei quia animam suam po-
suit pro nobis. Item v. eiusdem in
fine. Filius dei venit et dedit
nobis ut cognoscamus verum deum
et simus in vero filio eius, hic est
verus deus et vita eterna.

Rubrica contra illos qui dicunt
christum non fuisse verum hominem

10 Verus homo fuit contra illos
qui dicunt christum non fuisse
hominem verum sed fantasti-
cum ut in prima manichei ex-
tra de ce. mi. Inquadam. Isti heretici
christum non deum sed angelum con-
tenderunt et eius corpus dicunt vege-
tatum ab angelo quem deus mi-
sit in mundum contra quos hebr. 2o
per totum c. Cum non dixit aliquando
angelorum &c. Ergo fuerunt vera
membra patet math. xxvi. Item mr. 2o
defuncti enim sunt qui querebant
animam pueri. Item math. xx
filius enim hominis venit dare
animam suam &c. Item Joh. x.o
animam meam pono pro ovibus meis.
Item Joh. xii. Nunc anima mea
turbata est. Ex quibus patet quod
dictis sunt christo per naturam non angelica
nam tunc deus et angelus absque
passionibus sunt immunes. Item

Rubrica contra illos qui dicunt
christum non esse aliquid secundum quod homo

11 Verus homo fuit, est contra
illos qui dicunt christum non esse
aliquid 2m quod homo, quibus unde
expressius hereticos cum christus adidem
etiam nota quod sic proposito secundum
quod nomen gerundium, vel proprietate
nature divine vel humane, aliquam uni-
tatem persone, alias hereticum alias catholicum
quod diligenter est attendendum cum
sermo occurrit dextro. Item quod dicit

Rubrica. Contra illos qui christum
fuisse non deum in veritate sed hominem
in fantasia apparuisse et quibus
in initium et qualiter ridendum

12 Unigenitus dei filius verus
homo fuit, est contra appellitas
qui dicunt christum non deum in veritate
sed hominem in fantasia apparuisse
adque induunt Ro. viii. misit
filium suum in similitudinem carnis peccati
ergo nichil est id tamen est simile
ergo christus non erat verus homo.
Unde non dicitur quod non fuerit carne
humanam sed quod habuit similitudinem
carnis peccati per passibilitatem et mor-
talitatem quia debuit per omnia fratribus
assimilari hebr. 2o c. Item idem
philipp. 2o. Habitu inventus ut homo
unde quod ut re expressum est veritatis
simile Joh. 1o. Vidimus gloriam
eius &c. Cum autem christus sit veritas 13
Joh. xiiii.o Ego sum via veritas &c.
Non est visibile eum falsitate humana
nec homines decepisse. Item cum sit
verus mundi redemptor Thyt. 2o. Qui
dedit semetipsum pro nobis ut nos
redimeret ab omni iniquitate, sed
precium solvitur pretium vero pena erat
qua debebat genus humanum, ergo
verum penam sustinuit, ergo habuit
verum corpus. Non est enim verisimile
quod redimendo genus humanum falsa
moneta solvit. Adidem Joh.
xviii.o Ego in hoc natus sum et ad hoc
veni in mundum ut testimonium perhibeam
veritati.

Rubrica contra illos qui
dicunt quod christus non est verus homo nec filius hominis

14 Verus homo fuit est contra illos
qui dicunt quod christus non est ve-
rus homo, nec filius hominis

R

decimbz. xxiiii. q. iii. Quida/ Cot'
quos dicit math' p° lib' g'nacois
hos duos pmisit/ quia ingtis
ei sunt pmissio dem carnatone
de abrahe Gen. xviii. xxviii. In
semine tuo bndicet' oms gentes
4 dauid ps. Defructu ventris tui
d'omne pr'x... ... 3°   ... ¶ Et no' q matheus ponit
sex ordines psonaz aquib; x° ex
traxit ongine sedm carnem
sz priarchas pphas reges pnci
pes pastores et duces/ Abra
ham priartha/ dauid pheta
Salomon pnceps rex
Judas pastor zorobabel dux
Item mt. xvi. Que dut hoies
ee filiu hominis/ mt. xx. Ecce as
cedimus irlima 4 filius hominis tr'
Item mt. viii. dixit ihus disci
pulis suis filius hois tradet'
in manus pctoz & occidet eum
& die tcia resurgz Item luce 2°
descendes venit nazareth et
erat subditus parentibz suis Et
Ihus pficiebat etate et sapia
coram deo et hominibz Ite luc. xix.
5   Venit filius hominis saluu facere
d' xpo d' filius hominis   q pierat/ xpus ppha d'r filius
hominis/ qr humana ni ipo
pute seminerat pptm iux° re
nouata qr ad innectur robur
refloruit et instu ut ppatre d'
cepto ac debili filius callidior
robore cont'a tyrannum pugnaret
& ut eius victoria nisi sibi sz
perpe pquo pugnauerat adscri
beret valet/ & eo filius di volint
fi' filius hominis ut id dehoie
sumeret i quo homo phoie dyam
superaret ¶ Item q x° fuit verus
homo pbat' luc. xxiiii. videte
manus meas & pedes meos qr
ego ipse sum palpate & videte
quia spus carne et ossa non
ht Item p° Joh. 4° ois spe
qui confitet' ihm xpm in carne
venisse ex deo est/ qui no' conf'
dicit ex deo n e/ sz est antixps
Item in 2a qui no confite' ihm
xpm in carne venisse/ hic est
seductor et antixps Item cont'
eos qui expsserunt q sequit'
¶ Rubrica cont' illos qui dicunt
no esse aiam q sit ens d'z rone
d'aia sup' ut ibi capl'o Ex corpe   / ff. 99.
Ex anima ronali et spiritu   1a
et humana carne/ Cont' illos
qui dicunt no esse animas
q aut anima sit eid'z rone
qr cu qdam corpeasit/ que no
nutrit' nec augmentat' nec ge
nerat' nec mouet' motu vo
luntario ut lapides ¶ Et sunt
alia corpa q nutrit' augmentat'
& generat sibi silia ut plante
Et sunt alia q sentiu't & mouet'
voluntarie ut aialia/ et itm
alia que sentiunt & mouet' motu
voluntario 2m rone ut hoies/ re
linquit' igr' ut essentia corpit
pnm ad actonu harz pt' corpo
reitate quia sicut pnm coz
esset corpeitas/ in veniret' tunc
in omnibus corpibz. cu g° id
a quo iste actones emanat d'
cat' aia/ ab omnibz pz q aia e
¶ ptea videmus actones i quibz
q veniunt vegetabilia et aialia
& hoies tm/ sicut sunt nutrire &
g'nare & actones i quibz g vei
unt aialia & hoies i quibz no
co veniunt vegetabilia ut sentire
et ymaginari & mouei volun
tarie/ et actones q sunt ppe homi
sicut ronari intellige' disting'e
in t' bonu et malu ad inveniren
actus & consiliari et delibare et
elige/ Erit g° in vegetabilibus
pnm nutrimenti & g'nacois/ quod
quidem pnm dicimus aiam ve
getabile/ i aialibz v'o pnm sen
ciendi ymaginandi et mouendi

secundum appetitum quod dicitur anima
sensibilis in hominibus aut potentiam
ratiocinandi et intelligendi etc. quod
dicitur anima rationalis patet ergo quod anima
vegetabilis est sensibilis et
rationalis. Item Augustinus libro de anima
et spiritu. Nichil est quod tam novit
anima quam illud quod sibi presto
est, sed nec menti nec anime
quid quam magis presto est quam ipsa
sibi, ergo nichil novit quam se.
Cogitet enim se unde meminisse
velle cogitare scire et cetera impossibile
est quod anima ignoret se esse
ergo anima est. Ad sciendum autem
quid sit anima secundum diffinitionem sciendum
notandum quod substantia creata quedam
est spiritus et non anima, sicut angelus
quedam anima et non spiritus
ut anima sensibilis in brutis, vegeta-
bilis in plantis, quedam anima et
spiritus ut anima rationalis que spiritus
per naturam rationabilitatis per quam sepa-
bilis est a corpore et separata ma-
net ut angelus, anima vero est
per naturam unibilitatis cum corpore per
quam corpus animando vivificat.
Quedam vero substantia est nec spiritus
nec anima nec corpus sed alia creata
substantia. Diffinitur autem anima rationalis
aliquando ut spiritus, aliquando ut anima
aliquando ut spiritus et anima. Ut spiritus
diffinitur sic secundum ysaac. Anima est substantia
incorporea intellectualis illuminationum
que sibi a primo ultima relatione percepta.
Receptio luminis duplex est, una quidem
ad primum esse que connaturalis est ipsi
essentie rei ut in igne qui lumine
recepit cum suo primo esse et ideo
est ei naturale et coevum, alia quantum
ad secundum esse quod dicitur bene esse quod
non est connaturale et coevum ut re-
ceptio luminis in aere, prius est enim
esse aeris et post recipere lumen.
Angelica vero anima prima relatione

recipit illuminationem a primo lumine deo
et propter hoc statim cum fuerint an-
geli illuminati fuit et intellexerunt
Anima vero rationalis secunda relatione
et propter hoc anima quam cito est non
intelligit, sed debet mediantibus in-
telligibilibus et ideo bene dicit illumina-
tionum que sibi a primo ultima relatione
percepta. Ut anima diffinitur duplex 20 De diffinitione
quia dicitur comparatur et unitur corpori
scilicet ut motor mobili et ut nauta
navi. Et secundum hoc diffinitur sic a
Remigio. Anima est substantia incorporea
regens corpus, quia ipsa sedens
corpori iungitur ut rex regno suo
quod gubernare debet et ad instar
imperatoris etiam movere et per hoc
sibi et corpori mereri et propter hoc dicitur
regens corpus. Comparatur etiam
corpori et unitur ut actus et perfectio
ipsius et forma, secundum quod diffinitur
ab Aristotele in libro de anima. Anima est
primus actus sive perfectio corporis
phisici organici potentia vitam
habentis. Hec vero communis est anime
vegetabili sensibili et rationali et quidem
est anima secundum corpori unibilis. 21 De diffinitione perfectione
Sciendum ergo quod actus primus dicitur
rei perfectio. Duplex est autem
perfectio, una secundum habitum quem
admodum nos dicimus puerum
perfectum rationabiliter et secundum communem actum
secundum usum sicut dicimus virum
perfectum rationabiliter quia potest uti 22 De dupla
ratione. Similiter distinguitur duplex
esse et duplex actus essendi,
secundum habitum et secundum usum actus sive
perfectionem, secundum habitum est primus actus
perfectio, secundum usum est actus secundus.
Cum ergo anima sit perfectio et forma
et actus corporis, est actus primus
et non secundus, cum autem sit actus
debet communicari cum dicitur corporis, sed quia
corpus est artificiale ut statua
et domus et naturale sive phisicum
est anima actus corporis phisici non

18 De qualiter differt anima rationalis ut spiritus

19 De dupla receptione luminis

artificialis et quia physicum vel naturale corpus est non habens vitam in potentia ut lapis et ignis, et est corpus physicum potentia vitam habens ut corpus plante vel animalis vel hominis. Est anima actus primus ~~hominis~~ corporis physici potentia vitam habentis. Secundum quia corpus naturale potentia vitam habens quoddam est imperfectum et ideo actum anime incongruum, sicut semen et partus non formatus, et corpus naturale potentia vitam habens perfectum et actum anime congruum et tale organicum est, secundum alia actus primus corporis physici organici potentia vitam habentis. Corpus physicum organicum id est instrumentale est corpus quod anima ipsa fabricavit et aptavit ad operationes ita ut hec ipsa aptitudo extrinseca eiusdem appareat, sicut manus ad operandum, pedes ad gressus, lingua et labia ad formandas voces.

3 ¶ [...]a differt [...]a racionalis [...] a corpore

Ut spiritus et anima differunt quadrupliciter. Uno modo per comparacionem ad creaturas generaliter, sic ab ~~Augustino~~ anima est omnium similitudo. Quia ut dicit ~~Augustinus~~ in libro de diffinicione spiritus et anime: anima ad similitudinem totius sapientie facta in se omnium gerit similitudinem, quia similis est lapidibus per essenciam, arboribus per vitam, animalibus per sensum et ymaginacionem, hominibus per racionem, angelis per intellectum, deo per intelligenciam. Item similis est terre per sensum, aque per ymaginem, aeri per racionem, firmamento per intellectum, celo celorum per intelligenciam. Item differt per comparacionem ad corpus cuius est perfectio ab ~~Augustino~~ sic: Anima est substantia quedam racionis particeps regendo corpori accomodata, quia quedam anima est substantia regendo corpori accomodata sed non separabilis, ymmo cum corpore corrumpitur sicut vegetabilis et sensibilis in plantis et brutis, et ideo non est substancia quedam id est per se subsistens quia

non manet si separetur, sed racionalis anima in se subsistit cum a corpore separata est substantia quedam. Item est substantia quedam tota et perfecta non aliunde dependens racionis ut deus, et ideo non racionis particeps, sed tota capiens racionem, sed quia iterum est substantia quedam racionis particeps ut angelus, sed corpori vivificando et sustentando et movendo non est accomodata, et anima racionalis substantia quedam racionis particeps regendo corpori accomodata.

¶ Et tamen natura anime racionalis duplex: spiritualitatis, secundum quam spiritus esse dicitur substantia quedam racionis particeps. Item unibilitatis, secundum quam dicitur anima et distinguitur ab angelo et propter hoc additur regendo corpori accomodata. 20 ¶ De duplici natura anime racionalis

Alio modo differt per comparacionem ad deum tribus supradictis, quia vel in relacione ad deum ut ad principium, vel in relacione ad deum ut ad finem, vel relacione ad deum ut ad premium. Sic diffinitur: Anima est deiforme spiraculum vite. Deiforme dicitur ad differenciam anime racionalis, spiraculum vite ad differenciam angelice nature. Primum ad naturam spiritus pertinet, secundum ad naturam anime. Et tanguntur tres nature anime racionalis: secundum quod deiforme dicitur racionalis, secundum quod dicitur spiraculum sensibilis, secundum quod dicitur vite vegetabilis. 21 ¶ Qualiter anima est similis deo

Sumitur autem hec diffinicio quantum ad hoc quod dicitur spiraculum vite ex ~~Genesis 2o~~ formavit deus hominem de limo terre et inspiravit in faciem eius spiraculum vite. Quantum ad hoc quod dicitur deiforme ex Genesi primo: faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram. Anima similis est deo, quia sicut deus precessit omnem creaturam, sic etiam omnes creaturas corpoream dignitate nature. Item sicut in deo est trinitas personarum in unitate substantie sic tamen

tinuis perpetuitatem in vna substancia anime
Item sicut deus inuisibilis replet
et regit mundum / sic et anima corpus
licet circumscribatur corpore anima non
tamen deus in mundo Item
sicut deus immortalis ita et anima

26 ¶ De vocabulis anime

¶ Item secundum Augustinum / est anima spiritus
intellectualis racionalis semper viuens
semper in motu bone maleque vo
luntatis capax secundum benignitatem
creatoris / atque sui operis effectum
variis nuncupatur vocabulis / dici
tur anima dum vegetat / spiritus dum
contemplatur / sensus dum sentit
/ animus dum sapit / mens dum
intelligit / racio dum discernit / me
moria dum recordatur / voluntas
dum vult / Ista tamen non differunt
in substancia licet nomina sint diuersa quia
omnia ista vna anima est / proprieta
tes quidem diuerse sunt secundum vero essenciam

27 ¶ Que differencia inter spiritum et animam

¶ In spiritu tamen et anima potest esse
differencia / quia omnis anima spiritus / sed
non omnis spiritus anima / Omnis autem
anima est spiritualis res nichil ha
bens mixtum terreni nichil humidum
nec aereum / nichil igneum nullum
habens colorem . non figuram nec pondus
nullo loco continetur / nec membris
circumscribitur / nec spacio finitur sed ita

28 est cogitanda et intelligenda
sicut supra inuisibilia et terrestria a viuentes
ab omnipotente creatore ¶ Item differt
in racione ad eum ut ad finem et
diffinita est a Seneca Anima est
spiritus intellectualis in se et in corpore
ad beatitudinem ordinatus / et an
gelus est spiritus intellectualis io
addi in se et in corpore et / Et si
cut angelus ordinatur ad beati
tudinem . non tamen in corpore
¶ Item secundum Ysidorum Anima
est substancia incorporea intellectualis
racionalis inuisibilis immortalis
hominibus ignota hoc est occulta origine
nichil habens terreni mixta ad mix

¶ Quid anima

tum ¶ Item ex dictis Richardi
Anima est intus inuisibilis simplex
in essencia multiplex in efficacia
sui ipsius / conscia perpetua et indissolubilis
Item anima est vita viuificans
corporis per oculos aures pallatum nares 29

¶ Attende anime potencias naturales ¶ de potenciis anime naturalibus
et corporis efficacias inuisibiles mouet
manens immota / apprehendit
visibilia et inuisibilia / Vis ymagi 30 ¶ De vi ymaginaria
natiua format et pingit
in imaginacione edificat destruit reparat
et cumit / Vis racionalis de singulis 31 ¶ De vi ...
discernit in veniet iudicat distinguit
¶ Vis memorialis in finita repo
sita profert et sunt ¶ Liberum arbitrium
tantam auctem imperat quod quod
arbitrium nolle facit Dilectus non
vult ipsum cogere ad non potest i
telligencia vero celestia et diuina
spectacula sub liminis conspicit
acute penetrat clare cognoscit
tamen in vbis quod spiritus in fluit 32
¶ Item affectio tota appetit et tota ¶ De affectu
delectatur tamen inflatur monetur spe
timore gaudio tristicia in ymis
mediis et summis secundum apicem
deo vnibilis ¶ Item anima est spiritus
inuisibilis . corporis vehiculum natura
appetens vegetaciue / quia anime
natura inuisibilis est . ideo in corpore
inuisibiliter mouet / et de corpore
inuisibiliter egreditur / oculo corporis cor
poralia videt oculo mentis spiritualia
et corporalium similitudines intuetur

¶ Rubrica de dignitate anime contra
illos qui animam vilipendunt

Ex anima Anima est insignita 33
dei ymagine decorata simili
tudine / desponsata fide / do
tata spiritu / redempta sanguine /
deputata cum angelis / capax
beatitudinis / heres bonitatis / particeps racio
nalitate dignitatis est anima / quod
ad eius redempcionem / non potuit
sufficere totus mundus / et ideo
redempta est non ex corruptibilibus /
auro et argento / sed precioso sanguine
ihesu christi ~~pe Petri p^o~~ ¶ Contra eos qui contra
illos qui suas animas vilipendunt

qui pro nichilo scilicet peccato eius do
nat / qui anime sue carnem p
ponit / qui carnem suam dena
rii / et [illegible] ancillari / qui precio
sis rebus carnem impinguat
et ornat / quam cito vermes devo
raturi sunt in sepulchro / et de
anima non curat quam tenetur
bonis operibus adornare ut in
celis posset deo et angelis pre
sentari / ¶ Quia ergo continuator
dabit homo pro anima sua ait [illegible] q.
[illegible] viij q. fudit christus sanguinem
suum fundat homo et suum cottidiana
afflictione corporis et si non potest
simul et semel totum fundere ut
christi martires saltem perpetua
quodam longiori martirio se
pe fundat / sic latius vteris in longum
attendens quod velit spiritus non qua
tiens juxta illud nos amat plus
amet in extremis confessor iste
sustinens imitatione fundens sanguinem

¶ Rubrica de tribus viribus anime
et ad quid abilis sit per singulas

33 Ex parte anime anima est racionabilis
concupiscibilis irascibilis / per con
cupiscibilitatem appetit / per irascibi
litatem contempnit / per racionabilitatem
inter utrumque discernit / per racionabilitatem
est abilis ad cognoscendum supra se
infra se / in se / et iuxta se / cognoscit
enim deum supra se, et se in se, et
angelum iuxta se, et quicquid quod
celi ambitu continetur infra se /
per concupiscibilitatem et irascibilitatem
abilis est efficax ad aliquid
appetendum vel fugiendum / aman
dum vel odiendum / et ex racionabilitate
omnes sensus anime oriuntur et sic de
aliis omnibus affectibus / ¶ Affectus
vero quadripertitus est dum de eo
quod amamus iam gaudemus vel
gaudere speramus, et ideo quod odimus
iam ~~odimus~~ dolemus vel dolendum
metuimus et ob hoc de concupiscibilitate
gaudium et spes, de irascibilitate
metus et dolor oritur / qui quidem

34 ¶ De quadripartito affectu

quatuor affectus anime sunt omnium
viciorum et virtutum generalia quedam
principia / et communis materia / ¶ Affectus
enim omni operi nomen imponit
et quia virtus est status mentis
bene disposite componendi et disponendi
atque ordinandi sunt anime affectus
ad id quod debet et quo debent
ut in virtutes possint proficere
alioquin in vicia cito cadet / Cum
ergo prudenter fortiter modeste
et iuste amor et odium instituuntur
in virtutes exsurgunt prudenciam
scilicet fortitudinem temperanciam atque
iusticiam quasi origines et cardi
nes sunt omnium virtutum. Et
omnia cum affectuose ac vehe
menter in anima instituuntur / per odium
mundi et sui proficit in amore
dei et proximi, per contemptum tempora
lium et [illegible] crescit in desiderium
eternorum et superiorum / ¶ Item sunt anime
virtutes sacramentales scilicet fidem spe
et sacramentum baptismi et prime
tercia quibus conformatur deo / ¶ Item sunt
virtutes et quibus coniungitur deo
et quibus proficit ut est humilitas
puritas caritas etc / ¶ Item sunt
vires quibus corpori commiscetur
scilicet naturalem vitalem et animalem
Et sicut deus trinus et unus
verus et perfectus, omnia tenet /
omnia implet / omnia sustinet / omnia
superexcedit / et circumplectitur / sic anima
istis viribus per totum corpus dif
funditur non locali distinctione
sed vitali animacione / ¶ Naturalis quadri
pertita est scilicet in appetitivam
retentivam expulsivam et distri
butivam / appetitiva quod naturalia
sunt corpori appetit / retentiva
suscepta retinet donec de illis dige
stio fiat / expulsiva nociva et
superflua expellit / distributiva
cibos membris distribuit prout cuique
expedit / ¶ Vis vitalis est in cor
de / vis animalis in cerebro et inde
vigere facit quinque corporis sensus et

36 ¶ Qualiter ordinandi sunt affectus anime ut proficiant in virtutes

¶ Quid virtus

37 ¶ Que sunt virtutes anime sacramentales

38 ¶ Que sunt virtutes quibus anima coniungitur deo

39 ¶ Que sunt vires quibus corpori commiscetur

40 ¶ Qualiter naturalis est quadripertita

41 ¶ Ubi est vitalis et vis animalis

R

Rubrica que exiguntur ad esse hominis contra varios errores de assumpcione nature humane in xpo

92 Ex anima rationali et humana carne compositus. Nam ad esse hominis exiguntur corpus et anima, ex quorum coniunctione verus homo subsistit, ex. decemi. Inquantum humile dei ser. dis. p. hoc est quod diximus. Contra Valentinianos, qui dicunt xpm de virgine nichil corporis assumpsisse, sed per eam quasi per fistulam transisse. Et contra illos qui dicunt xpm corpus celeste assumpsisse ex beata maria et beatam mariam in celo. Ad quod inducunt primo cor. xv. Quod in de terra terrenus qui de celo celestis, tamquam ut dicunt sic corpus ade de terra plasmatum sic corpus xpi de celo formatum. Ad quod etiam inducunt quod ewangeliste non texunt generationem marie, quia non inveniebat aliquibus genita esse, et hoc ideo quia non erat eius generationis ut dicunt Rude quod non fuit sic causa, sed quia non erat mos sacre scripture generationes per feminas texere sed per viros, preceptum erat Num. vltimo quod omnes viri ducant uxores de tribu sua et cognatione et cuncte femine maritos de eadem tribu accipiant.

93 ¶ Destructio huius erroris — Hos autem errores destruunt hec talia verba que sequuntur. Quod autem beata virgo mater nostre fuit de prelatu matre quod xpus verus homo patet Ro. primo a. qui factus ei ex semine dauid secundum carnem. Item Ro. xv. a. Ex quibus patribus xpus secundum carnem, sed ergo xpus descendit de semine dauid secundum carnem, et non descendit nisi mediante gloriosa virgine, ergo ipsa fuit de semine dauid et sic natura non celestis. Ad idem luce primo Elizabeth cognata tua et cognationem habuit ergo ex parte patris vel matris. Item Joh. xix. f. Stabat iuxta crucem filii et soror matris eius.

¶ Rubrica contra diversos errores de assumpcione nature

Ex anima humane in xpo rationali et humana carne compositus. Est contra appollinaristas et ebionitanos qui dicunt xpm corpus tantum sine anima assumpsisse. Et contra illos qui dicunt nichil nisi ex corpore et anima. Contra quos quod fuit compositus ex corpore et anima patet de anima idem filius dei ostendit Joh. x. Animam meam ego pono et iterum sumam eam. De carne luc. xxiiii. Palpate et videte quia spiritus carnem et ossa non habet sicut me videtis habere. De utroque ps. Non derelinques animam meam in inferno nec et petrus in actibus secundo prudenter loquitur de xpo quod neque derelicta est anima eius in inferno nec caro eius vidit corruptionem. 94

Item quod dispositiones et condiciones carnis et anime humane assumpserit scilicet passibilitatem et mortalitatem et huiusmodi sacre scripture testimoniis plene patet. Ps. Repleta est malis anima mea, et quia cepit tedere et pavere Math. xxvi. Item fatigatus fuit ex itinere Joh. iiii. Item esuriuit cum ieiunasset xl. diebus et xl. noctibus. Item dormiuit Mat. viii. Item lacrimatus est Joh. xi. et hebr. v. Fleuit etiam super civitatem ierusalem luc. xix. f. Item spuit in terram et fecit lutum et liniuit oculos ceci Joh. ix. It circumcisus est luc. 2o. Item crucifixus est Math. xxvii. Mar. xv. luc. xxiii. Joh. xix. Act. xi. Item per experientiam sensuum patet quia manducauit et bibit vere ut verus homo luc. xxiiii et xxiiii. a. Act. xi. c. et Mar. ii. d. Item Joh. v. petit a samaritana bibere. Item Actuum primo et quesitus 95

¶ Anima xpi assumpta in xpo

precepit eis ab ierusalem ne discederent etc. Item
Petrus dixit Actuum x. Dedit
eum manifestum fieri nobis qui man-
ducavimus et bibimus cum illo post. Joh.
1o. Quod audivimus et vidimus ocu-
lis nostris et manus nostre contrecta-
verunt de verbo vite etc. Luc. vii. Venit
filius hominis manducans et bibens.
Item quod manducaverit carnes agni
xxvi. Luc. xxii. Euntes parate
nobis pascha ut manducemus
Item in eodem Desiderio desideravi
hoc pascha etc. Item quod man-
ducavit post resurrectionem Luc. xxiiii.
Obtulerunt ei partem piscis assi
et favum mellis et cum manducasset
coram eis sumens reliquias dedit eis. Item Joh.
xxi. Afferte de piscibus quos pre-
hendistis ~~Et infra~~ Cum prandissent
dicit ihesus symoni petro Item
Actuum 1o Et convescens precepit eis
etc. ¶ Anshelmus suscepit christus
nostram in exordio humanitatis infancie
vagitibus de mollitia, puericie
pannis astrictam, iuventutis sudoribus
vexatam, ieiuniis maceratam
vigiliis afflictam, itineribus fessam
post afflictam flagris, laceratam
suppliciis, deputatam cum mortuis,
dicatam cum gloria vivens ad celorum
26 gaudia duxit, et in dexteram dei
patris collocavit, Ut dei filius os-
tenderet se veram nostram hominis as-
sumpsisse, suscepit defectus corporis
famem sitim et huiusmodi, et defectus
anime tristitiam timorem dolorem
et huiusmodi, Non tamen suscepit omnes
quia defectus culpe, nec omnes
defectus pene, sed illos quos adoptionis
hominis ei assumere conveniebat
et sue dignitati non derogabat
Sunt enim egritudinum genera et
27 corporis vitia quibus sunt in nobis
¶ Veros defectus habuit quos et nos
sed non ex eadem causa, quos nos ex
peccato originali et ex condicione
corruptionis humane, christus

[margin, red: Quos defectus suscepit dei filius]

[margin, red: Quos defectus et quos non ex causa]

vero ex sua pietate misericordi-
ter quod in se transtulit veram nostram
infirmitatem. Unde Ambrosius ut homo
habuit tristitiam quam in eo sus-
cepit affectum, in compatiens michi
tristis est, michi dolet, ergo pro
me et in me doluit qui pro se
nichil habuit quod doleret, Doles igitur
domine ihesu mea vulnera non tua
quia tu non pro te, sed pro me doles
¶ Ex predictis patet quod ihesus christus
assumpsit animam cum racione sua
et carne cum dispositionibus et passibili-
tatibus, per quos sustinuit veros in pane
et in passione defectus carnis
famem, sitim, fatigationem, et lacri-
mas, et dolores carnis susti-
nuit, Ex. decr. iii. Impugnanda
Non tamen sic natus est de virgine
ut deitas initium acciperet, quasi
antequam de virgine deus nasceretur
deus non fuit sicut Arthemon
et Pilinus docuerunt ¶ Ru-
brica quibus modis ponitur caro

Humana carne, Caro quandoque
ponitur pro natura ut prima Corinth.
xv. c. Alia est caro piscium 28
alia volucrum alia iumentorum
Quandoque ponitur pro persona Ysaie xl.
et lxvi. Videbit omnis caro salutare
dei nostri, Quandoque pro fragilitate Gen.
vi. Non permanebit spiritus meus
in homine quia caro est, quandoque
dicitur carnalitas prima Cor. xv.
Caro et sanguis regnum dei
non possidebunt, Quandoque humana
natura Joh. 1o Verbum caro factum est
etc. Augustinus verbum caro fiet pro vel
habitabat in nobis, sed postquam
factum est caro habitavit in nobis
non tamen peregrinum sed etiam per naturam
¶ Rubrica Contra illos qui di-
cunt beatam mariam in celo fuisse

Humana carne de creatam
gue patri, contra illos qui 29
dicunt beatam mariam fuisse
angelum et in celo fuisse creatam
sed eum deus fecisset novum c

hominem qui non esset degener a de
non pertinet ad genus humanum, quod
notum est de adam quare non
debet satisfacere pro eo cum non esset
de illo, sicut cum de adam et eva
propagatum in omnes homines sic
debuit quod illi vel qui nasceretur de
70 illis satisfaceret pro illo peccato. ¶ Et
¶ Que opera ipsi attestantur eius divinitate et que humanitatem
nota quod sicut opera xpi quedam sunt
supra naturam attestantur eius deitati
sic defectus et infirmitates omnes
que in sacra scriptura leguntur
attestantur eius humanitati. Et nota quod
xpistus qui venit omnes salvare
accepit aliquem de statu hominis
de primo statu qui fuit ante peccatum
accepit suam humanitatem sine
peccato secundum augustinum exponit illud
Joh. 3o. quod qui desursum venit
super omnes est, desursum id est de al
titudine humane nature ante peccatum
degentis altitudine, sublimum dei
assumpsit naturam humanam sine culpa
de secundo statu qui fuit post peccatum
et cum gratiam assumpsit penam et
alios defectus, de tercio plenitudinis
gratie de primo non posse peccare et dei
contemplacionem perfectam ¶ Ru
brica contra illos qui querunt
qua iusticia vel utilitate venit
filius dei in carnem
71 Humani carne dei querit qua
iusticia vel utilitate venit filius
hominis, vel filius dei in carne
Unde quod ea utilitate qua venit
medicus ad egrotum, quod liberator
ad incarceratum vel compeditum
qua sacerdos ad parrochianum
qua mediator ad iudicandas, qua
rex ad regionem domini hostes
ab obsidione castri sui, qui me
diator ad discordes, et ab uno
vadat ad alium portans pacem
Joh. xiiii. Vado et venio ad vos
Unus est enim deus mediator
dei et hominum homo xpistus ihesus

¶ Et ob hoc conquerebatur Job. quia in
tercessione hominis non habebat dicens
Unum non est qui utrosque valeat
arguere et mittere manum in ambobus
talem mediatorem requirebat iob
qui cum utroque commorans haberet parti
cipium dicens non est qui utrosque scilicet
deum et hominem possit arguere
quia solus potuit xpistus qui
iustus est ut deus et homo
cum hominibus homo ne delinquerent
arguere, et deo ne hominem feriret
obstitit et manum mediatoris mone
do temperavit et manum posuit
in ambobus quia exempla homi
nibus que imitarentur tribuit, et deo
in se opera quibus hominibus placa
retur ostendit ut deum furente
retinere potuit gladium et hominem
corripere, qui contra omnipotentem 72
peccando extulerit manum suam
ut Thimot. 2o. ¶ Item si querit
qua racione assumpsit carnem,
Unde quod ea racione qua elemosina
rius assumit cophinum ad dis
tribuendos panes pauperibus quod
redemptor scilicet cum pecunie ad redi
mendos captivos qua medicus
pixidem, vel alabastrum unguenti
ad sanandos infirmos, sed mali
pauperes cum receptis eius panibus
rapuerunt eius cophinos, furiosi
captivi occiderunt sacculum pecunie
cum tota pecunia sive redempcionis
frenetici infirmi fregerunt alaba
strum preciosi unguenti sive pixi
dem pictam solutus ipse medicus
¶ Quare deus non recreavit mun
dum verbo sicut verbo creavit
Humanum dei querit quare deus 73
non recreavit mundum verbo sicut
verbo creavit, quia dixit et
facta sunt mandavit et creata sunt
Unde, ut superbos ad humilita
tem reduceret, et ad caritatem accenderet

in mundo / Nichil .n. nos potest
adeo ad qualitatem dei accendere
quam quod proprio filio suo non pepercit
/ Item Ro. viii. f. Quia maio-
rem caritatem nemo habet quam
ut animam suam ponat pro amicis
Joh. xv. a. Item nichil magis
ad humilitatem nos invitat quam
quod deus semetipsum exinanivit
formam servi accipiens factus obe-
diens usque ad mortem Phil. 2o a.

¶ Qualiter et ex quibus compositus est

Compositus ihesus videlicet xpistus
et stabilis simplex secundum divi-
nitatem, compositus est secundum
humanitatem. quia persona xpi
constat et consistit ex deo et homine
et ideo vocatur emanuel, hoc est
nobiscum deus Ysa. vii / et est
verus homo quia omnes partes
ias veras nature et virtutem in se
continet / ex quibus compositus de se
dixit 2o. hoc est quod dicam ¶ Et nota
quod in hac compositione nulla facta est
variabilitas vel mutatio nature / sicut
enim ex anima et carne fit unus
absque nature permixtione / sic deus
factus est homo / Ita quod non divina
natura in humanam, nec humana
conversa est in divinam / et ideo ihesus
xpistus dicitur deus propter divinam
naturam / et homo propter humanam
/ Sicut homo dicitur rationalis propter
animam et mortalis propter corpus quod
solum moritur. humanitas assumpta est
in deum non consumpta / Sicut .n. deus
non mutatur miserando / ita homo non
consumitur benignitate / homo deo ac-
cessit ut esset quod non erat, non
tamen ei desiit quod erat
¶ Et nota quod maius miraculum est
deum humanam carnem assumpsisse
quam si celum et terram destrueret
et omnia iterum renovaret ¶
Si queritur quare dicitur verbum

[Left margin: ¶ Quod hac composi- / tione nulla facta / variatio nature]
[Left margin: ¶ Quare dicitur / verbum caro]

caro factum et non dicitur verbum caro
factum anima, cum homo constet
ex carne et anima presertim cum ma-
ior similitudo inter verbum et
animam quam inter verbum et car-
nem / Responde quod ideo dicitur
verbum caro factum est quia factum
ex semine david secundum carnem
Ro. i. non secundum animam quia anime
non sunt ex anima traducte sed tantum
caro / vel per synodochen verbum
dicitur caro factum .i. deus factus est 77
homo. / Si queritur utrum in compositione
huiusmodi assumpsit ignorantiam sicut
alias infirmitates / Responde quod illa
hominis assumptio a summa sapientia
facta fuit debuit sapienter / et ideo non
fuit assumenda quia nullo modo
esset utile sed valde nocivum ad
opus quod erat facturus / Quomodo
enim faceret tot et tanta opera
sine immensa sapientia / et quomodo
crederent ei homines si scirent
ipsum ignorantem / ad quid ergo
esset ei maxima ignorantia cum
igitur sint scientiam cum ipse esset
summa sapientia non ~~ei~~ cum ostendit
publice hominibus sed ex tempore revelavit
¶ Eodem modo responde si queritur utrum
assumpsit impotentiam volendi vel
agendi bonum, ut in medicina
sine corruptione peccati ¶ Rubrica

[Right margin: ¶ Quare xpistus non assumpsit / ignorantiam vel impotentiam / sine difficultate boni / agendi]

Quare xpistus proficiebat sapientia
et etate et gratia et cetera

Compositus in hac compo- 78
sitione fuit xpistus plenitudo
sapientie ac gratie in quibus pro-
ficiebat / Luce 2o g. / quia sicut
dicit Greg. / iuxta hominis naturam
proficiebat sapientia non quod ipse esset
sapientior ex tempore, qui a prima
conceptionis hora spiritu sapientie ple-
nus erat / sed eam ceteris ex tempore
demonstrabat / Iuxta hominis naturam
proficiebat etate deinde similiter ad
iuventutem proficiebat et gratia non
accipiendo quod non habebat

sed pandendo aliis donum gratie
quod habebat et sic preter ad laudem
et hominibus ad salutem proficie-
bat sapiencia et gratia. Sicut di-
latus perfecte in eum sibi cre-
dita diuinitas per eius in dextera
alii proficiant, in Christo non perfecte
recipientis spiritus sapientie testes
Ysaie xi c. ¶ Rubrica contra
illos qui aliam personam carnis
aliam faciunt deitatis in Christo

59 Una in duabus naturis
persona. Contra Nestorianos
qui beatam virginem mariam
non dei sed hominis tantum asserunt
genitricem, ut aliam personam
carnis, aliam asserunt deitatis
nec unum Christum in uerbo dei et car-
ne credunt, sed separatim atque
seiunctim alterum filium hominis predicant
alium filium dei. Hii sic dicunt et rumpunt corrigiam
calciamenti eius. hec heresis est
dampnata xv. dis. c. p°. Tam
synodus, et xvi. dis. vi. Et xx-
iiii. q. iii. Et xxiiii. q. prima Ma-
iores. Hoc etiam est contra
Euticianos qui Christum post humanam
assumptionem negant existere in duabus
naturis, licet dicant ipsum consistere
ex duabus, sed solam in eo diuinam
asserunt esse naturam in quam esse
consumptam humanam sicut gutta vini
in fusa in mari conuertitur in
mare. De ista heresi xv. dis. ca-
pitulo Et c. et xvi. dis. vi. Quota
synodus. Hoc est etiam contra
Theodorum qui dicebat alium esse
deum verbum, et alium Christum
et sanctam mariam virginem
negabat genitricem dei fu-
isse. xv. dis. sicut et xvi.
Item contra acephalistas et
theodosianos qui Eutici et
Nestorii sunt secuti errores
de quibus xxiiii. q. i. ultima et quidam.
Hos errores improbat Boecius
libro de trinitate sic: Omnis vero

60 ¶ Contra illos qui dicunt naturam humanam esse conuersam in diuinam post assumptionem humanitatis

61 Improbatio errorum

in medio rex decore collocatus con-
sistit, si quis enim ultra aut infra
eum optinuerit a virtute discedit.
Quo circa si quatuor hec non ualet preter
esse, nec in fieri nec in Christo aut
due nec duarum persone fuit ut
Nestorius ait, aut una persona
una quoque natura sicut Euticetes
dicit, aut una persona duarum nature
ut fides catholica credit, aut
unica natura due persone, quod in illius
hereticorum adhuc attigit. Restat
igitur ut ea sic vera sit quam fides
catholica pronunciat scilicet geminam
naturam sed unam esse personam ut hic
dicit. Hoc etiam patet per exempla 62
ut in candela sunt tria cera licinius
ignis. Sic in Christo persona caro
plicio anima, pigne diuinitas. Item
in nuce cortex testa nucleus.
Item in uno nucleo lagena oleum
et aqua. Item quemadmodum persona hominis
est ex duabus et in duabus naturis
una tamen persona non plures. Item
anulus sine gemma compositus est
ex duabus scilicet ex auro et gemma
composita, et utraque permanet. ne-
utra propriam derelinquit. Item
sicut aurum et argentum cum inde
fit vas aliquod non mutatur quantum
ad materiam, licet mutetur forma.
Et sicut si lana in tinguatur in
aliquo colore non mutatur ma-
teria, sic dei filius in virgine car-
nis trabea induitus assumpsit
quod non erat, nec mutatur in eo quod
ante erat. Item sicut in sole ca-
lor et splendor in uno radio sunt
inseparabiliter, tamen calor recipit fer-
vorem tamen, splendor tantum
illuminacionem et quod ad simul ad
singularia agunt, sic tantum
filius suscepit carnem quam
carnem implevit pater et spiritus
sanctus maiestate non susceptione.
Item sicut in cythara ars manus
et corda pariter operantur sed ut ars

nec manus solum reddunt sed cum
corda pariter operantur / Sic nec pater
nec spiritus sanctus susceperunt carnem
sed tamen cum filio pariter operantur / et sic
sola corda sonum emittit / sic so-
lus filius carnem suscepit ¶
Predicta faciunt contra Jacobitas sive
iacobinos / qui dicunt Christum unius
nature et voluntatis tantum / sicut et unius
persone / Contra quos in fine ibi
Cum tamen etc. dualitatem ¶ ¶

Rubrica quare non dicitur in Christo
una natura sicut una persona

Una in duabus naturis persona
Nota quare non dicitur in Christo
una natura sicut una persona
quia nulla natura composita ex talibus
potest esse tertia illis naturis ex quibus
componitur. Item in tali compositione
ex aliis efficitur aliud sed ex du-
abus naturis fit una persona in Christo
¶ Item nota quare due persone
non possunt dici in Christo / quia non
unita persona assumpsit sed assumen-
do naturam univit / quia anima
et corpus cuiusque homo univerentur
in persona non erat in se unita
ad personam / Item quia sic persone
essent in trinitate / et sic confunderetur
fides et confessio trinitatis Item
quia per talem unionem non
liceret deus homo nec econverso /
Item filium esse quod dicitur fecit cons-
ere / nec unum mediator. nec alter-
catio filium et hominis ¶ Est ergo
una in duabus naturis persona
non confusis naturis neque mixtis
sed societate unionis. quod est contra
theodosianos et grecos ...
qui dicunt ex commixtione dua-
rum unam factam / sicut ex co-
mixtione aque et mellis fit po-
tio que non est aqua neque mel
Et sicut ex auro et argento con-
flatis fit aliud quod non est aurum
nec argentum sed electrum / quem errorem

improbat Boetius sicut patet in fine
patet deus quo hoc assumpsit
homo in deum transit non nature
visibilitate sicut apollinariste di-
cunt / sed dei dignatione ut nec
deus mutaretur in humanam
formam assumendo hominem / nec
homo in divinam glorificatus in
deum quia mutatio et vertibi-
litas nature et diminutio et
abolitionem facit ¶ Rubrica ad
quid valuit in Christo diversitas
naturarum et unitas personarum

Una in duabus naturis
persona / nam filius dei dignatus
sit non univit humane nature
ut illius ad infima inclinatio
nostra fieret ad summa provectio sicut
enim dicit Anshelmus Ad hoc valuit
in Christo diversitas naturarum et unitas
persone. ut quod opus erat fieri ad
hominis restaurationem / si humana non
posset hoc faceret divina nec tamen
divine non conveniret exhiberet
humana / ut per humanam quod ipsa de-
bebat / et per divinam posset quod
expediebat / et ideo quia debitum
restaurationis humane non debebat
nisi homo / nec enim poterat
facere nisi deus / necesse fuit ut
deus hominem assumeret in unitate
persone et esset idem homo qui
deus / quatenus quod in una solvere de-
bebat et non poterat in persona esset
qui posset ¶ Hec autem est admi-
rabilis et super eminens omnium
nominatum nominis unio qua
in una persona idem ipse dei
filius est homo sic unitus / ut nec
legatur homo deo coeternus per
unitatem persone / ac deinde deo
homo compassus ut statim sequitur
in littera / Separata enim sic conectit
deum et hominem ut nec homo
adeo separari tamen nec ab homine
deus valeat passione / nec quod

¶ Quam admirabilis sit unio dei et hominis

absit alius filius dei alius filius
hominis. Ēdat²(?) xxxiii. dis. Ex eius
Que enim in trinitate conveniunt
nec separari ad invicem possunt
quia unitas non patitur sectionem
ut xxxiiii q. loquitur scriptura.
Utriusque ne ergo in suis proprietati
bus permanenti summa facta est
communio, ut quod est ibi est dei
non sit ab homine separatum / et
quod est in homine non sit a divini
tate divisum / quia tanta est eius
unio dei et hominis in christo
ihesu ut una persona non due sit
christus ihesus / quia qui habuit
alio ferit est una persona factus est
habitum et homo i. et factum est ut
persona que deus est esset homo
unde propter unitatem dei et hominis
in christo ihesu / et propter unitatem et
singularitatem persone et dei assu
mens dicitur passus / prima cor. ii.
Si enim cognovissent nunquam
dei filium crucifixissent / vel dominum
glorie etiam / et homo assumptus dicitur
filius dei luc. primo ca. i. ex te
nascetur vocabitur filius dei / et filius
dei descendisse de celo / Joh. iii.
Nemo ascendit in celum nisi
qui descendit de celo filius
hominis qui est in celo. Item filius
hominis dicitur habere potestatem iudi
candi Joh. v. Sicut pater vitam
habet in semetipso sic dedit et filio
vitam habere in semetipso / et potestatem
dedit ei iudicium facere quia
filius hominis est. Item filius
hominis dicitur habere potestatem dimit
tendi peccata Mat. ix. Ut sciatis
autem quod filius hominis habet potestatem
tem dimittendi peccata in terra
tunc dixit paralitico Surge tolle
grabatum tuum. Et non quod iste
locutiones / deus est homo / homo
est deus / vel est filius hominis
christus est filius dei impropria sunt

66
Qualiter loquendum sit in hac unione

et propter pro toto vel totum pro parte Si
enim essent impropria quod locutus / deus est
homo, etiam esset temporale simul co
positum creator creatura Ista vero
propria christus est deus et homo i. homo
utriusque nature sicut hic dicitur ihesus
qui propter quod et quod etiam quod dicatur
pro deus pius et diligens lector
intellige. Si attendas distinctionem
sicut filius dei descendit / filius
hominis crucifixus est propter unitatem
persone / filius hominis descendit
et filius dei crucifixus est. Ca
Tanta enim est unio utriusque nature
quod idem est filius dei qui filius
hominis / et filius hominis qui filius
dei, et quod dicitur vel predicatur
de filio dei potest dici vel predicari
de filio hominis et econverso / nisi ubi
sit vocabulum in quo aliqua re
pugnantia includatur sicut sunt
illa in quibus ihesus includitur
respectu unius persone ad alteram
sicut unire unum incarnare
assumere assumi / Vel negotiatio
alicuius cuius oppositum alteri competit
sicut in tempore esse eterni et hoc potest
quomodo unione utriusque nature
in primo i. eo quod propter pertinet ad dominitate
tribus personis / que autem adhuc
manifeste non sunt predicanda de
tribus personis generaliter nisi de persona
filii tantum dumtaxat quod est filius
dei premium / est filius hominis perfectus
Est ergo ihesus christus simul ve
rusque natura i. deus et homo / una persona
unus filius unus deus cum patre
et spiritu sancto / auctor omnium atque rec
tor qui seipsum in hominem ex
hibet / modo divinum / modo omnipotentem
modo infirmum / ut in te se subli
mitatis et humilitatis vices nego
cio congruas permutet / modo sup
plicat / modo imperat / modo se de
relictum / modo latroni pro
mittit paradisum / Et secundum quod

68
Qualiter ... persona ... predicari(?)

talis ex igit agit sedm utrāq;
nām ¶ Et nota quociens hūani
tas filii ad iuncta sibi diuinitate
petit aliquid solo p̄ris utit̄ uo
bulo in uocando p̄rm que pri
oribus p̄ quam p̄t effica quod
rogatur ¶ Quare xp̄us ado
ratur cum sit homo.

68 Una in duab; naturis p̄sona
damascenus huius est xp̄us
deus p̄fectus et homo p̄fectus
quem adoramus cū p̄re ꝛ sp̄u
una adoracione cū i c̄o īmaculata
carne ipsius nō in adorabilem
carnem dicentes. Adorat̄ em̄
ꝑ carnem unitam deitati sicut
timet carbo tangi ꝑ copulatū
ignem lingno. Ad idem aug;
cont̄ heticū ergo diuinā carne
primo p̄fectam in xp̄o hūiliter adoro
q adeitate susceptam ꝛ deitati
unita est. ut unū eundemq; deū
ꝛ hoīem filiū dei ēē confiteatur.
qui hominem separes adeo illi mi
quā ēdo ut simo. sicut si quis
vestem uel coronam regis sine
rege in venniet in tīu nō cogit̄
veniam. s; si ea rex sit indutus
si veniam et temp̄sit puniet̄
sic qui hūanitate c adorare con
temp̄sit eternal̄ moriat;. nam
tanta est ista unio p̄sonalis nat̄
diuine ꝛ hūane. nam ꝑ assumen
tem diuinitatem. q hūanitas adorat̄
assumpta p̄s adorare scabellum
pedum eius quod sanctum est

¶ Qualit̄ in p̄bat Boecius errore

69 Nam contra Nestorij heretici
errorem nestorij contra
que Boecius in lib̄o destruite
oīo ex duab; p̄tis n̄ unū fit p̄t
q̄ .n. nō est unū. nec bīo ēē p̄t
esse .n. atq; unū cōvertit̄ ꝛ q̄cūq;
unū est. ē una quoq; & sū du
bitacione p̄soni necesse est ēē
nam si due p̄sone essent sedm
nestorium. unus ēē nō posset
oīo .n. distincta sunt que eciam

p̄sonis naturis q̄ sep̄ant̄ ꝛ mag̃
unū ex equo ꝛ homine que unī
generis sunt. quam ex deo ꝛ hoīe
qui nec nūo nec sp̄e nec gn̄e
conveniunt. Ubi ergo salus ma
ubi fides ubi redempcio sedm
hunc errorem. Item deviccite
corporea nulla potuit racione p̄
mutari quia n̄ra nulla qui
p̄ subiecta p̄ticipat que suscep̄
qualitatib; ꝛ alterius p̄mittente
natura in corpore sive ullo ma
terie nitit̄ fundamento nullū
vero corpus est cui nō sit ma
teria subiecta. ex quibus patz
q nullo m̄o fi potuit ut hūani
tas cōvertet̄ in deum ista
p̄t ut utriq; in se ponder̄ qui
nec in corp̄alitas transire ad eorum
p̄t. nec ecō quia n̄a hys materia
q̄ mis est. sola mutari transfor
mariq; in se p̄nt q hnt unius
materie commune sbm ¶ Rubrica

Quibus modis sumitur p̄sona

70 Persona. p̄sona d̄r appropriado
eo q̄ p̄ se sonat. ꝛ b. b. p̄se
sonat ꝛ ideo nō debet q̄fundi
p̄ hoc est commistem uel co
mingi. sicut faciunt hetici qui de
trib; p̄sonis faciunt unam. p̄a
alit̄ d̄r i gr̄amatica. alit̄ i rethorica
alit̄ in hominib; alit̄ i essencia
diuina. P̄sona in gr̄amatica est
que loquit̄ ad aliquem. ~~p~~ uel
ad que lo̊r aliq. uel de quo loq̊t̄
aliquis. In rethorica p̄sona d̄r
cū ēē dām uel fem̄ ꝛ trop̄ia
adducit̄ in homib;. p̄a ē sba
ronalis in diuidua ecāca.

71 ¶ Qualit̄ sunt p̄a in diuina essencia

In diuina essēn̄. p̄a est gignens
uel genitus. uel ab utroq; p̄cedes
dicit igit̄ una ꝛ eadem res ē
p̄ma et sc̄da ꝛ t̄cia. nō tn̄ p̄a
est uel t̄cia. uel ecō sic una et
eadem sba est p̄r et filius et
sp̄us sc̄us. nō tn̄ p̄r est filiꝰ
uel sp̄us. s. uel ecō. Nec pater
uel sp̄us sc̄us est in carnatus
uel unitꝰ est nature hūane

42 Que sit differentia inter nomina personalia et naturalia

sed filius tantum ut hic dicitur. Et ideo
distinguendum est inter nomina naturalia
et personalia. Naturalia sunt ut deus
omnipotens eternus et huiusmodi. Personalia
que singulis personis conveniunt
sigillatim ut hec pater et filius et
spiritus sanctus. Sicut et in aliis rebus
quedam sunt naturalia ut hoc nomen
homo, naturale est; Socrates personale
quia illud est commune, hoc non, hoc proprium
persone. Qualiter distinguendum
in una Christi persona contra illud quod est di-
43 Persona una est et hominis
persona dei et hominis, filii dei
et filii hominis, qui in quantum
est dei persona semper equaliter
fuit omnipotens, sed in quantum est
hominis non semper fuit. Prima
ergo persona que semper fuit dei
futura erat persona hominis et
secundum hoc quod futura erat hominis persona
acceptura erat ex tempore potentiam
quam naturaliter et semper habuerat
in quantum dei persona. Hec distinctio
necessaria est in pluribus articulis
contra perplexam sophisticam
quorundam. Que sit via vite
44 Viam. decima Ysaias xxx d.
Hec est via ambulate in ea
Baruch 3° g. Hic adinvenit
omnem viam discipline, hanc viam
ipsa veritas ostendit. Ysaie lii g.
Ego ipse qui loquebar ecce assum
et Johannis xiiii. Ego sum via veritas et vita.
Contra illos qui temporalibus tantum [intendunt]
45 Vite eterne scilicet ad quam intendunt.
Hanc enim tendunt electi.
Illis deus promittit Math. xix.
Omnis qui reliquerit et centuplum
accipiet et vitam eternam possidebit.
Contra illos qui desiderant que ad
temporalem vitam pertinet sunt solliciti
cum illam nesciant per diem
etiam duraturam, et de illis non
curant que ad eternam vitam non
dubitant pervenire. Rubrica

Quare dicatur manifestus 46
Manifestus, quia cepit Ihesus
facere et docere. Actuum primo.
Doctrina enim et exemplum sunt due
fenestre per quas lux virtutis ad
audientium atque spectantium corda
transfunditur et in quibus hinc tenebre
diffugantur. Quod autem sic legimus
quantum in eo est sint tenebre docet
Apostolus prima Corinth. 2° et vio
Item manifestus lex enim
nova preeminet veteri in revelatione
figurarum, in amplexione
promissorum, in magnitudine et excellentia
premiorum. Perfectis enim et
amantibus competit perfecta instructio
docendorum, larga promissio
dilectorum consiliorum, et ideo
lex mosayca differt ab evangelica
quia illa figure, hec veritatis; illa
pene, hec gratie; illa litteralis, hec spiritualis;
illa timoris, ista amoris; illa servitutis,
hec libertatis; illa oneris, hec honoris;
illa difficultatis, hec facilitatis. Rubrica
Quare lex Moysi non fuit perfecta
Viam vite manifestus. 47
Quia lex Moysi non fuit
perfecta, sed pes legis, et illa
initialis atque primaria et genitive
perfectionis introductoria et pedagogorum
atque incipientium elementaria. Nihil
enim ad perfectum adduxit lex. Hebr.
vii. Evangelium vero est lex salutaris
et integre perfectionis que
sola continet consilia et mandata
perfecte honestatis. Et sicut ipsius
honestatis perfecta et naturalis et gratuita
consistit, sic lex ista salutaris
ex universis regulis scilicet preceptis et
prohibitionibus continet naturalem
honestatem veteris legis scilicet moralia
et gratuita, et que est proprie evangelica
super additio et complementum. Jac.
primo. Qui autem perspexerit in legem perfecte
libertatis hic bene ergo dicit. Rubrica

Quot et quot sint libri doctrine humane

8 Manifestius demonstrauit et manifestius quam fecisset per moysen et sanctos prophetas alios et famulos suos inspirauit. Et ideo notandum quod quemadmodum scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt ~~Ro. xv. a.~~ Primus liber scriptus apud deum patrem est filius qui est sapientia dei patris, ~~sic cor~~ p° f. et ipsi soli notus plene et legibilis ~~Pe.~~ In libro tuo omnes scribentur. Huius liber est glose expositione sunt creature que scientiam legem vel exponunt sed obscure diuinam sapientiam et bonitatem per magnitudinem et multitudinem, patris potenciam per ordinem et pulchritudinem, filii sapienciam per munificenciam et conseruationem spiritus sancti benignitatem, inuisibilia enim dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur sempiterna quoque eius virtus et diuinitas. ~~Ro. i.~~ Omnium creaturarum scilicet libri sunt erudicionis nostre, et ipse mundus liber est vniuersitatis velut ex omnibus voluminibus specierum suarum compactus. nobis ergo et propositus ad legendum et disputandum ~~Eccl. 2 d.~~

Quot sunt creaturarum situs, loca, modus, operaciones singule genus multiplicacionis, tot nobis loquuntur vniuersitatis creaturarum documenta nostre salutis, Illis loquuntur sed hiis solis ut audientibus qui intelligunt ceteris vero tamquam surdis et cecis et ideo deum omnes creature in libros nobis conuerte et minus legem quod spiritualiter docent, sic fit in parabolis euangelii et sermonibus ac exposicionibus diuinis quod rex ut vulgo dicitur in vestimentis ponetes floris in condente quod sunt in tuis misterie significacionis, theologi studuerunt philosophi tamquam ~~in glo.~~, vnde Augustinus dicit omnes creature signa sunt et nuncie quibus deus loquitur. sed ipsum et magnalia sua et ideo philosophi arguendi quia in creaturis non cognouerunt legem creatorem ~~Sap. xiii.~~ Qui enim magnitudinem pulchritudinem vel aliquid ex talium mirificencie creature inspiciunt, non ad mirandum veram artificem similis est homini qui litteras vel sillabas decentes ornatas miratur et in eis inheret relicto sentencie principatu. 2us liber scilicet scripture planior est et clarior quia plenius manifeste docemur de hiis que pertinent ad salutem, liber legis deponitur in latere arche. ~~Deute. xxxi.~~ qui in passione christi fuit reseratus consummata ~~Luc. p.~~ et xxiiii. liber legis apertus est et reuolutus quantum ad nos clausus signatus quantum ad iudeos et nos infideles ~~Apoc. xiii. Luce xxiiii.~~ Christus enim aperuit sensum ad intelligendum scripturas ~~Luce vlt.~~ 3us liber est gracie ~~Ysaie xxiiii.~~ Domine tibi libros gaudenter. In primo libro studet angelus vel que desiderant prospicere ~~Pe. pet.~~ i°. In 2° philosophi, in 3° iudei, in 4° christiani. Quartus liber est voluminis volans Zach. v°. quia mentes nostras eleuat ad superna, liber iste scriptus fuit stilo humano in cunabulis, rubricatus sanguine in passione, scriptus intus et foris in cruce expositus ad legendum hominibus et angelis in ascensione et recitabitur omnibus et legetur in die iudicii manifeste, Alia huius libri et in tenebris reconciliacio hominis quibus est cum deo doctrina huius libri tradidit deus per moysen et per prophetas alios et famulos suos in tempore legis sed tempore gracie doctrinam perfecte salutis per se ipsum legit et non quasi magister et doctor ihesus christus et sciencie hic dicitur

Quod huius doctrine magister est ihesus christus sequitur

2us liber scripture

3us liber gracie

ag

De libro vite qui est filius dei

80
Manifestius demonstrauit quod ipse
est magister cuius scola est mundus
et cathedra in celis hic est
magister et dominus qui sic dicit Joh.
xiii. g. Vos vocatis me magister
81 Contra iudeos qui non credunt venisse messiam et dominus etc. Ex predictis patet quod messi
as iam venit et hoc est contra
iudeos qui non credunt Christum ve
nisse. Contra quos non dicitur
Ja. Gen. xxxix. c. Non auferetur
sceptrum de iuda et dux de femore
eius donec veniat qui mittendus
est. et ipse erit expectatio
gentium Ex quo enim filii israel egressi
sunt de egypto semper habuerunt
de se vel iudices vel reges
vel duces vel sacerdotes usque
ad adventum Christi. a moyse usque ad
samuelem qui constituit saulem vel
reges usque ad transmigrationem reges
deinde duces et sacerdotes usque
ad hircanum quem herodes per
dicionem interfecit et sic regnum
obtinuit iudeorum tamen fuit alie
nigena qui regnabat in nativitate
82 Probatur quod messias venit Christi. et ita ex tunc recessit sceptrum
de iuda Per quod patet quod messias
sive Christus iam venit Adde
Daniel ix. Et non quod ab ex
itu sermonis quo licentia nee
mias ut reedificaretur ierusalem usque
ad passionem fluxerunt anni luna
res quadringenti et nonaginta
et hec summa annorum computatur
a xx annos regni qui descendunt
usque ad xviii. tyberii cesaris
Item Osee 3. f. Sedebunt
filii israel diebus multis post passionem Christi sine
83 Quare sit testimonia de adventu messie rege sine principe sine sacrificio
Quod autem messias venit et quod
Christus deus et homo sit ad con
vincendos incredulos testimonium
perhibent angeli et pastores stel
la reges animalia et homines Mt.
primo et 2o Item non solum celi
sed pater et spiritus sanctus Luc. 3o Maria
et venti obediunt ei Item demo
nes Math. viii. g. Item gentiles
Act. xv. d. et iudei Math. xxvi.
patriarche Gen. xlix. prophete sicut
in precedentibus patet Item apostoli et
evangeliste discipuli et doctores sed
super multitudo eorum testimonii est
84 Quare testimonia quod fuit deus omnium Item quod esset verus
deus testificata sunt in passione
sol tenebre velum templi terre
motus petre scisse et corpora
que surrexerunt sicut testantur
evangeliste Math. xxvii. Mar. xv.
Luc. xxiii. Item miracula corpo
rale que ipse faciebat sibi testimonium
perhibebat Joh. v. et x. d. Item
celi quia illo nato stella in
venit Math. 2o a. Et 1o baptizato
aperti sunt Mt. 3o Luc. 3o Item
mare cum se calcabile prebuit
illi Joh. vi. b. Item terra cum eo
moriente contremuit et saxa
que scissa sunt Mt. xxvii Item
inferius quia quos tenebat
mortuos reddidit Zach. ix. g. 85
Quare signa apparuerunt rome Item quod messias venit signa que
rome acciderunt illa nocte qua
Christus natus est attestantur quia
tunc corruit fortissimum templum
pacis de quo Romani longe an
tea ab idolis suis audierant quod regimen
eorum duraret quamdiu duraret
templum illud Cum autem quererent
quamdiu duraret responsum est donec
virgo pariet pariet Unde dictum est
templum corruit cum virgo genuit
2o quia eadem nocte ab ecclesia
beate marie trans tyberim fluxit
fons olei usque ad tyberim 3m
quod ut dicitur omnes sodomite ubicumque
fuerunt in terra fuerunt 4m est quia
eadem hora lux apparuit sanctis
qui erant in inferno 2m id ysaie
ix. populus qui ambulabat in te
nebris vidit lucem magnam habi
tantibus in regione umbre mortis

Lux orta est eis / Vide quanta
dimicia in cordibus iudeorum
et aliorum infidelium qui tot testibus
convicti xpm esse deum negant
quem tot testibus deum esse predi
cant Judaici prophete designatur
Gen xlviii Ubi Ysrael caligantibus
oculis filio suo Jacob benedixit
cui multa predixit in posterum
prophetans et tamen in puncti non viue
ipm perspicaces / Item nota
contra iudeos quod post passionem xpi
in captivitate eo tempore detenti sunt
que abeis pro suo peccato in tanta mi
seria tam diu sunt derelicti / et tamen
et per quem liberandi / quia non
poterunt ad invicem quia cruci
fixerunt dei filium xpm / nec unquam
poterunt a captivitate huiusmodi liberari
nisi per conversionem antiqua respi
piscunt / hec nativitatis prophetata
sunt Isaie xxviii Granabit eam
iniquitas sua et corruet et non
addiciet ut resurgat / Item
Ysaie xxx° Pro eo quod reprobastis verbum
hoc et sperastis in calumpnia et in
tumultu et in tumultu super eo
ideo propterea erunt vobis iniquitas
haec sicut in tempore videns et verbum
hoc est dei filius / quia absconditus
erat fuit et habitabit in nobis
Unde patet quod lex et evangelium non contradicunt
Demonstravimus / quia quod clau
sum et obscurum videbatur
in veteri testamento nunc aperte et
manifeste ostenditur in novo testamento
Ro. ultimo c. Col. 1° c. 8 / Gal. 3° f.
Prius enim quam veniret fides sub lege
custodiebamur conclusi in eam fidem que
revelanda erat / Item non contra
dicunt in se / cum idem spiritus utriusque
auctor sit utriusque / sed eadem veri
tas sibi non repugnat / hinc est
quod duo cherubyn se mutuo respi
ciunt vultibus in propiciatorium respiciunt
Exodi xxv. d. illa duo testamenta
in vicem conveniunt in hiis que
pertinent ad salutem / Et non quod sic
non est honestas sed perfecta honestas
cui deest maior perfectio honestatis
Ita nec lex est que preter maio
rem et nobiliorem regularum et
mandatorum honestatem non continet
Et ideo manifestum est legem moysi non
perfectam legem fuisse sed legis perfecte / 87 Unde patet quod lex moysi non fuit lex perfecta
lex autem vera perfecte ac perfecte in
materie lectionis ac significationis est 88 Que lex vera perfecta perfecte et ius divinum ius naturale
integra. ac perfecta / agnicio rex
honestatis / iuxta spes et omnium con
tentum / Hec lex est ius divinum
hoc est divina auctoritate humanis generi
imposita et eius in scriptione quasi
digito dei in scriptum / Et est ius
naturale quia naturaliter cum hominibus et
in eis nascitur et naturam humanam
committitur Et ideo est lex nature
quia lex est simpliciter propter tamen ob
alicuius observacionem non est ex
emptio / Ex quo patet quia precep 89 Unde patet quod lex evangelii est lex nature et preter illam non est lex
ta / nec consuetudines quecumque sunt
ut facta sunt post hanc non sunt
lex simpliciter sed cui et cum / et ideo
nec vere lex nec simpliciter / sed lex ista
eterna est et eterna etiam unde non
recipit abrogacionem nec derogacionem
nec excepcionem nec dispensacionem
et per hoc regule ipsius sunt virtutis
eterne et mandata eius obligati
onis eterne. ut deum esse dilige
dum. timendum / honorandum et huiusmodi
quod autem dicitur / hec sca
trinitatis et doctrinam continet salu
tarem Jam vite viam demon
stravimus Est contra hereticos qui
dicunt alium esse deum novi ac
veteris testamenti Contra quos c
dictum est supra ibi Contra
illos qui credunt unumquemque
in sua fide ut secta salvari
contra hoc dicunt testes iudeorum
Doctrina humano generi continet 90
salutarem / Item hoc est
contra eosdem illum qui continet

vniuscuiusque in sua fide vel lege
vel secta saluari dum modo credat
esse bonam et adeo ipsique placere quod
facit / et hoc dicunt propter paucitatem
saluandorum / et multitudinem dampna-
dorum, quia reperitur in quibusdam regnis re-
gi regnum et duos sectorum / si plebes
sic dampnatos in curte quam
salubriter familiares ¶ Quibus
respondendum quod sicut in naturalibus
et moralibus patet vilium et ignobilium
maior semper est multitudo quam preciosorum
atque nobilium ut fit exemplum
vbi quod auri et argenti et lapidum
ignobilium quam gemmarum / Similiter
quercuum quam cedrorum vel pal-
marum / Et maior est acervus pa-
lee quam grani / eodem modo stultorum
hominum quam sapientum quia stultorum
infinitus est numerus Ecclesiastes primo
et malorum quam bonorum / quia multi
vocati pauci electi Mathei xxo
Non mirentur igitur erronei qui
in tanta multitudine hominum paucos
de illis reges et principes eciam
temporales efficit deus / sed non est
mirandum si paucis regnum celestia
largiatur. Item pauci ad regnum
celestia currunt ideo non mi-
randum si pauci perueniunt / econtra
multi festinant ad eternam penam
per morte peccati / et ideo non est
mirandum si multi perueniunt
Item non mirandum si pauciores
ascendunt in celum / quam descendunt
in infernum cum facilius sit descendere
quam ascendere Item si pauciores in-
trant per angustam portam paradisi
quam per latam in infernum / Mathei vii
Intrate per angustam portam ¶ Et
aut praedictus error sit dampna-
91 ¶ Quod libet patet quod error dictus sit dampnabilis
bilis / et iustissima causa dam-
nacionis ipsius patet Sicut enim
impunitus est error ambulantis
corporaliter si nolit viarum pericula
providere / sed clausis oculis vel
auribus a via in cadat per in via

vel si ignorans / viam nolit tamen
possit habere ductorem vie vel duce-
itineris / vel si nolit de via bona
inquirere / Sic impunitus est
via morum illi qui proprio sensu
in generibus ac in industria dis-
cunt spiritualia providere et practice / elige-
nolunt vel bonam viam tamen possit
siue in scripturis siue ex doctrinis
siue ex naturalibus siue ex sibilis
huius congregatis / talis enim igno-
rans ignorabitur / prima Corinthiorum xiiii
Quia nolunt intelligere vt
bene ageret vt ipse Et xxxviii
dis. Et in ysayas ¶ Item sicut
libere voluntatis est vt se auertat
ab omni male volito / Ita est et
intellectus humani sine racionis vt auer-
tat se ab omni male credito
et hoc ei possibile est vel ex
propria investigacione / vel ex aliena
erudicione. vel ex diuina reue-
lacione / Sicut igitur libera volun-
tas dampnatur quod sentit in male
volitum / sic humanus intellectus dam-
nabilis consentit in male creditum
¶ Item sicut debitus est libere
voluntatis siue affectus siue opera-
cionis quod est velle in bonis vo-
lendis / sic et intellectus siue opcionis
debitor est in veris credendis
siue cognoscendis / Quare sicut
non habet affectum vel dampnabilia
velle / vel salutaria non velle
Ita non licet intellectum impu-
ne falsa credere / vel salutaria vera
non credere / quare nec error nec
ignorancia aliquem excusat ab eterna
dampnacione eius ¶ Item si non
minus tenetur credere in suis opcionibus
intellectus humanus quam affectus
iniquitatem aut licet affectui a-
mare contra deum / vel ea
que eius sunt / sic neque licet
ei vel non amare deum / vel non

amare ea que eius sunt, que-
cumque liceat intellectum credere
contra ea vel eis que eius sunt
[...] nec non credere ipsum vel ea
que eius sunt, et iste error dap-
nabilis est in talibus, quia non minus
tamen distat in vicio, vel desipe-
re posse decapi[tari] xxxi q.
prima. Item si ignorancia vel er-
ror excusaret, cum omnes pec-
cantes errent et ignorent, tanto
amplius quanto plus peccant,
omnia peccata essent excusabilia,
et maiora magis, qui maiores
errores et tenebras ingerunt
92 peccantibus. Apparet ergo quod ad ¶ qui deme[...] an[...] mat
hanc dementiam tandem deve-
nerunt quod liceret unicuique credere
vel discredere quod quis vellet et
nullam legem tenendam esse
simpliciter, quia quelibet posset teneri
simpliciter eos et contra quelibet fieri
simpliciter, cum error et ignorancia
ubique excusent, ex quo sequitur
nichil esse virtute vel vicium simpliciter,
quia credenti unicuique credere
secundum credulitatem suam quamvis contra
[i]sta vel erronea. Amplius
quod in non erat vel operando non
credendum sit unicuique quod
credit et operandum quod operatur
secundum credulitatem erroris sui. Item
eque colletur deus contra legem viciis
ac virtutibus, et eque compositi
erunt mores viciosi ac virtuosi
et iudicio dei eque laudabiles
quam eque execrabiles, quia non
refert quid agit vel quomodocumque
vel qualiter, sed solum quid credat
vel intendat aut qualiter. Et
per hanc viam eque colenda erunt
ydola ut deus altissimus, si
credatur equaliter esse colenda, et
meritorie atque religiose negabitur
deus si credatur esse negandus.

Apparet ergo manifeste eos in- 93 ¶ Quod lex posita est in
tellectum positum esse legem intellectum quid credere et
et homines in operacionibus suis et li- discredere sibi liceat
mitatum est ei quid credere vel
discredere ~~debeat~~ sibi liceat, et
quid non credere vel ignorare, et
per quam viam ad vitam eternam debeat
ambulare sicut unicuique deus
divisit mensuram fidei etc.
¶ Rubrica contra illos qui dicunt
divinitatem Christi esse passibilem et contra
illos qui dicunt unam tantum operacionem
et voluntatem esse in Christo.

Qui tamen secundum divinitatem sit 94
inmortalis et inpassibilis
Contra illos qui dicunt di-
vinitatem Christi esse passibilem
et contra monotelitas
et Macharium qui dicebat unam
tantum operacionem et voluntatem esse in Christo
de quibus xvi. di. c. vi.
Contra quos lacrimatus est tanquam
homo et resuscitavit Lazarum
tanquam deus Joh. xi. Item spuit
in terram et fecit lutum et linivit ocu-
los tanquam homo et dedit visum
ceco tanquam deus Joh. ix. Item est
crucifixus est tanquam homo Luc. 2°
Et crucifixus est Math. xxvii.
Marc. xv. Luc. xxiii. Joh. xix.
Et resurrexit ut deus Luce ultimo.
Item passiones humanas et defectus
carnis sustinuit tanquam homo, ut dampnum est
ibi: Ex anima racionali et humana carne
corporatus. Et operatus est miracula
tanquam deus, ut evangelia testantur. 95
Item sicut Christus duas naturas, ita ¶ Quod Christus duas habuit
et duas voluntates habuit, unde ipse ait voluntates
Math. xxvi: Pater si fieri potest transeat
a me calix iste, ecce voluntas hominis
quantum ad divinam contrario dirigens
ad umptum non sicut ego volo sed sicut
tu. Item non veni facere volunta-
tem meam quam temporale suscepi de virgine,
sed voluntatem eius qui misit me,
quia sic eternaliter habui cum patre. 96
Et si queratur quare Christus oravit ¶ Quare Christus oravit et
et noluit exaudiri, unde quod noluit exaudiri

adhoc ut in ebrius forma prebeat in minente turbacione clamandi ad deum et subiciendi voluntatem suam divine voluntati / quod ante dixit / si fieri potest / locutus est ut homo non quod ipse dubitavit sed quia modum dubitantis gessit. Item dani . divina et actio non est in particeps humane actionis sed alterum cum alia considerata sicut enim una incisam combustionem dicimus et combustam incisionem igniti gladii / alia actio dicitur incisione et aliam combustione ferri aut incisione Ita una xpi actione dicetes duas actiones intelligimus duarum naturarum eius divinitatis et humanitatis unde bene sequitur

Qualiter divinitas remansit inpassibilis carne passa ondatur per exemplum

97 Idem ipse secundum humanitatem fuit est passibilis et mortalis / Sic anima cum sit in corpore non incidit nec moritur / licet corpus incidatur vel occidatur Sciendum autem quod deum quidem passum in carne dicimus deitatem autem carne passam / vel deum per carnem passum nequaquam / Quemadmodum sole in ligno licet lignum incidit / sol permanet incisibilis / Sic multo magis impassibilis ubi deitas unita carni / carne paciente permansit impassibilis ¶ Et sicut si ignito ferro super infunditur aqua / quod quidem aptum est pati ab igne ignis extinguitur innocuum autem permanet ferrum quod non est aptum ab aqua corrumpi / multo plus carne passa / sola inpassibilis deitas passionem non suscepit impossibile autem omnibus simile invenire exemplum et imagine in divinis. ¶ In homine enim est ad idem exemplum evidens quia cum constet ex corpore et anima / licet corpus occidatur anima tamen remansit inmortalis mathei x. g. Et hoc est contra Iacobitas qui dicunt xpm unicam nature ac voluntatis tamen sicut unius

¶ De ferro ignito

¶ In homine exemplum

persone / Contra quos quod scilicet duas naturas ac voluntates habuerit patet mathei xxvi. / Tristis est anima mea et transferat a me calix iste verumtamen non sicut ego volo sed sicut tu Adde marci xiiii d. luce xxii d. phil. 2o.

Contra illos qui dicunt xpm inpassibilem

98 Idem ipse secundum humanitatem fuit est passibilis et mortalis / Contra Inrevelantes et paganos qui dicunt xpm inmortalem et inpassibilem fuisse asserentes quod cum iudei vellent eum cruci affigere posuit alium hominem loco sui / Item hoc est contra hereticos qui dixerunt xpm non vere

99 passum / quia cum humana natura unita esset divine / sicut peccare non potuit in humana natura ita nec pati / Contra quos ipse met testatur dicens mathei xxvi Tristis est anima mea et cetera / marci xiiii Joh xii. Ex quibus patet quod xpus habuit animam veram / et carnem veram passibilem / Preterea si nullas angustias passus est / sed tantum apparebat pati / quid ergo ante orabat transferri mathei xxvi Pater si possibile est transeat a me calix iste sed non sicut ego volo sed sicut tu ¶ Et nota ordinem verborum cepit contristari et mestus esse Et ait Tristis est anima mea et procedit statim dicens Pater si possibile est et cetera Angustia enim passionis sue quam previdebat monebat eum ad orandum / ut transiret calix ab ipso / Item si ipse non est passus nec moriemus sed apparuit / quod dicit Ro. viii. Si compatimur et conregnabimus / et si commortui fuimus et convivemus / 2. Thim 2o Item hebr 2o g / Ut per mortem destrueret eum qui habet mortis imperium

100 hoc est dyabolum / Quia decebat auctorem salutis passione consumari Hebr 2o. ix. et x. Quia desinam pietate / summa eleosina / desinam largitate / summi doni / desinio

¶ Quod xpm ... ord...

amore / summum signum / vel burserium
debet esse / hoc autem est susceptio
mortis pro amico / quia maiorem
autem dilectionem nemo habet quam ut animam
suam ponat pro amicis suis Joh.
xv. Decebat etiam sicut decet
matrem pro liberando filio se dare in
periculum mortis / quod apparet in
animalibus et bestiis / et sicut decet
pastorem pro grege se dare in
mortem / gregem suum contra lupos
tuendo / et feris alias et fures
/ Vel sicut decet regem pro regno
et subditos exponere se in prelium
contra hostes Augustinus Oportebat
ut primo in mortalis pro mortalibus
susciperet ut sit mortalis pro in
mortali contempnet mortem
et ideo dominus mortuus est pro suo
ne suus timeret mori pro domino
¶ Contra illos qui dicunt Christum
esse incarnatum et passum non
solum propter homines sed etiam propter
demones redimendos qui erant
pro salute humani generis / ¶ Contra
origenem qui dixit Christum non
solum propter homines sed etiam propter
demones redimendos esse incar
natum et passum Contra quos
Ysaie ix. c. Puer natus est nobis
et filius datus est nobis. Et Ro. 4.
g. Traditus est propter delicta nostra
Petri p. et dixit passus est pro nobis
Et in symbolo qui propter nos homines
non dicit propter angelos. Unde notandum quod
Christus pro salute humani generis assumpsit
in persona sua propria officium
medici sanando / primo quod preveniens
in circumcisione Luc. 2o. / 2o quod predictam
abstinentie ieiunando xl diebus
Mt. 4. 3o quod per sudorem qui in corde factus
est sudor sicut gutte sanguinis
/ 4o per incisorem manuum et pedum
et lateris et quasi potionem amaram
aceti mirre ac fellis sicut dicit
ecclesia pro salute totius humani generis
providit balneum absolucionis in
baptismo et unctiones crismatis
sive balsami in confirmatione / et
olei in extrema unctione et quasi
adustiones in penitentia et sic sirupum
et salutiferum electuarium in eucaristie
sacramento predicta autem non sunt
necessaria / nec convenientia nature
angelice sed humane quia sola vero
ad medendum assumpsit sed nunquam
angelicam Hebr. 2o ¶ Et nota quod
humanum genus est quasi egrotus et
deus est medicus unde sicut lang
wores potiones vel petitiones sicut
planctus dona gratiarum / antidota
ut sint sanitates beatitudines
non sunt felicitates et gaudia Rubrica

¶ Quare homo egrotus et deus medicus dicitur 1

¶ Quare mirabilior est restitu
cio humani generis quam institutio

Pro salute humani generis / humana 2
mens intellectus non valeat
penetrare / quia sapientis et quam
mirabilius quam in stimabili opere
sit salus humano generi restituta
id est tunc non dicam / quod tanto mirabilius
deus hominem restituit quam instituit
quanto hoc de pectore cont. miru
Vbi enim recantur Super omnia te mi
reddit amabile bone Ihesu calix
iste passionis quem bibisti mul
tum quippe laboravit redemptor salva
tor / in omni mundi fabrica tam
auctor fatigacionis assumpsit ibi
denique dixit et facta sunt
mandavit et creata sunt / at vero
hic et in dictis suis sustinuit con
tradictores / et in factis observatores
et in miraculis detractores / et tor
mentis illusores / et in morte ex
probratores / ¶ Ad idem Augustinus magis
est de impio facere pium / quam creare
novum celum et novam terram / hoc
est maior effectus minime sed
equalis potencie / ¶ Ad idem Augustinus
in li. Soliloquiorum loquens de Christo
dicit / Descendit suscepit susti
nuit vicit restauravit / Descendit
ad mortalem / suscepit mortalitatem
sustinuit passionem / vicit mortem /
restauravit animam / Unde Osee
vi. g. Ego capiam et vadam et tollam /

et non est qui eruat / ad eius revertar ad locum meum / donec deficiatis et querat faciem meam / Capiam mortalitatem in incarnatione / vadam ad passionem / tollam peccatum humani generis adiutorium in fine / cadens revertar et in ascensione ¶ Rubrica

Qualiter xpistus est mediator inter deum et hominem

3 Pro salute humani generis xpistus factus est mediator inter deum et hominem quasi inter duo extrema quia fuit deus et homo / una in duabus naturis persona / et ita tamquam mediator potuit manum ponere in amboque Job ix b. Si enim esset homo longe esset a deo / et si tantummodo deus longe esset ab hominibus et ita non congrueret mediator / non conveniret mortalis cum hominibus iniustus cum deo per infirmitates appropinquans hominibus per iusticiam deo per mortem et ideo non pater nec spiritus sanctus factus est mediator ut dicit apostolus prima Thessal. 2 b. Unus mediator est dei et hominis xpistus ihesus cuius precioso sanguine redempti sumus prima Petri 1 f. ¶ Posset deus hominem liberare sola potencie iussione a dyaboli servitute iniuste / quia servum suum abduxerat fieri doleret / et diu tenuerat violenter ¶ Sed licet dyabolus iniuste teneret hominem / homo tamen iuste tenebatur quia sponte se illius subiecerat servituti / et ideo ne posset vocari aliquid sic iniuste redemptum potencie / xpistus usus est humanitate / ac iure hominem liberando ¶ Et non quia cum discordia esset inter deum et hominem pro eo quod homo servum suum deo subtraxerat et dyaboli servitute necesse habebat secundum racionem homo restitueret deo ablatum sed nichil habebat quod digne recompensaret deo pro dampno dato quia si esset aliud ab homine minus esset si esset homo non inveniebatur aliquis sine peccato et ideo ut plena fieret restitucio deus dedit gratis homini quod homo ex debito redderet deo non solum equale sed ineffabiliter maius ut unus sufficeret pro omnibus hominibus / et ideo incarnatus est Joh. 1 ¶ Et filius datus est nobis Ysaie ix ¶ Et ita factum est pax inter deum et hominem Luce 2 d Gloria in excelsis deo et in terra pax hominibus Luce 2 ¶ Et non quia in hoc concordat dei misericordia et iusticia michi videtur misericordius quod cum peccatori torqueretur eternis dampnato et non se redimat non habenti deus pater dicit accipe unigenitum meum et da pro te. Et ipse filius / tolle me / et redime te / quasi in hoc dicit qui ad fidem nos attraxit Damascenus ¶ Item nil iustius quam ut ille cui datur precium maius omni debito / si in debito datur affectu omne debitum dimittatur / Attende igitur quantus sit dei filius qui pro salute humani generis fuit datus / cum itaque ihesus xpistus deo patri obtulit / tunc donum quod retribuere debuit deus pater / alioquin videretur iniustus si nollet / aut impotens si non posset / quod adeo penitus aliena / sed qui retribuit alium / aut dat quod ille non habet / aut dimittit quod ab illo exigi potest / precium totum restituet omnia que prius erant sua erunt Joh. xvii nec unquam debuit quod posset illi dimitti / prima Petri 2 g. Cum igitur tanta rerum debita inveniens / nec illi nec alii reddere in vanum tantam rem fecisse filius videretur et ideo necesse

¶ Quare ... dei mi... i resti... humani ...

fuit ut alii redderet / Si aut q
sibi debebat filius voluit alii
dare potuit / nec pr illu iure
debuit phibere / aut illi cui da
bat negare quia et filio q
suu est dare licet / et pater
quod debet no nisi alii red
dere pt / nullis aut creditoru
filius dare potuit retributo
ne mortis q illis pp quos
se hominem fecit / et quibus
moriendo exemplum pse tribuit
moriendi / frustra n imitato
res eius essent / si numi eius
participes no essent / Ite quos
faceret iustitie heredes debitu se
ipe no eget / q parentes et fres
suos quos aspicit tot et tantis
debitis obligatos / egestate
tabescere in pfundo miseriarum
ut eis dimittatur q ppter pcta de
bent / et det illis premium quo
caret pp pcta / Pp dicta patet
quare de morte r sci salutis
generis humani ¶ Rubrica cuius
tempus passus est xpc p salute

4 Pro salute hui humani gnis
mani generis passus et
mortuus nichil em nob
nasci pfuit nisi redimi p
fuisset / Et ideo deus pater ad
mortem tradidit ppium filiu /
et ad vitam suu redimeret /
O inestimabilis dilectio caritatis
ut suu redimeret / filiu tradidit
morti Ideo dr Ro. viii. f. p
prio filio suo no pepercit de
6 sz p nobis omnibus tradidit illu
¶ Vide quanta fuit caritas xpi
quanta fuit compassio ergo hoc
/ homo inique egit / xpc pe
nitebat / homo concupivit fructu
p tuu vetitu xpc subiit tor
ture / homo superbivit / xpc
humiliavit / homo in levi pcepto
fuit inobediens / xpc fuit o
bediens usqz ad mortem / homo
presumpsit vetitum / xpc subiit sup
plicium / Ideo cupiditas duxit
hominem ad illicita arborem
/ sz pfecta caritas xpm traxit
ad crucem / delectatus est homo
in cibo / xpc cruciatus in patibulo
/ homo p fructum delectans / xpc
p fodit clavis / homo pomi
dulcedine / xpc fellis gustavit
amaritudinem / Ideo amplexit eva
xpo plorans compatitur maria
/ Si pensset in iquitatis peccantis
homi / et libret actois grata redi
mentis / pietas redemptoris supat
malicia peccatoris / quia quanto
deus superior est homine / tanto
malicia hominis inferior est dei
bonitate / et qualiter et quantitate
/ et ideo eius magnitudini cedit
nostra exiguitas / eius robori
nostra imbecillitas / eius pieta
nostre impietas / eius modestie
nostra pusitas / eius mansuetudini
nostra ferocitas / nostrum enim
superbum eius humilitas / nostram
duritia eius benignitas / nostri
avaricia eius largitas / nos
trum inquietus eius tranquillitas
/ nostram amaritudinem eius suavitas
/ nostram crudelitate eius caritas
/ nostram miseriam eius felicitas
/ nostram in pacientiam eius pacientia
/ et nostram inobedientiam eius obediencia
¶ Pp quid xpc mortuus fuit
p salute totius humani generis
Pro salute hui quo ad sufficiens
mani gnis in ligno crucis
passus et mortuus ut hic dr
p salute totius humani generis
quo ad sufficienciam / sz pp destinat a
quo ad efficaciam / et io dr Math. xx
vi. et Mar. xiv. hic e sanguis
me novi testamenti qui p multis
effundetur / effusio em sanguinis

iniusti pro iniustis / tunc demum fuit ad precium ut si vinculis teneret in redemptorem / iniusti omnes dyaboli vincula retinerent / Et ideo quia iustus iniuste punitus est / iniusti iuste sunt liberati / assumpsit enim in se penam pro omnibus / ut daret ipse gloriam universis / vulneratus est enim propter iniquitates nostras / attritus est propter scelera nostra / et livore eius sanati sumus ~~ysaie liii 3o capitulo~~ ¶ Quare decuit dei filium in ligno suspendi pro salute generis humani.

8 In ligno crucis / Quia primi parentes furtum pomo sacrilegium commiserunt / ~~Gen. 3o~~ Ideo ipsi et eorum posteritas ad penam suspendii tenebantur / Racione ergo suscepti oneris iniusti fuit filium dei suspendi pro liberando genere humano a suspendio infernali / et hoc est quod hic dicitur ¶ Quibus racionibus probatur

9 Ubi etiam pro hoc suspendium pro salute humani generis passus et mortuus / De hoc suspendio hec ~~ysaie lvo~~ / ~~Job vii~~ d. Suspendium elegit anima mea et ysaie lvo Expandi manus meas tota die ad populum incredulum ~~Et Ro. x.~~ Tota die expandi manus meas Et ~~Deuto xxviii~~ q. Dabit tibi dominus cor pavidum et deficientes oculos et animam consumptam merore et erit vita tua quasi pendens ante te ~~Actuum x.~~ Quem occiderunt suspendentes in ligno / ~~Prima pet. 2o~~ Qui peccata nostra pertulit in corpore suo Ineffabilis amor quod deus omnipotens cum expandit manus in cruce / quasi exponens se omnibus ad amplexum quia amplectitur aliquem / ut amplexum formet brachia extendit / extendens brachia exprimit formam crucis / amplexus corporis cordis amorem ostendit / et dum amor amplectentium se alter alteri imprimit per constrictionem amor corporum ingeritur et per dilectionem animos unit / sic deus omnipotens suo amplexu ineffabili ad suum amorem inestimabiliter nos astringit / dum in ligno crucis expansis brachiis se offert omnibus ad amplexum

¶ Quare xpistus elegit passionem crucis plus quam aliud martirium

10 In ligno crucis / xpistus elegit passionem crucis propter misterium designo ~~Eph. 3o~~ f. Que sit longitudo latitudo sublimitas et profundum Item quia per quatuor cornua crucis significat eo ipso genera de quatuor partibus mundi ~~Joh. xii. capitulo~~ Si exaltatus fuero omnia traham ad me ipsum / xpistus quadruplicem mundum per mortem redemit / Quatuor amplexus cruce tensis climata mundi

¶ Quare deus constituit salutem humani generis in ligno

11 In ligno / Iuste deus salutem humani generis constituit in ligno ut dyabolus qui fraude sua hominem vicerat in ligno / vinceretur in ligno ab homine / per benignitatem assumpte humanitatis salvatoris domini nostri ihesu xpisti / ~~Tyt. 2o~~ / Et ut homo peniteret in ligno / qui peccaverat in ligno ~~Gen. 3o~~ Et ut homo puniretur in ligno qui in ligno fuit delectatus / et quia fructum maledictionis et mortis gustaverat / fructum benedictionis et vite perpetue de ligno / Illud lignum fuit inobediencie ad quod homo manus extendit ut fieret sicut deus / secundum quod serpens sibi promisit ~~Gen. 3o~~ Istud est lignum obediencie in quo deus manus extendit factus pro obediens usque ad mortem /

mortem autem crucis. Phil. 2° Super
hoc lignum Christus nostra peccata
pertulit. 1ª Petri 2° g. Peccata i.
penas peccatorum nostrorum crucifixit
in iniquitates nostras, non ut haberet
sed ut consumeret. Deus enim ignis
consumens est. Deut. iv. a. Et
Ro. viii. g. ut sic morbo videret
peritum medicinam, et unde mors
oriebatur, inde vita resurgeret.
Hoc enim fuit magnum pietatis
opus, quod mors mortua tunc
est, quando in ligno vita mortua
fuit. ¶ De figuris lignorum crucis

12 In ligno figura lignorum crucis
patet Genesis xxii. Ubi Isaac puer
suo obediens ligna holocausti
super propriis humeris comportavit.
Sic et Christus baiulans sibi crucem
Joh. xix. d. Item in figura lignorum
crucis vidua Sareptena duo
colligit ligna. 3° Reg. xvii°.
Et regina Saba ligna obtulit Sa-
lomoni. 3° Reg. x. Et Helias
sub iunipero obdormivit. 3° Reg.
xix. Item hoc est lignum securis
Helisei. 4° Reg. vi°. Item lignum
est sycomorus in quam propter pusillitatem ascen-
dit Zacheus Luc. xix. Rubrica

¶ De virtute et efficacia ligni crucis

13 In ligno hoc est lignum in quo salus
mundi pependit. Hoc lignum pre-
ciosum et admirabile signum per
quod et dyabolus est victus et
mundus Christi sanguine est redemptus.
Per hoc lignum verus Moyses ama-
ritudine aquarum humani generis
dulcoravit. Exodi xv. f. Hoc
est lignum vite quod qui appre-
hendit est beatus. Prov. 3° f. Et
fructus iusti lignum vite. Prov.
xi. g. Item hoc est lignum con-
temptibile iustum gubernans. Sap.
x. b. Hoc est lignum benedictum
per quod fit est iustitia. Tenenda
Sap. xiv. Item hoc est lignum

cuius fructus est in cibum et folia
ad medicinam. Ezech. xlvii. d.
et Apoc. ult°. Item hoc est lignum
cedrinum transplantatum super mon-
tem excelsum, sub volitant pennis
contemplacionum et lignum ad ce-
lestia volatile. universum. Ezech.
xvii. Item hoc lignum est arbor
Daniel. 4. Inquit esca omnium fide-
lium, et subtus eam bestie i. activi
et super volucres i. contemplativi.
Hec arbor dat lignum ad ca-
lefaciendum, umbraculum contra estum
et fructum contra furiem. De qua
tribus Cant. 2°. Sicut malus
inter ligna silvarum, ecce pulcher es. Sub
umbra illius sedi, ecce sedem,
fructus eius dulcis gutturi meo
ecce tertium. Hec est arbor mali
sub qua suscitata est sponsa Cant.
ult°. Item hec est arbor vite in medio
paradisi. Gen. 2°. cuius radix fuit
in patribus ante legem. Ro. xi. c.
Non tu radicem portas sed radix
te. Fructus in hiis qui fuerunt
post legem. Ro. xi. Insitus es
trunco olive cultum, i. apostolis
et martiribus, qui fuit quasi
gigantes super humeros gygantum
ps. Ego super senes intellexi. Ra-
mi etiam gentilibus. Ro. xi. Tu
autem cum oleaster esses insitus
es in illis. Rubrica ¶ Quae et
quot ligna fuerunt in cruce Christi

14 In ligno crucis hec crux
benedicta, que sola fuit digna
portare regem celorum et dominum
virtutum Christi, quatuor lignis fuisse
dicitur, scilicet trunco cypressino,
ex cuius fixus, stipes et stipes
cedrinus super truncum et palma
lignum transversale, et tabula de
oliva et cuncta depicta, quod
tabula sustentatur. A quibusdam
tamen dicitur quod principale lignum dominice
crucis fuit de arbore scientie boni
et mali, in qua peccavit primus

putres / Ut medelam fiet inde
hostis unde leserunt scelus quod dicit
in ympno Pange lingua / Ab
aliis vero creditur fuisse ficus quia
sub illa videtur adam fuisse de
prehensus, quia de ipsius foliis
operuit pudenda Gen. iii. /
Alii ponunt alium ordinem lignorum
pes cedrus, stipes cipressus
oliva quod summit / Palmaque sursum
suum fuit in xpi cruce lignum
Ista autem est celebritas cre
dulitatis quod integritas dominice crucis
fuit ex cedro stante / et palma
sursum, certa vero ligna non ad
tormentum sed propter cunctis predictis
ibi fuit / Mortuum autem predictorum
unum fuit in genitum misterio sancte crucis
qui inde veri hominis erigendum est
prime patibulum, ubi culpe tenet
flagitium tollit suspendium / ut sus
pendatur aman in patibulo quod
paraverat mardocheo hest. vii.
Et caput olofernis ense proprio
amputatur Judith xiii / Et caput
golye proprio gladio absciditur i Reg.
xvii. / Dehinc lignis Eccl. xx
iiii° quasi cedrus exaltata et

Quid significent

Palma significat victoriam
que acquiritur per pacientiam et benig
nitatem Phil. ii°. Cedrus humilitatem
/ Cypressus eminentiam meritorum
oliva pietate, quia in pressura
crucis eliquatum est oleum quod
samaritanus infudit vulneribus
sauciati Luc. x. / Cedrus est
arbor imputribilis et significat
fidem, que servat hominem a cor
ruptione viciorum Act. xv°. [illegible]
fide mundans corda eorum / Cy
pressus est arbor odorifera
et significat caritatem per quam sumus
aliis odor vite in vitam / aliis
odor mortis in mortem ii Cor.
ii°. / Per palma signantur apostoli et
martires qui vicerunt regna
mundi Hebr. xi. / Per olivam

prelati et predicatores quorum est sanare
a lesionibus viciorum Ezech. xxxiiii°.
Per cedrum virgines qui cum
mulieribus non sunt coinquinati
Apoc. xiiii. Per cypressum con
fessores qui odore sancte conversa
tionis fetorem eiciunt peccatorum
facientes bona non solum coram
deo, sed etiam coram omnibus hominibus

Contra illos qui crucis myste rium detestantur. 14

Crucis cont[emptores] illos qui crucis misterium
detestantur dicentes quod
crux plus sonat in tristiciam
quam in leticiam, plus in ignominiam
quam in gloriam / plus in penam
quam in requiem / plus in tormentum
quam in oblectamentum / et ipso
etiam nomine est horrenda
Unde quod in cruce duo notantur
scilicet pena et forma / Pena in
fert supplicium forma profert mis
terium. De primo Eph. iii°. Ut pos
sitis comprehendere cum omnibus
sanctis que sit longitudo latitudo
sublimitas et profundum / pro
fundum quod fixum terre in hoc
est fides que occultum continet
vocatur est / quia prima in fundo cordis
quasi fundamentum in edificio
ponitur / longitudo usque ad bra
chia est perseverantia / latitudo
in expansione brachiorum est
caritas / sublimitas sive alti
tudo a brachiis sursum est
spes que nobis reposita est
in celestibus / vel per fundum
quod primo occurrit intelligitur timor
/ quia initium sapientie timor domini
per sublimitatem spes quia ad alta
nos erigit / Per latitudinem caritas
que debet extendi ad dexteram
hoc est ad amicos / et ad sinis
tram hoc est ad inimicos propter
factum mandatum tuum nimis
per longitudinem perseverantia / quia
qui perseveraverit usque in finem

salutis erat. Vel per lignum perpendiculare
quod totam crucem firmiter tene
bat, signum oppositum lignum erec
tum sursum in quo totum corpus
extendebatur, significat pacientiam et
mortificationem carnis, lignum
transversale in quo manus exten
debantur significat latitudinem caritatis,
lignum suppositum scilicet tabula
In qua scriptum fuit Ihesus na
zarenus rex iudeorum, signat
tytulum triumphalem salutis
eterne, quam recebunt signatis
suis Ihesus christus dominus noster
Vide quantum misterium creator
in cruce posuit, qui sine cruce
sua opera nec prius fecit, nec secundo
sine cruce refecit. Ymaginem
suam quasi in quandam crucis
formam anime inpressit, corpus
quoque in modum crucis composuit
utrumque vero per crucem simpliciter re
paravit. Attende quasi quandam
crucem in essencia deitatis. pro
fundum eius est sapiencie diuine
abyssus impenetrabilis, subli
mitas maiestas intangibilis
longitudo eternitatis, latitudo.
caritatis, hanc crucem impressit
deus anime ut sua ymagine
est enim anima per essenciam sim
plex, per intellectum racionalis, per
naturam inmortalis, per voluntatem
libera, dispone ista quatuor in
modum crucis et forma perfundum
e simplicitatis essencie invisibilis
sublimitas excellencia racionis
longitudo nature inmortalitas,
latitudo voluntatis libertas, racionis
invisibilitas, anime contulit creatrix
simplicitatem, eternitas inmortalitatem
longitudo caritatis, liberalitas
libere latitudo splendor maiestatis
racionis sublimitate, hanc crucem
summus artifex decoravit, cum
eam splendore sue similitudinis
illustravit, et deformatam per pecca
tum iterum reformavit, cum in for
nace passionis pro salute hominis
se conflavit, ut quod fecit repararet. 1b
Ante christus penderet in cruce
lignum erat horroris, nunc factum
est res amoris, ante res con
dempnacionis, nunc res salvacionis
Crux christi inmarcibilium bonorum
nobis extitit causa, quoniam nos
de erroribus liberavit, sedentes
in tenebris illuminavit, adversarios
ex pugnatore deo reconciliat
et ex alienatis restituit in domes
ticos, de longinquis proximos
fecit, de peregrinis cives, de inimicis
amicos. Crux est inimicorum
expulsio, pacis firmamentum
et omnium bonorum thesaurum, propter
crucem iam non erramus in soli
tudinibus, quia viam veritatis te
nemus, nec sumus ex regum
quia ianuam regni invenimus
iam ignitas sagittas dyaboli
non timemus, quia fontem vite
quo extinguntur hemus, ut ex
perimus ex parte manemus, quia in boni
pastoris custodia sumus, tyrannum
non timemus quia regi adheremus
In cruce non lignum attendimus
sed penitentem potius eius, qui cru
cifixus est pro nobis, cum quanto
maior est oblacio tanto cum
nectior est sacrificio. Rubrica

De figuris et efficacia crucis christi

Quinta crux figura de than
est in ymitacione manum Iacob 1a
cum benediceret duobus filiis
Joseph. Gen. xlviii. Item in littera
than. Ezech. ix signa tau super frontes
Et in ipsa omnem super quem videritis
signum thau nec occidatis quia
christum ultorem non senciet qui
hoc signo fuerit insignitus
Crux est signum securitatis contra
latrones hostes spirituales Apoc.
vii. Nolite nocere terre neque

Qualia bona dederit deus homini per crucem

arboribus quo adusque signemus
servos dei in frontibus eorum. Exo-
di xvii. Dum moyses manus
tenebat extensas israel vincebat
si autem paululum dimisisset ama-
lech superabat / hoc est signum quo-
niam humana que est quasi dei mone-
ta imprimitur et signatur. Sicut enim
omnis nummus expressam crucem
habet visibilem, sic vere est signo
crucis hominem velut nummum mo-
nete ducere in signum, alioquin
ad perversam monete dyaboli perti-
nebit ubi caracter bestie exa-
18 ¶ De merello — ratur apocalypsis xiiii. Item signum
crucis est signaculum quo prebe-
nda celestis traditur et merellum
quo recipitur ad celeste convivium
omnis pauper / hinc est quod latroni
christum confitenti in cruce dictum est
luc. xxiii. hodie mecum eris
in paradiso etc. Item crux est sig-
naculum ponendum in corde ad in-
19 ¶ Crux est signum peregrinacionis — veniendum salutem Canticorum viii.
Item crux est signum ad ostendendum
peregrinantibus in hoc mundo viam
salutis eterne. Matth. xvi. Qui vult
venire post me etc. Item crux
est signum quo discernuntur fideles
ab infidelibus qui christi sunt carnem
suam crucifixerunt etc. Gal. v. ¶
Item crux est pretium redemptionis
nostre dicit christus Matth. x. Qui
non tollit crucem suam et sequitur
me non est me dignus. Item crux
est signum principatus Ysaie ix.
20 ¶ Crux principatus — Factus est principatus eius super
humerum eius, quia christus per crucem
sibi principatum eterne meruit et
nobis eternum regnum acquisivit
21 ¶ Crux sceptrum — ut patet Philip. ii. Item crux est scep-
trum regni christi Ezech. xx. sed
subiciam vos sceptro meo etc.
Christiani quidem subiectos se in-
dicant christianum nomen profitentes
dum ad eum in omni necessitate confugiunt
in ipso perfectis gloriantes Gal. vi.
Michi autem absit gloriari nisi in cruce

christi etc. Fidelis debet gloriari in
cruce christi, sicut filius regis gloriatur
in sceptro per quod apte mittitur in
possessionem regni. Item crux — 22 ¶ Crux v[…]
est hasta cui appensum est
triumphale vexillum milicie
christiane byssino candidissime
carnis et purpureo rubentis
sanguinis ihesu christi colore distinc-
tum, de hoc sanguine Ysaie xi.
Radix Jesse qui stat in signum
populorum. Et xiii. a. Super montem
excelsum levate signum. Item
crux est sigillum quod super cor-
ponendum est Cant. viii. Item — 23 ¶ Crux f[…] myrre
crux est fasciculus mirre qui
debet inter ubera commorari Cant.
primo f. Item crux est scala quam — 24 ¶ Crux s[…]
christus ascensurus in celum sibi et
suis sequacibus erexit quam
iacob stante super terram et cacu-
men eius tangentem celum in somp-
nis vidit Gen. xxviii. Et bene dicit
cacumen eius celum tangere quia
finis crucis gloria est, vel quia
inter mortem christi in cruce et
celestis glorie ingressum nichil fuit
quod eius glorificacionem debuit retar-
dare / licet in fine spoliando
seu alia magnalia faciendo
que scriptura non exprimit ideo
etiam sit eius glorificacio dilata sed.
¶ Vel ideo cacumen dicitur tangens
celum quia cruce redempti statim
in celum pergunt addito / nisi propter
peccata super addita / temporalem pe-
nam ut purgatorium deferatur.
Per hanc scalam angeli id est doctores
et predicatores ascendunt dum mis-
teriorum eius sublimia contemplantur
descendunt dum opera eius humilitatis
ymitacione assumunt vel dum
pro capacitate auditorum fidei ef-
ficaciam annunciant. ¶ Item crux — 27 ¶ Crux est pons ligneus […]
est pons ligneus super flumen
peccatorum / pertingens a ripa infer-
nalis usque ad litus glorie salutaris
Per hunc pontem christus pastor eterne

tuisinit partibus, ut omnes sequerentur
tur eius. prima Petri 2°. Christus passus
est pro nobis vobis relinquens exemplum
ut sequamini vestigia eius. s. similiter quod
mundus immundus nesciebat seq.
debemus Christum de passione et passi
pede affectus tenendo in tormenti
crucis, et idem de in paradysum. Item
prima Petri iiij°. Christo in carne passo
et vos eadem cogitatione arma
mini. Item crux est clavis per
quam in possessione mittimur
tur celestis. Ysaie xxii°.
Ponam clavem David super humerum eius. Hec est clavis regia
ut vulgo dicitur quia Christus regnum celorum
aperuit et vectes ferreos confregit
in ferrum pertransiit. Antequam huius clavis
caruerit, clausa regnum celorum
nos potuit intrare. Eius clavis est
baptismus et penitentia. ut patet Ro. vi.
Si complantati fuimus similitudini
mortis eius, simul et resurrectionis eri
mus. Ista clave claudente nemo
aperit, et ista erigente nemo clau
dere potest. Apoc. iii. Hec clavis
latroni aperuit paradysum, fere
per quinque milia annorum [illegible] ante
clausum. Unde dictum est latroni
de cruce. Luc. xxiii°. Hodie me
cum eris in paradyso. Certus quod
sicut mirum medicum cum videre
cum difficiles hominum valitudines
curante. mortis pericula mede
ri arte vincente. Crux sancta
crux clavis. crux [illegible] fortis
medela. Ita et Christum mirum de
bemus qui insanabilia vulnera
in corporibus et mentibus curat
qui publicanum et meretricem ac latronem
ad tantam sanitatem perduxit. Item
crux est clavus tabernaculi etc. quem
Iahel hoc est dei stupida malleo
carnis assumpte in cerebro Zizare de
figens ipsum occidit. Iudic. 4°. Item
crux est hamus, quo verus pis
cator Ihesus Christus leviathan traxit.
Job xl. An extrahere poteris

leviathan hamo, et quo occidit
cetum qui in mari est. Ysaie xxvii.
Item crux est muscipula qua
decepta et occisa est astucia dyaboli. 29 crux muscipula
Ose. xxvi. Ero mors tua o mors.
Aug. Tetendit redemptor dyabolo
crucis muscipulam, ubi posuit quasi
escam corpus et sanguinem suum.
Item crux est baculus pugila 30 crux baculus
torius, qui vulgo dicitur cornutum
cum quo propugnator noster Ihesus Christus
clypeo carnis protectus ad pugnan
dum exivit nobiscum. Ideo dicitur calvarie
locus. Joh. xix. et fecit nobis
gloriosam victoriam. Ysaie lxiii.
Ego qui loquor iusticiam et propugnator
sum ad salvandum. Item triplex est
baculus defensionis, contra canes
scilicet spirituales, quem tulit verus
David Christus gygante Golyam
hoc est dyabolum debellaturus. primo Reg.
xvii. Nunquid ego sum canis
qui venis ad me cum baculo.
Ve canis dyabolus qui [illegible] me
decore leonis et de manu canis
unicam meam. Item crux est virga 31 crux virga
quam verus Banayas Christus tulit in
manu descendens in cisterna pug
navit cum leone. 2° Reg. xxiii.
Item crux est virga ferrea id est signum
potencie perfecte, qua omnes
demones in inferno confringit. Psalmus.
Reges eos in virga ferrea. Item
crux est clypeus, quem Moyses
levavit contra bellatores hay perse
cutores filiorum Israel. Josue 8.
Item crux est scutum quod opponitur 32 crux scutum
ictibus sive temptacionibus dyaboli.
Eph. vi. In omnibus sumentes scu
tum fidei. Versus. Crux mihi clypeus
contra ictus. Crux quoque triumphus.
Item crux est baculus hostiarius
scilicet Christi qui dicit. Joh. x. Ego sum
hostium. si quis per me introierit
salvabitur. Et hoc ostium apertum est
quod in deo divisum est per separationem
anime a corpore. ut satis patet
in gressus in celum, et ideo hic baculo

pellens turbas demonum humano
generi pandit iter ~~Mich. 2o~~ As-
cendit pandens iter ante eos
33 Panctaclm Item crux est panectaclum qui
in orto ecclesie xpus ortulanus
erexit, ne leo aut mala bes-
tia intret ibi. ~~Iohannes xix~~ Crux
est patibulum et furce in quibus
suspenduntur inimici et malefacto-
res scilicet demones. ~~Gal. v. c.~~
Qui xpi sunt carnem suam cru. etc.
34 Virga directionis Item crux est virga directionis
regni tui. quia prava ad recti-
tudinem reducantur. quod si in
humano genere voluntati divine
35 Virga moysi contrarium invenit. Item crux
est virga moysi ~~Exodi v.~~ que
proiecta in terram versa est in co-
lubrum scilicet per astuciam et venenum
dum dei sapiencia sponte attigit
in terram crucem / hec est virga
que virgam magorum devoravit / et
coluber qui colubros egipciorum
absorbet ~~Exodi vii~~. Et virga
spiritualis mare rubrum divisum est
ut patet liber transitus ~~dat~~ dei
electis ~~Exodi xiiii~~. quia preter
populum multi nolunt aqua multe
cessaverunt apostolis liberum per mundum
transitum concedentes. Item hec
virga percussit petram aque doc-
trinarum gratiarum et sacramentorum ema-
naverunt ~~Exodi xvii~~ / Petra autem
erat xpus ~~prima Cor. x.~~ de cuius
plenitudine omnes accepimus Joh. primo
36 Crux virga magistralis Item crux est virga ma-
gistralis in qua experiencia eru-
ditus est xpus ~~Hebr. v.~~ Didicit
ex hiis que passus est obedienciam
et in hac virga discipulos suos
erudit magister noster ihesus xpus. ait
~~xvi. f.~~ Si quis vult post me etc.
Item ~~Gal. v. g.~~ et vi. e. Hec est
virga discipline fugans stulticiam
in corde pueri colligatam prover-
37 Kathedra biorum xxii. Item crux est cathedra
magistralis sive gradus ligneus
super quem verus Esdras xpus

legit distincte. et aperte ~~Neemie viii~~. 38
Item crux est navicula in altum Navicula
ducta de qua xpus docebat tur-
bas ~~Luc. v.~~ Et nota quod sicut in navi
sunt ligna ferrum et stuppa cum
pice, Sic in cruce xpi lignum clavi
et spongia cum vino mirrato tam-
quam stuppa cum pice / et sicut in
in navi transit homo per mare ad ter-
ram promissionis et iherusalem / Sic
tum in dulcedine crucis transit homo
ad celestem iherusalem / et sicut navi-
cula licet fragilis tamen preciosissima
portat. sic crux licet despecta-
bilis portavit tamen precium huma-
ni generis dominum ihesum xpum / et eius predi-
cacio portat preciosissima et dulcedines
peccatorum, et ethice vite premium pollicetur
et sicut ventus peragit penam cum
in dulgencia crucis si vite mel- 39
lium non resistat / Item crux cum Reclinatorium
clavo et sanguine rubente purpura ap-
pendit. est reclinatorium peccatorum
adeo se aucteanci / et more avium
avolancium ~~Osee xi. f.~~ Effraym 40
quasi avis avolavit / Item crux Bravium
est bravium ob gloriam victorie
currentibus eciam in campo huius seculi
prima ~~Cor. ix. g.~~ Omnes quidem currunt 41
sed unus accipit bravium. Item Funiculus
crux que sanguine rubricata est funi-
culus coccineus in signum libera-
cionis meretricis raab ~~Josue 2o~~ et 42
vi. Item crux est arbor sy- Arbor sycomorum
comorum i. ficus fatua quia mundo visa
est stulticia. ~~prima Cor. 1o~~ Hanc cum
cum zacheo ascende qui dei sa- 43
pienciam et xpum vult videre. Luc. xix. a. Palma
Item crux est palma quam xpus
ascendit ut ~~ascenderet~~ apprehenderet
fructum eius i. cetum sanctorum ~~Cant.~~
~~vii.~~ Item ostendit ut ab omnibus
videretur et audiretur ~~Tren. 1o~~ O
vos omnes qui transitis per viam etc.
Crux comparatur palme, primo quia in fine
stricta, supremis lata, 2o quia tarde
fert fructum, sic crux diu fuit
infructuosa donec xpm portavit

3º quia fructus eius dulcis et
rubens sic crux per sanguinis effu
sionem rubea Ysaie lxiii. quare
rubrum est indumentum tuum
dulcis per mansuetudinem quia etiam
pro crucifixoribus oravit. 6º quia
in terra callida nascitur sic passio
crucis ex calore caritatis processit
7º quia cortex eius asper dulcis
22 Crux thesaurus ¶ Crux est thesaurus absconditus
in agro de quo Mat. xiii. Simile
est regnum celorum thesauro abscondito
de quo invento eciam facit
festum et boni viri pro habendo
thezauro isto vendunt omnia
que possident et renunciant omnibus
quorum simplicissimi mercatores qui
fingit regem Jo. vi. d. et currit
ad patibulum crucis Joh. xviii.
Sic fecit sanctus Franciscus sed
males et brutales homines non
agnoscunt thezaurum istum nec
peccatorum thesaurus absconditum in
24 Crux ratis agro. Item crux est ratis
qua per mare mundi Christo regente
subvectus est cetus sanctorum
Sapientie xiiii. Exiguo ligno credunt
homines animas suas et mare transeuntes
per ratem liberati sunt
¶ Crux velut in pelago Christo anchora
26 Crux domus crux via portus. Item crux
est domus culinarum in qua Christus
et cetus nostri victimis comminuti
sunt. Ezech. xlvi. Item crux
est altare holocaustorum. 3 Reg. vii.
27 Crux altare et ara Item crux est ara in qua pascha
nostrum ymmolatus est Christus. 1 Cor.
v. et Hebr. x. Crux altare dicitur
crux exaltato Christo. Item crux est
28 Crux statera statera in qua appensus Christus iusta
et vera pena Job vi. Item crux
29 Palus est palus in quo in deserto mundi
serpens eneus est erectus ad liberandum
populum aspectu morsibus
ignitorum. Num. xxi. quem ipse
Christus exposuit. Joh. 3. g. Sic moy
ses exaltavit serpentem et sicut
eum aspicientes in serpentem eneum
in ligno erectum a morsibus
serpentum sanabat. Sic si recte
fidei intuitu Christum respicimus
qui pro nobis pependit in ligno
a peccato et a dyabolo liberamur. Item 40 virga Jonathe
crux est virga veri Ionathe
Christi, cuius summitas intincta in
favum mellis, hoc est in dulce
dinem divinitatis et humanitatis divina
Christi persona oculos illuminat de
gustantis. 1º Reg. xiiii. d. Item 41 virga clementie
crux est virga clementie assueri
i. Christi regis summi qua contingentibus
tristitiam sue legis clementer
tetigit salvus erit. Hester v.
et vi. f. Item crux est virga vigi 42 virga vigilans et
lans super gregem Jeremie 1º. Item baculus peregrinationis
crux est baculus peregrinationis cum
in quo verus Jacob Christus
Iordanem sue passionis transivit
Gen. xxxii. In baculo meo transivi
iordanem, tu hunc baculum Christus
peregrinus tulit qui crucem ascendit
ubi vere extitit peregrinus Ysaie
xxviii. Item crux est baculus 43 baculus pastoralis
pastoralis quem Christus publice pastoralem
agens pergere humeris publice portavit
Joh. xix. Hunc baculum portat qui
vere pastoralem agit, cum quo debet
in terrere motus carnales cum vi
ciis et concupiscenciis. Item crux 4 patibulum
est patibulum in quo bonus iusti
ciarius suspendit latrones s. vicia
et peccata Jos. d. v. f. qui Christi sunt
carnem suam crucifixerunt cum
viciis et concupiscenciis. Item crux 4 sartago
est sartago in quo oblata est
deo patri caro Christi oleo iunctum frixa
igne compassionis et perfecte caritatis
suppositorum Levit. ii. d. Item crux 4 tortular
est tortular quo Christus vinum sanctorum
meliorum devoto sui corporis
expressit. cuius effusione rubeatum
est vestitum Ysaie lxiii. Item crux 4 cythara
est calix quo dominus ihesus Christus potavit
suos Mat. xx. e. Calicem meum bibetis
Ps. calicem salutaris accipiam. Item crux est
cythara qua david curavit malignos

58 Crucis vectis
59 plaustrum
60 Baculus senectutis
61 Candelabrum
62 Thronus salomonis
63 De virtute crucis

pus refrenavit, po Regum xvii.
Item crux est vectis quo portabatur botrus corporis xpi a quo
expressum est vinum quod sitientium
animas inebriat. Num. xiii.
Item crux est plaustrum
novum portans archam federis
scilicet dei filium, que qui tangit
digne moritur. po Paralip. xiii. c.
Item crux est baculus senectutis quo suppodiatus est mundus
decrepitus. Zach. viii. Baculus
viri in manu eius pre multitudine
dierum. plurime baculum sustentationis humano casui et ruine. Item crux
est candelabrum lucerne corporis xpi
sustentans ut videant omnes qui
in domo sunt. Luc. xi. e. Item
crux est thronus salomonis
super quem sedens mater sua confortat.
3o R. 2o c. et Joh. xix. f. Vnde
Crux est nostra salus, spes nostra
redemptio nostra, crux medicina
mali, crux est antidotum morientis, crux pretium seculi, crux
restauratio mundi, crux exitium
crux extinctio mortis, crux
baritus barnis, crux expoliatio
animi, crux fantasie fuga, crux
sathane est cruciatus, crux lignum
vite, crux separabilis arbor,
crux vetus lumen, crux contra sudo
legis, crux limes celi, crux
introitus paradisi, crux in medio
in gloria, terror iniquis, crux in
utroque dei. Est licet limine tutis, demonis insidias eliminat
effugat atque. Crux sanitatem
restituit, benedictio impendit, discernit appodis, liberat apostolis
hostes expellit, victores constituit. crux est misterium fidei
firmamentum spei, sancte clamis, fortitudo
iusticie, magnificentia regum, gloria
sacerdotum, in operum sustentatio,
pauperum consolatio, cecorum dux, claudorum baculus, spes desperatorum
resurrectio mortuorum, innocentum

in libro de sacramento altaris ubi
addit quod signum crucis tribus est
digitis exprimendum, quia sub
invocatione in primitus trinitatis 65 Quomodo fit signum
ysaie xl. c. qui appendit tribus
digittis molem terre, per tres
digittos trinitas designatur. Digitus
crucis a superiori descendit ad
inferius, et post quosdam a dextera transit ad sinistram, quia xpc
de celo descendit in terra, et a
iudeis transivit ad gentes, quidam
cum signum crucis a sinistra producunt in dexteram, quia debemus
de miseria tendere ad gloriam sicut
xpus de morte ad vitam et de
inferno transivit ad paradisum.
In modum crucis crant naves,
volant aves, natant homines
sunt cette. Tacitus religiosorum
et hi sunt contra illos qui crucis
misterium detestantur, contra quos post
Cor. 2o. Gal. vi. g. Eph. 2o et 3o
d. Phil. 2o b. Col. po et 2o c.
Item crux dicitur aerumnarum, crux
est pena sine macerationis carnis
in qua debemus crucifigi cum vi
ciis et concupiscentiis desideriorum, quia
qui xpi sunt carnem suam crucifixerunt Gal.
v. g. Et non quod qui crucifigitur
debet elevari a terra i. ab amore terrenorum. ut dicat cum Job. vii. d.
Elegit anima mea suspendium.
In hac cruce debet totam vitam suam
expendere homines confixi quibus
i. preceptis iusticie ac timoris
ne cadat pelliciata confixi tu carnem
tuam i. carnalitates meas, si suggerit diabolus, vel quilibet eius minister
descendere de hac cruce, hoc est
movere membrum vel sensum vel
cogitatum ad aliquid illicitum, Responde
quod non potes, quia omnia tua
confixa sunt cruci xpi. Et nota
quod qui vult esse cum xpo debet crucifigi
cum xpo Gal. 2o. Pro crucifixione
sunt Phil. 3o configuratus sum morti xpi, Item Ro. vi. a. Si complantati

sum[us] similitu[dine]m morti xpi simul
et viuus crimine / 2ª corin. 1º
Si socii fueritis passionum eritis
et consolationum / 2ª thy[m] 2º Si
commortui sumus xpo et conuiuemus
si compatimur et conregnabimus
Item 1ª Joh. 2º Qui dicit se ma-
nere in xpo debet sicut ille am-
bulauit et ipse ambulare
1ª pet. 2º xpus passus est
pro nobis vobis relinquens exemplum
Item Joh. xiij. Exemplum
dedi vobis ut quadmodum ego feci
ita et vos faciatis Item math.
xvi. Si quis vult venire post
me tollat crucem suam. i. sursum ele-
uet honorifice non ad terram
deprimat vel distrahat per spur-
cicias viciorum Rubrica Quare
et qualiter passus est xpus

65 Passus illusione flagella-
tione crucifixione. math. xx. d.
Et luc. xviij. Illusio patet
in quatuor In veste purpurea
In sceptro cum corona spinea
66 in falsa adoracione et illusiva
flagellacio salutacione. Flagellacio patet in per-
quam per cussus alapis sputis
67 arundine et flagellis Crucifi-
Crucifixio xio patet in 4or In angustacione por-
tacionis crucis / in clauorum confixione
/ in aceti potacione / et in lancee tran-
fixione / hec sunt per diuisiones
maris rubri per quas ab intus
egypciaca populus israel liberatur
Exodi xiiij. Item

68 Passus in iusto quia iustus per
iniustis et ab iniustis et
cum iniustis et extraneis iniustis
et sub mediatoribus iniustis. quia omnia
agunt passionem. Et non quod tradit[us]
sunt tamquam infidelis / illusus tamquam
stultus, flagellatus tamquam reus
consputus tamquam vilis / occisus
tamquam inutilis siue incorrigibilis
luce xviij. f. Item Qualiter et
in quibus partibus corporis

69 Passus in pedibus per quos iterum
passus ut liberaret nos a peccato

mentali Item in latere ut liberaret
nos a peccato originali / quia de
costa ade facta sunt mulier / ex qua
nascimur filii ire per originale
peccatum ideo quod clausa sunt nobis
porta paradisi / sed xpo mortuo et
latere eius aperto sunt nobis aperta
/ quia per sanguinem qui fluxit de latere
redempti sumus / et per aquam abluti
Item in manibus ut liberaret nos
a peccato actuali / Item flagellatus
sunt ut nos a flagellis infernalibus
libus liberaret Item Quam viliter
et quam iniuriose passus:

Passus vilitate et contemptibiliter ao
quia vili precio appreciatus quia
a discipulo traditus / quia
cum turnelius et tortoribus lacessitus
/ quia tamquam latro cum gladiis et
fustibus comprehensus / quam vilissime
tentus et tractatus / quia ligatus
/ alapis cesus / a falsis testibus
accusatus / a suis discipulis de-
relictus / a famulabus denegatus
/ ab herode contemptus / quam a latrone
a populo prelatus / clamide coccinea
irrisorie indutus / spinis coro-
natus / arundine pro sceptro insignitus
/ illusorie salutatus / sputis illusus
et spoliatus / arundine percussus
/ a vilibus blasphematus / cum sceleratis
crucis patibulo manibus et pedibus
clauis affixus / aceto et felle
potatus / post mortem lancea
perforatus / in alieno sepulchro se-
pultus / 2m quod hec omnia euangelia
in passionibus attestantur. Item
Quantum dolorem passus est xpus

Passus dolorem per certis vir ai
in iniuriis vilitatis / in fame
destitutus a suis / mediens
et temporalis clamat Tren. p.º
O vos omnes qui transitis per viam
attendite et videte, si est dolor
similis sicut dolor meus / ideo propter
eius nobilitatem et virilitatem propter
pene acerbitatem et vilitatem / propter
illusione / et illuderent multipli-
citate et in mensuratam / et quia

ſine culpa ſua paciebatur et ſine
et publice et in ſpeciali, et quia ei
reddebant mala pro bonis, et
quia qui eum conſolaretur non
inuenit, et quia videbat ma-
trem ſuam pre doloris anguſtia
lacrimantem. ¶ Quarta paſſus eſt

az Paſſus ſine nudus nudus
ut oſtendet quod illud unū
ſue conuerſū quo nudo
pro ſuo corporis induebatur
noluit pro veſtitu eſtimari
et quia ſolus ſufficiebat appendere
precium mundi in ſtatera crucis
et quia reconciliacio huius generis
nichil aliud requirebat niſi
ſolius corporis eius ſacrificium.
Nudum ergo ſe obtulit deo
patri affectibus ut graciſſimum
ſacrificium, qui ſolus per ſe ſemper
deo erat acceptabiliſſimus
Hebr. viij. Accedens preſentem ipſum
aſpice vero nudus pependit
quia veſte porri [?] in deriſio ſpo
pro infidelitate iudeorum erat et
ut dum ſibi nova veſtis id eſt
eccleſia degentibus erat texta.

az ¶ Quare aquale [?] xpus exutus fuit veſte propria et alius indutus

Vnde quod xpus exuitur veſte
propria et in dutus purpura et poſtea
veſte alba et eadem corona
ſpinea coronatus, et poſtea data
eſt ei arundo in manu ad de-
ſignandum quod nos debemus de-
duere veterem hominem cum actibus
ſuis per confeſſionem Col. iij. Ex-
ue te veterem hominem cum actibus
ſuis tunc conficere debemus purpura
i. verecundiā pro tota die vere-
cundia et purpura per ruborem
ſignificat verecundiam [illegible] eſt
confuſio adducens gloriam.
Poſtea debemus indui veſte
alba que ſignificat mundiciā
ſpinea corona in capite eſt co-
gitatio contricionis in mente, mens
enim debet eſſe coronata ſpinis non
ſolum ex parte turbata, quia
debemus de peccatis omnibus generaliter
conteri. Item debemus tenere
arundinem in manu, arundo
que fragilis eſt, licet videtur
fortis, deſignat diuicias tempora-
les que videntur ex bonis pro-
mittere ſimilitudinem ſi manum in-
nixerit et perforat ſuper ſe innix-
tentem, Yſaie xxxvj. Debemus
ergo tenere arundinem i. diuicias
in manum ut eas pauperibus
erogemus, non ut confidamus
in eis et innitamur et detine-
amur ab eis. Item ¶ Quarte

Paſſus paſſus totalis
totalis licet minima gutta ax
ſanguinis ſufficeret ad tollenda
mundi peccata totus tamen fodi
voluit ager ille plenus cui
benedixit dominus Gen. xxvij. et
Yſaie 2o. Abſcondite in foſſa
humo. Et pſe foderunt manus
meas et pedes. Totus in crucem fodi
voluit, ut totus nobis fruc-
tificaret, totus aſſari voluit
agnus ille, ut nichil crudum
de illo comederet Exodi xij.
Totus pati voluit ut totum
corpus eccleſie ei compaſſionem
deceret. Prima pet. 2o. g. xpus paſſus
eſt etc. Totum calicem paſſi-
onis voluit bibere ut nichil
de morbo in corpore eccleſie re-
maneret, totus eciam pati voluit
ut totum hominem veterem cru-
cifigeret et nichil de illo vineret
et nil de eo maneret a culpa on-
deret, ſicut in corpore ſuo nichil
vacauit a pena, a planta pedis
uſque ad verticem non eſt in eo
ſanitas etc. Yſaie jo. Et ideo
poſuit faciem ſuam ut petram
duriſſimam Yſaie l. Duram ad
ictus, duriorem ad verbera, duriſſimam
ad clauos et vulnera. Vnde effudit
ſanguinem per quem peccata nostra delet
et lauit nos a peccatis nostris in
ſanguine ſuo Apoc. jo. Et ita com-
pletum eſt in xpo ut dicitur ſtat
in lege Deut. xix. g. dentem
pro dente, oculum pro oculo, manum

p manu pedem p pede / qua
omnia mebra xpi passa fuerunt
in cruce p mebris ade pdit
redimendis. q signatu fuit
4° Regu. 4° c. cu posuit he
lyseus os suu sup os defuncti
et oculos eius sup oculos eius
et c. ut ondet q dei et hois
filius mebra sua extenderet
in cruce p humano gne resusci
tando amorte etna Item
passus e p pcti nra delenda
Isaie liii. c. Ipe vulnatus est
ppt iniquitates nras et attritus
p scelera nra Et no cor
iudeos et alios infideles que
dicuntur i° c. ii° cale dm Ite
hebr ix c. Sanguis xpi emun
dauit consciam nram ab opi
bus mortuis Item hebr ix.
c. xpus semel oblatus e ad
multorum exhauriendum pcta
Item pe pet 2° c. Et no
per mirabilem misterii dispo
passus xpus / ptatur iniquus
et punitur iustus / delinquit reus
vapulat innocens / offendit
impius / dampnatur pius / q
meret malus patitur bonus /
q pcetrat suus / ex soluit deus /
q committit homo / sustinet deus
concupita duxit hoiem ad illi
citum arborem / pfecta caritas
duxit xpm ad cruce / homo
pressit vetitum / xpus subiit
supplicium / homo gustauit po
mi dulcedinem / xpus fellis
amaritudinem / Ei libret in
nptiis peccatis / cum una re
demptois / in effabilr superatur
peccantis malicia p unum re
dimentem / Et no circumstancie
passionis xpi p flos dicti quo
sudor / frangit comitum / fuga
capto vincla / mendax lingua
nime / sputum / velato vultu / cedes
in facie colaphi derisio clamor /

libera post coccus spine calamus
ad salutem / Santuna / latro co
mes iudaico / flexio ptes poti
blasphemus / more / lancea tu
ba / trientes Nota q xpus
an passionem suam cepit pa
uere / et tedere / ac mestus esse et
cum lacrimis orare et sudorem
sanguinis emittere / ad significandum
q nos debemus pauere ne pu
niamur in etnum cu amici dei
ut Job et Johes bapta et ecia
ipe xpus punitur fuit in pnti
Item debemus tedere de vilitate
vite pnte / Job x. v. d. Tedet
animam meam vite mee / Ite de
bemus ee molesti ac tristes
pro nris delictis / 2e Cor. vii°.
Item debemus orare cu lacri
mis veniam graciam et gloriam
Thob xi. Cndo oratias cum
lacrimis ob. to. do. Ite debemus
sudorem sanguinis emittere / ut
totum corpus opiat hic sudor
est angustia vehemens de penis
que omnia mebra dz cruciare
Et sicut sudor sanat corpus
sic dz anima a spualibus vicorum
infirmitatibus sanare Item

Quare xpus passus e extra

Passus talitur civitatem
vero no in templo non
sub tegmine edificii sed extra
civitatem / et extra muros / Jux
illud Jue in quos depunctus
est / ppterea no in altari / nec tecto
supposito / sed sub celo in aere / ut
aeris nam mundaret / aer enim
purgabatur cum agnus ille in
altitudine crucis ymolabatur
fedatus enim aer fuit fumo
aurum et nitore ac fetore sa
legorum sacrificiorum / Terra ecia
purgata fuit cu stillauit sang
uis delate dni sup eam /
P hoc ecia no fuit passus
i templo iudeorum / ne iudei ex
timarent p gente 1a tm esse
passum / et io extra civitatem

ay
pro passi

ab
Quid significat ea q fuit in xpo an passionem

aa

extra muros ut intelligat
quod communis est hostia pro genere
humano oblata. Item ¶ Quis sit
passionis xpi effectus et quis
inde noster profectus.

78 Noti xpi effectus et noster
inde profectus. Primus tamen
celi apertio. Hebr. ix. Pro-
prium sanguinem introivit. Item
29 de lacu eductio. Zach. ix.
Duo autem isti sunt educti. 29 precii
solutio. j Petr. j. Non corruptibilibus
auro et argento redempti estis
sed precioso sanguine agni. 4 peccatorum
ablucio. Apoc. j. Qui dilexit nos
et lavit nos a peccatis nostris in sangui-
ne suo. Et Hebr. ix. Sine sanguine
non fit remissio. 7 hostium con-
fusio. Exodi xij. Erit sanguis
in signum in edibus vestris, nec
erit in vobis plaga quando percussero
terram egyptiam. 6 ad amorem
provocatio 2 Mach. vj. ostenderunt
elephantes sanguinem. Et Joh. xv. c.
Maiorem caritatem nemo habet.
7 pro nobis postulatio. Hebr. 3. 8
ad deum confederatio. Col. j. c. pa-
cificans per sanguinem crucis eius. Et moyses
aspersit librum et omnem populum
sanguine. Hebr. ix. f. Et xpus dicit Joh.
vj. Qui bibit meum sanguinem
in me manet. Rubrica ¶ Contra
illos qui xpum passum negant.

79 Passus. Contra basilidianos
qui xpum passum negant.
xxiiij. q. 3. Quidam. Contra
quos dictum est supra ubi
xpus est passibilis et mortalis.
Et non quod xpus dicitur esse traditus
ad passionem a patre, quia voluntate
patris, ymo tocius trinitatis passus
est et a se qui se ipsum obtulit
et a iuda qui ipsum prodidit et
a iudeis qui ad hec alios insti-
gaverunt diversa ibi fuerunt sed
licet passio tamen una. Unde in-

80 De diversis traditoribus

tencionem et operibus diversitatem.
Pater tradidit ex caritate, filius
ex pietate, iudas ex peccati cupi-

ditate, iudei ex pervicaci invidie
malignitate. Unde patet quod qualitas intencio
diversificat actus licet res sit una.
¶ Contra illos qui dicunt quod si xpus
fuit mori non potuit neque pati.

81 Et mortuus. Contra iudeos
qui dicunt quod si xpus fuit
mori non potuit neque pati.
Contra quos Dan. x. opponunt
infideles quare iusticia fuit hec
iustissimum morti tradere pro reatore
innocentem dampnare ut nocentem
liberaret. Item si deus aliter pecca-
res liberare non potuit, quod iniustum
dampnando, quo ergo est omnipotens.
Si non potuit sed nescivit quo
ergo est sapiens. Si autem potuit
et scivit, sed noluit, quo ergo misericors
est. Respondeo quod xpus non ex necessitate
cogente, sed libera voluntate mor-
tuus est. Oblatus enim est quia
ipse voluit. Hebr. 2. c. Ysaie liij. B.
Unde ipse dixit ego pono animam
meam et iterum sumam eam. Joh. x.
Nemo tollit a me animam meam
sed ego pono eam. Joh. x. Ex hiis

82 patet quod sponte sua xpus mortuus est. ¶ mor[...] fu[...]
Quod autem mors illa conabilis et nec[...]
necessaria fuit sic patet quia genus ana[...]
humani datum fuit xpo in heredi-
tate. Ysaie xxxix. Dedi te in fedus
populi ut suscitares terram et possideres hereditates
dissipatas. Hebr. j. Quem consti-
tuit heredem universorum per quem fecit
et secula. Sed res transit cum honore
suo. Ruth. ult. et c. xx. de pignoribus
ex litteris et decimis. Cum non sit
Genus autem humanum oneratum
ac obligatum erat debito mortis.
Gen. 3. In quacumque hora co. ex ea
morte morieris. Sed nulla pura creatura
potuit esse sufficiens tocius generis
humani, ideo oportuit quod creator
se ipsum daret ad passionem mor-
tis. Et sic verus ioseph venum
datus a fratribus dimittet palm-
ariis synagoge in arte Gen.
xxxvij. Et homo qui per peccatum

deum offenderet / per iusticiam satisfaceret / et dyabolum qui hominem vicerat / per hominem vinceret. Vir[ginis] filius sponte sua moriens mortem moriendo peremit et perpetua miseros a morte reddit.
83 Quod autem mors xpi prevaleat in numero et magnitudine peccatorum hominum probat Anshelmus in libro Cur deus homo sit. Si tibi diceretur aliquis esset nisi occideres hunc hominem de nostris tuo ihesu xpo quem scis esse deum et hominem periret iste mundus totus non faceres etiam si mundus et infinitus mundus offeretur. Et iterum si diceretur aut enim occidas aut omnia peccata que sunt et futura sunt venient super te non faceres hoc scilicet quia peccatum quod in persona ihesu xpi fit incomparabiliter super omnia illa que extra personam illius possunt cogitari. Et sic patet quod mors xpi prevalet omnibus hominum peccatis. Item ¶ Quante efficatie sit mors xpisti

84 Mortuus. Mors xpi tante virtutis fuit ut non solum in presentes sed etiam in absentes vel loco vel tempore eius extenderet effectus in omnes scilicet qui ad superne civitatis consorcium pertinent ut dicit
85 Anshelmus. Item mortuus per mortem xpi licet nobis redire in patriam, sicut olim in morte summi pontificis hiis qui ad civitatem refugii confugerant licet secure ad propria remeare, Josue xx. Bonus ihesus non tantum pro amicis sed etiam pro inimicis mortuus est, eliges consulari accedit ut nos reciperet ad celos, amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis, ut ostenderet quantum nos diligat non nisi moriendo a morte nos liberare, ut non solum vitalis impenderet beneficium sed ut cantaret nostrum affectum / nulla dilectio maior

nullus amor fervencior / nulla caritas sanctior / nullus affectus ardencior quam quia pro nobis mortuus est innocens, cum non inveniret in nobis dignum aliquid quod amaret ¶ Qualiter post mortem xpisti dyabolus est illusus
Et mortuus / per morte xpi illusum est dyabolus tamquam cum piscis seu leviatha de quo Job xl. Numquid capies leviatha hamo, quia dum dyabolus carnem humanitatis inspexit quam patebat quia hamo divinitatis captus est qui latebat / Est enim in xpo quasi hamus divinitatis, esca caro / linea genologia, que in evangelio recitatur ab eo ubi ponitur quam nodi linee xl ij generationes, tenens hanc lineam deus pater, mathei linea generationis inchoabat ab abraham et terminat in ihesum xpm / lucas ab ymis inchoat scilicet a yoseph et consummat in deum / eo xpus in finem descendit / ut via aperiret conscendendi ad celum / et post se traheret per dictam lineam quasi funem / Item et mortuus sed in corpore ut mortificaret in nobis mortem anime hoc est peccatum Osee xiii. Ero mors tua o mors. Augustinus In nocens moritur et peccatum cruci figitur / Hec mors mortua est quam in ligno mortua vita fuit. Augustinus Mors qua timent homines separatio est anime a carne / Mors qua non timent, separatio est anime a deo ¶ Quomodo fuit necesse ut pena eterna sustineret mortem temporalem
Et mortuus, nota quod hec fuit compensatio iusta pro debitorum omnium complexorum ut mors eterna omnibus qui temporalis erat / morte temporali eius qui eternus erat redimeret / Mors enim eterna morte eterna redempta esse non potuit quia si esset parum esset inutile cum par depinam auferre demo

86
87 ¶ Quomodo xpus mortuus fuit in corpore
88

¶ ...a mors xpi / ...ual omnibus / ...ctis hominum

¶ Quomodo per morte xpi licet redire ad patriam

Si minor esset in sufficiens / si
maior esset dampnosa / non ergo
potuit mors eterna esse redemptio
mortis eterne pro maiori parti restat
ergo eam esse tantum temporalem / que si
esset pure temporalis / esset in infinitum mi-
nor morte pro maiori parti / non esset
secundum unum precium / necesse est igitur ut
sit eterne pure mors temporalis ut eternitate
dignitate persone mortis compensetur
eternitas. et sinus temporalis eternum
suspendium redimetur innocentis
eterno suspendio temporali. Rubrica

¶ Quibus auctoribus ostenditur
quod christus fuit mortuus

89 Mortuus. Quod christus est mor-
tuus patet Matthei xx. a. / et xxvii.
c. Marci g. f. / Johannis xix. f. Ac-
tuum ii. et xiii. prima Petri prima ad Corinthios xv. a. 2o. 3.
3o. et v. Romanorum iii. a. / prima ad Corinthios xv. a.
Hebreorum 2o. c. Apocalypsis i. b. et g. et v. d.

90 ¶ Non varietates evan-
gelistarum de morte christi

Item mortuus ¶ Non diversitate
evangelistarum de morte christi Matheus
dicit Emisit spiritum / Marci et
Luce. Exspiravit Johannis tradidit
spiritum ¶ In emissione notatur recon-
ciliatio / nam tunc emissa est co-
lumba de archa corporis christi que
detulit quasi ramum olyve vi-
rentibus foliis Genesis viii. / In
exspiratione notatur inimicitia
inchilatio / nam ipso exspirante
demones exspoliavit / in traditione
notatur pacis confirmatio In manus
tuas commendo spiritum meum / qui

91 ¶ Quam utilitatem
mors christi nobis
detulit

patrem omnium que tibi dedi homo
¶ Item mortuus per mortem christi
eum qui habebat mortis imperium
i. dyabolum et liberavit eos qui erant
ob rorem servituti / Hebreorum 2. g. Item
per mortem christi reconciliati sunt
deo Colossenses primo / Alios effectus et fructus
in de perfectis de passione et mor-
te christi nominimus supra in passus
¶ Item mortuus non / Contra
nycolaitas qui dicunt christum esse
immortalem / et impassibilem
contra quos dictum est supra ibi
passus / ¶ Et nota quod mors et
resurrectio christi fuit vera imago

et similitudo sacramentum texum
vi Romanorum primo g. christus traditus est
pro delictis nostris et re- / propter insinuationem
mediam et ut pateris mortem ministri
vniuersum / et prima Petri 2. christus passus est

¶ De nominationibus inferni quare

92 Passus. Descendit dicitur in fimus
dit ad inferos Infernus dicitur
carcer quo impiorum anime
cruciantur / Et dicitur infernus i.
in ferimus. eo quod in fimo sit positus
nec abyssus / vel dicitur infernus i.
valde ferus vel ferox / vel in-
ferius dicitur quod ibi anime infe-
93 runtur ¶ Item carcer ille dicitur — Carce
95 ortus i. locus in sensibilis quidem
dicitur ortus ¶ Item dicitur tharta- — Tharty
rus a thartharo greco quod sonat
latine tremor frigoris quia ibi
94 est frigus nimium Vn et stridor
dencium Matthei xxiiii ¶ Item dicitur — Bara
barathrum i. vorago terre iatus de
quo canitur Cum surgit christus
96 tumulo victor redit de baratro
¶ Item dicitur avernus quod sine vero i.
97 veritate. vel sine vino quia nulla — Abm
est ibi amenitas ¶ Item dicitur achero — Achem
ab a. quod est sine et cheron gaudium
Est autem acheron fluvius in finitis
et in extremis mistica de lacus duobus
98 Job x. g. Ubi nullus ordo sed
sempiternus horror ¶ Item dicitur putheus — Puth
quia putet et est profundus Psalmus
99 Neque absorbeat me profundum
neque urgeat puteus os suum ¶ Item — Abyss
dicitur abyssus quia non reperitur ibi
100 fundus Propterea dilatavit infernus
animam suam et ¶ Item dicitur fornax — For
de lacus ecclesiastes Apocalypsis ix. Data est
clavis putei abyssi et aperuit
puteum abyssi et ascendit fu-
101 mus putei sicut fumus for-
nacis magne ¶ Item dicitur carcer — Car
quia ibi detinentur captivi ca-
thenis igneis colligati fame
siti et frigore afflicti ¶ ¶

¶ Contra illos qui negant christum
ad inferos descendisse

102 Descendit ad inferos secundum
carnem in sepulchro quiescente
secundum animam descendit ad
inferos, ut fortior superueni
ens fortem spoliaret armatum
Luce xi. Et quam mors paradisum
intrauit et colonos eiecit, uita
in infernum ingressa est et captiuos
eduxit, mortem sibi de nostra
morte suscepit, et uitam nobis
de sua uita restituit. Descendit
ergo ad inferos ut ineffabili
potentia, morte superata spolia
ret infernum, et iuste ac miseri
corditer inde iustos qui ibi tene
bantur educeret ibidem relinquens
iniquos, et sic non infernum ab
sorbuit sed momordit. Osee
xiii. Contra sueronistas qui
negant Christum ad inferos descen
disse, et inde animas hominum li
berasse. Contra quos Ephesios .4.
Primo descendit ad inferiores
partes terre qui descendit ipse est
et qui ascendit. Item Actuum
2o quem deus suscitauit solutis
doloribus inferni. Iuxta illud
Inpossibile erat teneri illum a mor
te. Psalmus Non derelinques animam
meam in inferno etc. Item psalmus
Eduxit eos de tenebris et umbra
mortis etc. Item quia contriuit
portas ereas. Item Domine edu
xisti de inferno animam meam
It misericordia tua magna est super me et e
am. ex. etc. Zach. ix Tu autem in
sanguine testamenti tui eduxisti
103 vinctos de lacu in quo non
Quare infernus erat aqua propter refrigerium. Infernus
dicatur lacus dicitur lacus quasi latus qui nullo
termino clauditur. lacus proprie est aqua
lutosa et putrida que non mo
uetur et sic infernus quasi sentina
naturae ~~ps~~ eduxisti me de lacu
et de luto fecis. Infernus dicitur
quasi infimus .i. niger uel quasi infe
rius quia inferius iacet ut
Augustinus dicit infernus quia sit niger
atque profundus. Item quia dicitur

Contra illos qui dicunt istum
mundum esse infernum 103
Mortuus descendit ad inferos
scilicet descendit in anima. est
contra illos qui dicunt
mundum istum esse infernum
locum scilicet damnatorum et non
alium. Contra quos est Luce xvi.
de diuite et lazaro. Item Matth.
vi. et x. et xiii. Contra illos
qui non credunt esse infernum
necesse ostenditur quod sit et ubi
Descendit ad inferos est contra 104
illos qui non credunt esse
infernum, quod autem sit infernum
probatur quia cum de duobus contrariis
inventum fuerit alterum et medium
necesse est et reliquum inveniri
hac ratione utuntur philosophi gentium
ad stabiliendum unum quodque contrarium
Quia igitur inuenitur pure felici
tatis inuenitur, et status medius
inter pure felicitatem et pure
miseriam scilicet status hominis uiatoris
qui nec pure miserie propter ad
mixtas consolationes, nec pure
felicitatis propter admixtas miserias
necesse est igitur inuenire tercium
statum scilicet pure miserie et hic est
infernus ubi nulla redemptio
sed sempiternus horror inhabitat
Job x. Iuxta hanc viam si i
nuenitur supra altius contrarium
.i. pure felicitatis et status medius
scilicet vite istius, necesse est inueniri
subtus tercium statum scilicet hominis pure
miserie destinatos et ideo secundum
locorum congruentiam, ut sicut pri
mus locus est locorum nobilis
simus, et situ spirituali uel corporali
supremus et medius subiectus est
tamen, nobilitate quam situ erit tercius
tamen ignobilissimus et infi
mus et situ infimus euidenti
am quidem facit ad hoc ipse sta
tus et locus medius eius habi
tatores qualiter non sicut se habet
primum ad medium et tercium medium

optet se hre ad tñu sicut ergo
nos et status 7 locus noster
ad eos qui pure felicitᵗ donati
sunt 7 ad locum et statu eorum
nrm / subt nos igit sunt 7 sta
tu et loco sicut nos sub primis
¶ Idem pz aucte apok. v. ne
mo poterat neqȝ in celo neqȝ
in terra neqȝ subt terram aprire
librum / ¶ Ad idem Greg. i dya
logo / dicto infernum dicimus
quia infius iacet q̄ terra ad
celum e hoc ee in finis dz
atra vii / psalmista dz: liberasti
animam meam ex inferno i feriori
Augꝰ in libro xii. sup genesim
est prisus infior sba ß eam
spualem non corporalem esse
arbitror 7 sub ea credendum
infernum / ex quo eum vocabulo
eo q̄ nichil sub se habeat puto
7 ex hys pz q̄ sit infius 7 ubi
¶ Item dem ferno facit fidem
iudicium 7 iusticia dei q2 cum
pcca que maxime supplicys
et eternis sunt punienda pu
nita no fuerint in hac vita ne
cessario in futuro sunt punienda
7 ita nece est ee locum dapna
coīs eterne / que merentur absqȝ pe
decedentes in mortali peccato
quia ut dicit Greg. i dyalogo
dignum est ut puniant in dei
eterno qui peccare no cessa-
verunt in suo eterno / et sic hō i
suo eterno finem peccandi no
apposuit. recedendo a peccato / sic
deus in suo eterno no desistit
a puniendo / Locus aut hius dap
nacois est infimus ubi infligunt
nove pene. illis qui pbonā
vitam noluerunt. ix. angelorum
ordinibus sociari / ¶ Ignis in
extinguibilis. Isaie xxx. fla
ma ignis devorātis allidet i
turbacione Johel 2. an eum
ignis vorans 7 p eum ex
urens flama / ¶ Item frigus

in tollerabile Job xxiiii. Ad
calorem nimium transibunt ab aqūs
nivium. aḡt xxiiii. Ibi erit fletus
et stridor dencium. Math. frigus sup.
¶ ffetor sulphuris / ysaie 3ᵒ Erit
p suavi odore fetor Apok xix
g. Qui adorant ymaginem eius
missi sunt in stagnum ignis 7
sulphuris ps. Ignis sulphur
et spus pcellarum 7c. ¶ Ite vermes
Isaie xiiii. Subt te sternet tinea
7 opimentum tuum erunt vermes
7 ultio. vermes eorum Eccl. vii.
Vindicta carnis impii vermis
¶ Item tenebre palpabiles mt
xxii. Ligatis pedibz 7 manibz
mittite 7c. Et hoc est iustum
quia hic amant tenebras
peccatorum Job xiiii. Oculus
adulteri / ¶ Item flagellum pū. 2ᵒ
xix. parata sunt derisoribus
iudicia et mallei percucientes
stultorum corpa / ¶ Item terror visu
Trenorum. f. denigrata e facies
eorum sup carbones / ¶ Ite laquei
ps. pluet sup peccatores laqueus
ignis / ¶ Item turbacio mentis
sine deffectu. Isaie xxv. Spūs
robustorum quasi turbo ipelles
parietem 7c. flamma / fetor / gelu /
vermes / caligo / flagellum / larvarum
terror / laquei / mentisqȝ procella /
h tibi pena sigt sy sine rehemia
¶ Item in inferno est pene acer
bitatis. continuitatis / eternitatis et
universalitatis / Et ab eadem pena
alii puniunt plus alii minus
/ sicut ab eodem igne aliquid com
burit palea / aliud lignum / ¶ Ite
descendit ad inferos pluralit
ꝑ diversas mansiones suppliciorum
vii Greg. in moralibus / Sicut i
domo patris mei mansiones
multe sunt p diversitate virtutum
/ sic dapnatos diverso supplicio
gehenne / subiciat ignibus dis
paritas criminis ne remaneat

Margin notes (left):
106
¶ Que pene infligunt in inferno
Ignis
ffrigus

Margin notes (right):
Fletus
ffetor sulphuris
Vermes
Tenebre
Flagella
Terror
laquei
Turbacio
107
Quales pene sunt in inferno

dedecus pati sine dedecore infer-
nor(um). Grauiora tormenta et man-
siones culpis (con)formes respon-
dent. quia mansiones sic sunt diui-
na magis disposite quod quis in penis
penam uidet altius ut unicuique
iusta sit afflictio etc. ¶ Contra
illos qui non credunt resurrectionem

108 Et resurrexit tercia die
sicut predixit Math. xx°.
et Luce xviii°. Et quia veri
christiani debemus sequi christum
tamquam caput suum. sicut membra
109 caput sequuntur. Attende quod tres Dies illuminatis
sunt dies sine illuminacionis quibus
homo in tribus illuminatur. Primus secun-
dus uicius. Tercius caritatis.
Primus dies est solem summum
potencie. 2us sapiencie. 3us benignitate.
Potencia pertinet ad patrem. Sapientia
ad filium. benignitas ad spiritum sanctum.
Dies patris admiracio est oppositus
dei per quam in cunctis timor. Di-
es filii illuminatio est sapientie dei per
quam cognoscit uicias. Dies
spiritus sancti est benignitas per
quam in nobis caritas non in-
flamatur. In die omnipotentie mori-
mur per timorem. In die sapientie
sepelimur. Cuius in die priuitatis
contemplationem. In die benignitatis
resurgimus per eternorum amorem.
ideo christus sexta die mortuus
est. septimo iacuit in sepulchro.
octauo resurrexit ut sic primo
potencia in die suo per timorem
nos a carnalibus desideriis fortis
occidit. deinde sapiencia in die suo
intus in abscondito contemplationis
Postremo benignitas in die suo
diuine caritatis uiuificatos resurgere
faciat. quia sex dies ad laborem
vii. ad requiem. viii. pertinet
ad resurrectionem

110 Et resurrexit a mortuis per
dies xl. apparens discipulis
et loquens de regno dei

Actuum p°. Et nota quod infra xl.
illos dies apparuit decies dis-
cipulis suis. ipso die resurrectionis
quinquies. Primo marie magdalene
Math. ultimo. Et Joh. xx. Secundo
mulieribus exeuntibus de monumento
Math. ultimo. Tercio petro Luc. ultimo.
Quarto duobus discipulis euntibus
in emaus. Marci et Luce ultimo.
Quinto decem apostolis absente thoma
Joh. xx. Sexto post dies octo eisdem
presente thoma Joh. xx. Math.
et Luce ultimo. Septimo septem
discipulis in piscatione. Octauo
undecim discipulis in monte
thabor. Nono xi. discipulis recum-
bentibus in die ascensionis. Decimo
eadem die in monte oliueti
Actuum p°. C. et Luce ultimo.
Post has apparitiones plusquam
quingentis fratribus simul. Deinde ia-
cobo et nouissime ipsi paulo
sicut dicitur prima corinth. xv. a. ¶ Et ¶ Quare christus paulatim ostendit 111
nota quod gloriam uirtutis sue pau-
latim per incrementum temporis christus
suis ondit discipulis. quia tanta
erat uirtus miraculi quod repente
hec non posset hominum fragilitas
intueri. Primo ergo feis ondit la-
pidem reuolutum et lyntheamina
quibus corpus fuerat inuolutum.
Deinde curiosius inquirentibus ondit
visionem angelorum. Inde mat(thei) ultimo.
Tandem dominus ipse manifestius
se ondit. ¶ Si queratur quare ¶ Quare christus apparuit magdalene ante petro 112
non apparuit feminis quam hominibus
et quare inter feminas primo magdalene
et quare inter homines primo petro
Respondendum est quod primo peccatum fecit
quia mulier et ideo sicut precessit
morte culpe per feminam ita pre-
cedere debuit uita gratie per feminam
¶ Primo autem apparuit peccatoribus
ne de uenia desperarent. ¶ Si queratur Ubi christus fuit post resurrectionem 113
ubi erat christus post resurrectionem
per dies xl. cum cum discipulis non
manebat. Respondendum est quod erat

in paradiso terrestri ubi sunt enoch
et helyas, cum ille sit locus di
gnior et amenior et quietior
in terra, et ibi cum eo sanctorum
anime quas eduxit de inferno
ipse dum ascenderet in altum
captivam duxit captivitatem
scilicet sanctos qui in inferni tene
bris tenebantur. Iuxta illud prophete
Eduxit eos de tenebris et cetera et
ad hoc concordat quod dixit la
troni. hodie mecum eris in paradi
so Luce xxiii. Dignum enim fuit
ut per christum primus homo re
diret in paradisum quia prevari
cationis culpa eiectus fuerat
deinde Gen. 3. g. Sic xpistus mor
112 ¶ Quata fiducia resurgendi tinus sua virtute resurrexit, ve
risimile est quod ipse vivus sus
citare mortuos possit. Et tali
domino serviendum qui potest suscita
re hominem si in eius servicio
moriatur, non libenter miles servi
ret illum qui non potest restituere
ei equum suum si tenens servicio eum
amisit. Et est contra saduceos
qui non credunt, ut habetur Act. xxiii.
Sed de hoc plenius infra in articulo Carnis
omnes cum suis resurgent corporibus. Et
¶ Contra illos qui dicunt xpistum
primo carnem esse et ad inferos
remansisse et quibus innititur et
qualiter videndum

Et ascendit
114 in celum. Contra illos qui dicunt
xpistum primo carnem et caput
in feros remansisse. Impugnant
autem hunc articulum heretici per illud
verbum apostoli Cor. xv. f. Caro et
sanguis regnum dei non possidebunt,
Unde quod caro et sanguis
non sunt ibi proprie carnis et
sanguinis, sed per carnalibus operibus.
Item obiciunt cum ascendere et
descendere motum localem signi
ficent et deus immobilis et in
commutabilis existat, hec non
possunt dici de deo. Unde quod sicut
de xpisto dicitur verum quod homo, sic
autem dicitur de xpisto verum quod deus

descendere non dicit motum localem
sed incarnationem id est unionem filii
ad carnem. Unde in symbolo dicitur
descendit de celis et cetera. Tercio
116 Ascendit in celum quia xpistus
ascendit in celum corporaliter
in natura et forma humana
per Marci ultimo Joh. ult. Act.
primo. Item qui ascendit ipse est
et qui descendit Ephes. 4. a. et
Joh. 3. d. Nemo ascendit in celum
nisi qui descendit de celo. Et
contra incredulos nota exemplum
quia rota molendini quantum
ad ymam de supremis descendit
tamen de infimis ad supra sublimia
ascendit, avis volans in aere
quantum descendit tantum ascendit
sol ab oriente heri surrexit, sed
ad occidentem occubuit, et hodie
similiter in eodem loco surrexit. Unde
non ergo est dubitandum si filius
dei, unde venit illuc redit
¶ Quare descensus ad inferos
pertinet ad solam animam
117 Sed descendit in anima, desce
nsus ad inferos pertinet ad
solam animam que unita est
persone filii dei, quia ex quo
filius dei assumpsit corpus et
animam non deposuit ea. Unde Augustinus
Verbum ex quo suscepit hominem
id est carnem et animam nunquam deposuit
ut esset anima separata ambobus, sed
caro posuit animam cum expiravit
que redeunte surrexit, Mors
ergo ad tempus animam a carne
separavit, quia non posset mori
corpus nisi anima separata fu
118 isset abeo, sed neutrum ambo dei.
Caro igitur ponit et assumit animam ¶ Qualiter caro ponit animam
non potestate sua sed potestate deitatis
et hypostatis carnis, Sicut autem dicitur
mortuus homo qui mortua est caro
119 Ita dicitur deus mortuus, qui mor ¶ Qualiter deus pati
tuus est homo, quia sicut dicit
Augustinus quod quod passus est homo
dicitur pati deus racione unionis

quia deus erat homo sicut dicitur
quis in unica pati si vestis eius
in eo scinderetur in minores partes ipse
non sit vestis ¶ Et quamvis nec
fuit homo in illo triduo. Unde
quod sic. quia deus unitus erat
anime et carni et per separationem
anime a carne erat mortuus sed
per unionem utriusque nec cum deo
fuit homo, non autem ita in aliis
hominibus ¶ Et non quod uno eodemque
tempore xpistus totus fuit in sepul
chro, totus in inferno, vere mortuus
et vere vivus. morte mortuus
accepit, et vitam divinitatis non
perdidit. Et sicut dicitur fuisse in se
pulchro gratia corporis, ita dicitur
descendisse ad inferos gratia
anime ¶ Et est hoc contra illos
qui dicunt quod anime non descen
dunt in infernum usque in diem
iudicii ¶ In hoc errore sunt na
tiones ultramarine contra quos
Luce xvi. de divite et lazaro
Ephe. vii. Actuum 2o. sed de hoc ple
120 Contra illos qui dicunt animam mori cum corpore
nius in festo ibi Venerunt in finem
seculi ¶ Item est hoc contra ara
bicos qui dicunt animam cum corpore
mori qui error destruit funda
mentum honestatis et totius religi
onis cum auferat spem vite al
terius et fiduciam ne felicitatis eorum
sequitur rerum humanarum perturbacio
viciorum perpetracio, vite commoda
confusio, et tanti ex honorato
et in mundo hunc errorem occidentum
sin per experientiam assumptam a re
surgentibus et post mortem redeuntibus
ad hanc vitam, 2o pena contra
malis iustitia per legem, tra
ditus per prophetiam et revelationem
121 Contra [illegible] de immortalitate anime humane
divinam auctoritatem venerantibus
8o phisica platonis ¶ Ad proban
dum igitur immortalitatem anime
humane et iudicium futurum, nam si
anima post vitam istam non manet
frustra hic famulatur deo cum tota
ista dei cultus et religio plurimum

sui tormentum habeat, et post vitam
istam nulla sit ei remuneratio, 2m
huius errorem, cum non sit vita
anime post istam, utilius est
esset anime humane negligere deum
et omni voluptati se prostituere
quam sancte vivere 2m hoc. ¶ Iste
si curat deus cultores et vene
ratores suos, ubi eius potestas
cum nec in vita ista per hoc sit
eis melius, cum 2m hoc aliam
non sit futura post istam, si autem
non curat, ubi eius sapientia aut
bonitatis, aut per ignorantiam vel non
amare videbitur amatores suos
et veneratores, quorum alterum de
struit eius sapientiam, alterum vero
bonitatem ¶ Alia ratio est dei
iustitia quia ponitur necesse est esse
futurum dei iudicium, qui in hac
vita nec mali recipiunt quia
merentur, nec boni, quia et malis
hic bene est, et bonis male, ubi
ergo iustitia dei cum utrique contra
meritis suis recipiunt in hac vita
si post istam non est iudicium
quod utique non est si non est vita
post istam ¶ 3a ratio est omnis
iustitia exigit in iudicium quam
nec ignorantia meritorum prohibet
nec difficultas aliqua, aut im
possibilitas retribuendi, iustitia
non dei aliquo istorum prohiberi
non potest, in iudicium igitur illam
exire necesse est, ut cum equaliter
voluit omnibus debita reddat
remunerando vel puniendo, sed
non exit in hac vita ut patet per
dicta ex[illegible] Exibit igitur post hanc
vitam. ergo erit vita post illam
¶ Quarta ratio est hec. quia sa
pientissimus ac benignissimus
et omnipotentissimus creator aliquid
melius providit electis suis quam
vita ista habeat. cum ipse doceat
contempnere quidquid est vita ista
et ipsam etiam vitam istam iuxta
illud act. xx. f. Vende o. tu. a.
et da pauperibus ¶ Iste act. xix.

Omnis qui reliquit domum aut
fratres aut sorores aut patrem aut
matrem aut uxorem aut filios propter
nomen meum centuplum accipiet et
vitam eternam possidebit. Si quis vult post
me venire abneget semetipsum. Quanto
essent deceptissimi
electi dei, cum totum suum delecta-
bile contempnentes in hac vita propter
deum omnia relinquendo / Soli igitur
hic mali sapientes viverent cum soli
bonum suum caperent debitis temporibus
Restat igitur ut / aliud / aliquid quam
habeat vita ista, erit igitur tamen alia vita
patet quod est vita alia / praeter istam
scilicet animabus beatorum / quam etiam et
animabus malorum. quia si nichil
deterius preparet deus animabus
malorum / quam habent vita ista, tunc
in principio mali sunt / sed pro malicia
sua melius est eis quod non esset
divine conveniens bonitati. Item
ad stabiliendum immortalitatem anime
humane est radix illa fortissima
que dicitur creatoris optimum ac sapien-
tissimum non causasse animam humanam
propter corpus vel operationes quas in
illo et per illud operatur / sed nec etiam
propter bona quecumque corporalia seu
temporalia scilicet in que et cum tempore
transeuntia et hec radix in de mali
apparet / quia res nobiliores non
sunt create propter res viliores sed
res viliores ad iuvamenta sustentationis
ac conservationes rerum nobilium / sicut
alimenta quibus vita hominis sus-
tentatur / Item omnis virtus omnino
seorsum, et omnino non pendens ex corpore
immortalis et incorruptibilis est
morte ac corruptione corporis
et e converso omnis virtus omnino in corpore et omnino
pendens ex corpore naturaliter mortalis et
corruptibilis est morte ac corruptione
corporis / quod autem est medie dispo-
sitionis inter primam extremitatem / erit me-
die dispositionis inter ultimam / Exemplum
horum sunt angeli omnino seorsum
et omnino non pendentes ex corporibus
Item anima sensibilis et vegetabilis
omnino in ipsis corporibus et omnino pendens
ex eis / Anima vero humana extremum et
medium. que partim in ipso est
corpore / et partim pendens ex illo
scilicet quantum ad vires quas communicat
cum anima sensibili et vegetabili /
partim vero seorsum est et abstracta
et non pendens ex corpore hoc est quantum
ad vires suas sublimes et nobi-
liores quas communicat cum angelis
Ita patet quod aliquae vires anime sunt
mortales / et aliquae immortales. quod enim
est in anima humana principale ac
nobilissimum omnium est immortale
visus vero vel auditus vel alii
sensus corporis corruptibilis est
et mortalis / quantum hoc quod habet actores
sine sensus quod pendet ex corpore
Item si providit divina bonitas
irrationabilibus animabus bona sibi
convenientia scilicet corporalia et corpora
quanto fortius providit animabus
humanis bona tanto convenientia
quanto anime racionales animabus
irrationabilibus antecellunt et quanto
bonitatis eius largitas ceteris lar-
gitatibus antecellit / necesse igitur habet
quantum dictissima largitate sua dare
animabus hominum felicitatem
perhennem cum temporalis solucio non esset
conveniens electis dei nec decens
omnipotentie sue illam dare / non esset
autem perhennis si morte tolleretur
et ideo necesse est ut eas crearet
immortales. non enim aliter dedisset
quantum dignitissima et dictissimam
ac omnipotentissima largitate sua
Et attende diligenter comparationes
et proportiones inter reges temporales
et eternum in ter largitore illorum et istius
inter divicias illorum et istius / et inter
potentias et filias et decencias
utrorumque. Et ex hiis erit radix vali-
da et fundamentum firmissimum ad 122
stabiliendum et immortalitatem et perhe-
nnitatem anime humane / Nam cum
reges et alii potentes quanto
ditiores et potentiores sunt tanto
maiora sunt servitoribus retribuunt
necesse est ditissimum et potentissimum
creatorem dare vite perhennitatem
et felicitatem servitoribus suis / nam

si daret solum modo temporalem non esset
vite felicitas que habetur ad tempus
tantum quia tanto dolore amitteretur
quanto gaudio possideretur et ita
tum affectaret miserie quantum
eo fieret felicitati, cum dolor omnis
miseria sit pessimum quia felicitas
esset brevis vite temporalis, amissio vero
eius esset perpetua. Item si divina
bonitas tam auferet quam conferet
perfide est ac si nichil conferet et
quasi simul efficeret miserum et
felicem cum ea velocitate qua
daretur et auferetur, cum igitur non sit
felicitas animarum humanarum in bonis
non permanentibus vel exilibus necesse
est quod ei bonitas providit animabus
felicitatem permanentem in qua sit
eis quies et pax ab omni genere
inquietudinum et molestiarum et per
consequens a morte et ita erit anima
inmortalis. Item cum divina boni
tas possit felicitatem istam dare
absque omni difficultate et absque omni
incomodo, necesse est ut per ut illa
deceret suis creaturis aliam peten
tibus largiatur, quia hoc faceret
etiam homo bonus, nec negaret
amicis ydoneis digne petentibus
quod posset absque omni incomodo eis
dare, quanto fortius igitur creator
largissimus et omnipotentissimus
hoc non potest suis creaturis denegare,
presertim cum ad eius gloriam
istud cedat et ipsemet suis sugge
rat servitoribus ut hoc petant
ubi non concedet quod ipse suggerent
a se pete petentes seducere et eis
illudere videretur. Item tam in novo
quam in veteri testamento creator servito
ribus suis ad remunerandum se ob
ligat et debitorem se constituit per
missionibus pactis et iuramentis
absque determinatione, sed non remunerat
in hac vita. ergo necesse est remunera
re in alia. ergo erit animabus humanis
alia vita post istam. ergo non moritur

anima cum corpore sicut erronei
dicunt. Item non est possibile
aliquid destrui nisi aut divisione
forme a materia aut divisione
partium in tegralium, vel destructione
differentie, aut subiecti aut subtrac
tione cause efficientis, sicut de
struitur dies subtractione solis et
corpus subtractione anime, hec autem
in anima humana contingere inpossibile
est, et ideo est inpossibile eam de
strui per mortem, et ita patet quod
anima humana est inmortalis

~~Rubrica~~ Que inconvenientia
incurrit qui negat inmortalitatem

Qui negat inmortalitatem animarum 1
litatem animarum per consequens negat
futuram glorificationem earum
nec minus detrahunt creatori
quam si negaret gloriam angelorum
cum ipse glorificande equalis glorie
sint future cum angelis. Magna
vero et incredulitas de inmortalitate
animarum iudicio est totius inordinatus
vite humane per quam creator offenditur
et blasphematur, et funditus religio
tollitur, et omnis honestas virtutis
et virtus eneruatur et future glorie
felicitas amittitur. Et nota quod
negare unam animam factam esse inmortalem
mortalem est magis detrahere glorie
creatoris, quam negare de omnibus animalibus
malorum ipsas esse, quod una anima sancta
melior est et maius opus creatoris
quam omnis anime inproborum, Anima
gratia creatoris quia gratia sibi facit
anima humana, maius bonum est et
magnificentius creatori donum quam ini
anime humane, aut magnificentius bonum
est. quod cuiusque opus sive donum
creatoris, tanto magis detrahitur
glorie eius qui anotiusque neget. Sic
si quis diceret deum non creasse
mundum istum, vel non dedisse ei
esse. plus detraheret largitati et
magnificentie dei, quam ille qui diceret
deum non cuisse solem vel lunam
generaliter cum tanto magis detrahitur
glorie creatoris quanto magis est quod

2 Qualiter immortalitas animarum per testes demonstratur

dedisse negat. Item per testes et
testimonia potest immortalitas
stabiliri sicut patet in historiis
gentilium et iudeorum et christianorum
ubi patet quod anime restitute sunt
corporibus suis que nisi vixissent
post mortem corporum non dicerentur
veraciter restitute. Ipse etiam eque
sentiebant et fatebantur redisse ad
corpora et recordabantur que ante
mortem corporum suorum gesserunt
talibus ut patet de lazaro et multis
aliis et etiam de Christo domino nostro
ihesu christo. Et non quod sicut credunt
testibus illorum qui referunt ea que
viderunt in longinquis regionibus
sic et resuscitatis hominibus crede
dum est de hiis que in altero
seculo se vidisse testantur et pro
prie de se ipsis cum non possint
se etc. et se vivere ignorare. Item
contra errorem istum enervaret
omnium historiarum et rerum antiquarum
fides atque credulitas. si enim
non est credendum hominibus an
tequam hii semper sciunt et certissime
cognoverunt. nec erit credendum
aliis qui non cognoverunt. Item
in libris historiarum leguntur mi
randa de alia vita et seculo
altero. de suppliciis dampnatarum
animarum de purgatoriis et liberatis
earum. de gaudiis et gloria sanctarum
animarum ad angelorum consortium
assumptarum. quibus tanto magis
est credendum quanto a vite
huius tenebris ad lucem eterne
beatitudinis sunt assumpte. nec possunt
in aliquo mentiri. et quod de visu
et sua certitudine attestatur. Item
patet per testimonia assensum ipsorum christianorum
quibus datum est sentire vitam
suam post mortem corporum suorum
et intelligo sensum non visum
nec auditum nec alium corporalem
sed secundum interiorem spiritualem sed quo
sentiunt anime se esse. se vivere
se gaudere, se tristari sentiunt

etiam anime humane post mortem
corporum suorum semetipsas sicut
nunc dictum est. Adidem possunt
induci testes omni acceptione
maiores. tam vite sanctitate
q̃ rerum ipsarum certitudine. hii autem
sunt quos erudiat splendor
propheticus. quos excessus mentis
qui dicitur extasis elevat. quos
ad se elevant prima rerum subli
mia occultarum spiritualium quibus
quis dicitur esse in spiritu. Splen
dor propheticus est visio longe
sublimior atque nobilior quam studiis
atque studiis philosophie. et est
divine irradiationis lumine sine
illuminatio. Et revelatio tamquam abscon
ditorum detectio. que sine interius
aut sensus cognosci non potest.
Unde et revelatio dicitur tamquam
velatorum detectio sive develatio
Visio autem per antonomasiam sive
per excellentiam videndi dicitur ipse quod qui
nunc propheta dicitur antiquitus videns
dicebatur. quia quantum ad res
propheticas de solo splendore prophe
tico videbant soli prophete videntes
erant. Sicut ceteris hominibus propriis
visus de rebus que solis illis
visibiles sunt videndum est sic
solis prophetis. de rebus propheticis cuilibet
soli gaudent. videntes sunt rebus
huiusmodi ceteri autem homines ceci. Res
prophetales sunt vite alterius et seculi
alterius scilicet infimum quod est
in fernus. regnum huiusmodi scilicet celorum et
vite. Item eventus rerum futurarum
que ad gubernacionem hominum pertinent
prophete magis visu prophetico illustrati
prebent ducatum ceteris hominibus tamquam
cecis in via morum. propter quod recte
absque offendiculo ambulaverunt
tamdiu in ducatu huiusmodi persite
runt, recedentes vero a ducatu huiusmodi
prophetarum tenebras se committentes
in offendiculo inciderunt et er
rorum devia erraverunt. quia igitur
prophete testificati sunt de vita

3 Quid splendor propheticus

4 Quid visio

5 Quid oracu…

animarum post mortem corporum et
defectu medico[rum] vniuersaliter indubitanter
a tantorum testium assercionibus est creden
Quid exthasis dum ¶ Exthasis est excessus men
tis siue eleuacio mentis supra se
in altitudine Vnde se et sua ta[...]
subesse videt in extasi id est Ego dixi
in excessu mentis mee proiectus
sum a facie oculorum tuorum Excessus
mentis proprie dicitur contra men
suram humane possibilitatis Juxta
illud ij ad cor v c Siue mente
excedimus deo siue sobrii sumus
nobis. ac si diceret Si limites a
mensuram humane possibilitatis vel vi
dendo vel loquendo excedimus
deo hoc facimus / si non sobrii su
mus .i. si statim intra atque sino
nes ad mensuram humane possibilitatis
atque capacitatis restringimus hoc fa
cimus nobis condescendentes pro
modulo capacitatis nostre sicut nutrices
balbuciunt paruulis quos nutriunt
8 quia non capiunt sermones perfectos
Quid raptus ¶ Raptus est ultimus et directio men
tis nobilissima per qua res no
biles atque sublimes rapiunt res
spirituales a corporibus et ab aliis totam
earum solicitudinem in se trahentes ita
ut illa hora alias humanas totaliter
occupent et in se suspensas deti
neant et sicut adamas rapit
et attrahit ad se ferrum sic res
nobiles et sublimes nobis quodam
amore in se rapiunt alias humanas
cum eis assunt et appropinquauerint
ita ut eis pene inseparabiliter ad
hereant / Similiter amor creatoris
totaliter in se rapit et toto ad se ab
strahet animam humanam si dum
existit in corpore possit diuinam
suauitatem et pulchritudinem intueri
Vnde patet quod anime non sunt alliga
te corporibus et in morte separatim mors
sequatur illam / vel etiam lesio lesio[nem]
quantum ad esse tamen vita illarum medi
oretur ex[...] longeuitate siue sepa
racione a corporibus et melius viuat
in statu raptus et defunctus sicut
quantum ad eiusmodi modum tamen ab

huiusmodi statu reuerse fuerint
ad corpora ¶ Et nota quod sicut per
motum localem mens humana
reducitur a raptu huiusmodi ad sensus
corporis et ad videnda sensibilia
et hoc subito et ab huiusmodi statu
per subitum raptum ascendit
ad videnda ea que sibi per rap
tum huiusmodi reuelantur ¶ Esse in spiritu Quid est esse in spiritu
quantum ad infusionem splen
doris siue reuelacionis vnum est
cum raptu et esse in spiritu idem est
quod esse in luce seu lumine spiritua
li tamquam in quodam die / esse vero
in carne per modum contrarium est esse
in nocte spirituali in qua non sinuntur
apparere et videri occulta huiusmodi
Irradiaciones autem iste fiunt
secundum beneplacitum creatoris in qua mag[is]
volunt et quantum et quando tamen
volunt ¶ Per dictas irradiaciones
cognoscitur inmortalitas animarum
humanarum quia per eas sentiunt
anime alium statum et aliam
habitacionem / aliamque vitam eis esse
quam habent in corporibus et quasi
per gustacionem permodicam innotescit
illis vita perfecte felicitatis sicut
ex degustacione pomi vel odore
pomi totius cibi vel aroma
tice speciei saporositas et suauitas
innotescit Juxta illud psalmi
Gustate et videte quoniam suauis
est dominus ¶ Item si anime humane
morerentur et corpora sicut viuunt
vita earum / quemadmodum si lux
solis extingueretur necesse esset ob
tenebrari omnia ista que sola luce
illius lucent seu illuminantur / Sed cor
pora humana non habent causas mortis
nisi illas que medicis sunt note
mors autem animarum non est nota
medicis / Vnde patet quod mors animarum
non est causa mortis corporum
humanorum esset autem causa eius
si humane anime morerentur quare
certum est quod anime humane non mo
riuntur Declarata materia de infra
v. Redditur singulis secundum opera sua et

**Ubi habetur de predictis erroribus et qui-
bus auctoribus destruuntur**

10 De predictis erroribus habetur
xxiiii. q. 3. Quidam autem
heretici etc. Contra illos in
carnacionem, passionem
et ascensionem Christi breviter astruit
et explicat apostolus ~~Ro. viii~~. Christus
ihesus ecce in carnacio qui mor-
tuus est ecce passio, Et resurre-
xit ecce resurrectio, qui est ad
dexteram dei. ecce ascensio et
~~philip. 2o~~ Hoc sentite in vobis et
~~Et ad corint. p° xv~~. Tradidi vo-
bis in primis quod et accepit quia
ihesus christus mortuus est pro pec-
catis nostris secundum scripturas et quia
sepultus et resurrexit, ide. xx
3a dis. Cum ecclesie. Et de. conse. di.
2a. Omnia in fine, Item tamen
in symbolis qui in singulis
ewangeliis sunt plenius exprimuntur
Item in ps. Inclinavit celos
suis in incarnacione et descendit
in passione morte sepultura et
inferno et caligo sub pedibus eius
Et ascendit super cheru-
bin in ascensione, Ad idem ose.
v. c. Ego capiam et mortalitatem
vadam et ad passionem, tollam
et predam humanam genus ad pa. io
post descensum in infimum, cadens et
post invenem et ascensionem revertar
11 Qualiter blasphemant talos qui incarnacionem et cetera non credunt
et ad diem iudicii. Et nota
quod illi qui contradicunt incarnacioni
et passioni Christi filii dei, et
descensui ad inferos ut suos
inde liberaret, qui dei bonitatem
blasphemant dum de fonte lar-
gitatis divine tantum donum
negant procedere potuisse de fonte
nunc tanta elemosina de fonte
abyssalis bonitatis tanta unda
effluere de immensa fornace et
camino caritatis divine tanta
12 Quibus comparatur incarnacio et passio christi
flammam emicare. Est enim incar-
nacio et passio filii dei sicut
flamma de camino et fornace di-
vine dileccionis emicans et velut

elemosina de immensitate di-
vine misericordie humano generi erogata
et velut donum de dinicijs divine
largitatis pauperitati humane dona-
tum, et velut unda de fonte
divine bonitatis super sitim gener- 13 Ut premittitur error hic blasphemi
humani emanans. Non advertun-
tes et miseri, quia omnis fons
iuxta modum sue copiositatis
emanat, et omnis largitas iuxta
modum sue possibilitatis atque divi-
ciarum dignius et in digentibus elar-
gitur, et omnis anima iuxta possibi-
litatem facultatem in pauperes et
miseros se profundit, et omnis ignis
luminositatem suam et flammas
in receptibilia pro modo sue vir-
tutis diffundendo et qualiter
ubique possit in conspicere. quia unaquaque
quaeque natura iuxta modum sue
virtutis operatur, et larga est natura
et operacionis in omne receptibile
ipsius, sicut patet per philosophum. promitti-
sicut patet in sole qui totam luminosi-
tatem suam atque calorem qua-
cumque potest largitate ubique dif-
fundit. Ad hanc igitur demen-
ciam devenerunt ut in fonte lar-
gitatis neget esse largitatem et po-
nunt avariciam, et in fonte fecun-
ditatis ponunt sterilitatem. Hoc
igitur iudaicos facit universitas
creaturarum largitate, quia largitas
creaturarum non est nisi iudicium
et testimonium largitatis primi fontis
de quo omnes creature habent et quod
large sunt etiam largiuntur, quia igitur
magnitudo doni honor est tantum
et magnitudo elemosine est
honor erogatoris et magnitudo fla-
me honor est camini vel for-
nacis, et magnitudo in undarum
honor est fontis. Cum hec ne- 12 Qualiter blasphemant incarnacionem
gant de deo contra eius bonitatem
blasphemant beneficium cum incarna-
cio filii dei donum est divine
largitatis quo maius in thezauris

dei in bonum no potuit z clera
qua in sorte gius hum sitat
de efficitor erogari no potuit
et flama diuine caritatis qua
calefaciendo et benificando gn
humano de camino diuine dilec
tois ardentor emittere no po
tuit / et i vndacio qua de fonte
aquaru viuentium lauando gnu
humanum. et extinguendis eius
incendijs efficitor emanare
no potuit de fonte vniu'sali bo
¶ Quare descendit i infernum
anima deificata.
14 Sed descendit in anima / se
dam. descendit i infernu
anima deificata ut que
admodum hijs qui intra orty
est sol iusticie. ita et hijs qui
subtus in tenebris et vmbra
mortis sedet supluceat lumen
z sicut hijs qui intra ewangeli
zauit pacem / optime remissio
nis visum / et hijs qui credi
derunt fctus est causa salutis
eterne hijs aut qui no crediderunt
redarguit in credulitatis / ita et
hijs qui i inferno ut oe geni
flectat / celestium terrestrium et in
fernorum phil. 2o c. Ut in suos
absoluet compeditos zach. 9o.
Emisisti vinctos de lacu i quo n
erat aqua Aug. in lib. xii. sup
Genesim / xpi quidem anima
venisse usq ad illa loca i quibus
peccatores cruciabat / ut solueret
a tormentis quos soluados esse
videbat no in iusto creditur
Rubrica ¶ Contra illos q dicunt
animas non esse
Descendit in anima / cont. sad ruceos
et alios qui dicunt animas
no esse. Cont. quos Mat. vi.
Anima plus est q esca Item
Math. x. Nolite timere eos qui
occidunt corpus. animam aut occide
no pnt etc. It Mar. vi Inveie
tis requie animabus vris. It Math.
xvi. xxv. et xxvi / Et Joh. x. po
testatem habeo ponendi animam
meam etc. Item Jac. v. Qui ac
fe. p. ab erro. salui. aiaz eius
amorte Item Apok. vi. Vidi s
tus altare aias interfector p
uerbum dei / Error iste odibil
est deo z hominibus / deo q ymagine
diuine et similitu. suam aufert
et plurimum dehonestat eu pauit
demone in hoie paninna. Iste
est odibilis demoni cum dic
enim hic demonum in quo xpc
se in honoritur dicat Joh. viii
de aia dei est supibi explica
rationali ¶ Contra illos qui
negant carnis resurrectione
Et resurrexit in carne / q
xpus resurrexit i carne
pz Math. vltio. Mar. viii
z xvi. luc. xxiiii. Joh. xx. et
xxi. Ro. iiii. c. z xiiii. e. prime
cor. xv. a. phil. 3o c. actuum.
1o. a. et 2o. d. / et xiii. e. Apok.
1o. c. / et. v. d. / 1a petri 3o a.
1a Item resurrectio xpi pt per
ostendi / nam si die tria leo ca
tulos suos mortuos anhelitu
suo vnuificat / quid mirum si deus
pr suum filium die tercia amor
tuis resuscitauit / nec stupe
dum si dei filius ad vitam re
disset si helyas 3o Reg. xvii.
c. et helizeus ad in tum redit
cu multi mortui cu eis erant
4o Regum. 4o. c. Sicut de functos
suscitauit / sic alius deus pr
filium potuit suscitare / et ipse
qui plures mortuos cum sua
passione suscitauit / sicut a
mortuis resurrexit / z a morte
nullatenus teneri potuit / cum eius
conspectum mors ipsa fugit / et
ad eius vocem plures surrexe
runt mortui / q est cont. illos
qui no credunt inveniri carnis
q dehor d. infra ibi cum omes
cum suis corporibus Ite Rubrica
¶ Que sunt argumenta re
surrectionis xpisti etc. etc.

18
¶ Qualiter resurrectio xpi patet per exempla

M

19 Et resurrexit in carne de qua
bunt scriptum verum in multis
argumentis Actuum p°. Argu
menta vero sunt frequentia ap
paricionum de quibus dictum est iam
supra ut testimonium angelorum. primo
quando angelus revolvit lapidem
et dixit mulieribus surrexit non
est hic Math. et Mar. ultimo
Secundo quando mulieres viderunt du
os angelos qui dixerunt illis
non est hic surrexit Math. ultimo
Tertio in ascensione quando angeli
dixerunt hic est ihesus qui as
sumptus est a vobis in celum
Actuum Item ostensio vulnerum
de quibus Joh. xx. Item esus ciborum
Joh. ultimo Item expositio scripturarum
Luc. ultimo Item opera miraculorum
p° quia eo resurgente multa
corpora sanctorum surrexerunt Math.
xxvii c. 2° quia terre motus factus
est magnus Math. xxviii. sicut
etiam in morte terra tribulata fuit
mota Math. xxvii. c. 3° quia clauso
ostio intravit ad discipulos
Joh. xx. sicut clauso virginis
alvo venit in mundum 4° quia
miraculose cepit pisces Joh.
xxi. quia miraculosius cepit
homines piscatum Luc. v. c. 5°
quia mirabiliter ascendit in celum
sicut mirabiliter descendit in utero
virginis et mirabilius est in die
iudicii descensurus Ecce Christus fecit
miracula nascendo predicando
moriendo resurgendo et ascendendo
in celum patet per omnes evangelistas quia
data fuit sibi omnis potestas
in celo et in terra Math. ultimo Omnia
quecumque voluit fecit in celo et in terra
in mari et in omnibus abyssis
Ps. Item Rubrica Quot hore
fuit a morte xpi usque ad re
surrectionem tot dies fuit a re
surrectione usque ad ascensionem
20 Resurrexit in carne sicut
xl dies fuit postquam iter
ne resurrexit a mortuis
usque dum ascendit in celum ita
xl hore fuerunt ex quo mor
tuus est in cruce usque dum re
suscitatus est de sepulchro nam
sexta feria hora nona exspiravit
et dominica prima hora summo mane resur
rexit dies sabbati et due noc
tes una precedens et alia subse
quens fuerunt triginta sex horas
et restabant quatuor de sexta feria et
ita omnes simul fuerunt quadraginta
Ascendit usque De ascensione xpi 21
de mundo quasi de campo
certaminis post triumphum aucis
per victoriam passionis victis
hostibus in celum ut triumphans
coronandus et sic per ascensionem
xpi missi sumus in possessionem
celestis hereditatis dum natura 22 ascensio xpi e causa [illegible] tatis ut re stitute
nostra i. corpus et anima xpisti
ibi ascendit et iam quasi certam et
securitatem regni celorum habemus
cum caput nostrum xpistus in celum
intravit quia membra caput
secuntur alias enim membra capite
truncaretur vel caput membris
quod dicere est nephandum
et membra per consequens possunt
in terra pro quod caput nostrum iam ascen
dit palmam victorie et apprehendit
per fructus eius scilicet retonalia quantum
dicitur bonorum Sap. viii. Sic igitur
xpistus verum corpus cum suis
membris recepit etiam glorio
sum deo patri cum ascendit in
celum dicens hoc nunc os ex
ossibus meis et caro de carne
mea ostendens se cum illa unita
eo venisse personam. Erunt enim
duo in carne una hoc autem dicit
Apostolus Eph. v. Magnum sacramentum
est in xpisto et ecclesia Item cum
ecclesia sit sponsa xpisti simus e
verisile quod ad sponsi thalamum
admittatur Item non esset civale
regem sine veste sua hoc est etiam
ad nuptias in terra Item apud
eundem iudicem filia multa filiis

remunerationem meretur non dico esse
in eo quia equalia sunt merita
capitis et membrorum. Item ubi
rex hospitatur tam diu ianua
est aperta donec eius in trans-
fumbra michee 2° c. Ascendit
23 pandes iter ante eos. Quomodo visibiliter ascendit: Visibiliter
ascendit Christus in celum ut pro-
vocaret et post se traheret deside-
rium nostrum ut sequamur caput et
dominum nostrum et ascendamus post
ipsum spiritualiter mentaliter et intel-
lectualiter in presenti et corporaliter in fu-
turo, postea quam tantus est deus in
homine ut homo exaltetur in deo.
Nam sicut dicit Augustinus deus de-
scendendo extendit animum extendendo
fecit capacem. Hoc est enim vita
nostra ut desiderando exercea-
mur, tum autem nos exercet sanctum deside-
rium quantum desideria nostra
ab amore seculi amputamus.
Contra illos qui ex duabus naturis
unam in Christo corruptam dicunt
24 Pane. Contra theodosianos
et gaianitas qui ex duabus
naturis unam in Christo corruptam
dicunt. Contra illos qui unam
tantum naturam in Christo dicunt
25 In utroque. Contra eutychianos et
acephalistas et contra dyoscorum
qui unam tantum in Christo naturam
dicunt sed debuit dictum est supra
ibi In duabus naturis. Et Verbum.
Contra diversos errores de Christo
26 Ascenditque pie in utroque. Contra
appellitas paulianos et quos-
dam alios qui Christum deum
esse negant, quia tunc non dicer-
etur ascendisse sed translatus fuisse
sicut dicitur de Enoch. ~~Ecc. xliiii°~~
vel sublatus sicut Helyas ~~4° Re.~~
2°. Et contra illos qui dicunt
Christum primum esse cecidisse et caput
in feros remansisse. Et contra ma-
Ascensionis Christi: nicheos qui dicunt Christum non
fuisse verum hominem sed fantasticum
Contra quos narrat in fine et
diversos quidem illius post quod locutus

est eis assumptus in celum etc.
Item Luce ultimo Joh. vi°. Item
Eph. 4°. Qui descendit ipse est
et qui ascendit super omnes celos etc.
Item Ro. viii c. dicitur de Christo
quod est ad dexteram dei. Item
Actuum 1° et ii°. De hac ascen-
sione admirate sunt celestes
virtutes Ysaie lxiii. Quis est iste
qui venit de edom etc. Ps. Tol-
lite portas principes etc. et occur-
runt Christo regi celi sicut occurritur
regi temporali cum laudibus post trium-
phum. Vii Ps. Ascendens Christus in al-
tum etc. Item ascendit deus
in iubilatione etc. Item exaltare
super celos deus etc. Si queritur
ubi Christus sit in celo respondet
tamen Augustinus curiosissimum et super-
vacuum est hoc querere. Non est enim
fragilitatis nostre celorum secreta dis-
cutere, sed credere sublimia dominici
corporis dignitate. Item Ro. 8 c.
dicitur de Christo quod est ad dexteram
dei. Item Actuum 1° et ii°. Ecce
video celos apertos et filium hominis
stantem ad dexteris virtutis dei.
Adsedem dextere dei 2° cu. in fine
Tenim aut dicitur sedere ad dexteram
dei patris, non localem situm corpo-
re intelligamus ut deum patrem
arbitremur dextrum aut sinistrum
latus habere aut sedere quasi fle-
xis poplitibus ne in illud sa-
crilegium incidamus de quo Ro.
1° arguit eos qui commutavit
gloriam dei in similitudinem corrup-
tibilis hominis etc. Sed per dexteram
patris intelligimus gloriam et hono-
rem deitatis in qua dei filius
ante secula deus, et patri consub-
stantialis in novissimis incarnatus
sedet in summa beatitudine corporis
tamen glorificata ei carne et adoratur
ab omni creatura. Caro enim licet
sit in adorabilis creatura tamen
tamen deo verbo propter ipsum et in ipso
adoratur, sicut rex indutus adoratur.

28 Si queritur ubi Christus est in celo qualiter intelligitur

29 Qualiter dicitur Christus sedere ad dexteram patris

30 Quare adoratur caro Christi

⁊ in dentib et purpura p̄ se ꝯcul
cat̄ et ꝑcut̄ ſꝫ ſtā ī regale in
diumetum honorat̄ ⁊ glificat̄
⁊ ſi quis eam ꝑfodiat morte
to dempnat̄ ¶ Item ſic lignū
purum eſt tangibile ſed igni
ꝯiunctum et carbo fcm̄ non
ꝓ ſe ſꝫ ꝓ ignem fit ī acceſ
ſibile / Ita caro ſcdm̄ ſm̄ ꝓpri
nām nō eſt adorabilis ſꝫ ī
in carnato deo ūbo adorat̄
nō ꝓpter ſe ſꝫ ꝓpter vnitam
ei dei xbum / Sedē ēciā non
mebroꝝ poſicione ſigt̄ ſꝫ iudi
ciariam ꝑtātem que reddet
ſimul ꝯm opera ſua ut dr̄
31 ¶ Qualr̄ filius dei dr̄ aſcendē in fra / ¶ Et nota ꝙ licet vni
genitus dei nuſꝙ̄ deſit tn̄
deſcendē dr̄ / et aſcēdē tuſſup
tine / Nam ſicut ille qui de
ſcendit in cedit aſurſum ī de
orſum / ſic cum deus ſit ē
homo ſemet ipm̄ exinaniuit
et ſic a ſublimi diuitat̄ appa
ruit ī in ſimo hūanit̄ / ꝑhil̄ 2°
Sicut ſi rex contraheret mat̄
monium cum ancilla ſua di
cet̄ mltū deſcendiſſe ſiue
ſe humiliaſſe ¶ Qualr̄ xp̄us
Venturus ad iudiciū veiet
corpalr̄ in natura hūana
32 ī qua aſcendit / Act̄ p°
Sic veniet quemadmodum re
Magna fiducia erit ſcīs
ꝙ fr̄ eoꝝ iudicabit Joh̄ v°
pater nō iudicat queꝙ̄ ſed
omne iudicium dedit filio.
¶ Quibꝫ modis dicit̄ ſeculū
33 In fine ſeculi Seclm̄ quiꝫ dicit̄
ipe mundus / quiꝫ ſtatꝫ inmta
bilitat̄ et in ſtabilitat̄ ī qui
bus ſumus / quiꝫ po° ꝓ dura
cone / ſiue illa ſit ꝑpetuitas
ſiue eternitas / Poſitiue aut̄
ſeclm̄ dr̄ ſpaciū quod ē īt̄ du
as magnas mutatōes ul̄ regnoꝝ
ul̄ ſectaꝝ ul̄ legum renoua
tones ēciā vniuſalit̄ ſiue ꝑti
culariē fiat dum modo ſint
magne / ſicut fuit in diluuio
noe · ul̄ ſi fame uel peſte
ul̄ tempeſtatib; aut t̄re mo
tibus fieret magne deſtructōes
hom ul̄ aliqua iniciā dicunt̄
ſeu tm̄ ſeculoꝝ et ipm̄ tempꝰ
ſclm̄ a ſequendo hoc ē ſuccede
do / ꝓ ſemꝑ cotinue ſucceſ
ſionis / Vel a ſecando ul̄ a ſecta
do ꝓpt̄ ſectōnes ꝯtinuas ꝗbꝫ
quibꝫ ſecat̄ ab eſſe ꝓptu̅ue co
tinua ¶ Quidā diuidunt ſcla
ꝑ ſpaciū centū annoꝝ ſcdm̄
ſpaciū vite homis / niſi aut̄
corrupco cōplexiōis / ꝙ alia
in comoditas obuiet ⁊ q̄mꝫ
extendit̄ in plures ꝙ̄ ī centū
anos et ſepe cōſiſtit̄ ī pauco
res ¶ Alij diuidunt ꝑ ſpacia
mille anoꝝ / ubi illi qui didūt
totum tempus duracōnis
mundi in ſtoris in ſepte ſcla
dus / hoc eſt millenarios ſcdm̄
quaſdā magnas mutacones
que fce ſunt / ul̄ future ſunt
¶ Alij ꝑ ſpacia ſex centoꝝ anoꝝ
ꝯm magnas / mutacōes regnoꝝ
uel legum ul̄ ſectaꝝ ꝯm ꝙ in
hyſtoriis et cronicis inuenitur
ꝯm has in tecōnes ſcla ſcloꝝ
¶ Vnū aut̄ ſclm̄ eſt eternitas
que nō recipit diuiſioꝫ ī ſe nec
aggacō alterius / et io ꝓpe ſigni
cat̄ ꝑ ſclm̄ / quia nō eſt ibi
ſclm̄ et ſclm̄ / Ex aut̄ dr̄ Exodi
xv. Dn̄s regnabit ī etm̄ ⁊ ult̄
Et ps Dn̄s regbit ī etm̄ et
in ſclm̄ ſeculi / ⁊ Dan· xij· ful
gebunt iuſti in ꝑpetuas eternita
tes huiuſ locucōnes dicunt̄
ꝑ figura que dr̄ yꝑbole grece
que tempꝰ locucōis dr̄ ex ceſ
ſiuus ſic dr̄ tur̄ uſꝙ ad
celū minime Deut̄ 1° et ꝯ° a
⁊ ꝓpheas locucōnes deſigt̄ ī fini
tas ducōis / Et quiꝫ etm̄ po°
ꝑperpetuo ⁊ ſempiternū ꝓ tempe

multitu[m] duratiuo ¶ Contra illos qui tantu[m] t[em]p[or]ali remune-

34 In finem seculi racio[n]i intendu[n]t

Contra illos qui t[em]p[or]ali remuneracio[n]i tantu[m] intendunt nichil post finem seculi exp[ec]tantes / Contra quos ysa. 35. letitia sempiterna sup[er] caput eo[rum] Et kor[inthiorum] 2. Oculus no[n] vidit et c. Item contra illos qui de s[er]uicio q[uod] bn faciunt statim petunt remunerari Cont[ra] quos Sophonie 3. c. Expecta me dicit d[omi]n[u]s in die re. mee in futuro Rubrica ¶ Quare tam differt resurrectio mortuo[rum]

35 Ventum i[n] fine seculi. Si quer[itur] quare differat[ur] re[surrectio] mortuo[rum] et maxime illo[rum] qui purgatione alterius vite no[n] indiget et quare sicut totum genus humanu[m] p[ro]clamat mori[tu]r p[a]rt[ic]ulariter no[n] resuscitat[ur] / Et quare vniu[er]salis resurrectio tamen d[omi]n[u]m expectat[ur] Rude q[uod] decentius est ut sponsa tota simul resoluet[ur] decore et confirmet[ur] glorificet[ur] et recipiat pulchritudinem que co[n]gruat gl[or]ie tanti sponsi et ut simul tota in troducat[ur] in thalamum eiusdem et in solum gl[or]ie sue. q[uod] si in ducer[e]t[ur] singillatim p[er] partes / Sicut et peregrini socij se inuicem exspectant cu[m] volunt p[at]riam ingredi cu[m] tanta festi- nam p[ro]pter dilectio[n]is vnione q[uo]d erit int[er] tot. erunt / nichilominus gaudia quot erunt simul resurrectiones in gloria / et ideo merito se expectant p[ro] eo q[uod] maior est semp[er] pulchritudo in toto in maiori sua constitutio q[uam] in p[ar]tibus p[er] p[ar]ticulare sua co[n]sistentibus et tam aggranda est ex vniu[er]sis p[ar]tibus sing. iustitia dei forinseca ex omnibus retribucionibus et vltionibus in ve[ro] iudicio faciendis. ut tanto magnificentius splendeant ad gl[or]iam creatoris in to talitate pulchritudinis sue q[ua]nto maior est vniu[er]sitas omnium

retribucionum et vlcionum q[uam] esset p[ar]ticularis vna quoru[m] / Sicut magistri ad magna curia mittos co[n]gregant remunerandos p[ro] sumptis aut p[ro] maleficijs puniendos ut ex agg[re]gatis p[ar]tibus luminibus splendeant maior fulgor ¶ Si quer[itur] vtrum electi doleant de dilacione h[uius]mo[d]i Rude insup[er] et similibus gu[ar]dar[e] q[uod] tamen est eis vna volu[n]tas q[uod] nullo discordat a[n]ctitu[d]e volu[n]tatis ipsius creatoris et h[oc] est p[ar]s potissima gl[or]ie ip[s]o[rum] / licet ig[itur] desiderant gl[or]iam / no[n] tamen desiderium habe[n]t. nisi q[uan]tu[m] beneplacitu[m] fuit creatoris ¶ Contra q[uos] illos q[ui] mitut[ur] h[er]etici qui dicu[n]t q[uod] usq[ue] ad diem iudicij nullus vadit ad paradisum / nec descendit in infernum et q[uare] videndu[m]

36 ¶ Q[uod] de dilacione h[uius]mo[d]i no[n] dolent el[ec]ti

37 Ventur[us] in finem seculi iudicaturus viuos et mortuos Contra h[er]eticos et alios scripturis noui et veteris testame[n]ti dicunt h[er]etici q[uod] usq[ue] ad diem iudicij nullus vadit i[n] paradisum nec / descendit i[n] infernum / In h[oc] errore fuit armeni mardonite iacobite. et alie nationes transmarine. Ad q[uod] inducunt Ihere[miam] 3o. D[omi]n[u]s ad iudiciu[m] veniet cum senioribus p[o]p[u]li sui / Ite[m] daniel. xij. Veniet tempus quale no[n] fuit ex quo gentes esse ceperunt usq[ue] ad tempus id / et in illo t[em]p[or]e saluabit[ur] p[o]p[u]l[u]s ¶ Ite[m] Johel iij. In diebus illis cu[m] co[n]uertero captiuitatem iude et ier[usa]l[e]m congregabo om[n]es gentes et eos in vallem Josaphat et disceptabo ibi cum eis ¶ Et infra Co[n]surgant om[n]es q[uia] ibi sedebo ut iudicem om[n]es ¶ Ite[m] ait q[uod] co[n]gregabit triticum suum in horrea paleas et zizania co[m]buret igne inextinguibili / s[e]c[un]do ut dicunt h[er]etici. nec triticum i[n] bonu[m]

ad hunc sunt in horreo paradisi uel palee in igne in fernu Item Matth. xiii. Mittet angelos suos et colliget de regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem in caminum ignis ergo ut dicunt non dum sunt missi ergo nondum puniunt Item Matth. xx. Cum sero factum esset dixit dominus vinee procuratori suo voca operarios et redde illis mercedem Sed per sero intelligitur finis mundi. ergo ut dicunt tantum in fine mundi perdentur iniquos ergo nondum et per consequens nec malis pena Item Judith 2°. Veniet dominus facere iudicium contra omnes ex quibus omnibus concludunt heretici quod usque ad diem iudicii nec boni nec mali remunerabunt

38 ¶ de duplici iudicio

Unde quod duplex est iudicium vniuersale quod in nouissimo die faciendum est de toto homine i. quantum anima et corpus alterum de homine interiori tantum i. de anima de iudicio vniuersali intelligunt predicte auctoritates. non negatur quin anime habeant nunc sua remunerationem de qua Apok. vi. Sed de hoc in fine plenius ibi et tristicium xpo Rubrica ¶ Contra illos qui dicunt vniuersale iudicium esse factum

39 Uenturus iudicaturus et redditurus Est contra illos qui dicunt iam factum esse vniuersale iudicium. Contra quos Ro. 2° ubi dicitur quod reddet deus vnicuique secundum opera sua Item 2ª Thymo. 4°. Item Act. xvii In fine et xviii. Item 2ª Thym. 3. et 4°. Item Act. xxiiii. et xxv. In quibus omnibus nondum quod verba futuri temporis que ponuntur innuunt quod vniuersale iudicium sit futurum Item in nondum. quod heretici non habent auctoritatem ad probandum quod vniuersale iudicium sit preteritum uel futurum Ideo autem deus iudicium suum in fine distulit ut eius misericordia nos prius iudicet ad correctionem et ne ipse prius in iudicio nos iudicet ad dampnationem sicut Corinth. xi°. ¶ Si queritur quando illud iudicium fiet respondetur Deus Actuum 1° Non est vestrum nosse tempora et cetera et Act. xxiiii. et Marci xiii. De illo autem die nemo scit et cetera ¶ Si queritur ubi fiet iudicium. videtur quod in valle Josaphat Johelis 2. in spacio scilicet aeris iuxta montem oliueti ex quo ascendit. unde Joel 3° dicit veniet et Josaphat interpretatur iudicium domini. Et ideo in valle Josaphat i. iudicio domini congregabuntur omnes impii. Justi autem non descendent in vallem iudicii i. dampnationis. sed eleuabuntur in nubibus obuiam xpo in aera Thessal. 4. Rubrica ¶ Ex que xpus ad iudicium sit venturus Contra illos qui non credunt iudicium futurum

80 ¶ Quare deus sit iudicaturus in fine seculi

81 ¶ Ubi erit iudicium

Uenturus in finem seculi iudicaturus viuos et mortuos. xxiii. q. 2ª de gestis. dis. 2ª Omnia Et est hoc contra hereticos. qui non credunt iudicium futurum. Contra quos Matth. xxvi A modo videbitis filium hominis sedentem ad dexteram virtutis dei venientem cum nubibus celi. Ro. xiiii° Omnes stabimus ante tribunal xpi et 2ª Corinth. v. Omnes manifestari oportet ante tribunal xpi ut recipiat vnusquisque propria prout gessit siue bonum siue malum. ps. Tu reddes vnicuique iuxta opera sua Ro. 2° 2um duriciam autem tuam et cor impenitens thezaurizas tibi in die ire et reuelationis iusti iudicii dei ¶ Quare attribuitur iudicium filio 82

Iudicaturus filio attribuitur iudicium quia in humana natura iudicabit non solum auctoritate sed etiam sine pro 83

m

22 multitudine dicens Venite benedicti
patris mei etc. Matth. xxv. Dignum
enim est ut in fine seculi iudicet
homines qui pro liberando homine
in hoc seculo voluit iudicari. Act.
xvii. et Marci xiii. et Luc. 21o
c. Joh. xix. Ideo pater non iudi-
cat quemquam sed omne iudicium dedit
filio Joh. v. Si opponatur quod dicit
filius Joh. viii. Ego non iudico
quemquam etc. Solus, quia non tantum
iudicabit auctoritate sed solus filius
sententie pronunciatione in forma
humana iudicet homines, a quibus
in iuste extitit iudicatus, Prime
Pet. 2o ut videant quem pupun-
gerunt, Apoc. 1o et timeant. Sap.
vo. Impii non videbunt divinitatis
gloriam, ne gaudeant quia divinitatis
gloria sine gaudio videri non potest.
Ys. xxvi. Tollatur impius, ne videat (?)
Beati mundo corde quoniam ipsi deum
videbunt. Matth. v. Illud autem
nondum quod mali videbunt aspectum
tremendi iudicis, quod eis
erit magis pars pene, quia tanto
tremore contremiscet, tanta con-
sciencia confundet ut requira-
tur magnitudo scelerum et feditatis
viciorum. Et maiestas terrifica iudi-
cantis, et hoc est quod requirit illud
iudicium, scilicet ut iudex ex sua vir-
tute se malis et dampnatis
exhibeat visibilem et audibilem
velud hoc operetur in visu et au-
ditu eorum non ipsum tunc et
inde valeant videre et audire. Credendum
est etiam secundum Gregorium quod ante ret-
ribucionem extremi iudicii iusti
quosdam iniustorum in requie con-
spiciunt, ut eos videntes in gaudio
non solum de suo supplicio, sed etiam
de illorum bono crucientur. Iusti vero
semper intuentur malos ut hinc
eorum gaudium crescat, quia malum
conspiciunt quod misericordie evaserunt

Quali videbunt aspectum iudicis

24 Quare iusti videbunt malos et mali videbunt bonos

hic ergo peccatores amplius puniuntur
et eorum videntes gloriam quam contemp-
serunt et ideo illorum pena tor-
quentur quos in utilitate amaverunt
et exemplum patet de divite et lazaro
Luc. xvi. Item Rubrica. 26
Qualiter Christus ad iudicium sit
venturus. Qualiter venturus
ad iudicium veniat Christus dicitur
Matth. xxiiii. Sicut fulgur exit
ab oriente et paret usque in occiden-
tem ita erit adventus filii hominis,
scilicet subitus atque terribilis, et sicut
fulgur cum venerit non est in ve-
nendo sive sic fit coruscatio ita
cum revelatus fuerit quando effulserit
non erit in ostendendo an venerit
Christus. Item Matth. xxiiii. Cum ve-
nerit filius hominis scilicet in forma
humana glorificata, et tunc appare-
bit signum filii hominis Matth.
xxiiii. id est quia angeli deferent
tunc illud signum crucis, sicut enim
in ingrediente rege in civitatem
exercitus eius cum eum perfert signa
regalia et annunciat regis ad-
ventum, ita veniente ad iudicium
domino Jhesu Christo precedet exercitus
angelorum cum signo triumphali
sancte crucis adventum regis
celestis omnibus nunciando. Item
ps. Ignis ante eum precedet etc.
Item Ignis in conspectu eius
exardescet etc. Job xxiiii. Co-
lumpne celi pavent adventus eius ad-
ventum. Item Zach. xiii. Que
sunt plage iste in medio ma-
nuum tuarum. Et videbunt his
plagatus sum in domo eorum
qui diligebant me. Veniente 28 Quare sol et luna obscurantur in iudicio
ad iudicium domino sol et luna
dicuntur obscurari non secundum luminis
privacionem, sed preveniente maioris
lucis claritate, tanta enim erit
eminencia splendoris in Christo, ut
etiam clarissima luminaria celi pre
fulgore divini luminis abscondantur.
Virtutes quoque celorum id est angeli
movebuntur, non motu dispnacionis

vel aliqua perturbacione pavoris
sed quadam admiracione quia vide-
runt sicut principe iudicante non
solum rei sed et officiarii qui ut
consueti sunt timore ac tremo-
38 re perciduntur propter iudicem et iudi-
¶ Qui et qualiter iudicabunt in hoc iudicio
cantes eorum. ¶ Notandum quod in hoc
iudicio iudicabit tota trinitas
auctoritate solus filius manifeste
Act. xvii. c. Sancti non qui pro Christo
reliquerunt omnia assessoria Mat.
xix. Sedebitis et vos super
sedes xii. Omnes iusti approbacione
qua fulgebunt iusti Et infra
Iudicabunt naciones Sapientie 3o
Mali eciam iudicabunt alios compa-
racione. Mat. xii. f. Ninivite
et regina austri ¶ Qualiter
intelligitur iudicare vivos et mortuos
39 Vivos et mortuos
contra vi. Mat. xxii. Non est
deus mortuorum, sed vivorum
Unde quod Christus disputabat et
contra saduceos qui negabant
resurreccionem Actuum xxiii. Contra quos
inducit Exodi 3o Ego sum deus
abraham deus ysaac deus
iacob. et addit non est deus
mortuorum sed viventium. quasi diceret
Non est deus eorum qui non sunt
sed eorum qui sunt ergo cum sit
deus abraham ysaac et iacob
illi erant, sed non secundum corpus. ergo
secundum spiritum, Vel expone vivos
id est qui reperientur vivi in die iudicii
Et mortuos id est qui tunc erunt
mortui, Vel vivos spirituali vita
id est salvandos et mortuos spirituali
morte id est dampnandos. Ro. viii. corpus
40 propter peccatum mortuum est. Item
¶ Quid est mors et ad quid utilis
Eph. 2o Et vos cum essetis mortui
Mors est privacio vite non habitus
tamen non essencia, sicut tene-
bre absencia lucis. et mors
corporum utilis est quia separat
homines ab amicis et deliciis cor-
poralibus et honoribus et potestatibus
et vanis laudibus quibus anime
humane obtenebrantur et ebriantur

et deturbantur. atque ipsi creatori
odibiles efficiuntur, mors vero ti-
more sui velut medicamento
amore huiusmodi quod virus pestiferum
mortiferum quod incendunt extingu-
unt in temporis ¶ Contra illos qui
non credunt resurreccionem 41
Et redditus singulis secundum opera
sua, contra illos qui non
credunt resurreccionem, et contra
illos qui dicunt animam cum corpore
mori, Ad quod inducunt Primo thymo.
vi. Deus solus habet immortalitatem
ex quo inferunt, ergo anima non 42
est immortalis. Unde quod immortali-
tas dicitur in deo immutabilitas
quam non habet creatura per naturam
cum sit ex nichilo facta et possit
[illegible] mutari. anima vero habet
immortalitatem ut notetur privacio
finis temporalis ¶ Item videtur huiusmodi er-
roneis. quia sicut spiritus racionalis
forma est et perfectio in corpore
bruti, Sic spiritus racionalis for-
ma est et perfectio in corpore humano
et ideo videtur eis, quod sicut spiritus irra-
cionalis perit in brutis cum corpore
sic et spiritus racionalis in homine
¶ Unde quod spiritus racionalis non
dependet a corpore in homine
sicut spiritus irracionalis in brutis
¶ Item errorem suum probare nitun-
tur auctoritatibus Salomonis Eccl. 3. Unus
interitus est hominis et iumentorum
et equa utriusque condicio, sicut
moritur homo sic illa moriuntur
Similiter spirant omnia et nichil habet
homo iumento amplius cuncta
subiacent vanitati, et omnia pergunt
ad unum locum, de terra facta sunt
et in terram pariter revertuntur ¶ Unde
Greg. in dyalogo 4o dicens quod liber
Ecclesiastes concionator dicitur quia Salomon
ideo quasi tumultuantis turbe sensum
cepit exprimere ut ea per inquisicionem
dicat que fortasse per temptacionem
imperita mens senciat, ita quod
sentencias quas per inquisicionem movet

m

qui tot ipse psonas suscepit/ et
io nec eo racionator qui ex receptacione
mentis humane dispat vnus
est in titnis hois et iumentor
Eccles vi. et ix. Ex diffinicione
vonis post suam pfert q hz
41 sapiens plus iumento et hoie
stulto. salz ut pgat illuc ubi e
vita. q.d. q hic vita hois no
est/ quia esse alibi testat' hunc
errorem sibi eo finxerunt qui
ad vitu suu volebant vive
quoz errore descbit lib' Sap.
42 2o. ¶ Qd aut anima huana no
moriat' cum corpe pbari pt
testimoniis sacre scpture mt. x.
Noli timere eos q occidunt corpus
/et aiam aut et Ite mt. xxii.
Ego sum deus abraham et c.
no est deus mortuoz sz vivoz
/Sed illi vivebant sz no scdm corp
ergo 2m aiam ¶ Item falsitas
huius erroris pz p experienciam
/quia resurrexerunt pq morte
xpus lazarus et alii de quibus
Hebr. xi. acceperunt de resure mu
lieres mortuos suos/ hoc etia
ondunt miracula quas mortui
opant'. vn ggr in 4o dyalogoz
Pensa qualit anime vivunt illic
ubi vivunt quoz hi et mortua
corpa in tot miraclis vivunt/ Et
l' vitam aie manet in corpe
dephendis ex motu mebrou
Idem cu no pendis vitam anime
pq corpus etia p ossa mortua
i virtute miracloz ¶ Item ondit
p ordine que hz homo in t'ra crea
turas/ Est u hō creatura media
iter iumentu et angelu comu
nis i morlitate cu angelo/ morta
…e radices litatem no cu iumento/ sicut dt
…t i morli Greg' in 4o dya. ¶ Et no q sic
…e anime no est nece rectorem navis mori
cu navis dissipat'/ nec milite
occidi cu equs eius in q sedz occidit'
nec artificem defice/ licet instru
menta quibus vtit' deficerint
Sic no est nece q spus vitalis

peat licet corpus quod est eius
organu peat ¶ Et no radices
pbacionu d' immortalitate aie
humane et de iudicio et rene
/1o dei iusticia qua posita nece
est futurum ee iudiciu/ qm i hac
vita nec boni nec mali recipiunt
q merent'/ quia et bonis hic
male est/ et malis bene/ ubi go
est diuina iusticia cu utrq eo
rum meritis recipiat i hac vita
si no eet iudiciu post istam
¶ 2o dei potestas/ quia aut curat
deus cultores et amatores suos
a' no. si curat ubi est eius po
tencia in hac vita no sit eis pro
hoc in dei'/ nec in q sit eis me
lius/ si aliq no sit futura post
istam/ 3o dei sapiam et bonitate
Si em deus no curat amicos
suos. ubi sapia eius. et bonitas
ut u igrare aut no amare
videbit' amatores/ suos et vene
ratores/ quoz alterz destruit
sapiam eius boitas/ singulis
Conf. 1os qui dixit q vna aia
multis corpibz i fundit' succes
sive/ et vivificat multa corpa
de quo errore dictum est sup
ibi ex corpe et spu. Rubrica
¶ Auctibus pbat q i iudicio
reddit vnicuiqz scdm opa
Secdm opa sua Ro. 2o. sua 4e
et xvi/ et Col 2o vnusquisqz
ppriam mercedem accipiet scdm
suu laborem/ Etiā hic ppositio
scdm nos qualitate pz 2e Cor.
iiii. Cum parte seminat et et
pe Corint. xv. Stella a stella
differt in claritate/ sic et res
reccio mortuorum ¶ Contra
illos qui dicunt q de necessitate
eveniunt vniversa et c.
Secundu opera sua, Cont' 44
1os qui dicunt q oia de
nece eveniunt. desc' materia
hec xxiii. q. iii. c. Est etia alia
tal's sequentib; ¶ Sz ad destructionem
huius erroris mit id sufficat. q
si oia evenirent d' nece. tunc non
esset homo vtrum nec aliquis opa
remunabilis ad bonum nec ad
malum et p maslo esset eius

43 ¶ Que radices pbant
i mortalitate anime

et artificiali scia consilium medi
cina et medicamenta punitiones
et arguinamte placatur et labores
¶ Ad hoc non exemplum scolaris qui cum eta
hanc materiam studuisset rogat
cum instancia socium ut iret cum
eo ad magistros theologie qui vo
lebat probare illis quod omnia eue
nirent ex necessitate. qui cum non posset
aliter eius inquietus refrenare
rendit ei Si verum est quod dicis quod
re me pertibus inquietus quia
si necesse est quod tecum vadam
velis nolis tecum ibo si necesse est
quod remaneam permissio me vo
cabis cum sic in posse quia tecum
eam si ex necessitate cuncta eueniant
ut tu dicis qui adhuc visione
cognouit errore suum et confessus
in trauit religionem ¶ Contra
illos qui credunt quod quidam homines
sic creati sunt quod ex necessitate saluabuntur
quidam sic ex necessitate dampnabuntur

46 Secundum opera sua contribuuntur
illos qui credunt quod quidam
homines sic creati sunt quod ex
necessitate saluabuntur quidam sic
quod ex necessitate dampnabuntur. Unde non
credunt quod ex dei intencione vita
etiam communis sit omnibus nec
omnes saluari possunt Intelli
gunt autem predestinacionem esse dei
ordinacionem. quorumdam ad suppli
cium quorumdam ad premium quod patet
non Ezechiel xviii Si
penitus egerit penitenciam Item Ieremie
xviii Si penitenciam egerit gens ista
etc. Item Romanos 2 et xi. Item
Apocalypsis 2o Memor esto unde
cecideris et age penitenciam et prima
opera fac sin autem etc. Ex quibus
patet quod in operibus liberi arbitrii
consistit saluus et dampnacio maius
sunt in esse liberi arbitrii. Et si de necessitate
homo saluaretur vel dampnaretur
nec esset communis omnibus vita etiam
contra quod docet apostolus Romanos x et
prime Thimotheum 2o Omnes vult saluos
fieri. Item Actuum x. In veritate
comperi quia non est personarum

acceptor deus Item 2a Petri 3o
Deus non vult aliquos perire sed 47
omnes ad penitenciam reuerti Nota non quod ¶ Quod predesti...
predestinacio est preparacio gracie in tempore
et collacio vite eterne in futuro
vel predestinacio est exhibicio
gracie in tempore et in futuro vite eterne 48
prima descripcio est cause secunda ¶ De dupli...
effectus ¶ Est autem duplex effectus fectu pre...
predestinacionis primus est exhibicio cionis
gracie in tempore finalis etiam supremus
est vite eterne exhibicio ¶ Item
secundum magistrum in summis predestinacio
est preparacio gracie i. diuina electio
qua elegit quos voluit ante
mundi constitucionem Item predestinacio 49
est preparacio gracie in presenti et glorie in
futuro ¶ In nomine predestinacionis ¶ Que ...
sunt duo scilicet antecessio et predestinacio dicit in ...
et in destinacione tamen non oportet quod sit predestinac...
alicuius et de aliquo et ad aliquid destinaci...
Et ideo in predestinacione sunt tria
verum ut primum scilicet preparacio aliquo est
quod dicitur glorie in futuro dicitur ut
terminus ad quem est quod dicitur gracie in presenti
autem dicitur ut medium per quod est
predestinacio Cum autem dicitur prede
stinacio hec prepositio pre notat antecessionem
eternitatis ad tempus ¶ Item predestinacio
est ab eterno vocacio iustificacio et 50
magnificacio ex tempore ¶ Et nota Dra ...
quod differunt vocacio iustificacio vocacio ...
et magnificacio quia magnifi magnifi...
cacio respicit glorie vocacio et ius
tificacio vero gracie sed gracia duos habet
effectus unum renouacione animalis quod
dicitur vocacio alium ordinacione ad bonum
quod dicitur iustificacio ¶ Differunt autem
predestinacio sic predestinacio est
preparacio beneficiorum dei ¶ Item pre
destinacio est preordinacio alicuius
ad gloriam Item predestinacio est pro
posita misericordia ¶ Et nota quatuor
actus differentes secundum racionem intel
ligentie qui intelligunt in racione
predestinacionis licet non different
secundum actum prius est consistere sine medicale

9 eligē sine dispone hoc est co
gitāc ad faciendum / 3° ē nesse
sine ppone facē, p9 est volūte
firma in fine digē / 2m pmū
actum data est h diffiº / pdestiº
est pscia 7c / 2m actū scdm ī
pdestinacō / pdestiº pordinacō
7c / Pordinacō .n. 2m rōm itel
ligencie pcedit volūtate 7 sc3
scia. et attendi in disposicōe
cōsequte scia / 2m actū tercm
dat3 ista pdestinacō ē ppoitū
miscdi ppoitum .n. in nobis
ē volūtas firmata delibacōe
/ s3 q2 in deo nō est delibacō
q2 nl ignorat / io ppoitū in deo
est firma eius volūtas / 2m
actū qrtū da3 ē diffiº / pdestiaº
est ppacō grē 7c / Et nota q
pdestinacō pot psciam q iste
bn sit vsur3 dono dī p liberū
arbitium / alit .n. volūtas vl
pscia nō ess3 iusta si cogeret
nos saluari totā em cā effec
tiua nostre salutis pn'r ē apud
deum / s3 / susceptiua / causa est
apud nos / et sic pma cā ęst
se lz ad oīs / nō tn̄ quis ęst
se hūt adiu? ta ut dt aug
sicut lux pns est ceco tn̄ cecus
est absens luci / sic grā dī pns
ē omnib3 / nō tn̄ mali st pntes
ei / et deus facit sole suū oriri sr
bonos et malos. ~~eqlr~~ g. non
tn̄ equalr oīs videt sole / n3
oīs equalr illuiant a sole
Reprobacō ecōio est pscia iniquitat
quorūdā et ppacō dapnacōis eorūdē
/ sic .n. pdestinacōis effcus est ī
grā qua in pnti iustificamur
atq3 ad bn̄ viuedū 7 i bono pse
uerandū adiuuamur 7 q3 in futo
btificamur / Ita reprobacō dei ē qua
ab etno nō eligedo quosdam
reprobauit / que s. duo 9sideant
quor alteȝ pscit 7 nō ppat ī
iquitate. alterū pscit et ppat
s. pena etnā ¶ Contra illos
qui dicunt nō esse ī pntdū

aliqm q sit malus
Scdm opa sua, 9ª illos qui 61
dicut si deus vellet isti
essent boni, vn̄ nō eis in
putādū quia mali 9unt
7 iudz ~~aug~~, q deus melius no
luit ut q hoies vell3 esset boni
nō in fructuose, si mali non
in pune. ~~Ecc. xv.~~ Deus ab in
. 9stituit hoiem et reliqt eū
i manu cōsilii sui, ~~7 inf~~ appot
tibi ignem et aqm ad q volueris
porrige manū tuā / Añ hoiem
vita et mors / bonū et malū
quod placuit ei dabit illi
Adidem ~~deut. xxx~~ f. liberū .n.
arbitriu nos 9didit ds. nec cō
uitutes nec ad viciā necessitate
trahim3 aliqn ubi necessitas nō
est corona de pe. dis. 2ª q.
Item scdm hanc sniam 7 xxiiij.
q. iiij. Obtineri nabuchodonosor
¶ Contra illos qui dicunt q
sicut aīas delent3 morte corpis
Ut recipiat 2m opera sua 62
9ª errorem illoȝ qui dicut
q sicut aīarū delentur
morte corpm illis ut ab
istis / Cont quos attende q 2m
hoc nec esse3 ide sr de uiciis
et morbz eorudem, et p 9ns ī
copabilr preciosa eet separacō aiaȝ
a corpib3 suis cū p eā amitterēt
quicquid hūt pulchritudis 7 p fecois
Item 2m hoc in sanu ess3 de
siderium scōr viroȝ qui deside
rant dissolui a corpibus adu
tam alterium suspirantes cum
2m hoc vita ista ess3 sn sensu
et intellcu et volunte et omni
uirtute / Item 2m hoc scē aīe
nichil amplius astelan et
impius p9 morte corpm eent
hitute, cum pnt deformate.
pnt ex tecate pnt cū sensu et
cōgnicōe essent pnatę 7 iā
expiret de corpib3 oim uirtutū
pulchritudine spoliate / Item 2m
hoc melior esset condicō m[a]-

malorum animarum quam bonarum na
bone per mortem corporis sensibus et
virtutibus privaretur, male vero
a suppliciis viciorum suorum omnino
mundaretur per mortem corporum
quare malis esset desiderabilis
exitus de corporibus suis, bonis
vero penitus odiosissimus. Item nec
pulchriores nec mundiores
apparent in conspectu creatoris
anime sancte quam scelerate cum
hunc errorem in sceleratis nulla
relinquat macula mors corporalis
nec in bonis ullum vestigium
pulchritudinis vel decoris. Ex pre-
dictis patet quod error iste iusticiam
dei evacuat et iudicio dei in
dicio contradicit et etiam omni legi
et racioni manifestum est quod sancte de
sublimibus morte vel amissione
corporis non amittunt, ut docet
Grecorum quibus anime humane
proficiunt in presenti vita hac
duntaxat exceptis que contrarietatem
aut repugnanciam habent cum virtutibus
glorie future, quia fides et spes
evacuabunt apparentibus et presen-
tibus rebus de quibus erant.
Fides enim est non visorum et non
apparentium atque presentium, spes
vero eorum que sperantur pro omnia que
ipsa visorum et apparentium atque pre-
sentium est. Est enim visio eorum
que in hac vita creduntur et ap-
paricio eorum que in hac vita ab-
scondita sunt, et presencia absentium
quantum ad virtutem potentem propter quod
dicitur videmus nunc per speculum et
in enigmate, tunc autem videbimus
facie ad faciem scilicet absque expectatione
dicitur se habere de spe et decere sine de-
gloria que speratur. Spes enim ex
necessitate evacuatur cum res adest de
qua sperabat. Sinceritas enim quedam est
inter spem et rem sicut inter
futurorum et penalitate propter quod
dicitur Ro. viii. C. quod enim videt quis

quid sperat. Patet igitur quod virtutes nec sancte perimunt in anima
morte corporis sed eis sublimiores succedunt, quia sicut si
cere mollis capacitate ad recipiendas
sigillaciones sigillum fortius imprimitur ubi prior sigillatio debilis
fuit, sic anime post mortem
corporis reformabuntur et sigillabuntur similitudine divine pulchritudinis
fortius quam fuit in hac vita, quia
cum penitus anime liberata fuit et
quasi depurata ab omni impotencia
et in firmitate stabilis fuerit in
proprissime divinacionis in omni sua
erit ymago et similitudo summi
patris per plenius potestatem, cum autem
purgata fuit ab omni errorum
labe et ab omni tenebrositate
ignorantiarum dubitacionum et opinionum
et effecta fuit lucida serenitate sapiencie
fulgentissima erit ymago primo-
genite sapiencie per sapienciam plenius
plene luminositatis, cum vero gratie
benignitatis in tantum fuit illustrata
ut omni bono congaudeant gau-
dio glorie cognitive, et ab omni
malicia et malignitate ita longe
facta ut neque cognitum malis
ei approximet erit plenius tante
benignitatis dulcedine ymago
et similitudo summi patris sui. ¶ Exem-
plo ostenditur quod anime ad ob-
tinendum statum multis amiculis

Illud autem sciendum adiuvantur 63
quod anime humane statum habent
a creatore, et ad eum obtinen-
dum multis amiculis adiuvantur
scilicet doctoribus libris ordinibus vite
munditia et sanctitate. Sicut illuminatio
domus apertione et amplificatione
fenestre, ut ad recipiendum lumine
sit aptior, lux autem solaris sola
causa est huius illuminacionis ¶

Quid sit reprobatio

Cum reprobis reprobatio sub- 64
tractio sit non apposita gratie
in presenti et vite eterne in futuro

hic in t'pi(n)ci(pi)um et sc(un)d(u)m effectum
no(n) distinguit' ut in p(re)destinac(i)o(n)e
qu(i)a sub tal(i) g(ene)re no(n) est eff(ectu)s
nec sic aliq(ui)s ponit i(n) s(u)bt(ilitat)e, (se)d po-
cius removet(ur). S(ed) n(on) sub t(ali) s(ignifica)t(io)ne
g(e)n(e)r(is) aliquid ponet in deo s(e)c(undu)m
p(ri)mam, s(ed) p(re)ponit d(eu)s aliq(ui)e(m)
ang(e)li pecc(a)t(ur)u(m) q(uod) esset indignum
64 ¶ Et nota q(uod) in no(m)i(n)e p(re)destina-
c(i)o(n)is et r(e)p(ro)bac(i)o(n)is intelligit(ur)
plura, i(n) p(re)destinac(i)o(n)e p(re)scie(n)cia
g(rati)a et gl(ori)a respectu quor(um)
est p(re)destinac(i)o. Sic(ut) i(n) r(e)p(ro)bac(i)o(n)e
tria s(cilicet) p(re)sci(enci)a (et) p(e)cc(at)us in iquitas
et pena futura ¶ Quare fec(it)
deus homines cu(m) sciret eos
66 Tam rep(robo)s esse reprobandos
Ubi di(ci)t(ur) q(uo)d q(ui)a d(eu)s fecit
h(omin)es cum sciret eos esse
reprobandos. Unde q(uod) sicut p(at)r(is)
familias h(abe)ns bonu(m) vinu(m) ex
c(er)ta sciencia transfundit illud in
vase in quo sc(i)t q(uod) mutabi(tur) in
acetu(m), et ad hoc transfundit ut v(e)l
corrumpat sciens q(uod) valebit ei
ad condienda salsamenta, sic de(us)
licet sciat aliq(uo)s malos (et) futuros
vult eos vivere ad exercendos suos
et ad bonor(um) merita p(ro)movenda
ut p(ate)t i(n) martiribus (et) eor(um) p(er)secutorib(us)
¶ Item sicut aliquis nutrit canes
feros et aves quas sc(i)t futuras
(esse) rapaces, (et) ad hoc nutrit ut
rapiant feras et occidant, et
sicut rex tenet lictores (et) talios
ut mutilet aut suspendat vel
alit(er) puniant ¶ Item sicut pat(er)
familias aliud vas i(n) contumelia
(et) aliud in honorem Ro. ix. Ite(m)
sic d(eu)s fec(it) (et) reservat naciones ut p(er)
eas erudiret isr(ae)l Judic(um). 3. Sic deus
facit et servat h(omin)es cu(m) sciat eos
malos (esse) futuros ut p(ro)p(ter) eos exerceat
electos ¶ Item sicut bestie no(n) p(ro)p(ter) se
s(ed) p(ro)p(ter) h(omin)em c(re)ate sunt, ita mali
h(omin)es no(n) p(ro)p(ter) se s(ed) p(ro)p(ter) bonos c(re)ati
sunt et vivunt (et) mala que in-
ferunt bonis p(ro)sunt vel ad

emendanda sive demonstranda pecc(at)a
ut ad excitandam iusticia(m) vel
ad h(ui)us vite miseria(m) demon-
strandam ut p(ate)t in Job p(rimo) et 2o
(et) 32o et in ap(osto)lis Actuu(m). viii. et ix.
¶ Cont(ra) illos qui negant elemo-
sinas (et) alia bona op(er)a p(ro)desse
Tam reprobis quam malis. 67
electis. Contra illos qui ne-
gant elemosinas et alia
bona opera p(ro)desse malis, co(ntra)
quos Dan. 3. Pecc(at)a tua elemos(inis)
redime. et iniquitates tuas
misericordiis paup(er)um. It(em) Act. x.
d(icitu)r Cornelio no(n) xpiano. Oraciones
tue et elemosine tue ascende-
runt in conspectu dei. ¶ Ite(m) s(unt)
alii heretici (et) q(ui) di(cun)t q(uod) non est
meritoriu(m) dare elemosinas illis
qui sunt mali Cont(ra) (qu)os Luc. vi.
Gal. vi. Dum temp(us) h(abe)m(us) opere(mur)
bonu(m) ad o(mn)es Et Ro. xii. Si esu-
rierit i(n)imic(us) tuus ciba illum
(et) ita p(ate)t q(uod) utilis est elemosina
f(ac)ta malis. et eis facienda ¶ Q(uo)d
aut(em) elemosine a bonis facte
bonis valeant. p(ate)t. 2e Cor. viii.
(et) ix. Et Actuu(m). ix. et xxiiii.
¶ Cont(ra) illos qui no(n) credunt
r(esurrecti)o(n)em (et) contra illos qui di(cu)nt
animam cum corpore mori
Qui o(mn)is resurget. Contra 68
Seleucianos qui r(esurrectio)ne(m) no(n)
recipiunt et (con)t(ra) saduceos
Iudeor(um) complices, qui dixerunt a(n)i(m)a(m)
cum corp(or)e mori, et cont(ra) illos 69
qui dicunt r(esurrectio)nem g(e)n(er)alem iam
(esse) factam, (de) quib(us) 2e Thim. 2o ¶ Quas causas sui
¶ Heretici qui negant resurrecc(i)o(n)em erroris assignat
diversis causis assignant, Quida(m)
r(esurrecti)onem corp(or)um negant, quia ea
adversus f(ac)ta (esse) dicunt. co(ntra) quos
dei est figura ibi. Unu(m) unum
cor(pus) p(ri)m(um). ¶ Alii dicunt q(uo)d ista
corp(or)a no(n) sunt n(isi) organa sive
instrumenta a(n)i(m)ar(um) p(er) que a(n)i(m)e
operant(ur) bonu(m) vel malu(m) Unde dicu(n)t
q(uod) sicut artifex tu(n)c remanet et
non instrumento quo utitur

ita sole anime remunerabuntur
non corpora, ysti pretium tum ante a
sebunt et eius bonum operis in eo
corpore. Vide quod illud patet esse falsum
quia 2º hoc ex corpore et anima
non fiet unus homo sicut nec
sit ex artifice et instrumento
¶ Item anima quantum corpus com
plexione corporis comitatur. Un
de compassiue leso corpore anima
condolet corpori quod non fieret
si tantum esset instrumentum sicut nec
artifex dolet leso instrumento
¶ Item remuneratio anime sine
corpore non esset remuneratio hominis
cum anima sine corpore non sit homo
¶ Item cum homo seruierit deo
in corpore et anima a deo non
sit minus liberalis in remuneran
do quam homo in seruiendo utrum
modo s. in corpore et anima debet homo
remunerari. Justum enim est ut ea
que fuit socia in laborem socia
sit in gloria. ¶ Alii negant unitatem
corporum quia vident ea vel in
pulverem redigi vel a ventibus
vel a bestiis aut ab igne consumi
diuersis terrarum spaciis dispergi
¶ Ad quod videtur Phil. iii. de
suscitabit nos per virtutem suam
virtus ergo diuina que humana
corpora vbicumque dispersa poterit
adunare et adunata resusci
tare ad vitam. Nam sicut dicit
Greg. longe minus est deo repa
re quod fuit quam creasse quod non fuit
et mirabilius est celum et terram
nullis existentibus condidisse quam
ipsum hominem ex terra reparare. At
tendant ergo in conflatione multorum
generum aurum depurari de mine
et puluere granum et vitrum
clarissimum decerne et eo non de
sperent corpora sua de cineribus
reformari. ¶ Preterea cum hoc re
quirat non solum bonitatis et
largitatis creatoris sed etiam iusticia
regula temporis retributionis igitur

et imperiositas ubi dicitur qui creauit
celos de nichilo, qui dixit et facta
sunt mandauit et creata sunt quod
vocat ea que non sunt tamquam ea
que sunt vocabit mortuorum corpora
ad iudicium ut resurgant. Et venit
tempus audient vocem filii dei et procedent
Joh. v. d. Non enim quibuslibet
instrumentis non enim quibuslibet
instrumentis aut quocumque humano
artificio reformanda sunt corpora
hominum sed solo iussu imperiosissimo
creatoris et glorificabuntur totaliter ita quod
nulla corporum pars remaneat in mi
seria, et omnes vires animarum et
corporum glorificabuntur ita quod nullus
in eis remaneat defectus. Alii
negant unitatem propter deformitatem
corporum quia vident in decessis quod tali
forma resurgent. Ad quod videtur
per illud .i. Cor. xv. Mortui
resurgent incorrupti. Item seminatur
corpus in corruptione, surget in
incorruptione, seminatur in ignobilitate
surget in gloria, seminatur in infirmitate
surget in virtute. Unde corpus deforme
redactum in pulverem deo enim
nichil est impossibile reinte
grabit absque omni deformitate
propter quod Phil. 3. Salvatorem expec
tamus dominum Ihesum Christum qui re
formabit corpus humilitatis nostre
configuratum corpori claritatis sue, secundum
potentiam qua potest sibi subicere omnia
¶ Tercia causa erroris est prima
intelligencia scripturarum quas in
ducunt ad probandum corpora non
esse resurrectura. Ad quod inducunt
Math. xxii. In resurrectione neque nubent
neque nubentur sed erunt sicut angeli
dei in celo; sed angeli non sunt
corpora, ergo corpora non resurgent.
Vide quod id sicut non notat simi
litudinem in toto sed in parte scilicet
quo ad esse sine impetus et sine
ope nuptiarum. Item obiciunt .i.
Cor. xv. quod seminas non corpus
quod futurum est seminas ergo aliud

¶ Alia causa erroris

¶ Vide

corpus seruat' ꝛ aliud fiturꝫ est
¶ Vnde no q .i. no equale que
expositio pz ibidem / et dic q
idem in sba et aliud i qualitate
dist idem corꝑ in sba morit' et
idem resurget sz in qualitate
diuersum / generatio enim et corrup°
vnius et eiusdem e / materia enim
q exuit' vna forma in diuit'
ag vn et materia genitam morte
pius in diuit forma genit nom
h' aut forma eiusdem spei e
tum forma veris gen nec
differt nisi modo .i. accidentibꝫ

¶ Cum ea que ptinet ad verita tem humane nature i hoie ag no

69 Quintus sius ꝑprijs resurget
corpibz / in quantu ptinet
ad veritatem humane nature
que exigit' ad pfectu hois statu
No enim est d' veritate nature hu
mane / quid q est in corpore
quia fomet' corꝑalibz cibi et
potus ex quo sunt queda adul
terina que no sunt de veritate
humane nature Ita tn sunt
ve fr ne admixte quid no e
distre i tenuri naturum et i
illud 8° q in capillis et alijs
mebris est de veritate humane
70 ne resurget / q vo deteriemet
sine supfluus no Vbi quint'
in qua etate vel mensura corpis
fiet resurrectio / rndet Augustinus
vnusquisque suam recipiet me
suram corpis quam at qualem
habuit iuuenetute etiam si
senex obiit vel fuat obiturus
si cum est mortuus / Etas vero
eit illa adqua puenit xpus .i.
xxxma et duorum annorum. Vn Apls
Ephs .4. Donec occurramus omnes
in virum pfectum i mensura etatis ple
nitudinis x / Vnu aut posuit
no ut distinguat sexum / sz ut sig
ret ꝑ fectom virm etas illius
nec dixit mensura corpis vel
stature / sz etatis no cz accipiet

magnitudinem corpis q non
huerit nec fuerit habiturus
71 ¶ Opponit hereticus Apoc. xxi ¶ Oppositio heretici
Ecce noua facio omnia. ergo vetus
homo no resurget ¶ Vnde q
sicut homo qui prius vetus
vetustate pcti renouatus est
tn ꝑ baptismum vel penitenciam
no est alius in sba q prius
ita caro que prius erit vetus
sibz corporis et mortalis resur
rectionem sit noua / nec est alia
in sba quam prius et hoc dicit'
in ps Renouabit' ut aquile iu
uentus tua Item Iob xxiiij°
Cunctis diebz quibz nunc milito
expecto donec veniat immuta
tio mea .i. i melius muto Sicut
enim si statua cuiuslibz metalli
solubilis igne liquefiet vel teret'
in puluerem / vel confundet' in
massam ꝛ eam vellet artifex
ex illius materia rede que qn
titate iterum reparare nichil ir'
esset ad eius integritate que
particula matie cui mebro statue
redderet' / dum tn totu ex quo
co stituta fuit resumet resti
tutam Ita deus i effabil arti
fex nature humane i effabili
celeritate totam humanam naturam
restituet i ieme generali restitu
tionis ꝑ ticule corpis disperse
fuerint reintegrabunt' / ita q nichil
quod est de sba vel d' essencia
depibit Inxta id luc xxi d. Ca
pillus de capite vro no pibit

¶ Alia oppositio heretici

72 Qui omes / ut d' ps cor xv
s. omes quidem resurgemus
Contra hoc opponunt heretici
ps. No resurget impij in iu
dicio / Sz dic q no adhoc ut
iudicet sic sti quibz d' math
xix. Cum sedit filius hois i sede
maiestatis sedebitis ꝛ vos iudi
cantes .xij. tribus isrl Et hoc in
innit ps cu subiungit Neqz pec
catores i co silio iustorum ¶ Item

ps spus ptnsit in illo et no sub
sistet et no co. am. lo. sim. Ru
de no cognosceret corpus se ut
prius. qua post cinerem erit incorruptibilis
et in mortalis. Item iob vii. Qui
descendet ad inferos no ascendet
nec reuertetur ultra in domum sua
ergo no resurget dicit hereticus
Rude quod loquitur in persona contra
phariseos et alios qui credunt
quod post cinerem redibunt ad do
mos uxores et ad familias suas
Vn contra illum errore dicit Job
vii. et no reuertetur oculus meus
ut uideat bona. ista tempalia
nec aliquis ut. homo in isto statu cor
ruptibili. quod aut iob crederet
resurrectionem corporum patet Job. xix.
Scio quod redemptor meus viuit
et in nouissimo die de terra surrecturus
sum et rursum circumdabor pelle
mea etc. Item Job xiiii. homo
cum dormierit non resurget
Rude quod no negat simpliciter resurrectionem
sed addit. Donec atteratur celum
etc. ut notetur quod vtrumque sil fiunt
Item obiciunt. qui in carne sunt
deo placere no possunt Ro. viii.
Rude quod in carne s. facientes
opa carnis. quod innuit Gal. v. c.
Manifesta sunt opa carnis et
Item obiciunt primo Cor. xv. Caro
et sanguis regnum dei no possidebunt.
sed expone Caro et sanguis
i. carnalis sensus siue corruptio
et hoc innuit apostolus cum sub
iungit. neque corruptio incorrup
cionem. Vel caro et sanguis i. car
naliter de deo sentientes Vn Ro.
viii. prudencia carnis mors
est. sanguis aut appellat tempus
vitam hominum qui pro delictis intendunt
operibus. Item cum suis corpi
bus. ad ostendendum quod omnes
cum suis propriis corporibus resurget
Attende quod quia in totum hominem
tam in tunc quam exterius se inuita
extendunt s. gracia creatori obsequa
ciacte est ut in totum se gracia
remuneracionis extendat. et hoc

congruit diuine iusticie equitati
ut proporcionabilia sic inuita gracia
et premia glorie. Item quia corpa
partes sunt hominum si sole anime
glorificarentur dimidium remuneraret
hoc aut esset ridiculosum summi
fautore dimidium remunerare
Si aut corpa domus naturales
sunt animarum quia decens est boni
largitatique creatoris ut suo tempore
resarciant et reparet eis tecta
apparent decorent et ornent
pro eo gracia anime quam adepte
sunt. Item cum corpa vestes
naturales sunt animarum. denudacio
earum post esset miserie. propter quod necesse
est ut reddat eis vestes suas
no in vetustate et scissuris in
quibus eas habuerunt in vita ista
sed in gloria et decore congruenti
felicitati future. Item ad satisfa
ciendum vulgaribus Attende quod indecens
esset ut aliquis dives in
domum suam recipiat hospite
quem diligit dimidium tamen
vel nudum. Ex comparacionibus ergo
que sunt domus. vel regalis
pallacii ad omnipotentem et libe
ralissimum hospitem in propinquo est
ut habundantissima largitas creatoris
excludat a domo vel a pallacio
suo corpa hominum. cum sint partes
naturales corporum. siue vestes siue
aliquid earum hoc enim no permittit
sed apud hospites liberales ad
modicum quod apud eos est liberalitatis
et largitatis. quanto ergo potius
no paciet hoc omnipotentissima
et largissima liberalitas creatoris
Item cum tota congregacio electorum
sit ciuitas templum domus sponsa
creatoris et huiusmodi harum aut nominacio
sequatur renouacio et reparacio glo
riosa. quia in mortalem sponsum
decet sponsa immortalis. et sponsum
glorie sponsa gloriosa. etc. de ciuitate
domo et templo et huiusmodi sit negocium
mundum. Eximius comparacionibus

m

pz q compacto electorum e reparanda
renouanda et glorificanda. Item
quia apud eundem iustissimum
iudicem equalium meritorum equalia
sunt premia et silium similia omnium
autem xpianorum fidelium merita
similia sunt natis p scdm q
fuit homo quia omnes sunt imi
tatores illius ergo omnium talium
merita apud deum premium iu
stissimum iudicem meritorum et da
torem largissimum premiorum
simile premium obtinebunt non
dico equale. Similitudo enim est
in natis p et suorum non equalitas
similem regloriam remunerationem et
quia xpus obtinuit necesse est
obtinere omnes fideles xpianos
et sic esse glorificandos non dico
equaliter. Si quis opponat de p
uulis q non habent propria merita
Vide q ex quo sanctificati sunt per
baptismum fideles et fit fides igitur
et ideo similes et fient sit gloria
Malos vero oportet resurgere in
corporibus suis ut fiat diuine
iustitie quibus sicut se male
gesserint et vita ista tam in tantis
q ex tantis sic eidem retribuatur
utrique p iustitia creatoris Item

Quid est resurrectio et quibus modis probatur. Contra illos qui carnis resurrectionem impugnant

Qui omnes cum suis resurgent
corporibus. Contra hereticos
qui remittunt carnis impugnant
Nondum q resurrectio est corporis
et hominis morte separatorum iterata
coniunctio probatur autem carnis re
surrectio auctoritate exemplo et ro
Auctoritate Joh. v. d. Nolite mirari
quia venit hora in qua omnes
qui in monumentis sunt audient
vocem filii dei et Mt. xii. et xix.
et xxii. xxv. xxvii. Item Marc.
ultio et xx. Luce xiii. xvii. xviii.
xx. Joh. xii. Item Actuum x. xiii.
xix. xxiii. Ro. viii. Qui susci

tauit ihesum xpm a mortuis vi
uificabit et mortalia corpora vestra
Et in fine expectantes redemptionem
corporis nostri. Prima Cor. xv. g. Oportet
corruptibile hoc induere incorruptionem
et mortale hoc immortalitatem hoc
dicit de corpore non de anima nec de spiritu
non. n. bene dicit hoc spiritus et hec anima
2a Thymot. 2o. Memor esto dominum
surrexisse a mortuis. q. dicit sicut
caput surrexit et membra q
sunt corpora nostra. Prima Cor. vi.
An nescitis quia corpora vestra mem
bra xpi sunt Prima Cor. xv. Philip.
3o. Prima Thessal. iiii. Apoc. 2o. xiii.
xx. Veritas rerum et causa et
ordo resurgentium ostenditur Prima Tessal.
iiii. Hoc vobis dicimus in verbo domini
quia nos qui viuimus qui resi
dui sumus non preueniemus eos
qui dormierunt etc. Adde Ysaie
xxvi. g. Viuent mortui tui. Et
Ysaie ultio Veniet omnis caro
ut adoret coram facie mea
et egredientur et videbunt cadauera
virorum etc. Dan. xii. Multi de
hiis qui dormierunt in pulue
re euigilabunt Jone 2. Sub
leuabis de corruptione vitam meam
2o Machab. vii. Item Ezech. xxx
vii. Job xix. Scio quia redemp
tor meus viuit etc. Exemplo ipsius
capitis scilicet xpi pz resurrectio
ut probatur per instrumenta publica
quatuor ewangelistarum et apostolorum
ut dictum est. qui sunt velut
publici notarii imperialis aule
scilicet curie celestis qui ita fide
digni sunt q ubique eorum creditur
instrumentis et in nullo iudicio
catholico iter contra. Probatur etiam
per experientiam sensuum apostolorum scilicet tac
tus cum scilicet ihesus p. Joh. xx.
et Actuum primo preuisum cum ostendit
eis manus et latus per auditum
cum dixit eis pax vobis. per
tactum ibi. Mitte manum in latus

merum Joh. xxi. per gustum piscis
assi Joh. xxi. ¶ Item per operationem
miraculorum in nomine crucifixi ut
probatur in Actibus apostolorum a capitulo primo
usque ad septimum capitulum ¶ probatur et
exemplo membrorum quia cuncti
corpora sanctorum qui dor. sunt et
exierunt de monumentis post resurrectionem
et apparuerunt multis. Mt. xxvii
Item exemplo seminum prima cor.
xv. Insipiens tu quod seminas
non vivificatur nisi prius moriatur
Joh. xii. Nisi granum frumenti ca-
dens in terram mortuum fuerit etc.
Et sicut dicit Greg. in uno grano
parvissimo que nascitura est arboris
moles, considera ibi ubi in illo
parvo grano seminis latet fortitudo
ligni, asperitas corticis, saporis
odoris que magnitudo, ubertas
fructuum, viriditas foliorum, ymmo
semen latet in semine licet non
videatur. hijs igitur exemplis quibus cottidie
credibus ad fidem cernimus tenduntur
sunt ducendi, ut qui vident
arbores et arbusta revirescere
refrondescere ac fructificare sperent
se posse resuscitari renovari et
reformari, Exemplo herbarum
arborum et arbustorum tanto maior
cura sit deo de renovatione hominum
quam herbarum ¶ Item probatur ratione
quia omnis actio est corporis et quod deus
est summe iustus, sed ergo reddere
singulis secundum opera sua, ergo bonis
bona, malis mala, sed non fit
hoc in hac vita, quia mali cum
felicitate gaudent, et boni mi-
seriis affliguntur, sicut patet ad oculum
ergo reddentur in alia vita, cum non
reddantur in hac ~~vita~~, sed cum
corpus sit quod in hac vita vel bene
vel male merendo laborat, ergo
tam corpus quam anima pro sua qualitate
debet in futuro vel in pena vel
in premio gaudere, oportet igitur ut cor-
pus quod cum morte separatur fiat
iterum coniunctio. Tertia resurrectio
certimus quia sicut dicit Ja. primo c.
Beatus vir qui suffert temptationem
quia cum probatus fuerit accipiet coronam
vite, sed patet quod sancti sufferunt temptationes
in martirio corporis, ergo necesse est
ut corpore remunerentur. non ergo re- ax
munerabuntur in futuro, ergo necesse est
ut resurgant in corpore ut in eo remu- q. a. i ve[n]-
nerentur ¶ Item non que in eo veniencia ... -
ta senserunt. si vera non esset resur- fuit erro[r]
rectio, quia deus videtur auctor
erroris qui predicationem apostolorum
tantorum miraculorum testimoniis con-
firmavit. Actuum primo et in multis
capitulis ¶ Item apostolorum testimonium falsum
est qui de visu auditu et tactu
testimonium perhibet primo Joh. primo ¶ Item in-
anis esset predicatio apostolorum et vana
eorum fides, et miserabiliores essent
eo respectu secundum quod adhuc etiam
in eo vehementia deducit apostolus eos
qui resurrectionem non credunt, prima cor.
xv. ¶ Item si non esset resurrectio ad dam[pnationem]
destructum esset fundamentum religi-
onis, et sequeretur rerum humanarum in-
tollerabilis perturbatio vite ordo
confusio, cultoris ex honoratio ay
omnium prostitutio viciorum ¶ Et nota quod q. com[mu]nis
resurrectio erit omnibus, sed retributio s[ed] diffe-
sine gloria cunctis erit dissimilis tribuitur. ab
prima cor. xv. Omnes resurgemus
sed non omnes immutabimur, id est me-
lius mutabimur. Stella enim a stella
differt in claritate, sic et resurrectio
mortuorum differt in claritate secundum
quod magis vel minus meruit in vita
ista ¶ Et ostendit apostolus triplici
primo per comparationem terrestrium corporum
inter se. Unde ait non omnis caro
eadem caro, id est eiusdem dignitatis
Unde subdit, sed alia hominum, alia
volucrum, alia pecorum alia piscium
2o ostendit per comparationem celestium et
terrestrium ad invicem unde subdit
hic et sunt corpora celestia et corpora
terrestria sed differunt, quia in gloria
unde subdit, alia quidem celestium
gloria id est dignitas alia terrestrium

¶ 3º ostendit p(er) co(m)paratio(n)em celestiu(m)
ad inuicem, vn(de) alia claritas so
lis et alia claritas lune, p(rim)e cor(inthios)
xv. c. Inquali aut(em) corp(or)e fiet
resurrectio subiungit apl(us) aut(em)
i cor(inthios) hoc in du(er)e i(n)corrupcio(n)em
et mortale hoc i(n)du(er)e i(n)mortalit(atem)
fiet e(ni)m i(n) eo(rum) corp(or)ib(us) q(uod) idem
ap(osto)l(u)s aut(em) ibidem Semi(n)at(ur) in
corrupc(i)o(n)e surget in incorrup
cione, semi(n)at(ur) i(n) ignobilit(at)e, sur
get in gl(or)ia, semi(n)at(ur) i(n) infirmit(at)e
surg(et) i(n) v(irtute). semi(n)at(ur) corp(us) a(n)i(m)ale
surget corpus sp(irit)uale p(ro)p(ri)etate s(ed)
no(n) natura, Corp(us) a(utem) sp(irit)uale
dix(it). no(n) q(uod) ip(su)m corp(us) sp(iritu)s erit
s(ed) q(uod) di(m)inutate sp(irit)u(s) i(n)mortale
atq(ue) i(n)corruptibile p(er)manebit
Sic et nu(n)c d(icitu)r a(n)i(m)ale corp(us) cu(m) no(n)
sit sp(iritu)s s(ed) p(er)manet corp(us) sic(ut)
d(icitu)r a(n)i(m)ale nu(n)c, cu(m) t(ame)n i(n)ueniat(ur)
no(n) a(n)i(m)a esse s(ed) corp(us) corp(or)a
glorificato(rum) dic(u)nt(ur) p(ro)p(ter) subtilitate(m)
substa(n)cie illo(rum), Item p(ro)p(ter) velo
citatem et agilitate(m) qua pari
facilitate se tra(n)sferent qua sen(s)i(bi)les
sibi a cogitatu in cogitatu(m), Item
p(ro)p(ter) stabilitate(m) sibi sue qua no(n)
p(ote)r(i)t (con)sumi fame nec siti q(ui)a
no(n) indiget nutrime(n)to, Ite(m) q(ui)a
inpassibilia et i(n)passibilia sunt. Ite(m)
quia apparet q(uan)n volunt (et) quib(us)
volunt (et) q(u)o volu(n)t, Et n(ot)a q(uod)
tu(n)c erim(us) corp(or)e sp(irit)uales effecti
p(er) ment(is) illu(min)atio(n)em om(n)ia scie(n)tes,
et p(er) corp(or)is levitate(m) ubiq(ue) esse
poterim(us), volabim(us) m(en)te p(er) co(n)
templatio(n)em, volabim(us) corp(or)e p(er)
i(n)corrupcio(n)em, distinem(us) mente
(et) corp(or)e. cu(m) sensus in corpo(r)i
(con)uene(n)t in vno(m), vo(lun)tas(?) intellectum
intellectus i(n) intelligentia(m), i(n)tellige(nci)a
m(u)tabit(ur) i(n) deum, tu(n)c (n)atura s(e)n(si)b(i)lia
ad (con)dicio(n)es sui si(m)ilitu(dine)s subli
mabit(ur), et om(n)ia que p(re)cellentia
corrupta fuerat reparabunt(ur) i(n) me
li(u)s. s(cilicet) in intellectus sine errore
memoria sine oblivione, cogitat(i)o
sine p(er)uagac(i)o(n)e, (et) sine sin(e) offe(n)sio(n)e

76 ¶ Quo(modo) i(n) fu(tu)ro ... natura (con)s(er)uabit(ur)

in colu(m)nitas sine debilitac(i)o(n)e
et sine dolore, vita sine morte
facultas sine inpedime(n)to, satiu(n)i
tas sine fastidio, et tota sa(n)itas
sine morbo, atq(ue) qualitas sine
similit(u)d(in)e Illud aut(em) no(n)dum
q(uod) v(e)r(um) no(n) se(m)i(n)alib(us) nec natura
libus causis s(ed) p(ri)mordialibus
fiet (secundu)m cursu(m) mirabilem et
sup(er)naturalem (et) (secundu)m diuina(m) p(otenci)am

¶ Quod signu(m) dabit(ur) resurgendi

Omnibus omnes cu(m) suis p(ro)p(r)iis 77
resurget corp(or)ib(us). quia
sicut d(icitu)r Joh. v. c. Veniet
hora in qua om(ne)s qui in mo
nume(n)tis sunt audient voce(m) filii
dei (et) De h(ac) v(er)o voce d(icitu)r ap(osto)l(u)s p(ri)me
Tessal. iiii. c. q(uod) erit archangeli 78 ¶ Qualis vox que fiet i(n) iudicio dicit(ur) tuba
i(d est) ip(s)i(us) xp(ist)i, qui est p(ri)nceps
o(mn)i(u)m angelo(rum), vel erit vox
alicuius, vel pl(ur)iu(m) angelorum
eadem q(ue) d(icitu)r tuba quia erit manifesta
et nomi(n)(atis)s(im)a q(ui)a p(ost) eam non
erit alia ad suscitandu(m) mortuos
Hec tuba ut ait Aug(ustinus) e(st) clamor
de q(u)o d(icitu)r in ewa(n)g(eli)o Mt. xxv. Me
dia nocte clamor, tube no(m)i(n)e
aliq(ua)n(do) evide(n)s et p(er)clarum signu(m)
intel(ligitu)r quod vox archangeli et
tuba dei ab ap(osto)lo d(icitu)r Ewa(n)g(eli)o
vox filii d(e)i (et) clamor appellat(ur)
q(uam) mortui audient et resurgent
vn(de) p(ro)p(hetaliter). dabit voci sue voce(m) vir
tutis i(d est) effectiua(m) resuscitandi 79 ¶ Quale media nocte veniet ad iudiciu(m)
mortuos, Media aut(em) nocte
dicit(ur) venturus ut ait Aug(ustinus) no(n)
p(ro) hora t(em)p(or)is s(ed) quia tu(n)c veniet
cu(m) no(n) sp(er)ret(ur) media aut(em) nocte
cu(m) valde obscura est i(d est) oc
cultum. Dies d(omi)ni sicut fur
in nocte veniet. p(rim)e Tessal. v.
Hec aut(em) adve(n)tus d(omi)ni d(icitu)r dies 80 ¶ Quare adventus x(rist)i dicit(ur) dies
no(n) qualitate t(em)p(or)is s(ed) reru(m) g(ratia)
quia tu(n)c patebunt cogitac(i)o(n)es
(et) (con)sc(ienc)ie singulo(rum) Dan. iii. d.
lib(ri) ap(er)ti sunt (et)c. quia (con)sc(ienc)ie
omnibus tunc patebunt (et) i(m)plebit(ur)
illud Mt. x. d. Nichil occultum

quod no sciat virtute eni diuina
tunc fiet ut cuiusque opera sua
manifestet ut quisque dapmet
vel saluet consciencia sua teste Ite

¶ Quare restituendus est homo
cum eo in quo nunc corpore viuit

81 Que tunc gestum. quia si non
penituisset homo cum eo quod
gerebat corpore in corruptibi
litate tristimendus erat / et ideo
oportet ut cum restaurabitur
cum suo in quo vixit in hac
vita corpore restituetur / et hoc
est contra illos qui dicunt animam
transire de corpore in corpus vel
contra in quodque aliud / Et contra
origenianos qui dicunt animas
diuisa corpora q. vincla meruis
se p diuersitate peccatorum xxiiij. q.
ultima / quidam tamen ultimo
contra quos xxiiij. dis. eam
cepus z math. xx. ubi singuli
singulos denarios Et apok. xi.
date sunt illis singule stelle

¶ Contra illos qui dicunt quod
alia corpora assumunt in iure

82 Que nunc gestum. z contra illos
qui dicunt quod alia corpora
assumunt in iure / contra quos
nota. quia si alia caro vel alia
anima assumet / 2m quod dicunt
heretica / resurrectio vera non esset
nisi eadem caro que cecidit
resurget / Item si noua caro
assumet / vel ad dampnacionem vel
ad gloriam ptinet / Si ad dapna
cionem illam aget iniuste. quia
penam quam non meruit sustinet
si ad gloriam / contra quod cecidit
ut vr. aget iniuste. quia gloriam
sibi debitam caro noua que
non meruit obtinet / Idem est
in conuenienis si noua anima
assumet / Restat ergo ut eadem
caro z idem spiritus resurgatur
ut illi qui meruit digna retri
bucio compenset secundum quod hic dicitur
Rubrica.

¶ Contra illos qui dicunt quod post
iudicium prima bonorum erit equalia

Et recipiet secundum opera sua 83
Contra 1os qui dicunt quod pre
mia bonorum post iudicium
erunt equalia / et pene malorum
similiter / Ad quod in dicitur ap. xiiij.
Ubi eminant pene congnes ma
lorum / et ex quo congnes vr. illis
quod equales / Rude quod non sequitur
quia sicut in igne sunt la
pides ligna fenum et stipula
non tamen equaliter comburunt / et
hec omnes partes tre sub vno con
muni sole sit. non tamen equaliter
calefiunt / vel equaliter illuminantur ab
eo / Item non quod ibidem dicitur
Colligite zyzanias et ligate ea
in fasciculos / non dicit fasciculum
ut notaret diuersitatem penarum / ad
idem in dicitur Jac. 2o. Quicumque
totam legem seruauit / offendat
aut in vno factus est omnium reus
/ Ex quo eis videtur quod tanta sit
futura eis pena / quantum si
fecisset omnia mala / Rude quod
id patet esse falsum ap. xi. Tyro et
Sydoni remissius erit / ergo non erit
equalis pena Item expone
factus est omnium reus. i. quia non p
deruit ad salutem / Ite ad
idem in dicitur ap. xxv. Dis
cedite maledicti in ignem eternum
Ecce quod equali sina et equali
pena puniunt mali / Rude
quod licet equali in perpetuitate / non
tamen in acerbitate puniorum etiam equa
litatem mitiunt pbare / pillud
ap. xiij. / Justi fulgebunt sicut
sol et Rude quod sicut ad ubi
est solarius non quantum. nec sic
fulgebunt. sicut ergo equaliter eodem
rude adi. quod obiciunt p. cor.
xiij. Tunc cognoscam sicut et
cognitus sum / Similitudo est.
nota quod omnes cognoscent mani
tamen vnus manifestius alio

Adidem in ducunt math. xx. de
operariis ubi omnes acceperunt
singulos denarios Unde quia
equales fuerunt in premio videtur quod pre-
mia equalia erunt in fine / Videtur
quod ibi intelligitur de tempore gratie / ubi dena-
rius i. dei gratia data est ita
ultimis sicut illis qui fuerunt
ab initio ubi equalitas premii
non attenditur ex diuturnitate temporis
sed ex devocione mentis / Similiter
mulier que duo minuta posuit
plus omnibus misisse dicitur quia ex
maiori devocione et fide Mar.
xii. Quod autem non sunt paria pre-
mia bonorum vel supplicia reproborum
per hoc patet quod quantum ad supplicia
peccata non sunt paria ut patet Apoc.
xviii. de peccatis in spiritum sanctum Et Joh.
xix. Qui tradidit me tibi ma-
ius peccatum habet Et Math. xii. Fi-
unt novissima hominis illius peiora
prioribus / Ergo dei iusticia gravius
puniet illum qui magis pec-
cavit. Ergo non erunt paria sup-
plicia. Adidem Math. xvi. et
Luc. xii. et Joh. xii. ubi expresse
dicitur quod dedit unicuique secundum
opera sua / Et quod secundum notat quan-
titatem operum patet Apoc. xviii.
et Ro. ii. Et Job xx. petri ii.
et Jac. 3. Contra predictum errorem
nota quod divina bonitas omnibus
intellectibus semper uniformiter sup-
lucens omnibus radios sue lucis
exponit / sed qui mentis oculos
sponte claudit vel avertit
privatur luce semper sibi superradia-
te. qui non in moderate se ingerit
in lumine ac persepe privatur eo
quod sue capacitatem cogebat
/ qui vero in illud moderate ex-
tenditur haurit lumen / Sic est
etiam remuneratione iustorum. quia
sicut se habuit in operatione sic
recipiet eis remuneracione
divino bono dicitur. Quod ex proporcona-
bilia sunt merita et premia.

Ut recipiant secundum opera 1
sua / et nota quod proporcio-
nabilia sunt merita
et premia / et quemadmodum se
habent merita ad invicem ita et
premia se habebunt. quia igitur
non omnes anime eque male
et bone sunt hic / nec omnes
equalis gloria vel pene in futuro
erunt / Item non in concordancia
que sequitur ex hoc errore quia eque
illos tum puniet qui simpliciter
meritum fuerit / quantum si intefe-
cisset multa milia hominum et omnia
alia peccata enormia commisisset
quod patet cuilibet esse falsum
Quod autem premia bonorum sunt in-
equalia patet tripliciter / primo ratione
bonitatis in uno et in alio / secundo testimonio
scripturarum / tercio per in concordanciam
que sequeretur. Contra illos qui
mille annos post iudicium in
voluntate carnis futuros predicant
Ut recipiant secundum opera sua 2
in iudicio s. in fine seculi
contra terreticimos qui mille
annos post iudicium in voluntate
carnis futuros predicant / Contra
quos Deut. xii. e. Reddet
odientibus se statim. ita ut
disperdat eos. et ultra non dif-
feret pertinus reddens eis quod
meretur. Item Ysaie xxix.
Confestim a domino exercituum vi-
sitabitur et atonito et commocione
terre. et voce magna tempestatis
et flamme ignis devorantis
Item xxxiii. Non addicies
ultra ut gliens calumpniam
sustineas. Et xxxiiii. Dies ulcio-
nis domini annus retribucionis
iudicii Syon et convertentur torren-
tes eius in picem et humus
eius in sulphur et erit in picem
ardentem nocte ac die non ex-
tinguetur in sempiternum Proverbiorum
vi. c. Zelus et furor viri non
parcet in die vindicte.
Item sequitur Rubrica.

3 ¶ Quas dotes recipiet corpus
Ut recipiant vnusquisque in iudicio
opera sua siue bona fuerint
siue mala / In resurrectione
vniuersali recipient corpora beatorum
quatuor dotes / de quibus Sap. 3.
et Mt. xiii. d. Fulgebunt iusti
clari. s. erit claritas / tamquam
scintille subtiles / erit subtili-
tas / cui non obstat soliditas
aliorum corporum / In arundineto
discurrent / erit agilitas / iudica-
bunt naciones et dominabuntur populis
et regnabit dominus illorum in perpetuum
et ipsi cum domino / Inpassibi-
les quia absterget omnem lacri-
mam ab eis / Apoc. xxi. a. erit
inpassibilitas / Adidem luc.
vi. mensuram bonam et confertam
et sic patet quod deponet totam
vetustatem suam s. obscuri-
tatem / grossiciem / ponderositatem /
sine tarditatem / et passibilitatem /
ut xpistus specie eterne glorificacionis
exigit / et sedet asserens / tamen
dedit claritatem nam glorificati corporis
in se ostendit in transfiguratione / sub
tilitatem cum nascebatur ex vir-
gine / Math. primo et Luce 2o. / clari-
tatem cum transfiguratus esset in mon-
te / Math. xvii. a. agilitatem
cum incederet super mare Joh.
vi. d. Impassibilitate cum man-
ducaret in cena / ut xxvi. ¶
Item predicte quatuor dotes
notantur ut xiii. cum dicitur Resplen-
debunt filii eius sicut sol. in
sole enim est claritas quia ignea
et lucida / inpassibilitas in na-
tura quia perpetuo consistit in corrupta
/ subtilitas in radio quia sine
obstaculo penetrat vitrum /
/ agilitas in motu / quia vna
die discurrit ab oriente in occi-
dentem / ¶ Anime vero recipi-
ent tres dotes. de quibus Sap. 3o.
Qui confidunt in illum intel-
ligent veritatem / erit plena

¶ Quare sint dotes anime

cognicio / et fideles in dilectione ac-
quiescent illi / erit plena dilectio
quoniam donum et pax est electis
dei / erit plena felicitas / De
prima Joh. xvii. Hec est vita eterna
ut cognoscant te solum verum deum
et quem misisti / Item de ea primo
Corinth. xiii. g. Tunc cognoscam
sicut et cognitus sum / De secun-
da ysaie. xxxi. g. Erit ignis in
syon et caminus eius in ierusalem
/ De 3a Apoc. xxi. a. Absterget
deus omnem lacrimam / ex plena
cognitione fit summa dilectio
ex summa dilectione in effabilis
delectacio siue felicitas quam
nec oculus vidit. nec auris
audiuit. nec in cor hominis
ascendit / ¶ Predicte dotes erunt
secundum plus et minus / secundum ma-
ioritatem et minoritatem prius aureola
habite caritatis / est eciam quedam
excellencia premii que communis
est anime et corpori que dicitur
aureola / et hec debetur tribus generibus
instorum / s. predicatoribus / virginibus
et martiribus / que non redditur
voluntati tantum / sed operi extrinseco
secundum maiorem caritatem / Item

¶ Arboribus et omnibus ostendit
quod non tantum homines sed tales
creature remunerabuntur

Ut recipiat / Si querit utrum 4
creature alie sint receptiue
renouacionis et melioracionem
Unde quod hoc expresse dicitur
sit celum nouum / et terra noua
/ Primum enim celum et prima terra
abiit Apoc. xxi. a. Isti versus
et vi.a natura plibe sepo voluntatis
creatoris a renouatione
et melioratione celorum talium
creaturarum / et etiam est quod propter
gratiam hominum deus meliorat
plures creaturas / et in eorum

pena quos deiecerunt Sap. xi
et capitulis sequentibus Unde celi
non dabant quasi rorem nec plu
viam propter maliciam hominum Jacobi
ultimo c. Et terram fructiferam dedit
in salsuginem a malicia inhabita
tium in ea ps. Et quinque civitates
subvertit et totam regionem dedit
in exterminium cum esset eciam sicut
paradisus Gen. xix. Egyptus eciam
percussa est plagis multis propter
maliciam hominum ut Exodi vii°
et sequentibus capitulis / Ac eciam e contrario
propter graciam hominum dedit exitus
aquarum in terra que erat sine
aqua. / et multociens dedit ferti
litatem terre et vegetabilibus
Si igitur propter paucos electos et bone
conversacionem eorum super terram bonitas
creatoris sic melioratur terram propter
modicum et parva temporis similiter
quanto forcius propter innumerabiliter
plures electos et innumerabiliter me
liores decorabit te et melio
rabit celos stellas lunam / talia
que ab inicio multiplicia fuerunt
fuerint electis / Item si decoratur
conversacionem electorum suorum taliter mo
dicum temporis in terra / quanto forcius
decorabit celum propter conversacionem eorum
perhennem / Item si reges in coro
nacione unius filii sui decorat
pallacia sua novo decore ac
ornatu / quanto forcius rex re
gum coronaturus innumerabiles filios
ad opcionis pallacium nobilissimum
in quo regnaturi sunt cum eo
perpetuo / ornatu novo solio spe
ciosi faciet decorari ad cognic
ionem honoris et glorie coronatis
et coronatorum / Item si propter
hospites carnis fit apparatus domorum
ut honorifice aut festive re
cipiantur. et hoc ab hominibus mo
dicam virtutem hospitalitatis
habentibus. quid sentiendum est ab
illo patrefamilias creatore om
nium cuius largitas ac liberalitas est
inestimabilis propter fectoris / Item cum eos

graciam ad opcionis honoraverit
quo honore non potest amplior co
gitari. quomodo non eis impendet
hos amores / propter comparaciones et
exempla huiusmodi clare patet quod crea
ture renovande et meliorande
sunt propter similem electorum / Si quis
quererit cuius modi usui vel uti
litati deserviet status illius pa
ositatis sine prestancia / Unde quod
perfectorum deserviet unum quia
non decet negligere creatorem de
serviet eciam glorie creatoris. quia
ex hoc apparebit largitas et redun
dancia beneficencie creatoris

Que sunt bona opera et que mala

Sive bona fuerint
sive mala / Opera bona sunt
que fiunt ex certitudine fidei
propter spem remuneracionis eterne
ad attendendum amorem dei et
proximi. quia declinatur a viciis
et virtutibus inheret / et cultus
divinus salubrius exercetur / Ma
la non opera sunt per que quis a
mittit vel recedit vel separatur ab
incommutabili bono cui ad
herendum est tamquam creatori et
bonorum omnium largitori / et ab ... is
omnibus abstinendum ne quis
propter se et propter similem creatoris / quia igitur
adherere creatori totum et solum
bonum / bonum est animarum nostrarum
et nostrum / per oppositum est contra
totum et solum malum anima
rum et nostrum / Item hoc toto
et solo privato boni sumus et
a malicia culpabili liberi et in
munes / privato non sumus boni
opposita tota et sola malicia
est qua mali sumus / posita
enim huiusmodi ad herencia ad creato
rem boni sumus / et ea remota
mali / Nam secundum Aristotilem
prime est / quo posito ponitur et quo
remoto removetur / Aversio igitur
a creatore sive recessio est vere ma
lum sive malicia sive sit in
voluntatibus sive in actibus vel opera

7 ¶ Mortale quodlibet peccatum facit animam abhominabilem

cognitionibus vel dispositionibus vel habitibus vel passionibus vel punctionibus. ¶ Est nota quod quelibet culpa mortalis maculat animam spiritualem et facit eam abhominabilem creatori et in genere malicie malus est simpliciter. qui vno opere se maculauit vel separauit a deo nec est necesse ipsum omnia mala opera exercere ad hoc quod sit malus simpliciter ad hoc quod sit adulter vel fornicator non requiritur quod fecit omnia adulteria vel fornicationes vel ad hoc quod sit ydolatra non oportet quod peccauit in omnibus speciebus ydolatrie. vel ad hoc quod sit hereticus quod errauit in omnibus que ad fidem pertinent catholicam. nec ad hoc quod sit criminosus quod omnes vel nocumenta intulit. nec ad hoc quod sit immundus et in omnes immundicias inciderit. sufficit enim si vno casu in lutum sit inquinatus. vel vno vulnere vulneratus. vel vna morte mortuus. vel alio peccato mortali se pacius adeo ¶ Contra illos qui non recipiunt purgatorium

8 Sine bona fuerint sine mala saltem in vniuersali iudicio quod nil superest cremabile seu purgandum. Interim non est purgatio animarum per ordines preciosa per elemosinas peregrinaciones per sacrificia et per alia bona ¶ Contra illos qui dicunt animas illorum qui in caritate decedunt nulla pena purgatorii puniendas. Erit in error habet tres errores sibi annexos. Primus quod nullum

9 ¶ Quot et in quibus errant

peccatum est veniale. Secundus quod quando dimittitur culpa dimittitur pena. ita quod si decedat nulla pena purgatorii punietur. Tertius quod suffragia ecclesie non possunt mortuis. Contra primum nota quod non sentit de diuina bonitate cum credat ipsum pro qualibet offensa vasa sua sibi admorte

10 ¶ Contra illos qui dicunt omne peccatum esse mortale

dicat. cum omne peccatum esse mortale quod non est verisimile ut pater misericordiarum pro qualibet offensa carissimos filios exheredet. sed potius est verisimile. quod sicut habet gladium mortis eterne quo vtitur in seruos maliuolos pro magnis offensis. sic habet virgam correctionis et purgationis transitorie pro leuibus offensis ¶ Item sicut non est ad mortem omnis infirmitas. vel vulnus corporis. sic nec omnis infirmitas vel lesio anime est mortalis ¶ Item sicut non est omnis casus corporis ad fractionem colli. ita nec omnis casus spiritualis est ad mortem Prouerbiorum xxiiii. Septies cadet iustus et resurget ¶ Item sicut non proicitur vas preciosum pro qualibet inquinatione sed purgatur. sic nec anime si in morte inueniantur in aliqua immundicia. non tamen pro qualibet dampnantur. sed purgantur ¶ Idem patet exempla veste ornatu et aliis vtensilibus que non pro qualibet macula seu vicio destruuntur. sed siue per ignem siue per aquam prius tinxerunt ut purgentur. Psalmus Transiuimus per ignem et aquam et eduxisti nos in refrigerium. Item si nullum peccatum sit veniale nullus erit absque mortali quia secundum prophetam. Omnis homo mendax. Et si dixerimus quia peccatum non habemus. nosipsos seducimus et veritas in nobis non est. prima Joh. 1o. Item quod sit peccatum aliud veniale aliud mortale patet Joh. 19. et Cor. iii. Vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. si cuius opus exarserit detrimentum patietur. ipse autem saluus erit tamen quasi per ignem quem creauit benignitas creatoris ad purgandas animas humanas. sicut creauit ignem

11 De secundo errore

Ad purgandum metalla. ¶ Contra
secundum errorem qui ponit
quod cum dimittitur culpa dimittitur
et pena, querere ad quid ergo
mouet sacra scriptura ad penitentiam
Mathei 3. Quia si quis est in mortali
non est ei pena meritoria, si
vero dimissum est peccatum
quo ad culpam non est ei necessaria
penitentia quo ad absolutionem
a pena cum secundum eos nullius
pene sit debitor. ¶ Item quare
hiis qui magis peccauerunt
maior iniungitur penitencia. si
tota pena eis dimittitur cum
culpa. ¶ Item constat quod
antiqui patres multa pena pu-
niti sunt exiim exilio huius
mundi et etiam post mortem
licet culpa mortalis esset eis
dimissa, fuerunt enim in inferno
donec Christus eduxit eos. Osee xiii. Actuum 2o. Apocalypsis primo.
Colossenses 2o. Si illi debitores fuerunt
pene post dimissione culpe
patet quod non semper tota pena
dimittitur cum culpa. ¶ Preterea
si hoc esset videretur iusticia dei
euacuari et esset dedecus culpe
sine decore vindicte. ¶ Item pena
proportionata est culpe, sed cum peccator
non imponit finem culpe sue
deberetur ei pena infinita et maior
secundum quod culpa fuit maior ergo
cum peccator imponit fine culpe
sue debetur ei pena finita et tran-
sitoria, et maior vel minor
secundum quod culpa maior fuit vel
minor. ¶ Preterea cum deus pro-
pterea voluit quod proprius filius
penam transitoriam pro genere
humano solueret, quia quod ille ea
remitteret, nec est visibile quod ita
deficiat pena peccatoribus re-
mittatur quin saltem penitencia
transitoria eos puniat. Vnde quod
non parcit filio in quo patet

sermo nequaquam. ¶ Si forte dicatur 12 ¶ De tercio errore
quod penitentes deberent puniendi
sunt in presenti et non in futuro
ergo dei ira magis est propicia
hiis qui differunt conuersionem
suam usque in finem vite sue
tamen hiis qui in iuuentute sua
conuertuntur cum hii puniantur
tamen ibi, et sic deus est benignior
in tempore suae benignitatis
quam in aliis. Romanos 2. An diuicias
eius et pacie et longanimitatis
contempnis. ¶ Contra tercium erro-
rem qui dicit suffragia ecclesie mor-
tuis non prodesse. Non quod sit de-
testabilis cum seuiat in mortuos
auferens succursum ecclesie illis qui
igne purgatorii cruciantur, contra
illud Ecclesiastici vii. Mortuo non prohibe-
as graciam. Vide ergo quod iniquum
sit prohibere dare elemosinam in-
digenti Proverbiorum 3. Noli prohibere
benefacere eum qui potest, si vales
et ipse benefac. ¶ Quod autem suffragia 13 ¶ Improbato errore contra
ecclesie prosunt defunctis patet Johannis
xi. ubi ad preces marie et mar-
the ihesus lazarum suscitauit.
Item ad preces petri sunt thabita
suscitata Actuum ix. Ad idem pe-
corinthios xv. Item apostolus Johannis 3. Fidu-
ciam habemus ad deum quod quicquid
pecierimus accipiemus ab ipso.
Item 2a Machabeorum 12. ad preces summi
pontificis elizodori resuscitatur.
¶ Item probabile est quod sicut anima Non bene
corporis extendit omnibus membris
indigentibus que sunt quod sunt
in corpore, sic merita et suffragia
ecclesie que sunt anima eius
se debent extendere ad fideles
qui sunt membra ecclesie indigentia
in purgatorio. ¶ Et non quod omnes partici- 14 ¶ Qualiter omnes qui sunt in purgatorio
pes purgatorii ponit in participatione
suffragiorum ecclesie participes
ego sum omnium timencium te secundum
partem in eternali sine vel
alio beneficio per quotiens ibi tu
misso. ¶ Ad purgatorium istum. vnde

ad differ[entiam] penae infer[ni]

sunt necessaria. Primum e[st] initu
m p[ro] bona op[er]a quib[us] mereatur
q[uod] ordines ecc[les]ie sibi prosunt
quod signat feretrum q[uod] supponit[ur]
mortuo. Secundum pena que com
burit venalia s[cilicet] lignum volup[tatis]
venialis, fenum superbie [et] stipula
que grauem aliquam utilitatis
portat &c. ea que venalia s[un]t
quod signat sudarium quo i[n]vol
uitur mortuus. Tercium est
ordo sanctoru[m] ecc[les]ie triumphantis
q[uod] signat incensum quam facit
sacerdos sup[er]. [et] ecc[les]ie militantis
q[uod] signat incensum q[uod] ponit[ur].
Quartum est p[ro]pria quam fa
ciunt viui p[ro] mortuis q[uod] signat
candela que se consumit ut
aliis luceat. Quintum e[st] elemo
sina que fit p[ro] eis q[uod] signat
aqua benedicta. Sicut .n. aqua
extinguit ignem ita elemosina
extinguit &c. Sextum e[st] passio
xpi quia sancti lauerunt stolas
et candidas eas fecerunt i[n] sang[uine]
agni q[uod] significat p[er]ceam
Septimum est sacramentum altaris
q[uod] sunt tres p[ar]tes de forma
hostie ad missam. Illud autem
notandum q[uod] p[re]dicta no[n] purgant
illi qui sunt i[n] inferno. nec paruli
qui sine baptismo decesserunt

14 Qui purgant[ur] p[er] p[re]dicta [et] qui non

s[ed] penitentes qui in fide ca
tholica de hoc seculo transierunt
illis .n. qui non sunt vniti
corpori [christi] mistico p[er] baptismum
nec ~~ab eodem~~ p[er] mortale pecc[atum]
sunt ab eodem corpore separati
nulla sp[irit]ualis influentia ad
eos p[er]uenit. nec eis p[ro]dest
sicut nec influentia capitis
p[ro]dest membris a corpore ampu
tatis. Item De purgatorio

16 De purgatorio, vel quod e[st]
an[te] iudicium, [et] p[ro] quibus cul
pis agit[ur]. [...] dif[ferentiam] [...] aliis
et [...] qualis, qui ta[men] [...]

qui no[n] credunt ignem purgatorium
restare post mortem, s[ed] statim
animam solutam a corpore uel ad
requiem transire. uel ad dampnac[ionem]
in ducunt p[ro] se ~~[illegible]~~. ubi sint
nouissimi fini, quia vnus dies
apud te sicut mille anni. 2a pet
3o et xxviii. q. vi. Agnouimus
Item ~~[illegible]~~ v. Omnes nos
manifestari oportet an[te] tribunal
xpi ut r[eferat] vnusquisque p[ro]p[ri]a cor
poris gessit siue bo[num] siue ma
lum dicit p[ro]ut gessit, no[n] p[ro]ut
alius gessit. p[ro] eo ergo non p[ro]
dest defuncto q[uod] alius gessit
p[ro] eo. Unde q[uod] eadem r[ati]o[n]e p[er]
concludo. ergo no[n] p[ro]desse vnio
quod alius facit p[ro] eo q[uod] p[re]ter ce
teriorum, Ecc[les]ia e[ni]m dei orat p[ro]
peccatoribus [et] Ap[osto]lus in mult[is]
locis petit ordines eorum quibus
scribit, ut [illegible]. ~~[illegible]~~
fine. Item dic[itur] se ora[r]e p[ro] eis
sine intermissione Ro. 1o p[ro]
tera ibi loquit[ur] de iudicio vniu[er]
sali ut p[atet] p[er] l[itte]ram omnes nos [et]c.
ut referat vnusquisque &c. quod
aut[em] ap[osto]lus dicit ut recipiat [uni]us
est ut recipiat remunerationem uel
dampnationem s[ecundu]m op[er]a sua. p[er]
hoc ergo no[n] remouet[ur] q[uin] aliq[ui]s
possit iuuari an[te] illud iudicium
si decessit in p[ro]p[ri]a no[n] finita.
Ad idem obiciunt ~~[illegible]~~
op[er]a e[ni]m illorum sequit[ur] illos. q. d.
no[n] aliorum. Unde q[uod] p[er] hoc non
remouet[ur] q[ui]n aliorum op[er]a p[ro]ficiat.
In hoc errore sunt greci armeni
et fere omnes alie nationes tra[ns]
marine, contra quos est q[uod] ipsi
orationi et elemosinarum suffra
gia offerunt p[ro] defunctis, et sic
tenet ecc[les]ia catholica ut xiii.
q[uestio] 2a. Pro obeuntib[us] quia s[an]ct[a] [et]
salubris est cogitatio p[ro] defunctis
exorare ut a peccatis soluantur.

2° machab. xii. g. Non autem
solvunt qui sunt in inferno, quia
ibi nulla est redemptio, sed sem
piternus horror inhabitat. Job x.
g. Nec in gloriam intrabit ali
quid inquinatum. Apoc. xxi.
g. et ita non habebit ibi locum
purgatio, nec illi qui sunt in
gloria hoc requirunt, nec qui sunt
in inferno huiusmodi suffragiis ad
iuvantur. xiii. q. ii. tamen. ¶ Est ergo
alius locus extra hunc mundum
sive hoc seculum in quo adiuvantur
qui viventes hoc meruerunt, xiii.
questio. ii. Non estimamus et cetera
c. tres / et quia ibi solvuntur et
purgantur anime a peccatis
per suffragia ecclesie dicitur purgatorium
/ patet ergo quod sit purgatorium, aliter
ecclesie que multa impendit suf
fragia purgandis animabus
taliter deciperetur ecclesia, et eius suf
fragia essent superflua quod esset
inconveniens / Idem patet auctoritate
scripture / prima Cor. iii. In igne re
velabitur, id est glossa id est per purgatorium
¶ Item super i. prima Cor. iii. Si quis
edificaverit supra fundamentum
hoc aurum argentum lapides preciosos
ligna fenum stipulam. In auro intelligi
tur contemplatio dei, in argento di
lectio proximi, in lapide precioso
bona opera, vel per aurum intel
liguntur optimi mores, per ar
gentum mediocres, per lapides
boni, ista enim non cremantur sed
purgantur ab igne / Similiter nec
bona opera hic edificata et tamen
per eos qui non curant placere
mundo, sed deo tantum, qui si venia
liter peccant, fervore caritatis
ita absumitur in eis peccatum
sicut gutta aque in camino
ignis, et ideo non portant secum
cremabilia / per lignum fenum et sti
pulam / que sunt cremabilia
intelliguntur peccata venialia, ut patet
per hoc quod dicit, detrimentum patietur
/ non dicit eternum supplicium, unde subdit

ipse salvus erit, sic tamen quasi per ignem
purgatorium scilicet. Hec edificatio est
eorum qui non tantum deo, sed et mundo
placere volunt, deum tamen
preponunt / Ei vero mundum preponent
non super edificarent sed destruerent
fundamentum, affectiones igitur
carnales quibus homines dediti
sunt coniugibus filiis parentibus
amicis carnalibus possessionibus
divitiis et huiusmodi / per lignum fenum
stipulam significantur / et si cum huius
edificiis decesserit dissolvetur
per ignem purgatorium tamen non
merito fundamenti hoc est fidei
salvus erit. ¶ Ubi nondum
quod omnia ista que ibi ponuntur
sunt defuncto scilicet manifestum erit
declarabitur, detrimentum patietur
in igne, et ita patet quod de iudicio
finito intelligitur, non de presenti. ¶ Quid per lignum fenum et stipulam intelligitur 19
¶ Per lignum intelligitur quod diutius, per fenum
quod minus, per stipulam quod minimum
ignem purgatorium sustinebit.
¶ Item Eccl. xxvii. a. Vasa figu
li probat fornax, id est purgatorium
unde xxxi d. Omne quod potest
transire per flammas igne purgabitur.
¶ De hoc igne dicit Augustinus. Ille ¶ Qualis sit ignis purgatorius 18
ignis purgatorius erit durior
quam quidquid in hoc mundo potest
videri, aut excogitari, quia quis
timet modo digitum in ignem ad
horam ponere, timeat ibi tollerare
in anima cruciari, maxime
cum sit dies unus sicut mille
anni. ii. Pe. iii. / Item quod sit pur
gatorium patet 2° Regum ultimo
tamen in dicitur optio ubi per septem
annos pena gehenne eterna
quia eternitatis notatur. Per septem annos
per tres menses pena purgatorii
que desinat, quia defectus notatur
per menses, quia dicitur luna quod
est defectus / per tres dies pena
penitentie per quam interim una dierum
impolitur. Exodi v. ¶ Iste autem
secundum glossam ignis purgatorius
est quia per quem dimittuntur leviores culpe

cum iudicium credendum est que
post mortem geruntur si in hac
vita penitus non fuerint relaxate
¶ Augustinus qui in aliud seculum distu
lit fructum conversionis prius purga
bitur igne purgatorio ¶ Item
Basilius super id Mt xii quod non di
mittetur in hoc seculo neque in
futuro, cum dicit quedam peccata esse
quod nec in hoc seculo neque in
futuro remittetur, sed multa in futuro
remanet remissio purgatorium
peccatorum ¶ Item revelacionibus
ostenditur esse purgatorium ut
patet per multorum exempla qui
in huiusmodi purgatoriis existentes
post mortem corporum suorum
apparuerunt multis deprimentes
eos ut sibi consulerent, parentes
supplicibus, et petentes ab eis
suffragia sua, vel ut ab amicis
ea sibi fieri procuraret ¶ Fuerunt
enim ad hoc testimonium multorum
qui morte corporis resurrexe
runt qui statum animarum
et propriarum et aliarum in predictis pur
gatoriis existencium narraverunt
ut patet in multis scripturis, de huiusmodi
apparicionibus peccatoribus querelis et
revelacionibus que iocunde sunt
ad audiendum, et proficientes ad
correctionem hominum, et provocantes
ad amorem sanctitatis et ad de
siderium eterne felicitatis ¶ Item
racionibus potest ostendi quod purgatorium
sit. quidam enim hic purgantur
cito et hii statim ut moriuntur
evolant ut apparet in morte plu
rimorum iustorum et aliorum sanctorum
alii nec purgantur hic, nec pur
gari incipiunt, et hii cum moriuntur
in infernum descendunt ubi nulla
redempcio sed sempiternus horror in
habitat Job x. Alii hic purgari
incipiunt penitenciam, sed propter defec
tum vite purgacionem non perficiunt
ergo necesse est ut vadant in locum
ubi perficiant purgacionem quam

inceperunt, et ille locus dicitur
purgatorium Item cum deus sit
misericors et iustus, ex misericordia igitur
penitenti non reservat peccata ad
penam eternam, ex iusticia vero
nullum malum impunitum
dimittit Job x. Verebar omnia
opera sciens quod non parceres delinquenti
Luce xv. Que fecit omnia Item
Ro. i° Revelabitur ira dei de celo
super omnem iniusticiam hominum
igitur si deus non punit oportet
quod alibi puniat, cum homo non
puniverit sufficienter peccatum suum
restat igitur locus purgatorii post
hanc vitam, et licet peccatis venialibus
occidi anima non contingit ut dicit
Augustinus tamen est quasi quedam pustulis
et horrenda scabie deformis ef
ficitur et ideo ad amplexus sponsi
celestis vix aut cum grandi con
fusione veniret nisi purgatorium
eam ab hiis in defectibus expur
garet, Ignis enim purgatorius
quem purgacione digna invenerit
faciet pulchriorem, sicut fornax
aurum vel argentum Sap. 3 Tamquam
aurum in fornace probavit electos
et ps Igne nos examinasti sicut
examinatur argentum, Item bonorum
et malorum alii sunt tales, alii
non sunt mali descendunt
in infernum, non sunt mali nimium
boni, ergo alii sunt boni
ascendunt in celum, non sunt
vadunt ad alium locum scilicet purgatorium
¶ Item dampnatorum duo sunt loca
limbus et infernus, ergo et salva
dorum duo scilicet purgatorium — Ubi sin[t] a[n]...
et paradisus. Ubi autem ante resurrectionem — a[nte] re[s]...
corporum sunt, sic docet Augustinus — corporum
xiii q. 2 c. et Gregorius in dialogo
quorundam iustorum anime a celesti
regno quibusdam dilacionibus dif
feruntur, quia de perfecta iusticia
aliquid minus habuerunt, Eorundem
vero anime sunt in celo, quia
ipsa per se veritas testatur Mt xxiii

19

et xxiij. q. i. Ubi ubi corpus fu-
erit congregabuntur et aquile, quia ubi
xpus redemptor est corpore illuc
per ul{ius} colligunt animae iustorum
Et paulus cupio dissolui et esse
20 ...ud acceptet iudicio — cum xpo phil. p°. Cor autem
eis acceptet in iudicio quia nunc
animarum stola, tunc vero etiam
corporum beatitudine perfruuntur ut ipsa
carne gaudeant in qua dolores
cruciatus que pro domino effuderunt
Dicitur duplici gloria vestire hec
Intra sanctorum duplicia possidebunt
e. i. de simplici gloria Apoc. vj.
21 de duplici simplici gloria — Date sunt i. singule stole albe, et
dictum est illis ut requiescant i.
expectaret adhuc tempus mo-
dicum donec impleantur numerus
fratrum suorum. Item Apoc. xiiij. Amodo
iam dicit spiritus ut requiescant a la-
boribus suis opera enim illorum sequuntur
illos. Item Ia. p°. Beatus vir qui
suffert temptacionem et. Quia qui
nunc acceperunt singulas binas
habituri sunt in iudicio stolas, quia
modo animarum tantum, sed tunc animarum et
corporum in gloria letabuntur. Greg.
Si sanctorum animas in celo oportet
ut premia esse credas et innocenti
animas esse in supplicio, quia ex retri-
bucione iusticie eterne ex quo iusti
glorificantur necesse est premia ut et
in iusti crucientur. Dicitur mattia
hec. xiij. q. 2a. t°. Et g°. de ce. mis-
22 ...d demones ...alos homines ...ri ante ...udicium ...le — cu marte in fine. Et quod autem mali
homines et etiam demones penam
habeant ante uniuersale iudicium
patet luc. xvj°. mortuus est diues
et sepultus in inferno, lazarus
autem erat in sinu abrahe, et non
dum in paradiso sed tamen erat redemp-
nondum solutum erat precium.
Item luc. xxiij. hodie mecum
eris in paradiso, quod intelligendum
non loci posicione cum ascensio
sed dei visione et fruicione. Hec enim
est paradisus quia hec est vita eter-
na ut cognoscant te deum verum et quem
misisti ihesum xpm Joh. xvij. Ite

quod sathanas et pseudo propheta an-
diem iudicii penas paciuntur in
inferno patet Apoc. xix.
Quis error illorum qui negant
Illi qui negant purgatorium — purgatorium 23
gatorium dicunt quod peccata deponunt
cum ipso corpore, et sola deposicione
corporis dimittunt animam humana
liberam et mundam quod non indiget
purgacione. Contra quos queritur
quid sit hoc, et utrum culpe
mortales deponantur sola depo-
sicione corporis quia si leues cul-
pe ut de nimio risu et delecta-
cione cibi vel potus que plena
eis inheret anima pro eo quod suauitate
sua animas alliciunt et detinent
sola morte corporis relinquuntur
multo forcius relinquunt illa que
constat esse maior adherencie
ac tenacitatis ut sunt peccata gra-
uissima que horrore suo dese-
rent et diffugiant animas a corporibus
et sic secundum illos facilius dimit-
tuntur peccata grauissima quam leuis-
sima quod est inconueniens apud
omnes. Item cum actualia peccata
voluntate contrahuntur nec non vo-
luntate contraria deseruntur sed in hiis
que subito moriuntur locum non
habet voluntas contraria, quia nec
etiam cogitatus de correccione
vel emendacione igitur anime humane
deserunt huiusmodi peccata. Cum igitur
nec cum eis transeunt ad celum
nec per eis detrudantur in infernum
necesse est eas expiari antequam
in celestem gloriam transferantur.
Est igitur locus ubi hec purgacio
fiat, et ita patet quod est purgato-
rium. Item si dicitur, quod sufficit
affectio penitentis et dolor interior
quem habet penitens pro peccato.
Unde quod tanta potest esse affectio
et vehemencia doloris vere peni-
tentis quod sufficiat sed si penitens fuit
negligens et remissus non sufficiat
ad plenam purgacionem quare necesse
est ut adiuuetur dominus suppleatur

q de est q si in hac vita factu
no fuit, necesse est ut post
hanc vitam supplementu huius
apponat et sic erit purgatoriu
post hanc vitam. Ergo si dixit
aliquis q piissimus creator no
querit tormenta nec cruciatus
alioru cum sit creator misericors
Vide q sicut essencialiter e mi
sericors, sic essencialiter est iustus
et sicut propter hoc no querit penas
animarum nec cruciatus per se, sed
quia sunt animabus multipliciter
salutares, sic no querit penas pe
nitenciales vel purgatorias quia
tormenta sunt alioru, sed quia
iuste, et honori suo conveniunt ipse
Iniquitatum cum iuste bone sunt
sicut iusticia in quantu iusticia
bonitas est, et quia deus est
clementissimus et iustissimus facit
opa clemencie ne puniat eternaliter
miserando et opa iusticie peni
tencialibus penis et purgatoriis puniendo.
Illud autem notandum, quoniam ne
gaverunt ee purgatorium et pur
gaciones istas alioru ignorantes
penitencie eius esse ee. Est enim
prima sive penitudo interior iudicium
spirituale, in quo iudicio cum peccator
accusat se, testificat contra se
iudicat contra se. videlicet se dignum
tormentis atque suppliciis infina
libus peccatis que male gessit,
postremo exequitur iudicium prin
contra se. videlicet torquendo se no solum
spiritualibus modis predictis sed etiam cor
poralibus afflictionibus qualia sunt
ieiunia labores flagella et talia
huiusmodi que sancte constitutiones
nominant, et cum videt omnia
ista no sufficere ad plene satisfa
ciendum iusticie creatoris instat
oracionibus et obsecracionibus apud
clementissimum creatore implorans
eius veniam ut agnoscat vitam
supplicem, et quia nulla e afflictio

29 Quid penitentia

in illum tormentum quod sunt
penitentes infligunt quo no ma
iori in comparabiliter debeant peccatis
gravibus quibus anime tendunt
separant adeo sed neque honores
gravicii sunt equari possunt vel
comparari contumeliis et iniuriis
que peccatis huiusmodi deo altissimo
erogat. Item quia peccata
huiusmodi omnia et in finita sunt
et in finite peccatis pene debent dignitatem
tudine iusticie erogari necesse e
ut purgatio penalis ex torum
huiusmodi in dicitur exequatur si liceat
spacium habet complendi alioquin sed
animas post hanc vitam. Si
aut dixerit post q sufficit hac vita
ut peccatum dimittat peccator revertatur
ad dominum et iuxta illud Ezech. xxxiii.
Iniquitates hominis et Vide q sic
no sufficit, immo fugitio sola ren
sio ad dominum, immo iustissime exi
guntur ab eo opa quibus tempore fuge
sue dominum defraudavit. Sicut
no sufficit sola reversio bellatori
condicto a rege si prelio immenente
a rege suo recessit et ad adversarios
se transtulerit, immo exigitur ab eo
satisfactio de fide violata et de
dampnis ab eo illatis. Sicut et
si spoliaverit aliquis ecclesias vel personas
religiosas, sive alia dampna
dederit no sufficit q peniteat
vel petit veniam tamen, immo oportet
q prout potest satisfaciat de dap
nis datis. Sic et in proditoribus
no sufficit sola reversio ad regem
et ad dominum omnium proditorum nisi det
dampna sustinete servitutis
subiectis quibus et spoliatoribus
restituat contumeliam et iniuria
fuge sue et desertionis nisi lege
ipsius emendet, nisi forte tanta
sit humilitas et devocio afflictioque
interior ut regi et domino suo placeat
ce contentu. Si ante no

satisfecerint in hac vita necesse est
quod satisfaciat in futuro. Ex hoc patet quod est
purgatorium post hanc vitam. Utrum
autem locus aliquis proprie huius
purificationibus deputatus sit solus
et proprius nulla lex vel alia scriptura
determinat. Apparet autem ex visionibus
et revelationibus multorum huiusmodi quod in mul-
tis locis mundi huiusmodi fiunt pur-
gationes iste et supplementa peni-
24 tentiarum sunt. Apparet etiam per Ubi sit purgatorium
rationem cum enim purgationes huiusmodi
supplementa sint penitentialis satis-
factionis non oportet ut alius locus
sit eis quam penitentie. Idem enim
locus debetur semper toti et partibus
ubi est locus hominis ibi etiam
pedum et manuum. Eius purgationes
autem iste partes sunt penitentiarum

Cuiusmodi sit ignis purgatorii

26 Si queratur cuiusmodi sit ignis pur-
gatorii, videlicet patet quod ignis
ille non est proprie corpus sed
pena sive afflictio qua divine
iustitie satisfit de defectibus
purgandorum in vita ista inceptis
et in eadem non completis. Et
huiusmodi penam in aliquibus non
video esse in uno proprio multas
et hoc patet ex apparitionibus et reve-
lationibus mortuorum qui apparue-
runt modis quibus fuit dupli-
citer ... et revelaverunt penas
sue purgationis. Assimilatur est
etiam in scriptura quod per ignem et ebullitionem
sive afflictio intelligitur. Unde ~~Eccl~~ pri-
mo Vasa figuli probat fornax
et homines iustos temptatio tribulationis
vel ~~Sap. 3~~ tamquam aurum probavit
electos dominus. ~~Ps~~ Transivimus per ignem
et aquam et eduxisti nos in re-
frigerium. Item Igne nos exami-
nasti et cetera. Item si queratur qualiter
29 ignis sive afflictio corporalis in- Qualiter ignis corporalis purgare potest animas que incorporales
gerere possit animas que sunt incorpora-
les. Unde quod anime humane
delectantur et molestantur a corporibus
et propter delectabilia corporalia
in flammant animas desideriis
et rapiunt et irretiunt voluptatibus
et tristibilia contristant easdem. Un-
de non est mirandum si ignis sit
aliquis qui animas in corporibus
et a corporibus separatas torquere
valeat. Ad removendam autem
dubitationem et admirationem de igne
purgatorio et de igne gehennali
quem in pena posse esse non credunt
secundum morem suo generi non videt
alios non posse videre existimant
et quidquid non cognoscunt ignorant
ab aliis despiciunt et nichil penitus
esse opinantur. Respondendum quod est ignis 28 Quotuplex est ignis
qui aqua comburit qui vocatur
ignis grecus cuius .x. sunt species
ut dicit Aug. qui docet compositiones
et modum confectionis eorum
in tractatu de hoc singulari. Est
etiam ignis qui oleo extinguitur
et aqua frigida accenditur. Hoc est
in calce viva. Item est ignis
qui nec vento nec pluvia potest
extingui, qualis fuit quondam
in templo Veneris in lapide inex-
tinguibili lucebat et ardebat albestus la-
pis qui semel accensus non ex-
tinguitur vento nec pluvia. Qui
lapis est lividi ac ferruginei
coloris. Est etiam ignis qui vulgo
dicitur aqua ardens qui nichil con-
sumit nisi seipsum. Et est liquor
confectus ex quatuor vel ex quinque
rebus quo cum aspergitur vel li-
niuntur capilli alicuius non est
necessaria alia lucerna ad mensam
in qua sedet. Capilli enim illius
ardere videntur et illuminant ad
modum candele ardentis. Capilli
vero remanent illesi. Est et
ignis in terra Sicilie qui corpora
non ledit. Sunt et alii ignes
in lacubus vel pociis ipsi lacus
in quibus et ex quibus in tincte can-
dele accenduntur et ardent. Legitur
etiam ~~Exodi 3~~ quod ignis erat

in rubo materia sal3 cobustibili
no tamen cobureba(n)t. Item
legit(ur) in ~~Gen. xix.~~ q(uo)d pluvia ige(n)s
et sulphuris facta sunt a iustissimo
creatore p(ro)p(ter) vindictam iniuriam
et cotumeliam dei i(n)ferre(n)t gentes
sodomor(um) q(uan)to forcius p(ro)pt(er)
omnes iniurias et cotumelias
altissimo erogatas, cuius est
ignis qui possit torq(ue)re a(n)i(m)as
impior(um) et singul(ari)t(er) iniurias vin
dicare. Item si flagellandis
egypciis misit pluvia ige(n)s
et grandinis i(n)gnem i(n) aqua
ardere fecit ~~Sap. xvi.~~ Quanto
forcius p(ro) torq(ue)ndis vniu(er)sis i(n)
p(er)pe(tuu)s tale q(uo)d ac maiora v(ir)tu(tis) a(n)i(m)a
biliora facere decet iusticiis ip(s)ius.
Item si hanc virtutem dedit
ventri strucionis, ut ferru(m) frigi
du(m) atq(ue) durissimum coq(ui)t in
inmencitu corporis ip(s)ius strucionis,
quid miru(m) si dedit igni vir
tutem animas sic torq(ue)ndi
si c(ontra)rio virtute dedit ventri
eiusdem a(n)i(m)alis, ut a(ss)p(er)o ignito
nichil ustionis aut lesionis a
licuius paciat(ur) quo no(n) poci(us) vel
igni vel alii corpori dedit vel
dabit virtutem maiorem cu(m) dig(n)u(m)
et iustum sit apud ip(su)m, vt
corporibus quibus culpa(bi)l(ite)r iniuria
atq(ue) cotumelia creatoris se sub
iecerunt i(n) hoc ad delectacionem
ac pena(m), ut in quibus et p(ro)p(ter) que
regem glorie benignissimum de
lectabiliter offenderunt i(n) finis, et
p(er) hoc i(n)stabiliter paciant(ur). Item quid
iusti(us) quid diuine glorie (con)gruenci(us)
quam hii sunt cogant(ur) corporib(us)
ad supplicium i(n)teruiciane q(uod) ne
glecto creatore atq(ue) co(n)tempto ele
gerunt s(er)uire pocius corporibus
quam creatori, no(n) est ergo mirandu(m)
vel dubitandu(m) q(uod) iustissimus creator
talem ignem creavit q(uo)d s(er)uire
possit eius iusticie ad puniendos

peccatores p(er)petuis i(n) miriis deo factis. 29
Si quis miretur vel dubitet
qualiter a(n)i(m)e peccator(um) vel corpora pec
catorum no(n) co(n)sumant(ur) a p(re)dictis
ignibus, Vide q(uo)d non est mira(n)
dum vel dubitandu(m) de his cum
salamandra viuat i(n) igne nec
corrumpat(ur) ab eo. Pisces i(n) plurim(is)
ip(s)is si in tempe fuerit ab igne
licet videant ardere ac lucere
nil tamen lesionis paciunt(ur) ab ig(n)e
ymo ibi purgant(ur) et meliorant(ur).
Venter etiam strucionis non
ledit(ur) a(ss)p(er)o ignito, nec lateres
existentes i(n) igne leduntur ab illo
Sunt et alia in innumerabilia que 30
no(n) co(n)sumunt(ur) ab igne. Si aute(m)
anime vel corpora homi(num) ho(m)i(num)
igne illo infernali esset mor
tificata no(n) esset ip(s)is q(uo)d magis v(ero) pulch(ri)
tudo diuine iusticie cum non
esset p(er)hemis pena eor(um) nec esset
talis ac tanta, quale i(n) q(ua)nta(m)
esse requirit diuine iusticie rectitudo
erit igitur ignis q(ua)si in(strumentu)m
ad execucionem iusticie creatoris
in p(er)sonas qui parcet eis q(uan)to
ad substanciam corporum, s(ed) no(n) parcet ab
execucione tormentor(um). Sic ignis
no(n) p(er)it admixtus sordibus me
tallor(um) s(ed) p(er)it p(ro)p(ri)is substan
ciis eor(um). Contra illos qui
dicunt animas ho(m)i(num) esse con
vertibiles in demones

Illi cum dyabolo (con)c(ordan)t(ur) Tertulia 31
~~nus~~ iusticie qui dicunt a(n)i(m)as
hominum esse conuertibiles i(n) demo
nes. xxiiii. q(uaestio). vltima. S(ed). vltio
Augusti(nus) in libro de fide ad petrum
cum ipso dyabolo i(n)ipsi et iniqui
homines de quibus scriptura
dicit imitant(ur) illum qui sunt
ex parte eius. Pro eo q(uo)d in malis o
peribus eum imitati sunt, et an
finem p(rese)ntis vite co(n)gruam
p(e)n(ite)nciam no(n) egerunt, p(re)sumptis
corporibus eterne co(m)bustionis sup
plicio sunt a(d)iungi(n)t ut sic dicit

Quae n...
mirandu(m)...
aie ul c...
pctor...
no co(n)s...

Qualis ...
in ferna...

Vnde Infelici consorcio colligati
sempiternis in volumine in tenebris
qui socij fuerunt in vicijs et quos
vnius amor ligavit in crimine
32 [Qu]anta erit [tristi]cia in priorum [iu]dicio illos implicet vna pena. Et at
tende quanta erit tristicia in priorum
cum separabuntur a consorcio sanctorum
et a visione dei et tradentur in po
testate demonum ibunt cum ipsis
in ignem eternum qui ita consumit
33 [Qu]alis pena [malor]um eterna vt semper reservet sic torquet vt
semper renovet et ideo scribitur mori
entur vt semper viuant et sic vivent
vt semper moriantur. Post mortem dampnauerit
eos non sit alterum eligendum
de duobus aut semper cum dyabolo
cruciari aut cum christo perpetue
gratiari. Bonum enim et malum
vita et mors ante nos sunt
vt manum ad quod voluerimus
extendamus Eccli. xv. Contra
auctoribus in titulus qui dicunt
quod angeli qui corruerunt et omnis
34 Pena perpetua anima salvabitur.
Contra illos qui dicunt quod
angeli qui corruerunt et omnis
anima salvabitur. Ad quod inducunt
Ro. xi. c. Conclusit deus omnia in
in incredulitate vt omnium misereatur
ex quo concludunt quod miserebitur
angelorum qui contra ipsum pec
caverunt in celo et eciam omnium
animarum. Sed dicendum quod apostolus in
tellexit vtrumque populum incredulum
extitisse et deum vtriusque populi
misereri velle. vt probatur in eodem capitulo
et quasi per totam epistolam ad
Romanos vbi eciam dicitur an iu
deorum tantum deus nonne et gentium
quia vnus deus qui iustificat circum
cisionem ex fide et preputium per fidem. Quod autem
omnis anime non salventur patet
Math. xxv. vbi dominus illum qui
iubet proici in tenebris exteri
ores. Item Joh. xvij. dicit
christus ad patrem ex hiis quos
dedisti michi nemo periit nisi
filius perdicionis quod autem angeli
qui corruerunt non salvabuntur
patet ij Pet. ij. Item inde probatur
Item Hebr. ij. et Sap. xij. d.
Item contra predictos est illud
Math. xxv. discedite a me ma
ledicti et cetera. Si queratur quomodo arde
ant et non consumantur. Sed dicit Augustinus
quod sicut anima cum presencia viuit
corporis dolorem pati potest
sic mali sempiternis ignibus
ardebunt et non consumentur. Item
si queritur an demones vel spiritus
corporali igne ardeant. Videtur
Augustinus spiritus in corpore est posse
pena corporalis igne affligi.
Quemadmodum enim spiritus hominum in corpore
potuerunt includi corporum membris
Sic in gehenna corporum suorum
vinculis inseparabiliter alligari po
terunt et cruciari igne corporeo
tam demones quam homines
Vnus enim erit ignis vtrisque
Et si queratur qualis et vbi sit
Dicit Augustinus Ignis eternus cuiusmodi
sit et in qua mundi vel rerum
parte futurus sit neminem scire
arbitror nisi sibi fuit divinitus
revelatum. Si queritur vtrum sine
corporibus senciant ignem cor
poralem Gregorius dicit si viventis
hominis in corpore spiritus tenetur in corpore
cur non post mortem eciam cor
poreo igne teneatur. Teneri autem
per ignem dicimus vt in tormento
ignis sit videndo atque senciendo
qui non solum videndo sed eciam
experiendo tormentum ignis cru
ciatur patet in divite Luc. xvi.
qui mortuus dicitur in inferno se
pultus cuius anima quod in igne
teneatur cum Abraham depre
catus mitte Lazarum vt intinguat
extremum digiti sui in aquam et
refrigeret linguam meam quia crucior
in hac flamma. Cum ergo peccatorem
divitem dampnatum in ignibus veritas
perhibet quis sapiens reproborum animas
teneri ignibus neget. Quomodo
autem lingwa divitis intelligatur

34 Cuius sit ille ignis et vbi nescitur nisi sibi divinitus reveletur

digitus lazari / flamma inferni
/ ignis abrahe et linguam / vix ama
ritudo acerbitatis unquam inveniet
sicut dicit Augustinus ¶ Penam contra
illos qui dicunt quod iudicium pe
narum non est adeo bonum / quam
quod iudicium penarum premiorum
sit adeo patet Ro. 3. Numquid
iniquus est deus qui infert
iram absit / Nota quod infert
dicit deputatur / Item prima cor. xi
Dum iudicamur a domino corripimur
ut non cum hoc mundo dampne
mur. Item cor. xii. Ne mag
nitudo re. de. e. m. d. / non quod dicit
datus est Item Hebr. xii. Filii
mi. no. ne. di. de. d. ne. fa. cu. ab
eo ar / quem enim diligit deus flagel
lat autem omnem quem / prover. 3. Item
Eph. v. Propter hoc venit ira dei in
filios diffidencie. Item Actuum xii. Item
Matth. xxi. Christus maledixit ficum
et statim aruit Item Joh. 2. cum
fecisset quasi flagellum de funiculis
omnes eiecit de templo et effudit
es et mensas nummulariorum sub
vertit / Ex quibus patet falsitas illius
erroris / qui dicit quod deus non
punit illum proprium sunt peccatis
hic commissis / sed peccato facto in celis
sed cum multi sunt adhuc testimonia
patet esse falsum ¶ Contra predictum erro
rem nota quod si deus non exercet
iusticiam in malos non nisi in me
dium bonitatem suam impleret
quia cum cuiuslibet due partes sint
bonitatis divine / una et iusticia
sicut partes in cognitione quas [illegible]
ad effectum / 2m sunt errorem. Aut
esset apud deum ociosa iusticia
aut enormiter diminuta / pla
cent autem deo tormenta malorum
quia bona sunt tanquam iusticie
ipsius / Unde miranda et laudanda
est pulchritudo iusticie dei quod
in presenti quam in futuro / In presenti etiam
constituuntur iudices ut reos alii
corrigant et innocentes vivant
et in pace ac tranquillitate

36 ¶ Quare iudices con
stituuntur

permaneant et io sunt gladium
Ro. xiii. glosa autem est dei iusticia
si in inimicos rebelles et timores
legibus suis et mandatis qui
nec penitentie emendare volunt et offi
ciales puniat et condempnet hic et
in futuro / Sicut enim laudes et gratiarum
actiones resonabant dei misericordiam
in glorificatis / sic planctus et ullu
latus clamores et eiulatus re
sonabunt dei iusticiam in dampnatis
/ et propter hoc in glorificatorum auribus
infinitis repleta suavitate sonabit
ne paradisi et distantia aperte
iusticie tandem nunc consonabit
Iuxta illud canticum misericordiam et iudicium can
tabo tibi domine / propter iusticia maxime
extimatur vicia et peccata defen
duntur / virtutes et boni mores cus
todiuntur et propagantur quia propter ad
regem propter excellentissime bonitatis
ac super eminentissime potestatis pertinet
omnem maliciam extirpare et bona
omnia defendere et augere ¶ Contra
illos qui non dicunt esse iustam penam
perpetuam pro peccato ad horam commisso

37 ¶ Quod potest deus punire hic et in futuro

38 ¶ Quomodo bo... ... paradiso ... tus iusticie

39 Occurrit rationibus auctoribus et
exemplis / penam perpetuam
convenerunt in scriptores et me
dici qualiter potest esse iusta pena
perpetua pro perpetratione peccati ad ho
ram commissi / Unde quod sicut per
ictu momentaneo brachium vel
morsus sicut per eam in profundum
perpetua ibi remansio / et sicut per
brevem furto vel alio maleficio
longa incarceratio vel perpetua mu
tilatio vel suspensio / et sicut per
brevi ligatione longa vel perpetua
ibi detentio / et sicut per brevi emp
cione vel vendicione perpetua re
tentio vel amissio / et sicut per
brevi flatu lucerne perpetua ex
tinctio / et sicut per brevem ex destruc
tione domus perpetue locationis a
missio / sic per brevem peccato infertur
adeo perpetua punitio ¶ De ista
perpetuitate pene / convenit Petrus

a Gregorio in quarto libro dyalogorum
Scire velim quomodo iustum sit ut
culpa que cum fine perpetrata est
sine fine puniatur. Respondet Gregorius
hoc recte diceretur si districtus iudex
non corda hominum sed facta pensaret
iniqui enim ideo cum fine deliquerunt
quia cum fine vixerunt. Vellent
autem quia in peccato semper vivere
cupierunt, qui nunquam desinunt
peccare dum vivunt. Ad magnam
ergo iusticiam pertinet ut illi nun-
quam careant supplicio qui in hac
vita noluerunt carere peccato. Augustinus
quia eciam voluerunt habere peccati
perfruicionem eciam in venien-
ti vindicte severitate. Ideo merito
in celesti civitate ymaginem
peccatorum ad nichilum rediget deus
quia in sua terrestri civitate yma-
ginem ad nichilum redegit. Item
quanto minus bonum est deo quod
ei prefertur tanto maior ei contu-
melia infertur. Sed cum omne quod est
vel esse potest in infinitum minus
bonum sit deo, quidquid ei prefertur
infinita contumelia infertur ei.
Omni autem mortali peccato aliquid
ei prefertur; peccare enim est secundum Augustinum
spreto incommutabili bono bonis
commutabilibus adherere. Omni ergo
mortali peccato infertur deo infini-
ta contumelia. Merito ergo quo-
libet peccato infertur adeo infinita
pena. Si quis peccaret in aliquem
equalem sibi aliquantum peccaret
et si simile peccatum committeret in maio-
rem magis. Ergo si peccat in deum
qui maior est in infinitum quolibet
puro homine infinitum magis pec-
cat. In omni autem mortali peccato
deus contempnitur quia preceptum
eius preteritur. Cum igitur infinitum
sit peccatum quo quis contempnit
deum, merito infinita pena de-
betur ei. Item si quis dedisset
mille marcas alicui aliquantulum
esset ei obligatus. Ergo cum solus

oculus vel lingwa in infinitum
sit preciosior mille marcis auri
in infinitum magis obligatur est
homo racione lingwe vel oculi
quam racione mille marcarum. Quid ergo
erit de obligacione que est racione
corporis et quid de illa que est racione
anime que in infinitum est melior
corpore. Patet ergo quod obligacio obedie-
ndi vel serviendi deo infinita est.
Item si anima racionalis non
deberet durare per diem unam tantum
esset obligata deo aliqua obli-
gacione, et si per duos racione duo-
rum dierum esset obligata duplo maior
esset ascendendo. Ergo racione infinite
vite obligata est deo obligacione
in infinitum maiori. Cum ergo ob-
ligacio sit infinita culpa transgres-
sionis est infinita, et ideo merito de-
betur ei pena infinita eterna [?] per-
petua ut ibi dicitur cum sint proporcionales
pene culpe. Contra illos qui di-
cunt animas que decedunt in peccato
mortali non esse puniendas eter-
naliter et quare hoc dicunt et qualiter
Experiencia contra rudendum 20
Pillos qui dicunt animas que
in mortali peccato decedunt non
puniendas eternaliter adque in Matheo
capitulo vii. In qua mensura mensi
fueritis eadem remecietur vobis.
Item Apocalypsis xviii. Quantum glori-
ficavit se in deliciis tantum date
illi tormentum. Sed ut ipsi dicunt non
esset mensura pene secundum mensu-
ram culpe si peccato momentaneo
redderetur pena eterna. Unde quod ibi
sit corporis [?] sine commensuracione in
genere, scilicet ut qui multum peccaverint
multum puniantur et qui minus
minus, non quod fiat mensuracio equa-
litatis in duracione temporis secundum quam
pena potest esse maior quam culpa ut
patet in predictis exemplis. Pene
enim ab humano iure inflicte plus
durant quam peccata pro quibus infliguntur.
Tormentorum penarum genera sunt octo

91 ¶ Quot sit gña penaꝝ q plus durat quã culpe ꝑ quibȝ i fligũt

92 ¶ Contra illos q dicũt q nõ sustinet dei clemētia diu q quã puniri

93 ¶ Qualiter videndū ē grauiter quē fecit de homines qs sciebat ee pituros.

scdm Tulm salȝ dampnũ / formula / ver
bera / talio / ignominia / exiliũ / seruitus
et mors / que omnia et singula plꝰ
durant quam culpe ꝑ quibȝ infligũtur
quia ut dicit Augꝰ. q sunt bñe
tpe ul ope longum esse constat
in ꝑtinaci voluntate / ¶ Item pena
ꝑpetuam / Contra erroneos qui
dicunt q nõ sustinet dei clemētia
tantā et tam diutina pena q
qua puniri / ab hijs ergo quiro
vtrum aliqua vel nulla / si nulla
ecce euacuatio iusticie / si aliqua
ȝ tpali tm̄. ecce ridiculositas
quia tpalis pena ad compacionem
etne nulla est / necesse est ante
opa dei esse cõpleta in vniuso
quapp nccē est ut opa iusticie
ipius nec diminucionem habeant
nec defectum / et ideo retribucios
iusticie dei in bene merit̃ sunt
ꝑpetue. sic et pene in male merit̃
debȝ esse ꝑpetue cum parium
causaꝝ pares solent ee effctus
quare cum nec maior nec minor
etna sit dei iusticia quã eius mĩa
ut nec maior nec minor / nec
minus eternus debet esse ipius
effectus in dapnatos et puniendos /
quam effctus mĩe in saluandos et bĩficiandos qũe sicut salus
et btitudo eterne erunt in ꝑdestiatis
/ ita dapnacio et penalitas miseria etna erit in repbis / Justū
est eciam ut quãtū durat in mo
quoqȝ dei in mĩa / tm̄ in eo
duret et pena / tũ diu autem
durat in mĩa / qua diu nõ emendat ꝑ priũ / Apud inferos autem
nõ est emendacio / nec penitentia
quia nec opus / nec racio. nec
iusticia / nec sapiã erunt apud
inferos Eccl. ix. d. / et iustū est
q q peccauit in suo etno / puniatur
in dei etno, Grego in qrto dyalogoꝝ / ¶ Si queratur h̃etiens qualr
deus fecit homines quos sciebat
esse punituros / Unde Sapie xi.

Quis tibi inputabit si pierint
naciones quas tu fecisti qꝰ dicet nullus Item Ro. ix. homo
quis es tu qui rndeas deo numquid dicit figmentū ei qui se finxit
quare me fecisti sic / ¶ vel dic
q in hoc mirande sunt diuine
bonitas dei quo tanta bõ dõt
eis quos pũdet esse in gtos
/ miranda est eciam ꝑuisitas ꝓptorum
qui largitorem om̄ bonoꝝ dõis
eis impugnant / ¶ Et nõ qualiter
dei mĩa et iusticia concordant
Nam quos dei mĩa creat nutrit
regit et seruat in gtos de acceptis bñficijs merito iusticia
dampnat / nec mirandum si
iusticia reddit peccoribȝ quod
meruerint. quia nemo miratur
de eo q sol illuiat / vel quod
ignis calefaciat / vel q dei mĩa
bonis bñficia retribuit / Sic nõ
mirandum si iusticia dei eos
qui rebelles sunt deo puniat
/ Non enim ꝑ miratur aliquis si
q seminat metat Gal. vi. Que
seminauit homo metet / hec Eccl.
vij. Nõ semines mala et non
metes ea / Job iiij. Qui operantur
iniquitatem et seminant dolores metunt eos / De ꝑpetuitate et qualitate
penaꝝ dictum est supra ibi
ad inferos ¶ Illud aut nondum
q maius gaudium de aspectu
diuine iusticie in patria que
ibi lucidissime conspicietur. quã eet
gaudium ex omnibus gaudijs
hominum mundi si conflaret i vnum
/ Omne .n. gaudium / et oīs delicia
ꝑ magnitudine amoris fit quã
in eo est / et ꝑ magnitudine cognicionis
que de eo est / et ꝑ magnitudine ipio
delectabilis magnum est / Quia
igitur h̃ triã in patria ad tria
sibi ꝓporcionalia seu rndencia
sūt. hec ē i via i finita sunt

94 ¶ Qualiter mĩa et iusticia concordant

95 ¶ Exemplis ostendit q nõ est mirandū si dei iusticia reddit peccatoribus q merentur

96 ¶ Quod omnium maius gaudium erit de aspectu iusticie q erit gaudium mundi si conflaret in vnum

i. super omnem proporcionem maiora
nitrio / et gaudium ex hijs in
patria est infinitum ad gaudium
ex proporcionibus eorum in via quia eorum
que sunt patrie seu glorie ad ea que
sunt vie nulla est comparacio in
magnitudine seu intencione
quia amoris ad amorem et co-
gnicionis ad cognicionem nulla
erit comparacio / similiter ut eciam
quod apparebit tunc de divina iusticia
vel ira ad id quod de eadem ut
apparet in via, et ita de aliis que
dei sunt / ¶ Quae similitudo
perpetuitatis in feliciate ac
27 Isti cum dyabolo miseria-
penam perpetuam, et isti cum Christo
gloriam sempiternam / Sicut enim in
eterna feliciate nulla est remissio
nec diminucio gaudiorum / sic et
in inferno nulla est mitigacio
vel diminucio tormentorum
¶ Quam gloriosum erit esse cum
28 Esse cum Christo gloriam xpisto
sempiternam, cum Christo enim gau-
debunt omnes leticia et exultacione
quia tunc videbimus eum sicuti
est in quem desiderant angeli
prospicere, ~~pe pet po~~ cuius aspectus
benignus facies decora, eloquium
dulce, quod est delectabilius ad vi-
dendum / suavius ad habendum
dulcius ad perfruendum, qui per se pla-
cet, et per se sufficit ad meritum
et premium, nec extra ipsum
quid quam aliud querendum. quia in
29 illo totum quod quis est desiderabile
invenit. ¶ Unde igitur angit nos
vestima vicio sustinere abstinen-
ciam mundi seculum maufragium
vite libenter pati infortunium
impie tyrannidis ferre dominium
et non magis consolare ad secura
feliciatis, ad angelorum societatis
ad eterne leticie iocunditatem,
ubi est cumulus felicitatis, supereminet

Quia in patria
sit vacare
deus

nes gloria et superhabundans
leticia / totum cor hominis replens
et saciens beatitudine consummata — Cont. machometum
¶ Et hec faciunt contra machometum
qui sequacibus suis promisit deli-
cias temporales et illas satis igno-
miniosas et in primas, vii. quod dicitur
infra eodem in fine ibi eterna
40 beatitudine / ¶ Item contra iudeos — ¶ Contra iudeos et illos qui
qui temporalia et localia tantum promissionem — temporalem promissionem in
in habent, et contra arabicos — habent /
qui dicunt animam cum corpore
mori contra quos dictum est
supra ibi. Reddimus singulis
¶ Quam utile sit esse cum xpisto
41 Cum xpisto cum quo sumus
unum corpus Ro. xii. et 10
in xpisto omnes revivemus
omnes ad celestia transmigrabimus
est enim in xpisto homine unusquisque
nostrum caro et sanguis et
porcio, ubi ergo porcio mea
regnat, regnare me credo, ubi
dominatur sanguis meus, dominari
me sencio, ubi glorificatur caro
mea me gloriosum cognosco
42 ¶ Quamvis ergo peccator dehac co- — ¶ Quantum prodest homo
mmunione gratie non desiderat. quia — conformis sit cum Christo
et si peccata nos prohibet, substancia
nos requirit, et nec quomodo nos
in vitam, nam propter bonitatem
divinitatis peculiarem nobis
salvator de affectum solum quia
sicut deus in ipso est ita
in nostra naturam in mistice de
prestare divinitatis viassitudine
exhibere de affinitatis, neque enim
tam immitis est deus ut obli-
viscatur hominis quem ipse gestat
quem tamquam insignia tribulacionis
suscepit, nec tam obstinatum
ut non indulgeat carni sue
membris suis, visceribus suis
Caro mea sicut dicit Apostolus ~~Eph. v~~
5. Nemo carnem suam unquam
odio habuit, sed nutrit et fovet
eam sicut Christus ecclesiam, quia autem
sumus membra et caro Christi dicit
Apostolus ~~Eph. v~~ hoc unum ob ex-

ossibus meis et caro decarne
mea. Econverso hoc magnum
est, ego aut dico in xpisto et
i ecclia / Ad idem cum xpisto
mystice. Math. xxv. Venite
benedicti patris mei etc. et sicut
Aug. in libro de fide ad petrum
homines quos hic deus dono
gratie sue gratis iustificat
per fidem eisdem iustificatis in
fide et caritate sancte matris
ecclie usque in finem perseverantiam
donat ut suo adventu resusci
tet glorificet secundum promissione
sua equales sanctis angelis
suis faciat et ad eum statum
perducit in quo peccare amplius
minimeque dimittit deus qui boni
sunt, et ab ipsa perfectione numquam
mutari non possunt, ubi dimissa
erit eternorum gloria, sed una
erit omnium vita eterna. Si queratur
quare potius elegit deus quosdam
ad gratiam suam et ad gloriam
quam alios / Videtur quod hoc faciendo
nulli facit iniuriam et voluntas
sua optima et liberalissima fuit
utrumque id est elegit istos et postponit
eligere alios et qui taliter quer
par inde est, ac si quereret quare
re deus non dedit tantum splendo
rem lune quantum soli, Vel quare
omnes stelle non sunt eiusdem
claritatis, vel quare non sunt
omnes homines reges, vel quare
non sunt omnes lapides preciosi
vel quare non sunt omnes lapi
des carbunculi vel smaragdi.
Gloria sempiterna est primum
quod consistit in visione summe
attensione omnis signi boni. facies
dei quem beati videbunt facie ad
faciem, sicut est lucidum ac sine
velamine quod summus amide et delec
tabilius quem erant tenebris sem
piternas. Iuxta illud Bernardi
ex deus factus est eis pul

chritudo lucis voluntati multi
tudo pacis et memorie conti
nuato eternitatis gloriam sempi
ternam. Quantum est gaudium
esse cum xpisto in gloria sempiterna 14

Gloriam sempiternam ubi
erunt bona corporis et anime
qualia nec oculus vidit
nec auris audivit, nec in cor
hominis ascendit, prima cor. 2o d.
De hac gloria dicit Aug. Quid
amas caro mea, quid desideras
anima mea, ibi est quidquid
amas et desideras. Si delectat
pulchritudo ibi fulgebunt iusti
sicut sol. Mat. xiii. c. Si veloci
tas aut pulchritudo aut libertas
corporis cui nichil obsistere pos
sit, ibi erunt homines similes
angelis dei, quod patet Mat. xxii. d. Si
longa et salubris vita, vita iusti
in perpetuum vivet Sap. v. f. Si sa
cietas, satiabuntur cum apparuerit
gloria domini ps. Si ebrietas sobria
inebriabuntur ab ubertate domus
dei ps. dixit in mystice etc. Si
melodia ibi angelorum chori con
cinunt sine fine deo. Ysaie vi. e.
Si quelibet munda voluptas vel
voluptatis torrente sue potabis
ps. Si sapientia ipsa dei sapientia
ondit se ipsum Ioh. xiiii. d.
Si amicitia ibi diliget deum
plusquam ipsi se ipsos, quia illum
et se in meum plus, et ille se et
illos per se ipsum. Si concordia omnibus
erit una voluntas. quia nulla
erit eis nisi dei voluntas. Si
potestas ibi erunt ita omnipotentes
sue voluntatis ut deus sue,
nam sicut potest deus quod vult
per se ipsum ita poterunt illi quod
volunt per se ipsos quia sicut illi
non aliud volunt quam quod ille
ita ille vult quidquid ipsi volunt
et quidquid ille vult non poterit
non esse. Si honor diviciae dominus
suos servos et fideles super multa
constituet Mat. xxv. c. Immo filii

13 Ex omnibus exemplis
inde queritur quare
deus elegit quosdam
plusquam alios.

dei et dii vocabuntur ps et ubi ego
filius eius ibi erunt et illi.
Joh. xiiii. f. hedes quidem dei
coheredes xpi Si vero securitas
ibi certi erunt inquiet ut illa tres
ista nec potuis illud bonum sibi
defuturum sicut certi erunt non sua
sponte illud amissuros / per
dilectorem suum deum illud
dilectoribus suis in vitis oblaturos
nec aliquid deo potentius
et me deum et illos separaturum
Intuoqui in tanta tua homo
si capere possint gaudium summum
deterrita beatitudine / Si enim eos
quem diliget sicut se ipsum
tecum gaudium haberet duplica
ret gaudium tuum / quia non minus
gaudens pro eo quam pro te ipso / Si vero
duo nec tres vel multo plures
ad ipsum habent tantum pro
singulis quantum pro te ipso gau
deres / Si singulos sicut te ipsum
amares / attende igitur quantum
erit gaudium ecce cum xpo i gloria
sempiterna / ubi in numerabilium
angelorum et hominum tanta erit
societas tamen per se caritatis quod
nullus minus diliget alium quam
44 se ipsum / Et nota quod sicut felicitas
quae electis dei promittitur non per par
tes eis reddenda est / neque pars
post partem / sed tota simul alio
quin non esset completa illa feli
citatis nec integra / sic necesse est
ut in contraria miseria tota simul
malos obtineat et affligat /

...ut sic felicitas
...ta sic erit
...mis. sic tota
...miseria simul
...et malis

Explicit secunda pars huius operis
et incipit tercia.

Quia ab hinc usque ad finem
agitur de unitate ecclesie
et ecclesiasticis sacramentis
contra quos dicitur Una
vero fidelium universalis ecclesia
contra illos qui unitate ecclesie
catholice non credunt / vel qui
eam impugnant / et generaliter contra
scismaticos. de simbolo. xxiiii. q. i.
alienus ad vocavit / Omnis qui
cedit / Et contra hereticos qui dicunt
apud se diversas esse ecclesias / Et
contra illos qui dicunt unum
quemque in sua fide vel secta
saluari / Et nota quod Una dicitur 46 Quare ecclesia dicitur
universalis ecclesia fidelium quia una
vivunt in unitate fidei / et una
credulitate articulorum ac sacramen
torum / et in una conformitate
signorum sacramentalium universos
fideles in xpo. ar. xxiiii. q. i. 47 Et fides est radix
h est fides / Huius universalis eius
ecclesie radix est fides Ro. primo
Justus ex fide vivit / sic arbor
ex radice / Ipsa enim est funda
mentum edificii spiritualis / prima
Corinth. 3o fundamentum aliud nemo
potest ponere preter id quod positum
est / quod est / xpus ihesus id est
fides xpi ihesu Et ergo prima con
iunctio ecclesie ex fide est / Illa
enim primo cognoscitur et distinguitur
ab ecclesia malignancium Gal. 3. co
gnoscite quia qui ex fide sunt
hii sunt filii dei promissi Et fide
per quam ecclesia consistit Hebr. xi
fides est substancia etc. Una dicitur 48 Probatur quod dicitur una
collective vel similitudinarie sed
multi homines unus populus est
Ego dampnamus / Et sicut multa
membra unum corpus Ro. xii. Sic
in uno corpore multa membra habe
mus. lxxxix. dis. Singula / et
sicut multa grana unum panis
sic unum corpus multa sunt prima
Cor. x. Item Una nulla enim 49 Et non est ecclesia que
alia est ecclesia nisi que in apostolica non est in apostolica ra
est radice fundata. xxiiii. q. dice fundata
prima vivendum decisa deum est
Mat. xvi. Tu es petrus et super
hanc petram edificabo ecclesiam

60
¶ Quare dicitur sancta et catholica et quare non possunt esse plures

mediam et xxiiii. q. i. loquitur
¶ Et ne sancta sancta et catholica
est qui recte credit in deum et
confitetur. di. iiii. Prima. Nec due possunt
esse ecclesie quia vna quia corpus
christi est constat esse ecclesiam
que in duo vel in plura dividi
non potest simul et cum aliena quis
discessit ecclesia esse desinit. x
xiiii. q. prima Baptisma. Et in michel
sic dicit formidare damus quia
separari a corpore eius. Si enim
separatur a corpore ipse non est membrum
eius. Si non est membrum eius
non vegetatur spiritu eius. xxiiii. q.
i. michil et xxiiii. q. vii. Quemadmodum.

61
¶ Christus est caput ecclesie et pastor

Et nota quod christus
est caput ecclesie ephesiorum v. Vir
caput est mulieris sicut et
christus caput est ecclesie. Item
christus pastor est ecclesie Johannis x. Ego
sum pastor bonus. Item prima petri
2o Eratis sicut oves errantes
sed conversi estis nunc ad pastorem
et episcopum animarum vestrarum. Quod

62
¶ Corpus christi est ecclesia

ecclesia sit corpus christi prima Corinthiorum vi
Nescitis quia corpora vestra membra
sunt christi. et xii. Sicut corpus
vnum est et membra habet multa
omnia autem membra corporis cum
sint multa vnum corpus sunt
Ita et christus. Etenim in vno spiritu
omnes nos in vnum corpus bapti
zati sumus sive iudei sive gen
tiles. sive servi sive liberi, et omnes
vno spiritu potati sumus. Nam et
corpus non est vnum membrum
sed multa. Ephesiorum 1o c. Omnia sub
iecisti sub pedibus eius ipsum
dedit super omnem ecclesiam que
est corpus christi. et v. Vir caput est
mulieris et infra Nemo car
nem suam odio habuit sed nutrit
et fovet eam, sic et christus ecclesiam.
Item ephesiorum iiii. c. Crescimus
in illo per omnia qui est caput christus
ex quo totum corpus compactum
et conexum est. Christus dicitur caput
ecclesie quia sicut caput habet in se ple
nitudinem sensuum et ceteris membris
est conforme ceteris possidet

ceteris prestat beneficium influencie
que ipsi capiti connectuntur, sic christus
habens in se superhabundanciam gracie
nobis consimilis in natura omnibus
ad ipsum accedentibus prestat bene
ficium gracie. Primum ad ipsum accedere
est per fidem, et per fidei sacramenta,
et fides christi cadet in preteritis presen
tibus et futuris nam quia precedebant
et qui sequebantur clamabant osan
na filio david ad christum. omnium
preteritorum presentium et futurorum in christo
credencium et in christo renatorum
est caput christus, et per fidem copu
lantur christo, et per graciam influente
sunt membra christi, et sicut dis
tancia locorum non dividitur sic nec
diversitate operum separatur, ac propterea
omnes iusti ubicumque sunt et quandocumque
fuerint vnum efficiuntur corpus
misticum spiritus et motum spiritualem
suscipiendo ab vno capite christo
influente secundum fontalem ra
dicalem et originale plenitudinis
omnis gracie habitualis in christo sicut

63
Ecclesia e[...]

in fonte. Quod ecclesia sit ovile
colligitur Johannis x. Alias oves habeo
que non sunt ex hoc ovili et cetera.

64
¶ De diversi[tate] professionum habitum [...] diversitatem [...] tatem e[cclesie]

Et nota quod sicut in vno ovili
diverse sunt oves diversis carac
teribus insignite, diversis velleri
bus cooperte. quarum tamen est vnus
pastor, vnum lac vnum ovile,
ita in eadem ecclesia sive parrochia
sunt diversarum professionum habentes
diversorum habitum, quorum tamen omnium
est vnus pastor christus Domino Johannis
x. Ego sum pastor bonus, et
omnes vnum lac i. vnam fidem
habent prima Corinthiorum iii. c. lac totum
dedi vobis, et omnes sunt eiusdem
ovilis i. ecclesie, sed non sic heretici
qui in plures sectas sive ecclesias

65
¶ Quare ecclesia [...] dicitur vna ecclesia

malignancium sunt divisi. Vna
dicitur ecclesia quia super vno fun
data, quia ab vno cepit eius
origo, quia per vnam columbam
vnicam perfectam vnam electam
signata. quia vnum corpus in christo

quia uno spiritu per gratiam unita
et unificata, quia in una spem
vocata, una fide, uno baptisma
te, uni deo, uni domino adherens
dum coniuncta. ¶ Hec autem una
ecclesia in multitudine incremento fe
cunditatis extenditur sicut unum
lumen solis in multos radios
et sicut una arbor in multos
ramos, et sicut unus fons
in multos riuulos. Sic plenius
habetur xxiiij. q. j. loquitur
66 Diuersitas religionum non tollit ecclesie unitatem — dominus. Et quis obiciat quod Johannes
scribit septem ecclesiis Apocalipsis primo et
Paulus pluribus ecclesiis epistolas
et quod multa diuersitas inuenitur
in ecclesia dei, quia alij coniugati
alij virgines, alij continentes
inueniuntur. Item tot diuerso
rum ordinum varietates quod ipse
quod non videtur esse una. ¶ Audi
quod in eis que sunt de esse et
virtute religionis nulla est dis
similitudo, nulla discrepancia
sed ex eadem procedit tota ista
varietas, sicut apparet in uno homine
qui ex eodem timore et amore
dei, nunc peregrinatur, nunc pascit
pauperes, nunc in domo alico vel
serico, nunc cantat, nunc plorat
coram domino, sic ex eisdem fide
spe caritate et ex eadem in tali
religione procedit ista varietas
nec fieri dei minus intendunt
fidei christiani sed artiori conuersione
ad religionem transierunt, ymmo ut
sint securius sub limine liberius
christiani, nec intendunt cultum
dei nisi minime sed augere prout
dicit Augustinus, ergo sic per eandem
viam alius pedes alius equos
alius oneratus, alius exoneratus
alius solus, alius cum comitatu
incedit, sic per eandem viam penitus
ambulant omnium ordinum vel profes
sores ¶ In hac via fidei sine
variatur sunt diuerse vie sine
modi viuendi sine veniendi ad
salutem Ysaie lv. Sic exaltantur

celi a terra sic exaltate sunt vie
mee a vijs vestris. Item Actuum
xiij. dicit Paulus inimice
omnis iusticie cur non desi
nis subuertere vias domini rectas. Item Apocalipsis
xv. Juste et vere sunt vie tue.
Ad idem Mathei xiij. de semine
quod fecit aliud tricesimum aliud
sexagesimum, aliud centesimum
¶ Fidelium hic dicit quia con — 67 ¶ Quod congregatio here
gregatio hereticorum non est ecclesia. — ticorum non est ecclesia
xxiiij. q. 2. sicut nec a christo
nesciunt accipere nec ab eius apo
stolis sumpsit exordium, sed
a paganis aut iudeis aut ab
apostatis parens. ¶ Et quod congregatio
hereticorum non sit dei ecclesia patet
Hebreorum xj. Sine fide impossibile
est placere deo, ergo autem heretici
sunt sine fide patet prima Thimothei iiij.
In nouissimis temporibus discedent
quidam a fide etc. ¶ Quomodo autem — 68 ¶ Quomodo heretici cognoscuntur
possint cognosci ondit Apostolus
ibidem per duo scilicet per prohibitionem
nuptiarum, et per doctrinam absti
nendi a cibis quos deus creauit
que duo heretici faciunt, ad idem 2a
Petri 2o. Item prima Johannis 2o nunc
antichristi multi sunt, unde scimus
quia nouissima hora est, ex nobis
exierunt sed non erant ex nobis
ad idem Actuum xv. et xx. ex
quibus omnibus patet quod heretici
vel congregatio hereticorum non sunt
ecclesia dei, neque particularis neque
uniuersalis: xxiiij. q. j. Ecclesia
in fine. ¶ Uniuersalis quia per uni — 69 ¶ Quare dicitur uniuersalis
uersum mundum diffusa, ad Colo
censes in mundo uniuerso, et psalmus
In omnem terram exiuit etc. ¶
Synagoga iudeorum que de
uno populo tantum est collecta, Sy — 70 ¶ Unde dicitur synagoga
nagoga grece latine dicitur
congregatio, a syn quod est con et
goge quod est congregatio vel
congregare, vel dicitur conuentus sine
collectio. Et quamuis est synagoga
dicta ecclesia sed magna ecclesia in
scripturis dicta est synagoga.

congregatio enim dicuntur peccatorum
homines, vero eo nomine et ideo
iudei tamquam brutales cortice ad
herentes dicuntur synagoga, christiani
vero tamquam rationales spiritualia se
quentes ecclesia dicuntur. ¶ Dicitur ecclesia
universalis propter universalia precepta
ei data, synagoge autem data
fuerunt precepta particularia tempore quo ad
mobilia, particularia genti quia
uni genti tantum, particularia con
dicione quia liberis, particularia
sexu ut circumcisio tantum masculis.
Precepta autem que data sunt
ecclesie universalia sunt quia imo
bilia et omni ~~per~~ genti et sexui
et condicioni proposita, quia non
est iudeus neque gentilis non est
servus neque liber non est mascu
lus neque femina. omnes enim unum
sumus in christo ihesu ~~Gal. 3o c.~~
¶ Item universalis quia universis in
firmitatibus spiritualibus universorum hominum
sufficientia continet in se remedia
scilicet vii sacramenta que sunt baptis
mus, confirmacio, eucaristia, penitentia,
ordo, matrimonium, extrema unctio.
¶ Item universalis quia colligitur
ex omni tribu et lingua et populo
et natione ~~Apoc. v.~~ Et eo unitas
ecclesie late patet in sacramentorum societate
in communione que complectitur iu
stos et iniustos, de con. di. iiii
ecclesie ~~Ro. v.~~ Universalis ecclesia
propter eam scilicet catholica est quia recte
credit in deum. de con. di. iiii
in igitur rubrica. ¶ Quod duplex

Ecclesia. nota est ecclesia
quod duplex est ecclesia in hoc
mundo, una est sanctorum deus
pater et anime eius in ecclesia sanctorum,
alia est malignantium, de qua
ps. Odivi ecclesiam malignantium.
¶ Quando incepit dei ecclesia
unde quod incepit a primo iusto a
bel ~~vii ad~~ unde christum ut veniat super
vos omnis sanguis qui effusus
est super terram a sanguine abel iusti
¶ Dicitur autem incepisse potius
ab abel quam ab adam, quia abel
fuit primus iustitia eo tempore
non in tempore prosperitatis peccati in
ondet quod ecclesia dei continue
futura foret et numquam desitura.
Abel dicitur esse principium ecclesie
triplici de causa, scilicet quia virgo,
quia iustus, quia martir. ¶ Quod
ante ecclesia fuit ante christi adven
tum patet ~~actuum xxvi~~ nihil extra
dicens quam ea que locuti
sunt prophete. Item 2a ~~cor. iii~~
habentes eundem spiritum sicut
scriptum est credidi propter quod locutus
sum, et nos credimus propter quod
et loquimur. Una ergo et eadem
fides fuit in antiquis sanctis
ante adventum christi et in illis qui
post fuerunt, sed illi credebant christum
venturum, nos autem credimus illum
iam venisse ut sic mutentur
tempora sed non fides. ¶ Unde nota quod
qui fuerunt ante incarnationem christi
fuerunt quasi electi milites qui
venturum regem christum contra
dyabolum pugnaturum quasi in acie
precedebant qui sacrificabant et im
molabant similitudines illius temporis
quasi quibusdam armis et eius munda
tionibus quidem non operabantur tamen
oblationes et sacrificia mediante
fide, et postea sub lege circum
cisio vel sub gratia baptismus
quia prior a peccato tam originali
quam actuali iustificabat. de con.
di. iiii. Quod aperuit eodem ~~cap.~~ regni
ergo ianua regni celestis non fuit
eis aperta donec christus ascendens
in celum ianuam se sequentibus
aperiret, tamen in sinum abrahe
id est in tranquilla requie servabantur
qui non post incarnationem secuti
sunt quasi milites christum regem
suum precedentem sequentes habentes
sacramenta fidei tamquam arma eius
per ipso contra vicia pugnaturi,
sive igitur isti fuerunt tempore naturalis legis
scilicet a moyse usque ad christum sive tempore
gratie scilicet a christo usque ad finem seculi
omnes unam fidem habuerunt unam

42 ¶ Quando incepit ecclesia utrum ab abel et non ab adam

43 ¶ Quod eadem fuit fides ante adventum et post

regi xpo militauit unum tyrannum
dyab[ol]um superauit, qui genus humanum
deceperat fraudulenter et detinebat
violenter. ae ¶ A xpo ergo incepit eccl[es]ia
que modo dicitur Romana iuxta
q[uod] Matth. xvi. tu es Petrus etc.
Petrus igitur successit xpo, clemens
petro etc. de aliis usque nunc sic.
af ¶ Contra hoc opponunt heretici, q[uod]
Silvester papa non successit xpo
sed Constantino. Ad q[uod] in duomit
ar. xx. dicitur quia principes
gentium dominantur eorum tamen potestatem
habent etc. Item xpus fugit regnum
huius mundi Joh. vi. et ipse dixit
Joh. xv. Regnum meum non est
de hoc mundo, quo ergo successit
xpo cum non preerant doctrina
ut dicunt heretici. ¶ Rnde ex silvester
successit xpo in auctoritate pontificali
Constantino non in auctoritate imperiali
ut patet ex privilegiis eccl[es]ie Rome
concessis, et xxvii dis. constantinus
et sic sunt completa p[ro]phetia. Dan.
vii. Regnum autem et potestas et
magnitudo regni q[uod] est subter
omne celum detur populo sanctorum altis-
simi, xpus autem auctorem regni
huius mundi habuit, sicut ipse ait
Matth. ultimo data est mihi omnis
potestas etc. et qui habent ab ipso habent
pu. viii. per me reges regnant
Daniel. iii. Deus celi regnum et
fortitudinem et imperium dedit tibi
hec in pluribus auctoritatibus, hoc non
negatur, sed ambicio in mundi fugie-
da, nec regnum suum est de hoc mundo
ymo mundus iste est de regno
suo, sicut non dicetur q[uod] regnum
vel imperium esset de aliqua villa
dominicula in regno vel imperio
contenta sed potius econverso
ag ¶ Item opponunt heretici contra
eccl[es]iam romanam q[uod] eccl[es]ie plures
sibi deberent preponi ut nazareth
quia ibi est xpus in carnatus
et bethleem quia ibi xpus natus
et ihrlm quia ibi xpus passus.
Item Antyochena eccl[es]ia esset p[re]-
ferenda quia primo fuit eccl[es]ia

cunctis populis dedicata, et
quia ibi nomen xpianum incepit
dis. xxii. Sacrosancta. Et quia
petrus primo fuit ibi ab omnibus
apostolis prelatus, et primo ibi prefuit
dis. xxi. in novo. ¶ Rnde q[uod] licet
predicte eccl[es]ie sint venerabiles propter
hiis que ibi gesta sunt, tamen
Romana pre omnibus est preferenda
quia petrus ibi fuit a xpisto
caput eccl[es]ie constitutum in terris
et eius vicarius institutus, et cla-
viger regni celestis effectus,
et post ascensione xpi unani-
miter ab universis apostolis electus, et
princeps omnium prefectus, et quia fuit
ab universis clavis statuta communiter
ut tam ipse quam quilibet succes-
sor ipsius esset princeps et caput
omnium eccl[es]iarum ut xxi. dis. in novo,
et xxii. Sacrosancta. Post hec autem
in sequente divina gratia romam
venisset et ibi diu predicasset
cum vellet inde recedere xpus sibi
apparuit dicens q[uod] veniebat
romam iterum crucifigi, quo audito
intellexit quia morte clarifi-
caturus esset deum et cum reversus
fuisset roma ab universis fideli-
bus qui ibi aderant electus
est et assumptus in principem
omnium qui rexit ecclesiam per xx-
iiii annos et menses septem
et diebus octo sicut in cronicis
invenitur, et rome pro fide xpi fuit
crucifixus cum martirio associ-
atus est paulus. Et quia roma
sedes tantorum apostolorum est mar-
tirio dedicata et eorum pulvis sub-
limata mitrorum omnium eccl[es]iarum ob-
tinet principatum, et ab ipsa tamquam
a domina et magistra omnes eccl[es]ie
fidei et doctrine debent accipere
disciplinam. dis. xxii. Sacrosancta
ut ubi fuit caput supersticionis
ibi fieret caput sanctitatis, et ubi
fuit totius orbis principatus ibi
esset caput totius xpianitatis et
dominium ac religionis, et ubi
fuerat cultura demonum ibi

esset cultura ritum; et ubi gen
tiles principes habitauerunt illic ecclesie
principes habitarent. Sic igitur
impletum est quod Christus predixerat
Petro: Tu uocaberis cephas, quod
interpretatur caput. Et ideo bene ubi petrus
electus fuit in summum pontificem
ubi pro fide pro martirio coronatus
ibi quieuit corporaliter, ibi debuit
caput perpetuo mundo collocari.
Per hoc quod romana ecclesia est etiam
hereticus iudicatur. xxiiii. q. i. prima
hec est fides. et dis. xix. ita
per quas. Et qui priuilegia ipsius
ecclesie conatur auferre hereticus est
dicendus. dis. xxii. Omnes.
Et notandum enim decretalis ne
gotiis agitur ut de fide questio
oritur, ad ipsam est recurrendum
et quod diffinierit firmiter est
credendum. xxiiii. q. i. Quociens.
Et xii. in preceptis. decimo summi
pontificis agitur infra v. Credimus
canones ecclesie quas ipse concessus
est apostolis. Item opponunt heretici
quod ecclesia romana facit iurare
contra preceptum dei Mat. v. Ego
dico uobis nolite iurare etc. et
Jac. v. d. Ante omnia fratres mei
nolite iurare. Unde quod non dicit
simpliciter dico uobis non iurare
sed addit omnino. Unde non vetat
iurare per deum, non enim dicit neque
per deum, sicut dicit per celum, sed
sicut dicit Greg. usum iurandi
prohibet et ideo expone omnino id est
omni tempore, uel loco uel modo uel
pro omni re, et ideo in greco habetur
id est totum, uel omnino id est per omnem
rem, ut sine iuramento isto sic
credo bona fide ut omnino id est per
tuus sum et consimiles omnes
eodem. Jacobus uoluntatem et
usum prohibet et quod non alium om
nem creaturam quia celum et
terram deus ad ministerium sibi
fecit non hominibus ad iura
mentum, per solum enim deum iu
randum est Deut. vi. et x. g.
Josue xx. g. et ideo qui iurat

per celum uel per terram uel per aliam creaturam
quasi deificat id per quod iurat
et sic ydolatriam facit et maiorem
facit creaturam quantum ad hoc
quam ipsum creatorem deum. Hebr. vi.
Quando non reddit deo iuramentum
suum secundum clementem dupliciter peccat,
primo quia non reddit deo iuramentum.
iuxta illud Reddas domino
iuramenta. Mt. v. secundo quia deificat
id per quod iurat. Quod autem iura
dum sit per deum patet Jere. iii.
a. ubi ponit tres comites
iuramenti et formam iurandi.
Item Jere. xx. g. Adde xxii
ques. ii. c. ii. Quod autem possit
iurari sine peccato ex hoc patet quia
iurauit deus ipse Jsaie lxv. Hebr.
vi. et precepit iurare Deut. vi. d.
et x. g. Item deus iurauit Noe
Gen. x. Item Habrahe Gen. xxii.
Luce primo g. Actuum ii. c. Item iurauit
Christus Joh. xii. Amen amen dico
uobis. Iurauit angelus Apoc.
x. Iurauit Paulus Ro. primo, ii.
Corinth. i. g., ii. c. Thimo. iii. a.
Item iurauit patriarcha Abraham
Gen. xiiii. a. Iurauit ysaac Gen.
xxvi. g. Et Jacob Gen. xxv. et
fecit sibi iurare Esau. Gen. xxv.
Quod autem sit iurandum patet per
laudabuntur omnes qui iurant in eo.
Item qui iurat proximo suo et non
decipit. Item iurauit dominus et
non penitebit eum. Item ecclesia
duplex est, ecclesia una que constat
ex uiuis lapidibus que est totus
cetus sanctorum, ut unus corpus illorum
de qua hic et ii. Paralip. xxx. d.
Judic. xx. a. Et de hoc dis. prima
Ecclesia id est catholicorum collectio.
Huius triplex est status, scilicet
triumphantem qui iam regnat in
celis, aliud militantem, qui ad
huc pugnat in terris, tercius expec
tantem qui adhuc expectant
in purgatorii penis. Alia constat
ex mortuis lignis et lapidibus
et se habet ad alteram, ut figura
ad ueritatem, et cultus eius adaltaria

aa
Alia oppositio hereticorum

ab
Quod sit ... iurare ... precepit

ac
De iura...

Angeli

Paulus

ad
De duplici

ae
Quare ec... materialis ... ad ...

D

illius quia sicut ecclesia se habet ad
ecclesiam sic cultus ad cultum
Hebreorum. Vide inquit omnia fa
cito secundum exemplar quod tibi
monstratum est in monte. Et :7
nota exemplar sive figuram
sive similitudinem materialis ecclesie
ad spiritualem / sicut enim in materia
li ecclesia de silvis et lapicidiis / li
gna et lapides preciduntur / sic in
spirituali de iudeis et gentibus
predicatione verbi dei credendo fi
deles ab erroribus abrumpuntur
/ Et sicut in materiali per manus ar
tificum dolantur complanantur et pol
liuntur / Sic in spirituali per sacramenta
ecclesie ministerio sacerdotum baptizantur
informantur et gratificantur Et sicut
ibi ad hoc ut sit domus dei ligna
et lapides cimento compaginantur
et iunguntur / sic et hic fideles
caritate uniuntur et conectuntur
sibi invicem certo ordine per
dilectionem pacifice coherentes
Item sicut in materiali ecclesia
dum ceduntur lapides et ligna
dum dolantur formantur compaginantur
labor et cura est. Cum autem
perfecti edificii labor dedicatio
celebratur exultatio et securitas
laboribus et curis succedit sic et
in spirituali dum ex [illegible] na
tiones segregantur ad fidem / tum
quid quod pessimum est operantur
dum sunt apte pacifice preces
mictunt temptationes timentium
et tribulationes sustinent / Cum vero
advenit dies dedicationis domus
eterne / tunc erit securitas et exul
tatio cum dicetur nobis Venite
benedicti patris mei percipite regnum
Christus ecclesie fundamentum Christus
/ lapides superpositi fideles / forte
apostoli columpne episcopi et doctores
Item ecclesie edificium erit in iudicio
in sua perfectione consummatum ad cuius
decorem erit varietas premiorum
et gloriarum / sicut modo est varietas
ordinum et professionum ad decorem

ecclesie nec diversitas professionum
contrarietate / hec autem repugnancia
que decorem in toto vel in parte
vel deminuet vel impediat
sicut nec varietas membrorum
aut officiorum corporis ledit aliquo
decorem corporis humani / nec va
rietas virtutum / aut operationum
decorem animarum humanarum
immo potius illam exornat per
ficit et componit. Quia vero
heretici detrahunt edificationi
et dedicationi ecclesie materialis
irridentes que in dedicatione dicun
tur et fiunt ad confusionem infidelium
et ad edificationem fidelium quid ea
significent plenius ostendemus. 1 Quid significat ea que fiunt in consecratione ecclesie materialis
Quanto igitur studio amore Christus
universalem ecclesiam vel fidelem
animam ut sponsam sibi ornat
et preparat ad celestem dedicationem
per temporalem ecclesie dedicationem ex
parte figuravit. Pontifex enim
ter circuit ecclesiam dedicandam
aspergens eam aqua benedicta
clero et populo prosequente interim
exterius et interius / duo
decim accendit luminaria quotiens
venit ad portam per misterium
clausum / Episcopus percutit super
liminare virga pastorali dicens
Tollite portas principes vestras et
Dyaconus intus inclusus / Quis est
iste rex glorie / cui. Dominus virtutum
ipse est rex glorie / 3a vice re
serato ostio intrat cum clamo
re et populo dicens / Pax do
mui / Deinde cetera peraguntur que
ad dedicationem pertinent. Que
autem hec sunt visibiliter omnia in ecclesia
invisibiliter dei gratia operatur que
verum / dei / templum est ubi
fides fundamentum iacit / spes
erigit caritas consummat ipsa
enim ecclesia katholica ex vivis
multis lapidibus id est fidelibus
adunata templum dei est /

p° Cor. 3. Templum dei sanctum
est quod estis vos, et multa te
pla unum sunt templum, quia
unus deus et una fides Eph
p°. Domus igitur dedicanda
anima sanctificanda, aqua penitentia
sal sapientia, trina aspersio trina
immersio baptismi, luminaria
duodecim apostoli quorum ministerio
predicatur vel doctrina symboli
xii. apostolorum, pontifex Christus
virga eius potestas, trina passio
celestium terrestrium et infernorum
dominatio. vel trina vero machina
flectat genu iam subdita.
Alphabetum grecum et latinum ignorantia
populi. aperto ostio, evacuato
peccato, pontifex intrans patrem
pacis. Domini, et Christus
ingrediens mundum ut nostram
pacem interdum homini operetur
deinde de presbiterio episcopus sanctificata
tone domus orat, et Christus
humiliatus ad passionem properat
et discipulis omnibus orabat
dicens. Pater sanctifica eos in
nomine tuo, surgens et salutat
sed orat deinde quia non est
applaudendum hiis qui nondum
sanctificati sunt, sed propter oradum
descripto alphabeti in pavimento
est significatur doctrina fidei in corde
humano, usus a sinistro angulo
orientis ductus in dextrum
occidentis, alius a dextro orientis
in sinistrum occidentis crucem
exprimunt, et collectorem utriusque
populi significant, iuxta illud
quod Iacob cancellatis manibus
filiis Ioseph benedixit Genes
xlviii. Cambuca quod sceptrum mini
sterii insignium doctorum quod sed
est eo ipso gentium et sanctificandi
iudeorum, quod deinde stans ante
altare deinde et ad introitum in
vocat, significat eos qui precepta fidei
ad pugnam se preparant et quia
ad hunc sunt in certamine gratia
inter suspiria multum alleluia

ad iungitur, post hec aqua benedicitur
cum sale et cinere. ad dicto vino
aqua mixto, Aqua est populus
sal doctrina, cinis memoria pas
sionis Christi, vinum aque mixtum
Christus. deus et homo, vinum di
vinitas, aqua humanitas, sic populus
sanctificatur doctrina fidei et memo
ria passionis Christi unitus
capiti suo et homini Christo, Intrinsece
et etiam in ius aspergitur vel eius
sicut exterius specialis ecclesia sanctificanda
ostendatur, aspersorium de ysopo
humilitas est Christi qua aspersa
mundatur ecclesia katholica, circuit
aspergendo quia custos et curam
omnibus impendens in terram cum
tatur exsurgat deus et dissipentur
inimici eius antiphona qua se
cura cum habitat in adiutorio al
tissimi Et pontifex cantat
Domus mea, domus orationis
vocabitur. Et item Narrabo nomen
tuum fratribus meis, et quia sine
deo nullum opus perficitur ideo
simulacrum oratio ut exaudiantur
ingredientes beneficia petituri
hiis factis veniat ad altare can
tans Introibo ad altare dei cum pre
ter remansit de aqua ad basim
altaris effunditur committens deo
quod excedit vires humanas in
tanto sacramento, deinde altare lin
theo exsiccatur, Altare Christus est
lintheum caro eius tunsionibus
passionum ad candorem et gloriam
in mortalitatis producta, hic pon
tifex offert super altare thus ac
census in modum crucis et in medio
altaris, et per quatuor angulos
eius facit crucem de oleo sanctifica
to, deinde cruces tres per singulos
parietes ecclesie eodem oleo crismatur
sic peracta consecratione altare
albo velamine operitur, Incensum
orationes, oleum gratiam spiritus sancti
demonstrat cuius plenitudo sic
ungentur tempore quod desedit

Q

i barbam barbam aaron etc. i.
apostolis eorum que discipulis qui eius
ministerium per quatuor climata mun-
di deo cooperante predicaverunt
// Album velamen in mortalitate
insinuat leticiam de qua filius
exultat dicens per. Conscidisti
saccum et circumdedisti etc. ¶ Circa quod
dedicatio ecclesie materialis signat
dedicationem huius est sanctificationem ecclesie
spiritualis scilicet congregationis fidelium
2 vel anime fidelis. ¶ Et nota quod
[...]e dedicare dedicare secundum deo dicare vel consecrare
sive deo copulare. vel perficere vel
initiare i. in novum usum assu-
mere. Iuxta illud Deuteronomii xx°.
Quis est homo qui edificavit
i. edificare cepit domum et non
dedicavit eam. i. non perfecit vel
non est ea usus. ¶ Dedicare autem
compositum ab de et dico dicas quod est
copulare consecrare sive
// Dedicare
igitur ecclesiam est eam copulare
deo, vel consecrare vel sive vel
perficere vel in usum ac finem
eius assumere. ¶ Per dicta patet igno-
rantia stulticia et malicia hereti-
corum qui dicunt quod materialis ecclesia
non est bona nec ibi orandum
i. invitetes Joh. iiii. c. Venit tem-
pus quando nec in monte hoc ne-
que in Ierosolimis adorabitur deus
veri enim adoratores adorabunt
eum in spiritu et veritate. Unde dicunt
quod locus ad orandum non pertinet quia
sicut deus est ubique, sic potest orari
vel adorari ubique, quid enim
operantur ut dicunt parietes ad sup-
plicandum illi qui ubique est. Ipse
Christus eciam in desertis oravit.
¶ Unde quod licet templum vel locus
non sit de esse orationis est tamen de-
centiam et ad hoc instituta
ut ratione loci vel temporis humana
devotio excitetur. Christus autem in deserto
oravit, ad ostendendum quod ubique potest
deus adorari et ubi ostendit quod
homo a tumultu cogitationum se-
cularium fugiat cum orat. Math. xiiii.

d. Tu autem cum oraveris intra
in cubiculum etc. Ostium mentis est
carnalis sensus. Per quinque enim
sensus corporis exteriora improbe
se ingerunt et tunc mores perfe-
restris unis, et ideo claudendum
ne vagentur ad exteriora. Claustrum
enim est interius cubiculum, si ostium
pateat cogitationibus importunis
et fantasiis quibus oratio impe-
ditur. Quod tamen videtur quibus quod
fecialius est claudere vel ante-
oculum vel aurem ut sic huius
fantastica repellantur. ¶ Iste opponunt alia opposito
heretici Actuum vii. Dominus non
habitat in templo manu facto
¶ Unde quod non edificavimus ecclesias
ut deus ibi localiter contentus habitet
sed ut ibi colatur devotius. 3° Reg.
vi° et vii, et 2° Paralip. 2° et 3.
vii. capitulis. ¶ Item obiciunt quod ¶ Quod ecclesia est locus
apostoli tales ecclesias non habuerunt orationis et ex inductione
Unde quod propter persecutiones nondum
potuerunt habere. ¶ Et quod templum
sive materialis ecclesia sit locus
orationis, patet iii. Reg. viii. et ix.
et 2° Paralip. vi et vii. ¶ Quod
autem honestius honestum sit habere
singulariter basilicas patet eciam sine
mentione. Sicut enim decet habere lo-
cum deputatum et actibus usibus
servientium ad sumendum quale
cibum corporis quanto fortius
ad sumendum talem cibum
mentis. Unde dominus ostendit Joh. 2°
sibi displicere locum orationis fieri
locum negotiationis et approbat
basilica sive materialem domum
orationis. Patet autem ostendi rationibus
auctoritatibus et exemplis quod materia-
lis ecclesia est necessaria propter significationem
quia materialis ecclesia et ea que
ibi sunt vel fiunt significant spirituale
et ea que in eadem esse vel fieri
debent. ¶ Et ideo vocatur ecclesia
quia eciam et congregationem fide-
lium continet et ponitur continens
pro contento. Sicut ibi Ierusalem que
occidis prophetas Math. xxiii°.
Item propter quia ibi clerus et populus

in fide et moribz instruitur et
ad laudem dei et ordinem ibi
dem deuotius prouocatur. Et
rememoratio beneficiorum dei et
aliorum mirabilium sicut est re
presentatio dñice vite et simil.
et qualis est representatio gestorum
que apparet in picturis et scriptu
ris ecclesiarum nostrarum. De quibus de conse.
dis. 3a. pl̄itur. Venerabiles sanct.
picturas ymagines et figuras
reprehendunt heretici dicentes ydo
latras qui etiam fuerunt qui e contra
dem Exodi xx. Vnde quod post
ea de mandato dñi fecit moy
ses duos cherubyn aureos
Exodi xxxvii. Item salomon
sculpsit ymagines et cherubyn
in tabulis cedreis 3o Regum vi.
Item moyses de precepto ibi sina
bat ... Exodi xii. Item
filii israel ... serpente eneum
quem de mandato dñi fecit
moyses Num. xxi. Quamuis sna
ta fuerint non ut adorarent
sed ut esset in memoriam beneficiorum
dei. Similiter nos habemus cruces
et ymagines et picturas sanctorum
non ut adoratores sed venerantes
et recolentes diuina beneficia que
representant. de conse. dis. 3a. placuit
venerabiles. Vnde et xp̄m depin
gimus residentem in throno ad
designandum sue potestatis magesta
tis. Item in gremio matris seden
tem ad declarandum incarnationis
eius humilitatem. Item in cruce
pendentem ad designandum eius
passionem. Item maiestate eius
manus protensas habentem
et gladium bis acutum in ore ad
ostendendum vniuersale iudicium
quia eius sententia erit quasi gladius
scindens et separans bonos a
malis. tunc dicet bonis. Venite
benedicti patris mei etc. Et malis
Ite maledicti. Si obiciat heret
icus quare adoramus crucem
dicentes. Tuam crucem adora
mus domine. Vnde quod adorare

idem est quod petere aliquid ab eo quem
adoramus. et sic non adoramus
crucem. vel idem est adorare
quod venerari siue honorare et adorare
iuxta illud psalmum. Adorate sca
bellum pedum eius quoniam sanctum est.
Item adorabo ad templum sanctum
tuum. Item obiciunt heretici quod
ignominia xp̄i erat nobis ipsis faci
mus. quod crucem ignominiam ado
ramus. vel fronti nostre imponimus.
Vnde quod illa ignominia est gloria
nostra Gal. v. et vltimo. Michi au
tem absit gloriari nisi in cruce etc.
Item pe. pet. iio. Qui peccata nostra
in corpore suo pertulit. Ad idem pe
Cor. po. et 2e. Cor. viii. Cruces
etiam in frontes nobis facimus
et in pectore. quia non erubescimus
Ps. po. d. ps. Signatum est super
nos lumen vultus tui domine
Vultus patris dei filius in quo
apparet voluntas et amor ipsius
ad nos. lumen ipsius est crux
quia fides crucis xp̄i illuminat cre
dentes in eum. quod autem signandi
sumus in fronte patet Apok. 2o.
et viii. et Math. xxiiii. Expe
plis etiam auctibus patrum
noui et ueteris testamenti ad ha
bendam materialem ecclesiam informa
mur. Moyses ex precepto dei
fecit thabernaculum Exodi xxv.
et xxvi. salomon templum 3o
Reg. vi. et vii. 2e Reg. vii. Act.
xv. dicit moy. temporibus antiquis
habet in singulis ciuitatibus qui
eum predicent in synagogis. pres
etiam noui testamenti habuerunt
materialem ecclesiam. Math. xxi.
Marc. xi. domus mea domus
orationis vocabitur Luc. xix. et xxiv.
Math. xxi. Cum intraret ihesus
in templum eiecit ementes et
vendentes etc. Item Math. xx
vi. Cottidie aput vos eram do
cens in templo Luc. io. ingressus
in templum domini apparuit etc.

q
¶ Quare heretici argu
unt picturas et yma
gines

r
¶ Quare adoratur crux
deuoto xp̄iana

b
¶ Quare ...
cruce ...

Luce in fine / post ascensionem
erant semper in templo lauda
ntes et benedicentes Item Joh. 2°
Auferte ista hinc et nolite &c.
Item xvi. Absque synagogis fa
cient vos Item pª Corinth. xi
Convenientibus vobis in ecclesia dei
audio scissuras esse / Et eodem
Nunquid non habetis domos ad
manducandum et bibendum aut
ecclesiam dei contempnitis &c. / Item
Actuum 3. Petrus et Iohannes
ascendebant in templum ad horam &c.
Item Actuum ix. Ingressus Paulus
in synagogam quia hic est filius
dei / Item impugnant heretici
cantus ecclesie in ducentes Math.
vi. Cum oraveris intra in cu
biculum et clauso ostio &c. Rnde
est ne prohibitum per hoc aliter
orare / quia si non habeat cubiculum
quid si in cubiculo non sit
clausura / Et venerit cum quis
vult orare devote debet intrare
cubiculum cordis / et claude ostium
sensuum et corde puro ac con
sciencia bona et fide non ficta
debet orare deum in spiritu et veritate
Joh. iiii c. Cubiculum est cordis
secretum vel secreciores mentis
archanum / ostium carnis sensus
per quem hec exteriora vel turbe
fantasmatum in pectore se ingerunt
quibus resistendum ut oracio
spiritualis dirigatur ad deum / Ceterum
autem cantandum et psallendum
sit in omni loco nocte et manibus
patet pª Thymo. 2° Volo vos
orare in omni loco levantes
puras manus / sine ira et
odio ad proximum / et sine dis[ceptatione]
ad deum Ad idem Actuum xvi.
Et quod in omni tempore sit orandum
Luc. xxi. f. Item reprehendunt
prolixis orones in ducentes id
Math. vi. Nolite multum loqui
in oracione sicut ethnici Rnde

quod multum orare non prohibuit
qui fecit in agonia prolixius
oravit Luc. xxii. Et totam
eciam pernoctavit Luce vi. b.
Et qui docuit semper orare
et non deficere Luc. xviii. a / sed
sicut ethnici faciunt i. e. in
tencione qui gentiles / et
exponit intencionem / putant enim
quod in multiloquio suo exaudian
tur per persuasibilibus verbis deus
inclinetur / vel si absens est
vocetur / et quod nesciat verborum am
bagibus doceatur / Item dicunt
non esse cantandum nec orandum
per diversum ordinem / quia sic
docuit Xpus Math. vi. Rnde quod
sic formam orandi dedit non
prohibuit devote aliter psallere
seu orare / sed ethnicos assimilari
ut exponitur ibi patet / Ethnici sunt
gentiles multiloquio intendunt
putantes quod sicut orator iudi
cem / sic possit flectere deum
verbis et quod nesciret deus quid
peterent nisi verbis illorum instrueret
/ quia infideliter Xpus dampnavit /
sed non multas lacrimas / non
multas obsecraciones in cordis
puritate / quod sic faciunt et docet
eum in oratione pernoctavit Luc. vi.
Et ipse met alia forma verborum
oravit ut patet Joh. xvii. c. / xvii.
pertotum Et Luce xxii. d. xx
iiiiº f. Et Marci xiiii. c et d. et
xv. e. / et Math. xxvi. c et d.
et xxvii. c. / Quod autem in psalmis
et ympnis et canticis spirituali
bus sit orandum et cantandum
docet Apostolus Col. 3. / Et quod obsecra
tiones oraciones postulaciones
et gracias actiones debeant fieri
pro omnibus / patet pª Thymot. 2°
/ et quod instandum sit in hiis die
ac nocte / pª Thymo. 1º / et quod
sine intermissione orandum pª
Thessal. ultimo f. / Item

9 ¶ Qualiter thurificatos reprehendunt thurificatos ecclesie
per illud Ysaie lxvi. Qui recor
datur thuris quasi qui benedicit ydolo
Item Ysaie primo. Incensum abo
minacio michi est. Sed de loquitur
tempore adventus in quo legalia
cessaverunt, eciam non non thurificant
modo secundum legem, sed propter ecclesie edi
ficacionem et significacionem. Apoc.
10 ¶ Quibus nominibus ecclesia in scriptura nominatur viii. Item ecclesia dicitur domus
dei. prima Thymo. iii. c. Hebr. 3. b.
Item dicitur columba sponsa
ortus conclusus, fons signatus
aque vive, paradisus cum fructu
pomorum. xxiiii. q. prima. Omnibus
Canticorum 2o et 3o. Cum exultet
et in crementorum fructificacionem
spiritualium largitor est deus. Item
11 ¶ Quare dicitur archa noe dicitur archa noe in qua munda
animalia et immunda. xxiiii. q.
prima. Quia ex sola qui netis. viii.o Et que quanto amplius in
crescunt aque tanto amplius exalta
tur, et que licet undique tundatur
fluctibus iniquitatum tamen submergitur.
Hanc archam construxit sibi christus
et propriis humeris ligamina crucis
portavit et arte ac ingenio mi
rabili ex passione compaginavit
delinquentes beingat peccati in
munditie, delinquens polluit per
nitentiam splendore, per gratie pleni
tudine delinquens compaginatis
pubi unguentum. Item ecclesia dicitur
12 ¶ Quare dicitur regnum regnum celorum in quo sunt virgines
prudentes fatue. Math. xxv. Hoc
regnum regis. rex regum et dominus
dominancium ihesus christus. Apoc. xix.
In hoc regno regnat trinitas
cum potencia patris eam defendit
ab impugnatoribus, sapientia filii eam
docet in fide et moribus, bonitas
spiritus sancti eam confirmat et cor
dat caritatis et unitatis. Item
13 ¶ Quare ager dicitur ager ubi zyzania mixta
sunt cum frumento. Math. xiii.
14 ¶ Quare navis et xxiiii. q. 3. Nondum. Item
dicitur navis que maris fluc
tibus agitatur. xxiiii. q. 1. Non
turbatur. et navicula Petri. Math.

15 ¶ Quare area et sagena xiiii. Item area ubi palea cum grano
Math. 3. Item dicitur sagena sive rethe
ubi boni pisces cum malis. Math.
xiii. Item ovile ubi edi cum agnis ovile
Joh. x. Item domus dei qui recipit domus
pro familias victum et vestitum
spiritualem ubi sibi famulantibus pro
videt, et quia ibi varia famula
cium et vasa contumelie et honoris
Rom. ix. et Thessal. 2o. Non tamen
deserendi sunt boni propter malos sed
pocius tollerandi sunt mali ubi
non possunt corrigi vel puniri.
16 ¶ Quare civitas xxiiii. q. prima. Quisquis. Item dicitur
civitas. Math. v. Non potest civitas
abscondi super montem posita. Et
civitas dicitur quasi civium unitas
quia sub eodem rege deo et sub
eadem lege fidei ubi vivunt fide
se invicem adiuvantes in hac civi
tate summus dispensator papa est
vicarius sub quo ceteri magistratus
17 vinea et officiales. Item dicitur ager et
vinea cum agricola deus. Math. xx.
Ite et vos in vineam meam. Huius
vinee tot sunt palmites quot
sancti a principio mundi usque ad
finem, ad cuius culturam missi sunt
operarii qui mane ab adam usque
ad noe, hora tercia a noe usque ad
abraham, sexta ab abraham usque
ad moysen. Nona a moyse usque
ad christum, undecima ab adventu
18 tabernaculum christi usque ad finem mundi. Item
dicitur tabernaculum. Exo. edificaverunt
tabernaculum sive altissimus. Item
19 templum dicitur templum propter dei cultum
2e Cor. vi. Item dicitur exercitus exercitus
propter ecclesiam rebellium apparatum
contra errores et vicia. Cantic.
vi. Terribilis ut castrorum acies.
Item dicitur soror sponsi et amica soror
Cant. 2. Item dicitur thalamus thalamus
xxi. dist. Quamvis. Item dicitur
columpna et firmamentum veritatis
prima Thymo. 3. f. Item nominatur
eciam in qua sunt homines mali
cum bonis sicut pisces mali cum

bonis in sagena / sicut zyzania
cum tritico ~~Math. xiii.~~ Item sicut
operarii in vinea ubi multi sunt
vocati, pauci vero electi ~~Mt. xx.~~ Item
sicut virgines fatue cum prudentibus
~~Math. xxv~~ / Item sicut vasa con-
tumelie honoris in domo magna
~~Ro. ix. et 2a Timoth. 2o~~ Item sicut
homines mali in ecclesia / sicut in
corpore humano humores mali
qui in totum exeunt a corpore. de cons.
dis. iii. est unitas / Item sicut
manus arida sine sanguine
est membrum corporis / sed inefficax et
mortuum / sic fides cum sit vera
tamen sine operibus mortua est
prima q. prima sicut origeni et Iac.
2o et corporalia sacramenta que
percipiunt et celebrant ecclesia segregati
ab unitate corporis Christi formam
habere pietatis / virtutem vero in-
visibilis et spiritualis ita in eis esse
non potest / quemadmodum sensus
non sequitur membrum quod amputatur
a corpore / prima q. prima et corde / predicta
faciunt contra hereticos qui dicunt
quod in ecclesia dei non non possunt
esse boni cum malis ¶ Auctoritatibus
ostendit quod nullus extra catho-
licam ecclesiam salvatur

20 Extra quam quia qui rece-
dit et non permanet in doc-
trina Christi habet deum non secundum
xxiiii. q. prima omne qui ~~et Ro. viii.~~
et / qui non colligit mecum dispergit
~~Luc. xi. c.~~ Anima qui Christi non est
antichristus est. xxiiii. q. prima iste
dicimus / et prima ~~Ioh. 2o~~ Nunc
antichristi multi sunt ¶ Heretici

21 dicunt ecclesiam defecisse tempore Sil-
vestri qui a Constantino impera-
tore recepit dominia et divitias
temporales et ex tunc ecclesiam romanam
et eius sequaces ecclesiam dei ecclesiam
fuisse et propter hereticos restauratam
fuisse / sed quod defecit / ut quod per eos
ut ipsi mentiuntur fuit restituta
non habent auctorem / ¶ Quod autem non

defecit ecclesia dei ex quo incepit
habemus prophetica / evangelica / et canonica
testimonia ~~Ysaie ix.~~ Parvulus na-
tus est nobis et ~~et infra~~ super
solium David etc. eius et In iustitia
et iudicio amodo in sempiternum
~~Item Luc. i.~~ Dabit illi dominus deus
sedem David patris eius et regnabit
in domo Iacob in eternum et Sed
illud regnum appellat ecclesiam. ergo
non fuit finis ecclesie ex quo in-
cepit etc. Item ~~Dan. 2o~~ In diebus
illis suscitabit deus regnum
celi quod in eternum non dissipabitur
et regnum eius alteri non tradetur.
Comminuet autem et consumet
universa regna hoc ipsum salva-
bit in eternum / Secundum quod vidisti quod de
monte abscisus est lapis sine
manibus et comminuit testam etc. ferrum et es
etc. et aurum / Iste lapis Christus
/ ~~prima Pet. 2o~~ sine manibus id est sine
virili opere abscisus de monte
id est de beata virgine ad decretum scrip-
turarum veteris testamenti / Item
Mat. ultimo dixit ihesus discipulis
suis vobiscum sum usque ad con-
summationem seculi / hoc dixit Christus
prelatis ecclesie / ergo ecclesia non
defecit / nec deficiet usque ad
consummationem seculi / Item Luce
xxii. dixit Christus Ego pro te
rogavi Petre ut non deficiat
fides tua / ergo fides eius non
defecit / ergo nec ecclesia quia
fides Christi non nisi in eius ecclesia
invenitur Item ~~Ioh. xvii.~~ Christus
orans ad patrem dixit non pro eis
tantum rogo scilicet pro apostolis / sed pro eis qui
credituri sunt et ut iii. etc. in me
~~Ad idem Eph. 2o~~ / et iiii. ~~Phil. 1o~~
Thronus tuus deus in seculum
seculi. thronus id est ecclesia dei
~~Rubrica~~ ¶ Auctoritatibus et exemplis
ostenditur quod nullus extra catholicam
Extra quam ecclesiam salvatur /
nullus omnino salvatur xxiiii.
dis. / Quam corpus in fine /

Probat quod ecclesia dei non defecit 22

Quod dicunt heretici tempore Silvestri ecclesiam defecisse et ipso restitutam fuisse

23

Nam aqua diluuii omnes quos
extra archam inuenit extinxit
xxiiii. q. i. quia ex sola catholi
ca ecclesia ueritas corpus sola est
que intra portos ualida com
page caritatis custodit Augustinus
in libro de fide ad petrum firmis-
sime tene et nullatenus dubites
non solum omnes paganos sed
et omnes iudeos et hereticos omnes
atque scismaticos qui extra ecclesiam
katholicam presentem finiunt uitam
in ignem eternum ituros qui paratus
est dyabolo et angelis eius
23 ¶ Pro hereticis non est orandum
Et ideo non est orandum pro eis
quia quibus uiuis non communi
camus nec mortuis communicare
debemus. xxiiii. q. ii. Scisma
et q. i. Sane quod. Et extra de sima
ex qui. 18 annos. Illis autem qui
24 ¶ Orationes et suffragia ecclesie prosunt illis qui in unitate ecclesie decesserunt
in unitate ecclesie decedunt prosunt
orationes et alia beneficia ac suf
fragia ecclesie ut patet 2o Machab
xii.o Vir fortissimus iudas et Item
Actuum x. Petrus ponens genua
orauit et conuersus ad corpus dixit
Thabita surge. At illa aperuit
oculos et uiso petro resedit et
ita patet quod uiuorum prosunt defunctis
¶ Contra ualdenses et alios heréti
cos qui hoc negant Adidem
Joh. xi. maria et martha im
petrauerunt uitam lazaro corpore
mortuo Item Marci x. marci b.
luce vii. et viii. Si enim ualent
ad sanitatem corporum multo for
tius ad sanitatem animarum
ualent ecclesie uiuis orationes illorum
qui ab hac uita migrauerunt ut
patet 2o machab. xv. ubi dicitur
de Jere. hic fratrum amator et
populi israel. hic est qui multum
orat pro populo et pro uniuersa ciuitate
sancta. ¶ Item angelus offert
deo orationes fidelium Thobie
xii. Adidem Apoc. v. et viii.
Rursus in electorum. sicut ibi dicitur
cla et Si sancti in effecti orant
pro uindicta in reprobos multo mul
to fortius ut quod pro dei clementia
in electos Item luc. xvi. Diues
dampnatus orabat pro fratribus qui
erant in hac uita unde patet quod
si amor carnalis mouebat ad
orandum pro aliena salute, multo
fortius caritatis mouet deus illum
qui est in gloria in quo animus
iam accensus est caritatis ad orandum
deum pro aliena salute. Unde et ca
tholica in expellat ad eos inquirere
quod oret pro nobis. Item quia extra
ecclesiam quod facta ecclesia, extra catholicam ecclesiam 26 Auctoritatibus o[…] quod extra ecc[lesiam] catholicam [non est] locus ve[ri sacri]ficii
non est locus ueri sacrificii. xxxii
q. prima quod si est quod in uno domo
agni hostia precipitur comedi. nec
extra fores inde offerri Exodi. xii.
Et quia in una catholica ecclesia
ueri hostia redemptoris immolatur
xxiiii. q. i. quia ex sola scisma
et scismaticum dari cantibus prohibetur
Math. viii. quia ut dicit Gregorius
unus idem quod spiritus sanctus in toti
ecclesia in uisibiliter ea misterio ope
rando sanctificat et sanctificando
benedicit. Et est hoc contra grecos
armenos Jacobinos et alias na
tiones que non sunt in ecclesie
unitate licet sint in multis no
biscum. de con. dis. iii. non in nobis.
¶ Quare oportet esse in ecclesia unum
uerum et summum sacerdotem
Idem ipse sacerdos. Non quod sicut 29
una est ecclesia ex omni congrega
tione electorum ita et unum oportet esse
sacerdotem uerum et summum. eccl 28
heb. iii. et viii. Christus autem pro nobis ¶ Quare o[…]
suscepit officia quibus genus humanum suscepit […]
perpetue indigebat scilicet sacerdotis ac nobis […]
boni mediatoris et medici que officia necesse est
Christus exercuit in missa. Et ideo necesse misse […]
est ut Christus in eo quod sacerdos ad homo
missam ueniat scilicet et procurationis
tam officium impletus. non enim autem
sacerdos misse in eo quod est homo tamen for
homo. necesse est igitur ipsum interesse
misse in eo quod est homo et deus for
humana eodem in eo quod aduocatus
mediator et medicus. Et ideo
quod omnes pro orationes missarum ad
isti quatuor resimunt inequaliter

em post ↄmonē aliq͂ꝝ coꝝ petit.
sufficiare cum ut sacerdos et
hostia, et in repellare ut advo
catus et iustus et medici ut me
dicus et medicina, et pastor ut
dapifer et ista mediatoris est
officium in quantum mediator et
hoc tota missa est xpi officium
pertinet et ideo nāe est in esse
et ista officia ad implere in
missa pp quia idem ipse sacerdos
est sacrificium ihesus xpus ut hic dicitur
Sile de ↄse. dis. ii. quia corpus
sacerdos, idem ipse sacerdos est
sacrificium hostia et precium recon
ciliacionis me. qui oblitus est
non dyaᵒ sed deo patri tamen cunctis
pro omnibus hominibus quantum ad
precium sufficienciam, sed pro electis tamen
quantum ad efficienciam, de ↄse.
dis. ii. Semel ymolatus, Ide
ipse ↄbina et ↄbinum, ipse co
medens et qui comeditur de ↄse.
dis. ii. Non moyses in vinit Nb
Rex sedet in cena turba cinctus duode
cena se tenet in manibus se cibat ipse ab
29 Vel idem ipse sacerdos est sacri
ficium, Sacerdos secundum spiritum sac
ficium 2ᵐ carnem, Idem ipse offert
seipsum secundum spiritum et offertur secundum
carnem, Idem ipse offert seip
et sic simul sacrificium et sacerdos, quanto
igitur maior est sacerdos et maior
oblacio, tanto eciam eminencior est
30 sacrificio Sacrificium quod offert
et consecratur a sacerdote dicitur sacri
ficium et oblacio, quia est memoria
et representacio veri sacrificii
et sancte ymolacionis facte in ara crucis
pro nobis ut nos moneat veri
ut si videamus dominum nostrum
pro nobis in cruce. de ↄse. dis. ii
Semel xpus. item in fine dicitur
aut sacrificium quasi sacrum factum
quia prece mistica consecratur pro nobis
in memoriam passionis ubi dicit
ysidorus ethimologiarum vi. Quid
31 Est sacrificium sit sacrificium
Sacrificium est prece et precibus minis

deo immediate oblatum ppiicia
cionis eius pro se in peccatorum
s. ut deus hec ↄpicius attes
tendum quod ab eo petit pre
dicitur quia eo posito ponitur
illud pp quod est, sacrificium s. dei p
piciacio, i mediate dicitur preter
alias quaslibet oblaciones deo
factas que quamquam dicuntur sacrificia
non tamen proprie sacrificia sunt Proprie
sacrificium est oblacio que sacra
fit offerendo et sacrat sive sacrifi
cat offerentem Tullium ergo offertur
nisi hec intervenerint nisi aliud
peccatum impediat offerentem, quia
vero hec sacrificium impugnant
Nota causas sive utilitates 32 pp quas causas deus
pp quas deus sacrificia sibi volunt ei offerri sacrificia
offerri voluit in veteri testamento in veteri testamento
Prima dei honorificencia hiis . n.
honorabatur deus dum quod ipse
elegerat instituerat et acceptum ha
bat ei obediens et devote offere
bat, Secunda iure ac iusticie sont
in presso pro hominis dei cum sacrificia
quasi recognoscebat ex dei ius
ticia merito peccatorum suorum sibi
mortem imminere. sicut et illis
animalibus, sed pro dei misericordiam liberari
et ita erant ad instruccionem terri
dicionem ut in sacrificiis ipsis legeret
quid in semetipsis deo placeret,
3ª dampne beneficencie recognicio
et populi eruditio cum esse eis
materia et occasio dampne reme
moracionis. deuteronomii xxvi. Profi
teor hodie coram domino deo
4ᵐ officium sacrificio quia per
singula sacrificia apercius inunda
bantur ex dei ira Quinta fa
miliaritas ad deum quia par
ticipacio sancte mense de familia
dei efficit participantes. quia de
eius familia dicitur et qui aquo
pascitur et de eius mensa vivit
ↄmensalitas . n . maxime effectiva
est familiaritatis pp quod deus mit
tebat ignem de celo qui partem
suam sacrificiorum comederet quasi

vite ipius. ¶ Sexta adunacio sive
unio ipsi dei, quia sicut unam su
unionem localem facit communitas
vicinalem, sic unam summam
spiritualem unio ciborum spiritualium.
¶ Septima affectio retencio et con
fusacio ipsi in cultu divino. Voluit
enim deus ut in domo sua esset
quemadmodum cibi corporalis et potus
ut conviva ipsi sui. Per hoc attra
heretur devocius et consuaretur
ut separet refici vero cibo et
potu. Voluit etiam sanctificari
ut populus non tamquam sua sed
tamquam dei dona, nec tamquam
communia sed tamquam sacra sumeret
et se ad sacrorum communionem
ad ministrum indecens ab omni
vicio abstineret. ¶ Octava susten
tacio sacerdotum hoc est virorum
divino cultui et erudicioni ipsi
vacancium, quibus duobus officiis
ut libere vacarent liberos esse op
tuit a sollicitudine acquirendi victus.
¶ Illud autem notandum quod semper
fuerunt aliqui a principio qui deum
colentes et colerent victimis que
vel a patribus didicerunt vel divina
revelacione vel propria prudencia
invenerunt ut patet de abel et
Cayn Gen. iiii. et de melchise
dech qui fuit sacerdos dei altis
simi et panem et vinum obtulit
Gen. xiiii. licet ritus [illegible] sui sa
cerdocii non legatur. Heb. vii. Item
abraham placuit deo sacrifi
cando Gen. xxii. Item Job qui
non erat de gente hebreorum offe
rendo sacrificia commendatur. ideo
Job primo. et hoc intellige de cultu
sacrificiorum exteriorum operum sive obla
cionum. Interior autem cultus qui
consistit in puritate et devocione
mentis omni tempore fuit notus.
¶ Et per hoc videri potest illis qui
detrahunt sacrificiis que fiebant
in lege que propter ruditatem et novi
tatem fuit populo iudayco quod
nondum erat capax sublimioris
et divinioris cultus. Generaliter enim

verum est quod rudibus et novicijs
perfecta non ab inicio traduntur
ymo minima quedam et levia
et omnino non summa quia in scola
doctrine et in scola virtutum pau
latim perficitur ad maiora. Erudiciones
autem semper proporcionales debent esse per 33
fectibus. ¶ Quare sicut perficiebat Ob ordo s[…]
sacra erudicione populus ille sic ma erudicion[…]
iora eidem gradatim proponenda
erant. Ideo doctrine legis successit
doctrina prophetarum, et tandem perfectio
evangelii ultra quam non est per
feccio status, et ideo tandem in
eius que dicta sunt penitus
edicta quia superflua. Hebr. x. 32
¶ Et nota quod sacrificia significabant Aliud signi[…]
peccata. Osee iiii. Peccata populi mei sacrificia v[…]
comederunt. Ro. viii. De peccato testamenti
dampnavit peccatum. ii. ad Cor. v.
Eum enim qui non noverat peccatum
pro nobis fecit peccatum deus pater
et ideo cremacio sive combustio sa
crificiorum et consumpcio atque mors
mortem et consumpcionem significabat
testificabat peccatorum. Et qui ea y
molabat facto vel verbo vel edic
to sic dicebat sicut moriuntur et con
sumuntur ista sic et moriantur et con
sumantur peccata pro quibus ea offero
et hoc cerimonia legis vel signifi
cabat ipsos offerentes et hec debe
bant esse offerendi in tercio mortis
sive crematoris quod paciuntur hec
animalia supplicium meruisse nec sa
cerdotes et per hec sacrificia veniant inde
peccato. Iste intenciones valde con
gruunt sacrificiis que offerebantur 37
pro peccato et pro delicto. ¶ Et notandum quod licet Quare pec[…]
peccata sint in cordibus homi debet m[…]
num vel portari mori et consumi portari r[…]
dicuntur in animalibus vel aliis sacri
ficiis, sicut dicitur aliud scribi vel
pingi cum eius vel figura scribitur
vel pingitur, et sic signum ibi sunt 36
per virtute. ¶ Hoc autem notandum quod Quia sacrificia
omnia illa sacrificia significabant significabant
Christum qui fuit verum sacrificium in
ara crucis patri misericorditer pro
salute humani generis immolatum

totius mundi oblatum, quo oblato
carnalia sacrificia cessaverunt, quia re-
velata veritate et instructo dei po-
pulo in umbra remanserunt. Hebr.
x. Iuste carnis usque ad tempus
correctionis imposita. Quare deus
elegit sibi offerri de quadrupedibus
bovem, ovem et capram, introducens
xxi. Unde quia hec sunt maxime
necessaria victui et vestitui humano
et apud antiquos patres maxime
habundabant, ideo in hiis quibus
maxime utebantur voluit placari
et honore haberi cum eis de quibus
largior erat beneficia dei erga illos,
de illis voluit sibi maiorem reve-
rentiam, regnationem et honorificentiam
exhiberi. Item ista inter alia
sunt mansuetissima et minori
rebellione sustinent mortem et in
minori periculo occiduntur. Item
in refectionem hominum animalium magis
erant assueti, quia eis maxime
utebantur, et quia magis fami-
liaris hominibus, ideo ea voluit
familiaria esse sibi in sacrificiis
honoris sui et cultus. Item quia
de quadrupedia ista sunt mundiora,
quia in indiis pascuntur et eorum
etiam immunda sunt munde
et fructuose. Item ista sunt que
cotidie necessarie hominibus sunt et vivunt
et sine quibus vix homines vivere
possunt, sine omnibus aliis pos-
sunt. Hec igitur animalia sola et
solas fruges sibi deus voluit
primo offerri. ~~Levit.~~ i. De vola-
tilibus elegit sibi deus offerri
37 turturem et columbam. ~~Levit.~~ xv.
Per turturem castitas vidualis,
per columbam coniugalis; patet ergo
suam sensibilem et volatilem deus
esse voluit munda mansueta
et utilem. In quo etiam nos
instruit quales esse debeamus qui
in sortem eius transimus, indicatur.
38 Et nota quod deus precepit in omni
sacrificio apponi sal et vocavit id
sal federis, ~~Levit.~~ 2°, quia in solis

sacrificiis dei ponebatur et non in
sacrificiis ydolorum. Mel vero 39
apponi prohibuit, quia ponebatur
in sacrificiis ydolorum. ~~Levit.~~ Ani-
mal offerendum precepit esse absque 40
macula, scilicet corporis, ut nullo
membro careret, nullum membrorum
vicium haberet, et hoc propter honorem
dei. ~~Malach.~~ i°. Et sanguinem hostiarum 41
fundi semper iussit, tamquam contra-
dicens consuetudini ydolatrie,
quia non solum sanguinem animalium
sed etiam filiorum demonibus immo-
labant, ~~Iux.~~ i° ps. Effuderunt
sanguinem innocentum filiorum suorum et filiarum suarum.
Hac oblatione deus auctores
et conservatores vite sue confi-
tebantur, quod similitudine ydolatrie 42
deo plus debebant abhorrere,
quo maior subiectio et distinctio
similitudinis eis abesset, imponebatur
et eo ipso debet esse illis homin-
ibus plus odibiles quia in alimen-
tum et sustentationem vite que
est in sanguine, dum homines ydo-
latrie sitire et per hoc in mortem
sibi fomentum videbantur tendere.
Hec etiam sunt causa quare pro-
hibiti sunt comedere captum
a bestia, scilicet propter admixtionem
sanguinis, et quia sufficiens modus
quidam sunt demonibus immo-
landi. Quod autem legitur sanguis
pro anima est, intellige quantum
ad ydolatriam, cum enim animas
suas non possent dare ad come-
dendum vel bibendum, saltem mate-
riam corporis dabant que habent quasi
vitam animarum, et demones pro anima
immolant, et hoc quod anima omnis
vel sanguinis pro anima est, ac si di-
ceret sanguis immolatus pro anima
est offertur, et anima quasi in sanguine
id est quia in eo comeditur et bibitur
spiritualiter ab ipsis dyabolis cui immolatur.
Quod autem sibi deus retinuit 43
adipem omnium sacrificiorum et renes
ac renunculos, causa sunt vitium
ydolatrie, de qua ~~Deut.~~ xxxii°
Deus noster victimis co. xvi. xx.

Margin notes:

37 Quare de volatilibus offerri
38 Quare precepit in offerri sacrificiis
39 Quare mel prohibuit
40 Quare deus precepit offerri animalia sine macula
41 Quare sanguinem hostiarum
42 Quare ydolatre obtulerunt sanguinem filiorum
43 Quare deus sibi retinuit adipem et renes

22 Quare pectusculum et armum dextrum

24 Ad quid valebant mactaciones animalium

et ut in dei sacrificiis dexteritate gule et sobrietatis suaveret et in dens per ignem suo ore oblatione honoraret. Pectusculum autem et armum dextrum sibi retinuit ad vitandam ydolatrie dimicationis que speculatiua incipit vel extit et spiritus exter. Non dum aut quod mortificaciones sive mactaciones vel combustiones animalium vel corporum quibus offerebant ex propria virtute ad emundacionem aptis vel ad gratie acquisitionem, quamvis non aptis redemptorem nichil possint nisi aut placatore suo a placatore seu fauore donati. Mortificacio aut animalium in se placitorum non fit apud deum sicut ipse dicat per psalmistam Numquid manducabo carnes thaurorum aut sanguinem hircorum potabo. Non enim habent per quod placeant nisi utilitatem ad reficiendum vel suavitatem ad delectandum vel preciositatem ad vitandum vel pulchritudinem ad ornandum et propter quod non sunt placita deo. Restat igitur quod propter fauorem donantis solum per deuocionem vel obedienciam vel gratiam offerentis deo tamen sacrificium placuit, quia non offerentis animalium neribus sed numeri ab offerente placuit. 3a q. vii. in gravibus.

26 Quod viciorum omnium et non animalium mortificacio placet deo et quod sit mortificacio viciorum

Item nichil odit deus quam facit altissimus sed generaliter iniquitate odio sunt peccata in quam ergo sunt vita deo animalium odiosa, sed vita solummodo viciorum mortificanda. Mortificacio omnium viciorum semper placet deo et ipse facit et sanctificat facientem. Mortificacio autem viciorum est ablacio sive destructio eorum vel recessus ab eis et hoc sacrificium deo acceptum ~~est. xxxv.~~ Quia sacrificium salutare est discedere ab omni iniquitate. Et itemque beneplacitum est domino recedere ab iniquitate et deprecatio recedere ab iniusticia. Mortificacio igitur spiritualis animalium hoc est viciorum est ipse effectus sacrificium iusticie quam deo facimus de nobis ipsis nos verissime iustificantes. ~~et iterum~~ est sacrificium iusticie id est iustificacionis dum in iusticia in nobis mortificant extinguunt.

27 Quare spiritualia pro illo sint ... sacrificia ...

Quia igitur spiritualia pro illo hoc est que spiritualia sunt cognosceti non sunt temporalia sacrificia necessaria ad instructorum vel emundacionem nec ad emundacionem et sanctificacionem neque ad conseruacionem in dei honorificenciam cultum neque ad alimoniam sacerdotum cum aliunde eis melius sit provisum. nec deo sunt placita nisi propter utilitatem ipsi simpliciter quod sacrificio spirituali pro illo tamen tam in utilia semper vacua et onerosa sunt dimittenda et in ediscenda quia eis positis nichil additur utilitati et propter quia ponenda sunt et eis remotis nichil detrahitur, tota enim utilitas sacrificiorum est per spiritualia mortificacione que per ista sacrificia spiritualia obtinet. Queritur quare deus noluit immunda sibi occidi ac comburi cum ea que immunda sunt et hominibus velut vilia et viliora cum ea munda animalia significent dona gratiarum et virtutum. Unde quod nichil est immundum in hominibus quod mundacione non egeat vel quod mundum esse non possit. Sicut legitur ~~ysaie lxiiii~~ Quasi pannus menstruate omnes iusticie nostre ~~Et apoc. ultimo~~ qui iustus iustificetur adhuc vel quia id est animalia et immunda erant id est non possunt ydolatrie vel sortilegiis gentium cum habebant in mundicias vales quibus nostre immundicie spirituales significant

ut in thauro cum castitas signat
superbiam in ariete lenitas corni
bus feriendi in ferocitate se conten
ciositate ¶ vel occidebantur immunda
animalia per impetrata seu con
firmanda roboranda et augenda
mundicia / vel ut offerentes talia sa
crificia ostenderet quod non nisi mundum
per spiritualem ignem et gladium posset
a deo consortium pervenire / quia per
ignem et gladium primis parentibus
in culpis est prohibitus paradisus
Genesis 3. c. / vel quod significancie
sublimioris est quod non poterant
aliter deo vivere nisi morerentur / iuxta
illud Galatas 2º c. vivo ego iam
non ego. vivit autem in me christus
Sicut igitur animalia illa per mor
tem corporalem efficiebantur res dei
sic et homines effecti per huiusmodi
28 mortem spiritualem transeunt ipse
Quid est spirituale sacrificium et quibus modis offertur — dei ¶ Spirituale sacrificium est unus
quisque virum quod tribus modis
offertur / Primo sacrificatione baptismali
quia per manus baptisantis deo
oblati et sacrificati res dei efficimur
Colossenses 1º Qui eripuit nos de potestate
tenebrarum et transtulit nos in regnum
filii et / ¶ 2um sacrificium est pena sive
disciplina per quam veterum crimina mac
tamus per disciplinam dona gratiarum
et virtutum custodimus et ne oriantur
29 vel extant vicia premimus /
Quales virtutes deo offerantur — ¶ 3um est oratio in qua una quaeque vir
tus invenit quid deo mactet
et offerat / fides mactat obmur
muraciones sensuum et intellectus
et contradictiones philosophorum et hereticorum
et vanarum cogitacionum et blasphemiarum
Quid timor — ¶ Timor dei mactat concupiscencias
carnis psalmus confige timore tuo
carnes meas / Spes / tedes et mi
nas que sunt ex parte carnis et
mundi / Caritas / odia lites rixas
contentiones et invidiam / Pax bella
et sediciones et sic de aliis / silicet
exteriorum disciplina oculorum mac
tat illicitos aspectus / disciplina
aurium illicitos auditus et sic de
aliis que per corpus aguntur / Sin
gule etiam virtutes offerunt
deo munera fide intellectum

purificatum ab erroribus / Spes io
cundum affectum eciorum tamquam
agnum omni vel hinnulum ceruorum
salientem in vitam eternam / ¶ Caritas
offert tria scilicet zelum quo cor
ad deum contumeliis urit / seu affec
tum pietatis per quam cor frigitur in
oleo sancte ignis superne dilectionis
et ad infirmitates proximorum et benivo
lenciam per quam cor coquitur
piis desideriis / et quasi panis
suavissimus deo offertur / et hec sunt
sacrificia decantata de sartagine
de clibano Leviticus 2º ¶ Item spiritus
contribulatus offert deo sacrificium 40 Que et quot offert caritas
martirii spiritualis quo gladius peccatorum
vim pungit et vincencium vulneribus
dolores suavissimos sustinet
in se ipso et gratissimos offert deo
¶ Ex premissis patet quod per unam quamque
virtutem offerunt deo genera sacri
ficiorum spiritualium. s. mactacio vicio
contrarii et operacio ipsius virtutis
exemplum horum patet in viro sibi dis
ciplinato qui est altare in quo
nichil vacat a sacrificio / quia
totam mentem ipsius implet
virtutes totum corpus eius ex
teriora opera virtutum / dum totaliter
mortificatus est quantum ad vi
cia / totus deo oblatus est per
opera virtutum / et dum in eo nichil
superfluum / nichil sordidum nichil in
ordinatum relinquitur totus est
in sacrificio / totus sacrificium totus
oblatus cuius exemplar est christus
pendens in cruce in quo nichil
a martirio nichil a sacrificio va 42 Quot sacrificia debemus offerre
cavit / Primum ac principale sacrificium
sumus nos ipsi cum placencione
ut placere certi placent deo
Genesis iiii. Respexit deus ad abel
s. primo et ad munera eius postea
que s. 2º in finibus ¶ 2m est sa
crificium operum interiorum psalmus cor
contritum et humiliatum deus. sacrificium
deo spiritus et / 3m est operum exte
riorum que per corpus agunt et quia
horum duo sunt genera s. passiones
et actiones necesse sunt duo genera
sacrificiorum s. passionum et actionum

73 De sacrificio ordinis doctrine et predicacionis

Sacrificia passionum patent in mar-
tiribus, sacrificia actionum in operibus
discipline claustralis in quibus que ex-
cellit ordo tuum probus sine cessatione
ad pinguedinem devocionis. Doctrina
vero et predicacionis quantum ad
fructum. Verus enim doctor sive
predicator vere mactator est ani-
marum spiritualiter. Job xl. Comedet
enim anima. Et Actuum x. macta
et manduca. Mactat autem eas
gladio spiritus hoc est verbo dei
Eph. vi. Et psalmus Gladius in la-
biis eorum. Cum igitur sacrificium nil
placacionis habeat nisi ex caritate
vel ex gracie condimento, sola non
sacrificia que diximus sunt ex
virtutibus vel virtutes, patet quod hec
sola placent deo, quare nullis
aliis placatur deus vel placetur
deo. Hec autem sunt que offert
ecclesia katholica, que sola sacrificia
ecclesie catholice id est christiane placent
deo. quia nil est in hominibus
quod eos doceat vel sanctificet
nisi virtutes et gracie aut bona
opera que sunt ex illis. quare
nulla alia sunt sacrificia vera
nulla alia placant vel sacrificant
offerentes. nulla alia placent deo
74 Contra illos qui legalibus sacrificiis tantum inherent
vel placant deum. Predicta faciunt
contra iudeos sarracenos et
alios infideles qui legalibus sa-
crificiis tantum inherent. Hic autem
75 Quare oportet christum ex suscepto sacerdotali officio ad missam venire
agitur de sacrificio corporis ihesu christi
in quo idem ipse sacerdos est et
sacrificium, quia sacerdotale quod
est sanctificacionis non expletur
nisi per hostiam vel sacrificium quod
gracia satisfaccionis proprio impetretur.
nulla autem hostia impetrari po-
tuit, nisi ea quam ipse in cruce
tunc obtulit, et hec est ipsemet
secundum quod homo, sicut dicit Apostolus
Hebr. ix. qui semel in consummacione
seculorum ad destruccionem peccati per hos-
tiam suam apparuit. Et iterum x.
Sanctificati sumus per oblacionem corporis
ihesu christi. necesse est igitur christum

ad missam venire ex officio sacerdotali sus-
cepto ad sacrificandum proprium per hostiam
tam patet quod hic dicitur. Idem ipse sa-
cerdos est et sacrificium ihesus christus. 76 Contra il[los] ... sacramento ... sunt p[ropter] ... ministro[rum]
Contra illos qui sacramento de-
traxerunt propter indignitatem mi-
nistrorum, quia non in merito sacer-
dotis sed in verbo conficitur creatoris
prima questio prima. Intra catholicam
nec sacerdotis iniquitatis effectu
impedit sacramentum, sicut nec in-
firmitas medici virtute impedit
medicine. Si quis tamen conficit
vel sumit indigne iudicium sibi
manducat et bibit, prima Cor. xi.
quia sicut omnia munda mundis
sic omnia sunt immunda inmundis
Tit. primo. Ro. xiiii. Et ideo tamen malus
vitam indigne accipit, mortem
invenit. Sic e contra bonus de-
vote mortem sustinet, vitam
accipit. Sed de hoc plenius infra vel
supra foret ordinatus, et ibi secun-
dum claves ecclesie, et ibi dicitur Idem ipse
quia minor sacerdos sacramentando
genus humanum et ecclesie tocius
genus humanum sufficere non poterant
pro pollucionibus in multis peccatorum
quibus et universaliter inquinati. 77 Quare p[er] advoca[tum] ... humani g[eneris] ... potuit ...
Item per maiorem advocatum
tam tocius generis humani agi vel
expediri non poterat propter delictorum
multitudinem et innumerabilem magnitudinem
et incommensurabilem qui sufficeret ad
veniam et graciam impetrandam
et ideo genus humanum indiguit
sacerdote perpetuo et advocato. Hebr. 78 Quare ali[us medi]ator non ... hominem ... [pa]cificare
vii. Item quia nullus alius
mediator posset satisfacere deo
et deum hominem pacificare, propter quod ad
tantas offensas generis humani
sed unigenitus dei filius, quia
deus et homo est tamquam
mediator potuit manum ponere
in ambobus. Ihesus christus est vere 79 Quare deus ... media ... prodit ... racionem
mediator, quia deus et homo
suas media equitate, scilicet ho-
minis satisfaccionem deo debitum exhibens

O

honorem ut nec minus honoraris
deum suum quaereret nec minus
suo compaciens deum honore
debito fraudaret Job x g. Non
est qui possit utrumque arguere et
manum ponere in ambobus. Item
quia non erat possibile primo
rem medicum totius generis humani
curari lesiones vulnera atque mor
bos de hoc Gen. x° Nunc in eternum
possibile humani generis idem ipse
cui nichil deficere nichil est im
possibile dominus ihesus xpistus totum
etiam et unum quemque de certa
tamen sua egrum ad curandum
in effabili misericordie suscepit et
ideo necesse fuit ipsum egrum visi
tare quotiens in firmitas requirit
et hoc tamen urgens et medicus
qui curacionis eius sunt necessaria
quotiens igitur de medicatur certe egro
et sanacionis eius intendit necesse
fuit salvator noster ad medicandum
venire quia igitur ad hoc agitur misse
et quia in eo fit ut huiusmodi egro
medicacionis et sanitatis beneficium
impendatur necesse fuit officio misse
xpistum inesse et hoc in eo quod medicus
est sed non est medicus nisi in eo
quod est homo et ideo necesse fuit esse
misse in eo quod est homo et in forma
humana et cum alabastro omni
ungentorum spiritualium quod in cruce tectum
est Mar. xiiii°. ut cum ipsa car
ne que est sicut cathaplasma
contra omnes dolores et lesiones
spirituales et sicut antidotum for
tissimum contra omnes humores
noxios. Item et cum sanguine
suo qui est sicut siropus illece
bre atque dulcissimus et tamquam medi
cina liquida valens contra omnes
animarum languores et vulnera
que duo velut medicina in vo
luta sub nebula cum vino sub spe
ciebus panis et vini ecclesia katho
lica fidelibus ministrat ut sic di
Sed quia tamen cibus pauperum
est et solus mentis est pabulum
quo tamen anima plenissime sa
nabitur cum illud in eterna felicitate
gustabit mediator qui corporis et
anime ut utrumque sanaret pro
vida caritatis arte confectionem
composuit qua egrotum sanaret
et mente letargicum excitaret et quia
ubi modo quod erat in principio apud
deum per quod omnia facta sunt
quod caro factum est et habitavit
in nobis tamquam cibum solidum non
potentibus in forma propria egrotus
humanus rumniare sub dulcissimo
liquore confectum tribuit ut in panis
ac vini sacramento hoc consequeretur
probabile Est sacrificium et cum quare
cui vel quibus et pro quo ut panibus
et qualiter et quale hoc sacrificium offeratur
Unde quod in diviniis tibi deo et
ecclesia sancta catholica et pro omnibus
orthodoxis qui sunt in unitate
fidei sed in comunione sanctorum et pro benefi
ciis temporalibus spiritualibus et eternis
et pro omnibus pro deum et iterum quod hic
potest patet in canone misse aperte
primum ibi Tibi reddunt vota
sua deum vivo et Secundum ibi pro ec
clesia tua sancta Tertium communican
tes et memoria venerantes quartum
tum pro redempcione animarum suarum
pro spe salutis et in columitatis sue
et licet offeratur generaliter pro omnibus
tamen specialiter pro quibusdam ut prelatis
et subditis et circumstantibus exequo
patet quod sit salubre offerre ac missarum
officiis interesse tamen sacrificium eucha
ristie circumstantibus et pro hiis qui of
ferunt specialiter offertur xpistus ihesus de
quo dictum est supra ibi et ta
dem unigenitus dei filius ihesus xpistus
Contra illos qui negant eucari-

Quinta corporis et sanguinis altaris
sanguinis in sacramento altaris
contra hereticos qui negant sa
cramentum altaris sed quamvis ab eis qui
hoc negant tamen tot auctoritates
id dicunt Ibi quid est contra naturam
Unde quod qui cuncta fecit de nichi
lo potest unum in aliud mutare et simul
tamen est desiterari quod xpistus instituit
quod veritas ipsa affirmat quod apostoli
predicaverunt et docuerunt et omnes sancti
attestantur in qua fide videmus viros

60 Quare Cur pane et vino hoc sacrificium offertur

61

49 ...r. deus ... media ... providit ...tionem

religiosissimos vitam finire et in
tinus vel confessione finali hoc
sumunt viaticum morientes. Hoc
62 ¶ Quod verum corpus christi est in altari
enim est verum corpus christi natum
de virgine et passum in cruce ac
sepultum. quod resurrexit ~~ami~~
~~cus~~ de sepulchro, quod ascendit
in celum, et sedet ad dexteram
dei patris, quod venturus iudicare
vivos et mortuos, ut de conse.
dis. ii. Omnia, et secundum quod ibi dicitur
Hic est panis qui manu spiritus
sancti formatus est in utero virginis
et igne passionis in ara crucis
decoctus. Hic est panis angelorum
~~&c. Sap. xvi.~~ Panem de celo
prestitisti illis. et Joh. vi. Ego sum
panis vivus &c. Et panis quem
ego dabo caro mea est &c.
¶ Quare instituta sint sacra-
menta sacrificia atque sacra
63 In sacramento, Sacramenta sacri-
ficia et sacra, propter tria principaliter
sunt instituta, Sacramenta ad
sanctificationem, quia necesse est ut
sanctificemur. sacrificia ad pro-
piciationem. quia necesse est, ut
iram creatoris declinemus et
pacem eius et graciam habeamus.
64 ¶ Quot modis sacra
Sacra ad dei honorificationem
quia necesse est ut ipsum creatorem
cultu sibi placito magis honori-
ficemus. Sacra enim sunt ipse cul-
tus divinus qui maxime in tem-
plis agitur et exercetur. Unde sacra
dicuntur festorum et ad festa pertinen-
cia. Sacrorum autem septem sunt
modi, primus processio in ordi-
nate incedit et ornate. Secundus
pervenitur ad maximum sacrorum
quod est celebracio misse. 2us
misse celebracio exterior que figurat
ideo quod exterius sensibus exhibetur
3us divinarum laudum audibilis
resonacio. 4us ministrorum ornatus
exterior. 5us primus templi ornatus
et apparatus. Sextus signorum sive
65 ¶ Quod sacra significant ea que significanda sunt in nobis
campanarum pulsacio. Septimus
expiacio exterior id est aque benedicte
aspersio. ¶ Totum autem quod in sacris

exterioribus agitur figura est et repre-
sentacio convenientissima virtutis
quam in nobis debet esse intus et que in
futuro nobis promittitur et obtinenda
speratur. et ut hoc competenti figura
et similitudine ipso est mostranda
ut ex presenti similitudine ad spiritualia
provocetur. nisi enim cognosceret
non diligeret, et nisi diligeret non
quereret, et nisi quereret non inveniret
Indoctis igitur hec sacra sunt ad
doctrinam et erudicionem. doctis autem
ad devocionem et incitamentum
Non tamen huiusmodi sacra habent
virtutem sanctificandi vel sanctificandi
licet prosint ad hoc ut sanctificent et
sanctificentur celebrantes. ¶ Unde non 66 ¶ Que utilitas sacrorum
dubium quod sacrorum exteriorum multiplex
est utilitas. prima erudicio ad spiritualia
spiritualia id est ad hanc expressam repre-
sentacionem eorum faciunt in rudibus
et in doctis. 2a est rememoracio
eorundem, per quam eciam docti in
amore illorum augentur et roborentur
3a est invitacio et provocacio in-
tuencium exteriora ad amorem et
desiderium interiorum. 4a impressio
interiorum sacrorum. cum exteriora in
pectoribus sunt. hoc autem est propter
quod cultus dei altissimi sunt. ¶
Quinta est recommendacio beneficiorum
dei, aut aliorum mirabilium que
est representacio gestorum dominice re-
surrectionis et huiusmodi et que appa-
ret in picturis et sculpturis
ecclesiarum. ¶ Propter predictas utilitates
omnia sacra instituenda sunt, unde
patet nulla debere esse sacra preter
ista que habent vel efficiunt predictas
utilitates, sola autem sacra catholice
ecclesie has habent utilitates. ideo
hec sola dicenda sunt sacra
67 ¶ Quare ornatus sumptuosus conveniens debeat esse in cultu divino
¶ Et non quod verus dei cultus
exterior necessarius est simile vene-
racionis interioris obsequium
et ideo in hiis sacris precosissima
et preciosissima adhibentur ut summus
decor exterior summum decorem in-
nuat interiorem. Quare in eccia

cultus decoris est pomina / et io
summo deo summe dignus. nec
est nec umquam fuit cultus per
fecti decoris preter istum quo
deus honoratur in sola ecclesia
xpiana quem qui videt ad
miratur et diligit cum psalmista
dicens Domine dilexi decorem
/ corde confitetur deum esse no
tum humani artificii sed divine
revelacionis et celestis misterii
documentum / et ideo summus
ornatus cum summa reverencia
debet esse in sacramento altaris
ubi sicut hic dicitur corpus et sang
uis est ihesu xpi / In sacramento
altaris huius sacramenti causa
est memoria passionis et
mortis xpi quam cum sibi im
mineret expressit cum illud insti
tuit Luce xxii ex memoria
enim amicorum augeri solet
dilectio eorum // ad maiorem igitur
habendam dileccionem hoc instituit
sacramentum / ut cum in hoc
sacramento xpm habemus pre
oculis tamquam ad passionem et
mortem ductum pro nobis ad
ipsum amplectendum / et ipso fru
iendum / attendendum tota af
fectuosius uniamur / hoc sacra
mentum idem ipse xpus instituit
cum heredibus suis novum condidit
testamentum ut super mensam eius
edant et bibant in regno quod
ecclesia constituit / hac institucione
apostoli informati / formam in verbis
et materiam sumunt in rebus
sicut testatur Apostolus I ad Cor. xi
Ego accepi a domino quod et tradidi
vobis etc. hoc ipsemet quam insti
tuit ecclesie tradidit celebrandum
dicens Luce xxii. hoc est corpus
meum quod pro nobis tradetur et
hac institucione informati cele
bramus iugiter misterium quod
semel est in precio oblatum / pre

hoc eciam actus ad celestia mi
gratus corporis et sanguinis
sui xpus post cenam lege com
pleta dedit apostolis ut hoc sa
cramentum velud ultimum testatoris
mandatum arcius memorie comme
ndarent / In novissimum condens
testamentum heredibus ait Luce
xxii Vos estis qui permansistis
in temptacionibus meis et ego dispono
vobis regnum sicut pater meus
disposuit ut edatis et bibatis
super mensam meam in regno meo
Hoc testamentum est eternum
sine precium quia novissimum
qua sicut dicit Apostolus Heb. ix.
Novissimum hominis testamentum in morte
perseverat quia testatoris morte
firmatur / Si queritur quare post
alios cibos non sumitur hoc sacra
mentum exemplo xpi qui hoc
instituit / Unde quod adhuc ut
xpus ostendet legalia in sua
morte finiri ac nove legis
sacramenta substituit post typicum
pascha quod erat tunc preceptum
sacrificium instituit eucaristie
sacramentum quod est tempore gracie
proprium / quo autem ordine perci
peretur docendum apostolis eorumque
successoribus reservavit quibus
commisit eciam disponendum
a quibus est ordinatum ut a ie
iunis sumatur contra singularem
reverenciam a cibis aliis distinctis
de cons. dist. ii. liquido constat
quod beatus Petrus anthyochie
missam dicitur celebrasse in qua tamen
tres oraciones in primordio nas
centis ecclesie dicebantur / Reliqua vero
diversis temporibus et adiunctis patribus
leguntur adiecta. 2m quod crescente
cultu christiane religionis visa sunt
decencia convenire. de cons. dist. ii.
verum. xi d. eciam quamvis restat
/ In sacramento altaris / Sacramentum
in tribus consistit tribus / 2m precepte
misterii 2m scilicet / in quibus 2m
contricionem / In sacramento altaris

68 Quare ergo ... hoc institutum sacramentum

69 Quare post cenam hoc sacramentum est institutum

70 In quibus consistit sacramentum.

41 ¶ Que sit materia sacramento altaris

42 ¶ Ad quid potius panis et vinum et aqua et decius debet esse et quare

43 ¶ Quibus nominibus appellatur hoc sacramentum et qualiter et quare dicitur officium misse

44 Quare oblatio

est res corpus christi et sanguinis
sui esus et potus vivi hoc est
corpus meum / hoc est sacramentum
pietatis / signum unitatis. vinculum
caritatis qui vult vivere accedat
et credat in corpore alium habens
et potum societatem intellige
corporis et membrorum quod est ecclesie
in predestinatis / de conse. dis. 2. hec
sacramenta / ¶ In sacramento altaris
in quo sunt necessaria scilicet persona
que sit presbiter ab episcopo ad hoc officium
proprie consecratus / et materia
panis et vinum cum aqua mixti
/ et verba que a sanctis patribus in
canone sunt expressa / et fidelis
intencio proferentis / de quibus dicitur
de conse. dis. 2. panis ¶ In hoc
sacramento est panis unitatis / vinum
caritatis / aqua fidelitatis / panis
pro corpore / vinum pro anima / aqua pro populo
dicit in summa plenius auditum.
Panis debet esse de frumento / et
vinum de vite / de conse. dis. 2. In sacramento
/ quia christus comparavit
se frumento dicens Joh. xii. nisi
granum frumenti etc. Et vite Joh.
xv. Ego sum vitis vera / Sed
ne racemum uve / nec granum
solum frumenti debet offerri
nisi sit expressus in vinum / nec
redactum in panem. de conse. di.
2. Cum omne / Quia non christus
accepit panem et calicem in sanctas
manus suas / sacerdos exemplo
eius / panem et calicem in manus
accipiens utrumque per se crucis signaculo
benedicit / et quamvis sit ibi oblata
tamen nisi in unum corpus quamvis
simul hostie continentur. de conse. dis.
2. Quid sit sanguis ¶ In sacramento
altaris / Sacramentum altaris quia
in eo plus fides per misterium
sacerdotis qui fungitur vice mediatoris
inter deum et homines preces
supplicationes et vota transmittit
altissimo / Et idem sacramentum altaris
dicitur oblatio cum suavitatis odore
inde redolet et quia fetor eius
fugatur / Item dicitur sacrificium

in eo quod est efficacia reconciliationis
ad deum et placationis et iracundie
ipsius aversum / Item dicitur
sacramentum / in eo quod est efficacia
sanctificationis / et sumentem sanctificat
tamen. quo modus sanctificatus est
et sacratus / Item dicitur misterium
in eo quod secretum et reconditum
sit dispensationem et eucharistiam
hec est bona gratia quod nichil melius
corpore et sanguine ihesu christi
/ prima q. 1. / multi / Item mensa
dicitur in eo quod est refectorium eorum
que refectionis sunt effectivum
quo angeli et homines reficiuntur
ibi enim eterne vite fercula ministrantur
ibi preparatur et dispensatur
per manus ministrorum et dispensatorum
ministrorum dei / Paulus vivus
qui dicere. des. tadui. iii. Item
dicitur quinto sic / in eo quod significat
ab exercitione expugnationis sive
petitur / Item causa totius ecclesie
et singulorum ventilans hic per deprecationem
et oblationem. Item medicina
totius corporis ecclesie. hoc est medicine
ipsius exhibitio que sanat
omnia Exo. xv. g. et xvi. Item dicitur
viaticum que deficientes in via
deducit ad patriam / Item missa
eo quod celestis missus ad consecrandum
et vivificandum corpus advenit
Juxta dicitur sacerdotum / vel dicitur
missa a misso christo qui descendit
Math. xv. d. missus sum ad oves etc.
Item luc. iiii. Aliis civitatibus
oportet me evangelizare regnum
dei quia ad hoc missus sum / Missus
est christus nobis a patre
non solum nobiscum per incarnationem
postea patri a nobis ut intercedat
pro nobis ad ipsum passione
¶ Item nobis a patre mittitur spiritus sanctus
per sanctificationem postea patri a nobis
per oblationem / hec enim sola est idonea
et sufficiens missio sive legatio
ad solvendas inter deum
et homines inimicicias et offensas

45 Quare ...

46 Quare ...

47 ¶ Qualiter ... mittitur a patre et ... ad patrem

O

Mittit enim ad nos apte quando
consecratur panis in altari sed
post communionem illum ad patrem
mittimus ut in terrestre pro nobis
78 Quare in fine
misse dicitur
Ite missa est
vn et ipso d. Ite missa est. Ite
scilicet mente et imitacione post istam
hostiam i. xpm. que missa est ad
patrem pro nobis in tercessione. Hec
omnia intellige quantum est in
virtute et sufficiencia ipsius misse
et si non in efficacia impediente
culpa peccati // vel dicit Ite missa
i. redite ad propria / quia oblata
79 Que dicta sunt
de legalibus et
evangelicis
est hostia salvacionis. ¶ In sacra
mento altaris / Iura sacramenta
legalia hec est dicta q. r. significabant
tantum / hec autem signat
et vivificant / vnde non quod sacramenta
ad erudicionem hominis ab inicio con
currunt usque in finem seculi
perdurabunt / sed alia fuit in lege
nature / alia sub lege mosayca
sine scriptura / alia sub gratia et hec
sunt posteriora tamen significacione
evidenciora et effectu gratie digniora
¶ In lege enim nature fuit oblaciones
sacrificia et decimaciones in lege
autem scripta introducta est circum
cisio / superaddita est expiacio
et superadiecte oblaciones deci
maciones et sacrificiorum distincte
multiformes / ¶ In lege autem nova
sunt sacramenta nove paucio
utilitate pociora virtute effica
ciora et preeminencia digniora
in quibus est impleta simul et
excellencia omnium aliorum / Illa enim
preparavit et predisponit ad hoc sicut
via ad terminum / sicut signum
ad signatum / sicut figura ad
80 Sacramentum
sumitur dupliciter
veritatem / Et sicut imperfectio
reducit ad perfectionem sacramentum
2m quod large sumitur / est omne
signum rei sacre / sive sit sacra
sive non / et secundum hoc sig. lega
lia sacramenta dicuntur / secundum quod
stricte sumitur sacramentum dicitur
solummodo sacrum signum

¶ Item sacramentum active dicitur
et passive quasi sacrum signans
vel sacrum signatum secundum quod sa
cramentum sumitur pro signo rei sa
cramentum dicitur a sacro et signo
quasi sacrum signum. secundum quod ac
cipitur pro re sig. sacramentum a sacro
et secreto quasi sacrum vel secretum 81 Quid sacramentum
¶ In sacramento altaris / Sacramentum
est invisibilis gratie visibilis forma
Augustinus de conse. di. 2a Sacrificium
Quid autem in sacramento altaris
sit sacramentum / et quid res sa
cramenti dicitur de conse. dis. 2a
hoc est quod dicimus / ex de cele
bracione misse / et sacramento
eucaristie / cum marte c. distin
guendum / ¶ Ubi dicitur quod tria sunt 82 Quid sit in sacramento altaris
in hoc sacramento distincta scilicet
forma visibilis / veritas corporis
et virtus spiritualis / forma panis
et vini. veritas carnis et sanguinis
/ virtus unitatis et caritatis / primum
oculo cernitur / secundum animo creditur
/ tercium corde capitur / primum est
sacramentum et non res / secundum res
et sacramentum / sed primum est sacra
mentum gemine rei / tercium vero
res gemini sacramenti / 2m autem
est sacramentum unius tercie altius
¶ Nam forma panis utriusque cor 83 Quid forma panis signat
xpi signat i. verum quod continet
et signat et misticum quod signat et non
continet / Sicut enim unus
panis ex multis granis conficitur
et vinum ex multis acinis / sic et
corpus xpi ex multis membris
componitur / et unitas ecclesie ex
diversis personis consistit unde quod
dicit Aplus. pe cor. x. unus
panis et unum corpus multi su
mus. de conse. dis. 2a c. Passus
¶ Vinum autem in quantum liquet 84 Quid vinum signat
aut rubet similitudinem sanguinis
representat / in quantum calet aut re
dolet proprietatem in unitate caritatis
Illa vinum et sanguis efficit et re
creat caritatem / quia cor bibentis
exhylarat et dilatat / patet ergo
quod species corporis et sanguinis xpi

84 ¶ Qualis species panis est sacramentum corporis et species vini sanguinis post consecrationem

est sacramentum et res sed alterius sacramenti
res et alterius rei. sacramentum
tantum est res forme visibilis que
continet et significat et est sacramentum
mentum eius quam efficit et
significat. de conse. dis. 2a quia
passus. ¶ Si queratur quis panis
corporis aut quod vinum sanguinis
sacramentum cum post consecrationem
non sit ibi panis nec vinum
et ideo cum non sit non est rei
alicuius sacramentum. Nec species
que remansit consistit ex materia
vel actibus quia ex hiis non est
aliter deus. sed substancia. ¶ Unde
quod hoc sacramentum in eo genere si
militudinis in quo rei similitudinem
reputat. et ideo species panis
et vini sacramentum est corporis
et sanguinis non solum ratione rei
significate sed etiam ratione rei
contente. de conse. dis. 2a Species et
similitudo et causa hoc est quod
diximus etc. vini. ¶ In sacramento
altaris. Item si queritur quare
super eucharistiam plenissime con
secratam adhuc benediccionis
signum exprimitur aut aliquod
consecracionis verbum profertur ymo
quedam talia subiunguntur in canone
que videntur innuere quod non dum
sit transsubstanciacio consummata.
Respondeo potest quod in canone va
riatur pertinet ad eucharistiam
consecrandam signa vero ad hys
toriam recolendam. Nam verbis
utimur ad consecrandum panem
et vinum corpus et sanguinem ihesu christi
signis vero utimur ad recolendum
ea que gesta sunt circa christum
per ebdomadam ante pascha. Unde
videtur quod illud. Qui pridie
quam pateretur debuisset subiungi in
fine canonis quia in eo consecra
cio consummatur. Sed quia impedisset
ordinem hystorie recolende
quia quod fuit gestum in medio
recoleretur in fine propter hoc canonis
ordinator ut ordinem servaret

hystorie capitulum illud. Qui pridie
quasi cor in medio canonis col
locavit. de hoc ~~in summa canonis~~ ut acci
piamus de suo quod ipse accepit
de meo. Nec que sequuntur intel
ligantur precedere secundum figuram que
sepe fit. ut que invicem suc
cedunt in textu precedant verba in
que sequuntur consecracionem non pertinet
ad eucharistiam consecratam. ¶ In
sacramento altaris. in quo notantur
tres patres veteris testamenti
qui in canone nominantur Abel qui
efficacia offerens agnum. abraha
qui fidem offerens filium. melchi
sedech qui apparencia offerens
panem et vinum suis sacrificiis sig 86
nificaverunt. ¶ In sacramento altaris in ¶ pro quot
quo fiunt vii. vicibus cruce signa Vicibus
tiones in canone. Prima vice tiones
ter ubi dicitur hec dona hec mu in canone
nera. hec sancta sacrificia illibata.
propter trinam christi tradicionem que
facta est a deo. a iuda. a iudeis.
¶ Secunda vice quinquies ubi dicitur
Quam oblacionem tu deus digneris
facere benedictam ascriptam ratam
ut fiat corpus et sanguis. propter
quinque personas venditoris venditi
et emptorum scilicet sacerdotum scribarum
et phariseorum. ¶ Tercia vice bis ubi
dicitur accipiens panem benedixit
Similiter et hunc preclarum calicem
Item tibi gratias agens benedixit
propter benedictionem panis qui transibat
in carnem et vini quod transibat
in sanguinem. ¶ Quarta vice quinquies
ubi dicitur hostiam puram hostiam
sanctam hostiam inmaculatam pa
nem sanctum vite eterne et ca
licem salutis perpetue. propter quinque domini
plagas duas manuum totidem
pedum et unam lateris. ¶ Quinta vice
bis ubi dicitur Sacrosanctum corpus
et sanguinem propter vincula quibus ligatum
est corpus. et flagella quibus allisus
est sanguis. ¶ Sexta vice ter ubi
dicitur sanctificas vivificas benedicis

O

per crucifixionem que facta est hora tertia lingwis iudeorum ter clamantium Crucifige eum. ¶ Septima vice quinques ubi dicit presbyter et cum ipso et in ipso tibi deo patri omnipotenti in unitate spiritus sancti Ter super calicem per tres cruces quos Christus sustinuit scilicet passionis passionis et compassionis et tribus in latere calicis per aquam et sanguinem que de latere Christi fluxerunt. Item hec septem vicem sacrificium signatur duabus vicibus bis et duabus vicibus ter et duabus vicibus quinques alia bis et ter sed omnibus quinques quinque que sunt simul xxv. quinarius per se ductus semper in seipsum reducitur si ducitur in infinitum quantitatis .i. multiplicetur eucaristie sacramentum semper unum est sacrificium

87 Item in sacramento altaris ¶ Item in sacramento altaris corpore quinque sensus exteriores corporis visus auditus gustus odoratus et tactus scilicet colorem saporem odorem fractionem et sumptionem si tamen procedat caro in spiritum quia spiritus vivificat caro non prodest quidquam ut quinque sensus anime spirituales exhibeant visus intelligencie auditus obediencie odoratus discrecionis gustus delectacionis et tactus operis. de quibus recipitur in evangelio Domine quinque talenta tradidisti michi et sed et binarius et trinarius deum congit sacramento Binarius per carnem et sanguinem trinarius per panem et vinum et aquam binarius per duplicem modum edendi sacramentalem et spiritualem sacramentalem sub specie panis et spiritualem in fide cordis trinarius per tria que sunt in hoc sacramento distincta videlicet forma

88 visibilis veritas corporis et virtus spiritualis forma panis et vini veritas carnis et sanguinis virtus unitatis et caritatis ut ita trinarius per binarium .i. fides tenuitur per dilectionem dei et proximi operetur ¶ In sacramento altaris quia nec de hoc sacramento alibi fit quam in altari abeptop

consecrato. de consecratione dist. prima Capitulo primo Et hoc est contra valdenses et alios qui credunt se posse conficere in domibus suis sine altari contra quos. de consecratione dist. prima Sicut non alii. et presbiteris aliis prima C. vinctus

¶ Contra quos videndum quid sit altare et unde dicitur a quo sit institutum de qua materia et qua forma construendum. a quo consecrandum. et ad quid et que utilitas est altaris ¶ Quid est altare et que officia ipsius

89 Altare enim dum honoris titulus et memoriale insigne dei propiciatorium offerentium et oblatorum sacrificiorum spiritualis refectionis et communis mensa per que patent quatuor officia altaris scilicet primum est dei honorem et memoriam ingerere presentibus secundum ut in eo et per illud propicietur deus ad ipsum fugientibus et in eo adorantibus tertium est sacrificia munera et offerentes in eo quartum refectio anime communis spiritualis per in mensa enim altaris eterne societatis mensa tanguntur et significatur altare est locus terribilis ad sacrificandum deo specialiter dedicatus Iuxta illud Genesis xxviii ubi Jacob a sompno evigilans ait Terribilis est locus iste et tulit lapidem quem supposuerat capiti suo et erexit in titulum .i. in altare fundens oleum desuper ¶ Unde cum altaria consecrentur crismate perunguntur. de consecratione dist. prima Capitulo prima et

90 Capitulo altaria ¶ Item altare locus est terribilis quia ibi vidit Jacob scalam et angelos ascendentes et descendentes et deum in innixum scale quia deum in altari dei filius ymolatur et scala per que ad contemplanda celestia ascenditur. de consecratione dist. secunda quia corpus in fine quia in ipsa ymolacionis hora ad sacerdotis vocem celi aperiuntur et chori angelorum assistunt summa et yma sociantur et uno eodemque tempore corpus in altari videtur sub oculis sacerdotis et in celo rapitur ministerio angelorum

Quare altare ungitur et quare dicitur locus terribilis

(Left margin notes:) 87 In sacramento altaris exterior et interior spiritualis sensus. — 88 Contra hereticos qui credunt se posse conficere sine altari

degᵉ dis. 2ᵃ. Quid sit / hinc scale
in mixus stat demonis demones
et fantasmata / error hereticos et
incredulos detrendo et fides in
secure ascendat confortando quasi
dicat ego firmiter teneo scalam
ne cadat et ut securius ascendat
Iuxta illud Ioh. x. d. Per me si
quis introierit saluabitur. et
91 ¶ Quod altare ad sacrificandum deo specialiter consecratur licet ibi sint reliquie sanctorum reposite
pascua inueniet. ¶ Item altare
locus est terribilis quia mediante
vnum p. Cor. xi. g. Qui accedit
indigne iudicium sibi mortis et
manducat et bibit. degᵉ dis. 2ᵃ.
Quid est xpm manducare / et
reus erit sanguinis domini quia ut
iudas proditor cum lese ma
iestatis committit / deg. dis. 2ᵃ.
cum presente timor est. Item al
tare est locus ad sacrificandum
deo specialiter dedicatus. Vnde
dicitur Exod. xx. g. Altare facietis
michi hoc est ad honorem meum
non alterius. Altaria enim sacrificia
et templa deo specialiter dedicantur
licet aliqua sub aliquius nomine sancti
dedicetur cum ibi eius reliquie
reponuntur degᵉ dis. 1ᵃ. Placuit
¶ Item altare est mensa xpi
ubi sacramentum diuina conficiuntur
et significat diuinam ante ut sancta
corda fidelium. Item altare est
92 ¶ Quod altare est caput ecclesie
principalis pars ecclesie quasi caput ecclesie
et ideo si motum fuerit ecclesia iterum
consecratur. degᵉ dis. 1ᵃ. Si motum
ex quo enim remotum caput corporis
93 ¶ Quare dicitur altare
remanet prophanatum. Altare autem
dicitur quasi alta res / quia de alta
re et mystico profundissimo corpus
xpi ibi agitur ut nisi diceretur
ut ab altitudine eminentie sue
quam habet cum astantes plures offeren
tes videant et oblata. Vnde beatus
94 A quo sunt instituta
dicitur ab ente quod alta ara. ¶ Sunt
ante instituta adeo ut patet
Exod. xx. et xxvii. quod ante Noe
Gen. viii. / Abraham in xxv Genes.
xiii. et xxii. Iacob Gen. xxviii.
et quidam alii ante datam legem
altaria edificauerunt. Item et instiga
ut sciant de qua materia sit altare

construendum ¶ Nota quod quando deus ... 97 De q. ma[teria] ... construend[um]
legem dedit in voluntate hominis po
suit de qua materia fieret altare cum
enim dixisset Exod. xx. altare
de terra facietis michi statim adiecit
quod si altare lapideum feceris non edi
ficabis illud de sectis lapidibus.
Idem est quod de vno lapide sit men
sa altaris / quod non fiat diuisio si
delitatem per scismata. ut errores
xxiiii. q. 1ᵃ. Scisma. Item ante
legem Iacob erexit lapidem et
in titulum / et post Iosue de xii.
lapidibus a iordane extractis
Iosue. iiii. Ex quibus patet quod altare ... 96 ...re d' la...
sit de lapidibus construendum ma
xime cum etiam xpm representet
qui est lapis abscisus de monte
Dan. 2ᵒ. In quo summo lapide an
gulari xpo ihesu omnis edificatio
construitur celestis ecclesie. secundum Eph. 2ᵒ.
Hic est lapis quem reprobauerunt
edificantes et petra / prima Corinth. x.
Petra autem erat xpc. / degᵉ di. 2ᵃ.
Tenere ergo autem altare debet esse
lapideum / nec aliter consecrandum
dicitur degᵉ dis. 1ᵃ. Altaria si non
sunt lapidea / Altare non de terra
et non de sectis lapidibus voluit
deus sibi fieri in lege Exod. xx.
ut ab egyptiorum ydolatria reuo
caret qui de sectis lapidibus edifi
cabant altaria ydolis et figuris
ac sculpturis faciebant in eis et planta
bant arbores Iux. 4ᵒ. et hoc
etiam suggerebat demones ut
amenitate locorum ad ydolatriam
prouocarent / gradus etiam ad al
tare fieri prohibuit propter eandem causam
quia gradus habebat ad altaria
ydolorum in quibus singulis sin
gulas stationes et genuflexio ... 9? quide q...
nes faciebat. ¶ Altare debet esse qua
dratum Exod. xxvii. et xxviii.
quia signat xpm qui secundum di
uinitatem stabilis manet dat
cuncta moueri. Forma enim qua
drata stabilitatem ondit Vnde
et ciuitas celestis quadrata legitur
Apoc. xxi. ¶ Item altare debet esse

98 contra eum Exodi xxviij. ut ideo sic
in domo domini suscipiunt regi
mine sancti a suis laboribus requi
escunt Apoc. xiiij. et xxi. ¶ Unde
cum consecrantur altaria reliquie sanctorum
reconduntur. de conse. dis. i.
de fabrica placuit. ¶ Et altare sit
ab episcopo consecrandum. de conse. dis. i.
ca. i. sicut non alij. et sequitur.
quatuor capitulos. Faciendum est al
tare ad hoc ut in eo offerant
holocausta et pacifica Exodi xx.
Et iacob ponit se decimas fe
et hostias super altare quod erexit
oblaturum Gen. xxviij. et offert
victimas que figurata sunt per sacri
ficia veteris testamenti. et offertur
in altari sub speciebus panis vini
secundum quod hic dicit. nec est alibi
offerendum. ut dicit de conse. dis. i.
ca. i. et ca. Nullus presbiter.
100 ¶ Est et autem inestimabilis utili
tas altaris. quia ibi offertur sacri
ficium quod liberat a penis et tri
bulationibus ab infirmitatibus anime
et corporis et a purgatorio et dat vitam
eternam Exodi xx. ubi ait dominus
Cum sacrificabis in memoria nominis
mei veniam ad te et benedicam tibi
¶ Adidem. 2o Regum ix. Nichil
enim deo est magis gratum nichil
sanctis eius unius et defunctis
magis placabile quam sacrificium
est altaris. de conse. dis. 2. Cum
omne et Co nichil plus sacrificium
laudis honorat me et illic. et ¶ Per hoc
enim sacramentum abluimur a peccatis
iuxta illud Apoc. i. o. Qui
dilexit nos et lavit nos a peccatis
nostris. Item per hoc sacramentum
corporis et sanguinis Christi in altari
cottidie pascimur et potamur
abluimur et sanctificamur atque unius
summe divinitatis participes efficimur.
et ideo est cottidie ab omnibus offe
rendum. de conse. dis. 2a. Iesum
¶ Et quod forma panis sub ea corpus
Christi in altari dividitur in tres partes
ad representandum triplicem statum
corporis Christi veri ac mistici. una
representat statum quem habuit
post resurrectionem. et fideles qui iam
resurrexerunt et eos qui iam
de purgatorio exierunt. Alia re
presentat statum quem habuit ante
passionem. et etiam militantes.
3a representat statum in quo fuit
quando iacuit in sepulchro. et fide
les qui adhuc in sepulchris ia
cent s. qui non dum resurre
xerunt. de conse. dis. 2a. triforme
¶ Quanta autem utilitas fuerit
quondam sanctis patribus nemo
est qui valeat explicare. ex quo
patet de Noe. Gen. viij. s.
et ix. s. preterea de Abraham Gen.
xxij. et Iacob xxviij. ¶ Opponunt 102
heretici quia facimus altare de sectis
lapidibus non de terra dicentes
nos facere contra preceptum dei.
Exodi xx. s. Item quia per gradus
ascendimus ad altare. contra id Exodi
xx. ¶ Unde quod lex spiritualiter intel
ligenda est. Ro. vij. et i. Cor. x.
Omnia in figura contingebant illis.
Et ideo nos spiritualiter de terra facimus
qui credimus Christum assumpsisse
carnem mortalem de eadem quod
de limo terre formatus est secundum
corpus de hoc altari Hebr. xiij.
¶ Istud altare dicitur a nobis fi
eri quo ad essentiam sicut dicitur
Christus habitare in cordibus fidelium
non per essentiam sed per fidem Eph. 3o
¶ Heretici vero faciunt de sectis lapi 103
dibus altare. quia ipsi secti sunt
et sequestrati ab ecclesia dei sancta
et ipsi per gradus ad altare ascen
dunt. quia credunt spiritum sanctum
minorem filio. et filium minorem
esse patre. ¶ Item in sacramento
aliquid figurant ea que ponuntur
in sacramento altaris quidem per hos
usus ara tres tunice tres lapi
dis patena s. e figura Ym
domis officium candida byssus est.

D

saliret corporale. Et ideo non panno
tincto et serico lineo celebratur
de conse. dis. i. Consulto. ¶
Quare corpus christi continetur
102 sub speciebus. sub speciebus
Species est forma visibilis
figuris continens et colores
sub speciebus continetur corpus christi
quia non potest homo solem
intueri nisi obnubilatum, neque
lumen incomprehensibile conspicere
nisi in testa. quia sicut in fine
pupille leduntur ex intuitu
solaris splendoris et alterius in
mense claritatis, sic in profunde men
tes ex conatu intuendi ea que
suum modum excedunt. ¶
Sub speciebus panis et vini con
tinet species nostri redemptoris, que ante
fuerunt sicut symon leprosus
dicitur non quod tunc esset sed quia
fuerat. Matth. xxvi. primo
contra artotiritas qui panem
et caseum offerunt, vini contra
aquarios qui tantum aquam of
ferunt in calice sacramenti
xxxiiii. q. ultima quando. Et
contra illos qui offerunt lac
107 de conse. dis. ii. Cum omne. ¶
¶ Alia oppositio hereticorum de sale — Reprehendunt nos heretici quia
non apponimus sal in sacramento
dicentes quod facimus contra duo
testamenta, contra vetus le
vitici ii. quod oblatum fuit
sale condit. Item marci ix. O
mnis victima sale salietur.
¶ Unde quod salis nomine sciencia vel
sapiencia designatur col. iiii. Sermo
vester in gratia semper sit sale
conditus. nos autem offerimus dei
sapientiam in sacramento altaris,
i. cor. i. christum dei virtutem
et dei sapientiam ¶ Utrum ex alia
materia hoc possit confici
106 Sub speciebus panis sacramentum
et vini queritur utrum ex
alia materia possit confici
et utrum carnes magis con

veniunt cum carne et cum effectu
sacramenti et quia in typo huius
sacramenti precessit caro agni solum
quod ut in veritate debet esse vera
tia caro, ad quos unde quod in hoc
sacramento attendit elegancia per
materie Malach. i. f. Et quia ibi
debet esse vera caro christi debet cessare 104
figura. ¶ Et non quod materia huius Quare c…
sacramenti habet iustam assimilationem defini…
reperitur, et ab institutione domini
convenientis. Et ideo cum panis frumenti
maiorem habeat convenientiam
cum refectione elegantiori spiritualis
et in hoc christus instituit hoc
sacramentum, ideo oportet quod sit materia
huius sacramenti panis frumenti
Joh. xii. Nisi granum frumenti et c. 108
¶ Nec debet fieri mixtura vel ali Quare no…
quod signum separationis quia in hoc fi… mix…
sacramento significatur et efficitur
unio corporis christi mystici cum
capite. et ideo nullum debet esse
ibi signum separationis, quia contra
rium sacramenti esset cum sit signum 109
unionis ¶ Item sub speciebus panis Ratio o…
et vini. quia intellectus humanus quod sub s…
ad cognitionem prime veritatis, et affectus pa. et vi…
ad fruitionem prime bonitatis non sunt dum in…
congruo aut et fruito communica
les spirituales sunt. ad comedendum
igitur veritatem et bonitatem nati sunt
ex necessitate intellectus et affectus
quare necesse primum veritate esse
sine communicabile intellectus humani
et ipsum bonitate esse sive com
mestibile affectus humani, sive ac
communicabile unum cum quo nutri
tione panis est et sive cibus
prima autem bonitas et prima veritas
est deus. et ita patet quod deus est
panis et cibus anime humane
¶ Cum igitur anima humana creata
sit ad comedendum hunc panem
oportet ut se illi manducabilem exhi
beat cum sit in potestate filios ad
huc parvulos comedere panem vite
in soliditate proprie forme. sed nulla
forma potest esse vehementior panis
spiritualis et invisibilis quam forma

corporalis panis et visibilis propter
vehementem similitudinem panis ad
panem, et refectoris ad refectorem
propter quam etiam in nomine convenit
ut propter que panis et utriusque refec
tio nominetur / ad intelligibilia vero
spiritualia. Ideo gnoscenda est vul
garis homini per similitudines convenien
tores et efficatiores / et ideo summus
paterfamilias nobis ut filiis par
vulis ministrat cibum et potum
vite, sub speciebus panis et vini
materialis et visibilis / sed idem
panis vivificus in soliditate
sue forme et virtutis ministratur
angelis et sanctis animabus que
adeorum consortium sunt assumpte
et adultis filiis et perfecte etatis
et nobis dabitur in mensa retri
butionis eterne cum occurremus
in virum perfectum et in plenitudinis
etatis Christi, de quo ad Ephesios 4. Eodem

1 Qualiter sumitur corpus Christi in via et qualiter in patria

siquidem pane saciantur angeli
per speciem in patria et homines per fi
dem ne deficiant in via / Unde
licet fugit parvulus vel cibo soli
do pascitur angelus / cives prie
celestis saciantur adipe illius fru
menti / Nos autem sunt adhuc per
egrini et exules contenti sunt
cortice sacramenti nobis sub sacra
mento velatur quod eis sine obsta
culo revelatur nobis principalis
quasdam porrigit sue dilectionis
illius plenitudine exhibet perfecte

2 Quare dicitur quod corpus Christi non sumitur in forma humana

saciatem. Quare autem corpus Christi
non sumitur in forma humana
dicitur de consecratione dist. 2. Forte. hoc
autem fit ad augendum meritum
fidei cum ibi aliud cernitur et aliud
creditur ut fides habeat meritum cui
humana ratio non prebet experi
mentum. Johannis 20. Beati qui non
viderunt et crediderunt etc. Item ad
fovendum sensum, ne horreat
animus quod cernit oculus / quia
non est consuetum carnes crudas
comedere, vel sanguinem humanum
potare. de consecratione di. 2. ut sit in fine.

Item ad iudicium evitandum
ne insultet paganus cum id
agit panis ut ita virtus
adsit, et iudicium absit. de consecratione

3 Quare sumitur sub specie panis et vini

dist. 2. Utrum. Sumitur autem
sub speciebus panis et vini / quia
sicut per ceteris cibis et potibus
corporalibus panis cor confirmat
vinum letificat cor hominis / Ita
corpus Christi et sanguis pre
ceteris cibis et potibus spiritualibus
interiorem hominem reficiunt. In
hiis enim duobus est perfecta refec
tio sicut ipse dicit Johannis 6. Caro
mea vere est cibus etc. Per hoc
enim corpus eternis per ceteris sus
tentatur et spiritualiter reficitur et le
tatur, panis et vinum in sacrificium
offeruntur, ut ostendatur quod Christus
naturam humanam totam assumpsit
ut totam redimeret / panis re
fertur ad corpus quia illud re
ficit, et quia transit in corpus
vinum ad animam / quia vinum
letificat cor. et quia transit in
sanguinem in quo est sedes anime
et quia hoc sacramentum valet
ad fruitionem ad salutem corporis
et anime, ideo apponitur utrumque
ne si sub una tantum spe
cie sumeretur ad alterius tantum salutem
pertinere videretur et ideo sub utraque
specie edenda sunt / ut sensus fove
atur in uno / et fides edificetur in
altero / fovetur enim sensus dum
solita percipit / edificatur fides
dum in eo quod videtur quale
sit illud quod non videtur con
gnoscit / sumitur etiam sub utraque
specie ne videatur divisio fieri
sacramenti. de consecratione di. 2. Comperimus.

4 Que sit similitudo signi ad signatum

Et nota quod sicut panis conficitur
ex granis multis inter duas
molas et aqua conglutinatur
et igne decoctus / et sicut vinum
de multis racemis et acinis
pressum torcularis exprimitur
sic corpus Christi quod est ecclesia
ex multis fidelibus molis spei
et timoris actis et caritate.

7 ¶ Quia sub utraque specie sumitur totus christus

6 ¶ Quare non iteratur sacramentum

¶ Contra illos qui dicunt quod in altari est tantum sacramentum et signum corporis

¶ Alius error

8 ¶ De multiplici intellectu scripture

co[n]uictis / aqua baptismi d[e] spiritus
et igne tribulacionis seu pene
decoctis de co[n]se. dis. 2a. Quia
passus ¶ Item sub speciebus panis
et vini. sub utraque specie sumitur
totus christus. de co[n]se. dis. 2a. Com
perimus / nec plus sub utraque
nec minus sub altera tamen sicut
de manna dicitur / quod qui plus
collegerunt non habuit amplius
nec qui minus parauit habuit
minus. Exodi xvi. d. / et de
conse. dis. 2a. Nisi panis ¶ Et
nota quod sub utraque specie videtur totum
sumatur non tamen sit co[n]fusio panis
in carnem. nec vini in sanguinem
¶ Item non debent duo sacra
menta sed unum quia sub utraque
specie sumitur. idem d. di. 2a. in
christo semel quod sit sanguinis
neque iterari sacramentum quia baptismo
non repetitur super eandem personam
sic non est contra quod dicitur
de celebracione misteriorum. de co[n]se. di. 2a.
Iteratur neque aliquis sacerdos in sacrificio
de officio / quia de aliquibus non potest
conficere sacramentum ¶ Contra
illos qui dicunt quod in altari est
tantum sacramentum et signum corporis

A Veritas contra illos christi
qui dicunt quod ibi est
tantummodo sacramentum
et signum corporis / et sanguinis
non veritas de primo errore heretici
de co[n]se. di. 2a. Ego beregarius / ex
decre. nus. cum marte p. exco
de co[n]se. dis. 2a. Utrum sub figura sit
sua. Item. n. et corpus quod sumitur
de altari signum est dum panis
et vinum extra videtur / veritas dum
corpus et sanguis et in veritate
interius creditur / de co[n]se. dis. 2a. corpus
christi in christo patet in fine ¶ Idem
venit ad litteram / contra illos qui
dicunt quod spiritualiter tamen intellige
da sunt verba et signa christi / quia
littera occidit spiritus autem vivificat
Et ideo ad confusionem hereticorum
non quod verba ewangelica multiplicem

habent intellectum scilicet litteralem
et hic est fundamentum / quod dogmatice
litteralem et eciam spiritualem ut hic
et in curacione infirmorum quam
christus faciebat / quandoque spiritualem
tantum christus cum quandoque loquebatur
in parabolis ad turbas et sine pa
bolis non loquebatur eis ut dicitur
Mat xiii / et Marci xiii / tunc sunt
omnia spiritualiter intelligenda ut
patet in parabolis de semine de the
sauro abscondito in agro et huiusmodi
Hunc autem spiritualem intelligenciam
seorsum dicebat apostolis ut d.
Math. xiii. Vobis datum est
nosse misterium regni dei / Immine
te autem passione quando hoc instituit no 6
sacramentum non in parabolis sed palam
christus apostolis loquebatur ut patet
Joh. xvi / et ita patet quod hoc est ad
litteram intelligendum scilicet quod ibi con
tinetur verum corpus christi / Et ideo bene
dicitur / veraciter continetur Et non quod
altitudo celestis eciam consilii
apte disposuit ut sicut tres sunt
in unitate substancie / pater verbum
et spiritus sanctus / ita tres sunt substancie
in unitate persone scilicet divinitas 9 ¶ Qualiter est tres naturas de quatuor christiana
corpus et anima ¶ Cum igitur
christus secundum naturam divinam tribus
modis existit in omnibus per
essenciam / in sanctis per graciam / in homine
assumpto per unionem voluit ut
idem ipse secundum naturam humanam
tribus modis existeret / scilicet localiter
in celo / personaliter in verbo / sacramentaliter
in altari / Sicut enim secundum divi
nitatem totus creditur esse in omnibus
rebus / ita secundum humanitatem totum
sacramentaliter est in pluribus locis
de co[n]se. dis. 2a. Cum manducatur
ne singuli / nec mise propter hoc
minuitur vel mutatur. Sicut enim
rex in longinquo regnum claudit
et tenet / et cum propter hoc non re
linquit / sic dei filius venit in
regnum mundi / venit et in altari
tenet propterea deserit regnum celi
quia sicut alta sol descendit

10 [illegible] cause / [illegible] corp. xpi / [illegible] in mult. loc.

ad terram / sic sol verus ihc xps
qui illuminat omnem hominem ve-
nientem in hunc mundum vel
in utero virginis / venit cottidie
in altari celestia non relinquens
nec minorans in aliquo nec
mutans. ¶ Illud autem notandum
quod ad hoc quod corpus xpi sit in
multis locis / tres sunt cause
una est nostra necessitas quia
indigemus viatico in multis
locis cum sint membra fidelium
dispersa per mundum / alia causa
per quam ordinatur ad hoc et
duplex una est per quam dispo-
nitur et sic possibile ad hoc et hec
est unio ubi [illegible] existentia
sacramentalis / ex hoc enim quod
unitum est divine nature
ut existens sub sacramento
ratio dispositionis existendi
in pluribus locis ex unione
non est hec pluralis / de ipsa dicitur
et non sit singularis / secundum vero
autem est causa per quam reducatur
ad actum per cognitionem efficacem
tam mediatorum [illegible] ihu xpi
tamen debet locus supremus sed ipse
quia excellit omnem creaturam
convenit eum esse in pluribus
locis / et ex eo quod verba habent
potestatem et virtutem transsubstanciandi pa-
nem in corpus / hec potestas
reducitur in actum cum per verba
in diversis locis conficiunt et per
virtutem sacramenti est corpus
xpi in multis locis secundum virtutem
in virtus divina est illis verbis
et est eis communicata ut dum
dicuntur virtus divina efficiat
transsubstanciacionem verba tamen
illa non sunt proprie adeo in
multis locis / sed ad conficiendum
requiruntur autem sunt ad esse in
multis locis pro eo quod ex virtute
substantiatur panis in corpus

convenit in tot locis esse in quot
fit consecratio et est pluralitas
apte illorum que continentur non
in quo continentur ¶ 3a causa per
quam fit hoc quod corpus xpi
sit in multis locis est deus
qui ad nostram utilitatem etiam
deus ostendit suam potentiam
meo quod supra nostram corporis
operatur ostendit etiam suam
sapientiam quia supra intellectum
facit modum existendi vel
essendi / ostendit etiam suam
bonitatem quia ubique ostendit
et offert suum gratiam preme-
diatorem propter [illegible] hoc patet
solummodo ad multa / ¶ Item
varie continetur in virtute et
deum quantitate quia e celo
continetur in quolibet sacramento
aliter ita tamen quod totum
corpus videtur toti speciei et non
per partes / sicut totum contentum est
in toto / et non per partes in partem
quia corpus xpisti non refertur
ad species ut [illegible] vel sed locatum
ad locum vel mensuratum ad
mensuram / vel signatum ad signum
in quo continetur et eo cum
eadem sit eo signum in toto
et in partibus eodem modo est
in toto et in partibus / eodem est in
partibus quia tota res signi
manet sub quolibet parte
unde patet quod in sacramento non est
localiter nisi per accidens sed sa-
cramentaliter sicut iam dictum est
¶ Et non quod species corporis ad corpus
ut signum ad motum / ut localiter
ad [illegible] ut quanta [illegible]
mota [illegible] movetur corpus
hoc accidit sacramento. Ex eo quod
est signum movetur / non tamen
in qualibet signum [illegible] non [illegible]
quod sint contigua ut continua
quia signum ad signatum nulla
est [illegible] vel continuatio

11 de [illegible] corporis xpi

no

9 / qualiter [illegible] / [illegible] / [illegible]

12 ¶ Quibus modis d(icitu)r aliq(ui)d
ee in loco

Veritas continet(ur) Notandum q(uod)
contineri vel esse in loco d(icitu)r
aliquid circumscriptive, aliquid
diffinitive, aliquid repletive.
Circumscriptive ut omne corpus
in locus ut dicit Dam(ascenus). cor-
poralis finis eius quod continet
secundum illud q(uo)d continet et q(uo)d
continet(ur). Diffinitive autem
ut omnis sp(irit)us (r)ationalis qui
licet non circumscribat(ur) loco di-
mensionato diffinit(ur) t(ame)n i(n) illo
quia ita est hic q(uod) non alibi.
Repletive ut deus qui non
circumscribit(ur) cum sit simplex in
dimensionabilis nec diffinit(ur)
loco cum sit infinitus, s(ed) est
in omni loco replens illum, et
ideo deus dicit(ur) esse in loco, q(uia)
replet locum, loci enim est aloca-
to repleri. Cum igit(ur) omnis
creatura contineat(ur) alicubi circum-
scriptive vel diffinitive, creator
vero neutro mo(do). mediatoris
corpus debet sicut congruit
utrisque p(ar)tibus retinere co(n)dicionem
ut nec alicubi t(ame)n sit sicut
pura creatura, nec ubique sicut
creator, i(n) eo q(uod) non est ubique te-
net condicionem creature i(n) eo q(uod)
non est alicubi, t(ame)n sequitur
condicionem creatoris, hoc enim ex co(m)-
mercio dei ad neutri corpi (christi)
ut non alicubi ita contineat(ur)
q(uod) alibi possit esse, licet ig(itur)
in celo sit proprio loco contentum
in sacramento tamen non i(n) uno
loco tantum tenetur, quo minus
possit esse in locis infinitis
sequens quantum possibile est
et expedit nam et condicionem
infinite ne cui est unitum

¶ Qualiter continet(ur) corpus
(christi) sub forma panis et
vini ostendit(ur) p(er) exempla

Continet(ur) sub utraque specie
s(cilicet) panis et vini (christus)
continet(ur) totaliter non circumscribit(ur)
s(ed) corpus (christi) continet(ur) latens sub

13

forma panis et vini sicut latuit
in utero virginali, si filius dei
latuit sub forma humana late-
potuit sub hac forma, Sicut enim
sub humanitate latuit divinitas, ita
sub forma panis latet humani-
tas, et sicut divinitas sine ve-
lamine non potuit nobis appare-
ita glorificata humanitas nobis
mortalibus sine sub alia for-
ma non potuit apparere, et hoc p(ro)pter
infirmitatem nostram. Unde Ysaie
xlv. Tu es deus absconditus
deus israel salvator. ¶ Item p(rim)e
Cor(inthios) 2° loquimur dei sapientiam i(n)
misterio que abscondita e(st) quam
nemo principum huius seculi co-
gnovit. Continet(ur) ig(itur) ibi verum
corpus (christi) absconditum quasi
sub vestimento et pallio celi.
Ysaie lxx. f. Et sicut infirmus
sub panis involutus Luc(e) 2°
B. et sicut sub sp(eci)e peregrini
Luc(e) ultimo, et sicut sub sp(eci)e
ortulani Joh(annis) penultimo. ¶ Item 18 Q(uo)d 9 tin... / continet(ur) / ondit(ur)
veritas continet(ur) corpus (christi) sub
speciebus panis et vini sicut con-
tinebat(ur) sub syndone in sepulchro
Math(ei) penultimo, et sicut con-
tinebat(ur) rex ninive sub sacco
et cinere Jone 3. Et sicut frumen-
tum et cyphus et pecunia i(n) sacco
Gen(esis) xliiii. Item sicut continet(ur)
elemosina vel captivorum re-
demptio abscondita in bursa
prov(erbiorum) 2. Sacculum pecunie secum
tulit. Pe(trus) Redemptionem misit
d(omi)n(u)s populo suo Juxta illud
Joh(annis) vi Qui manducat me
Item sicut medicina sub nebula
et vino quia ut homo antiquus
p(er) narracionis vinus evomet
(christus) se ipsum fecit humano
generi medicinam Juxta illud Joh(annis)
vi. Qui manducat me vivet
propter me. Eccl(esiastici) xxxviii. Altissimus

P

detia creamit mediana l3 R
viij. dns dixit ut habitaret
in nebula. ~~Eccli xliij~~ mediana
om infestinatoe nebule.
Item veracit continet. Queritur
utrum sit ibi naturaliter aut ar
tificialiter, aut miraculose. Q[uo]d
aut ibi non sit naturaliter vel arti
ficialiter pz quia non potest ibi
esse nisi sicut pt ibi fieri, s3
non pt ibi fieri naturaliter vel arti
ficialiter quia in omni transsub
stancione naturali vel artificiali
materia manet in transmutabili
hic aut materia transmutatur. Ergo
non est ibi sic. Si dicat q[uod] e
17 ibi miraculose cum miraculum e
q[uo]d dam arduum et insolitum
quod supra spem et facultatem
admirantis appet s3 hic non appet
ibi esse corpus x[risti], ymo est
16 occultissimum ergo non est ibi
miraculose. Unde q[uod] est ibi
miraculose et appet in miraculo
miraculosa ex auditu q[uia] fides
ex auditu, et ex fide visus interior
quia fides argumentum non ap
parencium exhibuit visio est ad
cognoscendum supra naturalem
virtutem dei, quia sicut naturalis
consideracio considerat auctorem
nature in rebus, ita fides sup[er]
naturalem auctorem in hiis que sunt
supra naturam, et ad hoc dirigitur
intellectus ut auctorem supra
naturalem credat. Pt eciam dici q[uod]
q[uo]d invisibiliter miraculose appet
19 per multa miracula quibus dicitur
in festa. Item continet si quant
quantitas in tam parvo loco et subta
parva forma continet id corpus
tam gloriosissimum ~~Item continet~~
~~si quant quantitas~~ Unde q[uod] omnipotens
virtutis dei nichil impossibile
nichil difficile, s3 ad intuenda
divinitatis archana mens nostra
colligit cum omni pene momen
to terrenarum cogitacionum pulue

sordescat. Potest eciam dici q[uod]
cum corpus xpisti iam glori
ficatum sit tante subtilitatis
est q[uod] non facit distancia aeris
ad alia sicut corpus non glori
ficatum et ideo potest latere in parvo
loco. Item cum constet secundum via
nature q[uod] species corporis non glorificati
mediante virtute visiva per foramen
strictissimum ad pupillam
oculi deportetur, non est dubitandum
q[uod] corpus dni glorificatum
virtute divina ad fidei oculum
deportetur in eucaristie sacramento
cum corpus glorificatum incomparabiliter
sit subtilius quam corpus non
glorificatum, et in virtus fidei
penetrabilior quam oculi corporis
et sacramentum ad credendum habilius
quam foramen aliquod ad videndum.
Considera eciam pt per similitudines
ad hereticorum et aliorum
infidelium errores impios con
fundendos. Ergo sicut in tam ob
scuro loco et tam parvo tanta
claritas, sicut in tam parvo
utero virginis tanta maiestas
sicut in tam parvo lapide precio
so tanta virtus, sicut in tam
parvo corpore regis imperatoris
ut pape tanta potestas. Sic
in tam parvo speculo tam magnarum
et multarum rerum diversitas, sic
in tam parvis et paucis litteris
hoc nomine deus tam significatum
sicut in tam parvis figuris
continetur virtus tam significatum
et videtur per sacramentum sicut sensus
in linea plurimum videtur. 18 ¶ q[uod] corpus xpi remanet impartibile licet species periant.
Et nota q[uod] sicut miraculose tam
magnum corpus sub tam parva
forma concluditur, ita miraculose
totum corpus in singulis partibus
continetur, totus in magno totus
in parvo, totus in integro totus
in fracto de quo se dicitur in singulis
sicut in speculo dum est inte
grum una tantum in speciebus appet
ymago. s3 eo fracto tot apparent
ymagines quot sunt illo fractiones
Queritur in qua re fiat fractio dotz

19 ¶ Qualiter intelligenda sunt que de fractione corporis christi dicuntur

Aug. de cons. dis. 2a. Qui manducant
in veritate corpus christi manducant
deficit non deficit neque quando
manducamus partes de illo facimus
et quidem in sacramento sic fit fra-
ctio. Panis frangitur sed corpus
christi sumitur. Nunc edit ihesus
remanet tamen integer eius
esca que non sit corruptioni referi-
tes ad formam panis. ea vero
que non sit acceptionem ad corpus
christi. dividitur autem forma panis
non quia ibi sit sed quia sunt. de cons.
dis. 2a. Omnia. Sicut dicebatur
symon leprosus non qualis ex-
isteret sed qualis extiterat. mt.
xxvi. tamen quantum ad nos
ibi fuerit forma corruptibilis
tibi similitudo. sed quantum ad
se non amittit et violabit corporis
veritatem. species quidem corroditur
et maculatur. sed vitiis nequaquam
corrumpitur aut inquinatur. de cons. di.
2a. Cum bene. Cum tale quid
vides noli timere sed esto soli-
citus tibi ne forte reddantur
si male credidis. Et querit ubi
sit forma illa. et dici potest
sicut forma humana in aere
qui angelus apparet in homine

20 ¶ Quod licet quantum ad nos corrumpi species videntur tamen quantum ad se veritas non amittitur.

¶ Contra hereticos qui non credunt
Transsubstantiationem
Transsubstantiationem panis in corpus

21 contra hereticos qui non credunt
transsubstantiationem. Ex toto mt. xxvi.
Cenantibus illis. et marci xiiii.
Item contra hereticos qui dicunt
quod dedit panem materialem ad
comedendum et ondit corpus suum
Contra quod priorem apertam fuit de
monstrationem eius quod dominus acce-
pit et sua benedictione acceptum
sacramentum fregit et fractum dedit dis-
cipulis suis et quod ita sit patet
quia de alio non fit demonstratio
nisi de quo fit mentio. nisi de pane
accepto benedicto fracto et dato
discipulis. Ergo male dicit hereticus
qui aliud dedit et aliud demon-
stravit. Item talis demonstratio

inutilis esset et vana omnibus
enim patebat corpus eius sub for-
ma propria. Absit autem quod christus aliquid
faceret inutile et vane quantum
in ipso est. Propterea autem evangeliste
tetigissent actus illos in eo nostro
sacramento. cum alios actus ex-
presserint diligenter. Item nota quod
mar. xiiii dicit. Sumite hoc est
corpus meum. Primo dicit sumite
deinde hoc est corpus meum
sed quare hoc nisi ut significaret
quod dabat eis corpus suum et non
aliud. ut patet ex eo quod dicit Joh.
vi. Panis quem ego dabo caro
mea est pro mundi vita. Christus autem
de proprio corpore suo intellexit patet
per ad tantum cum dicit quod pro
vobis tradetur. Luc. xxii. a. Sic
ergo corpus christi vacie credebant
ita ne de mostrabatur non in figu-
re que iam cessaverat sed in veritate
que iam advenerat. Sicut non fi-
gurative sed vere intelligeret de
Joh. vi. d. Amen amen dico
vobis in veritate nisi manducaveritis
carnem filii hominis et cetera. Ad maiorem
etiam veritatis expressionem ad
iunxit Caro mea vere est cibus
veritatis hoc dixit et ideo verum
est omne quod dixit. Item non fieret
demonstrationem nisi eius quod
porrigebat ex eo patet quod sequitur
Et accipiens calicem gratias agens
dedit discipulis dicens Bibite ex hoc omnes
hic est sanguis meus et cetera. Ad
idem Luc. xxii. hic calix novi
testamenti est in meo sanguine
id est hic sanguis in calice contentus
est confirmator novi testamenti
¶ Ad idem prima cor. xi. f. Quicumque
manducaverit panem et biberit
calicem indigne reus erit et cetera. Id-
probet seipsum homo et sic de pane
illo edat et de calice bibat. qui enim
manducat et bibit indigne iudicium
sibi manducat et bibit et cetera. Hiis ver-
bis insinuat apostolus panem et vinum
transsubstantiari in corpus et sanguinem christi

22 de isto errore habetur de conse. dis. 2.
Quod scripta ea sunt defor. sacramenti — for. Ista quidem heresis. ¶ Illud autem
notandum quod que sunt deforma
tiones sacrameti sunt de canone
scripture sumpta vel quantum
ad sensum, vel quantum ad sermone
Dicitur est enim in scriptura et sim
plex et explanare forma tamen
substantiali retenta ex decre.
mis. cum Marte. ¶ Transsubstantia
23 tionis exempla contra hereticos qui non
credunt transsubstantiacionem quia
deus limum terre transsubstanciat
in hominem et costam ade in feminam
Gen. 2. et verum ferunt deus
animalia in statua Gen. xix
et vertit aquam xpus convertit
in verum vinum Joh. 2. Item
moysi virgam in colubrum et e contra
Exodi. 4. et 7. et aquas in
sanguinem Exodi vii. ¶ Item ipse
dyabolus fatetur quod per xpm verbum
lapides panes fiant Math. 4.
Item Johes ewāgl'a convertit vir
gas in aurum et lapides in gemmas
ut legitur in vita eius Maior
enim est vis benedictionis quam ne
quam benediccione eciam ipsa na
tura mutatur, sicut probat Ambrosius
per multa exempla de conse. di. 2.
¶ Quantum ad similitudines humanas in
veniunt exempla contra infideles
Item in vita elementorum, Item quantum ad semina
herbarum et arborum ubi attende
quam admirabilis est conversio
seminis in arborem vel herbam
et certa que seminantur Item in aqua
Aqua terre — et aere quantum ad ova piscium
et avium, quarum sola in incubacione
avium, et respectu strucionis ova
in aves convertuntur, In que quantum
ad conversionem metallorum, qualiter
herbe et arbores vertuntur, ci
nis in vitrum, lapides in metalla
Job xxviii. lapis calore solutus
in es vertitur. Item maior est
virtus verbi salvatoris quam sit sermo hominis

bonis si ille mutat frumentum et
paleam in carnem et ossa, quanto
multo forcius per verbum salvatoris
mutatur panis et vinum in carne
et sanguinem ihesu xpi ¶ Item stomachus
hominis cottidie mutat
panem et vinum in carne et sanguine
Quid ergo mirum si hoc faciat
verbum dei, Erubescant igitur infideles
negare posse creatorem facere
quod vident phisice creaturas
¶ Item transsubstanciacio ne cui ¶
haec transsubstanciacio incredibilis videatur
pro eo quod eadem remanent accidentia
Attendat qualiter homo per sacra
mentum baptismi totus mutatur
interius remanentibus exterioribus
accidentibus quia tam tunc oculis
corporis, ut videtur, non exte
riori nichil est additum vel
diminutum, et tamen homo totus
interius est mutatus, dum de
filio perdicionis factus est dei filius
adoptivus, non ergo miretur
si in sacramento eucaristie ad verbum
dei totum mutetur interius licet
in exterioribus non mutetur. de conse.
dis. 2. Prima corporis ¶ Adde
patet in pluribus similia exempla
quia si aliquis vilis assumatur
in regem vel imperatorem vel
in episcopum vel in papam. nichil propter
hoc mutatur exterius in eius corpore
Immo eadem remanet figura
corporis, eedem disposiciones ea
dem accidencia, licet interius
sit omnino mutatus ¶ Item cum peccator
per iniquum sit iustus vel iniustus,
per mortale peccatum efficitur peccator cum
iudeus vel sarracenus fit baptisatus
aut hereticus fit catholicus vel
e contra per mutaciones huiusmodi non
mutantur disposiciones corporis
vel accidencia exterius, sed omnino
remanent sicut ante licet homo
interius omnino mutetur. ¶ Item
transsubstanciationis pa. dicitur sicut dicit
Ambrosius Panis visitatur est in 24 ¶ Quid sentit fides catholica de sacramento eucaristie
altari aut urba stant ubi non
accedit consecracio de pane fit,

xpisti caro. Si enim tanta vis est in sermone domini ut faceret esse que non erant quanto magis operatorius est ut que sunt in aliud commutet. quia sermo xpi creaturam mutat, et sic ex pane fit corpus xpi et vinum cum aqua in calice mixtum fit sanguis consecratione celestis verbi sicut dicitur plenius de conse. dis. 2a. panis est. Nam secundum Augustinum sicut de virgine per spiritum sanctum vera caro verbi sine coitu creatur, ita per eundem ex substancia panis et vini. Item corpus xpi et sanguinis consecratur de conse. dis. 2a. Utrum, et hoc est quod vera fides in hoc sacramento docet et predicat scilicet quod panis cottidie transit in corpus xpi illa verbi virtute qua verbum caro factum est et habitavit in nobis ut Johannis primo. Quia dixit et facta sunt, mandavit et creata sunt. Item transsubstanciatur, hec transsubstanciacio fit ad verba illa que ipsemet ihesus xpistus instituit velut instrumentum conficiendi, In illis enim verbis consistit virtus conficiendi a dispensacione vite factum panis transsubstanciatur in corpus et vinum in sanguinem de conse. dis. 2a. Revera utrum, Et licet ubicumque missa rite celebratur semper fiat transsubstanciacio non tamen crescit corpus xpisti nec sepius minuitur de quo habetur de conse. dis. 2a. Quia inaduncit ine, Sicut enim vidua Sarepthane cottidie comedebat et non minuebat farina de ydria nec oleum de lechyto. 3. Reg. xvii. Sic universalis ecclesia cottidie sumit et manducat et consumit carnem et sanguinem ihesu xpi, quia non de pane vel de vino materialiter formatur caro vel sanguis, sed materia panis et vini transsubstanciatur in corpus et sanguinem ihesu xpi

25 ¶ Ad que verba fit transsubstanciacio

¶ Et sic credimus quod panis materialis atque visibilis ad presenciam panis vivifici velud cedens honore de sedibus locum suum

26 ¶ Quod panis materialis cedit pani vivifico

ei relinquit et formam visibilem sacramentalem sine transitu ipsius substancie panis et vini. ut in preiacentem materiam resolvitur vel anichilatur, et hec est ratio illius transsubstanciacionis transitus scilicet substancie panis materialis atque visibilis ob adventum vivifici panis salvata forma i. virtute accidencium et precium naturalium, ut est sapor odor pondus color quantitas et figura, Ad misterium sacramenti misterium ad gustus fidei quod suffragium ut sic credat ita miraculo excitatus super consuetudinem operantis. Ex. decretum. misterium in marte. quod preter Ut autem rebus mirabilibus fidem preberent facta mirabiliora, Attende quod in comparabiliter maius est, quod deus ita factus est homo, quod non desiit esse deus, quam quod panis ita sit caro quod non desinit esse panis et longe minus est, quod non est de nichilo peraire. quam quod est in aliud transmutare de conse. dis. 2a. Revera In hoc autem sacramento miraculum vincit naturam et legi detrahit dispensacio, ratio nec venandum quam discuciendum nam credere iubemur discutere prohibemur, Quia perscrutator maiestatis opprimetur a gloria. Prov. xxv, Quia mistica fidei credi salubriter possunt investigari non possunt et ideo ea que possent circa hunc articulum inquiri melius est intacta relinquere quam temere diffinire. Nam bestia que tetigit montem lapidabitur Exodi xix Hebr. xii c. et melius est in talibus citra racione subsistere quam ultra racionem excedere ne forte quod absit ossa regis ydumee in cinerem redigatur Amos 2o. a. Non enim debemus querere naturam in gracia neque consuetudinem in miraculo

27 ¶ Ex p th. ... mirabili naturam

¶ Predicta visum est obiectoribus hereticorum. qui negant corpus xpi esse multum, nec posse contineri pane

et vinum marcium et sanguinem
ihesu christi irridendo dicentes quis
audeat manducare deum suum
quis etiam audeat dicere formi-
care corpus de materia ut substantia
que non fuit ante virginis. Ista
28 Questio de transsubstantiatione — transsubstantiatio / Si queritur quid sit
transsubstantiatio / Videtur quibusdam
quod bene dictum est totum esse
quia non potest enarrari conversionis
momentum. Alii dicunt quod ad
prolationem illorum verborum hoc est
corpus meum / panis mutatur
in corpus / Et ad prolationem hic est
sanguis meus vinum mutatur
in sanguinem / Nusquam tamen
christi corpus est sine sanguine
nec sanguis sine corpore, sicut
neutrum est sine anima // Alii dicunt
quod christus tunc confecit et transsubstantiavit
quando benedixit / Sed aut queritur
29 Quid sacerdos in illis verbis — quid sacerdos demonstrat
cum verba illa denunciat / cum
non videtur quod panem cum pa-
nis non sit corpus christi nec corpus
christi cum non dum sit ibi. Respondeo
unde quod sacerdos nichil demonstrat
cum illis verbis non dicuntur de
intentione sed recitatione / sicut
cum dicit / Ego sum vitis vera
Ego sum lux mundi et similia.
Vel potest intelligi secundum regulam
Tichonii ubi cum videtur agi
an de uno agitur an de diversis
ut est illud benedixit fregit for-
ma dedit / corpus eodem modo
cum dicit / Accipite et manducate ex hoc
omnes / Per nomen hoc demonstrat con-
tentum corpus / Ex pronomine innuit
formam distinctam ut sit sensus / co-
medite corpus integrum sub for-
ma / Nam sola forma partes
dividitur et totum corpus integrum
manducatur / Aliter potest intelligi quod
subiunxit / hoc est corpus meum
id est illud quod profero in hac forma
ut dicat quod est ibi demonstratio
ad intellectum de re ipse futura
que non subiacet sensui et est
sensus / hoc quod erit hic statim est
corpus meum / sicut si dicerem

hic est amicus meus demonstrans
ipse venturum vel venientem
Item transsubstantiatio transsubstantiatio est 30 Quid est transsubstantiatio
amissio substantie que habet trans-
itio eius que non habet transsubstantiatio 31
prime / Contra est corruptio Quare transsubstantiatio in pane
secundum quod decem intelligit philosophus contrariatur corruptioni
naturalis in corruptione enim perit
omnia destruuntur preter primum quod
est materia in transsubstantiatione
nichil omnino remanet de pane
materiali preter id quod est accide-
cium spiritualium sensibilis forma 32
Et hoc est quod quia fides credit Quid est credendum
et docet scilicet quod sub forma panis in sacramento altaris
invisibilis et visibilis in altari post
benedictionem sacerdotalem vere facta
apponitur panis vite et sub for-
ma vini visibilis panis vite et non
remanet ibi panis vel vini
corporalis quia extra est mensam anima-
rum / totum autem quod cum in eo est vel
sit spatio et sine spatio ad
spiritualem refectionem et mensam
animarum. de consecratione dist. ii. panis
verum / Et non quod ea vere panis 33 Quare panis dicitur mutari
dicitur mutari sine conversione sine in corpus christi
transsubstantiari sine transire in corpus christi
quia sub eisdem accidentibus esse
incipit loco panis / sicut dicit
magister quia est mutari in e-
um [illegible] formatur [illegible] ago
ergo quod loco huius fit id est post est.
Sed queritur ubi remanet etc. 34 Questio de accidentibus
accidencia / Respondeo post transsubstantiationem
cum nichil ibi remaneat de substantia
panis et vini corporalis / Respondeo
cum Innocentio quod iste significandi
modum habet nomen accidentis
in philosophica facultate. tale
existendi modum habet essendi
nomine in theologica veritate / Nam
sicut hoc nomen album significat
accidens in subiecto id est in adiacentia
et hoc nomen albedo significat acci-
dens sine subiecto id est existencia / sic ante
consecrationem accidens est in subiecto
quod existit in eo / sed post consecrationem
accidens sine subiecto quod existit
per se transit cum substancia

sed remanet accidencia ut dicitur.
accidens in iii principiis sed in vi
nominis. Dicunt enim substantia corporis est
ibi forma corporis non videtur / sic forma
panis videtur ubi substantia panis non est
nec est alius ibi panis nisi
cibus christi qui nomine panis dicitur
Joh. vi. c. Panis quem ego da
bo etc. ~~et apostolus~~ prima Corinth. xi
Quocienscumque manducabitis panem hunc. Ho
34 ¶ De diversitate accidentis contra triplicem trinitatem
hec debemus querere naturam igitur
nec consuetudinem in miraculo
¶ Ad hoc etiam notandum quod in natura
dei est trinitas personarum scilicet patris
et filii et spiritus sancti / in persona ihesu
christi trinitas substantiarum scilicet deitatis anime
et corporis / In sacramento altaris
trinitas specierum scilicet panis vinum et
et aqua / in natura dei non est ac
cidens in substantia, nec substantia
sub accidente // In persona filii
ihesu est accidens in substantia
et substantia in accidente / In sa
cramento altaris non est accidens
in substantia, sed substantia consistit sub
36 ¶ Quid frangitur in hoc sacramento
accidente ¶ Si queratur quid frangitur
in hoc sacramento Responde quod forma
panis frangitur et atteritur, sed corpus
christi sumitur et comeditur ea que
notant corrupcionem referentes ad
formam panis. ea vero que
honorem acceptione ad corpus christi
37 ¶ Quid corrodit animal vel alia bestia
¶ Si queritur quid animal co
meditur cum sacramentum corroditur
Responde quod sicut miraculose substantia
panis convertitur in corpus domini
et incipit esse sub sacramento
/ sic miraculose revertitur cum ipsum
sacramentum ibi desinit esse. et licet
ibi sit color sapor quantitas et
qualitas, nichil tamen est ibi
coloratum aut sapidum, aut quantum
aut quale, quia miraculum ibi
vincit naturam, et legi detrahit
dispensacio et fallit v. ar. a g
38 ¶ Quanta gratia credunt heretici nos privare
ingit ¶ Et non quod maxima nos
gracia privare contendunt heretici
qui non credunt christum esse taliter
presentem sacramento / Nam ipse ait

Math. in fine Vobiscum sum usque
ad consummacionem seculi, quod potest 39 ¶ Nota multa miracula ostenduntur de hoc sacramento
intelligi de presencia spirituali et corporali
¶ Item transubstantiatio. Si queratur utrum
transubstantiatio fiat in instanti an in
tempore ita quod prius et post. Responde
quod in instanti et subito conversio ita
quod totum simul mutatur et totum
et in eodem instanti desinit esse
panis et incipit esse corpus christi
et per respectum ad terminum a quo
dicitur desinere per respectum ad quem
dicitur incipere. ¶ Item transubstantiatio
in confusione hereticorum sepe mira
culorum visa est species carnis in
hostia, et non mirandum quod magister
ipse ad mirantibus presbiteros con
fessus fuit, primus quod prius consecracionem
erat ibi panis tantum, secundus
ad mirantem confessus est quod ibi
erat panis angelorum / tercius
ad mirantem confessus fuit quod ibi
erat deus et homo / Iudicium
dei et hominis virtute ad mirantem
exivit a muliere ¶ Ad confirmacionem
fidei catholice, exempla multa habemus
per miraculos, multi enim corporeis
oculis aliquando viderunt oblacionem
sacrificatam a sacerdote super altare veram
carnem et verum sanguinem
/ Alii viderunt puerum in sancte super
altare in manibus sacerdotis / alii cum
~~tamen~~ frangeretur hostia viderunt
puerum sedentem in corporali et
non videbant ibi panem et vinum /
Ceteri preter viderunt transmuta
tum in figura panis et vini
Alii viderunt angelos circuitum
pueri astare / Alii viderunt agnum
puerum in manibus sacerdotis et stringere
eius ~~et~~ condere in calicem / Sacer
dotibus autem qui sancta tractabant
bant, nichil aliud quam panis et
vinum videbatur / Alii viderunt an
gelos quando sacerdoti et hostia
hominibus et sacerdos non hoc
videbat, sed ipse sibi templo sancta
prebebat / Alii viderunt quod multi

eximiis particulam similitudinem ipsius
clare stelle ore accipiebat de manu
sacerdotis et multi ex indignis
in specie carbonis extincti ipsum
accipiebant. Alii eos qui digne
communicabant viderunt claram faciem
eos autem qui indigne ad altare
accedebant videbantur esse ethyopes
Quidam viderunt dum sacerdos
diceret canonem et benediceret obla
tionem palam dexteram dei in simi
litudine manus hominis simul
cum dextera sacerdotis signum crucis
super oblationem facere. Quidam vide
runt angelum iuxta altare
stare scribentem litteris aureis in suo
libro nomina illorum qui audiebant
missam. Et ad firmandam fidem
ad preces beati gregorii panis acce
pit formam digiti et postea ipsius
est in cruentam carnem. Item
de iudeo qui ad consilium phy
tonisse ut precetis vicus haberet
in cimiterio posuit eucaristiam in
quodam vase quam intrediens
invenit in vase illo beatam vir
ginem tenentem filium suum in ter
ulnis. Item cum sacerdos quidam
sepius rogasset beatam virginem
ut ei ostendet si panis ad con
secracionem sacerdotis fieret corpus christi
cum celebraret an orationem dixit
disparuit et vidit beatam virginem
inter ulnas tenentem filium et pertran
tus sacerdos dixit Benedicta
si tu vidisti hostiam meam redde
michi. Cui illa. Ecce quam sacris
quam super altare tenes quam
comedis quam bibis ego ango
genui. Modice fidei quare dubi
tasti. Nonne legisti quod filius meus
dixit. Nisi manducaveritis car
nem meam et biberitis sanguinem
non habebitis vitam in vobis. qui
manducat meam carnem et bibit
meum sanguinem habet vitam eternam
panis quem ego dabo caro mea
est pro mundi vita. nisi esset cottidie
panis iste sacrificatus mundus iam
esset finitus. Et firmato sacerdote

in fide tradidit ei filium dicens
En panis quem queris perfice
missam. et sic resumpta specie
panis tempore fractionis visio dispa
ruit. Rubrica. Qualis sit er
ror grecorum in eucaristia sacra
menti et qualiter improbatur

Panem dicunt greci quod ubi
nos habemus panem est hunt
ante arthos quod interpretatur
levatus sursum ortatus a fer
mento et sale calorem retenens
habens. Et talem panem vocant vivi
ficum et plenum spiritu et caloris dicunt mo
strativum. Azima vero. quia neque
sal neque fermentum habent dicunt esse
sinnen arridum. Propter hoc in fermento
tantum dicunt posse confici eucha
ristiam sacramenti. Que errore
improbat Leo papa in epistola contra grecos
et probat quod azyma tantum et non fer
mentata sunt in cena quod sic probatur
quia christus non venit solvere legem
sed adimplere Matthei v. capitulo. sed secundum le
gem tunc tantum azymis utebantur
nec inveniebatur fermentum
in domibus eorum. nec apparebat
apud eos. et qui comederit fer
mentatum peribit anima eius de
cetu israel Exodi xii. capitulo. Levitici
xxiii. capitulo. Deuteronomii xvi. capitulo. Et iterum probatur
quod christus azymo tantum usus
sunt et non fermentato in sollempni
tate azymorum. Quia si aliter
fecisset ut transgressor legis perire
debuit et iuste occidi debuisset
secundum legem Exodi xiii. Et con
stat quod christus peccatum non fecit
nec inventus est dolus in ore
eius. prima Petri 2o. Item ex ipsis
probatur christum usum fuisse azyma in
institucione huius sacramenti. quia
postquam pascha fuit typicum con
pletum. et agni carnes cum
apostolis comedisset accepit panem
et corporis sui instituit sacramentum
de conse. dis. 2a. accipite. Item qui
fermentato dicunt christum fuisse
usum in pascha legittima exposi
cionem instituit inde tradendi

20

21
Quod azyma tantum et non
fermentata sunt in cena
ostenditur auctoritate et ratione

22
Adque in conveniencia dicuntur
huius erronei

dum z iudeis p manendi terre de
suo et fidem nram enatiuandi
quia iudas tenebat ipsum
prode. et pluris in trice c. in lege
Deut. xiiii. c. Judas tamen co
fitetur se peccasse tradens sangui
nem iustum. Matth. xxvii. Item cum
principes sacerdotum et omne
concilium quererent falsum testimonium
contra ihm ut eum traderent
morti. nulla causa mortis i
uenta est in eo. Unde dicunt
eum quare si fermentato usus fuis
set possent secure dicere quia fer
mentatum in pascha comedit et
apud eum apud iudeos et secundum
legem. Exodi xii. Si videlicet
hoc etiam egisse xpm ut eis
ipse uitatis contradicat ego pala
locutus sum et in occulto locu
tus sum nichil. Joh. xviii. nec
hoc latere posset ipsum iudam uel
dominum domus ubi pascha fiebat.
Item si dicat quod licet in festo
ipso non inveniret fermentatum
tamen cum esset omnipotens ipse
potuit utique fermentatum exhi
bere ipsum azimum benedicendo fer
mentare. Unde quod in solempni
transgressor fieret legis. sed quocum
que modo apud ipsum fermentatum appa
reret. et si quocumque illud factum
fuisset aliquis euangelista tantum
miraculum retulisset ut in ferio
illo quo aqua conuersa in uinum
et presertim cum esset in tantum
tam necessarium sacramentum quod
est totius ecclesie fundamentum
et quod in xpo manemus et
ipse in nobis. de conse. di. 2a
hoc est sacramentum. ergo uere ut
confitemur nobiscum quod xpus fermen
to abiecto in solempnitate azy
morum legem compleuit. aut quod
accepto fermentato legem soluit
sed sic mendax inueniret quod ab
sit cum dicat non ueni legem
soluere sed adimplere. Item non
tradidisset xpus semetipsum
pro nobis. Eph. v. nec esset traditus

pro delicta nostra quod tamen dicit
apostolus Ro. iiii. g. sed peccator fuis
set. nec dedisset semetipsum pro nobis
ut nos redimeret. Tit. 2o. nec
iustificasset gratis per gratiam suam
Ro. iii. sed iuste in trice fuisset
per transgressione legis. Sed tunc apud
eum fermentatum apparuisset. Exodi 2o.
Adhoc quod dicunt arthos poni
pro fermentato tantum et non pro azy
mo. Unde quod in omnibus scripturis
in ueniunt panem indifferenter
dici. siue fuit azymus siue fer
mentatus. Leuit. vii. a. et Luce
ultimo. Et manna panis dicitur
Ps. panem celi dedit eis panem
angelorum manducauit homo. Et Sap.
xvi. d. Joh. vi. c. Exodi xvi. c.
Si ergo manna quod missa panis
similitudine habet panis siue ar
thos dicit quid azyma nomi
nis tollit. quem in forma
et sapore uisus tactus et gustus
usu cottidiano comprobat esse
panem. Item angeli apud
abraham et loth subcinericios
panes dicuntur comedisse Gen.
xviii. a. et xix. b. Et angelos
eosdem attulisse hebr. 2. Regum
xix. c. Et in lege et in euangelio
inuenimus panes propositionis
quos constat fuisse azymos
quia in lege dicitur Leuit. 2o. d. omnis
oblatio que offertur domino absque fer
mento erit. Et Deut. xvi. azy
mos uocat arthos i. panes afflic
tionis. Item quod obiciunt xpistum
anticipare pascha. absurdum
uidetur cum xpm transgressorem legis
premittent si tempus pasche
noluerit obseruare prout eu
angelista refert Luc. xxii. quia cum
esset facta hora discubuit et duode
cim cum eo. lex concedat bis pos
se celebrari pascha. tunc xiiii. luna
oportet obseruari. Num. ix. c.
et iudeorum quidem xiiii. luna mensis
primi. in iudeis xiiii. luna secundi
et quicumque alie prouenisset de

medio populi sui veniret ut dicitur ibidem. Unde constat quod xpus ea die fecit cum apostolis pascha qua necessario fiebat ex lege scilicet xiiii. luna primi mensis ad vesperam. Et credendum est quod in hoc ritu legis sicut in aliis observavit quia non venit legem solvere sed adimplere. Vel potest dici quod cum Joh. xiii Ante diem festi pasche accipitur secundum cursum nove legis Marci 14. Et Matth. dicit prima die azymorum accepit secundum cursum veteris secundum quem dies illa incipit xiiii. luna ad vesperam, secundum vero cursum solis incipit mane, sed secundum novam legem incipit media nocte, quia sedentibus in regione umbre mortis lux orta est eis Ysaie ix. a. quando natus est dominus ihesus xpus. Et sic patet solucio contrarietatis. Potest eciam dici quod pascha et azyma equivoce ponitur et in diversis sumitur significationibus.

De modis dicitur pascha

Potest ergo videri ad eorum obiecta per hanc distinctionem quod pascha quandoque dicit ipsa hora qua immolabatur agnus. ut Matth. xxvi. a. Scitis quia post biduum pascha erit. quandoque agnus typicus sicut in eodem Ubi vis paremus tibi pascha. quandoque agnus verus sicut dicit Paulus Corinth. v. Pascha nostrum immolatus est xpus. Quandoque dies festus. sic Luce xxii Appropinquabat etc. Et Joh. xiii Ante diem festum pasche. quandoque cibus paschalis Joh. xviii. Et ipsi non introierunt etc.

De ratione azyma et fermento

Ad hoc quod dicunt fermentatum panem [illegible] et plenum. Respondendum quod heresis est asserere animam inesse panibus fermentatis absque mistio divine passionis, quod autem dicunt azimum esse lutum aridum, quia nec sal nec fermentum habet, eadem ratione possunt dicere beatos spiritus et animas iustorum ipsa elementa ex quibus visibilia consistunt esse lutum aridum quia nec sal nec fermentum habent.

Alia oppositio grecorum

Item opponunt greci dicentes quod cum veritas venit figura cessavit, et evanuit umbra cum lumen effulsit. Cum igitur verum pascha venit, quod precessit in typico cessavit secundum illud Novis supervenientibus vetera proiicientur. Levitici xxvi. Et apostolus 2e Corinth. v. Vetera transierunt et ecce nova facta sunt omnia. Et ideo sicut xpus verum pascha confecit sine lactucis agrestibus, sic et absque panibus azymis ne veterem ritum in novo sacrificio retineret, ac per hoc nos iudaizare doceret. Nam utrumque preceptum erat in lege preceptum Exodi xii. Et edent in ipsa nocte carnes assas igni et azymos panes cum lactucis agrestibus. Respondendum quod ecclesia non abiecit omnes legales consuetudines sicut dictum est supra. Doctrina [illegible] tribuit salutare, neque eo [illegible] semper in dixit, sed in melius aliqua mutavit. Nam cum [illegible] mutavit non semper in dixit eo [illegible] baptismus. Quia cum azimum et fermentum sint contraria non decebat ut de talibus sibi contrariis abiceret azimum et assumeret fermentatum, sed potius fermentatum tamquam minus bonum abiceret et azimum quasi magis bonum preferret.

Alia oppositio

Item opponunt quod fermentum significat fervorem spiritus sancti quo superveniente corpus xpi in utero virginis est conceptum et ideo quia fermentum significat humorem uteri virginalis et vinculum unionis dicunt racionabilius se conficere de fermentato. Respondendum

Respondendum secundum apostolum quod xpus de massa peccatrice corpus sine peccato

suscepit tamquam azimum de fer
mentato ut in xpm tpsm
malicie et nequicie nil iste sit
sicut in frumentum et aqua in
azimo nil veteris masse nil alie
ne corrupcionis inveniri. na
p frumentum xpus porpinum
plus designat / 2o aqua mix
ta frumento sine fermento
designat ipsum sine pcco quem
esse xpo / Vel sicut azimus pa
nis de pura massa sine fer
mento conficit / ita corpus
xpisti sine pcco de illibata
virgine e conceptum / Ite nd
q ex posito quam sicut de fer
mento quod abscondit mulr f
katho°ro doctrinati contradicit.
Si enim mulier illa sigt eciam
3 tria satha scitur trinitatem ubi
et qui et ad quid eccia ipsa bta
trinitate fermentum abscondit
inquid sermo 3 in co immutabili
bono quamq; admmeti nil elevacionis consensit potit / Item nota
q reverencia corpis xpi et in
fermentato 3 azymo pz / quod
q azymum est mundius q ferme
tatum / qui azimum ex munda fa
rina et pura aqua conficitur
absq aliqua corrupcione / fmetm
vero fit cum spuma musti
vel fex cervisie vel elixatura
ordei vel siccera vel hic sine
vel peccor in mittit cosse
fermie / i3 constit q isti apot
hommes corrupta et sordida
reputat 3 vit et massa cu
fermetum i mittit corrupit
1 Cor 5 modicum enim fermenti 3 pme
cor v. 3 ubi corrupco ibi de
terioracio sine vaiositas /
Item fermetum in scripturis i
malu acci Luc. xii. Cavete a
fermento 3 pe corint. Ex
purgate vetus fer 3 ite Epu
lemur no in fermeto / Et si ob
scripturis p scriptem inquam
fermetu in bona significacione ac
cipit. nisi ibi bile est reg. ex

math. xiii. c. ubi doctina aplica
sigt / Azyma semp in bona sig°e
ponit. pe cor. v. c. Epulemur
in azymis 3 dicit aut azimu
quasi sine fermento / Zyma
enim grece latine dicit fermentu
q ergo in fermeto sigut audiat
sibi ex pbrinise dimq p. d. Verte
adboiati. 3 pi. de ferm. ka. ut go
nichil corruptum vel corru
pens / i3 totum sincerum atq sin
ceritas in hoc esse sacrifico innuit
non fermetatu i3 azimum con
secratum / Item attende quis 26 ¶ Qua
maiori diligencia sub boni sig°e sig°
dina corpis pcetatem vel vita eccia
tem imitet eccia Romana a azymum
ministris altaris in sacrario cofectu
offert azimum qui ex grano
frumenti 3 limpida aqua sunt
coctus igne et ignis calore
constrictus 3 roboratus significans
se in una xpi psona tres per
fectas crede substancias et
veram scilicet carne humanam
/ p grani frumenti alam vonale
p aqua pclarum vbum dei
vim pigneum quia sue deitatis
calore tamq; igne et animam
et carnem sibi co snivit et co
solidavit tali pracis azimus
fideli in voracide totius trinitas
sit unum et singulare corpus
x / no sicut theopatite dnt
corpus prie et filii et sps sci
quia in co fectione eucaristie
tota trinitas opat / Sz sola mors
xpi in spitude 3 in esu annecta
pe cor. xi. Quociescumq; ma-
pane hunc 3 / Et no quia bene Quo co
co veniunt mistio ista tria / na ista ca
farina pura sine furfure, caro
xpi est munda a pcti contagione
que granum frumenti est de
utero virginis tamq; deterra
natum / Joh xii d. Nisi granum
frumenti cadens in terram 3c /
Item aqua farina conglutinas

anima est carnem vivificans
ignis vero est dei verbum
quia deus noster ignis consu
mens est. Deute iiii c. et hebr.
xii c. Grecorum aut discipline
tamtelam grecorum habent sup isto
mysterio ad confusionem ipsorum
Regnare ipi id est dono vel precio
fermentatum aquo tempus vel
multis habent ita quod a publico foro
ad mensam dominicam transferunt
illotis et sordidis tractant manibus
Cum secundum ipsos quinque sbaz est
precepe id est fermenti farine sal
et aque lignis quorum omnium sig
nificationes congruas aberis recipe
sicut nos de azymo assignamus
Item cum auctoritate veteris et novi
testamenti. latina ecclesia utitur
azymo in sacrificio, quare agres
tium institucionem fermentatam tam
obstinate defendat, nullus enim
tam vementius potuit hoc myste
rium fidei commendare quam ipse
qui tradidit semetipsum oblacionem
pro nobis et hostiam deo agnus
immaculatus qui tollit peccata
mundi. Item quare aberis quare
non mutat vinum talem liquorem
sicut mutant azimum in fermentatum
id est vinum recipiunt azimum cur
abiciant. Item non quod romana
ecclesia illud integra fide servavit
semper quod ab ipsis accepit apostolus
qui principatum eius sanctis instituerit
eret doctius, et ecclesiastica vite
regulam docuerunt. ab ipsis
eam apostolis beatis petro et paulo
quos vivos habuit et defunctos
custodit, hunc sacrificii ritum
accepit, quem hactenus inviolabili
cultu servavit. Greci vero
postquam tunicam domini inconsutilem
per diversas hereses disciderunt ut
perfectae divisionis scandalum
interponeret sacrificii ritum
terere mutaverunt. Illud autem
sciendum quod tam in azymo
quam in fermento potest confici

sacramentum nec est de naturitate
materie alterum istorum determinare
nobis tamen est determinata
materia. quia ecclesia elegit et appro
bavit quod in azymo conficiatur
Et quia dominus de azymo confecit
et ideo grecos iudicamus non quia
fermento conficiant, sed quia quod
sacrilegium est dampnant et quia
nostrum reprobant sacramentum

Contra armenos qui non mis
cent aquam vino in eucharistie sacramento

Et vinum oportet cum aqua mix 42
tum. Contra armenos qui
non miscent aquam in sa
cramento eucharistie, contra quos
nota quod in calice mittitur vinum
cum aqua. de conse. dis. 2a In
calice, quia non debet in calice
domini aut vinum solum, aut 43 Quare mixtura est aque vino in eucharistie sacramento
aqua sola offerri sed utrumque per
mixtum. quia utrumque ex latere
xpi in passione profluxit. de conse.
dis. 2a c. 60 et 80, et decretum d. g.
ipse in fine, et quia qui utrumque
misceret sacramentum spirituale ef
ficitur. nec calix domini est aqua
sola nisi utrumque misceatur quia
corpus domini non potest esse
farina sola nisi utrumque adu
natum, utrumque et copulatum,
sic et panis utriusque compage
solidatus ut dicit Cyprianus
de conse. dis. 2a c. 2o. Item quia
constat dominum vinum mixtum
obtulisse. de conse. dis. 2a septi
Item quia ipse dominus sic tra
didit. de conse. dis. 2a in sacramento
Item quia cum in calice vinum
et aqua miscetur plebs xpisto
adunari significatur. Unde si vinum
tantum quis offerat sanguis
xpi incipit esse sine nobis. Si
vero aqua solum plebs incipit esse
id est significari sine xpo et sanctis
esse negligit sacramentum
de conse. dis. 2a cum omne, ad idem
extra de cele. mis. cum marte et
capitulo penultimo et ultimo

Aqua per admixtionem transit in vinum
et vinum per consecrationem transit
in sacramentum ablutionis, in vinum
in sacramentum redemptionis. de conse.
dis. ii. In calice / et dis. v. Cum omne
Christo igitur aqua cum vino
ut per hoc intelligatur populum
fidelem semper esse cum christo
et christum manere cum populo suo
ut sicut aqua non separatur a vino
sic nec populus separatur a christo. Quoniam
quod ipse promittit Matthei in fine
Ecce ego vobiscum sum omnibus
diebus usque ad consummationem
seculi. Quod autem a dyacono in ca
lice aqua non ponitur sed sacerdoti
vel pontifici ponenda offertur
significat quod sacerdotes et pontifices
mediatores sunt inter deum et
homines, et vice christi deo peccatores
reconciliant. ii. cor. v. c. Po
suit in nobis verbum reconcili
ationis sicut per christum reconcilia
ti sumus deo. ii. cor. v. c.
Deus erat in christo mundum reconcilians.
Vel ad literam ad cautelam aquam
ponit in calicem sacerdos ne
deficiat quod ad perfectionem pertine
at sacramenti. Quod autem vinum
prius in calice ponitur, deinde aqua
significat dilectionem qua prior
dilexit nos, et postea secuta venit
ad nos qua nos ad eum. Joh.
xv. Non vos me elegistis etc.
Quod autem christus vino cum aqua mixto
usus fuit verisimile est propter
terre illius consuetudinem ubi
esset reprehensibile vinum bibere
sine aqua, et propter vini forti
tudinem quod non esset potabi
le sine aqua propter terre illius
calorem, ubi potus vini est
sicut vinum et quis illud tes
bibet sine aqua, et verisimilius est
quod christus ibi usus fuit aqua
sine vino, quia vino sine aqua
quia ibi magis est consuetum

solam aquam bibere quam solum
vinum. Propterea quod panis vinum et
aqua ponuntur in sacramento altaris — Quid significant que ponuntur in sacramento
significant tres principales vir
tutes, sine quibus non possumus
salutem consequi nec christo
incorporari. Per aquam omnia
lavantem fidem de qua Petrus
Actuum xv. fide mundans corda
eorum. Per vinum quod letificat cor
hominis spes de qua Philip. iii. Sal
vatorem expectamus dominum
nostrum ihesum christum qui reformabit etc.
Per panem qui deum in nobis confirmat
efficitur caritas in qua universa
lex pendet et prophete Matthei xxii.
c. Et per quam in deo manemus
et deus in nobis. Prima Joh. iiii.
Que solum legem adimplet
Ro. xiii. Et hoc est contra — contra armenos
armenos qui non miscent
aquam vino in sacramento
dicentes quod sanguis et aqua
separatim exierunt de latere christi — 47 ... separato ... sacramento
et ideo separatim debet esse vinum
quod turbatur in sanguinem
in sacramento altaris et aqua in
baptismo. Respondeo quod sicut in
christi corpore coniuncta erant sanguis
et aqua, sed tamen separatim
exierunt sic separata vinum
et aqua que in sacramento
corporis christi sunt miscenda et
adunanda. de conse. dis. ii. c. 29
Fluxit in aqua ut bibat populus
dei redimendus aqua in calice
salit in vitam eternam. Fluxit — 46 ... quod ponitur in calice in sacramento
etiam aqua ut mundaret, sanguis
ut redimeret. de conse. dis. ii. In
calice mittitur vinum et aqua quia
cum sub peccato gratis venundati
essemus, sine argento redimi
mur. Ysaie lii. c. Non ex
corruptibilibus auro et argento re
dempti sumus sed precioso sanguine ihesu christi
prima petri i. a. Et apocalypsis v. Redemisti

misisti nos in sanguine tuo. Sanguis igitur pretium nostre redemptionis, aqua lavacrum signat nostre regenerationis. Ezech. penultimo c. Et ideo aqua sola vel vinum solum in calice sacramentum non sunt, nec baptismus sine fide passionis, nec passio sine fide baptismi sufficit sine fide ad salutem. Quod autem illud Math. xxvi°. Non bibam amodo de hoc genimine vitis, dicentes quod genimine vitis est vinum purum sine aqua, ex quo probare nituntur quod Christus usus fuit in constitutione huius sacramenti vino sine aqua. Unde ex quo Christus tantum vinum ponendum dicunt sacramentum et non aquam. Unde quod non genimen vitis dicitur eo quod non sit ibi aqua, sed secundum quandam diffinitionem vini. Vinum est aqua putrefacta in vite. Vel dic quod propter misterium parum aque apponitur

44 ...e pars aq... ...o i sacramento

in vino, ita quod possit absorberi a vino, et propter hoc vinum non amittit colorem, nec saporem nec nomen vini, sed aqua convertitur in vinum ut dicit Decre. cum Marthe. q. Cuius sanctissimi. q. preterea. q. verum et Ca° penultimo. Quia Christus non mutatur in te ecclesiam, sed ecclesia in Christum, sicut dictum est Augustino: Cresce et manducabis me, nec ego mutabor in te sed tu mutaberis in me. Circa non ponunt sibi

46 ...s q poni[t] ...qui calidam ...subiecto

aquam ferventem dicentes aquam calidam et calidum sanguinem de Christi corpore in cruce exisse. Sed contra ipsos veritas clamat quod constat Dominum Ihesum Christum hora nona fuisse mortuum et postea lancea percussum cum sanguis et aqua exierunt. Tunc totum corpus esse

per mortuum et frigidum sanguis ille naturaliter non fuit calidus, quod si aliquo modo caluit quare aliquis hoc miraculum tantum non retulit. Sed queres an sanguis tantum aut aqua tantum aut simul caluerunt utraque. Si sanguis tantum, quare calefaciant aquam. Si aqua tantum, quare ex ea calefaciunt Christi sanguinem. Si utraque simul, quare non calefaciunt utraque sit. Id autem

57 Quare ex latere Christi exivit sanguis et aqua

nondum quod ex latere Christi dormientis in cruce exivit sanguis et aqua ex quibus formantur ecclesia quemadmodum ex costa Ade dormientis formata est Eva, quia ut culpa inde et gratia, culpa per feminam gratia per Christum. de conse. dis. 2a. In calice. Si queritur qualiter fit transsubstantiatio. Unde hoc quod ait angelus beate Marie: Spiritus sanctus

58 Quomodo fit transsubstantiatio

superveniet in te, Luc. 1, Respondeo. Spiritus sanctus fit transsubstantiatio. Sicut enim conceptio filii Dei in utero virginis non possibilitate nature humane, sed Spiritus sancti virtute et gratia facta est, sic hec mutatio vel transsubstantiatio in altari non natura sed potestate divina fit. Si dicitur quod

59 Quare ibi sint accidentia sine subiecto

accidentia panis et vini remanent et non sunt in Christi corpore nec in alio subiecto, quod est contra naturam accidentis, cuius esse est inesse subiecto. Potestas divina est non necnon in visibilibus speciebus visibiles creaturas et verum corpus suum et sanguinem continet ubi suo secreta potestate. de conse. dis. 2a. Omnia corpus. Non queris ergo nature ordinem in Christi corpore cum preter naturam sit Christus natus de virgine. de conse. dis. 2a. In quibus et c° Revera. Ubi plura ponuntur exempla. Item transsubstantiatis

60 Utrum panis in vino vel econverso transsubstantietur

pane in corpus et vino in sanguinem si queritur utrum panis sine

vino vel vinum sine pane valeant
transsbari / diversi diversa dicunt
licet aut secundum textum eiusdem
videatur separatim posse fieri quod
mit tamen offendit qui ne-
gligenter aut ignorat alterum
speciem pretermittit / grauius tamen qui
sciens aut sponte / grauissime
tamen qui formam intendit mutare
re aut heresim inducere. ¶ Quid

61 ¶ Quid faciendum si alterum fuit pretermissum

ergo faciendum est sacerdoti si
post consecrationem vinum com-
periat pretermissum / dicunt aliqui
quod vinum debet apponi / et super illud
solum verba consecrationis repetere
/ alii quod apposito vino panem
consecratum sicut in die parasceues
debet inmittere sicque simile sacrificium
consulatur tamen et tutum est in
dubiis. ut illa talis oblatio
studiosissime recondatur et super
aliam totum officium celebretur
nam quo adhuc est irreiterabi-
le sacramentum quia non debent
iterari verba illa super eodem pane
et vino. ¶ Si queritur vtrum solum
vinum possit transsbari sine aqua
tamen dicatur de conse. dis. 2a. Cap. 2o.
In calice domini non potest esse aqua
sola vel vinum solum nisi vtrumque
miscetur. ¶ Vnde quod licet di-
versi diversa sentiant illud tenen-
dum pro certo quod si non intendit
hereticus introducere vel tuen
sed obliuione vel ignorantia
pretermisit aquam non est ideo hoc
irritum sacramentum vt dicitur
de conse. dis. 2a. Septima / vel ex-
pone non potest .i. non debet vt de conse.
dis. 2a. Inaliter. quia non dicitur
posse fieri quod non debet .xxii. q. 2a.
faciat homo quod potest

¶ Racionibus auctoritatibus et exem-
plis ondatur quod potestas diuina in sa-
cramento spiritualiter operatur

62 Potestate diuina. quia christus
virtute ac potestate diuina confecit
et post formam conficiendi tradidit
ipse namque presens virtute sua benedixit
dixit / nos autem ex illa virtute
quam in eludit verbis / nam in-
visibilis sacerdos christus visi-
biles creaturas panis et vini
in substantiam corporis et sanguinis
sui verbo suo secreta potestate
convertit. de conse. dis. 2a. Prima
corporis panis est / ¶ Et nota
quod sicut est ineffabilis illa
vnio qua deus filius est homo
sic ineffabilis est illa conversio
qua panis fit caro / nec tamen
panis dicendus est incarnari
quia panis fit caro / sicut verbum
dicitur incarnatum / quia verbum
factum est caro / nam verbum
manens quod erat / ita factum
est caro / quod carnem assumpsit
/ sed non transiuit in carnem. sed
panis desinens esse quod erat
ita sic caro quod transit in car-
nem / sed non assumit carnem
et ideo in miraculo non est ratio
inquirenda / sed hoc credendum
est quod per verba christi sacramentum
conficitur nam cuius potentia
creatur panis et vinum / eius verbo
ad melius permutatur de conse. dis. 2a. 63 ¶ Quali obedit to elem Pex.a
Vtrum in fine. et Cap. Panis est
¶ Omnis enim virtus et omnis
potestas ex prima et vnica sua
potentia est eidem quia plenissime
vite, ac virtute substantie ad
restringendum et ad limitandum
auferendum et transferendum suspen-
dendum et relaxandum et de
virtutibus naturalibus exempla
patent. ¶ Prima virtus ignis sus-
pensa fuit a combustione rubi
Exodi .iii. / et virtus aque afluxu
et sub inversione in diuisione maris
rubri Exodi xiiii. Et virtus
motiua solis et lune Iosue x.
Quanto magis ergo in tanto sa-
cramento creature vere sunt pare-
beneplacito in promptissime volunt

dei que totum ibi opat̃. Sicut em̄
ad v̄bum angeli filius dei fc̄us
est homo in vēo virginis bte
p̄. sic ad v̄bum dei vel ipsi
ministri altaris. et sicut de vir-
gine p spm̄ vera caro creatur
sine coitu. Ita p eundem spm̄
sub spēe panis et vini idem
corpus xpi confecit. de cōse.
dis. ij. Verum sub figura et sicut
ad nutu pripiente dn̄i repete
ex nichilo substiterunt excelsa
celorum, p fundo fluctuum vasta
tum, Ita pari ptate in spūalibus
sacramentis, vbi pcipit ūtus
servit effectus. de cōse. dis. ij.
qua corpus. Et ideo non est
humano aut sensu sed de his
rebus loquendum. de cōse. dis. ij.
in xpo pz. Et nō q omnes
locuciones que significant transitum
sunt concedende. Sicut panis
transiit in corpus xpi vel trans
sbat̃ vel mutat̃ vel fit. et ali
ille negande in quibus non
significat̃ transitus sicut iste
panis est. vel erit corpus xpi
Et expone panis trāsit i corpus
xpi. hoc ē cedit corpi xpi. i. sub
eisdem accidentibz sn̄ forma sb
quibus erat panis nō est corpus
xpi. Est ergo ista transsbacō sicut
dicit magister i sentenciis eccna
alis sine substanciaľ nō formalis
forme em̄ accidentales panis
et vini remanet sz omia sba
lia transeunt. Differt aut transsbacō
panis in corpus et vini etiamque
i simul in sanguine xpi. vt extra
dece. mis. cū marte. Item nō
q quamvis panis tantū sbat
in corpus xpi et vinum etiamque
i sanguinem tn̄ sub vtraque spēe est
xp̄c totus vt in terere. nō enim
corpus xp̄i est sine sanguine
et anima. nec sanguis sn̄ corpe
et aia. Sz species est panis
sacramentum. i. sacrum signum et
primum solius corpis. et spēs vini
solius sanguinis. Sz vtraque sunt
sub vtraque. de cōse. dis. ij. Verum.
Item ptate dn̄ica. q hereticos
qui negant miracula que fiunt
in eccla. Ad q induat̃ matth. vij.
Multi dicent michi i illa die
dne dne nonne in nomine tuo
pphetavimus et in nomine tuo de
monia eiecimus. et in noīe tuo
virtutes multas fecimus. Tunc
confitebor illis. quia nunquam
novi vos. discedite a me qui
opamini iniquitatem. Vnde qui
nō arguit eos de incredulitate
sz de iniqua opacōe. fide em̄
habebant sine opibus. et in fide
nominis ihu xp̄i ibi faciebat et per
talem fidem possunt fi miracula
pz. p. cor. xiij. Si habuero omem
fidem ita vt montes transferam cari
tatem aut nō habeam nichil sum
Item obicitur matth. xxiiij.
Surget pseudo xpi et pseudo
pphe et dabunt signa et pdigia
ita vt in errorem inducant si fi
eri potest etiam electi. Ad idem induc
apoc. xvj. vbi Johes ait Vidi
de ore draconis et de ore bestie
et de ore pseudo pphaꝛ exire sps
in mundos in modum ranaꝛ.
Sunt em̄ spūs demonioꝛ facie
tes signa. Ex his dicunt heretici
q qui in eccla romana signa
faciunt pseudo pphe sunt. et qui
talia faciunt demonium habet
p quod illa faciunt. Vnde q i
pdictis auctoribus loquitur de si
gnis fantasticis. Vn qui ea fa
ciebat pseudo i. falsi dicunt.
Signo vēo in eccla romana
p experientiam pbant esse vera
miracula et hoc pz ex pcesse de
bto Petro. Johe et Paulo et a
multis. actuum. ij. viij. ix. et aliis capitulis
multis. Quod aut etiam xpi habent
ptatem miracula faciendi. pz
matth. x. et mar. vj. et luc. ix
et x. et marci in fine vbi dr
Signa aut eos et cetera. Sz nō q

locucōes
cōcedende
negande i
substanciōe

Contra negantes miracula

non dicit omes eos. Item po
testatem diuinaz. Cont hereticos
qui dicunt quod idem corpus
possit esse in tot diuisis locis
et qui dicunt quod si fuisset tam
corpus quantus est mons ille
iam diu iam fuisset consumptus
Unde decret. dis. 2a. Jnprimis
semel quod sit Item Joh. vj.
Vt edunt quo xpm faciunt quasi
millia hominum non est comeden
do consumptus sed auctus. vnde
Regum xvij. de ydria farine
et lecytho Item per similitudines
quibus ceterum volentibus apparere
consistunt quod idem sol absque di
minutione est in diuersis terris
simul et semel vnde lumen in
diuersis candelis idem verbum
vel sonus in diuersis auribus
eadem lux in diuersis oculis ea
dem fides in diuersis fidelibus
eadem scientia in diuersis cordibus
eadem sententia in diuersis codicibus
eadem sina in diuersis vocibus
eadem vitas in diuersis credentibus
eadem ymago in diuersis speculis
eadem auctas sine iurisdictio
sine diuisio sine plato in di
uersis sub ditis eadem paternitas
diuersis filijs nec ista per simil
titudine per reparacionem moriatur
nec aliquo consumitur nec rece
dunt ab eo ubi erant. Prius eciam
in tegra et in corrupta ibi
remanet. ac si inde nichil
sumptum fuisset. Item corpus
xpi totum integrum permanens
totum cottidie sumitur vbique
missa vite catholice celebratur
decret. di. 2a. Quid si quis in
dicat, Quam hic ignis in creature
negare nequeunt erubescunt
distrahere in creatore. Admirantur
heretici quod verbum dei in x. sacra
menti virtutem totum simul
in diuersis locis existat et non
mirantur quod verbum hominis in
voce suum totum est in auribus

diuisorum et per nemendo ad plenu
non recedit nec separatur ab vno
quod dicunt naturam in corpore x
tum pt verum sit xpus natus
de virgine, sic xpus in diuersis
locis est vnus, sicut in singulis
partibus est corpus decret. dis. 2a.
singula, Quia non est quantitas
visibilis in hoc estimanda iustitia
sed virtus sacramenti spiritalis. decret.
dis. 2a. vbi ps. Ad idem de manna
Exodi xvj. d. et decret. dis. 2a. quod
ps in quit apostolus. Nota quod impug
nant heretici sacrificium altaris per illud
Osee vj. misericordiam volo non
sacrificium. g' dicit hereticus non pla
cet deo sacrificium altaris. Unde
quod non loquitur de omni sacrificio sed
de iudayco quod nondum ex quo
corpus xpi oblatum est in cruce
Ro. vj. Mortificati estis legi per
corpus xpi. Item obicit heretici
si de pane sit corpus et vnde
dicitur augeri corpus eius cum sit tam
in tot cottidie fiat locus. Unde
quod de pane non ibi materiam sed
tantum visionem et est sensus panis
in corpus xpi conuertitur i. simul
vertitur et quo ad materiam et
quo ad formalem formam sed accidentia
remanent, cum igitur panis tunc sit
tum forma sua substanciali
tamen addat materie corpus xpi
non est necesse corpus et augeri
augmentum cum sit ex addicione
materie augmentate ad materiam
tamen quod recipit augmentum. Item
obiciunt Joh. vj. Spiritus est qui
viuificat: caro non prodest quicquam
Unde non prodest vel scandalizantur
a tertio ab cunctibus carnaliter in
telligentibus carnem meam fuisserunt
comedendam sub specie sua propria
per hoc subiungit. Verba que ego locutus
vobis spiritus et vita sunt i. spiritualiter
sunt intelligenda, Spiritualiter enim
intelligendum est et credendum

66 Ratione ondit Jeronimus quod toti corpori xpi sit in diuersis locis existit

67 alia oppo heretica de

68 alia oppo de augmento corporis xpi

alia obi

quod xpistus carnem et sanguinem suum e
sui non visibili forma sed sub
specie panis et vini omnibus
daret ad manducandum propter quod
etiam subiungit. Sed sunt quidam
ex nobis qui non credunt. Sed
de hac materia agitur de conse. dis.
2a. Primo quidem pro hoc corpus

39 ¶ Quibus modis perficitur misterium unitatis

40 Ad perficiendum unitatis
misterium unitatis misterium
dicitur sacramentum vel signum vel ab
sconditum vel prefiguratio occulta
vel occultorum secretum. vel quod occul
tum est dispensacionem sive intelli
genciam. Unde apostolus loquitur sapientiam
in misterio que abscondita est. Prima
Cor. 2o. Hoc panem unum
quod misterium ad cuius intuendam
altitudinem humanus re[?]ebetur
intuitus. hoc misterium unitatis
et pacis nostre xpistus in sua mensa
consecravit qui accipit hoc mis
terium unitatis et non tenet vinculum
pacis non accipit misterium pro se
sed contra se. de con. dis. 2a. Quia passus quod
manducant eum etiam sacramentum
est corpus xpisti. Istorum dignitate
sumptum misterium unitatis per
ficitur in sacramento altaris signo
exemplo virtute. Signo quia
granorum unio et talis in vicem inse
parabilitas atque indistinccio in ipsa
forma panis visibilis apparet
que significat dilectionis unione
et in distinccionem societatemque fidelium
inseparabilem de qua ad Gal. 3. c.
Non est iudeus neque grecus non
est servus neque liber non est mas
culus neque femina. omnes enim
vos unum estis in xpisto ihesu.
Item exemplo communicationis quia que
dominus ihesus xpistus corpus et sanguinem
suum ibidem communicat sumentibus
qua unione nulla largior nulla
maioris beneficencie nulla unionis me
lioris suasivum nulla magis confundens
et extirpans avariciam et pertinaces.
Item virtute. quia cum xpistus
se ipsum ibi in communione exhibeat

nisi per recipientem stetit unit ipsum
corpori xpisti mistico et sic efficit
quod signat. que via ex[?]ibus
tribus aggregata est omnium conve
nientissima et perfectissima et effica
cissima ad inductionem sancte
unionis et extirpationis omnis
singularitatis sive proprietatis. Quali
ter autem debeant esse communio et so
cietas corporis mistici exemplo
patet corporis humani. Si enim pes
leditur cor compatitur. lingua se
lesum conqueritur. oculus lacrimatur
auris auscultat remedium
et manus illud monstrat. Item
si una manus alteram leserit
ledendo se lesam dicit et po
nendo illico satisfaciat et lesa le
dendo similiter se suppon[it]. nec
vindictam de illa exigit. nec
minus diligit quam ante. De
hac communione et societate.
Ro. xii. et prima Cor. xii. Et
est hoc contra scismaticos et 41 ¶ Nota de triplici uni
discordes. Contra quos nota tate fidelium
triplicem unitatem fidelium scilicet intel
lectum in fide. affectum in caritate
dignitatem in sacramentorum parti
cipatione ut in baptismo a xpisto
rege xpistiani reges efficiuntur.

¶ Quo sacramentorum misteria pro 42

Misterium misteria cesserunt
sacramentorum ab ipso fonte ve
ritatis ordinata processerunt 43
de conse. dis. 2a. Cum omne misterium ¶ Quare dicatur misterium
ab hoc dicitur quod secreta et recon
ditam habeat dispensacionem. Prima q. 1. c.
multi. de con. di. 2a. Quid sit
misterium enim dicitur quia aliud vi
detur et aliud creditur. Cernitur
species panis et vini. et creditur
veritas carnis et sanguinis et ecclesiastice unitatis. 44
Unde nota ¶ Que et quot sint proprie
in hostia septem sunt proprietates in hostia et quid
tates. septem virtutibus convenientes significet
contra vii. vicia. Est enim ibi
nomen xpisti in scripto per quod humi
litas que totum attribuit deo

contra supbiam que sibi astribuit
opa no deo. Item triticea &
ex diuisis granis sine athleis
ire & scissura distordie p quod
caritatis qua significat concordie
vnio & ab inuice inseparabilitas
ac indistincto. Item azyma
sine fermento i vidie. p{ro} cor
v. no in fmeto veti. i. i vidia
que est fermentum vetus q
in vidia dyabol mors in trauit
Sap. 2° g. Item tenuis p q
prudencia que veru ex ittus nec
tit contra acidiam. Item pura
et inpmixta p quod iusticia
que vnicuique reddit suum nichil
de alieno cum suo miscens ytra
auaricia. Item modica per
tpancia contra gulam. Item
alba p continentia c luxuria

Quanta est vnitas ecclesie ex-

Unitatis. quia tanta e vni
tas ecclesie in xpo vt vnus
vbiq sit panis corpis xpi
quem sacerdos katholicus sacrificat
/nec est alius nisi quem deus
aplis tradidit, quia sicut di
uinitas ubi dei vna est q totu
replet mundum, ita licet multis
locis & in innabilibz diebus illud
corpus consecret no sunt tame
multa corpa xpi, s vnu quod
sumpsit in vtero virgis & qd
dedit aplis & ideo sine plus
sine minus quis in de pauiat
oms equaliter corpus x integre
sumunt & gu{n}t oms & spaliter
vnus quisq. decre dis. 2ª quod
sit vn ergo dnis. Misterium
unitatis quia spes vidi pani
ci sunt ab omnibus s q latet
vnitas sine vitas apimas sic
xpi humanitas videbat ab oibz
s eius diuinitas apimo. & sic
tur videt ab omib s eius spiri
tualis intellectus apaut. Item
vnitas. quia vnus cpus ste
illud opat. decre dis. 2ª. om
vel vce significatiu quia vnitas

corpis ecclesie significat p formam
panis et vini, & p vnu corpus x
quod traxit ex virgine qr sicut
panis ex multis granis & vinu
ex multis acinis ut aqua vnu
corpus xpi ex multis mebris
/sic corpus x misticu quod
est ecclesia ex multis fidelibus
constat. decre dis. 2. Cum et
passus. vbi bn ondit qualiter
oms katholici sumq vnus pa
nis vnu corpus x. Et nota
q tria sunt vincula vnitatis
in ecclesia scilz fides caritas & obe
diencia, ex ruptione fidei p venit
heresis/ ex dissolucione caritatis scisma
/ex dimissione obedie contumacia
Vn illi qui heretici vel scismatici
vel contumaces sunt ex gmaunt
& extra pdictam scorum vnionem
sunt, vbi aut est iste triplex
funiculus difficile rumpitur.
Eccl. 4. c. Item misterium vnitatis
quod est vnitas ecclesie sine scisso
vno sine scissura caritatis que sig
nificata est p tunica xpi i q sutilem
q diuisa no fuit s forte collect
vni cessit, quia sola diuine gre
sine electione vnicuiqz tribuit ut
de vnitate ecclesie consent. In hac
tunica tot sunt fila q fideles
in ecclesia & vniuersitate. n. electos
vnu sibi xpus texuit in dimi
tum quod neqz diuidiai vult
neqz diuidi nec pitri, qr vnitas
ecclesie diuisione no partit, nichil
eni recipit contrarium eciae sine
nichil tulit in sum contrarium
essencialiter. Item deus diuidij
cum pcuris hri no pt s totus
aptio possessore possidet. qui
enim adheret deo vnus spus e
cum eo. p{ro} cor 6. qcunqz aut
vni sunt cum vno & sibi i vnice
& quecunqz vna vni & sibi & quecunqz
eadem eidem & sibi in vicem
/no pt igr scissura et scisma
ee in ecclesia dei s vnite multitu
est credendum cor vnu et anima
vna actuum 4. No est eni que
cunqz vnitatis & dilecto x tunica

ar

ab
Quale dicitur misterium
vnitatis

Circa tria
vincula
fideles
i ecclesia

ex misterio
vnitatis
figurati
tunica

Circa vnitate
xpi tunica

p

sed sola illa que est desuper con
texta per totum Joh. xix° d. Que
integra est et ordinata. Si enim
rupturam vel foramen vel de
fectum cuiuscumque fili vel pan
niculi habuerit, vestis tunica non est
in p(rim)a Joh. iiii. Si quis dixerit
quia diligo deum et fratrem suum
odit mendax est / Non enim
potest diligi deus, et non diligi quem
cumque ipse diligit /. Vera enim
dilectio ad vere diligentiam unio
est unitas voluntatis, quod con
tinuata eius beneficentia demon
strat dum in omnes diffunditur
ut patet Math. v. g. Vere est ut
qui deum diligit omnes simul
et bonos et malos diligat et
suos etiam persequentes / quia ubi
cumque locum habet dilectio in
totum illud invenit quod diligen
dum est. quia ut dicit Aug. in
80 pro primo non diligit nisi deus.
Item in igne apparet indivisi
bilitas ecclesie unitas. Ignis enim
est qui non patitur sectionem / sed
gladium ferientem et ipsum secare
volentem effugiens in parte altera
integer totus transit. ad perfi
ciendum ex quibus perficitur et ex
quibus constat hoc misterium
81 dicitur de conse. di. 2a Hoc est quod
dicimus. Ad perficiendum vero hoc
misterium exigitur ordo scilicet quod
sit sacerdos qui conficit et mate
ria scilicet panis et vinum et aqua
et forma verborum et intentio tam
ecclesie katholice. de quibus habetur
de conse. dis. 2a panis est. qui ma
ducant. Ad perficiendum miste
rium quod Christus instituit in cena
in quo novum initiatum testamentum
Math. xxvi. Cenantibus illis acce
pit Jhesus panem benedixit et
fregit dedit discipulis suis
82 tant accipite et comedite hoc
est corpus meum et cetera. [illegible]
Item dicitur Marci xiiii. Luce xx
ii°. Et non quod Christus in cena ve
teris pascha perficiens id est terminans

et sacramenta nove legis insti
tuit quod bene innuit cum ait
hic est sanguis meus novi tes
tamenti quem . v. c. d. Dicendo
novi vetainit prius Hebr. viii.
d. Nam ubi veritas venit fi
gura cessavit / et signum merito
est sublatum ex quo non erat
que futura significaret sed que
prius preceperat abstulit ergo primum
quod sequens statueret Hebr. x. b.
Sicut in eo vino Asueri Vasti re
probata Hester non assumpta est Hest.
i. et ii°. Vasti consummaco Hester
preparata interpretatur et sicut desiit
nectis manna postquam filii
Israel comederunt de novis fructi
bus terre promissionis. i. cor. Josue
v. Hoc autem sacramentum mandat
deus fieri per discipulos hoc est cor
meum p(rim)e cor. xi. Dominus Jhesus in qua
nocte tradebatur accepit panem gratias
agens fregit et dixit accipite et
manducate hoc est corpus meum
quod pro vobis tradetur hoc facite
in meam commemorationem. Similiter
et calicem postquam cenavit dicens
hic calix novi testamenti est in
meo sanguine hoc facite quo [illegible]
Per hoc quod dixit hoc facite in meam
commemorationem palam dedit in
telligi carnem suam et sanguinem
suum per sacerdotis ministerium consecrari
Per id etiam quod dixit hoc facite
in meam commemorationem et per hoc
quod dixit sine me nichil potestis
facere dedit intelligi quia quando
sacerdos consecrat id est idem consecrat
ipse Christus sed Christus potestate, sacer
dos ministerio quod innuitur in
verbis verbis consecrationis / Orat enim
sacerdos ad deum dicens Bene
dicendo benedicas et sanctificando sanctifi
ces, omnia enim que per corporales
motus illo opere fiunt deo operante
de conse. dis. 2a corpus / Non enim
in merito consecrantis, sed verbo efficitur
creatoris / Et sicut Christus est qui bapti
zat, ita ipse est qui per spiritum sanctum
hanc suam carnem efficit et sanguinem
de conse. dis. 2a utrum. Per hoc

Quare in igne
apparet indivisibi
litas ecclesiastice
unitatis

[illegible] equi et
vinum et quibus
[illegible] sunt habet
misterium in
stitutum

Corpus ordinatur quod
in secrare [illegible]
in [illegible] fuerunt
[illegible] littera
et [illegible] ecclesia
instituta

misterii mortis xpi memoria
a nobis cottidie renouat. de cons. dis.
2a. In xpisto semel Et teste aplo
p. cor. xi. Quocienscumque man-
ducabitis panem et calicem bibetis
mortem dni annunciabitis donec ve-
niat ad iudicium ipse de cons. dis. 2a. Ite-
ratur / hanc ultimam memoriam
sue nobis dominus dereliquit
Sicut si aliquis pergens peregre
aliquod memoriale illi quem diligit
derelinquat / ut quociens illud aspe-
xerit ipsius debeat amicicias
memorari / quem si perfecte diligit
tum desiderio intuetur de cons. di.
2a. Quia corpus 7 ca. sequendo
Quare aut cottidie hoc misterium
iteratur d. de cons. dis. 2a. Iteratur

83

82 ¶ Qr ve caritie corporis xpi sumimus in sacramento

Ut accipiamus ipsi de suo
quod ipse accepit de nostro
Ite ex. decre. ius. Cum marthe. h.
verum Quia carnem corporis
nri xpus assumpsit / et vere ho-
mo ille xpc fuit nostram sub vero mis-
terio carnem corporis sumimus
de cons. dis. 2a. In xpo pr. ¶ Et est
hoc contra primam heresim / de qua
de cons. di. 2a. Prima quidem heresis
¶ Et ideo non quia necesse convenit
ut accipiamus ipsum deum in cibum
quia si cura est deo de corpo-
re cuiusque animalis providere illi
nutrimentum et sustentaculum quod con-
dicit cibum et potum prout con-
venit ei / multo fortius incom-
parabiliter cura erit eidem de nutri-
mento et sustentacione nobilissimi
corporis sui quod est ecclesia cuius
ipse dei filius ihesus xpus est caput
Eph. v. ¶ Et sicut non decet
ecclesiam habere aliud caput quam
ipsum xpm deum / sic non decet
alio spiritu vivere / quam ipso spiritu
dei homine dico vita gracie et
gloriae Et ideo oportet quod ipse
deus sit cibus corporis ecclesie
et membrorum ipsius / Cibus enim quod
nutrit et sustentat vitalem ca-
lorem in corpore animalis vere cibus
est ipsius animalis / ergo cum
divina bonitas sola nutriat
calorem vivificum / quo ecclesie
corpus vivit / necesse est divinam

84 ¶ Qua necessitate convenit ut accipimus ipsum deum in cibum

bonitatem esse cibum eius. Dc ecclesie
¶ Vitalis aut calor in corpore ecclesie
est verus amor quo deo heret
membra / et coherent sibi invicem
propter ipsum quem vitalem calorem diffun-
dit in totum corpus ecclesie ipse
deus Ergo quod ipse deus est cibus
et nutrimentum corporis ecclesie cuius mem-
bra sunt singuli fideles vi. de cons.
di. 2a. crede et manducasti hoc est
sacramentum ¶ Item notandum quod
sicut non est vita corporis animalis
sine nutricione sustentacione absque in-
corporacione cibi et convenientis / sic non
est vita gracie cordi humano absque
incorporacione et in visceracione
spiritualis cibi illi convenientis / vite
Incorporacio aut non est aliud quam
spiritualis sive cordialis unio Sed
¶ non est nisi amor / illud enim
cordialiter sive spiritualiter nobis uni-
tum est quod vere amamus Iuxta
quem modum d. Act. 4. multi-
tudinis credencium erat cor unum
et anima una Ioh. xvii. Rogo
pater ut ipsi unum sint et cetera Et sic
eodem damnamus. h. damnamus
Et quia in corporacio cibi est comestio
naturalis certa vero quod ipsum precedunt
preparaciones sunt ad comestionem
Sic in corporacio cibi spiritualis est
vere comestio spiritualis / quia igitur
manifestum est sine in cordiacione
i. cordiali unione ipsius dei quem
amor quem novimus est necessitum
gracie / nec vitam glorie unquam
unquam esse / aut posse ex ma-
nifestum est sine comestione
spirituali ipsius dei neutra vita ex
posse Ex quo manifestum est
illud quod ait veritas Ioh. vi. Qui
manducat me et ipse vivet propter me
Et idem qui manducat hunc pa-
nem vivet in eternum Item panis
verus est qui de celo descendit vi-
vum Item Ego sum panis vite
Nulli enim dubium est quod absque cor-
diali unione dei que verus
ac summus amor est nulli unquam
fuit nec est nec erit vita eterna
¶ Panis aut et nutrimentum vite
est unum quod est in quantum vivificat
vel vivificum calorem et nutrit

86 ¶ Qs sine co[me]stione spu[ali] ipsius dei no[n] hoi vita g[...]

87 ¶ Quid e co[me]stio corporalis seu spualis

88 ¶ Quid e pa[nis] et nutrimentum vite

aut in du[...]

aut in ducit/ in tantum aut vini-
ficium calorem in ducit in quantum
amore sancto calefacit/ aut ipsum
calorem nutrit et per hoc in quantum
amore vel amantes facit tamen
unificat aut vitam nutrit/ In
tantum igitur est panis vite et ut
solis panis vite in quantum suos
amatores sui efficit/ vel tam cor
ipso nutrit et attendit. Et atten-
de quod hec est firma radix pro
bacionis unifici et in effabilis sa-
cramenti. Sed nota duos cas
hereticorum errores quibus virtutem
istius sacramenti videre et credere
prohibentur. ¶ Prima est error circa
virtutem comestionis vocant
eum comestionem in sapiencia
puerili ipsum cibum sacramentorum
dicentes ipsam masticatorum co
mestionem dicentes cibum come
di cum in ore teritur dentibus
et mollitur/ aut cum in ventre
traicitur ignorantes quia corporis
animale est/ velut domus sufficienter
officinarum et vasorum ornata atque
munita sine separata et qua in eo
est os sicut molendinum vel sicut
mortarium cum in segmentis
quia necessaria sunt ad terendum
sive pistandum. Sicut igitur quamdiu
cibus est adhuc in molendino
vel mortario nondum comeditur
sed ad comedendum preparatur. Sic et
cum in ore est nondum comeditur.
Iuxta hunc modum ipse stoma
chus est velut coquina vel lebes
sive olla coquinaria in eadem domo
ubi primum coquitur cibus atque dige
ritur et depuratur/ deinde quod in
purum est aut in conveniens
nutrimento corporis in secessum
emittitur/ Reliquum autem ad epar
quasi ad nobiliorem coquinam
sive lebetem ad coquendum de
purandumque transmittitur/ Inde in
purum et inconveniens nutri
mento in secessum urinale emit
titur. reliquum vero transmittitur ad
membra in quibus etiam tercia
decoctione digeritur et depuratur
Inde a membris singulis assumitur

in nutrimentum proporcionaliter hoc est
per unita hominis quod tunc eis incorporatur
et tunc ab eis vere comeditur.
Ita manifestum est quam longe
a veritate aberraverunt heretici circa
corporalem comestionem. ¶ Secunda causa 1 ¶ Que sit differentia inter corporalem et spiritualem comestionem
erroris hereticorum est ignorancia
differencie inter corporalem et spiritualem co
mestionem/ quod enim corporali co
mestione comeditur et in uniendo
corpori incorporatur necesse est ut a
propria forma sua denudetur per
corrupcionem suam/ et ut forma uni-
endi corporis nesciatur sunt per gratia quod
ut quibusdam visum est sine per
extensionem forme ipsius unitam
occupatam materiam nutrimenti in
comestione aut spirituale econtrario se
habet/ quia cibus spiritualis quanto
magis incorruptus magis in
teger. magisque illesus formis que
suis vestitus venit ad corporis tanto
ei verius et profundius unitur. 2
¶ Constat autem per hoc quod primissimus ¶ Ponit ondendo quod sola
quod sola prima veritas est cibus veritas prima est cibus
mentis intellectus et sola prima bonitas mentis intellectus
est cibus mentis affectus. Si enim est
cibus preciosissimus rarissima diffinicionum
quod racissima hominis super hoc naliter
sedat famem/ delectatur comedens
reficit. et implet/ manifestum est
autem quia non cessat fames mentis
intellectus/ nec fames affectus
de illa summa virtutem/ iste prima
comedit bonitatem nec a alterius
eorum impleri possibile est/
manifestum est igitur non alium
esse proprium verum ac realem
cibum illorum. Sola enim prima
veritas sedat unumquodque famem
sciendi que est in mente intellectu
qua dicitur quod omnes homines na
tura desiderant sola per seipsum
in plenum sufficit tantum ventrem
id est capacitatem mentis intellectus/ sola
ipsum reficere absque defectione
sufficit/ Similiter se habet de prima
bonitate ad affectum et sic patet
quod ipse deus cum ipse sit prima et
summa bonitas et veritas necesse
est cibus ad nutrimentum eterne

Hoc intuentibus attendit in uno
quoque fidelium per consuetudinem duo
tionis addeum, dilectionis ad proximum
et delectationis ad seipsum // Deuotio
aut addeum exercet. perfectionem
oblationem dilectio ad proximum per unum
sacramentum communionem / delectatio
aut in trahit seipsum per viatica re
fectionem / et ideo xpus dedit in sa
crificium oblationis sacramentum
communionis et viaticum refectionis
secundum quod competit tempori gratie
reuelate statui vie ac capaci
tati nostre / quod vero tempore gratie
reuelante requirit. quod non iam
offeratur oblatio qualiscumque sed
pura placida et plenaria et
nulla alia est talis nisi illa
que fuit oblata in cruce scilicet
corpus xpi et sanguis ideo
et necessario quia in hoc sacra
mento corpus xpi sit veraciter
continetur in oblatio debita huius
temporis / Similiter quia tempori gratie
conuenit / quod sacramentum co
munionis et delectationis non tantum
communionem et delectationem significat
sed etiam ad illam inflammans
ut efficiat quod figurat et quod
maxime nos inflammat ad
dilectionem mutuam et unionem
unit membra capiti aquo per
viam amoris diffluentem
unitiuam et transformatiuam
manat in nos dilectio unitiua
hec est quod in hoc sacramento. q. cor.
x. ut se nobis diffundes et nos
in vicem uniens et in se transfor
mans per ardentissimam caritatem
qua se nobis dedit et se pro
bis obtulit. ac se nobis red
dit et nobiscum manet usque
ad consummationem seculi Math.
vltimo Preterea modum viatici
refectionis competit statui gratie
que refectio sit spiritualis gratie
et salutaris refectio aut fructus et
cibum vite. ac per hoc refectio
spiritualis est cibum incarnatum
sine caro ubi que caro est
gratis et salutaris quia ergo

non est dare alium cibum quem
spiritualem et salutiferum nisi ipsum
verum corpus xpi veraciter esse
contentum in hoc sacramento
exigente hoc perfectione sacrificium
placatiuum sacramenti unitiui
et viatica refectiui que debent
esse in tempore noui testamenti et
gratie reuelate ac veritatis
dni nri ihu xpi / Iste ut acci 3
piamus &c Sapientia dei que se
per visibilia manifestat Ro. p.
euidenter ostendit quod ipsa abz
est animarum dum carnem
assumpta posuit in cibum
ut per abum humanitatis diuinitatis
ad gustum diuinitatis per fru
itate et videte &c Et sic nos
diuinitate reficit qua spiritualiter
corde gustamus / ita humanitate
nos reficiat quia corporaliter ore
comedimus ut ita de visibilibus
ad inuisibilia. de temporalibus ad eternalia
de terrenis ad celestia de humanis
nos transferat ad diuina / Ego
sum panis viuus qui de celo
descendi Joh. vi. Ecce cibus
diuinitatis / Et panis quem ego
dabo caro mea est pro mundi vita
Ecce cibus humanitatis et bene co
uenit ut quia per gustum homo
mortem incurrit per gustum vi
tam recipit dicitur quippe de
i° Gen. 2° In quacumque die come
deris ex illo morte morieris
De hoc aut dicit Jo. quis ma
ducauit ex hoc pane viuet
eternum Cibus i° mortis pependit
in ligno inobedientie / cibus iste
vitalis in ligno obedientie Philip. 2°
factus est obediens usque admor
tem mortem autem crucis

Quid dei filius accepit de nostro
et quid nos de suo

Ut accipiamus nos de suo 2
xpus accepit de nostro
naturam humanam ut nos
accipiamus de suo gratiam diuinam
qui non horruit nostre carne

Nota ta
onde. q
deus e ab
animarum

vestiri ut sibi possemus spiritu
uniri accepit in firmitate et
mortem tpalem de nostro ut
acciperemus salute et vita etiam
de suo accepit / deinde humanitatis
conmonem, ut acciperemus de suo
divinitatis conmonem / accepit in
se penam pro omnibus ut daret
gloriam universis, de tanquam conmercio
admirabili canit etiam ecclesia o ad
mirabile commercium creator generis
humani animatum corpus sumens
de virgine nasci dignatus est et
procedens homo sine semine largitus est
7 Qualit(er) unitur deus per unionem nature humane in xpo
nobis suam deitatem ¶ Ad idem
de cons. dis. ii. c. v. pr. Per hoc quod
dicit xpus accepit de meo et nos
acciperemus de suo tam indissolu
bili nexu coniungitur ut quod est
unum cum patre per inseparabilem
unitatem, fiat unum nobiscum
per admirabilem unionem ac per
hoc ipso coniungitur mediante cum patre
unum efficimur. Joh. xvii. c. pr
in quit sua eos quos dedisti
michi ut sint unum sicut et nos /
Unum cum patre unum est in na
homo cum verbo unum est ipso
membra sunt unum cum capite
per fidem et dilectionem, qui enim
adheret deo unus spiritus est cum
6 Contra hereticos qui negant xpm assumpsisse naturam humanam
eo ¶ Et est hoc contra mani
cheos et valentinianos qui
negant xpm naturam humanam
de virgine assumpsisse / Ut acci
peremus ipsi de suo accepit de
a Ratione qua (?) corpus xi
meo / ut xpus ergo nos sua
caritate ostenderet / Quantum ergo
se caritate ~~ondet~~ accenderet
qui dedit se pro nobis in precium
ipse tribuit se nobis in cibum
ut precium redimeret nos a
morte per cibum alet nos ad
vitam iuxta illud Joh. vi.
Qui manducat me ipse vivit
propter me Quid amplius quis
potuit pro nobis efficere pactum se
dedit pro nobis ad mortem
et cibum se tribuit nobis ad

vitam, ut mortem nostram mor
te sua puniret et vitam nostram
vita sua nutriret et quia in
ditum est anatura corporibus
humanis usu quod firmatum est et co
munio aborum corporalium conmone
dilectionis in eis pariat et nutriat
multo fortius conmunio spiritualis
ac sacre refectionis ad obtine
dum et nutriendam sancte
et sincere dilectionis conmunionem
valebit / et quia carnibus
animalium et piscium nutriendi re
ficiendi augendi et impinguandi
corpora nostra virtute dedit natura
et vino virtute reficiendi letifi
candi et inebriandi quanto for
tius carni sue virtutem dedisse
credendum est / nutriendi reficiendi
augendi et impinguandi animas
nostras / Et preciosum sanguinem suo
virtutem reficiendi letificandi
et inebriandi salubriter Ut re
cipiant fideliter et devote Tan
to enim magis visibile magisque
credendum est ipsum hoc fecisse
pro animabus quam in pro corporibus
quanto magis est certum ipsum
curare animas quam corpora et
bona animarum quam bona corporis
¶ Contra illos qui dicunt xi
corpore posse sumi tantum
a bonis et non a malis / Item ut
acciperemus scilicet duplex accipit
sive comedit corpus xi quia
dupliciter intelligitur scilicet verum quod de
virgine traxit et in cruce pe
pendit / et misticum quod est
ecclesia xpi spiritu vegetatum / De vero
corpore dominus dicit ~~mt. xxvi. luc.~~
~~xxii.~~ d. ~~Mar. xiiii.~~ ~~pr. cor.~~ xi.
d. hoc est corpus meum / De
8 ¶ De duplici comestione corporis xpisti
De mistico dicit ~~apostolus pr. cor.~~
x. d. Unus panis et unum cor
pus multi sumus, Verum corpus xi
comedit sacramentaliter i. sub specie
misticum aut spiritualiter comedit
i. in fide sub specie panis cordis
Sacramentaliter comedunt tam
boni quam mali, spiritualiter soli
boni In malis est essentia

Q

nō salubris efficacia Jnbonis vō
vtroqz modo Sacramentaliter
comederūt petrus ⁊ iudas/ vnus
ad salutem. alius ad dāpnacōm/
Spūaliter manducat̄ qui manz
in vnitate xpī et ecclie quam
significat sacramentū/ qui cred̄it
in eum manducat eum Augꝰ
Crede et manducasti de cōse. di.
2ª. Et quid paras Et ipsa veri
tas ait Joh̄. vi. c. Qui man
ducat carnem meam ⁊ bibit
sanguinē meum in me manet
et ego in eo/ Dehac materia d̄r
de cōse. dis. 2ª. dnp̄r c. credere
xpm ¶/ Jtem nota q vere et
spūaliter comedentes ibidem veri
tatem comedunt Juxta simili
tudinem corporalis comestionis
Jllud enim veraciter comedit̄
quia mutacōne sui in aliud
assumit ⁊ insimilitudinē assumē
tis transmutat̄. nō. n. lingua
ignem comedunt/ sed ignis
ligna/ Sic est q totum corpꝰ
ecclie comedente spūalr in ista
sacra mensa veraciter comedit/
quia illum in sui similitudinē
conuertens in se. i. in suo nutri
mentū vt augmentū assumit
nutrit̄ eum et reficit et auget̄
corpus ecclie de electis/ ⁊ corꝰ
i. vniuersitatem reprobor auertendo
amalo et conuertendo adbonū
comedit ꝑꝑ quod est dictum
p̄e Dedisti enim escam aplis
et Actuū x. macta ⁊ manduca
Et Job xviii. Diuidat enim nego
ciatores i. qui credit in xpistū
comedit xpm. qui incorporatur
xpisto ꝑ fidem i. mēbrū eius
efficit̄ vel in vnitate corporis
eius firmiꝰ solidat̄ alibi qd
manducat̄ incorporat̄ ⁊ quod
manducat incorporat/ hic autē
qui manducat̄ incorporat ad
manducat incorporat̄/ vtrūqz mo
credendi insinuat xp̄s dicens. spūs
est qui viuificat caro nō p. q.
quia/ Quia caro xpisti insi

spūaliter comedat nō ad salutem
ß ad iudicium manducat̄ ¶ Si q
vrit̄ inquantum sui similitudinē corpꝰ
ecclie conuertit̄/ Unde q insanitate
bonitate et ꝑꝑ hoc xpūs dūs
comedere dicit̄ illos quos innut
mentū ⁊ in augmentū corporis
sui mistici conuertendo assumit
et hoc est q dicitur est Augustino
Non ego mutabor inte sed tu
mutaberis in me/ hoc est in mei
similitudinē/ quemadmodum
ignis ferrum in se. hoc est in sui
similitudinē conuertit ⁊ alii etiam vnita
assimilat luce et feruore Juxta
illud Joh̄. p̄o. Quotquot receperūt
eum dedit eis ptātem filios
dei fieri/ Adidem de cōse. dis. 2ª.
Jnquibus/ Jnpceptōne corporis
et sanguinis xpī magna est dis
crecō adhibenda ne si inīmi
differt̄/ mortis periculū incurrat
testante domino Joh̄. vi. Nisi
manducaueritis carnē filii hōis
et biberitis eius sanguinē nō h̄. ⁊c.
necessario eum sumendꝰ est agnus
ut avastante angelo pregamur
nec exire possimus de egypto
nisi celebrando phase paschale
agnū comedamus ex xii. si
Si vō quis indigne susceperit
iudicium dāpnacōnis incurrit
p̄e. Cor. xi. f. Et ideo probet
seipm homo ⁊ sic de pane illo
edat et decalice bibat ¶ Jtem
si querit̄ qualit̄ viuificus panis
in tantum manus sacerdotis veniat
vel quare in vno altari existens
iam erit in alio vtrū ꝑ motū
an subito ¶ Unde q subito
filio dei obedit corpus eius
ꝑ omnia ut putarem sua vbicunqz
beneplacitū sue voluntati sint
exhibeat/ Et hic est vnus effect̄
corporis glorificatorum qui dicit̄ agi
litas ex qua necesse est tribui
agilitati ipsius anime glorificate
Jta ut sicut anima impat

9 ¶ Hic ondit̄ q in hoc sacramento comedentes spūalr veraciter comedunt/

10 Jnquantum filius dei conuertit̄ corpus ecclie

11 ¶ Qualiter ... xpi ... veniat ... vel ... ... i ... motū.

ei modo monei istatu miserie
istius ad locum que voluerit
ita in statu glorie impet ei esse
ubi voluit / Sed in hiis admiranda
est potius dei virtus et mia
qua ita psta est panis vite et
qua omnibus tam crebro sub
ito venit quia adhuc hospitetur
illis sacerdotibus et ipsum ad inmire
petentibus in altari ipso facto
12 viridz adsu. de cons. dis. 2. ꝙ si
Qualiter reficiat panis vite — singius ¶ Item si queratur qualiter
reficiat singulos panis Refectio
enim corporalis non unum membrum
reficiat solum modo sed totum
corpus, et ipsius corporis membra
singula / tum igitur mensa sacre
comonis non soli sacerdoti ponitur
vel solius sacerdos sed ibi reficit /
¶ Unde quam sublimis et celestis
sapie est scire distribue adstat
mensam et refici exen zfic it
esse tanto sacrificio et recordari
pro ipsum, quotquot enim vera fide
tenent et devote in tali missarum
sollempniis ibi salubriter reficit
Juxta illud Jeremie xxxi. In
ebriabo animas sacerdotum pin
guedine et populus adimplebitur bonis
Et Ysaie lv. Audite audientes
me et comedite bonum et delecta
bitur in crassitudine anima vestra
/ hic est cibus qui semper nos
reficit, et ipse numquam deficit
¶ Si queratur quid fiat de corpore
xpisti postquam sumptum fuerit
et comestum Unde in inorento
cum sacramentum corporaliter comeditur
et gustatur xpus corporaliter adest
in visu in tactu in sapore / post
quam vero in percipiendo sensus
deficit corporis deinceps non est que
renda corporis psentia / Sed spiritualis
est retinenda dispensatione completa
/ xpus de ore transit ad cor, melius
est enim ut procedat in mentem
quam descendat in ventre / Cibus
enim non est carnis sed anime
venit ut comedatur non ut con

sumatur ut gustetur non ut incor
poretur ore comeditur / sed stoma
cho non digeritur / reficit animam
sed non effluit in secessum / ut
est contra hoc quod dominus dicit
~~Math. xv.~~ Omne quod intrat
in os in ventrem vadit et in se
cessum emittitur / quia illud
dicit de cibo corporali ¶ Ut acci
piamus de sino mirre fasciculum — ¶ Que mirre fasciculum xpus accepit de vino / quem de sino nobis · 13
quem inter sponse ubera commo
ratur ~~Cant. i.~~ super quo ~~Bern.~~
ex fratribus abinice collige tibi
ubera mea colloca ire eundem
collectum ex omnibus anxietatibus
et amaritudinibus domini mei
/ primo scilicet infantie iste necessitudine deinde
laborum quos pertulit in predicando
/ fatigationum in eundo. vigiliarum
in vigilando. temptationum in ieiunando
/ lacrimarum in compatiendo / insidiarum
in colloquendo / postremo periculorum
in falsis fratribus. conviciorum
sputorum / alaparum. colaphorum
subsannationum exprobrationum cla
vorum horumque similium que in
salute nostri generis silva etiam
copiosissime novit pertulisse
/ nec pretermittenda est mirra quam
in cruce potatus est. neque illa qua
unctus est in sepultura / In
prima sibi applicavit mearum amari
tudines peccatorum / in secunda futuram
in corruptionem mei corporis in
dicavit hoc meditari dixi
sapientiam In hiis iustitie perfectio
fectorum constitum. in hiis plenitudo
scientie in hiis divicias salutis / in
hiis copias meritorum / ex hiis vi
in eodem potus salutaris ama
ritudinis / Ex hiis rursum
suavis unctio consolationis hec
me erigunt in adversis reprimunt
in prosperis / et inter leta et tristia vite
presentis via regia incedenti tu
tum prebent utrobique ducatum
hic mala eminentia propul
sanda. hec michi conciliant mundi
iudicem ipsum quem in placabilem

et amicabile representat, et ideo
hic fasciculus est cordi medul-
litus infendus non retro in hu-
meris sed ante pectus est ha-
bendus nec pretereuntes et non
adorantes eius odor provocat
et odor non erigat. ¶ De secundo
quod ipso de videtur nomine diffinire.

15 ¶ Qualiter frangendum in partes quod notat divisione corporis xpi

Et io nota quod cum corpus
xpi dicitur dividi, ad formam
panis refertur et cum for-
ma dividitur in partes sicut
prius corpus xpisti totum
et integrum latebat sub for-
ma integra ita sub singulis por-
tionibus illius hostie sancte
idem corpus integre totum.
De conse. dis. 2a. Cum franguntur
in singulis ubi pars sicut in spe-
culo integro apparet una yma-
go, et eo fracto in singulis
portionibus apparet eadem forma.
¶ Et nota quod sicut miraculose
corpus glorificatum non implet
locum, sic species panis et
vini miraculose implet locum
et saciant et nutriunt sicut
et in animalibus quibus aliquis in-
ebriatur solo odore vini et
pascitur solo odore alicuius cibi.

17 ¶ Quid accepit xpus de nostro

¶ Quod ipse accepit de nostro.
Xpus accepit de nostro humilitatem
in infancie vagitibus, de mollitie
puericie, penis in volutum in-
nectus sudoribus, de corporalium
ieiuniis maceratum, vigiliis af-
flictum, itineribus fessum, pio
affectu flagellis laceratum
suppliciis, constrictum vinculis,
cesum alapis, illusum sputis, in-
sanis illusionibus et contumeliis
et irrisionibus, et opprobriis blasphe-
matum, cruci affixum clavis,
et lancea perforatum, cum latro-
nibus et scelestis deputatum,
tandem mortuus derelictum, ut

16 ¶ Quid nos accepimus de suo.

enim acciperemus de suo primo
gloriam indignam tamen super choros
angelorum exaltatum et ad patris
dexteram collocatum, ut sicut ho-
mo qui per se meruit penam per scelero-
rum inde veniam mereatur. Ad
hoc enim accepit humilitate ut tu
viveret in firmitate, accepit no-
stram vetustatem, ut suam nobis
infunderet novitatem, simplam
accepit vetustatem scilicet pene
ut duplam nostram consumeret
vetustatem scilicet pene ac cul-
pe. ¶ Et ipse accepit de nostro
scilicet carne assumpta per inde vita
humana enim natura que erat
peccato mortua carni inde pri-
mitus incorporata vivit cum illo
effecta vivit de spiritu eius sicut
vivit corpus de spiritu. Quod vero
non est de corpore xpi, non vivit
de spiritu xpi sicut per hec verba dicitur

17 ¶ Qua utili[tate] ... de ... acceptione

de conse. dis. 2a. ¶ Ut acciperemus
de suo quod ipse accepit de nostro
oblationem scilicet benedictam, per quam
benedicimur ascriptam, per quam in celo
ascribimur, ratam per quam in visceribus
xpi esse censemur non transitorie
sed permanenter, rationabilem per quam a bes-
tiali sensu exuimur, acceptabile
ut qui nobis ipsis displicemus
per hanc deo acceptabiles simus
sicut dicitur in canone misse. De conse.
dis. 2a. Utrum. ¶ Nota quod sacerdos

18 ¶ Qualiter ... verba que di[cuntur] in canone

facit tres cruces communiter super ob-
latam ~~cum dicit fiat corpus~~
et calice cum dicit benedictam ascripta
ratam etc. et duas sigillatim unam
super oblatam cum dicit fiat corpus
et aliam super calicem cum dicit sanguis.
Quia xpus egit communiter tantum circa
panem et vinum scilicet accepit bene-
dixit et dedit, super oblatam vero
facit unam crucem specialiter quia
dixit Comedite hoc est corpus
meum. et alteram crucem super calice
specialiter quia dixit bibite hic est
sanguis meus et ideo recte subiungitur
Qui pridie etc. ¶ Illud autem
notandum quod accepit corpus et

19 ¶ Quare ... qualiter et ... cruces fi[ant] in predictis

Q

et sanguinis christi efficit ut et nos
in christo et christus in nobis sit. de vse. dis.
ii. In christo pr. ¶ Preterea sacramenti
nutritiuam virtutem auget virtutes
et omnium gratiarum fructus vberat
huius enim in hoc sacramento sumitur
totus et integer qui est fons et
origo totius virtutis et gratie.
Propter quod misterium nos eripuit
a potestate peccati. Per eucaristie sa-
cramentum liberamur nos a voluntate
peccandi. Nam eucaristia si digne
sumatur a malo liberat et eo firmat
mat in bono, venialia delet et
cauet mortalia. Vnde cum pre-
mittimus in oratione dominica panem
nostrum cottidianum subiungimus et
dimitte nobis debita nostra. Et ne nos
inducas. Et Ambrosius. Pane istum
celestem liberamur a malis pre-
teritis presentibus et futuris. Et ideo cottidie
petimus in memoriam mortis
christi qui alteri non potest mori.
Ro. vi. Hoc sacramentum accipimus
in remissionem peccatorum cottidie con-
sequamur. Non enim lauit nos
a peccatis nostris in sanguine suo tantum
qui sanguinem suum fudit pro nobis
in crucis patibulo. Vnde etiam cot-
tidie saluat nos a peccatis nostris
in sanguine suo cum sanguinem eius
accipimus. Et sic patet primo. ¶ Hoc vero
sacramentum hoc sacramentum fuit in
lege Exodi xvi per manna quod sicut
ille cibus celestis et iste. Et sicut
ille datus fuit populo israhelitico post
transitum maris rubri et non ante
Ita nec iste nisi transitum maris ru-
bri hoc est ante preceptum baptismi.
Et sicut ille habitantibus in deserto
ita iste datur illis qui deserunt
vicia affectu, desiderio et vo-
luntate. Et sicut in fortitudine
cibi illius fit transitus ad terram
promissionis, sic per hunc fit transitus
ad vitam eternam. ¶ Vnde hoc
sacramentum dicitur viaticum quia refi-
ciens in via deducit ad patriam
quia sicut sine illo cibo iudei

deficerent in deserto ita et fideles
in hac peregrinatione sine cibo cele-
sti ihesu christo. ¶ Item hoc sacramen-
tum quod christum seipsum carnaliter
subtrectus in solacium et exemplum
discipulis suis reliquit ut in
sacramento totus sumeretur a fide-
libus videtur. Iuxta illud Math.
vltimo. Vobiscum ero cunctis diebus
vsque ad consummacionem seculi. Huius
enim sacramento presencia nobiscum
est in propria substantia licet sub alia
forma ut tam ipsi sacerdotes confi-
cientes quam ipsi suscipientes
percipiant donum gratie per quam pergentes
illumentur, prestantur, reficiantur, vnifi-
centur et in ipsum christum per excessiuum
amorem ardentissime transformentur.
¶ Et nota quod hoc sacramentum tam pro-
uida ordinatione dispositum est
ut que per christum gesta sunt in corpore
contineret ex magna parte eius.
Vnde christus de celo descendit usque dum
ascendit in celum. Et ea tamen illis
quasi signis admirabilibus quadam
specie representat. Et ad ex primen-
dum plene deficit lingua
superat ingenium, opprimit intellectus.
¶ Tria tamen specialiter eciam commemo-
rat in memoria scilicet beatam
passionem necnon a mundo resurrexit
resurrectionem et in celos gloriosam ascensionem
primum attendit caritatem, secundum
corroborat fidem, tertium spem letifi-
ficat. Quia enim magis attendit
caritatem in nobis quod proprio filio
suo non pepercit sed pro nobis omnibus
tradidit illum. Ro. viii. g. Ipse
enim factus est pro nobis obediens
usque ad mortem. Philip. ii. ¶
Item quid magis in nobis cor-
roborat fidem quam quod christus
resurrexit a mortuis ut sicut
in adam omnes moriuntur ita in christo
omnes viuificentur. prima Cor. xv. c.
¶ Item quid magis amplificat
spem, quam quod christus ascendens talem
captiuam duxit captiuitatem. de de. ho.
Ephe. iiii. b. Vbi est ipse ibi sit
et minister eius. Johannis xii. d.

20 Quanta vtilitas sit digne sumentibus

21 Qualiter figuratum est hoc sacramentum per manna

22 De viatico

23 Qualiter prouide sit dispositum hoc sacramentum

Item hoc sacramentum in quo ad sacerdotis vocem celi aperiuntur, angelorum chori assunt, summa et yma sociantur, terrena visibilibus et invisibilibus fit unum, ideoque uno eodemque tempore ac momento et in celo rapitur ministerio angelorum et tamen videtur ante oculos sacerdotis. De conse. dis. ii. Quid sit. Commendatur sacramentum et prerogativa sacramenti corporis Christi.

23 Et hoc utique sacramentum quod est sacramentum pietatis, vinculum caritatis. De conse. dis. ii. Hoc est sacramentum quo nichil in sacrificiis potest esse maius. De conse. dis. ii. Nichil, et quod totum fontem continet sanctificationum et auctorem salutis Christum deum scilicet divinam et humanam naturam, cetera non sacramenta. Fluenta sunt et rivuli gratiarum quibus sanctificamur.

24 In hoc sacramento virtus divina preceteris mirabilius operatur

Item hoc sacramentum in quo virtus divina super naturam et intellectum mirabilius operatur, quia ibi apparet maxima bonitas Christi qua se ipsum donavit quasi sub potestate creature, et ideo decuit ut sicut summa bonitas ita summa sapientia et virtus ibi ostenderetur. Et quia quasi sub potestate hominis se constituebat, decuit ut corpus suum ostenderet ut appareat mirabilis descensio et inclinatio potestatis et simul appareret summa potestas omnia excedens et in potestate sua, et inclinatio potestatis qua in potestate se creature offerens huius nominis sacramenti sit possibile ut qui devota fide in celum ascendunt omnes qui perfide huius sacramenti divini sunt capiti Christo spirituales unitate spiritus et vinculo pacis et sit unum corpus capud cum membris suis Christus. Cum vere Christianus ascendit in celum quod eucharistia efficit et figurat, iuxta illud Joh. vi. c. Qui manducat meam carnem et bibit etc.

Contra illos qui dicunt quod quilibet sanctus habet officium sacerdotis et per hoc in nititur equaliter eis credendum.

Nemo potest conficere hoc est consecrare nisi sacerdos qui rite sit ordinatus secundum claves ecclesie. Contra Waldenses et alios hereticos qui dicunt quod quilibet sanctus habet potestatem sacerdotis et adeo probandum inducunt hoc. Dicit Criso. Multi sacerdotes et pauci sacerdotes et infra, non omnis sacerdos sanctus sed omnis sanctus sacerdos, ex hac auctoritate sic inferunt. Sed aliquis laycus est sanctus, ergo aliquis laycus est sacerdos, ergo potest conficere ligare et solvere, cum hec ad officium pertineant sacerdotis. Solvitur per distinctionem equivocationis huius dictionis sacerdos, ut hic, et Jer. xix. et xv. et xxi. Ma. viii. d. Vade et ostende te sacerdotibus, noli negligere gratiam que est in te, que data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbiteri. Que largo sumuntur in predicta auctoritate, quia sanctus quilibet potest dici sacerdos id est unctus spiritu sancto ut se ipsum offerat que caritatis accensus in ara contritionis pro sacrificium deo spiritus contribulatus etc. Vel sacerdos dicitur quilibet sanctus quia est membrum summi illius sacerdotis de quo psalmus Tu es sacerdos in eternum. Vel sacerdos dicitur in eo quod sacrum ducatum prebet exemplo dum corpus suum hostiam vivam sanctam deo placentem, et sic sacerdotale officium spirituale exercet de quibus prima Pet. ii. Vos estis genus electum regale sacerdotium gens sancta populus acquisitionis. Apoc. primo Fecit nos regnum deo et patri. Sacerdos enim sacer dux vel sacrum dans dicitur. Et sicut rex a regendo, ita sacerdos a sanctificando dictus est quia sanctificat et sacrat. Item contra nos

26

27 Qualiter homines sacerdotes fiunt

28 Heretici non conficere sacramentum sed soli sacerdotes adhoc ordinatus.

alia ob

185

obiciunt heretici exempla apostolorum
quia erant piscatores et ydiote
et laici Actuum iiii. Videntes
constanciam petri et Johannis
comperto quod homines essent sine litteris
et ydiote admirabantur. Hanc racionem
heretici contrahunt ad quod
possunt layci predicare contra
katholicam eorum regimine tenere.
Respondetur quod ante conversionem apos-
tolos decuit qui eos per graciam
vocavit bonum et aperuit eis
ut intelligerent scripturas Luce ult-
imo. Item Luce xxi. c. Ego dabo
vobis os et sapienciam Item Joh.
xvi. c. Spiritus veritatis docebit
vos omnem veritatem Item
Gal. i. non ab hominibus neque per
hominem sed per ihesum christum. et infra
neque ab homine accepi ewangelium
neque didici sed per revelacionem. Adde
In principio Bibliotece. c. iiii.
Quod ergo dicuntur ydiote et sine
litteris ad ipsorum primordia et vulgi
opinionem est referendum. Nam sicut
linguas didicerunt apostoli a spiritu
sancto ita et litteras. prima Joh. 2. Non
necesse habetis ut aliquis doceat
vos sed unctio docet vos de
omnibus. Nam spiritus sapiencie
nescit corda molimina. ut
patet in salomone Sap. vii. quia
unus dies apud dominum sicut mille
anni. et mille anni sicut unus
dies. 2a Pe. 3o. Adde xxix. q.
vi. hiis qui. Item nemo potest
conficere nisi sacerdos qui fuit rite
ordinatus secundum claves ecclesie
Per hoc patet quod heretici non conficiunt
Adidem de summa trinitate et fide catholica c. firmiter quod
sit. et xxiiii. q. prima. In prima. q. prima
Si quis in quinque et sequentibus capitulis.
Quod autem tantum sacerdotibus rite ad
hoc ordinatis liceat offerre sacri-
ficia patet tam in novo et veteri testamento
Ex veteri Exodi xxviii. et xxix.

28 Quod heretici non conficiunt sed soli sacerdotes ad hoc ordinati.

Levitici viii. et x. ubi agitur
de ordinacione et officio sacerdotum
quod ante nulli alii nisi solis sa-
cerdotibus ad hoc solempniter ordi-
natis liceat. Num. 2o. c. ubi dicitur
externus qui ad ministrandum accesserit
morietur. Exodi et Num. xvi.
et xviii. ubi dicitur ne quis accedat
alienigena qui non est de semine
aaron ad offerendum. Item xviii.
ubi omnia que ad cultum altaris
pertinet et veste sunt per sacerdotes
administrant ut administrabimus.
Et quis exterus excessit occidetur.
Item saul privatus est regno
quia obtulit holocaustum primo
Reg. xiii. Item manus Jeroboam
exaruit quia ascendit super
altare ut adoleret incensum
iii Reg. xiii. c. Et iiii Reg.
xv. Et 2o Paralipomenon xxvi. Ozias
percussus est lepra in fronte quia
sacerdotis officium usurpavit
in censum super altare thimiamatis
adolendo. Item Oza mortuus
est quia tetigit archam 2o Paralip.
xiii. Item Actuum xix. de septem
filiis sceve quos afflixit demon
quia Pauli officium usurpabat.
Quod autem ordinacio sacerdotum
novi testamenti sit ab apostolis solempni-
ter adhibita. patet prima Thimo.
iiii. Noli negligere graciam que data
est tibi cum impositione manuum
presbiterii. Item prima thym. v. c.
Nemini cito manus imposueris.
Item paulus et barnabas
per singulas civitates presbiteros
statuerunt. xiiii. Actuum. c. et
xx. c. Attendite vobis universo
in quo spiritus sanctus posuit vos
regere ecclesiam dei quam acquisivit
sanguine suo. Item Actuum vi. hos
statuunt ante conspectum apostolorum
et orantes imposuerunt eis manus
Quod autem pro sacrificia et sacerdotes
veteris testamenti sacrificia et sacerdotes
novi testamenti dicunt apostoli

29 Quod Auctoribus omnibus dicitur quod in ordinacione sacerdotum adhibuerunt apostoli solempnitates

p. cor. x. c. Omnia in figura
contingebant illis. Item exem
plari et umbre deserviunt. Heb.
viii. Vide inquit omnia facito
secundum exemplar quod tibi mo
stratum est in monte. Item . ix. est
parabola temporis instantis. Heb. ix.
Si igitur per sacerdotes veteris testamen
ti non per alios decebat illa sacrifi(cia)
offerri, ergo nec ista cum sit ma
iori reverencia offerenda per alios

30 Quando et ubi et a quo
sunt apostoli ordinati

quam sacerdotes, de quo habetur Heb. x. Se
quitur autem querit quando et ubi
et a quo sunt apostoli ordinati
Unde Marci x. Quando convocatis
illis dedit eis potestatem spiri
tuum immundorum ut eicerent eos
et tunc sunt electi in pontifices

31 Quando minores presbiteri
sunt instituti.

Postea vero fecit lxxii dis
cipulos et misit eos binos
ante faciem suam dans eis po
testatem calcandi super serpentes
et scorpiones et super omnem virtutem
inimici. Isti sunt minores presbiteri
quam predicti, Demum autem tercio
co secundo instituit eos in cena
qui accipiens panem et gratias
agens benedixit et fregit dicens
Accipite et comedite sicut le

32 Unde sumpsit exor-
dium institucio sa-
cerdotum

gitur p. cor. xi. Nisi sacerdos qui ri
te sunt ordinati. Sacerdotalis
ordinis institucio a veteri lege
sumpsit exordium Exodi xxviii
ubi precepit Dominus Moysi applica
fratrem tuum Aaron cum filiis
suis ut sacerdocio fungantur michi. Ante
legem eciam sacerdos Melchisedech
cui persolvit Abraham decimas
de omnibus spoliis tamquam sacerdoti
Gen. xiiii et Heb. vii. David
eciam constituit xxiiii ordines summos
sacerdotes quibus omnibus preferat
unum quem statuit principem
sacerdotum, p. Paralip. xxiiii.

33 Quid est ritus

Ritus. Ritus proprie mos est in
iniciacionis sive sanctificacionis secundum
opinionem [illegible] eius quia legis
et maxime ac frequentissime
dicitur sacramentorum ut ritus circum
cisionis. ritus baptismi. Item
dum at extenditur hec nominacio
ad totam observanciam universe
legis. Unde dicitur ritus iudaycus
tota observancia iudayce legis
et ritus christianus et vero sacra
mentum. Eodem modo Bern. dicit ergo iuxta
hoc est iure sive canonico servato
stilo more sive ritu canonico
a sanctis patribus instituto. Extra
de sacra unc. c. unico contra hereticos
qui detrahunt sacramento ordinis
dicentes quod non habetur in aliqua scriptura
canonica quod apostoli sunt in sacerdotem
ordinati. Quibus respondendum quod
eos christus instituit sacerdotes quando
dixit eis corpus suum dispen(sans)
hoc facite in meam commemoracionem
multa et reliquit apostolis ordi
nanda que ipse non ordinavit
xxviii. q. p. Nam nunc in principio
et multa de dubiis quia defectus
diversis eventibus obvenisset que
apostoli facto vel verbo supplerunt, ex-
decreto mis. Cum marte. Primo
Apostolus scribit episcopis et dyaconis
phil. p. a. et commendat episcopatum
p. Thim. 3. a. et p. g. et v. e.
Et scribit se ordinasse episcopum
Thim. Tit. p. Thim. p. Et Christum
appellat pontificem Heb. v. et vi.
g. Item Actuum xiii. a. Ordinati
sunt Barnabas et Paulus et presbi
teros constituerunt ad singulas
ecclesias Actuum xiiii. g. Item spiritus
sanctus posuit presbiteros regere ecclesiam
Actuum xx. Item apostoli ordinave
runt vii dyaconos Actuum vi.
Si vero heretici auctoribus et ordinibus
contradicunt eorum contumacie
penarum suppliciis obvietur.

Ad quid sit necessarium ordinis
sacramentum

Ordinatus, sacramentum ordinis 34
est necessarium, quia eo perfecti
et ydonei efficiuntur ministri per quos
sacramenta fidelibus dispensentur.
Si enim in domo magna vel
regno temporali necesse est esse ministros

per quos temporalia beneficia dispensent
multo fortius in domo vel regno
spirituali in comparibus eminentius
disposito debent esse necessaria mini-
steria et ministri ydonei per quos
fiat dispensatio spiritualium bonorum
¶ Qualis autem huiusmodi ministri de-
beant ordinari. dicitur. xxiij.
dis. prohemium. et xxiiij. di. quis
episcopus / extra de temporibus ordinandorum et
qualitate ordinandorum cum sequen-
[...] impugnant heretici [...]dis sacramentum tibus .x. titulis / ¶ Sacramentum
ordinis impugnant heretici multi-
pliciter / primo quia dicunt quod non fuerunt
in ecclesia primitiva nisi gradus presbi-
teratus et dyaconatus et ideo non est
ecclesia dei ut dicunt que alios
ordines facit / 2o impugnant
solempnitatem quam facit ecclesia
romana in ordinibus conferendis / cum
non inveniatur hec solempnitas
in ecclesia primitiva ¶ Ad primum dictum duo
videndum quod licuit apostolis et eorum
successoribus constituere ministros in
ecclesia ut patet Tyti primo / Huius rei
gratia reliqui te Crete ut ea
que desunt corrigas et constitu-
as per civitates presbiteros / et per eius
sicut constituere huiusmodi solempni-
tates / 3o impugnant ordinem
dicentes ipsum penitus annullari
Ad quod inducunt primo Thimothei 3 oportet
episcopum irreprehensibilem esse / ex quo
volunt quod si reprehensibilis est
non potest esse episcopus et ita de aliis
36 Quod propter maliciam non desinit quis esse presbiter vel episcopus ordinibus ¶ Videndum quod licet
petrus petrus reprehensibilis fuit
ut dicitur Gal. 2o. Et xpm nega-
verit ut legitur in passione xpi
non propter hoc desiit esse episcopus
cui cum aliis decem dictum est
Vobiscum sum usque ad consummacionem
seculi / Item Iudas licet repre-
hensibilis fuit episcopus tempore
dei actuum primo / Item de eodem
dicitur episcopatum eius accipiat alter
Item ibidem dicitur Domine ostende quem
elegeris ex hiis duobus accipere

locum ministerii huius et apostolatus
de quo prevaricatus est iudas Item
Apoc. 2o et 3o angeli ecclesiarum id est
episcopi reprehensibiles ostenduntur
et tamen non deponuntur primo
ad penitentiam invitantur Ex quibus
patet quod propter maliciam suam non
desinit quis esse episcopus presbi-
ter vel dyaconus / nec propter ministri ma-
liciam virtus minuitur sacramenti
/ quia nec a bono maius nec a
malo minus perficitur sacerdote
/ 1a q. prima. multi / sicut de sa-
cramento baptismi habetur de con-
secratione / quia non in merito consecrantis
sed in verbo efficitur creatoris et in vir-
tute spiritus sancti / de con. di. 2
Utrum sub digne ministret indignus
minister quo ad se / nec in detrimentum
quo ad alios qui foris sunt
quibus propter hoc nomen domini
blasphematur / Et ita patet quod in
ecclesia dei possunt esse mali prelati
Contra hereticos qui dicunt quod
malus prelatus non potest esse
episcopus vel prelatus nec ministrare
sancta / Contra quos in fine ibi
Secundum claves ecclesie ordinatos
hoc est pontificali benedictione
et manuum impositione ad divinum
cultus ministerium sanctificatus ¶ Quid est ordo 37
¶ Ordo enim est signum sive sig-
nificatio pontificalis ministerio impressa
Vel aliter ordo est sanctitatis
prima sive sanctificatio qua divino
cultui extendo quis sanctificatur
ascribitur sive intitulatur et in numero
ministrorum eiusdem habetur Primam Quare sanctitas dicitur prima 38
sanctitatem dicimus quod per sacramentum
prima infunditur et prestatur sanctifi-
catio / quia propriam et eius ipsa
ut per sigillum et cum sigillo
regio vel pontificali temporale et
spirituale beneficium prestatur / Vel tamen
non tamen signum est / sed signaculum
et caracter caritatis ut gratia
est gratuitum deo faciens et
acceptum ab eis que continentur

M

sunt sbm subpossessore suum
seorsum faciens et auiens deo
ipsum mancipans et addicens ipi
q illi adhere faciens et vacare
qua eni et ꝓphana attenda
sunt actis ꝛ sacrificiis/ ipaq̃/
sca sup eminē debet longeq̃
pesse qmbus et ꝓphanis reuen
cia et honore/ quaq̃ h̃et vasa
ꝛ loca deo sacrificata distincta
et discreta dꝫ esse ꝑpe dei cul
tum et honorificenciã/ cu igit
magis maior/ quã cultus dī
et honorificencia cōsistat ĩ mis
tris multo forcius nccē est
eos esse sacrificatos dno distinctos
q atq discretos ab aliis ac tanto
maiori sanctitate pditos ꝛ ꝑpt
quanto tante excellencie eius
offiaũ ceteris antecellit/ ꝑpt q ꝑ
dcm est ꝛ h̃ec dicti ꝛ ideo sig
nat dicit vite sit ordinatus
¶ Ordo est sacrꝫ sue sigillum q
spualis ptas traditur ordinato
aliud ipsorũ sigillum dꝫ qꝛ terris
perceptione res sacra ꝑ gratia
confert quã signum ei quei
eius collatione ab epo fiunt
¶ Oportuit eni esse aliqd sacramentũ
quod esset sacrũ signaculum
ordinator distinctiuum ꝑtatum
ad sacrimenta ceteri dispensanda
hoc aut sacramentũ dispensari
dꝫ cum magna discretione
ac solempnitate nō a quolibet
neq cuilibz neq in quolibz loco
neq in quolibz tpe/ sꝫ ꝑ psonas
litteris honestis et tacitis irre
gularitatibz alienis/ ieiunio sto
macho loco sacrato tpe misse
ꝛ tpribus a canonibz institutis
et ab epis quibz est officium
hoc cōmissum ¶ Sunt aut nouē
ordines. s. psalmiste. hostiarii.
lectores. exorciste. acoliti. sub
dyaconi. sacerdotes. et episcopi

omēs tamen vocantur cleri. i. sorte
elci/ clerus eni grece latine dicitur
sors ut hedinus// ideo ergo dicti
sunt clerici. quia de sorte dni
sunt ut qꝛ ~~Nu. xviii.~~ deut. xviii.
xviii. dm ptem h̃nt sedm
q de hoc agitur. xxi. dis. cleros
¶ Officium ostiarii est ut presint
ostiis templi ꝛ ad hoc fuerunt
electi in veteri testamento ¶ Officium
lectoris est legere in ecclia lectiones
et ꝓphetas ꝛ h̃ic ordo inicium h̃nt
a ꝓphetis quibus dcm est ysaie
lviii. Clama ne cesses ¶ Officium
exorciste manum sup energuminos
et cathecuminos ponere in exorcismo
Exorciste dicitur a greco in latinum
adiuratores ¶ Officium acoliti ge
bant in veteri testamento qui lu
cernas candelabri cōponebant
et accendebat/ Acolitus grece
ceroferarius latine id dꝫ portare
cereum qn euangelium est legendum
uel sacrificium offerendum ¶ Subdyaconi
apud hebreos natinnei nominantur
i. in humilitate deo seruientes grece
sub dyaconi ~~vel~~ ypodiacones nominantur
quia subiacent officiis leuitarum
Ad hos ptinet patenam et calicem
ad altare deferre ꝛ leuitis tradere
et ministrare vrceolum cum aqua
ꝛ tenere manutergium ad altare et
aquam manibz dare h̃ns lex oī
timetice imponitur ~~ysaie lii~~ qn
dam qui fertis vasa dni. isti
possunt ponere oblationes in altari
que sufficiat qui dꝫ populus communicare
¶ Ad dyaconos ptinet assistere
sacerdotibus/ et ministrare eis in sa
cramentis ecclie/ ꝛ euangelium legere ac
pdicare ipm/ debent ꝑplm pre
monere ut aures habeant ad deum
ipi accipiunt pacem a presbitero
et dant aliis/ hic ordo a tribu
leui nomen accepit leuita/ dya
cones grece ministri dicuntur latine
¶ Sacerdotis officium sumpsit exordium

39
¶ Quale sacrificande sunt persone ꝛ loca et vasa diuino cultui deputata

40
¶ Quid sit sacrm et

41
¶ Quare oportet esse sacramentum ordinis ꝛ qualiter dispensandum

32
¶ Quare sic singulorum dicuntur

33
lectoris officium

34
Exorciste officium

35
acoliti

36
Subdyaconi

37
Dyacon

38
Sacerdos

a filijs aaron qm dns aaro elegit
in summu pontifice et filios eius in
feriores sacerdotes Exodi xxviij. Hec
istorum ordinum habuit ecclesia primitiua
scilicet episcopatum presbiteratum et dyaconatum
tum aperte sicut patet prima Thimo. 3.
et v. Item ad Tit. j. ex de etate et
quali. preterea ambulet summus pontifex
dns ihc xpus officia omnium predictorum
ordinum suo confirmauit exemplo
fuit enim ostiarius qui eiecit emen
tes et vendentes de templo Mat. xxj.
d. Joh. 2o. Ipse etiam se hostium
nominat Joh. x a. Item fuit lector
qui surrexit legere in templo Ysaie
lxj. et Luce 4. d. Exorcista quando
demonia ab obsessis corporibus eiecit
Math. viij. f. Marci v. et vij. Luce
viij. d. Accolitus qui dixit Johis
viij. a. Ego sum lux mundi. Sub
dyaconus quando lintheo precinctus
lauit pedes discipulorum. Joh. xiij.
a. Dyaconus qui tradidit corpus
suum in cena Mat. xxvj. c. Mar. xiiij.
Luce xxij. a. et qui apostolos adorare
excitauit dicens vigilate et orate.
Sacerdos qui corpus suum immolauit
in ara crucis. Math. xxvij. Mar. xv.
Luce xxiij. Joh. xix. Item fuit pon
tifex sicut dicitur Heb. iiij. et sequentibus
capitulis. Zach. iij. Ondit michi
dns sacerdotem magnum Jhesum stan
tem coram angelo. de presbitero ordi
nibus heret. xxx. dis. in decretis
et 9. sunt. Si quis autem credit
uel contendit se posse sacramentum
altaris conficere. qui non sit per visi
bilem episcopum in presbiterum ordinatus
hereticus est et predictis tenere pre
ceptis et ideo ab ecclesia segregandus
Exodi xxi. et 9. di. c. Dixit dns.
Nisi sacerdos qui rite per ordinem
sacerdotes ordinatur. quibus ad officia
in impetrandi sacramenta conficien
da et pacificandi. Sacerdos in ordinatur
ut habeat publicum officium aduocandi
in causa aliorum ad impetrandum
preces et oppressis obviare in dignitatis
et ad prestandum eis promissum coram

indice viuorum et mortuorum deo. Unde
quod apostolus innuit. 2a Cor. v. g.
Si quis autem obiciat quod melius
impetrat. gratiam sanctitatis parabus quam
officio huius publice functionis.
Unde quod aliud est impetrare
pallio ut amicum et inimicum gratie sanctitatis
proprie quod est proprie sanctorum. aliud im
petrare ut inuictum et preces alterius
offerre quod est proprium sacerdotum
qui preces ecclesie deo offerunt tanquam
mediatores et in terminum ipsius
ad deum. Sicut enim ad vocatus
non iura sua uel statuta allegat
sed alterius. videlicet eius qui pro
curium prinat tore gestat. Sic sa
cerdos ex officio publice in impetra
tionis uerba ecclesie et ordines in ore
gestat ut eas quotidie ore suo
per manum porrigit audiendas
ex parte ecclesie sue. non dicit oro
ex persona sua. sed dicit Oremus ex
persona ecclesie. et tunc in aperte huius
nominis apertum. ex. de sen. ut fame et
mulieres. Cum igitur in misterio
nichil agat sacerdos. nisi ex persona
uel nomine ecclesie. Sicut enim ex
audire est ecclesiam. sic ipsum repellere
ideo quod talem agerent est ecclesiam
repellere. sine non exaudire impossibile
est autem deum repellere uel non
exaudire ecclesiam suam impossibile est
igitur irritum esse misterium sacerdotis
in altari sed eius persona secundum se
accepta non sit. quia non in merito
consecrat. sed in uerbo efficacie creatoris
de cons. dis. 2a. vtrum. Opponunt
heretici Math. v. ubi xpus ait discipulis
Vos estis sal terre quod si sal eua
nuerit in quo salietur ad nichilum
valet ultra nisi ut foras mittatur
et conculcetur ab hominibus. Ex quo eis
videtur quod postquam prelatus venalem
priuaciam interim non condire alios
per ecclesie sacramenta. Unde quod in quo
euanuit non potest aliquos condire
si enim euanuit in fide non potest
alios condire in uerbo fidei. Si
euanuit in vita non potest alios
condire exemplo bone vite sed si in
euanescit in ordine nichilominus potest

Margin notes (left): 39 De ordines ut aperte ecclesia primitiua — 40 mare ppe exemplo ordines confirmauit — 38 Exorcist officium — 37 acoliti — 36 Subdy — 41 hereticus est si credit sacerdote non fuit ordinatus — 34 Dyacon — 42 Quot sunt officia sacerdotis

Margin notes (right): 43 Quare exaudit sacerdos licet malus — 42 Obiectio hereticorum — Responsio

condire ex vi ordinis sacramenti
collacio / quod autem platus possit
evangelizare quo ad ipsum et non quo
ad alium patet Math. xxiii / quia
dicunt facite secundum opera illorum
vero nolite facere / illi enim erant
quo ad vitam / et tamen valebant
quo ad doctrinam Ad idem et dicitur
Math. vi / Nemo potest duobus dominis
servire etc. / Si autem platus est ma
le vite sunt dyabolus ergo manens
talis non potest servire deo et ita
non potest ministrare sacramenta ipsius
Ad idem non potest arbor bona
fructus malos facere Math. vii
Item qui michi ministrat Joh. xii
me sequatur ergo non sequitur Christum non est
minister eius vel ipsius Iniquo tamen
potest esse minister ipsius scilicet
pascendo fame morientem / vel
ostendendo aliis viam mandatorum
dei licet non vadat per eam talia
singula / Item obiciunt Math. xii
progenies viperarum quo potestis
bona loqui cum sitis ipsi mali
Item Eccli. xv Non est speciosa
laus in ore peccatoris Item peccatori
autem dixit deus etc.
Quare non potest etc. i. non utili modo
i. quare tu enarras i. ad quam
utilitatem / cum non sit speciosa
laus i. deo placens in ore peccato
ris Ad confirmandam singula vero
hec patet Cor. x Ex singulis lo
Item obiciunt Malach. / ubi
dominus dixit platis maledicam
benedictionibus vestris / Rendeo id est
faciam quod benedictio vestra cedat
vobis in maledictionem / Vel distingue
ad plenitudinem omnia singula
quod benedicere vel benefacere duo dicitur
scilicet utiliter alii vel meritorie
sibi / Item ex vite merito vel ex
officii debito Et nondum quod
hoc facit errare hereticos / quia
in hec non distinguunt dicen
tes ordines ex ore malorum
sacerdotum non exaudiri quia dicitur
Joh. ix. Peccatores deus non
audit / sed dicendum quod sicut peticio

aliena in scriptis principi / oblata
recipitur ob gratiam eius cuius est
et ex cuius nomine offertur quasi et ita
loquitur petens et supplicans et ipse
exauditur cum desiderium adimpletur
non autem ille per quem scriptura por
rigitur / ibi enim nichil gratie sit
sit dicimus de peticione ecclesie
que per sacerdotem licet malum
principi deo porrigitur / nec enim
refert qualiter ad hoc an scrip
tura voce peticio offeratur nec est
necesse propter hoc quod dicat oremus et
Da nobis quesumus domine ut
ipse vivus eorum sit / vel quis petit
vel quibus hoc petitur / Sicut non
est necesse ut advocatus qui
proponit pro universitate vel colle
gio sit de illa vel de illo cum
dicitur ad iudicium nobis hoc / Sic
ergo oportet ut sacerdos ordina
tus vice omnis peticionem proponat
in dicat ut vocem assumat
ecclesie pro qua necessario exauditur — 77 Canalit… tes… ecclesie ad… nl di a…
Et non quod sacerdotes sunt in officio
interpellandi / in ministerio ecclesie
ad deum / 7a q. i. Nulli dubium
est velut nuncii litteras deprecatorias
ac supplicatorias ex parte ecclesie
orationes eiusdem ad deum defe
runt et ei offerunt In officio
vero predicandi sive docendi in
ministerio dei ad ecclesiam dei quia
sicut litteras minatorias et mi…
et obiurgatorias et epistolas doctri
nales ac decretales ita doc
trinam ex parte dei ad ecclesiam de
ferunt / Plin. Dist. Sic rector
Sunt igitur velut peticionarii — 75 Sacerdotes qui portant peticionem
ac peticionum portatores ac peni
tores ad illum summum pontificem
Christum deum Et velut nuncii
litteras sponse ecclesie deferentes ad
ipsum regem regum / Sicut igitur — 7a Clamor rep… hetica p…
non est peccator qui nuncius missus
est / nec mandatum est nec an…
dit ad peticionem immo punitur
ut falsarius / sic qui non est

ab ecclesia constitutus ad peragenda
sacramenta et sacerdotalia officia
exequenda si quis huiusmodi usurpet
officium non impetrat ex parte ecclesie
imo falsarius a deo iudice et
vindice repellitur et punitur. Item
non est procurator nisi constitu-
tus ab ipso domino litis vel causae
extra de rescriptis ex parte decani et
procuratoris in ma. Est autem sacer-
dos procurator ecclesie quantum ad
interpellandi officium, ergo quantum
ad hoc officium non est procurator
58 ecclesie nisi sit ad hoc ab ecclesia
constitutus. Item procuratorem non
facit gratia spiritus vel potestas impetran-
di quam habet ad principem, sed con-
stitutio et mandatum eius qui aliquid
habet coram ipso principe esse autem
sacerdotem est esse procuratorem
quantum ad interpellandi officium
ut diximus, est ergo manifestum quod sacer-
dotem non facit gratia sine statu
quantumcumque i. sit eminens per se
addendum, sed constitutio ecclesie et man-
datum quod ei datur ad interpellandum.
Item. sicut modum virtus et fortitudo
bellica non facit militem sed ascriptio
Item nuncium non facit deputatio
earum sed missio. Idem non est ordi-
59 natio et constitutio sacerdotis quam mis-
sio ad interpellandum. Eodem modo
de mediatore quem facit confes-
sio personarum sine approbato. In officio
enim pacificandi sacerdotes mediato-
res sunt inter deum et homines dum
precepta dei populo deferunt predicando
et vota populi deo porrigunt suppli-
cando tamquam corporis apud eum patribus
causam dei apud populum pecunias
sine proprie gladius allegantes
xlv. dis. disciplina. Et ideo tales
debent sacerdotes existere, ut tamquam
mediatores possint discordes ad
concordiam revocare, propter quod summe
utrique parti etiam macula vicio
debent esse convexi ita quod deo sit
grata, et hominibus sint accepti
di. ii. sine qui displicet admitten-
dendum mittitur irati animum ad

deteriora provocat, 3a. q. vii. Iniquius.
Item advocatum publicum non
facit scientia iuris aut eloquencia
nec etiam ipsa iusticia cause depostu-
lando ex parte, Esse autem sacerdotem
est esse publicum advocatum causarum
animarum, ergo nec sciencia iuris
celestis nec sacra eloquencia, nec
ipsa spiritualis iusticia faciet sacer- 60
dotem, sed sicut ibi constitucio
principis, sic hic constitucio sive
ordinacio pontificis i. ecclesie mi-
nisterio illius. Et quadmodum non licet
cuiquam usurpare predicta publica
officia nisi ad hoc institutus fuerit
sic nulli licet usurpare sacerdotale
officium nisi ad hoc fuerit ordinatus
sive institutus. Manifestum igitur
est quia nec status quantumcumque
gratie sit addendum facit sacerdotem
quantum ad interpellandi officium
neque iniquitas quantacumque sit
aufert officium sacerdotalis ordinis
sicut nec iusticia quantacumque sit
nunccium vel procurator aut advocatum
efficere sufficit Sed missio et constitutio
neque iniquitas quantacumque sit in
nuncio vel procuratore vel advo-
cato aufert ei officium, sed man-
dati revocatio aut destitucio
Sicut enim sola missio ac consti-
tucio nuncium et procuratorem fa-
ciunt, sic neccesario revocacio et de-
stitucio, oportet tamen et interpellat
virtus status, non ut procurator aut
nuncius universalis ecclesie neque
ut missus ab ea ad hoc quod
est proprium officium ordinis sacer-
dotalis. Et non quod ordinacio sacerdotis
et constitucio ad sacerdotale sive 61
quodcumque aliud ministerium sacrum
subiectorum et ecclesie. unde licet sacer-
dos nuncium esse procuratorem esse
advocatum huiusmodi. s. ad deum vel
coram deo pro eius ecclesia non sunt
subeo, Sed nuncium debet tamquam
deferent litteras ex parte ecclesie, ad-
vocatum tamquam pro ea allegatos
causas ecclesie coram deo, procurator
tamquam peticiones eius offert deo
nec potest esse sacerdos quantum ad inter-
pellandi officium nisi missus ut

Quid facit procuratorem vel sacerdotem

Quid facit mediatorem

Quid facit publicum advocatum

Quid facit sacerdotem

inutus / constitutum ut penitentiarius constitutus ut advocatum publicus constitutus ut sacerdos minister apparet igitur falsos esse sacerdotes quicumque aliter usurpant sibi huiusmodi sacerdotale officium / nec habere ratum aliquid quod in hiis attemptatur sicut dicit. Iuxta illud rite re. ¶ Non ordinatus non dicit ordinari. Quia licet beatissima virgo maria dignior et excellentior fuit apostolis universis non tamen illi sed istis dei claves ecclesie commisit. Extra de pe. et re. nova. Et hoc est contra hereticos qui dicunt quod quilibet sanctus sibi officium sacerdotis nec reprimunt et hoc distinguunt. ¶ Qualiter sacerdos hereticus mutat formam ecclesie katholice et rem et petitionem ipsius

62 Secundum claves ecclesie

Sacerdos hereticus mutat formam ecclesie katholice et rem et petitionem ipsius. Cum enim dicit in canone misse ut nobis fiat corpus et sanguis dilecti filii tui / determinate intelligens nobis manicheis aut alterius heresis dampnate secte aliud ipsius petit. Talis ex parte alterius quam ex parte ecclesie katholice petit, cum ecclesie manicheorum et ex parte illius et ita reddit se sacerdotem diaboli et non Christi. ¶ Item cum pontifex hereticorum ordines celebrat dicit in oratione ut ecclesie tue ministri per eum accrescant, hic intelligit determinate ecclesie hereticorum, petit ergo ut accrescant heresi et sacrilego ministerio / Nam ex parte in iniuriam dei petit et ipsis in iniuriam et hoc ad dei contumeliam / et per directionem ipsorum ministrorum dum intellectum ipsorum ad semetipsos sive ad ecclesiam suam apostatice et dampnatam torquent, que omnis ne impetret obsistunt. Quia vocem talium deus non exaudit primo exceptis / pa. q. p.; Si quis inquit et q. viii. cap. si. ¶ Item secundum claves ecclesie contra errorem illorum qui dicunt

63 ¶ Contra Waldenses et alios qui dicunt quod omnis sanctus est sacerdos

quod omnis est sanctus sacerdos. Unde non quod cum non possit esse etiam nisi per revelationem quod sit sanctus qui sacerdos ex eisdem forte misteriis non poterit esse etiam secundum illos quod sit sacerdos / neque quod conficiat / et ita illuderet sepissime fidelibus / dum pro sacratissima eucharistia daret eis purus panis materialis. Item aut secundum illos qui dicunt alia est virtus sacramentorum inspiciens omnino non pendens ex ministris aut nulla / Si autem secundum bonum sive mali sint ministri virtus illa semper manet per omnia et illesa / ergo nichil ad virtutem sacramentorum. Si vero nulla est que non pendeat ex ipsis non est igitur virtus divina virtus sacramentorum / nulla enim virtus divina pendet ex hominibus. ¶ Item sacramenta sunt sicut medicamenta. Virtus autem medicamentorum non pendet ex medicantibus quia salubria sit eis et egris / sive illi sint sani sive egri. Ergo virtus sacramentorum non pendet ex sanitate vel infirmitate ministrorum / nulla enim medicina corporalis adeo debilis et parve efficacie ut ex virtute infirmitatis medicantis evanescat / infirmitas autem spiritualis in sacerdote est eius indignitas. Unde patet quod nec bonitas nec malicia ministrorum addit vel minuit aliquid virtuti sacramentorum. ¶ Quid enim ad panem vel virtutem ipsius si sanum est vel ieiunium qui ministrat ipsum / quid ad ignem de calore vel frigiditate ministrantis ipsum / quid ad lumen de tenebrositate ministrantis ipsum / quid ad carissimos filios si presumamus per immunda animalia victualia illis mittat sicut deus ipse per corvos panes mittebat et carnes helye. iii Regum xvii. ¶ Ita est de sanctissimo pane vite qui per corvinos homines [illegible]

R
[illegible] error
latitat sub vela
mine iusticie
ac pietatis

potest / pa. q. pa. Si fuit iustus
mlta / dedit bap[tis]m[u]m iudas quidā
dicit / et xv. q. ultia. c[apitu]lo ultimo
¶ Item que est causa quare malicia
ministri impedit sacramentum
Si dicant quod iusticia dei quod mi[ni]s
terium huius ministri reprobat et re
pellit et cum eo tunicellam tanto
sacramento non sustinet erogari
ut polluto ore consecretur et in
mundis manibus tractetur / vide quan
tus error latitat sub velamine
iusticie et pietatis / quia secundum
hoc plus potest unius iniquitas
apud dei iusticiam et pietatem ad
impendendum quominus exaudiatur
ecclesie peticio / quam innumerabilium
sanctorum multitudo gerentium ad pro
movendum eandem / Et quod est
iniquius, quia plus in parte ista no
cere potest ipsi ecclesie alienae iniquitas
apud dei iusticiam et misericordiam quam
propria sanctitas et gracia prodesse
dicitur quod toto tempore eciam per oblatam
peticionem obtinere meretur malicia
sola ministri ne obtineat im
pedit et tollitur / ¶ Item quod malicia
vel indignitas ministrorum impedit
sacramenta / aut hoc fit videlicet
i. ulli actore aut merito suo vicio
/ Sed nulli actore esse non potest
quia malicia ista non agit nisi
in propriam sibi / vel in id quod aliquo
contingit proprium sibi / sed nec in
sanctitate ecclesie aut ipsa etiam
agit / neque in deum aut eius
bonitate. hoc non in ipsorum cum possibile
est ut sit merito divino quia medico
/ divinoque medico propter maliciam
ministri huius subtrahit panis
vite filiis quod quam sit absurdum
ut innocentes filii divino medi
co tam atrocitas puniantur propter
maliciam alienam satis patet / ¶ Ex pre
dictis illorum est quod bona vel mala
vita ministrorum non pertinet ad
virtutem vel efficaciam sacramentorum
et si ad honorificenciam vel contume
liam pertineat eo quod sola corpor[e]

divine virtute et mira fiat so
lisque meritis et gerentium ecclesie
prestetur. i. q. i. non nos nocet /
Ex quo aut mala vita vel malicia
ministri non aufferet effectum suum
ministerio auctoritatis patet Mathei vii.
dicit xpistus multi dicent in illa
die. Domine domine in nomine tuo
prophetavimus et non. in. tu. demonia
eiecimus / et in nomine tuo virtu
tes multas fecimus et tunc con
fitebor illis quia non novi vos /
Isti mali erant et predicta bona
faciebant non per vitam sed per minis
terium / ergo mala vita non tol
lit effectum suum ministerio g[e]n[eral]i[te]r
ordo amittitur propter eum / ¶ Item Mathei
viii. Vade ostende te sacerdotibus
hoc dixit lepro[so] / non obmundandum
habendam. quia tamen erant iudei
sed ut propter populum iudicaretur mundus
a sacerdote qui hoc habebat facere
ex ordine / Ex quo patet quod approbat
sacerdocium malorum ministrorum / ergo
non amittitur propter eum / Item non dixit
Vade ostende te illi bono homini / sed
sacerdoti. ut ostenderet se approbare
ordinem non tantum vitam persone
Et ideo qualiscumque sacerdos sit
ab eo misse episcoporum indicio reprobetur
communio percipienda est. xv. q. ultima
c[apitu]lo ultimo / xxiiii. q. i. Scisma
et q. ii. Sane / ¶ Secus vero si
ex communicacione scismate vel heresi
sint ab ecclesia separati ut xxxii.
dis. c. Verum / Quia non immor
tales conferunt sed vulnus infligunt
/ pa. q. i. Venturi est. et c. opponitur
et eodem. qui perfectione / Ex quo autem
obierunt heretici. i. q. i. sacerdotes
Sacrosancta vero / 3a. q. vii. Inge
nibus / quos posita aliena non
diluit cum suis concordanciis
¶ Intellige ex vite merito non
diluit peccata, nec graciam impetrat
sed ex officio. the. ii. sibi indigna
manducat et bibit / pe c[apitu]lo xi.
Eciam non haurit aquas salutares
in indulgenciarum terminos Ysaie xii.
et hauriet salutem a domino

Tam enim bonus est hanriet
tibi gratiam a domino pri(n)x(?) xpo
mali vero bona ministrando se tan
tum modo ledunt. Sicut cerea
fax accensa sibi quidem detrime
tum prestat, aliis vero lumen
in tenebris ministrat, et vnum aliis
comodum exhibet, inde sibi dis
pendium prebet. xv. q. ultima. c. vlt.
Item si cetus lucerna ministret
ad illuminandum alios licet ipse non
inde illuminetur, nichilominus illuminat
videntes. j. q. j. Ex his etiam fine.
Item sicut lex in a pectore
fluens lavat et non lavatur
sic sacrificium per malum ministrum tan
tum fuit, lavat animas credentium
a sordibus peccatorum lxxxiiij. dis.
c. quamquam. Item radius
solis cum per loca fetidissima tran
seunt non coinquinatur, sic virtus
divina non fedatur in digne ministrantibus
xix. dis. secundum. Item sicut pura
lux per immundos oculos transiens
non tamen coinquinatur, sic nec sangui
virtus sacramenti per ministros immundos.
Et sicut aqua per lapideos ca
nales fluens ad areolas canali
lapideo nichil confert sed ortus
inde plurimum fructum affert
sic sacramentorum virtus si per ma
los ministros transeat ad fideles
pertinet. j. q. j. Si fuit ministris. Item
ad idem per talibus exempla
quia nichil deperit herbe vel
arbori si transeat per fimum. neque
de dectione flos vel fructus
nichil deperit suavitati vel
pulchritudini rose vel lilii si
transeat per spinetum. Nil etiam
lapidis preciosi si per immundos
homines deferatur. nil preciositati
auri vel argenti vel rei alicuius
si per vilissimos offeratur. nichil
fructum si leprosus vel aliter infectus
seminet vel plantet, illud vnde
oritur fructus. Sic nichil deperit
sacramentis, nichil eorum capacitatibus
si ab immundis vel infectis
spiritualiter ministretur. Si queratur
verum suspensi vel excommunicati
conficiant sicut alii vel ministri
de qua materia habetur primo. q. j. Ex dicta
cum sequentibus. Et sine consortibus
videtur aliquibus quod non quia pro
curator suspensus vel interdictus
a procuratione. Si tempore suspensionis
vel interdicti se ingerit falsus
procurator videtur. Ex. de penitentiis
ex in simulatione. Sed quidquid agitur
per falsum procuratorem est irritum
Ex de procuratoribus. In una ratione
qua decanus vero irritum sacerdotale
officium tempore suspensionis et excommunicationis.
Sed sciendum quod aliud est suspendere
procuratoris officium ad tempus ad
revocare. Si revocetur extoto
ea que in iure consistunt tamen
si per ipsum procurata fuerit nulla
sunt ipso iure. Si vero suspen
datur ne impetret usque ad tempus
si interim impetrat impetratum
est inane si impetrat quod
in suo iure consistat. Si enim impetrat
auro vel argento medio tempore
non minus est bonum aurum
vel argentum, quod si iubente domino
impetrasset. Nec potest dici per solam
prohibitionem falsus procurator donec
expresse fuerit revocatus. Nunc igitur
suspensio vel excommunicatio non
aufert officium nec ab illo amovet
sed eius executionem inhibet ad
tempus nec tollit veram adminis
trationem spiritus ecclesie. Ideo nec
falsos efficit procuratores deo
huiusmodi nec irritat vel evacuat
ministerium ipsorum. Ex auctoritate
vero dicitur sicut sacerdotes ab
ordine suo removet et privilegio
ex vi clericali. Item ab officio
sacerdotali suo removetur et deponitur.
Et ideo quod ad sacerdotale officium
est irritum id quod agit. j. q. j.
Nunc perfectionem et eventum est sic
per falsum procuratorem. Ex de pro
curatoribus in una. Tamen non quod
duabus causis concernentibus privatur
sacerdotale ministerium scilicet vera habi
tione ecclesie et procuratoris officium

66 Qualiter d[…] / wendum est / suspensio[…] / revocation[…] / auc.tus

65 Quibus ca[…] / privat sac[…] / officium vel / irritat.

64 Utrum suspensi vel ex / communicati conficiunt

limitata execucione et duabus de
68 causis irritatur hoc est apte ecclesie
et apte ipsorum ministrorum. Ista autem
irritacionem indicat forma execu-
cionis qua vestimentis sacris
sigillatim et aliis omnibus exuuntur
per quam eciam indicatur nichil eis di-
gnitatis pristine officii et sacerdotii
69 relinquitur. Sicut deuestimentis
sacris non relinquitur ullum. Hic
est quod quidam romani dicunt ex
ordinatos et depositos si redie-
rint ecclesia eos restituere volu-
erit eos reordinandos. Ceteros
autem ab ecclesia apostatantes esse re
conciliandos tamen non iterum ordi-
nandos. Sicut enim domus ammissa
est ecclesia ipius misterii ordi-
nes in prime sine caracteres or-
dinum. Et eiusdem virtutis est
per contrarium ministerium eodem carac-
teres sine signa sanctitatis dele-
re sive auferre. Nec timendum est
ex hoc iniuriam fieri sacramento
ordinis si sic iteretur. Si enim non
reperitur iteratum quod nescitur es-
se. De cons. dis. iiii. Solempnitates
et extra de sacramentis non ite-
randis. Multo fortius non est
in preiudicium iteratum quod scitur
esse abolitum penitus et de
structum. Secus tamen est
de baptismo. Si quis apostatauerit
xxxiii. dis. c. viii. Quia hoc
sacramentum signum est mortis
christi qua ipse semel sustinuit unita-
tem est esse. In iterari non
potest. In ordine vero non prohibet
signum ut signo aliquo exprimi
in tempore ecclesie sunt caracteres
ordinum delevisse. Sunt alii
dicunt quod in deposicione sive ex
ordinacione non amittit quis
ordines sive caracteres seu po-
testatem sed tamen execuciones sive
in signa. d. l. d. Et medium et
eius dehinc ratio in restitucione

eis tantum in signata sunt red-
denda xi. q. iii. Episcopus. De
70 clavibus ecclesie. De clavibus habetur
xx. dis. c. primo. Quia habita pra-
mittas clavibus ecclesie consequenter
videndum breuiter quid est quod
in ecclesia dicitur claves. Que et quot
sunt claves, et qualiter exerceatur
tam circa officium clavium. Ergo
claves iste non corporales sed spi-
rituales scilicet sciencia discernendi
secundum quosdam et potestas ligandi
iudicandi i. ligandi et soluendi
qua iudex ecclesiasticus dignos
recipere et indignos debet excludere
a regno dei. Hee claves dantur
per ministerium episcopi in ordinacione
sacerdotum cum dicitur Accipite
spiritum sanctum quorum remiseritis peccata
remittentur eis etc. Sed pro dolor
quia multi mittunt claves in
clunes et non acclave sed acclama
clavigeri sunt dicendi. Quia dum clave
ligandi atque soluendi indiscrete
ligant vel soluunt quasi clama per
cuciunt innocentes, et ita sunt
non possessores sed possessi, non sapientes sed ipsi
genitores, et ideo contra illos
porte inferi preualebunt. Ca-
veant ne indiscrete excludant
celestis ianua ne ipsi merito ex
cludantur aperiunt non illis iuste
claudant ne insipienter soluant
ne sapienter ligent non stulte
71 sunt. Ne tamen sint Quare
claves. iuxta vulgarem acceptionem
quod quid est ad aperiendum in genere quod nomine
dicitur. Sicut ferrum dicitur clavis
regis eo ad aperiendum adhibetur.
Ita etiam christi sunt claves re-
gni in ferro domini et eo portas
ereas et vectes ferreos confregit
hoc modo potest dici quod auctoritas sive
officium docendi et doctrina est cla-
vis qua occasione et amminiculo
introducit in regnum celorum
non tamen virtute sua. Quia sic dicit
Greg. In vanum laborat ex

70 De clavibus ecclesie

71 Quid dicatur clavis

68 Quare sit forma deposicionis

69 An sit reordinandi et qui reconciliandi

terius singula p dicacois si no
sit in terius gracia conditois
¶ Et hec est he causa quare
doctrina sciencie non dicit clavis. q
virtute sua no aperit/ Sicut eni
qua quis scit do^m vel ianuam
eius no dicit / domus / clavis
nichil eni amplius e sic doctrina
ad regnum celoꝝ nisi sciencia
qua regnu celoꝝ et eius ~~sci~~
ianua cognoscit. ¶ Clavis igr
92 ¶ Quid est clavis sciencie
sciencie regni celoru est q ipsum
regnu celoꝝ apit et in illud intro
ducit et hec est potas sacerdotalis
potestas s sacramentandi officium
sanctificacois quo vtunt sacdotes
baptizando et cetera sacramenta
ministrando/ p hec eni in ipsum
regnu celoꝝ ipsum veri novi
templum sanctu introducunt
nisi impedimentu psticerint
ipi qui sacramentu accipiunt vl
conferunt et hec gra sanctificacois
est sce civitatis que est eccia
civilitatis et domus dei ianitrix
93 ¶ Quae potas ligandi et solvendi e clavis
et insticialis ¶ Item potas iudi
ciaria ligandi et solvendi cla
vis e exp̄sla aptone clausioe
atrii forinsece gmonis quo
eni sacramentorum et suffragioꝝ
p cepto/ et si no introducunt
in eis multum tamen valent
ad ingressum/ quia ea removet
que claudunt introitu celorn
et turbat pacem subditorum
94 ¶ Que et quot st claves ecclesie
¶ Sunt igr due claves ecclie
potestas ligandi et solvendi/ et
potas sanctificandi sive sacramentandi.
¶ Si quis obiciat q gra ma
xime aperit regnu celoꝝ
et culpa maxie claudit/ g
maxime dicende sut claves
dicimus q gra no apit pprie
neq est instrumentu s; vt for
q admodu albedo albificat
ipsa eciam gra apcio est/ qua
apertum est regnu celoꝝ nob
et civilitas qua sumus cives et
culpa clausio vel clausura q
foris sumus abiecti/ ad autem debet
esse clausio/ aliud clavis aliud
apcio/ aliud quo apit / sive in
strumentu apiendi/ gra ergo et
culpa no debent esse claves
sicut clavis civitatis no dz ee
civitas neq clavis domus ipe
cius ingressus vel inhabitacio
¶ Item scdm claves ecclie q
95 ¶ Cur nature ... due claves
pdicte due claves exp necitr sit
in ecclia/ et q sine his non est
gubnaco humana gens nec ordi
nata domus dei nec bn admi
strores publica psec omnibus pz
¶ Nam omnipotentissimus et sapientis
simus deus sicut in ordinato
et neglectu nichil relinquit/ ita
in ordinado et curando servat
ordinem ut maiora magis curet
et ordinet/ minora minus et minima
minime. alioqui et inordinata esset
eius exordinaco et cura neglecta
si curanda minus curaret et magis
ordinata minus ordinaret/ et hec
est vna radix/ quia igr longe
maiora et meliora sunt spualia
q tpalia/ et ordinaco eoꝝ tanto
necessa quanto eoꝝ inordinacio
periculosior/ et ideo cum tpalia
legibus et statutis et regni ministris
/ regibus s et principibus prudentissime
ordinavit deus multo
fortius tanto acuracius spualia
ordinavit/ quanto ipsa sunt p
stanciora tpalibus ¶ Sicut si terrena
rempublicam tanta confidencia i
stituit tanto magis spualē re
no neglexit ¶ Item si ppter ea
sunt homis ad hoiem tm exq
sitas leges tot et tantos iudices
et ministros instituti volunt tanto
magis ppt ea que sunt homis
ad deum saluberrime leges et
iudices et ministros instituendi
fuit/ Ea aut que sunt hois
ad hoiem vocamus pacem lite
iudicem contractum et huiusmodi pp
q aut reformanda aut confirmanda
aut dirimenda omnes scilicet leges
dote sunt et iudices isti
tuti/ Ea vero que homis sunt
ad deum vocamus pacem offensa

reconciliacionem diuinam / Si igitur propter
pacem hominis ad hominem / omnia
mira secularia / omnisque ordo se
cularium potestatum institutus est
quanto magis propter pacem hominis ad
deum et lex ferenda fuit que via
pacis huius ostenderet et iudices
et magistratus instituendi / qui pacem
istam reformare velint media
tores ex officio possent sicut iudi
ces et magistratus seculares pacem
hominis ad hominem. ¶ Item si potestas est
terrena propter temporalia erit potestas spi
ritualis propter spiritualia / Item si
temporales in iure et offense suos
habent presides patronos et pacifi
catores quanto forcius spirituales
et istos vocamus confessores et adden
intercessores. ¶ Item si deus in
stituit ministros iusticie temporalis
multo forcius et iusticie spiri
tualis / Item si talenta temporalibus
prosunt qui ea merito exigunt
et quibus reddat alius computum multo
forcius prosunt talenta spiritualibus
et hii sunt prelati quibus debemus
reddere computum et racionem tocius vite
nostre in confessione ipsi enim sunt
velut maiores legis dispensa
tores sicut dicitur hebreorum ultimo
¶ Item si morbis et vulneribus
~~spiritualibus~~ corporalibus prouidit deus
medicos et medicamenta quorum
ministerio corporibus sanitate presta
retur / quanto forcius membris et
vulneribus spiritualibus medicamenta
prouidit / que sacramenta vocamus
et medicos quorum ministerio sani
tatem spiritualem largirentur istos
sacramentatores vocamus ¶ Item
quia vita humana hoc habet opti
me fructuosissimum ut deo sit ho
norifica sive accepta quod utique
non est nisi per cultum diuinum
et dei obsequium ne igitur potissima
pars bonitatis sue et fructuositatis
desit humane vite necesse habuit
cultum diuinum / hic autem in duo
bus consistit scilicet in dei honorificencia
et animarum sanctificacione / ¶ Sed autem

cultus necessarius quo lex sacerdotium
sive sacrum ministerium / lex propter
hoc ut precepta diuini cultus vel
religionis contineat / ministerium
quod ita impleant et impleri faciat
ministerium igitur et potestas sanctificacionis
animarum et honorificencie dei cla
ves sunt secundum quas claues de
quibus in sacerdotis officium ordinan
tur hic ¶ ministerium igitur sanctifica
cionis quos sanctitas diuina prestitit
prestat aperit regnum celorum tam mili
tantis quam triumphantis quatenus ideo
est. quia sanctitas ipsa ciuitatis est
huius sancte ciuitatis et in tra
neuntis qua intus est. quam vo
mea est / potestas vero que data
est propter dei honorificenciam est potestas
iudiciaria ecclesie qua deum ex
honorantes exhonorant eiciende
de loco sacro dei immo et corrigi quod
ad dei honorificenciam et cultum
pertinet / Vel eciam de communione
communium ut qui contumelia fa
ciunt in facie homini contumeliam
paciuntur et hoc est ut media
¶ Hic nota quod potestas iudicialis
sive iusticiaria est sicut quedam
cirologia spiritualis que tamquam
ferro et igne que putrida sunt
aut alias morbida in corpore
ipsi vniuntur secantur vel tolluntur
de medio per mortem ecclesiasticam
gladium aut ignem ceteraque per
temporalium instrumenta velud dei
et ecclesie cirorgico excecent prin
cipes seculares ~~Ro. xiii~~ Hic gla
dius potestatis istius ferrum me
dicinale est quod ex ut secatur
et in fine. lxxx. dis. quia apostoli
hii sunt duo gladii de quibus
~~luc xxii~~. Ecce duo gladii / ¶
Gladius autem alius ut acucior
intus trucidat veterem hominem
sive baptisando sive alia mi
nistrando sacramenta / De hac cla
ue ~~Num. vi~~. In vocabunt nome
men super filios israel et ego ben
dicam eis de ambobus ~~Math~~
vi. Tibi dabo etc. ~~Et xx~~. dis.
c. Nunc autem. et xxi. dis. in no.

a8
¶ Quare ministerium sanctificacionis
et potestas iudiciaria ecclesie
sunt due claues.

a9
¶ Quare claues dicuntur
gladii.

ab
...re sit ne
...ccius dei
...ltus ?

aa
...quibus con
...sistit dei cultus

¶ P dicta faciunt contra illos q
dicunt q non debet fi vindicta
neqz iusticia p hoiem adquod i
ducunt Deut. xxxij. Mea est
vltio et ego retribua dicit dns
Ad idem Ro. xij. f. Cont quos
Luc. vij. a. et xix. b. et xxij.
p.e petri 2o Ro. xiij. p.e corr. v.
et 2e vij. Rndeo ergo hetico
q licitu est iudici tam ecclastico
qua seculari vindicta et iusticia
facere et ptue sclaris pt iudicam
singius exce dum mo ad vin
dictam q iusticia no odio sed
iudicio non in cause sed q sulte
procedat no em sine causa gla
dium portat dicit em minister
est vindex in iram ei q malu
Ro. xiij. De hac materia agit
xxxiij. q. 3a et xxiij. q. v. i mlis
cap.is ¶ Et no q hmoi errone
eo magis iusticiandi sunt quo
iusticiam esse faciendam negant
tamqz maxime in iusticie et iusti
in imici quid em aliud p di
cat hmoi erroris in summa ni
omne iusticia i iusticia esse
hi. n. no est iustu fi iusticia
ymo i iustum cum omne qd
i iustu est fi in iusti fit qre
est 2m illos omem iusticiam
in iusticiam esse ¶ Item si no
pnt pun homines ni in iqne
ut ipi dnt tunc omnis i iusta
pena in iqua sentencia sit ergo
2m illos ome illud q vocat
iusticia in iusticia e et in iusta
vincto seu vindicta malefctoz

Contra illos qui dicunt quod so
lus deus pt claude ul aperire
et quibz i initu et aple succedu

80 Quas ipse concessit aplis
et Contra illos qui di
cunt q solus deus et
nullus alius pt claude vel
aperire dimittedo ul retinendo
pecca. Cont quos Joh. xx. f.
et xxiij. q. f. q cunqz hetici ueo
qui officio clauium cont dignt
pbare nitunt q nullus sacdos
pt excomunicare sive ligare
sive absolve p suam quia solus
deus dimittit pecca Marci 2o b
et ysaie xliij. d. vbi dicit ego
sum qui deleo iniquitates ppt
me et no alius Ad idem Ambo.
Ille solus dimittit pecca qui solus
pro nobis mortuus est pecis Item
Aug. Nemo tollit peccata nisi
solus xpus qui est agnus tolles
pecca mundi tollit aut et dimit
tendo que facta sunt et adiuua
do ne fiat et p ducendo ad
vitam vbi oio fieri no pnt
Rndendu q deus dimittit
sive delet pecca aucte sz sacdos
ministo deus in visibilr opando
sacdos visibilr et ondedo Luc. x. c.
¶ Et no quia quos satisfcone
pnie ligant sacdotes eo ipso a
pctis solutos ondunt quia no
in ponunt aliam pnialis satis
facco nisi quem sacdos vere
credidit penitentem et eo ipsum 81
pctm adeo iudicant relaxatum ¶ q pl[at]is
¶ Item quas ipse concessit aplis et licz statue
et contra illos qui contepnunt co ordinare
stituciones ecclie et contra illos q saluti an[...]
dicunt q ecclia no potest facere viderit ex
constituciones Cont pdictu errore dire.
multa pmissa sunt ex qbz patet
q sicut regnu et pctatu sclarum
est pctis ancille ymo spiritualium
s. sacinctoz et sacmetaliu Ite
sicut decivitate corli civiedi sut
qui leges et statuta q suscepunt
servare qdnt sic decivitate spi
rituali que est ecclia civiende
sunt qui statuta eius servare
receperunt q se fructuos con
fessi sunt in bapmo Et sicut
ibi p iudicem condicunt sclare
sic et hic pmdicte et iudiciam
ecclasticum ¶ quod licet platis
ecclie statue et ordinare pnt
saluti aiaz viderit expedire
sicut liquet platis pmitiue ecclie
Actuum xv. Item Joh. xvj. Adhuc
heo vobis dice sz no po. et cu
aut venit ille sps veritatis
docebit vos omnem veritatem
Item p.e Joh. 2o ille docebit

vos de omnibus Item 2o cor. vij
cetis ego dico dns / Ex quibus
pz q ecctia dei non fuit nec e
contenta hiis que xpc predicas
docuit / et ideo pt et potuit co
stituciones facere illo in spiritu
Math. x. Non vos estis qui lo
quimini etc. Item eccta deinde eis
que maioris auctoritatis et spiritus
fuit, sequitur constitucione per legem
dei hest. ix. Item p° macha. 2°
et vij. Item apli mutauerunt
formam baptismi traditam sibi
a xpo et baptizauerunt in noie ihu
xpi Actuum. iij. c. et x. g. et xix. a.
Ex quibus pz q tradiciones ecce
que spectant ad religionem et hones
tatem no sunt reprobande / Et hec
est contra hereticos qui constituciones
ecctie con demnant i intentes De
ver. iiij. a. No addetis ad ubi
quod ego loquor atque minuetis
ex eo / Item xij. a. Ex ego p
cipio tibi hoc tantum fac nec
addes quicquam nec minues et
ita videtur q no tenetur servare
constituciones quas fecit ecctia
Et ideo q iudei no debebant
aliud addere legi ne in sufficiens
lex eo tpe videretur / nec in aliquid
minuere ne superflua videretur Item
in dicitur ysaie xxix. et math. xv.
Sine causa colunt me do. doc
trinam hom / Et constituciones ecce
sunt tales. ergo qui eas servant
frustra deum colunt / Unde
q constituciones ecctie no sunt tm
hominum sed dei qui ministros suos
illas instituunt Math. x. No n.
vos estis qui loquimini etc. Ite luc
x. Qui vos audit me audit
Item Ro. xv. no audeo aliqd
ei loqui per me etc. / Ite obiciunt
Gal. p° Si quis vobis ewangeli
zauerit preter id. quod ewan. vo
bis sit / Unde preter illud .i. contra
illud / Sic unde Apok. ultimo
Si quis apposuerit ad hec .i. contra hec
Ex predictis pz q no homo tantum

sed deus instituit quod ecctia insti
tuit / Ubi nota q sex sunt bo-
na que efficienda conservanda
augenda seu adimplenda sunt
statuere magistratum spirituali i sub
ditos / primum dei glorificacio et hono
rificacio / 2m animarum salus / tertium
emendacio delictorum / quartum decli
nacio abipsis / quintum conservacio
bonorum spiritualium salutarium / sex
tum amplificacio sive propagacio
ipsorum / Item. Quas ipse con
cessit apostolis et eorum successoribus
Et est contra illos qui dicunt
q no licet platis ecctie excom
municare / et contra illos qui dicunt
q ecctia dei no debet precipuos ma
los nec eciam vitare quibus
occurrit omnibus auctoritatibus
et exemplis / Contra predictos
attende q ad dei gloriam pertinet
ut eius contumelia tollatur de
medio / et ut contumeliosi eade
cantur de medio sanctorum et hoc
soli magistratum reipublice com
missum est eius soli incumbit
ex officio / Unde manifestum est
licere hominis magistratum tales
eicere de consorcio sanctorum / Ite
quanto magis eximio sunt hos
tes civitatis sanctificate deorum dilecte
eidem tanto periculosius eam i
pugnant / Maxime autem sunt ei
eximio qui ipsum permixti anima
primo autem nocumento et maxima
impugnacione maxime concedunt e
eidem civitati / quare a permix
tione malorum cavendum est eide
Ista autem cautela incumbit
rectoribus et magistratum eiusdem
civitatis racione tamen gnre malorum
incumbit magistratum purgare
provincias a malis hominibus et
ideo dicitur eis adiuvo Ysa. lvij°
Et viam facite / preparate iter / de
clinate de semita / auferte offen
dicula de via populi mei / Inquo
patet prelates administratores sunt
et ad mediam debitores magistratum
spiritualis preter q invocandi ama
gistratum spirituali cum pena spiritualis

82
Sex sunt bona precipue que
statuere licet magistratum
spirituali i subditos

83
alia obiectio

82 ¶ Ex communicatio est medicina.

non timet. ¶ Item cum salutari
medicina utendum est medicis
spiritualibus contra morbos spiri-
tuales viciorum et peccatorum
sed ex communicatio est medicina ut
patet auctoritate et exemplis. Auctoritate
primo cor. v. primo Thymo. primo 87
prima q. prima multi. xxiiii. q. iii.
nondum. Exemplis corporis humani
a quo secatur membrum putridum
ne cetera inficiat. xxiiii. q. i. Secare
et a grege omnia morbida ne ce-
tera contaminet. xxiiii. q. iii.
corripiantur et ab congregatione
collegii et unitate separantur tam-
quam rebelles et contumaces ne
fermentum malicie paucorum totam
massam corrumpat. xxiiii. q.
iii. apostolice. tum sacerdos secundum de
¶ Item si non haberent medici
spirituales scilicet ecclesia potestatem utendi
hac medicina in ecclesia dei
cum sit in ecclesia emendet. deus
non uno providisse sufficienter egrotis
suis de medicamentis salutaribus
nec medicis debitis que ad of-
ficium pertinet medicandi. cum ac
et de propria carne fecit antidotum
et de proprio sanguine syrupum ullum
nolunt deesse salutis medicamen-
tum. ¶ Item si medici ecclesie
non haberent potestatem nisi monendi
excommunicandi arguendi et incre-
pandi et similia faciendi tamen
multorum morbis curandis non
sufficerent quod fiat cum secundum
hunc errorem ecclesia non haberet
plus quod faciat secundum illos
magis curavit deus de corporibus
quam de animabus. quia corporibus
sufficienter providet remedia mor-
borum. animas vero in hac parte
secundum illos periculose neglexerit

87 ¶ Ad sacerdotem spectat sacramenta dispensare

¶ Amplius cum sacramenta
sanctissima sint manifestum est expedi-
re non indignis communionem illorum
illam multitudinem esse communicanda
pertinaces aut in quocumque mor-
tali peccato et publice maxime
excecabiles et maxime sanctitate
sacramentorum. sunt enim remotissi-
a gratia sanctitatis utpote contrarii
ac repugnantes eidem. Job. xv.
Tetendit adversus deum manum
suam. et contra omnipotentem roboratus
est statuto scilicet contumacie et gladius
defensionum. Manifestum est igitur
quod talibus sacramentum est communio dene-
ganda ac penitus interdicenda
eis autem potestas est sacramenta
impendere ac denegare eiusdem
sed officii quod sacerdotium erit vel
sed potestas sine officium scilicet
sacramenta impendendi et eadem
denegandi. et hec est potestas
ligandi atque solvendi. ¶ Amplius 86 ¶ Ex obedientia est sententiis ex communicatis et interdictis
quia sacramenta medicamenta sunt
spiritualia medicis spiritualibus propter
curam et curatorum animarum sunt
tradita. sed medicine male preparate
mortifere sunt. medicorum autem
spiritualium officium et potestas est me-
dicamenta quorum curam vel curas
susceperunt in genere salubria, et
in specie mortifera male par[ata].
igitur ad medicamenta sacramentorum
interdicere sine prohibere communione eorum
potestas est et officium spiritualium
medicorum et curatoribus spiritualibus
et medicis obediendum omnino
subditis et cure eorum commissis
quare parendum est et obediendum
sententiis excommunicationum et in-
terdictorum quas faciunt. Praeterea
amplius omni dispensatori videtur
alium in qualicumque domo cum ipso
officio dispensationis commissum est
et quibus dispensat et quibus deneget
quare patet quod dispensatori ministrus
subditus. Beneficia panis et vini
commissum est in domo domini magis
et quibus ipse dispenset. et quibus illa 80 ¶ Ex plan[illegible] excommunicationi [illegible] tales etiam [illegible] [illegible] tamen etiam
deneget. ¶ Item quis dubitet
ydolatras et meses demoniorum
communicantes prohibendos esse et ideo
arcendos a mensa Christi per quos
autem fiet istud nisi per ipsius mense

ministros pontifices et sacerdotes
quod autem peccatum contumacie compa
ratum sit peccatum ydolatrie
spiritualis patet i° Reg. xv, et viii q. i
prima sciendum, ubi dicitur quod quasi
peccatum est ariolandi repugnare
et quasi scelus ydolatrie nolle ac
quiescere. Manifestum igitur est
contumaces in ecclesia dei esse mensa
sacre communionis, et si se prohibiti in
gerunt per vim armata si expedi
ent repellendi ut invasores.
Nulla enim domus ita male dis
posita in qua possessores eius non
habeant potestatem ut aliena hostes
eiciant et etiam alienos et immunda
ac venenata animalia scilicet porcos
canes et scorpiones et serpentes
et huiusmodi. Cum igitur peccatores contumaces
sine resipiscere ac redire volentes
ymmo reverti contradicentes non
solum alieni a domo dei sed et
hostes eiusdem sunt, et insuper
porci et canes spirituales et immunda
et animalia et venenata in do
mo dei spirituali reputantur. Manifes
tum est ministris ac possessoribus
eiusdem domus non solum con
missum esse sed etiam districtius
preceptum ut tales eiciant et arceant
ab eadem. Item quis ministe
storum non habeat potestatem non dare
illa canibus Matth. vii. Nolite sanctum
dare canibus et quis minister vel
dapifer mense filiorum non habet potestatem
prohibendi inde canes Matth. xv.
Non est bonum sumere panem filiorum
et mittere canibus ad manducandum.
Cum si verbo prohibiti non se ad
stiterit inde arcendi et repellendi
sunt baculo sive gladio potestatis
exemplo domini qui eiecit de templo
indignos Matth. xxi et Marci xi.
Item quia eiusdem iudicis est con
gnoscere et pronunciare de quibus
cognoscit cognitio autem de hoc scilicet
utrum quis arcendus sic sit a sacris
an non, non est nisi iudicis ecclesie
ergo pronunciare de hoc et sentenciare
non erit nisi eiusdem, nichil ante
proderit nisi pronunciare indignum
sacris absque cohercione, quia nichil
sunt cohercionis actus qui habent
huiusmodi cognicionem. Item manifestum
est quod excommunicatio est pena qua
digni sunt multi, est igitur iusta
eorum pena et ideo infligenda pena
nisi per iudicem atque iudicium est iudex
iudex sive magistratus excommunicare
qui secundum iudicium habet infligere
huiusmodi penam, certum autem est quod ma
gistratus secularis non habet eam infligere
quia excommunicare habet ecclesiasticus magistratus
ecclesiasticus sive spiritualis potestas sive
officium. Item prelatus familias filium
protervum et contumacem a domo eicit
quem aliter corrigere non potest, privat
insuper eum ipsa communione victus
corporalis atque vestitus. Multo
igitur fortius prelatus spiritualis
scilicet prelatus filios animadvertere potest
et debet in filios rebelles et contuma
ces filios enim potiori potestate
habet prelatus spiritualis in domo spirituali et in
familia spirituali. Item quod liceat sit
prelatus ecclesie excommunicare auctoribus
patet Matth. xviii. Si peccaverit
in te frater tuus etc. usque sit tibi
sicut ethnicus et publicanus, ecce
quo ordine debet fieri excommunicatio
precedere debet correctio qua correpta
sicut docet dominus. Primum excommunicatio
unde sit tibi etc. Quam autem ex
communicationis confirmat dominus Matth. xviii
dicens Amen dico vobis quecumque
ligaveritis super terram etc. Joh. xx c. quorum
remiseritis etc. Ecce quod prius Petro
concessum fuit Matth. xvi c.
hoc omnibus dicitur. Ad idem 2° Joh.
c. Si quis venit ad vos et hanc
doctrinam non affert eum recipere in
domum nec ave ei dixeritis, et sub dicto causam quia
qui ei dicit ave communicat operibus
eius malignis. Et non quod ibi
loquitur de sacre discedente a doc
trina fidei precipue. Prima Cor. v. Si
frater qui nominatur et est fornicator
nocendo sic intellige quam

tulit apostolus contra illum ut patet
ibidem. ¶ Item alios excommunicavit
propter heresim. prima Thimo. primo. quos tra-
didit sathane. Item prima Cor. in
fine Si quis non amat dominum nostrum
Ihesum Christum sit anathema
¶ Item Gal. primo Si quis vobis
evangelisaverit preter id .i. contra id
quod accepistis anathema sit. Item
2e Thessal. in fine Denunciamus
vobis ut subtrahatis vos ab
omni fratre ambulante inordinate
Item Ro. xv. Declinate ab illis
ista autem subtractio et declinatio
debet fieri secundum formam traditam ca.
xviii. ¶ Opponunt autem heretici
contra excommunicationes et impre-
cationes huiusmodi prima pet. 2o. et 3o.
Christus cum malediceretur non maledi-
cebat. Item non reddentes ma-
lum pro malo Item prima Cor. 3.
Maledicimur et benedicimus et huius
consimilibus. Et dicendum quod non sit licita
excommunicatio vel imprecatio. Sed
quod non licet amore pene sed amore
correctionis et iusticie sicut patet
Deute. xxvii. Luc. xi. Mar. xi.
Actuum viii et xiii. et xxiii. et Gal.
3o. Non enim predictis auctoritatibus iudi-
candi vitiis vel puniendi auc-
toritas prohibetur sed ne maledicta
maledictis aut convicia conviciis
provocemus unum resecatur. xxiiii.
q. ultima. Deus ¶ Iam igitur decla-
ratum est omnibus de exemplis
et auctoribus auctoritatem spiritualem
.i. ecclesiam habere virtutem spiritualem
iurisdictiones et iudicia et penas
et negotia ad eius cognitionem
solam pertinentia et eius precipuum
est excommunicatio. Sunt nunc et tria
sine excommunicationis debent
attendere. Primo quod circa tria intendere pro-
curant sive fecit huiusmodi sententiam
Primum est dei honor primum con-
tumelia tollenda gladius ex-
communicationis exercetur. Secundum honor
ecclesiasticorum hoc est sacramentorum et aliorum
quia pro hoc curanda est sanatione
sua perveniret hoc est ne ex

honoreratur per communionem indignorum
¶ 3um etiam ipsius salus spiritualis propter
quam eo similiter in mebro putridum
sine morbidum ex gladio excommunicationis
prescindat. Quartum est correctio
ipsius qui excommunicator aliorum
¶ Et non quod per excommunicationes subtrahitur
gratia dei, et proiecto excommunicatione
et dum relinquitur liberum est
ei vite in titulum patri, et dyabo-
lo cum sit liberius deservire
quia sibi orationes ecclesie et benedic-
tiones ac meritorum suffragia sunt
subtracta. ¶ Item attende quod excom-
municatus est duplex vinculum scilicet
quo ipse excommunicatus ligatus est
ne se fidelibus immisceat et ne
communionem fidelium se ingerat ex-
ceptis vite necessariis que tamen
ei aliquotiens petere tempore necessitatis
ex sua excommunicationis voluntate
¶ Alterum vero vinculum est quo
ligati sunt ipsi fideles ne ipsi
excommunicato communicent nisi in casibus
a iure concessis. xi. q. 3a. quoniam
multos. et extra de sententia excom-
municationis quod in dubiis in talia
¶ Secundum quod 2m vinculum sequitur
ex primo, quem enim rex fore tra-
tinuerit sive presfamilias sive
secularis sive spiritualis nullus sub-
ditorum debet receptare. Sicut enim est
in edicta civitatis, nisi dicta est
omnis domus civitatis aliquando
ipsa familia evacuaret suam
presfamilias et invitaret eius
iudicem et subditi destrueret quod
ageret per regem et pugnaret civitas
contra proprium magistratum quod
fieri non debet. xxiiii. q. 3. Illud sane
xi. q. 3a. Si quis episcopo cengalde
absit si in initius sic apud te, et
c. ¶ Ex predictis apparet confusio
hereticorum qui negant sacerdotes esse
habere potestatem ligandi atque solvendi
in foro iudiciali. ¶ Item quas ipse
concessit et Contra illos qui dicunt
istam potestatem solos sanctos et iustos
sacerdotes habere. i. q. i. etiam corde

1 ¶ Opposito hereticorum predicta

2 ¶ Que debent attendere qui excommunicat vel absolvit

3 ¶ Autem fiat per

8 Duplex vinculum ex

P

tradiores. et xxiiij. q. v. c. Si aut
2. c. 2. q. sequentibus ubi agitur
de materia ista p. et con. Cuius
erroris destructio facilis est
eo quod secluso potestatem ingratitudinis
sive secularis sive spiritualis esse
potestatem ipsius civitatis cuius ipse
ingratus, omnis enim ingratus
civitati sive sunt in principando sola
enim est executionis sive executiva
iurisdictionis que ipsius civitatis
3 auct... fict... est pleno iure et hoc est evidens
in civitatibus que sibi constituunt
4 Quod reges constituti ingratis, et ad hoc etiam primo
5 duplex cultus constituti sunt reges ut officio
regiminis serviant populis hos re
gendo, [struck: pro. Reg. viij.] c. vii reges
romanorum pro reipublice se prin
cipatores nominabant donec ducti
libidine dominandi in pastores se
nominavit, Sed aut esse servos minis
subiectissimi et prudentissimi servito
res [struck: Sap. vj.] Ad vos igitur reges sunt
hii sermones ut discatis sapientiam et non excidatis.
regim mei et c. Princeps non rei
6 Quod summus publice spiritualis romanus pontifex
pontifex vocatur agnosces non aliud sibi commissum
servus servorum quia ministerium officium servum servorum
dei se nominat Summe more apostolis
accipiens qui servos ihesu christi se
nominabant paulus [struck: ad Col. iij.] Om
nia vestra sunt sive paulus sive apo
llo sive cephas et 2. Cor. iiij.
Non nos metipsos predicamus sed
ihesum christum dominum nostrum nos autem
servos vestros per ihesum, Ad hoc enim
omnis publica potestas constituitur
ut rei publice serviat. Hac igitur
constituta presupposita quis credit quod potestas
ligandi est potestas iudicandi ecclesie
quis manifeste iniusta iustificat
sive per quos pronunciat sive per se
examinat causas ligandorum atque
solvendorum, nichil addere nichil di
minuere sunt parati, nichil enim
iudicii denegatum est etiam per in
iquissimum assessorem iustum
presumunt, Sua enim per assessore sive
iustum sive iniquum sententiando
iudicis et auctoritate fertur non as

sessoris, Item cum ex eo sunt
non minus sit ipsum proferre illa
uno tamen magis quanto facit quod dicit
Si igitur pontifices impossibiles
iniustissimarum sententiarum proferentes esse creden
tur multo fortius et per minores
iuste potest fieri iniustarum sententiarum
pronunciatio. Item edicta iu
stissima ac saluberrima per preacones
vilissimos vita quam pessimos
proclamata et publicata valet
et tenet non obstante turpitudine
aut infamia eorum valent ante
per auctoritatem constituentium, quanto ergo
fortius sive ligationum et absolutionum
valebunt et tenebunt per auctoritatem
ecclesie et potestatem cuius eius auctoritate
fecerit. Item cum sedet consilium
vilissimus et iniquissimus statuta
consilii pronunciat, nichil non minus
valent aut viget statuta huiusmodi
quam per talem pronunciata sive et
publicata sunt, absit sit sed etiam
in solio regum spiritualis dominus gentium
princeps per ministrorum mandatis ut
statuta sive edicta sua vilissi
atque iniquissimus in totum pronunciat
publicet vel exequatur, que igitur
auctoritate ipsius aut dicunt sunt
per talem pronunciatam vel exequentem
irritare aut infirmare non possunt
quia igitur iudex et ecclesiasticus
totum auctoritate facit ut ipsius ecclesie
organum et minister manifestum est quod
vicarii eius et per talem irrita sunt vel
statuta vel edicta ut sunt ipsius
ecclesie. Rite igitur sunt sive ecclesie
quecumque licet per scelestissimos sunt
lata. Item si non potest etiam
committere peccatoribus huiusmodi iudicia
sive causas sequitur, ex hoc quod nec
consilium requirere a iure prohibitum in
iuste iudicantibus, tum minus sit
dare consilium sententie quam dictare
quam ipsam pronunciare ideo sequitur
sequitur quod neque examinatorem te
stium, nec depositionem ipsorum scrip
turam aut ipsius sive possit
committere nisi sanctis. Si enim
per talem iudicis sententiam fuerit irrita

cur no pcti examinator testium
eius examinatom ut ipo iure n
valeat qia ppt errorem kriquy
facta eodem mo et sptima de
posicom sunt sine tpis nulla
erit qua ppt errorem scripta eu
ad p nucumdum sit nsptis
2a q. f. Infamis Et ideo mq
feret sma est stbenda. Sicut
de nipno examinatore ad hor
igit deuete dednuit ecciaz
dei heruq heci ut oio iudicare
alios no possunt. Primo qua
sedm eos non nisi sancti iusti
iudicare possunt alios nemo
aut inventur qui hoc dese p
sumere audeat. cum aplus dicat
pe cor vij. Nichil nichi con
scius sum, s i hoc no iustifica
tus sum ~~tecu vo~~. Nescit ho
vtrum dignus sit odio vel
amore, erit 1o ut ex necte fe
ml defectus iusticie et iudic
istius in eccia dei Et quanta
in conueniens sit hoc patet ex
pmissis, tanta em erit bonor
malor q p mixto, tanta scor
ppharaco, tanta in nocentium
oppssio ut vix in eccia dei i
veniat nisi confusio cu icca
aut vix aut nuqua inveniat
iudex, qui malos abonis seg
get, vel pphanos astis arceat
vel compescat in nocentum oppsso
res, hec em ptinet ad officium
sacdot, 3a q. f. Deus. Secundum
erit in conueniens qua gladium
sine potestate hebit eccia i vtili
qua illam sancti humilr refugi
unt, mali vero in illam se in
gerunt in pudenter. 3m sequit
inconueniens qua nec habebit
ecclasticus iudex se ipm primo
& post assessores testium exami
natores sptones suas et sta
tutor distincte ut eis sit absqz
macula pcti ne iniquitas ali

cuius istorum suam initet aut
pcessum. Quartu i conueniens
est malor in puitas atqz defen
sio, tot em hebunt refugia, tot
defensionum sacra, quot i veniri
poterunt in puincias pdoms pcti
hij sunt 8o qui nolunt nisi
ferris et palis aureis eccia lutu
& i mundicias de ciuitate de do
mo dei cum non nisi pstos et
mudos volunt posse mudare
ecciam dei ab in mudis, hij no
lut posse lapidari ad vlceros
spuales nisi lapidibz pcosis
nec ligari posse nisi vinclis
aureis aut argenteis, demu
nb ipius ecce ptate & iuncte
adeo minimunt ut malis sub
ditis eciam dicat vti no posse
quibus vsus eor maxime
vtilis et maxie salubris est
sanficacio em et correccio omn
opm que p homines fi pnt,
optima et salubrima sunt. Hij
dicunt etiam dei malis vti
no posse cum dicunt ad sanfic
aos etiam p malos ministros
nichil facere virtutem et iuicte
sacramentor eor ministro sb. ex
negantes, similit et correctoz
malor que vtiqz pinsticia et
iudicium facienda est p malos
ministros nichil facere posse aff
mantes, cum malos ministros
asserant oio no posse hre po
testatem ligandi et soluendi
Item cum de nullo constare
possit contra ista ipm posse i
mune oio amortali peccato
~~pu x pp~~ Omis pt dicere mudu
est cor meu, aut purus sum
a pcto Et ibi ~~eccu vo~~. Nescit
homo vtru dignus sit amore
vel odio, nemo aut posse 2m
errore istu solue vel ligare h
stus, et no stus no poterit
1o i certu esse cuiqz an soluat an
liget. Omnis neqz sciri poterit

q
¶ Qualit' hetici dedu
cut ecciaz si ad q no
possit alios iudicare

8
¶ Ad q te
eccia di

an ligatus sit an solutus et ita
committit se discrimi[ni] excommunicando
sacramentis / Similiter et illi qui p[re]
sumunt officium ligandi et solvendi
cum non sciant se h[abe]re potestatem
qua[m] presumunt / et ita s[ecun]d[u]m illos
illudunt sepe subditis dissimulo-
sum compellunt eos servare sententias
suas que forte nulle sunt / nulla
enim periculosior illusio fieri potest
hominibus quam si intendatur eis
per absolutionem quod non est absolutio
9 ¶ Item esto q[uod] prelatus toto tempore
excommunicationis causa sit innocens
et ipsa hora qua pronunciavit ex
cadit in peccatum mortale / fiet q[uod]
cum 2m eadem auctoritate et adeat
(?) prelatus et ita (?) liter
in indiviso potestatis ligandi et solve
di ¶ Item esto q[uod] iudex sive et
bonus precipiat subdito suo ma
lo et peccatori q[uod] excommunicet aliquem
/ et ille excommunicet defecto mandato ta-
tum et iuste sancti et iusti iudi
cas in aliquid erit excommunicatum tunc
Si enim excommunicat cuius auctoritate
excommunicat ille manifestum est
q[uod] ipse mandator excommunicat non
obstante iniquitate mandatarii
Si cum etiam p[re]latus canonice scriptum
precipiat vel mandet excommunicari
per litteras suas excommunicationis dignus
ipse excommunicat / prelati autem nesciunt
mandatarii pronunciant et excommunicant
ecclesie causis ¶ Et attende q[uod]
non refert an dicat ministros huius-
modi potestate uti ecclesie an po
testate Christi in hac parte / Omnes
enim reges quos ad dignitatem eq[ue]
valet adv(?) etiam enim aucte
divina utitur ministri q[uod] ipsi forma
excommunicationis exprimunt cum dicunt
ex commissa auctoritate dei omni-
potentis / Omnes enim reges iste
eam probant potestatem ligandi et sol
vendi in foro penali sicut in fo
ro iudiciali ¶ Causa autem erroris
istius est ignorantia erroneorum
qua non videt potestatem sine offi
cium sine iustitia ligandi atque

solvendi non requirere in ministro
fundamentum iustitie ac sanctitatis
sed solum canonice sive legittime
institutionis / Canonica enim sive
legittima institutio in episcopo sive in
sacerdote requiritur p[ro]pter esse sive ab
esse potestatis ligandi atque sol
vendi in diocesi vel parrochia
Sicut et in rege non iustitia
prestat potestatem regiam sed canoni-
ca sive legittima electio vel insti
tutio ut patet extra de postulatione
et electione et aliis in multis c.
¶ Si quis obiciat quia malus
prelatus utpote ligatus est
vinculis dyabolicis lig[atus] et victor
et peccator non potest alium ligare
et cum ipse ex communione sanctorum sit et
ex corpore / Christi mistico quod
est ecclesia nemine potest ex-
communicare sive ... cum ipse sit
ligatus nemine potest solvere ut
xxiiii. q. i. c. Si autem et c. sequen-
tibus / Dicitur manifeste quia
ipse aliter ligatus est et aliter
ligat et id per quod ligat vel solvit
non est ligatum in eo scilicet officium
vel potestas quemadmodum si rex cap-
tivo ligatus sit vel captus vel
obses vel obalia tamen dummodo
libera administratione regni habeat
ligat / et solvit / captivat et liberat /
in regno suo quos vult / non ex li-
bero et soluto corpore / sed ex soluta
et libera potestate ¶ Excommunicatus autem
vel suspensus prelatus ideo non
potest solvere vel ligare quia ipsum
pontificale vel sacerdotale officium
ut xxiiii. q. i. Audivimus et aliis
capitulis multis / Ab ipso enim vero
corpore Christi / quod totum vivit vita
gratie despicit eum precedit potestate
solus sed prelatus qui in communione
sanctorum et sacramentorum auferre potest
de officio suo et potestate licet peccator
ut patet ex premissis ¶ Et nota q[uod] ex- 10 Quarta de excommunicato
communicato quis dicitur ipsa excom-
municationis sententia qua quis excom-

P

communicatione tamen sua in aliquo
profert, quemque dicitur vinculum ipsum
quo quis ex communicatione sua ei
non dat, sed de hac materia plenius
in titulo de sen. ex. ¶ Iste errat
heretici dicentes bonos non posse
excommunicari, nulla quam sua indiscreta
ecclesia posse alios vinculo
ex communicationis astringi argumento
xxiiii. q. 3. due solum .n. peccatum red-
dunt excommunicatos ho. ar. xxiiii.
q. 3. Si quis non ¶ Contra quos
primo sciendum est ab eis quod
intelligunt per privationem excommunicatos
utrum separationem exteriorem a sacra-
mentis et fidelibus, aut separa-
tionem ab interiori communione ipsorum
Si dixerit intendunt ex communicationis
esse separationem ab interiori communione
sacramentorum et fidelium, adhuc querimus
ab eis quid intelligunt per communionem
interiorem, si caritatem quia ipsa
est communio et societas sanctorum
atque iustorum de hac nemo dubitat
quin solum peccatum ab ea separet, nec
magistratus ecclesiasticus istam sed pocius
hanc enim potius esset in destructione
¶ Ex communicationis .n. 2m hanc intentionem
esse corpus misticum quod ex christis
et fidelibus constat trucidare
et membratim lacerare, hoc esset
etiam vitam extinguere in sancte
tate membrorum de sancto spiritu viue-
tium, hoc esse prelatos et iudices
ecclesiasticos qui presunt corporis membris
debent esse in pronitium corporis
et ipsum matrem ecclesiam crudeliter
sevire, pocius enim sic excommunicandi
esset gladius in manibus filii ad
mutilandum patrem spiritualem christum
dominum et trucidandam matrem ecclesiam
¶ Item esset gladius datus uni
membro ad comedendum corpus
sed autem in summa non ascendit in
corrupcionis secum capitis ¶ Si autem
intelligunt communione exteriore et
excommunicatos privatos ipsius sine
separationem ab illa tunc facilius est
destructio erroris istius, quis
enim dubitat viros sanctissimos

atque iustissimos eici posse de ecclesiis vi-
sibilibus et arceri posse a sacris et
a sacratis etiam in viros quis du-
bitat fideles posse abstinere a commu-
nione eorum in vite communionibus quis dubi-
tat sacerdotes posse denegare eis
sacramenta manifestum est igitur eos
posse prohiberi a sacris et sacramentis
et utriusque communione privari ¶ Ergo si
dixerit quod non potest hoc per summam
sed per unum tamen necesse est ut dicat
alterum duorum scilicet eos non privari
communione de qua loquimur etiam si
arceantur de ecclesiis vel ut dicant
eos per vim se ingerere sacris et
sacramentis et communioni fidelium
per unum hoc est contra prohibitionem
prelati vel per vim violencie, utrum-
que autem istorum possunt tam boni quam
mali, utrique enim possunt se ingerere
sacris et sacramentis et contra pro-
hibitionem prelatorum vel per violenciam
si inviti eos privaverint quare
quantum ad hoc in nullo potiores
sunt boni quam mali, possunt
ergo excommunicari tam boni quam
mali, sicut ecclesia intendit eos
excommunicare ¶ Non autem intendit
ecclesia quemquam privare nisi communione
exteriori, que per hoc solum privat
communione exteriori ut redeat ad
communionem interiorem, quia per hoc solum
percutit gladio excommunicationis exte-
rius ut sanet ut sanet medicina
spiritualis communionis in fine .xxiiii. q.
ultima. Nondum, aliter non potest
intelligere erronei quod peccatum solum
excommunicet hominem nisi quatinus
ad communionem interiorem que est
communio vite spiritualis et virtutis
¶ Item dicunt heretici quod singulariter
dictum est Quodcumque ligaveris super
terram, non errante, ergo si clavis
erret non erit ligatus et ita non
est excommunicatus qui excommunicatur
iniuste ¶ Item excedit fines
mandati cum prohibitus sit excom-
municare iniuste, et ita non valet
quod agitur de rescriptis Cum dilecta
et de officio delegati prudenciam
¶ Item dicit apostolus 2a cor. x. d.

4 ¶ Alia obiectio heretica
12 ¶ Quomodo destruitur predictus error
13 Ex tam bo... / si mali ... / excommuni...
16 ... obiectio
19 Ecclesia in... / tendit sep... / ri a commu... / exteriori ... / communicatio...
Alia ob...
17 Quia ... / heretica ... / esse ex... / qui ... / ...
18 ... dicit / sacerdotes

P

et vltimo .e. Potestatem quam deus
dedit nobis in edificacionem et non
in destruccionem hoc autem in destruc
cione quia in iuste ecciant homines
ab ecclesia non ergo habent hanc pota
tem adeo ¶ Videtur quod licet lictor
puniat vltra quam iussus est
vel eciam qui prohibitus est punire
nichilominus tamen punitur paciens.
Sic se habet in pena excommunicacionis
et quemadmodum ibi tenetur lictor
aut de immanitate pene aut de pe
na sit ex excommunicator in iustus ex
desen. excessio approbante mandanti
aut aut limitacio mandati non
efficit quin pena sit pacientis et hoc
est quia pena consistit in facto tantum
siue enim iusta sit siue iniusta
nichilominus est pena nichilominus affli
git nec eius esse pendet ex ma
dato vel iure sed facto ¶ Et quod
16 obiectio
obicitur locum habet in hiis que iuris
sunt vel in iure consistit. quod autem
dicitur quod cuncta ligaveris etc. et celi dicitur
est quod omnis sentencia tam ligacionis
quam absolucionis quam rite tuleris
super terram tantum habebit in celis et
per hoc dicit ibi auctoritas clave non
errante, non enim voluntate prelatorum
commissum est soluere vel ligare sed
prudenti eorum dispensacioni et propter
hoc edita sunt iura quibus decla
ratur quod sine illorum nulle sunt
Est igitur quartum ad triumphantem
i. nacionem suam quam tulit eccia
militans, licet sit vir sanctus et
iustus ligatus dico quantum ad
19 (sacerdotes) est officia sacdotii
utrumque sed foris tamen ¶ Ex predictis
apparent v. potestates siue officia or
dinis sacerdotalis scilicet officium
interpretandi, officium sacratissime
eucaristie, sacrificium offerendi, of
ficium sacrandi alios siue sanctificandi
officium docendi siue doctores in
stituendi, quod est clauis sciencie
officium ligandi et soluendi in vtroque
18 (e)pi dicunt sacerdotes
foro quod est secunda clauis ¶ Episcopi vo
cantur summi sacerdotes sicut in epistola
de .c. maiorum dicitur quia ad summi sacer
docii ministerium elegisti. ¶ Item

Math. xviii. In solis enim episcopis
est plenitudo potestatum istarum
et officiorum perfecto, officium enim
sacramentandi habent non habent mino
res sacerdotes quia nec sacramentum
confirmacionis nec ordines nec
minora sacramentalia impendere
possunt, claves enim sciencie in tradi
cione codicis et ligandi et sol
vendi in tradicione baculi ple
nius et largius accipiunt et eo
bene sequitur. Rubrica contra illos
qui sibi assumunt predicandi vel
docendi officium

Quas ipse concessit apostolis 19
eorum successoribus ihesus christus
Et hoc est contra illos qui
assumunt sibi predicandi vel doce
di officium, quod pertinet ad officium
clauium, quod concessum fuit apostolis
Math. x. convocatis ihesus discipu
lis. Item ibidem Ecce ego mitto
vos Item Marci .6. Item Luce
vi. et x. Item Joh. xx. f. ¶
Contra illos ante qui non missi
abeo qui habet auctoritatem mittendi
predicare Ro. x. quomodo predica
bunt Item Ro. xii. et i. cor.
xx, Eph. iiii., ii. Thymo. ii. d.
hec commendo fidelibus hominibus
qui ydonei erunt alios docere 20
fidelibus dicit non hereticis ¶ Scien ¶ de diuersitate predicancium
dum autem quod predicancium alii fu
res qui abiciendi quia predicant
fraudulenter Joh. x. c. Fur non venit
nisi ut furetur, alii mercenarii
qui predicant pro questu sed vero
detalibus pastoribus dicit apostolus
phil. i. Quid michi dum omnimodo
sive per veritatem sive per occasionem
christus annuncietur, veritatem annunciat
qui illam intendit principaliter seminare
in cordibus fidelium, per occasionem
vero cum occasione lucri vel ali
cuius rei siue admixtione falsitatis
et talis tollerandus est, pastor vero
qui per veritatem annunciat ille am
plectendus est, Eorum que successori
bus .i. episcopis, quod episcopi sint successores

aplorum. lxxx. dis. provinciis quod vicarii aplorum. extra de sen. exc. c. quia vero. Et quod presbiteri sunt successores. lxxii. dis. h. c. xxi. dis. in novo. Unde c. ii. quinissimum fuit aplis quinissimum est toti et epis. Sunt etiam in sedibus in quibus sederunt apli. sedent tamquam plebanus successores tamquam locum apostolice potestatis et dignitatis tenentes licet a sanctitate et meritis illorum distantes. lxxx. dis. c. primo et ii.

21 Quod soli epi confirmationis conferunt sacramentum

Sacramentum etiam confirmationis tamquam successores aplorum soli epi conferunt quia soli apli per manuum impositionem hanc gratiam conferebant. de cons. dis. v. manus. et extra. de sacr. unc. c. quia vero. Et hoc sacramentum insinuavit xpistus aplis. Joh. xx. qui insufflavit in aplos dans eis spiritum sanctum a deo. Unde hanc gratiam dabant apli per manuum impositionem quam hodie dant epi per confirmationem de hoc sacramento. act. xix. c. Et mar. x. d. et luce x. f. actuum. viii. e. Et xix. a. de cons. dis. v. Omnes et sequentibus capitulis. x.

22 Que requiruntur in sacramento confirmationis

In confirmatione requiritur forma vocalis que est ex signo crucis. scilicet te signo crucis et confirmo te crismate salutis. In nomine patris et filii et spiritus sancti. Requiritur etiam crisma quod conficitur ex oleo olivarum et balsamo de quo epus pollice signum crucis fronti imprimit sub predicta forma verborum. Per hoc sacramentum confirmatur homo ut pugil ad nomen xpisti audacter et publice confitendum tamquam pugil unctus ad prelium. et tamquam miles ferens in fronte regis sui signum et crucis triumphale vexillum cum quo paratus sit hostium cuneos penetrare securus.

23 Contra hereticos qui detrahunt confirmationi

Et est contra hereticos qui detrahunt confirmationi. Sed quare ab eis cur ipi manuum impositionem faciunt cum in nobis hoc reprehendant qui eam cum maiori reverentia et solempniori ministramus. Item si tantum hereditatem vel electionem vel similem vel donorum confirmationem tanto studio querentur et procurantur quanto fortius querenda et petenda est celestis eterne que hereditatis electionis donorum spiritualium confirmatio sive roboratio. Contra hoc sacramentum quod dicitur manuum impositio errant heretici multipliciter. Primo circa esse eius. credunt enim quod non sit aliquod quia baptismum quod patet esse falsum. Actuum viii. f. Samaritani baptizati in nomine domini a philippo postea ab aplis manuum impositione acceperunt spiritum sanctum. Actuum xix. Item Joh. iiii. dicitur quod ihesus non baptizabat sed discipuli eius. et tamen manus imponebat. Math. xix. Marci x. luc. x. g. Secundo errant quod non credunt quod possit ab epis dari. sed a duobus filiis quorum unum vocant minorem et alium maiorem et eis absentibus a diacono vel a vidua. hec. errorum. de qua dicitur i. Thim. v. quod credulitas patet esse erronea. quia tempore aplorum non inveniebatur ab aliis quam ab epis ut iam dictum est. Primo philippus unus de vii. ordinatus ab aplis actuum vi. qui samaritanos baptizat in nomine ihesu xpisti manum non imposuit. sed ad imponendum eis manus missi fuerunt eis petrus et Joh. ut dicitur actuum viii. Tercio errant quantum ad recipientes. dicunt enim quod pueri non sunt huius sacramenti receptibiles quod patet esse falsum quia pueris et infantibus legitur manus imposuisse xpistus. Mat. xix. et mar. x. Quarto etiam peccant circa eius efficaciam. dicunt enim quod si ille manum imposuit vel cum imponit sit in mortali peccato nulla sit efficacia illa manus impositio ex quo sequitur quod si ille qui manus imponit recepit totam fidem et ordinem vivendi ipsorum non servavit omnino et sic decesserit dampnatus erit nisi iterum vias tenuerit. et ibi iterum manus impositionem recipiat. Quinto quod dicunt qui duo ponunt primam sed quod multa secuntur ex hoc inconveniencia ut patet omni intelligenti et quia nullo scripture testimonio quod dicunt confirmant

24
...quibus co ve
...nt et dnt
...rdotes tepi

no duximus inmortaudum. Item
quas ipse concessit aplis corpo
ref. Jam ostensum est quod epi sint
successores aplorum et presbiti. lxxi.
dist. 2. que aut sit quantitas et spe
cialitas ptinens inter epos et pres
biteros ipso numero quantitatis et specialitatis
vestium designat. Rex em sunt
vestimenta comma presbiteris et epis a
mictus. alba. cingulum. stola. ma
nipulus. et plane. que numero sex
sunt in quibus commis ptas
consistit presbiterorum tepori. scilicet
pdicare. baptizare. pueros inunge
confiteri. nubetes bndicere. et unge
in extremis. Nonem aut sunt
ornamenta pontificum specialia. scilicet
caligae. sandalia. succintorium. tunica.
dialmatica. mitra. cyrotece. anulus.
et baculus. Quia numero nonem
sunt in quibus eorum specialis ptas
consistit. scilicet clericos ordinare.
virgines bndicere. pontifices con
secrare. manus imponere sive confir
mare. basilicas dedicare. Syno
dos celebrare. degusttdos depone
crisma confice. vestes et vasa co
secrare. Palm aut quod metropo
litanorum et primatum et patriarcharum
est summum privilegium obtinuit
dignitate. et hoc tantum in nouo quam
in veteri testamento. Vestis aut sign
no ad ostentacionem vel ad inanem
gloriam sed ad signum et misterium
debent fieri. nam una queque vestis
signat virtutem aliquam necessariam
sacerdoti atque pontifici. xl. dis. q.
oz. et plm. dis. sit pector. Et io
tam epus quam presbiter diligent atte
dat ut signum sine signato non
ferat nec vestem sine virtute. ut
sit similis sepulchro deforis deal
bato. sed intus spurcicia plena. mt.
xxiii. c. Qui em vacat virtus et
sciencia appetit vestibus decorari. quanto
foris cupit esse venerabilior hominibus
tanto intus fit vilior apud deum
Dn decorati vestibus expetunt appetunt
in decorem. sic in oibus tum in media
ente pontificis splendidum fulgeant

25
...ne tepi sut
...ialia pon
...m ornamenta
...re et que
...o specialia
...cia

26
...ge ptinet
...lium

27
...varietas
...tum virtutum
...f varietate

quam humilitas. c. d. cont. morem
qui quod tam presbiter quam epus admissi
contra spirituales negocias pugnaturi
sumat cum vestibus armaturam
virtutum de qua Ephes. vi. Induite
vos armaturam dei. Vestes sacer
dotales signant virtutes et representant
vestes xpi quibus indutus fuit
tempore passionis. Amictus quo caput
tegitur signat salutem que ex fide habemus
de qua Ephes. vi. Galeam salutis as
sumite. et representat illud operimentum
quo velabant iudei faciem xpi dice
tes. Math. xxvi. Prophetiza nobis xpe
etc. Alba qua tegit corpus sur
sum atque deorsum signat gratie
que ex gratia pvenit esse sur
sum, ex operibus esse deorsum, de
qua Ro. viii. Spe sumus salui. et re
presentat vestem albam, qua illu
sit herodes xpm. luce. xxiii.
Cingulus significat iusticiam cuius
duo sunt brachia invicem constrin
gencia, scilicet declinare a malo, et fa
cere bonum, de qua Math. vi. Erit
iusticia cingulus lumborum eius.
cingulum representat flagellum quo py
latus fecit cedi ihm. Joh. xix.
Manipulus qui in leua manu po
nitur signat fortitudinem que contra adversa
bellat. de qua prius. Fortitudo e
nim vetudes impetus adversitatis
signum representat funem quo ligatus fuit
xpus a iudeis. Joh. xviii. Stola
sive horarium est duo brachia pe
dencia et signat prudenciam et temperanciam
prudencia distinguit quid fugiendum
de prudencia Mt. x. Estote prudentes
sicut etc. De temperancia que est ipsius
in nobis extolli. Thit. ii. Sobrie vi
vamus in hoc mundo vel seculo.
stola representat ligaturam qua li
gatus fuit xpus ad columpnam
Casula que cetera contegit signat
caritatem que operit multitudinem peccatorum
Jacobi ultimo c. Et sacra pe. iiii.
Ros. de bap. tems offer. maiores
Casula representat tunicam vestitam
quo milites sciderunt ihesu
Joh. xix. Quia vero heretica
contra sanctam romanam ecclesiam

28 Quid vestes sacerdo
tales

29 Alba

30 Cingulus

31 Manipulus

32 Quid stola

33 Quid casula

gauderent propter preciosum apparatum et spe
ciosum ac exquisitum ornatum
quo presbiteri tempore utuntur in diuinis
officiis celebrandis, credentes quod
ad ostentacionem humanam et inanem
gloriam tantum, et deum cultus mi
terium, ut ad edificacionem populi aliud
fiat, ne illorum vesania decordibus
fidelium extirpet, et in eis sanam
deuocionem ordinat. quid singule
vestes et apparatus ac ornatus

34 Quid ablucio manuum significat

singuli significent ordine. Pon
tifex manus abluit antequam
induat pontificalia vestimenta.
Ubi nota quod cum dicitur ~~fertis~~ sordes
mentis per confessionem ablue quam
sancta ausus sit contrectare. Juxta
illud ~~Ysaie lii~~ mundamini qui
fertis vasa domini ·lii· quod manibus
sordes operum prauus ablue sordes

35 Quid pectinacio

Postquam vero caligas et sanda
lia vestierit pectinat ut capil
li mundificet et ordinet et caput
a pediculis et sordibus purget. Ad licium
non in inmundum aliquid cadat ab eo super
altare dum diuinum sacrificium ymolatur.
Moraliter vero caput est intellectus
capillis capitis anime cogitaciones
pediculi et lendes capita capillis
adherentes capiti per districta con
fessio pectinatur agitur ut non tamen
a mortalibus sed eciam a ve
nialibus est purgandus. Post
pectinacionem iterum abluit ubi nota
quod hic dicitur et Ieronimus ferri pro
emendacione pectorum et irrigari su
pinis pro desiderio peccatorum. Has
aquas desiderabat ~~Jeremie ix~~ dicens
Quis dabit capiti meo aquam
et fontem lacrimarum.

36 Quid camisia linea

Camisia li
nea talari et strictis manicis
induitur ut per sanctimoniam conti
nencie membra omnia contegantur
que camisia linea est, ut sicut
linum multis ablucionibus et tortionibus
maceratum perdit colorem et nouum re
cipit candorem, sic multis afflicti
onibus a carnalibus concupiscenciis
et prauis consuetudinibus emundetur
deposito veteri in nouum hominem

conuertatur, anima cum ut virtutes
induat propter abiciens exuit cum
labore, calceatur sandaliis ut exem
plo apostolorum in predicacione euangelii pariter calce
atus scorpiones calcare valeat
et serpentes. ut sint pulchri pedes
annunciancium et predicancium pacem Ysaie
lii. Hoc ornamentum plus laboris
innuit quam honoris, quia non
est ad quiescendum, sed ad iter
agendum et addecet ac utiliter la
borandum. sandalia sunt subtus
integra neque sapiant terrenum

37 Quid calige

desuper aperta propter opera predicacionis
Calige usque ad genua tangunt
ad designandos mundos incessus
et sunt loco femoralium quibus
utebantur sacerdotes in veteri testamento
ad tempus s. cum deseruiebat al
tari, nunc autem presbiteri habent femoralia
ut corporis castitas perpetua ordinatur
et cum caligis et sandaliis pedes
tegunt, ac si diceret Joh. xiii

38 Amictus

Qui lotus est non indiget nisi ut pedes
Amictus quo et collum tegitur
et pectus tegit et est loco super
humeralis et dolis significat in tior
hominis castitate, tegit cor ne co
gitet vanitatem stringit collum ne
prorumpat in mala locucione. Et

39

nota quod omnia vestimenta sacerdotalia
que ex lino conficiuntur puritatem et
mundiciam vite significant et propter
terris candidatur et frequenter abluuntur

Alba

Alba est loco byssine tunice quam
habebant sacerdotes in veteri testamento
quare autem sit de lino et candida
iam est dictum.

Zona

Zona sine cingulum
additur ad vestes constringendas
ut laxe vestes astringantur ne pul
uerem in se suscipiat, et sic impediat
ventum admittat, ne in sacerdotis
cogitacionibus vel operibus terrenis fedet
ne gressus eius deuitate in tute
profectus carnis et scalaribus impediatur
ne ignis caritatis vento adulacionis
in eo extinguatur.

Cingulum

Ab hoc cingulo
sive cingulario pendet duplum

ρ

ſuccinctorium / quia duo ſunt quibus
caritas roboratur ſine quibus diffi
cile eſt ſuperatur oratio et ieiunium
hoc enim genus demonij non eicitur
niſi in oratione et ieiunio ¶ Manipu
lus bona opera ſignificat Euntes
ibant et flebant mittentes ſemina
ſua et cogitet ergo qui portat
manipulum in ſiniſtra ut in pñti
vita bone operationis manipulos
ſemper portet / Ideo autem ſtringit
ſiniſtram ut ſignificet quod hec
temporalis vita ſtringenda eſt ne
defluat ad eterna ¶ Stola ſiue
orarium iugum ſimul et onus ſig
nificat iugum collo tamquam portatur
in humeris iugum enim eſt ſacerdotibus
Tollite iugum meum et onus
diaconis quia ſoli leuite portandis
oneribus aſſignantur Num iij iiij et
v ¶ Orarium autem dicitur quia quamuis
ſine alijs veſtibus ſacerdotalibus
liceat baptizare et alia multa
orando facere ſine orario tamen
non licet niſi magna neceſſitate
cogente ¶ Tunica in veteri teſtamento
iacinctina tantum erat et iro alte
rius coloris / quia vita angelica
et celeſtis eo veſtitu deſignatur
Iacinctus enim celi habet colorem / ſi
autem alterius coloris ſunt tunica
ſit et alterius ſignificationis et quia eſt
ſtricta que de humilibus naſcitur ſig
nificat humilitatem ¶ Dalmatica ſuper
alia eſt veſtimenta fimbrie quas
habet in ſiniſtro ſignificat ſummam vite ſuper
fluitates ſolicitudines et impedimenta
que qui in alta vita non merito
non ponitur in dextro / per dextram
et ſiniſtram vita utraque deſignatur
Iuxta illud ~~canticum~~ leua eius ſub
capite meo et dextera eius ample
xabitur me / Cum igitur dalmatica in
duitur utriuſque vite recordetur ¶ Ciro
tece linee in manibus ſignificant quod
manus operum epiſcopi ſit caſte munde
candide / et ab omni ſorde immunes
cuſtodiri eſt autem et veneris colore
ſignificat progenitura virtutum

Casula

et eccleſiaſtica unita / ¶ Caſula
ſiue planeta que omnia alia veſti
menta claudit et continet ſignificat
caritatem / quia plenitudo legis eſt
caritas Joh iiij ~~Quia~~ in hac tota lex
pendet et prophete ~~ait xxij g~~ uel
ſignificat in mobilitate ¶ Mitra que

Mitra

linea eſt caſtitatis candorem mun
ditieque ſignificat ſicut amictus
et alba hec autem corporis incipiente uſque
ad pedes lino corpus operit / quia
eius omnis honor et gloria caſti
tatis et munditia eſt capiti autem
imponitur quia ibi ſunt quinque
corporis ſenſus / quibus corruptis
caſtitatis ſtatus violatur ¶ Lami

Lamina

nam auream ſiue lamiſſam quod
mitra ſtudet deſignat pietatis
ſapientie que omnia bona ornat
¶ Pallium idem ſignificat quod ſuperhumerale

Pallium

et rationale quamuis non eandem
habeant compoſitionem / quia ſuper utrumque
humerum pontificis iacet ſuperhu
merale / quia vero in de deſcen
dens in pectore pontificis ingit
gitur rationale deſignat / Superhume
rale quo humeri epiſcopi ornatur et
onerantur ſpiritualis dignitatis onus
ſignificat iſti humeri totius eccleſie
onera et onus longanimitatis et ſuſcepta
portare debent / exemplo / eius qui
ouem inventam propriis in poſuit
humeris et ad paſcua deportauit
indigne ſuperhumerale gerit qui re
cuſat ferre onera proximorum / De
quibus dicitur alligant onera grauia et
¶ Rationale ponitur ſuper pectus pontificis
ad cordis theſaurum et ſapientie ſecre
tarum cuſtodiendum ut dicat cum
propheta Abſcondi etc. dicitur autem rationale
ac iudicium ut qui eo utitur rationem
ſapientie et vere indicet et non teme
non in cauite neque inordinate
Eſt autem pallium in ſuperioribus duplex
quia quamdiu ſumus in hac vita
que per ſiniſtram intelligitur duplicate
ſumus quia nunc extollimur proſ
peris nunc deicimur in aduerſis
nunc terrenis in celeſtibus inhiemus

aut carni aut spiritum deserviunt
¶ In dextera vero palma non est
duplex, quia in alia vita dupli
citatis non est, quia caret macula
atque ruga. Ibi gaudium sine tristia
felicitas sine miseria, prosperitas
sine adversitate ¶ Quod autem pa
lium ex lana tollitur scilicet materia
ut secat primum non arte sed ab
eo quod significat ut non oculis
carnis sed mentis spectaculum fiat
nec non ad ornandum tamen, sed ad
significandum appareat vite at ante
et retro posite, huius vite curas
et sollicitudines significat quibus
cor et humeri pontificis se
gravatur et impediuntur ut a proprio
statu eum avertat, et vana et
transitoria ipum cogitare ac por
tare compellat ¶ Acus vero tres
quibus palium figitur significant
tres virtutes fidem spem et caritatem
sine quibus bene dici dictum palium
non tenetur.

20 ¶ De quatuor coloribus vestium

¶ Et nota quod per colores
principales quibus secundum proprietates
dierum sacris vestes ecclesia romana
distinguunt, alba, rubeus, niger
et viridis. Nam et in legalibus
indumentis quatuor colores
fuisse leguntur, byssus purpura
iacinctus et coccus. Albis vestibus
induuntur in solempnitatibus confessorum
et virginum, rubeis in festivitatibus
apostolorum et martirum, nigris
pro defunctis et in diebus afflictio
nis et abstinentie, viridibus in
communibus et ferialibus, ad hos
quatuor colores ceteri referuntur.

21 ¶ De quatuor lapidibus qui erant in rationali

¶ Illud autem nondum quod rationale
quod palium designat erant
xx. lapides auri fixi ce...
per quatuor ordines bini in singulis
¶ In primo ordine sardius thopasius
smaragdus. In 2o. carbunculus
zaphyrus yaspis. In 3o. ligurius
acades ametistus. ¶ In 4o. crisoli
tus. onichinus. berillus in quibus
scripta erant nomina filiorum
israhel iuxta ordinem nativitatis
sue singula in singulis ut gestans
sacerdos memoriale filiorum israhel
in humeris et pectore, quibus imi
taretur fidem et vitam et bonam
vitam illorum et doceret alios imitari
¶ Credunt quidam in iudicii ro
nalis fuisse magnitudine duorum
digitorum in quo secundum coloris
mutationem prependebat utrum deo
placitum esset an offensum Jose
phus dicit sardonicem qui in
dextro humero gerebatur cum sacri
ficium pontificis deo placebat tanto
splendore micare, quod etiam procul
positis radius eius appareret exi
stentis vero ad populum si deus cum
illis esset tantus fulgor in lapidibus
rationalis apparebat ut notum fieret
multitudini eorum auxilio dei adesse
et obsistere rationale iudicium incipiebat
desiisse ac Josephus huius sar
donicem sardonicis rationalis cessasse
annis ducentis antequam ipse scripsisset
quia tunc deus moleste ferret trans
gressiones legis. Post tractatum
de rationali sequitur quid significet
annus, annulus carens principio
et fine et preciosis lapidibus deco
ratus desponsationis apponit, significat
quod episcopus typum gerit summi
sponsi qui est alpha et ω. qui
tamquam sponsus processit de tha
lamo uteri virginalis, in quo re
quievit tamquam lapis preciosus
septiformis gratia. C. 6. Ysaie xi.
¶ Et ideo episcopus tamquam procurator
christi debet ipsum sponsum et operum virtutes
imitari ut sic distinctionis digito
ipsum baculum reperiret. Baculus
significat tria officia que debet
habere episcopus denotat per hos versus
Attrahe per primum, medio rege, pun
ge per imum. Collige sustenta sti
mula vaga morbida lenta
¶ Ex predictis patet quod apparatus et

ornatus vestium pontificalium
et sacerdotalium ad diuini cultus
misterium, et ad edificationem populi
fiunt potius quam ad ostentacionem
uel in inanem gloriam ut heretici
menciuntur. De uestibus sacerdota
libus et pontificalibus que de pre
cepto dei facte sunt in lege habetur
Exodi xxviii. et xxxix. Quas
ipse concessit apostolis et eorum succes
soribus .i. episcopis. Nomen episcopi
plus sonat oneris quam honoris
Episcopus enim grece latine dicitur
superintendens speculator officium
scilicet quod dictum est Ezech. 3.
de filio hominis speculatorem dedi te
etc. non solum plebi sibi commisse non
negligenter intendat sed diligenter
prospiciat. Et ideo apostolus dicit. qui
episcopatum desiderat bonum opus de
siderat. i. Thym. 3. non dicit honorem
sed opus. quia episcopus non tantum ut pre
sit. sed ut prosit eligitur viii. q. i. Qui
episcopatum. Ordo episcoporum
quadripartitus est scilicet patriarchis
primatibus archiepiscopis siue metro
politanis et episcopis. Patriarcha
grece summus pater latine interpretatur
quia primum .i. apostolicum tenet locum
Romani sunt patriarche et que
illorum dignitas habetur de privilegiis
antiqua. Primates sunt qui post
patriarchas maiorem obtinent digni
tatem. Archiepiscopus princeps episcoporum
archos enim dicitur princeps. Metro
polite siue metropolitani dicuntur
a mensura ciuitatum quibus preminent.
quorum auctoritati subiecti sunt ceteri
sacerdotes. et eis sollicitudo totius
prouincie est commissa. Predicti autem
omnes episcopi nominantur. qui sicut ordine
dignitatis sic debent precellere
sanctitate, debeat materia habetur
xxi. dist. Item quamuis ipse Christus
Quia sicut reges et rectores ci
uitatum ministros habent atque dis
pensatores qui bona eorum tenent
et rationem reddunt regibus

omnibus. Illis vero omnes inferiores
atque minores dispensatores sunt
et vtilitate quam karitas est quia
maximus dispensator et rector
est papa. et ut maiores dispensa
tores sunt episcopi. quibus omnia
bona spiritualia sunt commissa ad
distribuendum qui tamen vniuersali
soli deo de omnibus illis rationem
reddant. et quibus omnes dispen
satores inferiores suarum admini
strationum rationem reddant. Propter quod
necesse est in ciuitate romana siue
ecclesie vniuersalis esse clauigeros
hostiarios precones duces iudi
ces magistros et huiusmodi de quibus
habetur xxi dist. c. primo et 3.

Illud autem notandum quod Christus dilectis
apostolis preposuit Petrum cui com
misit totius ecclesie principatum
ante passionem tamen dixit Math. xvi.
Tu es Petrus etc. Et infra tibi
dabo claues etc. Petrus quoque potestatem
ligandi. sed non actus ligandi. circa
passionem vero tamen dixit sin
gulariter Petro Ego rogaui pro te
ut non deficiat fides tua Luce
xxii. Post passionem autem ter tribus
ei precepit Pasce oues meas
subiungens. Sequere me Joh. vlt.
Petrus enim secutus est Christum
in ignem martirii. quia crucifixus
et in ordine misterii. quod Christo
ondit tamen ait Joh. x. c. Tu vo
caberis cephas quod interpretatum
bis lingwam dicitur caput. quia sicut
caput in se habet plenitudinem sensuum
cetera non membra partem. ita ceteri
sacerdotes vocati sunt in partem solli
citudinis sed summus pontifex in ple
nitudinem potestatis. ex. de vsu palii
ad honorem. Item Petrus secu
tus est Christum in puritate fidei
tunc ait Math. xvi. c. Tu es Christus
filius dei viui. et cum multi
abissent retro ipse inquit nos
credimus et cognouimus quia tu
es Christus filius dei viui Joh. vi. c.

Left margin notes:

27 ... ad sonat ... episcopi

29 ... ordo ... sit qua[dri]partitus.

27 Ba...

127 ... retra ... offi. a ... orum

Right margin note:

20 De principatu summi pontificis

37 ¶ Utrum presbyteri omnes claves habeant sacerdotes

¶ Item quas ipse concessit etc. Si queratur utrum omnes sacerdotes habeant claves predictas, dico quod habent claves tamen potestatis, quia scientie clavis autem scientie est auctoritas docendi et doctores in scientia docendi, et non est ista clavis ipsa scientia sicut quidam opinantur. Nec habent claves ligatas, ymo solutas et liberas quemadmodum clericus et licentiatus ad magisterium statim habet auctoritatem docendi liberam et absolutam, licet non habeat discipulos sive auditores quos doceat. Sic et claves habet presbyter potestatem ligandi et solvendi liberam et absolutam rite ordinatus in sacerdotem licet non habeat domum id est ecclesiam vel parochiam quam claudat et aperiat, quemadmodum et liberam habet potestatem equitandi vel navigandi qui aptus est ad hoc corpore licet non habeat equum vel navem quam ascendat.

38 ¶ Quod heretici usui clavium et indulgentiis contradicunt

¶ Item errant heretici contra sacerdotalem ordinem quo ad usum clavium contradicentes indulgentiis et remissionibus que per episcopos fiunt. Primo errant credentes esse venales huiusmodi remissiones cum benefactoribus alicuius loci remittitur tertia pars vel huiusmodi in vicenario numero. Si quis enim ovum vel obulum dedit erit benefactor et ita pro ovo vel obulo eadem pars ut huiusmodi in vicenario numero remittetur quia sic datur remissio pro pecunia et ita remissionis gratia fit venalis. ¶ Item defraudatur deus ut dicunt cum duorum vel plurium annorum in unius oblatione obuli committitur et annorum plurium in brevissima horarum. Respondendum quod ibi non est venalitas cum ibi pro pecunia nichil fiat, prelatus enim non attendit coacervare pecuniam sed dei cultum et honorificentiam ampliare. Ad hoc enim edificatur ecclesia ut dei cultus et honorificentia amplietur, ut ibi illius laudes digna veneratione celebrentur, et ut per divinum sermonem remissiones et gratie ceteraque beneficia dicantur impetrentur sicut igitur non pecunia licet pecunia edificatur ecclesia sic non pro pecunia licet pecunia mediante

fit indulgentia sed pro sola dei honorificentia, et quodammodo pecunia et pro pecunia fit illa indulgentia. Est quia locus huiusmodi non potest edificari sine pecunia, et sicut non per aquam sed tamen per aquam, et non sine aqua in baptismo remissio peccatorum, vel sicut non per crismate, sed tamen per crisma et non sine crismate fit confirmatio. Vel sicut non pro pane et vino sed per panem et vinum, et non sine pane et vino fit celebratio misse, sed non pro pecunia fiunt huiusmodi indulgentie. Ad illud quod opponitur de defraudatione dicimus quod ipse honor et decor cultus ac servicii divini non solum supplet ut de penitentiis per indulgentias subtrahitur, sed etiam superhabundat, maxime cum sacrificium laudis orationum in ecclesia et laudum tymeamata plus deus diligat quam tormentorum penitentialium afflictos. Ysaie lviii. Numquid tale ieiunium quod elegi per diem affligere hominem animam suam nunquid sacrificium ettiniem (?) sive etc. ¶ Secunda stultitia oppositionis hereticorum est quia inique credunt ecce quod eodem precio longe et graves penitentie quo breves et leves redimantur. Quod est ignorantis ut qui putat in precio cuidet (?) ostendunt se nescire virtutem dei necessarium clavium potentem. Sicut enim non maiorem remissionem obtinet peccatorum qui in maiori aqua baptizatur quam qui in minori. Sic qui maiorem pecuniam offert non maiorem recipit remissionem quam qui minorem offert, et hoc est quia sicut non ex aqua remissio est in baptismo sed ex virtute divina que adest clavibus et ministerio platorum (?). In omnipotentis enim medico non quid sed a quo datur inspicitur, iii q. vii. Ingratitudinibus.

39 ¶ Alii errores hereticorum contra indulgentias.

¶ Tertio, errant sancti gratiam venalem. Ad quod responsum est supra per hoc quod nichil fit ibi venalitatis. Potest et dici quod in veritate magis fit ibi commutatio quam remissio, sed quia longe levius est aliquid offerre benefactoribus et munditiis quam penales labores atque molestias ferre remissio reputatur commutatio

40 versie e ... sit facte ...

¶ Tercius error ... dicunt ... gratiam esse ...

error

penalis afflictionis in minimum obla
tionis devo. tuo. redemptione c. primo
t g. magne. Quo obtinent heretici quod
hominibus in indulgenciis dant impunita
tem peccandi, quid enim restat quod
ipsi dicunt. n in penitentia peccet homines
si tam levis ymo ridiculosa sit
peccatorum redemptio. Insanissimi sunt
ubi dicunt qui causa agendi penitentiam
austeritates vel alias longas et
laboriosas peregrinationes suscipiunt si
tres oboli tantum eis prosunt. R
Respondendum quod illi soli in indulgenciis
hominibus sapiant qui mundi sunt
et in minimis amoribus peccatis
nulli autem certum est quod in minimis
et mundus ab illis. Timor enim di
vine facit e. omnes quia bonorum mentium
est ibi culpas agnoscere ubi culpe
non sunt. dis. v. ad eius. nulli
igitur certum est quod in indulgenciis hominibus
sapiant. certum autem debet esse unicuique
se esse debitorem in mente sibi pene
quare certum est nemine propter hominis di
in indulgenciis debere cessare ab agen
da penitentia ne committat se periculo et
inestimabile ignem purgatorii
incurrat per negligentiam agendi penitentiam
Et propter hoc multi peccato et parce per
mittimus indulgencias istas sub
condicione i. si in minimis sunt
et mundi amoribus. Ad hoc vero
quod stultos dicunt eos qui la
boriosas penitentias perficiunt cum tres
oboli solum in indulgenciis tantum
prosunt. Insanum est per hoc quod non ex vir
tute obulorum ut predictum est homines in indul
genciis obtinet, licet non sine illis
Ad quod dicimus hoc exemplum quia sicut in
baptismo plus prodest trina inmer
sio in aqua sanctificata ad remissio
nem peccatorum et hoc propter virtutem
sacramenti qua quotiens quecumque
alie oblationes in alia quecumque que
licet fiant penitentiam. Et plus valet
hominibus pelvis aque baptismalis ve
tibus qua magna flumina vel
etiam totum mare aliter utentibus
Sic modica oblacio vel levis
labor temporibus propter quod in indulgencie
fiunt plus prosunt ad obtinendam
remissionem quam magne oblacio
nes quecumque labores aliter facti

et hoc propter clavium non propter se. propter
virtutem et clavium considerandum est
de sanctorum suffragiis specialis quorum
veneracio sit in locis per quibus in indul
gencie ille fiunt, quia veneratoribus
et cultoribus suis in indulgencias et re
missiones hominibus impetrabunt qui
volunt ex benivolencia et possunt ex gracia
et ideo vere impetrant. Item con
siderandum est de virtutis ecclesie cuius
vox est quidquid ordinis vel divini
servicii ibi fiat et ex persona eius dicitur
Item considerandum est de merit
atis suffragiis omnium sanctorum, qui
omnium sanctorum aut generalis aut specialis
veneracio et memoria est ibi facienda
Item considerandum est de ipsa gene
rositate et virtute divini cultus
qui non potest esse non graciosus apud
deum cuius est honor et gloria
ipse deus, neque enim non virtuosus
ad terrendos demones, ad minui
endos in sultus eorum i. temptaciones
ad debilitandas vires eorum, deinde
ad provocandum graciam compunctionis
et devocionis ac impetrandam venias
ac gracias obtinendas. minuendas
augendas et roborandas. Ad sta
biliendas ideo in indulgencias nobis
ad penitentias sufficiat, quia cum potestatis
est penales satisfactiones in iniunge
eiusdem est eas augere minuere et
mutare prout ad dei honorificenciam
et animarum salutem publicamque generalem
vel utilitatem viderit expedire. Quod
dere vult omnes res ut eius me. p
dyt m. in temptacio procedat, extra
de simul ex quo inter alios. Remittere et
penalem afflictionem in alia et ob
laciones et in ordines et in omne quod
deo magis acceptum esse videre
licitum est prelato sueque potestatis
et officii mutare prout ipsi penite
ncium aut ecclesie de qua est et civitate
vel patrie aut toti ecclesie viderit
expedire. exemplo de offi. et po. in. di.
propter tuam suspicionem consilio lib. igitur potestatis
et officii est afflictiones qualiscumque
sicut expedire viderit commutare
xxvi. q. vi. hoc. Item quia omnes
sunt bona divina in honore summi
et gloriam eius regni vel domus sue
utilitate tenens expedire. et ubi

41
Devotione clavium

42
De meritis ecclesie

43
De meritis sanctorum

44
Devotionis divini cultus

44
Quo ipsius est officium
hominibus in indulgentias
facere et mutare ronne
ordinis textus

maiore vl honore vel utilitate
videt ibi largius cu eius fide
q iusta sit eoꝝ dispensatio .xx.
vi. ques. ultima Alligant / addi
tiones et diminutiones commuta
tiones atq; penitentias pro aliqua
satisfactionum pluribus commisse sunt
Math. xvi. c. Tibi dabo claues
etc. Joh. xx. f. Quoꝝ remiseritis
pctā etc. Manifestū est ꝙ ptinet
ad eos ut expendat hoc largius
aut parcius pro ut negotiū vl opa
ex pnitate vel magnitudine diuini
honoris requisierit / et propter hoc
qua maximus honor est dei et ea
xpiana religio maxima et utili
tas animaꝝ pro ea platanda con
suada ampliãda defendeda
necesse sunt servi dei salz plati
ecclie deponunt bonis sibi commis
sis expende quantumcumq; predicte
necessitates requirunt / et hec est cã
ppt quam largissime indulgencie
sunt ab ecclia pro subsidio tre sce
et generaliter contra inimicos fi
dei et sane religionis / quod est
contra illos qui dampnant indul
gencias quas facit ecclia contra
hereticos et sarracenos dicentes
q per hoc dat occasio et licentia
occidendi contra legem Exodi
xx. deute. v. Et contra ewangelium
Math. v. asserentes q no licet oc
cidere hominem ulla de causa // Con
quos Gen. 2o ubi deus mortem
anime ac corporis inflixit homini per
comestione pomi / ergo multo for
cius infenda est pro peccato maiori Item
si mors eterna est infligenda pro
culpa aliqua / ergo multo fortius
temporalis / sed mors eterna infligitur
Math. xxv. c. g. pro culpa boni obmissi
ergo multo fortius infligenda
est mors temporalis pro culpa commissi
Item deus precepit occidere multas
causis Exodi xxi. et xxx. g. et
xxxii. g. Num. xxi. et xxv. deute.
xiii. et xvii. et xix. et multis aliis
locis Item in novo testamento
Math. xiii. c. Luce xix. d. // Bone
etiam ondit q licitū est occidere
hereticos et paganos / quia qui dato
sibi beneficio impugnat datorem suo
innocenter et in nullo istu ledente
dein debet amittere illud // qm

76
¶ contra illos q dicunt q no licet occidere hominem

77
¶ Q licet occidere hereticos et paganos

cunctis igit vita qua vera ut beneficium
a deo datore habz, deum impugnat
deinde dz amittere illam / omnis ac
maliciose ac maligne viuens vita
sua deum impugnat, maxime
aut hereticus et paganus Ille enim
aperte deum impugnat auferendo
ei hereditate suam videlz animas
hominum et suas et alioꝝ / Q multo
gloriam suam et honore dni cultu
eius et religione totis viribus
ac studiis destruere conant Ista
enim gua hominum totam se vita
suam in dei impugnacione et eius
iniuria et contumelia convertunt
deinde ergo eis auferri potest / non
solum vita corporalis sed etiam animaꝝ
sine anime mortales essent ¶ Ite
aut pugnandum est contra dei
inimicos aut non / Si sic expug
nandi sunt / et iustum est bellum
contra eos / tum dm igitur impug
nandum est contra eos qui dm
rebellant / Si igit usq; ad morte
corporis suoꝝ nolentes ob eo cedere
nec desistere a dei iniuriis ac con
tumeliis impugnandum est contra
eos usq; ad mortem corporalem ipsoꝝ
Manifestum est igit quia iusto bello
occidendi sunt / Si dixerint q nō
est pugnandum sed cedendum vel fine
dimitt. remanebit ergo indefensum
regnum dei et tollitur dei cultus et
religio xpiana et ipsa vita cor
porum mortem pfert dune hono
rificentie et bte vite in mortalium
gentiū ¶ Item querat ab eis utrum
contradicendum sit hereticorum er
roribus saltem verbo / Si dixerint
q no restat igit ut vitas salutares
nec predicanda sit nec docenda / cu
erroribus huiusmodi no sit contradicendum
sedm illos / si dixerit q sit contra
dicendum verbo pugnandum est igit
contra eos lingua nullo aut pri
vilegio excepta est manus a di
uini honoris seruitute sine seruito
ymo potius eque debitus est eius
ut lingua / Quare eque manu
pugnandum est contra errores huius
pro dei gra et animaꝝ salute / Item si bes
tie brutales sive materiales videlicet
lupi et leones serpentes atq; dracones

ferro et igne omnesque que debellacio
nis exterminande sunt pro salute cor
porum humanorum que devorant et
occidunt / quanto forcius bestie spi
rituales pro salute animarum quas
seducendo et subvertendo spiritualiter
devorant et occidunt eos adeo quod
inimica est animarum omni gladio et
bello exterminande sunt. Et attende
de comparacione bestiarum materialium et
spiritualium / quia ceo venenatissima est
aspera / si scientia periculum hereticorum
si venositate pseudo predicatorum
attenderis. ¶ Item quia blasphemi
incorrigibiles blasphemiarum predicatores
sic est in ecclesia dei sicut
ovis contagiose morbida in grege
et sicut membrum cancerosum in corpore
Cancerosum dico autem incurabile
et ingens serpente ~~[illegible]~~ idem fla
cidum dico pro salute totius esse
quod flaciendum est de ovene et membro
huiusmodi pro totius gregis et corporis
salute que resecandi sunt et ex
urendi et modis omnibus extirpate
de medio tollendi / ~~primo cor v~~ / primo
~~Thymo primo~~ / xxiiij q 3a Resecande cor
rupte carnes ¶ Ex si forte dixerint quod
etiam occidendi sunt impii pertina
ces non autem ab hominibus sed adeo
scilicet contra eos exquirente quod honor dei
atque religio christiano exponendi sunt
nullaque eis defensio adhibenda
/ accidit etiam ut deo nichil hono
ris penitus debeatur cum nec in
78 nobis nec in aliis liceat nobis
eius honore defendere defensione
quod repellat obpugnantes ¶ Item quia
ab eis si sunt erudiendi homines
vel corrigendi / Si dicant quod non
restat igitur quod homines omnibus viciis
exponantur et deterioris condicionis sint
homines secundum ipsos quam canes et ceteri
animalia que docentur et meliorantur per
correpcionem et erudicionem et disciplinam
vanum scilicet constat ad omnes quod quanto
nobiliores sunt homines quam
iumenta tanto est eis amplior
erudicio disciplina et custodia
adhibenda ¶ Item queritur si fratres
vel alii homines retrahendi sunt
a precipiciis sub incisionibus ex bestiolis
et aliis corporum periculis et in viti

[margin, red:] ...non solum / ...trina adhibe / ...est hominibus / ...dicunt heretici / ...viciis etiam / ...viribus / ...et ex...

depravatis spiritualibus et avertendi est
eis per mortem spiritualem / hec autem
mors est vicium et peccatum quod adeo
separat que est vita fidelium animarum
¶ Item si asinus ceciderit in lutum
iumentum flagellis et stimulis cor
rigendus est ut inde exeat
iumentum non finibus aliter exire
noluerit quantumcumque leviter / quan
to forcius homo delapsus in ceno
et deluto feces erit totis viribus
et studiis extrahendus quantumcumque
sit in viciis / manifestum est igitur
disciplinam esse in viciis hominibus
adhibendam et non solummodo doctrinam
sicut dicunt heretici ¶ Item queritur
ab eis si furiosi sunt recludendi
vel ligandi in vinculis vel si aufe
rendi sunt eis gladii vel alia
instrumenta nocendi ne sibi vel
aliis noceant / Sed nemo sane capitis
hoc negabit / multo forcius igitur
facienda sunt ista furiosis mente
ne sibi vel aliis spiritualiter noceant
cum nocumenta spiritualia quibus nocere
possunt incomparabiliter sunt maiora
magis et quam corporalia declinanda
patet igitur quod non solum doctrina ad
hibenda est hominibus sed in viciis
etiam disciplina ¶ Et ideo si mo
res bestiarum pene sufficiat contra quali
tatem delicti et contumacie esse
debet pena. quia igitur crescere potest
contumacia contumacie esse debet contumacia
et pena / quare necesse est quod si more
corporalis vel equalis illud ¶ probat
viam alcumbus flagellis venit
ad [illegible] agminibus ad vulnera et
ab illis ad tormenta et a tormentis
ad ipsam mortem et per similia con
tumacie in [illegible] huiusmodi probatio e
per [illegible] et comparaciones culparum
et penarum ¶ Opponunt heretici Math
xiii. ubi dicitur quod sinite zizanie
crescere usque ad messem. ne forte simul
eradicetis triticum / Unde illud est
dictum tantum ut tritico parceret
non enim voluit parci zizaniis sed
tritico solum. xxiij. q. 3a Nondum
Quare voluit parci zizaniis tunc
detrimento tritici non potest eis parci
sine tritici detrimento voluit eis
parci / ubicumque ergo existunt zizania
[illegible] aut detrimentum tritici
ibi militantibus voluit eis parci

vbicunque per ipsos in consumpcionem populi dei vel diminucionem cederet, ibi nulla latentes existentes sinendi sunt sed eradicandi, et hoc per corporalem mortem qui aliter eradicari non possunt incorrigibiles et contumaces et ideo sunt necessario occidendi. ¶ Si vero obiciatur quod ideo sinendi sunt quia forte possunt conuerti. respondeo quod sinendi sunt vbi certum est de conuersione illorum, sed vbi manifesta eorum peruersitas, nec signa conuersionis apparet, tollendi sunt de medio festinanter ut pestis que intendunt ne dum vana spe parcitur peccatores perdatur fidelium multitudo. ¶ Non sunt ergo sinendi heretici obstinati in medio fidelium sub spe conuertendi, sicut nec lupi sinendi sunt in medio gregis ouium ea spe quod conuertentur in oues, et sicut non sunt sinende frutices ardentes ea spe quod in arbores fructiferas conuertantur. Et sicut leprosi non sunt sinendi in medio sanorum populi quia forte sanari poterit ex uerum suo contagio alios inficiat et corrumpat. ¶

59 ¶ Exemplis ostendit quod non sunt sinendi heretici inter fideles sub spe conuertendi

60 ¶ Que sit potestas clauium et sacramenti et qualiter ad sacra sit accedendum digne et quibus consistit hec dignitas

Item 2m claues ecclesie. nota quod ea est potestas clauium ad remissionem penarum purgatorii quantum ad officium ligandi et soluendi, que est potestas sacramentorum ad remissionem culparum et penarum gehennalium que ad officium sacramentandi ad utrumque statum remissionis dicit quinque digne accedere que dignitas consistit quantum ad adultos in ipsis. ¶ Primum est fides sacramentorum et clauium qua creditur virtus et efficacia ipsorum nisi steterit paccedente in digne. ¶ Secundum est desiderium percipiendi ea que per sacramentum et officium clauium diuina largitas prestare consueuit. ¶ 3m est humilitas in accedendo et suscipiendo tamquam pauper et indignus hijs officiis ad ipsa dicit quinque accedere. ¶ Quartum de deuocione que est affectio gracie et gratitudinis. ¶ Contra vero hijs ipsum effectum sacramentorum et clauium impedire certum est. qui enim de virtute et efficacia sacramenta diffidit, qui cum accipere non affectat qui se non in digne presumit

qui ad eam in deuotus accedit merito eius per receptione fraudat ipse xristus de quo dictum est supra ibi Et tunc descendit vnigenitus dei filius.

Quid est sacramentum et quid signum

61

Sacramentum Sacramenta sunt signa sensibilia diuinitus instituta tamquam medicamenta in quibus tegimento rerum sensibilium diuina virtus sensibilibus operatur ita quod ex significacione aliqua specialem graciam per quam anima curatur ab infirmitatibus viciorum et ad hoc principaliter ordinatur tamquam ad finem vltimo tamen valent ad humiliacionem eruditionem et exercitacionem sicut ad finem qui est sub fine. Sacramentum est sacre rei signum de consecratione dis. 2a Sacrificium. Signum vero est res preter speciem quam ingerit sensibus aliquid aliud ex se faciens in cognicionem venire de consecratione dis. 2a Signum est omne sacramentum signum sed non econuerso Sacramentum enim similitudinem gerit eius est signum, aliter non proprie dicitur sacramentum sacramentum. n. proprie dicitur quod ita signum est invisibilis gracie ut ipsius ymaginem gerit et causa existit, non igitur significandi tamen gracia sacramenta instituta sunt sed et sanctificandi, que enim significandi gracia tamen instituta sunt solummodo signa sunt et non sacramenta sicut sunt sacrificia carnalia et obseruancie cerimoniales veteris legis, que non poterit iustos facere offerentes Hebreos ix. Quia ista imposuit deus in seruitute non in sanctificacionem et ut esset figura et umbra futurorum Hebreos x a. Et ideo dicuntur improprie sacramenta quia erant signa rei sacre quam tamen non faciebant. Vnde hec est differencia 2m Augustinum inter vetera et noua quia illa promittebant tamen et significabant, ista vero dant salutem. ¶ Item sacramentum interius ipsius hominis rerum, sacramentum est id quo vel sacratur vel in quo sacramus alios sicut vestimenta ad vesticiones et ornamenta ad ornatum et munimenta ad muniaciones, sic sacramenta ad sacraciones. ¶ Et generaliter omne illud quo vel cum adhibitione sui applicacione per fiat hic aliqua sacro ad ipsam accedere se habet sicut quemadmodum igitur cum aliquis

62 Quot sunt … ad que valent … sacramenta …

63 Quid sa…

et quacumque et ubicumque nata est vestio
illi et tunc tibi natum est vestimen-
tum sic cuicumque et quandocumque et ubicumque
nata sanctificatio et sacramentum non a
simul eadem et proportione tamen sed expre-
missa radice que est ipso prius nota
¶ Indiget autem humana natura
sanctificatione et sanctificatione non dubitat
nisi qui qualis nascatur ex adam ignorat
Agnoscere autem ipsam sanctificationem necesse
habet genus humanum propter hoc quia in-
cognita neque consideraret nec quereret
nec obtenta gratis ageret singulorum
necesse igitur habuit genus humanum
ut velut signa et velut libri sanctifica-
tionis exhiberentur ei sacramenta / in
quibus cernens et velut legens suam
sanctificationem agnosceret, agnita desideraret
desideratam quereret, quesita obtineret
obtenta autem gratias agendo custodiret
6[illegible] (Qua)re sit causa (ins)titutionis sa(cra)mentorum ¶ Usitatum est etiam apud nos ut
donationes fiant signis sigillis
et litteris quia igitur melius erudiri
qua peccata et nobis non non potuimus
expetiuntur eruditionem nostram ut dona-
tiones divine quasi signis sigillis
et litteris fierent. Conveniens igitur est ut
in benedictione visibilis sacramentum
prestetur invisibilis unctio gratie et in
ablutione visibili in baptismo prestetur
invisibilis ablutio peccatorum, et hec est
causa institutionis sacramentorum tertia
dei / Quia triplici de causa instituta
sunt sacramenta scilicet humiliatione eruditione
et exercitatione / propter humiliationem ut dum
homo ex precepto dei reverenter sub-
iacet rebus insensibilibus ex hac hu-
militate et obediencia mereatur apud deum
gratiam / propter exercitationem ad tollendam
ociositatem, et occupationem noxiam
et ut se exerceat in istis / propter eruditionem
sicut iam dictum est / sicut dicit
papias Sacramentum est signum pre-
sionis vocatur sacramentum quod volatur
quasi de fide quia quisque promittit sic quod
quis venit contra fidem vel pre-
stitum iuramentum ¶ Sacramentum
64 (Un)de dicuntur (sacr)amenta Sacramenta dicuntur quia sub tegumento
visibilium rerum divina virtus secretius
salutem operatur eorumdem sacramentorum
Unde a secretis virtutibus vel sacris

sacramenta dicuntur quia intus divina
secretius operatur virtus / et est divina solutio
hec virtus sine quibus non habent efficaciam
Sacramentum autem est sanctificationis signum et
causa / Sacramenta enim instrumenta
sunt sanctificationis et sanctificationis nostre
et signa et libri instrumenta quibus
efficiuntur et signa et libri quibus
cognoscuntur et leguntur / Ad sanctificationem 66 Quod septem sacramenta pertinent ad sanctificationem
autem et sanctificationem pertinet remissio
peccatorum et infusio gratie quod fit in
baptismo de quo habetur / roboratio gratie
quod fit confirmatione de qua superius ibi
Quas pie concessit etc / Augmentum
gratie quod fit in sacramento eucaristie et
ordinis de quibus dictum est supra eodem
/ Diminutio culparum venialium quod fit
in matrimonio, de quo infra c. coniugati
Culparum mortalium absolutio et restitutio
gratie quod fit penitentiam de qua infra ibi
semper post penitentiam. ¶ Culparum venialium
absolutio et remissio quod fit per ex-
tremam unctionem. De qua habetur Mar. vi. b.
Jac. ult. e. et ix. de sa. unc. Cum
venisset. Quia primus baptismus virtutes
inundat / confirmatio pugnantes armat
eucaristia / vincentes unit et incorporat
deo / ordo contemplantes instruit
et adunat / matrimonium munit et de-
fendit / penitentia cadentes relevat
extrema unctio exeuntes deo repu- 67 Et ad quid valet extrema unctio
tet / Et valet devote suscipienti
ad salutem et ad peccatorum remissionem
et ad corporales infirmitates alleui-
ationem Jac. ult. c. Ad huius sacramenti
integritatem requiritur oleum consecratum
verbis expressio orationis et unctio in-
firmi. sed non debet dari nisi adultis
et petentibus in periculo mortis et per
ministerium sacerdotis / Impendit autem
laborantibus in extremis ut emundatio
a sordibus sponse ad sponsi thalamum
ingressure et ut quamvis ad eterne
refectionis convivium ingressure et ut
adornatio et innovatio accedenti-
bus ad eterne iocunditatis solempnitatem
et ut vasa mense celestibus infundi
et in thesauris celestibus reponendis
quia sicut virtutes per baptismum ab ori-
ginali peccato mundantur sic exeuntes
per hanc unctionem ab omni actuali peccato
liberantur / Fit autem hec unctio per sin-
gulos sensus et septem partibus de-
mentes scilicet in oculis auribus naribus

68 Que sit diff(erentia) int(er) sacramenta unctionis et te(r)tie unctionis

labiis manibus pedibus et lumbis ut que p(er) quinque sensus homo de liquit p(ar)tes illas p(er) unctionem sing(u)l(ar)i dimittit(ur). Int(er) unctionem confirmationis et te(r)tie unctionis est diff(erentia) sep tiformis scilicet in efficacia in materia in forma in loco in tempore in suscipiente et in dispensante. In efficacia quia illud sacramentum disponit ad melius agonizandum hoc ad celerius euolandum. In materia quia sicut oleo p(er)mixto balsamo hoc non oleo consecrato. In forma verbo, quia alia hic et alia ibi. In loco quia id in fronte hoc autem in diversis partibus et tempore quia illud in sanitate, hoc autem in egritudine in suscipiente, quia illud non solum adultis sed etiam p(ar)vulis, hoc vero tantum adultis. In dante quia illud ab episcopis tantum. hoc autem a sacerdotibus datur. ¶ De iteratione vero huius sacramenti variae ecclesie consuetudines esse tenendum. non enim inveni(tur) prohibitum quod repetatur. Si morbus non revertit(ur) medicina non iteret(ur). Si non morbus non potest cohibere quare medicinam prohibi(tum), sicut ordo ita non potest ita et unctio. Utrumque enim Jacobus commendat et utrumque alteri commendat(ur) ad alleviationem anime et corporis cum ergo negaret(ur) unctio

69 ¶ Quotiens tunguntur spiritualiter xpiani

posse iterari cum illud ordo itet(ur) et non quod ter ungitur spiritualiter homo primo in baptismo in quo liberatur homo a diaboli servitute et eligitur ad regnandum cum deo. 2º in confirmatione ubi confirmatur gratia ad pugnandum contra demones et peccata. 3º te(r)tia unctione ubi fit purificatio a sordibus vitiorum ut deo decentius p(re)sentet(ur). Hec triplex unctio prefigurata est in david qui primo electus fuit et unctus in regem a samuele in domo patris et in medio fratrum ex tunc directus spiritus domini in david p(rim)o Regum xvi. 2º unctus est in rege super israel et ebron ubi regnavit vii annis. 3º in ierusalem ubi regnavit super totum israel xxx annis. 2º R(egum) v. et p(rim)o Par(alipomenon) xiiii. De dignitate et efficacia unctionum habetur extra de sacra unc(tione). Et est hoc contra hereticos qui hunc detrahunt sacramento

et contra nationes que non utuntur hoc sacramento contra quos a(lle)gatur vi. Jac v. Ex predictis apparet unus sacramentorum qui septinarium accedere non potest huius vii sacramentis. est septem fluminibus miserator deus genus humanum purificat sanctificat et replet. et gratiarum diluvium in obitione (?) inundat tamquam fons pates in ablutione peccatorum et menstruate Zach(arie) xiii. Item sacramenta, circa ordinem sacramentorum non q(ue)ri(tur) attendi(tur) ordo temporis 2m quod esse potest quod quis precedere aut simpliciter esse sacramenta ordinata p(ro)pter ea que dicta sunt. ¶ Vel potest sic ordinari sacramenta sunt medicina omnis autem medicina ordinatur ad morbum. omnis autem morbus aut est contractus et talis est peccatum actuale aut est innatus et talis est originale et contra talem morbum est baptismus quia non ex originali sequitur p(ro)nitas peccandi necessaria est confirmatio que confirmat hominem ne cadat p(er) peccatum quia non quantumcumque sit confirmatus aliquis contingit cadere p(er) actuale necessaria est p(eniten)tia que delet actuale excessum autem qui fit p(er) actuale relinquit(ur) quidam defectus et hic duplex quia aut est in parte hominis sicut in spiritu et contra talem defectum datur eucaristia. aut est in toto homine et talis est languor quidam quidam (?) contra quem datur extrema unctio, illa non duo sicut ordo et matrimonium sequitur tamen in (?) generali ordo autem precedit matrimonium ratione dignitatis. hec sacramenta tamen p(er) mediam genus humanum. 2m quod competit egrotati et egritudinum et occasionum egritudinis et ipsius egritudinis curatori sicut quod auctor salutis instituit dicens (?) xpc. ¶ Hec sacramenta sunt quasi vestigia quibus in p(er)venit notitia xpiani nominis. et sunt signa quibus dirigimur in viam salutis et ideo perfice gressus meos in semitis tuis ut non &c. Item sacramenta sunt alligature quibus ad samaritanum in p(re)senti omnium peccatorum vulnera alligantur. sed in futuro sanat ab omni peccatorum vulnere hominis fasciae deponet. Septem sacramenta tendunt septiformis gratie qui p(er) septenarium nos reducat 70 ¶ Quod sacramenta sunt quasi vestigia dirigentia viam salutis 71 Quare tendunt gratie

B

ad p(ri)ma(m) quietem ad cele(ste)m ciuitat(em)
ad occasu(m) vi(rtut)is et curat a septifor
mi morbo s(cilicet) originali actuali mor
tali et veniali (et) p(er)sonali s(cilicet) ignora(n)
malicia (et) co(n)cupia (et) co(n)s(er)uat i(n) sani
tate anime ne (con)sistit in usu [illegible]
[illegible] s(cilicet) t(ri)u(m) k(ar)dino(rum) et q(ua)tuor cardina
liu(m) / Nam baptismus sanando
disponit ad fidem co(n)firmaco ad spe(m)
/eucaristia ad caritate(m) penitencia
ad iusticia(m) ext(re)ma unccio ad p(er)se
uera(n)cia(m) q(ue) est forti(tu)do (com)plementum
ordo ad prudencia(m) matrimo(niu)m ad te(m)p(er)an(tiam)
¶ Item sacrame(n)tu(m) Sacrame(n)tu(m) est
invisibilis gr(aci)e visibile signum
de (con)s(ecratione) dis(tinctione) 2 Sacrificium Et est hoc (contra)
h(er)eticos qui dete(st)ant signis visibi
libus sacrame(n)torum / Q(uod) aut(em) sacra(men)ta
signa visibilia sint aut ad(mo)d(um)
i(n) h(er)e de(be)ant exe(m)plis familiarib(us)
ostendimus / omnes e(ni)m eiusdem (con)g(re)g(acionis)
signo aliquo visibili disce(r)nu(n)t(ur) ab
aliis / et (con)tubernia milicu(m) signis
tedes sacre et templa aspha(n)tis
sine qui(bus) / Item om(n)is dig(ni)tas
lit(er)alis signo aliquo visibili fiunt
accione gladii / Item om(ni)s admi
nistr(a)co sine officiu(m) sicut thesauror(um)
custodia tradic(i)o(n)e clauium Item
honor om(n)is dig(n)itatis sic hon(or)
regius i(m)posic(i)o(n)e corone visibil(is)
aut collocac(i)o(n)e in th(ro)no visibili
ex quibus om(n)ib(us) (et) co(n)si(mi)lib(us) sane
videt(ur) (con)ueniens ut spiritualia (et) i(n)cor
poralia h(omin)ib(us) sub signis visibilib(us)
co(n)ferant(ur) / Hoc et(iam) est utile h(omin)ib(us)
p(ro)p(ter) erudic(i)o(n)em simpliciu(m) quia ab
i(n)eruditis n(on) signis n(on) (con)ficet(ur)
/ 2o p(ro)p(ter) (con)t(r)ac(ion)es sine deuoc(i)o(n)em ut qui
tam sublimia (et) diuinitatis sine tam
remota v(er)i uel assumi (con)cedet
in diuine bonitatis admirac(i)o(n)e (et) lau
des rumpat / 3o p(ro)p(ter) humiliac(i)o(n)em qui
e(ni)m altitudine donor(um) istor(um) atten
dit et qua(m) longe sit a suis meritis
co(n)siderat diuine largitatis b(e)n(e)fi(ci)a
ad mirans ergo se obstupescit
dum vita nulla uel forte (con)t(ra)ria
in tuet(ur) nec p(er) b(e)n(e)ficior(um) magnitu(dinem)
estimare / (et) hec est v(er)a humiliac(i)o
s(cilicet) meritor(um) ex(ten)uac(i)o ut attem
tio (et) in dignitatis recognic(i)o /
4o utilia sunt p(ro)p(ter) roborac(i)o(n)e(m) simpli
ciu(m) quib(us) n(on) se sacra ut [illegible]

animo teneat (et) no(n) exhor(tat)or co(n)t(ra)
o(mn)e(m) ex(er)citu(m) (et) i(n) ca(n)descat q(ui)a
se i(n) vinctu(m) in regem recolat et
no(n) co(n)t(ra) vilissima nequissimaq(ue)
vicior(um) s(er)uitute tot(is) virib(us) se atti
git / q(ui)a militari officio p(er)ditu(m) se
sciat et arma ignoranie (et) i(n)fidelit(atis)
sine gradu i(n) bello age(re) no(n) erubes
cat q(ui)a tam p(re)clara nobilitate hono
rat(ur) se gaudeat (et) custodia(m) ciuitati
sue se oppone(re) negligat leges(que) ip(s)i(us)
ac iura p(ro) virib(us) no(n) defendat /
¶ Et no(ta) q(uod) signa s(ens)ibilia q(ua)ntu(m) est (de)
se no(n) h(abe)nt efficaciam ordinac(i)o(n)e ad g(ra)
ciam licet h(ab)eat longinqua(m) reputa
c(i)o(n)em desu(per) [illegible] / et ideo oportuit
q(uod) ab auctore gr(aci)e instituere(n)t(ur) ad
significandu(m) (et) sic essent ex naturali sig(nificati)ue
et reputac(i)o(n)e (et) ex p(ri)ncipali i(n)stituc(i)o(n)e
significativa (et) ad g(ra)ciam rep(re)senta(nd)a p(er)
qua(m) anime curatur / Q(uod) autem
sacramentu(m) co(n)ueniunt dici visibilis
forma sive visibile signum caute i(n)
telligendu(m) est / quia neq(ue) baptismus
neq(ue) ordo / neq(ue) matrimo(niu)m in se ip(s)is
visibiles sunt / licet forma sacrame(n)ti
eucaristie sit visibilis / dicimus ergo
sacramenta visibilia signa s(e)c(un)d(u)m mo(du)m
q(u)o d(icitu)r monachus albus uel niger
no(n) e(ni)m refert(ur) visibilitas ad essencia(m)
sacrame(n)ti s(ed) ad causa(m) (et) (con)tinenciam
sicut ex (con)tinencia habitus monachus
denominat(ur) / Et no(ta) q(uod) virtus (et) utilitas
sacramentor(um) ondi(tur) attestac(i)o(n)e miraculor(um)
ut de(bi)tis signis que in baptismo
saluatoris legu(n)t(ur) ~~[illegible]~~
p(ri)o / Et de co(n)stantino i(m)p(er)atore i(n) legenda
sancti Siluestri / Item experiencia
et(iam) uel[illegible] sp(irit)u(m) sp(irit)uali ut ibide(m) et
in multis aliis / de experiencia et(iam)
p(ri)mi(tus) testes sunt q(ui) fide deuoc(i)o(n)e
(et) reuerencia q(ui)a dec(et) i(n) p(ri)mi(s) p(er)cipiu(n)t (et) p(ro)hi
bet(ur) t(ame)n aliqui uel corrupc(i)o(n)e palati
cordis uel i(n)credulit(at)e uel i(n)gratitu(dine) alii (et)
i(n)t(er)ea s(uau)itatis in poster(um) res(er)uat(ur)
alii ut humilitate p(ro)ficiant ne suis me
ritis huius(modi) sensum attribuat s(ed) gr(aci)e
diuine / Item testio(nes) s(an)c(t)o(rum) ellogmor(um)
ut in eccl(esi)e canonis instituit / Ite(m)
r(ati)one p(ro)bac(i)o(n)em ut in disposi(ci)o(n)ib(us)
sacrorum co(n)t(ra) h(er)eticos / Et no(ta) q(uod) i(n)
omni sacrame(n)to co(n)siderant(ur) duo s(cilicet) vis
sacrame(n)ti sine qua esse non potest /

a2
Jtem [illegible] sit ut sb [illegible] visibilibz [illegible] oferat

a0
[illegible] sacra [illegible] vestig [illegible] digni [illegible] salutis

a1
Quare [illegible] videt [illegible] gre

a3
¶ Quot modis ondit(ur) virtus et utilitas sacrame(n)torum

a4
¶ Que duo co(n)siderant(ur) in omni sacramento

et dignitatis ipsius quam honorandam
solempnitas adhibetur quia in omni
sacramento quedam sunt ad decorem
et honestatem sacramenti, quedam ad eam
et substanciam sacramenti, 2^m quod dicit Hugo
de sancto Victore sacramentum est elemen
tum corporale ex similitudine representans
ex institucione significans, ex sanctifi
catione invisibilem graciam continens

a4

Sacramentum de baptismo

Secundo baptismi, de baptismo spe
cialis est titulus. extra de bap-
tismo et eius effectu, et de consecratione distinctione 4. per totum
et de consecratione in similibus in multis locis. hic autem ad eliden
dos hereticorum errores quia sine sacra-
mento dechinnt in tendemus. quia
igitur communis erat plaga peccati toti generi
humano commune remedium requirebat
et quia communis in quinimato communne
lavacrum erat toti humano generi
exhibendum, et quia communis exceptio
generis sacramento indigebat, conveniens de
cebat commune omni deum quem miseri
cordie universorum que tantis plagis
remedium, que tamen in quibusdam
lavacrum communne tamen exceptionis
communibus sacramentum fidei adhibere.
Item omnes electi vivendi erant
in unum dei populum unitas autem
unitas sola unitate populi efficitur
unde erat unum ritum instituere
per quem de genere humano et societate
et superstitione spiritualem populi dei in
unitates exciperent, et in unum dei po
pulum uniret, et ideo necesse fuit unum
ritum unius cultus unam legem
in mundo instituere et ubique predicari
et in eo unire omnes naciones, et hoc
est sacramentum baptismi de quo

a6

Quare omnis ritus alius est dampnandus

Mathei in fine. docete omnes gentes
baptizantes eos in nomine patris et filii
et spiritus sancti. Quia igitur non decet creato
rem facere nisi convenientissime quod
facit, nec decet eum preferre minus conveni
ens convenienciori, ex quo ritum
baptismi instituit, nulli creaturarum com
muni persone licet alium ritum vel
introducere vel servare, nec licuit
ab eo tempore quo ritum istum in
duxit creator. Similiter neque istum
negligere vel non servare a tempore illo
quo ab eodem tempore omnes alii ri
tus prohibiti sunt, atque dampnacionis
nec unquam alio ritu generaliter purifi

cari est toti generi humano aut in statutoque
baptismi et nullo alio ritu, ita
convenient potuit provideri sicut
baptismo fuit tamen provisum sicut
docet Gregorius de consecratione distinctione 4. quod apud nos
valet aqua baptismi hoc egit apud
veteres vel pro parvulis sola fides,
vel pro maioribus virtus sacrificii,
vel pro hiis qui de stirpe abrahe pro
dierunt misterium circumcisionis excep
to sicut dicit Beda quod regni cele
stis ianua nondum in terris potenti
bus in sinum abrahe post mortem
beate requie consolati superne pacis
ingressum felici spe expectabat
per baptismum non aperit ianua regni
celestis baptizatis, sicut infra dicetur.
Et ideo circumcisio bene fuit iniciativa
baptismi quia sacramentum baptismi
communius est et perfectius et gracie
plenioris in circumcisione dimittebantur
peccata tamen, sed non prestabat gracia
adiutrix ad bene operandum vel ad

aa

augmentum virtutum sicut fit in baptismo

Intelligas baptismum penitentie apostoli

Sacramentum autem baptismi quod sanguine
rubricata culpa remittit, vitam pu
blicam et ad regnum celorum ut prenie
mur. extra de baptismo et eius effectu. maio
res. quod 2°. Item decencius et ho
nestius est aqua ablui quam lapideo
cultro abscidi, Item similiter neque
pro dolore aspiritatem ad fidem accedere
abhorreret. Cum circumcidit de pueris qui
ante octavum diem moriebantur. Audeo
cum Beda qui nunc per evangelium tribulacio
et salubriter clamat Johannis 3°. Nisi quis
renatus fuerit ex aqua et cetera. ipse clamabat
in lege Genesis xvii°. masculus cuius
prepucii caro circumcisa non fuerit delebitur
anima illa de populo suo. quia pactum meum
irritum. Extra de baptismo et eius effectu
maiores. quod in lege. tamen forte in gru
ente necessitate mortis ante octavum
diem circumcidebatur sicut fit in ecclesia

a8

Quod et quibus data

de baptismo. Et nota quod circumcisio est
pellicule que est in pudendis abscisio
que fuit data iudeis tantum
ut circumcisione quodam caracte
re populus a ceteris distinguetur. Item ut
esset in signum fidei abrahe. qui cre
didit se habiturum filium in quo bene
dicentur omnes gentes. Item ut

p[ro]mandati obedienciam abraha pla
cet deo, cum adam displicuerat p[er]
inobedienciam, fuit aut[em] data maribus
tum quia quot quot nascebantur de semi
viril[i] tali mundacione indigebant
s[ed] non omnes qui nascebantur de mu
liere quia xpus non indigebat
Ideo aut[em] facta fuit in carne p[re]pu
cii. quia fuit instituta in remediu[m]
p[e]cc[at]i originalis, et quia ibi p[ri]mo
sensit homo p[e]cc[atu]m inobediencie
signum ibi obediencie e[st] ponendum
Ideo n[on] cultro lapideo quia p[er]
lapidem xpm omnis erat mundacio
facienda, Octava die .i. cum fine
s[ecundum] octava etate futura circu[m]cisio et
alia legalia t[er]minata fuit in morte
xpi extunc nocere p[ro]ut potuit ex
p[ro]desse. De institucione baptismi

79 Baptismus, de institucione bap
tismi, qui cepit varie sunt
opiniones, alii dicunt tunc e[ss]e
institutum cum ait d[omi]n[u]s Nycodemo
Joh 3o c. Nisi quis renatus fuit
etc. Alii dicunt tunc esse institu
tum cum ap[osto]lis ait Math. ultimo
Docete omnes gentes bapti
zantes eos in nomine pris etc. etc.
Alii dicunt tunc esse institutum
qu[ando] xpus baptizatus est a iohanne
in Jordane ubi misterium trinitatis
... Luc 3 et de cons. dis. 4. Vet
et tunc contactu sue carnis vim
regeneracionis contulit. de cons. dis. 4.
80 iniqua. Causa aut[em] institucionis
baptismi est innovacio hominis ut
homo qui p[er] p[e]cc[atu]m vetus fuerat
p[er] baptismi gra[cia]m renovetur quod fit
deposicione vicior[um], et collacione virtu
tum, deposito vicior[um] pellit fe
ditatem, collacio virtutum aufert deco
rem. et hec est res huius sacrame
ti s[ed] interior mundicia sine iustifi
cacio. Xpus diversimode insti
tuit sacramenta, quedam ex eis co[n]
firmando et p[er]ficiendo consu[m]mando
ut matrimonium et p[e]n[itenci]am, quedam
initiando et consumando in semet
ipso ut sacramentu[m] baptismi et

eucaristie et ordinis, hec enim tria
p[ri]marie statuit et ipse met susce
pit baptismum. Triplex est bap 81 Quotuplex est baptismus
tismus, fluminis, flaminis, sanguinis,
Baptismus fluminis dicitur ab fluvio
qui in aqua materiali Actum p[rim]o
Johes baptisavit aqua etc. Baptis
mus flaminis d[icitur] accepto sp[iritu]s
sancti. ad robur Actum p[rim]o vos
autem baptizabimini in sp[irit]u s[an]c[t]o
Baptismus sanguinis d[icitur] passio
Luc. xii. Baptismo habeo baptizari
Item Ma[rci] x. dicit ihus filiis ze
bedei calicem meum bibetis et bap
tismo quo ego baptizo baptiza
bimini. Bapt[is]m[us] Johes legitur bapti 82 Que est diff[erencia] inter baptism[um] Johis et baptismum xpisti.
zasse s[ed] in aqua non in sp[irit]u sancto
Joh. p[rim]o c. Ego baptizo in aqua
etc sola corpa abluebat animas
vero non mundabat, de cons. dis. 4.
non regenerabat. Item baptismus
Johis erat in p[enitenci]a non in remis
sione. Ite[m] baptismus Johis ad hoc
p[ro]ficiebat quia usu baptisandi
p[re]parabat ad xpi baptism[um], et p[ro]p[ter] hoc
potuit dici sacramentum. quia si
gnificabat sacra xpi baptismum
et dictus est baptismus Joh.
Actum xviii c. Quia ibi opacio
visibilis erat tantu[m] exterius
lavans non invisibilis gra[cia] dei in
terius operans. Baptismus iohis
in nomine venturi .i. d[omi]ni agnu tri
debat. Actum xix. c. de bap[tis]mo
Jo. habetur de cons. dis. 4. ad e[st] non re
generabat. Item ambo[sius] quidem
negavit se scire sp[iritu]m s[anctum] cum bap
tizatos se dicerent Jo. bapt[is]ma q[uod]
adi venerat aliu[m] non in s[ed] nomine
baptisavit, et ideo post fuit
in xpi nomine baptizati Act.
xix. Item baptismum, accedencium 83 De diversitate susci
ad bapt[is]m[um] alii suscipiunt sacramentu[m] piendi baptism[um].
et rem sacramenti ut parvuli et illi
qui devote accedunt, alii rem
et non sacramentum, ut qui p[ro]po
martirium sustinet an baptismum
vel qui corde contrito ad baptismum

accelerat in terram moriunt. ¶ Item
baptismi. Baptismus diffi(nitur) a dyo
nisio in li(bro) de ecclia(sti)ca ierarchia
sic. Baptismus est sacre regna
tionis traditio .i. baptismus est quoddam
principium sanctissimorum mandatorum sa
cre actionis ab aliquorum diuinorum
et sacrorum actionum susceptiua opti
tatem formans nostros animales habi
tus ad supercelestis quietis anagoge ter
faciens. Et est sensus. Baptismus
est principium sacre actionis .i. prima
sanctio, vel primum sacrum operatum.
¶ Vnde glo(sa) de spiritu (sancto) v. baptismus e(st) aqua
diluendis crimibus per verbum dei sa(n)
ctificata. Hugo in summis. Baptismus
est tinctio .i. ablutio corporis exte
rior sub verborum forma prescripta
Si enim fiat ablutio sine verbo
non est ibi sacramentum. de (con)se(cratione) dis(tinctio)
(quarta). Papiam. Papias dicit quod bap
tismo lauato sacramentum bap
tismi quod est sacramentum regene
rationis, hoc est secunde generationis
qua generamur ut simus filii dei
et heredes hoc est spiritualis vite i
choatio, fiat regeneratione mundatur
quod generatione contrahitur. de (con)se(cratione) di(stinctio)
(quarta). Proprie placuit ut quicumque
paruulos ut dicit secundum baptismum quod
in matris vtero dicitur quod donec natus
sit ex vtero matris baptizari
non valet quia non secundum adam natus
non est, secundum christum nasci non potest
qui non potest renasci nisi primus
sit natus. ¶ Et nota quod sicut ho(mo)

84
¶ Que similitudo in(ter) carnalem et spiritualem generationem

secundum naturam nascitur ex femina sed
de viro quia vir fecundat feminam
ut de semine humano concipiat
vel vnito in se in quo spiritus (sanctus)
generat homo in melius innouatur.
Ita secundum gratiam homo ex aqua
renascitur. sed de spiritu, spiritus aquam
sanctificat ut ex semine diuino se
mi non, purificet, nam quod
natum est ex carne caro est
quod natum est ex spiritu spiritus est
Joh. 3. Item sicut in carnali ge

neratione qua proles ex viro et femi
nascitur. Alius est qui carnaliter
gignit, et alius qui carnaliter
gignitur. Sic in sacramento genera
tione qua proles ex aqua et spiritu
sancto renascitur, alius debet esse
qui spiritualiter generet. et alius qui
spiritualiter generatur ut dicitur ex. de bap(tis)mo
tenus effectu debitum. ¶ Item est
sacramentum renouationis eo enim
vetustas culpe exuitur vel depo(nitur)
et nouitas gratie induitur. de (con)se(cratione)
dis(tinctio) (quarta). Pagani non ex quo. Iuxta
id Gal. 3. Quicumque baptizati estis
in christo ihesu christum induistis
et est hoc sicut destructio veteris
ymaginis per resolutionem materie
ipsius et generatio noue ex eadem ma
teria in contrarium modulum tran
sitio per Inuicem tua ymat
gine priorem ad nichilum rediges
Item sicut sunt cera affige igni
Si enim in cera liquefacta nec scriptura
nec sigillatura remanet sic in bap
tismo omnis scriptura mortiferi
erroris, omnis dyabolice similitudinis
deformitas euanescit. ¶ Item est
lauacrum regenerationis et renouatio
nis ad Tit. 3. Et hoc signatur per
exutionem et ablutionem et albe ves
tis induitionem et palla que sunt in
baptismo. ¶ Item est sacramentum
sub iustitie persone et ecclesie eius
.i. diuinis et peccatorum omnium de (con)se(cratione) dis(tinctio) (quarta).
Nec quia qui tetigit hec operatio
diuina est sicut destructio ymaginis
niuee siue glacialis dissolutionem
Eccli. 3. Soluetur quasi glacies
in sereno peccata tua. ¶ Item est sa
cramentum diuine passionis et mor
tis et sepulture ipsius. Vnde illa
trina inmersio qua sub aqua puer
absconditur sicut mortuus in se
pulchro significat triduanam
dominicam sepulturam. de (con)se(cratione) dis(tinctio) (quarta).
Proprie. Et tamen illa trina inmersio
significat passionem mortem et sepul
turam christi, Im(m)ersio et secunda inmersus
non ex toto in aqua absconditur

1 Qualis (?) sit trina inmersio

sic xpistus non latuit in passione
et morte, sed in tercia totus inuigit
Sicut xpistus latuit in sepulchro
ad designandum quod tunc verus
homo ex toto sepelitur ne vltra
aliqua vestigia eius appareant
ad peccandum. ¶ Attende quod inmer
sio debet fieri in toto corpore vel salte
in digniori parte, ita quod iterum
expressio et immersio in aqua
fiat ab vno et eodem et in eodem
tempore propter ostendendam vnitatem in sacramento
et significandam vnitatem in mediatore

2 Quare baptisans tenetur extentis brachiis super fontem.

tore nostro xpisto. ¶ Qui autem baptisans
tenetur extentis brachiis super fontes
ad modum crucis signat quod per baptismum
debet esse crucifixus mundo et mundus
sibi, consepelitur autem ad similitudinem mortis
xpisti tecuncto aqua. quod est assumptum
est quia in terra viuus sepeliri
non posset, et ita trina immersio cum
in vocacione trinitatis efficitur sacramentum,
tamen cetera non que precedunt vel
subsequuntur fiunt ob reuerenciam sacramenti.
¶ Sed cum obiciat iste ter
immersus est in aqua trina immersio est
baptismus, ergo iste ter bapti
zatus est. ¶ Respondeo ista albus alba
album sunt tres voces et vna
quodque illarum est nomen. ergo ibi sunt
tria nomina. Vel sic iste communicat cor
pori xpisti in specie panis similiter
et in specie vini. ergo bis communicat.
Vel ibi est duplex corpus xpisti

3 Que sit efficacia baptismi

non sequitur. ¶ Illud autem notandum quod
virtus siue efficacia baptismi tres
eius siue sanctificacio est spiritualis no
uitas et sanctitas celestis hereditas
veteris hominis mors sordium viciorum
et peccatorum ablucio et delecio remis
sio quo ad culpas et quo ad penam.
De efficacia baptismi agitur de conse.
dis. 4. Inprimo x. c. et cetera. Ad hoc bap
tismus valet quod ad dei inuocacionem.
In vocacio trinitatis verbum dei quo
baptismus confertur scilicet In nomine pa
tris et filii et spiritus sancti. contra ydolatras qui
ad inuocacionem demonum vel adsup
sticiosam obseruacionem planetarum
vel astrorum vel huiusmodi operantur
contra quos dictum est supra
ibi vnus solus verus est deus
¶ Item quod addit contra illos qui
dicebant ego sum pauli. ego non appol
lo primo cor. 3. a. contra quos de
conse. dis. 4. cum tantum ¶ In vocacionem

Quare in vocacionem sanctificacione dei virtus est inuocanda

enim sanctificacio opus est solius
diuine virtutis ac non ad illud est
maxime inuocanda vel non
inuocata et cetera. neglecta merito
dedignatur ab esse ideo ad omnem
sanctificacionem que ministerio hominum fit
est virtus diuina et clemencia in
vocanda. ¶ Et sub qua forma verborum
sit facienda hec inuocacio habetur
extra. de baptismo et effectu eius c.
primo 22 p. et 25. ¶ Et attende quod cum
hec sit forma baptizandi Ego bap
tizo te In nomine patris et filii et spiritus sancti.
ab obmissione et interposicione vo
cabuli siue proposicione ordinis
supra dicti et sine commutacione aliqua
forma huiusmodi est dicenda. ¶ Et
hoc est contra illos qui non vir
tuti verborum sanctitati hominum attribuunt
potestatem baptizandi et cetera sacra
menta conferendi. Contra quem
errorem dictum est supra vbi
agitur de clauibus et infra ibi In
forma ecclesie. Item in diuine trinitatis
Contra Bonosianos qui non credunt
xpistum esse proprium filium dei, contra quos
dictum est supra ibi vnigenitus dei
filius. Et contra cathafrigas et mo
tanum et priscillam et maximillam
qui sanctum spiritum quendam parum
hominem mortuum dicunt. Contra
quos Joh. iiii. c. est deus. Luc vlti.
f. spiritus carnem et ossa non habet.
De istis erroribus habetur xxiiii. q. iii.
Quidam. Et de conse. dis. x. hii vo
erima testio scriptura non confirmat
eorum sensibus non dirimus
moriendum. ¶ In diuine trinitatis
secundum vnam essenciam ut supra eodem
q. hec sancta trinitas et hoc est
contra Arrianos ut dictum est ibi
vbi bene exponit. Contra illos qui
baptizabant in hac forma In nomine

trinitatis vel xpisti de quibus habetur
de cons. dis. 4. a quodam multi contra
illos qui baptizabant sub hac forma
In nomine domini. de cons. dis. 4. Si
revera vel in morte crucifixi vel
nomine domini nostri ihesu xpi. de cons.
dis. 4. Preter. Et contra illos qui
baptizabant in mortem domini.
de cons. dis. 4. Si quis presbiter patris
et filii et spiritus sancti. quia si unam de tribus
personam non nominaret in baptismo
verum baptismum esse non posset
de cons. dis. 4. Huiusmodo / hec vero

7 ¶ Quare ter immergitur puer

¶ Ista enim sunt verba sine quibus
baptismus non potest consecrari. de cons.
dis. 4. Si non sufficiat. Et nota quod
in baptismo trina fit immersio. trinitatis
quia in baptismo submergimus
vicia trium virium scilicet racionalis concupiscibilis
et irascibilis / et tria genera
peccatorum cordis oris et operis / et tria
genera concupiscentiarum oculorum carnis et
vite. ¶ Alie etiam cause assignantur
de cons. dis. 4. Postquam nos et duplis
sequentibus / ubi dicitur quod ideo ter facienda
est immersio in baptismo quia
datur in nomine trinitatis vel in nomine
ihesu xpi qui die tercia resurrexit
a mortuis. Illa enim tercio repetita
dimissio typum dominice exprimit
sepulture. et tamen si semel tantum
immergatur. verum baptismum accipit et
qui semel immergit tantum non
peccat nisi consuetudo ecclesie ob
sistat vel hoc modo tantum fieri debere
affirmet. ¶ De hac materia agitur de cons.

6 ¶ Que duo requiruntur necessario in baptismo

dis. 4. De prima sub mersione et per
capitolis sequentibus / Consecratur in
aqua / hec enim duo in baptismo
necessario requiruntur scilicet verbum et elementum.
ut extra. de bap. et eius effectu
non ut opponens. 3a q. 1a detrahe

a ¶ Quanta sit virtus baptismi

verbum / et aqua baptismi transitus est
de terrenis ad celestia / de morte ad
vitam. de culpa ad graciam / de inqui
namento ad sanctificacionem / non omnis
aqua sanat sed illa que est gratia
xpi. non sanat aqua nisi spiritus
sanctus eam consecret / et ideo xpistus
aquam contactu sui corporis sanctificat
quia unde possit aqua peccata crede
ntium purgare nisi tactu dominici corporis
sanctificata fuisset / sic de cons. dis. 4.

per aquam / in qua / Et hoc est contra
sarracenos et hereticos qui dicunt
solam ablucionem corporis per aquam
factam sufficere ad remissionem
peccati sed contricione et confessione. ¶ Ad
quod probandum inducunt Johel 2. Effundam
super vos aquam mundam et mundabimini
ab omnibus inquinamentis
vestris / Sed hoc intelligitur de aqua mundatiua
purificacionis baptismi / Item dicunt
quod Johannes baptizabat in aqua tantum
videndum quod assuefactorum et significatorum
baptismus iohannes non ad peccati remissionem
de cons. dis. 4. non regenerabat.
¶ Item opponunt quod naaman ablutus
in iordane liberatus est a lepra per quod
significari dicunt quod aliquis per solam
aque ablucionem liberatur a sorde
peccati. Unde quod 1a ablucio significavit
baptismum que iterata non fuit / sicut
baptismus iterari non debet ut de
cons. dis. 4. Non licet. et lxviii. dis.
Sicut semel / Et est contra novacianos
et donatistas qui rebaptizabant
baptizatos. ut xxiiii. q. 3a. quidam
¶ Magi imbuti qui signum crucis
per visionem faciebant per baptismi ablucionem
imponunt estimantes se per hoc ignem
sancti spiritus baptizari. In quo et divine
auctoritati et veritati et apostolice
tradicioni evidentissime contradicunt
et cetera. dicunt quod inter exteriora
visibilium signorum sacramentalium
esse conformem vel discrepanciam et scandala.
¶ Ipse etiam xpistus qui tactu

8 ¶ Quod aqua xpistus et apostoli baptizandi materiali

sue carnis vim regeneratiuam contulit
aque. baptizatus est in aqua
a iohanne ad exemplum nostrum sicut legitur
math. 3. marci 1o. luce 3. Et apostoli baptizabant
in aqua materiali visibili
ut patet actuum viii. de phylippo et
eunucho. Item actuum x. de petro
et cornelio Item act. xix. et xxii.
Item hebr. x. Accedamus cum vero
corde in plenitudine fidei aspersi
corda ex consciencia mala et abluti
corpus aqua munda teneamus
spei nostre confessionem / Nota quod prius
dicit aspersi corda a consciencia mala
et postea subdit abluti corpus aqua munda
ut sic ostendat totum hominem in baptismo

aqua mundari. Ad idem Ephe. v. c[apitulo]
dilexit ecclesiam et tradidit se pro ea
mundans eam lavacro aque in verbo
~~aque vite~~. Item in aqua quia in
9 alio liquore non fit baptismus ex
de baptismo et eius effectu non ut
opponens. Contra illos qui in vino
vel glacie vel alio liquore bap[tizare] in
10 tendunt. ibi autem fit baptismus in aqua
quia per aquam fit ablucio potius
quam per alios liquores propter quod magis
convenit sacramento. ceteri enim liquores
plus inficiunt quam abluunt. Item
quia ceteris liquoribus habundancior et
ideo nemo potest se propter indigenciam
11 excusare. Item in aqua, quia totum
genus humanum aptitudine sua in flore
ardet amore illorum que carnis
et mundi sunt. et de contrario friget
aptitudine sua superiori velut congelatum
frigus in aqua ab amore spiritualium
et eternorum bonorum appetit manifeste
totum genus humanum incendio
primo et ex tinctione indiget et ideo
ad hoc quod se habeat sicut debet et sicut
requirit necessitas salutis in ingeden
fuit in igne et aqua ad quod design
nandum competenter aqua et eius
accensiue apponitur in baptismo quia
gratia sive sanctificacio que datur per baptismum
est in flamacio aptitudine predicte conge
lacionis et extinctio eiusdem aptitudine
predicte ardoris ut dissolvat et in
flammet in nobis predictum gelicidium
et extinguat in nobis predictum incen
dium. Quare totum genus humanum
requirit nutrimentum que ex tinctorium
communiter inflamatorium, communiter
lavatorium quem fonte purissimum
atque vivificum. communiter forna
cem sacratissimum ardoris. et ut
ad unum dicimus quendam efficaciam
gracie dei in qua fiant omnia que salu
ti sunt necessaria. in qua fiat ple
ne sanctificacio et perfecta sanctitatis
12 digne in tenebris liberatur. Item
in quibus licet sacramentum bap[tismi] non
fiat nisi in aqua. virtus tamen
sanctificationis primus dat passionem
et penitenciam. nam ubi necessitas
excludit sacramentum fides et con
tricio supplet defectum. de ysi. dis. f.

Contra illos quod sine aqua baptizare tendunt

Contra in aqua

Quare congelatum aqua et aque accensio cetera bapo

Quod per quam datur sanctificacio baptismi si deficit sacramentum

baptismi licet. Si enim parvulis non
valentibus credere sufficit baptismus
multo magis sufficit fides adultis
volentibus. sed non volentibus baptizari
quia maius est fides quam aqua
si ergo quod minus est potest sanctificare
ergo quod maius. Supplet enim
omnipotentis benignitas quod ex ne
cessitate desunt sacramento quia
non alligavit deus potenciam suam
sacramentis. et ideo fideles esse possunt
vel per virtutem fidei vel propter fidem sac[ramenti].
Ex. de bap[tismo] et eius effectu. debitum.

Contra illos qui dicunt parvulis
inutiliter baptisma conferri

Quod tam parvulis quam adultis
13 contra errores et contra
errorem hereticorum. qui dicunt parvulis
inutiliter baptisma conferri. de sum[ma] tri[nitate]
de bap[tis]mo et eius effectu. maiores
de ysi. dis. f. placuit. ut quicunque
parvulos. Sed non quod circa hoc diversi
hereticorum diversa senciunt quidam di
cunt quod parvuli non habent peccatum sicut
pelagiani. et ideo non indiget bap[tismo]
quod pertinet probare sic. penes velle
vel nolle est omne meritum. sed
parvulis non est velle vel nolle. ergo
in parvulis non est meritum bonum.
Item ubi est necessitas. ibi non est
libertas. sed ubi non est libertas ibi non
est peccatum. parvuli vero ex necessitate
concipiuntur in concupiscencia. ergo tenentur
peccato eius qui in concupiscencia generantur.
Respondendum quod ab origine ex eo lex
fuit mala ubi similia ex similibus
procedunt de homine homines. de ro
14 nali racionale. Contrarium igitur ut per
peccatum Ade. quia Adam peccatum et
in firmitati fuit subiectum omnes qui
ab eo descendunt per carnis corru
pcionem tales nascentur. Et tandem
non ex natura semen quod quantumcumque sit
purgatum tamen seminat tamen nascitur
cum palea arista cortice et huius.
~~per Cor. xv. c.~~ Ad hoc quod dicitur
penes velle et nolle sic meritum
dicit quod de peccato actuali intel[ligitur].
15 Augustinus tamen dicit quod originale peccatum
est voluntarium non a voluntate
originis. sed ab origine voluntatis. quia
hoc peccatum originale contractum est
a voluntate primi parentis que fuit

Quare ab Adam peccatum originale derivatur in posteros racione originis et carnis

Quare peccatum originale potest dici voluntarium

occasio pcti originalis. Eodemo
pt videri ad hoc q oppo. de neces
sitate et libertate ut de corpe. dis. s.
Firmissime. Item opponit heretici
ponens q pr et mr sunt sine
pcto cum celebrant carnale co
mercium, nec peccat qui generat
nec qui generatur, nec qui creat. g
nullo modo videtur esse pctm in puulis
Rndeo vinum q3 semen humanum
habz dispoem et possibilitatem
ad eam speciem a qua seminatum est
Ex semine n. hmo non nisi homo
tm dealibus generatur. Insup accidentia
seminis ut complexio et alia nate
accidentia ipsum fetum sequuntur
& comitantur. Vn et palea granum
expaleatum sequitur et preputium
omnis ex circumciso generatos & de oculato
lato non oculatus, et detruncato
nascitur integer membris, quia hic
in neque semine est ut dicit Aug
sup. Ep. iii. In birru p fectu
et licet parentes mundati sint per
baptismum non tamen generant ex illa
generatione qua denuo sunt rege
nerati et mundati sz potius ex
ea qua ipsi carnaliter p. sunt
generati. Vn sicut dicit Aug pec
catum in puulos non transmittit
propagatione sz libido nec fecundi
tas nature humane facit homines
sine pcto nasci, sz feditas libidinis
quam habent homines ex illine
iustissima co depravatione pcti
Et non q pctm originale su
curatur in baptismo quantum ad
reatum pene, q remanz quantum
ad actum et motum concupiscentie
sic curatur in pnte q nisi transfun
ditur implem sic tollitur macula
q remanet sequela, de q. oportet
nos purgari quam diu vivimus
in hac vita agit. de pe. dis. s.
Si bapt. ut ondes. Item obi
ciunt heretici q aia contrahit
originale pctm, aut i. contrahit
ab aia, aut a corpe, sz i corpe
non est pctm, g. non videtur pec
catum contrahere a corpe. Si non
contrahit ex aia. g. vr. anima esse
ex aia tm ex traduce. Rndm
q sicut vinum optimum ex vase
corrupto contrahit vicium sic aia ex
carnis corruptione, et licz obiciat
q vinum non contrahit saporem ex va
se ni qui est in eo tm tm in carne
nec aia p9 primam et gre restitu
tom nulla sit corruptio culpe, non
pt aia filii ex generacione patris culpam
contrahere. Rnde q sicut sapor
qui in vase est & si vicium in vase
in vino tn vicium est & corrupcio
ille idem sapor, sic et corruptio q
in carne est in ea tantum pena
iustissima e, in anima vo vicium
est et corruptio non enim anima
decet sape nec carne nec terra
in qua est, quemadmodum & vitiosum
est vinum sape vas in quo e sic
vitiosum est anima sape carne
nec terram in qua est Ro. viii. q
carnes sunt sapiunt, & ad phil. iii.
Glia in confusione eorum qui terrena
sapiunt. Pt etiam videri q etsi
in vino non sit ebrietas de vino
tantum et etiam de bonitate
vini contrahitur ebrietas a bibente
Et licet in semine vel seminante
nichil sit nisi bonum eius tamen
commixtione anima debriatur
humana, et quemadmodum vicio ebrie
quod ex vino contrahit ebrius a
gittat, sic et anima humana
vicio qualitatis que utiqz eius eb
etas est quam ex carne p humanae
commixtionem contrahit, Sic enim deus
transfundit p occasione ebrietatis ibibe
tem cum nichil ebrietatis sit vino
sic deus in eius aialis vicium transfundit
i anima licet nundata sunt a pcto
Contra predictos hereticos auctoritas pbatur
q puuli habent pctm. Ecce n. i iniquitatibus
conceptus sum & in pctis & Et sicut
in adam omnes moriuntur ita i xpo
&. pt. cor. xv. c. Et sicut p unius
delictum in omnes homines i condempnacoz
sz p unius iusticia in omnes homines
in iustificacionem vite Ro. v. c. et
de cons. dis. v. Placuit ut quicunqz
parvulos. Et. xxiii. dis. Cum epus
Hoc pctm dicitur originale quia
pctm nichil ex pcto ade ortum
Sicut enim ab anima peccante
infecta sunt caro ade & prima effecta
ad libidinem, sic p libidine seminata

16 ¶ Qualiter mittit pbare heretici non esse pctm in puulis

17 ¶ Qualiter pctm originale curatur in bapo

¶ Alio opposito

18 ¶ Quare & qualiter sit pctm orig.

8

et secum trahens in fetorem vicesa-
tum fiat et viciat animam que quidem
in feto non tantum est pena, sed
etiam culpa que corrumpit naturam
et natura corrupta corrumpit
personam Peccatum autem originale
est sicut tinctus contra naturalem
rectitudinem / Et sicut ebrietas contra
naturalem sobrietatem / et sic fomitus
contra naturalem libertatem / et sic languor
contra naturalem sanitatem / Et sicut lex
invincibilis et tyrangi vasibilis
nisi adiutorio gratie dei / sic omnia
mala desideria que actuales sunt
concupiscentie et arma dyaboli
Item peccatum originale dicitur vicium
quia totam naturam hominis inficit
et corrumpit quod vicium facit
primum habilem concupiscentie ad
ultimum etiam concupiscibilem red-
dit / sicut enim in oculo ceci vicium
cecitatis est in nocte / sed non dis-
cernitur inter videntem et cecum nisi
luce veniente / sic in puero esse
vicium non apparet / donec etatis
19 Quid est tunc peccati originalis — provectioris tempus instat / Et
nota quod pollucio quam caro contra-
hit dum concipitur est causa origina-
lis peccati que racione vicii sive cor-
rupcio sive feditas appellatur / Sic
tum anima carni infunditur ex
corrupcione carnis maculatur / Sic-
ut si detur elemosina panis vel cuius-
cumque fructus vel speciei aromatice
in manum leprosi vel alias immunda
ex eius contactu fedaretur et tamquam
immunda reputaretur / Et per hec potest
solui questio que fit utrum anima
tamen sit ante baptismum qualis adeo
creatur quia creata est adeo bona
et munda / sicut pollutus habens
manus immundas pomum polluit
20 Quare dicitur fomes — sibi datum / Item dicitur fomes
peccati sive incentivum sive pronitas
ad peccandum que dicitur lex mem-
brorum sive carnis sive concu-
piscencia vel concupiscibilitas
Item hoc peccatum dicitur qualitas quia
sicut brutum animal non habet
in potestate ut erudicionem estimacio-
nis sue corrigat neque ut ap-

petitum temperet aut extinguat
quo nulla proponit peccatis sic nos
non habemus in propria potestate estimacionem
corrigere vel animum dirigere nisi
divina gratia adiuvet / hec quali-
tas est velut lepra et feditas
qua indignus est parvulus con-
sorcio sanctorum quemadmodum porci-
tantes talia qualia ipsa sua qua-
litate indigna sunt consorcio
hominum / Unde parvuli decedentes — 21 Quare parvuli non vadunt in purgatorium
sine baptismo in igne purgatorii
non admittuntur / ignis enim pur-
gatorius locus est mundorum
Sunt ergo extra castra eterni
tamquam infideles et leprosi non tamen
in carcerem dampnatorum id est infernum
detrudendi / Sic ergo eiecto de cas-
tris propter lepram infligitur nec est
pena sensibilis / sic et pena parvu-
lorum nec de eiectione dolet actualiter
nec quod caret visione dei et regno
celorum / Sicut non doles quia
non habes imperium vel papatum / vel
quod cares aliis bonis dolere tamen
si eius dolores capaces vel pas-
sibiles essent / sed feditas originalis
eos efficit quales et propter hoc a do-
lore dampni spiritualis sunt in-
munes / Et si quis autem querit — 22 Quare peccatum originale transfundit in posteros
quare singularis lepra transfunditur
in posteros / Unde quod eodem mo-
do quo et lepra corporis si quis
merito peccati sui percussus fuerit
lepra vel alia singulari infectione
infectus / et quod fuit in patre lepra
sed pena peccati / et hoc divine iu-
sticie ultio / hoc transfunditur in
filiis lege nature non ulcione
iusticie divine. hoc etiam patet
ex physica racione / Si enim infecto
imaginis per semen transfunditur
in partum / multo forcius infectio
affectionis et voluptas vel libido
que etiam est vicinior et semi-
proximior / Unde varietas colorum
virgarum transibat in ymaginem fetuum
ovium Laban Genesis xxx. Et multi
color picture ethyopis in filium
regis et regine ut dicit glosa

sup alium locum hu liberata fuit
regina a crimine adulterii hic qda
pho distincte / et hec faciunt contra
23 ¶ Alia oppo hereticorum ad idem — illos qui dicunt / q peccatum origi
nale nichil est / ¶ Alii heretici
dicunt q parvuli hnt peccatum tamen eis
no pdest baptismus quia no
hnt fidem q intur pbare ex
xpi / q in adulta etate bapti
zandus erat / ubi vr forma dedis
se ut dicunt / nc no baptizet
nisi adulti / ¶ Item obiciunt q illi
qui baptizant pus cathetizant
i. instruunt / sed quo pnt cathe
tisari parvuli qui instrui non
pnt / Rndeo q cathetismus ppo
parvulis no ut tunc instruant
sed ostendat quo instrui debeant
tamen discretionis eadem rone
fides exquirit a patrino / et ipse
rndet / credo / et spondeo fidem
quam habiturus est tpe discretionis
de cose. dis. 4. Prima igitur nichil e
¶ Idem nituntur pbare auctoritate
Marci ult. Qui credit et bapti
zatus fuit salvus erit &c / Idem
Math ultio. Euntes docete omnes
gentes baptizantes eos &c / Ecce q
prius dicit / docete omnes gentes / et
post ea subiungit / baptizantes eos
&c / Baptizandi igitur prius sunt
docendi / sed parvuli no sunt docendi
quia sunt incapaces disciplinae /
ergo non sunt baptizandi ergo
dampnabuntur cum habeant origina
le peccatum / terita filii ire Eph. 2. a.
¶ Rndeo q no sequitur parvuli no
docendi / ergo no baptizandi / fallacia
quia est ab inferiori ad superius / omnes
enim docendi sunt baptizandi sed
no econverso / Aliter ad hoc rndetur / ext
de bap. et eius effectu. Maiores / ubi
dicitur q auctores quasi in dicunt
intelligunt de adultis / Sed nondum
q peccatum originale sine consensu
remittitur alterius / ratio sine consensu
contrahitur / peccatum no actuale cum
consensu contrahitur et ideo no pt
sine consensu remitti / quia certo

in parvulis no est peccatum nisi tantum
originale ideo sine omni consensu
illorum remittitur p virtute sacramenti
baptismi / Item obiciunt cetera
sacramenta no hnt locum circa
parvulos. ergo nec baptismus. ar. 1.
q. 1. dicitur xpus est / Rndeo q hoc
sacramentum est necessitatis et non
alia et istud est contra originale
peccatum sine cuius remissione no est
salus parvulis vel adultis et ideo
est necessarium utrisque / de cose.
dis. 4. Firmissime / ¶ Item obiciunt
q in prima institutione baptismi
no leguntur parvuli baptizati / Rndeo
q ad hunc vigebat circumcisio que de
lebat originale / no oportet parvulos
baptizari quia circumcisi erant / ad
ulti baptizabantur ut unum rege
neratum agnus in esse intelligeret
et alios ad baptismum invitaret
de cose. dis. 4. Ex quo ¶ Item contra
parvulos q tam parvuli quam adulti
debeant baptizari pbatur Joh. 3.
Nisi quis renatus fuit ex aqua et
spiritu sancto / Item Luce xviii. Sinite
parvulos venire ad me talium enim
est regnum celorum / ¶ Et nota q dicitur
asserebant pse eum no veniebant
¶ Item appellat eos infantes quasi
no fantes quia no dum loqui
poterant / pse ergo fidem no ha
bent nisi opa et tamen dns in
ponebat eis manus et benedicebat
eos ut dicitur Math. x. Et sic mun
dabantur p fidem illorum qui pntabant
eos / Ad idem Math. xviii. Qui hu
miliaverit se sicut parvulus iste hic
maior est in regno celorum
Contra de bap. et eius ef. Maiores /
29 ¶ Quod parvuli salvat in fide alterius — debitum ¶ Probatur etiam p multas [illegible]
q puer pt salvari in fide alterius
Math. viii. de servo centurionis /
Idem xv. de paralitico / Et [illegible] de filia
chananee / Item Luc. v. de paralitico
Item Joh. x. de filio reguli / Item

B

ad preces marie et marthe ihesus la
zarum suscitavit Item xi. et ad
preces petri thabitam Actuum ix. et
ad preces pauli adolescentem Act. xx.
Item ad preces symonis pontificis fuit
eliodorus suscitatus 2o macha. 3.
c. Item ad preces helie filius mu
lieris matris sarepte 3o Reg.
xvii. c. Item ad preces helyzei fuit
suscitatus puer. 4. Regum. 4. c.
Si ergo meritis aliorum alii sal
vati sunt in corpore et anima
multo forcius pueri per baptismum
in fide aliorum possunt salvari
de conse. dis. 4. Illud sig in eccia
Item si in illo non est peccatum remitti
parvulis peccatum. an ergo imputetur
Item impugnant et irrident he
tici antecedencia ad baptismum
dicentes frustra eos cathetizari
cum non sint capaces discipline
dicentes omnia esse falsa que ibi
dicuntur quia parvulus non credit
nec petit. nec vult fieri xpianus
Derident eciam exorcismum et
exsufflacionem spiritus immundi dicentes
quod frustra adiuratur et exsufflatur
ut inde exeat si ibi non est
Preterea si in exitus est ergo ibi
e. hoc autem dicunt ad inculpan
dum matrimonium dicentes progeniem
esse demoniacam Preterea si non est
per effectum frustra adiuratur ut
exeat quia sic non exiret Videtur
quod non est ibi essencialiter sed eius
effectus scilicet originale peccatum et
quo ad hoc inde exitus est in
baptismo Item hoc non valet
dicitur ei exi ab eo. ergo ibi est
essencialiter Petrus dixit vo. luce
v. b. Exi a me quia homo peccator
sum domine non tamen xpistus
in eo cum erat essencialiter Item
si irrident exsufflaciones irride
ant xpistum qui sufflavit in apostolos
qui dedit eis spiritum sanctum ad io. b.

Ioh. xx. Nota quod cathetismus grece
latine dicitur instructio cathetizare
est instruere ut de symbolis et de
fidei rudimentis Exorcismus grece
latine dicitur adiuracio exorci
zare est adiurare ut exi ab eo
spiritus immunde Cathetismus et ex
orcismus neophitorum sunt magis
quam sacramentalia quam sacramenta dicen
da neophitus novicius interpretatur
vel rudis et dicitur neophitus nuper
ad fidem conversus vel in discip
lina religiose conversacionis rudis
hec precedunt baptismum non quod sine
istis non possit esse baptizandus
instruatur in fide et sciat ad que
sit obligatus et ut in eo potestas
dyaboli minuatur Item opponunt
heretici cur interrogatur parvulus de fide
cum sciatur eum non credere et ru
de non posse. Item non enim mentiri
videtur patrinus si dicit pro parvulo
cum parvulus non credat. nec intelli
gat hec. Ad predicta dicendo quia
quemadmodum parvulo nascenti omnino
prestantur multa beneficia nutricio parentum
sicut potus cibus vestitus et que
educacionis sunt aut incitamentum
nec impedit in aliquo nec repellit
ista beneficia ignorancia illius vel
incredulitas non enim propter hoc minus
involvitur pannis aut odoratur aut
pascitur quia ignorat ista sibi fieri
Similiter medicamentum ei adhibetur
et sanitas ei acquiritur licet ipse sibi
nesciat adhiberi sic sic occasione
parentum medicantium sanitas et sa
nitas spiritualis confertur ignorancia per
vulis non impedit devocio parentum
aut bonitate divina quia igitur
vere parentes spirituales sunt illi et vere
nutrices spirituales et vere matres eciam est
ipsorum sanctorum omnium eorum qui ipsorum
ministerio spiritualiter generantur sive
regenerantur non obstabit nec im
pedire poterit ignorancia parvulorum
quominus ipsis eiusmodi ordinibus parentum
dei bonitas conferatur eisdem tamen

24 Quid exorcismus

26 Quid cathecismus

27 Quid neophitus

28 Quare parvulus in
terrogatur de fide

G

spiritualis sanitatis gratiam et alia
dona ad vitam spiritualem pertinentia.
¶ Sicut in ministerio parentum carnalium
et similiter eorum matrum et patribus dei bo-
nitatis dei largiuntur filiis carna-
libus vitam et sanitatem corporis
et alia temporalia bona quibus etiam
quamvis ipsum impugnat quanto
magis meritis et orationibus parentum
spiritualium, dabit filiis spiritualibus
dona quibus ipsi digne et
laudabiliter permaneant. Sicut enim ali-
cuius opus fuit priorum parentum
peccatum quo parvulus erat damp-
natorum obnoxius, sic e contrario
opus est quod faciunt spirituales
parentes ad salutem infantis. de
conse. dis. 4. Baptismi vice parvuli
ut. cum parvulis quamvis sese pla-
cuit ut quamvis parvulis. ¶ Item
si deus propter alterius damnaret
puerum ante baptismum et non salvaret
eum per fidem alterius non super-
exaltaret misericordiam iudicio propter quod
dicit apostolus ad Ro. v. Si in unius
delicto mors regnavit per unum multo
magis gratie habundantiam et dona-
tionis et iustitie accipientes in vi-
ta regnabunt per unum Ihesum Christum
Sicut enim primum hominem in peccato et
morte nascitur, sic per Christum in vita
etiam in baptismo renascitur. de conse.
dis. 4. Omnis qui. Et sicut parvuli
nesciunt culpam cum qua ex car-
ne nascuntur sic nesciunt gratiam
qua per Christum renascuntur. ¶ Item sicut
tutor debet defendere parvuli et petere
iudicem pro ipso et totum eius nomine
illius agere parvulo non intelligente
et penitus ignorante et prodest
parvulo quod utiliter pro eo egit eo penitus
ignorante et etiam contradicente
et rebellante sic multo fortius in ca-
animarum quod fiet per tutorem spiritualem
prodest ad lucrum spirituale parvulo
24 Quod patrinus est parvulo pro tutore et fide eius nomine agit.
de conse. dis. 4. Mat etiam. ¶ Item
si leges humane et iustitia humana
providit parvulis carnales tutores

et alios adiutores ad acquisitionem con-
servationem et multiplicationem bonorum temporalium
et adiutorum quanto fortius et lex
divina providit parvulis patrinos ad obtinenda
bona spiritualia et etiam ¶ Sexto quia patrinus
respondet credo confessio sive professio
est fidei que fit nomine parvuli
qua obligant se ut filio vel fili-
olum erudiant vel erudiri fa-
ciant in fide et obligant eum
ad observationem ~~dei~~ fidei cum pervenerit
discretionem que obligatio melioratio
est sue conditionis, et credit par-
vulus per patrinum, et patrinus credit
ei et ad opus et comodum eius
et sicut in iudicio post confessionem
vel probationem tutoris fertur sententia
pro parvulo. ¶ Item post confessionem
fidei per inpositionem baptisma-
lem confert parvulo gratiam baptis-
malis sicut deleat materia habetur
de conse. dis. 4. Parvuli. et se. p. c.
¶ Item opponunt heretici cur in pro-
gressu parvulus de fide cum respondere non
possit. Cui respondet beatus Augustinus.
quod infans pro se loqui non potest
pro quo vox sanguinis fratris sui
et talis vox fratris clamat ad deum
de terra astat et clamat michi loqui-
tur etiam et ipse etiam infans
ut quodammodo confiteri ad deum
de fortibus salvatoris et suis
clamoribus vagitare dicunt vim pa-
tiuntur pro me, flagitant auxilium gra-
tia vim patitur anima clamat
in potentia miseri, clamat igno-
rantia parvula clamat ad deum in
firmitatis vita igitur clamat hora
sanguinis fratris sedes matris ostendit
tuo pueri. et miseria destituti
et clamat ad patrem qui se ipsum
negare non potest nec mihi dicat
quia non habet idem tam ut in parte
sua in voluntas illi sacramento quippe
idoneus sit suo assensu propere
evoluta non minor fides ecclesie
quam mulieris chananee que sibi
suffecerit et filie. Math. xv. d.

Et no q parentes tenent adhuc
q pueri baptizent̄ quia si te
nent ad hoc q pueri baptizē
quia si tenent pinde illis ne
cessaria corporis scdm legem ne
multo fortius necessaria ad salute
anime. pa ad thi. v. ubi dr q si
quis suorum et maxime domesti
corum curam no hz fidem ne
gavit et est infideli deterior
Item Eph vi. pueros educa
te vos in disciplina et correc
tione dni. Aug. sicut adultus
salvat p fidem ita parvulus p fidi
sacramentum / Et contra p dictos
hereticos no q tria pcedunt bap
smum cathetismus exortismus
et oro quia sicut pus corpit
pus nutrit et tandem pficit
in generatione humana sic baptizadus
pº p cathetismum i. p instructionem
fidei concipitur p gratiam p exortis
mum et ad iniciacionem nutrit cu
dyaby ab eo expellit p9 p oronem
pficit in vro matris ecclie ut deo
renascat et sic cathetisacio con
cipit exortismus alit et oracio
informat / ad hoc cum sit ca
thetisatio ut bap. voluntarie
illud recipiat sacramentum / exor
tismus ut ptas dyaby ab eo
expellat / oro no ut in bono
pcepto pseveret / Cont. heti
cos irridentes que fiunt i bap
tismo no q oia fiunt ex causis
ronabilibus sicut auctibus appbat
/ quare cu saliua aures et nares
tangunt dici decose dis. f. pgen
tangunt quae nares et non ora
decose dis. f. p glum / Quae ex
sufflet dr dec. dis. f. postquam
sicut nostr. quae sigt signacio
crucis decose dis. f. postea sigt
/ Quae exsuffla et exorzatur
decose dis. f. dicit nost. Quae
dicit oones et dat sal in ore
decose dis. f. exsumit sal celestis

Quare itum exorciset decose dis. f.
dehinc sacerdos Quae fons bndicat
decose dis. f. venit sacerdos si non
sacrifice. Quare a sacerdote ungit oleo
in pectore et int scapulas decose
dis. f. Et unde Quare interrogatur
ab renunciat sathane et omnibus opibus
eius decose dis. f. pmum. Ad quae
interrogatio credo fiat. dicit decose
dis. f. pº igit quare trina inmersio
fiat. decose dis. f. postquam nos et
in synodo. Quare ungat in cerebro
decose dis. f. postquam ascendit
et omnibus sequentibus capitulis
Quare candida vestis traditur
baptizato decose dis. f. post bap
tisma tradi accepisti / hec vestis
desup texta est filo rubeo quod
sigt dnicam passione et ponit i
supiori pte ut sup omnia fidem
teneant dnice passionis / Item
baptizato tradit cereus ardens i
manu ut exº bonorum opum cordi
illuceat pximorum Jnº. illud mt v.
Ut luceant lux vra coram hoibus
Et qrat in sabbato pasce et penthe
costes baptismus solepnius q i die
bus aliis celebret Rndendu q in
duobus efficacia baptismi consistit
in effusione sanguinis xpi que in
sabbato pasche signat et in remis
sione pecorum que fit p spm sanctum
eius solepnitas tunc recolit et
dehac materia agit decose dis. p.
no dnm rone et viij et capitulis sequentibus

Contra illos qui dicunt q minister
malus baptizare no pt et sicre h. dut
et quare rndendum

Informa eccle aquodagu, contra
hereticos qui dicunt q ministri ma
lus baptizare no pt quia qui sci n
sunt sanctificare alios non possunt 30
p. q. i. Quaecunq sacros inclidicat
q. q aut certa sacramenta cu ca. s.
sequentibus et c. s. sacrosancte ubi agit
dehac materia inferius dicetur
ca. vltio. et decose dis. i. ubi
dicit q nichil abonis magis n
amalo minus pficit sacerdote
et p. a. q. p. Intra catholicam sed
sup ubi dictu est. decla mbis 31
satis rursum est hunc errori / Qualis sit for. baptizandi
Informa ecclie que data e a xº
in fine. Baptizantes eos i noie p

secus est si forma ecclesie non fuerit
in prima q. i. Si quis confugerit
que autem sit forma ista habetur
32 ¶ Sub qua forma verborum greci baptizant / ex. de baptismo. Tenus effectu ca.
p. et 2. ¶ Greci vero et quedam
alie nationes non dicunt Ego
te baptizo etc. Vn videtur quod non
vere baptizent / ex tra de baptismo
Ca. i. Agnoscitur sive bono sive
malo et si ab heretico. p. q. i. c. Ne
mo inheresi / S. C. et xxiiii. q. p.
Si quem forte. Si quis dederit
de conse. di. 4. sive hereticus ¶ Quo
autem tales recipiendi sunt. dicitur
de conse. dis. 4. ab antiqua. Quia
misterium baptismi commisit deus
tam bonis quam malis / sed sibi re
tinuit potestatem quod monuit Joh. cum
vidit columbam descendentem de
super xpm et dicente hic est qui
baptizat. Joh. p. c. Non noz minister
malus vel bonus est dominus
quia neque qui plantat neque qui
rigat est aliquid sed qui incremen
tum dat deus p.a cor. 3. a. Item
baptismus datur per dispares ministros
Vn et quare unus est per quos
cumque detur ministros. quia non illorum
est sed dei et ideo dona dei gratie
sunt horum purum per malum ministrum
sicut enim per lapideum canale transit
aqua ad areolas in canali lapi
deo nichil generatur sed ortus inde
plurimum / fecundatur sed debeat ma
teria plenius supra ibi Sedum cla
32 ¶ Quod alius debet et non ipse se baptizare. nes ecclesie ¶ Item agnoscitur ita
tamen quod alius sit qui baptizat
et alius qui baptizatur / Contra eos
qui se ipsos baptizant / ex. de bap
tismo. debitum. et ideo xpc a se noluit
baptizari sed a Johanne math. 3. c.
Quod semel debet et non iterum baptizari

31 Rite collatum. ita quod semel tantum
Contra hereticos qui dicunt
quod quotiens homo peccat debet
iterari baptismus. contra quos eph.
iiii. Una fides. unum baptisma /
Quia non debet iterari baptismus
i. q. i. quod quidam et kyrum dis. c. p.
Non autem dicitur iteratum quod nescitur
esse factum. de conse. dis. p.a Solempnitates
et ideo ubi non est certum quod fuit
collatum est libere conferendum. ex
de sac. Item c. i. Non est enim
per suspicio temeritatis ubi est dili
36 Quod sit ritus et q attendi in ritu bap. gentia pietatis ¶ Item ritus ipse
scilicet mus secundum quem opinionem
unigeniti legis ritus autem atten
ditur quo adulta quisque que vocatur
37 Quod sit de esse bap. ibi ad dei in vocationem ¶ forma norum
que notatur ibi patris et filii et spiritus sancti.
elementum aque quod notatur ibi con
secratur in aqua / persona bap. quod
notatur ibi tam parvulis quam adultis
38 ¶ persona baptisantis quod notatur ibi
Agnoscitur et ¶ Si quaeritur que intentio Quod intentio exigitur in baptismo
exigitur in baptismo / Unde quod baptizatur quod
in tendat facere quod facit ecclesia
catholica. de conse. dis. 4. Si non sa
ficatur retulerint / Quare oppositum hereticus
contra baptismum aque et quia requirit intentionem

39 Proficit ad salutem / opponit
hereticus p.a q. 2. Salvos
nos facit baptisma non
carnis / depositio sordium sed consci
entie bone interrogatio in deum exponitur inferunt
heretici / Sed baptismus aque est depo
sitio sordium carnis. ergo non facit
salutem ¶ Depositio sordium sordium Unde
carnis ipsum sed conscientie / Hanc ante
interrogationem facit qui baptisat
40 Expositio de ordine triplex virtus baptismi sicut patet in forma baptismi ¶ Iste
proficit ad salutem. quia baptismus per
gratiam baptismalis sanctificationis
celum aperitur liber patet eis ingressus
Item spiritus sanctus in eos ibi descen
dit / Item filii dei adheredes per
gratiam adoptionis in baptismo efficiunt
que manifeste patet per tria
signa / que apparuit in baptismo
domini salvatoris scilicet quia celi ap
ti sunt super eum / et descendit
spiritus sanctus sicut columba in ipso
et vox patris audita est hic est
filius meus dilectus / sicut legitur
mt. iii. mr. i. luce iii. ¶ Cur enim
hec tria in baptismo salvatoris
potius quam alibi sunt ostensa
cum ex baptismo nichil ei accrevit
sanctitatis aut gratie nisi ut triplex

91 virtus ista baptismi ostenderet.
Quod xpus est liber vite nre
Ipe enim xpus est liber noster
scriptus in tus et foris. in quo quidem
quod factum est vita erat .i. liber
vite nre in quo solum omnis
regula nre informacionis sed
eciam quod in nobis ritus diuina
operatur legi. Pt hec omnis eius
accio est nra instruccio ex quibus
pz xpm capud baptizatum esse
baptismo materiali. Item pz disci
pulos eius esse vsos fuisse
ante ascensionem Joh. iiij. a. et
ps. Actuum. 2o. f. viij. ix. x. c. xvi. g.
Ex quo pz quod eccia romana
in hoc sequitur xpm et eius
apostolos. quare ergo reprehendit here
ticus cum non habeat auctem contra
nos quod xpus vel eius apostoli hoc
reuocauerit vel formam aliam
92 dedit baptismi. Proficit ad sa
Quare sit efficax baptismus
lutem. ut pz Ro. vj. Col. 2o. quia
per sacramentum xpi sanguine rubricati
culpa remittitur vitatur periculum
Actuum 2o. Baptizetur vnusquisque
vestrum. Item Mar. vltimo et ad Tite. ce. p. Joh.
3o. Nisi quis renatus fuerit ex
aqua et spiritu sancto. Omnibus ianua
xpi sanguinis sui meritis rese
rauit fidelibus. ut ex. de bapt. maiores. c. cum ergo, tamen premissa fuit
93 contra hereticos qui baptismi deri
Ubi et quando fuit apostoli baptizati
gunt sacramento. Querentibus autem
de apostolis quando et ubi et a quibus
baptizati. Respondetur. de conse. dis. 4.
Cum si eos. Et Joh. xiij. Qui lo
tus est etc. Et probabile est quod ipsi
taliter sint baptizati. cum alios
baptizauit et docuit baptisma
xpus tunc incepit facere et docere act.
p.o Adidem Ro. xv. Item expresse
pz de paulo quod fuit baptizatus
Actuum. ix. c. Si querantur quare
ritus baptismi tam communis
tam conueniens et tam necessarius
saluti humani generis tam diu sit
dilatus. Respondendum ibi et tam
diu vrgentibus. Item si grauiter
qualiter prouidebatur saluti homi
num ante baptismum. Respondeo de conse.

dis. 4. Quod apud nos sicut dictum est
supra ibi sacramenta non baptismi.
Item si queratur utrum sufficeret ad
salutem modernorum quod sufficiebat
ad salutem antiquorum ut quare non.
Respondeo quod non licet legem diuinam
auctore imposita tanta sanctorum testio
niis comprobatam tantis miraculis
confirmatam tot et tantis patribus tam
longis temporibus obseruatam et sue
ipsius vtilitatis ac salubritatis
euidencia tam acceptam cuiusque ne
gligere vel mutare negredam ut
sustituenda sunt veterum consue
tudinum figuralia. postquam venit
veritas manifesta nec veritas
eterne dispensacionis est rescindenda.

Quod per baptismum omnia peccata dimittuntur.

94 Etsi post susceptionem baptismi
per quem omnia peccata origi
nalia quam voluntaria di
mittuntur. xxiij. dis. 4. quam eius
per sedem Augustini concupiscencia carnis
dimittitur in baptismo non ut non sit sed
ut non imputetur in peccatum. quoniam
aliqua peccata pertranseunt actu sed rema
net reatu ut homicidium et simul
95 et reatus. Concupiscencia sine originale
Culpa peccati originalis dimittitur sed penalitas remanet
preterit et remanet actu. Illud
autem intendimus quod diuinum peccati
originalis et culpabilitatis delet
per graciam baptismale. remanet
autem eius penalitas ad exercicium
ad custodiam humilitatis quod apostolus in
se ipso ostendit 2a cor. xij. Ne
magnitudo re exime. Sed in sti
mulum etc. Item remanet ad in
cussione timoris ad recordaciones
gracie liberatoris et ad monicionem in
vocacionis gracie et auxilii ex hoste
vincimur et iugi impugnacione
remanet ergo peccatum originale
ad rebellandum ad excercendum
non ad opprimendum sed vincendum ut
decens victoria coronemur. De hac
96 materia agitur. de pe. dis. p. c. 2o et
Quare mors et alie penalitates remanet post baptismum
c. non ex quo. Si quis autem
quaerit quare mors et alie pena
litates remanet in homine post baptismum.

cum ibi facta sit plena indulgentia
peccatorum maxime cum in morte
domini pro peccato ade bene plene fuerit
satisfactum. ¶ Unde quod nichil enormius
est quam ut honestas cum honore
suo transeat a patribus ad heredes
Extra de decimis. Cum non sit
ca° p°. Pastoralis nichil autem
magis cum sit a patribus in filios
quam ipsa caro secundum debitum mortis
omnis est et debitum ad quod se
obligavit peccando adam ergo
dominium carnem ade oriatur
pro peccato Gen. 2°. Et ideo iustissime
transit ad omnes filios ade. non tan-
quam pena sed tamquam omnes pa-
terne hereditatis. Nota quod in peccato
ade secundum Augustinum plura notantur
peccata. quia ibi fuit superbia dum
homo in sua potius quam in dei
potestate esse dilexit et sacrilegium
quia deo non credidit et homicidium
quia se in mortem precipitavit. et
fornicatio. fornicatio spiritualis quia
mentis integritas corrupta fuit
per suggestionem serpentis. Et furtum
quia cibus vetitus est usurpatus
et avaricia quia plus quam sibi
sufficere debuit appetivit. et sicut
aliud in hoc in quo inveniri potest. et
quia peccatum ade totam humanam
naturam corrupit et ex eo homines defluens
manavit. ideo dicitur fuisse originale
quasi causa peccati. sed quantum ad culpam
peccatum. et penam etiam. quia per
primam per bene vivendo est venia
consecuta. et per christi sanguinem liberati

Contra hereticos qui dicunt quod ex eo
quod quis baptizatus est ulterius criminaliter
peccare non potest

Quicumque prelapsus fuit in peccatum
Contra iovinianos qui dicunt
quod ex eo quod quis baptizatus est ulterius
criminaliter peccare non potest. Ad quod
innituntur. prima Joh. Omnis qui na-
tus est ex deo peccatum non facit. et
non potest peccare quia ex deo natus
est. Et idem prima Joh. v. Unde tunc
ex his quod verba predicta intelliguntur
per exposicionem. qui enim manet in
statute baptismi non peccat et

quam diu in generatione dei persistat
peccare non potest. quia non est conventio
lucis ad tenebras. christi ad belial
2a cor. vi. f. ... et nox.
iusticia et iniquitas peccatum et virtus
christus et antichristus non simul conveni-
unt in eadem eo dum iste stant se
aliquis in generatione dei perseveret
quamdiu non peccavit secundum quod
predicta colligitur de pen. de conse.
dis. 2. q. 2m hanc summam ubi agitur
de predicto errore. Quod autem post suscep-
tionem baptismi potest homo peccare
patet prima Joh. p° et 2°. Jacobus vero Hebr.
vi. et etiam tota dimitte nobis
debita nostra. Math. vi. patet etiam
per exempla. Quia petrus negavit
dominum postquam et dum fuit quod notum
est ex Joh. xiii. b. Judas etiam
post baptismum tradidit dominum nostrum ihesum
christum. Item etiam Joh. qui bapti-
zatus fuit. de penitentia. dis. 2a c. Ite-
rum hanc primam consitetur se peccare
petrus prima Joh. p° et 2° Paulus
etiam post baptismum castigo corpus meum ne
reprobus inveniar. prima cor. ix. f. Pre-
dicta etiam faciunt contra novicianos
et eunomianos qui dicunt nulli
in puritatem esse peccatum in fide ma-
neti. xxiiii. q. 3. Quidam ipsius 28
asyam quo lapsus fuit in peccatum — Quare in peccato
quia in peccatum lapsus est sine pe. — et cur peccatum
ideo timendum. et quia turpitudo — equare
seu feditas erubescendum. et quia
in in virositatis toto impetu animi
feriendi. et quia abhominanda vi-
litatis indignacionem quia damnositatis
odiendum. et quia mortiferitatis et
detestanda maledictio et in gravita-
bilitatis exhorrendum. Item prelapsus
qui in omne peccatum lapsus est ruina
ab alto gratie ad infimum culpe quasi
de celo ad infimum de potestate sancte
contemplacionis in servitutem vitiorum
et peccatorum et quia non indiget rele-
vacione. quia cum cecidit est con- 29
fractus. et ideo ipse non potest surgere
¶ Item quia omne peccatum est offensa — Quare indiget
nativo requirit reconciliacionem sine — reconciliacione
reconciliacionem quod non potest fieri

nisi precariciarum siue cōtribulati
40 one. et hec est contricio ¶ Item quia
Contra iustificacionem peccatum est in iusticia exigit iu
stificacionem et tormentum ipsius
peccantis que fit tamen iudicio
ipsius peccantis ubi est accusacio
et testificacio contra delinquentem
et hec est confessio et ideo in iudicio fit
iustificacio delinquentis et emenda
41 in iniuriam passo et hoc est satisfactio
Contra sanctificacionem ¶ Item quia peccatum est ex eterno
dictio requirit sanctificacionem siue sacra
mentum et ideo necesse est ut habeat
similitudinem forisecam siue visibile
tamen ipsa sanctificacione in tiori ¶ Sancti
ficacio autem non est nisi per ordinem
et benediccionem siue diuine nominis in
uocacionem. per hoc ergo apparet pe
nitenciam esse sacramentum quia habet
signum sacrum atque sanctificans ¶
Signum dico similitudinem habens cum ipsa
sanctificacione interiori. Nam .n. sacer
dotalis super caput penitentis manus
diuina siue virtutem adesse prebet
ad sanctificandum penitentem et sacrandum
a recidiuis tuetur ex creacionibus
42 Oracio requirit absolucionem ¶ Item peccatum est vinculum quo
superbia ligat hominem in capite
ira etiam inuidia in corde loquaci
tas in lingua auaricia in manibus
accidia in pedibus gula in ore
luxuria in genitalibus ideo requi
rit absolucionem ¶ Absolucio autem sacer
43 Quid sit absolucio et ecclesia que fiunt penitentibus in cena. dotalis aut benediccio absolucionem in
teriorem ac spiritualem quam opus dei
intus ac clemencia in penitente operatur
exprimit similitudine sua. Iuxta hoc etiam quod cum
lucentibus accensis in prato .xxx. et
ecclesiam fuerat publice penitentes in
troducuntur ideo in die sanctificacionis per
episcopum aperte quod propter peccatum et a domo dei
expulsi et a communione sanctorum separati
premiam recipiunt et restituuntur ad
ecclesiam nostram et quod lucente corporum que
peccata extincta fuerant premiam remi
serunt ut igne s. s. ardeant et lu
ceant sicut patet .2m. quod dicitur ma
44 Contra illos qui dicunt quod non potest peccatum in quod fuerit in celo dis. l. dis. xxxx. ¶ Et sic per lapsus
in peccatum per veram penitenciam potest reparari
sicut habet dicta testimonia. hoc contra illos qui
dicunt quod non potest fieri peccatum

nisi quod fuit signum in celo. Cuius error
absurditas patet ex sacris scripturis noui
ac veteris testamenti. et contra quos omnes om
nia. et ipsa experiencia communis ac eui
dencia operum contradicit ¶ Unde peccatum
45 Quid peccatum peccatum est actio ex defectu boni in
tendens Augustinus ¶ Item peccatum est voluntas
retinendi uel consequendi quod iusticia
vetat et unde liberum est abstinere usque
adeo .n. peccatum est voluntarium malum
quod nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium
xv. q. i. c. s. et et ex. per 22o. quod tenet
de actuali et mortali. ex. de baptismo
et eius effectu maiores. c. vij ¶
Item peccatum est factum dictum uel concu
pitum contra legem eternam lex uero
eterna est voluntas dei Augustinus peccatum
nichil est et nichil fiunt homines cum
peccant ¶ Sed quis querit quomodo
peccatum potest bonum corrumpere uel adime
re cum nichil sit Augustinus dicit in libro de natura
boni. sicut abstinere a cibo non est
aliqua substancia tamen substancia corporis omnino si ab
stineatur a cibo frangitur et languescit
Sic peccatum non est substancia quo tamen corrum
pitur anima nostra ¶ Item nichil aliud est peccatum
quam absencia iusticie ubi debet esse
¶ Item peccatum nichil aliud est quam dei
contemptus quo precepta eius contempnuntur
Gregorius peccatum est mala facere delic
46 ¶ Quod differencia inter peccatum et delictum tum bona delinquere ¶ Nota quod ordo
Quid est peccatum mortale et quid veniale iusticie est quod bonum incommutabile
preferatur mutabili bonum honestum
preferatur utili voluntas dei preferatur
proprie voluntati carnali ¶ Et quia lex
dei istum ordinem precipit et oppositum
vetat quando bonum incommutabile
preferatur eterno et bonum utile preferatur
honesto et voluntas nostra preferatur diuine
et sensibilis appetitus preferatur racioni recte
tunc committitur mortale peccatum de quo
dicitur quod est preuaricacio legis diuine
celestiumque inobediencia mandatorum. sic
autem committitur siue obmittitur quod
lex precipit. siue fiat quod lex prohibet
lex quo oritur duplex genus peccati
scilicet delictum et obmissum. quando vero
bonum incommutabile plus diligitur
debito sed non preferatur commutabili
et utilitas non preferatur honesto et
voluntas nostra plus debito diligitur
sed non preferatur diuine. et carne concupiscit

sed non profertur iudicio rationis tunc
non est mortale sed veniale cum
quia non est directe contra legem dei / mor
tale autem dicitur peccatum quia aufert vitam
separando a deo per quem anima vivificatur
/ veniale vero quia dignum est venia
Peccatum est prevaricatio legis divine
celestiumque inobediencia mandatorum
Si quis obiciat quod sit peccatum
non credere in deum. non ire ad ecclesiam
cum ista non sint actus. Respondeo
quod privaciones huiusmodi non privacione pri
77 ¶ Quod notatur peccator non
credere in deum et ecclesia
vacio tantum. Secundo ad propositum / non credere enim
in xpm et credulitate notat quod est ma
lus actus mentis. Item non ire
ad ecclesiam notat eius contemptum
id est voluntatem vel propositum mali / sic
ergo declinare a malo ponitur volun
tatem et propositum vitandi mala
78 ¶ Quod peccatum est corrupcio anime ac corporis
Est nota quod peccatum cum sit corrupcio
et privacio boni quod est in anima
est etiam corrupcio et privacio boni
corporis sicut privavit immortalitate
et passibilitate quia sunt ante peccatum
corporis hominis / corrupcio autem
et privacio boni accipitur active ac
passive. Primo modo efficienter vel effective
et ideo dicitur peccatum et pena peccati alia
et active / secundo efficiencia quia privat
vel corrumpit bonum / pena secundum
effectum id est secundum passionem que est
effectus peccati / Sunt enim quedam
peccata / que sunt etiam pene pec
catorum / Inter primum enim peccatum et
ultimam penam ignis eternam sunt
media peccata et pene peccati. Gregorius
contemptum qui non vult penitere
post deus offendiculum ne surgat
impingit / Peccatum id est quod per penitenciam ci
tius non deletur ac peccatum est et
causa peccati. ac peccatum et pena peccati
aut peccatum sit et causa et pena peccati
79 ¶ Quare peccatum dicitur pena peccati
Apoc. ultimo. sordidus sordescat adhuc. id est peccatum ad
ditum est peccato Ro. primo propterea tra
didit in passiones ignominie et reprobum sensum. qui in
sordibus est sordescat adhuc. Item
peccatum dicitur pena peccati cuius causa est
quod precedens peccatum / sicut dicitur causa
peccati ratio sequens quo fit ut idem
peccatum et causa sit peccati et pene
sed alterius peccati pena talisque causa
unde Gregorius Peccatum quod per penitenciam
non diluitur suo pondere ad aliud

trahit quia iusto iudicio dei obnu
bilat cor peccantis / ut precedentis peccati
merito etiam in alia cadat / que id est non
liberat peccatum descendo in culpa cri
minibus vindicent / et supplicia per
cuncta non tamen sunt tormenta sed in
crementa viciorum / Peccatum vitandum est 60 ¶ Propter quas causas vitandum est peccatum
primo ratione multiplici / Primo quia placet dyabolo
quod patet ex eo quia licet stat dampnatus
suam ex hoc est tamen incitat ad
peccandum / quod patet ex assiduitate temptacionis
quia non cessat circuire querens
quem devoret / Primo Petri v / et zacharie
quasi ...ita / Secundo vitandum quia deo
summe displicet quod patet ex eo quod nichil
deus odit nisi id est peccati Sap. x.
Nichil odisti eorum que fecisti / quia
ipse dyabolum odit tantum propter peccatum quod deus
non facit / Item patet quod plus sit deo
oppositum peccatum quam ipsum dyabolum
quia propter vicium sed fiat tale ipsum magis est
Item quod peccatum displicet deo patet
ex hoc / quia deus non habet ita bonum
elementum in celo et in terra que non haberet
odio ad mortem / si in veniret in eo
peccatum mortale. unde et filios suos propter
quibus primi in mia dilectione mori
voluit in igne eternum peribit quia
in veniet in eis peccatum / Item patet quia
voluit filium suum crucifigi / ut cum
eo crucifigeret peccatum Isaie liii. propter
scelus populi mei percussi eum / Tertio vi
3 tandum est peccatum quia homini summe
nocet / nichil potest homini nocere nisi peccatum
quia nulla nocebit adversitas si nulla
dominetur iniquitas Romani quod diligen
tibus deum omnia cooperantur in bonum
Ro. viii. c. / Item nichil est adeo
salubre homini quod peccatum non reddat
noxium / bona id est convertit in mala
et medicinalia in venenum. vitam
in mortem / salutem in dampnacionem quod patet in
sacramento eucaristie / quod qui accipit
in peccato iudicium sibi manducat et bibit
primo Cor. xi. c. / Item et ipsum benignissimum
xpm reddit homini quasi furibundum
ps domine ne in furore tuo arguas me
Nonne furor videtur quod fiet sicut in
ignem periat. nec inde eos exhibit 61.
Item peccatum nobiliori parti hominis
nocet scilicet anime quia spoliat naturalibus
et donis gratuitis / et detruncat ac debi

ymaginem dei sea efficit eam q̄
brutalem et in efficit eam Dan̄ c̄ā.
xxi. Dentes illius dentes leonis
interficientes aīas hom̄, nec solum
nocet anime. s3 etiam corpi ps̄
sequit. Q̄ quasi rumphea bis acuta
omīs iniqtas bis acuta d̄. qr̄ int̄
ficit aīmā et corpus. Pº vitandū
est pctm̄ quia omīa bona inferet
hoi, et s̄e oīa mala infert, p̄mo
aufert demum 2º regnū celi 3º
fraternitate ecclie et eius suffragia 4º
bona opera 5º aufert hoi scipm̄
quia in seruitute dyab̄. tradit eum
qr̄ qui facit pctm̄ seruus est pcti.
Item vitandū est pctm̄ qr̄ red
dit hoiem abhoiabilem deo et
angelis. et hominib3 ps̄. Corrupti
sunt et abhoiabiles facti sunt no ē q̄ fa
omīs demones et mali homines
et male bestie talie creature que hoi
possent noce esset ab vna parte
magis timendū eet vnū mortale
pctm̄ q̄ omīa illa quia magis
nocet ut p3 ex p̄dictis. Ideo semp
ad pniam recurrendū, p quā semp
potit reparari. ut hic d3 contra hereticos
qui dicūt q̄ p9 remissione pcti.
que fit in bapt^mo no h3 locū pnia
adeo in ducit Heb. vi. Impossibile ē
eos qui semel sunt illuminati q̄ gus
tauerit etiam celeste donū et ptici
pes facti sunt spūs. gustauerūtq3 nichilo
bonū dei vbū uirtutesq3 seculi ventū
et prolapsi sunt rursus ad pniam
Heb. x. c. Voluntarie peccantib3 nob
p9 acceptā noticiā veritatis no re
linquit hostia pro pctis. Unde pme
auctoritati. quia loquit aplus qui
dicebat baptm̄ iterandū in remissione
pcti q̄ aplus negat sed motus ad
pniam rursus p baptm̄ opp3 reno
uari. Ad 2^m aucte d3 q̄ no relin
quit hostia pro pctō sicut in nouo testa
mento. sicut in veti ubi datum ē se
pius offerre hostias pro pctis, s3 xpc
semel xpc pro pctis mortuus ē ~~pō pot~~
2º Et mors illi ultra non dna
61 bit ~~Ro. vi~~ Q̄ pnia sit necessaria

Peruenitur penitencia. q̄ pnia
sit necessaria. p3 ~~luce~~ xv. nisi
pniam hueritis oēs simul pibitis
Similiter autem sit utilis p3 ~~Math. vi.~~
et iiii. pniam agite enim appropinquabit
regnū celorum ~~Mr. vi.~~ B. Item ~~Actuū~~ 2º
pniam agite et baptizetur unusquisq3
vestrum in nomine ihū et accipietis
donū spūs sancti. Item ~~Actuū~~. p
penitemini ut deleantur. Pº idem ~~ps.~~
~~Ioh.~~ 1º g. Apok. 2º et 3º a. Item ps̄
dixi confitebor adū me. et tu remi
sisti etc. ~~Ysa. plm. g.~~ Narra si qd
hes vt iustificeris. xxxi. Qui erubuit
in confessione ppt pcta confit. ~~Prov.~~ xxviii.
Qui abscondit pcta sua. qui aut
reuelat pcta sua erit etc. Item ~~Ezech.~~
xxviii. Conuertimini et agite pniam
ab omnib3 iniquitatib3 vris etc. Q̄3 q̄ Oppō hereticorum
obiciunt heretici ps̄. Sacrificium deo
spūs. et ~~Ezech.~~ xviii. Inquacumq3 hora
ingemuerit peccator saluus erit
no dicit confessus fuit, s3 ingemuerit
Dico. saluus erit, i. salus eius in
cipit. Vel d3 q̄ id ītē qui facultatem
confitendi no habet, uel ppt defectum
sacdotis, uel ppt debilitatem infirmi
qr̄ tc inuisibil̄ sacdos deus eū qui
vult confiteri, et no pt absoluit,
a debito mortis eterne. Si vero fa
cultatē habeat confitens nccē habet
confiteri et satisfacere, qr̄ sic d3 ~~Aug.~~
~~in lib. de pnia~~. Ad agendā pniam
no sufficit mores in melius mutare
et a malefactis recedere, n̄ de his que
facta sunt satisfaciat pnie dolorem
p humilitatis gemitum p contricionem cordis sa
crificiū, p elemosinas, p ieiunium
p oronem. Item ambo no potest
quisq3 iustificari a pctō n̄ fuit pctm̄
an confessionem. Si n. pceptum est nob
in pnia. ita tenetur confessio et exterior
satisfactio si assit facultas. Unde
nec vere penitens est, qui confessionis
votū h3, qz g. penitentē confiteri
et tn̄ aliqñ sit confessio tōre, si vo
tū sit in corde primit ei remissio ps̄.
dixi confitebor adū me etc. dixi, i.
delibaui, votū n̄ poparatōe hēt.
Et no q̄ confessio gnālis sit cotti. ¶ Quae confessio
tidiana pro pctis venialib3 que cotti 62 gnālis sit cottidie
die committimus et p mortuis quorum memo
ria no hemus. s3 hic faciunt d3 illos q̄
dicunt q̄ hō no pt penitē p9 pctm̄
cōt. quos ~~dent. xxx.~~ v. et xxxii. a
~~luce~~ xv. e. ~~Ro. 2~~ et xi. Preterea

63 ¶ Cont̃ fictas et falsas ⁊ semiplenas p̄nias

p̄niam. Contra fictas uel falsas
p̄nias de quibus de p̄nia. di. v. fal
sos fr̃es. et cont̃ eos qui asserunt
pluribus irretitu culpis de uno re
penite. eius de uenia adno con
sequi posse sine pena aliorum. Ad
quod probandum inducunt. Namque non
iudicabit deus bis semetipsum
⁊ 2m alios. non consurgit duplex
tribulacio quod fiet ut dixit si opor
tet uere confiteri pro quo satisfecit
ad arbitrium sa. ¶ Unde quod aliud
inte. delinis qui co ituit ad plenum
⁊ qui presentibus flagellis corrigunt
qui uero non co ituit ad plenum
tpale suppliciu est eis eterne pene
initiu ut in pharaone et herode
⁊ desimis dicit Jeremie. xvij. c. du
plici co tricione contere eos ⁊c. Ite
inducunt ad idem Amos. j. d. pluit
dns sup una ciuitate ⁊ sup alia
non pluit. et eande ciuitate ex
pte compluit. ⁊ ex pte arida reliq̄t
id est una sicut dicit Greg̃ sunt quidam
qui cu q̄dam uicia deserant ī aliis
grauit̃ perdurant. ¶ Hoc etiam uiunt̃
dicentes. Si is qui unum peccatum con
fitetur aliud tacito ⁊ satisfactione explet
ī inuctum si peccatum tacitum co usque
post confitetur. non quod p utroque ei p̄nia
iniponet̃ longe videlz dracone
⁊ assuetius etiam quod pro eodem peto non
veniret mihi bis p̄niaz in posterum sunt

6a ¶ Q̃ est satisfactio

ergo id est co digna satisfactio. Unde etiam
peccatum deletum videtur. Unde quod non
sint satisfactio quia dignus fructus
p̄nie. quia ut dicit Aug̃ Satisfac
tio p̄nie est peccatorum causas ex
cide[re] nec suggestionibus earum ad
ditum indulge[re]. Ad illud uero quod
dictum est pluit ⁊c. non ad tunc
uenia. sed ad opus peti desertione
e referendum. quod desertio pluuia dicitur
quia ex fonte gr̃e dei stillat. uel
ut sic ad veraz p̄niam pertinet veniet
uel eo minus punitur quo minus

64 ¶ Q̃ non est p̄nia si unum confitetur alio reticeto

peccauit. ¶ Quod aut non sit vera
p̄nia si unum confitetur aliis reticen[tibus]
to probatur auctoribus rationibus et exemplis
Dns enim sic surdu ⁊ mutu a de
monio liberat. Luc. xj. ⁊ de Magdalena
vij. demonia simul expulit. ut
omnia crimina sit excienda docet
ait ultio. ⁊ legione demonum simul
eicit ne ē aliquid remaneret. Mar.
v. c. Nam sicut dicit Aug̃ nusquam
sanauit dns aliquem quem non omnino
sanaret totum hominem sanauit ī sab
bato Joh. vij. c. et ex. de baptismo
⁊ eius effectu. Maiores. ¶ Nec da. n
in pietas in fidelitate ē ab ꝯ qui
iustus est ⁊ iusticia est timida
sperare ueniam et sine vera p̄nia
graciam inuenire. Vera aut p̄nia
ad baptismi renouat puritatem et
intuet lacrimis abluit macula qua
contraxit. ¶ Item constat deum esse inimi
cum omni criminoso. Unde non potest
quis ueniam habere quod dum peccatum re
seruat. quia sine dei amore non
potest graciam obtinere. Nam enim p̄niaz
constat esse cum pluribus
de uno solo agit p̄nia. uel cum sic
agitur de uno ut non discedat ab
alio. de pe. di. v. fr̃es et. larga
dei pietas. ueniam non dimidiabit
aut nichil aut totum te lacrimante dabit.
Cont̃ illos qui dicunt quod non de
p̄nia iterari ⁊ ꝗre. hic dicit

Semp. cont̃ quod obiciunt heretici
quod baptismus uel confirmacio 66
uel ordo iterari non possunt
⁊ ita uidetur quod non p̄nia. ar. j. q. j. d.
xx. ¶ Unde quod alia est vero ī p̄nia
que 2a tabula post naufragium qua 6a
in perditur sacramentum. Primum naufra ¶ Q̃ p̄a tabu
gium est ī originali peccato. contra quod
valet prima tabula baptismi Secundum
naufragium est in actuali peccato
contra quod valet 2a tabula .i. p̄nia. et
si plurie[s] incidit naufragium
peccati oportet quod remedium p̄nie totiens
succurrat quod dum est in statu peri[culo]
vite quociens ⁊ quotiens diuina cle
mencia voluit in plorare dum mo
esse peccatum mortale sed deserat uel
accusat ⁊ uero detestetur proponens num
quam iterare peccatum. ¶ Ite Aug̃ adhuc in
stant perfidi dicentes. Si sit peccan
tibus post baptismum vera p̄nia non tamen
semel peccantibus prodest iterata alioquin
remissio ad peccatum esset incitaco.
Item dicunt quare quis non semper
peccaret si semper redire posset. dicit
enim dum in citatore esse peccati

Si semp pcca dimittat ul pniten-
bus subveniat errant aut dicit
Aug9. quia deus semp pstō est
pcca destrue q no ita destrueret
si amaret. Et est hoc contra illos q
dicunt q no dz pnia iterari. de hac
mata agit de pe. dis. iiiª. Ferpturu
Qualiter heretici tendunt pbare q
no valet pnia ad remissione3
pcti et qre hoc dicut 7 qualiter.
68 Penitencia repar. De ista
matia agit. l. dis. 2ᵉᵗ. ffᵒ. cont
hereticos qui dicut q no val3
pnia ad remissionem pcti. quia sine
pnia sunt dona 7 vocacio dei Ro.
xi. c. de pe. dis. l. Sine pnia
Ad q etiam induit Aug. v. a. vgo
ysrl cecidit no est qui suscitet ea
Ad idem xxxiiii. q. ii. Si paulus. Et
etiam nitut pbare rōnibz in hunc
modum. deus gtis dimittit pcam
go no in merito hominis. go non p
pniam. Si em ppniam remittit
merito penitētis remittit. Item
pe. thy. 3 c. no ex opibus iusticie
que fecimus nos s3 scdm miam
suam salvos nos fecit. Ite Ro. ix.
c. No est currentis neqz volentis
s3 dei miserentis. Item pnia gra est
illa gra qua deus opatur in nob
sine nobis que est pcti remissio
go no mediante pnia remitti cul
pa. Unde q sola dei gra remit
tit pcam. nec pnia est ca efficiens
remissionis pcti. s3 sola gratuita
voluntas dei. e tn ca sine qua no
pnia nisi ho peniteat a deo pcam
no remittit. sic sol domu illuīat
quia apit fenestras no tn apcio fe
nestre est ca effi^ns illuminacois sed
occasio. s3 quia sol est ca illuminacois
Qd aut dr no ex opibz etc. sic
intelligendu est q opa no exclu
dunt gram. nec gra opa. q2 ex gra
opa. et ipa gra est causa efficiens
salutis. Sic gra no exclud pniā3
nec pnia gram. q2 pnia qda gra e.
Secundo intelligendu est no e volent
etc. q2 hoīs cursus. i. opacō uel bō
voluntas sit salutis occasio tn effi^ns
causa salutis consistit penes gram
dei miserentis. concedimus et q pnia
gram pcti remissione opat deus
in nobis sine nobis. i. no meritis nris
exigentibz tn no sine meritis. Vnde dicit
Math. 3. facite dignos fructus pnie
s. nec cm qualitate 7 quantitatem
sit culpe qualitatis et quantitatis. De
pe. xxx. a. Ad idem Ro. vi. Sicut
exhibuistis membra vra servire in
iusticie et inmundicie et ita nunc exhi
bete membra vra etc. Ex quibus
p3 q penitentibz sunt satisfactois
opa imponenda. Potest etiā auctori
destrui p deus error. Jere. xviii. c.
Si pniam egit gens ista etc. Ad ide
xxvi. a. Si convtatur a via sua mala
7 peniteat me mali etc. Ite Ezech.
xviii. c. Si impius egit pniam ab
omnibus pctis etc. Ad idem Ro. 2o.
et Jo. ul. c. Ad destruendu vero
bus hunc errore qrit ab hmōi
erroneis. quid agendu si ppniā3
no resurgat cum quis lapsus fuit
in pcam. si no val3 pnia ad remissi
onem pcti. tum em peniteat et
paratus sit satisfacere p virib3 et
vltra vires posse aliquid facere
sic nar impossibile cu nā impos
sibilum nulla sit obligacio. Extra
de pactis c. ulᵒ. deus ab eo amplius
no requirit. quia i. totu facit q de
ab ipso requirit et exigit iusticia facit
igr. quod q iustu est cu facere. ergo
iustum est. Item ex quo penitens
facit. quod q deus ab eo requirit
vero deo satisfacit actus iusticie
ergo nichil amplius petit deus
ab eo pro q peccavit. Conuenit igr
ad deum et inde est ac si non
peccasset. valet igr pnia ad hoc q
in statum pristinum restituit peni
tentem. aliter n. no fuaret equitas
in iudicio pnali. Ite in iudicio pnali
cu alto s. deus restituitur integro
recuperans perditum et quis sunt
peccatoris. aliter no no restituerer in
tegru nisi ea plenitudine gracie
deu recuperaret qua illu an hebat
et totum gram recepet qua ante
pcam hebat. Item sicut penitens
ex pte sua plene et integre deo
satisfacit nichil deo retinens

69 Qd p tantam gram resurgit penitens quanta cecidit.

ad visionis iusti contrarie voluntatis
sic necesse est deum eadem ex in
tegro pacificari et nichil ire vel
inimicitie retinere. quod fiet si subtra
heret penitenti partem pristine gratie
quam ante peccatum habebat / Item cum
hoc deus esset amicus penitenti
et inimicus impenitenti et contrarium vin
dicaret in penitente subtrahendo
partem gratie / et per hoc partem glorie
quam si milleses eum corporaliter
occideret. quia melior est dies
una super milia vite temporalis seu
naturalis / Item contumax et penitens
contrarii sunt et maxime ab se
distantes in genere peccatorum contumax
autem propter contumaciam remotus a
misericordia dei et gratia iustificationis
necesse est igitur penitentem esse proximum
misericordie dei et gratie iustificationis et gratie iusti
ficationis. necesse est igitur dei misericordiam
in proximos similius operari sicut
et in naturalibus videmus / Ignis
enim viciniora seu propinquiora
vehementius calefacit / et lux
eadem propinquiora plus illu
minat / et ita de aliis quod si dei
iusticia vel eius arcet eius misericordiam
ut penitentes ad pristinam gratiam
non admittat aut quid quid faciat
reos dei misericordia et nichil / si nichil
codem se habet erga penitentes ut
erga contumaces / ergo esset evidens
iniquitas. scilicet ut non magis respi
ciat dei misericordia penitentes quam contu
maces et odio volentes reverti
si operatur dei misericordia in penitentes ali
quid sua impacione / necesse est ut
id sit vel restitutio gratie et sic habemus
propositum. quia propriam est rever
sio et redditus dilectionis addi gratiam
et honore / vel et diminucio pene
infinalis / et per hoc erit effugium
et evasio a dampnatione eterna propter
omnes .n. huius prius aliqualis parte
est infirmo toto / Amplius necesse
est concordare divinam iusticiam et misericordiam
nullamque repugnantiam in eis / sic
autem se habet ad contumaces iusticia
sicut ad penitentes misericordia. quapropter
erit per mutuum ut quemadmodum ad con
tumaces iusticia / sic ad penitentes

iusticia / Quare sicut contumaces
eternaliter non liberavit misericordia sed quantum
eam decet de eorum minuat penam
sic penitentes non dampnabit iusticia
dimittens reos quod iniustum est addiciat penam
Item sicut se habet ad invicem contu
macia et penitentia / sic liberatio et dampnatio
eterna / et iterum sicut iusticia ad dampnan
dos / sic misericordia ad dampnationem eorundem
/ quia utrumque ut causa efficiens propria
et per se erit. ergo et per mutuum. ut que
admodum contumacia ad eternam dampnationem
sic penitentia ad oppositum liberationem
/ Quare quis quid aut quantumcumque per contumaciam
ad eternam dampnationem tantum id et tantus
ex necessitate valebit penitentia ad opposita
liberationem / et iterum si iusticia per contu
maciam mito infligit eternam dampn
nationem erit ut et misericordia propriam operetur
opposita liberationem / Amodis enim omnibus
necesse est ut quomodo contumacia causa est
eterne dampnationis sic et penitentia causa
sit opposite liberationis / Item contrarium
absurdius erroneis quamvis intelligant
deum non misereri penitentibus eo usque
ut in pristinam gratiam eos restituat
sive recipiat / necesse habent dicere deum
non posse / vel non velle vel nescire
reparare lapsum quem ex de nichilo
creavit. nepharium est et manifeste
inconveniens / Restat igitur ut dicat
deum nolle misereri penitentibus eo
usque quo diximus / non potest autem
effugere quin quemadmodum dicit potentiam dei
esse super omne possibile et scientiam
sive sapientiam super omne scibile / sic
necessario bonitate super omne bonum generans
testatur videns. ut iusticia eius sit
super omne iusticiabile / et misericordia eius
super omne miserabile / sicut ergo nullum
possibile effugit potentiam eius / nullum
scibile scientiam eius ita nullum iusticiabile
iusticiam eius / nullum miserabile misericordiam
eius / nullum ~~[illegible]~~ iudicabile ut
dicamus iudicium eius / et nullum
dampnabile dampnationem / nullum pena dig
num eius / quod autem est iusticiabile iudi
cabile atque dampnabile utique dignum
ubi peccatum rebellis et contumax
contra dei optimam voluntatem / quod
vero miserabile ac misericordia dignum nisi
peccator penitens ac reversus toto

studio ac viribus ad emendandum
deo qui delinquit et ad obediendum
decreto sive beneplacito voluntatis
¶ Manifestum est igitur quod dei misericordia
penitentibus miseretur qui licet ipsum
10 per penitenciam deditum domine reci
piunt bonitatis ¶ Item nulli dubium
est quin tota voluntatis mala quantum
cumque est cupiditas sive superbia
sive ex toto tolli possunt, et illo contra
in eo voluntatis fit, videmus enim pro
avaros per eam largos et pro super
biosos et per eam castos, tunc est ac
si contrarium superveniens destruit
contrarium sive similiter, quia ipse
omne vicium est delebile virtute ab a
nima humana, et omnis virtus virtu
tem plantabilis, omnes ergo mala vo
11 luntatis eiusdem virtute in contrarium mu
tabiles, omnis igitur anima humana
valet ad statum in noticie presti
renti possibilis et in statu pristinum
reparabilis, Amplius non tantum meliorum
est deo mediante morem sancti
tem restituit eis quos tam stu
diose curavit quod fuit sanctitas pri
stina Sicut et reformator deo
igitur magis est in morte formam
maioremque decorem restituit ymagi
sue quam prius habuerit Sicut ree
dificator deo dederit est maior
speciositatis ac magnificencie reedifica
re edificium quod fuit ei ab hostibus
destructum, Sicut videlicet est urbe
captam ab hostibus et eam confir
mioribus muris et turribus munire quam
12 prius, hec autem omnia facit deus
in uno eodemque peccatore penitente
Si ad minorem graciam eum restituit
quam esset illa a qua cecidit, quod autem
ad meliorem statum sit permanenter re
paracio patet per exempla in petro paulo
maria magdalena et maria egip
ciaca et multis aliis. ubi autem in
scripturis ad quod contrarium sonare vide
tur diminucio gracie graciam fuerint
intelligendum est, sed pocius dimi
nucio glorie illius que est conti
nuitatis in castitas et illese presene
rancie decus, magdalena enim licet in
celo sit multis virginibus sublimi
or illam tamen gloriam virginitatis

[left margin, 10:] ...one ondr. q / ...humana sit / ...stri statu

[left margin, 11:] Ex quo in melio... / ...esse deo ad / ...liore graciam / ...itus pecca... / ...psi hinc ondr. / exo.

[left margin, 12:] ...ad meliore / ...statum reparatus / ...ras ondr. per exo.

lis minorem habere non potest. xxxiv. q. v.
Si primus ¶ Item non quod sensus ipse
contradicit huic errori. Videmus enim 13
sepe correctos in hominibus per delicta
corporis ad sublimiora bona pervenire
post peccata. et ad maiora eciam quam
erant in quibus lapsi sunt peccatum
ut patet exemplis et auctoritatibus. dis. l. c. et 14
et amplius sequitur ¶ Videmus eciam bru
talia domari et corrigi a feritate
sua et brutalitate, sicut apparet in ca
nibus qui minis et verberibus corri
guntur et ad multa erudiuntur, eciam 15
ad loquela, Ad hoc et conveniens huius
erronei devenit ut solum homi
ponat incorrigibilem et inemendabilem
et indisciplinabilem. Cum tamen incorporabiliter 16
magis ei congruit quam aliis animalibus
¶ Amplius si via arborum et plantarum
potens est in reparacione omnium corrupcio
nis et direccionis hyemalis, eis ab
stulerunt. sicut videmus in verno
tempore omnia vegetabilia scilicet herbas
et plantas recipere quecumque asperitas
hyemis abstulerat scilicet flores et folia
et eciam frondes et fructus et se huiusmodi
omnibus restituere et exornare, quanto
fortius via humana eo ipso desperi 17
non debuit ut absque spe ulla re
surgendi cadet peccatum, ¶ Amplius si
serpentibus anguibus accipi
tribus et cervis virtute sua renova
tiva dei bonitas multo fortius
homini magis indigenti dedisse providit
¶ Item si corpori humano vires dedit
quibus casum corporalem possit resurgere
quare misericordissimus deus anima
tam nostram tam salubri virtute
humanam animam ad ymaginem et si
militudinem suam fortem tam periculo se
dimitteret destitutam ¶ Item recidivo
corporum deus animam medicinam providet
multo fortius recidivis animarum
Si enim corpora non sunt curanda
nisi per illas quamvis utilia nisi
per ipsas, Si creator omnium deus cor
poralibus morbis tam primitivis
quam recidivis providet medicinas
et multo fortius providet salu
bres et medicinas necessarias animabus
¶ Item per viam primam. Item per propria
confessori, contra illos qui dicunt

[right margin, 13:] Ex sensus ipse contra- / dicit huic errori

[right margin, 14:] Hic ondr. exemplis / animalium et omnium

[right margin, 15:] Ad quod inconveniens / ducitur huiusmodi / erronei

[right margin, 16:] Idem exemplis / ondr. arborum et pla / ntarum

[right margin, 17:] Idem ondr. exemplo / serpentum et avium / et bestiarum

[right margin:] Exemplo corporis humani

sufficere soli deo confiteri absque oris
confessione et sine iudicio sacerdotis
in quo errore sunt iudei et greci
ut de penitentia dist. i. Quidam. Et quibus
ancilibus et iacobitae transmarine
ut Jacobite etc. De hac materia
agitur de penitentia dist. i. per totum. de pe. et
78 remis. Ad destructionem huius erroris ¶ Quare alii quam deo sit confessio facienda omnibus omnium temporibus
nota quod in causa quam habet deus erga
peccatorem multo habet enim suspectum
et ideo potest ipsum recusare ne iudicet
eum. Est enim causa quam agit ad-
versus eum pro eo quod peccavit contra suum
nomen ex. de offen. dele. suspi-
cionis. Item de app. cum speciali. Si ergo
iudicium et iusticia de ipso deo
peccator facit secundum voluntatem multo
et iure eadem causa alius quam
ipse erit iudex. Alius igitur audiet
delicta quam ipse qui deliquit. Ad
cognoscet et punitabit. Non
autem audiet alius omnia peccata
nisi ipso qui deliquit confitente
et enarrante quia ipse solus et
maxime omnia alia novit. Con-
fessio igitur alii facienda est quam deo
simpliciter soli deo facta confessio quod ipse
inde iudicet aut puniet utrum
absolvat aut condempnet penitus
ignoratur quia deus aut ignora-
net per absoluto nec pro condempnato
se habere debet sed pendebit dubius
et timens pro delicto suo et hoc toto
vita sua. Igitur huiusmodi iudicium refugiatur
in alteram vitam et confessio ista in nullo
illam quod accelerat ad penitentem.
Qualiter ergo iste reputabitur iudicium
vel iusticia. De quo nulla apparet
sententia quia nullus apparet absolu-
79 tus vel condempnatus. Ista hec est ¶ Que sit forma iudicii
forma iudicii ut iudex sedeat
in medio et auctor et reus ante
iudicem alter alteri ex adverso deinde
advocati et testes ad utrumque ut
demum causam instruant testes
et dicto. De his per hec in iiii. q. iii.
causam et 2. Sancitum est ut in iure
posito ut nemo iudicet sibi met i-
re sua. Quod si presumpsit careat
re ipsa ut xvi. q. vi. Episcopo et 29.
et per q. f. ca. ultimo. Quod licet peccatos

in eo iudicio quo cum deo iudicandus
est reus et adeo in petitione meruit
et eodem iudicio iudex esse non potest
sub alio igitur et per alium igitur iudi-
candus est. Ex autem deus velit
subire iudicium nobiscum patet per plane
plures. Iudicem simul, inguere si
quid habes. Et Ysaye vi. Iudicium
deum cum ipso suo et ipse iudicabit
Job. xxvii. Si contempsi iudicium
subire cum servo meo et ancilla
mea cum disceptaret adversus
me. Iudicio ergo iuste et iustissimum 80 ¶ Qualiter et quid sit f...
deum agere cum peccatoribus. Iustus
iudicio primo sedet in corde con-
fessoris per tribunali dei una cum
officiali sacerdote confessore huius sua
est absolucione a vinculis peccatorum
et liberatis annexis suffragiis et resti-
tucionis preteritae gratiae et spiritus debi-
te glorie. In aliis iudiciis per accusatis
contendit in dampnacionem eorum qui accusantur
hic autem in absolucionem restitucionem et
remuneracionem ~~...~~. Iustus iudicio
quidquid contra penitentem scribit iniusta
stilo condempnacionis in tabulis cordis
totum delet dei mia et complanat
et aqua lacrimarum. Ardor igne penitu-
dinis purgat et consumit ~~...~~
proiciet in profundum maris. i. pro-
funde amaritudinis lacrimarum omnia
81 peccata mea. Iustus iudicio appellare ¶ Quod ad dei iu... ad dei miam appellandum
licet a dei iusticia ad dei miam tamquam
ad maius tribunal quia miseria eius super
omnia opera eius ~~...~~. Et ideo dampna-
tus per iusticiam per miam absolvitur.
Judicum 3. et ~~Isa. 28.~~ Ezech. 18.
Eudeus. n. iusticia est ut deus
cum eo sit qui cum deo est et pro eo
qui pro deo est. Et ideo iuste est ut quod
in confessione stat accusator contra
se ipsum pro deo, deum habeat assistere
contra mala sua et accusatorem ab
illis ac defendere ~~...~~
82 a. ¶ Item nota raciones quibus ¶ Racionibus quod confessio debet fieri coram alio
evidenter ostenditur confessionem coram alio
quam coram deo. Primo in iusticiis et
minimis temporales sive corporales iudi-
ces sunt ipsos qui de his puniant
et iudicent et iniustos qui iudicium

simas exequatur / quanto fortius
spirituales in iure iudices habet
et alia que iudicii sunt. quamquam
est de his iure iudicium / et ideo
iudex sive iudices / ratio autem est
quia de his iudicare nequit absque
cognicione / hoc autem plene non
potest esse nisi per confessionem cum sit multa
intrinseca et occulta / confessio
igitur facienda est de rebus istis
singulis iudicibus aliter in peccator non
consequitur finem sive fructum spiritua
lis iudicii qui est pacis interne
reformacio nisi sponte confiteatur
/ Ratio quia qui confiteri contempnit
iniuriosus deo existit / et iudicium
eius impedit. et dignum est ut dicat
Hugo. quod homo hoc similiter se sub
straat qui similiter aestimat voluntati
tori. Si non penitens ad sacerdotem
non potest pervenire in mortis sup
plet sacerdos. quia mortis non po
tuit adimplere. quod confessionem contemptus
non conclusit sed necessitas impedivit
Item si curie medici commissus est
eger, et hoc iure vel lege non
dico propria voluntate sed officio et dig
nitate ipsius medici necesse habet eger
et debitor hoc facere quod sum et. ne im
pediatur officium medicandi. quod oportet
necesse habet detegere illi ac revelare
morbos suos ac vulnera / Ratio
igitur manifestum est sacerdotes cura
tos curam medicine spiritualis habere
omnium eorum qui ei sunt commissi et
hoc non voluntate eorum / sed ipsorum
medicorum officio et dignitate cuius
palam est quod absque iniuria sacerdotum
non possunt parochiani eorum abscon
dere ab eis morbos suos et vulnera
nisi ex revelacione singularis periculum
sequeretur. Amplius Si superiores mor
bos et vulnera spiritualia ex debito
et officio status tenentur unusquisque reve
lare illi qui potest prodesse / ut xxij q.
ultima / hoc videtur / non minus autem
tenetur sibi ipsi consulere immo longe
amplius ex eodem debito quam omni
bus aliis. Multo ergo fortius tenetur
morborum suorum spiritualium revelatorem
sine confessione facere sacerdotem

qui prodesse debeat. Ponat ergo se
omnino penitens in iudicio sacerdotis
nichil in se reservans ubi omnia eo iube
te paratus sit facere precipienda vim
animine que facere pro evitanda cor
poris morte / et quia per hoc recipiat
vitam gratie. hoc debet cum gaudio facere
in morte plus sustinens quod facere pro
differenda morte necesse moriturus
Item si de omni temporali commisso
necesse habet commissarius sive dispen
sator racionem reddere superiori suo in — 83 Ad idem exemplo dispensatoris
officio dispensacionis incomparabiliter aut
alicuius singula singula dispensanda
et exigenda tamen in comparacione ma
ior periculis est in spiritualis quam
temporalis In comparatione ergo fortius redden
da est ratio spiritualium commissorum spiritua
lis quam vilicationis ab uno quam ipso
et maioribus nostris in hiis que spiritibus / ratio
est autem quia sacerdotes curam
animarum vestrarum gerentes ut maio
res vestri sunt in hoc et velut supe
res dispensatores rationem de nobis
et vobis hoc est tota vita nostra
reddituri sunt / sicut legitur Hebr. xiij.
Obedite prepositis vestris et subditi
estote etc. qui rationem reddituri pro
animabus vestris. Item si servus — 84 Ad idem exemplo servi
Item si servus dispensator fidelis domi
ni sui viderit / et peccatori eiusdem
per que dampnum illius vel aurum vel
restitui potest non denunciaverit cum
sine periculo dampnificandi et in co
modo hoc facere posset peccat in
dominum et ipsum domino debitam fidem
non servat / et ipsi dispensatori debitum
auxilium ad custodiam rerum domini non
impendit / cum igitur quilibet peccator vi
derit seipsum dampnificantem dominum
in semetipso auferendo ei seipsum
et totius vite sue fructum ex ne
cessitate tenetur hoc denunciare
sacerdoti / tamquam custodi et dispensatori
domini prepositum cum hoc sine incommodo et
periculo facere possit ipsius quem de
nunciat. non enim minori fide tenetur
domino de altero dampnificante quam
de illa qua ipsemet fecit eidem
Item si quis furem vel latronem — 85 Exemplo illius qui furem abscondit sciens
in domo sua abscondet et eius
mali ne furtive sublata et omnia

mala alienata restitui possunt dap
nificatis nisi manifestaret peccatum
in ipsum iudicem, et in illos qui dampna
uel iniurias sunt passi et indicari
dignus est ut furti particeps et socius
furis, quare peccator qui semetipsum
abscondit et sacerdoti qui iudex est
spiritualis qui detegit et exponit
et puniendum non tradit cum per
hoc dampna restitueret passis et
iniurias emendaret hiis quibus sunt
irrogate eo ipso puniendus est ipse
met ut furis socius et furti parti
ceps, eo ipso scilicet quia furem non
indicat exponit et tradit eum in con
fessione, et ita tenetur quilibet con
fiteri peccatum suum sacerdoti, non enim
magis minore uel fidem deo et sa
cerdoti seruare tenetur ut unusquisque
in alio quam in semetipso, et hoc est
quod dictum est regi Israel per prophetam
~~2° Regum xx~~ Quia dimisisti virum
morte dignum de manu tua erit
anima tua pro anima illius. Iste ergo
peccator a beneplacita iustificatione lapsus est
sicut ciuis ab ipsa ciuitate sibi
cata recedens et se transferens ad aduersarium
eius consurgens et in hoste conuersus.
Cum autem penitet est sicut ab
hostibus rediens et ad statum ciui
litatis ciuitatis sibi statum restitui
volens et petens et adeo quod aber
rauit satisfactionem offerens inquantum
per ingratus ciuitati est talis re
cipiendus atque restituendus qui non
obtulit super eo quod tamquam proditor se ad
hostes se transtulit et deserens ci
uitatem impugnauit, nec recipiendus
est nec restituendus absque ingratitudinis
satisfactione autem nec facit nec offert
nisi qui culpam suam recognoscit
et se deliquisse confessus fuit, ma
nifestum est igitur de omni aberrante
hoc tamen peccante ipsum non esse in
con sortium statum, nec restituendum
esse ciuilitati quam in tantum turpiter
deseruit, nisi culpabilem se per confessionem
reddiderit, et satisfactionem obtulerit
manifestum est igitur omnem peccatorem
adulte etatis debitorem esse confessi
onis et satisfactionis per arbitrio sacer
dotum hoc est sacerdotis. Iste

quia peccata mortalia nichil aliud sunt
quam vastationes incendia siue dap
nationes animarum. Manifestum est igitur
ea esse reuelanda hiis qui ex officio
prodesse debet et potest, 2a q. 1. Si
peccauerit xxii. q. v. hoc videtur.
Iste deo comprehente de cognitionibus hominis
iusticiam et iudicium deo exigente
manifestum est vnumquemque debere deo
assistere ac stare pro eo contra seipsum
Iustum enim esse deum cum vbique et in omnibus
necesse est, semper autem pro iusticia standum
est et contra iniquitatem nulli igitur licet
deo in causa sua quam quantumque causam
habeat denegare uel patronatus officium
uel procuratorium uel testium uel sine pro
nunciationem, uel eiusdem executorem
ergo contra teipsum teneris esse procura
tor pro deo et testis et aduocatus et
iudex et sine executor, teneris
ergo testificari contra teipsum et al
legare. et alia que iudicum sunt
facere contra teipsum in causa dei,
testificari autem contra te hic est confiteri
Et amplius teneris ergo ex necessitate
confiteri coram iudice qui inter te et
deum sedet medius, hic autem est
sacerdos, Item enim cause seculares agende
sunt et examinande coram iudicibus
et rectoribus secularibus, ergo et cause
animarum siue spirituales ventilande
sunt coram rectoribus animarum siue iudi
cibus spiritualibus hii autem sunt sacerdo
tes, Item in temporalibus iudices sunt illi
quibus leges temporales date sunt et ma
nibus qui sunt latores expositores
sunt eorum adimpletionem, sic rectores et iudi
ces animarum sunt quibus adimplen
dum et docendum siue scienda propositos
lex animarum data est, Cum autem sunt
sacerdotes, ergo alii sunt doctores quam
sacerdotes supplementum est sacerdotalis
officii. Idem dicimus de doctoribus
legum secularium. in admonitionem enim et
successionem iudicum sunt recepti,
Forma non potest iudicans esse sine iudicio
p. q. s. c. 2°. Necesse est penitentem
et audire et inde iudicem suum, et
ea que per ipso uel contra ipsum in iudicio
suo fiunt, hoc autem non potest fieri
nisi habeat hominem iudicem, et io

86 Quod exemplo ciuis qui prius ad hostes se transtulerit recipiendus offerens satisfactionem

87 Quare quia adulteri et mortalia …

88 Quare dicatur sacerdos et hominem

89 Quod non … paritatis … se esse ibi … visibilem …

8

90 Quare de consilio sacerdotum sunt emendanda delicta

necesse est inter deum et peccatores ho
mines mediare, quia si quecumque
peccata invisibilis inter deum et pec
tentem mediaret, plus deus illa
videret et audiret non penitens
et ita non curaret parvitatis in iudicio
illo si essent iudices in foro spirituali
celestes virtutes aut invisibiles po
testates. ¶ Item si emendanda sunt
delicta animarum que emendanda esse certum
est, sunt autem emendanda per legem
dei sive animarum de lege autem dei
sive animarum quibus credendum est
nisi eis qui ex officio habent eam docere
et disserere, hii autem sunt sacerdotes
qui per consilio eorum emendanda sunt
delicta animarum sicut de consilio
rectorum secularium delicta secularia
sed in ista neque illa emendari possunt
nisi venerint in noticiam eorum per quos

91 Quare de spontanea confiteri

emendanda sunt et hoc igitur in noticia
secularium et in noticia rectorum spiritualium
venire oportet. ¶ Quare delicta
animarum que omnia et integre sciri
non possunt nisi per confessionem, quia et occul
ta sunt pro maiori parte et occulte
etiam iudices et cognitiones ipsorum
necesse est in noticia rectorum spiritualium
venire, si autem per confessionem spontane
am ipsorum delinquentium non venerint
in cognitionem iudicii spiritualium non
consequitur finem sive fructum spiritualis
iudicii, qui fructus est in terrene
pacis restauratio. ¶ Qui enim confiteri
contempnit in iniuriosus deo existit
quia eius ius non recognoscit et
iudicium eius impedit et ideo necesse est
confiteri spontanee confitentes.

92 Quare confitens non debet supprimere veritatem

¶ Item sicut tenetur non exprimere
falsitatem in cognitionibus in iudicio ita
et non supprimere veritatem utrumque enim reus
est, et qui veritatem occultat et qui
mendacium dicit xi. q. 3. Quisquis nolite.
Qui igitur in iudicio spirituali abscondit
peccata sua et non vult confiteri non solum
patrem adderem non sed etiam con
se consuetat in animis bellum. ¶ Mondum

93 Quare necesse est habere iudicem in curia interiore vita

autem quod in curia hominum consulendum
sunt de iudicibus spiritualibus quorum iudi
satisfiet deo de homine, ita offerente
se peccatore interiori curie deo necesse habet

deus illum recipere, et qui in iuste agere
videt, si peccatum stare in curia conservaret
vel quod exigit ius et iusticia quibus se
offert. Omnes autem penitentes offerunt
se interiori in curia sive consistorio ipsius
dei et hoc in hac vita. Quia si non est
hic curia sive consistorium ubi tanta
est multitudo eorum interiori se offerentium
quibus non videat quatenus iste defec
tus dominum nec sibi ipsi faciat de his dicere
regis tam gloriosam iusticiam. ¶ Modice
glorie quidem est quod reos in via pati
untur contra iusticiam comparatione illorum
qui se non solum sponte exponunt
patibulo sed etiam velut dei ministri
et lictores atque tortores atrocissimi
in se ipsos dei iniurias et contumelias

94 ¶ Quare decet gubernacionem hominum et regie dignitati

ulciscuntur. ¶ Idem quantum deest gub
ernacioni hominum, et si proprias est dicere re
gie dignitati officia, si in tanta parte regi
sui non providerit qui iura reddat
petentibus. Necesse igitur est deum habere
hic et iudices et curia sive audito

95 Quare peccator tenetur se accusare et contra se testificari et alias partes iudicii exercere.

rium ubi iusticie iusticiam exerce
statuat restituendi. Auditorium autem
et consistorium sive iudicium non potest
esse quale debet nisi habuerit accu
satorem et testificatorem. Hec autem
non possunt integre fieri nisi per ipsos
qui peccaverint tamen quia multa sunt occul
ta, tamen quia et spontanea accusatio

96 Qualiter spiritualis iusticia iustificans eximiat

et confessio i. q. i. ¶ Eterna non in per
tentiali iudicio spiritualis iusticia
totaliter intellecta fuerit totaliter eva
cuat iustificatione necesse est peccatorem
hic et accusatum accusatorem, testificans
testificatorem, allegatum allegatorem, con
depnatum condepnatorem, unitum unitorem,
confusio confusionem, qui per dicta iusti
ficationem contra se ipsum deum fideliter
compleverit finem iudicii iustificator
evadet ~~[illegible]~~. Si nosmetipsos

97 Quare tenentur contra nos partes iudicii districtius exercere

iudicaremus, hoc est si contra nos
met ipsos partes iudicii spiritualis a
gerimus non utique iudicaremur.
Has autem partes iudicii tanto tenemur
contra nosmetipsos districtius exercere
quanto quod nos plus possimus quam
contra alios, et quanto districtior re
de nobis exigitur quam de aliis eo quod
propter liberi arbitrii malum tempter

98 Quare tenetur rude confessori de omnibus partibus iudicii.

hoc maiori nos propositi sumus
Et quia in compabilius magis tenemur
deo quam nobis ipsis vel proximis
nostris tenemur deo sicut causam
contra nos assiste in omnibus par-
bus iudicii Et ideo in trogati
a iudice qui sedet medius tenetur
rude veritatem de omnibus que ad
ee illius expeditionem ut sint
plene remisse sic iniquitates
et tecta peccata que cum penitenciale
iudicium a nobis fuiat commissa Ver-
sit homo in domo propria et appria
similia accusatores iudices et
tortores acta accusat conscientia
testis est memoria vo iudex vo
luptas carcer timor tortor oblec-
tamentum tormentum nam inde punie-
tur delectabat Cum igitur homo
in futuro iudicio timet ne condemp-
netur in primis debet hoc penale iudicium
experire Et nota quod apud deum non tam
valet mensura temporis quam doloris
nec abstinencia ciborum tantum quam
mortificatio vitiorum ideo que pene
pro fide et consideratione penitenciam
canones precipiunt breviari et per
negligenciam procellari per quibusdam
tamen culpis modo pene in canonibus
sunt statuti Prolapsus sunt in pec-
catum per veniam per pene reparare

99 Contra illos qui negant penitentibus veniam peccatorum

sicut hic dicitur quod contra catorenses
nouacianos et alios qui negant
penitentibus veniam peccatorum ut xxxiii
q. 3. Adque in dicit luce xv. neo
mittes manum in aratrum et retrospi-
ciens etc. Item luce xii. Qui dixit
verbum in filium hominis re. ei. et que
autem in spiritum sanctum blas. non re. Ite
Math. xii. a.dd. neque in hoc seculo
neque in futuro Ite primo Joh. i. fine
est peccatum ad mortem non pro eo dico
ut re. quis Audeo quod in nulla
predicto auctoritate prohibetur pena fieri
et dicit non remittetur s. de facili
difficilis est enim quia contra fidem que
tamen remissionis Actum xv. fide
purificans corda eorum Peccatum in
spiritum sanctum dicitur peccatum ad mortem quia
est contra iudicem remissionis scilicet
contra fidem quia abeat labitur sic
quia enim agmina in pugnat

100 De triplici genere peccati

Et nota triplex genus peccati sim-
plicitatis quod est contra patrem cui
attribuitur potentia simplicitatis quod
est contra filium cui attribuitur sa-
piencia malignitatis quod est contra spiritum
sanctum cui attribuitur benignitas et huius
peccati vi. sunt differencie scilicet
invidia fraterne gratie impugnacio ve-
ritatis agnite desperatio presumptio ob-
stinatio mentis et finalis impenitentia
desperatio est contra dei misericordiam presumptio
contra dei iusticiam obstinatio
contra penitenciam finalis impenitentia que
propositum non penitendi est sequela
omnium vitiorum Per veram vere penitencie 101 De tribus partibus penitencie
tres sunt partes scilicet devota cordis
contritio plena oris confessio et suffi-
ciens operis satisfactio Hii sunt tres
legati qui triplicem nobis faciunt
pacem dei proximi et sui Hii sunt
tres dies quibus recedimus ab
egypto. Exodi v. a. Viam trium dierum
ibimus in solitudinem etc. et propheta in canticum
Osee vi. Visitabit nos post duos
dies et in die tertia suscitabit nos
Hec sunt iii. tria remedia quibus cordis
curatur saluberrime apostema contritio
pungit apostema confessio saniem
educit satisfactio vulnera ligat et
emplastrum apponit De istis tribus
partibus pene agitur de penitencia dis. primo
se prototum Qui variat penitenciam con-
sideret circumstancias tamen s. qualitatem
qualitate locorum temporis perseverantia va-
rietate persone et qua fecit intencione
et quociens et quot traxit ad peccatum
de quibus circumstanciis vi. Quis quid
ubi quibus auxiliis cur quo quando
Item per veram Veniet penitens 102 Quid debet facere vere penitens
totum quod suum est ipso medico dam-
nat morti et predicam ad mediant
gladioque peritum fecit et ut ita
dicamus de toto regione sine pru-
cia sua hoc est de tota peccati sui dicione
liberi ac. sui velint maleficos quos-
dam extimat et hoc dicimus quan-
tum in eo est Isti autem malefici 103 Quare et quot malefici tot penitencie
sunt per male cogitationes male
affectiones male locutiones et male
operationes istos tamquam deus hostes de
terra sue dicionis et potestatis vdcat
penitens compellere conatur inatum

vero que dei opus est ab ijus la
tronibus liberare talesionibus quas
intulerunt sanare / et spolia que
abstulerunt eadem ab ijus extor
quere ipsi que restitue satisfaciunt
possunt / Si ergo deus non ad
iuvaret hominem postquam penitere deus
sequeret in conveniencia / primum deum
negligere opus suum i. naturam
quam in homine condidit / si contra
hostes eius auxilium non prestaret
2m deum / deum enim decorum esse
delyssimum esse si athletas suos
et bellatores pro defendentes non
iuvaret / Si autem prestat deus
auxilium penitentibus et ad iuvat
eos ad proficiendum / vult igitur eos
proficere quod intendunt / totum autem quod
intendunt est pristinam innocentiam
et graciam recuperare / ergo prodest
eos ad hec / manifestum igitur est
penitentes venire ad pristinam inno
cenciam et graciam reparari sicut hic
dicitur / et Ezech xviij c. luc xv c.
l. dis. c. Econtra cum capitulis
sequentibus / Que autem resurgunt
ad vitalem penitentie tangunt de penitentia
dis. vj. In prin. et c. Talis et
prout noui plures sunt / Sit sim
plex humilis confessio pura fidelis
Atque frequens nuda discreta libens
verecunda / Integra secreta lacri
mabilis accelerata / Fortis et accu
sans / et sit parere parata / Item
penitencia est preterita mala deflere
et flenda iterum non committere
de penitentia dis. 3a c. pe et ut pe que
flet commissa mala / non commit
tit voluntate / nec opere flenda
licet non de proposito sed casu / vel
infirmitate post peccet / Item
Augustinus penitencia est quedam dolentis
vindicta puniens in se quod
dolet commisisse / etiam sententia quod dole
dum est de peccato / quare penitere est
penam tenere. ut semper puniat
in se vlciscendo quod commisit peccando
Ille penam tenet qui semper commisisse
dolet vindicta semper puniens
in se quod dolet commisisse / de penitentia

dis. 3a c. ultimo / Penitencia est do
lor cordis quo quis in se punit de
pe. dis. pa. c. que ergo / Isidorus.
Penitencia appellata est quasi punitencia
eo quod ipse homo in se penitendo
punit quod male commisit / Item penitencia
penalis tensio dicitur quia penitencia est
velut carcer et torto atque patibu
lum / et mors et sepultura / veteris
hominis / quia quasi vivus quisque sepelit
ur peccatorum gratia et modi penarum ape
riunt non autem dicitur penitentes quare eum sola
pena tenet [deleat] teneat / sed quia
dolor enim compunctionis urget intus
et labor satisfactionis punit exterius
Penitencia dicitur quasi pene tensio si amisse
innocentie penitentes vero pene amis
sam innocentiam tenet dum voluntati
te ac proposito eam tenet / dum eam
toto desiderio inquirit toto dolore
renovat / toto studio / et totis viribus
eam recuperare conatur / Item penitencia est
inicium spe conservationis / terminatio
egritudinis / reddicio domus sine opera
Reconciliatio ab offensis / ortus surgentis
aurore de tenebris egypti abiectio
fomitis compunctionis unguento astitie
olei. Psalmus x. Item penitencia est edu
cto acerbe in finali aspectu Item
penitencia est veteris hominis contritio et
anichilatio et in pulverem redactio /
velut feriente desuper pilo doloris
et malleo indignationis / Et nota quod in
contritione sit simile generationis et cor
ruptionis quia corrumpit vetus homo
et generatur novus / et mortificatur
ille et vivificatur iste / Item penitencia
est nativitatis spiritualis partus in tota
proposito ut novus homo in corde
penitentis quasi nascitur in utero de quo
psalmus Cor mundum crea in me deus
Item Ezech xxxvj. Dabo vobis cor
novum etc. Confessione vero et opere
satisfactionis foris quasi nascitur velut
ex utero / quia in luce operationis et ma
nifestationis egreditur de quo gaudendum
est sicut de natum nascitur Joh. hoc
est gaudete / sine eius in quo e gaudium luc xv

Item pnia est resurrectio ex mor
tuis hec est refectio pnia de qua
~~Apok. xx~~ Beatus iste scus qui habet
in prima pnia ~~Eph. v.~~ Surge qui
dormis et exsurge a mortuis/ huius
et huiusmodi ponacionibus et effectibus
et vtilitatibus suis pnia laudatur a sanctis
doctoribus cum dicitur resuscitatrix
in psalo occisorum/ sanatrix infirmorum
reedificatrix ruinarum/ renouatrix in
veteratorum/ restitutrix deperditorum/
reconciliatrix offensorum/ reductrix ab
errancium/ emendatrix forefactorum/ lotrix
sordidatorum/ liberatrix captiuorum/ re
patrix detiorum/ et releuatrix lapsorum
~~vt hic~~ &c Contra illos qui dicunt quod
non debz pnia iterari et qualiter intelligende
sunt auctoritates que hoc dicunt

1 Semper/ Contra illos qui dicunt
quod non debz pnia iterari. l. dis
confirmandum id alicui. sed
auctores quas ad hoc inducunt de
pnia sollempni que de grauioribus
et horrendis pctis semel tm imponi
solet tm et conceditur sicut vt xxvi.
q. vi. c. vlt. Alia vero pnia iteratur
totiens quotiens opus est vt hic
de pnia dis. 3. reperitur septies ad
hunc instinctum ¶ Si querit vtrum pcta
Visio redeant Vnde quod redeunt quo ad reatum
sz quo ad reatum et penam/ vel potius
ipsi peccatores redeunt ad penas sibi
dimissas per recidiuum pcti/ sicut ex
tractus de aquis iterum se immergens
aquas repetit/ et de incendio rap
tus iterum se mittens precipitans incendium
repetit/ Redire autem dicit pcta per
suum ordinem ~~ad xviij~~ In. m.
Item per apostasiam et heresim hu
iusmodi pcta quia inimicos dei efficiunt
omnem dei graciam extinguunt
et omnem remissionem euacuant
Item quia pena pene scilicet si peccet
primaz egisse depeccat debiti pctorum
que dimissa fuerant primaz pene
reducit/ sicut cum quis ex humilitate
in libitate manum mittit iterum
ne liber est/ et tm propter offensam in seruitutem
pristinam reuocatur. sic et penitenti pcta
vere dimittuntur et tm propter offensam que
iterum redeunt et propter magnitudinem
vita reus et iudicius efficitur ac si non
sibi dimissa fuissent. Contra illos
qui peccatibus post baptismum semel tm
dicebat vtilem esse pniam quia aliter
remissio ad pctum esse incitatio/ dicunt
enim quod non semper peccarent, si semper
redire possent/ nonne deus esset
in citator mali/ si semper peccantibus
subueniret/ nonne igitur videntur
placere pcta si peccantibus per graciam
semper assistet ¶ Errat qui talia dicit
Constat vero deo pcta displicere quod
paratus est ea deserere si ea ama 2
ret/ non ita semper deseret ea/ Item Quare pu
pz similibus exemplis qui si recidiuum sit et ne
corpus sordibus non desint lotores
siue lotrices nec lauacra et reci
diuis vulneribus et morbis nec me
dicatores nec medicamenta Sic
recidiuis delictionibus atque criminis
nec reparaciones nec reparamentum
et hoc omnipotentis/ dei prouidencia fuci
ente que malis omnibus ad tollen
dis aut leniendis remedia bonorum
opposita opposuit/ quanto fortiter
recidiuis sordibus animarum prouidit
lotores spiritales/ et lauacra re
cidiuis vulneribus eorundem medica
tores et medicamentum recidiuis
ex eccionibus earundem sanctores
et sacramentum/ hoc autem totum bonum
quod deus prouidit contra omnia
recidiua mala animarum/ est pnie
sacramentum/ quod est sanctificans iudicium
medicamentum et pacis in penitentes
et demum reformacionem/ et io bene
dicitur semper per per veram pniam re
quia non obliuiscetur miseri deus 3
¶ Sunt autem tres modi reparacionis ¶ Quam et qu
siue satisfactionis. pnialis satisfact sit nisi re
cum iusto reconciliacionem ad deum cois siue sa
in peccatis plurimorum suo inaccep tisfactionis pnie
tabiliter tamen sanctificato Item satisfact
mali operatione scilicet contricione qua
sit ad excecionem locucionem et
operum pudor vero ipse locucionis et
confessionis contricione sua destituit
in prudencia quia dei et angelorum

pecciam no erubuit, nec conim
eis veritum est peccare. Sic et do
lor penitentis delectatoni qui
sunt in pecco. Si et timor aude
ciam que aliquid contra deum
ausus est, sic et ira penitentis
que contra peccatum et contra se ipsum
excandescit, que tam vilibus
tamque turpibus succubuit, sed
quod in ipso est spiritui diaboli
subiecit, et hec sunt quasi brachia
crucis penalis sive patibuli spi
ritualis cui vetus homo iusto
dei iudicio affigitur. Item penitencia
sufficiat virtute divina et hoc ut
sacramentum s. per absolutionem christi
et benedictionem sacerdotalem, vite fructus
per quam disrumpit vincula peccatorum
et effugiet maledictionem ipsorum, et
advenit spiritus sancti gratia ad sancti
ficandum penitentem, nisi steterit
per ipsum, et ita per veram penitenciam
penitens reparatur. Ad hoc autem
ut reparatur quatuor sunt necessaria
penitenti. Primum est desiderium
sive voluntas acquirendi repa
rationis sive sanctificationis. 2m fides
sive credulitas obtinendi ipsam
per sacramentum. 3m propositum
non recadendi sive abstinendi
deceptis a peccatis mortalibus. Quartum
propositum sive voluntas emen
dandi sive satisfaciendi vitam
que sua componendi et ordinandi
ad arbitrium sive consilium eorum
quibus est hoc videlicet datum et tra
ditum, proinde s. sacerdotum quibus
concessit deus potestatem ligandi
et solvendi, et hi quibus ipsi di
mittunt et deus dimittit. Si autem
desunt sacerdos, ipsa primo vel soli deo
est facienda, sed curet quamcicius
sacerdotem adire qui sciat et possit
solvere et ligare, nisi contempserit
contemptus. Si autem non potest
invenire confiteatur proximo ut
fiat dignus venia ex desiderio
confitendi. Leprosi .x. mundati sunt
dum ibant ostende vos sacerdotibus
aliquam per venirent ad eos. Attende s.
quod peccata primum deo, deinde sacerdoti sunt
confitenda, qui si desunt etiam socio
confessio est facienda. Confessio enim te
stimonium conscientie deum timentis, qui autem timet
iudicium dei peccatum non erubescit confiteri
quia perfectus timor solvit omnem
pudorem. Confessio autem peccati pudo
rem habet, et ipsa erubescentia est gravis
pena, ideo quod iubet confiteri peccatum
ut erubescentiam patiatur pro pena, nam
hoc ipsum pars est divini iudicii, quia
maxima pars penitentie pudor.

De tribus ordinibus salvandorum

Non solum autem virgines et con 4
tinentes verum etiam coniugati,
hii sunt tres ordines salva
dorum. decretum xxxiii et Luc. xvii
s. Erunt duo in agro, i. rectores
ecclesie sive virgines qui exercent
seminas et stimulos voluptatum carnalium
duo in mola, i. coniugati qui sunt
in circuitu mundanorum, duo in lecto
i. continentes qui quiescunt a desideriis
carnalibus. Item hii sunt Noe, da 6
niel et Job. Ezech. xiv. Virginitas Item quod commendatur virginitas
commendatur propter carnis mundiciam, propter
angelorum similitudinem, propter primam dignitatem
s. ecclesie ... Continencia commendatur quia
retrahit a curis conjugii, et per hoc
ad spiritualia desidia quia diminuit
carnales delectationes et augmentat spi a
rituales. Coniugium commendatur propter aucto Item quod commendatur
ritatem in statuendo, propter societatem viri coniugium
et uxoris, propter iocunditatem prolis et
nupciarum, sunt enim filii omnes homines
post primos parentes. Item propter magnitudinem
sacramenti de quo Eph. v. Item de biga
mis debitum. Contra illos qui

dampnant matrimonium

Coniugati, contra taciores et 8
hereticos, decretum xxxi. q. ii.
quandam, et contra ...um qui dice
bat quod nullus in coniugali statu vel
gradu poterat spem habere ad deum
de .xiii. q. iii. Et contra
qui nuptias omnino dampnant et pa
res fornicatoribus alios quod s. corrump
fuerint in suo consorcio mare vel
femina coniugio utente. Heretici

dampnantes nuptias dicunt quod duobus modis dicitur se purgare ab eo quod habet a principe tenebrarum id est a corpore et ideo passi sunt quod nobis non esse formandum sicut cius libet, a mala natura et ideo dampnant nuptias quod fluxum luxurie coartant. Unde ut dicit, in quibus cinabul sunt in nunda fiunt tales dicuntur catari id est defluentes per vicia. A catha quod est fluxus, vel catari quasi casti, quia castos et mundos se dicunt. Vel catari dicuntur a catto quia osculantur posteriora catti in cuius specie ut dicunt apparet eis lucifer. Nituntur autem nuptias probare esse dampnabiles auctoritatibus omnibus textibus dicentes quod ideo dominus revocavit Johannem dilectum a nuptiis que excellentes erant. Ambus respondeo quod non revocavit eo quod essent male nuptie sed ut eum retraheret ad maius bonum scilicet virginitatis, melior est enim virginitas et expeditior, et ad maius bonum proprior et ut ~~prima cor. vii~~ g. ¶ Item tribus impugnant heretici coniugium dicentes quod non consummatur carnali coitu et ita in peccato ~~pe~~ Ecce cum dignitatibus quae ceptus est ad xxxii. q. iiii. Vir cum propria. Respondeo quia coniuges in admixtione sunt sine culpa, cum non pro explenda libidine pro iustitia reddendi debitum vel pro castitate custodiendi se vel uxorem a macula fornicationis, vel pro suscipienda prole miscentur. the. vi. / vii. dis. Verum et xxxii. q. 2a. Connubia. ¶ Et nota quod tribus bonis scilicet fide sacramento prole excusatur carnalis concubitus qui est inter coniuges ut vel non sit peccatum, vel sit veniale, quia cum causa prolis conveniunt sic excusatur ut non sit peccatum ut xxxii. q. 2a. quidquid inter coniuges. ¶ Fides attenditur ne praeter vinculum coniugale alteri misceantur. Proles ut devote tamquam domini dei suscipiantur et catholice nutriantur. Sacramentum ut de cetero non separentur, propter hoc non est sacre rei signum id est inseparabilis coniunctionis Christi divine et humane nature et dicitur tribus modis hec. xxvii. q. vii. Omne.

¶ Item obiciunt heretici dicentes coniugati aliquem filii dei sunt et membra Christi et templum spiritus sancti, et si matrimonium bonum est certum quo genuerit ex se et ex matrimonio filios dyaboli. ¶ Item si essent filii dei deberent generare filios dei, infantes vero filii sunt dyaboli ut videtur ~~Ephe. 2o~~ Eramus natura filii ire. ¶ Item si fructus malus et arbor mala ex fructu enim cognoscitur arbor ~~Math.~~ vii. C. Sed fructus matrimonii malus quia est natus in peccato originali. ergo matrimonium malum. ¶ Respondeo quod infantes sunt filii dei quo ad esse sunt tamen dicuntur filii ire dei propter peccatum originale in quo si decederent non haberent hereditatem filiorum, omnes enim peccaverunt et egent gratia id est gloria sanctorum ipsius ~~Ro. iii. f.~~ ¶ Ad id quod obiciunt quo boni parentes generent filios dyaboli. Respondeo quod filios parentes generando non faciunt quod sit filius dyaboli sine scienter sed hoc est ex peccato primorum parentum quod ex dyaboli suggestione processit. ¶ Ad tertium ad hoc non est fructus matrimonii si essent filii dei in matrimonio deberent filios dei generare. Respondeo quod parentes non possunt filios suos eos facere, nisi nasci nativitate nature, sed nasci nativitate gratie confertur eis in baptismo sicut de hoc dictum est plenius supra in tractatu de baptismo. ¶ Item obiciunt Idem opus exercetur in propria uxore quod in aliis mulieribus, ergo idem peccatum, instantia idem opus facit edendo bibendo vel aliter utendo rebus tuis propriis et alienis furto vel rapina vel usura vel modo alio illicite acquisitis. ergo idem peccatum quod constat talibus esse falsum. ¶ Item obiciunt heretici dicentes coniugium obviare legi naturali cum lex dicat omnia esse communia. xii. q. i. C. 2a. Coniugium vero apparet

¶ Tribus modis excusantur coitus in matrimonialibus

10

¶ Alia obiectio hereticorum

quod dz ee co[m]mune de iure nali
Vide q[uod] no[n] obviat ymo restringit
fortius et reformat in hoc q[uod] homo
passim dinscis no[n] cognoscit /
Item impugnat heretici matrimo[nium]
[con]trahentibus in fra ponit Joh. p[rim]o dedit
eis potestatem filios dei fieri hiis
qui credunt in nomine eius qui
no[n] ex voluntate carnis neq[ue] ex
voluntate viri et ibidem Joh. v.
No[n] qui filii sunt carnis hii s[un]t
filii dei Vide q[uod] duplex e[st] nati
vitas ne ex[...] Ite Ro. viii[°].
Qui secundum carnem sunt que carnis
sunt sapiunt / Et in fra Sapientia
carnis inimica est deo. legi n[am]
dei no[n] est subiecta / nec ee p[ote]st
qui aut[em] in carne sunt placere deo
no[n] possunt / Et in fra Si s[ecundu]m carnem
vixeritis moriemini Ex hiis omnibus
concludunt heretici q[uod] hii q[ui] sunt
i[n] matrimo[nio] no[n] s[un]t i[n] statu salva
cionis / Vide q[uod] caro ibi non
sumitur p[ro] s[ub]st[anti]a corporis humani quia
et ibidem subd[itur] Vos aut[em] in carne
no[n] estis s[ed] in spiritu / Sumitur ergo
ibi caro p[ro] deliciis carnis p[rim]o Thy.
v. Vidua q[ue] in deliciis est vivens
mortua est / Item obiciunt Hebr.
xii. Pacem sequimini et castimoniam
sine qua nemo videbit deum
Item Jac. iii. que desursum sunt
sapientia p[ri]mu[m] quidem pudica est
i. pudicos faciens / Ex hiis arguit
hereticus q[uod] i[n] matrimo[nio] no[n] e[st] salus
credens q[uod] ibi no[n] sit castitas s[ed]
fornicatio et immundicia Respondeo
q[uod] castitas matrimonialis est inter
virum et uxorem qua nec vir
ad aliam nec uxor ad alium acce
dit / p[rim]o Cor. vii. Unusquisque habeat
suam p[ro]pter fornicationes scilicet vitanda[s]
Item The. iiii. h[ec] est voluntas dei
sanctificacio vestra Item Thiti 2[°] do
ceto adolescentes ut viros suos
ament filios suos diligant sobrias
castas subditas viris suis et ibus
11 De triplici castitate — tum humg[...] Nota triplicem castitatem
s[cilicet] quondam ut religiosorum / matri
monialem ut coniugatorum / vigialem(?)

et vidualem De qua apostolus Dico aut[em]
innuptis viduis bonum est illis si
sic p[er]manserint sicut et ego i. continens
p[rim]o Cor. vii. Item ibidem Qui habent
uxores sint tamquam no[n] habentes s[ed] illi
qui no[n] habent no[n] utuntur eis ergo qui
habent no[n] debent eis uti / Vide q[uod]
hiis verbis sollicitudo subtrahitur non
debitum coniugale q[uod] in sequentibus innuit
dicens Volo nos sine sollicitudine ee q[ui]
uxore e[st] sollicitus e[st] q[ue] d[omi]ni sunt quomodo
placeant deo / qui cum sit uxorem
sollicitus est que sunt uxoris mundi
quomodo placeat uxori et divisus e[st] / Mulier
innupta et virgo cogitat q[ue] domini sunt
ut sit sancta corpore et spiritu / Qui aut[em]
excogitat que sunt mundi quo pla
ceat mundo Vide viii. q[uod] [...] q[uod] i[ste] uxo
rem habens cogitat no[n] s[ed] qui sic studet
placere coniugi ut no[n] displiceat cre[a]
tori / qui sic s[olvi]t debita carnis ex
solvere ut tamen p[ro]pterea modo no[n] cogitat
toto animo in haerere Item obiciunt p[rim]o
Cor. vii. Bonum est homini mulierem no[n]
tangere. ergo malum est tangere / bonum
est no[n] tangere Vide ibidem in fine
ap[osto]lus dicit Qui matrimonio iungit vir
ginem suam bene facit / et qui non
iungit melius facit / nec v[ale]t ar[gumen]t[u]m ig[itur]
nec instancia. Bonum est no[n] bibere
vinum ut p[atet] p[rim]o Thym. v. Item p[ri]me
Cor. vii. Volo omnes homines ee sic
meipsum i. castos dicit hereticus qui omnes
d[icit] [...] ex[c]ludit / ergo nube[re] est pecca
tum cum sit contra apostoli voluntatem / Re
spondeo q[uod] ymo est voluntas ipsius. p[rim]e
Thym. v. Volo iuniores nubere / Vel
vide q[uod] bonum est homini mulierem
no[n] tangere si continens esse in coniugio
velit p[er] manere. Ibidem. Dico aut[em] no[n]
nuptis et viduis bonum est illis / liber
tatem aut[em] continentie. quia cum coniugium
habet quis post consummatum matrimonium
no[n] habet nisi de com[m]uni consensu. Vide apostolus
p[rim]o Cor. vii. Uxori vir debitum red
dat / similiter uxor viro / mulier enim
sui corporis potestatem no[n] habet sed vir
sed et vir sui corporis potestatem no[n] habet
s[ed] mulier / nolite fraudari invicem
Audiant heretici q[uod] secundum apostolum nec vir

nec mulier contine potest nisi vtrique
consenserit ¶ Item obicitur Luce xiiij
de illo qui duxerat vxorem et ideo
non poterat venire ad cenam. Ecce
patet ut dicunt quod matrimonium est contrarium
convivio eterno. Respondeo neque qui iuga
boum emit quinque. neque qui villam emit
vel venit ad convivium. Preterea omnes alij
vocati sunt ad cenam. sed non vocaret
eos dominus si sciret quod posset venire
Item obicitur Luce xx. filij huius seculi
nubent et nubentur et dicunt presentis temporis sunt
ergo qui voluit esse dignus futura gloria
non debet nubere in presenti. Respondeo quod
ista verba ponuntur pro verbis futuri temporis
ut patet Matthei xxij et Marci x. quod ponunt
ibidem neque nubent neque nubentur. hoc
etiam patet ex verbis illius Luce. ibidem ubi
subiungit neque enim ultra mori pos-
sent. equales enim sunt angelis dei cum sint
filij resurrectionis. Item obicitur Luce xxiij
beate steriles que non genuerunt. Luce
que non lactaverunt xxj. ergo dicit hereticus
per contrarium patet quod ille que dant operam
generationi non sunt beate. Ecce in matrimonio
non est salus. Respondeo primo Thimothei 2o salvabitur
autem per filiorum generationem nec
valet illud argumentum beate que non genuerunt
ergo ille que non genuerunt non erunt
beate. Justicia bonum est non bibere
vinum. ergo malum est bibere vinum.
¶ Vel dicendum quod dominus predicebat illis tri-
bulationem que erat eis ventura per Tytum
et Vespasianum. qui occiderent et cap-
tivarent. et tunc dicerent beate steriles
respectu illarum que genuerunt cum
viderent occidi vel captivari filios
suos et quia facilius possent fugere
ut sic patet. Ecce xxiiij. Actuum xiij. ve pregnan-
tibus et nutrientibus. ve .i. genus pene
¶ Item obicitur Actuum xix. qui non re-
linquit domum aut fratres aut sorores
aut patrem aut matrem aut vxorem
¶ Respondeo quod non iubet christus ista relinquere
absolute sed postponere amori eterni
regni. quod ipsemet innuit dicens Actuum
x. qui non amat patrem aut matrem
et vxorem et plus quam me non est me
dignus. Item obicitur Actuum v. d. qui
viderit mulierem ad concupiscendum eam

iam mechatus est in corde suo
Respondeo quod non dicit vniversaliter
quamcumque mulierem. sed in diffinite
mulierem. et ideo non est intelligen-
dum de vxore sua quod bene innuit-
ur in decalogo Exodi xx. Non con-
cupisces vxorem proximi tui et prima Cor. vij.
vnusquisque habeat vxorem suam
nec dicit quis concupiscere quod habet
quia in rebus expertis concupiscentia
cessat. ¶ Coniugium ad stabiliendum
quod coniugium bonum et sanctum sit
et carnalis commixtio in coniugio
sine peccato excusatur. Unde probatur quod
sacramentum coniugij ipsemet deus
instituit. In paradiso ordinavit
et aut propter hoc relinquet homo patrem
et matrem et adherebit vxori sue. Item
ipse eis benedixit dicens crescite
et multiplicamini Genesis 2o et xx.
Et nota quod cum alia omnia sacramen-
ta post peccatum et propter peccatum instituta sunt so-
lum matrimonium institutum est ante
peccatum. Item cum omnia alia extra
paradisum illud in paradiso. Item cum
omnia alia per hominem istud institutum
est per deum. Institutum coniugium duplex
est. unum ante peccatum ad officium gene-
randi ut natura multiplicaretur. aliud
post peccatum ad remedium ut vicium
cohiberet. primum fuit in precepto. 2m
in indulgentia. primo Cor. vij. Et non
peccassent primi parentes carnis com-
mixtio ad generandum esset sine peccato
et remunerabilis sicut aliud bonum opus
sed per peccatum ne talis concupiscentia in membris
nostris que mala est nisi
per bona matrimonij excusetur. Item
ad confirmandum et commendandum ma-
trimonij sacramentum ipse christus de virgine
nasci voluit Matthei primo. Item nup-
tiis interfuit in civitate Cana nup-
tias sua presentia honoravit ipsasque
miraculo et vini excellentis approbavit
cum aquam in vinum convertit Johannis 2o
Item verbo confirmavit Matthei x. a.
et contrarios matrimonio et etiam dampnat
Apostolus primo et penultimo. et in primis pri-
mum iussit Levitici xviij. Num. v. Item
fructus matrimonij benedixit Gen. xx. 12 De coniugiu sit

c

et fringentes maledixit Deut. xx
viii Item coniugatos tantum salvavit
dominus in diluvio et illos tantum
fecit in archam ingredi Gen. vi°
et egredi Gen. viii. et illis benedixit
expresse Gen. viii. et ix. Item de uxore
deus promisit filium abrahe Gen.
viii. et promissum inplevit Gen. x
xi° Item patriarche et prophete co
niugati abraham fuit ut patet
Gen. xii. Isaac xii. et xiii. et xiiii.
Ysaac Gen. xxiiii. et xxv. Jacob Gen.
xxix. xxx. et xxxii. 2. q. 8. iste
abrahe. et co recitat Item apostoli
fuit coniugati. xxxi. dist. omnio. et
xxiiii. q. prima Jam nunc Item iohes
baptista natus ex matrimonio reple
tus spiritu sancto in utero matris sue
luce. 1° ubi dicitur quod parentes eiusdem
Johannis erant ambo iusti ante deum
incedentes in omnibus mandatis
et iustificationibus domini sine querela et
infra dixit angelus quod uxor pariet
viro suo filium ex quibus patet sanctitas
matrimonii evidenter Item contra
hereticos patet in domino omnia que
in lege et prophetis leguntur de acceptatione
tione uxorum generatione filiorum
Item mattheus patet onde ch. xix.
quem fecit hominem masculum et fe
minam fecit eos et dixit propter hoc
relinquet homo patrem et matrem
et adherebit uxori sue etc. Quod ergo
deus coniunxit homo non separet
Item ibidem Quicumque dimiserit
uxorem suam et duxerit aliam me
chatur. Mar. x. et i. Cor. vii. Unus
quisque habeat suam propter fornicationem
et una quaeque virum suum Ibidem
his qui in matrimonio iuncti sunt
precipio non ego sed dominus uxorem a viro non
discedere. Item ibidem uxori vir debi
tum reddat. similiter et uxor viro
Item ibidem alligatus es uxori
noli querere solutionem. et infra si acceperis uxo
rem non peccasti Item ibidem
non peccat si nubat. Et infra. qui
matrimonio iungit virginem suam bene facit
et infra mulier alligata est legi
quanto tempore vir eius vivit. 1. c. q. si. dor. vir.

eius liberata est a lege cui vult nubat
tantum in domino Item thym. 4° quod
apostolus quidem descendent a fide atten
dentes spiritibus erroris et doctrinis
demoniorum in ypocrisi loquentium mendacium
et prohibentium nubere Item 1° thym. vi.
Volo iuniores nubere filios procreare
matresfamilias esse Item 1° thym. 2°
salvabitur per filiorum generationem si permanserit
serit in fide Item apostolus invitat ad
matrimonium Heb. ult. honorabile sit con
nubium in omnibus et thorus immacu
latus fornicatores enim et adulteros
iudicabit deus Et non quantum bonum
repugnant heretici contra sacramentum coniugii
quod deus instituit adhuc ut qui
continentes esse non potuerint a peccato
in continentie excusarent Matrimonium 13 Aquibus matrimonium commendatur
commendatur Gen. 1° et 2° et Jo. 2° a bono auc
tore deo contra quod faciunt qui
ab alio quam a sacerdote coniungunt ab alio
co contra quod faciunt qui non coniun
guntur in ecclesia que est paradisus dei a
tempore quia ante peccatum contra quod faciunt qui
tempore prohibito contrahunt ut in diviniis
vel in pecto aut contra iniunctio ipsi contra quod
faciunt qui causa libidinis explendi
contrahunt vel sterilitate procurant a cor
porali presentia christi et discipulorum suorum
contra quod faciunt qui ioculatores vel
divinatores vocant ad nuptias a primo
signorum quo mutatur aqua in vinum
contra quod faciunt qui vitam in melius
non mutant a mysterio coniunctionis christi
et ecclesie ad Eph. v. Contra quod faciunt
qui matrimonium violant coniugium con 14 Quid sit coniugium
iugium est viri et mulieris coniunctio
individuam vite consuetudinem retinens
xxvii. q. ii. c. 1° et sequentibus de presumptionibus
illud Item coniugium est sancta et
perfecta ac perfecta societas maris
et femine in genere humano Et non in 14 Quod septem bona prestat que coniugium est
bona, propter que coniugium est sanctum Primo propter elongationem a turpitudine et ex
ertione prohibentium turpitudinum et immun
diciarum illa enim debet esse in tenero in
benevolum ut ab his per matrimonium longe
se faciant 2° propter custodiam et retentionem

consortis absque 3° propter perpetuam seruitutem qua se subicit alter alteri absque precio. 4° propter susceptionem oneris prouisionis educationis et ceterorum. 5° propter compositionem morum. 6° propter fructum prolis. 7° propter sacramentum. Matrimonium enim sacrum signum matrimonii spiritualis quod debet esse inter deum et animam humanam. sine iste spiritum hominis et ipsum conditorem. Ephesiorum v. et expositiones de bigamis. ut sicut ex commixtione carnalis generat generare filios carnales. sic ex commixtione dei ad animam per caritatem generat spirituales filios bonorum desideriorum et operum. Et sicut non concipit uxor nec parit prolem sine semine viri sic nec anima nisi sibi semen verbi dei et diuine gratie infundatur. Et sicut inter matrimonii uxor subdita debet esse viro ut in nullo sibi contradicat moribus. Item sicut uxor se ornat ut placeat viro sic et anima ut placeat deo. Et sicut vir zelat castitatem corporalem in uxore sic deus in anima. Item sicut uxor curam gerit circa mundiciam compositionem et custodiam domus sic et anima circa domum conscientie ut sit munda ab omni inquinamento carnis et spiritus. Item sicut mater pinguedine lactis nutrit carnales filios. pinguedine deuotionis et lacrimarum assuefaciendo nutriat filios bonorum operum per timorem et humilitatem et disciplinam qui sunt custodes fidelissimi omnium bonorum. Item in matrimonio corporali inueniuntur tria bona scilicet fides proles et sacramentum. Sic et in spirituali fides spectat ad honestatem. proles ad fecunditatem. sacramentum ad firmitatem. Hee nuptie fiunt die tercio in cana galylee. Johannis 2°. Cana enim zelo caritatis amore spiritus homo conuertitur et transmigrat ab errore ad veritatem et a viciis ad virtutem. Cana .n. zelus et galilea transmigratio interpretatur. Primus dies fuit ante legem. 2us sub lege. 3us post legem. Primus fuit tempore nature. in lege nature. 2us in lege scripture. 3us in lege gratie. Lex enim per moysen data est. gratia

et veritas per ihesum christum facta est. Ro. 1°. Vel tres dies sunt dolor contritionis. rubor confessionis. labor satisfactionis. hijs nuptijs interesse sunt ihesus id est sermo diuinus quia ipse est verbum patris. Jo. 1°. et discipuli eius .i. honesti mores quos sermo diuinus tanquam magister discipulos instruit et informat. Et mater ihesu .i. fides catholica de qua sermo diuinus nascitur et procedit sponsus s. spiritus hominis ex parte sua vocat ad has nuptias virtuales affectus. sponsa vero s. gratia dei virtutes spirituales. Matrimonium siue coniugium est sacramentum commixtionis christi et ecclesie. Ephesiorum v. hoc autem magnum est sacramentum. ego autem dico in christo et ecclesia. sicut enim inter coniuges est commixtio animorum consensu morum secundum permixtionem corporum. sic ecclesia copulatur christo voluntate et natura. quia idem vult cum eo. et naturam quam assumpsit vnita est diuine nature et sic copulata est sponsa sponso spiritualiter et corporaliter .i. caritate ac nature conformitate consensus coniugum significat spiritualem copulam christi et ecclesie commixtio sexuum illa que fit per nature conformitatem. Vnde notandum quod per verba de futuro dicitur matrimonium initiatum. per verba de presenti ratum sine confirmatum. sed in carnali copula consummatum. quia tunc fiunt vnum corpus et vna caro et per hoc plene significat illam vnionem que est inter nos et christum. tunc enim vere traditur corpus vnius in corpus alterius ad procreandam prolem. Item sanctitas matrimonii apparet ex benedictione et oratione sacerdotali in qua facie ecclesie est celebrandum exemplo eius qui cum masculum et feminam creasset coniunctorum eorum sanctificauit et sanctificauit et sua benedictione fecundauit. Gen. 1°. Item exemplo patriarcharum quorum vxores steriles oratione fecundate sunt sicut patet de sara et rebecca Gen. xviij. et xxv. et primo Regum. et Thob. vi. in multis aliis

16 Quare matrimonium carnale est signum matrimonii spiritualis

17 Quare nuptie faciende sunt in cana galylee

in veteri testamento. et in novo de Elyzabeth luce p°. cum his exemplis docent coniuges bonum fecunditatis etiam contra naturam orationibus ecclesie obtineri. Item quia coniunctio maris et femine preter conjunctionem libidinis et sola virtute divina alias separabilis ad inchoanda et minuenda est oratione et benedictione sacerdotali / et in votatione divina ex quod quod facimus in verbo aut in opere in nomine domini nostri ihesu christi debemus facere Col. iii. Et qui hanc benedictionem condempnant non sunt habendi coniuges nec filii eorum legittimi. extra de eo cum. de sponsalibus. in ibidem capitulo coniugalis / Conjugium humanum est velut arbor nobilissima a deo agricola plantata prosperitatis velut duobus ramis masculo et femina. hec enim iudicium est unius gradu tantum quia ambos istos ramos in se est in dicta inventio nec completa fructus etiam .i. proles non potest esse nisi duorum. non .n. non advenit in opere generationis nisi unum et unam in posse. Unum vel et duos et unum simul generare cum opus generationis non possit perfici nisi a duobus dictis ramis adiuncti simul. nec fructus esse posset nisi ex duobus. ideo .n. non vel est vel esse potest nisi duorum Gen. 2. masculum et feminam creavit eos. / non dixit masculum et feminas et masculos et feminam / et ipsi hoc consequi hoc est operatione sola. nam masculi ipse homo filii hominis in septima nominatur. Anima vero gradus est fructus preciosus arboris tam nobilis. et nata est ipsa fructificatio. Unum autem maris et unum femine coniunctionem opus generationis perficiat / et fructum prolis consequuntur / necesse est ut ad invicem pactione coniugali se obligent stricte societatis vinculo se astringant / Ita ut non sit alteri libere delinquere. ut sicut associat eos natura ad opus generationis sic eos associat vinculum coniugale ad unitate communionem / ad prolis generationem educationem et erudicionem et consequenter totam eius provisionem / Utrum .n. coniugium intendere in opere coniugali inter mutue fruitur. quod est reddere debitum deque apostolus p° cor. vii. vel fructum prolis sicut anna Thob. iii. vel remedium fornicationis. et hoc tamen sibi quod coniugi. p° cor. vii. a. Et notandum quod in omni generatione animalium naturalem legem et hoc inest atque statutum dei eius impositum ordinat ut patet in columbis turturibus ciconiis et multis aliis. quia unus cum unde in nidis in nido simile. sic et domus in hominibus / unus autem et una tantum in uno nido pullificant / sic unus et una tantum in prima domo generant et hoc est per se primum ipsius matrimonii domum scilicet unam edificare Gen. 2°

propter hoc relinquet homo patrem et cetera masculus et femina patrem et matrem relinquunt sibique invicem adherent ut per se domum aliam edificent / Iste coniugali. Notandum quod deus omnem aliam coniunctionem preter matrimonialem Gen. 2° 22 Quod deus eliminavit omnes alias coniunctiones preter matrimonium
peccatum mollicie cum dixit. non est bonum hominem esse solum. s. in opere illo. peccatum sodomiticum cum dixit faciamus ei adiutorium / homo enim non potest hominem iuvare nec mulier mulierem ad generandum / peccatum cum animalibus cum ait simile sibi / peccatum in cestus cum ait propter hoc relinquet homo patrem et matrem / peccatum non fornicationis cum dixit / adherebit uxori sue q. d. et nulli alii / per quod tollitur omnis alius motus carnalis / qui non est matrimonialis / quia igitur proles et leges et statuta contra voluntaria mala. humanus genus consulitur. necessario leges et statuta edenda sunt de matrimoniis contrahendis atque servandis et exterminandis spurciciis sodomie et fornicationis / et tamen libere illicite commixtionis de quibus satis habetur. xxxvii. cap° talibus perscriptionibus causis / tex. ipse hic se peccatorum ad tollendam autem commixtionem illegittimam

21 Qualiter oportet quare et eius in se forte et incremento matrimonii spirituali

attende que pse sunt illegittime ad
matrimonium contrahendum, q legittime
indicatur 2m statuta patrum, qui sunt
an legem vel sub lege vel tempore gratie
pque statuta patet q connubio firma
esse debeat, ut q debeat infirmari
que aut sunt impedimenta matri
monij sive potius pers. ergo Error
conditio, votum, cognatio, crimen,
disparitas cultus, vis, ordo, ligamen,
honestas, si sis affinis, si forte
coire nequibis, hec facienda vetant
connubia, iuncta retractant. Et prohibet
pul nec subit causa veterandi
si fuerit feria, si vestis religio
sa, hec facienda vetat, sed non iam facta
retractat. Quare aut connubio firma de

23 Quare debet esse firma connubio maris et femine ne bona matrimonij pereant

beat esse, connubio sine societatis maris
et fe. I gne huius ex hoc patet quia
alias perirent bona matrimonij et
in maxio gnis humani, periret etiam
propagatio cognationum et familiaritatum
provisio, expensarum multitudo, populorum trini
tatem edificatio domorum, pietas parentum
in filios et filiorum in parentes cum se
invicem non cognoscerent, nec parentes
filios, nec filij parentes, nec fratres nec
cognati, periret etiam bonorum educatio
parvulorum et bonorum eruditionis ceteraque
provisiones ipsorum. Ad hoc igitur quod tot
bona non pereant, oportet quod connubio
sine societatis maris et femine in genere
suo fiat firma, non potest aut firma
fieri, nisi efficiatur iure perpetuum con
nubio at sine societatis maris et fe.
perpetuum iure e verissima diffinitio matri
monij. Iure aut propter hoc dicimus
quod sine iniuria et sine iniquitate
vere hoc dicitur, facere perpetuum quod marem
et feminam obligat et astringit ad
perpetuam et decentem in vite societate
ita. Forma non sola iura non suffi
ciunt componere mores hominum nec eos
instruere et informare ut decet, nobi
litatem vite humane, propter in nullitatem eius et
confracta humilitate hoc est desideriorum et
illarum passionum effrenitate ex quibus
promptissimi sunt honestissimorum pre

ceptorum transgressores limites et rumpere
vincula necessarium fuit timor 24 Quare debet esse leges et ingratos et matrimonij ad terrendos et puniendos transgressores
quo in sanissima ista compescerentur
audacia et ius sine potestas qua
iniquitas compellitur violentia. quia
propter necessaria fuit lex que timore
et comminationem penarum contineret
et ingratus publice protinus qui
reprimeret transgressores propter hoc est
lex de fustigandis vel aliter puniendis
adulteris, et lenonibus extir
pandis. Item quantum ingratus legis
iuste executor omnis aut iuste 25 Quare auctoritate prelati matrimonia sunt contrahenda
legis, iustus dei est, et si sit
propter ingratus sicut dicit apostolus xiij.
ad Ro. Dehis aut que pertinent
ad ingratum nostrum faciendum est consulto
ingratum, et iusti 2m quod
dictauit ingratus maritum est ma
trimonia non debere contrahi nisi per
ingratum cuius consensum e ma
trimonia indicare. hic est aut cle
rus sicut ecclesiasticus ingratus
Quare pertinent contrahenda sunt
matrimonia. et in prelatum ecclesie qui
totius ecclesie et aucturum gerit vel
per eius vicarium ad hoc deputatum 26 Quare non licet
Si quis aut dixerit quia liberum matrimonia contrahere sine licentia sui prelati
est sibi dare potestatem. et ius sui
corporis cui voluit et quam diu
voluit, maxime de assensu recipi
entis dicimus quod errat principaliter
quia non habet filius familias aut emancipatus
suam quid quod de se vel de suis
disponere. si tenetur est in corporis et dis
positione patrisfamilias et si quid
secus egit ipso iure irritum est
et a patrefamilias irritatur ut xxx.
q. 2. c. Tua fo et 22. Omnes aut viri
et femine sunt filij patris celestis
dei nostri quare emancipabiles. ergo
multo fortius non licet eis quod
quid de se vel suis contra preceptum eius
et voluntate facere. Si enim filius debet
patrisfamilias carnalis multo for
tius patri illi ex quo omnis paternitas
in celo et in terra nominatur sicut epheso.
iij. Item non licet pupillo quod

dim tutela est quia de se vel
sine facere absque voluntate tutoris
~~Gal. f.~~ ex utili. autem est subtu
tela dei summus quae nequaquam
licet quicquam de nobis vel unus
facere praeter eius voluntatem et assensu
¶ Iste validissimus articulus est de suo
quam nec corpore suo nec de aliis
quicquam facere potest nisi de voluntate
domini sui. l. iii. dis. multa
quas et si sunt incapabilis
aut pinguiori ac pleniori
iure fruitur quod sub deo summo
quam sui domini sunt carnalibus quae
multo fortius non vel unus facere
27 nisi de assensu et voluntate eius
¶ Si quis quaerat an adista vo … cognoscit
luntate dei ipse ista / Unde quod omnis
honestas est dei voluntas / lex
autem honestatis est dei voluntas
per scripturam revelata / quare ma
nifestum esse debet tibi quia dare
potestatem corporis tui alii contra
legem et honestatem non est tam
mirum nec licitum ¶ Ex praedictis patet
28 firmitatem matrimonialis coniunctionis
esse honestate et dei voluntate — Quare non sit
¶ Item manifestum est per voluntatem — multiplicant
esse ut multiplicet homines sicut — homines nisi per
legitur ~~Gen.~~ 2°. et multiplicet — matrimonium
sed maxime decet et expedit /
maxime autem debet quod maxime ho
nestum est / maxime autem hones
tum est quod maxime longe est
ab inhonestate et turpitudine
¶ Item maxime expedit sic mul
tiplicare legem et innocenter et pu
tabilis et hoc tamen per matrimonium est
quia aliae viae sunt nocumenta
et pericula absque modo et estima
tione / manifestum est igitur quia non
est voluntatis beneplaciti dei ut
multiplicet .i. ut se invicem
multiplicet homines per alia viam
in hoc mundo / multiplicet dico
29 hoc est ut fiat opus multitudinis
sine generationis ac quam per matrimonium — Quare obiicit
¶ Item si quis ait obiciat mul — quare videtur
titudo generis humani bona est

et pro hoc datus est viro vis generativa
adeo et mulieri sic data est fecun
ditas ut ager nobilissimo. licet ergo
viro si voluerit in agro isto seminare
nobilissimo fructum prolis / Unde quod
errat / non .n. licet seminare in agro non
suo quia transire per agrum alienum
ius non est. dis. pa. omnis / non autem
potest fieri ager ille suus nisi per matri
monium / quare non licet seminare in agro
isto donec per matrimonium sit suus
effectus / quia in agro alieno nulli licet
seminare praeter voluntatem domini / quod si di
xit. quia iste ager est ipsius mulieris
30 hoc iam removimus supra / Ut praesta — Quare non potest quis dare
quod potest dare mulier corpus suum mat — corpus suum matrimonialiter
rimonialiter in perpetuum quod non possit ad — ad horam tamen sed in perpetuum
horam quemadmodum episcopus potest dare
praebendam iure perpetuo non tamen ad
diem vel ad horam limitatum est
enim et praeceptum auctoritate divina ideo
Tu nec potest dare in corporibus suis quan
tum ad opus generationis nisi ius
perpetuum. quae ex perpetuitate et firmi
tate istius pervenient. et mala quae ex contrario
venirent ¶ Si quis vero obiciat quod
in paucis accidunt bona ista et non
cessat lex ideo de matrimonio / Unde
quod nulla lex est lata contra malefacto
res vel maleficia quae omnes malefacto
res compescat a maleficiis / lex enim
data de latronibus suspendendis non
omnes latrones retinuit a latrociniis
ut in pluribus aut et in maxima parte de
sicut quod penis intenditur sic ergo
humana natura intendit in plerisque et
decore membrorum in omni suo individuo
et tamen multis causis et casibus
accidit in contrarium sic omnis lex et
omnis ingratitudo / sunt in pluribus of
ficium decore honestatis et compositionis
morum intendunt / sub duos non tamen
propter paucorum transgressionem lex est emen
danda. nec debet desistere propter hoc a
suae functionis officio ingratitudo ¶ Illud
autem nondum quod honestas matrimonii
ex hoc patet quia in honestate et turpi
tudine contrarium matrimonio destruit
et repellit ipsa eo veritate qua sit
ad illam / Adhaerere autem vim tantam

contrarium est ei quod est coniungi multis
Et iterum adherere ad tempus sive ad
horam / similiter coniungi sive adherere ex
debito sive similiter contrarium est ei quod est
coniungi libere et voluntarie sic et coniungi
inseparabiliter est ei quod est coniungi sepa
biliter Que et coniungi unum femine contrarium
est ei quod est coniungi unam masculo
vel multas alias iuxta complexiones
contrariorum ¶ Item honestas matrimonii
patet ex hoc quod emittit carnis volup
tate que inimica est honestati nam
carne mentem inebriat / turpitudine se
sum corrumpit palatum spirituale ipsius
sius et adeo dirimit et evacuat religi
one que cultus dei et sanctificatio
vera / voluptas etiam carnis vitan
da est ut laqueus irretitionis et pax
inquinationis · et vinculum captivationis
ut ignis spiritualis exustionis / ut
aqua extinctionis · qua unusquisque
calor extinguitur / ut torrens tur
pissime mersionis · ut spiritus tria
excecande ab honoratione ¶ Amplius
quam decorum est quod decet ulla vero
coniunctio decentior est quam acti quam
passi in quantum talia sunt et admi
torum agricolatus et agri patrimonium quod isto
totius conveniens commercio et amoris in
arbore sua hec autem omnia in matrimonio
¶ Apparet igitur decor eius ex parte decen
tia maris decet feminam et econverso
¶ 32 ¶ Que sit stabilitas matrimonii · Stabilitas autem matrimonii est elongatio
a turpitudine et exceptione prohibitarum
turpitudinum et immunditiarum et adhesio
eius totalis ad deum / et hec est virtus
sacramentalis matrimonii scilicet quod prestat
remedium et adiuvat contra peccatum et
hoc ipsa virtute eterna continentie
quam habet ad virtia super dicta / Item ob
tinet apud deum remedium coniungi
ipso sive merito · quia cum pura inten
tione vinculo matrimonii se astrin
git ut a prohibitis contaminationibus
carnis immaculatum se deo custo
diat et ut eidem se committat et in
iat · et ne per infirmitatem carnis
ipsum offendat · dignum est ut pri
maria illum adiuvet ut se decet
periculis fugientem ¶ Item ipsa virtute
sacramentali prestatur coniungibus re
frigerium contra ardorem libi
dinis digne suscipientibus sacra
mentum sicut ex testimoniis plurimorum
qui hoc experti sunt nobis
constat ¶ Si autem secus accidit
in plerisque peccatis eorum est imputandum
quia non pura intentione ma
trimonium contrahunt vel non in ea
reverentia qua eos decet id sunt
hec autem virtus sacramenti plurimorum
torum impartialem dotem ecclesie
obtinet ¶ Ista autem coniunctio 33 Quare expe [illegible]
sive societas matrimonii ex quinque
coniunctionibus constat ad quas invicem
astringuntur / prima est amorum in eam
religione que est divine honori
ficentie debitus cultus ad quam
servanda et dilatanda se debet in
vicem adiuvare ¶ Secunda est communio
corporum ad opus generationis / tertia com
munio bonorum temporalium in quibus non
licet alteri alterum defraudare / quarta
coniunctio oneris ... que est custo
diendi se invicem ac serviendi
providendique sibi invicem tam in
sanitate quam in infirmitate / quinta
coniunctio est omnium liberorum totiusque
familie que sunt educande eru
diende regimine et in posterum provisio
¶ Et nota quod sola coniunctio maris
et femine placet deo propter hones
tatem decorem et utilitatem et
stabilitatem matrimonii / non tamen est in
posita precepta vel debito necces
sitatis / sed in indulta propter defectum hu
mane infirmitatis / et tollerantia
propter consimilia fecunditatis ¶ Iudei 34 [illegible] apud [illegible] multitudine vxorum
et saracenem multitudine plurales multi
tudine uxorum / quare modico tempore
eis concessus est usus plurarum uxorum
virorum vel propter conventionem vel exnixione
vel propagationem / toto autem tempore residuo
nunc est unum coniunctum esse socio
rum in eis et parte periculis inconti
nentie ... uxorum eis suc
cumbat et ideo visa est eis necessaria
multitudo uxorum / sicut multitudo
agrorum · ne uno tamen seminato sit agri
cola ociosus / sic anima in preguana

oportet ut dicunt ipsum habe
aliam ad propagandum ne sit vir
ociosus qui in parte ista est velut
quidam agricola ve. Item quia prout
multiplicatio generis humani sunt ma
trimonium institutum Gen. primo et ix. et
xxxii. q. i. deus. Item ut dicunt
ad multiplicandum licet plures habere
uxores. Ad idem inducunt exempla
patriarcharum et aliorum qui leguntur
concubinas habuisse, nec propter hoc
nomen sanctitatis amisisse ut legitur Gen.
xv. de Abraham de Jacob. xxix.
et xxx. de aliis (aliis. xxxii. q. iiii.
c. primo et capitulo recitat ubi de hac
materia agitur p. 29. Unde quod fre
nanda est concupiscentia carnis et
moderanda propter pericula horrendarum
beluarum, ferarum et raptorum, ac in
sidiatorum carnalium voluptatum
et propter spirituale bonum continentie
in qua huiusmodi pericula evitantur et
eo securius et liberius deservitur deo.
Cor. vii. Item moderanda est
propter prolem que propter hoc nascitur u
berior et robustior et modis
omnibus laudabilior. ipsa enim
frequentia huiusmodi seminationis etiam se
men humane generationis diminu
tum sibi quam virtute; non est igitur
ociosus agricola qui de ocio suo
quod fructus spirituales et primi coele
stis vite laudabiliores reportat cum
pericula non incontinentie matrimonium
presidia tutissima salubriter ad
34 u t ī ? veiens ? apud os multitudine uxorum
ministrant. Et non dicimus quod sit pro
causis quas assignant debent
viri multiplicare uxores. multo for
tius mulieribus viri cum tempore magis
pareant periculis in continentie ut
pote infirmiores in hac parte et
concupiscentie vehementes. Viro enim
egritudine detento ac negocia
tione sive peregrinatione. aut aliis
causis occupatione uxoris prohibito
providendum est vir alii uxori ne
ager uxoris illo tempore esset ociosus
et ne ipsa uxor in continentie pa
teret periculis quod apud omnes est

in eo vemens manifeste. Ad hoc quod
obiciunt de patriarchis talibus in quibus lex
videtur vetus. uxorum multitudinem approbasse.
Unde quod omnipotens deus statutor et
conditor legis matrimonialis contra
legem illam dispensavit cum quibus
et prout voluit et illi legi derogavit
quotiens voluit et privilegiavit et exemit
illos ab huiusmodi servitute et hoc ex tali
causa ut periculo ydolatrie et flagicio
sitati sodomorum et emulationi insi
pientie illorum occurreret qui multitudinem
uxorum in ydolatris emulabantur et ut
cultus dei in filiis eorum propagaretur
et divini cultus religio dilataretur.
Unde ob amorem sue posteritatis
sara virum suum suasit ingredi
ad ancillam suam Gen. xvi. et
xxxii. q. iiii. dixit sara multiplicatio n.
populi dei querebatur. eo quod in successione
sanguinis erat successio religionis
Unde in lege maledicta erat sterilis
que non relinquebat semen super terram
Exodi xxiii. c. et deuteronomii xii. c. hinc
etiam sacerdotibus coniugia sunt concessa
quia in successione sanguinis successio
officii tendebatur, et sicut dicit Aug.
Antiquus iustus non fuit peccatum quod
pluribus feminis utebatur, quia nec
contra naturam hoc faciebat cum non lasci
viendi causa sed gignendi hoc fa
ciebant. nec contra morem quia
eo tempore ea fiebant. nec contra preceptum
quia nulla lege prohibitum erat. Item Aug.
misceri feminis iure imperio affec
tuosum suis sed viris non libidinosum
quod non est tabus ad sustentationem hominis hoc
est concubitus ad sustentationem humani
generis et utique non est sine delectatione
carnali que tamen refrenata et in usum
naturalem reducta non est dicenda libido
quod autem in sustentando vitam cibus
hoc est in querenda prole fornicarius vel
illicitus concubitus. et quod est in cibo licito
moderatus appetitus. hoc est in coniugibus
concubitus venialis. Viris igitur prioris
alia sunt tamen multitudines uxorum. alia las
civientibus. alia detentionem timentibus sed per
fectione evangelica mediante reducta
¶ Quomodo tamen lex impera
rum reducta est ad statum priorem 35

est lex imperatorum ad institucionem potere
et honestiorem ut unus uni iungatur
insignia xpisti et ecclesie et fecundata
virginitas proferet. et sacerdotibus co
tinencia indicitur. et hec omnia sunt
adrogata ut habetur xix. luce xvi. ubi multis
uno et dualitate prohibent et separacionem
excepta cum fornicacionis interdixit
de hac materia habetur xxxii. q. v. c. hiis
ita videtur. Nota. causas quare dominus
36 Quare dominus dixit mulierem propter fornicacionem dimittendam
dixit mulierem propter fornicacionem dimit
tendam. Mathei xix. prima ex quo fide thori non
servat indignam se reddit nec ei prestetur
et ius thori maritalis quod possidet
iniustissime amisit. Secunda ne viri ipsius
hereditas que iure successionis ad con
iunctos eius pertinet et promisse transeat
ad ulterinos hoc est ad filios ex u
xoris adulteriis genitos. Tercia causa
esse potuit scelus virorum quod maxime
ex causa deserte conveniunt in uxores propter
adulterium propter quod permissa est lex
de repudiis deuteronomium xxiiii. ne viri
sevirent in uxores cum eis dispensat
ut habetur xix. g. et xxxi. q. i. Sed obicitur
permissum sit repudium propter duriciam iude
orum non ut concederet dissidium
sed ut tolleret homicidium permissum est
37 Propter quas causas iudei et sarraceni dimittunt uxores. et quas etiam erunt greci
ut mala ne fierent peiora. Item non
causas quas iudei et sarraceni
dicunt sufficere ad matrimonium dissol
venda. et propter quas dicunt sibi licere ad alias
nova transire. prima est cum odium sine
ira ex quibus timetur mors uxoris.
Secunda infirmitas qualis est lepra vel
iugis menstruositas. Tercia deformitas
Quarta sterilitas. Contra istos attende que
inconveniencia sequuntur ex hiis erro
ribus quia si licet propter predictas causas
viris recedere ab uxoribus. idipsum lice
bit et mulieribus. cum non minus consulendum
sit mulieribus quam viris et longe magis
indigeant huiusmodi subsidiis quam viri
Item si propter infirmitatem vel deformi
tatem contractam post matrimonium vir relin
quat uxorem. mulier destituitur a vi
ro cum magis indigeat eius solacio
quod est valde indignum. Item secundum hoc
ipsa senectus dissolvit omnia
matrimonia. certum enim est quod ipsa super
inducat mulieribus deformitatem
38 Quod consensus est matrimonii sit
et sterilitatem. Item consensus in
perpetua et indissolubile societate
maris et femine solius matrimonialis
est contra quibus propter causas predictas
divorcia celebrantur. huiusmodi enim
consensu coniuges mutuo se astri
ctos se dedit alteri ad permanendam
in vicem societatem indissolubilem
et ideo quia auctoritate divina firmata
est per hominem dissolvi non potest
Mathei xix. Quos deus coniunxit etc.
Item contra pietatem que est
per instinctum nature maritalis ut propter miseriam
suam mulier deseratur a viro. cum
propter miseriam ipsam sit eius amplius
miserendum. Intencio enim est pietatis
et eius finis propter nos miseriam tollere
vel lenire. Item vix per eos vel quando
unam quis habebit uxorem si ea
facilis sit dessicio uxorum. paucis
sime enim sunt que non inicio
vel in fine aut deformes aut
odiose fiant maritis suis. Item
quid restabit contra hoc viris iracun
dis. et ad odii passionem facilibus
nisi multitudinis mulierum unam post
aliam possidere. et nupcias septimanas
singulis celebrare cum nulla possit
invenire cum qua valeat in
pace et concordia diebus paucis
habitare. Item non erit matrimonium
contra hoc non perceptacio et quod probacio federis.
39 Quam inique agentes divorcia cum mulieribus
Amplius quam impie quam quam inique
agatur per ista divorcia quod mulieres
quibus non videatur sunt non habere odio
mulier sine culpa sua. et ita pectus
a viro fuit defloracionem et in gaudia
dimitteretur ab ipso vilificata sit et
honorata. ceterisque viris despectabilis
40 Contra hereticos qui dicunt solas virgines matrimonio esse contrahendas
effecta. et hoc totum sine culpa
sua. quare et inique. Item contra
sunt quidem heretici qui in solas vir
gines matrimonium posse contrahi
confitentur dicentes. quod illa quos deus
maritaliter coniunxit ambo virgines
et ideo eos non licuit separari. Un

c

secus presumpta copulatio non est
ex deo. Contra quos Richardus
Bexom expressa est dimissis non
virginitas cum dictum est masculum et
fe. Lamit eos. non enim maritalis
copula corporum requirit integritatem
sed sexuum aptitudinem. Vnde apostolus ad
cor. vii. Mulier quanto tempore
vivit vir eius alligata est legi
si autem dormiat vir eius soluta
ta est a lege. cui vult nubat tantum
in domino, non dicit primo vel
2o vel 3o vel de quo diffinite quod non
diffinit apostolus. vt xxxi. q. i. quod
si dormierit. Et hoc est contra
armenos et alios qui tercias et vl
teriores nupcias dampnant contra
quos xxxi. q. i. Placuit deo quod
si dormierit. Item dominus precepit
prophete fornicariam ducere vxorem
Osee. i. Item olim missus est
frater fratris pro mortui vxorem ducere
Deutro. xxv. d. Et viii. q. patribus ol.
De istis hereticis dicitur ps. ad thi. p.
Quia in nouissimis temporibus discedent
quidam a fide attendentes spiritibus
erroris et doctrinis spiritibus demoniorum
et in ypocrisi loquentes mendacium
et cetera q. stia a prohibentium nubere et cetera
Hec heresis est demonum ludificatio
qui in ypocrisi loquuntur mendacium
dum fingit se id dicere amore cas
titatis quod magis est fomede tempta
cionis est inventum cum enim
mundicie laxant habenas qui
nupcias dampnant. Contingit
sunt heretici qui virginitati et con
tinencie detrahunt dicentes quod
sodoma et prostituta fornicatio
exterminande sunt eo quod non humane
tenere, quia fructificate nobi
lissimam arborem humane nature
non sinunt sic quod idem faciunt
virginitas et continencia tenere
sunt humane vite, et ideo ut dicunt
de medio sunt tollende. Ad fome
tum etiam errorum inducunt
quod 2am legem exodi. xxiii. De
vii. c. Maledicta que non reliquit

semen super terram. Rudeque virginitas
et continencia non impedimentum vel de
structionem humani fructus generant, sed quia
carnalem voluptatem operi generacionis
in sudant conspiciunt ab illo ope se con
pescunt. Item sicut si agricola sciret
lupum aut leonem sive latronem esse
in agro seminante et propter hoc non in
traret ibi, nec semen spargeret ne forte
ibi necaretur non ideo inimicus esset
humanis fecunditatibus ipsius agri, sic vir
gines et casti non inimici sunt humani
sed ut sibi caute prospicientes. Immo in
super etiam libantes domino carnalem
voluptatem sicut et david aquam
concupitam. 2o Reg. xxiii. Virginitas
enim et castitas vincunt carnis infirmi
tatem, ymolant deo carnalem volupta
tem, offerunt domino que nasci poterunt
omnem posteritatem obtinent etiam contra
belluas sive raptores infernales
victorum securitatem, et ideo bene dicuntur
quod virgines continentes et coniugate

Quid est fides

Per fidem. Fides est credulitas
digna deo qua ei super omnia
et que omnia sunt opus est etiam
sine ex obediencia creditur fides. i. recta
deum facit nigrum et dicum testi
humam. quia qui album nigrum vel
dictum constituit vel non recte credit quia
a veritate que deus est recedit, omnis
autem homo mendax pe. sed amendatio
quod vim dicitur Eccli. xxxiiii. Fides est
virtus qua creduntur que non videntur
quod debemus tantum intelligere que credere
pertinet ad fidei religionem. Fide 82 Quibus modis dicitur fides
tribus modis dicitur fides scilicet, pro eo
quod creditur et est virtus in anima cum ea
con spiritum, cuius est que per dilectionem
operatur et per quam xpus habitat in nobis
que nemine sunt prere. Item dicitur
fides illud quod creditur. i. res hic fidei
credende s. articuli v. hec est fides catholica
et est vna sicut dicitur Ephe. 4. Vnus
deus, vna fides, quia vnum et idem
a cunctis fidelibus est credendum et ideo
dicitur fides catholica. i. vniversalis. Item
dicitur fides qua qualitas menti sed informis
quam habent etiam demones et

falsi christiani dicuntur. prima cor. xiij. Si
haberem fidem ita ut montes transferam
caritatem autem non haberem. Augustinus fides
quam qui habent fideles vocantur et
qui non habent infideles communis in omnibus
fidelibus, sicut pluribus hominibus
facies dicitur esse communis, cum tamen singuli
suas habeant, non enim fides una
numero sed genere que propter similitudinem
unam dicimus sicut, sicut idem vo-
lentium dicitur una voluntas, cum tamen
cuiusque sit sua voluntas sicut eorundem
simillimorum dicitur una facies. ¶ Item per fi-
dem: fides est eorum que sunt de
vel de deo trinitate, et quod omnia que
naturaliter sunt opera eius sunt, et eius potestati
subiecta. ¶ Item fides est eorum
que sunt gratie, ut de incarnatione
filii, de missione spiritus sancti et de aliis
sicut in iustificatione impiorum, in operatione
penitentium, et perfectus iustificatorum.
¶ Item fides est eorum que sunt
glorie, ut est resurrectio et glorificatio
electorum perhennis et felicitas eorum.
Item fides est eorum que sunt pene, scilicet perpetue
miserie contemptus (?). Nam culpa contraxit (?)
gratiam damnationis eterne et gloriam
ad fidem enim pertinet quod pro peccato primorum
parentum a quadam felicitate in presenti (?)
miseria decidimus, et quod errores
et corruptiones sequentes culpabiliter
agimus et quod pertinaces sine impeni-
tentes penis eternis deputabuntur
et quod a culpis absolvimur et a penis
eripimur per ecclesiastica sacramenta. ¶ Per fide-

R
¶ Que fides est vera

rectam: nam ad fidem rectam pertinet
credere firmiter que dei invisibilibus pre-
dicatur venientem (?) suscipere que sacramentis
visibilibus instruitur, diligenter cu-
rare et abhorrere omnia que fidei
adversantur. fides vera est digna credibilium
eorum que pertinent ad fundamentum reli-
gionis credulitatis, quia scilicet de deo
credendum quid sit credendum est ad colen-
dum ipsum. si autem haberent diminu-
tionem vel imperfectionem vel errorem
credulitatis, necesse est habere similia
et affectiones et operationes que sunt

R
¶ Que fides non est vera

ex ipsa credulitate. Unde bene dicitur per fide

rectam, quia non est vera fides que
non facit fidum que subiectum
ipsum permittit per fidum fides
enim et perfidia contraria sunt et
ideo simul esse non possunt. ¶ Fides
non vera est fidei quia facit fidu-
ciam perversam (?) sit quod peccatum credit
faciendum. ¶ Fides etiam recta
dicitur fidelitas quia facit fideles
per hanc enim et bona nobis
commissa a deo fideliter custodimus
tangemus in nobis et aliis et ex-
pedimus in eius obsequium et ho-
norem et ideo ab ipso retributionem
speramus multo ac salutis. ¶ Et ideo — R / Exemplum ornandum (?)
quod sicut in radice arboris nulla — quicquid ...
prorsus apparet pulchritudo — habet anima ...
et tamen quicquid est in arbore pul- — est ex fid...
chritudinis vel decoris ex radi- — fundament...
ce procedit, sic quicquid est meriti
et beatitudinis anima suscipit
procedit ex fidei fundamento, quia
sicut dicit Ysidorus: Fides est
divinitatis confessio et religionis
solidum fundamentum. ¶ Item per
fidem rectam: fides enim mun-
do erigens intellectum ascendendi de
sua. et ideo fides vera dicitur
que rectificat erigit et firmat in-
tellectum faciens illum stare et
recte ambulare per viam virtutis
et salutis absque sustentatione vel
sub podiatione baculorum et sub
podiaculorum. et absque cautione
pigrorum, hic est per suasionem pro-
bationum et miraculorum. de quibus
dicitur ~~prima cor.~~ primo: Iudei signa querunt
miraculorum intelligere, Greci vero
sapientiam volunt per probationem ipsi
nos ut hii nec illi credere vole- — R
tes ¶ Christianus autem credulitate non — Q non ...
credit deo sed signis et sapientie tamen — credit an...
quod ordinem habuit, exemplum Intellectus — signis ...
enim philosophicus est sicut viator — rationibus tamen ...
ambulans ad conclusionem in conclusionibus — ornandum per exemplum
non valens ipsa virtute sustentare

R
... ratio p...
... signi...
... incredul...

semetipsum sed quod ad motionem baculi
se trahens et trahiliens ab uno
non sine probatione ad aliud baculum
aut cum amiculo ita ambulat
et trahilint demonstratio est sine
probatione demonstrativa quod infirma
sit huiusmodi — Credulitas patet
ex subpodiatulis et fulturis
quemadmodum enim cum videns uno
baculo vel duobus submixum atque
suffultum ambulantem et ambulare
aliter non valente statim ex hoc
indicas virtute eius sensibile infirma
et debilem aut coxas vel tibias
sive pedes eius lesos per quasque
modo occasionatos sic probationes
suasione et signa velut multitudo
baculorum et subpodiatorum intellec-
tum philosophantem hoc est per
viam vitantem sic ambulantem
infirmum indicant et eo tantum
et claudicantem et ita non recte
ambulantem. Item intellectus
requires probationes vel signa
mercatorum est sicut venditor
in credulus quod emptori non aliter
credit nisi pignus vel securi-
tatem det etc. et probatio sine sua-
sio vel pignus est et cautio
securitatis sine qua non credit
huiusmodi intellectus et sicut venditor
non aliter dat merces vel cautor
sic nec huiusmodi intellectus dat cre-
dulitatem suam nisi postquam
pignus vel cautionem accepit et
sicut demum talis venditor
merces non exeunt nisi prius
securitatem tenuerit sic de huiusmodi
intellectu non exit credulitas
donec medium probationis quasi pignus
sine cautione tenuerit. Exactio
aut pignoris aut alterius cautionis
non est nisi ex parvitate sive de-
bilitate credulitatis vel ex defectu
ipsius. Unde manifestum est
intellectum exactorem esse huiusmodi
pignorum et securitatum et proba-
tionum suasionum et signorum esse
credulitatem infirmam vel incredulum

et esse claudicantem nutante per se
stare non valentem penitus cadentem
et quasi solo fulcimento praedicti ba-
culi casus quos diximus declinantem.
Manifestum est etiam quia sicut ma-
gnitudo et multitudo pignorum in domo
venditoris et si securitatem sibi faciat
signa tamen sunt et testimonia incredulitatis
ipsius sic pignorum securitatum proba-
tionum et signorum licet securitatem faciunt in
intellectu capiunt quod sit tamen manifeste designant
in credulitate eius periculum sit adeo
de quibus sunt in intellectu aut qui
vera fide credit non requirit culturis
huiusmodi nec illis indiget quia propria
virtute et firmitate innititur per se
vitam qui aut non aliter volunt
credere deo quam sub pignoribus idoneis
et probationibus manifestum certus est
quia demum in parte ista mercatoribus
et peiores multo penitus cum ponunt
se ipsos illi parificant in fide et cre-
dulitate et oro adequant. Non enim
est adeo quis pravus aut mercator
cum probationibus et pignoribus idoneis
non credat aliquibus sit ergo credere
deo aperta est contumelia ipsius et
non est fides vera sic credere. Unde bene
dicitur per fidem rectam id est non distortam
probationibus que est fides suasa et
enim credito sive credulitas non est de
digna que ei propter suasiones aut pro-
bationes tamen impenditur quia nec bono
vel magno viro etiam digna esset.
Et ideo dicit Gregorius quod fides non habet
meritum cui humana ratio prebet ex-
perimenta. Et ita qui mititur rationibus
probare fidem videtur fidei meritum
evacuare. Nondum tamen quod huiusmodi — 28 Propter quas causas necessaria est probatio fidei
probationes sunt necessarie quia
fidelibus augmentant et confirmant fidem
sicut bona temporalia caritatem occasio-
naliter. Sunt autem cause motive et
provocative dilectionis dei. Quinque propter sim-
plices qui per samaritanos et testigium
qui videntes ipsum per veram fidem.
Joh. 4. dicunt samaritane iam non
propter te credimus sed quia ipsi vidimus et au-
divimus. 3. non est propter hereticos qui
non credentes auctoritatibus romanis

T

confundunt quia per ea que facta i
tellecta conspiciunt. Ro. p° propter has
causas dicit petrus sup^e pet. 2. e
phatie maxime ut fides sint red
de rom defide spe et caritate

9 ¶ Quia sit necē hec secrete fidei

¶ .n. nēām e ex nātua intuitu
rone s3 no est angl3 hmg^r. vdes
de pfundo et latebroso sinu nē
elice et uelut dem timo quoda
sapie secretario eruitas educe
i qne ¶ S^m vo est ut intellectus
assueti pbacoibz et roibz tuq
claudicates et singulis pene
passibus i dubitacois ac ignora
cias corruetes nos s frumbla
ribus hmg^di sustentaclis admuet
¶ Et nō q in hijs que fidei sunt
na no suggit nec ad instruat
cognicois in ium nec i tellcus
nālis in venit p nām viam i
vencoine neq3 quid de illis co
gitet aut cui leuit cōsentiat

10 ¶ Rone ondit q ea que sunt fidei no nā s3 papue

thor quia in hijs nichil sim e
vel fit uitute nē vel ordine
s3 sola benignit^s largitate z i ex
cogitabili gra cātoris et ideo nālis
int^cus ipa nāli limitacoe sua p
hibitus est a cognicoe illorz que
sunt sup nām sicut .n. uirtus
et opacio nē i sola nālia se ex
tendit et nec sup pgdit sic nā
lis in tellcus eius3 nālis cōgtao
solis nālibz nālit^r est contentus

11 ¶ Qz intellcus nālis tot hz vias ad i veiendu cātorem quot corā eo sunt porte cātē

¶ Illud aut nōndum q oīa nālia
sive nāta indicant et pdicant
cātorem ut pma nām omnia
nālitatem et int^cus nālis hz tot
vias ad inveniendu cātore qt
coram eo sunt porte cātue ut
p vias cātuiaz ambulz ad cāto
rem nāle .n. est vniuq3 essen
ciam suam indicare et ad
ipam deducē vonabilit^r cogitate
z vniuersitas cātuiaz e auditum
spūali velud carme pulcherimum
de gestis cātoris z inclit respona^u
z eo certy de laudibz ipius no
quidem vocibus s3 ordinacone
cātuiaz suaz quasi melodia
glie sue contincātam ¶ Illud at
nōndum q in hijs que st sup
rōm no est genus ons̄ionis
q veiencie q p testidm sacre scrip
ture i talibz .n. soli deo credēdu
est de se qui solus novit ipsū.
vbum hylarij z sicut dicit Joh
dam. Diuina que tradita sunt
nobis p lege z p pphās z p aplos
et euuglās suscipimus et reuerem^s
nichil ultra inquirentes pt^e
zzz ne addas q q verbis
illius q spalit^r suadmu e in
hijs que sup rōm vn augu
ciny res nālit^r obscura mo
dulum iuu vincit et apta
diuina scriptura no subveni
tente diffinire humana co
iectura psūmat ex eo. p. nec
teme quid loquens ¶ No quāta
iniuriam inferunt deo insi
deles qui diuinis elloquijs z
testionijs cōtradicunt pinde
eni est dice q falsa sint
dei eloquia q dice q deus
metit^r no videt^r fidelis ser
mus diuo ut Janus x° qui
sive in dignitacoe tanta potest
dei in iuriam sustine. ¶ Pfide

12 Q̄re d^r fides recta

rectam sibz no eciam vel desle
xam p aliquem errorem no
mutate dubitacoe vel cōsista
cōne quia dubius i fide i fidel^s
est. ex. dehi^s. c. p° nec talis
hesitans accipit aliq^d a deo
Jac p° a. ¶ Nondum i^e q fides
vera est fides ut dom pfectu
descendes a patre luminum Jac p°
de cōse. dis. 5. Gracia. dicunt ig^r
lume q a sole emicat quanto
soli vicinior est et abeo lon
gius descendit Et ipm eciam
lume quod abeo descendit su
limius nobilius ac verius q q ex
illuminato reflectit^r sic lumina a pa
lucē descedencia nobiliora subli
miora et rectiora sunt quam
ea que ex illuminat^s p reflexione

descendunt/ q̄re fides ūtus cū ipā
descendat a p̄mo lūīe v̄itor est
q̄ ipā vel c̄dulitates q̄ arcēbz
p̄ īflexione illuīatōis quam
aīme p̄mo recipiunt ad ītellūm
nr̄m ascendunt/ Ex quo appet
q̄ multū refert an descēdat
sup̄ menteš hūanas illūīo a
lumīe p̄o an descendat p̄ re
flexione a c̄atur̄ sine rebus
c̄at̄ que sunt una asssione te
mi illuīata aīme p̄o et eīn de
relucētia adip̄m similitūe quā
dyxīnn/ 7 lucētia in speculo in
tellc̄us hūanī appaātōe ȳma
gīm sine silītudīm suarum
ī illo et īo fortiores sūt illumīa
tones desursum venientes q̄m
deorsum ascēdētes 7 rēe descen
detes quā reflexe 7 p̄p hoc bñ
43 Qualit̄ lumē d̄r. ¶ P̄p fidem rc̄am/ Quatr̄ ant
dei p̄sn̄ rc̄i- lumē fidei rc̄itudine 7 fortitu^e
et ī p̄lem̄to sua ipos sensus et p̄sīla vincat
ītais appet 7 rc̄ificet ipā. al' ē mātu^m vbi
visus et oīa accid̄cia visibilia
plum̄ ibi pane mat̄iale c̄dūt
¶ Idem facit tactus 7 tangibilia
Idem auditus et audibilia Idē
gustus et gustabilia. Idem ol
factus et olfactibilia/ lumē aūt
fidei oīa p̄dicta lūīa ītellē
tui adeo obfuscat 7 obtundit
ut sola virtus sac̄m̄ti p̄ ma 7
integra sit in corde credentis
fides ergo rc̄a est digna deo
c̄dulitas quā ut dignū 7 iustū
c̄di^r. hoc est sine oī pignore
7 cautione s. c̄gtis 7 obedic̄et quid
q̄ deus volt iubet vel p̄cipit
p̄ legislatore vel expositores
h̄ sola fides captiuat 7 p̄ sumitu
tem redigit omem intellectū
hūanū ī obsequiū deo/ ad
credendū v̄itatem/ quam non
capit ymo cui q̄ nar̄ rebellat
ac c̄otradicit/ hoc fides recta
et nulla alia facit fideles sola

enī gens que h̄at fide fundata sana
ta armata et illustrata est deo q̄
obediens 7 subiecta 7 īo q̄m adit̄ ymi
suscitata/ et dei cultui dicata sola
ista velut capite ī clinato adorat
altissimū/ Capite .i. intellectu p̄ sūme
obediam ī clinato ceteris gentibz va
riis errōibz seducte 7 quodāo capi
tibus inclinate/ errorū suorū suasio
nes adorantibz atq3 colentibz/ hinc ē
q̄ infideles sacram sc̄ptura nō rc̄e
intelligūt. q̄z rc̄e p̄cedit fides in
tellc̄m. cū p̄ fidē aditus p̄paret
Iux̄ id Ysaie vii. 2^m lxx. Nisi cre
dideritis nō intelligetis. sicut enī
in ludinis oculorū m̄orū spēs/ rerum
sibilīū colores q̄z nō p̄t p̄ sentire
que se solaribz radiis imisceat/
vniq3 tum ipis et in ipis fiat/ ita
animus storum puri rerū sp̄ualium
oīm q̄ ītellc̄u supanent c̄ognicōm
nō suffert accipe nisi p̄ius ī c̄op
hensibilis v̄tutis p̄ticipacōe dignū
efficiat̄ 44 Quibz modis iustifi
q̄re ¶ P̄p fidem rc̄am/ fides caltur fides
rc̄ifical' c̄ognicōe miraclorū illuīacōe
revelacōim/ scā testimoniorū sc̄ptue
/ solertia p̄bacōm quibz ipā asstr̄
7 rōim quibz errores c̄ōtra destruit
talis fides facit filios dei Joh̄ p̄o
Dedit eis p̄tatem filios dei fieri 45 ¶ Quas utilitates
hiis qui c̄dunt 7c. ¶ Ite in dyscorda confert fides
Actuū xv fide purificans corda eorū
Item vincit mundū et opat̄ iusticia
.i. opa iusta Hebr̄ xi. Sancti p̄ fidem
vicerunt regna opati sūt iusticiā 7c
Ite vitam etiā c̄fert Joh̄ 3. Oīs
qui c̄dit ī eū nō p̄ibit s̄ h̄t vitā
et̄nam/ P̄ hanc fidem reducim̄ de
morte ad vitam/ deducim̄ de ītute
in v̄tutem/ p̄ ducim̄ de exilio ad
patriam/ h̄ ē fides v̄tus fortificās
intellectum hūanū c̄otra īfirmi
tate sine debilitate c̄dulit̄ rerū salu
tarium/ ¶ Ite est armatura c̄ustodie
intellctus p̄tegēs eū c̄otra iacula
immissiōm p̄uorū sensuū 7 c̄ogita
cōm susurrancū contra fidem et
c̄oti ar̄ta p̄hoρ et heticorū 7 c̄otradic
cones hoīm quibus ītellc̄us bonorū

C

vicior infestatur. Item hec fides est
fundamentum totius sacri cultus
divineque honorificencie primum. Item hec
fides est virtus perficiens intellectum
humanum atque purificans ab erroribus
impietatis et sacrificans ipsum deo altissimo
et mortificans ipsum quantum ad ea
que sunt sua quia non secundum se deo credat
sed supra se et contra se ipsum hec fides
est fundamentum et lucerna dirigens et animam
in credendis prout expedit ad salutem
Item per fidem iterum tamen fides ficta
est que ad tempus credit et in tempore
temptacionis recedit Luce viii. Unde
etiam ficta et fragilis dicitur

Que operacio dicitur esse bona

56

Operacionem bonam. Illa operacio
bona dicitur qua primo bono
scilicet deo homo coniungitur con-

57 Que mala operacio

iunctione integra illesa libera et certa
sine interturbata per observacionem man-
datorum dei. Illa vero operacio mala

58 Quod malum in omnibus

dicitur qua dividitur homo a deo sive
separatur per transgressionem mandatorum eius
Et nota quod malum omnis mali quod

59 Quod malum non

invenitur in omnibus non est nisi bonum
quod est deus defectio sive amissio
vel separacio ab illo sive carencia sive
divisio, et sicut malum omnium maximum
omnis mali est ipsum non esse sive divisio
sive separacio ab ipso esse. Propter quod omnia
que tendunt ad non esse naturaliter fugiunt
omnia naturaliter. Et ipsum esse est bonum
propter quod conservandum omnia alia expo-
nunt vel manum percipite vel oculo
Job ii. pellem pro pelle etc. sic bonum gra-
cie propter bono quod deus est vita
salutis sit non solum omnia alia
sed etiam ipsum esse natura vita et mem-
brorum omnibus ut clipeis defen-
sionis et preciis redempcionis opponit
obtendit ut illud sibi retineat vel ac-
quirat. Ideo prima operacio bona dicitur

60 Que attendunt in operacione bona

qua fit quod deus consulit vel pre-
cipit. vel quod dissuadet vel prohibet
evitat. Operacionem bonam. In operacione
bona considerandum est quia causa
quo fine qua intencione quid fiat
Unde aliquis affectus tuus operi tuo
nomen imponit bonum opus et intencio
facit intencionem fides. Dicit quod
in bonis operibus generaliter est verum
In malis non excipiunt que per se
mala sunt id est que sine prevaricacione
fieri nequeunt. Illud autem sciendum
quia opera bona que faciunt heretici
nichil eis prosunt teste domino
Isaie lvii. quia mei oblitus es
opera tua non proderunt tibi nec etiam
opera aliorum Jere xv. Si steterit
Moyses et Samuel coram me
non est anima mea ad populum istum
eicietis eos a facie mea et egre-
diantur. Nam sicut ait Augustinus
Non aliunde bonum est si bonum est

61 Quid est bonum

cor humanum nisi quia sibi amat quod
bonum est, nec aliunde malum est
si malum est nisi quia male a-
mat quod bonum est omne enim quod
bonum est ideo quia male amatur
vicium est. Bonam. Bonum est quod
desideratur ab omnibus quia ut
dicit Boecius in libro de consolacione
omnium expetendorum summa atque causa
est bonum quod vero est nec vere nec similiter
ullum in se retinet bonum quod
expeti nullo modo potest quia bonum generaliter
omnia expetunt. Et operacione
bona, bona coniungit fidem fatuam
et operacionem bonam quia ut dicit Gregorius
Vera fides est si quod credit moribus
non contradicit et ideo contra illos
qui confitentur se nosse deum
factis autem negant contra quos prima Joh.
ii. a. Qui dicit se nosse deum

62 Que fides dicitur mortua

et mandata eius non custodit mendax est Item
Joh. ii. g. Fides sine operibus
etc. Adidem Ro. iii. et x. Et expo-
sitive in multiplicacione. Quia vero
Dicitur autem fides mortua ad
similitudinem mortui hominis sive
alterius mortui animalis quod nec
se ipsum nec aliud movere potest
licet enim fides huius moveat in-
tellectum ad apprehendenda et cogitanda
credenda, non tamen vita vivifico sive
vitali, quia sicut in membris ani-
malium post iugulacionem relinquitur
aliquis motus, ut palpitacio sit

c

63 [Que dicitur viva]

et in mortuo intellectum post extinctionem fidei aliquam similes mortuis inveniuntur. Fides autem viva non solum lumen est ad ostendendum credenda, sed etiam vita est sive movens ad agenda sive diligenda ac fugienda, ut de ysere dicitur. Et sicut corpus humanum cognoscitur esse mortuum aut vivum ex eo quod agit, sic fides viva dicitur que bona opera facit, et mortua que non facit. Item sicut corpus sine vita sua, id est sine anima, mortuum est, ita etiam fides mortua est que sine vita sua, id est sine dilectione dei et proximi. Prima Iohannis iii. Qui non diligit manet in morte. Fides autem similitudo est operans quia sicut anima trahit corpus ad opera sua, anima vero non trahit, sic dilectio dei trahit fidem ad bona opera, sine dilectione vero manet ociosa. Fides ergo viva dicitur que potest elicere debitas operationes que sunt per caritatem operatur. Galatas v. Fides vero mortua que impotens est ad operationes debitas. Iacobi ii. Fides que non habet opera mortua est in semetipsa. Iste nota similitudinem mortue fidei in scientia medicine que lumen est ad ostendendum ipsi medico egrotanti que ipsi salubria sunt et nociva, sed ipsum non erigit nec confortat ad ea sumenda vel declinanda. Et ideo scientia talis mortua est quia actibus mortua est vel non vivificantibus et depellentibus mortuorum malum in homine accipitur. Fides autem de qua hic loquimur de fonte vite velut rivus vivificus, ymo viva per se vite que vita gratie dicitur Christum caput membris, id est intellectum in fluit ad ipsum vivificandum, armandum, illustrandum. Propter quod dicit dominus Abacuc ii. Iustus ex fide vivit. Hebreos x. g. et xxxiii. q. prima Ubi sana. Extra de sententia

64 [...naturaliter cognoscitur ... mor.]

65 [Que similitudo est fide mortuam et scientiam medicine.]

habet quod quia non. Si autem scientia medicine esset virtus et scientia viva non solum illuminaret medicum ad videnda salubria et nociva corpori suo, sed etiam ipsam egritudinem effugaret. Tanta enim est luminositas fidei ut tenebras noxie in cordibus paciatur. Timoris enim et amoris fortissimi motus incitat vel excitat in animis in quasi malorum desideria velut vincula dyabolica disrumpunt. Sicut enim fortissimam concupiscentiam timor mortis erubescentie extinguunt, sic fides dei labem peccatorum diluit, et eorum tenebras fugat, sicut lux diei latrones. Fides autem mortua quantum ad luminositatem differt a fide viva sicut lumen quod est de nocte ab eo quod est de die, et sicut lumen quod est in umbra ab eo quod est in radio. Radius enim non habet tenebras et calidus et vivificus est, lumen vero in umbra annixtum est tenebris et frigidum et mortuum. Item sicut lux flamme in candela viva differt a luce que remanet post extinctionem candele quod prima pro nimia parvitate insufficiens est ad regendos gressus, ad ostendendos laqueos vel fovea, et ad discernendum quid pulchrum quid deforme. Ipsa fides viva non solum tenebras ignorantie sed etiam torporem excutit. Et nota quod sicut carbonem vivum musca timet in fide, sic temptator fugit eum qui est fidei vive, non habens fiduciam quod ei possit prevalere. Prima Petri v. Cui resistite fortes in fide. Item Iacobi iiii. Resistite dyabolo et fugiet a vobis. Ex quo appetet fides mortua tum non cohibet a peccato mortali, tum sola dubio cohibeat a cibo nec potu qui dicit venenosus

66 [Qualiter timet dyabolus temptare illum qui habet fidem vivam]

Qualiter bonitas operum consistit in fide

Placentes deo. Bonitas enim operum in fide fundari debet sive qua impossibile est placere deo. Hebreos xi. Et ideo dicit David: quia rectum est verbum domini et omnia opera eius in fide. Quia verbum dei docet 67

c

recte opan in fide in tamquam fundamento
omnis bona operacio consistit p^e cor
3. Ut enim multi arboris rami ex
una radice procedunt, sic multe bone
operaciones ex una recta fide pro
cedunt, nec habet aliquis viridis ramum
boni operis si non sit in radice fidei
radicatum. ¶ Per fidem ergo tota bona
que placet deo et ita contrarie per
infidelitatem et mala opera displi
cet. ¶ Unde obiciat hereticus quod qui ma
le vivunt in ecclesia Ro. Joh. xiiij.
Qui credit in me opera que ego
facio et ipse faciet, sed tales non
faciunt opera Christi, ergo non habent
fidem Christi. ¶ Videndum quod duplex est
fides. scilicet fides ociosa que non habet
opera et fides operans per dilectionem
Gal. v. Et io significatur dicit Christus
Qui credit in me etc. In eo .i. credere
est credendo ire per viam mandatorum
primus nichilominus tamen et si non habet opera
tamen habet fidem Christi. ¶ Item obiciunt
Jac. 2. Fides sine operibus mortua est
Sed fides ecclesie romane non habet opera
ut dicunt heretici. ergo fides eius
mortua est. ¶ Vide quod falsa est eius
assumpcio quia licet in aliquibus sit
mortua nichilominus tamen in aliis manet
viva. Item in dicunt Matth. xxiij
Ve nobis scribe et pharisei qui clau
ditis regnum celorum ante homines vos
autem non intratis nec etc. Dicunt
enim nos similes esse illis quia tra
ctamus. ¶ Videndum quod nobis imponunt
triplicem falsitatem. Primo quia dicunt
quod nos claudimus regnum celorum ante
homines. 2° quod non intramus regnum
celorum .i. ecclesiam dei per fidem. quod dicunt
quia non intramus conventiculos eorum
quam dicunt regnum celorum. 3° quia
dicunt quod volentes intrare non sin
imus. Dic ergo eis quod nobis attri
buunt quod eis proprie convenit. multa
etiam alia nobis imponunt que contra
eos pt probabiliter retorqueri. ¶ Item
opponunt heretici quod ecclesiam romanam
quod legitur Apoc. xvij. et xviij. et xix.
intelligentes per bestiam et per mulierem

que sedet super eam ecclesiam romanam
¶ Unde sciendum quod ubicumque loquitur
Joh. in Apoc. de bestia. scilicet xj. xij.
xiij. xix. et xx. de eadem re loquitur
xij^o. antecedentibus ubi loquitur de bestia
habente duo cornua similia agni
loquitur de alia bestia. ¶ Vide ergo
quod ecclesia Romana non potest intelligi
per bestiam illam cum dicatur as
cendisse de abysso Apoc. xj. et
de mari xiij. Ecclesia vero romana
etiam secundum ipsos tercium habuit
ab ecclesia dei. ¶ Item mulier illa
sive id quod significabatur per
mulierem erat vel fuit tempore Joh
quod patet ex eo. quia decem nichil de
defuncto, sed omnia de preterito vel presenti
et ipse angelus dicit Johanni
Ego ostendam tibi sacramentum
mulieris et bestie que portat eam
sed non dum erat ecclesia romana
ut credit ipse hereticus quod dicit
enim incepisse sub Constantino
ergo tunc non peccabat nec peccaba
nec aliquid faciebat. ¶ Item Joh
dixit angelus bestia quam vidi
sti fuit et non est. sed ecclesia romana
non fuit. et est. ergo non potest
intelligi per bestiam illam ut
heretici garriunt. multa autem alia
possunt colligi ex littera per que
patet quod non possunt romane ecclesie
convenire. Dic ergo quod per mulierem
illam intelligitur universitas reproborum
que ex re nomen habet babylon id est
confusio. ¶ Per fidem etiam et opera
bona placentes deo, quia anima
purificatur per fidem. Actuum xv.
fide purificans corda eorum et
firmatur per bona operacionem cum scilicet
fides operatur per dilectionem Gal. v.
Et ex. de pacem. unc. c. q'a vero
¶ Cum igitur fides recta et operatio
bona que fiet in nobis se invicem
adiuvant. Prov. xviij. f. Cum via
mandatorum dei sit quasi duobus pedi
bus quasi passu duplici scilicet fidei recte
et cooperacionis bone fideles incor

68 p que placet homo deo

corpe pegnates ambulat efficiunt
placentes deo et sic merent ad eter
nam beatitudinem pervenire ut dicit
Apostolus 2e Corinth. v. Contra

Arabicos et machome
tum

6q Adeptam beatitudinem contra
Arabicos qui dicunt anima
tum corpore mori de quibus
dictum est supra / et contra Macho
metum. qui non nisi carnalia
et etiam illa spurcissima promisit
cultoribus suis, ut epulas ebrie
tates comessationes mulieres et
huiusmodi lascivia et in hiis angelos
sibi ministros quos noctes vident
peccatum non homini, quos enim
non videat sanctos angelos suam
committere felicitatem et coquinaria
et pincernaria et prostibularia ser
vitute. Item 2m huius errorem
quod est paradisus nisi taberna
in defessae ingurgitationis et prosti
bulum perpetue turpitudinis. Contra huius
errorem cf. xxii. Jn resurrectione ne
que nubent neque nubentur sed sunt
sicut angeli dei. Ad idem Luce
xx. Et ita patet quod in eterna beatitudine
non erunt carnales delicie epu
larum vel vestium vel mulierum
quia qui digni habiti erunt sicut
angeli dicit et non impossibile ut deum
vacabunt et adhebunt spiritibus
deliciis amore firmissimo qui
memoria non patitur carnalium
voluptatum quod spiritualibus semper
recedat carnales. Probo experien
sensus enim patet et animalis hoc habet
quod gustato spiritu desipit omnis caro
et in extasi et raptu patet quod modi
ca scintilla spiritualis volupta
tis totam mentem ita occupat
quod nichil carnalis voluptatis
sentire vel cogitare permittitur
quanto ergo fortius ubi totaliter
beatificata sit / De extasi et raptu
habetur Ezech. primo 3. et viii. de sancto Paulo
et sanctis patribus expresse Actuum. ix.; 2e
Cor. xii. Non quod vile paradisum
promisit Machometus cum eam

vite pecorum equavit / et quantum homines
vilificavit deum non etiam felicitate
quod etiam cum brutis animalibus possent
esse consortes. Vitiatur tamen errorem
suum probare auctoritate novi et veteris tes
tamenti. quod deus promisit iudeis terram
fluentem lacte et melle / Sed hoc non potest
intelligi de materiali terra promissionis
quia illa non manat lacte et melle
ergo intelligendum de terra beatorum ubi reficien
lacte et melle Item Christus promisit etiam
refectorum Luce xxii dicit. Ut edatis et bi
batis super mensam in regno patris
mei / Christus etiam post resurrectionem de
favo mellis comedit Luce ultimo
c. ut per hoc insinuet quod post resurrectionem
homines reficiet melle / Unde quod
ideo comedit ut appareret resur
rectio eius vera / Mensam etiam
suam vocat spiritualem refectionem
beatorum hoc est divinam fruitionem
Sed queritur ab huiusmodi erroneis utrum
huiusmodi epule quas promisit Macho
metus nutriant corpora. Si non. ad
quid ergo utiles / si nutriant erunt
ergo necessarie ne corpora deficiant si eis
non subveniat per nutrimentum et ita
erunt corpora defectibilia et per consequens
vel moritura. Item aut erunt ibi
fames et sitis, aut non / si non / ergo
nec delicie cibi et potus ubi nec
fames nec sitis est / impossibile est delectari
esse in cibo et potu, cum delectatio non
sit nisi quies desiderii et impletio va
cuitatis prime / Si vero fames et si
sit vel magis potius miserie. est
ibi et illa incomparabiliter maior quam hic
Sic cum delicie ciborum et potuum vel
maiores sint incomparabiliter quam hic sit
Item aut ex coitu ubi tanto erit mul
torum generatio. aut non. si erit ergo
et magna miseria parentum et nutri
entium, et quod maius ibi locum non
haberet quod locus in infinitum in finita aut
est regio paradisi illius cum sit
corporalis / et ita oportebit exire
magnam partem populi illius de paradiso
quod impossibile est cum nec regionis fi
nitis quantumcumque sit homines capere
infinitos si non. sic non vel generatio /
ergo vis generativa non deserviet

fructui, s; fede voluptati, s; absq;
ulla cōparacōe melior est plus qua
voluptas illius cō mixtōis, pri
mat g° vis gratuita ibi eo q; sit
optimum, et ita status ille est in
compabilr minus bonus minusq;
pfectus qm̄ sit i vita ista, Item
aut amabunt ibi singl. volupta
tes et delicie, aut nō, Si non
ergo nō erunt voluptates siue
delicie, in pōle em est aliquem
delectari in eo q; nō amat. si
vero amabunt. aut q; nō amat
aut ppter se aut ppter deum. si vero
amabunt culpabilr ergo amabunt
Omnis n. creatura vna debet esse
nō solum ad cō gnoscendum deum
s; etiam ad diligendum ipm sicut n.
in vna quaq; creatura relucet dei
virtus Ita et i eius suauitate dei
bonitas. et iō culpabilr amabitur
creatura creatore relicto ⁊ iō sicut
tota vita i°. erit delectacō sic tō
pctm. et ppter hoc tota miseria ⁊
tota mors spiritualis. Item e
erunt ibi maiora desideria car
nalium voluptatum hominibz i vita
illa q; sunt i ista, aut nō, Si nō
g° neq; delicie cum pportionalia
sunt desideria delicijs Si autē
erunt equalia desideria, g° de
licie equales esse delectati, Si
vero dicit q; erunt desideria sed
et delicie. ergo cum equalibus
equalia addat i vita ia tō equalia
erunt, qre nō maior erit ibi fe
licitas futura q; pns nec minor
miseria, Quatinus n. erunt ibi
delicie ciborum et potum tantū et
miserie famis et sitis ⁊ in hunc
modum de alijs voluptatibus
⁊ appetitibz eorum, qre quantū i vita
ia essent feliciores. i vita ia tm
et miseriores, Si eni aqua tepi
dam vellet quis calefacere p admix
tionem aque calidioris alio exīo
i miscente aquam equale ⁊ eque
frigidam ut illa calida aq; nullo
pficeret ad calorem, Sic etiā qua

tumq; augeant delicie carnales
postq; ex adiūso tantū augent
molestie cō trarie illis in nullo
pficit p augmentū singl. ad vo
luptatem, ymo cum delicie car
nales sint miserie et iō spūis
compante, Math. vii, Luce. viii.
Augmentū singl. deliciarum erit
augmentū miseriarum. qre maxi
mitas earum erit maximitas
miseriarum, Et ita pz q; felicitas
siue beatitudo qua pmisit suis
fruitoribz machometus ē miseria
maxima, et contra ve beatitu
dini, qua vera beatitudo non
sit aliquid sui contrarij hoc est
miserie Apoc. vii. f. ps. Cor. 2°
f. Sap. 3. c. Isaie. xxv. ⁊ Thom.

Contra illos qui necessitati, et
contra illos qui casui vniuersa attribuunt ⁊ fre sit dit ⁊ qualis est eis videdi

Meretur, contra illos qui
necessitati, ⁊ contra illos
qui casum attribuunt vniuer
sa. decima materia deum ē supra
Sedem opa sua Indignent tm p
se Ro. ix. c. nō est currentis ne
no. s; mi. ei, Item thyt. 3. nō
ex opibus iusticie s; s'm mag
nam suam saluos nos fecit
Et adhoc rursum est supra ibi
prerum potest primam sacient
merita est obsequium gratis i
pensum ⁊ ppter hoc est retribucōis
obligatorium, nō aut sit obsequia
nisi gratis nec ex obediencia
fide fuerit in pensa, Qualitas
aut merit etiam beatitudinem
docet Augus dicens. Venale habeo
quid, regnum celorum, quo emitur
paupertate, regnum, labore requies,
dolore gaudium, ignominia gloria,
morte vita, Quid sit beatitudo
⁊ quibus noibz nominat ⁊ qre

Beatitudine, Beatitudo
dicitur status cui omnia
optata succedunt Boecius
de cons. lib. 3. circa pm, Beatitudo
est status bonorum omnium congre
gacōe pfectus, Item ⁊ dicitur

[Left margin:] ao
Pone ondit quod beatitudo qua pmisit suis fruitoibz machometus e mag miseria

[Right margin:] M
az de meritis
az

D.

1 Quare denarius
corona in quantum datur pugnantibus. 2a Thym. 2o Non coronabitur nisi qui legittime certauerit. Item dicitur

2 Quare merces
denarius prout datur laborantibus in via Matth. xx. Acceperunt singuli denarium etc. Item dicitur

3 Quare brauium
merces prout datur seruientibus Gen. xv. Ego sum merces tua magna nimis. Item dicitur brauium quia datur currentibus. prima Cor. ix. Nescitis quod hii qui in stadio currunt omnes quidem currunt sed unus accipit etc.

4 Quare messis
Item dicitur messis quia datur seminanti. 2a Cor. ix. Qui seminat in benedictionibus de benedictione et metet vitam eternam.

5 Quare premium
Item dicitur premium in quantum premiatur. Matth. xiii. Simile est regnum

6 Quare hereditas
celorum homini querenti bonas margaritas etc. Item dicitur hereditas prout datur filiis. Deut. xxxiii. Dominus hereditas eorum est. Ro. viii. Si

7 Quomodo est in eterna beatitudine
filii et heredes. Beatitudinem ubi erit semper vita sine morte, dies sine nocte, etas sine forte, iocunditas sine dolore, securitas sine timore, tranquillitas sine labore, pax sine lite, fortitudo sine debilitate, claritudo sine obscuritate, pulchritudo sine deformitate, salus sine infirmitate, veritas sine fallacia, caritas sine malicia, felicitas sine miseria.

8 Quales erunt homines in eterna beatitudine
Item beatitudine. Bedam Bush. Beatitudo sine premio eterno est videre deum, viuere cum deo, esse cum deo, esse in deo qui erit omnia in omnibus, habere deum, viuere de deo, esse cum deo qui est summum bonum, et ubi est summum bonum ibi est summa felicitas, summa iocunditas, vera libertas, perfecta caritas, eterna securitas, secura eternitas. Ibi est vera leticia, plena sciencia, omnis pulchritudo, pax, pietas, bonitas, virtus, lux, honestas, gaudia, leticie, dulcedo, vita perhennis, gloria, laus, requies, amor, concordia dulcis. Sic cum deo beatus homo erit in eum conspicua

perpetuum inueniunt non finiet eum videbit deum ad voluntatem habebit eum ad voluptatem fruetur, ad iocunditatem in eternitate vigebit in veritate fulgebit, in bonitate gaudebit, sicut habebit permanendi eternitatem, sic cognoscendi facilitatem et requiescendi felicitatem. Item beatitudinis. In eterna beatitudine erunt homines similes angelis dei Matth. xxii. f. Luc. xx. f. Et fulgebunt sicut sol in regno dei Matth. 2o Dan. xii. Ubi nulla est nulla angustia, nullus timor, nullus labor, nec dolor, nulla infirmitas, nulla mors, nulla malicia, nulla miseria, non fames, non sitis, non frigus, non estus, nec ulla temptacio inimici, nec peccandi voluntas, nec delinquendi facultas, sed ibi est requies a laboribus, pax ab hostibus, securitas a molestiis, quia totum leticia, totum dei fruicio, et diuine visionis infinita iocunditas eterne beatitudinis possidebit. Contra illos

qui bene incipiunt sed male terminant finem suum :-

Peruenire. Contra illos qui bene incipiunt sed non perseuerant usque in finem contra quos in prologo Abacuk. i. g. Non qui incepit sed qui perseuerauerit in finem saluus erit Matth. x. d. et xxiiii. b. Quia nemo mittens manum ad aratrum et respiciens retro aptus est regno dei. Luc. ix. g. Apok. 2o Habeo contra te quod primam caritatem reliquisti etc. prima Thess. iii. Isti sunt donatores qui prima fide fiunt [...]

Peruenire. quod iste debet esse finis operacionis bone sine totius ambulacionis nostre in peregrinacione huius vite scilicet salus animarum, sine vita ac beatitudo eterna, de fide prima Petri primo Credentes exultabunt gloria inenarrabili et glorificata reportantes fidei vestre finem et salutem animarum. Item Joh. vi. Hec voluntas eius qui misit me patris ut omnis qui videt filium et credit in eum habeat vitam eternam. De operacione vero Matth. xix. g. Qui reliquerit domum vel fratres aut sorores vel matrem aut patrem etc. Item

9

10 Quod debet esse finis fidei et operacionis nostre

Math. xix. Vos qui reliquistis om̄ia
et secuti estis me centuplū acci-
pietis et vitam eternam possidebitis.
Item tractatus super fide ꝛ oparacione Joh.
x. c. Oues mee vocem meam
audiunt, obediendo siue credendo
michi per fidem. Et ego cognosco
eas ut sequantur caritate meo per
susceptorum sacrificiorum esse de fide.
Et secuntur me, scilicet per bona opera
et ego vitam eternam do eis. quam
retribucionem nobis prestare dignetur
ipsa veritas que hanc permittit
dominus noster ihesus xpistus Amen.
Quare videndū est illis qui mirantur
quod heretici sustinent supplicia pacienter
et dicunt esse martirium quod est eternum
supplicium sempiternum.

11 Decliuant errores qui per
hoc symbolum cludunt ꝛ eis
per raciones per auctoritates et
per exempla ꝛ per similitudines ex
stirpatis videmus obiectionem
et admiracionem quorundam simplicium
qui de hereticorum pertinacia seducti
in laboris incidunt laborintum
credentes esse martirium quod est
in eternum supplicium sempiternum. Mirantur
enim aliqui quod non tantum pacienter
sed etiam letanter libenter vadunt
ad combustionem heretici ꝛ ad mortem.
In quo aduertere debent quod dyabolus
non tantum in corporibus sed etiam in cordi-
bus quos permissus possidet, quorum
In multos fecit dyabolus ut suspen-
dunt uel submergerent uel aliter
occiderent semetipsos. Judas suspen-
dit seipsum dyabolo instigante. Ego at
magis existimo, ꝛ magis admi-
ror quod potuit immisisse in cor eius
ut traderet ad mortem ihesum xpistum
dominum deum suum. quam ut suspenderet se
metipsum. Item dyabolus fecit
ut primi parentes libenter pomum mor-
tiferum comederent, quo tamen ipsi
et eorum tota progenies morerentur
ꝛ a paradisi gaudiis exularet.
Item dyabolus fecit ut cottidie in
igne luxurie multi letantes precipi-
tent semetipsos uel sustinent leti

per varia vicia ad gehennam. Patet
dunt igitur quod dissimilia sunt
constancia martirum ꝛ pertinacia
hereticorum, quia mortis contemptū
in martiribus pietas, in hereticis cor-
dis duricia operatur. Multa quidem
dem et alia videri possunt stul-
ticie et insipiencie siue vesanie
hereticorum, sed quam nunc verbis conuincuntur
quia non intelligunt, nec aucto-
ritatibus corriguntur. quia non recipiunt
nec flectuntur suasionibus
quia sub iusti sunt, ꝛ magis
mori eligunt quam conuerti et ab illis
qui non sine causa gladium
curtant penis corporalibus utilius
coercentur quam in suis erroribus
deperire. et alios in dampnacionem in
ducere permittantur. quia recte est ut
ferro abscidantur vulnera cum fomen-
torum non senserint medicinam. Exo.
xii. dis. Cum aliquis. xxiiii. q. 3.
tam sacerdos secundum corripiunt
esse aut Rubrica Quod sicut de
testandi sunt in heresi pertinaces sic
amplectendi sunt, qui ab erroribus
conuertuntur.

Quia ubi pia mater ecclesia nulli 12
claudit gremium salubrem
reuertenti, sed exemplo pii pa-
trisfamilias occurrit cum gaudio
filio prodigo, licet male viuendo
dissipauit bona sua qualiacunque
et de longinquo vicorum peruersorum
penitens humiliter reuertitur Luce. xv.
Ideo quantumcunque detestemur in
heresi pertinaces vere tamen conuersos ab
erroribus amplectimur brachiis
caritatis, sed ut appareat verum quis
in tenebris ambulet aut in luce
verum ne sit vere penitens aut ficte
conuersus, ex deprehensionibus hereticis
qui sponte redierit ad catholice
fidei unitatem, cum faciunt omnem
heresim abiurare secundum quod dicitur
de con. dis. 2. Ego Berengarius.
Et confiteri expresse fidem catholicam
in hunc modum Qualiter debet
heresim abiurare ꝛ fidem katholicam
confiteri qui ab heresi conuertitur

b

13 Pateat omnibus fidelibus quod ego talis et nos tales corde credimus, fide intelligimus, ore confitemur et simplicibus verbis affirmamus patrem et filium et spiritum sanctum tres personas esse unum deum, totamque trinitatem coessentialem et consubstantialem et coeternalem et omnipotentem, et singulas quasque in trinitate personas plenum deum, sicut in symbolis Credo in deum, Et credo in unum deum, et Quicumque vult salvus, et in firmiter credimus continetur. Patrem quoque et filium et spiritum sanctum unum deum esse creatorem, factorem, gubernatorem et dispositorem omnium corporalium et spiritualium, visibilium et invisibilium, corde credimus et ore confitemur. Novi et veteris testamenti unum eundemque auctorem credimus esse deum, qui in trinitate ut dictum est permanens de nichilo cuncta creavit, Johannemque baptistam ab eo missum esse sanctum et iustum, et in utero matris sue spiritu sancto repletum esse veraciter confitemur. Incarnationem divinitatis non in patre neque in spiritu sancto factam, sed in filio tantum, corde credimus et ore confitemur, ut qui erat in divinitate dei patris filius, deus verus ex patre, esset in humanitate hominis filius, homo verus ex matre, veram carnem habens ex visceribus matris et animam humanam rationalem, simul utriusque nature deus et homo, una persona, unus filius, unus Christus, unus deus cum patre et spiritu sancto, omnium auctor et rector, natus ex Maria virgine vera carnis nativitate, manducavit et dormivit et bibit et fatigatus ex itinere quievit, passus vera carnis sue passione, mortuus vera sui corporis morte, ita quod anima recessit a corpore, ac cum carne quievit in sepulchro, et cum anima descendit ad inferos et inde iustos eduxit, ibique reliquit iniquos. Et resurrexit vera carnis sue resurrectione et vera anime ad corpus redditione, in qua postea manducavit et bibit, ascendit in celum et sedet ad dexteram patris, et in eadem venturus est vivos et mortuos iudicare, corde credimus et ore confitemur. Unam ecclesiam non hereticorum sed sanctam Romanam katholicam et apostolicam, extra quam nemo salvatur, tenemus esse. Triplicem statum confitemur: unum triumphantem qui iam regnat in celis, alium militantem qui adhuc pugnat in terris, tertium expectantem qui adhuc expectat in purgatorii penis. Confitemur etiam ecclesiam materialem esse locum orationis et exauditionis, quem locum credimus esse honestum, sanctum, venerandum et incitativum cultum sanctorum. Approbamus etiam cantus psalmodias, talia officia ecclesiastica que canonice ibi fiunt, nec reprehendimus cruces, ymagines, picturas et figuras que fiunt in ecclesiis ad ornatum divini cultus et ad dei beneficia extollenda. Sacramenta quoque que in ecclesia celebrantur inestimabili virtute spiritus sancti cooperante, licet a peccatore sacerdote ministrentur, dum ecclesia eum recipit, in nullo reprobamus, nec ecclesiasticis officiis vel benedictionibus ab eo celebratis detrahimus, sed benivolo animo tamquam a iustissimo sancta amplectimur, quia non nocet episcopi malicia vel presbiteri ad baptismum infantis, neque ad eucaristiam consecrandam, nec ad cetera ecclesiastica officia subditis celebranda. Approbamus ergo baptismum infantium, quod si defuncti fuerint post baptismum antequam peccata committant, fatemur eos salvari, et credimus etiam in baptismate omnia peccata tam illud originale peccatum quam voluntarie commissa penitus dimitti virtute et efficacia sacramenti. Confirmationem ab episcopo factam, id est impositionem manuum, sanctam et venerandam accipiendam esse censemus. In sacrificio eucaristie, ubi ante consecrationem erat panis et vinum, ibi post consecrationem esse verum corpus et verum sanguinem domini nostri Ihesu Christi firmiter et indubitanter corde puro credimus et simplicibus verbis fidelibus affirmamus, in quo nichil a bono maius nec a malo minus perfici credimus sacerdote, quia non in merito consecrantis sed in verbo efficitur creatoris et in virtute

b

proprie sancti. Unde firmiter credimus et
confitemur quod quantumcumque quilibet hone-
stus religiosus sanctus et prudens sit
non potest nec debet eucaristiam consecrare
nec altaris sacrificium conficere, nisi sit
presbiter a visibili et tangibili episcopo
regulariter ordinatus. Ad quod officium
tria sunt ut credimus necessaria
scilicet certa persona id est presbiter ab episcopo ut
predictimus ad id proprie officium con-
secratus, et illa solempnia verba que
a sanctis patribus in canone sunt
expressa, et fidelis intencio proferentis.
Ideo firmiter credimus et fatemur
quod quicumque sine precedenti ordinacione
episcopali, ut prediximus, credit et contendit
se posse sacrificium eucaristie facere here-
ticus est, et perdicionis Chore et suorum
complicium est particeps atque con-
sors, et a sancta Romana ecclesia segrega-
tus. Peccatoribus vero penitentibus veniam
concedi a Deo credimus et eis libentissime
communicamus. Et non solum Deo sed
etiam sacerdoti visibili confessionem
credimus faciendam. Unctionem infirmorum
cum oleo consecrato veneramur.
Coniugia carnalia esse contrahenda
secundum apostolum non negamus, ordinate
vero contracta omnino disiungi prohibemus.
Hominem quoque cum sua coniuge ge-
nerando in fide salvari credimus
et fatemur, nec etiam secunda vel ulteriora
matrimonia condempnamus. Sed tamen
virginitatem continenciam ac matri-
monium approbamus. Carnium perceptionem
non reprehendimus nec inculpamus.
Non condempnamus iuramentum, immo
credimus puro corde quod cum veritate
et iudicio et iusticia licitum sit
iurare. De potestate seculari asserimus
quod sine peccato mortali potest iudicium
exercere dummodo ad inferendam vindictam
non odio sed iudicio, non incaute
sed consulte procedat. Predicacionem
necessariam et valde laudabilem esse
credimus, tamen ex mandato et licencia seu
permissione summi pontificis vel
prelatorum illam credimus exercendam.

In omnibus vero locis ubi manifeste
heretici manent et fidem Dei in
Ihesum Christum ac sancte Romane ecclesie
abdicant et blasphemant, credimus
quod disputando et exhortando modis
omnibus secundum Deum debemus
illos confundere et eis verbo Domini
ut viri Christi et ecclesie adversarios
fronte libera usque ad mortem libere
resistere. Ordines vero ecclesiasticos
et omne quod in sancta Romana
ecclesia statutum legitur aut cantatur
humiliter collaudamus et fideliter
veneramur. Dyabolum non per con-
dicionem sed per arbitrium malum esse
factum credimus et fatemur, corde
credimus et ore confitemur huius
carnis quam gestamus et non
alterius resurrectionem. Iudicium quoque per Ihesum Christum
esse futurum in fine seculi et singu-
los pro hiis que in hac carne ges-
serunt recepturos vel penas
vel premia in corpore et anima
credimus firmiter et affirmamus.
Interim vero circa universale iudicium
summe bonos credimus in celum
ascendere et esse cum Christo, summe
vero malos cum dyabolo descendere
in infernum. Illos vero qui habent
in morte aliquid emendabile sine
purgacione in purgatorium
credimus, quos ibi iuvari per suf-
fragia ecclesie, per sacrificia, per carorum
oraciones et per alia beneficia confitemur.
Remanentes in seculo et sua possi-
dentes, elemosinas et cetera beneficia
ex rebus suis agentes, precepta
Domini servantes salvari credimus
et fatemur. Decimas primicias et
oblaciones ex precepto Domini credimus
persolvendas secundum divina et canonica 12
instituta. Credimus etiam quod
claves ecclesie concessit apostolis
eorumque successoribus dominus Ihesus Christus.
Et confitemur quod episcopi et alii
prelati qui habent curam animarum
possunt ligare et solvere, excommunicare
et reconciliare, ac malos perpetim

et vitare et constituciones facere
quam saluti subditorum viderint
expedire et propter hoc prelatorum suis
debent subditi humiliter obedire
Confitemur etiam quod dominus papa
tempore pro sue indulgentias
quam fidei et ecclesie ac divino cultui
viderint expedire, et propter hoc
approbamus remissiones et indul
gentias quas faciunt contra sar
racenos et hereticos et contra im
pios christianos vel aliter pro sa
luti animarum fuit oportunum
Confitemur etiam obediendum
est non solum deo sed etiam ho
minibus carnalibus scilicet domino pape
et aliis prelatis ac episcopis licet quod
absit ipsi fuerint peccatores dum
modo nos etiam tollerent, et nos
ipsi eis obedienciam promittimus
puro corde, firmiter etiam pollice
mur, ut de cetero illam fidem
tenebimus quam romana tenet
ecclesia, que disponente domino cunctorum
fidelium mater est et magistra
Abiuramus etiam et dampnamus
omnem heresim et omnem errorem
quocumque nomine censeatur quam
Romana dampnat ecclesia
et promittimus quod pro viribus fidelium
detectis persequimur, omnes quos
in predictis erroribus novimus
sic errare, et ad persequendum
illos dabimus consilium, auxilium
et favorem et quod predicta omnia
fideliter et firmiter complevimus
iuramus super sancta dei ewangelia
bona fide ~~Rubrica~~ **Sub qua
forma iuret de heresi inquirendus**

12 Ego talis iuro super sancta
dei ewangelia quod ego stabo
et obediam mandatis ecclesie
et mei talis episcopi et dicam plenam
et puram veritatem, tam de me
quam de aliis omnibus vivis et mor
tuis de quibus occasione fidei
fuero requisitus per vos et per
alium auctoritate vestra, et etiam licet non
fuero interrogatus et super hiis que ad
memoriam reducam non celabo
per veritatem, et predicta faciam bona
fide remoto odio et amore prece
ac precio gracia et amore, et omni
comodo et incomodo, quod pos
set michi inde aliquibus evenire
et omni pacto quo possem
ab hiis directe retardari vel impediri.
Super quibus fiant interrogaciones

Si vidit vel cognovit ali 17
quem hereticum quocumque
nomine censeatur, et quem, et
ubi, et quo, et quando, et quociens, et cum quibus, et
et quando ultimo et qualiter vel quos vidit
cum illis, si predicacionem vel colla
cionem, vel oracionem, sive leccionem, vel
monicionem, sive exhortacionem, vel
confessionem, sive commemorationem hereticorum
interfuit, Si errores eorum audivit
ab eis, vel ab aliis, si credidit vel
adhuc credit, vel aliquem approbavit
Si credit eos esse bonos homines
vel adhuc credit, et quamdiu cre
didit, et si eos approbavit bonos ho
mines, vel audivit eos ab aliis
sic approbari, Si credit persecutores
eorum persequendo eos peccare, vel si
credidit umquam. Si reprehendit vel
arguit coram ipso vel coram ali
quibus publice vel occulte contra
inquisitores quod persequebatur eos,
vel si aliquem commendavit, Si dixit
aliquem quod vellet animam suam esse
ubi erat anima quam fuit combusti
condempnati, Si ossa vel cineres
combustorum pro heresi habuit, et si scit ali
que quam habent vel tenuerit predi
quis, vel aliter, si habuit vel habuerit
libros hereticorum et specialiter ewangelia
vel epistolas in romano vel psalmos
vel oraciones alias in vulgari secundum
morem waldensium, si induxerit
vel monuit aliquem ad credenciam
vel ad amorem hereticorum, vel si fuit
ad hoc ab aliquo inductus, et a quo

et qualiter et ubi et quando. Si dedit eis consilium auxilium vel favorem vel defensionem facto vel verbo / Si visitavit illos vel eis dedit elemosinam vel ducatum. Si recepit eos in domo, vel si celavit vel occultavit vel sustinuit, vel si scit quis hoc fecerit. Vel quociens captos pro heresi liberavit, vel ad liberandum eos alicui dedit consilium auxilium vel favorem. Si scit sepulturam alicuius heretici in ecclesia vel alibi. Si dedit eis pacem vel recepit ab eis, si eorum officio interfuit et cene, si panem benedictum comedit vel bibit cum eis. Si dedit vel misit eis aliquid, si legavit vel legari fecit eis aliquid, vel si scit qui fecit. Si recepit eorum elemosinas vel eis fecit dari, si recepit eorum deposita, vel aliqua deposuit penes eos in quantitate de loco et tempore personis et aliis circumstanciis studiose. Item de conversis in quantitate in quibus erraverunt et si errores predicaverunt vel docuerunt. Item quem audiverunt suam predicacionem sive doctrinam. Item qui sunt sibi confessi secundum modum eorum. Item qui sunt eorum receptatores. Item qui visitatores. Item qui credentes. Item qui interfuerunt cene sponso. Item qui receperunt ipsum ad consolandum pacis ipsorum.

De ydolatris

Simili modo fiunt interrogationes de ydolatris et de ydolatriis / super ydolatriis sive maleficiis interrogatur si fecit aliquid quod ad cultum demonum pertinet, vel si fecit fieri, vel si scit quis fecit. Si scit experimentum speculi, vel ensis, vel ignis, vel manubrii eburnei, vel de invocandis demonum auxilium super aliquibus herbis vel animalibus vel aliis eventibus. Si fecit aliquod experimentum pro amore mulierum vel hominum, vel pro odio ira et discordia aliquorum vel pro inveniendis furtis vel thesauris, vel pro perdendis honoribus vel dignitatibus vel favoribus. Si fecit experimentum tale de infirmis. Vel si fecit aliquod sacrificium ad habendum responsum demonum. Si fecit experimentum tale vel aliquod de artibus vel plumbo, si de aliqua parte hominis mortui vel vivi, vel de aliorum vestibus vel capillis fecit aliquid pro odio vel amore. Si de sanguine hominis vel mulieris scripsit aliquid. Si in ostio vel alibi, si in intestinis animalium vel spatulis vel manibus hominum querunt futura. Si observaverunt dies egyptiacos credentes eos esse infaustos ad aliquid incipiendum vel administrandum. Si in kalendis Januarii pro anno novo fecit auguria bonum dando ad invicem aliqua postrema. Si observaverunt menses aut tempora aut horas diei vel anni, aut lune aut solis cursum vel etatem credentes dies vel horas vel puncta vel tempora aliqua fortunata vel infortunata ad aliquid faciendum vel incipiendum, vel obmittendum, sicut in pomagio officio vel edificio construendo. Si in imaginibus librorum vel pictorum vel figurarum sive quorumcumque signorum vel verborum vel caracterum in quibus sunt de morte vel vita alicuius, vel de aliquibus futuris per spiritus vel ad usus. Si observaverunt sempiniola scripta falso intitulata nomine Amelius. Si sortes que dicuntur apostolorum. Vel si dixit carmen in collectionibus herbarum vel de eventu, vel si portavit vel deposuit super homines vel animalia pittaciolas scriptas sive pro infirmitate vel pro alia causa. Item si fatavit vel fatari fecit infantem, vel si alicui pro ad hoc consuluit, vel si fecit parari mensam cum epulis

vel luminaribus ipsis factis. Si ob-
servavit auguria avium involan-
tium vel voce, vel sternutaciones,
vel alia in talia credens illa esse
causas infortuniorum illa die vel
mense, vel anno. Si observavit
in venacione ut de aue in cubare
omnes. credens de hoc habere fecundi-
tatem vel hereditatem, vel inven-
cionem ferri, vel acus vel obu-
li, vel lupi, vel serpentis vel huius-
modi, credens illa esse causas for-
tunii, vel infortunii. Si observa-
vit constellaciones credens quod secundum
cursus siderum nascentium mores
actus et eventus nascuntur. Si fe-
cit experimenta de transsiliendis
ignibus vel accipiendis a ba
ligno non saporum, vel de ossibus
comburendis. Si credit talibus
si venit ad domum operancium talia
Vel si introduxit ad domum
ad interrogandum. Si fecit experi-
mentum aliquod in ymaginibus, et ex-
presse si fecit aliquam ymaginem
vel cereum, vel obulum vel bene-
vel aquas baptismi. Si de corpore Christi
vel de crismate. vel aqua baptismi
vel alio aliquo sacramento fecit
aliquod experimentum. Si fecit experi-
mentum caracterum scriptorum in
qualicumque pelle, vel pomo vel alio
fructu. Si fecit experimentum figurarum
vel sigillorum vel in cristallo vel
in pelvibus vel arcolorum vel annu-
lorum. Si fecit experimenta de in-
cantacionibus serpentibus, vel aliis ani-
malibus. Si fecit tortellum vel
placentam. vel aliquid ad edulium
vel poculum. Si de zona vel
cibalia fecit divinacionem. Si fuit
reconciliatus et a quo et quando
et quare, et si habet in literis vel testes.
Si fuit pena perpetue sibi iniuncta
et quod. Et si perfecit eam, et si celat
aliquam. Si fuit lapsus postea
in aliquod de predictis. Si scit aliquem
alium peccasse in aliquo de predictis.
Hec sunt in quibus errant
Waldenses et illi qui dicuntur

runcaboli. Dicunt quod ecclesia Romana
non est ecclesia dei, sed congregacio malorum.
2m quod dominus papa non potest solvere
peccata. nec ligare nec remissiones
facere. 3m quod omnia officia ecclesiastica
scilicet misse et cantica psalmorum et
aliorum cantuum non sunt secundum deum
nec debet homo venire ad ecclesiam.
4m quod tres sunt ordines ecclesiastici
ut presbiteratus episcopatus et dyaconatus
alii nichil sunt nisi tradiciones hominum.
5m quod sanctis et ymaginibus non debent
supplicare nec veniam quia peccatum est.
nec coram altaribus et ymaginibus
candelas ponere, nec oblaciones offerre.
6m est quod mali sacerdotes non possunt
conficere eucaristiam. 7m quod peccata non
debent sacerdotibus confiteri peccatoribus sed iustis.
8m quod anime sunt statim ducte a cor-
poribus. 9m quod pueri malorum parentum
sive baptizati vel non baptizati
dampnati sunt propter peccata parentum.
Similiter salvantur per bona parentum opera
baptizati vel non baptizati. Decimum de pur-
gatorio quod nichil est. Undecimum
de vindicta vel de potestatibus vel de
iusticia non facienda. Duodecimum est
de iuramento in nullo casu faciendo.
Tredecimum est quod dicta doctorum non sunt
credenda nisi ad libitum cuiuscumque.
Quartusdecimus est quod dampnant de-
creta sanctorum patrum dicentes, quod sunt
tradiciones hominum. 15m quod ecclesia dei
defecit a tempore Silvestri episcopi propter ipsum
terrenum quod accepit a Constantino
Imperatore. 16m quod Enoch et Helias
et antichristus non venient personaliter
sed figuraliter. 17m quod quilibet iustus sive
ordinatus sive non, potest conficere
eucaristiam. 18m quod elemosine et sacri-
ficia et beneficia non prosunt defunctis.
19m quod uxor potest discedere a viro ipso
invito et e converso. 20m quod nullus potest
salvari in aliquo ordine nec eciam
in seculo nisi esset in secta sua.

Explicit tractatus de fide catho-
lica et summa trinitate Amen

Vide Jo. de ligna(no) vlt. de sorti. 2 gg. [illegible]

Firmiter

Contra illos qui ad tempus credunt
et in tempore temptacionis recedunt Lu. viii
Et contra hesitantes Jac. 2o et claudi
cantes ps. filii alieni mentiti sunt et claud.
et 3o Reg. xviii c. usquequo claudicatis
in duas partes. Et contra infirmos in fide
Ro. xiiii. Et contra illos qui temptacionibus
suggestionum disputacionum vel blandi
mentis voluptatum aut terroribus minarum
vel penarum a fide recedunt. Firmiter
contra quos 1a Pet. ult. resistite in
fide Jac. 4. Resistite dyabolo et fugiet
a vobis etc.

Credimus

Contra illos qui nolunt credere nisi
videant Joh. xx. Beati qui non viderunt
et crediderunt. Item contra plures alios
qui non credunt nisi persuasionibus vel signis
vel suasionibus contra quos Col. 2o b.
Videte ne quis vos seducat. Et quod di
cimus credimus pluraliter est contra illos
qui sunt singulares in fide sua ut
illi qui habent fidem absconditam contra
quos Ro. 1o fides vestra annunciatur in
universo mundo. Adidem Ro. ult. f.
et Col. 2o g. Secundus textus

Et simpliciter

Contra Judeos qui signa querunt vel pe
tunt Mt. vii c. Luce 4 d. Et contra
Grecos qui sapientiam querunt 1a Cor. primo.
Et contra illos qui blandis vel fictis
vel zophysticis verbis locuntur Prov.
xxix B. Eccli. xxxviii. et xxxvii. q. 3.
transferunt. Textus Confitemur

Confitemur

Contra illos qui credunt plures esse
fides in quibus homo possit salvari
Eph. iiii. et xxxii. q. i. loquitur. Contra
illos qui ore tantum credunt Ro. x.
Contra illos qui dicunt sufficere quod
quis aliquos articulos fidei credat et
non omnes contra quos Jac. 3 c. Desper.
dis. 4. Non in nobis. Textus Quod unus

Quod unus

Contra trogitas qui sicut tres personas
sic dicunt tres esse deos contra quos
Deut. vi. Deçre. dis. vi. c. ult. Secundus
Textus Solus.

Solus

Contra illos qui dicunt plures esse deos
ut xxiiii. q. ultima. Contra quos Deut.
4 vi. x. et xxxii. Sap. xii. Ysaie
xliiii. et xlv. Item 1a Cor. viii. et
Thi. vi. Tho. xiii. Textus Est

Est

Contra insipientem qui dixit in corde
suo non est deus ps. Contra quem
Sapie. xiii. Ro. 1o. Textus Verus deus

Verus deus

Contra illos qui fictos vel falsos
deos colunt ps. omnes dii gentium
demonia. Et contra illos qui men
dacium et primum arguunt deum ve
tus testamenti. Contra quos Jerem. x.
1a Cor. viii. 1a Thessal. 1o. Joh.
ult. Et generaliter contra omnes ydola
tras contra quos Deut. xxvii.
Sap. xiii. et xiiii. Ysaie xliiii.
Baruch v. Item xxvi. q. v. epi
scopi. q. vii. Non observetis. Textus Eternus

Eternus

Contra eretticos qui in deitate
prius et posterius ponunt. xxiiii
quest. ultima c. ultimo. Contra quos
Joh. 1. Ro. 1o. Apok. 1o. Sequitur
Textus Inmensus

Inmensus

Contra antromoporphitas qui
cum mensura deum mensurant membrorum
figurarum sculptilium vel aliarum cre
turarum credentes deum posse circum
comprehendi. Contra quos Jerem.
xxiii. Celum et terram ego impleo
Sap. 1o et viii. ps. Quo ibo a spiri
tu tuo etc. et in fine c. Damnamus
Secundus textus Incommutabilis

Incommutabilis

Contra illos qui credunt deum fati
gatum requievisse die vii. contra
quos Exodi 2o. Ego sum qui sum
i. et incommutabilis ps. Tu autem
idem ipse es et anni tui non de. etc.
Item Hebr. 1o. Jac. 1o. Apud quem
non est transmutacio nec vicis. ob.
Item xxii. q. iiii. Incommutabilis.
Textus Incomprehensibilis

Incomprehensibilis

Contra fortunatum qui dixit deum
esse visibilem creaturis. Contra quem
ps. Accedet homo ad cor altum et
exaltabitur deus Ro. xi. O altitu
do divitiarum quam incomprehensibilia sunt etc.
Item Prov. xxv. textus Omnipotens

Omnipotens

Contra hereticos qui dicunt Christum
non esse omnipotentem quia licet
nemine velit perire multi tamen
pereunt et cum velit deus omnes
homines salvos fieri non tamen
salvantur. Contra quos psalmus

Omnia quecumque voluit dominus fecit etc.
Exodi xv. Dominus omnipotens nomen eius
Mt. ultimo Data est michi omnis potestas
in celo et in terra Item Apok. primo
et xv et xvi. Item Math. xix Mr.
x. Luc. i. Non erit impossibile apud deum
omne verbum Joh. i. Omnia per
ipsum facta sunt. Textus Et ineffabilis.

Ineffabilis

Contra metangos qui dicunt filium
in patre sicut vas in vase Contra quos
Eccl. xxiiii. Et de conse. dis. ii. In xpo
pr. Et contra eunomianos et gno
ticos et alios perscrutatores maies
tatis divine contra quos Prov. xxv
et xxx. Exodi xix a. et Judicum
xiii f. Textus Pater et filius

Pater et filius

Contra iudeos et sarracenos et
contra hereticos qui fidem in trinitate
tamen et unitate non credunt contra quos
supra ibi. Ex vnus solus. Contra quos
sunt qui sequuntur infra ibi Tres
quidem persone Textus et spiritus sanctus.

Et spiritus sanctus

Contra macedonianos qui negant
spiritum sanctum esse deum. Contra quos
xv dis. Canones i et xvi. dis. Sexta
synodus. Et xxiiii q. i. Omnes
Textus Tres quidem persone

Tres quidem persone

Contra illos qui negant in divina
tres esse personas ut Sabellius
Contra quos quod sit deus pater Deut. xxxii
nunquid non ipse est pater tuus qui pos
sedit te. Adhuc Exodi iii. Isa.
lxiii. Mal. i. Pe. Pet. i. Benedictus
deus et pater. ii. Joh. i. Item quod est deus
filius Dan. v. Isa. ix. Ps. Joh. v.
Item quod est deus spiritus sanctus
Gen. i. Sap. i. Johel ii. Isa. xl.
xlii. Job xxvi. Textus Sed una essencia

Sed una essencia

Contra illos qui tres personas dicunt tres esse
naturas ut Arrius Contra quos Gen. i.
faciamus hominem etc. Gen. xviii. ut
abraham tres vidit et unum adora
vit. Item Isa. vi. Sanctus sanctus sanctus
Item Joh. x. Ego et pater unum sumus
Ps. Joh. v. Tres sunt qui testimonium
dant in celo pater verbum et spiritus sanctus
et hii tres unum sunt. Ex quo autem erro
res sabellii et arrii sunt dampnati patet
xxiiii q. i. Quod Cre. Textus Substancia

Contra melitum et thertulianum qui
dixerunt deum esse corporeum contra quos
Jo. iiii. d. Omnipotens est deus. Sed spiritus
carnem et ossa non habet. Luc. ultimo f.
Et contra illos qui dicunt deum habere
membra humana ut anthropomorphite
contra quos dictum est supra ibi
In mensus Textus Pater a nullo

Substancia seu natura simplex omnino

Contra noecianos qui dicebant eundem
esse patrem et filium et spiritum sanctum contra
quos Joh. viii. A me ipso non veni sed
est verus qui misit me pater Joh.
xvi. xvii. et xviii. Textus Filius autem
a patre solo ac spiritus sanctus

Pater a nullo

Contra eosdem noecianos contra quos
Joh. v. Alius est qui testimonium perhibet
de me qui misit me pater Textus
Qualiter ab utroque

Filius autem a patre solo ac spiritus sanctus

Contra grecos qui negant spiritum sanctum pro
cedere a filio. Contra quos dicitur in symbolo
qui ex patre filioque procedit. Item spiritus
sanctus a patre et filio non factus nec creatus
nec genitus sed procedens Item Ro. viii.
Gal. iiii. Act. xvi. Ps. Pet. i. Math. x.
Joh. xiiii. et xv. Et de conse. dis. ultima
de spiritu dicit Textus Initio semper ac sine

Qualiter ab utroque

Contra illos qui dicunt filium here ticum
tempus a patre xxiiii q. ultima persone ultio
contra quos Isa. xliii. Joh. i. et Apok. i.
Textus Pater generans

Initio semper ac fine

Contra illos qui confundunt personas
facientes eas debere una ut Sabel
lius contra quos dictum est supra ibi
Tres quidem persone Textus Filius nascens
et spiritus sanctus procedens

Pater generans

Contra illos qui essenciam seu sub
stanciam separant ut Arrius, et contra
origenianos qui dicunt quod filius non
potest videre patrem, nec spiritus sanctus filium
contra quos Luc. x. d. ubi patet quod filius
videt patrem. Et Joh. i. Deum nemo
vidit nisi filius etc. Et Joh. viii. Ego
scio eum etc. Quod autem spiritus sanctus videat
filium patet Ps. Cor. ii. Spiritus omnia
scrutatur etiam profunda dei Item Joh.
vi. Non quia patrem quis vidit nisi
is qui est a deo hic videt patrem
Item contra macedonium qui nega
bat spiritum sanctum esse deum et quem dicit.

Filius nascens et spiritus sanctus procedens

Coeqbales et
coequales

Et coomnipote
tes

Et coeterni

Unum

cos ge in vicem cconcos / cont quos
Joh. p° xxiiii. Qui videt me videt
et patrem meum Sequitur Ego in patre
et pr in me est &c. Item Joh. xviii.
fe protinus Textus / coequales & coeqales

Contra illos qui dicunt filium minore
pre. et spm scm minorem fi. ut do
natiste et Arrianam heretice. xxiiii
q. ultima. Quidam, Que heresis e
dampnata. xxiiii. q. ulta. In xxii
dis. Ca. p°. et xvi. dis. vi. Textus
et coomnipotentes

Contra ebeonianos & alios qui dicunt
dissimile pri filium. et filio spm. e
hii dampnati sunt. xxiiii. q. p°. ca°
2°. Et cont origenianos. qui dicunt
q filius non pt vide patre. nec
spus scus filium. Cont quos dictum e
iam Textus Et coeterni

Contra illos qui dicunt filium here in
icm temporis a pre. contra quos dictum e
ibi Absque initio pt. et infra ubi
unigenitus dei filius Textus unum

Contra Romanos marcionistas
et manicheos qui asserunt duo
contraria principia. C. quos Ro. xi. ex ipso
et per ipsum et in ipso sunt omnia Cor
p°. Joh. 1°. Omnia per ipsum facta sunt
et sine ipso factum est nichil Ite Gn
p°. & Eccli. 1° Unus est altissimus
creator omnium Apok. p°. et x. Textus
universorum

universorum

Cont arrianos appellitas menen
drianos & symonianos qui mundum
non a deo sed ab angelis factum dicunt
contra quos sunt que iam diximus
Item Joh. p°. Mundus per ipsum factus e
Apok. x. Actuum xvii. Textus principium

principium

Cont hermogenianos qui materiam
elementorum asserunt esse deam cont
quos sufficiunt que iam premisimus et
Apok. vi. H. dicit amen testis fidelis
qui est principium cre dei. Ite Joh
viii. Ego principium qui et loquor
Textus Creator omnium.

Creator omnium

Cont patrianos qui ptes i fidres

corporis a dyabolo factas dicunt contra
quos p° Cor. vi. Ro. xi. Eccli. p°
Unus est altissimus creator omnium Tex
visibilium et invisibilium.

visibilium &
invisibilium

Cont manicheos & alios qui dicunt
visibilia tantum esse a Christo. & non visibilia
contra quos Col. 1° Eph. 3. Ite contra
illos qui dicunt bonas actiones
tantum esse a deo et non malas etiam in
quantum sunt contra quos ysa. plu
Amos. 3. non est malum in civitate
quod deus non fa. pene cum ma
lis culpe sic ut Item Joh. p°
Omnia per ipsum facta sunt Apok. x.
iiii. Adorate eum qui fecit celum
et terram mare & omnia que in eis
sunt Textus Spiritualium

Spiritualium

Contra illos qui dicunt dyabolum non
esse creatum sed deo coeternum. cont
quos infra ibi Dyabolus vero &
alii demones &c textus & corporalium

Et corporalium

Contra illos qui dicunt q deus
non creavit celum terram & ceteras
creaturas attribuentes dyabolo creacionis
honore contra quos Col. 1° In ipso con
dita sunt universa in celo & in
terra visibilia & invisibilia s. t. s.
d. s. p. omnia per ipsum et in ipso sunt
Item est cont illos qui dampnant
eos qui carnes comedunt / cont
quos Ro. xiiii. Mt. xiiii. Luc. x.
& xxii. p° Cor. x. p° Thy. iiii.
& Tyt. p°. Textus qui sua omnipotenti virtute

Qui sua
omnipotenti
virtute

Cont donatistas & arrianos qui
dicunt filium minorem pre et
spm scm minore filio contra
quos dictum est supra ibi. coequales
Et cont sibianum priscianum qui
dicit. deum esse solitarium. cont
quos Joh. viii. Qui misit me
mecum est & non reliquit me so
lum, De hac materia dictum e supra
ibi Tres quidem persone Textus
Simul

Simul

Contra origenianos qui dicunt animas
peccasse in principio mundi & pro diversitate
peccatis usque ad terras electas di

diuisa corpa q̄ꝰ uincula meruisse ea q̄ȝ causa factum fuisse mundum̄ de ipse materia dicitur ibi Ac deinde / Textus Ab initio temporis

ab initio temporis

Contra errores platonis qui dixit tria fuisse ab eterno. deum ydeas et ylen. et Aristotelem qui dixit duo principia, mundum et opificem / Et contra maniceos qui dixit duo principia et Anthropomorphos. Contra quos Gen. primo In principio creauit deus celum et terram. psalmo In initio tu domine terram fundasti et opera manuum tuarum sunt celi. Ad idem Hebr. primo Textus utramque

Utramque

Contra arrupianos appellitales me lienduanos et symonianos qui mundum non a deo sed ab angelis factum dicunt / contra quos dictum est supra unum uniuersorum principium Textus. de nichilo condidit creaturam

de nichilo condidit creaturam

Contra illos qui dicunt deum cepisse aliquas de sua substantia / Contra quos nota quod diuina substantia est indiuisibilis tamen sit omnino simplex. Infra c. dampnamus unde si dedit suam substantiam homini dedit totam. et secundum hoc esset substantialiter homo deus et creatura creator. Item contra illos qui dicunt aliquas factas esse, ex duce ut cyrillus et luciferianus, qui dicunt animas cum corporibus per coitum seminari / contra quos Gen. 2o ubi patet quod corpus creatum non anima / Et materia plenius infra ibi Ac deinde humanam / Textus. Spiritualem et corporalem

Spiritualem et corporalem

contra manicheos patrianos et alios qui negant deum esse corporalia, contra quos Col. primo In ipso condita sunt uniuersa in celo et in terra uisibilia et inuisibilia, Apoc. Adorate eum qui fecit celum et terram mare et omnia que in eis sunt Textus Angelicam videlicet

angelicam videlicet

Contra illos qui dicunt dyabolum non esse creatum sed deo coeternum. contra quos in fine ibi dyabolus uero et alii.

Item contra saduceos qui negant esse angelum contra quos psalmo Qui facit angelos suos spiritus. Col. primo In ipso condita sunt uniuersa siue throni siue dominationes siue principatus siue potestates Textus Et mundanam

Et mundanam

Contra illos qui dicunt quod dyabolus mundum creauit contra quos Joh. primo Actuum xiiii. Apoc. x. Hebr. primo et xi / Item contra illos qui mundos innumerabiles dicunt xxxiii q. ultima c. ultimo Textus Ac deinde

Ac deinde

Contra illos qui dicunt animas cum angelis fuisse creatas. contra quos psalmo Qui finxit singillatim corda, id est animas eorum Item Actuum xvii. Ipse dat omnibus uitam et inspirationem et animam. Et contra origenianos qui dicunt animas in principio mundi peccasse xxxiii. q. ultima. Quando hic error mi... triplex destruitur in summa / Textus humanam

Humanam

Contra patrianos qui substantiam humanam animas a dyabolo factam dicunt. contra quos Isa. plus etiam ... Item contra illos qui dicunt deum cepisse animas de sua substantia contra quos dictum est ibi. Utramque de nichilo condidit / Et contra gnosticos qui animam naturam dei esse dicunt, contra quos nota ... inde sequeretur quod ... sint dei ipse et anime humane Textus Quasi communem ex corpore

Quasi communem ex corpore

Contra illos qui dicunt nichil fieri ex corpore et anima contra quos in symbolo Anima rationalis et caro unus est homo / Et contra illos qui dicunt quod una anima pluribus corporibus infundit successiue. contra quos ... singulariter corpore. Ad idem Hebr. ix Statutum est hominibus semel mori post hoc autem iudicium Textus Ex spiritu constitutam

Et spiritu constitutam

Id est anima tantum Contra illos qui dicunt ... dei constare ex corpore et anima et spiritu presidente ... quod non testimonio comprobatur. Item contra thertulianos qui dicunt animam esse corpoream sed immortalem. Et contra illos qui dicunt quod plures anime sunt in quolibet homine, contra quos ... singuli spiritus. Item contra illos est Gen. 2. Inspirauit deus spiraculum uite non dicit spiracula Item factus est homo

in anima vivente. no dicit aia.
Item Zach. xii. a. dicit dns i fra
fingens eß . h . ieo . Textus dyabolus
vero et alii

dyabolus ueo et alii

Ctra illos qui dyaim dicunt no esse
creatum. s3 deo coetnu. q est Job xl.
Isaie xiiii. Ezech. xxviii. xxxii.
dis. cum eps Textus Demones

Demones

Cont illos qui aias hom i deones
vti putat. Textus Adeo quide na

Adeo quide na

Ctra cecilianos qui dicunt demon
no fuire mala. 9t quos Isa. xlv.
Ego dns cans malu Amos 3º
no est malu in civitate q deus
no facit Joh. pº Oma p ipm fca
sunt Apok. xiiii Textus Creati st

Creati sunt

Contra illos qui dyam no ee catu
s3 deo coetnu dicut contra quos
dictu est iam ppe Textus Boni

Boni

Ctra florianos qui dicunt demon
casse mala. 9t quos Gen pº. Vi
dit deus cucta que fecit et erat
valde bona Zoph iii. Dns iustus
no facit in iquitate Textus, s3 ipi
pse.

sed ipsi pse

Ctra illos qui dicut dyam nal. et
ecencial. esse malu. 9tra q̄s Isaie
xiiii. Quo cecidisti lu. et luce x.
Videbam sathana sicut fulg desce
dente decelo Apok. xii. Item est
plm i ieo. et pe. pet. 2º Si deus
angelis no pepcit et Textus
ffacti sunt mali

ffci sut mali

S3 pse ho plibez arbitu no put
iustificari. cont pellagianos qui
dicut liberu arbitriu suffice ad iusti
ficacom. cont quos Thyti 2º 3º
Iustificati gra ipius Adide de pse.
dis. 2º. Gra, qua no pt depose
dyal. p se eripi Job. xli. Nec p
se ad deum venire Joh. Nemo
vēit adme ii pr qui misit me
traxit illum p gram sua Textus
ho vo suggestione dyali

homo no sug gestione dyal.

Cont origenianos qui dicut aias
in principio mudi peccasse cont
quos dcm est supra ibi Ac
deinde hmana Textus Peccavit

peccavit

Et io fuit morti addictus Gen
pº. qd est contra illos qui dicut
q sine adam peccatu sine non
moret. Contra quos Gen pº
Inquacuq3 hora comedetis mor
te moriemini. i. etiam si non co
medet no moret. Adidem
decose. dis. p. Placuit igitur
Textus h sca tinitas

hec sancta trinitas

Ctra iudeos sarracenos et heti
cos qui fidem respuut tinitat
contra quos sunt testionia in
om̄i catura mali, artificialis ce
lesti, et terestri, spualis et corpalis.
De hac matia agi. sup. ibi Tres
quidem psone Textus Scdm
9nem essencia i. diuidua

scdm 9nem eencia nidiuua

Scdm Arrianos qui dut i tnite
diuisas sbas, et cont atropicianos
qui sepant essencia pa3 dicentes
aliud ee prem aliud filim aliud
spm scm. 9tra q̄s dcm e. Si tres
quide psone s3 et Textus et scdm
psonales ppetates

et scdm psonales pprietates

9tra illos qui co fundut notones
psonar, cont quos dcm e sup
ibi pr generans filius nascens
spc. e. pcedes. Textus distreta

distreta

Cont Sabellianos et noecianos
qui co fundut psonas faciētes
q. debz. vna dicētes eundē ee
prem et fi. et s. s. 9t q̄s dcm est
iam Textus P moysen

P moysen

Cont seuerianos et manicheos
et alios qui vetus respuut tes
tametum 9t quos Ro. 2º. viii.
Gal. 3º Thes. v. Thyti pº ait. pº,
et 2º Mar. pº. xvi. luce pº et 2º
Joh. pº et 2º Jac. 2º p. v. pe pet.
pº et 2º c. Textus Et scos

Et sanctos

Cont illos qui dicut q ante ad
ventu xpi no fuit aliqui boni
cont quos Gen. vii. et ix. de noe
Item abraham Gen xii. xv. xviii.

xx. xxij. Item de ysaac Gen. x-
xvj. Item de iacob Gen. xxxij.
Item de moyse et aaron Exod.
iiij. et vij. Item Job. p° et ultimo
quod autem hij et alij multi fuerint
boni in veteri testamento patet Eccle.
xliiij et se. cap. Item Luce p° et ultimo
Joh. v. et viij. Ro. p° Hebr. p° et
xj. Actuum vj et vij. Textus
prophetas aliosque prophetis aliosque.

Contra hereticos qui dampnant
Moysen et patres veteris testamenti
contra quos Exodi iiij. et viij.
xix. et xx. Mt. viij. Ro. p° 2e
Petri p° Act. iij. Luce p° Hebr.
famulos 2° et xj°. Textus famulos

Contra manicheos hereticos et alios qui
dicunt prophetas fantastico spiritu
fuisse locutos more arrepticiorum
contra quos 2e Pe. p° Actuum 2°
2e Cor. Credidi propter quod locutus sum etc.
Ad idem Je. in prologo Abacuk.
suos Textus suos.

Ut fuit Johannes baptista contra illos
qui dicunt quod non fuit homo car-
nalis. contra quos Luce p° contra
illos qui dampnant ipsum quod dicunt
eum dubitasse de christo, contra quos est
quod Mt. x. xj. vocat eum angelum
prophetam et plusquam prophetam. Et quia
inter natos mulierum non surrexit
maior etc. Item contra illos qui
contra mediatores Jo. Luce p° 2° et
iuxta ordinatissima 3°. Marci p° et xj. Joh. p° et
v. Textus iuxta ordinatissimam

Contra illos qui dicunt omnia casu
contingere. et contra illos qui dicunt
quod omnia eveniunt ex necessitate
de hac materia habetur xxiij. q. 3. c.
est etiam et in fine ibi et in opera
sua. Textus dispositionem temporum

Contra illos qui legem naturalem et legem
moysi tantum tenent. contra quos Isa. x. c.
Luce iij. Ad idem Hebr. viij. ix.
doctrinam humano xix. 2° Cor. v. Textus doctrinam
humano.

Contra iudeos nazarenos et
ebeonitas qui tenent legalia

clemens et apud alphabeto legis itenent
legem secundum literam tantum servantes
xxiiij. q. 3ª quidam. Contra quos
Deut. viij. Scit sicut pater erudit
filium, ita dominus deus tuus erudiet te
Hebr. p° a. Textus Generi *generi*

Contra illos qui dicunt quod vetus
testamentum datum fuit tantum iudeis
et quod Moyses fuit propheta tantum iudeis
contra quos Deut. xxix c. Non vobis
solum ego hoc fedus ferio sed cunctis
presentibus et absentibus. Item contra
illos qui dicunt quod christus fuit tantum
propheta iudeis contra quos Joh. xvij. c.
Non pro eis tantum rogo, sed pro eis qui
credituri sunt. Textus Tribuit *tribuit*

Contra hereticos qui dicunt quod bonus
deus non est locutus antiquis patribus
nostris per [illegible] Item contra hereticos qui dicunt
alium esse deum novi et alium veteris
testamenti. contra quos Luce p° Sicut
locutus est per os sanctorum qui a seculo sunt
prophetarum eius. Et in fine Sicut locutus
est ad patres nostros. Ad idem Luc. ult.
et Joh. v. et viij. Actuum iij. et vij.
Ro. p° Hebr. p. xxviij. dis. c. Epus
Textus Salutarem *salutarem*

Contra hereticos qui arguunt deum
veteris testamenti fraudis doli et audacie
impie ac crudeliter. contra quos videndum
est sicut continetur in summa. Item contra
illos qui legem dicunt esse malam
quia precepit occidere etc. contra quos Ps.
Iustus dominus in omnibus viis suis
Mt. xiij. et xxv. Luc. xviij. et xix.
Actuum xxiij. Ro. iij. Item contra errorem
Pelagii qui dixit hominem iustifi-
cari ex solo libero arbitrio suo ex
lege non ex gratia dei contra quos de conse-
cratione dis. v. gratia. Ad idem Thym. 2°
Apparuit etc. et Thym. iij. Sed de hoc
plenius supra ibi Per se etc. sunt mali etc.
Item contra hereticos qui dicunt quod per
legem moysi non fuit salvatio contra
quos dictum est supra ibi per moysen
Textus Et tandem *et tandem*

Contra illos qui dicunt legem cum
evangelio et circumcisionem cum baptismo

puanda / Contra quos. ex tra de bap.
maiores. c. i. a. Ro. iii. 2. cor. v.
Heb. vii. ix. x. Gal. v. col. 2. act.

Unigenitus

xv. Textus Unigenitus

9[contra] paudianos qui dicunt non semp
fuisse xpm sed ex maria sumpsisse
exordium, et cont. onosianos et cat
tessiones qui dicunt xpm filium dei
ad optimum tm. Et cont. Arrianos
qui dicunt ihm xpm filium dei ee
tm apre no genitu. Et cot. illos
qui dicunt xpm pura ee creaturam
cot. quos act. iii. et viii. et xviii. apo.
p. v. et xvi. luc. iii. iiii. et ix. Joh. i.
et 2. p. Joh. iiii. et ultio. Textus

dei filius ihus xpistus

Dei filius ihus xpc.

Contra carpocratianos qui dicunt
xpm fuisse hoiem tm et de utroque se-
mine pgenitu. Et cont. iudeos sar-
racenos et hereticos qui negant xpm
ee deum. 9[contra] quos ysaie vii. ix.
xxxviii. Baruch. iii. Joh. i. Ro. ix.
p. Joh. ultio. Actuum. x. Textus

a tota trinitate

A tota trinitate

Ne aliqua psonarum videat excludi
contra illos qui dicunt tres psonas
tres ee sbas, tres esse vides, cont.

Communiter

quos dictum est sup. ibi Tres qde
psone etc. Textus Comr.

Contra illos qui essentia separant per-
sonarum / et cont. illos qui dicunt tres
psonas ad invicem esse extraneas. contra
quos dictu est ibi sup. Coeternales et

Incarnatus

coequales / textus Incarnatus

Contra illos qui dicunt xpm non
verum carnem sed fantasticam assup-
sisse. cont. quos infra ibi Verus ho-

Ex maria

minus Textus Ex maria

Veri femina contra illos qui dicunt
quod beata maria fuit angelus Item
9[contra] Manicheos qui dixit xpistum
assumpsisse corpus de celesti substancia
et sic descendisse in utero virginis
et virgine fuisse receptaculum tm non
matrem. Item contra illos qui dicunt quod
xpc no e verus ho, nec filius hominis.
Item cont. Marcionem et Ce...

sectatores. qui dicunt xpm attu-
lisse secum carnem de celo. cot.
quos oms Mat. p. luc. p. et 29
Gal. iiii. Et xpm. dic. qui est

Semp virgine

Textus Semp virgine

Cont. antidicomaritas qui virginitati
marie contradicunt asserentes eam post
xpm natum viro fuisse commixtam
Et contra elvidianos, qui dicunt post
xpm natum alios filios de viro
Joseph mariam pepisse, contra quos
ex. de. ver. sym. quod d. Jte ysaie
vii. Ecce virgo concipiet Ezech.
xliiii. porta clausa / Canticorum

Spus sancti

iiii. porta clausa. ortus conclusus.
Textus Spus sancti

Cont. fotinianos et ebionitas qui
dicunt xpm a maria per Joseph et
carnali coitu fuisse conceptu. xpm
cont. quos Matth. i. Jn ventre
habens in utero de spu sco. luce p.
Spus scus superveniet in te etc. textus

Cooperacione

Cooperacione

Cont. Sabellium et cont. noecianos
qui dicebant eundem ee prem
et filium et spm scm. Contra quos
dictum est supra ibi Tres quidem
psone, Et cont. macedonium
qui dixit eos esse ad invicem
extraneos cont. quos Joh. xiiii.

Conceptus

xvi. xvii. et xviii. textus Conceptus

Non tm est dicendum quod sit filius
spus sancti sicut heretici dixerunt
... quod deus in ea accepit ...
ceptu Martemon et bevillus di-
xerunt. contra quos Joh. i. In princi-
pio erat verbum et de hoc agit. sup. v.

Verus

Textus Verus

Ex dr. Unigenitus dei filius verus
homo. Est cont. Manicheos qui
dicunt xpm no fuisse verum hoiem
sed fantasticum cont. illos qui
dicunt xpm pura esse creaturam
et cont. iudeos et sarracenos qui
negant xpm ee deum / cot. quos
oms quod fuit deus ho, pz Baruch

2. g. lamq. e. Aptchee v. Isaie vii.
ix. xv. et liiij. Math. p° luce j°.
Thym. 2°. hebr. p°. Actuum. x. Tex
tus homo.

Homo

Cont. appoliares qui dicunt xpm
no deum in veritate, sz hominem
in fantasia apparuisse. cont. q̃s
luc. xix. et xxiiij. Joh. iiij. et iij.
ij. Textus factus

Factus

Contra illos qui dicunt xpm n
esse aliquid 2m q homo cont.
quos ex. decretis. Cum xpus
textus ex anima rationali

Ex ea rōna
li

Contra appollinaristas et eunomi
anos qui dicunt xpm corpus
tm sine anima assumpsisse cont.
quos mt. 2°. f. Joh. x. aiam
meam ego pono. Item cont.
illos qui dicunt animas non
esse cont. quos Math. 2. et iij.
none aia plus est quam esca.
Item. x. xj. xvj. xxvj. xxviij.
Item Joh. x. luc. v. Apok. vj.
Textus Et humana

Et humana

Contra illos qui dicunt xpm
corpus celeste assumpsisse de
bta maria, et beatam mariam
in celo fuisse creatam, c. quos
Math. p°. luce p°. Joh. vj. et
xix. Ro. vij. et ix. Item cont.
illos qui dicunt q bta maria
fuit angelus cont. quos deus
est supra ibi ex maria. Tex
tus Carne

Carne

Contra valentinianos qui dicunt
xpm de virgine nichil cor
pus assumpsisse, sz per eam quasi
per fistulam transisse cont. quos
Mt. j°. Joh. xix. Ro. j°. Gal.
iiij. Textus compositus

Compositus

Cont. illos qui dicunt nichil
fieri ex corpe et aia. qr quos
decret. dis. x. hoc e q dicimus
ex. decc. ... Inquadā. Et i
symbolo Anima rationalis et
caro vnus est homo. Textus
vna

Vna

Cont. nestorianos qui alia psona
carnis alia asserunt deitatis que
heresis est dampnata. xv. dis. c. p°.
et xvj. dis. vj. Et xxiiij. q. prima
Minores apte et q. 3a. quidam
Textus Indiuiduabz naturis psona

Indiualz naturis
psona

Cont. acephalitas et euticianos q
xpm post humanam assumptoz ne
gant exstere in duabz naturis sed
solam in eo asserunt diuinaz, cont.
quos xv. dis. cap°. p°. Et xvj. dis.
vj. Et cont. theodosianos et gay
nanitas qui dicunt ex commixtione
natz vnam cont. q̃s Actuum
2°. c. Textus Viam vite manifestum

Viam vite mani
festus

Cont. illos qui credunt vnum quemq
in sua fide ut lege saluari ut secta
cont. quos Isaie. xiv. hec est via et
Baruch. iij. g. hic adm venit. c.
ij. d. hebr. ix. b. nodum propallatam
esse viam. Textus demostrat
qui eum sedm diuinitatem

Qui est sedm di
uinitatem

Cont. iudeos q adhuc clausi sunt in
obstinatie et vmbris legis nolentes
crede q venit messyas cont. quos
Gen. xlix. c. Dan. ix. Osee. 2. mt.
p°. et 2°. luc. j°. et 2°. Et c. hereticos
qui dicunt alium ee deum noui et
alium veteris testamenti. Cont. quos
deus est sup. ibi doctrina humano
generi tribuit salutare. Textus
Sit immortalis et impassibilis

Sit in mortalis et
impassibilis

Cont. illos qui dicunt diuinitate e pas
sibilem. Idem ipe. c. monoce
litas et macharim qui dicebant
vnam operacionem et voluntate tm esse
in xpo, c. quos lacrimatus e ihus
tamq homo. et resuscitauit lazarum
tamq deus Joh. xj. Item spuit in terram
et fecit lutum et liniuit oculos tamq
homo. et dedit visum ceco tamqua
deus Joh. ix. Item crucifixus est
tamq homo luc. 2. Et crucifixus
xxij. mar. xv. luc. xxiij. Joh. xix.
Et resurrexit et fecit miracula tamq
deus ut testatur euangelium. Qui ante

duas volu[n]tates h[ab]uit p[atet] math. xx-
vi. d. ma[r]c. xiiii. d. luce. xxiii. d. ad
idem phil. 2o Text[us] Sc[un]d[u]m h[uman]itate[m]
fc[t]us est passibilis

Sc[un]d[u]m h[um]anitate[m] factus e[st] passibil[is]

Contra he[re]ticos qui dixeru[n]t xp[istu]m
no[n] ve[re] passum q[ui]a eu[m] h[um]ana[m]
na[tur]a[m] unita[m] esse diui[n]e sicut pecca[r]e
no[n] potuit in h[uman]a[m] na[tur]a[m] ita n[ec] no[n] pati
c[ontra] quos m[at]t. xxvi. Tristis est a[n]i[m]a
mea usq[ue] ad morte[m] mar. xiiii.
luc. ul[timo]. Joh. xii. p[rim]e pet. p[rim]o. xp[ist]e
passus est p[ro] nobis p[rim]e cor. xv.
Ih[es]us p[ri]us mortuus e[st] et ad idem
xxiii. dis. Cu[m] ep[isco]p[u]s ex deg[re]s[sione]
dis. 2i. ca. in fine Text[us] Et mort[alis]

Et mortalis

Contra ydolatras et paganos q[ui] du[m]
xp[istu]m in passibile[m] et in mortale[m] asse-
rebat q[uod] cum iudei vellet ipsum
crucifige[re] posuit aliu[m] ho[m]i[n]em loco
sui. c[ontra] quos q[uod] est ille p[atet] m[at]t. xx.
a. et xxvii. c. mar. xiii. f. et xv. f.
luce xxiii. f. Joh. xix. f. Actuu[m]. xix.
f. et xiii. c. p[rim]e pet. p[rim]o et 2o. g. et in a[d]
Ro[manos]. vi. a. p[rim]e cor. xv. a. Apok. 1o.
b. 2o. g. et v. d. hebr. 2o. e. ix. et x. a.
Textus Cu[m] eci[am] p[ro] salute

Cu[m] eci[am] p[ro] salute

C[ontra] illos qui h[ab]ent misteriu[m] detesta[n]tur
c[ontra] quos p[rim]e cor. 2o. a. Gal. vi.
g. Eph. 2o. g. et iii. g. Phil. 2o. g. col.
p[rim]o. c. et 2o. e. Textus h[uma]ni generis
in ligno crucis

h[uma]ni g[e]n[er]is i[n] ligno crucis

Cont[ra] origene[m] qui dixit xp[istu]m non
solum p[ro] hominib[us] s[ed] p[ro]p[te]r demones
redime[n]dos ee in carnatu[m] et passu[m]
c[ontra] quos ysaie ix. c. Puer nat[us]
est nobis et Ro. 4. g. Traditus
est p[ro] delicta n[ost]ra Text[us] passus

passus

Contra basilidianos qui xp[istu]m
passum negau[er]unt cont[ra] quos dictu[m]
est sup[ra] ibi f[ac]t[u]s est passibil[is] et mor-
lis Textus Et mortuus

Et mortuus

C[ontra] iudeos qui dicu[n]t q[uod] si xp[istu]s fuit
mo[rtuu]s no[n] potuit nec pati c[ontra] q[uo]s
dan. ix. occide[tu]r xp[istu]s ysaie liii. e. tercio
p[ri]mo d[omi]nos o[mn]es q[ui] p[ro]s foderunt manus

meas etc. Textus descendit

descendit

Contra sponistas qui negant
xp[istu]m ad inferos descendisse c[ontra]
quos Eph. iiii. descendit ad in-
feros feriores p[ar]tes t[er]re Actuu[m] 2.
zach. ix. Tu aut[em] in sang[ui]ne tuo
eduxisti vi[n]c[tos] d[e] l[ac]u No[n] derelin-
ques animam meam in inferno etc.
Textus ad inferos

ad inferos

Contra illos qui no[n] credu[n]t ee
infernu[m] et cont[ra] illos q[ui] dic[u]nt
nu[n]d[u]m aliquem esse in infernu[m]
cont[ra] quos luc. xvi. de diuite
et lazaro Item m[at]t. v. et xiii. et
resurrexit a mortuis contra
saduceos qui no[n] cre[du]nt
r[esurrecti]onem mortuo[rum]. cont[ra] q[uo]s m[at]t.
xii. xxv. et xxviii. marc. xv.
et ul[timo]. luce. xiii. xiv. xvii. et xx.
Joh. v. et xi. Ro. viii. p[rim]e cor.
xv. Actuu[m] iii. Apok. iii. et iiii.
et xx. Textus Et ascendit

et ascendit

C[on]tra appellas paulinos et alios
qui xp[istu]m deu[m] ee negant q[uo]d
tunc no[n] dice[ba]t ascendisse s[ed]
translatus fuisse ut enoch Ecci.
xliiii. Et co[n]tra manicheos q[ui]
dicunt xp[istu]m no[n] fuisse ver[um] ho[m]i[n]e[m]
s[ed] fantasticu[m] q[uia] tu[n]c no[n] di-
cere[n]t ascendisse ve[re]. cont[ra] quos
dictu[m] est sup[ra] ibi vere h[om]o f[ac]tus
Textus in celum

in celum

Contra illos qui dixerunt xp[istu]m
p[ri]ma ee extima et ad inferos
remansisse cont[ra] quos marci
in fine. Et d[omi]n[u]s quidem ih[esu]s
postq[uam] locutus e[st] eis ascendit et
luc. ultimo Joh. ul[timo]. Ro. viii. act.
p[rim]o. et vii. Ad idem de cons. dis. 2.
omnia Textus. s[ed] descendit

sed descend[it]

Co[ntra] d[icentes] descendit ad i[n]feros ascendit
in celum est cont[ra] veteres ult[ra]-
marinas. et cont[ra] alios qui no[n]
cre[d]unt aliq[uem] descende[re] i[n] infernu[m]
nec ascende[re] in celum usq[ue] ad
die[m] iudicii cont[ra] quos luce xvi.
Eph. iiii. Actuu[m] 2o. Text[us] i[n] a[n]i[m]a

i[n] anima

Contra arabicos qui dicunt animam cum corpore mori contra quos Exodi iii. Matth. x. et xxii. Apoc. vi. et contra illos qui dicunt quod anime non descendunt in infernum usque ad diem iudicii, contra quos dictum est ia. Et contra illos qui dicunt animas non esse. contra quos act. vi. et x. Joh. x. Jaco. v. Apoc. vi. textus Et resurrexit tertia die

Et resurrexit tertia die

Contra illos qui non credunt resurrectionem carnis. contra quos Job xix. In carne mea videbo deum etc. Ezech. xxxvii. a. Ysaie xxvi. Dan. xii. Jone iii. Ps. Machab. et xii. Item Matth. xxviii. et xvi. Luc. xxiv. Joh. xx. et xxi. Ro. vi. et viii. pe cor. xv. Eph. p. g. Actuum. i. a. et ii. d. et iii. c. Apoc. p. g. et v. d. pe Petri p. a. Textus ascendit

Ascendit

Contra illos qui non credunt in celum ascendisse quem usque ad diem iudicii contra quos dictum est iam. Textus pariter

pariter

Contra theodosianos et gaianitas qui ex duabus naturis unam tantum in xpisto dicunt natura textus In utroque

In utroque

Contra eucianos et acephalitas et contra dioscorus qui unam tantum in xpo naturam dicunt. contra predictos errores dictum est supra ibi unam in duabus naturis p. a. Textus venturus

venturus

Corporaliter in natura humana in qua ascendit Act. i. Sic veniet etc. quod est contra predictos errores. textus In fine seculi

In fine seculi

Contra illos qui tamen temporali remuneratori intendunt, contra quos Ysaie xx. b. et xlviii. Item contra illos qui de his que benefecerunt statim volunt remunerari contra quos Sophonie ii. Item contra illos qui dicunt iam factum est verum iudicium contra quos act. xiii. xvi. et xxiii. et xxv. Ro. ii. pe Thym. iiii. et v. iie Thi. i. In quibus omnibus sibi facta sunt que ibi ponuntur in [illegible] quod verum iudicium sit futurum. Textus Judicaturus

Judicaturus

Contra gnosticos qui non credunt iudicium futurum contra quos Matth. xxvi. Ro. ii. et xiiii. iie Cor. v. Textus Vivos et mortuos et redditurus

vivos et mortuos et redditurus

Contra illos qui non credunt vivere contra quos dictum est supra ibi resurrexit a mortuis. Item contra illos qui dicunt animam mori cum corpore, contra quos act. x. et xx. et Exodi iii. Apoc. v. textus Singulis

Singulis

Contra illos qui dicunt quod una anima in fine multa corpora successive, et vivificat multa corpora contra quos dictum est supra ibi Ex corpore et anima Textus Secundum

Secundum

Contra illos qui dicunt quod omnia eveniunt ex necessitate. Et contra illos qui dicunt quod universa eveniunt casu, et contra illos qui credunt quod quidam sic creati sunt quod ex necessitate salvabuntur quidam vero sic quod ex necessitate dampnabuntur. Deleat materia agit. xx. a. in q. Est etiam alia et c. sepulchra. contra quos Ezech. xviii. Jeremie xviii. Ro. ii. et xiii. Contra quos etiam non inveniuntur que ex erroribus suis sequuntur quod iam hoc non esset virtus nec vicium et principio esset ars et artificium stultum, et consilium medicina et medicamenta, sollicitudines, et labores, munimenta, et monitiones Et cetera sicut nobis natura representant Textus Opera sua

Opera sua

Contra illos qui dicunt si deus vellet ipsi esset bonum et non est gratis imputandum quod sit mali. contra quos Eccl. xv. Deut. xxx. Textus tam reprobis quam electis etc.

tam reprobis quam electis

Contra illos qui negant elemosinas et alia bona opa p̄desse malis ɔtra quos Dan̄ 4º Pcca tua elemosinis redime. Actuum x. d' Cornelio no dum baptizato Ite ɔt illos qui dicunt q no est mutorum dare elemosinas malis. contra quos Luce vi. Gal vi. Ro. x. Textus Cum omnis cum suis

Cum omnibus suis

Contra illos qui dicunt q ppri no resurget, cont̄ quos pª cor xv. Textus propriis

propriis

Contra illos qui dicunt q homo no resurgz in hac carne s3 talia ɔtra quos Job. xix. Ezech. xxxvii. Ro. viii. g. Texty resurget

resurgent

Contra hereticos qui r̃icem corporu impugnant, contra quos dcm̄ ē supra ibi 7 resurrexit amortuis Textus Corporibus

corporibus

Contra illos qui dicunt anima cu corpe finiri contra quos supra v' descendit in anima Texty q nuc

que nunc

Contra illos qui dicunt q alia corpa assumunt. ɔtra quos Job. xix. g. pª cor xv. Adidem sup̄ ibi. Resurrexit in carne Texty gestant

gestant

ɔtra illos qui dicunt animas tnsire de corpe in corpus uel ɔuti ī quecumqz aīalia, et cont̄ origenianos qui dicunt aīas diu̾sa corpa quasi vincula meruisse p diu̾sitate peccatorum. ɔtra quos Mt. xx. Singuli singulos acceperunt &c et Apoc. vi. date sunt illis singule stolle et cont̄ illos qui dicunt q alia corpa assumunt cont̄ quos dcm̄ est iam Textus Ut recipiat

Ut recipiant

Contra illos qui dicunt q p̄q indr̄m pmia bonorum erunt equalia et pene malorum sil. ɔtra quos Math. xvi. Luce. xvi. Joh. xvi. Ro. ii. 2ª pe 2º Jac 3º Apoc. xiiii. Job xx. Texty Scdm opa sua

scdm opa sua

Ut dicit. in fine seculi recipiant scdm opa sua est contra chermianos qui post r̃icem mille annos in voluptate carnis futuros p̄dicant ɔtra quos Deut. vii. e. Ysa. xxiv. xxxiii. xxxiiii. Pu. vi. Non p̄dest in die vindicte Textus Sine bona fuerit sine mala

Sine bona fuerint sine mala

In univ̾sali iudicio quando nichil fuit cremabile uel purgandum Internum v'o est purgatorium animarum ɔtra quos illos qui no credunt post mortem ee purgatorium animarum. cont̄ quos pª cor. iii. in igne revelabitur. i. in pena purgatorii. Item Eccli. xxvii. a. Vasa figuli p̄bat fornax. i. purgatorium Item Num. xxxi. d. Omne quod tn̄sire pt p flamas igne purgabitur. Adidem 2º Reg. ulti. ubi ē dat opcio, ut p septe annos pena gehenne. p tres menses pena purgatorii p tres dies pena patire. d'purgatorio Adidem viii. q. 2ª. no estimamus 7c. decc. mil. a fine cu marte Textus Illi cum dyaº

Illi cum dya

Cont̄ thertulianistas qui aīas peccatorum homi post morte in demones u̾ti putant. xxiiii. q. ulti. c. ulti. Textus Penam

penam

ɔtra illos qui dicunt q angeli qui ceciderunt 7 ois aīa salvabunt ɔt quos Mt. xii. xxxv. Joh. x. Hebe. vi. pª pet. 2º. Inde pmo Sap. xvi. g. Item contra illos qui dicunt q iudicium pena pnā penam no ē adeo Cont̄ quos Joh. 2º Math. xxi. Ro. ii. pª cor. xxi. g 2ª cor xii. Hebe. xii. Eph. v. Act xv. textus Ppetuam

ppetuam

Contra illos qui dicunt q non sustinet dei clementia hominem tanta pena punire. ɔt quos Mt. xxv. g. Item cont̄ illos q dicunt q no ess3 iusta pena ppetua p ppetrone pcti ad hora comissi Ite cont̄ illos qui dicunt aīas que in mortali pcco decedunt

non pmendas etnalit' m^t. xxv. i ignem etnu. ps laborabunt in etnu. Item cont' illos q dnt aiam cum corpe mori. c^t quos m^t x. et xxii. et apok vi. Et isti cum xpisto gliam

Et isti cum xpo gliam

Contra machometu qui pmictit bus suis pmisit carnales dilicias satis ignominiosas et spineas 2^m q dicit^r in sra. G^e v. Eternam beatitudine Textus Sepitnam

Sempitnam

Contra iudeos et alios qui tpali et litali tm remuneraci intendunt contra quos Isaie xxxv. et plur. p^e cor. 2° Et contra arabicos qui dicunt aiam cu corpe mori cont' quos Math x. et xxii. Apok vi. textus Vna uero

Vna uero

Contra illos qui vnitate ecclie catholice no credunt vel ipugnant et gnalit' cont' scismaticos. de quibz xxiiii. q. p^a. aliens et cont' illos qui dicunt vnu quemq in sua secta ul fide saluari cont' quos m^t xvii. d. p^e cor. x. et xii. Ephe p^o iiii et v. Adide xxiii. q. p^a pudenda loquit scisma Textus Est fidelium

Est fidelium

Contra ecciam malignanciu ps. Odiui ecciam malignanciu et cont' co gregaciones heticos hebr xi. 2^e petri 2°. p^e Joh 2° actuu xv. et xx. textus vniusal

vniuersalis

Contra synagoga iudeorum que est de vno tantum pplo collecta. cont' quos ps In omne terram et Et m^t vltio. Euntes docete omnes gentes. Et mar. vltio et luce vlt. Joh xx. f. Apok v. Ro v. Adidem de cse. dis. p. ecclie. Textus Ecclia

Ecclesia

In qua sunt no boni tu malis sicut i corpe hu(m)ano humores mali qui in tndum expelluntur a corpe. de cse. dis. p. Est vnitas

et hoc est contra eos qui dicunt q in ecclia dei no pnt esse boni cum malis. contra quos Math xiii et xx. et xxv. 2^e thessal. 2°. Textus Extra qua nullus

Extra quam nullus

Contra grecos et alias naciones q ab ecclia sunt pcise. cont' quos p^a. q. i. Sicut virgis et corde. xxiiii. q. p^a. Omnis qui recedit. quia qui no colligit. luce xi. Ro viii. p^e Joh p^o Textus oio saluat'

omnino saluatur

Contra heticos qui dicunt ecclias dei defecisse atpe silvestri. contra quos Isaie ix. Sup soliu et amo et usqz in sempitnu regni eius no erit finis. Dan 2° ip stabit tctm Adidem m^t vltio. Joh xvii. Ephe 2° et p. phil p^o. hebr p^o. textus In qua idem

In qua idem

Contra naciones que non sunt in ecclie vnitate. ph vi. q no e verum sacrificium adeos. quia ext' catholicam ecciam no est locus vri sacrificij. p^a. q. p^a. ext' catholicam Et xxiiii. q. i. c. vit quia corpo la scisma euiu seu dari canones phibet. m^t viii. nec ext' fores de ag^o offri. Exodi xii. Textus Ipse sacerdos

Ipse sacerdos

Contra illos qui sacramento detrahunt pp in dignitate ministrorum quos de cse. dis. 2^a. q^r corpus sacerdos vero. hebr iiii. vii. ix. et x. sed de hoc plenius in sra ibi rite fuit ordinatus Textus est sacrificium

est sacrificium

Contra heticos qui ipugnant sacrificia noui ac veteris testamenti. contra quos no causas pp quas deus sacrificia sibi offri voluit in veteri testamento ut dr in summa. Ite qa i^a significabat xpm qui est sacerdos et sacrificium. quod offr' in nouo hebr ix et x. Textus Ihus xpc cuius corpus et sanguis.

Ihs xpc cuius corpus et sanguis

cum ad destructionem peccati per hostiam suam apparuit Hebr. ix. Et sanctificati sumus per oblationem corporis ihesu christi. Hebr. x. f. Textus In sacramento

In sacramento

Contra hereticos qui non credunt eucharistie sacramentum. contra quos Math. xxvi Mar. xiiii. Luce xxii. Joh. vi. prime Cor. xi. De conse. dis. ii. omnia. Textus Altaris sub speciebus

Altaris speciebus

Contra waldenses et alios qui sine altari dicunt licite confici in domibus suis. contra quos de conse. dis. prima. Nos non alii et sequentibus c. c. Adde Exodi xx. g. et xxvii. Josue iiii. Heb. xiii. textus Panis

Panis

Contra arcotyritas qui pane et caseo offerunt in sacrificiis. textus Et vini

Et vini

Contra aquarios qui tantum aquam offerunt in sacrificio xxiiii. q. ultima. quidam et contra illos qui offerunt lac de conse. dis. ii. cum omne. ubi plures errores hereticorum reprobantur. textus Veraciter

Veraciter

Contra illos qui dicunt ibi esse sacramentum et signum tantum corporis et sanguinis non veritatem. de conse. dis. ii. Utrum sub figura. Joh. vi. f. Amen amen dico vobis nisi manducaveritis carnem filii hominis et cetera infra Caro mea vere est cibus Textus Continentur

Continentur

Ad litteram contra illos qui dicunt quod sacramentaliter intelligenda sunt verba et signum ibi. contra quos de conse. dis. ii. Corpus verum. Joh. vi. f. Panis quem ego dabo caro mea est Textus Transsubstantiatis

Transsubstantiatis

Contra illos qui non credunt transsubstantiationem contra quos Mat. xxvi f. Mar. xiiii. Luc. xxii. prima Cor. xi. textus Pane.

Panem

Indeterminate contra grecos qui dicunt non posse confici nisi in fermentato contra quos est, quia tunc non debebat esse apud eos fermentum. Exodi xii. c.

Levit. vii. c. Deut. xvi. c. et xi. a. Ad idem prima Cor. v. De conse. dis. ii. Accipite. Luce xxii. Amos iiii. textus corpus

in corpus

Contra hereticos qui dicunt quod panem materialem dedit ad comedendum et ostendit corpus suum. contra quos Mar. xiiii. Luc. xxii. Joh. vi. prima Cor. xi. De isto errore hereticorum de conse. dis. ii. forte Textus Et vino in sanguinem

Et vino in sanguinem

Supple cum aqua mixto contra armenos qui non ponunt aquam in calice sacramenti. contra quos de conse. dis. ii. cum. primo et ii. et p. et dis. iiii. Extra de ce. in fine et de cele. mis. cum Marthe et c. penultimo et ultimo. contra vero ponunt ibi aquam fuerunt Textus Potestate

Potestate

Contra illos qui voces humanas in hoc sacramento inquirunt vel humano seu solo sensu dehiis rebus loquuntur. contra quos de conse. dis. ii. Utrum sub figura quod corpus et p. sz. Item contra hereticos qui non credunt quod idem corpus possit esse in tot diversis locis. contra quos de conse. dis. ii. Singuli in partibus singulis. Textus Divina

Divina

Contra hereticos qui negant miracula que fiunt in ecclesia contra quos Mar. vi. et ultimo. Luce ix. et x. Joh. ii. et xi. textus Ut ad perficiendum

Ut ad perficiendum

Item contra illos qui dicunt quod si corpus christi esset sic mons ille iam esset consumptus. contra quos de conse. dis. ii. Semel quod sit. Ad idem Exodi xvi. de manna Joh. vi. de quinque panibus. Et iii Regum xvii de ydria farine et lechito olei. Textus misterium unitatis

Misterium unitatis

Contra scismaticos et discordes contra quos de conse. dis. ii. quia passus. xxiiii. q. prima alienus ad vocavit eos qui. Ad idem

Gal. iiij. 1ª cor. v. et xij. Eph. 1º iiij. c. luc. xxij. Actuum iiij. textus Accipiamus xpi de suo

accipiamus xpi de suo

Contra pima heresim que dixit durus est hic sermo quis potest eum audire et abierunt post eum retro. de cons. dis. 2ª prima contra quos Math. xxvi. Mar. xiiij. Luce xxij. d. 1ª cor. xj. c. Textus quod ipse accepit de suo thezaurus sacramentum

thezaurus sacramenti

Contra manicheos et valentinianos qui negant xpm veram carnem humanam de virgine assumpsisse contra quos dictum est supra ibi In carnatus ex maria Textus Nemo potest conficere

nemo potest conficere

Contra waldenses et alios qui dicunt quod quilibet sanctus potest conficere et hoc officium sacerdotis, contra quos Exodi xxviij. et xxix. leuit. viij et x. Num. xvj. xviij et xviij 1º Regum xiij. 1º paralip. xv. iiij. Regum xvj, 2º paralip. xxvj. Act. vj. xiiij. xix. xx. Hebr. viij et ix. Textus Nisi sacerdos

nisi sacerdos

Contra hereticos qui detrahunt sacramento ordinis contra quos Act. viij. luce v. c. phil. 1º a. 1ª Thimo. 3. a. et iiij. c. et v. c. 2ª thy. 1º tyt. 1º Actuum vj. c. xv. iiij. a. xiiij. g. et xx. f. textus eum rite

qui rite

Contra nicolaites et alios qui non ordinant in ecclesie unitate uel forma. ex. de sa. vnc. c. ultio. 1ª q. 1ª dictum est, de conse. dis. 2ª dixit dominus, Exodi xij. Textus fuerit

fuerit

Item contra illos qui non ad ordinem uel ad officium sed ad vitam uel mores respiciunt ministrantis contra quos 1ª q. 1ª fa. de baptismo iudas quod quondam non nocet. de conse. dis. 2ª vtrum 3º Regum xiij. Act. vj. et viij. Gal. 2º Actuum 1º Textus ordinatus

ordinatus

Non dicit ordinata contra illos qui non distinguunt sexum sed quemlibet habent . d. d. sed officium sacerdotis. contra quos ex. de penitentia et re. nona. Textus Secundum

secundum

Contra hereticos qui mutant forme catholice dominum intellectum verborum ad errorem suum dampnatum retorquent contra quos 1ª q. 1ª si quis in quo et q. vij. c. 1º Textus claues

claues

Contra illos qui clauibus ecclesie contra dicunt. contra quos Num. vj. Act. xij. luc. xxij. xx. dis. c. 1º et xxxij. dis. in nono Textus ecclesie

ecclesie

Item contra illos qui usui clauium contradicunt ut Bulgarici quos fecit uel fiat papa uel episcopus reprobatus Textus clauis ipse concessit apostolis

quas ipse concessit apostolis

Contra illos qui dicunt quod solus deus et nullus sacerdos potest claudere uel aperire dimittendo uel retinendo peccata contra quos Mat. xvj. d. et xviij d. Luce xvij. c. Joh. xx. f. xxiiij. q. 1ª quoniam. Item contra illos qui sibi assumunt predicandi officium siue docendi quod pertinet ad officium clauium Mat. x. Mar. iij. luc. vj. et x. Ro. x. et xij. 1ª cor. xij. Eph. iiij. 2ª Thy. 2º Textus cornus

cornus

Id est episcopus. lxxx. dis. prothi. contra eos qui dicunt successores apostolorum non ligare uel soluere. contra quos dictum est iam. Item contra eos qui eo deprimunt constitutos ecclesie contra quos Mat. x. d. luce x. c. Joh. xiij. c. 1ª Joh. 2º / 2ª cor. vij. / Act. xv. hester x. 1º machab. 2º / et f. Item contra illos qui dicunt quod non licet prelatis ecclesie excommunicare contra quos 1ª cor. v. et ultio / Gal. 1º / 2ª thy. in fine / Ro. xv. Math. xviij. Act. xj. Item contra illos qui dicunt quod pro homicidium non est sed iusticia uel vindicta, contra quos luce xviij. xviij. a. xix. d. et xviij. f. Ro. xiij. 1ª cor. v. / et 2ª cor. vij. / 1ª pet. 2º. Textus successoribus illius xpi / sacramentum vero baptismi.

successoribus illius xpo

Contra illos qui dicunt solos sacerdotes

et iustos sacerdotes hrz habere ptatem
dichat materia agit pma. q. s. 7 corde
xpm. q. s. cs. Si cuit. 7 capitulis et
q. secutibus qui error destruit mul
tiplici rone Item sunt alii q dicit
no posse bonos ex gmetari per
sinam indignis ecclastici cont qs
agit xxi. d. cu eius ligamus 7 q. xxvii
d. Item contra illos qui dicunt
q ecclia dei no dz pseq malos
nec etiam vitare contra qs agit
xviii. 2a. Joh. po. pe. cor. v. 7 vltio
Gal. 1o. Textus Sacramentu vero
baptismi ad dei

Sacramentu vero baptism ad dei

¶ Contra ydolatras qui ad invocacoz
demonu, vel ad supsticosam ob
svacom planetaru vel caracteru
7 hmodi opant. Contra quos dic
tum est sup ibi q vnus solus
est verus deus Item cont illos
qui dicebat ego sum pauli ego
vo appollo, cont quos pe cor. iii
a. d. decose. dis. 4. cu tu Textus
Jn vocacom

Jn uocacionem

¶ Cont illos qui no intuti vbor vel
mistior, sz tantu statuti hom at
tribuit ptatem baptisandi 7 cetera
sacmeta cofendi contra quos dic
tum est supra ibi Rite fuerit or
dinatus Textus 7 Jndiuidue trinitatis

7 in diuidue trinitatis

¶ Contra arrianos qui diuidunt
eenciam psonaru cont quos dcm
est sup ibi. Tres quide psone
sz vna eem Textus videlz patris

videlicet patris

¶ Cont illos qui baptizat i noie trin
tantu, cont quos decose dis. 4. a
quoda, Si qui vult. Item contra
illos qui baptizabat i noie xpi
cont quos decose dis. 4. Ne i syno
do si no sufficiat Item cot illos
qui baptizabat i nomine dni vel
i morte dni, cont quos decose
dis. 4. Si vera Si quis psbiter
Textus Et filii

Et filii

¶ Cont bonosianos qui negat xpm
esse pprium filiu dei contra quos
dictu est supra ibi vnigenitus
dei filius Textus 7 spus sti

7 spus sancti

¶ Contra montanu prisca 7 ma
ximilla et cathafrigas qui spm
sam queda pmi hoiem montanu
dicunt, de qnibz hec xxiiii. q. iii.
Quidam, 7 decose dis. 4. hii no
cont quos Joh. p. Spus e ds
Luce vltio. f. Spus carne et
ossa no hz. Textus conseruet

conseruet

¶ Cont pacianenos et hereticos qui
dicunt solam ablucoz corporis
p aquam factam suffice ad re
missione sine gtricom vel co
fessione, vel ctu vbor 7 vom
vel gsecracom, contra quos
pa. q. pa. de trinitate. ex. de bap.
no ut apponere Textus Jn aqua

Jn aqua

¶ Contra illos qui in glacie vel
nive vel saliua vel liquore
alio baptisare intendunt cont
quos ex. de bapmo no ut appo
nes Item cont iubianos qui
ad vsione vtunt p bap. contra
quos est exem xpi qui baptisa
tus est in aqua ma. iii. mr. 1o
Luc. iii. 7 dma auctas q i aqua
p cepit baptisare Joh. po. Et a
postolica tradicio. Eph. v. Hebr.
v. Actuum viii. x. xvi. xii. textus
tam paruulis q adultis

Q3 tam paru q adultis

Contra eraclitas 7 alios errores
qui dicunt paruulis inutile bapm
coferri cont quos ex. de bapmo
maiores. decose. dis. iiii. placuit
ut quicuqz paruulos hic nota
diuersitate errorum quida dicit q
paruuli no hnt pctm. et ideo
no indigent bapmo cot quos
in p. q. ce. ma. me. Adidem pe
Eph. xv. a. Ro. v. g. xx. q. z.
qui eps. alii dicit q paruuli
hnt pctm. sz eis non pdest
quia no hnt fidem, cot quos
Luce xviii. Sinite paruulos ve
nire ad me Joh. 18. Nisi quis
renatus fuit ex aqua et spu
sco, quanis possit saluari in
fide alterius pz. Math. viii. xv.

et xv. luce v. et xviij. c. Joh. iij. et
xj. actum iv. de cose. dis. iiij. est
filius Textus In forma ecclesie

[margin: i(n) for(ma) ecclesie]

Cont(ra) illos qui formam ecclesie non ob
servant ut greci et naciones alie
transmarine. Contra quos extra
de baptismo et eius effectu c. i. per totum et quia se confugit
Textus Agnoticque alio

[margin: Agnoticque alio]

Contra illos qui se ipsos baptisat
bant. extra de baptismo debitum
Item contra hereticos qui dicunt
quod peccator baptisare non potest
contra quos p(rim)a q. p(rim)a Iure catholica
de cose. dis. iiij. Ut frustra. Sed de hoc
dictum est supra ibi. Rite fuerit
ordinati Textus rite

[margin: rite]

Quo ad illa que sunt de substancia
baptismi, scilicet intencio forma verborum
materia aque persona baptizati et
persona baptisantis, que hic expresse
colliguntur, textus collatum

[margin: collatum]

Item quod semel tantum contra hereticos
qui dicunt quod quociens homo peccat
debet iterari baptismus. contra
quos Epis. iij. Hebr. v. xj. et de
cose. dis. iiij. per aquam. Textus
proficit ad salutem

[margin: proficiat ad salutem]

Contra hereticos qui detrahunt sa
cramento baptismi, contra quos
notatur quod et post baptismum baptisato celi ape
riuntur ut pateat illis ingressus
Item spiritus sanctus in eos descendit
Item efficiuntur filii dei et heredes ut
patet Act. iij. Matt. p(rim)o et iij. luce
3. et 12. Joh. 1o. 3. et 20. de baptismo
Maiores quam autem Item est hoc
contra hereticos qui dicunt quod spiritus
sanctus non dat in baptismo materia
lis aque sine visibilibus contra quos
Actuum 2o et viij. et x. c. et xv. et
Textus et hi post susceptum baptismum

[margin: et hi post sus ceptum bap tismum]

Per quam peccata omnia dimittuntur
tam originalia quam voluntaria
xv. dis. cum ergo et de cose. dis. 4. Non
ex quo. Textus quecumque prolapsus fuit

[margin: quecumque prolap sus fuit]

Cont(ra) Iovinianos qui dicunt quod
ex quo quis semel baptisatus est ultra non possit
peccare. de cose. dis. 2a c. Item
et 2m habent simile ubi agitur de isto

errore contra quos p(rim)a Joh. 1o. et 2o.
Jac. ultimo. Hebr. vi. et de petro et iuda
patet quod peccavit post baptismum castigat
corpus suum ne reprobus inveniatur
p(rim)a Cor. ix. f. Predicta eciam faciunt
contra enicianos et alios qui dicunt
quod post remissionem peccati que fit in
baptismo non sit locum penitencia contra
quos luce xiij. Nisi penitenciam habue
ritis omnes simul peribitis Textus
In peccatum

[margin: In peccatum]

Contra illos qui dicunt quod non potest
peccatum nisi quod fuit in celo. contra
quos sunt auctores textus tam in novo
quam in veteri testamento, sunt errores in
divinis qui experiencia opinio et ipsa
sunt, ac evidencia opinionem contradicunt
Textus pervertitur

[margin: pervertitur]

Contra fictas vel falsas penitencias de quibus
de penitencia. dis. v. falsas fratres Textus
potest semper

[margin: potest semper]

Contra illos qui dicunt quod non debet
penitencia iterari. de hac materia agitur de pe
nitencia dis. 3a. scire pertinet. et dis. p. Repe
tunt sepcies ad hunc instantur, textus
penitenciam

[margin: penitenciam]

Contra illos qui dicunt quod post remis
sionem peccati desinit in baptismo non
sit locum penitencia contra quos dictum est
supra ibi Quamvis fuit. Et contra illos
qui dicunt sufficere confiteri soli deo
sine iudicio sacerdotali et alia penitencia
Huius errore sunt iudei et greci
et naciones alie transmarine. contra
quos de penitencia dis. p(rim)a. sine quibus
auctoribus. Textus reparari

[margin: reparari]

Contra illos qui dicunt quod non valet
penitencia ad remissionem peccati. contra quos
Jeremie xviij. a. et xxiiij. b. Ro. ij.
et xj. Item contra novacianos
et catharos qui negant penitentibus
veniam peccatorum. contra quos deutero
xxx. a. Ezech. xviij. c. luce xv. c.
l. dis. c. Econtra cum sequentibus
capitulis Textus non solum autem

[margin: non solum autem]

Contra illos qui dimittunt et continencie
detrahunt dicentes quod multiplicandum sit ma
gis matrimonium. Contra quos p(rim)a Cor. vij
et Matth. p(rim)o luce p(rim)o Sunt tales heretici
qui inter personas virgines matrimonium
posse contrahi confitentur contra quos de

co[n]iunxit i[n] matrimonio ambo fuerunt v[ir]gines
Gen. 2° et ait[er] xix. Contra quos q[uo]d
q[uo]d no[n] virginitas s[ed] sexus ex p[ro]uint
d[iver]sitas cu[m] d[icitu]r mas[culum] et fe[minam] creavit eos
Item p[rim]a Cor. vii. g. mulier quanto t[em]p[or]e
m. i. e. al[ias] et in s[e]c[un]da nubat cu[m] volu[er]i
t[ame]n in d[omi]no. no[n] dicat p[rim]o uel 2° uel 3.
Et est hoc contra armenos et alios
qui t[er]cias et ulteriores nuptias dap
nant. cont[ra] quos xxxi. q. p[rim]a Aperiat
deus. q[uod] si dormierit. Vide osee
p[rim]o deut[eronomii] xxv. d. m[arc]i xxvi. c. luc. xx
e. Ro. vii. Textus Coniugati per fide[m]

Coniugati per fidem

Contra catharos et taciticos qui
coniugia dampnant. xxxiii. q. 3. q[uo]d
et cont[ra] ewstasiu[m] qui dicebat q[uo]d nullus
i[n] coniugio positus spem haberet ad deu[m]
xv. dis. vi. Cont[ra] quos Gen. 2°. et xx.
ubi deus coniugium instituit et bn
dixit. Item coniugatos t[ame]n salvat
in diluuio et benedixit. Gen. vii. viii.
et ix. Item patriarche et p[ro]phe fuerunt
coniugati. Gen. xx. xii. et xiii. xviii.
xxxiii. Ad idem m[at]t[hei] xix. Ite[m] xps
natus est de coniugio m[at]t[hei] p[rim]o et ii.
luce p[rim]o. Item x[ristu]s nuptiis interfuit
invitatus cum suis discipulis et
eas miraculo approbauit Joh. 2°. Ite[m]
ap[osto]li fuerunt coniugati. xxxi. dis. ora
xxviii. q. p[rim]a Jam nunc Item ap[osto]l[u]s
consulit matrimonium contrahere p[rim]a cor.
vii. Generare in futures p[rim]a thi[m] 2°
g. et v. dicit dampna eos qui p[ro]
hibent nubere. p[rim]a the[m] iiii°. Textus
Rectam

Rectam

Non distorta p[ro]bationis. contra illos q[ui]
nolunt cr[e]de[re] nisi sibi satisfiat certi
tudine sensuum vel exp[er]imentorum p[ro]ximorum
p[er]suasionum sine probationu[m] ut signorum
sive miraculorum. et cont[ra] illos qui
cr[e]d[u]nt et deflectunt fidem p[ro]pter eos
hesitationes et dubitationes contra
quos. Joh. xx. g. Jac. p[rim]o. a. Extra
de heretic[is] p[rim]o de consec[ratione] dis. iiii. gratia
Textus Et operationem bonam

Et operacionem bonam

Contra illos qui fidem sine operibus
suffic[er]e d[icu]nt et cont[ra] illos qui co
fitentur se nosse deum factis aut[em]
negant. contra quos p[rim]a Joh. 2. a. Jac.
2°. g. Ro. iii. et iiii. et ex[tra] de sa. vii.
g. c[ap]i[tul]a no[n]. Textus Placentes deo

Placentes deo

Contra illos displicentes p[er] infide
litate[m] et mala opera contra quos
Gal. v. 2a cor. v. Textus Ad eternam

Ad eternam

Contra arabicos qui dicunt anima[m]
cum corpore mori contra quos
dictum est sup[ra] ibi descendit ad in[feros]
Et cont[ra] Machometum qui s[e]c[t]atoribus
suis p[ro]misit carnales de
licias. et contra iudeos qui t[em]p[or]ali
et t[em]p[or]ali p[ro]missioni t[antu]m inherent
cont[ra] quos m[at]t[hei] xxii. f. luce xx. f.
Apoc. vii. f. p[rim]a cor. 2° f. Sap.
3°. e. Ysaie. xxxv. et plur. Textus
Inveniant beatitudinem

Inveniant beatitudinem

Contra illos qui negant et cont[ra]
illos qui casui attribuunt vi
ta[m]. contra quos dictum est
sup[ra] ibi Redditurus singulis s[ecundu]m
opera sua Textus Pervenire

Pervenire

Contra illos qui incipiunt sed
non p[er]severant usque in fine. cont[ra]
quos in p[ro]logo Abacuk in fine
et eo qui incepit usque in finem
hic sal[vus] e[rit]. Ad idem m[at]t[hei] x. d. et
xxiiii. b. luce ix. g. Apoc. 2°. a.
p[rim]a thim. v. b.

Explicit excerpta summe tocius

Registrum libri cont[ra] errores
heticorum

Quod duo principia unum
bonum aliud malum. a. et b.
Quod bonus deus non creavit
ista visibilia corpora. a. et b.
Quod bonus deus non instituit. a. b. c.
Quod t[ame]n uni deo non serviunt o[mn]ia. a. et b.
Quod x[ristu]s non est maior o[mn]ibus. a. b. c.
Quod non dampnabit eternaliter. a. et b.
Quod d[eu]s non infundit vel creavit
novas animas. a.
Quod mo[do] non vadunt homines ad
regnum vel infernum. a. b. c.

Q xpc no hunt iras penalites a. b. c.
Q no fuit nec fecit aliq miracula a. b. c.
Q xpus carne dixit de celo a. b. c.
Q xc non est deus a. b.
Q xpc no est filius bte marie a. b.
Q no fuit xpistus homo a. b.
Q no suppsit carne d bta maria a. b.
Q no comedit corpalit a. b.
Q no fuit passus in carne a. b.
Q no fuit mortuus et ideo a. b.
non resurrexit
Q no ascendit in carne c.
Q no resurrexit in carne a. b.
Q no descendit ad inferos a. b. c.
Q spus scus no dat i baptismo
malis qq. a. b. c.
Q Johes bapta malus fuit a. b.
Q no est corpm resurrecto a. b. c.
Q puuli no possunt saluari a. b. c.
Q lex moysi no est bona a. b. c.
Q patres veteris testamenti n saluat a. b. c.
Q vetus testamentu no est abo d a. b. c.
Q moyses fuit malus a. b. c.
Q p legem moysi n e saluat nc fuit a. b. c.
Q bonus ds no eduxit filios israel d egypto a. b. c.
Q bo ds no e locutus atiqs patribus a. b. c.
Q bo ds no dedit circumcisione a. b. c.
Q adam no fuit a deo a. b. c.
Q an adventu x n fuit al bom a. b. c.
Q xc no est equalis patri a. b. c.
Q 2m vetus testamentum inimicus no
est diligendus a. b. c.
Q angeli q ceciderunt st i oes
demonibus in eternu a.
Q bapus aq n e nullius tps i ozo
des efficacie a. b. c.
Q sine i poicde manum non
datur spus scus a. b. c.
Q ecclia dei no st boi i mali a. b. c.
Q i ecclia no debent esse sacer
dotes i dyaconi nec accoliti a. b. c.
Q no pt fine institucones a. b. c.
Q nullus malus pt ee epus a. b. c.
Q ecclia malis no est bona
nec ibi ordinandum a. b. c.
Q ecclia no dz psequi malos a. b. c.
Q ecclia no pt ex comunicare a. b. c.
Q no debet fi sepultura mortuorum a. b. c.
Q unctio olei michil est a. b. c.
Q sacramentu altaris michil sit a. b. c.
Q eleosine no debet dari n bois a. b. c.

Q no est orandu nc cantandum pt dim
cum orationem a. b. c.
Q pectm no est a libero arbitrio a. b. c.
Q originale pectm michil est a. b. c.
Q ho p9 pectm no pt penitere
Q no pt fi pectm n q fcm e i celo a. b. c.
Q ad est opus dyabli qui pectm a. b.
Q ignis purgatorius michil est a. b.
Q infernus michil est a. b.
Q bonus ds vivificat tota d corpa a. b.
Q ds dat gram no vivificat p bo ma a. b. c.
Q deus qui benedicat no dat gram a. b. c.
Q mundus p fuit et semp erit a. b.
Q sola fide no pt ho saluari i tam a. b. c.
Q no pt saluari cum pre i mre a. b.
Q no est confitendum a. b. c.
Q iudicium factum est a. b. c.
Q matrimoniu malum est a. b. c.
Q quilibz no pt saluari a. b. c.
Q pectm est comede carnes a. b. c.
Q p proximu n inte ois homo a. b. c.
Q nullus est vitandus a. b. c.
Q usura no est phibita a. b. c.
Q no debet ho ea restitue a. b. c.
Q iuramentu no debz fieri a. b. c.
Q no licet occidere a. b. c.
Q vindicta no debet fieri a. b. c.
Q iusticia no dz fi p hoiem a. b. c.
Q retardanda est iusticia pp hc q
potest converti a. b. c.
Q dyas in catur pt psenare a. b. c.
Q equale premium in patria a. b. c.
Q ho pt dare spm scm a. b. c.
Q spus scus i spo pacificus no st ide a. b. c.
Q homo interior no est anima a. b. c.
Q no debet radi capita a. b. c.

Nota q pla significant secta
albigenem. p b. illorum de
bagnolo. p. c. illorum de cotoregio
Heretici vero de cotoregio qui hnt
hesim suam disclauonia i quida
alij de bulgaria credunt tm unu
deum oipotentem sine pncipio qui
creavit angelos i quatuor elementa
Et dicunt q lucifer et coplices sui
peccaverunt i celo. sz vn pcessit eorum
pectm dubitat. quida dicunt q
arthan!! alij dnt q quida spus
hnt quatuor facies. unam hois
aliam volucris. tercia piscis. quarta

cialis fuit sine principio et manebit
in hoc chaos nullam habens potestatem
creandi et lucifer, ad hunc bonus de
scendit et videns speciem huius spiritus
admiratus est et collusione et sugges
tione illius spiritus maligni seductus
est et rediens ad celum seduxit alios
et proiecti sunt de celo sic quod dona naturalia
non perdiderunt et dicunt quod lucifer et ille
spiritus nequam volebant distinguere ele
menta et non potuit sic quod lucifer
impetravit adeo bonum angelum coad
iutorem et ita concessione et adiuto
rio boni angeli et virtute et sapientia
eius dixerunt elementa quod lucifer et ille
deus de quo dicitur in ~~Gen.~~ celum et terram
creasse corpora sex dierum fecisse et qui
formavit adam de limo terre et in illa
forma inspiravit bonum angelum
et fecit ei evam ut per eam faceret eum
peccare Et dicunt quod comestio ligni
prohibiti fuit fornicatio et quidam istorum
dicunt quod pars illorum qui ceciderunt sal
vandi sunt. scilicet quia non ex volunta
te. sed quasi coactione peccaverunt, et qui
ex deliberatione peccaverunt dampnandi
sunt et dicunt quod alii spiritus ceciderunt
adeo qui dicunt, supplere locum illorum
non salvandorum

Albigenses dicunt quod lucifer fuit
filius mali dei et ascendit in celum
et invenit uxorem alius supremi
regis sine viro suo et adeo tibi tum
fecit quod iacuit cum ea et ipsa primo
defendente se dixit ei lucifer quod si
filium pareres faceret eum deum in regno
suo. et faceret eum adorare tamquam
deum et sic accidit ei, Et dicunt
illud apostoli factum est regnum huius
mundi et cetera et sic dicunt christum natum
et ipsum sic duxisse carnem de celo
et idem est magnum secretum ipsorum volunt
etiam dicere quod non fuit verus homo
sed angelus incarnatus, volunt etiam
dicere propter hoc. quod fuit filius beate marie
et sic non sumpsit carnem ex ea. et quod
non comedit neque bibit corporaliter

Predicti errores plenis vesaniis
et blasphemiis innituntur et ideo
est eis supplicans potius quam
disputationibus occurrendum Fuit quidam
paganus nomine Pitagoras qui
animas hominum in alia corpora scilicet
hominum vel pecudum intrare dixit
cui heretico plures pagani consen
serunt, et dicti sunt pittagorici
quos nolunt ex ordine suo catha
ri qui duo ponunt principia imitantur
in hoc errore, Et fuit etiam quidam
alius in persidia s. ~~Farpey et arfaxat~~
qui dixerunt dictorem legis moysi
esse principem tenebrarum a quibus
omnes kathari quo ad hunc dampnati
sunt fuerunt etiam apud iudeos
quidam qui saducei dicti sunt
qui horum corporum resurrectionem ne
gabant, a quibus qui carnem negant
cathari duxerunt originem, Et
fuit etiam vacianus quidam nomine
a quo vaciani quidam dicti sunt
qui esum carnium reprobat quem
catharorum imitantur velut patronum
suum in hoc Item valenciani a
valentiniano qui christum dixerunt
nichil de virgine assumpsisse, fuit
etiam quidam nomine manicheus
qui posuit duos creatores et duas
naturas qui negabat christum carnem
humanam assumpsisse de virgine. ab
isto dicti sunt manichei qui
ponunt duo principia unum boni alterum
mali, bonum contra eos qui est prin
ceps lucis cuius habitatio est regio
lucis super ista visibilia, Alter est
princeps tenebrarum. a principe tene
brarum ponunt esse corruptibilia et
mutabilia que cathari populi
imitantur, Error iste odibilis est
creatori cui aufert magnam partem
regni sui et glorie, dum aufert
dominium creaturarum visibilium Item
odibilis est quia subtrahunt tam
honorabili domino scilicet deo et subdit
tam vili servituti scilicet dyaboli, Dehinc
dicit ~~Angeli in loco demonum~~ boni qui
perdiderunt gratiam studio predicendi
Ab hac venenata radice errores
processerunt sicut rami plurimi vene

nosi. Primus error est distinctio
ciborum, dicunt enim aliquos cibos
non esse comedendos ut carnes
et caseum. Secundus est quod lex ve
tus data est a principe tenebrarum
et quod sunt mala. Tercius quod patres
veteris testamenti mali fuerunt et
dampnati sunt. Quartus quod
non creantur anime denovo que cor
poribus infunduntur. Quintus quod christus
veram naturam humanam non assumpsit.
Sextus quod Johannes baptista malus
fuit. Sunt et alii errores illorum
multi sed adeo irrationales quod
ad destinctionem illorum non est pluri
mum immorandum.

In precedenti tractatu declaravimus erro
res qui per hoc symbolum eliduntur
et posuimus auctoritates et rationes quibus
erroneum suum defendere moliun
tur et econtra qualiter eis valeat
responderi per auctoritates per rationes per
exempla et per similitudines quibus
erronei apertius convincuntur et fi
deles in fide katholica firmius
solidantur. Sed quia predictus tractatus
prolixus esse videtur aliquibus quia
non vacat eis legere cum sint aliis
occupationibus impediti. aliquibus
vero quia sacre scripture legere
fastidiunt vel non credunt unde pro
lixius reputatur quod non amant.
Aliis autem quia non intelligunt
veritatem vel difficultatem sententiarum
de quibus hic agitur sed potius
caracterum attendunt numerum cer
tarum. Ideo ut pro brevitate omnibus
satisfiat declaravimus hunc tractatum
in quo posuimus errores qui ex
verbis singulis dicti symboli col
liguntur et auctoritates quibus erronei
cum suis erroribus confunduntur
et fideles in puritate fidei et
unitate ecclesie katholice confirmantur.
Et

Expliat liber dquncta timate
pn̄ncitus de diuiꝭ ſcꝛipturis ⁊ fide
katholica ffinitus aūt est in
Crupnabꝛ. Ano dm̄ m°. ccc°.
lxxxx.b. . an pᵱificatioꝫ ſte
marie

Est aūt liber iste capelle in
bethleem. quem compauit
venerandus vir mgr̄ Stepkna
in remediu̅ anime sue.

Popros te zan luſygkmy boha
ⁱᵉſ alla

Magister venerande ꝑpiatis ut
liber corrigatur quia exemplar
fuit ſatis i corruptu̅ qꝫ i multis
locis nullus ſciuit ſe i eo ex
pedire ⁊c

Ablucio manuum quid significat K. 34
Absolucio quid sit et certa que fiunt penitentibus die cene B. 13
Acceptionis de suo scilicet cristi que sit utilitas C. 17.
Accidentia que remanet post transsubstanciacionem quid sit de eis P. 34
Accidentis diuersitas circa eplicem entitatem P. 35.
Accidentia quare in sacramento altaris fuerit sine subiecto P. 59.
Accio corporis quare anime imputatur F. 90.
Acoliti officium quod sit C. 45.
Accusationes dyabolice qualiter fiunt G. 31.
Adoratio quid sit et unde oritur et que ad ipsum pertinent. A. 58.
Adoratur quare cristus cum sit homo K. 68.
Adoratur quare caro cristi M. 30.
Aduentum ante cristi dicentes non fuisse aliquos bonos sunt contra se H. 102.
Aduentus domini in iudicium quare dicitur dies M. 80.
Aduocatum per morem quae causa sunt qui non potiunt expediri O. 57.
Aduocatum esse publicum quid facit C. 60.
Affectus quadruplex K. 35.
Affectus anime quadrupliciter ordinandi sunt ut proficiat in virtutes K. 36.
Affirmationes et negationes quatuor accipiuntur in diuinis A. 58.
Alba sacerdotalis quid significat K. 29.
Altare quid est et que officia ipsius O. 89.
Altare quare vngitur et quare dicatur locus terribilis O. 90.
Altare ad sacrificandum deo specialiter consecratur licet ibi sint sacra reliquie et pecunie O. 91.
Altare est caput ecclesie O. 92.
Altare quare dicatur O. 93.
Altare a quo sit institutum O. 94.
Altare de qua materia est construendum O. 95.
Altare quare de lapidibus est construendum O. 96.
Altare quare debet esse quadratum O. 97.
Altare quare debet esse continuum O. 98.
Altari quare reliquie reponuntur O. 99.
Altaris utilitas O. 100.
Altari qualiter heretici opponunt O. 102. Item qui heretici pariter nos impugnantes O. 103
Amictus quid significat K. 38.
Angelus ad quid factus est E. 88.
Angelis quam essenciam deus tribuit E. 89.
Angelus quod sit creatus a deo et contra saduceos qui negant hoc E. 106.
Angelorum de officiis E. 107
Angeli licet sint incorporei tamen quandoque assumunt corpora ad misteria conplenda E. 108.
Angelus quid sit E. 109. Item 111.
Angeli boni qualiter sint confirmati et mali indurati E. 110.
Angelorum ordo quid sit E. 112.
Angelorum ierarchie quot sunt E. 113.
Angelis qualiter omnia communia sunt omnibus E. 115.
Angelorum de nouem ordinibus exemplum E. 116
Angelorum de emissione E. 114.
Angelorum nouem ordinum quomodo appetit in regno bene disposito E. 118. Item qualiter apparet similitudo in clero E. 119
Angelorum septem ordinum nominationes qualiter conueniunt creatori E. 124.
Angeli et archangeli nominatio qualiter conuenit creatori E. 128.
Angeli cum de singulis ordinibus ceciderint quare non nominantur cherubim vel seraphim etc. E. 129
Angelorum officia in seipsis ad creatorem F. 6.
Angeli in quibus officiis seruiunt hominibus F. 8.
Angeli defendunt nos contra omnia que possunt nobis nocere F. 9.
Angeli quod sint rectores hominum qualiter inuentum est F. 11.
Angelorum vocabula et officia F. 33.
Angelici spiritus quare mittuntur et assistunt F. 34
Angelum bonum quilibet habet ad custodiam et malum ad exercitium F. 36.

Angelorum choris qualiter congregationes hominum assignantur ff. 39.
Angelis propter quid sint nomina data ff. 38.
Angelos qui crediderunt creatos esse malos dicentes habent contra se G. 55.
Angeli et demones eiusdem nature sunt G. 40.
Angelos qui corruerunt et omnes animas salvari dicentes habent contra se N. 35.
Anima de primi hominis quid estimetur in creatione eius E. 61.
Anime ad creatorem in quo sit similitudo et in quo dissimilitudo E. 99.
Anime alligate corporibus qualiter habent virtutes limitatas E. 100.
Anima quot et quibus progressibus proficit ad plenitudinem sue ac caritatis ff. 31.
Animas simul cum angelis esse creatas dicentes habent contra se ff. 65.
Animas in principio mundi peccasse dicentes, et eas esse angelos apostatas in-
clusos in corporibus ad agendum penitentiam, habent contra se. ff. 64. Item iste predictus er-
ror innititur ff. 66.
De anima contra errorem platonis ff. 69.
Animam et corpus quod deus creavit probatur ff. 91. contra errorem eiusdem de secundo ff. 93.
Animam creatam a deo de sua substantia dicentes habent contra se ff. 92. Item fer-
Animam pluribus corporibus infundi dicentes successive habent contra se ff. 82. Item
ad que inconvenientia deducuntur ff. 83.
Animas tres in corpore ponentes habent contra se ff. 85.
Anima quod tantum sit una exemplo ostenditur ff. 84.
Animas plures in corpore dicentes habent contra se ff. 86.
De anima contra diversos errores ff. 89.
Anima quid sit ff. 95. Item K. 28. Item K. 32.
Anima quibus nominibus dicatur ff. 99.
De anime creatione quid est credendum ff. 98.
Anima quare sit corpori unita ff. 99.
Animas esse ex traduce dicentes habent contra se ff. 102.
Anima que sentit per corpus et que per se ff. 103.
Anima qualiter sit de creatore et qualiter per carnis corruptionem ff. 105.
Anima eadem qualiter a diversis officiis diversimode nominatur ff. 104.
Anime et spiritus differentiam quare ponit heretica G. 1.
Anime carcer quod sit corpus G. 3.
Anima quare corpori est colligata G. 4.
Anima quanto plus se abstrahit a corpore tanto plus virtutibus habundat G. 6.
Animam ponentes non esse habent contra se G. 9. Item K. 19. Item M. 16. Item iste
error ostenditur per exempla G. 9. Item G. 10.
Anime humane ratio que sit G. 8.
Anima qualiter similis est civitati vel regno G. 11.
Anima qualiter bene regit G. 12.
Anima qualiter male regitur G. 13.
Anime humane origo G. 16.
Anime humane de origine quid fides catholica tenet G. 19.
Anima quare sit privata obediencia sui corporis et membrorum G. 19.
Anima qualiter influit vitam corpori G. 22.
Anima qualiter sit in corpore G. 23.
Anime quam potestatem deus dat in totum corpus G. 25.
Anima qualiter datur corpori in creatione et in resurrectione G. 24.
Animas verti in demones dicentes habent contra se G. 31. Item N. 31.
Anima rationalis qualiter diffinitur K. 18.
Anime diffinitio duplex K. 20.
Anime rationalis diffinitio quadruplex K. 23.
Anime rationalis natura duplex K. 25.
Anima similis est deo K. 24.
Anime vocabula K. 26.
Anima in quo differt a spiritu K. 29.
Anime naturales potencie K. 29. usque 33.
Anime dignitas contra illos qui animam vilipendunt K. 33.
Anime tres vires et ad quod habilis sit per singulas K. 35.
Anima habet virtutes sacramentales K. 39.
Anime virtutes quibus coniungitur deo K. 38.
Anime vires quibus coniungitur corpori K. 39.

Animam mori cum corpe dicentes hnt 9 se l. 120. Item T 69.
Anime humane de i[m]mortalitate radices pbationum l. 121. Item m. 13.
Animarum immortalitatem negantes habent contra se eq i[n]ventu[m] m 1.
Animarum immortalitas qualit[er] p testes pbatur m 2.
Anima deificata quare i[n] infernum descendit m. 11.
Anima humana q[uod] no[n] moriat[ur] cu[m] corpe p[ro]b[atur] auctoritatib[us] m 12.
Anime ubi sunt ante repato[n]em corporum N. 19.
Apparitiones p[ro]phetis quare fiunt H 2
Apparuit xpus decies post resurrectom l. 110
Apparuit p[ri]mo xpus marie magdalene z post petro l. 112
Apostoli qualit[er] composuerunt symbolu[m] A. 29.
Apostoli qn z ubi z a quo fuerunt ordinati C 30.
Armatura fidei quare mens humana indiget A. 28.
Articulus formatus q[ui]d sit et de articulis A. 8.
Articulus informis quid sit A. 9.
Articulus gn[ali]ter acceptus quid sit A 10.
Articulus quare dicatur A. 11.
Articulorum ad credulitatem que artant nos A. 12.
Articuli quid sunt z ad que artant nos A. 13.
Articulorum duodecim distinctio A. 14.
Articuli qua sit assignantur A. 17.
Articulus unus t[antu]m quare patri assignatur A. 16.
Articuli quare filio assignantur A. 19.
Articuli quinq[ue] quare sp[irit]ui s[an]cto assignantur A. 18.
Articuli xiiij. quare z qualit[er] nu[m]erantur in symbolo aplor[um] A 19.
Articuli vij. qui ptinent ad diuinitatem A. 20.
Articuli vij. qui ptinent ad humanitatem A. 21.
Articulis coherentia que sunt A. 22. Item de coarticulis A. 23.
Articulus qualiter utitur creatura A 26
Articulos fidei que impugnant A 24.
Articuli quare no[n] sunt positi a paulo et Barnaba A. 30.
Articulos fidei omnes esse veros quare ponit eccl[esi]a A. 26.
Articulorum fidei que z quot sunt ptes A. 46
Artifex triplex E 16.
Ascensio cristi l. 116. Item m. 21.
Ascensio cristi est arra hereditatis n[ost]re restitute m 22.
Ascendit xpus visibiliter m 23.
Ascendit xpus contra diversos errores m 26
Ascensionis xpi pbatio m. 24.
Ascendere qualiter filius dei dicatur m. 31.
Assumptio nature humane in xpo K. 42. Item K 44
Assumptio carnis in xpo qualiter pbatur K. 47.
Auaricia qualit[er] a creatura exclusa est p creatorem E 22.
Augmentationi corpis xpi oppositio heticorum P. 68.
Azima tantu[m] z no[n] fermentata fuerunt in cena domini P. 41.
Azima z in fermento qualiter greci errant P 47.
Azimu[m] qua diligentia z sufficatone ro[ma]na eccl[esi]a offert P. 46
Azimo z fmento conficitur sacramentum P. 41.

B
Baculus episcopi signat tria officia R. 42.
Baptismus R 47.
a Baptismo omnis alius ritus est dampnatus R 46
Baptismus in quib[us] p[er]tinet confessionem R. 44.
Baptismi institutio R 49.
Baptismi instituendi que sit ca R. 80
Baptismus triplex R. 81.
Baptismus Joh[ann]is in quo differt a baptismo xpi R 82.
Baptismum suscipiendi necessitas R 83.
Baptismi efficacia S 3. Item S 42
Baptismi trina imersio S 1. Item S 7.
i Baptismo duo nat[ur]a[lite]r requiruntur S 6
Baptismi virtus S 4

In Baptiſmo quare aqua conſecratur et cereus accenſus quare ponitur G. 11
Baptiſmi ſanctificatio per que datur ſi defuit ſacramentum G 12.
Baptiſma paruulis inutiliter conferri dicentes habent contra ſe G 13.
Baptiſmi in ritu que attenduntur G 36.
Baptiſmi de ſubſtantia que ſunt G 24
In Baptiſmo que intencio exigitur G 38.
Baptiſmo qualiter opponunt heretici et qualiter eſt eis reſpondendum G 39.
Baptiſmi quod triplex ſit virtus exemplo xpi oſtenditur G 40.
Baptiſmo omnia peccata dimittuntur G 44
Baptiſmum poſt quare mors et alie penalitates remanent G 46
Baptiſandi in aqua materiali exemplum habemus a xpo et apoſtolis G 8.
Baptiſandi que ſit forma G 31.
Baptiſare ſine aqua intendentes habent contra ſe G. 9
Baptiſare non poſſe malum miniſtrum dicentes habent contra ſe G 30.
Baptiſare ſe ipſum non poteſt ſed alius ipſum G 32
Baptiſari ſemel debet quiſque G 34.
Baptiſant greci ſub qua forma G 33.
Baptiſatus quare tenetur extentis brachiis ſuper fontem G 2.
Baptiſati ubi et quando fuerint apoſtoli G. 43
Beatitudo qua promiſit machometus ſectatoribus ſuis est magna inſania T. 40
Beatitudo quid ſit et quibus nominibus nominatur T 43.
Beatitudo quare dicitur denarius V. 1.
Beatitudo quare dicitur merces V. 2.
Beatitudo quare dicitur brauium V 3.
Beatitudo quare dicitur meſſis V 4.
Beatitudo quare dicitur premium V 5.
Beatitudo quare dicitur hereditas V 6.
Beatitudine in eterna quid eſt V. 7
Beatitudine in eterna qualiter homines erunt V. 8.
Bona iſta quare voluit deus eſſe tranſitoria E 34.
Bona opera que ſint et que mala M. 6
Bona sex propter que magiſtratum habet ſpiritualis ſtatus et temporalis ſubditos Q. 82
Bonum quotupliciter dicitur D. 88.
Bonum quid eſt T 63.
Bonitate ex qua diuinus cultus oritur A. 62.
Bonitatis quatuor nomina A 63.
Bonitas quid eſt et quomodo vitas equaliter ſunt in anima A 122.
Bonitas ſeu benignitas quare attribuitur ſpiritui ſancto E 60.
Bonitas diuina quare largitur ſingulis ſecundum ſuam capacitatem D. 10
Caligo pontificis quid ſignificant F 24
Camiſia linea talaris pontificis quid ſignificat
Cantus eccleſie quare heretici impugnant D. 4
Caritas appropriatur ſpiritui ſancto C 41.
Caritas mutua qualiter probat trinitatem perſonarum D. 24
Caritatem quantam oſtendit xpiſtus in redemptione noſtra L. 6.
Caritas que et quot deo offert O 70.
Carnes comedentes qui dampnat habent contra ſe quod xpiſtus hoc dicit E 39
Carnis humane ſubſtantiam ſtatim adaptato dicentes habent contra ſe ff 40
Carnem non induit pater nec ſpiritus ſanctus Q. 24.
Caro quibus modis ponitur F 28.
Caro xpiſti quare adoratur M. 30.
Carne videri quod ut habent et viam cuiuſdam creditur F. 99.
Carnem corporis xpi quod vere ſumimus in ſacramento P. 89
Caſtitas triplex T. 11.
Caſum vniuerſa attribuentes habent contra ſe et qualiter eis reſpondendum T 41
Caſula quid ſignificat F. 33.
Cathecismus quid ſit G. 26.
Claudere vel aperire dicentes ſolum deum habent contra ſe et quibus innititur et qualiter in Q. 80
Claues eccleſie Q 40
Clauis eccleſie quid ſit Q. 41
Clauis proprie quid ſit. Q. 42.

Claves ecclesie que et quot sunt C. 45
Claves ecclesie nature sunt due C. 47.
Claves ecclesie quare dicuntur gladii C. 49.
Claves ecclesie an omnes sacerdotes habeant R 54.
Clavium usui quare heretici contradicunt R 58
Clavium potestas que sit et sacramentum et quare ad sacramentum sit digne accedendum R 60
Celum et terram et cetera corruptibilia non creata a deo dicentes heretici quomodo sunt et quomodo improbantur E 35
Celum empireum quid sit E 93. Item quare dicitur empireum E 95.
Celum empireum quibus assimilatur E 94.
Celum empireum quam grata sit habitatio E 96.
Cerimonie quare dicuntur H. 56
Cerimonialia quomodo et quare cessaverunt H 76
Cherubim nominatio qualiter conveniat creatori E 123.
Creatio factio et generatio in quo differunt D 72.
Creatio quid sit E 27.
Creatio singularis quid sit E 24.
Creatio qualiter sumitur improprie E 28.
Creatio visibilium quod sit a deo, ponitur ratio et solutio E. 41
Creatio utriusque creature spiritualium et corporalium contra hereticos E 86
Creationem sub operibus sex dierum qualiter scriptura explicat E 55
in Creatione que sit diversitas inter sanctos seu doctores E 59.
in Creatione rerum ex nichilo qualiter patet potentia divina E 60.
Creatio anime primi hominis E. 61.
Creare condere agere et generare non notant motum in deo E 69.
Creare contra hereticos quid sit et hereticorum eius oppositorum E 85 et ad istud ignis ducitur E 87.
Creasse omnia similiter quare dicatur deus E 51 Item qualiter intelligitur E 52
Creatores duos asserentes habent contra se E 18.
Creator qualiter est omnium causa simpliciter et equaliter E 19.
Creator quare dicitur singulariter E. 23.
Creatores quare non debent dici ranarum nec serpentum E 26.
Creator est unus omnium contra hereticos E 38.
Creator per verbum suum condidit omnia, et quomodo sit magnificandus E 66
Creator quare quedam faciat per media F 76
Creator an meliores creaturas potuit facere quam fecit F 74.
Creatura spiritualis qualiter movetur per tempus C 1.
Creatura qualiter assimilatur creatori C. 110.
Creaturarum diversitas ostendit creatorem perfectiorem D. 82.
Creatura omnis qualiter sentit in se presentiam salvatoris E 31.
Creatura corporalis et spiritualis quando facta fuit E 28.
Creatura corporalis et spiritualis creata est de nichilo E 73.
Creature que fuerunt primitive E 75
Creatura omnis ad utilitatem hominis est creata E 42.
Creaturarum universitas est velud vie quibus itur ad deum et quasi vestigia
quo invenitur deus E. 47. Item 46
Creaturarum universitas est quasi speculum in quo apparet diversitas creatoris E 44.
Creaturarum universitas est quasi lucerna ad illuminandum intellectum E 48
Creaturarum universitas est quasi carbones ad calefaciendum affectum E 49
Creaturarum universitas est quasi in magna multitudo fructuum E 80
Creaturarum universitas est velud ingressus in magna multitudo E 81
Creaturarum universitas est velud umbra prodita E 82
Creaturarum universitas est velud odor divine bonitatis E 83
Creaturam rationalem quare deus fecit et quomodo distinxit E 84
Creatura in spirituali quid attenditur E 90 et unde E H 50
Creature insensibiles quomodo creatoris voluntatem cognoscunt / rationibus et exemplis =
Creature alie ab hominibus quomodo et remunerabuntur contra hereticos et rationibus R. 7.
Creatura qualiter obedivit beneplacito creatoris contra quosdam P. 3
Creatorem indicant omnia naturalia E. 11.
+ Credentium varietas que sit A. 73.
Credentium de diversitate A. 75
+ Creavit deus omnia de nichilo, quare intelligendum E 79

Credendum quid est in sacramento eukaristie P 32
Credere que debet homo / ostenditur ratione A 11
Credere quare necesse habet homo rationibus et exemplis ondr A 12
Credere quo ad infantes quid sit A 17
Credere tantum propter probationes et evidentiam vitatur dampna hominis que esset A 4
Credimus quare dicitur in plurali in capitulo firmiter credimus A 47 et 46
Credimus dicitur contra philosophos A 48
Credit non vere qui signis et probationibus tantum credit T 46
Cibum dominum accipi qua necessitate conveniat P 84
Cibus vite intellectus quod sola prima vitas sit / ratione ondr Q 2
Cibus animarum quod ipse deus sit ratione ostenditur et auctoritate Q 3
Cingulus sacerdotalis quid significat K 30
Circumcisioni in baptismo suadam dicentes sunt contra se K 49
Circumcisio quid sit K 48
Cognitionem ad dei que nos invitant A 112
Cognitio dei duplex C 14
Coeterni et coomnipotentes quod sunt de ipsius pater filius et spiritus sanctus qualiter probatur D 43
Coeterni quod sunt pater et filius et spiritus sanctus probatur solis radio et igne et splendore D 47
Comestione sine spirituali non est homini vita gratie P 86
Comestio corporalis sine spiritualis est quid P 89
Comestio corporalis in quo differt a spirituali Q 1
Comestio corporis Christi duplex Q 8
Comedentes spiritualiter in hoc sacramento veraciter comeduntur Q 9
Communio corporis Christi ratione ostenditur Q 4
Comparatio inter reges temporales et eternum I 122
Compationes corporis ad animam FF 49
Conceptio quare attribuitur spiritui sancto I 138
De Conceptione quid dicunt sanctitatem I 139
Condilectio mutua et summa quid sit C 100
Confessioni et ad observantiam fidei ... discretum et compellendus A 103
Confessio generalis quare sit cottidie G 62
Confessio quare alii sit facienda rationibus ondr et exemplis G 48 item 82
item exemplis ondr usque G 86
Confessori quare tenemur de omnibus peccatis indicare G 98
Confectionem deus tamquam medicus prodit O 19
Considerare quantum homo potest si sit cum Christo N 72
Confirmatio fidei que sit A 22
Confirmationis sacramentum soli episcopi conferunt K 21
Confirmationis in sacramento que requiruntur K 22
Confirmationi detrahentes heretici sunt contra se K 23
Confitemur quare dicitur plurali in capitulo firmiter credimus A 94
Confitemur quare dicatur et non fatemur A 102
Confiteri peccata mortalia que et quibus adultus tenetur G 84
Confiteri peccata quare debet homo sponte G 91
Confitens quare non debet supprimere veritatem G 92
Coniugium propter que commendatur T 4
Coniugium quid sit T 12 item T 16
Coniugii est sanctum propter septem dona bona T 17
Coniugium quare est sacramentum Christi et ecclesie T 18
Contritionem ea potest esse causa efficiens voluntarie operans D 89
Contrarium unum qualiter potest esse equales D 90
De Contemplationem ab inferioribus qualiter sit ascendendum FF 32
Coomnipotentes et coeternum quare pater et filius et spiritus sanctus dicantur D 43
Corporum quibus modis dicatur FF 88
Corporis partes inferiores ad usus scientias dicentes sunt contra se E 29
Corpus et animam quod fecit deus probatur FF 41
Corporis ad animam compationes FF 49
Corpore quare primo dicitur et post spiritu in firmiter credimus FF 81
Corpus quid sit et unde constat FF 91
Corporis que miserie que sunt FF 92
Corpus quod sit carcer anime G 3

Corpus in quo nunc homo viuit restaurabitur in iudicio M 81.
Corpus xpi vere quod sit in altari O 62.
Corpus xpi quare sub speciebus continetur O 104
Corpus xpi quod sub speciebus panis et vini misteriorum continet omnibus oportet O 109.
Corpus xpi qualiter sumitur in via et qualiter in patria P 1.
Corpus xpi quare non sumitur in forma humana ratione ostenditur P 2.
Corpus xpi quare sumitur sub specie panis et vini P 3.
Corpus xpi quod sit in multis locis, quot sunt cause P 10
Corpus xpi continentia P 11
Corpus xpi qualiter continetur sub forma panis et vini ostenditur per exempla P 13.
Corpus quod in maiori continetur sub forma panis et vini ratione ostenditur P 14.
Corpus xpi qualiter totum continetur in tam paruo loco ratione ostenditur et exemplis P 17.
Corpus xpi remanet impassibile licet species frangantur P 18.
Corpus ecclesie in quam similitudinem dirigitur Q 10
Corpus xpi quare veniat inter manus sacerdotis vel in tot altaria
ipse minime remota Q 11.
Corpus xpi qualiter diuidi debet Q 14
Corpus xpi digne sumentes quam utilitatem consequuntur Q 20
*Cultus diuini omnes partes unde oriuntur R 78.
Cultus diuini qui oritur ex sapientia R 61.
Cultus diuini qui oritur ex bonitate R 62
Cultus diuini qui oritur ex misericordia R 64
Cultus diuini qui oritur ex iusticia R 65.
Cultus diuini qui oritur ex magnifica largitate R 66
Cultus dei imperfectus quare tamdiu tentus est h 80
Cultu in diuino debet esse summus ornatus et summa reuerentia O 67.
Cultus dei quare introductus sit Q 76
Cultus dei in quibus consistit Q 77.
Crucifixio xpi patet in eo ſ 67
Crucem quare facimus in fronte O 6
*Chorisatio quid sit R vu
Cruces quot sunt et quare et qualiter fiunt in verbis canonis Q 19.
Per crucem qualia bona dedit deus homini ſ 16.
Crucis in ligno quare decuit dei filium suspendi pro salute humani generis ſ 8.
Crucis passionem quare xpus elegit plusquam aliud martirium ſ 10.
Crucis misterium detestantes habent que se ſ 15.
Crucis xpi efficacia et significatio declaratur ſ 17
Crucis virtus ſ 63.
Crucis signum quomodo faciendum sit ſ 64
Crux xpi est signaculum et mercellum ſ 18.
Crux xpi est signum peregrinationis ſ 19.
Crux xpi est principatus ſ 20
Crux xpi est sceptrum regni ſ 21.
Crux est vexillum ſ 22.
Crux est fasciculus mirre ſ 23
Crux est scala ſ 24
Crux est pons hominis a xpo constructus ſ 25.
Crux est clauis ſ 26
Crux est clauus tabernaculi ſ 27
Crux est hamus ſ 28
Crux est musicapula ſ 29
Crux est baculus ſ 30
Crux est virga ſ 31.
Crux est scutum ſ 32
Crux est pancracium ſ 33.
Crux est virga directionis ſ 34
Crux est virga moysi ſ 35.
Crux est virga magistralis ſ 36

Crux est cathedra l 37
Crux est navicula l 38
Crux est reclinatorium l 39
Crux est bravium l 40
Crux est funiculus l 41
Crux est arbor sicomori l 42
Crux est palma l 43
Crux est thesaurus l 44
Crux est ratis l 45
Crux est domus l 46
Crux est altare et ara l 47
Crux est statera l 48
Crux est palus l 49
Crux est virga Jonathe l 50
Crux est virga clementie l 51
Crux est virga vigilans et baculus peregrinantis l 52
Crux est baculus pastoralis l 53
Crux est patibulum l 54
Crux est Carthago l 55
Crux est tortula l 56
Crux est cithara l 57
Crux est vectis l 58
Crux est plaustrum l 59
Crux est baculus senectutis l 60
Crux est candelabrum l 61
Crux est thronus Salomonis l 62
Crux quare adoratur O 5

Dalmatica quam Romani ceciderunt si accidit cum [illegible] obices vel emendacia vitatur A 77
Damnari eternitate quosdam hereticos dicentes sunt contra se M 46
De hypocrisis quid notat q 136
Dedicatio quid sit O 3
Defectus quos assumpsit dei filius K 46
Defectus veros dei filius habuit quos et nos sed non eosdem tamen K 47
Delicta sunt emendanda et consilio sacerdotum B 90
Demones quare locantur et magicis vel in igne vel in speculo vel in ovo etc. A 118
Demones quibus carminibus ligantur F 19
Demonum quare inceptatur et qui et quare dicti sint demones G 33
Demones in quibus vigent G 34
Demonum culpa in quo patet G 42
Demones quare non debent restaurari G 46
Demones et angeli sunt eiusdem nature G 50
Demones et mali homines qui pena sunt an ulla indicatur erit ostenditur M 22
Dei ad cognitionem que nos invitant A 112
Dei et divini que sit differentia B 23
Dei omnipotentia in quibus attenditur C 23
Dei diffinitio philosophis C 37
Dei nominatio utrum sit et nos et quot modis nominatur C 33
Dei simplicitas rationibus ostenditur D 9
Dei tenebrarum que sit cultus E 1
Deum non esse qui dicat A 119
Deum non esse dicere est ingratitudo A 111
Deum ubique non esse negantes sunt contra se B 36
Deum esse incommutabilem auctoritate et ratione ostenditur B 37
Deum quare cherubim septemplicat relatio C 77
Deum dicentes habere membra humana sunt contra se D 7
Deum generare filium quid sit D 31
Deum tenebrarum esse corporeum dicentes sunt contra se l 95
Deum alium veteris testamenti alium novi dicentes sunt contra se et qui eius dicitur eorum videtur eis H 64
Deum veteris testamenti quare heretici arguunt H 68 et quare contra eius videtur H 69 et 70 H
ut Deum oportuit hoc fecisse K 4
Deum non esse insipiens dicens habet contra se A 110
Deum esse mendacem dicentes in veteri testamento sunt contra se A 126
Deo apostolo quare petenda sint beneficia et ei soli debetur cultus per illa A 133
De deo et quid deus sit secundum doctores et philosophos B 16 et 17
Deo quare non conveniunt predicamenta Aristotelis B 21
De deo quare verba cuiuslibet temporis dicuntur B 28
Deo que non attribuuntur C 27
De deo quibus modis dicatur aliquid C 34
De deo que corporaliter dicuntur cum sit simplex qualiter intelligenda sunt D 8
Deos falsos colentes sunt contra se A 123
Deos falsos colere quibus auctoritatibus eliditur A 129 Item A 108
Deos duos esse dicentes sunt contra se D 83 et ibi ostenditur iste error de 2 [illegible] D 84
Deos tres esse dicentes sunt contra se sed tres personas sunt contra se A 102
Deus quod sit rationibus exemplo agnoscitur A 112
Deus an sit nominabilis rationibus ostenditur B 19
Deus quare sit nominabilis et quare innominabilis B 20
Deus quod sit eternus ratione ostenditur B 26

Deus quare sit eternus singulariter B 31.
Deus quod sit inmensus ostenditur auctoritatibus et racionibus B 32
Deus qualiter est ubique C 3. Item C 37
Deus qualiter est in omnibus creaturis C 4.
Deus qualiter est in bonis tantum C 5.
Deus qualiter est in malis C 6.
Deus qualiter est in omnibus C 7. Item qualiter in deo omnia C 8.
Deus qualiter est sub omnibus C 9. Item quare super omnia C 10. Item quomodo intra omnia C 11.
Deus quod sit incomprehensibilis auctoritatibus et racionibus ostenditur C 13.
Deus quare potest sciri quod non comprehendi C 14
Deus invisibilis quomodo visibiliter dicitur apparere C 15.
Deus quod sit omnipotens per hoc tria ostenduntur excluduntur C 26.
Deus qualiter sit ineffabilis racione ostenditur C 28. Item auctoritate ostenditur C 31.
Deus quare non potest diffiniri C 29.
Deus quare non est comparabilis C 37.
Deus quod sit pater ostenditur C 79.
Deus quod sit filius C 80.
Deus quod sit spiritus sanctus C 81.
Deus ipse dicitur substancia D 5.
Deus causat res per media vel sine mediis sicud vult E 20.
Deus quare permittit mala fieri G 37.
Deus idem quod sit veteris et novi testamenti G Et per quid patet H 66
Deus verus quod christus est verus homo I 161. Item I 162.
Deus cur voluit fieri homo per quid probatur K 1.
Deus quare non assumpsit angelicam naturam K 6
Deus non est usus potencia in redempcione sed iusticia K 7.
Deus ubi et quomodo est in celo M 28.
Dyabolus quid sit G 26
Dyabolus quis potest appellari et quare dicitur dyabolus G 27.
Dyabolus diversorum animalium nomine quare appellatur G 28
Dyaboli nominaciones G 29.
Dyabolice accusaciones quare fiunt G 30
Dyabolus quare dicitur et alii demones G 32
Dyabolum non esse creatum sed deo coeternum dicentes sunt contra se G 36
Dyaboli creasse mala dicentes sunt contra se G 38. Item G 39. Item G 40
Dyabolus et alii demones quod sunt creati boni auctoritate et racione ostenditur G 41
Dyabolus quare illuditur G 47.
Dyabolum naturaliter esse malum dicentes sunt contra se G 49.
Dyaconi officium O 47.
Dii quare habendi sunt ut dyaboli A 137.
Dies tenebrarum que sacra vel sacrificia fient E 2.
Dies tenebrarum que laudes fient a subditis E 3
Dies tenebrarum que oraciones fient etc E 4.
Dierum tenebrarum propter quid colunt E 5.
Dies sive illuminaciones sunt tres L 109.
Disposicionum genera que et quot sunt in hominibus H 23.
Disposicio temporum triplex H 31.
Disposicio quo differt a prudencia presciencia et predestinacione H 32
Disposicio temporum qualiter sunt ordinata H 33.
Disponat an deus de omnibus et singulis, racionibus ostenditur et exemplis H 39.
Dividi qualiter corpus christi dicatur O 14.
Dominacionum genera que et quot sunt et quod omnia illa sunt prohibita B 13.
Divinitatem christi esse passibilem dicentes sunt contra se K 92
Divinitas christi quare remanet impassibilis carne passa ostenditur per exemplum K 97
Divine maiestatis curiosi perscrutatores sunt contra se C 32.
Doctrina hec cum ordinata disposicione data est H 42
Doctrina fidei quare dicitur salutaris H 43.
Doctrine huius magister est christus ipsus K 80
Doctrina quod non solum adhibenda est hominibus ut dicunt heretici sed viris et discretis racionibus ostenditur et exemplis K 78.
Dolores qualiter deus habere spiritualiter quos beata virgo sunt I 109
Dominacionis nominacio quare convenit creatori E 124
Dona sancti spiritus septem C 75

Doni plures non possunt esse e 22
Dotes quas mortui in iudicio recipient n 3
Dotes dic que sint n 4
Dubitans utrum deum venerari optet tamquam honore vel pena indiget t f d 110
Ecclesia per tales consiles facit consiles prohibitos sicut in lege o 97
Ecclesia quare dicitur una n 56 item 58
Ecclesia non est que non est in apostolica radice fundata n 59
Ecclesia quare dicitur sancta et catholica et quare non possunt esse plures n 60
Ecclesie caput et pastor est xpus n 61
Ecclesia est corpus xpi n 62
Ecclesia est ovile n 63 item o 17
Ecclesie unitate non diversificat diversitas professionum vel ritum n 64 item 66
Ecclesia que dicitur una que est ea n 67
Ecclesia quare dicitur universalis n 69
Ecclesia duplex n 71 item n 79
Ecclesia cum incepit n 72
Ecclesia que dicitur romana quando incepit maior n 74
Etiam contra bona quam opponunt heretici n 71 usque 44
Ecclesia materialis qualiter se habet ad spiritualem n 80
Ecclesie materialis in consecratione quid signat ea que fiunt o 1
Ecclesia est locus orationis et exauditionis o 3
Ecclesia quibus nominibus in scriptura nominatur o 10
Ecclesia quare dicitur archa o 11
Ecclesia quare dicitur regnum o 12
Ecclesia dicitur ager o 13
Ecclesia dicitur navis o 14
Ecclesia dicitur arca et sagena o 17
Ecclesia dicitur domus o 14
Ecclesia dicitur civitas o 16
Ecclesia dicitur amica o 14
Ecclesia dicitur tabernaculum o 18
Ecclesia dicitur templum o 19
Ecclesia dicitur exercitus o 19
Ecclesia dicitur soror o 19
Ecclesia dicitur thalamus o 19
Ecclesiam esse catholicam quam multis falsis ostenditur auctoritatibus o 20 item 23
Ecclesiam tempore silvestri hereticus quid dicunt defecisse et per ipsos restauratam fuisse o 21
Ecclesia dei quod non deficiat o 22
Ecclesie corpus in qua similitudine utitur c 10
Ecclesia primitiva quos ordines apte habuit c 49
Ecclesia dei in diversis alios non posse quam hereticam deducunt t 4
Ecclesia quare habet diversa officia personarum x 47
Egyptiacos dico obsequiales sunt contra se b 10
Elegit deus quare quosdam plus quam alios verbis et exemplis x n 13
Elemosinas et alia opera bona recognitos pro defectu malis sunt contra se n 64
Episcopo soli confirmationis sacramentum conferre x 21
Episcopi et sacerdotes in quo conveniunt et in quo differunt x 24
Episcoporum ornamenta specialia que et quot sunt et que eorum specialia officia x 27
Episcopus dicitur summus sacerdos x 18
Episcopi baculus quid significat x 42
Episcopi mitra quid significat x 43
Episcoporum ordo est quadruplex x 44
Equalitas vel similitudo nominis in personis quid intelligitur d 63
Equalitas specialis dicitur in filio esse d 64
Equalitas personarum ostenditur exemplo d 69
Errorum cause que et quot sunt d 73
Error fidei quid dampnabilis sit et quando culpabilis d 74
Errare in fide gravissimum est peccatum d 69
Error militis quid sit d 139
Errores multis et alia impietas qualiter patet d 140
Error philosophorum de ydolatria stellarum et lunarum d 146
Error necessarius quis fuit de statuis et quare destruuntur d 160

Error ydolatrie nominum et verborum ad que inconveniencia deducat B 7.
Errorum omnium evacuatio de trinitate D. 62
Errores manicheorum qui sunt D 84. Item quibus racionibus hunc heresim imitantur D. 86
Errores multi s. personis et actis eliduntur per hoc quod dicit venimus de michi quod dicit creatura E 62
Error platonis de anima F 69
Error sarracenorum G. 83
Error pelagianorum quis sit G 72
Erudivit populum qualiter magister omnium H. 37.
Essencie divine immensitas qualiter declaratur B 32
Essencia sive usia quid sit C 87.
Essencia unde dicatur D 2.
Essencia dei qualiter sit excellentissima D 3.
Essencie modi quot sunt D 12.
Esse duplex K 22
Esse ad hominis que exigitur contra varios errores K 82
Esse in spiritu quid sit M 9.
Eternitas secundum doctores quid sit B 27.
Eternitas quibus exemplis ymaginari potest B 30
Eternitati que verba magis congruunt B 29.
Eternus quod sit deus ratione ostenditur B 26
Eternum quid sit B 29.
Eternus quare sit deus singulariter B 31.
Eukaristiam altaris negantes habent contra se O 61.
Ex hec propositio quid notat I 19.
Exclusiva dictio addita termino essenciali facit eum stare indeterminate A 109.
Exauctoratio qualiter distinguitur contra invocatorum et suspensionem Q 66.
Exauctorationis que sit forma Q 69.
Exauctorati vel suspensi cum conficiunt Q 64.
Excommunicatio est medicina Q 82
Excommunicatio qualiter dicatur R 10.
Excommunicationis sententie et iniuste est obediendum Q 86
Excommunicationem quantum dampnificatur R 3.
p Excommunicationem nullum intendit ecclesia separare nisi agnicione contemptorum R 12
p Excommunicationis virtus duplex R 2
Excommunicationi hereticorum obiectio R 1.
Excommunicans vel absolvens quot debet attendere R. 2.
Excommunicatum non esse qui iniuste excommunicatur contra intendunt heretici probat R 14.
Excommunicat ecclesia quos eius auctoritate prelatus licet peior excommunicat R 9.
Excommunicare tenentur prelati malos et per vim cogere et arcere ab ecclesia Q 89.
Excommunicari bonos non posse dicentes errant R 11. Item quo iste error destruitur R 12.
Excommunicari possunt et boni et mali R 13.
Existencia incommutabilis quid sit C 91.
Exorciste officium Q 22.
Exorcismus quid sit G 24.
Extasis quid sit M 9.
Exutus quare et qualiter fuit Christus veste propria et aliis indutus L 93.
Factionis creationis et generationis differencia D 72.
Facere quid sit E 27.
Factum ex mulieri quare dicatur I 62.
Facies dei quid dicatur C. 12.
Flagellatio Christi patet in quo L 66
Fractio corporis Christi qualiter intelligenda sit P 19.
Frangitur quid in sacramento eukaristie P 36
Fatemur quare non dicat sed confitemur A 102
Fato attribuentes universa habent contra se H. 19. Item inconveniencia eius ex
verbis H 18. Item que occasio huius erroris H. 20.
Fatum quid sit H 19. Item H 22
Fatum unde dicatur H 19.
Fati vel fate vel fatationis nomen abhominabile apud iudeos et christianos H 20

Fatum in qua acceptione est aliquid · H · 21 ·
Felicitas sicut tota simul erit bonis sic tota miseria simul malis · N · 71 ·
Femina quare de latere viri est formata · F · 61 ·
Femina quare dicitur ut auctor salutis nascatur · I · 60
Femine viris quare debent esse subdite · F · 63 ·
Fenum et per stipulam et lignum quid intelligitur · N · 14 ·
Fermento et in azima qualiter greci conficiunt · P · 21 ·
Fermentatum quanta irreverencia greci offerunt · P · 54
Fermentato querere agreas sacrificatum quoque sibazo · P · 58 ·
Fermentatum qua auctoritate greci offerunt · P · 59 ·
Fermento et azimo conficitur sacramentum · P · 71 ·
Fides quid sit · A · 3 · Item A · 90 · Item A · 49 · Item · T · 51
Fides quare dicitur · A · 5
Fides catholica quid sit · A · 7 ·
Fides quare dicitur catholica · A · 6 · Item · A · 98 ·
Fidei catholice partes que sint · A · 4 ·
Fidem antecedentia que sint · A · 25
Fidem sequencia que sint · A · 27 ·
Fidei articulos que impugnant · A · 24 ·
Fidei armatura quare mens humana indiget · A · 28 ·
Fide quibus modis aberratur · A · 52
Fidei confirmatio que sit · A · 55 27
Fidei christiane veritas unde patet · A · 54
Fides ad que pertinet · A · 29 ·
Fidei articulorum que et quot sunt partes · A · 46
Fidei catholice firmitas quam mirranda sit · A · 41 ·
Fides vulgariter dicitur credencia ad que deus volt hominem intrare · A · 91 ·
Fide quare nichil est certius · A · 88 ·
Fides quare dicitur argumentum · A · 89 ·
Fidei diffinitio secundum paulum quare non est sufficiens · A · 91 ·
Fides qualiter est de presentibus preteritis et futuris · A · 92 ·
Fides confiteri quare debemus simpliciter · A · 93 · Item 95
Fides quare dicitur una in se · A · 99 ·
Fides quare dicitur una vera et ingenua apud omnes per que ostenditur · A · 100
Fide a qua ille aculitur quia non licet alicui recedere · A · 101 ·
Fidei ad confessionem et observantiam quilibet discretus est compellendus · A · 103
Fide in sua ille secta unusquisque credentes salvari sunt quod se et dicere hoc dicitur
dampnabilis · K · 91 · Item ad quam sententiam ducat · K · 92 ·
Fides est radix celestis · N · 14 ·
Fides quod fuit eadem ante adventum et post · N · 43 ·
Fides quibus modis dicitur · T · 52 ·
Fides que est recta · T · 53 · Item que dicitur recta · T · 42
Fides que non est recta · T · 55 ·
Fidei confundamento quod anima tota habeat quidquid boni habet exemplo ostenditur · T · 57 ·
Fidei probatio propter quas causas est necessaria · T · 58 ·
Fidei que sunt non natura percipiuntur, ratione ostenditur · T · 40 ·
Fidei lumine qualiter sensum rectificet in sacramento altaris apparet · T · 43 ·
Fides quibus modis mortificatur · T · 45
Fides quas utilitates confert · T · 77 ·
Fides que dicitur mortua · T · 62
Fides que dicitur viva · T · 63
Fides mortua qualiter cognoscatur · T · 65
Fidei mortue et sue medicine similitudo · T · 64 ·
Fidem vivam habentem timet dyabolus temptare · T · 66
In fide consistit bonitas operum · T · 64 ·
Fidem per rectam homo placet deo · T · 68 ·
Fidei finis quod dicitur esse comparatio rationis · B · 10
Figura et mensura removentur a deo · B · 33 ·
Filium dicentes habere initium temporis a patre habent quod se · B · 25 ·
Filio quare appropriatur ymago · C · 29 ·

Filius dicitur ymago patris C 41.
Filius quare dicitur speculum C 42
Filius quare dicitur verbum patris C 43
Filius solus quare dicitur figura patris C 49
Filius dei quare dicitur dextera patris C 48
Filius dei dicitur brachium C 49.
Filius dei dicitur virtus C 49.
Filius dei dicitur splendor C 49
Filius est deus ostenditur C 80.
Filium dicentes habere inicium temporis a patre sunt contra se D 28.
Filium nasci de patre quid sit D 40.
Filii generatio ab eterno quare approbatur D 41.
Filium dicentes non posse videre patrem nec spiritum sanctum filium D 60.
Filium minorem patre dicentes et spiritum sanctum minorem filio sunt contra se D 62 Item E 20.
Filium patri dissimilem dicentes et spiritum sanctum filio sunt contra se D 64 Item 66
Filio attribuitur equalitas D 68.
Filius solus quare assumpsit carnem I 34.
Filius quare sit missus et non pater I 36
Filius dei quare factus est filius hominis I 38.
Filium quem quare deus misit I 39.
Filius dei quot modis mittitur I 21.
Filius quod non sit dicendus eius a quo aliquis nascitur ostenditur per exempla I 129.
Firmiter quare dicitur in 1o capitulo Firmiter credimus A 20. Item A 22 Item A 23.
Formacionem prime mulieris dimittendam quare duxit deus E 36
Fortitudo et sublimitas creatoris que sunt F 44.
Fortuna quid sit H 20
Fortuna quod nichil sit H 24.
Fulgur quid sit A 7.
Gracia absque nullus potest iustificari H 49.
Gracia divine ad quid datur H 60.
Gracia et natura in quo conveniunt H 61.
Gracia ad quid valet H 63.
Gracia quare dicitur H 62
Gradus laboris beate virginis I 106
Gradus gaudii beate virginis I 107 I 108.
Gradus doloris beate virginis I 109.
Gaudium magnum erit de aspectu divine iusticie in pena quam gaudium habundi totaliter N 26
Gaudium quantum erit cum Christo in gloria sempiterna N 42
Greci qualiter errant circa processionem spiritus sancti D 22.
Grecorum doctorum qualiter conveniunt nobiscum D 23.
Greci qualiter opponunt contra latinos D 25 Item 26.
Greci quare errant in fermento et azima P 24 Item quare circa eukaristiam P 20
Greci quanta irreverentia offerunt fermentatum P 21
Grecis quere in fermentato significationem quibus sacrificium P 28.
Greci qua auctoritate fermentatum offerunt P 29
Generatio patris divine ostenditur D 29.
Generatio dei qualiter sit intelligenda D 32.
Generatio filii ab eterno qualiter approbatur D 41.
Generatio carnalis in quo differt a spirituali D 30
† Generationis filii et processionis spiritus sancti que sit differentia D 36 Item D 48
Generationis creationis et factionis que sit differentia D 42.
Generationi dei qualiter opponunt heretici et quare est videndum D 33.
Generare quare pater dicatur D 30
Generare deum filium quid sit D 31.
Generare quid sit D 32
† Generatio quid sit D 34.
Generandi quatuor modi I 126
Germanitatis vocabula quod non attribuuntur filiis que gignunt vel gignuntur ostenditur per 90 D 18
Gloriam suc(?) virtutis paulatim ostendit L 41.
Gloria resurrectionis sive retributio erit difficilis M 44.
Gloriam iudicio duplicem et simplicem N 21

Gloriosum est esse cum xpo N. 28.
Gubernatio omnium rerum pertinet ad curam creatoris/ omnia deo regni creati K 41
Habitationes tribus dictis sunt in locis vel in rebus corporalibus E 94
Heresis quomodo sit credere A. 64
Hereticus non conuincendus signis dixit ignorans que fide et patrum sit corrigi A. 42
Heretica quare noctuis et vespertilionibus comparantur A. 94
Hereses que equaliter in fide trinitatis sibi inuicem contradicunt C 112
Hereticorum congregatio non est ecclesia N. 64.
Heretici quomodo cognoscuntur N. 68.
Hereticus est qui credit officere nisi rite sint ordinati C 41.
Heretici qualiter repelluntur per exempla patet C 44.
Heretici non sunt sinendi in medio fidelium sed sunt expellendi K 49.
Heretici qui sustinent supplicia pacienter quasi mirantur et dicunt esse martirium quare videtur illis qui decipiuntur ... B 11.
Heresi fiunt sed detestandi primates/ ita apperitendi sunt quod ab erroribus contra ... B 12
De heresi inquirendum sed qua forma inuenit B 16
Ab hereticis super quibus debent fieri interrogationes B 14.
Hominem tria faciunt desolatum C 64.
Homo in quibus factus est ad ymaginem dei C 114.
Homo ad quid factus est E 88.
Homo quilibet habet bonum angelum ad custodiam et malum ad exercitium F 36
Homini conuersationes qualiter chori angelorum assignantur F 34
Homo quare prius est factus quam femina F 60.
Hominem qualiter deus fecit quantum ad animam et corpus F 42
In homine quam miranda sit coniunctio et in xpo F 41
Homo qualiter factus fuit in etate virili F 101
Homo nisi peccaret non moreretur/ qualiter hoc ostenditur G 64
Homo ad quid tenebatur pro peccato primorum parentum hinc consequenter G 68
Homo quare dicitur effectus et deus medicus K 69
Homo qualiter restaurandus est cum eo in quo nunc corpore viuit L 1.
Hore quot fuerunt a morte ad vesperum/ tot a vespere ad ascensionem dies M 20
Hostia septem habet proprietates septem virtutibus dentes P 42
Humane carnis fuisse adunatam hinc consequenter F 40
Humana natura quare sit communis F 46
Humanum genus qualiter quoniam est arbitrio suo H 40 Item G 1.
Humanam naturam esse quasi in dominam per assumptum humane dicitur hinc consequenter F 60
Humani generis restauratio quare mirabilior sit quam institutio L 2.
Ydolatrie obiectio A. 128.
Ydolatria quid sit et quare sic dicatur A. 129.
Ydolatrie species quot sunt A. 129.
Ydolatria demonum que sit A. 130
Ydolatrie demonum que fuerunt cause A. 131.
Ydolatria demonum qualiter omnibus possit destrui A. 132.
Ydolatrie demonum insania et impietas qualiter patet A. 134
Ydolatria milicie celi A. 138. Item de oppositione horum dicit error A. 143
Ydolatria stellarum et luminum A. 141. Item quantus error eius destrui A. 142.
Ydolatrie stellarum ad quorum reuerentiam dedicatur A. 144 et quod ydolatria sit in spera 14
Ydolatria circa stellas et luminaria quare philosophi errauerunt A. 146
Ydolatria quatuor elementorum A. 148.
Ydolatrie eorum electorum reprobatio A. 149
Ydolatria aeris A. 149.
Ydolatria aque A. 142. et terre
Ydolatria ydolorum A. 143
Ydolatria ydolorum quot modis sit et qualiter patet eius destructio A. 144
Ydolum quid sit A. 144.
Ydolatria ymaginum et aliorum A. 146 Item de dictis hinc ydolatrie A. 144
Ydolatria caracterum et figurarum stigmatum et impressionum B. 1.
Ydolatrie ad quid faciunt impressiones et stigmata B 3.
Ydolatria verborum et nominum B. 4.
Ydolatria duplex nominum et verborum B 4.
Ydolatria temporis et destructio ipsius B. 9.

Ydolatria uitulorum et destructio ipsius B 11
Ydolatria rerum inicium et destructio eius et error B 12
Ydolatre qualiter puniendi sunt B 10
Ydolatre quare obtulerunt sanguinem filiorum O 42
Ydolatria et ydolatre B 16
Ierarchia angelorum quot sunt E 13
Ierarchia quid sit E 14
Ierarchia inferior qualiter informet vitam actiuam FF 17
Ierarchia superior qualiter informet vitam contemplatiuam FF 14
Ierarchie in quibus consistunt et operantur FF 18
Ihesus quale nomen sit H 89
Ihesus quam sanctum nomen sit H 90
Ihesus qualiter quatuor literis scribitur H 91
Ihesus in hoc nomine que et quot litere sunt H 92
Ihesus hoc nomen in tres dictiones distinguitur T 1
Ihesus hoc nomen habet in se duas consonantes T 2
Ihesus hoc nomen habet tantum tres inflexiones et quid hoc significet T 3
Ihesus quam sit nomen dulce T 4
Ihesus quam sit nomen forte T 7
Ihesus hoc nomen est oleum effusum T 6
Ihesus hoc nomen debemus honorare et dilatare T 4
Ihesus hoc nomen quam sit excellens T 8
Ihesus hoc nomen quare scriptum fuit in tribus linguis T 9
Ihesus illius nominis quanta sit virtus T 10
Ihesus christus in hoc nomine debemus facere quicquid facimus T 18
Ihesus christus hoc nomen quam efficaciam habet et virtutem T 19
Ihesus christus hoc nomen quam sit veneratione dignum T 20
Ihesus christus hoc nomen qualiter prophetatum sit a sibilla T 21
Ihesus propter que fuit figuratus in veteri testamento T 22
Ihesus christi nomina qualiter adaptantur ad certe sacramentis T 23
Ihesus fuit verus deus et homo T 61
Ignis purgatorius cuiusmodi sit N 26
Ignis corporalis qualiter purgabit animas incorporales N 24
Ignis quotuplex est N 28
Ignis quod non consumat anime et corpora peccatorum, quare non est mirandum N 29
Ignis infernalis qualis est N 30
Ignis eternus pena quanta sit N 33
Ignis eternus quis sit et ubi sit N 34 et bonum agendi K 14
Ignoranciam quare christus non assumpsit ut impotencia sine difficultate
Illuminationes sunt tres sine dies L 109
Ymaginum contra catholicos cultores que obiciuntur A 149
Ymago quare appropriatur filio C 29
Ymago quid sit C 40
Ymago differenter dicitur de filio et de homine C 117
Ymago trinitatis qualiter in nobis cognoscitur C 116
Ymaginem ad eternitatis in quibus factus est homo C 114
Ymagines sculptiles quare heretici arguunt O 4
Incarnatio christi quare comparatur calciamento T 29
Incarnatio qualiter congruit reparationi humane T 31
Incarnatio christi ubi fuit figurata in veteri testamento T 28
Incarnatio christi et passio quibus comparatur M 12
Incarnationis filii dei quale sit beneficium M 14
Incarnationem diuinam quare fides catholica credit T 42
Incarnationem christi non credentes quomodo blasphemant M 11 Item in pueritia christi error M 13
Incarnationem quanta nobis bona collata sunt T 29
In incarnatione filii quare non est deitas humanitati unificata sed humanitas deitati copulata T 32
Incarnationem qualiter heretici opponunt et aliter est videndum T 33
Incarnari quare magis conuenit filio quam aliis personis T 34
Incarnatus quare filius dei dicitur T 30
Incipientes bene male ac deuiantes fine suum habent in se G 9
Incommutabilis quod sit deus auctores et ordinem B 34
Incommutabilitas dei ostenditur .... B 40
Incomprehensibilis quod sit deus C 13

Indulgentias quare heretici contradicunt et dampnant vsum K 48 et 49 et 50
Indulgentias facere et mutare episcopis est officium K 55
Indutus quare et qualiter est christus aliis vestibus et ipsis contutus L 73
Ineffabilis quod sit deus vnde ostenditur C 38 Item hic ideo aucte omnia C 31
Infernus quare dicitur et de cognominationibus L 92
Infernus dicitur carcer L 93 Item L 101
Infernus dicitur tartharus L 93
Infernus dicitur barathrum L 94
Infernus dicitur auernum L 95
Infernus dicitur acheron L 96
Infernus dicitur putheus L 97
Infernus dicitur abyssus L 98
Infernus dicitur fornax L 99
Ad infernus quare dicitur lacus L 100
Infernus quod sit vnde ostenditur L 103
Infernus quod sit vnde ostenditur et vbi sit L 105
Infernum pene nouem L 106
Infernum pene quales sunt L 107
Infernum istum mundum esse dicentes sunt contra se L 104
In inferos christum descendisse negantes sunt contra se L 104
In inferis christum remansisse dicentes sunt contra se L 102
In inferos descensio quae pertinet L 114
In inferos quare descendit anima deificata ad solam animam L 117
In infernum ante diem iudicii nullum intrare dicentes sunt contra se K 114 ... intuitur
Infideles omnes ceci sunt quo ad videndum spiritualia M 57
Iniuriam quantam deo faciunt increduli quod ei auferunt credere apud hereticos A 80
Immensitas essentie diuine qualiter determinatur A 86
Immensitas creatoris quibus modis continet omnia B 30
Immensitas quod sit deus ostenditur auctoritatibus et rationibus B 34
Immensio trinitatis qualiter et quare est B 32
Immortalitas animarum qualiter probatur testes G 1 Item G 4
Innascibilitas quid sit P 2 M 2
Inobedientia demonum pertinet quanta sunt B 40
Inordinatio triplex in curia malignantium persecutorum malorum angelorum K 4
Ingratitudo quanta est negantium deum esse FF 30
Instrumenta publica quae habemus A 11
Inuisibilis deus quomodo visibilis dicitur apparere A 84
Iohannes baptista cur non est secutus christum C 14
Iohannis baptiste contradictiones H 9
Iohannem baptistam dampnantes sunt contra se H 10 vsque 12
Iohannem baptistam dampnantes quorum occasione sunt contra se et quare hic dicunt contra iudicium H 7
Iudei qui et quare auferunt testimonium miraculorum H 8
Iudicare viuos et mortuos qualiter intelligitur A 24
Iudices in presenti quare constituuntur M 29
Iudices et curia quare iuste et quare deum in se habent iniuste N 36
In iudicium qualiter christus veniet B 93
Iudicium duplex M 32
Iudicium vniuersale esse factum dicentes sunt contra se M 38
Iudicium quare deus distulit vsque in finem mundi M 39
Iudicium vbi et quando fiet M 41
Iudicium futurum non credentes sunt contra se M 40
Iudicium quare attribuitur filio M 42
Iudicis aspectum mali videbunt M 43
In iudicium qualiter christus sit venturus M 44
In iudicio quare et sol et luna obscurabuntur M 46
In iudicio quando et qualiter iudicabunt M 47
In iudicio quod reddet vnicuique secundum opera sua auctoritatibus probatur M 48
In iudicium quando veniet M 49
In iudicium adductus dominus quare dicitur dies M 50
In iudicio quantalenus esterna impiorum N 32
Iudicium quae sit forma G 79
Iudicium qualiter et ad quid habet fieri G 80
In iudicio primali a iustitia dei admittatur eius est appellandum G 81
In iudicio primali non sit nisi caritas si ibi esset caritas visibilis et non ho B 89
Iudicium partes quare tenentur quod nos diffinitiuo extra G 97

Iurandum quod sit et quod deus iuravit R 48
Iustitia et misericordia dei qualiter concordant in reparatione generis humani L 5
Iustitia originalis qualiter iustificationem antecedat G 96
Iustificatio magnificatio vocatio in quo differunt M 60
Lapides duodecim qui erant in rationali quid significant K 51
Latere Christi quare exivit sanguis et aqua P 14
Latria quid sit A 129
Laudare quid sit F 4
Lectoris officium C 53
Legales consuetudines adhuc ecclesia observat H 46
In lege omnia que scripta sunt habent causam rationabilem occultam vel manifestam G 90
In lege quare quedam sunt permissa G 91
In lege quare minora mala plus puniuntur quam maiora G 92
In lege que videntur absurda G 93
In lege que videntur absurda si non intelligantur mistice habent in sententia scripture G 96 et 94
In lege quare idem deus dedit precepta minora H 35
In lege preceptorum diversitas H 47
Lege necessaria que erant H 57
Legem ad litteram tamen servantes iudei et alii habent contra se H 36
Legem cum evangelio servandam dicentes habent contra se H 49
Legis partes que et quot sunt H 55
Lex quid sit H 53
Lex non fuit sufficiens ad perfectionem H 72
Lex peccati quare dicatur H 73
Lex bona quare dicatur H 75
Lex qualiter cumulavit damnationem et mortem H 77
Lex moysi quare non fuit perfecta K 44 Item 84
Lex et evangelium sibi non contradicunt K 86
Lex vera et perfecta que sit et mos divini iuris naturale K 88
Lex evangelica est lex nature et propter illam non est lex K 89
Lex posita et intellectum quid credere vel discredere sibi liceat K 93
Liberi arbitrii motus ad quid valet H 62
Liberum arbitrium quid sit F 97
Liberum arbitrium dei quid sit F 96
Liberum arbitrium esse sufficiens ad iustificationem sine gratia dicentes habent contra se G 11
Liber vite non est opus B 51
Libri qui et quot sunt K 48
Libro de vite qui est filius dei K 49
Lignum vite quare dicatur E 102
Lignum vite quare per fructum suum virtute habeat conservandi vitam corporalem E 107
In ligno salutis humane quare deus constituit L 11
Ligni crucis figura L 12
Ligni crucis efficacia et virtus L 13
Ligna que et quot fuerint in cruce Christi L 15
Lignum et serpentem et scapulam quid intelligitur M 14
Loca quibus arguit spiritus sanctus et quod testibus patet peccatum esse vitandum sunt 4 C 40
Locus ubi descendebant patres antiqui post mortem E 101
In loco esse quibus modis dicitur aliquid P 12
Locis in diversis quod totum corpus Christi simul consistat verum ostenditur et exemplo P 66
Loca cultui divino deputata quare sunt sanctificanda C 39
Locutiones et modos loquendi que in divinis consistunt valeant D 51
Locutio spiritualis quid sit G 31
Locutiones que sunt concedende vel negande in transsubstantiatione P 65
Loquendum qualiter sit in unione dei et hominis K 66
Luminis receptio triplex K 19
Lux quid sit E 56
Luna et sol in iudicio obscurantur dicitur M 54
Mactationes animalium ad quid valebant in lege O 57
Magistrorum qualiter erudiunt populum H 37
Magnificatio iustificatio et vocatio in quo differunt M 60
Maiestatis divine curiosi perscrutatores habent contra se C 32
Malefica quare a demonibus obtinent quod petunt per nomina et verba B 8

Malum quot modis dicitur D 92 Item G 45.
Malum non est a natura sed actus accidens ex defectu boni E 12
Mala fieri quare deus permisit G 27
Mala creata a deo dicentes sunt contra se G 38.
Mala que homini inflicta sunt per peccatum G 73
Mala in mora in lege quare magis puniuntur quam maiora G 92
Mali in futuro videbunt aspectum iudicis M 44
Mali quare in futuro videbunt bonos M 47
Malis non esse imputandum quod sunt mali dicentes sunt contra se M 51
Mali homines penam habent ante iudicium universale R 22
Malum in moribus quod est T 48
Malum nature quod est T 49
Malicia qualiter dicitur esse vel agere G 46. et hereticus opponit G 48
Malicia quid sit sive privatio sive absentia boni etc G 17 et est causa deficiens
Mandata dei impossibilia esse dicentes sunt contra se H 77.
Mane quid sit E 66 = que cognicio secundum Augustinum cognicio creature D 81.
Manichei et alii dicentes duo esse principia contraria sunt contra se D 80 Item =
Manicheorum errores qui sunt D 87 Item quibus rationibus confutantur D 86
Manifestus quod dicitur K 76
Manipulus quid significat R 31.
Maria quare dicitur q 40.
Maria quod plus debuit diligere filium suum quam cetere mulieres natos suos q 48.
Maria fuit femina vera q 61.
Maria quasi vestis comparatur et thoro q 64.
Maria comparatur rose q 66
Maria lilio comparatur q 66
Maria est archa federis q 67
Maria est propiciatorium filium velans et q 68.
Maria est thalamus q 69.
Maria est porta q 70
Maria est domus q 71
Maria est castellum q 72.
Maria est civitas regia et refugii q 73.
Maria est civitas pura q 74
Maria est civitas solis q 75.
Maria est thabernaculum q 76
Maria est tuba q 77.
Maria est cella vinaria q 78
Maria est granarium q 79
Maria dicitur ortus conclusus q 80
Maria est fons signatus q 81.
Maria est puteus q 82
Maria est auricula q 83
Maria est virga fumi q 83
Maria est virga aromatum q 83
Maria est vellus rore compluitur q 84
Maria est scala Iacob q 84
Maria est virga Yesse q 85.
Maria est virga Aaron q 86.
Maria est virga piscandi q 87
Maria est mons q 88
Maria est lapis institoris q 89
Maria est cedrus q 90
Maria est oliva q 91
Maria est rubus q 92
Maria est stella orta ex Iacob q 93
Maria comparatur celo q 94
Maria dicitur aurora q 95
Maria dicitur mater mane q 96
Maria comparatur nubi q 97
Maria comparatur aurore q 98
Maria comparatur soli luce q 99
Maria comparatur soli q 100
Maria comparatur acici q 101
Maria quasi aurora et sicut luna et sol et acies q 102
Maria quasi est luna, quasi aurora, quasi sol, quasi acies q 103
Marie processio fuit per 8 gradus gaudii q 104
Marie gradus gaudii q 105.
Marie qui fuerunt gradus laboris q 106
Marie qui fuerunt gradus doloris q 107
Maria fuit signum magnum q 108 110
Marie privilegia q 111.
Maria qualiter optima partem elegit q 112
Marie sublimitas q 113.
Maria dicitur regina q 114
Maria dicitur imperatrix q 115.
Maria dicitur domina q 116
Maria dicitur pacifica q 117
Maria dicitur ancilla q 118
Maria dicitur dina q 119
Marie virginitas q 120
Maria quare fuit desponsata q 130
Maria nupta Ioseph et a spiritu sancto impregnata quid significet q 140
Maria virgo nostre nature fuit et Christus verus homo R 23
Mariam virginem in celo fuisse creaturam dicentes sunt contra se R 29.
Mariam per virginem quanta bona sunt nobis prestita q 132
Materia prima quibus nominibus appellatur E 40.
Matrimonium dampnantes habent contra se T 8 Item T 10
Matrimonialibus quibus modis excusatur concubitus T 9.
Matrimonium a quibus commendatur T 13.
Matrimonium carnale est signum matrimonii spiritualis T 16
Matrimonii triplex status T 19.
Matrimonium quare est celebrandum cum benedictione et oratione / vide ergo 18 et 20 T 20
Matrimonialiter sociari se possunt vinculo quare ex mare et femina tantum T 21
Matrimonium propter quod deus omnem aliam coniunctionem excommunicavit T 22
Matrimonii bona ne pereant debet esse firma coniunctio maris et femine T 23.

Matrimonia sunt contrahenda auctoritate prelati T 24
Matrimonia contrahere non licet sine licentia sui prelati T 26
Matrimonium pro solum quare homines multiplicantur T 28
Matrimonialiter quare non potest quis dare corpus suum ad hominem sed imperpetuum T 30
Matrimonii que sit sanctitas T 32
Matrimonii perfecta coniunctio cognitationibus constat T 33
Matrimonialis consensus quis est T 38
Matrimonia inter solas virgines esse contrahenda dicentes sunt contra se T 40
Media per que deus causat sicut tamquam instrumenta et vasa redundancie sue fontis E 24
Mediator aliquis a Christo sive non poterat hominem deo pacificare D 18
Mediatorem esse quid facit C 19
Mensura et figura remanent a deo B 33
Merita et premia proportionalia sunt N 1
Meritum quid est T 42
Messiam venisse non credentes iudei sunt contra se K 81
Messias quod venit per quid patet K 82
Messye de adventu que sunt testamenta K 83
Messias quod fuerit verus deus qui testantur K 84
Messias quod venit que signa apparuerunt venire K 85
Milicie celi error quid sit A 139
Miraculorum testimonium qui et quare iudei amiserunt A 45
Miraculum materiale quod non sit factum aliquod per Christum et eius ecclesiam E 32
Miraculorum quid sit P 17
Miracula negantes que fiunt in ecclesia sunt contra se P 64
Miracula que et quot sunt quibus fideles in ecclesia utuntur P 44
Mirre fasciculum quo Christus accepit de uno quem de suo nos accepimus C 13
Miserie corporis que sint K 92
Miseria et pusillitas in homine e converso peccatorum G 20
Miseria illa quod sit utilius scienti negociari inde G 21
Miserie quibus est opposita humana natura G 42
Misericordia deus agit legis puniens transgressores H 41
Misericordia dei et iusticia quare concordant in restauratione generis humani L 4 Item N 44
Misse Christus nunc hic missus eo quod homo D 28 Item D 44
Missam fine quare dicitur Ite missa est D 48
Missio de divinis cur dicatur Q 43
Missione in materiali quot attenduntur Q 44
Missionis dua Q 45
Missio quid ponit in divinis Q 46
Misit ad quid pater filium et ad quid spiritum sanctum Q 47
Mittitur quare Christus non aperte vel a nobis ad presens D 44
Misterium unitatis quibus modis perficitur P 69
Misterium quot modis dicitur P 40
Misteria sacramentorum a quo processerunt P 42
Misterium quare dicatur P 43
Misterium unitatis quale dicitur P 46
Misterium unitatis ecclesie figuratur in tunica Christi inconsutili P 48
Misterium hoc quo tempore ubi et quibus verbis fuit institutum P 81
Misterium per hoc sunt terminata legalia et sacramenta ecclesie instituta P 82
Misterium qualiter cottidie iteratur P 83
Moyses quod fuerit verus dei nuncius et lex edita deo disponente omnibus auctoribus et verbis G 98
Moralia in lege que debent ab omnibus observari H 44
Mori Christum non posse neque pati et si fuit dicentes sunt contra se L 81
Mori animam cum corpore dicentes sunt contra se L 120
Mors Christi fuit necessaria L 82
Mors Christi prevalet omnibus peccatis hominum L 83
Mors Christi quante sit efficacie L 84
Mors Christi quam utilitatem nobis detulit L 91
Mors quid est et ad quid utilis M 40
Mortem per Christi quare licet redire ad paradisum L 87
Mortem per Christi qualiter dyabolo est illusum L 86
Morte temporalem sustinere eterna pro peccatis quare necesse fuit L 88
Morte de Christi varietas evangelistarum L 90
Mortuus est quid fuit Christus pro salute totius generis humani quod ad sufficientiam L 4

Mortuus quae xpus fuit in corpe l 84
Mortuus q fuit xpus quibz auctibus ostenditur l 89
Mortale peccatu quodlibet facit aiam abhominabilem N 4
Mortificatio vicioz omni ꝛ no aliud placet deo O 24
Mortificatio quid sit O 20
Mulier quare de latere viri formata est ff 61
Mundum no ee a deo factum s ab angelis dicentes sunt ꝯ se E 14
Mundum ab eterno fuisse dicentes qualiter ꝑbac intutur E 14 · it E 62
Item qualiter respondendum e ꝯtra predicta E 64
Mundus q habuit inciu in tempe ꝛ q sit inciu tpis E 18
Mundus unde dicatur ff 20
Mundus quot modis dicit ff 21
Mundus quid sit ꝛ mundi dicentes adulo sam sunt ꝯ se ff 22
Mundus in quale supplicium versus est hoim p ptm ff 23
Mundus qualis est ff 22
Mundum creatu ee a deo ostenditur ronibz ff 24
Mundus siue vniuersitas creaturaz quid sit ff 28
Mundos plures esse dicentes sunt ꝯtra se ff 29 et 30
Mundu vnu quale magis decz creasse creatorem q plures ff 31
Mundos ples ee dicentes qualiter intumt ꝑbat ff 32
Mundus siue vniuersum quar ꝯtinet a pncipio ff 33 · ite qre eca qt
aliqui errauerunt ff 12
Mundus q̄re pns est factus q hōmo ff 48 et 49
Mundanam quae ꝛ cont quos errores dr ff 26
Mundus ad duas qre q hoiem diuisa mouet pha G 42
Mundum quare dꝫ no retrahunt vbo sicud tauit vbo K 13
Mundum istu esse infernu dicentes sunt ꝯ se · l · 102
Mutari p tempus quid sit ꝛ quo spualis catura mouet ꝑ tpus T 1 ·
Nasa filium de patre quid sit D 30
Natiuitate de filij qualiter Johes reuelat archana D 13
Natiuitas xpi triplex q 12
Natiuitas xpi eterna quare e stupenda q 47
Natiuitate de xpi quot modis angelus certificauit pastores q 46
Natiuitas quadruplex q 63 · Item quelibz talis habz comites q 62
Natiuitas xpi fuit causa nouitatum q 120
Natiuitate a xpi que fuerunt nouitates q 122
Natiuitas triplex mala q 126
Natiuitas triplex bona ꝛ earū dign celebratio q 124
Natura quid sit C 122 Item D 6
Natura in diuina quare psone sibi imediate adherent D 38
Natura humana dicatur omnis ff 46
Naturam ad humanam quae recurritur cu aliquid queritur de diuinis G 48
Natura ꝛ gratia in quo sunt similes H 61
Naturam p triplicem q fuit duas in triplicem vnitatem q 13
Naturam humanam esse ꝯuersam in diuinam p9 assumpꝯ huma dicentes sunt
contra se K 60 Item improbatio huius errors K 61
Naturarum diuersitas in xpo ad quid valuit ꝛ diuisitas psonaz K 62
Natura vna in xpo corruptam ex duabz naturis dicentes sunt ꝯ se M 22
Naturam vna tantu in xpo dicentes sunt ꝯtra se M 24
Naturam humanam xpm assumpsisse negantes sunt ꝯtra se C 6
Naturalia omnia indicant creatorem T 41
Naufragium duplex G 64
Necessitatis distinctio H 24 · et 28 ꝛ 29 ·
Necessitas qua filius dei venit in carnem K 41
Necessitate omnia euenire dicentes sunt ꝯtra se M 47 · Item T 24
Negationes qualiter in diuinis accipiuntur C 36
Neophitus quid sit G 24 ·
Nestorij heretici error quar improbat p Boeciu K 69
Nocent quecumqz nobis facta sit noxia p peccatu E 42
Notiones psonaz destruentes sunt contra se D 12
Notiones tres psonarum D 22
Notiones que ꝛ quot sunt D 23
Notiones qbz modis significant ꝛ qliter loqndu e de illis D 21

Notio quid sit D 28
Nomina et verba quare aliquid sit B 6
Nominabilis an sit deus B 19
Nominabilis quare sit deus et quare innominabilis B 20
Nominationes quedam quare conveniunt creatori et qualiter creature B 22
Nominatio dei in se et in nos et quot modis nominatur B C 33
Nominandi deum multiplex modus C 37
Nominationes que proprie sunt creatoris et improprie creature C 38
Nomina que dicuntur de deo in summa vel singillatim C 40
Nomina dei que ad se dicuntur relative C 43
Nomina licet pater filius et spiritus sanctus qualiter transmutantur ad personas divinas C 44
Nomina que appropriantur uni persone nomine et re C 47
Nomina essencialia C 84 Item C 119
Nominum personalium differencia C 97
Nomina essencialia que de deo dicuntur directive et que absolutive et que media C 119
Nomina que possunt supponere pro persona C 120
Nomina essencialia qualiter ponuntur absolute et qualiter relative C 127 D 47
Nomina quedam sunt essencialia et quedam personalia et quedam notionalia
Nominationes septem ordinum angelorum quare conveniunt creatori E 122
Nomina ihesu quare adaptantur septem ecclesie sacramentis F 23
Nomina personalia in quo differunt a nominibus naturalibus F 47
Nomen episcopi quid signat F 43
Non credere in deum quid notatur per hoc B 17
Noticiam suam qualiter et quare deus tuit temperavit A 87
Noticia dei quot et quibus modis manifestatur A 116
Notificationes veritatis que sunt A 119
Novitates que fiunt a nativitate xpi J 128
Nuptie quare faciende sunt in Cana galilee T 17
Nuptias leo quare eum reducta est ad statum priorem T 37
Nutrimentum vite quid sit P 88
Obedit qualiter creatura supplicanti creatori P 63
Obsidem quem habemus A 84
Obtulerunt quare ydolatre sanguinem filiorum O 43
Occidere hominem quare non liceat dicentes habent contra se F 76
Occidere licet hereticos et paganos F 17
Offeruntur de volatilibus que et quare O 37
Offerri sal quare precipitur in sacrificio O 38
Offerri mel quare prohibitum fuit O 39
Offerri quare deus precepit animalia sine macula O 40
Offerri quare precepit sanguinem hostiarum O 41
Officia angelorum E 107
Officia quibus et ex quo singuli angeli nominantur E 120
Officia quibus homo indigebat xpus pro nobis suscepit O 28
Officia personarum quare in ecclesia sunt diversa F 47
Omnia qualiter sunt in deo C 8
Omnia quare facta sunt a deo in numero pondere et mensura E 92
Omnia quomodo sunt vera scilicet superiora equalia et inferiora F 77
Omnipotentes plures quare non possunt esse C 21
Omnipotencia dei in quibus attenditur C 23
Omnipotencia quid sit C 20
Opera que fuerunt prima E 47
Opus omne quod fit per hominem sive opus sit anime conditur F 80
Opera xpi que attestantur eius divinitatem et que humanitatem F 70
Opera bona et mala K 6
Operatio que dicitur bona T 76
Operatio que dicitur mala T 77
Operatione in bona que attenduntur T 60
Oravit quare xpus cum noluit exaudiri F 96
Orationes longas quare heretici reprehendunt O 8
Orandum non est pro hereticis O 24
Orationes et suffragia ecclesie prosunt illis qui in unitate ecclesie decesserunt O 24
Ordo angelorum quid sit E 112
De Ordinibus novem angelorum E 116 Item 118 Item 119
Ordines omnes quare nominant ierarchie E 120

Ordinum septem nominationes qualiter conveniunt dator E 122
Ordinis angelorum ratio est duplex ff 13
Ordinis angelorum ro qualiter ponitur in ecclia militante sive in natura humana ff 12
Ordo angelorum quid sit continet ff 19
Ordo medius quid continet ff 20 Item quid continet plates ff 21 et 2a ordinum
Ordinis ratio qualiter possit poni ff 28
Ordines psingulos quid deus operatur ff 29
Ordo decimus quare dicatur et sit de hominibus implendus ff 39
Ordo personarum iudicationis Christi q 129
Ordo sacre eruditionis quid sit R 14
Ordinis sacramentum ad quid sit necessarium O 33
Ordinis sacramentum quare heretici impugnant O 32
Ordo quid sit O 34 Item 20
Ordinis sacramentum quare esse oportet et qualiter C 34
Ordinum singulorum officia O 22 et dispensandum O 21
Ordines quos apte sunt ecclia primitiva O 29
Ordines omnes quare Christus suo corpore ordinavit confirmavit O 40
Ordinatus nisi quis rite fuit, recedat se confice et hereticus O 41
Ordinis sacerdotalis quinque officia R 19
Ordo episcoporum quare est quadripertitus R 22
Originale peccatum quare ab adam dicatur in posteros voc ori et ro B 12
Originale peccatum qualiter potest dici voluntarium B 14 et B 22
Originale peccatum non esse in parvulis qualiter heretici nituntur probare B 16 Item
Originale peccatum qualiter curatur in baptismo B 19
Originale peccatum quare et qualiter sit B 18
Originalis peccati que sit causa B 19
Originale peccatum quare dicatur fomes B 20 et sunt contra se B 23
Originale peccatum parvulos dicentes habere sed baptizatis non posse dicentes
Originalis peccati culpa dimittitur per baptismum sed penalitas remanet B 24
Ornamenta pontificum novem R 24
Pallium episcopi ad quos pertinet R 26
Panis species et sacramentum corporis O 84
Panis forma quid signat O 83
Panis forma quare dividitur in tres partes O 101
Panis materialis in transsubstantiatione tradit panem vivificato P 26
Panis quare dicitur mutari in corpus Christi P 33
Panis sine vino an transsubstantietur P 60
Panis quid est P 88
Panis vite qualiter reficiat O 12
Paradisus corporalis et spiritualis E 101 et respondendum E 103
Paradisus terrestris ubi est E 102 Item que queruntur de paradiso et quare
Paradisum nullum an diem indicat meminerem dicentes quibus ventur O 34
Pascha antequam passe Christum contra dicentes quod tunc comederant P 13
Pascha quot modis dicatur P 22
Passus est Christus quantum tempus pro salute humana generis R 4
Passus qui et qualiter est Christus l 64
Passus Christus iniuste l 68
Passus est Christus in quibus partibus corporis l 69
Passus est Christus quam viliter et iniuriose l 70
Passus est Christus quantum dolorem l 71
Passus est Christus invitus l 72
Passus est Christus totaliter l 72
Passus propter quid est Christus l 74
Passionum an Christi que facta sunt quid significant l 76
Passus quare est Christus extra civitatem l 77
Passionis Christi effectus qui sunt effectus et qui inde in effectus l 78
Passionum Christi negantes sunt contra se l 79
Pati Christum quare debuit R 100
Pati deus qualiter dicatur l 49
Pater in divinis quare dicitur et quare filius et quare spiritus sanctus C 24

Pater est deus C 49
Pater a nullo quod sit racione ostenditur S 11
Pater qualiter generetur racione ostenditur D 30 2° D 29
Pater quare dicatur generare D 30
Patri quare appropriatur potencia C 48
Patri specialiter attribuitur unitas D 64
Patres veteris testamenti dampnantes sunt contra se G 100 Item F 18
Patres antiqui quo descendebant post mortem G 101
Patria celestis qualis est F 41
Patrinus est pupillo pro tutore et idem cuius nomine agitur G 29
Platonis error de anima F 64 Item ad quem intencia deduci talis
F 68 Item destruccio huius erroris F 69
Peccare quid sit E 36
Peccare ulterius criminaliter ex eo quod baptisatum non posse dicentes sunt contra se G 41
Peccator qualiter tenetur se accusare et contra se testificari G 94
Peccatoribus si reddit dei iusticia quod meretur non est mirandum N 41
Peccatum quare dicatur nichil E 13
Peccatum primorum parentum quantum fuit G 40
Peccata fundaverunt triplici racione lege data H 142
Peccatum quid sit K 2 Item G 44
Peccatum mortale quodlibet facit animam abhominabilem N 4
Peccatum omne mortale esse dicentes sunt contra se N 10
Peccata qualiter debent mori portari consumi D 37
Peccatum contra qualiter insurgendum est G 28
Peccatum quare indiget recordacione G 29
Peccatum quare indiget iustificacione G 40 Item ipse satisfactione G 41
Peccatum quare requirit absolucionem G 42
Peccatum non posse fieri nisi quod factum fuit in celo dicentes sunt contra se G 42
Peccatum in quo differt a delicto G 46
Peccatum mortale quid sit et quid veniale G 45
Peccatum est corrupcio anime et corporis G 48
Peccatum quare dicatur pena peccati G 49
Peccatum per multas causas est vitandum G 60
Peccati triplex genus G 104
Peccatum quid sit K 37
Precepta moralia in lege quare idem deus dedit H 32
Precepta dei impossibilia esse dicentes sunt contra se H 44
Precium circa que sit nobis data A 82
Precium quod nobis dedit A 82
Predestinatio quo differt a dispositione presciencia et providencia H 32
Predestinatio quid sit M 40
Predestinationis duplex effectus M 48
Predestinationis in nomine sunt duo M 49
Predestinationis in nomine que intelliguntur M 66 67
Predicandi officium sibi assumentes habent contra se K 19
Predicancium diversitas K 20
Predicamenta aristotilis quare non conveniunt deo B 21
Prelatorum vita informatur potestatum ordine F 16
Prelatis ecclesie licet statuere et ordinare prout saluti animarum videtur expedire C 81
Prelatis ecclesie alios cognitare quod non licet dicentes sunt contra se C 83
Prelia diversa quare mundus caro et dyabolus movent contra hominem G 42
Premium fidelium quid sit A 44
Premia bonorum esse equalia post iudicium dicentes sunt contra se M 82
Premia et merita sunt proporcionabilia N 1
Pena infidelium que sit A 48
Pene que infliguntur in inferno per nomine L 106
Pene inferni quales sunt L 104
Pena dimissa dicentes quod si culpa dimittitur sunt contra se N 11 Item pro dampnacione N 13
Pena ignis eterni quanta sit N 33
Penam eternam perpetuam pro peccato ad horam commisso non esse dicentes sunt contra se N 39
Penarum genera quot sunt N 41
Penitencia quid N 42
Penitencia quod sit necessaria G 61

Penitencias fictas & falsas & inconpletas facientes sunt contra se G 63
Penitencia non est si unum peccatum confitetur alio sciente retento G 64
Penitencia quod non possit iterari qui dicunt sunt contra se G 66 Item T 1
Penitenciam ad remissionem peccati quod non valere dicunt heretici intendunt probare G 68
usque G 99
Penitencia ad meliorem statum quis reparatur G 92 Item multa ostendit de eo
Penitencie tres partes G 101
Penitencia quare sit semper necessaria T 2
Penitencialis satisfactionis sive reparationis qui et quot sunt modi T 3
Penitens in tantam graciam resurgit a quanta cecidit G 69
Penitentem ad maiorem graciam restitui convenientius est deo ostenditur per multa G 91
Penitentibus veniam peccatorum negantes sunt contra se G 99
Penitens vere quid debet facere G 102
Penitenti ad reparationem quot sunt necessaria T 2
Penitere tot debet quot sunt maleficia G 103
Perfectio unius persone exigit consorcium alterius persone D 76
Perfectio duplex K 21
Perfectionis hominis sciens deus quare fecit / convenienti consequenter est videndum N 93
Persone tres non sunt tres dii A 102
Personis de singulis ostenditur auctoribus quod quelibet illorum verus deus est A 127
Persone tres qualiter differunt vel conveniunt per dicta ostenditur C 82
Persone de tribus qualiter intelligendum est cum dicitur tres persone C 98
Persona quid sit C 82 Item vide de persona C 83
Persona sive prosopon quid sit C 88
Persona quare assignatur p. 2 f. 2 s. s. C 89
Persona divina quid sit C 90
Personalis proprietas quid sit C 92
Persona hoc nomen quare sit translatum ad divina C 93
Persona unde sumpsit originem C 96
Personarum trinitas quibus modis ostenditur C 94
Personarum unitas deitas et pluralitas consequencia exemplis colligitur C 98
Personarum trinitas consequenter ostenditur per dicta C 99 Item ostendit dicto D 69
Personarum trinitas quibus racionibus & auctoritatibus ostenditur C 101 usque C 104
Personas tres quare unam esse essenciam dicunt C 112
Persone tres qualiter dicuntur una essencia sive natura C 118
Personarum convenientia et differentia sive natura C 122
Persone in natura divina quare sibi immediate adhereant D 14
Personam esse in divinitate quare oportet / quare non sit alia quam alia D 38
Personarum que sunt propria & que communia D 39
Persona procedit de persona multipliciter D 44
Personas tres ab invicem separatas dicentes sunt contra se D 61
Personarum de inequalitate contra errorem Arrii D 40
Personam quartam non oportet esse in trinitate D 41
Personis tres / tres esse separatas dicentes sunt contra se Q 24
Persone unius qualiter quedam conveniunt & non aliis proprie Q 26
Personas tres ab invicem esse separatas dicentes sunt contra se Q 28
Personam aliam carnis aliam deitatis facientes in Christo sunt contra se K 49
Persona quibus modis sumitur K 40
Persona qualiter sumitur in divina essencia K 41
Persona Christi in una qualiter est quod est dei & hominis consequenter est distinguendum K 43
Persone divino cultum deputate quales sint sanctificande O 39
Prerogativa quanta sit sacramenti corporis Christi O 22
Presbiteri minores quare fuerunt instituti O 31
Presbiter quis vel episcopus esse propter maliciam non desinunt O 36
Presciencia dei rebus non imponit necessitatem H 26
Primus quod homines A 83
Primogenitus quale Christus dicitur A 84
Primogenito que nomina conveniunt H 86
Primum quot modis dicitur Q 122
Principatus summi pontificis R 26
Principia duo esse contra dicentes sunt contra se D 80
Principia duo esse dicentes quibus racionibus utuntur D 89
Principia plura quare non dicuntur pater & filius & spiritus sanctus E 41

Principia quare non possint esse duo D 16
Principium hoc nomen semper dicatur ad idem E 8
Principium creature ab eterno an sit deus et quomodo hoc sit intelligendum E 10
Principium quot et quibus modis dicitur in divinis E 9
Principium tenebrarum esse corporeum dicentes sunt contra se D 97
Pontifex summus quare vocat se servum servorum F 6
Pontificum ornamenta specialia que et quot sunt F 27
Potestatum nomina qualiter conveniunt creatori E 126
Potestas ligandi et solvendi quare dicitur clavis M 43
Potestas iudiciaria ecclesie et ministerium satisfactionis hec sunt due claves M 98
Probationum exactio est signum incredulitatis C 29
Probatio fidei per quas causas est necessaria C 28
Procedendi duplex modus D 42
Processio spiritus sancti D 16
Processio spiritus sancti a filio verum creditur D 27
Processio spiritus sancti quod non sit a solo patre nec a solo filio sed ab utroque ut ... D 29
Processionis spiritus sancti et generationis filii que sit differentia D 36 Item D 78
Processionis spiritus sancti et processionis filii et eorum que sit differentia D 49
Peccatorem vel sacerdotem quid facit M 78
Prophetia quid sit et quare dicatur H 3 Item H 2
Prophetie genera que et quot sunt H 7
Prophetiales res que sint M 6
Prophetialis visio quid sit M 7
Propheticus splendor quid sit M 3
Prophetare quot et quibus modis dicitur H 6
Prophete quod fuerunt sancti et scripta eorum sancta autentica creduntur G 99
Prophetas fantasmatico spiritu locutos dicentes sunt contra se G 103
Prophetis quod sit credendum et eorum prophetiis ante et post ... H 1
Prophetis quare fuerunt apparitiones H 3 Et fuisse locutos sunt contra se H 17
Prophetas ad vanos missos esse dicentes et veluti bruta alia et non intelligentes
Providentia dei et non a casu omnia reguntur H 27
Publica instrumenta que habemus a deo A 87
Pueri salvantur in fide aliorum G 29
Pueri quare interrogantur de fide G 28
Puniendi qualiter sint ydolatre B 19
Punitur qualiter homo pro peccato G 41
Puniendos de peccatis penitentes in presenti et non in futuro dicentes sunt contra se N 12
Puniuntur demones et mali homines an inditum ... N 22
Punit deus pro officiales hic et in futuro N 34
Puniendas non esse eternaliter animas que decedunt in mortali peccato dicentes sunt contra se N 20
Puniri quemquam quod clementia dei non sustinet dicentes sunt contra se N 22
Purgatorium non recipientes habent contra se N 8 Item N 23 Iste est ... errat N 9
Purgatorio omnes sortes qui puniuntur peccatum suffragiorum ecclesie N 19
Purgationi quot sunt necessaria N 19
Purgantur pro predicta qui et qui non N 17
Purgatorium quod est ante iudicium N 16
Purgatoris ignis qualis erit N 18 Item cuiusmodi sit N 26
Purgatorium ubi sit N 27
Purgatorium quare pueri non vadunt G 21
Pluralitas in natura divina non est inmutata ... C 41
Qualitatem membrorum deus quare dicitur habere C 16
Querendum qualiter est in trinitate et qualiter videndum C 92
Querendi et videndi in divinis triplex modus D 21
Querenti utrum deus cum principio creature ab eterno quomodo respondendum E 10
Querenti utrum deus sit principium malicie quare videndum E 11
Querenti utrum simul sunt secundum omnia creata quomodo respondendum E 42
Querenti quare deus voluit condere mundum quare respondendum est E 68
Querenti quid deus operabatur antequam faceret celum et terram quare respondendum est E 90
Querenti quare creator optimus ac sapientissimus tam ineptum talem modum instrumentum et corpus humani ut aptavit vel dedit G 18
Ratio qua filius dei assumpsit carnem F 42
Relationis ... cognoscitur quod deus est A 119

Rationes et auctoritates quibus teneretur illos qui dicunt xpm 2 cenam eius
non fecisse aliquod iudicium materiale C 33
Radices probationum de immortalitate anime humane L 121
Raptus quid sit M 8
Receptio linis triplex R 19
Reges ad quid sunt constituti R 7
Regula de illis que deo non attribuuntur C 27
Regula de modis supponendi terminus in deo C 91
Regula generalis de nominibus essencialibus C 123
Relatio quot modis dicitur D 26
Relatio quid sit in trinitate et quid in creaturis D 94
Relatio creatoris ad creaturam qualiter intelligitur E 25
Relatiue que dicuntur de deo non ponunt mutationem in deo sed in creatura C 2
Religio xpiana qualiter honorat vel colit sanctos A 134
Remunerationi temporali tantum intendentes habent contra se M 35
Reordinandi qui sunt et qui reconciliandi C 69
Reprobatio quid sit M 65
Reprobationis in nomine que intelliguntur M 67
Reprobandos homines cum deus sciret quare fecit M 66
Restauratio humana quare tempore mirabilior sit quam institutio L 2
Resurgere posse sine gratia quod non potest homo G 43
Resurrectionis mortuorum non credentes habent contra se L 108
Resurrectionis sue gloriam paulatim xpus ostendit L 111
Resurrectionem post ubi vel fuit antequam ascendit L 113
Resurgendi quanta fiducia L 115
Resurrectionem carnis negantes habent contra se M 14 Item M 41 Item M 68
Resurrectio xpi patet per exempla M 18
Resurrectionis xpi que sunt argumenta M 19
Resurrectio mortuorum quare tantum differtur M 27
Resurrectionis de dilatione cum dolent electi M 37
Resurrectionem negantes quas causas assignant M 36
Resurrectio in qua etate fiet M 40
De Resurrectione oppositio heretici M 41 et 42
Resurrectio quid est et quibus modis probatur M 43
Resurrectione negata que inconvenientia sequuntur M 45
Resurrectio erit omnium M 47
Resurgendi quod signum dabitur M 44
In Resurrectione quomodo humana natura sua mutabitur M 44
In Resurrectione corpus illud restaurabitur M 46
Item alia corpora non assumentur habens in quo nunc vivunt M 81
Resurrectionem post mille annos in voluntate carnis futuros predicantes habent contra se
Revelatio quid sit M 5 M 2
Ritus quid sit C 33 Item O 36
Sacramentum xpi et ecclesie per quid notatur F 62
Sacramento detrahentes per indignos ministros habent contra se O 16
Sacramentum altaris negantes habent contra se O 61
Sacramenta sacrificia atque sacra quare sunt instituta O 63
Sacramentum altaris quare et quando et qualiter est institutum O 68
Sacramentum altaris quare post cenam est institutum O 69
Sacramentum altaris in quibus consistit O 40
In Sacramento altaris que sunt necessaria O 41
In Sacramento altaris ad quid ponitur panis vel vinum et aqua de quo dicit esse corpus O 42
Sacramentum altaris quibus nominibus appellatur et quare et quare dicitur officium misse O 43
Sacramentum altaris quare dicitur oblatio O 45
Sacramentum hoc quare dicitur ministerium O 47
Sacramentum hoc quare dicitur mensa O 46
Sacramenta legalia differunt ab euangelicis O 49
Sacramentum sumitur dupliciter O 80
Sacramentum quid sit O 81
In Sacramento altaris quot sunt O 82
In Sacramento altaris forma panis quid signat O 83
In Sacramento altaris vinum quid signat O 85
In Sacramento altaris fiunt in vicibus diversis fictiones O 86
In Sacramento altaris quare corpus ... ocultatur ... species O 84

Sacramentum altaris non potest alibi fieri nisi in altari Q 88
Sacramentum altaris an possit ex alia materia confici Q 106
Sacramenti altaris materia est de frumento Q 107
In sacramento altaris quare non debet fieri mixtura Q 108
In sacramento altaris que sit similitudo signi ad signatum P 5
Sacramentum quare non iteratur P 6
Sacramentum tam continens et figuram corporis Christi tamen in altari (?) accidentes habent se P 7
In sacramento eukaristie quare appareat mutatio in miraculosa (?) P 16
Sacramenti altaris de forma unde sunt sumpta P 22
De sacramento eukaristie quid fides catholica sentiat P 25
In sacramento eukaristie quid frangitur P 36
In sacramento hoc quid a mure corroditur vel alia bestia P 37
In sacramento eukaristie qualis sit error Grecorum et aliorum P 50 item fac adhuc in genere deductum P 52 (?)
In sacramento eukaristie aqua vino non mixtetes (?) habent se P 72
In sacramento hoc quare miscenda est aqua vino P 73
In sacramento hoc que ponuntur quid signant P 75
In sacramento hoc quare modicum aque ponitur P 74
In sacramento hoc aquam calidam ponentes habent se P 76
Sacramento altaris quare heretici opponunt P 57
Sacramentum hoc quare et quando signatum est per manna C 21
Sacramentum quare dicitur viaticus C 22
Sacramentum hoc quam provide sit dispositum C 23
Sacramentum hoc non potest hereticus conficere sed solus sacerdos C 28
~~Sacramentum quare impedit infirma mulier C 65~~
Sacramenta dispensare spectat ad sacerdotem C 87
Sacramentum quid sit R 61 item R 63
Sacramenta quot sunt et ad quid valent R 62
Sacramentorum institutionis que sit causa R 65
Sacramenta quare dicuntur R 64
Sacramenta septem quomodo pertinent ad sanctificationem R 66
Sacramenta quot sunt quasi vestigia quibus dirigimur in via salutis R 70
Sacramenta qualiter videntur septiformi gratie R 71
Sacramentorum virtus et utilitas quot modis auditur (?) R 73
Sacramento in omni que duo considerantur R 75
Sacrarium modi quot sunt Q 65
Sacra que signant ea sanctificanda sunt in nobis Q 64
Sacrorum exteriorum quot sunt utilitates Q 66
Sacre scripture intellectus multiplex P 8 item h 38
Sacra scriptura quomodo admirabili artificio edita sit et scripta et in catholica concordet veritatem h 75
Sacerdotem unum verum et summum in ecclesia esse oportet Q 27
Sacerdotis officium quomodo quilibet sacerdos habeat dicentes et quicunque et aliter in ecclesia C 26
Sacerdos hoc nomen qualiter sumitur C 27
Sacerdotum in ordinatione apostoli adhibuerunt sollempnitate auctoritate omnium C 29
Sacerdotum institutio unde sumpsit exordium C 32
Sacerdotis officium C 35
Sacerdotis quot sunt officia C 42 item R 17
Sacerdos quare exaudiri licet malus C 43
Sacerdotes sunt intimi ecclesie C 44
Sacerdotes sunt quasi petitores petitionum C 46
Sacerdotem vel peccatorem quid faciat C 48 item C 61
Sacerdos hereticus qualiter mutat formam ecclesie et verbo et petitionem ipsius C 62
Sacerdotes et episcopi in quo conveniunt et in quo differunt R 25
Sacerdos quare debet esse inter deum et hominem B 88
Sacrificans et sanctificatio unde oritur A 60
Sacrificii veri non est locus extra ecclesiam catholicam Q 26
Sacrificium quare dicitur Q 30
Sacrificium quid sit Q 31
Sacrificia in veteri testamento propter quas causas voluit deus sibi offerri Q 32
Sacrificia veteris testamenti quid significabant Q 35
Sacrificia omnia significabant Christum Q 36
Sacrificia quare de volatilibus offeruntur Q 37
In sacrificio quare precipitur sal offerri Q 38
Sacrificiorum omnium quare deus sibi adipem retinuit et renes Q 53

Sacrificia literalia que sunt inhibenda populo spirituali O 44
Sacrificium spirituale quid sit et quibus modis offertur O 48
Sacrificia quot debemus offerre O 72
Sacrificium fidei. Timoris. spei. Caritatis. pacis. discipline. spiritus contriti O 49
Sacrificium spiritus contriti O 71
Sacrificium orationis devotione et predicationis O 73
Sacrificiis legalibus tamen inhiantes sunt contra se O 42
Sacrificium hoc cui et pro quo et quibus offertur O 60
Sacrificiorum ritum contra qui mutaverunt P 40
Sanctitas huius nominis Ihesus H 90
Sanctitas prima que dicitur R 38
Sanctificande dicuntur persone divino cultui deputate R 39
Sanctificatore in omni gratie dei bonis e innotanda S 4
~~Satisfactio quid S 62~~
Sanctorum omnium sacerdotem et diacones sunt contra se R 63
Sal quare non apponitur ad sacramentum altaris O 107
Salutem ad suam quid potest homo facere et quid debet sperare a deo, auctoribus et doctoribus S 77
Salvari quosdam hereticos comitatem diaconos sunt contra se M 62
Salvatorum ordines quot sunt T 7
Sapientia qui deum cultus colunt A 61
Sapientia dei quanta appareat in conditione creature E 44
Sapientia etate et gratia proficiebat Christus K 48
Sarracenorum error S 83
Satisfactio quid S 62
Status hominis triplex S 66
Sectarum diversitas H 44
Seculum quot modis dicitur M 33
Sedere ad dexteram dei patris Christus quare dicitur M 29
Senectus cogitationi et meditacionis est obediendum R 86
Species panis consecratum corporis F 1 Item que otiosi F 2
Species corporis Christi licet quantum ad nos videatur corrumpi tamen quantum ad se veritas Christi et species vini sanguinis Christi perfectum O 87
non mutatur P 20
Speculum trinitatis quare reluceat in cherubin seraphim et thronis F 4
Splendor propheticus quid sit M 3
Significationes non literales quot modis sunt H 34
Signum resurgendi quod dabitur M 44
Signum quid sit K 61
Signis sub visibilibus propter quas causas utile sit spiritualia conferri K 42
Symbolum quid sit A 28 Item A 31
Symbolum quare apostoli composuerunt A 29
Symbolum quare dicitur A 32
Symbolum qua similitudine dicitur A 33
Symbola que et quot sunt A 33
Symbolum nycenum in quot et in quas partes dividitur A 38
Symbolo in niceno quare non ponitur descendit ad inferna A 37
Symbolorum institutionis quadruplex causa A 34
Symbola ad quid fuerunt instituta A 39 et 40
Symbolorum de usu cum et quare et quare dicitur primum symbolum A 41
Similitudo de generare verbi dei domini E 44
Similitudo trinitatis in quibus consistit E 46 usque 83
Similitudo proximitatis in felicitate ac miseria K 44
Simul creasse omnia quare dicitur E 41 Item quare intelligitur E 42 Item et doctoribus oportet E
Simul quot modis dicitur E 43
Simplicitas quare debemus fidem confiteri A 93 Item quare dicitur simplex A 94
Simplicitas unitatis divine quod sit incomparabilis B 1
Simplicitas dei ostenditur ratione B 9
Synagoga unde dicitur N 40
Singulariter quare deus sit eternus B 31
Synodo nycene quare facte sunt additiones B 24 et quare indigent addi hoc B 26
Suas circa morte corporum delicti diaconos sunt contra se M 62
Secum ad obtinendum quam nec minus amicabilis admittitur oportet et dicitur M 63

Spiritum sanctum esse deum negantes sunt contra se C 39
Spiritus sanctus quare sumitur C 26
Spiritui sancto quare attribuitur bonitas C 60
Spiritui sancto digitus quare appropriatur C 61
Spiritus sanctus quare post in linguis missus est C 62 Item de eo in linguis ignis C 63
Spiritus sanctus quare missus est in columba et igne C 62
Spiritus sanctus dicitur spiritus veritatis C 64
Spiritus sanctus dicitur paraclitus C 66
Spiritus sanctus dicitur advocatus C 68
Spiritus sanctus habet septem testes et septem locos respondentes C 69 Item 70
Spiritui sancto appropriatur caritas C 75
Spiritus sanctus est unitas C 72 Item D 20
Spiritus sanctus dicitur concordia C 73
Spiritus sanctus dicitur donum C 74
Spiritus sanctus quod sit deus ostenditur C 81
Spiritus sanctus quare dicitur procedere a patre D 16
Spiritus sanctus quare non dicitur genitus D 19
Spiritus sanctus quod non procedat a solo patre nec a solo filio sed ab utroque D 24
Spiritum sanctum dicentes minorem filio sunt contra se D 62
Spiritus beati quare rote volubiles nominantur F 12
Spiritus angelici quare mittuntur et assistunt F 32
Spiritus qui vocantur virtutes et potestates F 34
Spiritus rationales ad quid sunt creati et quare collocati F 48
Spiritus quod sit unde multiplicatur F 89 Item F 92
Spiritus quibus modis dicitur G 2
Spiritus sanctus quot modis mittitur I 42
Spiritus sanctus quid operatus est in Maria I 133
Spiritu sancto quod beata virgo concepit quibus auctoritatibus probatur I 132
Spiritu de sancto quare intelligendum I 134
Spiritum esse quid sit M 9
Stipulam et paleam ligna et fenum quid intelligitur M 19
Sol et luna in iudicio obscurari dicuntur M 24
Solus quare dicitur deus propter gratias qui dicunt duos esse deos A 108
Stola quid signat R 32
Subdiaconi officium R 26
Sublimitas et fortitudo creatoris que sint F 44
Substantia seu usiosis quid sit C 86
Substantia sive ypostasis quid sit C 84
Substantia quid sit D 4
Suggestio quid sit G 61
Suggestio dyaboli per quam suasit Evam tanquam virum G 62 Item G 64
Summe quid sit [illegible] 114
Sudor Christi quid attestatur R 16
Superbia sub motu primi K 3
Supersticiosum quid est [illegible] 14
Suspendium Christi quibus auctoritatibus probatur L 9
Suspensi vel [illegible] an confitiant R 64
Suspensio qualiter distinguitur contra revocationem et excommunicationem R 66
Traditores diversi L 80
Transsubstantiationem non credentes sunt contra se P 21 Item P 23
Transsubstantiatio ad que verba fit P 24
De transsubstantiatione diversa opinio P 28
Transsubstantiatio quid sit P 30
Transsubstantiatio qualiter in pane contra corruptionem P 37
Transsubstantiatio an fiat in instanti vel in tempore P 39
Transsubstantiatio qualiter fit P 48
Transsubstantiatur an panis sine vino vel econverso P 60
Temporis initium quid sit et quod mundus habet initium in tempore E 48
Temporum dispositio triplex H 31

Temporalibus tantum intendentes sunt contra se K 47.
Temporali renunciationi tantum intendentes sunt contra se M 32 Item N 70
Temptare homines qualiter et qualiter permissus est dyabolus G 60
Temptat quot modis dyabolus hominem G 63
Temptat quo dyabolus hominem G 62
Tenebre quid sunt E 26
Theologia de quibus et qualiter et ad quid agit H 54
Testamentum vetus quod sit bonum auctoritatibus et racionibus ostenditur G 89
Testamentum vetus omnibus est datum H 28
Testamentum vetus dampnantes sunt contra se et quibus racionibus innitantur H 11.
Tres personas dicentes tres esse substancias sunt contra se Q 27.
Testes creature que sunt A 114
Testes doctrine que sunt A 118.
Testes septem advocati spiritus sancti C 69.
Trinitas quid sit A 1 Item C 47.
Trinitas summa quid sit A 3
Trinitatem fidei non recipientes sunt contra se C 56
Trinitas personarum quibus modis ostenditur C 94
Trinitas personarum ostenditur exemplis C 101 usque C 111.
Trinitatis similitudo in mente humana C 108
Trinitatis similitudo in quibus appareat C 109 Item G 56 usque G 83.
Trinitatis de fide error Arrii C 113
Trinitatis de fide error Sabellii C 112
Trinitas personarum et non unitas quibus racionibus et auctoritatibus probatur C 114
Trinitatis ymago qualiter in nobis cognoscatur C 116
Trinitatis ad ymaginem in quibus factus est homo C 115
Trinitate dicti errores sunt contra se Q 32
Trinitatis speculum quare relucet in cherubin seraphin et thronis F 2
Trinitatis similitudo qualiter appareat in ordinibus et singulis ordinibus angelorum F 4.
Trinitatis similitudo in anima G 55
Trinitas multiplex G 83.
Trinitas creata per quam et in quam cadit creatura G 82
Trinitas personarum restringit ista trinitas G 84.
Trinitas specierum in sacramento altaris G 86
Trinitas specierum in una Christi persona G 85
Trinitas quare dicatur tota Q 32
Tonitruus quid sit A 170
Tronorum nominatio qualiter convenit creatori E 132
Troni quare dicuntur sedes F 3.
Thurificatio et sacrificatio unde oriuntur A 60
Thurificationes ecclesie quas heretici reprehendunt M 9.
Tersa dominus cultum deputata que sunt sanctificationi M 39
Tvoce dei C 19. Tuli spiritualis ab ubi corporali quare distat E 98.
6 Veritas fidei christiane unde patet A 59
Veneratio quid est et unde oritur et que ad ipsam pertinet A 49
Veritas quid sit A 120 Item 122
Veritas quotuplex est A 120 Item A 121.
Verba et pronomina quare aliquid fit B 6
Verba cuiuslibet temporis qualiter dicuntur de deo B 28
Verba magis conveniunt eternitati B 29.
Verbum hominis qualiter assimulatur verbo dei C 42
Verbum dei factum est caro C 46
Verbo dei quod obediunt universa ostenditur exemplo E 54
Verba ista condere creare agere et huiusmodi non ponunt motum in deo E 69
Verbum quare caro factum est K 46
Verbis in sacramento eukaristie sacerdos qualiter utitur P 29
Verba in canone misse qualiter intelliguntur M 18
Vespere quid sit E 26
Vestium temporalium corporalium varietas virtutum signat varietatem R 24
Vestes sacerdotales quid signant R 28 usque R 41.
Vestium sacerdotalium quatuor colores R 20
Via vite que est R 52

Vitijs vacare quanta est insania n 29
~~Vis naturalis est quadruplicata k 20~~
~~Vis vitalis ubi sit et vis alia k 21~~
~~Vires quibus anima coniungitur corpori k 39~~
Viciorum omnis mortificatio placet deo et non alia o 26
Venia per confessionem permissa si fuit quod est faciendum p 61
Virginitati beate virginis contrarie sunt que sequuntur q 120 item quomodo mutuntur q 121
Virginitas marie quare ondi pt p autem 2 o oculi natia et inmaculosa et et p 103 q 131
Virginitas propter que quedatur t 6
Virginem parere dicentes non esse possibile sunt que sequuntur q 128
Virtus et sapientia dei quanta appareat in conditione creature e 91
Virtutum nominatio qualiter conveniat creatori e 129
Vincula quibus deus ligavit hominem propter peccatum e 92
Virtutes anime sacramentales k 39
Virtutes quibus anima coniungitur deo k 38
Virtus quibus deo offertur o 29
Virtus divina in hoc sacramento innumerabilia preciosa operatur e 27
Vis naturalis est quadruplicata k 20
Vis vitalis ubi sit et vis alia k 21
Vires quibus quibus anima coniungitur corpori k 39
Visibilia nisi per invisibilia videntur l 113
Visibilium creatorem a deo malo dicentes sunt contra sequitur e 91
Visio intellectualis et cognitio anime qualiter sequitur cum vocibus et oculis e 14
Visio prophetica quid sit m 4
Unctio Christi in quo differt ab unctionibus regum et sacerdotum q 16
Unctio extrema ad quid valet k 64
Unctio et extrema unctio sacrata illa duo k 68
Ungitur quotiens generaliter quotiens christianus k 69
Unigenitus quare Christus dicitur h 82
Unigenito quomodo nomina conveniunt h 86
Unio que fit inter deum et spiritum per amorem cum peccatum f 100
Unio dei et hominis quam admirabilis fuit k 64
Unio naturarum in una Christi persona et quomodo divinitas predicatur k 69
Uniuntur qualiter deo per unionem necessaria humane in Christo e 7
Unitas nature et trinitas personarum quibus nominibus et auctoribus probatur c 119
Unitas qualiter specialiter patri attribuitur d 69
Unitas fidelium triplex p 91
Unitas ecclesie quanta est in Christo p 94
Unitatis misterium quare dicatur p 96
Unitatis ecclesie misterium figuratur in tunica Christi inconsutili p 98
Unitas que est tunica Christi p 99
Unitatis ecclesie indivisibilitas quare oportet in igne p 80
Unus idem est et indivisus d 106
Unus qualiter ponitur essentialiter et quare personaliter d 109
b Universorum quare dicitur in ffinit credimus e 12
a Unus qualiter intelligitur exclusive d 104
Unum quot et quibus modis dicitur d 96
Unius differentie quot et que sint d 99 item d 98 ~~item~~ item d 99
Unicum quare dicitur universorum principium e 9
Vite carnali potius intendentes quam spirituali sunt quod sequitur f 92
Vocatio iustificatio et magnificatio in quo differunt m 60
Voluntas qualiter assimilatur divine virtuti e 19
Voluntatem unam tamen esse in Christo et unam tamen operationem dicentes sunt quod sequitur k 92
Voluntates diversas quod Christus habuit k 94
Voluptas carnis quare vitanda est t 31
Vox que fiet in die iudicii quare dicitur tuba m 98
Utilitas et dulcitas creaturarum e 93
Utilitas creaturarum consistit in quo e 93
Utile est esse cum Christo n 41
Uxorum ex multiplicatione quod inconveniens sequitur apud omnes t 32
Uxorem propter fornicationem dimittenda que dixit dominus t 36
Uxores propter quas causas dimittunt Iudei et Sarraceni t 39

Xpm esse omnipotentem negantes sunt contra se c 18
Xpus fuit propheta iudeis h 29
Xpus quare dicitur primogenitus h 84
Xpus quare dicitur unigenitus h 80
Xpm puram creaturam dicentes habent contra se h 81 Item k 8
Xpm filium dei esse factum apre non genitum et eo minorem dicentes sunt contra se
h 82 Item quali elidit deus errorem h 83
Xpo et quod unigenitus conveniunt nomina nata h 86
Xpm hominem tantum fuisse et de utroque sexu progenitum dicentes et qualiter hic reprobatur h 8a et 8
Xpus l u
Xpus huius nominis quanta sit benedictio l 12
Xpus est nomen dignitatis l 10
Xpus unde componitur l 14
Xpus hoc nomen quod tamen habet duas sillabas et tres litteras quid significat l 1a
Xpus ad quid missus est l 20
Xpm attulisse carnem secum de celo dicentes sunt contra se l u
Xpus per triplicem naturam quare fuit dictus in epistola romanorum l 73
Xpm carne assumpsisse de celesti substantia dicentes sunt contra se et quomodo hic dicitur 29 ut e l
Xpus quare natus sit ex femina l 63
Xpus quot modis dicitur primogenitus l 123
Xpm deum esse negantes sunt contra se k 8
Xpus quod fuit verus deus probatur auctoritatibus veteris testamenti et novi k 9
Xpm non fuisse verum hominem dicentes sunt contra se k 10 Item k 10
Xpm non esse aliquid verum quod homo dicentes sunt contra se k u
Xpm fuisse non deum in veritate sed hominem in fantasia assumpsisse dicentes
quibus innituntur et qualiter intendunt contra eos k 12
Xpus habuit verum corpus probatur k 13
Xpus quare dicitur filius hominis k 16
Xpus quos defectus assumpsit k 20
Xpus qualiter et ex quibus est compositus k 20
Xpi in compositione nulla facta est mutatio naturarum k u C k 1a
Xpus quare non assumpsit ignorantiam nec impotentiam sine difficultate ... ...
Xpus quare proficiebat sapientia etate et gratia k 18
Xpm impassibilem dicentes sunt contra se k 98
Xpm pati quare decuit k 100
Xpus quare est mediator inter deum et hominem l 3
Xpi flagellatio patet in quatuor l 66
Xpus quare et qualiter est indutus aliis vestibus ipsius corporis l 93
Xpm negantes descendisse ad inferos sunt contra se l 102
Xpm in inferno remansisse dicentes sunt contra se l 114
Xpus totus quare sub utraque specie panis et vini sumitur p 4
Xpus quare est in rebus et in natura divinam et qualiter in humanam p 9
Xpm esse in altari per virtutem non credentes heretici contra quos volunt
nos privare p 38
Xpi ex latere quare exivit sanguis et aqua p 1a
Xpus unde habet interesse misse eo quod homo o 28
Xpus quid accepit de meo et quid nos de suo o 2
Xpus est liber vite mee o 21

Zelus quid sit c 90

~~... ... lectore ...~~
~~... ... ...~~
Collegii artistarum ad audiendum
... ...
quod congregatio ... ...
... pulcre dilecto ... anguium
... ...

ab illo tempore prout in ipso articulo continetur [illegible]
fuit canonicus, scit quod fuit hactenus in pacifica et quieta possessione
obedientie predicte, et etiam scit, quod idem dominus habuit et habet pretactam
tam eandem obedientiam quam alias obedientias quas a locatoribus ipsius [illegible]
audivit certis causis, prout dominus preposito predicto a domino Albo de [illegible]
ipsam obedientiam in Rudnicz et Trebenicz [illegible] de aliis in ipso articulo
contentis dicit sibi non bene constare, ex eo quia ipse testis se [illegible]
[illegible] by xxxij annos absentavit. Item super articulo [illegible]
qui sic incipit: Item ponit etc. ut supra, quod predicti [illegible] dominum obedientiam
in Rudnicz et in Trebenicz etc. ipse testis [illegible] quod sibi constat reddit
dominum [illegible] esse verum ab illo tempore sicut ipse testis potest recordari et
[illegible] possunt, quod ipsam obedientiam tenuerunt [illegible] dominum Thobiam
scolasticum dominum Emilianum nepotem suum, dominum Velislaum decanum ecclesie
sancti Appollinaris in Praga et ultimo dominum Albertum decanum ecclesie sancti
Egidii Pragensis [illegible] fuit canonicus [illegible] ecclesie et ipsam obedientiam
plenius [illegible] continetur. Item super articulo [illegible] qui sic incipit
[illegible] et [illegible] annos et [illegible] quod sibi constat reddit sibi super
[illegible] articulo minime constare. Item super articulo [illegible] qui sic incipit Item
[illegible] Johannem fuit et erat quidam Thobias etc. quod sibi
constat reddit dominum [illegible] esse verum, hoc excepto, quod ipse testis
[illegible] dominus Thobias predictam obedientiam tenuit, quod ipse testis fuit
familiaris et commensalis ac cubicularius ipsius domini Thobie et ipse
[illegible] familiaris ipse dominus Thobias dictam obedientiam tenuit [illegible]
[illegible] ipse testis credit, deinde [illegible] obedientiam [illegible] capitulo
[illegible] et [illegible] Emiliani nepoti suo locavit
[illegible]
[illegible] ipse testis [illegible] et qualiter [illegible] reddit
[illegible] ipse testis fuit familiaris domini Thobie [illegible] et ipse dominus [illegible]
[illegible] ipse testis [illegible]
[illegible] familiaris [illegible]
[illegible] audivit [illegible] Item super
articulo [illegible] qui sic incipit Item post eundem Thobiam fuit et erat
[illegible] quod sibi constat reddit dominum [illegible] esse verum
[illegible] et audivit [illegible] quod ipse dominus [illegible]
[illegible] obedientiam [illegible]
[illegible] dicit se non posse bene recordari. Item [illegible]
[illegible] obedientiam [illegible] domino Emiliani [illegible] capitulo

[illegible] ... ter ... [illegible] ... m[illegible]
quod tenere
ad [illegible] ...

Dedit Stadic petrus presentavit Albertum [illegible] ... [illegible]
[illegible] de [illegible] terminum ad deliberandum ad [illegible]
[illegible] opponitur in . [illegible]

In [illegible] [illegible]

Dedit Stadic petrus presentavit dominum Thomam dictum Pabyenek [illegible]
[illegible] terminum plebanum in Strayetiz terminum ad deliberandum
et [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Item [illegible] plebanum in Slaboslo cum [illegible] de [illegible] de
[illegible] publicare terminum ad [illegible] ad [illegible] dies de [illegible]
[illegible] et in . [illegible]

[illegible] [illegible] m m m a

Item dominum Matheum plebanum in Boleslavia cum [illegible] [illegible]
[illegible] vnum testem [illegible] [illegible] [illegible]
publicandum [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Item Bohuslai [illegible] in [illegible] cum plebano [illegible] de [illegible]
[illegible] dicti Bohuslai [illegible] [illegible] [illegible] dictum plebanum
[illegible] terminum ad [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]
[illegible]

Dedit Stadic petrus presentavit dominum Johannem plebanum in [illegible]
ibidem [illegible] ad deliberandum hodie ad [illegible] dies [illegible]
[illegible] de [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] ibidem idem [illegible] [illegible] sub [illegible]
[illegible] [illegible] plebanum [illegible] [illegible] libellus
Dipoldi de [illegible] dominum [illegible] plebanum
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]